

2 400 40 MADE IN SPAIN

PATRIS INSOMNIUM C

GALENI DOCTORES C

HEPATICI COGNITIO C

GALENI LIBRORVM TERTIA CLASSIS

MORBORVM AC SYMPTOMATVM
differentias omnes & causas &
tempora explicat.

QVINTA HAC NOSTRA EDITIONE,
*non parum ornamenti adepti: locis pluribus
quàm in aliis superioribus editionibus,
ad graecorum librorum fidem
emendatis.*

*Locis etiam Hippocratis in margine adnotatis, quos Galenus
sparsim in contextum inserit.*

Librorum catalogum & recognitionem sequens folium commoustrat.

Τὸ Αἰτιολογιὸν.

VENETIIS APVD IVNTAS M D LXXVI.

CRISIS PRAECOGNITIO C

AMANTIS DIGNOTIO C

PALESTRITAE CVRATIO C

IN TERTIA CLASSE HAEC
LEGUNTUR

GALENI De Differentijs, & Causis Morborum, Symptomatumq; libri sex: quorū duo priores à Nicolao Leoniceno, quatuor posteriores à Thoma Linacro olim sunt versi, & nunc denuo ab Augustino Gadaldino, ad græcorum exemplarium fidem aliquot in locis emendati.	fol. 2
De Differentijs Februm libri duo, Nicolao Leoniceno interprete, accuratius emendati.	30
De Inæquali Intemperie liber, Thoma Linacro interprete.	43
De Marasmo, seu Marcore liber, Augustino Gadaldino interprete,	45
De Comate, ex Hippocratis sententia libellus ab Augustino Gadaldino translatus, & multis in locis emendatus.	48
De Palpitatione, Tremore, Rigore, & Conuulsione liber, Ioanne Guinterio Andernaco interprete, denuo aliquot in locis castigatus.	51
De Difficultate Respirationis libri tres, Iano Cornatio interprete, ab Augustino Gadaldino aliquot in locis expurgati.	56
De Plenitudine liber Victore Trincauellio interprete.	76
De Tumoribus præter Naturam liber, ab Horatio Limaño conuersus.	82
De Morborum Temporibus liber, Iohanne Andernaco interprete, denuo aliquibus in locis emendatus.	85
De Totius Morbi Temporibus liber, eodem interprete, aliquot in locis correctus.	86
De Typis liber, ab Augustino Gadaldino antiquorum exemplarium græcorum, & veteris translationis ope, translatus.	90
Ad eos, qui de Typis scripserunt, vel de Circuitibus liber, Victore Trincauellio interprete.	91
De Causis Procatartice liber, Nicolao Rhegio Calabro interprete, græce desideratur.	95
In primum Hippocratis de Morbis Vulgaribus librum Commentarij tres, Hermano Cruserio Campensi interprete, pluribus in locis ab Augustino Gadaldino nuper emendati.	100
In tertium Hippocratis librum de Morbis Vulgaribus Commentarij tres, eodem Cruserio interprete, non paucis in locis ab Augustino Gadaldino expurgati.	127
In sextum Hippocratis librum de Morbis Vulgaribus, Commentarij sex, Iun. Paulo Crasso Patauino interprete, ex quarta interpretis recognitione.	152

GALENI
DE DIFFERENTIIS MORBORVM
LIBER

Nicolao Leoniceno interprete.

Ab Augustino Gadaldino recognitus.

ARGUMENTVM LIBRI

Morborum singulorum qui Similares, & Instrumentales partes inuadunt, Differentie explicantur.

Propositum Libri.

CAP. 1.

Primum dicere oportet, quid morbum appellemus, vt libri intentio innorescat. Secundo loco, quot sint vniuersi primi & simplices morbi, & veluti aliorum elementa. Deinceps vero tertio, quot sint ij, qui ex eorum compositione proueniunt.

Quid Sanitas, quid Morbus, ac que Communia Genera sanitatis, & morbi.

CAP. 2.

Sumendum vero & hic omnium consensu approbatū principium, quod omnes homines tunc se sanos existimant, cum partium corporis ministerio, ad eas quæ in vita necessariae sunt actiones, sine aliquo vitio perfungi potuerint: quod si cuiuspiam partis operatio offensa sit, illam agrotare arbitrantur. His igitur ita se habentibus, in duobus his sanitatem quaerere oportet, aut in operationibus naturalibus, aut in fabrica instrumentorum quibus operamur. Ex quo fit vt morbus sit vel operationis vel structurae oblatio. Sed quoniam & dormientes, aut alioquin in tenebris & ocio degentes, aut discubentes saepe, neque vlla corporis parte mouemur, neque alicuius rei extrinsecæ sensum habemus (nihilominus tamen sani sumus) hinc perspicui existit, quod sanitas non operatione, sed potentia, est diffinienda. Vt autem operari possimus, structura efficit naturalis. In hac igitur consistit sanitas. Vnde & hæc ipsa ad operationem vim obtinet causæ. Siue igitur naturalem omnium partium corporis constitutionem, sanitatem appellare libuerit, siue operationum causam, in idem vterque incidit sermo. At si hoc est sanitas, eius profectio contrarium, erit morbus, vel constitutio præter naturam, aut læsæ operationis causa. Liqueat autem, quod etiam dispositionem præter naturam dixeris, cum eo quod nomine vteris antiquo, idem quoque significabis. Quot vero modis exeuntia naturæ normam impediuntur in naturæ operibus corpora, si inuenire potuerimus, hæc vna via omnium simplicium morborum numerum inueniemus. Sumatur vero & hic constans omnium confessio principium, id quod naturale existit, esse moderatum non in animali solum, sed & in plantis & seminibus & omni organo: quod vero præter naturam est, immoderatum. Erit igitur sanitas moderatio quadam, morbus autem immoderatio. Quartum igitur rerum immoderatio morbus sit, deinceps considerandum. An scilicet, quorum sanitas moderatio est, eorundem morbus est immoderatio: Quapropter si moderatio meatuum sanitas existit, eorundem immoderatio morbus existet. Quod si ex temperantia, calidi, frigidi, humidi, & sicci, sanitas pendet, ex eius contrario necessario agrotare continget. Eadem ratione si in aliquo alio quopiam genere sanitas fuerit, in eiusdem generis immoderatione erit ægritudo. Sed hoc ipsum rationabilius consideremus. Si quod sit corpus maxime simplex atque vnum, id nunquam (quod dici solet) magis minus que suscipit: neque in hoc genere alterum melius, alterum deterius reperitur. At si ex pluribus consistet, multi in eo compelluntur modi, alij meliores, alij peiores contingunt. Ex quo illud eueniet, vt ipsa composita, conditione meliora & deteriora inueniantur. Id vero quod optime sit constitutum, inter ea quæ ad

Tertia Classis,

aaa ij

idem

Al. l. f. 2. do. 2. c. 1.

* λογικότερον . id est magis logice.

idem genus attinent, optimum existeret. Nunquid igitur corpora animalium, magis ac minus admittunt: tantaque in ipsis varietas est, ut alia quidem optimi sint habitus: alia simpliciter boni, non tamen optimi: alia, quae etsi sana dicantur, non tamen sunt boni habitus: quaedam vero minus valeant: quaedam autem iam aegrotent: atque horum quoque aegrotatio quandoque leuior, quandoque periculosior: & haec ipsa, quandoque vehemens, non nunquam periculum mediocre affert? An omnes similiter affecti sumus tum sani tum aegri? Hoc certe dicendum non est. Quare animalis corpus non erit vnum, veluti atomus Epicuri, aut Asclepiades in compactorum quid corpusculorum. Compositum igitur omnino. Quod si ex atomis, aut ex huiusmodi corpusculis in compactis impassibilibusque constaret, in compositionis qualitate tantummodo, magis minusque susciperet, veluti domus ex impassibilibus constructa lapidibus, non tamen habentibus compositionem ex omni parte perfectam. Quod si & lapides ipsos aliquo pacto pati contingeret, varios sane modos ac multiformes domus eadem in suscipiendo magis ac minus admitteret. Si vero & corporum nostrorum elementa eam naturam habent, ut & pati & altera scire possint, non in compositione & partium formatione tantum, sed in totis se ipsis, magis minusve corpora ipsa recipient. Atque ex eo ipsa per se tota, tot morborum genera contrahent prima atque simplicia ac veluti aliorum elementa, quot fuerint componentia. Quod vero sub his verbis per tota alterari significamus, impassibilibus elementis nequit accidere. Neque enim fieri potest ut insectile corpus, quod atomum appellant, quicquam patiat, sed in compositione ac formatione duntaxat passio contingit.

Triplex esse animantium Corporum Compositionem.

CAP. 3.

Compositio autem atque formatio in corporibus animalium triplex reperitur. Prima quidem earum partium quae similes appellantur, veluti arteriarum, venarum, neruorum, ossium, cartilaginum, ligamentorum, membranarum, & carnum. Secunda instrumentalium, cerebri, cordis, pulmonis, hepatis, ventris, splenis, oculorum, & renum. Tertia vero totius corporis. Etenim harum vnaquaque partium instrumentalium, ex alijs quibusdam simplicibus ut ad sensum est constituta: illarum vero qualibet, ex primis constat elementis. Carnis igitur, quatenus caro est, in compositione tantum quatuor elementorum differentia consistit: at quatenus pars est instrumentorum alicuius, in formatione & magnitudine. Et ipsorum itaque instrumentorum, in eisdem erunt discrimina. Vbi itaque dixerimus de partium similarium morbis quot numero sint, & qui nam iuxta suppositionem primam, venimus ad secundam, ad eam scilicet quae totam per tota substantiam alterari & transmutari supponit.

Quae sint Prima Genera ac Differentia morborum.

CAP. 4.

Vnt autem duae primae passiones, altera ampliatio meatuum, altera angustatio. Nam si prima elementa supponatur impassibilia, nullae erunt aliae praeterquam in compositione passiones. Sola autem compositio ea, quae nuper diximus, discrimina recipit. Quare necesse est similarium quamlibet partium tunc suum, habere robur, cum meatuum moderationem obtinet: qua moderatione corrupta, a naturali dispositione digrediat oportet. Sed quoniam vnaquaqueque mediocritas duplicem patitur corruptionem, alteram exuperantiam, alteram defectum, liquet quod primae passiones corporum simplicium duplices erunt, quarum altera ex ampliatione, altera ex angustatione meatuum consistunt. Et os igitur & caro & aliarum vnaquaqueque partium, quae si ad iudicium sensus referantur, simplices sunt, cum aut densitatem aut raritatem immo sicam habuerint, mala affecta esse censentur. Quod si in vitroque excessu mediocritatem serauerint, quantum utique earum operationibus fuerit maxime opportunum, tunc utique supremum sanitatis gradum obtinere dicentur. Breues vero a medio ad utrumque extremorum euerfiones, donec partis operatio omni noxa sensibili caruerit, nequaquam aegritudines appellabimus. Plurima vero in his maioris & minoris ratione inuenitur, ut vtpote in salubri & morbida natura magnum occupante interuallum, cum ab exquisitissimo sanitatis modo & temperie recesserit: vnde in hoc spatio omnes sanorum differentiae locabuntur. Secundum ab hoc quod sequitur interstitium, in quo sensibilis apparet a mediocritate recessus, obtinent morbi, donec ad tantam immoderationem natura peruenit, quod membro interitum afferat. Neque enim animalium corpora eam habent naturam proprietatem, ut, quomodo cunctae rarefcere aut densescere possint, sed & huic reuoluntates natura constituit, quos praeterire citra dissolutionem corruptionemque sit impossibile. Et corporum quidem impassibilium suppositio ita se habet. At qui elementa pati supponunt, mutuisque inter se actionibus per se tota commisceri ac temperari, quocumque numero prima constare elementa supponant, totidem primas esse aegritudines necessario fatebuntur. Age igitur, sunt prima elementa, numero quatuor, calidum, frigidum, humidum, & liccum, quibus inuicem moderate confusis sanum sit animal, immoderate vero, aegrotum, erunt consequo aegritudines quatuor. Prima, caliditas quae naturalem excessum symmetriam: secunda, frigiditas: tertia, humiditas: & quarta, siccitas. Hi sunt iuxta secundam suppositionem morbi vniuersi earum partium quae similes appellantur, qui sane & simplices omnino esse videntur. Compositorum vero in nobis instrumentorum aegritudines, utriusque suppositioni communes existunt. Has igitur breui sermone exequemur. Sed hoc ipsum praeter omnibus, quemadmodum communes sunt, ostendamus. Cum oporteat, membrum quodlibet ad sensum compositum (quod & dissimulare appellant) si recte opus suum perficere debeat, non ex qualibuscumque simplicibus

Al. i. f. l. d. j. c. r. h.

Al. i. f. l. d. j. c. j. g.

† Ex cod. grae. s. pressis vertendum, vtpote est magni sit interuallu ab immoderatione morbida ad moderatione exquisite salubrem. Aliquitu antiqui codices habent, vtpote cu magnum sit interuallu ab immoderatione salubri ad moderatione exquisite salubrem, quae videtur esse melior lectio.

A simplicibus particulis, neque ex numero, aut magnitudine qualibet non satis opportuna, neque ex quouis modo compositionis, constare, in quatuor his generibus quauis instrumentorum aegritudo consistet. Proprias autem vnumquodque genus suscipit differentias (id quod primo diximus loco) cum forma membro conueniens fuerit vitata, quonia scilicet vel figuram incommodam, vel concauitatem, vel meatum acceperit, aut vnum aliquid horum amiserit quod adesse oportuerat. Ex hoc genere etiam sunt laeuitas & asperitas non comode permutatae. Secundi generis, quod ad numerum spectat, in primis ac simplicibus partibus duplex est morborum differentia, aut quia deficiat aliquid quod haberi erat opportunum, aut superabundet quod minime sit necessarium. Tertij quoque generis, quod consistit in magnitudine, duplex est morborum differentia, si quid aut nimium adoleuerit quod minus esse decuerat, aut minus sit extenuatum quod maius esse expediebat: ex quo fit ut totum instrumentum non recte situm impleat officium. In reliquo autem genere morborum secundum compositionem, aut positum variato naturali, aut mutata partium communicatione, differentie constituentur. Quemadmodum vero prima quaeque instrumenta, aut integram ex simplicibus corporibus compositionem, aut vitiosam sortiuntur, atque ex eadem causa vel sana sunt, vel morbida: ita rursus ex his ipsis instrumentis primis, coagmentantur secunda. Musculus enim & vena & arteria inter prima instrumenta connumerantur: digitus vero inter secunda: atque hoc magis, pes, & pede magis crus. Vniuersaliter. n. quocumque ex similibus partibus coalescentibus vnius operationis gratia sunt constituta, inter prima instrumenta censentur: quaecumque vero rursus ex his componuntur, etsi vni totius instrumenti actui quam maxime obseruiunt, inter secunda connumerantur. Eadem vero & horum instrumentorum erunt aegritudines, quae dicuntur esse primorum. Sed instrumentorum differentias alibi executi sumus, quae potissimum prima appellantur, & quae secundo post haec, & quae tertio & quarto ordine collocentur: quippe sunt aliqua quae ambiguas utrinque habent notas, ut videantur, tum ad primum, tum ad secundum ordinem pertinere. Hoc vero in loco non adeo ad exactum est consideratio redigenda. Id vnum tantum animaduertere oportet, simplex ne ad sensum, an composita sit animalis particula: simplicis enim, primae (de quibus diximus) aegritudines naturalium elementorum differentia determinantur: ad compositam autem secundae pertinet, quae utriusque suppositioni communes existunt. Nullum vero aegritudinis genus, neque in simplicibus, neque in compositis corporibus insuper reperitur, quod utriusque sit proprium: siquidem via diuisionis id impossibile ostenditur. Vnum tamen commune est omnium & simplicium & compositorum corporum, siue prima sint instrumenta, siue secunda, siue tertia, quod nunc explicabimus. Ad huius vero inuentionem, viam nobis praestat, quaedam in omnibus diuersis particulis natura communis. Si quid enim commune omnibus inest, quatenus secundum naturam se habere dicuntur, quod vel vsum aliquem, vel actum animalibus largiatur, omnino eo corrupto communis quidam affidet morbus. Sed quid nam hoc est quod omnibus commune existat? Suarum vnicuique vnitas partium: quae, cum aliterit, nulla erit ut pars quelibet vna esse dicatur, vnumque actum vel vsum perficiat: quod si qua solutio contingat, partium illius erit aegritudo. Quam vero appellationem in singulis partibus aegritudo fortiaur, paulo inferius dicemus, quando diuersorum generum differentias, in species secabimus particulares.

De Morbis Partium Similarium.

CAP. 5.

Id igitur iam exequamur, rursus a prima suppositione exordientes. Duae iuxta hanc, in similibus partibus erant aegritudines, quae meatuum immoderatione constabant, vel eorum scilicet ampliatio vel angustatio. Vtriusque vero earum est differentia duplex, Angustationis quidem, corporis vndique in se ipsum compressio, atque ipsorum obstructio meatuum: Ampliationis autem, eiusdem corporis ad omnem partem extensio, ac meatuum quaedam veluti expansio, contingens ex concursu elementorum, quae proprie corpora appellari asseuerant, cum prima ac simplicia sint. Si quidem quae ex ipsis sunt compositiones, vocant syncrimata, id est concretiones. Iuxta vero suppositionem secundam duae sunt aegritudinum differentiae, cum videlicet partes similes non nunquam solis qualitibus alterantur, non nunquam vero ad easdem partes aliqua confluente substantia in quae eadem sunt qualitates. Et secundum quidem modum, ex quo tumor aliquis corporibus aduenit, nemo ferè medicus ignorat. Nam & erysipelata, & inflammationes (quas graeci phlegmonas vocant) & tumorum genera, quae ab eisdem oedemata, phymata, & phygethla appellantur, & strumae, elephantiasis, scabies, lepra, vitiligines, tumores duri, in hoc genere comprehenduntur. Quomnes morbi adeo sunt euidentes, ut neminem possint latere. At quos sola intemperies primarum committit qualitarum, si non omnibus ita patent, nisi cum plurimum a naturali habitu pars recesserit: tunc enim facile affectus ipse ab omnibus deprehenditur, veluti qui superante caliditate ac totum obidente animalis corpus, febris nuncupatur. Eadem vero caliditas quandoque in singulis animalis partibus sensui subijcitur, veluti in cruribus cum quis nimium ea ambulando fatigauerit, aut in manibus cum remigando, aut agrum fodiendo, siue aliquid tale faciendo ad lassitudinem vsque peruenit: tunc enim & ipsi ipsi qui labore oppressi sunt, & alijs tangentibus, feruidiores sentiuntur. Quod si ex alicuius humoris profluuio magnus quidam tumor parti adiectus sit, erit ex secunda morborum differentia. Ex prima autem erunt, & illa quae nuper connumerauimus, & si qua praeterea dispositio aut ex solis aduisione, aut ignis calefactione, quemadmodum

* In aequis co. grae. additur et. i. insuper.

modum eae, quae squammæ appellantur, in certa animalis parte, aut toto corpore, contrahatur. Cui vero morbus frigidus est, calido quidem contrarius, in extremis quandoque partibus usque adeo patens dispositio contingit, ut ipsa emortuæ decidat: Nec minus vniuersum aliquando patitur corpus, sicuti iter agentibus in valido frigore accidit: nam plerique ex his in ipsa via commoriantur: plerique vero antequam domum perueniant, ad hospitium algidi ac semianimes deferuntur. In morbo autem attonito, & comitiali (alterum apoplexiam, alterum epilepsiam graeci appellant) & tremore, & distentione neruorum (quam graeci spasmodum vocant) talis saepe accidit passio. Nam & ij quos in itinere usque ad mortem frigus oppressit, talibus rigoribus corripiuntur, quales graeci emprosthotonos, opisthotonos, ac tetanos appellant: quoniam modo in anteriorem, modo in posteriorem, modo in nullam flectitur partem, sed rectum atque immobile corpus intenditur: Non nulli autem his passionibus quas congelationes nominant, affliguntur: Alii simile quid ijs qui morbo attonito laborant, patiuntur. In his vero passionibus omnibus in quibus superuenit aliquod accidens, ipsum multorum distrahit intelligentiam, ut accidens ipsum putent ægritudinem, atque ægritudinem accidentis causam. Nam qui operationum læsiones putant, ægritudines, hi non abiq; ratione, neruorum distensiones, insensibilitates, torpores, & reliqua huiusmodi, ægritudines vocant. Nos vero ab initio de nominibus edocimus, ne quempiam forte lateret in hisce omnibus, non de rebus, sed de vocabulis tantummodo discipari. Illos potius quispiam iure meritoque taxabit, qui suam non seruant hypothesin. Sed licet aberrat, plus se tamen cæteris sapere existimant, audire enim licet eos, cum interdum distinguere conantur, dicentes: Si neruorum distensio sequatur inflammationem, ipsam esse aduentitium quoddam, atque accidens inflammationis: si vero solam intemperiem, ægritudinem. Hæc de febre ipsa arbitrantur, nimirum, si post sensibilem alicuius membri aduenit affectum, accidens esse, alioquin ægritudinem ac passionem esse censendam. Qui quidem ob id sunt accusandi, quod non expectantes donec ab alijs confutentur, ipsi se ipsos reuincunt. Qui vero supponunt operationum læsiones appellari morbos, neque a primo discedunt instituto, vel etiam aliud quoddam simile parum aduertunt, in nominibus tantummodo decipi, res vero ipsas recte assequi, sunt existimandi. Sed de omnibus ad medicinam pertinentibus nominibus, est a nobis alibi plenius explicatum: & si quis recte his uti cupiat, librum illum curiosius inspiciat. Quoniam vero hic locus rerum cognitionem præcipue desiderat, ea quæ deinceps sequuntur (seruata quam diximus nominum ac vocabulorum proprietate) aggrediamur. Diximus de calidis & frigidis affectibus, qui omnis substantiæ effluentia vacant. Eadem ratione & humidæ & siccae consistentiæ ægritudines, tota alterascente corporum natura, nullam extrinsecus materiam in sese recipientium. Exiguæ itaque permutaciones, non facile deprehendi possunt. Magnæ vero manifestissime patent, in membris præsertim, quæ emoriuntur: nam quædam veluti salita ac valde exsiccata apparent, id vero non ita crebro euenit. Quædam adeo mucosa & relaxata visum ac tactum sentiuntur, ut si aliquam ex ipsis partem mansibus tractandam accipias, protinus effluat, atque instar aquæ excidat digitis: Hoc idem in putridis ossibus visum contingit: alia enim non longe ab arena distare videntur, similia his lignis quæ sunt vetustate corrupta: alia veluti mucida sunt: Quæ omnia humiditatis vel siccitatis immoderata intemperies ad mortem perduxit. Omnes vero alij exigui membrorum a naturali temperamento recessus a multis ignorantur, & ab eisdem imbecillitates appellantur. Nam si inflammatio, aut vlcus, aut aliquid huiusmodi ventriculum infestet, nullam præterea causam curibus non concoquatur exquirunt: si vero nihil horum sit, aiunt esse ventriculi imbecillitatem, tantquam aliquid dixerint præter id quod sit euidenissimum, malam videlicet ciborum coctionem: quid enim eos aliud dicere arbitrandum, nisi ventriculi in suo opere perficendo debilitatem? Hoc autem non est quod quærebatur, sed quæ causa sit eiusdem debilitatis: cur enim ventriculus suum officium debiliter impleat, cum neque vlcere, neque inflammatione, neque tumore indurato, neque simili aliquo morbo afficiatur? neque enim illi sine vlla omnino causa, concoquendi cibum facultas eripitur. Quare relinquatur, ut aut immodicos meatus, aut qualitatum intemperiem causari sit necessarium. Ex quo etiam illud facile intelligitur, nulli earum ægritudinum quæ partibus similibus accidunt, posse vnuquam rectam curationem adhiberi, nisi primorum elementorum animaduersio fuerit adiuncta. Sed aduersus hos alibi, quemadmodum expedit videbatur, disseruimus. At quod præsentis interest loci, agnoscere oportet ventriculi imbecillitatem, aut venæ, aut arteriæ, aut musculi, aut aliorum (ut simpliciter dicam) instrumentorum, tum animalium, tum vitalium, vel ob meatus immodicos, vel ob qualitatum intemperiem, necessario provenire. Quo pacto vero tales eorum affectus sint agnoscendi, non est præsentis negotij: non enim indicia explicare, sed ipsas primas enumerare ægritudines in præsentem statuimus. Ego vero iam videor eas omnes commemorasse, quæ partibus similibus tribuuntur.

De Morbis Partium Instrumentalium.

CAP. 6.

Proximum est ut eas iam exequamur, quæ instrumentalium sunt propriae. In his igitur aliquam omnino esse partem operationis causam, reliquas vero ad vsum aliquem huic parti subministrandum a natura creatas, alibi ostendimus. Totius autem instrumenti operatio, tum maxime atque præcipue detrimentum patitur, cum pars illa ægrotauerit quæ operationis est causa. Sed & aliarum

Aliarum immodici affectus impediunt operationem. Quæcunq; igitur non per se ipsas impediunt, sed ea ratione, quod primo operationis instrumento officiant, causæ morborum sunt, non ipsæ morbi. Sed in aliquo non lædentes primum operationis instrumentum, ipsam operationem impediunt, iam tum huiusmodi affectus, ægritudines sunt appellandæ. Fiunt autem (ut diximus) vel naturali formatione permutata, vel non seruato numero partium opportuno, aut vnicuique parti conuenienti magnitudine, vel quod non, ut naturalis positus expetebat, ipsæ cohæreant. Cum enim (ut iam demonstrauimus) illa animantium natura opifex, nullam partem corporis temere affinxerit atque formauerit, sed ob eum finem omnes, ut vel melius, vel tutius, totum instrumentum, proprium exequatur officium, necessarium omnino earum oblationes, quæ vel penitus operationem prohiberent, vel saltem impediunt, ægritudines putari: quæ vero ad offensionem tendunt primi instrumenti operationi accommodati, ægritudinis causas (ut nuper dicebamus) appellari.

De Morbis qui contingunt in Genere Conformationis.

CAP. 7.

Ob hoc igitur, qui & introrsum aut extrorsum sunt cruribus, aut pedum plantis leuigatis, deterius ingrediuntur, quoniam in his vitata est figura naturalis. Sicque qui ex per fractis ossibus male conformati fuerunt, actionem membri probam non habent. Neque ij etiam recte agere possunt, quibus ob morbi, qui arthritis appellatur, magnitudinem articuli suis sedibus exciderunt: aut per fractis supercilijs quæ iuxta dearticulationes sunt, facile articuli ad superiorem partem exciliunt ac dilabuntur: aut supra excrecente callo, tota dearticulatio, ob loci angustiam, ad motum inhabilis redditur. Et hæc quidem figurarum vitia aduentitia existunt. Natiua vero cum protinus in vtero matris formatio deprauatur, quod in quacunque corporis parte contigerit, ex ea infirmum atque imbecillum animal redditur. Oportet enim cordis, pulmonis, ventriculi, cerebri, linguæ, splenis, & renum, & aliorum omnium figuram conseruari: nam, si aliqua noxa interuenierit, totum necessarium instrumentum in suis deficiet operibus. Iam vero cavitatum omnium, quæ paribus debentur, tum magnitudo tum multitudo nisi seruetur, necessario earum occasione lædetur actio. Multæ vero huiusmodi ægritudines, non nullæ coalitu quodam, non nullæ vero lentorum ac crassorum humorum obstructu consistunt, aliæ vero ipsis corporibus nimium exsiccatis, aut ab aliquo ex circumstantibus ingruenti ac comprimenti, angustioribus effectibus adueniunt. Ipsorum quoque corporum, quæ tales meatus sortita sunt, substantia est aliquando indurata vel inflammata, vel syderata, vel suppurata, aut inflata, aut quocunque modo aliam adiunctam atque aduentitiam adepta magnitudinem: ac deinceps ad interiores cavernas tumorem refundens, causa est ut obstruantur meatus: Qui quidem ab ijs plurimum differunt, quos prioris sectæ auctores supposuerunt ex primorum atque impatibilium corporum fieri conuentur. Nam intestinorum, venarum, arteriarum, atque omnium huiusmodi instrumentorum meatus, hos in quibus meatus magnos ac manifestos omnes perspicuo videmus. Quod si ex ipsis aliquis ob nimiam paruitatem sensum effugiat, non tamen propterea ex eodem genere cum illis existit, quos prior secta supposuit. In omnibus vero huiusmodi affectibus in quibus corpora in tumorem attolluntur, atque ex eo meatus intercludi aut angustiores effici contingit, non nunquam vna tantum provenit ægritudo (obstructio scilicet) quæ lædit operationem, non nunquam præter hanc altera, corporis scilicet dispositio, quæ obstructionis est causa. Nam si id, cui tumor accidit, corpus, nullam propriam habeat actionem, vna tantum erit ægritudo obstructio: eius vero causa, non tamen adhuc ægritudo, erit corporis tumorem gerentis affectus. Si enim ita contigerit, ut patiente tunica venæ, quæ exempli gratia est in concauis hepatis partibus, is meatus, per quem ad ea quæ in gibbis receptacula mittitur sanguis, reddatur angustior, duæ hac ratione erunt ægritudines, altera ipsius venæ affectus, altera meatus obstructio. Impedit autem venæ quidem affectus, sanguinis optimi generationem, obstructio vero distributionem: viraque vero operatio animali est necessaria. Nam pro confesso habetur, quod quæcunq; dispositiones primo lædunt operationes, ægritudines nuncupantur. Si vero nihil ipsa patiente venæ, lenti tantummodo ac crassi humores impacti meatus distributionem impederint, vna tantum erit visceris ægritudo, puta obstructio. Idem euenit intestino, si sola adsit obstructio, vna tantum erit ægritudo: eodem vero inflammationem patiente, & propterea interioris spatij obserante spatium, ita ut excrementorum descensus prohibeatur, duæ erunt ægritudines. Sæpius enim ex morbo alter contrahitur morbus, ut in ijs quos nuper diximus facile constat: nec minus vbi inflammationi, erysipelati, herpeti, carbunculo, vel tali cuiuspiam ægritudini, febris adiungitur. Non nunquam vero effectus ipse, est operationis oblatio, quæ decet passionem & accidens appellare: eiusdem autem causam, ipsam ægritudinem: Veluti obstructio causa est ne alimentum digeratur: refrigeratio vero, ut quis sensum habeat difficilem in causa est: atque ita ægritudo accidenti originem præstat. Cum vero ipsa dispositio operationem primo impederit, eiusdem autem dispositionis causa nullam attulerit primo offensionem, dispositionem quidem ægritudinem: quod autem ipsam facit, causam ægritudinis dicere oportet: Veluti in lentis humoribus atque obstructione contingit: ipsa siquidem obstructio est ægritudo, humores vero ægritudinis causa. Quæcunq; igitur ægritudines concauitatibus adueniunt cum præter modum obstruuntur vel laxantur, omnes ad formationis

Tertia Classis.

aaa iij genus

A. l. f. 2. d. r. c. 15

A. l. 4. f. 1. c. 1. fol. 41. b

A. ibidem.

A. l. f. 1. d. r. c. 15

Explicatur
facta

2

genus referuntur: in his siquidem omnibus formatio naturalis quodammodo vitatur. At neclae vitatem nec asperitatem frustra partium opifex natura molitur. Quare & in hoc genere per omnes animalis partes morbi contrahuntur, cum id quod natura laeue esse oportuerat, asperum fit: aut e diuerso, quod asperum, laeue. Evidentissima autem in hoc genere medicis sunt, quae aut laevigatis, aut exasperatis ossibus accidunt: quemadmodum etiam & faucium asperitates, quae tussiles committunt, manifestissime patent. Illud quoque hoc in loco agnoscere oportet, quod saepius figura particularis oblaesa aliquem simul meatum offendit: Veluti in naso aliquando vsu euenit, quod ex icu violento resimatus, adeo internum compressit meatum, ut vel nullo modo, vel aegre per ipsum respiraret. Constat igitur quod in huiusmodi affectibus angustia meatus est aegritudo, nam primum ipsa spirandi officium impedit: causa vero praecedens, similitas nasi, quae naturalem eiusdem figuram deprauarit. In genere igitur formationis, cum tantum a naturae modo discessum fuerit ut operatio laedatur, quae nuper dicta sunt aegritudinum discrimina fient.

De Morbis qui ad Numerum Partium referuntur.

CAP. 8.

IN numero vero partium simplicium ex quibus vnum quocumque constat instrumentum, duae erunt aegritudinum differentiae, cum scilicet pars aliqua deficit, aut superabundat. In utraque vero ipsarum aliae differentiae: nam ex ijs quae superfluum, non nulla sunt ex genere secundum naturam, ut sicuti fexus adnascatur digitus, aut in oculo vnguis, Graeci pterygion nominant, aut in naribus germen aliquod carnis, aut alio quopiam meatu aliud id genus constitit. Ex his vero quaedam erunt eegritudines ipsae, veluti vnguis: nam si multum augmentum susceperit, intuitum impedit, cum pupillam obtinebret. Aegritudinum autem causas, sunt germina, quae meatus interferant: in primis enim obstructio est aegritudo, quoniam & ipsa prima officit operationi. Non nulla vero sunt quae toto genere sunt praeter naturam, veluti lumbrici, & vermes quidam minuti quos graeci ascaridas vocant, & in vesica lapis, & in oculo grando, & suffusio, & hypopia, & pus, & verrucarum genera quas graeci acrochordonas appellant, & faui, & atheromata, & steatomata, & vitiligines, lepra, leuciae, & pori, & quaecumque in abscessibus reperiuntur. Quod vero & ex his ipsis quaecumque operationem primo impediunt, aegritudines a nobis dicantur, sicuti suffusio, quae vero non sunt eiusmodi, aegritudinum cause, omnibus constare arbitramur. Deficientium autem partium, non nullae quidem funditus abolitae sunt, non nullae vero ex dimidio praecisae ac mutilatae. Neque autem obscurum est multa talia animantibus in ipso protinus viro solere contingere. Iam vero in lucem additis atque perfectis, ossa quidem saepius tota eximuntur e digitis, & artibus, & capite, & costis. Non nunquam vero & digitus aufertur, & pes, & extrema manus, & tibia, & cubitus. Extrahuntur etiam vena gurgulio, & glandulae induratae, & dentes exeli. Aufertur pariter & gurgulio, & omertum, & praputium, & aliqua verendorum particula, non nunquam vero & penis integer, quemadmodum & testes. Nuper vero quidam in magna neruorum distensione quae totum corpus oppresserat, linguae partem anteriorem mordicis abscidit: qui demum ex spalmo sanitati restitutus, minus facile sermonem potuit explicare. Huius generis sunt ea omnia quae mutilationes appellantur, labiorum, narium, aurium: & quaecumque partes carulentae vel auulsae, aut putrefactae, ex toto resectae sunt. Nam in his calamitatibus omnibus numerus partium naturalis non impletur, siue vna, siue duae, siue plures partes defecerint, siue integram partem abolitionem, siue partim sublatae fuerint. Quaecumque

A. ibidem.

A. ibidem.

A. ibidem.

A. l. i. f. i. d. i. c. 1. fol. 28. d.

† Nicolam Calaber, qui hos libros ad verbum transulit, ita dicit: secundum sui ipsorum rationem. videtur. n. legisset non κατὰ τὴν ἐπιπέδον λέγοντες, sed κατὰ τὸν ἐπιπέδον λέγοντες.

ne ex his operationem impediunt, simili ratione, inter aegritudines locabuntur: quaecumque vero aliquam aliam partem operationis effectricem refrigerant, aut parce alimentum distribuunt, sunt eegritudinum causa. Quaedam vero utraque rationem complectuntur, & eegritudinis, & causa: veluti vna cum radice tollitur, & voci detrimentum affert, & pectus ac pulmonem refrigerat. Nam cum didiceris in ijs, quae de functionibus atque vsu membrorum ratiocinationes habentur, quod ex omnibus animalis partibus non nullae quidem operationem toti animali vtilem conferunt: non nullae autem nihil ipsae agunt, sed vsum aliquem agentibus afferunt: liquet earum laesiones, quae actiones immediate offendunt, aegritudines esse appellandas: earum vero, quae ad vsum aliquem tendunt, aegritudinum causas. Quare, si quae animalis particulae duplicem actionem aut duplicem vsum habuerint, in vna saepe offensione duplicem subibunt vel causa vel aegritudinis rationem. Quod si qua pars sit, quae simul & vsum & operationis praestet officium, veluti quibusdam esse videtur & ipse gurgulio, huius partis amissio altera quidem ratione erit aegritudo, altera vero aegritudinis causa. Neque ambigitur quod eius quae superest partis, erit aegritudo, non eius quae amplius non sit. Nam si latius oris spatium in illa parte patitur, ubi nunc est aegritudo, eiusdem spatij vnam (quae & gurgulio appellatur) dixeris esse particulam: quod si hac abolita fuerit, deficit aliquid spatii, atque ita totum hoc fit aegritudo, constante eo quod ab initio pro confesso habebatur, quod omnis operatio ab aliqua aegritudine laeditur. Vel igitur vocem ipsam, vel inspirationem atque expirationem, actiones non esse animalis offendere oportet: aut si hoc ita se habet, pro manifesto relinquitur, quod vna abolitio palato aegritudinem affert. Simili ratione & dentis amissio erit oris aegritudo. Et si quidem vnus fuerit ex ijs, qui manducationi obseruiunt, ea pars qua manducatur offenditur: si vero ex ijs qui incisorijs appellantur, comestio, atque vna sermonis explicatio laedetur. Eodem modo si linguae dimidia pars abscindatur, parti quae superfuerit,

rit,

Arit, ea mutilatio erit aegritudo. Idem in obscenis, in omento, atque omnibus partibus ita affectis eueniet. Et, si cui hoc ipsum non aegritudinem sed passionem aut affectum appellare libuerit, non de re, sed de nomine solo contendet. Liqueat autem quod in lingua, omento, obscenis, atque omnibus huiusmodi partibus hoc pacto mutilatis, erit aliqua magnitudinis diminutio, ipsum vero animal non adeo necessario diminuetur ut mutilatum esse dicatur, sed aliquis numerus partium erit ablati. Si quidem & arteriae, & venae, & nerui, & cutis non nunquam, & adeps, & membrana, & caro in talibus affectibus auferuntur: In vna autem, & varicosis valis excelsis, ipsis etiam instrumentis aliquem partium numerum auferri continget. Atque haec omnia ad id attinent genus, in quo membra numero euariant. Quibuscumque vero instrumentis si auferantur quaedam, non tamen integrae partes eximuntur, haec ad utrumque quodam modo genus referuntur. Nam & particularum simplicium numerus, & magnitudo instrumenti compositi, deficit animali: si quidem totum mutilatum est. Neque alicui obscurum est, utraque passionem tum eam quae ad numerum, tum eam quae ad magnitudinem pertinet, in superiore genere praedicamenti, in quanto videlicet, posse locari. Si quidem quantum aliud continuum, aliud discretum, quod & quantum priuatum, sicuti & continuum, πηλίκον apud Graecos appellatur. Sed in hoc loco manifestioris doctrinae gratia libuit hoc pacto distinguere, ut alteram quantitatem differentiam sub numero, alteram sub magnitudine comprehendamus.

De Morbis in genere Magnitudinis.

CAP. 9.

Iam vero quoniam huius generis aegritudines explanauimus, nunc de ijs quae ad magnitudinem pertinent, quocumque nomine censantur, differamus. Differunt autem ab eo quod supra diximus genere. Nam, si naturali membrorum figura constante, magnitudo deprauetur, cum ob hoc ipsum laeditur operatio, parti aegritudo contingit: Veluti si in prima formatione animalis, tantam haberet lingua magnitudinem, ut ad nullam oris partem deflecti possit: aut paruitatem tantam, ut omnes illius partes nequeat attingere. In perfectis vero, supra naturalem magnitudinem membra non admodum frequenter excrescunt, frequentius vero minuuntur: atque hanc aegritudinem non nulli atrophiam id est alimenti defectum, non nulli phthisim, i. tabem nuncupant membra. Augmenta vero particularum in vlcibus fiunt in quibus caro redundat, & in eo morbo qui a Graecis priapismus appellatur. Nicomacho autem Smyrnaeo ad tantam molem corpus increuit, ut loco moveri non posset, sed hunc aiunt ab Aesculapio curatum. Nos autem vidimus cuiusdam lingua supra modum absque vilo doloris sensu excresuisse: ut neque mollis tumor, quod Graeci oedema appellant, neque durus, quae iisdem scirrhone appellant, neque inflammatio esse videretur: neque enim prementum manui cedebat, neque omni sensu carebat, neque dolore infestabatur: sed hoc ipsum, incrementum duntaxat erat, nihil ipsa substantia particulae vitiosa. Sic & testiculi & vbera, alijs uterque, alijs alter tantummodo supra modum increuit. Et si struma vocatur, est ex hoc genere, quae ubi nimium excelsit, magna operationibus affert incommoditate. Et ex eodem etiam sunt genere, angulorum in oculis immoderationes, ex quibus, immoderatum quidem augmentum, encanthis, diminutionem aut, rhoeada graeci appellant. Tales sunt in hoc genere aegritudinum differentiae.

De Morbis qui ad Compositionem Partium pertinent.

CAP. 10.

Variantem vero ea quae secundum naturam compositura, fiunt aegritudines: In positu quidem, sicuti cum articuli suis sedibus excidunt, aut loco tantum mouentur: aut cum omento, vel intestina ad inferiores testiculorum tunicas deuoluuntur: alterum morbum Graeci epiplocelem, alterum enterocelen appellant. In non naturali vero partium vicinis partibus copulatione, si ligamentum aliquod aut relaxatum aut intantum fuerit, aut disruptum, in ea parte dearticulationis motus offenditur. In hoc genere sunt linguae nexi immodici, & pudendorum: quoniam & linguae ad sermonem explicandum & manducandum non parum efficiunt: & pudenda, quo minus procul & directo tramite in mulieris uterum semen emittatur, ob meatus inuersionem, non minus impediunt. Ad hanc etiam attinent aegritudinis differentiam, si labia vlcera, si palpebrae, vel sedes, vel digiti, vel si quae tales particulae praeter naturam coaluerint. Tales sunt morborum species quae in compositione existunt.

De Morbis qui proueniunt ex Solutione Vnitatis.

CAP. 11.

Reliquum est quintum genus aegritudinis, continuitatis solutio, siue haec alicui ex particulis simplicibus quae similes appellantur, siue compositae adueniat. Quare inter communes utraque partium morbos, eam paulo ante commemorauimus. Cum enim diuellitur ligamentum, vel arteria, communis est & totius instrumenti & diuulsae particulae aegritudo: nam utriusque soluta est continuitas totius quidem instrumenti, cum partes non amplius coherent, neque vniuntur: ipsius vero particulae diuulsae, quoniam non amplius est vna, sed in duas diuisas est partes. Quod si non ex toto diuulsa fuerit, sed parte aliqua tantum, non erit iam totius instrumenti aegritudo, nisi ex accidenti, quoniam videlicet aliqua ipsius particula patitur: sed ipsius tantum patientis particulae propria ac peculiaris erit aegritudo. Vocatur autem continuitatis solutio, in osse quidem fractio: in omni genere carnosio, communiter vlcus. Ruptio autem & conuulsio ex eodem genere sunt. Fit autem alterum quidem in carnosio, alterum in neruosis partibus, conuulsio quae in ipsis sunt fibris, cum ex icu aliquo violentiam patiuntur, aut subito & affatum intenduntur. Quae vero apopalmata id est auulsiones appellantur, instrumentarium tantummodo partium propriae sunt passiones. Haec quidem sunt vniuersae simplicium morborum differentiae.

*σπασμα γράει non σπασμαί.

De

NVnc vero superest vt cōposita exequamur, initio iterū à similaribus sumpto. Erit igitur iuxta priorē suppositionē, ex dilatatione & angustia meatuū, egritudo cōposita, nō particulatim singulis hæc vtraq; partibus meatibus, sed vicissim his quidē latioribus, illis vero angustioribus redditis, vt nō magis laxitatem q̄ angustia eorundē in tota similiari parte accuset: nec vlla sensibilis particula eius possit ostēdi, cui alterum tantūmodo adsit, sed quæcunq; sumpra fuerit, vtriq; passio- ni reperietur obnoxia. In secunda autē suppositione, in vna quaq; similiari particula, qualitatibus so- lis naturæ modū egressis, sunt cōpositæ agritudines numero quatuor, Calida simul & humida, ca- lida & sicca, frigida & sicca, frigida & humida. Profluente vero ad ipsas aliqua substantia, erunt par- ter aliæ cōpositæ agritudines quatuor, quæ ex earundē qualitatū coniunctione proueniūt. Qm̄ ve- ro continuitatis solutio, non in cōpositis tm̄ instrumentis, sed in simplicibus quoq; particulis fit, implicabitur & hæc nuper dictis iuxta vtranque suppositionem, cōpositis agritudinibus & sim- plicibus ijs, de quibus statim ab initio sermonem habuimus. Nam fieri potest vt idem membrum & vlcus patiatur simul & siccitatem habeat, aut humiditatem, vel frigiditatem, vel caliditatem præ- ter naturam, aut vna cum vlcere caliditatem simul atq; humiditatem. Exulcerata igitur atque vnā inflāmata membra, tripliciter naturæ modū egrediuntur, cum ob vlcus quidē vnitatem suarū par- tiū amittat, ob inflāmationē vero calidiora atq; humidiora reddat plus q̄ naturalis exigit habitus. Nanq; qui in ipsis est tumor, si ad tantam magnitudinem attollitur, vt ob hoc ipsum operationem impediatur, tunc iam morbus est existimandus: si autē membrum ex hoc nullam patiatur in operatio- ne iacturam, accidens tantummodo & passio ipse censetur, veluti & dolor. Omnia igitur quæ si- mul inflāmata atq; vlcera sunt corpora, tres quidē necessario, nō nunquam vero & quatuor agritu- dines patiuntur. Hoc vero in loco inflāmationem appellamus, non vt antiqui cōsueuerunt, quē- dam veluti feruorem in corporis partibus accensum, sed rubescentem ac renitentem dolorificumq; tumorem. Ita & erysipelata non nunquā vlcera cōmitantur. Nā carbunculi eam naturam habēt, vt aliter consistere nequeant. Mediā vero sortiuntur naturā herpes & cancri, qui maiori quidem ex parte cum vlcere eueniunt, nō nunquam vero seorsum. Omnes igitur huiusmodi agritudines, etiam si vlcere vacent, cōpositæ sunt: Vna quidem rōne qm̄ omnes à superfluo humore seu calido, seu frigido procreantur, à flaua quidem bile, erysipelas: ab atra vero, cancer: à sanguine autē, in- flāmatio: à pituita tumor quidā laxus, œdema Grace dictus: Alia vero, qm̄ nunc dicti oēs humo- res, et si formā rei humescentis præ se ferant, vim tm̄ habent, atra quidem bilis, frigida & sicca: flaua vero, calida & sicca: pituita, frigida & humida: calidus autem & humidus est sanguis: Tertia vero **G** ratione, qm̄ simul commiscetur omnes, & raro admodum ex ipsis vllus purus sincerus ve cōsistit. Nam magna ex parte inflāmationes, aliquid ex erysipelatis, vel laxi vel duri tumoris, natura com- plectuntur: aut erysipelatis aliquid quod inflāmationis, vel laxi aut duri tumoris, speciem re- ferat admiscetur. Ita similiter in reliquis omnibus perpende. Multiformiter ergo omnes huiusce- modi agritudines cōpositæ fiunt, de quibus eo in libro in quo de causis morborum agemus, ple- nius differemus: atq; etiam vberius, in eo qui de morborum accidentibus inscribitur: ac præterea in ijs, in quibus curandi ratio tractatur, ad quam omnia quæ hinc scribimus diriguntur.

NVnc vero, qm̄ quō simplices se inuicem complectantur explanauimus, iam ad instrumento- rum agritudines veniamus, ac quo pacto & hæc cōpositæ fiant, aperiamus. Primum vero il- lud memini se oportet, qd̄ aliæ quidem primorum corporum, videlicet similarium, sunt agritudi- nes: aliæ aut instrumentariorum & compositorū. Inflāmatio. n. primorū est corporū, exarticulatio vero instrumentariorū. Qm̄ igitur aliquod membrum luxatur simulq; inflāmatur, totius quidē in- strumentū primo agritudo est exarticulatio: inflāmatio autē non primo neq; proprie, sed ex acciden- ti tm̄. Qm̄. n. inflāmatio singularum eius partiū agritudo est, fit vt ex accidenti totius etiā instrumentū sit agritudo. Et lippitudo quidem est inflāmatio membranæ quæ adnata est corneæ, ex accidenti vero est totius oculi agritudo. Contingit vero non nunquā vt tunica cornea appellata, profundum hēat vlcus, quæ deinceps exesa tota, aliquid ex ea tunica procidat, quæ secundo post corneā ordine sita est, vucæ appellata: & ipsa pupilla vnā distorsionē patiat. Atq; ex his tribus omnibus, qualibet passio oculi existimatur, quæ vlcus & erosio ad solā corneā pertineat, prociencia ad vucā, & diuul- sio ad pupillā. Sed, vt diximus, similarium partium agritudines, ex accidenti toti instrumento attri- buuntur. Igitur cum vna quæpiam ex ipsis morbo aliquo cōposito laborauerit, & hic ex acciden- ti totius instrumenti erit agritudo cōposita: cum vero plures quidem sint affectæ, sed vnaquæq; vno morbo laborauerit, sic totius erit instrumenti agritudo cōposita. Nā, vt in oculi exemplo per- sistamus, fit ita vt eūdem oculum (neq; n. impossibilis est suppositio) vnguis & lippitudo infestet, & erosio corneæ, & prociencia vucæ, quibus et malis accedat aliquod suffusionis initium. Quod non vna neq; simplex sit agritudo, oibus in propatulo est. Appellabit autē hæc quæpiā, cōpositum oculi morbum, alter vero non vnum cōpositum morbum, sed plures dicet agritudines, in diuersis oculi partibus cōstitutas. Nihil vero refert quātum ad verā curandi rationem, ad quā hæc omnia di- riguntur, siue vnus sit morbus cōpositus siue plures, pugnātibus remedijs indigentes. Pleniorem vero

De diff. 12.

A. l. 1. f. 2. d. 5. c. 5. 29. e

A. l. 1. f. 2. d. 1. c. 2. 28. e

A vero de hisce discussionē differimus ad eos libros, in quibus curandi præcepta tradent. In presenti ve- ro sermone, hoc tm̄ cōmōstrasse ac indicasse sufficiat, probabilē vtroq; afferre sniam, & qui plures in oculo morbos esse arbitrant, & qui, quemadmodū vnū est instrumentū, ita & vnum cōpositum existimant esse morbū, qm̄ (vt ante diximus) plures in eodē particula laborauerint. Vt igitur ex sim- plicibus morbis, vnus quidē erat primo totius instrumenti agritudo, veluti suffusio, alius vero ex ac- cidenti, veluti corneæ exulceratio: ita & ex morbis cōpositis, proprii quidē erunt totius instru- menti, qui plures simul eius partes occupauerint: ex accidenti vero, quicunq; cōpositi vnā tantūmodo ip- sius instrumenti obfederint partē, veluti lippitudo, quæ membranæ adnata est inflāmatio: siquidem inflāmatio è numero cōpositarum agritudinū fuit ostensa. Eidē vero membranæ vlcere adueniente, multo et magis cōpositam agritudinē pati hanc particulā dicemus: sed nec propterea minus oculi totus morbo cōposito laborare censetur. Tales quidē ex accidenti totius instrumenti agritudi- nes esse putantur. At, cum plures eodem tpe particula aliquo malo afficiuntur, ipsorum instrumen- torum primo cōpositæ sunt agritudines: atq; eo magis, si particulatim vnaquæq; simplicium, non ex accidenti, sed primò, totius instrumenti fuerit agritudo: Quemadmodū in oculo vnguis, suffusio, atq; ea passio quæ à Grecis rheada antea diximus appellari: nam ex ijs qualibet, propria est oculi agritudo. Et, cū simul oēs cōiunguntur, oculo propria agritudinem cōpositam faciūt. Hæc si quis ratiocinabitur via, oēs instrumentorum cōpositos morbos facile inueniet. Mihi vero superfluum vi- sum est opus, oia complecti, & cōponere: qm̄ si quis omnium simplicium morborum fuerit scien- tiam consecutus, atq; eorundem cōposituræ modos non ignorauerit, facile in singulis per se ipsum poterit exerceri. Quare si quispiam semel tantū quæ in hoc libro conscripsimus legerit, is se parum profecturum intelligat, nisi postmodum plurimum quoq; exercitationis adiunxerit.

GAL. DE CAVSIS MORBORVM
LIBER VNVS

Nicolao Leonicensi interprete

ARGVMENTVM LIBRI

Simplicium & Compositorum Morborum Causas peruestigat, tum quæ in Similaribus, tum quæ in Instrumentalibus partibus, Morbos efficiunt.

Quorum Morborum Causæ Peruestigandæ sūt.

CAP. 1.

D

Quot quidem sint & quæ nam agritudines omnes, in propria genera ac species diuisæ, tum simplices tum cōpositæ, altero iam libro explanauimus. Reliquum est vt singularum causas explicemus, exordientes à sim- plicibus aialis partibus, quæ similes appellantur: à quibus deinde ad cōpositas & dissimiles veniemus. Qm̄ igitur ostendimus iuxta illos qui arbitrantur substantiam, quæ ortui atq; interitui subijcitur, simul mi- sceri atq; alterari, qd̄ omnis egritudo similis ac simplicis quo ad sensum particula, vel intemperies quædam existit, vel continuitatis partium di- uisio: iuxta vero illos qui non vnionem statuant, sed quia intercipiatur vacuum, omnium corporum constitutionem, concretionem putant, im- moderatio meatuum, & eius, quæ sensu deprehenditur, continuitatis solutio: Incipiemus & nunc considerare causas morborum omnium qui ad primam attinent suppositionem, quam nos veram existimamus. Erant autem (vt arbitror) quatuor simplices, quatuor vero cōpositæ. Cum aliquan- do quidem sola supra modū excrecente caliditate, vel frigiditate, vel ex altera oppositione aliqua, veluti humiditate, vel siccitate: aliquando vero duabus simul supra modum auctis, vt morbus par- ter calidus ac siccus, vel frigidus ac siccus, vel calidus ac humidus, vel frigidus ac humidus fiat.

De Causis Calidi Morbi.

CAP. 2.

ITaq; quæ nam sint cuiusq; prædictorum morborum procreationis causæ iam inspiciamus, sum- pto ab eo initio, qui in caliditatis immoderate intemperie consistit. Apparet autē & in alijs cor- poribus oibus quæ se ipsis plus satis incallescunt, vel ex motu quodam augeri caliditatem, vel ex pu- tredine, vel ex vicinia alterius corporis calidioris, vel ex stipatione, vel ex alimento ad calefacien- dum accommodato. Ex motu quidem, veluti in ijs quæ quouis modo exercitantur, & in lapidibus inuicem collis; & lignis; & flamma ventilata. Ex putredine autem, tum reliquorum corporum tum

A. t. 2. primæ par. ca. 169. col. 2. b

De 20. 1. 20.

tum præsertim seminū ac stercoreis. Mihi quidem non nunquam videre contigit in columbarum E-
 -[agrestium]-excrementis, ex putrefactione ignem accensum. Nec est quispiam, qui ambigat, quin
 calidorum corporum vicinia, alia concalescant, si modò ad memoriam reuocet, & balneas, & Solem
 æstiuum, & omnem flammam. Ita quoque si hybernis temporibus in ampla domo ignem accen-
 deris, atque omnes mearus stipaueris, per quos spirandi habeat facultatem, interius calorem accerua-
 bis: quòd si quaque versus patentes exitus liqueris, nihil amplius effeceris. Sed non aliter balneæ
 atque fornaces, suum interius acervant calorem. Ex quo evidens est, stipationem augendo calori
 occasionem præstari. Sed nec in obscuro est, quòd idem ex ipsa materia provenit. Nam aridi cala-
 mi, facilius in maximum flammam atollunt: ligna autem viridia, & præsertim si plura super
 ignem congesseris, diutius quidem aggrauant & veluti obruunt flammam, demum verò augent.

Quomodo igitur in animalium corpore ex ijs vnumquodque perficitur? Cum quispiam im-
 moderata exercitatione vsus fuerit, lassitudinem sustinet corpus, hoc est, caliditatem immodicam in
 musculis atque articulis habet: hi enim sunt, qui primo motum excipiunt. Quòd si non ultra pro-
 grediatur calor, atque eum solui contigerit, antequam totum animalis corpus inuaserit, nihil ultra
 lassitudinem consequetur. At si in totum extensum fuerit corpus, tunc huiusmodi affectus febris
 nuncupatur, quæ est quadam totius corporis immoderata caliditas. Ita & ira, quæ feruor quidam F
 est existens in corde caloris, ob immoderatum motum, per totum non nunquam diffusa corpus,
 ita febrem accendit. Iam ea quæ putrescunt in animantis corpore, calorem quandam immodi-
 cum in his partibus, in quibus putrent, efficiunt, sicuti erysipelata, & herpes, & carbunculi, &
 inflammationes, & phygethla. Hæc autem ubi totum concalescerint corpus, excitant febrem.

Et quidem tertia causa immoderati caloris ex his fit manifesta, quò nam modo animalibus adue-
 niat, & ex ijs quæ exustiones appellantur. Nam in bubonibus & inflammationibus, & erysipela-
 tis atque omnibus adeo calidis morbis, semper contingens pars atque continua, ipsa quidem pri-
 mum caliditatem assumit, deinceps vero & partem vicinam afficit, & hæc deinceps sibi proximã:
 atque ita, vsq; ad principium insiti caloris ubi peruenit intemperies, totum celeriter corpus prin-
 cipij sentit affectum. Diuturnæ quoq; moræ in locis soli expositis, nudis quidem, totam aliquan-
 do cutem supremam calefaciunt: at ijs qui vestibus operati sunt, solum caput: atque hæc exustio ap-
 pellatur: Quòd si iam totum animalis corpus occupet, tunc ita febris accenditur. Quartum vero
 causæ genus quod insitum calorem immoderate succendit, in adstrictionibus & frigeactionibus
 fieri videtur. Nam si quis vehementer riguerit, aut in aqua natauerit quæ aut alumen aut talem ali-
 quam naturam acceperit, huic stipari cutem atq; densari contingit, vt quæ diffusi consueverant in-
 tus cohibeantur: Quòd si fumosa fuerint quæ intus collecta sunt, febris inde generatur. Quinta ve-
 ro species auctæ supra modum caliditatis, sunt esculentorum acres ac calidæ qualitates, veluti allio-
 rum, porrorum, caparum, atque huiusmodi omnium: nam & horum vsus immoderatus febrem
 aliquando suscitauit. Et quidem calidæ potationes immodicæ, veluti vini veteris & acris, imbecil-
 lo corpori liberalius ingelti, & medicamina acria, siue alexiteria id est amuleta fuerint, siue venena,
 causam vt homines febricitarent, attulerunt. Sed cur (inquiunt) nō semper ob quilibet harū causa-
 rum febris accenditur? Quia causæ efficiuntis quantitas par non existit: & quæ constituta est ab eadē
 causa in corpore dispositio, magnā, in eo quod plus & minus, varietatem admittit: ac præterea ani-
 mantium corpora plurimum alterū ab altero differunt, in hoc vt aut facile aut agre a naturali rece-
 dant habitu. Quemadmodum igitur minime ambigis, cur non omnis motus lassitudinem facit, sed
 pro confesso habes q, ubi non excesserit ac potentia superauerit articulorum musculorumq; natu-
 ram, nunquam eos fatigari contingit: sic tibi erat cogitandum, q nec talis affectus qui lassitudo nun-
 cupatur, nisi dignam essetatum magnitudinem tum moram assumpserit, nunquam vniuersum
 corpus afficiet. An motus quidem paruus, lassitudinem nequit efficere: parua autem lassitudo, om-
 nino febrem accendet: aut motus quidem effectus, in relatione consistet, lassitudinis autem mini-
 me. Ac quidē omnibus etiā vulgaribus ac rudibus in proptulo est, athletarū corpora diuturnio-
 res ac vehementiores motiones citra lassitudinem perferre: & nos priuatos, si paulò supra consue-
 tudinem exerceamur, statim molestia affici. Nil igitur mirum, si quispiam quāuis lassitudinē sen-
 serit, non tū febricitauit, vel enim parua est lassitudo, vel exigui temporis, aut viribus corporis infe-
 rior. An, si fuit exercitatio haudquaquam diuturna, nec vehemens, atq; etiā minus q; pro natura
 eius qui exercitatus est fortis, nunquam quidem lassitudinem afferet: [lassitudo vero febrem ac-
 cendet, etiā si ea & breuis sit, & exigui temporis, & languentis corporis robore inferior sit.] Sed &
 hoc ipsum in ea re quæ ad agendum potentissimam naturam habet, nimirum in igne, possumus in-
 tueri. Nam frigeactos, non absque tempore ac viribus calefacit: si quidem, cum aliquando è lo-
 cis gelidis discesserimus, manus per maximam flammam ignis sine aliqua noxa transferimus. Ne-
 que omnis materia æque facile ab eodem accenditur, sed arentes quidem calami primo tactu in-
 flammantur, ligna autem humida ac viridia vt accendantur, longo tempore vehementiq; flamma
 indigent. Quo pacto igitur nihil horum in igne admirans, in lassitudine admiraris quòd magni-
 tudine egeat, ac tempore, ac corpore incendio opportuno? Satiùs itaque fuerit si nulla te huius rei
 capiat admiratio, sed potius animaduertas qualem nam animalis corpus facile sui natura calorem ad-
 mittit,

A. l. 4. f. d. 1.
c. 1. fol. 42. b

A. l. 1. f. 2. d. 2.
c. 1. fol. 30. f

A. T. 2. primæ
part. can. 569.
col. 2. b. c

A mittit, & quale non facile. Sed de hoc quidem postea es auditorus. Nunc vero nihil tibi sit mirum,
 si vnumquodque quod aliquid sit effecturum, & tempus & magnitudinem exigat, ac præterea vt
 proximum sit quod promptè patiendi habet naturam: quoniam & si hæc desint, nec ignis combu-
 rere, nec gladius abscidere valet. Nec aliquid aliud, in efficiendo potentissimum, in aliud agere po-
 test, quòd ipso validius extiterit, aut vbi non interuenerit tēpus effari dignum. Super lucernæ quæ-
 dem flammam, nunq̄ totum effunderes oleum, nedum aquam: & gladio incidere lapides nequaquā
 tentaueris, nedum adamantem. Vis autem vt lassitudo, & calefactio, & frigeactio, & reliqua hu-
 iusmodi, febrem semper accendant, quibus parua sint, & exiguum tempus perdurent, siue etiam to-
 tum corpus minime idoneum ad suscipiendum calorem extiterit: Quod enim iam calidum est, pa-
 ratius est ad hoc vt excessum caloris admittat, sicuti & frigidum vt plus satis frigescat: quod vero
 ediuerso se habet, ad hoc minime est aptum: vsque adeo cæca & rudis est eorum qui talia perquirunt
 dubitatio. Qui vero nihil dubitant, sed promptè ac temere enunciant, q nihil eorum quæ nuper di-
 ximus excitat febrem, horum stupiditas quidem miserationem, contentio vero odium meretur. So-
 luta quidem sunt & horum sophismata in altero volumine, quod seorsum de causis procatarcticas,
 id est præincipientibus, scripsimus. Neque præsentis est negocij aliorum refellere errores, sed vera
 duntaxat docere instituimus. Rursus igitur ad propositi nostri seriem reuertamur. Erat autem,
 (vt arbitror) omnium simplicium agritudinum præcedentes causas, vsque ad præincipientes ex-
 plicare. Non enim est fortassis inuile, eos qui ita earum appellationes manifestioris doctrinæ gra-
 tia distinxerunt, imitari. Quascunque enim in ipso animali vel dispositiones, vel motus præter na-
 turam, agritudinum præcedentes causas nominant: quæ vero extrinsecus adueniunt, & alterant
 corpus, atque transmutant naturam vehementer, præincipientes appellant.

De Causis Frigidi Morbi

C. A. P. 3.

Calidæ quidem agritudinis in vniuersum diximus causas, nunc ad frigidam veniamus. Sunt
 vero & huius plures numero causæ, veluti refrigerantium propinquitas, & ciborum po-
 tuumq; quantitas ac qualitas, stipatioq; ac rarefactio, ac præterea ocium, & immodicus motus.
 Quibus etiam occasionibus ignis extinguitur. Nam si paruo carboni multum niuis aut glaciæ su-
 perimponas, aut plurimam aquam superfundas, continuo extinguitur. Sic, ubi circumstans aer
 sit præter modum frigidus, veluti hyberno tempore iuxta Histrum, non solum lucernam sub dio
 politam, sed & quemcunque exiguum ignem videbis protinus extingui. Hoc quidem modo, ignis
 a rerum pragelidarum contactu superatur. Ab ijs autem quæ natura apta sunt vt ipsum enutrient,
 ob excessum, vel defectum, vel ob alienam qualitatem hoc pacto corrumpitur. Si enim ligna vni-
 uersim & multa supra paruum coaceruaueris flammam, ob immodicæ quantitatis excessum ip-
 sam extingues. Quòd si nihil omnino, aut parum admodum adieceris, ob defectum aut paucita-
 tem alimentij, videbis continuo marcescere. Sic & lucernæ flammam comminui atque in periculo
 esse ne propè extingatur inspicimus, ubi nutrimentij propriij modus nō seruetur. Siue enim oleum
 liberaliter non adhibueris, aut multum vniuersum superfundas, vtroque offendes modo. Quòd
 si largam quidem exhibueris materiam, sed quæ vel nullo modo apta sit vt ardeat, vel cum magna
 difficultate incendium suscipiat, hanc etiam statim minorem efficiet. Veluti si oleum aquæ com-
 mistum supra ignem conieceris, si etiam qui flammæ circumfunditur aerem stipaueris, aut ni-
 mium rarefeceris, sic quoque flammam decrescere ac periclitari ne penitus extingatur, inspicies.
 Stipatur autem, si cucurbitam qua medicij vtuntur, vel furnulum, aut tale aliquid circumpo-
 nas. Quod etiam continget, si fornacum foramina claueris. Quòd si in multo Sole, & calido & apri-
 co loco, aut ad alteram maiorem flammam admoueris, tunc quoque minorem flammam marce-
 scere videbis: quoniam exterior flamma, vt quæ præpotentior sit, elaxat atque dispergit minorem.
 Neque vero in obscuro est, q si eas flabellans, hoc est mouens, si quidem modicè hoc feceris, auge-
 bis: si vero immodicè, dissolues ac dissipabis. Sic & ventos magnitudini flammæ respondere oportet,
 si quid eius augmento conferre debuerint: qui vero maiores sunt q illa queat sustinere, disper-
 gent, non flabellabunt. Ex quo manifestum fit, q flamma quidem ad sui incrementum motu eget
 aduentitio, non tamen immodico. Si enim nullo modo flabellatur, elanguet: vehementiore au-
 tem motu extrinsecus urgente, dissoluitur ac dissipatur. Secundum igitur primam causam speciem
cum omne frigidum forinsecus aduenit, partim contactu tantum, partim potentia, frigida agri-
tudo consistit. Sic aliquis in frigida natans aqua læsus est & male lotus, & per gelida loca iter facies.
 Non nullos etiam vidi exanimatos, anteq̄ domum deferrentur. Iuxta vero secundam causam, aut
 morbum attonitum, aut comitial em, aut motus sensus ve læsionē, ex ebrietate aliquis subij: quan-
 quam vinum modicè haustum, vt quod maxime proprium alimentum sit, natium calorem adau-
 get. Sic & optimi cibi quicq; plurimum animalij afferunt nutrimentum, supra modum assumpti,
 morbos frigidus generant. Sic quæcunq; vel deuorantur vel bibuntur, si frigidiora natura sint, mor-
 bos frigidus pariunt: ex horum numero est papauer, mandragora, hyoscyamus, cicuta, quæ sanè ni-
 mia frigiditate etiā interimunt. Vltima autem stipatio, (hanc n. tertiam frigidiorum morborū cau-
 sam statui mus) facit graues sopores, & veteriū, & morbos attonitos. Et hoc est quod dicitur ab Hip-
 pocrate

† hæc aliquis
 interpres non
 habet, atq; et
 superuacua,
 et perperam
 interposita vi-
 dentur.

de Visc. rat. in morb. acut. c6. 4. t. 23. 7. 137. f.

pocrate. Venarum interceptiones corpori officere, q statim vocem eripiant. Ipse nanque sicuti & E alij vetustiores, duo genera vasorum in quibus sanguis continetur, venas appellat, non vii iuniores, alterum tantum quod non pulsat. Vbi vero interceptiuntur quae sunt in animali arteriae, hoc est ita oppletae sanguine fuerint, vt nullus in ipsis vacuus relinquatur locus, in quae, dum attolluntur, aerem externum atrahere possint, tunc strangulatur atq3 extinguitur calor innatus: ac qui ita affecti sunt, subito sensum & motum totius corporis amittunt. Ostensum enim a nobis est hoc, in eo volumine quod scripsimus de vsu pulsuum, ob eum finem arterias pulsare, vt calor naturalis in omnibus animalis partibus moderatus cõseruetur. In libro autem de vtilitate respirationis scriptum a nobis est, q3 hac quoque insitum cordis calorem moderatum conseruat. Sicuti igitur si extrinsecam flammam a communicatu circumfusi aeris separet, interiectu furnuli vel cucurbitae vel cuiuspiam alterius rei similis, statim exuñxeris: eodem modo si animalibus caliditatem cohibueris atque intercluseris, ita vt nullum cum aere exteriori habeat communicatum, statim exitium afferes. Caliditas igitur cordis per faucium meatum aeri extrinsecò communicat. Quod si hunc interceptis, euestigio strangulabis ipsam, atque animal enecabis. Calor vero qui omnibus est arterijs, quae per totum animalis corpus diuiduntur, per cor quidem ipsum in quantum faucibus communicat, & per vniuersam cutem, in ambientem nos aerem respirat, refrigerium quidem, cum illa se attollunt, accipiens: cum F autem relident, id quod fuliginosum est, expellens: quorum vtrunq3, natiam eius mediocritatem conseruat. Et si quidem stipatae fuerint arteriae, siue (vt nuper dictum est) ob sanguinis redundantiã, siue earum ora obstructis aliquos patiantur, ita vt nullam habeant transpirandi viam, calorem exstingui necesse est: quod vero ita affectum est corpus, emori. Quod si fuerit stipatio modica, non adeo calorem naturalem pati est necessarium. At si quidem in animalis corpore veluti fuliginosa quaedam ac fumida excrementa tunc constiterint, alius erit caloris naturalis affectus: alius vero, vbi solum vapor quidam suauis atque optimus exhalat. Atque horum vtrunq3 bifariam hoc modo euariat. Cum enim sanguis optimus in corpore fuerit nullo inquinatus humore superfluo, vapor ex eo incalescens optimus exurgit, qui nihil aut igneum aut acre secum inuehit. Tale quidem corpus cum mediocriter stipari contigerit, breui aut erit plethoricum, aut supra modum calescit: ijs quidem quibus defes vita sit ac minime laboriosa, plethoricum fiet, cum intus remanserint quae exercitatione excerni oportebat: ijs vero qui exercitantur, calescit, cum motus occasione calor augetur naturalis, non transpiret autem ob id q3 densatum sit corpus. In corpore autem stipato, quod a fumo excremento obsidetur, aut febris accenditur ob interclusam interius fuliginosam euaporationem, aut strangulabitur atque extinguetur calor insitus atque natuus. Vtrunq3 vero horum G accidet pro multitudine excrementorum, aut magnitudine stipationis. Nam si fumosa superfluitas quae euacuari expebat, plurima fuerit, atque stipatio vehemens, periculum immittet ne calor naturalis strangulatus ab excrementis extingatur: si vero superfluitas pauca fuerit, & stipatio parua, febris accendetur. Non ergo dubium est q3 & naturales & aduentitias corporis dispositiones cognoscere oportet, in quibus aut fuliginosum aut vaporesum aut fumosum est id quod exhalat. Sed haec quidem in hisce libris explicabuntur, in quibus curandi doctrinam exequemur. Nunc ad huius operis institutum reuertamur. Sicuti enim stipatio saepius frigefactionis est causa, eo quo diximus modo: sic & laxatio, quando plusq3 sit opportunum, dispergit ac dissipat insitum & natuum calorem, frigidius efficit corpus. Fiunt autem haec tum in vniuerso corpore, tum vero etiã in vnaquaq3 particula, cum vel stipatur vel laxatur. Si enim quam vniuersum corpus habuit dispositionem in obstructionibus & plenitudinibus arteriarum, hanc ipsam habeat particula ab ijs solum quae in ipsa sunt arterijs affectis, necesse est vt haec ipsa particula simili modo quo totum corpus aegrotet. Et quidem quae extrinsecus adhibentur medicamina, aut aquae quae vim medicaculam habent, & frigidae, & aer ipse circumfusus, laxationem aut stipationem immodicam in ipsa parte committere possunt. Et vincula quaedam violenta, ipsi aliquando particulae, aliquando vero superiacentibus circumpositi. H ta, corrumpent ipsam, ac frigefacient, ob id q3 eam separant atq3 seiungunt a comunicatu membri in animali praecipui, a quo calor emanat naturalis, atq3 vnde vim sui motus recipiunt arteriae.

De Causis Sicci Morbi.

CAP. 4.

De calidis quidem ac frigidis affectibus abunde dictum est, de siccis vero deinceps dicetur. Si quis magis quide transpiret, minus aut nutriatur, cum eo q3 sicci habitus existit, facile in siccam incidet aegritudinem, ac praesertim, si curis aut vigilijs immodicis occupatus fuerit. Et aeris quoque nobis circumfusi temperaturae cum sicca fuerint, exiccant animalium corpora: & nationes praeterea in aqua quae nitri, aut sulphuris, aut aluminis, aut bituminis, aut alterius huiusmodi qualitatis est particeps: & quaecunq3 medicamina vim habent exiccandi, siue intro assumantur, siue foris adhibeantur, haec quoque siccum reddunt corpus. De quibus in eo volumine, in quo de simplicibus medicaminibus agitur, abunde dictum est.

De Causis Humidi Morbi.

CAP. 5.

Haec quidem siccarum aegritudinum causa sunt. Humidarum autem sunt oes causae contrariae, veluti ciborum qui humidiori natura constant copia, & potuum excessus, & omnis viuendi ratio delicatior, & animi securitas, & balnearum ex aquis dulcibus plurimus vsus, praesertim post

† Antiqui quidam eo habent q3 τὰ βία ἐν ποτῶν ὁρ τῆν κρῶσιν, i. de praesertim cum sicciore sit temperatura: impressi habent, q3 τὰ βία ἐν ποτῶν ὁρ τῆν κρῶσιν, i. caque cibaria, hociora sunt facultate.

A. T. 2. primae part. can. 159. col. 1. d.

A. ibidem.

A post cibum: sic & tota vita otiosa, atq3 omni labore vacans, & pluriarum abundantia, atque omnis status temporis humidus, & medicamina, quae humectandi habent potestatem.

De causis compositorum morborum, qui similes partes inuadunt. CAP. 6.

Liquet autem, q3 & compositarum aegritudinum causa omnino sunt compositae. Si enim causa calida simul, & sicca in vnum aliquando conueniant, necessario calidus quidem, atque siccus sequetur morbus: si calida, & humida, pariter calidus, & humidus: idem evenit in reliquis duabus simul iunctis qualitibus, humida scilicet & frigida, & sicca & frigida. Quod vero huic sermone adiungere, ac simul distinguere oportet, iam aggrediamur, q3 videlicet corpus saepius alteratur, cum causa omnes eiusdem inter sese speciei existunt: plerunq3 vero cum viribus contrariae sunt: & q3 non nunquam superant, quae ex ipsis sunt vel numero plures, vel diuturniores, vel potentiores: interim vero ab vtriusque ex aequo laeditur corpus. Et si vero nullo modo fieri posse videatur, vt vnum idemq3 corpus calidum vna efficiatur ac frigidum, humidumq3 ac siccum plus, quam natura sit oportunum: tamen & hoc ipsum vsu contingit, & merito distemperantia inaequalis appellatur: nosq3 de hac ipsa alibi teorium, vt oportuit, disseruimus: neq3 nunc de eadem ipsa verba consumere conuenit, sed potius ad reliquarum aegritudinum causas explicandas veniendum. Hoc tamen in loco B prius sunt repetenda, quae in libro de morborum differentijs edocuius, q3 videlicet aliquando quidem ob solas quatuor qualitates corpora ab habitu naturali recedunt, nulla extrinsecus confluyente substantia: aliquando vero fluxionibus replentur, idea quidem omnino humidis, vi autem non humidis. Sed de horum humorum potestate dictum quidem est ab antiquis & medicis, & philosophis, & a nobis etiam tum in alijs commutationibus, tum in his praesertim, quas de medicaminibus edidimus. Quantum vero huic loco expedire videbitur, in praesentia etiam dicetur, quod flaua quidem bilis facultate calida est, & sicca: nigra autem frigida, ac sicca: sanguis autem calidus, & humidus: pituita frigida, & humida: & q3 ex his singuli influunt aliquando sinceri, aliquando alijs commisti: & q3 particularum oedemate, vel scirrho, vel phlegmone laborantium dispositiones hac de causa plurimum variatur. Nam & anthraces, & cancri, & herpes, & erysipelata, & phygethla, & gangranæ, & phagedanae, & saryriales ex hoc genere sunt, & vitiligines, & atheromata, & acrochordones, & achores, & faui, & ganglia: & steatomata appellata, morbi sunt, qui fluxionum sunt partus. Haec vero inuicem differunt, ac praeterea ea omnia, de quibus praediximus: quoniam non nulla quidem ex sola sunt pituita, non nulla autem ex sanguine, quaedam ex bile flaua, quaedam ex nigra, quaedam ex aliquo alio humore, qui non dum omnino sit extra naturam. Sed hic ipse, qualiscunq3 fuerit, vnus omnino erit ex his, quos enumerauimus. Neq3 enim fieri potest, quin sit aut calidus & siccus, aut calidus & humidus, aut frigidus & siccus, aut frigidus & humidus. Sed, quando ad plurimum crassitiei, & frigiditatis peruenit, naturalis pituita formam amittit, atq3 alius quide humor esse existimatur, qui ex toto genere sit praeter naturam: Non tamen ita se res habet: donec enim frigidus, atq3 humidus sit facultate, ex pituitae genere erit. Eadem ratione, quicunq3 calidus fuerit & siccus, idem cum flaua bile genus subibit. De his vero plenius alibi disseruimus. Quo fit, vt nunc de his breuius dicamus, quonia & de his ipsis omnibus copiosius in ijs libris, quos de curandi ratione edituri sumus, tractare statuimus. Ad id vero, quod praesentis interest operis, redeamus. Omnes, quidem huiusmodi morbi sunt subinde ad partes ignobiliores materiam inutilem deponente natura: quod etiam a multis alijs antea dictum est. Quis tamen sit depositionis inutilem deponente natura: rationem enim quandam, atq3 mentem naturae tribuemus, si ita simpliciter ipsam, quicquid inutile est, deponere affirmemus ex nobilibus partibus ad ignobiles. Sed, q3 quidem in morbis bonae iudicationis ab aliqua huiusmodi facultate fiant, manifeste apparet. Quis autem generationis modus his iudicationibus sit, non dum maiores nostri exacte docuerunt: quoniam neque potentias naturales, de quibus nos in alijs commentationibus egimus, quot numero, & quae nam existant, & D quod singularum sit opus, satis explanare potuerunt. Sed nulla sane difficultas suppositionibus, quas in eisdem commentationibus demonstrauius, vtentes nunc, de hisce omnibus transigere. Cum quatuor sint numero potentiae, quarum qualibet siue animalis, siue plantae particula particeps est: & cum vna quidem ex ijs atrahat id, quod ei conuenit, alia autem retineat, alia alteret, alia, quod superfluit, excernat: & cum materia ipsa superflua duplex genere existat, aut enim quantitatis ratione, aut qualitatis: cum denique omnium corporis partium non aequale sit robur, quippe principales partes statim ab initio natura maiori robore dotatae: Nihil mirum, si in impuris corporibus, in quibus plurima inutilis materia redundat, ad ignobiliores partes aliquid confluat. Nam superfluus humor, vt qui a partibus omnibus robustioribus expellatur, ac nullibi consistere queat: tandem ad imbecillissimam omnium peruenit partem. Haec vero alia, atque alia in diuersis corporibus existit: aut quia in prima animalis formatione eidem parti aliquis error obtigerit, aut postea aliquam susceperit noxam: aut quia talis natura esse debeat, quemadmodum, cuius: haec enim (vt quae nullam operationem habet, sed vsus tantum gratia a natura instituta est) optima ratione partibus alijs, quae aliquam habent operationem, imbecillior est facta: est enim quoddam veluti velamentum, atque amictus animalis cognatus, cum neque coctionem, neque alimenti digestionem, neque sanguinis generationem, neque pulsuum, neque respirationem, neque voluntarium motum, neque omnino

C

* de sic. d. v. i. qui cuq3 enim, etc.

omnino operationem aliquam afferat animal: ac præterea cum omnium aliarum partium extrema E sit collocata, non absque ratione totius corporis excipit excrementa. Multa enim ab initio instrumenta, expurganda materia inutilis gratia, natura molita est: & hæc quidem sola ad tuendam sanitatem sufficiunt, cum nullam corpori labem is, qui nobis circumfunditur, aer adiecerit, aut delinquens ratio victus humorum vitiosorum redundantiâ immodicam in corpore non effecerit. Nam, cum talis acciderit error, non amplius naturalia sufficiunt instrumenta ad excrementi multitudinem expurgandam. Ideoq; tunc accidit, ut fluxiones à valentioribus impulsæ partibus ad imbecilliores irruant. Illud quoque non nunquam vsu euenire solet, ut, cum stupati fuerint hi, per quos expurgantur, meatus, ad alia confluant loca. Hæc quidem principia sunt gignendi omnes prædictas aggritudines. Malum verò in ipsis membris augetur, cum in eisdem impactæ superfluitates ac putrescentes, atque ea ratione magis vitiatæ, influentem postea humorem, etiam si utilis sit, coinquinant atque corrumpunt.

De causis morborum in genere conformationis.

CAP. 7.

SED, quoniam simularum partium proprios recensuimus morbos, superest, ut de instrumentariorum morbis dicamus, exordium ab eo fumens, qui primum inter alios obtinet locum, qui videlicet in formatione consistit. Hic autem fit naturalis quidem figura non nunquam euariante: non nunquam vero læuitate quadam aut asperitate, aut meatu ipso corrupto. Causa autem, ob quam figura naturalis permutatur, prima quidem est formatio conceptus in ipso adhuc vtero matris vitia, ta vel ob materiae multitudinem, aut ob qualitatem minime aptam: quæ naturales seminis motus impediatur. Secunda verò, si, dum paritur, dumq; fasciis infans inuoluitur, error aliquis committatur. Mollia siquidem ac penè fluxibilia cum sint corpora infantium nuper in lucem venientium, facile inuertuntur, cum & in exitu à matris vtero non recte ab obstetricibus excipiuntur, & non commode fasciis inuoluntur, ac deinceps à nutricibus sine modo aut attolluntur, aut reponuntur, & dum præbetur lac, & dum lauantur, & dum fasciis alligantur. In his siquidem omnibus, nisi quis infantes commode pertractauerit, facile vniuscuiusque membri figura naturalis evertitur, ac corrumpitur. Et quidem in omni ea, quæ sequitur, educatione, partim ab immodica satietate, partim à motibus perperâ factis, dum ante tempus aut stare, aut ingredi permittuntur, aut vehementioribus motibus exponuntur, plura in ipsis membra inuerti contingit. Si quidem nimia satietas operationes impedit naturales. Intempestiuæ autem & vehementiores motus labefaciunt artus, ac, in quam minime sit opportunum, partem circumagunt. Crura etenim ex ipsa innitentium corporum grauitate aut ad exteriora, aut ad interiora vertuntur, ut magis ad hæc, quam ad illa primum tibiæ momentum declinet. Quibus enim rectiora sunt, quam naturæ conueniat, blæsa fiunt magis. Quibus autem cauior, efficiuntur rhæba. Voco autem blæsum, quod ad exteriora conuertitur: rhæbum autem, quod in contrariam partem. Et thoracis quidem partes plerunque à nutricibus inuertuntur, dum ipsas in prima educatione nimium arte extrinsecus vinciunt. Maxime verò hoc quotidie apud nos fieri intuemur in virginibus: quibus, dum student nutrices augere ea, quæ sunt circa coxas ac ilia, ut hæc magnitudine thoracem exuperent, vittis quibusdam totum circumprehendunt, atque omnes scapularum ac thoracis partes vehementius stringunt ac comprimunt. Quo fit, ut, cum sæpe non æque omnes intendantur, aut pronum in partem anteriorem reddatur pectus, aut posteriores partes, quæ ad spinam pertinent, gibbæ reddantur. Illud verò non nunquam accidere solet, ut veluti perfractum atque ad latus adductum fiat dorsum, ita ut altera quidem scapularum non aucta, sed parua ac valde compressa appareat; altera verò prominens, tumidaq; ac omnino maior. Hæc quidem omnia figurarum existunt vitia, quæ in thorace committuntur ob errorem imperitiæq; non æquo momento alligantium nutricum. Sic & medici plerunque male alligantes atque efformantes artus effractus, ipsos inuertunt: non nunquam verò, ubi medicus recte suum opus impleverit, ipse, qui patitur, si, antequam callus satis inualuerit, membrum exercere conetur, sibi inuersionis est causa. Sed & collisæ partes sicuti nares, & circumfractæ sicuti supercilia cavitatum ossium, quas cotylas græci vocant, & excisa quandoque ossa, aut magna portio carnis, cum deinceps non æqualiter supercreuerit, hæc omnia occasione afferunt, ut naturalis figura perdatur. Alius autem modus est figuræ deprauandæ, qui ob immodicam repletionem aut alimenti defectum contingit, sicuti ijs, qui aut nimis crassi facti sunt, aut nimium contabuerunt, siue id in vna tantum corporis parte, siue in toto corpore eueniat. Nam & morbus, qui elephas appellatur, & tabes (græce plithoe) manifestissime figuram immutant. Resimatur enim nasus, & labra crassa fiunt, atque aures extenuatæ videntur his, qui elephantiasim patiuntur: atque hi omnino satyrorum effigiem præ se ferunt. Nares autem acutæ, & collapsæ tempora, & oculi concaui, & circa scapulas ac brachia veluti quadam alæ, his, quos tabes male habet, apparent. In his quidem omnibus prima ratione corrumpitur figura naturalis. Ex accidenti autem his, qui resolutionem aut distentionem neruorum, aut inflammationem, aut duritiem patiuntur, aut quibus nerui dissecti sunt aut chordæ, aut duris cicatricibus altracti. In his siquidem omnibus aliâ ob aliâ causam, ad alteram partem membrum declinat, tractum quidem à musculis motum facientibus in his, qui altera tantummodo parte sunt resoluti: sic & in neruorum distentionibus

A. t. 2. prima
part. can. 569.
col. 3. e

A. ibidem. h

lem. e

Ationibus quæ ad alteram contrahunt partem à musculis distentis. Inflammationes etiam & duri tumores atque indurate cicatrices & quicunque tales affectus partem ad se proximam tendunt, eadem ratione membrum peruertunt. In eisdem vero dissectis neruis & tendinibus, sicuti in resolutis, oppositorum & secundum naturam se habentium actio, membrum ad se attrahit: adeo q; hæc plures numero causæ ad vnam reducuntur, quæ membrum virgite ad alteram partem tensione peruertit. Et de figurarum quidem præter naturam differentia, hæc dixisse sufficiat. Cavitates autem quæ partibus corporis insunt & earum meatus, ob eas quas subiiciemus causas corrumpi vel lædi contingit, coalitum scilicet, angustiam, obstructionem, compressionem, subsiditiam, & eorū quæ ora appellantur patefactionem. Nam quum non nunquam exulcerata sit cavitatis interior superficies, ac deinceps simul coalescat exulcerata particula, formatio naturalis necessario destruitur. Non nunquam vero vel carne adnata, vel aliquo alio germine præter naturam, vel duro quopiam siue inflammato tumore, aut abscessu in ipsis corporibus instrumentorum, ac deinceps eodem tumore præter naturam, interiorem occupante cavitatem, loco angustia superuenit. Et sanè obstructio ob lentos ac crassos humores, vel ob callos aliquos, vel ob grumos proueniens, cavitates ad similem perducit affectum. Sic & si aliquid extrinsecus incidat, ac vehementius comprimatur, necessarium est ut circumiacentia corpora ad interiorem cavitatem detrudantur. Quin & si subsideant in se ipsa corpora, veluti cum ab astringentibus coguntur, aut à frigidis densantur, aut ab arefacientibus marcescunt, ipsos quidem meatus in primis, iam vero & ipsas etiam cauernas constipabunt. Nam ora quidem meatuum non solum constipantur, sed etiam penitus in huiuscemodi affectibus sapenunero occæcantur. Sed & eius virtutis quæ contentiua appellatur motus immodicus, cum ora meatuum supra modum colligit & cohibet, constipationis est causa. Quæmadmodum & excretiua virtutis motus immodicus nimium laxat: hoc idem sapenunero faciunt & virtutis contentiua imbecillitas, & medicamen aliquod, aut aqua quæ aperiendi ora vim habeat, aut mollities immodica quæ ipsis accidit instrumentis, aut circumfusi aeris temperatura, quæ ad humiditatem & caliditatem immodicam vergit. Hæc quidem sunt & meatibus & ipsis præterea cauernis talium affectuum causæ. Atq; ex his intelligi potest quas nam in corporibus similibus causas esse velint hi, qui ex tumoribus atque meatibus eadem putant esse constructa. Sed cum tota ipsorum suppositio sit falsa, mihi superuacaneum visum est de ipsis priuatim facere mentionem. Quare ad id quod propositi nostri est institutum, reuertamur, ac reliquorum morborum causas assignemus, ab eo rursus genere quod ad formationem attinet exordientes. Superant autem duo in eo modi, cum instrumenta aut præter naturam læuia fiunt, aut aspera. Exasperantur autem quæ prius erant læuia, & læuigantur quæ prius erant aspera: illa quidem ab acritudine humorum aut medicaminum absterfa, hæc verò à pingui humiditate aut lento humore irrigata. Præcipue verò in ossibus hæc euenire euidenter conspiciuntur, cum non recte à medicis curantur: sed aliquando ex humorum natura qui in animalium corporibus inueniuntur habent originem. Oculorum autem & gutturis asperitates, non ex his tantum, sed ex acris vaporibus aut puluere vel fumo contingunt, sicuti (vt arbitror) & stomacho & ventriculo & intestinis à materia inutili quæ in ipso corpore gignitur, atque ex eorum quæ eduntur & bibuntur qualitate: inter quæ etiam venena connumerantur. Liqueat autem quæ exasperantium causarum singulæ cum inualuerint, vlcerationem quidem aliquam aut corrosione in partibus carnulentis afferunt, in ossibus vero cariem inducunt. Hæc quidem sunt primi generis aggritudinum, quod in formatione consistit, causæ.

De Causis Morborum in genere Numeri.

CAP. 8.

SECUNDI autem generis quod in numero consistit, Vbi quidem aliqua ex partibus defuerit naturalibus, aut sectio aut vsio aut putrefactio aut valida frige factio præcessit. Et causæ quidem frige factio prius sunt explicatæ. Putrescunt autem non nulla quidem à medicaminibus quæ vim D habent putrefaciendi, aut ab ijs quæ in ipsis animalibus oriuntur superfluitates: non nulla verò ob id quod minime transpirant. Causas etiam prohibetæ transpirationis præcedentes prius aperuimus. Vbi verò aliquid supercreuerit quod non sit in numero partium natura constantium, hæc quidem etiam aggritudo ad numerum partium spectabit: sed cum id quod superadditum fuerit, formam obtinuerit secundum naturam, optimæ materiae abundantia erit in causa: at si præter naturam, erit & materiae qualitas præter naturam. Atqui vires utrobique validas esse oportebat, alioquin neque quod vitale erat, natura afformasset, neque quod vitiatum, excreuisset. Formatur autem in conceptibus, quando aut sex digitos aut tale aliquid facit: in iam adultis autem, quando exulceratis particulis validas carnes superauerit, aut in oculis vnguem. Deponit autem id quod est inutile in his passionibus quas Græci gangliæ, meliceridas, steatomata, atheromata appellant, ac in reliquis eiusdem generis affectibus.

De Causis Morborum in genere Magnitudinis.

CAP. 9.

ET magnitudo quidem partium augetur ab optimæ materiae multitudine, & à potentia robore. Imminuitur autem à contrarijs causis, aut ubi sectione aliqua, aut exustione, vel putrefactione, vel immodica frige factio quæ interitum affert, aliqua instrumenti corrumpitur pars, adeo ut quæ remanet, mutilata reddatur.

Tertia Classis.

bbb

De

faciunt: litigando enim de nominibus totam vitam conerunt. Quare ad finem artis attingere nunquam possunt. Quid nam igitur est agendum ei qui veritatis est studiosus? Nempe res ipsas que inter se natura sunt similes, eo quod minus aduertuntur ostendere: Dein nomina sibi imponere, potissimum quidem si potis est, que maxime sint in usu: sin hæc non nouit, apta fingere: Ante omnia verò singulis rebus singula nomina, ne qua in sermone vel obscuritas ex homonymia nascatur indeque sophismata oriantur, vel res vlla omitatur: Illud verò recte ne an non recte, & proprie an improprie, nomen sit positum, per longius ocium æstimare, cum res ipsas iam intellexerimus: quippe in harum cognitione successus operis consistit, non in nominibus. Ac nos quidem, sicuti dixi, tum consueti vulgo nomina rebus imponimus, tum res quæ inter se sunt vicinæ, distinguimus: cæteris nominare quidem sicuti libet permitimus, rem aliquam indefinitam relinquere non permittimus. In his namque ipsi quæ proposita nunc sunt, quoniam id quod in ipsa corporis conuersione & mutatione & qualicumque alteratione consistit, diuersum est ab eo quod iam factum est & subsistit: eius autem quod factum est, aliud naturalem actionem efficit, aliud eam lædit: Quod in ipso (vt sic loquar) fieri essentiam habet, actionem passionem ve nominauimus: Quod in permanentia ad aliquod tempus, sanitatem morbum ve. Passionem verò ab actione discreuimus, tanquam quod fit ab eo quod facit: Sicuti morbum à sanitate, veluti id quod præter naturam est, ab eo quod secundum naturam. Rursus igitur integris horum orationibus positis, deinceps que reliqua sunt persequamur. Sanitas est secundum naturam affectio, functionis effectrix. Nec interest, sicuti diximus, an affectum statum ve qui actionem efficiat, dicas, an actionis causam: Simili modo nec si illud secundum naturam auferes, quicquam referet, ad significatur enim in reliqua oratione. Ita sanitas & Morbus, status corporis est extra naturam, vitiosa actionis causa. Vel breuius ad hunc modum, Morbus est affectus præter naturam qui actionem impedit: Passio, motus in materia qui fit ab agente: ipse verò agentis motus Actio: Quod autem ex sua natura ei quod fit partem aliquam generationis confert, causa ipsius dicitur. Porro huius multa sunt genera, nam & materia & utilitas, & scopus & instrumentum & vnde motus initium: singula enim horum, ei quod fit, perfectionis aliquid conferunt. Quæ verò nihil conferunt, sed tamen ab ijs quæ conferunt seungi non possunt, hæc eius quod sine quo non, rationem obtinent. Sanè hæc cum ita se habeant, fieri subinde potest, vt causarum quæ se deinceps excipiant, series quædam existat: non aliter quam si calculis aliquot deinceps positus, primum eorum moueat quis, ac primus secundum, & ille tertium, atque ita deinceps vnusquisque eum qui sibi succedat. In talibus autem omnibus nisi quis id quod per se facit, ab eo quod ex accidenti facere dicitur distinguat, plurimi absurdissimi que errores in disputatione contingunt. Significat autem per se, idem quod primum, tamen si atticizantium quidam non ita particulam vsurpent: Ex accidenti verò, idem quod secundo loco. Igitur qui primo calculo digitum admouet, primum quidem hunc mouet: ex accidenti verò ac secundo loco eum qui illi succedit, atque ad eum iam modum reliquos omnes. Pari modo primus quoque secundum quidem mouet per se, ex accidenti verò tertium, & qui reliqui ab hoc habentur. Iam secundus ipse pro eadem ratione, primo siue per se mouet tertium, secundo loco quartum & quintum, & si qui sunt deinceps. Quod si diligentius adhuc distinguere libet (quippe ad exquisitiorem rei notitiam sic præstat) quisque calculus eum qui sibi deinceps habetur, primum mouet, secundo eum qui post hunc, & tertio adhuc eum qui post illum, & quarto eum qui huic est deinceps. His ita se habentibus ac definitis, quoniam morbus affectus quidam est præter naturam qui actioni incommodet: morbum autem ipsum præcedere potest affectus alter, qui etiam præter naturam sit, non tamen secundum suam ipsius finitionem actionem labefactet, sed morbi interuentu: talem affectum non morbum, sed causam que morbum præcedat appellauimus. Quo in loco diligenter animum ad eos aduertamus oportet, qui illum quoque affectum lædendæ actionis causam dicunt: Non enim per se aut primum, sed ex accidenti & secundo, impediti offendique per eum actionem dicemus: à morbo H. verò ipso primum, & secundum ipsius substantiæ rationem. Itaque cum dicitur, morbus est corporis affectus qui actionem impediatur, ijs qui statim subaudiunt quod primum & ex se ipso id facit, sufficiens est definitio: Si qui verò vel minus dextere vel contentiosius inaudiunt, ijs adijciendum in oratione est, primum, quo talis sit finitio: Morbus est affectus corporis, actionem aliquam impediens primum. Quotquot igitur affectus hunc præcedunt, ij morbi non sunt. Quod si vili alij cum his affectus incidunt, qui ipsos veluti vmbre sequantur, nec hos morbos vocabimus, sed symptomata. Ita non statim quicquid est in corpore præter naturam, morbum vocabimus: sed id quod primum actionem vitiat, morbum: Quod hunc præcedit, morbi causam, non dum autem morbum. Quod si quis alius affectus in corpore morbum sequitur, is symptoma duntaxat dicitur. Quin etiam actionis ipsius læsio, symptoma animalis est: Quicquid namque animali præter naturam accidit, symptoma est. Ac nominum quidem usus apud Græcos ita se habet: Quæ tamen mutare, dum modo res ipsæ (sicut prædictum est) maneant immotæ, ei qui voluerit licebit: Verbi gratia, si cui non placet symptoma vocasse, sed epigenema, quali superueniens vel supergenitum: Symptoma enim est, quicquid præter naturam animali accidit: Epigenema verò non omne sed quod solos morbos i. e. cessat. s. quit. r. Verum nec (sicuti dixi) omnem alterationem quæ adhuc fiat, passionem

A. I. I. f. i. d. i.
c. f. 28. d.

A passionem: omnia verò quæ in corpore præter naturam subsistunt, nominauimus symptomata. Accidet que aliquoties eandem rem & passionem & symptoma nominari, quod scilicet vtriusque significatum (quanquam secundum aliam atque aliam rationem) illi insit. Verbi gratia, ipsum tremere; pati est, propterea quod tum alterari tum moueri particulam aliter, quam pro sua & naturalis actionis ratione, contingit. Præterea tremor, passio, propterea quod talis motus alteratio est. Idem etiam tremor symptoma est, propterea quod motus est præter naturam. Quod si alteratio solum esset, qualis in videndo, audiendo, odorando, gustando, tãgendoque intelligitur, passio tantum nominaretur, non etiam symptoma: Symptomatis enim id proprium est, vt sit præter naturam. Quo fit, vt in formis omnibus quæ à naturali statu immutantur, consistat: siquidem in figuris naturalibus, & coloribus, & magnitudinibus, & actionibus, & passionibus, vbi corrumpuntur, existit. Estque hæc eius maxime propria finitio, mutatio à naturali statu. Quid igitur nunc & morbus mutatio naturalis est status: an non absolute mutatio, sed mutatio quædam: symptoma vero absolute mutatio est: Quippe naturali in affectibus statu mutato, actionemque lædente, morbus existit: duoque hæc quo morbus sit omnino exiguntur, vt in genere sit affectus, & functionem lædat: Quorum neutrum symptomati necessario adest: quippe quod, licet neque affectus sit, nec actionem aliquam lædat, tamen eo solo & præter naturam sit, abunde definitur. Atque à morbo quidem ea ratione differt: A passione vero, quæ hæc omnino sit in motu, interim verò & secundum naturam: Symptoma non solum in motu, sed etiam in habitu quodam & permanentia, omnino autem præter naturam. Erit igitur Passio, alteratio motus ve circa materiam, adhuc (vt sic loquar) fiens: Affectus verò post manens: Symptoma, omne quod animali præter naturam, incidit. Qua ratione morbus quoque sub generali symptomatis appellatione veniet: est enim is quoque ad quendam modum symptoma. Quin etiam præcedentes morbum in corpore animalis causas, sub generali symptomatis notione cadunt.

Trifariam esse Symptomata: ac Quæ Proprie ita appellentur.

CAP. 2

A. I. I. pri. par.
c. f. 69. col. 4. g

Ac de ijs quidem iam dictum est: De proprie verò dictis symptomatis, in hoc opere disputare paramus. Est porro horum triplex differentia: Alia namque ipsius corporis nostri sunt affectus: Alia functionum offensæ: Alia hæc ambo comitantia, id que tum in excrementorum excessu eorum, quæ excernuntur & retinentur, tum in ijs qui in ipso animali eduntur sonitibus, tum etiam in reliquis quæ sensibiles sunt differentijs omnibus. Sub læsionis autem siue offensæ nomine, nunc priuatio quoque mihi inaudiatur. Non enim difficultas modo motus quam Græci dyscinetian vocant, neque difficultas sensus quam dysæsthesian appellant, vitia quædam actionum sunt, sed etiam immobilitas & insensibilitas. Ad eundem modum nec dyspepsia id est mala concoctio solum, sed etiam apepsia id est cruditas. Atque hæc quidem genera symptomatum sunt, in quibus æstimandæ sunt membratim differentiæ: quarum singulas prosequi sermone deinceps cõueniet: Illo primum admonito, quod in libro de morborum differentijs diximus, nempe qui sanitatem non esse affectum corporis, vnde actio proficiscatur, sed ipsas actiones putarunt, hos vtiq; quam nos nunc doctrinam in symptomatis de actionum læsione tradimus, in morborum esse doctrinam tradituros. Constat que à nobis si modo nihil in ipsis rebus errabunt, de solis nominibus esse dissensuros. Oriuntur autem (vt sæpe dictum est) huiusmodi doctrinarum errores ex omittenda quapiam differentia. Itaque si differentiæ omnes percententes, non esse eas symptomatum sed morborum dicant, in nomine tantum, non res, à nobis dissentient. Ergo dicendæ differentiæ nobis iam sunt, disputatione ad principium reuocata. Quoniam Symptoma generatim quidem appellatur quicquid animali præter naturam contigit, ita vt tum morbi ipsi, tum morborum causæ quæ scilicet intra corpus subsistunt, non quæ extra habentur, symptomata sint: Altera verò significatione ac veluti magis propria, detractis tum morbis tum eorum causis, reliqua omnia quæ præter naturam sunt, symptomata nominantur. De quibus nunc agere nobis est propositum.

De Symptomatis Actionis Animalis.

CAP. 3.

Ergo repetita iam eorum triplici natura, deinceps omnia diuidemus, ab actionum læsione autem spicati. Hæc ergo diuidenda est primum in duo genera, propterea nimirum quod actionum ipsarum duæ sunt primæ differentiæ, altera animæ, altera naturæ: Itaque etiam appellantur, illæ quidem animales, hæc naturales. Rursus igitur animales primum diuidentes, in sensibiles, motiuas, & tertias hege monicas id est retrices (neque enim incommodum est ita clarioris doctrinæ causa eas nominasse) iterum earum quanque in suas differentiæ diducamus. Sensibilis igitur animæ functionis, quinque in totum habet differentiæ, visuas, olfactorias, gustatorias, auditorias, & tactorias. Motiuæ verò actio, continuatum sibi instrumentum vnum habet, motionisque eius rationem vnâ (demonstratum enim id est in libris de musculorum motu) variatur autem in particularibus instrumentis, ita vt varias habere species videatur. Reliqua animalis actio quæ à retrice parte procedit, in imaginatricem, ratiocinatricem, & recordatricem diducitur. Ergo etiam noxæ omnium sentiendi actionum, communes quidem insensibilitas, & dysæsthesia id est sensus vitiosus sunt: voco autem nunc sensum vitiosum omnem, qui perperam obitus est, sensum: In parte verò quæ in quoque sunt sensu, in oculis quidem cæcitates, & visus obscuritates, & deprauationes Tertia Classis.

A. I. I. f. i. d. i.
c. f. 27. e

ibidem.

bbb iij quædam:

quasdam: In auribus surditates, & auditus grauitates, & obauditiones quasdam: Simili modo in lingua, naso, & tactu, tamen propria nomina sortita non sunt, tamen respondentia predictis ad proportionem habentur: quando vel prorsus non sentiunt propria sensibilia, vel cum vitio sentiunt: Erit que illud Cum vitio duplex, alterum diminute, alterum deprauate. Porro tactus egregium praeter ceteros sensus in actione sua symptoma, possidet dolorem: qui etiam reliquis sensibus sed tamen ab externis proprijs sensibilibus incidunt: Huic vero non solum ab externis, sed etiam multo magis ab affectibus qui intra corpus consistunt: is que subinde tam vehemens, vt non nulli cruciatu victi, sibi ipsis mortem consciscant. Ac sentiunt quidem & oculi ex lucis splendore dolorem quandam: & aliter ex magno quopiam & aspero sono: Sic in gultu quoque & odoratu alij tales incidunt dolores, a proprio scilicet sensibili vnoquoque sensu male affectio: Maximi vero dolores tactus sensui contingunt. Quippe, qui ex aurium phlegmone aliove affectu vehementer nos angunt, ij proprij auditus dolores non sunt, sed tactus: Est enim is sensus omnium sensoriorum communis, reliqui quatuor sui quisque solius. Ad eundem modum in oculis non raro dolores immodici vrgent, tangendi scilicet in his sensu cōstritato: Non minus etiam in dentibus & crasso intestino. Iam pruritus quoque ex hoc genere symptomatum est. Non est igitur quod per quodque membrum proprium nomen quæras, qualia sunt cephalalgia id est capitis dolor, & cardialgia id est cordis dolor, & otalgia id est aurium dolor, non enim inuenies positum: sed oratione omnia talia explicasse contentus eris, vesicæ & renum & lienis dolores, item genurum & pedis ceterorum que, ad similem modum dolores appellans. Ac talia quidam & tot numero sensibilia actionum sunt symptomata. Ad hæc etiam duo egregia, sopor & peruigilium circa primum sensorium, quod omnium sensuum est commune, consistunt. At motuarum actionum prima symptomata sunt immobilitas & vitiosa mobilitas: Huius autem alius diminutus infirmusque motus est, alius prauus: Præui autem, alius tremulus, alius conuulsiuus, alius palpitans, alius vibrans. Horum symptomatum aliqua vbi in toto corpore consistenterunt, diuersam appellationem sunt sortita, veluti emprosthotonus & opisthotonus & tetanus. Quod si totius corporis non solum conuulsiio sit, sed etiam retractoris partis actionum cohibitio, epilepsia dicitur: Sicut apoplexia cum est totius corporis resolutio, vna cum retractoris partis functionibus cohibitis. Atque hæc quidem motuarum actionum sunt læsiones: Quarum si quæ proprium præter cetera nomen non habet, non est quod quisquam eius occasione deceptus, aliquid symptoma præteritum a nobis putet, veluti nec velapnoæan & dyspnoæan, vel isehurian & dysurian, vel aphonian & dysphonian. Sed ipsi medico omnia talia in quaque animali actione sunt exploranda: Non minus etiam cuiusque eorum differentia: Verbi gratia, cum dyspnoæa vnum sit animalis operis nempe respirationis symptoma, quot sint in vniuersum eius differentia, quemadmodum in libris de dyspnoæa est indicatum: Aut cacophonia, quot item membratim habeantur differentia, veluti in ijs quæ de voce scriptissimus est traditum. Sanè non raro dubitauerit quispiam, cuius generis symptoma sit, veluti de pandiculatione, & oscitatione, sternutatione que, & tussi accidit. Verùm de eiusmodi omnibus proximo libro, qui de symptomatum causis agit, differetur. Proximum est, vt retractoris actionis offensas narremus, ac primum imaginatricis. Est igitur huius quoque alia veluti paralytis siue resolutio quædam, quam Græci caron & catalepsi nominant: Alia veluti prauus quidam erransque motus, quod vti que paraphrosyn seu delirium vocant: Alia veluti deficiens & imbecillus, qualis in comatis & lethargis cernitur. Quin etiam ratiocinatricis functionis quæ veluti paralytis est, anœa siue amentia dicitur: Quæ veluti deficiens motio est, moria & morosis siue fatuitas: Quæ veluti errans est, delirium appellatur: plerumque enim in vtriusque simul delirium consistit, tum parum probe imaginando, tum parum apte ratiocinando: est autem aliquando in altero duntaxat: Quod genus Theophilo medico ægrotanti contigit, cui reliqua quidem prudentia supererat & disputandi & præsentis exacte noscendi, ceterum tibicines quosdam angulum domus vbi decubabat occupasse, assidue que sonare tum pulsare putabat: atque hos se intueri rebatur, partim illic stantes, partim sedentes, adeo que sine intermissione sonantes, vt neque nocte neque die vsquam vel minimum tempus quiescerent: exclamare igitur non cessabat, ac iubere vt domo eicerentur. Atque hæc illi erat delirij ratio. Idem, postquam planè conualuit a morboque euasit, tum reliqua omnia quæ ingredientium quisque dixisset fecisset ve narrabat, tum imaginacionis de tibicinum tædio meminerat. Quibusdam vero nulla aliena imaginatio visitur, sed perperam ratiocinantur, ratiocinatrice animæ parte ijs affecta: Veluti phrenitico contigit qui fores sibi intrinsecus occlusit, ac singula vasa per fenestram promens, accedentes rogabat, num projicere iuberent. Hic enim singula vasa rectissime nominabat: in quo se manifeste declarabat, nec in imaginacione circa ea læsum esse, nec in nominum memoria. Quid igitur sibi vult, quod ab alto omnia proiecit ac periregit: hoc scilicet intelligere non poterat, sed opere ipso delirare se declarabat. Quod autem & circa memoratricem animæ partem symptomata eueniant, non egrotantibus modo, sed ijs etiam qui egrotare desierunt, id didicisse de Thucydide licet: qui non nullos qui a magna illa Athenis peste conualuissent, eâ tenus omnium quæ præcessissent oblitos prodit, vt non solum propinquos sed etiam se ipsos ignorarent.

Galenus primo Proorrh. 27. hoc facit vitium auditoria facultatis.

De

De Symptomatis Functionis Naturalis.

CAP. 4.

Quoniam autem quæ retractoris animæ parti symptomata incidunt, dicta iam sunt, tempestiuum est vt ad alterum actionum genus, quas naturales vocant, transeamus. Fuerint igitur & in harum singulis, vel non obitis, vel male obitis, symptomata. In appetitu quidem, tum in appetentia, tum difficilis appetentia, tum immodica cibi appetentia. In concoctione, cruditas, & concoquendi tarditas, & eiusdem operis prauitas. Pari modo in digestionem, & sanguinis generationem, vel non peracta, vel non rite peracta, symptomata incidunt: Cuius generis symptomatum, & hydro-pum vitia sunt. Iam in nutriendi actione atrophie quædam & tabes, frustrationes eius sunt. Leucæ vero & ophiasis & alopecia & quicquid eiusmodi symptomatum genus habetur, a vitiosa nutritione prouenit. At asphyxia id est pulsuum priuationes, & cacosphyxia id est pulsus vitiosi, circa pulsuum actionem sunt symptomata. In excrementorum quoque separatione, vel omnino non peracta, vel non rite peracta, symptomata fiunt, aliqua nomine proprio vacantia, veluti quæ circa nigram billem eueniunt: alia vulgo nominata, veluti icteros, siue regius morbus. Methodus vero hic quoque omnium inuentionis est, naturalium facultatum cognitio. Eas in libris quos de ijs prodidimus, quatuor esse in quaque corporis particula indicauimus, Attractricem, Retentricem, Alteratricem, & Excretricem. Erit igitur in harum vnaquaque duplex symptoma: alterum non rite obite actionis, alterum prorsus non obite. Quare in quoque naturali instrumento, octo incident in vniuersum symptomata. Ergo si cui ex dissectionibus exploratus est particularum animalis numerus, hic breui immo vero facile ex sese omnem symptomatum multitudinem inueniet. Quippe quæ nature tantum sunt instrumenta, octo solum symptomatum laborabunt: Quæ vero sunt animalia, tum istis, tum his amplius alijs duobus. Monstratum enim paulo supra est, cuiusque animalium actionum duplex esse symptomatum genus, vel prorsus non peractum, vel parum rite actum. Dicitur præterea est hoc, Non rite, duplex esse, aliud veluti ex defectu prouenians, aliud (vt sic dicam) ex vitio siue errore. Ita vti que vt si non duo tantum in quaque actione & facultate symptomata esse dicas, sed tria, alterum scilicet priorum duorum in duo secans, duodecim quidem in quoque naturali instrumento symptomata inuenienda sunt: quindecim vero in ijs quæ animæ subserviunt. Porro prior diuisio, quæ in duas facta est differentias, octo quidem naturalium, decem animalium actionum efficit. Si quod vero instrumentum duplici ratione animale sit, vt tum sensus simul princeps sit, tum motiuum, huic ex secunda diuisione decem & octo symptomata incident, ex priore duodecim. Monstrato igitur quod dicimus in vna altera ve particula, quod nos in ijs, id in omnibus facere censemus eum, qui numerare symptomata studebit, minime quidem nominibus attentum (neque enim vbiq; vilitas appellationes inueniet) sed ipsam rerum naturam spectantem. Est igitur ventriculus concoctionis instrumentum, quod trahit in se, vt ostendimus, conueniens nutrimentum: excernit autem quicquid est alienum: præterea quod attraxit, id retinet: & quod retinet, alterat. Cum igitur vel omnino non trahere vel vitiose trahere illi cōtingit, duo mihi symptomata circa attractricem potentiam intellige. Scindeq; alterum rursus in duo, nempe Quod vitiose, oratione saltem quatenus vti que licet (tamen si nominibus clare non possis, quod scilicet his nullum impolitum nomen est) interpretari conatus. Verbi gratia, quæ etiam illud, Non rite, aliud veluti imbecillum est, aliud veluti vitiosum: Imbecillum quidem, quod vix & ægre & longo tempore fit: Vitiosum, quod veluti cum palpitando, tremendo, vel conuellendo, vel vibrando agitur. In alteratrice vero ventriculi facultate, Aliud est vbi omnino alteratio non fit, cum scilicet quales assumpti cibi sunt, tales in omni qualitate manent: Aliud vbi imbecilliter, quod proprium nomen grace bradypepsian habet: Aliud vbi vitiosa est alteratio, cum in alienam qualitatem cibi mutantur. Quare tria in totum symptomata circa vnam actionem frustratam habentur. Vocatur autem ipsa actio, concoctio: ea est ciborum in conuenientem animali qualitatem alteratio. Bradypepsia vero siue concoctionis tarditas, mutatio in eam qualitatem est, sed ægre & spatio longiore. Alterationem autem in alteram qualitatem non tamen in eam quæ secundum naturam est, aepsian nominant: Priuatio quoque eius actionis æqui uoce cum ea nominatur: Quamquam vti que clarius fuerat, hanc solam aepsian nominasse: illam vero vitiose factam, dyspepsian: sicut imbecillam alterationem, bradypepsian. Ceterum vt Plato testatus est, veteres cum plurimas rerum ignorarent, alias omnino non nominarunt, alias non recte. Non est igitur quod nomina nobis imponant, sed inspicienda nobis est ipsa rerum substantia. Quod si fieri inueniemus, retentricis quoque facultatis actionem secundum naturam se habere, cum tempus complectendi cibi cum tempore concoquendi exæquat, ac cibos vndique prorsus constringit: Priuationem vero omnimodam eius actionis, cum prorsus non complectitur: accidit autem id in lienterijs, siue in intestinorum laxitate: Imbecillitatem vero, cum vel non probe vndique amplectitur, vel non vsque ad consummatam concoctionem, vel cum ambo hæc simul incidunt. Cum enim retentricis & complectentis facultatis agendi probitas in his duobus consistat, vt tum nullum locum relinqueret inter ventrem & cibos vacuū, tum cōplectendi tempus cum concoquendi tempore exæquaret, vel altero tantum non probe actione obibit, vel vtroque: Symptomataq; consequentur, Imbecillo quidem complexui, fluctuationes cū sonitu,

Tertia Classis.

b b b iij

quas

tremulisq; ac raucis edendis vocibus. In alijs vero quibusdam animalis particulis sonitus, & mur-
mura & trisimi id est stridores aliaq; eiusmodi, partim quidem ex instrumentorum angustia, vel in-
debito motu, partim ex flatuosi spiritus abundantia, aliquando etiam ex horum aliquibus, omni-
bus ve simul coeuntibus cientur. De quibus plenius inter symptomatum causas agetur.

De Symptomatis quae consistunt in Excrementorum Mutatione. CAP. 6.

Quae vero vel à corpore excernuntur, vel in eo praeter naturam detinentur, ea quoque in pri-
mas tres diducuntur differentias: Vtique aut totis substantijs, aut qualitatibus, aut quantita-
tibus, à naturali statu egressa. Succedunt autem omnino morbis, vel continenter, vel alijs
symptomatis intercedentibus. Siquidem sanguinis profusio toto excretae substantiae genere praeter
naturam est: Ea vero vel vulnerato, vel perrupto, vel ore tenus recluso, vel eroso sanguinis vase
incidit. Porro horum vulneratio, ruptio, & erosio, proprii simularum partium morbi sunt: Reclusio,
instrumentalium: quae ipsa modo ex complectendi functione imbecilla, modo expultrice im-
modice concitata, modo ambabus simul laesis, ortum habet. Simili modo fluxus multiebris, vel
propter iam dictarum actionum symptomata fiet, vel quod totus sanguis tenuis serosusq; est redditus.
Est vero & id symptoma, cuius etiam multiplex habetur ortus: Est namque vel sanguifica virtutis, F
vel eius quae tenue & serosum separat, vel eius quae excernit, operis frustratio: Incidere autem ali-
quando potest, & retentrice ipsa immodice opus suum urgente, & cute ipsa spissata, & renibus oc-
clusis. Ad eundem modum & sudores immodice digeri vel indebite retineri, aut propter cutis aut
propter aliquem dictarum virtutum affectum, aut ipsam humorum naturam, necessario contin-
get. Sanè constat quod in omni huiusmodi sermone, disiunctiuis coniunctionibus utimur. Omnino
enim cuique dictorum symptomatum, una quaequam est causae ratio: nihil tamen prohibet duas, &
tres, & simul omnes una concurrere. Non latet autem nec quod dysuria, & ischuria, & stranguria, &
quem hydropem in vas vrinale, alij diabetem, alij diarrhoeam in vrinam vocant, ex hoc genere
symptomatum sint. Iam quod eorum quae praeter naturam excernuntur, & colores, & odores, morbos
necessario sequantur, nihil opus est ostendamus: si modo nullum talium sine intemperie provenit.
Patet autem & quod propositum à nobis est, clare esse demonstratum omnem symptomatum na-
turam morbos praecedere: fieriq; non nunquam symptomatum quae deinceps sibi succedant, ve-
luti seriem quandam: A morbo quidem ipso primum, ab hoc vero secundum, dein rursus post
hoc tertium, ac ab isto deinde quartum. Verum hic attendendum diligenter est, vt accurate di-
stinguantur ab operibus symptomata: saepe enim ita similia inter se sunt, vt & symptoma putetur G
opus, & opus symptoma. Ac nisi quis in hoc sano sit iudicio, ex ijs in quibus ipse fallitur, nostram
disputationem calumniabitur. Quippe si naturalium excretionum (sic autem vocant eas quae sa-
nis accidunt) vel quantitatem, vel qualitatem, vel genus ipsum substantiae, pro scopo sibi propo-
nat, deinde huc intuens, symptomata iudicet, subinde fallitur. Quippe sudor aliquando multo am-
plior quod pro naturae modo, vel alui deiectione, vel vrina, agrotantibus incidit, non solum nulla actione
laesa, sed etiam cum virtutis robore, & providentia de animalis salute. Aliqua enim quamuis etiam
toto genere praeter naturam sint, veluti sanguinis per nares profusio, vel vomitus, vel sanguinis de-
iectione, vel haemorrhoids, vel aliud eiusmodi, tamen praeter naturam adhuc non sunt, si modo tempe-
stive fiant. Fiant autem tempestive, cum id quod contristat, expellitur. Stante igitur de quo inter-
initia conuenit (nempe quod symptomata actionum laesiones sint) nihil eorum quae ad animalis com-
modum fiunt, ex hoc genere symptomatum est: opus namque naturae vnumquodque eorum potius
est, quod laesio aliqua. At alteri fortassis symptomatum generi, quod scilicet praeter naturam est affe-
ctum, omnia talia subijciat quisquam: omnino enim diuisam esse in quacunq; animalis parte ve-
nam aliquam, aut eatenus reclusam quoad sanguinem quem prius retinuerat profundat, naturalem

affectionem non esse. Quanquam hic quoque alui fluorem aut vrinae copiam docere non possit H
affectibus praeter naturam omnino succedere: sanguinis namque profusiones, & vom-
itiones, toto genere praeter naturam esse dicit quis: non tamen aut eam quae per ven-
trem, aut vesicam, aut vterum sit excretionem, toto genere praeter naturam esse.

Fortasse vero dubitauerit quisquam & de sudore cui nec ipse naturae le-
ge incidat: quippe quod Diocles etiam docere tentauit. Videtur
autem dura esse opinio & praeter rerum euidentiam, tamen
si eam maxime probabiliter confirmet. Ac de talibus
quidem posthac aliquando fortasse agetur, per-
pauca. n. sunt de quibus ambigitur. De reli-
quorum vero symptomatum tota mul-
titudine abunde est disputatum: si-
niedusq; iam hic liber est.

Si quis enim exercitatus in ijs quae confessa sunt fuerit,
facilius de ijs quae in dubio sunt, iudi-
cium consequetur.

Galeni

A. t. r. prima
part. can. 170.
col. r. a. b

A. l. d. e. m. e. c. o. r.
t. r. c. l. 557. g

A. l. 3. f. 3. t. 1.
c. 1. 20. c. d

GAL. DE SYMPTOMATVM CAVSIS
LIBRI TRES

Thoma Linacro Anglo interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Symptomatum recenset Causas, quae in Sensuum Instrumentis,
& in ipso Fonte Sensus, consistunt.

Quotuplicia sint Symptomata.

CAP. 1.

Causas symptomatum in his libris contemplabimur, eundem sequentes
disputationis ordinem quem de ipsorum differentijs proposuimus.
Sunt igitur symptomatum genera in totum tria. Quorum de eo pri-
mum disputauimus, in quo laesam esse actionem diximus: ita nimirum
intelligere lectorem censentes, etiam si prorsus perijt. Cum autem du-
plices genere actiones sint, aliae naturales, aliae animales, ab animalibus
inceptimus: easq; trifariam diuisimus, in sentientes, motiuas, & quas ap-
pellauimus retrices. Ergo in sentiendi actionibus, triplex incidit sym-
ptomatum differentia: una, cum ipsum primum sensus instrumentum
est male affectum: altera, cum sentiendi facultas: & tertia, cum aliquid
eorum quae primo sentiendi instrumento subseruiunt, male habet.

De Symptomatum Causis in sensu visus.

CAP. 2.

Veluti in oculo primum sentiendi instrum. crystallinus est humor: quippe quem solum à colori-
bus alterari monstratum est. Sentiens vero facultas, quae à cerebro per neruum inde porrectum ad
crystallinum peruenit. Ad subseruiendum aut huic, reliquae oes quae in oculo habentur particulae
sunt coditae. Itaq; et vno quolibet ex praedictis male affecto, vel male videbitur aial, vel prorsus non vi-
debit. Ac crystallini quidem humoris morbi in octo intemperamentis consistunt: Facultatis aut morbi,
in eo quod vel neruus, vel cerebrum male sit affectum. Sunt porro & horum vniuersq;, vt similes particulae
sunt, octo morborum genera: vt instrumentales sunt, tum obstructions, tum alienorum inmixtus, si-
ue compressiones, aliaq; quaecunq; ex humorum influxu molem praeter naturam attollunt. Vnita-
tis vero diuisio, super oia quae praedicta sunt, tum simularum tum instrum. particularum cois est
affectus: non cerebro modo aut neruo, sed et crystallino humori incidere potens. Huic aut trasteri-
ri ac sede moueri, instrum. morbus incidit. Quamq; traslatio, siquidem ea versus angulum maiorem
minorem ve est facta, nihil quod aestimandum sit, incommodi afferit: Sin sursum deorsum ve inclinat,
duplicia quae vni omnia apparere facit. Atq; hi quidem sunt, tum primi visus instrumenti, tum co-
rum quae illi facultatem subministrant, morbi. Eorum vero quae visum aliquem ei conferunt, hi: Si
vel in foramine rhagoidis, vel et eo qui inter hoc & crystallinum est loco, humor spiritus ve tantus co-
stitit, quous primo visus instrum. ad internoscenda sensibilia sit impedimento. Ad eundem modum cor-
neae quoq; tunicae particula ea quae pupillae antestat, visum impedit, siue ea per se, siue alia quapiam
Drone à naturali habitu est remota. Ac foramen quidem rhagoidis, quatuor modis à naturali statu
mutatur: nempe vel ampliatum, vel imminutum, vel in aliquam partem detortum, vel ruptum. Verum amplia-
tio siue à natali sit, siue post accedat, semp visum incomodat: Imminutio quae vtiq; à natiuitate incepta,
acutissimi visus est occasio: quae vero post incidit, mali: Reliquorum vtiq; neutrum, neq; si à natiuitate
te, neq; si post incidit, quicquid aestimatione dignum sit, visum officit. Iam. n. subinde vidimus ex
parua rhagoidis procidentia, detorta pupillam, postquam cicatrice est inclusa, nec tamen hois visum fuisse
impeditum: vbi. s. ante se corneae particula splendidam inculcate habuit: atq; haec quidem experientia
ipsa docuit. Sanè causa, ppter quam amplitudo foraminis ad perspicaciam visus semper sit noxia, angu-
stia non semp, aestimatione non indigna est. Videat autem mihi neruus is qui à cerebro ad oculum perti-
net, quae ideo Porum siue meatum Herophilus appellat, quod eius solius foramen clare cernitur, sensibi-
lis esse spiritus via. Eoq; vbi altero oculo coniuemus, alterius pupillam dilatari contingit, tanquam
in vnum solum commeante spiritu, qui prius in duos est dispersus. Itaq; etiam hoc maxime signo
intelligitur, an suffulsi co puncta suffusione visum recepturi sint, an non. Quippe quibus altero oculo
coniuuentibus, alterius pupillam dilatari contingit, ijs si co punctio administratur, recipiendi vi-
sus fiducia est: Quibus non dilatatur, horum nemo vnquam reuidit, neq; si minimo cum dolore ac comodi-
sime ijs est administrata compunctio. Ex his oibus liquet, confluere ad oculos à cerebro spiritum
animalem,

De fo
Caus. Visus

animalem, tum in crystallinum ipsum humorem, tum verò locum omnem qui illi antestat, quem E scilicet rhagoïdis foramen determinat. Vbi igitur amplior reddita est pupilla, siue id ex prima stam formatione, siue postea contigit, parum commode tota animali spiritu impletur. Fundi igitur diuolutiq; ac dissipari cogitur. Sicut contra in minore pupilla colligitur, cōstringitur, ac denatur spī ritus. Atqui demonstratum in libris de particularum vſu est eius collectionē ac contractionem, ad sensus bonitatem illi conducere: contra, dissolutionem ac dispersionem ad sensus noxā cedere. Qui igitur sit q̄ pupilla morbi vitio non naturā minor reddita, multo deterior efficitur quā mediocriſ' an quia vitiosos affectus sequitur, quorum culpa necessario peius cernit oculus sic affectus, nō propter pupillae angustiam? Qui nam igitur hi sunt affectus? nam hoc etiam disputatio requirit: Vnus quidem ipsius rhagoïdis tunicae tantum: alter humoris tenuis, qui medio loco inter ipsam rhagoïdem & crystallinum humorem habetur, effusi. Ac tunicae quidem solius affectus, extensio relaxatioq; sunt: qualis vtiq; in extrinsecus positus articulis subinde cernitur, cum ligamenta redundanti humore sunt perfusa. Humorū verò vitium in defectu consistit: cuius occasione rhagoïdes vacuato interno eius loco in se concidens, contrahitur ac rugatur, atq; idcirco pupillam imminuit. Deterior ergo aut nihil omnino ex talibus affectibus cernere contingit, non vtiq; propter pupillae paruitatem, sed propter humoris desiderium. Monstratum enim est in ijs quae de visu, tum in libris F quos de vtilitate particularum, tum quos de Hippocratis & Platonis placitis scripsimus, crystallinum humorem munimento aliquo indigere, quo externum splendorem sine offensa sustineat. Vnum igitur munimentorum eius & is humor est, cum eo etiam q̄ substantia crystallini humoris non nihil conducit. Vbi igitur parior redditus hic humor est, & crystallinus ipse sicior efficitur, ut pote iam humore a quo largiter imbuatur, defectus: & rhagoïdes tunica in se concidens, spatium quod inter ipsam & crystallinum interest, angustius efficit. Itaque fit, ut cum cogatur crystallinus humor paruo interstitio cum externo splendore commercium habere, per similem patitur affectum ijs, qui Solem nictando contuentur: horum enim aliqui occaecati sunt: omnes vero ita laesi, ut vix recuperarint pristinum visum. Quippe monstratum nobis est, fieri non posse, ut splendidam lucem in offensa toleret visus instrumentum: eoq; factum esse ut rhagoïdes tunica quae nigra simul & caerulea est, illi sit praetenta: quod scilicet hi colores visum, vbi a splendida luce laborat, maxime consolentur. Atque haec quidem causa est, cur imminutus is qui in pupilla est humor, tum deterior cernendi, tum foraminis rhagoïdis tunicae minoris reddendi, sit occasio: eoq; maxime insanabilis est eiusmodi oculorum morbus. Alter affectus qui propter humorem rhagoïdis, minorem reddit pupillam, minus illo est noxius: difficilius nanque est simularium corporis particularum cuius cum G siccata est, humiditatem restituere, quam eam cum humecta est, siccare. Atque haec quidem mendendi rationem quodammodo iam attingunt. Dicamus autem quod a primo est propositum. Mala quidem est pupillae paruitas quae praeter naturam accidit, bona quae connaturalis est. Laxitas autem eius { seu amplitudo } nec quae natura lege habetur, bona est, nec quae praeter naturam est: Ceterum minus mala est quam angustia. Quippe laxitatis generanda causa (ut sic dicam) coniuncta, tensio rhagoïdis tunicae est: Sicuti paruitatis, eiusdem relaxatio. Quoniam autem duplici ratione tenditur, cum vtiq; ex suapte natura id patitur, vel siccata ut corpus simulari, vel humectata ut instrumentale: siccatas quidem eius difficile sanabilis est: humiditas non etiam. Siquidem phlegmonae, & scirrhī siue durities sensu carentes, & abscessus, & alij id genus morbi, instrumentaliū sunt partium, ex superuacuis humiditatibus oriundi: quos omnes, si in rhagoïde consistant, peritus medicus non magno negotio superabit. Sanè accedit rhagoïdi non nunquam etiam ex accidenti tensio, a multitudine scilicet subiectorum humorum nata. Quippe cum veluti vter, vesica ve, ijs quae inter ipsam & crystallinum humorem acruantur est impleta, in omnem partem distenditur. Quoniam autem non solum qui in foramine rhagoïdis sunt, morbos disputatio percensuit, sed etiam aliquos ipsius rhagoïdis commemorauit: superq; qui tenuis sub ea sint humor H ris: sequens fuerit, quae reliqua in ipsis sunt persequi, quorum vitio vel impeditur visus, vel omnino auferitur. Ergo ex ijs qui in tunica rhagoïde consistunt, ac visui obsunt, vnus adhuc morbus restat, tam simularium q̄ instrumentaliū partium communis: Is est vnitatis diuisio: Quae vtiq; in hac particula, tum vulnus est, tum vlcus. Cum igitur tale vitium magnum est, ita ut & valenter diuidatur rhagoïdes, & profundatur extra eam tenuis humor, ac iam corneam contingat, necesse est incidant hoc casu incommoda duo: tum ut concidat super crystallinum humorem tunica rhagoïdes: tum ut spiritus a cerebro in pupillam totus non perueniat, quoniam per vulnus effluat. Quod autem non negligenter legerunt, manifestum arbitror. Mihi verò tempestiuum iam fuerit ad reuēnem humorem conuerti: De quo supra dictum haecenus saltem est, q̄ siue eius plus siue minus iusto est, visum laedit. Quod autē et si aut crassiori aliquando sit consistentia, aut colore quodammodo alieno, sic quoq; symptoma aliquod circa videndi actionem excitabit, id dictum prius non est, sed iam eius dicendi est tempus. Ergo hic humor si crassior q̄ prius erat, est redditus, tum perspicaciam visus admet, tum ne longinq; videatur efficiet: ita ut nec quae longe posita sunt cernantur, nec quae prope sunt admota, exacte percipiantur. Sin vehementer crassus est factus, veluti in suffusionibus

euenit,

A euenit, vtiq; videre hominem prohibet. Quod si totum foramen a crasso illic consistente corpore obreneratum non sit, sed aliqua pars eius pura superlit, vtiq; per illam, quae extrinsecus sunt lingua per se sola nihilo deterius ante videbuntur: non tamen similiter vno tempore multa, q̄ scilicet angustior q̄ ante factus sit visionis conus. At si in pupillae centro exigua suffusio cōstitit, partibus quae circa sunt manentibus puris, omnia ijs qui sic sunt affecti, veluti fenestras habere vñ: quippe quod in medio non cernitur, quasi excisum videtur. Iam si diuisa, nec inter se coniuncta crassa corpora in iam dicto humore fluitant: ijs qui sic se habent, tanq; culices quidam foris obuersari videantur, imaginatio praebet. Sepenmero vero ex crassiore quoq; humoris consistentia, tanq; idolum aliquod sibi appareat, imaginantur. Porro eiusmodi idoli apparitio, postquam a somno surgitur, plerunq; incidit, potissimum pueris, & ijs qui plusculum vini biberunt, aut alias capite sunt impleto. Quod si colore immutatus sit humor, qui inter crystalloidem & rhagoïdem habetur, si quidem ad fuscum inclinēt, veluti per nebulam fumum ve hominem videre faciet: sin ad alterum vllum colorem vergat, eius nimirum phantasiam visibilibus impartietur. At si inaequaliter vel a naturali consistentia, vel colore recessit, quaecunq; eius pars sic affecta, ad pupillae locum peruenit, similem etiam sibi imaginem in visibilibus representabit: quippe illius, tum colorem, tum consistentiam, B tum figuram foris se videre homo putabit. Ex hoc symptomatum genere, sunt tum ea quae suffusi imaginantur, tum quae de ijs, quibus vel sanguis ex naribus profluxurus est, vel qui vomituri sunt, ab Hippocrate sunt scripta. Iam vero quibus adeo perfectus sincerusq; visus est, ut eum ne vel minimum sensibile fugiat, exhalationes vero quae iam a ventre ascendunt, potissimum vbi non probe concoxerunt, similia ijs quae suffusis symptomata incidunt: quippe purissimum natura tum crystallinus humor ijs est, tum hic ipse aquosus de quo nunc agimus. Magnitudo autem symptomatum in his, pro magnitudine passionis semper respondet, non solum in ijs de quibus paulo ante agēbam, sed etiam in omnibus quae praedicta sunt: Verbi gratia, Simularium partium intemperies si paruae sunt, paruum noxam actioni afferunt: Sin maiores habentur, actioni ad portionem nocent: Sicut quae plurimum a naturali statu exceſſerunt, omnino actionem tollunt. Aequae vero & quae de + qualitate & consistentia & colore aquosi humoris sunt dicta, si paululum a naturali statu sunt mutata, paruum etiam actioni afferunt noxam: Sin longius recesserunt, pro modo vitij sui etiam actioni incommodant: Sicuti cum plurimum a naturali sunt aliena, omnino actionem adimunt. Ad eundem modum & quae de rhagoïdis ruptura & pupillae magnitudine sunt dicta, vel paululum aliquid actionem impediunt, vel amplius, vel omnino. Simili modo & animalis spiritus vitate. C ad vnguem purus est, qualis aether, vel nebulae ritu humidus ac turbidus. Praeterea in modo substantiae, vel plus eius habetur, vel minus: Ac si quidem multus est & aethereus, etiam quae longissime absunt, videt, ac perfecte discernit: Sin paucus est & purus, quae prope sunt exacte dignoscit, quae procul absunt non videt: Quod si humidus simul multusq; est, longissime quidem videt, sed non exacte: Sicuti etiam si humidus simul exiguusq; est, nec exacte nec longissime videt. Et de hoc quidem, ut ad rem propositam, haec abunde. Corneae vero tunicae pars quae pupillae antestat, & cum crassior, & cum spissior, & cum humidior est facta, visionem laedit: Ad eundem modum si colore suum mutauit, & si vlcus maiusculum in se habet, & si quid eorum quae extrinsecus illi praerant inuictum obscuritatem affert. Ac crassior quidem & spissior cornea hebetudinem visus creat: Humidior autem, siue ut instrumentum est siue ut simulare corpus, non solum visus hebetudinem affert, sed etiam ut quasi per caliginem, vel nebulam, vel halitum quempiam, vel fumum cernatur efficit. Si vero humores non multi, sed colore mutato sint, pro eorum natura error in visu respondet. Proinde qui regio morbo laborant, pallida omnia videre se putant: + Quibus autem ex plaga ruptae recenter sunt in prima tunica venae, rubra. Vlcus vero maiusculum, non solum eo quod superuacuum contrahit humorem, visionem laedit, sed etiam quod exiguo interstitio crystallinum cum externo lumine committi cogit. At si descendat introrsum quod ante pupillam est vlcus, etiam aliquid aquosi humoris foras effundit: proinde is qui sic est affectus, in summum caecitatis discrimen adducitur: Eoq; fit ut qui in parte corneae quae pupillae praetenditur, vulnus acceperunt, si id vulnus introrsum descendit, magna ex parte occaecentur. Ceterum incredibile quiddam nec fieri vulgo solitum in puero vidimus, qui stilo in pupillae loco fuerat compunctus. Nam cum statim effluxisset aquosus humor, tum pupilla ipsa minor est reddita, tum tota cornea apparuit rugosior: ceterum sanatus, postea recte vidit, collecto scilicet paulatim eo qui effluerat humore. Verum haec rara sunt: caecitates autem eiusmodi vulneribus plerunq; succedunt: sicuti etiam omnibus iam dictis causis, vbi scilicet plurimum sunt inuictae. Nam siue vehementer spissa, siue ad summum crassa, siue immodice humida, cornea est effecta, omnino tenebram visioni offundit: ita ut qui sic est affectus, profusus non videat. Et quid quaeso miri si praedictorum singula cum inuicta sunt, visum animali adimunt, vbi ipsa sola cornea rugata aliquando similem noxam affert: Incidit hoc vitium ijs qui ad vltimum peruenere senium. Sanè consideranda hoc tempore diligenter est pupillae magnitudo: Quippe quae si minor est facta, etiam aquosus humor in ijs est imminutus: Sin aequalis sibi permanet, cornea solius vitium est. Verum eiusmodi discrimina praesens opus non requirit. Corneae vero tunicae morbi, si magni sunt, profusus visum impediunt: & maxime

in Prog. cō. 3.
c. 10. & 13. 4.
210. c. & 111. a

† Graec. πρὸς
τὴν οὐρανὸν
sed legendum πρὸς
τὴν οὐρανὸν
quoniam
vitae.

† Qui vero h. y.
postquam
uidentur: in r.
pres. at de ser.
psit. morbus.

xime cum vel phlegmone vel suppuratione laborans, vel insensibili duritie obfessa, aliudve tale. E quippiam passa, veluti instrumentalis pars, humidis morbis afficitur. Ac corneae quidem tunicae morbi qui visum vitient, tales & tot incidunt. Membrana vero adnata vbi phlegmone laborat, ex accidenti visus actionem impedit. At in ijs quae graece vocantur chymoses, praeterea in pterygijs, non ex accidenti, sed iam ex prima ratione, pupillam obtenebrant. Ad eundem modum magna palpebrarum phlegmonae tumoresq; si qui super has praeter naturam orti, eo magnitudinis venerunt, vt pupillae umbram offundant. Atq; haec omnia aut non videndi, aut male videndi sunt causae.

De Symptomatum Causis in Auditus sensu.

CAP. 3.

ET de oculis quidem satis haec sunt: quippe exempli magis causa, q̄ vt singula membratim persequeremur, de his disputauimus: cum sit mihi institutum ad praesens per generales sermones, methodum indicare, qua vsus quispiam, symptomatum causas inueniat. Qm̄ aut̄ nō solum methodos ipsas nouisse oportet, sed etiā multifariam in particularibus exercitari, quod facere omnibus in promptu non est, idcirco qualem fieri modum exercitationis oporteat, in oculis nunc ostēdi. Ergo ad eius exemplar, reliquae sentiendi potentiae sunt ad eundem aestimandaeq; in vnaquaq; tum primum eius instrumentum, tum caetera quae illi vsus aliquem praesent. Ad haec discernendum, ceu paulo ante, est dictum, qui nā ipsius potentiae laborantis sint morbi, qui nā instrumentorū cuiusq; cuius culpa laedi functione contingit. Si quidē audiendi grauitas, & surditas, aut propter aurium ipsarum particulam aliquā, aut propter neruū qui in has a cerebro pertinet, aut propter cerebri ipsam, in ea scilicet parte laesum vnde neruus exoritur, animal incident. Atq; in neruo quidē & cerebro vitia sunt, similiter ijs, quae in oculis: quae vero in reliquis particulis sunt, ad portionē quidē, non tñ oīno similiter laedent. Quā. n. habet in oculo crystallinus humor rōnem, hanc habet in auribus audiendi meatus finis, vbi neruo dilatato coniungitur: oīa vero quae extra hunc in anfractu meatus sunt, ijs quae praedicta in oculo de crystallino sunt, ad portionem se habent. Itaq; etiā morbos eorum huc transferri ex illis conuenit: Similariū quidem corporū, qui in intēperie & continuitatis solutione cōsistunt: Meatus autem ipsius, obstructions, siue hae tumoris alicuius praeter naturam ipsarum particularū occasione, ipsum meatum obstruat, quemadmodū abscessus, & phlegmone, & insensibilis durities, & oedema: siue propter tumorem aliquem acquisitum: vel denique quisquis praeter naturā sit, qualis in meatu saepe oritur, porosa quapiam in eo carnosa ve substantia enata. E numero eorum quae meatum obstruunt, & fordes sunt, quae in auribus colligi solent.

De Symptomatum Causis in Gustu & Odoratu.

CAP. 4.

TANq̄ igit̄ in ijs particularum ratio symptomatum indicauit causas, ita & in lingua & naso indicabit: modo in ijs quoque tum primam sentiendi particulam, tum reliqua, quae totum instrumentum cōplent, nouerimus. Monstratū sanē est linguā eō q̄ duabus facultatibus, sensui voluntatiq; subseruit, duas quoque actiones habere: nunc autem eam veluti sentientem cōsideramus. Odoratus vero sensorium ipsos cerebri esse ventriculos indicauimus. Ac gustandi quidem: sensus symptomata sunt, tum omnino nihil saporum sentire, tum non legitime sentire. Cum autem non legitime sentire (vt monstratum est) dupliciter intelligatur, alias cum diminute sentitur, alias cum vitiose: Diminute quidem gustare, in visu amblyopiae id est visus hebetudini, in auditu barycoia id est audiendi difficultati, portione responder: Vitiose autem gustare, est veluti cum oculis, colore, figura, magnitudine, vel situ mutata videntur: hoc in auditu, obaudito nominatur. Porro morbi praedictorum symptomatum, vel quae in gustandi actione, vel quae in potentia incidunt, partim in simili linguā substantia & tunica qua inuoluitur sunt, partim in neruis mollibus, partim in loco cerebri, illo praesertim vnde hi nerui originem habent. Ac reliqui quidem praedictorum omnium morbi in manifesto sunt. Lingua vero vitiose saporis sentire solet, cum extraneo humore est impleta: quo casu, quae gustantur omnia vel falsa videntur, vel amara, vel alia quapiam aliena qualitate dicibili indicibili ve affecta. Tanq̄ enim in suffulis visiva vis foris se cernere iudicabat ea quae in ipsis oculis inerant: itidem gustandi facultas ea quae sunt in lingua, sensibilibus imputat. In arquatis quidem bilis amarorem non linguā esse ipsius, sed eorum quae gustat deputans: in alijs vero quibusdā affectibus saluginem acorem ve edulij ipsi inesse imaginans: scilicet succo qui extrinsecus accessit, vitiosum linguā succum, qui prius quieuerat, excitante mouenteq; gustandi autem vi nō eum, qui accessit, sed eum qui in se redundat, sentiente. Raro sanē accidit, sed tamen aliquando, vt lingua ex gustandi perfectione priusq; aliquid gustet, succos quos in se habet, sentiat. Simile huius symptomata est, vbi in stomachicis affectibus, sustulionis imaginatio oculis incidit: vel sonitus auribus cum nihil extra sonet, sed motus ipse circa cerebri membranas imaginationes creet: vel odoris in naribus, ab succo aliquo in his contento. Sed quoniam de naso meminimus, qui duplici facultati veluti lingua subseruit (quippe qui & odoratus instrumentorum & respiratus: veluti finis quidam est) non alienum sit de hoc quoque sicut de praedictis egisse. Si enim accidit in eo morbus aliquis, qui eius meatum vitiet, aut ceterus sentiet odores odoratrix vis, aut omnino non sentiet. Ergo si vel vehementer sit contusus, vel polypo vel tumore aliquo praeter naturam labore, spiritus viam occludet. Huius generis est & si qua circa internam eius membranam incidit phlegmone. Quin etiam quaecumque in aliqua parte ossium colatoriorum, aut etiam in cerebri inuolucris, aut ipsis ossium foramen-

A foramentis obstruunt, haec quoq; odoratricem vim impediunt: atq; hoc magis si in processibus cerebri, qui ad has perueniunt particulas, fiant. At in catarrhis, & coryzis, & deniq; ijs quibus ab aestu, frigore, vel humore opleti priores cerebri ventriculi sunt, non locorum modo qui istic habentur obstructio fit, sed et tum spiritui ipsi qui in ventriculis est, tum cerebro, quod hos continet, intemperies quaedam accedit. Iam compressiones & diuisiones notabiles cuiusvis praedictarum particularum, tum non legitimum odorabilem sensum, tum odoratus priuationem inducunt. Vitiosus vero erransq; sensus hoc loco fit, propter vitiosum aliquē qui in eo cōtinetur succum, qui. f. mali odoris aliquid exhalans, ascendentes ab admotis corporibus ad odorandi facultatem halitus obturbat: Taleq; est in hac facultate hoc symptoma, quale arquatis in gustatrice accidere est dictum.

De Symptomatum Causis in sensu tactus: Ac cur Scorum vel Sensus

vel Motus aliquando deperdat.

CAP. 5.

QUONIAM autē de sensibus, qui in proprijs & sibi addictis animalis partibus exercētur, abunde diximus, age nunc de eo qui omnibus qualitercunq; sentientibus est cōmunis (quem vitique tactum vocant) agamus. Sunt igitur huius quoque ad aliorum portionē symptomata. Vitur autem is non proprijs appellationibus, sed cōibus, sicut etiam praedictorum aliqui. Neque enim aut in gustatrice, aut in odoratrice vi, tale aliquod nomen habemus, qualia sunt in visiva virtute, amblyopia id est visus obtusus, & cecitas, & parorasis quaedam id est visus prauitas: In auditrice vero barycoia id est grauis auditus, & surditas, & obauditio siue obauditus: nihil enim hoc in loco interest, quibus nā quiuis pro arbitrio vtatur nominibus. At haemodia siue dentium stuporis, tum nomen, tum symptoma vnius tangendi est virtutis: caeterum hoc tam in ore q̄ in dentibus post acidos & acerbos cibos, incidere maxime consuevit. Torpor vero qui ex tam motus q̄ sensus difficultate est compositus, in toto corpore & maxime in artubus, manifeste videtur a frigore & compressione neruorum corporum incidere: ad haec etiam a torpedinis marinae contactu. Si autem sra sponte nulla tali causa praecedenti incidat, omnino vita deses, & ciborum vel crassorum vel lentorum abundantia, vel consuetae alicuius vacationis suppressio, necessario antecessit. Ac continēs quidem, siue contentiua, siue proxima, siue quomodocumque alio vocabulo libeat appellare, huius symptomatis causa est, talis quispiam in neruo affectus, cuius occasione a principio ad ipsum virtus transmitti prohibetur. Porro prohibetur, si quidem meatum aliquem neruus habet, qualem qui ad oculos descendunt manifeste habere cernuntur, vel ex obstructione, vel compressione: si autem non habet, ex constipatione vel frigore vel compressione. Atque q̄ animalis quidem virtus, siquidem meatum aliquem tanquam certam viam a cerebro per neruum habet, hoc obstructo impeditur, cuius arbitror pateat. Quin etiam q̄ compresso extrinsecus neruo, angustia meatus eius continget, ne id quidem vllum lateat. Quod autem & si nullus sit meatus, sed, tanquam per aquam vel aërem Solis radij transeunt, sic principij vis per ipsum corpus neruorum permeat, cum hi ad crassorem habitum sunt mutati, transitus impeditur, nec id mihi longius probationibus egere videtur, recordanti praesertim ea quae in aqua & aere eueniunt. Quippe in aere nebula & fumus & nubes, in aqua lutum & limus, Solis splendorem, quo minus per ea syncerus procedat, impedimento sunt ac vetant. Ad eundem igitur modum & neruus, si crassiore habitu & duriore quam pro sua natura sit redditus, virtutis transitum prohibebit. Sanē crassiore habitu erit, si vel glutinosus vel crassus alatur succis, vel violento frigore sit stipatus. Si autem a duro aliquo corpore quod illi extrinsecus innatur pressus sit, nec id quidem virtutis transitum non morabitur. Proinde nerui qui vel funiculis vel manibus sunt constricti: & qui ab externo aliquo quod vel phlegmone sit obfessum, vel cum sensus noxa duratum (scirrhū vocant) premuntur: & qui aut luxatis aut fractis ossibus angustantur: omnes principio quidem torpent, postea vero omnino sensus motusq; expertes fiunt. Et vocatur quidem eiusmodi neruorum vitium graece Paralysis, id est (neruorum) resolutio. Quae cum in eodem genere cū torpore sit, magnitudine certe ab eo differt. Ac si in oēs incidat neruos, illico totum corpus sensu motuq; priuatur, ac mortem celere respiratus priuatione infert. Si igitur spinalis medulla principij sit lesa, particulis quae in capite sunt solis quoad viuit homo, tñ sentit, tum mouet. Sin & in cerebro ipso laesio incidat, statim oibus partibus impotens insensibilisq; efficitur. Viuit autē vteruis horū tanto tpe, quāto viueret si angina premeret. Quibuscūq; vero spinalis medulla infra neruorū exortū, qui pectus dilatant, est laesa, siue vertebra aliqua loco suo mota, siue etiā aliter, si magna quidem est laesio, insensibiles immobilesq; omnibus quae infra sunt partibus statim fiunt: sin parua est noxa, torpent ij, non tñ moriuntur, propterea q̄ respiratio ijs illaesa manet. At brachiorum quibus spinalis medulla in collo est vitata, ijs oibus vox adimitur. Quibus circa dorsi vertebrae est laesa, ijs vtq; non tota. Verū quantum eius, secundū vnamquamq; definitum in ijs est quae de voce scriplimus: nunc enim mihi videor plura q̄ pro instituto dixisse: neq; enim omnia symptomata mebratim persequi, hoc in opere est propositum, sed ea in generales causas

fas reducere. Illud ergo generatim mihi de omni sensus laesione sit dictum, qd a quibus nervis valen E tibus suppeditatae sibi vim habent, ab iisdem male affectis laeduntur. Quod si quis cuiuscq; nervi nosse vim studet, eorum qui ad respiratum cōducunt, in libris qui de respirationis causis inscribuntur vim discat: eorum vero qui ad vocem, in opere quod de voce habet titulum. Ergo de his alibi scrupulosus est proditum. Qui autem colli, capitis, abdominis, brachiorum, & crurum partibus, nervi subministrant, non alij modo ante nos non incommode prodiderunt, sed ipsi quoque in libris de dissectione administranda scripsimus. Ac propositus quidem nobis sermo erat de symptomatis quae sensus comitantur. Quoniam autem partes quae per nervum aliquem voluntarie moventur, eodem protinus sensum quoque per eundem possident, duplicem insnoxiā ex nervi iniuria necesse est accedere, alteram sensus, alteram motus. Qui igitur fit, qd videntur particulae quaedam ad voluntarias quidem functiones resolutae esse, & tamen sentire: rursus aliae moveri quidem, minime autem sentire: Sanē in lingua & oculis nulla fit dubitatio, propterea qd haec duplici nervuorum genere sunt praedita: at in quibus membris duri tantum nervi sunt, in ijs distinguendus sermo ad hunc modum est. Si cute ablata, subiectus ei nudus musculus immobilis appareat, tangentem tamen sentiat, parvam illi noxam incidisse est putandum: utpote per quam minime fieri quin tantum animalis virtutis ceperit, quantum ad sentiendum quidem esset satis, ad musculum movendum non satis. Conlittit enim in patiēdo magis, qd agendo, tangendi sensus: itaque etiam parva virtute perfici potest. Musculorum motus, cum agendo, non autem patiēdo obeatur (totum namque corpus ab hoc transfertur) multa eget animali virtute. Contra vero nunq̄ deprehendas musculum vllum moveri, ut idem non sentiat. At si superiacens musculo cutis sensum amisit, ipse autem moveatur, nihil est quod mirere: Veluti nec si duorum musculorum alter moveatur, alter moveri non possit: aut altero sentiente, alter sit insensibilis. Sicut enim in ijs alterius laesum nervum esse, alterius integrum licet: sic is qui in cutem dispergitur, iniuria affectus esse potest: qui autem in musculum, minime esse affectus: Contraq; qui in cutem spargitur, nullam esse passus iniuriam: qui in musculo est, non esse noxae expers. Ac de propositis symptomatis, haec satis.

De Causis Delectationis & Doloris in Vnoquoq; Sensu.

C. AP. 6.

Delectatio autem & dolor omnibus sensibus contingunt, non tñ pari evidentia, sed in visu minus q̄ in ceteris evidenter: in tactu autem & gustu, maxime luculēter: ab ijs deinceps in odoratu, & post hunc in auditu. Quae nam igitur est tum omnium cōmunis, tum cuiuscq; causa propria? Sanē cōis ea est, quam Plato in Timaeo reddit sic scribens: Violenta passio quae praeter naturam est, cum simul multa & celeriter fit, dolorem affert: ē diverso, quod ad suam naturam vniuersim & celeriter redit, iucundum est: quod autem sensum & paulatim fit sensum latet. Atque ita quidem Plato, Hippocrates vero eo antiquior, iis inquit quibus natura alteratur & corrumpitur, dolores fiunt. Quippe illud / corrumpitur / celeritatem simul ac magnitudinem mutationis indicat. Sanē tactui accedunt magna mutationes naturae, a frigidi calidiq; violento contactu: praeterea ab ijs quae quassandi, vel secandi, vel distendendi, vel excedendi vim habent: quippe humidum & siccum, si absint calefactio & refrigeratio, citra violentiam corpus contingunt. Id quod opus de simplicibus medicamentis qui reuoluet, facile discet. In his vbi & illud monstratum est, frigidum alia ratione oblectare, q̄ calidum: quin etiam ipsum in substantiam diuellendo, dolorem afferre. Videntur autem & quae quassant, & quae tendunt, dirumpendi corporis periculum afferendo, dolorum causae esse: Non secus autem & quae pungunt, & quae diuidunt. Neq; enim postq̄ aliquid diuisum ruptum ve est, dolorem infert: sed in ipso (vt sic dicam) fieri, talia omnia doloris causae euadunt. Nisi tamen ex accidenti aliquo, eos qui sic affecti sunt, dolor sequitur, aliās quidem acri humore exulceratum corpus mordente: aliās phlegmone superueniente, quae ipsa quoq; nunq̄ non distendendo contristat: non raro verò etiam caloris iniuria, vel humorum acrimonia. Diuellitur autem & gustus instrumentum, quatenus utiq; tactus est particeps, a iam dictis: quatenus vero gustus est proprium, ab acidis, amaris, acerbis, & acris succis, propterea qd horum singuli, sicut monstratum est, continuitatem distrahunt. Auditum vero infestant, vox aspera & maxima & celerissima: quibus etiam in magnis tonitribus inidē coeuntibus, aliqui auditus sensu omnino sunt privati, ipsius, si instrumentum soni violentia diuiso. Iam vero ipsum visum maximi splendoris nimia secretionē, nō infestant modo, sed etiam corrumpunt. Est autē ipsa quoq; secretio ex diuidentiu genere: Videnturq; omnibus sensibus cōmune, infestantem passionem ex secretionē ac diuisione continui vniuersi corporis tum excitari, cum ea vel vniuersa vel magnis portionibus & celeriter, quod grae aethrosos voco, incidit. Hoc autē & Plato profectio voluit, cum dixit, Molestum sensum, ex passionis tum violentia, tum quae magnis portionibus cum celeritate sensibilibus corporibus incidet, provenire. Neq; enim refert an molestū, an tristem, an dolorificū, an dolorosum, an laboriosum appelles: sicuti nec li passionem ipsam, molestū dicas, an tristitiā, an dolorosum, an dolentiā, an laborem. At qui perspicuū est Platonem ipsum pro eadem re dictis nominibus omnibus promiscue vsū & in Timaeo & in Philebo, praeterea & in alijs libris sicubi de ijs sermo incidit. Quod autem & Hippocratis opinio eiusdem sit tum in nominibus ijs tum rebus sententiae, non solum ex ijs constat quae paulo supra

A. l. de meo. t. l. c. 4. §. 5. ed.

A. l. r. f. l. d. n. c. 22. 42. b

”

”

In libro de locis in homine.

A supra sunt dicta, sed etiam ex omnibus libris quos scripsit. Ac quod contristat quidem in omnibus sensibus ad hanc modum provenit: Iucundum verò, quod illi est contrarium, contrarijs ex causis: quippe eius quo diuelli periclitabatur, reditus ad naturam simul & celeriter factus, voluptatem affert. Idcirco oculis iucundissimum spectrum coeruleum est: sicuti ē diuerso, grauissimum tristissimumq; quod splendidum simul albumq; est, quemadmodum Sol. Proxima his sunt, inter ea quidem quae contristant, albū: inter ea quae delectant, fuscum: illud quidem, qd substantia eius segreget simul ac resoluat: hoc, qd citra violentiam congreget. Neq; n. profectio sola congregatio satis est, cū sic nigrum quoq; iucundum esset, nunc autē sic non est: cum n. visionis substantia sit contrarium, violentius eam cogit, quā vt eam ad naturam reducat. At verò quod nigerrimū est, eo quod splendidissimum est, minus infestat: non utiq; qd contrarium minus sit triste quā excessus qui est in genere cognato (quippe hac ratione magis contristaret nigrum, quā quod est splendidissimum) sed qd visus instrumentū sit splendidum: talis verò substantia omnis subtilium sit partium, nigrum verò semper crassarum: est autem perpetuū, quod tenuium est partium, magis actiuum natura, quā id quod est crassarum. Ergo cum inter se committuntur quod tenuium partium est & quod crassarum, remissius agit quod crassum est, in id quod tenue, quatenus scilicet id a tenui potius pati est natum. Ita igitur & Sol visum offendit, qd cum magis tenuis substantia sit, facile eum segreget: Ac cognatione quidem substantiae, minus contristat, quā ea quae sunt contraria: sed cum actionis vehementia sit violentior, hoc ipso celeritatem quoque ad visus noxam obtinet. Quod enim in minimo tempore visus noster a Solis splendore patitur, id non nisi in plurimo sentit, vbi omnino nullum splendorem vidit, sed in profundis tenebris est versatus: quippe is quoque ad lucem reductus, videre non potest, eō qd extinctus ad quendam modum crassatus que sit, ac tenebrosus effectus. Iucundissimus igitur merito gratissimusq; coeruleus color visui est, si tamen is a Sole non est digestus: huic enim cum vis, ue agrotat, contrarium remedio est: sicut ei qui fatigatus est quidem, sed iam sanus est, coeruleum aut fuscum saluberrimum est spectrum, utpote quod nec eum segreget, veluti tum album tum splendidum: nec cogat & extinguat, veluti nigrum. Ac fuscum quidem ex albo & nigro simul mistis efficitur: coeruleum verò ex albo ac splendido tum coeuntibus, tum in saturum nigrum incidentibus: sic enim nos Plato de ambobus docuit. Ergo hi colores ex contrarijs, immodicis que mistis, medijs ac mediocres fiunt: qui & excessum vtrunque, quo visus laeditur, declinent, & medicos ipsius fatigationes recerant: non secus quam morbos, qui ex segregatione proueniunt, nigrum. Sanē voluptas quae ab his prouenit perinde evidens non est, ac in alijs sit sensibus, propterea scilicet qd nec dolor par erat: quippe substantiae tenuitas in visu nec, dum segregatur, propter substantiae cognationem violentum aliquid patitur (quando ad quod ducitur, ipse per se prior properat) neq; dum congregatur, propter mutationis imbecillitatem. Monstratum enim est, quod tenuis substantiae est, id ab eo quod crassum est, languide cogi. Atque ita quidem in visu se habent voluptas, & dolor. In auditu verò, iucundissima vox est, quae lenissima tardissimaq; est: propterea quod ē diuerso infestissima est, quae asperrima celerrimaq; sit. Verū haec sano integroq; sensui iucunda tristitiaq; sunt: Fatigato ea grata fit, quae praeter lenitatem & tarditatem etiam parua est: At ei qui iam agrotat, quae simul & lenissima & tardissima & maxime exilis est: atque hac etiam magis, quae numerosa est: quippe omnimodum silentium simile quid in auditu est, atque tenebra in visu. Vnde etiam in quaestionem venit, contrarium ne luminis tenebra sit, an eius priuatio: sicuti vocis, silentium: & motus, quies. Voluptas autem euidentior in hoc sensu est, propterea qd substantia est crassiore: sicut in odoratu adhuc manifestior est delectatio, propterea qd eius substantia est magis crassa: quantum enim aer splendore est crassior, tantum aere crassior est halitus. Est verò splendoris quidem sensus visus, aeris verò auditus, halitus odoratus, aequae scilicet vt humidae naturae gustus, & solidi corporis tactus. Quoniam autem cognati generis cum gustu odoratus est, sola substantiae tenuitate ab eo distidens (est enim halitus humor attenuatus) de ambobus simul agemus, a gustu claritatis gratia incipientes. Grassissimi igitur huic succi sunt, cum naturaliter se habet, omnes qui dulces sunt & pingues: hi namq; omnes monstrati sunt corporis substantiae maxime consentientes: recenter autem ab aliquo quod contristabat affecto pingues, quippe qui exasperatum est maxime leniunt: Iam verò agrotanti, qui ijs qui affligant sunt contrarij: crassis quidem, qui attenuant: tenuibus, qui crassant: glutinosi, qui dissecant: exasperantibus, qui leniunt: ad eundem modum calidis, qui frigidi sunt: frigidis, qui calidi: sicuti siccis, qui humidis: & humidis, qui sicci. Dictum autē de horum natura est in quarto de simplicium medicamentorum viribus: legendus que non negligenter is liber est, vt qui tum ad cognitionem tum curationem sit utilis. Siquidem venter visceribus venisq; subseruit: itaque & quales haec succos requirunt, tales appetit. Porro huic pro discernendi instrumento lingua prostat, ijs scilicet succis maxime gaudens, quos ventriculus desiderat. Huiusce autem societatis, tunica qua vestitur maxime est causa. Ac delectatur quidem lingua diuersis in temporibus, ex succis qui sibi extrinsecus admouentur, sanē alijs atq; alijs. Delectatur autē non nunq; etiam dulce, quod habet in se ipsa, sentiens: porrò dulcis hic succus pituitae species est. Quoties autem effusum a venis sanguinē, lingua vt dulce sentit, tale quid patitur, quale ab extrinsecus admotis. Ac in odorandi facultate, exteriorū quidem tum iucundorū tum tristium sensus perinde se habet.

Tertia Classis.

ccc

vt

C. de
C. de
C. de

† Cod. graeci in
pressi sunt vt Li
nacer & Leonii
transulerunt.
Antiqui tñ nō
nulli habēte
ταύτης ἐτι
μᾶλλον ἢ πᾶν
τέλεις ἡσυχία
ἐν ἀλογον γὰρ
&c. i. atq; hac
ē magis omni
modum silen
tium: quippe
hoc simile &c.
& ita vetus in
terps & Copus
verterūt, & Ni
co, Calaber.

vt in gustatrice. Halitus verò quos in se habet, graueolentes quidem, vt dictum prius est, aliquando E sentit: beneolentes aut in summa iucundos, non sentit, veluti nec visus nec auditus. Hi namq; sensus cum tenuis substantia sint, nulla in se ipsis valida passione afficiuntur: Tactus verò & gustus vehemens quidem tale aliquid nec ipsi sentiunt, confusum tñ eiusmodi aliquid non nunquã patiuntur: Lingua quidem (vt dictum est) à dulci in se pituita, quam Praxagoras & Philotimus speciali magis nomine dulcem succum appellant: Tactus verò ipsum motum in se non raro sentit, quando scilicet ijs quæ ipsi intus exasperant vel concoquendis, vel difflandis, vel sensibilibiter excernendis, ad naturam suam reuertitur. Quin etiam qui lassitudine laborat, vbi molli fricione, vel in balneo loti, ab ijs quietescunt, euidentem sentiunt voluptatem. Iam magis etiam sub iam dictis motibus in fatigatis ipsis particulis, dum ad statum naturalem redeunt, oblectantur. Sanè non solum lauando, & molli- ter cum largo oleo fricando, voluptas lassatis partibus accidit, sed etiam in maioribus doloribus per- tractatio, quæ mollis blanda & lenis sit, solatium quoddam non exiguum affert. Cæterum talia exter- na sunt, dicendumq; de his omnibus deinceps. Quippe de odorabilibus nihil opus est pluribus dif- feramus, cū se cum gustabilibus ad portionem habeant. Delectamur igitur in hoc sensus genere (vt vno verbo dicam) dum ad naturalem statum reducimur: contingit autem id nobis semper per con- traria, modo saltem, prout consentaneum est, contrarium quis accipiat. Est autem consentaneum in F omnibus talibus id accipere quod primum & secundum se, nec per alterum interpositum, finis sit causa: non quod græce procatarchon, & procatarchon, scilicet externam causam vocant. Id quod Hippocrates tum in alijs multis nos admonere videtur, tum cum ait: || Est vbi in tetano q; citra vl- cus sit, iuueni bonæ habitudinis seu quadrato, frigida, astate media, largiter astusa, repercussum calor- is facit. Calore autem hæc liberantur. Quippe si quis de his inconsideratus iudicet, putabit ali- quid eorum quæ præter naturam sint, aliquando per similia percurari, veluti tetanum à frigida la- uatione: secus tamen se habet veritas, cum perpetuo talia omnia ad naturalem statum per contraria redeant: sicut etiam tetanus per caloris repercussum: Ac, si quidem simul & celeriter id fiat, sanatio cum delectatione perficitur: sin paulatim, insensibilis erit ad naturam reditus. Similiter autem de abitione à naturali statu ad eum qui præter naturam existit, est sentiendum: quæ enim simul & ele- riter fit, & violenta & cum dolore omnino est: quæ paulatim, insensibilis. Proinde cum non natura- lis affectus qui paulatim in nostris corporibus contrahitur, nullum sui sensum excitet, eius ad natu- ralem statum reditus, cum vniter sim & celeriter perficitur, non solum sentitur, sed etiam delecta- tionem secum affert: potissimumq; qui à maxime nobis cognatis efficitur, cuiusmodi sunt in gustu quidem, dulcia: in odoratu, quæ his proportionem respondent, vocantur autem odorata siue odorife- G ra. Egregium verò proprium quiddam habet generatricium particularum sensus, propterea q; etiam facultatem habent valentissimam, in mari quidem, feminis expultricem: in foemina verò, tñ hanc ipsam in testibus & seminalibus valis, tum attractricem in toto vtero: coniunxit enim natura & cum feminis effusione, & cum eius conceptu, ingentem cupiditatem simul ac voluptatem. Ceterum offensa redundantis & intus manentis feminis, † quod paulatim multo tēpore, ac idcirco plus colligitur, quamquam magnopere infelset, sicut alibi dicemus, impar tamen est magnitudini volu- ptatis, quæ in venere sentitur. Offendens enim expulsiō simul & celeriter facta, etiam delectatio- nis magnitudinem celeritati reditus ad naturam, proportionem respondentem habet.

De Symptomatum Causis quæ in ventriculo eueniunt.

CAP. 7.

R Eliquum autem fuerit de ijs symptomatis, quæ circa os ventris contingunt (cor etiam appel- lant) differere: sunt enim hæc quoq; ex tactorio genere. Cæterum nullum membrorum aut ita exactum habet sensum, aut ita vtrunque principium vnà secum afficit, sicut os ventriculi: no- minatur autem in consuetudine non vulgo solum sed etiam à medicis stomachus. Quæ nanque sto- machicæ vocantur syncopæ, huius particulæ symptomata sunt: quemadmodum & cardialgia, quæ ab altera eius appellatione nomen sunt sortitæ. Inducit præterea & dyspnoas & apnoas & H demorsus & epilepsias & deliria & melancholias: Atque hæc quidem omnia societatis ratione: in- appetentias verò & diminutas vitiosas que appetentias, per se ipsum. Voco autem inappetentiam cum quis nihil omnino appetit: diminutam verò appetentiam, eam quæ imbecilla est. Porro vitio- sarum, aliæ ad immodicam cibi & potus sumptionem sunt deditæ, aliæ ad alienarum qualitatum desiderium propensæ: Dicendū ergo ordine de omnibus, in initio à proprijs eius symptomatis sum- ptio. Sequuntur hæc ipsas naturales particulæ functiones, quarum vtiq; gratia maximos à cerebro requirerebat nervos: propter quos etiam excellentiam hæc sensus præter cæteras particulas possidet. Nam, quoniam cute tenus vnam quodq; animal in ambientem aerem digeritur, accidit vt membra quæ sub ea sunt, prima vacuentur: quorū ingenta vis (vt in opere de naturalibus facultatibus à no- bis est monstratum) ex proximis sibi alimentum trahit, id, scilicet, quod vacuatur reficiens: deinde rursus illa, ex ijs quæ sibi sunt proxima: sicut quæ tertio loco sunt posita, ab ijs quæ sibi: atq; ita semper per continuū, veluti in choro quopiam translatione celerrime facta, ad venas quæ ad ventriculū per- tinent, vacuatio peruenit. Hæc verò & solent pariter, & natæ sunt ex ventriculo nutrimentum tra- here, perinde vt stirpium radices quæ in terram sunt dimissæ, ab ea: cum n. hoc opus vniuersum na- turale sit, non animale, similiter in stirpibus & animalibus perficitur. Ac in stirpibus quidem, terra perpe-

5. Aph. vi. Ex. ord. 39. b

† Al. paulatim multo tempore colligitur: ac iccirco quæquã magnopere etc.

* Al. autem.

* Hæc dictio nō est in Codi. aliquis. nec ca- teri interpretes videntur eā ha- buisse, sicuti fa- nè si, per sua e. Nicolaus autē Calaber, et ve- tus tralator ui- dentur loco di- ctionis dicitur i. demorsus, le- gisse πνίγεις, cū ipsi habeat suffocationes

A. l. deme. cor. t. i. c. 4. 558. c. d.

A perpetuo paratum largumq; alimentum rigantis ritu subministrat, quamdiu coelitus temporum itatus pro natura se habet: quando, si ex terra squaloris excessu siccatu est humor, stirpes nutrimen- ti penuria marcescunt: Animalibus autem, vtpote terræ non affixis, præter vtiq; pauca quædã, na- tura ventrem pro nutrimenti veluti penu fabricauit, quemadmodum stirpibus terram. Dedit autē animalibus & penuriæ sensum, quo, si ad cibum potionemq; proritata, in tempore expleantur: vo- carurq; eiusmodi implendi desiderium, appetentia. Fit autem ex penuriæ sensu, cum, si venæ ex ip- so ventriculo veluti emulgentes fugentesq; aliquid trahunt: non ferens autem eum suctum ventri- culus, sed veluti diuulsus, offensæ eius medelam cibum comparat. Quippe venæ hoc pacto ad obie- ctos cibos conuertuntur, atq; ex ijs nutrimentum trahunt, nequaquã ex ventriculo. Fitq; post cibi sumptionem, vt & venæ simul ad cibos se cōuertant, & ventriculus ex ijs, quantum prius per venas est exhaustum, in se ipsum trahat. Ac suctus quidem ipsius sensus, fames est. R. eliquorum duorum, alterum venarum suctum præcedit, vocaturq; appetentia homonymos cum altera: est autē natu- rale opus, non animale: Talem verò appetentiam vacuatio præcedit. Exiuntq; in totum Quinq; symptomata, ordine quodam sese deinceps sequentia: quorum Primum vacuatio est. Secundum va- cuatorum appetentia naturalis, Tertium ventris suctus, Quartum eius sensus, Quintum appeten- B tia eius animalis, quæ omnium est vltima. Itaq; etiam huius actionis amissio, aut eo accidit, q; sensus suctus sit amissus: aut eo q; suctus non fiat: aut eo q; corpus non vacuetur. Ad eundem modum exi- guæ & languidæ appetentiæ erunt, non perditis ijs quæ diximus, sed propè vt pereant perductis. Vitiosæ verò appetentiæ quæ quidem in quantitate modum excedunt, vocanturq; à quibusdam caninæ, tum existunt, cum vel acidus quispiam vitiosus succus ventriculum mordet: vel totum cor- pus immodice digestum, inops alimenti redditur. Vitiosus namq; succus, qui frigidus est, similem suctui morsum infert: appetentiam verò proritat, naturalis affectus similitudine: alimenti autē non potus desiderium excitat, propter frigus: At vitioso succo qui falsus & biliosus sit, ventrem mor- dente, potio magis quã cibis appetitur: præterquã enim q; calefiat siccatuq; ab eo ventriculus, quæ vtiq; litis causa sunt, etiam liquari fundiq; tum in eo tum in venis succos contingit. Fundendorum autem succorum symptomata, ea quibus continentur implet, quemadmodū (arbitror) frigiditas va- cuat. Itaq; etiã non parum ad esuriam, frigiditas eorum quæ in ventre habentur, cōfert, cum & cor- pora vacuet, & eorum tunicas cogendo constringendo que ad appetentiam iritet. Non esuriendi verò continens in primis causa est caliditas, vt quæ solida corpora laxando resoluat, atq; ad tractum imbecilliora reddat: liquida, quando amplius extendat. Atque vna quidem caninæ appetentiæ cau- Ca est, vitiosus ijs succus qui acidus est: Altera (vt dictum est) amplior per totum corpus vacuatio, quæ vel caloris robore, vel retentricis facultatis imbecillitate, sit illata. Proinde in priore affectu accidit, vt plurima sumptorum incidat defectio: in secundo, ceu qui ex vacuatione habitus sit con- flatus, alimentum in corpus digeri. Atq; immodicæ quidem & appetentiæ & fames ob hæc fiunt. Vitiosas autem qualitates concupiscunt ijs, quibus ventris tunice vitiosum aliquod excremen- tum imbibent. Solet id maxime mulieribus, quæ vitiosi sint succi, cum grauidæ sunt incidere: vocaturq; affectus græce citta, scilicet picationem aliqui latinè appellant. Appetunt autem sub hoc affectu, acida maxime acerbaq; aliquando verò acris: sicut nō nunquam vel terram cimoliam, vel tes- tias, vel extinctos carbones, talē ve aliquod alienum eduliū. Porro sic afficiuntur earū pleraq; vsq; ad secundum & tertium mensem: in quarto verò desinunt, partim vomitione, vacuatio vitioso suc- co, partim tempore concocto: scilicet muliere ipsa præ cibi auersione, exigua comedente, partim etiam abundantia ipsa humorum vacuata. At primis duobus mensibus parum sanguinis in foetum attrahitur, vtpote adhuc minimū, cum scilicet quod in vtero est hoc tēpore, nec embryon græce vo- cetur, sed cyema adhuc id est vteri gestatio. Hoc autem auctius redditum, tum ipsum ampliore nu- trimento vititur, tum non solum quicquid optimum in venis est, id attrahit (ceu prius dixi) sed etiã D quia plus indigeat, eius quod vitiosum est, aliquid vnà trahit. Atque ita totum corpus, tum plentiu- dine laborare desinit, tum minus vitiosum fit succo. Ipse autem foetus alimenti quod attrahit excre- menta, in duplicibus membranis reponit. Ac fit quidem magna ex parte ipse quoq; & vitiosioris succi, & intemperantior, vtpote ex vitioso nutritus sanguine: nisi si quæ eum gestat, in reliquo ge- stationis tempore salubribus viatur alimentis. Verum hoc nihil ad rem propolitam. Vitiosæ autē qualitatis appetentia, de qua disputans picationis memini, aliquando in vtris quoq; incidit: cum, si ijs quoq; in venis os, similis aliquis vitiatu succus procubuit. Atque hæc quidem circa cibi appeten- tiam, symptomata fiunt. In potionis autem appetentiæ, altera totidem ijs similia: Quæ quidē veluti priuatio desiderij potus est, cum corpus vel propter excessum humoris & frigoris omnino potio- ne non eget, vel venter offensam ex desiderio in se non sentit: Quæ verò diminuta est appetentia, cum eadem ipsa remissiora sunt: At quæ vitiosa est, ad portionem se habet cū ea, quæ circa alimen- tum est praua: aliquando quidem immodicū postulans potum, vtiq; cū in ipsis ventris tunicis, ma- lus quispiam succus falsus aut biliosus continetur: aliquando autē naturali humido in eo veluti fer- uiente. Alieni verò desiderantur potus, perinde vtiq; ac cibi, pro dominantis vitiosi succi ratione. Atq; hæc quidem in longo tempore ijs, qui vitiosa victus ratione sunt vli, superueniunt. Inexplebili verò nouimus cruciari litū, ex qua etiã perire, tum eum qui viperam comederat (erat autē fortasse

Tertia Classis.

ccc ij dīpās)

dipsas) tum mellores, qui vinum in quo talis serpens fuerat mersa biberant; tum eum qui vetus vinum vsq; ad ebrietatem hauserat non minus eum qui pertinaciter sustinere sitim sibi imperauerat: ad hæc alios in nauigio cui deficeret aqua dulcis, quorum qui ausi sunt marinam bibere, cum immodice supra cæteros sitirent, quidam etiam eorum & fluxa essent aluo nec id sine morfu vehementi, celerius quam alij perierunt. Vidi autem & ex ijs qui ardenti febre laborarant, quendam cum morbus inualesceret, & frigidam impudenter bibere, nec vnquam quoad moreretur expletum. Ac talia quidem & tot numero circa ventris appetentias sunt peccata. Superq; cardialgia, quod oris ventris infestum est symptoma, & ad sensum refertur à succis mordentibus proueniens. Præter hæc est quod bulimos graue dicitur: est autem symptoma ex indigentia simul imbecillitateq; & refrigeratione huius loci ortum. Nec est mirandum si eius dolores, tum animi deliquia, tum virium defectus comitantur. Vbi enim ex digiti ad aliquid offensione, videntur aliqui animo linqui, mirum profecto non est, ex stomacho id pati, cum & propter eximium sensum, & propter situs vicinitatem, duo principia promptius in societatem doloris aliscere possit. Maximaq; symptomata maxime sensibiles stomachos ingerere deprehendas, vtpote qui magis quàm alij, ex quolibet infestante contristentur: eosdem etiam vtrique principio suam offensionem transmittere inuenias. Cum autem vniuersum quoq; neruorum genus in quopiam magis sensibile magis ve patibile est, tum vtrique vel maxime ipsa quoq; principia in societatem noxæ promptius trahuntur, cum vel ex affectu aliquo, vel etiam natura, infirmiora fuerint. Cum verò quatuor simul confluant, maximum necesse est fieri symptoma. Quatuor intelligo tum affectum, qui stomacho nocet, cum, s. vehemens est: tum sensum eius, cum maxime est acer: tum neruorum arteriarum ve genus, cum est imbecillum: ad hæc etiam vel cerebrum ipsum vel cor infirmum. Ita nanq; & comitialibus morbis, & caris, & comatis, & catalepsi, & delirio, & melancholij quidam ex stomachi vitio corripuntur, vtiq; cum principiu quod in cerebro & neruis est, simul afficitur. At quæ cardiacæ vocantur syncopæ, tum incidunt, cum quod in corde & arterijs principium habetur, cum stomacho laborat: ad eundem modum & pulsus priuatio, itemq; tum paruitas tum prauitas: Apnoea verò id est respirationis defectus, cum vtrunq; principium in magni affectus societatem est adductum. Sanè dyspnoea id est spirandi difficultates etiã duplici ratione proueniunt, aliàs transferri septi angustia, aliàs vtriusq; principij sympathia. Sunt autem occasiones quæ animal ad eiusmodi symptomata ducunt, non pauca. Nam & valida refrigeratio interim quidem ipsa per se: interim verò ex pituita, quæ admodum sit frigida, est autem talis maxime quæ fuso vitro colore ac consistentia sit similis, quem vitreum succum Praxagoras & Philotimus nominant: non minime verò ex spiritu qui flatuosus sit idemq; frigidus, aut ex potu, aut cibo, aut medicamento aliquo, quod valde sit frigidum: non solum ipsum os vtriusq; refrigerat, sed etiam vnâ cum ipso per neruos quidem cerebrum, per magnam verò arteriam cor ipsum frigidum reddit: neruosi quidem generis societate cerebrum, situs autem vicinitate cor. Postquam enim maxima arteria à corde exorta, super spinam incedit, primum quidem gulæ tum iungitur, tum per membranas annectitur: post hanc verò, & sub os ventris, & ipsum ventrem per longitudinem porrigitur, infraq; procedit. Ac per hanc quidem arteriam quæ & maxima est, & ex ipso corde nascitur, alterum principiorum cum ore ventris simul afficitur: per neruos autem cerebrum. Nihil igitur miri est, ex eius agritudinibus, maximis & vehementissimis symptomatis animal torqueri. Ac quis quidem cuiusque symptomatis generandi sit modus, in sequentibus dicitur: Ad presens occasiones ipsas diceri sat habeo. Hæc sunt fungi quidam, & huprestes, & cerussa, & gypsum, & lac concretum, & vtriusq; refrigeratio in viduis & ijs quæ non purgantur, præterea quæ in viris ad horum portionem fiunt. Dicitur etiam alibi de respiratus priuatione seorsum.

De Symptomatum Causis, quæ in Primo & Communi Sensu fiunt.

CAP. 8.

Actum de sensorijs instrumentis omnibus, tum quæ in his sunt facultatibus, tam mihi absoluta disputatio videtur. Nunc ad ipsam eorum originem, & quæ ex se veluti fonte membratim ijs vires transmittit, conuerti tempus videtur. Est autem ea, id quod primum sensorium est, cuiusque sensus alteratio quæ à sensibilibus inferitur, in singulis instrumentis perficitur: eius autem sensorium est ipsa quæ alteratur particula, ex eo quod à cerebro delatam ad se per neruum virtutem recipit. Ipsum nanque cerebrum, sensorium organum à natura conditum non est, sed sensoriorum sensorium. Quod autem per neruos semper sentiendi vim omnibus animalis particulis transmittit, inde maxime liquet, quod præciso neruo quolibet, ilico particula in quam dispergitur, sentiendi vim amittit. Liquet autem non secus & quod in somno, aut omnino ferretur sensus, aut exiliter & obscure agant: rationale ergo est exiguum virtutis à principio in singulos tum confluere. Et profunde quidem ac non profunde dormire, sicut vulgo loquimur, ex quantitate influentis virtutis contingit: cum tanto minus eius influere sit credibile, quanto somnus est profundior. Igitur in toto eo tempore videtur animalis vis quiescere, naturalis autem vehementius operari. Id autem inde adeo coniectet quis, simul quod fatigata prius, postquam dormitum est, vires recipit, potissimum vbi post mediocrem cibum est dormitum: simul quod dormientibus nobis nutrimentum non in ventre modo, sed etiam in tota animalis mole, optime concoquitur. Est etiam alioquin consentaneum, illud quoque animalis membrum aliquod quiescere, in quo rationalis animæ principiu residet. Quippe cor breuibus inter-

A intermissionibus videtur hoc facere, ita vt multo tempore ad requiem non indigeat: cerebrum autem non ita, sed in vigilijs semper exercetur; in somnis quiescit. Eoq; fit, vt qui liberalius se exercitarunt, eos altior somnus premet, tanquam multe ijs vires cum laborarent, à principio defluerint. Igitur cerebrum, tum propter virtutis quam transmittit absumptionem, tum propter fatigationem, qua propter multos labores est affectum, & requie simul & refectione eget. Veluti autem ab exercitationibus & promptius & profundius dormitur, sic & assumpto nutrimento: quanto que id humidius natura fuerit, tanto magis somnum conciliat. Idemq; accidit & ijs qui plusculum vini biberunt, & qui caput liberaliter in balneo calido lauarunt: quippe omnia talia videntur cerebrum humiditate implere: qua vtrique indiget, vbi in multo negotio & fatigatum est, & siccatum. At verò quod caput impletum somnum afferat, monstratum ab Aristotele abunde est: nec est quod de eare nos nunc quicquam agamus. Qui n. librum est de somno & vigilia leget, tum hoc ipsum quod capite repleto somnus animali superueniet, clare perspiciet: tum quod apud eum in sermone claudicat, intelliget. Quamquam n. & ad ratiocinandum sit vehementissimus, & ad disceptationem quocunq; velit probabiliter perducendam maxime potens, tamen Cur capite repleto primū sensorium, si id (sicuti ipse existimat) in corde sedem habet, quiescat, nihil potuit probabile inuenire: multo enim **B** probabilius sit, ex pulmonis humiditatibus somnos fieri, quem natura ob nihil aliud cordi circūcedit, quàm vt illi ministraret. Quis verò aut medicorum qui contrariæ sunt sententiæ, aut qui à nuda experientia procedunt, in caris & lethargis & comatis, denique omnibus præter naturam somniferis morbis, non accedit caput, illud que perfundit, ac super cataplasma imponit, raditq; & cucurbitas affigit, omnia que molitur, tanquam hic morbi radix consistat? Ad eundem enim modum & cum deliria & phrenitides, omnes denique quæ præter naturam sunt vigilias, curant, præsidia capiti admovent. Verum de his alibi pluribus est disceptatum. Ad ea verò de quibus nunc agitur, illud ad rem pertinet, quod cerebrum vbi quiescere à multa actione vult, naturalem somnum animali inducit: quod etiam magis facit, cum nutrit in eo virtus largum quo fruatur humorem habet. At cum à multo vel frigido humore grauatur, eum qui in comatis & lethargis cernitur, somnum afferit: aliosq; similes ijs morbos, quorum caput humiditas ac frigiditas sunt, vel alterutra per se solam in eo consistens, vel amba simul functæ. Talia igitur sunt cum medicamenta omnia, quæ verè somnifera sunt: tum quæ sic quidem vocantur, inferunt autem non somnum, sed coma, & caron, & totius corporis torporem. Ac quæ quidem duntaxat humectant, omnia merito somnifera vocantur: quæ verò perfrigerant, nec somnum nec indolentiam afferre recte dicuntur, sed pro somno, coma & caron: pro indolentia, ob perfrigerationis excessum, vel prorsus insensibilitatem vel certe sensum diminutum. Porro dictum prius est torporis vitium, sensum motumq; diminutum neruorum esse partium: sitq; (vt dictum est) tum ex alijs causis, tum ex intemperie, veluti post medicamenta quæ perfrigerant. Atque ita quidem somni, & comata, & cari, & torpores fiunt. At siccitas immodica & calor quales in phrenitide propter succum aliquem mordentem & calidum spectantur, irritationes & vigilias, quæ quidem tristitæ vel curarum occasione non consistant, inferre solent. Tanquam autem talia symptomata toti corpori communia sunt, ex eo quod principium est affectum: Sic alia omnibus voluntarijs functionibus, ob principium affectum incidunt: nam & apoplexia & epilepsia propter cerebrum affectum fiunt. Est tamen apoplexia eiusmodi vitium circa voluntariam actionem, quale est in sentiendi actione, alius somnus: Aliud verò tale est in epilepsij conuulsio, quale in sentiendi functione vigilia. Ambo enim hæc vitiosi motus cerebri sunt, ideoq; etiam partium sigillatim omnium: Reliqua verò duo, actionem eius, tum cohibitiones, tum quietes. At in conuulsionibus totius corporis quæ sine delirio sunt, vel caro, morbus spinalis in collo medullæ est: Quem admodum vbi vel brachium, vel crus, vel musculus vnus tenditur, ac violenter conuellitur, vnus semper nerui qui particulam mouet, vitium est. Quæ verò omnino morbi causa sit, cuius occasione partes contrahantur, difficile dictum est: æque vt palpitationis, & tremoris, & eius agitationis quæ græce homonymas cum vehementis frigoris sensu, rigos dicitur: est autem inæqualis totius corporis concussio ac vibratio: vocetur si libet concutiens rigor: Quippe quæ omnia musculorum genus, vel solum, vel magis quàm cæteras partes, tentare videntur. Exactius autem id sciemus, si prius eorum notiones distinxerimus. Ad præsens enim quatuor memorauimus appellationes, conuulsionem, tremorem, palpitationem, & quod rigos græce dicitur. Qualia verò singula symptomata sunt, quæ hæc vocabula signent, à nullo me priorum definitum inuenio: sed alij ad morborum substantias quibus superueniunt, statim se conferunt: alij ea distinguere aggressi, in interpretationibus suis falluntur: Quod facile intelliget, qui lectis quæ à nobis traduntur, euoluere libros eorum volet: neque enim difficile est vbi veritatem noueris, quæ parum recte sunt dicta, deprehendere. Ergo de his omnibus proximo agetur libro.

Tertia Classis.

ccc iij

GALENI

*AP. 701. 1. 1. i. stragulationes. vt vel' et fieri. pres & Cop' & Nic. Calaber.

A. l. i. f. 1. d. 6. c. 4. 27. a b

GALENI DE SYMPTOMATVM CAVSIS

LIBER SECVNDVS

Thoma Linacro Anglo interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Causæ Symptomatum declarantur, quæ Motum animalis & Principem Functionem solent deprauare.

Quotuplicia sint Deprauati Motus Symptomata.

CAP. 1.

Conuulsio igitur, & tremor, & palpitatio, & rigor {qui scilicet totius corporis est concussio vibratioq; } præterea horror, & singultus, & tussis, & ructus, & sternutatio, & pãdiculatio, & oscitatio, & stridor seu strepitus tryfmon graeci vocant, omnia motum illegitimum pro communi genere habent. Dissidēt inter se, vno primòq; potissimum, q̄ alia eorum naturæ sunt opera, quæ tamē à morbosa quapiam causa violenter moueri sit coacta: alia morbosos comitantur affectus, natura ad eorum generationem suppetias minime ferente: alia sunt vbi ad opus efficiendum simul coeunt & morbus & natura. Naturæ no-

men in hac disceptatione pro omni facultate, quæ animal siue voluntatis nutu, siue citra hunc, regat, intelligas velim: Quippe hoc loco omni causæ præter naturam citius vitio læditur & corruptitur animal, totum illud facultatum genus, cuius beneficio seruatur, ex aduerso opponimus. Eiusmodi ergo facultatis opera sunt, sternutatio, tussis, oscitatio, pãdiculatio, & singultus: Vnius autem morbi opera sunt palpitatio & conuulsio: Sicut amborum, morbi facultatisq; coeuntium, tum torpentium omnium motus, tum cæteri quos adunt ij quorum nerui adhuc resoluuntur, non dum autem sunt resoluti: quibus etiã adnumeratur tremor. Atq; hæc quidem nũc nobis propositi symptomatum generis primæ differentiæ sunt: quarum cuiusque propriæ quædam deinde habentur, de quibus nunc agendũ, à motibus ijs quos innata aliqua vis ciet, auspiciatis. Sanè societas quædam istis est cum ijs, qui omnino pro naturæ lege se habent: quam vitq; vti quæ sit eorũ generatio doceã, necesse est prius exponam. Igitur est quatuor facultates sunt, quibus omne nutriendi munus in nutritis corporibus administratur: primã quæ ad se quod vtilè est trahat, altera quæ id retineat, tertiã quæ alteret, quarta quæ quod excrementũ est, expellat: quamdiu pro naturæ lege animalis actiones obeuntur, nullus earum motus symptoma est: Cum verò subsistit in corpore aliquid quod alienum à natura sit, vbi id expultricium virtutum aliqua abijcere nititur, aliquãdo insensibiles omnino earum motus sunt, aliquando sensibiles euadunt. Ac de insensibilibus quidem post agetur.

Quæ Symptomata Deprauati Motus Naturæ, quæ Morbo, quæ Virig, ascribantur:

Et præsertim de Tremore & Palpitatione agitur.

CAP. 2.

DE sensibilibus verò, quoniam cum voluntarijs consortium habent, communis à me doctrina tradetur. Ergo voluntariæ functionis læsiones sunt, neruorũ resolutio hoc est paralytis, conuulsio, tremor, & torpor. Variant autem horum singula in particularibus instrumentis, non speciè modo, sed etiã nomen. Quippe spirandi instrumentorũ paralytis, apnoea vocatur: eorũ verò quibus vox fingitur, aphonia: at linguæ paralytis nullum nomen habet, ipsa tamen nihilo secius loquelam, quæ voluntatis non leue est opus, prorsus adimit. Contra verò ischuria, apnoea atq; aphonia simile quid indicare videtur: cæterum voluntariæ actionis amissio non est, sed naturalis: quippe q̄ lotium præter voluntatẽ fluat, voluntariæ actionis est noxa. Simile quid ac in vrina, in defectionibus quoq; accidit: retentio. n. eorum, naturalis actionis est culpa: inuoluntarijs effluxus, actionis voluntariæ. Porro demonstratum vberius de his omnibus est, in libro de musculorum motu. Atq; ita quidem paralytes varia speciè sunt. Conuulsiones verò ad hunc modũ. Dentium inuita concussio tryfmon graece dicta, musculorum mandibulariũ est conuulsio: Quam verò illosin graeci vocant, præterea strabillismi, eorũ qui in oculis habentur. Veluti etiã gonorrhoeæ alia est differentia: si quidem rigido pene fiat, veluti quædam conuulsio est: si non rigeat penis, ad retentricis facultatis imbecillitatem referri debet. Sunt qui singultum quoq; conuulsionis speciè esse arbitrentur. Atq; duplex inspirantium reuocatio non nunquam ob musculorum inspirationem faciẽtium conuulsione fit. Est & expiratus species quædam ex conuulsione proueniens, quæ musculorum qui expiratum efficiunt, conuulsionem sequitur: appellat hanc Hippocrates || spiritum inter exeundum offendentẽ. Quod autem apoplexia totius corporis sit paralytis, & epilepsia totius corporis conuulsio, supra est dictũ: nec minus q̄ torpor, leuis quædam sit paralytis. Sanè torpore laborantium particularum, non parua in excessu defectuq; differentia est, propterea q̄ id symptoma ex morbo & facultate est mistum, Quippe si morbus virtutem prorsus superat omnino membrũ sustinere non valet: Sin virtus vincit, haudquaquam impeditur: Ac si veluti pugna quædam eorum est, mouetur quidem membrũ, sed agere: ac, si iubeas, cum læsum membrum extendunt, vt id extensum seruent, nequeunt, decidit enim

de Vict. rat. in mor. acu. cõ. 2. t. 44. 7. 12. f

ANIM naturali pondere propter imbecillitatem sustinentis id virtutis, deorsum: quod enim attollit ac sustinet, virtus est: quod deorsum fertur, ipsum brachij cruris ve est corpus. Causa verò huius rei reddita prius est, vbi de sensibilibus actionibus egimus: ostendimusq; necruum vel frigore densatum, vel crassis & lentis humoribus obstructum, vel à quapiam extrinsecus causa pressum, in torporem & paralytim adduci. At conuulsio in eandem dispositionem neruos musculosq; ducit, in quam cum pro naturæ lege se habebant, ab animali virtute ducebantur. Siue igitur ad principium tenis siue flatus influxu impletis musculis voluntarij motus erant obiti, hæc eadem in conuulsione accident, tum spiritu flatuoso in musculis gigni potente, tum multis qui tensionem creent (e quorum numero phlegmone est) affectibus. Quorum caput (sicut Hippocrates dixit) duplex est, || impletio vacuatioq;: In phlegmonarum generis vitijs, impletio: in ardentissimis liccissimisq; febribus vacuatio. Porro quod impletis vacuatisq; plus iusto neruosis corporibus, tendi eis omnibus contingat, docent non in postremis quæ in instrumentis musicis intentæ sint chordæ: quippe quæ siue in humidam & humectam, siue in siccam & squalentem domũ, tentæ sint repositæ, rumpuntur: ideoq; eas artifices, priusquã reponantur, laxant. Propter hoc igitur dictum est superius cõuulsionis motũ ex solo fieri morbo, immobilitati, quæ in paralyti visitur, non dissimiliter, vt quæ ipsa quoque morbi occasione incidat. At secundum naturam in animalibus motio & immobilitas, vbi sublatũ quis brachium immotum seruare potest, vtraq; ab animali sit potentia. Quod si sanũ brachium super solidum aliquid recinans omnem musculorum relaxet actionem, nec propter morbum nec propter virtutem eo casu quiescit brachium, sed, quod animalibus naturale est, pòdere. Ita trium quietum, ea quidem quæ in paralyti cernitur, à morbo solo fit, obligata (vt sic dicam) eo tẽpore virtute: Quæ verò in membro, cum extensum est, habetur à potentia: Quam verò vltimo loco posuim, à neutro: Non ignorantibus scilicet nobis quæ in libris de musculorum motu de extento brachio sunt dicta, talem habitum ipsa re vera ex actionum motuumq; esse genere: motum præterea hunc, tonicon, intensium à nobis nominari dictum est. Ac talis quidem habitus, alio quidem modo motus, alio immobilitas, dici potest: Reliqui duo, nullo modo participes sunt motus: Aque vt reliqui duo motus & conuulsiuus & voluntarius, nullo modo ad immobilitatem attinent. Præterea dictum est porrectum extentumq; brachiũ ex duobus a que valentibus administrari motibus, virtute scilicet id sursum attollente, & naturali pondere contra pessum trahente. Ad eundẽ modũ tremor quoq; ex duobus constat motibus, & eo qui pondere brachium deicit, & eo quem virtus attollens contra opponit. Ac in valente quidem brachio, ne vel minimum quidem vincitur virtus à pondere, sed potentior membri deorsum nutu, sustinet id tantumq; in sublime attollit, quantum ille deorsum trahit. In tremore verò inuita virtute, membrum ruit deorsum: Licet que liquido cerni eorum pugnam, nec virtute membrum decidere sinente, veluti in paralyti: nec pondere permittente virtutem id sublatum seruare ita, vt cum valens erat. Inuicem igitur vincente victaq; potentia, mutuoq; semper contrarijs succedentibus motibus tremor efficitur, estq; compositus motus, qualis est arteriarũ pulsus. Verum in ijs sensibiles motuum quietes, dilatationem à contractione dirimunt: si tamen non adeo frequens pulsus est, vt in ijs, qui propterea q̄ formicarum motũ emulantur, formicantes dicuntur: Hic autem nullam inter contrarios motus sensibilem quietem inuenias: neq; enim vicissitudo motuum est, quæ ab vna perficiatur natura, sed pugna virtutis & ponderis corporis. Ceterum vt maxime hunc motum alteri cuiuspiã qui in corpore habeatur assimilens, formicantis pulsus est non ab similibus. Tanquã enim in hoc arteriæ motus, in minima spatij intercapedine agitur: sic in tremore animalis particula, quæ cũq; ab imbecilla virtute mouet. Patet ergo huius quoq; symptomatis generatio: & q̄ omnino cum conatu sit mouendi, & cum virtutis infirmitate. Sunt qui putent voluntatem à tremore non esse inseparabilem, videntes videlicet totum interim caput tremulo motu agitari, sine voluntate mouendi: sed hi ignorant q̄ etiã in custodienda quavis particula recta, tũ voluntas agit, dum tenduntur ab ea muscoli, non aliter quàm in alijs actionibus tenderentur. Sanè hoc in libris de musculorum motu à nobis demonstratum est. Sed & nunc non exigua ponemus indicia, & quod voluntas in tremoribus agat, & quod imbecillitatis culpa rectam custodire partem non valet. Illum enim cui caput tremat, si super molle aliquid supinum reclines, non amplius tremet. Ad eundem modum si quis scribens secans ve aut aliud quippiam facitans tremat, si manus ab opere abstineat, tremere iam desistet. Pari modo si quis cruribus cum ingreditur, sit tremens, si ingredi desinet, non tremet: Videas enim non raro robustissimos iuuenes, vbi maximum aliquod onus humeris imposerunt, cum progrediuntur, cruribus tremere: vbi progredi desierunt, aut onus abiecerunt, statim à tremendo liberos: quippe cum graue leue que ad aliquid referantur, fuerit nimirum & onus adeo magnũ, vt etiam fortissimo sit graue. Ac validam quidem virtutem maximum onus vincit: quæ verò valida non est, hanc nõ maximum modo, sed etiã paruum superat: quod si adhuc sit infirmior, ipsam eius inlitum corpus oneris ritu graue erit. Eoq; fit, vt senes omnes si quando maiorum virtutis opus moliantur, statim particulis ijs quibus agunt, tremant. Sic etiã qui ad præaltum aliquem præruptum que accedũ locum, cruribus tremat: deicit enim virtutem timor. Non secus etiã serpentem quis conspectum iugens, tremens redditur. Quid qui formidabilem magistratum adit, non ne toto corpore tremat: quem si loqui iusseris, ne vocem quidem non tremulam

6. Aph. 30. 2. x. ord. 50. f

Tertia Classis,

c c c i i j lam

Iam edet. Tanquam igitur animi affectus, ubi debilitatem motrici facultati intulit, tremulos facit: Et sic & corporis morbi cum vires labefactant, tremoris symptomata inducunt. Ac primum quidem maximeque virtutem laedunt morbi, qui in temperie consistunt: quippe cum senium quoque propterea, quod interperies quaedam est, ad frigidius sicciusque conuersa, tremoris affectibus facile tententur. Corripiuntur ijs non minus & ex iuuenibus ijs, qui vehementer sunt refrigerati, & qui vino meraco se ampliter impleuerunt, vel multis cruditatibus laborarunt, vel longo tempore cibis repleti, in exercitatu ociosius omnino exegerunt: sunt & qui ex frigida interperie hausta tremebundi sunt redditi. Quippe talia omnia frigidam intemperiem creant, non raro quidem in toto corpore & ipso neruorum principio: interim vero, in quibusdam partibus, quae scilicet & imbecilliores natura sunt, & ad noxam caeteris magis opportunae. Iam crassi glutinosiusque succi, cum virtutis viam sic obstruunt, ut parior influat, tremoris causae sunt, potissimum cum prorsus obstruxerunt, ac neruorum aliquorum partes vllas resolutas laxasque reddiderunt: quippe reliquae fibrae valenter musculus intendere non valent. Vbi tamen humores qui virtutis vias per neruos obstruunt, non penitus sunt impacti: sed concuti & dimoueri virtute violentius se ingerente possunt: eiusmodi motus existunt, quales in paralyti incipiente non nunquam accidere prius diximus, membro scilicet aliquando exaltato, statimque decedente. Siquidem cum excitata collectaque virtus vehementius se inijciens, neruorum obstruendo. Fines amolita fuerit, membrum mouetur: Rursus autem humoribus in priorem locum confluentibus, decedit, in motumque manet, quoad rursus secundo virtus vniuersa irruens, humores qui eius vias occupant, dissipat. Verum de his haecenus abunde. Palpitatio autem dilatatio quaedam praeter naturam in particula est. Fit autem in omnibus corporis particulis in quibus dilatatio distentioque accidere possunt: non enim profecto os cartilago ve vnquam palpitant, propterea quod dilatari non possunt. Ergo in cute saepe incidit, non nunquam vero etiam in subiectis illi musculis: non in postremis autem in ventriculo, velica, vtero, intestinis, fecinore, liene, & septo transuerso: vnoque verbo in omnibus quae distendi dilatarique possunt, ita ut tum arterijs tum cordi ipsi videatur incidere, aliusque in his praeter pulsus motus esse. Est igitur passio haec neque voluntariae virtutis propria, nec instrumentorum: ad hanc spectantium, cuiusmodi sunt tremor & conuulsio: sed, eum modo dictum est, omnibus corporibus quae dilatari possunt incidit. Porro ea sunt omnia quae naturaliter sunt mollia, ita ut tum dilatatione sui tolerare, tum rursus in se ledere possint. Sane causam huius symptomatis ab ijs quae manifestissime apparent indagari conueniet: nempe palpitationibus ijs, quae in palpebris, supercilijs, frons, malisque contingunt. Cernitur enim in ijs cutis exaltari inflarique ad eum modum, quo arteriae dilatantur. Ergo quod in ijs quaesitum est, vtrum ne ex sese dilatata, vna cum dilatando trahant quod se implebit, G veluti fabrorum folles: an vtrium ritu, cum implentur dilatantur: idem primum definisse in palpitationibus quoque particulis conueniet. Videtur autem quaestio genere quidem similis esse est, quod in arterijs quaeritur, facilitate autem inuentionis dissimilis. Neque enim sicut arterijs, quae semper & secundum naturam pulsant, rationabile est vim aliquam inesse innatam quae id efficiat, ita etiam particulis quae palpitant: quippe & semper ijs inesse, & cum sanae essent praecipue. Quando itaque talis vis neque semper neque bene habentibus inesse, liquet eas ex se ipsi non dilatari. At vero si non ex se, omnino ab aliqua quae in ipsas influat substantia. Porro hanc vnae est duabus esse credibile est, vel succum quempiam vel aeream aliquam naturam. Ac quod minus succus sit, repugnat palpitationis istius motus, tum solutionis celeritas: ut quae & ilico fiat, & statim desinat. Succus autem nullus aut ita celeriter influit, aut refluit, potissimum in ijs quae modo memoravi circa faciem partibus: utpote in quibus cutis super nuda propemodum extenditur ossa. Ita necesse est causam, unde palpitationis exoritur, aeream esse substantiam. At vero si haec tum exigua, tum subtilis esset partium, facile per corpus translueret. Non alienum igitur a ratione est substantiam quandam crassam partium halituosamque esse, tum quantitate ut ad locum in quo consistit semper satis magna. Ergo dilatari (ut verisimile est) attolliturque ac inflat partem, quoad trusa & compulsa ad sui generis perspiret substantiam, simili scilicet H effectu ei, qui dum coquantur succi, visitur in bullis: nisi quod bullae hic rumpuntur, palpitationis corpus ob firmitudinem non rumpitur, sed attollitur quoad flatus per id extrudatur ac transeat: decedit rursus in pristina sede, ubi totus vacuatus est, & exiuit. Rationabiliter autem & ijs quibus refrigerata est aliqua particula, palpitationes accidunt. Quippe quod ab ea sub naturali ipsius statu attenuatur, omninoque per naturalem animalis calorem confectum, effluxit, id nunc ubi ea propter frigus reddita est imbecilla, & halituosius & crassiorum partium efficitur. Ita nec facile sicut prius perspirat, sed cohibetur a cute, & transitus angustia impeditur, in via tardatur. Quod si ipsa quoque cutis sit densata, vtriusque duplabitur symptomata, scilicet ad crassitudinem transluentis substantiae, angustia quoque viarum accedente. Atque ita quidem in palpitationibus distenditur cutis. Simili autem modo & musculi, cum non dissimile in ijs excrementum colligit, dilatati aliquando totum membrum attollunt. Distat tamen manifestissime is motus a motu conuulsione, quod membrum neque prorsus extendit, neque inflectit. In palpitationibus enim membrum, nec quod notabile sit extenditur, nec inflectitur: conuulsi autem quodammodo huc atque illuc quoad musculi palpitare cesset, ad eum sane modum motu obito quo etiam in tremore: eo autem differente, quod per magna fiat interualla, cum tremor incidat per exigua. Siquidem palpitationis musculus cum satis notabili magnitudine est, dum dilatatur, totum saepe numero membrum secum attollit: dum contrahitur,

Atur, veluti rei inanimit deorsum ferri permittit, ita ut totus motus praeter naturam sit, non autem sicut in tremore, mistus quodammodo & compositus. Sane qualis est palpitationis membrorum motus, paucus simul tardusque & rarus: talis ijs qui concutientem rigorem patiuntur, numerosus densusque ac celer incidit. Intellego numerosum, ipso motuum numero: celerem autem, ipso motus impetu: densum, ipsa breuitate quietum. Est autem motus hic non vtrique sicut palpitatio, & conuulsio totus praeter naturam, sed alio modo, nempe quo tremor. Est igitur ipse quoque mistus quodammodo ex causa quae praeter naturam sit, & animalis virtute: habeturque in hoc virtutis plus quam in tremore. Immo vero (si fateri verum oportet) motus omnis inflexus illius est virtutis, quam nos excretricem & expultricem nominare solemus. Quod hanc virtutem ad violenter mouendum proritat & cogit, id causa est praeter naturam.

De Motibus quae Symptomata sunt ob Causas, quae Naturam cogunt. CAP. 3.

Quisquis igitur huius virtutis functiones, dum sanum integrumque animal est, nouit, estque alioquin prudens, huic longiore sermone opus non est: qui nec illas nouit, & mentis est hebetioris, huic suaserim, siquidem ei veritas omnino cordi non est, ab hoc libro abstinere: sin veritatis est cupidus, eamque magnificat, ubi naturalium virtutum commentarios prius adierit, & se affatim in ijs exercuerit, ad hunc librum se conuertat. Si enim nihil horum fecerit, nec demonstrationem eorum quae a nobis dicuntur, intelliget: nec eorum, quae prius dicta sunt, quod sine vlla demonstratione est positum aduerter. Ac mihi quidem statutum est, nullam in hoc opere opinionem refellere. Licet autem ei qui vellet, vigesimo quarto Athenaei libro prelecto, causas, quas priores eo tam medici quam philosophi de affectu quem nos concutientem rigorem cum venia vocamus, attulerunt, quae absurdae fuerint intelligere: refellit enim eos omnes Athenaeus. Licet sane & ipsam Athenaei opinionem examinare, quae ut probabilior superioribus est, ita nec ipsa vera est. Verum cui veritas est cura, is haec scio, quemadmodum exposui, facere tentabit. Ego vero, veluti cum ijs agam qui ea quae de naturalibus facultatibus scripsimus legerunt, pauca loquar, sed si prius ad memoriam reuocauero, quae de vtero, ventriculo, intestinis, ac velica in ijs demonstraui. Siquidem monstratum est vteros nullo alio modo ad foetum edendum se comparare, quam per expultricis facultatis actionem. Quippe, qui tum foetus grauitatem, tum sui distentionem, nouem mensibus pertulerunt: atque ita ad vnguem toto hoc tempore coniuente ore fuerunt, ut ne styli quidem mucronem reciperet: si absoluto in ipsis foetu, ad eius expulsiorem se comparant, diuersa omnino constitutione affectus. Etenim collum eorum quod prius se constrinxerat, tunc aperitur, quanto foetui facilis praestetur exitus: tunica autem quae maxima prius fuerant distenta, vndique contrahuntur, ac foetum extrudunt, ita ut quae celeritate per vteri ceruicem excidat. Sane eadem virtus quae sic de foetu est sollicita, ut nouem mensium spatium eius sustineat pondus: atque ut absolutus tuto emittatur, prouideat: si circa tertium quartum ve aut alium mensium foetus est corruptus, statim eum eijcit, tum quoque similiter collum adaperiens, sicuti cum paritum tempus instabat, aperuit. Quippe praefinitum illi claudendi se aperiendi que tempus est, non certi alicuius temporis circuitus, sed ipsius usus occasio. Ad eundem modum monstratum est ventriculum quoque inferius os suum post cibos claudere, nihilque sinere abire, priusque plane sit concoctum: si tamen eum nihil aliud intermittere actionem cogit, quemadmodum vterum foetus corruptela: quippe similis affectus ventriculo incidit, ubi cibi in eo sunt corrupti: Immo vero non raro simul ac sunt deuorati, si. f. ita vel vitiosi sunt, vel copiosi, ut eos ferre non possit. Atque idcirco quae quidem in se fluitant, per vomitiones eijcit: quae deorsum vergunt, ad exitum qui illic habetur, detrudit. Sed & circa cibos ventriculi vis saepe impetum ad vomitum capit, aut bili urgente, aut mala pituita, aut alio quopiam eiusmodi succo sanie ve infestante. Est enim in quaque animalis particula facultas, quae, quod praeter naturam in ipsa est collectum, expellat, veluti in propria de eiusmodi facultate disceptatione est demonstratum. Satis namque est ad praesentis disputationis claritatem, ea demum ex huiusmodi facultatis operibus retulisse, quae de vtero & ventriculo sunt dicta. Quippe qualis est cum euomitur, expultricis in ventre facultatis actio: talis est cum tussitur, in pectore & pulmone. Sane nullum animal aut nauseare, aut vomere, aut tussire docetur. Immo longo saepe a natali usque spatium integra sanitate fruente, tam alia complura animalia quam homines, nec vomitum experti sunt, nec tussim: & tamen ubi contristans aliqua causa, vel os ventris, vel spiritus vias occupauit, illico & tussunt & vomunt. Et in vomitu quidem sic mouetur ventriculus, sicut in partu vterus. In tussi vero aliter fit motus: neque enim potest pulmo tali motu quod contristat expellere, sed inuenit sibi natura aliud remedium, magna solertia. Quippe cum externus aer in asperas arterias trahatur, quae & cartilagineae duraeque sunt, nec contrahi circa id quod continet possunt, incitatum hunc excogitauit spiritus exitum, quam vocant Tussim. Cuius generis & sternutatio est, ad persequenda protrudendaque ea quae nares offendunt, instituta: quae ipsa quoque respiratus sunt viae a natura inuenta. Quippe expurgat spiritus sibi ipsi violenter & cum impetu delatus vias, non aliter quam tibias & fistulas expurgant harum opifices. Ac qualis quidem mouendi modus sit, quo hoc fiat, in progressu docebitur. Quod ad rem propositam est utile, iam accipiamus. Nempe quod eiusmodi motus naturae quidem opera sunt: sed tamen propter causas quae naturam moueri sic cogunt, symptomata quae praeter naturam sunt, adnumerantur. Atque intestinorum quidem & vteri & velicae expultricis facultatis similes motus sunt, siue quid eorum quae secundum naturam, siue quae praeter naturam

turam sunt, expellitur: quo minus symptomata ab ijs clare discreta sunt. At quæ in tenebris, & dy- E
fenterijs, & lienterijs excernuntur, symptomata sunt: veluti (arbitror) & quæ in strangurijs & in vri
næ diarrhois: q̄ si quis exacte loqui velit, et ventris crepitus, & stridor, qui trymos Græce dicitur,
& ructus, & ventris murmur, aliq̄ id genus: De quibus etiam proxime dicitur.

De Tussis & Sternutamenti Causis.

CAP. 4.

Verum in ventre manifestus est id, quod in vomitibus cernitur: multiq̄ hos non naturæ opus,
sed symptomata esse dicunt. In tussi verò & sternutatione, clarius quidem est quod in tussi no
ratur: sternutatio verò non similiter videt̄ præter naturam esse. Cæterum sunt, nō hæc modo, sed et
tussis, & vomitus, & diarrhœa, taliaq̄ omnia ex illo symptomatum genere, in quibus causa aliqua
quæ præter naturam sit, ad tales actiones naturam extrinsecat. Quamquam mouendi modus nec in
oibus idem videtur, nec ab eadem facultate fit, sed circum ea quæ ab utero, intestinis, ventre, vesicæ uo
excernuntur, ipsæ particulae se contrahunt, ad eum modum id quod in se continent, extrudentes, quo
manus nostræ aliquid exprimunt. Facultas autem quæ motum ijs præstat, vna est quatuor naturalib̄
bus est. Verum cum in asperis arterijs contineatur corpus quoddam cartilagineum, duræq̄ sub
stantia: quod idcirco constringi circa id quod intra se habet, non valet: natura spiritum cum concit
tato impetu extra deferri subigit, ac tussim mouet. Ea fit per eadem instrumenta, per quæ magne & F
vehementes spūs expulsiōnes (quas efflationes nominamus) efficiuntur: sic vt Tussis nihil sit aliud,
q̄ vehementissima quædam efflatio, quo plurimus simul celerrimèq̄ foras actus spūs, attrahat pro
pellatq̄ suo impetu, quæ vias suas obstruunt: Cumq̄ primo aggressu pellere quod offendit non va
let, bis terq̄ se inijcere in id non grauat̄: fitq̄ voti plerunq̄ compos, vbi. s. tum spiritus ipse cū ve
hementia defertur, tum quæ obstruunt contumacia ad propellendum non sunt. Talia sunt quæ nec
aquosæ, nec glutinosæ substantiæ sunt: aquosæ nanque propter tenuitatem, potius à spiritu dissecan
tur, q̄ vltra deferuntur: glutinosæ pertinaciter arteriæ adherēt. Quoties igitur spiritus cum eiusmodi
di humoribus contendit, omnino sæpe violenter se inijcit, suntq̄ ex eiusmodi humoribus plurimæ
tusses, & vehementes, nec sine magno nitu. Porro eos humores qui in arterijs contumaciter hæret,
& qui difficulter reijciuntur, magis expediunt sternutationes: vtpote in quibus maior etiam est spi
ritus impetus, q̄ in tussi, causa verò generationis altera: Quippe propter ea quæ in naso, non pro
pter ea quæ in arteria aspera offendunt, emittitur in ijs spiritus vehementer: emittitur autem eo, et
ex prioribus cerebri ventriculis aliquid. Atq̄ idcirco tusses quidem, caput nihil iuuant: sternutatio
nes (si tñ ex catarrho non sunt) maximum remedium capitis halitu repleti sunt. Nec matum vno
impulsu tum à pulmone, tum à capite spiritum emittit: monstratum. n. est, vbi de his differuimus, ca
put quidem pectori motus principium tradere, pectus autem pulmonem & dilatare, & contrahere.
Cum igitur quæ in naso offendunt, persequi properat, vtriusq̄ emittendi spiritus vijs simul vitur,
altera quidem ea quam ipsum per se facit: altera quam per nervos, veluti per quædam longa bra
chia, quæ in pectus descendunt, quippe per hos idcirco trahit: halitudinem aut spūm per colatoria ossa,
ipsum per se exturbat. Atq̄ hæc quidem symptomata, voluntaria sunt facultatis. Vomitus autem
q̄ ad portionem horum se habet, naturalis facultatis est symptoma. Veluti aut vomitiones nau
seæ procedunt, ita tussim, quod cerchnos Græce dicitur: et tñ non tussis, sed exiguus quidam ad
tussendum impetus. Præterea licuti non nulli nauſearunt, nec tñ vomuerunt, ita non nullis sym
ptoma modo dictum incidit, nec tñ tussis propter causæ paruitatem est secuta: quippe interim ex
parua faucium aspredine, interim verò ex tenui aliquo exiguoq̄ profusus humore, contingit. Perpe
tuo. n. spūs quicquid illi sit obstaculo, reijcere id per tussim conatur: est aut id vel humor aliquis à
capite descendens, sicut in catarrhis: vel in asperis arterijs aliquid collectum, veluti in peripneumo
nia, & pleuritide, & gibbi iecinoris phlegmone, vel faucium asperitatibus. Extra. n. hæc sunt ad por
tionem eorū quæ à capite desunt, quæ bibentibus edentibus ve nobis in arterias delabuntur. Est
& aliud tussis genus ex instrumentorum spirandi ortum intemperie, quod agnouerunt quidē etiam H
Pneumaticæ sectæ probatissimi, quorum est & Athenæus. Necessitate tñ, propter quæ ex intempe
rie tussis oriatur, alij eorum oīno ne conati quidem sunt reddere: alij in se ipsum impingere spūm
aiunt: alij etiā obscuriore q̄ hoc, verbo vsi, putat̄ se aliquid dixisse. Sunt aut non tam q̄ causam igno
rarunt accusandi, quā q̄ pulchrum theorema & suo studio dignum inuenerunt, laudandi. Fit igitur
ea tussis spirandi organis perfrigeratis, nihilq̄ in ea expuitur: nec est oīno violenta, sed adeo parua:
ac sine vi, vt eam cohiberi, & generationem eius vel plurimum vel omnino prohiberi liceat: ac vio
lente tusses spūs cohibitione nō vincuntur. Porro cuiusmodi res sit spūs cohibitio, sæpe mihi in alijs
est dictum. Tussim aut ex intemperie nō solum in præsens fieri spūs cohibitio prohibet, sed et eam
sanat: modo ne admodum sit magna. Augetur nanq̄ in spiritalibus, spūs cohibitione, calor: per
meatq̄ spiritus violēter à pectore pressus ac compulsus per omnes angustos meatus: quibus vniq̄
peractis, æquantur omnia, atq̄ in similitudinem temperamentum veniunt.

De Causis Pandiculationis, Inæqualitatis, Lassitudinum, Horroris, Rigoris, Tre
moris, Pruritus, & Cæterarum vitiosarum Motionum.

CAP. 5.

Vr autem ex inæquali spūalium intemperie tussiat̄ (id. n. dixi non admodum cōmode à Pneu
maticis medicis doceri.) ipse reddere tentabo, oīus licuti congruum est ijs qui aliquid cum
demon-

A demonstratione dicturi sunt, à rei substantia. Intemperies igitur aliàs ex nudis provenit qualitati
bus, ipsius corporibus aut calidioribus, aut frigidioribus, aut siccioribus, aut humidioribus redditis,
aut eiam ex horum coniugatione affectis: interim verò vna cum disperso in ijs roris specie, aliquo
intemperato. Atque æqualis quidem intemperies omnino sine dolore est, veluti indicant & hec
cæ febres, & multi frigidus affectus, vbi æqualiter particulas occuparunt: fit enim talis intemperies
singulis qui sic sunt affecti, veluti acquisite quædam natura: nullum enim corpus offenditur à pro
pria natura, veluti Hippocrates dixit: || His quibus mutatur corrumpiturq̄ natura, dolores fiunt,
non quibus corrupta iam est & mutata. Inter enim ipsum mutandum & à sua natura recedendum
(quemadmodum in priorilibro demonstratum est) corpora dolent. Cum igitur in aliquo sensibili
lium corporum intemperies inæqualis gignitur, tanta est doloris magnitudo, quanta est intem
periei. Atque in acutissimis & vehementissimis febribus dolore afficiuntur solidæ partes, dum à
calido quod præter naturam est, mutantur atque alterantur. Præterea incipientibus morbis pleriq̄
homines priusquam febricitent, sentiunt interdum in tota corporis mole inæqualitatem quandam,
quam tamen, qualis sit, explicare verbis nequeunt. Ac miramur quidem si quis eorum qui hos li
bros reuoluerunt, ita fuit fortunatus, vt ipse symptoma hoc nunquam senserit: quippe profundus
B quidam fit sensus in tota corporis mole, ceu dispersæ per eam rei cuiusdam à natura nostra alienæ.
Id autem quod diffusum est, aliquando quidem veluti subcalidum esse videtur, aliquando mor
dax citra calorem, aliquando vtroque modo afficiens, aut sine his leuiter omnes carnes distendens.
Atque in omnibus huiusmodi symptomatis, tum inæqualitatem quandam sentire se aiunt, tum
pandiculantur, tum omnes corporis particulas distendunt naturæ quodam instinctu: qualem scilicet
dudum diximus, omnibus animalis partibus ad salutem statumq̄ earum conseruandum à na
tura datum. Maxime autem distenduntur post somnum, cum in carne halituosum excrementum
sentiunt: quod & ex confectione nutrimenti, & per cessationem ab eiusmodi motibus est colle
ctum: atque id vel minimi pueruli sine dolore faciunt. Verum ad talem motum animalia impel
lit ipsa natura, cum perspiratum halituosis excrementis molitur. Diuersum ab hoc tristis sensus
genus est, quod in lassitudinem affectibus sentitur, siue id post multos labores, siue sua sponte in
cidit. Ac triplex quidem est in lassitudinibus sensus vtrique putantibus, qui ijs laborant, vel con
quassatum sibi aliquid pulsatumq̄, vel tendi sibi vnde quaque corporis molem, vel tanquam mul
ta vlcera in ipsis quoties mouentur sint dispersa. Ac, cum tendi quidem corporis putatur moles, si
citra exercitationem id incidit, lassitudo tenuia spontanea nominatur. Fit autem maxime ex ple
C nitudine, quæ corpora in quibus continetur distendat, nec ab ijs contineatur sed transmittatur. Ac,
cum vlceroso sensu afficiuntur, fit quidem & is motus magis q̄ quiescentibus, nisi si admodum
magna lassitudo est. Pungi verò, ceu multas spinas habeant infixas, se putant, cum à mordaci
humore symptoma oriatur. Tertia lassitudo, sub qua se ostocopo id est ossium dolore laborare
dicunt, ne minimum quidem motum sustinet: Sentiunt tamen, quos ea male habet, manifestum
calorem vna cum demorsu & tensione, vitioso humore in totam animalis molem ampliter trans
fuso. Eorum verò qui hæc laborant, nemo pandiculari tentat, vt qui omnem motum formident.
In reliquis duabus lassitudinibus, quarum alteram vlcerosam, alteram tenuiam nominare solent,
fit etiam talis aliquando motus, cum videlicet vel exigua omnino sunt, vel ex flatuosis & halituo
sis excrementis proveniunt: quippe si vlcerosam lassitudo maior euasit, ne quidem qui ea laborant,
motum vllum sustinent, sed dolorem veluti vlceris per corpus sentiunt horrentq̄. Quod si auge
tur symptoma, ad horroris affectum propè perueniunt: quippe sub hoc horrent prius quam etiam
moueantur. Tanquam autem, cum vlcerosus sit sensus, quoties mouentur, horrent, magisq̄, si
vehementius: sic horroris affectus, cum in motum agitur, concutientem rigorem efficit. Hæc
nanque omnia ex mordacibus oriuntur excrementis. Differunt inter se, tum excrementorum mul
D titudine, tum motu: Præterea quod excrementorum, alia magis sint mordentia, alia minus: Et
quod corpus laborantis vel non facile afficiatur vel facile, vel robustum imbecillum ve sit, vel acu
tius naturaliter hebetis ve sensus. Nam quod acuti sensus est & imbecillum, etiam ex leuissima cau
sa dolet: contra, quod valentissimum nec facilis sensus est, magnam causam ad talis symptomatis
generationem requirit. Vtrum ne igitur in his solis, an etiam in mouendo aut non mouendo: præ
terea quod mouetur, in eo quod vel celerius vel tardius mouetur: plurima est in symptomatis dif
ferentia: Ac mihi quidem sic videtur: eundemq̄ hominem sicuti quiescentem quidem solam inæ
qualitatem sentire, ita motum horrere, & exercitatum rigore concutiente vrgeri. Ideoq̄ & medi
ci ijs qui ita laborant, experientia docti, consulunt, ab omni motu abstineant. Iam aliquos qui cru
ditate laborant, scimus cum quicquid nullo affecto dolore: cum balneum fuissent ingressi, aut
in Sole stetitissent, horruisse: atque hoc magis, si se exercitassent. Nam & Sol, & balneum, & exer
citatō, excrementa quæ prius quiescerant, calefaciendo, attenuando, ac in spiritum vertendo, ad
motum excitant, quemadmodum & ex animi affectibus ira: et ex quibus & ad motum excitantur
excrementa quæ prius quiescerant calfaciendo, attenuando, ac in spiritum vertendo. Nec mirum cor
pus, cum excrementa quiescunt, minus dolere: cū mouentur, & magnopere angī, & vibrari, & cō
cuti, horrens. s. ac rigens, & febricitans: quando etiam dura corpora quæ oculis incidunt, conuiuen
tibus

In lib. de Locis
in homine.

A. I. 3. 1. 1. 1. 1.
241. f

† Interpretis
verba.

† Al. à seipsis
aut ad motum
et c. dum cale
fiunt, attenuan
tur, et in spi
ritum vertuntur.

tibus nobis palpebras, & particulam sub quiete habentibus, vel parum omnino, vel nihil contri-
stant: mouentibus, vix tolerabilem afferunt cruciatum. Sed & citra exemplum, ex ipsamet re in-
uenias licet, motam causam quiescente magis esse infestam: quoties videlicet agitur per corpora sen-
sibilia, veluti in oculis est propositum: neque enim de succis qui in venis, & arterijs fluunt, est dispu-
tatio, sed de ijs qui in carnibus sunt, & toto corporis habitu. Quoties igitur aliquid per hanc violentem
agitur, ac ad cutim defertur, necesse est, dum carnem cutimque permeat, omnia in que incidit pun-
gat, stimulet, diuidat, ac vulneret. Quod aut omnino mordax & dimota causa, siue ea calida siue frigi-
da sit, animal in horrorem ac rigorem ducit, primum quidem ex talibus intellexisse licet. Si sano cor-
pori feruentem aquam subito infundas, aut ignis scintillas incutias, statim horrore vexabitur. Iam
cum ulceratae particulae causticum medicamentum imponitur, primum quidem horrent, deinde
rigent, mox etiam febricitant non nulli. Quid quod tertianae febres quae omnium febrium maxime bi-
liosae calidaeque sunt, omnium maxime horrore infestantur: quantoque synceriores tertianae sunt, tan-
to etiam rigor in ijs incidit vehementior. Quin etiam eum qui ardenti febris laborat, rigor super-
ueniens a morbo liberat, Hippocrates ait: quoniam scilicet bilis, quae prius in venis errabat, a natu-
ra decretorie per carnes ad cutim truditur. Ergo motus eius delationisque, quae per sensibilia corpo-
ra agitur, simul & symptoma & signum, rigor est. Quin etiam sudant deinde qui ita obriguerunt, F
vacuataque ijs bili, a febre liberantur. Interim vero, ubi non ad cutim sed ad interna loca bilis impe-
tum capessit, per vomitiones simul & aluum vacuatur. Non raro autem simul intro forasque eodem
die est delata, ita ut & sudata sit, & vomita, & deiecta. Quicumque vero rigorem profligandae ar-
dentis febris salubre esse causam propter frigus putant (quippe contraria contrariorum esse reme-
dia) omnino falluntur. Iam primum enim si id verum esset, liceret ipsis rigorem excitare, partim
quidem frigida aqua inspersa aut affusa, partim aegro ipso nudo in frigidum aerem delato, aut in fri-
gidae aquae labrum demisso. Deinde si per mutationem ad contrarium habitum, ijs qui in ardenti
febre obriguerant, solutio accidit morbi, debebant post rigorem febricitare desistere, quod tamen
non faciunt: Adeo enim cum rigent febricitare non desinunt, ut etiam multo grauiore febris post ri-
gorem vigeant, quam ante: sed, postquam largiter sudarunt, aut flauam bilem vomuerunt, aut
per intestinum deiecerunt, tum febris cessat: quippe ex valentiore bilis motu, vehementiorem ac-
cendi febrim est rationabile. Ac quod homines non solum ex frigidis causis rigore tententur, sed etiam
calidis, iam monstratum est. Verum quam ob causam, occasionebus maxime contrarijs, idem sym-
ptoma succedat, deinceps docebimus: sed admonitis prius quae de expultricis facultate monstraui-
mus. Non enim ea quae in amplis instrumentorum capacitatibus sunt expellit, veluti quae in ventri- G
culo sunt, & vtero, & vtraque vesica, & intestinis, & pulmone, & naso: quae vero in ipsis corpori-
bus excrementa colliguntur, negligit: sed ab ijs quoque quotidie quicquid superuacuum est, ci-
tra vllam animalis offensam insensibili perspiratu eijcit, ubi scilicet lege naturae animalis functiones
administrentur: Verum ubi mordens aliquid in ijs constitit, ac potissimum quod vehementi aga-
tur motu: & angitur, & id expellere festinat, eo modo quo maxime licet ex ipso membrorum cor-
pore aliquid eijci, scilicet particulis ipsis sese contrahentibus, atque constringentibus: mox vna-
quaque earum partem excrementi quod in se habet, protrudente. Verum si omnes hoc motu si-
mul motas intelligas, concussionem vibratumque totum corpus comprehendere intelliges, quales
id in rigoribus comprehendere cernuntur: Quippe necesse est musculis omnibus vibratis, articu-
los quoque cum ijs vna vibrari: quibus sic agitatae etiam extensiones quasdam inflexionesque praeter
voluntatem incidere. Est tamen hic motus diuersus ab eo qui in conuulsione palpitacioneque vi-
situr: In palpitacione non similiter, sed sicuti prius est dictum, nempe quod membrum vna cum muscu-
lo qui a flatuoso distenditur spiritu, exaltatur: At cum concussu rigentibus, ceu dudum est dictum,
mouetur omnis particula, musculo se ipsum expurgante: in illarum vero motu, totus musculus H
concussus vibratusque articulum in quem inseritur, vna secum vibrat. Talis etiam motus & pecto-
ris musculis sub intemperie inaequali accidit: Eamque ob rem laeuis quidam tussendi impetus, quem
Graeci cerchnon vocant, ijs superuenit: concutiuntur enim musculi, dum student ea quae contri-
stant, a carne sua per pulmones & arterias expellere. In caeteris autem tussibus vehementer eos
pulmoni se iniicere est demonstratum, quod scilicet multum simul & celerem efflatum moueant.
Iam etiam vehementius huic se in sternutatione incutiunt, cum qui in naso est, spiritum simul
vniuersum expurgare nituntur: Id quod non nulli, qui infirma erant virtute, cum intelligerent,
expuendumque per pectus, & pulmonem aliquid haberent, sternutationem sibi nares lacellendo
mouerunt, quo scilicet quod per tussim eijcere non valuerunt, huius motus violentia educerent.
Verum de eiusmodi tussi diligenter prius est dictum. Quae vero ex spiritualium instrumentorum
intemperie incidit, ex eodem est cum concutientibus rigoribus horribusque genere: differt au-
tem eo, quod celerior eius sit sensus, nunquam scilicet quiescentibus spiritualibus organis: mon-
stratum namque prius est, quod motus, etiam in toto corpore eiusmodi affectiones maxime pro-
dit. Ac cum humida quidem natura sunt quae offendunt, violento hoc concussu ac vibratu, qui
in tussi & concutienti rigore cernitur, ab excretiua facultate trusa, vndique ad loca cedentia ferun-
tur,

4. Apho. 38.

A tur, quaedam supra, quaedam in inum ventrem, quaedam foras ad cutim, ita ut sensibilis eorum va-
cuatio sit. Cum vero flatuosa tum sine humore substantia, vel iusto calidior vel frigidior per corpus
permeat, utique horrent tunc quoque aliquando etiam & cum concussu rigent, eadem ex causa. Nihil
tamen sensibile his vel vomitur, vel sudatur, vel infra deijcitur, utpote cum aerea sint quae expultri-
cem vim laceffunt. Sic in balneis praecalidis, si subito praesertim & confestim minime praecalifica-
ijs accessimus, statim horrores reddimur, aequae ut cum in frigidum aerem confestim transferimur:
aut si non confestim, saltem si diuinam in eo moram facere cogimur, quemadmodum in itinere agen-
do accidere aliquando consuevit. Eiusmodi rigoris remedium calfactio est non sudor, vomitus ve,
aut alui deiectio. Quae autem (ut dictum est) & frigida causa & calida concutientem rigorem creat,
ad calidam quidem quae scilicet aerea sit, refrigeratio latis pro remedio est: eam vero quae humida est,
febris necessario comitatur: sanatio vero eius vacuatio est. At frigida quae aerea sit, calfactio reme-
dium est: ei vero quae humida est, aliquando sola concoctio sufficit, aliquando vacuatio desideratur:
est vero quando ambo competunt. Ac vetus quidem sermo est, || Rigori febrem semper succedere: non
in est in totum verus, est si quis eum commode determinet. Id quod etiam facere par est, ami-
ce potius veterum dicta interpretantibus, quam maleuole arguentibus. Verum tamen ne licet quidem verus
B eorum sermo est, nec si determinans dixeris: Qui citra externam occasionem ex corpore nostro con-
cutientes rigores oriuntur, hos febris necessario sequitur: quippe non nobis modo, sed etiam mul-
tis medicis qui nos praecellerunt, iam vis concutientes rigores sunt sine febre: non tamen ita validi,
ac qui legitimas tertianas quartanas ve praecedunt, aut qui ardentis febres finiunt. Solent sane eius-
modi rigores vitiosam sequi victus rationem, cum homines in delicia se repleuerunt, ac sepe a cibo
se lauarunt. Cum vero ipsa ciborum qualitates frigidioris saepe ac pituitolioris temperamentis sint,
promptissime qui sic sunt affecti, rigoribus qui aegre recalcant capiuntur. Nihil igitur miri est, an-
tiquos medicos nullum eiusmodi rigorem vidisse, hominibus qui tunc vivebant, nihil perinde ac
qui nunc viuunt, in salubri victu peccantibus, sed nec balneorum vsu tam frequenti. Caeterum (si-
cuti dictum mox est) eiusmodi rigores horridi magis sunt, quam cum vibratu concutientes. Pri-
mum enim quod ex vitiosis excrementis sentimus, inaequalitas est: cum vero acris fuerint, mordi-
cacio: secundo loco horror exiguus: deinde maior: post magnus ita, ut iam rigoris aliquatenus sit
particeps: deinde rigor ipse solus, qui dimoueat concutiatque particulas. Hic rigor a frigidis succis
nunquam creatur. Omnino enim eiusmodi succi praecrasitudine sua concitato motu non mouen-
tur: quod si aliquando attenuantur, rigorem quidem excitant, non tamen vehementem: neque
C enim potest eandem recipere tenuitatem attenuata pituita, quam attenuata recipit flaua bilis. Ac ta-
lem quidem rigorem non admodum norunt antiqui medici: qui autem in lethalius incidit febril-
bus, hunc norunt. Ait igitur Hippocrates in sententijs: || Si rigor in febre non intercessit incidit,
agerque infirmus sit viribus, lethale est. In talibus enim rigoribus incipit quidem natura persequi
quod offendit: sed victa, concidit atque extinguitur: eoque mortale est symptoma. In quartanis au-
tem mistus rigor ex calido frigidoque est: nigra namque bilis, frigidus natura succus est: sed cum pu-
tredinem quandam sibi adiunxit, cuius causa febrem accendit, tantum possidet caloris, quantum
etiam putredinis. Ac quod rigores quidem calidis etiam causis succedant indicauimus. Quod au-
tem in talibus quoque omnibus perfrigerantur, ac sanguine deficiunt maxime quidem extremae
corporis partes, cum his vero tum cutis vniuersa, tum quae proxime sub ea sunt: & quam ob cau-
sam id accidat: deinceps astimemus. Est igitur ex primis ac (ut sic dicam) qui maxime principa-
lis sint motus, ipsa naturalis caloris intro forasque delatio, multas animi perturbationes passio-
nesque sequens. Simul autem cum ipso spiritus quoque ac sanguis, alias intro & ad ipsum principium
feruntur, ac contrahuntur: alias foras tendunt, & funduntur. Ipsi namque animae substantiam, vel
alio quouis opere defuisse fortasse sit audacia: in eo vero quod nunc proponitur, non solum auda-
D cia, sed etiam superuacuum. Videtur tamen quaecumque ea fuerit, duorum alterum, vel primis ad
omnem actionem instrumentis spiritu sanguineque, propterea calore, tum qui in altero tum qui in
vtroque est vi: vel in his ipsis esse. Licet autem motus eius euidenter contemplari cum in alijs mul-
tis, tum maxime in ipsius perturbationibus. Timor enim intro & ad principium, tum spiritum
tum sanguinem vna cum refrigeratione eorum, quae in summo corpore sunt, abducit ac contra-
hit: ira vero & foras agit & fundit & calefacit: quae vero composita ex ambobus est, quam Graeci
agoniam dicunt, inaequales habet motus. Itaque etiam pulsus tum artiarum tum cordis ijs, qui
timent, minimi ac maxime imbecilli sunt: Iras contra maximi & vehementissimi: His autem qui
composita ex ijs passione laborant, inaequales. At in verecundia, primum quidem intro agitur ani-
malis potentia: motus, deinde rursus foras celeriter vniuersus: quippe cum nisi redeat, timor sit,
non verecundia. Siquidem verecundia derепente fit, omnino nihil expectante malum animali
facultate, sed (ut sic dicam) praemollitia & timiditate naturali, cum homine longe meliore versari
non sustinente, sed refugere & si possit a conspectu subducere properante: ideoque veluti refugiens
tantum, citra vllam perfrigerationem in profundum recedit: ratione vero patibilem partem animi,
id est quae terretur & verecundatur, excitante atque inhortante, redit extorsumque mouetur simi-
limo motus modo, atque cum ex frigida lauatione caloris fit repercussio. In timore vero, cum ratio
patibilem

Lib. 1. de Mor-
bis.4. Apho. 46.
Ext. ord. 32. g

patibilem animi partem nec exciet, nec inhortetur, magis magisq; extinguitur calor, ita vt etiam ri- geant eorum non nulli. Quod autem in timore semel & confertim, id in tristitia paulatim patiunt, diffidentibus scilicet inter se passionibus ijs non toto genere, sed magnitudine & vehementia. Itaq; etiam ex subito timore non nulli iam interierunt, cum scilicet animulus eorum naturaliter imbecil- lus vehementi passione detentus, semel & confertim extinctus est & suffocatus. Quippe extingui eum accidit propter affectus ipsius naturam, vt cuius generatio in refrigerando consistat: suffocari au- tem, ed q; totus sanguis vnâ commet, atque ad principium deferatur. At ab ira nemo interijt, vt- pote nec calore perfrigerato, nec eius robore soluto. Ex gaudio tamen ingenti, non nulli pulillan- tes perierunt, æque atq; ex timore: nō enim vnâ cum robore & feruore mouetur extrorsum ani- malis facultas: sed contra si quid prius habuit roboris, id nunc remittit ac resoluūt: ergo cum pluri- mum relaxata resolutaq; extrorsum fertur, digeritur. Dolor autem cum animum contra cogat mo- ueri, similia maximo timori affert symptomata: quippe sub eo & color abit, & perfrigerantur, & ri- gent, tremuntq; ac pulsu sunt paruo, atq; eodem priuatur, demum moriuntur, similiter ijs qui per- terrētur: refugit enim in his quoq; ad principium innatus calor, resoluūtq; pariter & extinguitur. Cum autem mortem afferant eiusmodi perturbationes passioneq; nihil profecto miri est, si animi excitant deliquia. Quo minus etiam mirum est, si reliqua quæ animi deliquia sequuntur, sympto- mata inuolunt: cum cætera, tum excrementorum præter voluntatem exitum. Cæterum pluribus in his morari præsentis occasio non est, sed ad propositum redeundum. Cum concutiens rigor à calidis & mordentibus succis excitatur, mirū non est, si refrigeratū omnes externæ partes, anima- li virtute vnâ cum sanguine in profundum commeante. Sentiunt enim hoc tempore qui sic rigent, externarum partium frigus, non earum quæ sunt in profundo: quippe cum sitiant sensibilibus eo tempore non nulli, tanquam calore ijs in internis seruato. Quod autē talia rationabiliter rigentibus accidant, licet inde colligi. Si enim in vna quapiam parte dolor vehemens infixus, tum animi deli- quia tum perfrigerationem infert, mirum non est eum, qui in toto sit corpore, et si non animi deli- quia mortemq; certe perfrigerationem efficere. Sunt enim dolores rigentium, eiusdem cum cæteris omnibus doloribus, generis: deficiunt autem ab ijs qui interimunt, magnitudine & tempore, quippe cum & minores multo sint & breuioris temporis. Coli namq; siue pinguis intestini dolor, sepe duobus continuis diebus torlit: rigor quanto est vehementior, tanto breuioris est temporis. Est enim qui in cohabetur motus non ei qui in timore, sed ei potius qui in verecundia ac frigida laua- tione videtur, similis: pugnat enim virtus ac certat cum ijs quæ offendunt, quoad excusserit profligaueritq; omnia. Ergo tum ex valido eius in ea quæ offendunt impetu, tum q; vbi in profundo cor- poris est collecta, cum magno calore reuertitur, febrim post rigores accendit, materiam scilicet ha- bens ad magnitudinem eius coadiutricem. Si quando autem certans, prius fatigatur, q; quæ in- festant profligauerit (fit enim hoc vel ob virtutis imbecillitatem, vel causæ magnitudinem) necessa- rio mors sequitur, ceu prius est dictum.

Summa Causarum omnium, qua Superioribus Capitis comprehenduntur. CAP. 6.

ERgo, quando huc in disputatione prouenimus, imponamus illi finem, nō solum quæ iam dicta sunt omnia breuibus summis cōplexi, sed etiā quæ reliqua sunt adiectis. Tussis quidem, stert- nutatio, & singultus, & rigores, expultricis virtutis validi motus sunt: pandiculatio, & oscitatio, eiusdem quidem virtutis motus sunt, sed mediocres. In horrore verò etiam magis mediocres quam in prædictis motus sunt. Ac multo magis adhuc his mediocres sunt, quos inæqualitas ciet: ita vt eiusmodi motus dixeris propemodum motus non esse, sed tantum sensus: Cuiusmodi scilicet sen- sus in vlcerosa lassitudine aduertuntur, atq; hoc etiā magis in pruritu, quippe in quo symptomate pruritusorum excrementorum est tm̄ sensus: neq; enim aliter ea nominare datur, nisi quis nitrosā ea & salia, vel amara, nominare velit, talis namq; natura eorum est. Licet autem id intelligas, tum per ea quæ extrinsecus habentur, veluti vriticam, & scillam, & muriam, & mare, aliq; id genus: nihil- loq; minus per ea quæ in ipso sunt corpore: Quippe illotos & sordidos, & qui cruditate laborāt, & qui nutrimenta mali succi comedunt, hos pruritus exercet: multoq; magis scabiosos & leproso, propterea quod in his affectibus & copiosior & crassior est vitiosus succus: Quo vtique & diutius & magis scabunt, quam vlli alij, qui citra talem affectum pruriunt: nec tamen iuuantur, nec si se- ipsos immodice scabendo excoerent, propterea nimirum quod eiusmodi succus infixus in ijs ma- net, ac (vt sic dicam) cuti impactus hæret: nō enim adeo exiguus & tenuis est, sicut in illotis aut sor- de affectis, sed plurimus & crassus, interim verò & glutinosus. Omnia igitur eiusmodi sympto- mata à vitioso succo proueniunt. Diffident inter se, causæ tum qualitate, tum magnitudine, itemq; quiete & motu: Quippe tenuis, salsus, immotusq; succus, in ijs est qui pruriunt: Paucus, tenuis, mordens, & immotus, in vlcerosi affectibus: Multus, salsus, crassus, & immotus, in lepris & sca- bie: Paucus, tenuis, & mordax, cum exiguo motu, in horribus: Quod si vel vehementius mo- uetur, vel copiosior mordacior ve est, concutientem rigorem infert, non horrorem: maximum quidem, qui plurimus est, & mordacissimus, & vehementissime motus: minimum verò qui pro- pter vnum aliquid horum, mediocriter autem, ex horrore in rigorem transire facit. Sanè complu- res aliæ inter maximum minimum m̄q; rigorem differentia sunt, excessu & defectu inter se diffiden- tes:

A. 1. 3. f. 1. 1. c. 6. 279. h.

* 706. c.

A. 1. 4. f. 1. 1. c. 6. 418. b.

† (veluti ira) addendum ex Vestre inter- prete & extra- sione.

not hinc illa signa morborum & flagran- tium exacerbat: plura apparet

Ates: propterea quod causa magis minus ve moueatur, itemq; q; magis minus ve sit mordens, ad ligē q; in causæ quantitate sit diuersitas: his amplius q; causa quæ rigorem facit, vel omnibus prædictis differentijs, vel aliquibus, vel aliqua sit adacta. Atque hæc quidem omnia symptomata, causa cir- ca cutim & quæ sub ea sunt carnes acervata, incidere consueverunt: Tussis autem & sternutationes & singultus, alibi: illæ quidem, in pulmone & faucibus subsistente causa: hæc vero, in naso: singul- tus, cum in ventriculo & gula subsistit. Commune in omnibus iam dictis est, q; expultrix vis ad vehemiores motus se concitat, † ad ea quæ contristant (sicut prædiximus) persequenda: præ- terea cum cætera quæ ad generationem eorum spectant: Tum q; sternutatio ex accidenti aliquan- do, humorum qui in pulmone colliguntur, remedium est, q; eorum causa non fiat: Ad eundē mo- dū ea quæ in ventre & gula singultus excitant, sternutationes ex accidenti purgant, itaq; sunt sin- gultuum remedia: quippe abdominis muscoli intenti applicitiq; ventrē vnâ contrudunt, ita vt vio- lentior impetum faciat in ipsas affligentes causas, quas conatur expellere. Ac dixi fermē omnia, tum actionum, tum facultatum animalium, vnâ cum causis quæ ipsa gignunt, symptomata. Verū in primo libro nullius quod naturalibus actionibus facultatibusq; superueniat, symptomatis men- tionem feci: in secundo ex disputationis consortio, de illis quoq; pauca locuti sumus: verum abso- lutam & propriam de ijs disceptionem, in libro qui hunc sequetur faciemus.

De Symptomatum Causis, que existunt in Principe Animalis Functione. CAP. 7.

Nunc quod omnia quæ animalibus facultatibus superueniunt symptomata, duobus his libris sint absoluta, ea quæ reſtrices actiones comitantur, symptomata dicemus. Sunt igitur in his tria prima symptomatum genera, Vnum, actionis amissio: Alterum, actionis læsio: Tertium, eius in alteram speciem mutatio. Et amissio quidem in stoliditate & obliuione: visum nanque non raro est, morbos vbi in abscessum aliquem abierunt, stultitiam obliuionem ve intulisse: Vidimus enim quosdam qui & literas & artem omnino fuerant oblitū, immo nec propria nomina meminerant: cuiusmodi aliquid Athenis in peste accidisse memorat Thucydides: quosdam enim ex ijs qui eua- ferant, & se ipsos & suos ignorauisse. Iam visi sunt & propter extremum senium non nulli simili- bus symptomatis tentari. Ex quo manifestum fit, & fatuitatem, & obliuionem, ex refrigeratione creari. Quin etiam medicamenta quæ eiusmodi symptomata inducunt, frigida viribus sunt. † Ac talia quidem symptomata ipsum cerebri corpus perfrigeratum esse docent: licuti apoplexiæ & epi- lepsiæ ex pituitosi succi multitudine, in ipsius cerebri ventriculis collecta, gigni videntur. Eoq; fit, vt subitanea sit earum tam generatio quam discussio: quod accidere in corporum intemperie nul- lo modo potest. At mediocres tum rationis tum memoriæ noxæ, quasiq; torpores, ex minore re- frigeratione incidunt, veluti aut ex medicamento aliquo refrigerante in corpus assumpto, aut ca- pitū imposito, aut etiam frigido succo in cerebro collecto. Iam deliria omnia, tum prauū motus re- gentis facultatis sunt, tum vel ex vitiosis contracta succis, vel eorum quæ sunt in cerebro intempe- rie. Nominatur autem ex his, quæ quidem cum febris sunt, phrenitides: quæ sine febris sunt, insanis, græce mania. Ac reliqua quidem deliria ex mordentibus & calidis oriuntur succis, qualis maxime flaua est bilis: sape etiam ex calidiore cerebri intemperie: Sola vero illa quæ melancholica vocatur, frigidum succum pro causa habent. Quippe phrenitis non tm̄ ex calidis ortum habet succis, sed su- pra id, etiam phlegmonem in cerebro, & eius inuolucris excitat. In reliquis vero febribus deliria sunt, eiusmodi succo in cerebro exuberante: In ijs vero, quæ in acutissimarum febrium summo in- cremento incidunt, vapor aliquis mordens ac calidus ad cerebrum ascendit. Melancholica verò de- liria, multarum sunt specierum, ex corruptis scilicet speciatim imaginationibus: Vnum tamen il- lud quod ab Hippocrate perhibetur, omnibus commune esse videtur: Si timor & mœstitia mul- to tempore durat, melancholicum eiusmodi symptoma est. Sunt enim omnes sine causa mœsti, nec si roges quamobrem mœreant, reddere causam possunt. Timent autem eorum non nulli tum mor- tem, tum alia quæ minimè sunt timenda. Non desunt & qui mori vehementer expetant. Cæterum quod ex atra bili, cum principium rationalis animæ occupauit, timor mœrorq; ac mortis ex- pectatio accidant, nihil mirum: si quidem etiam eorum quæ extra corpus sunt, nihil vi- demus, quod nos perinde terreat, ac tenebræ. Ergo cum tenebræ rationalis animæ partū sunt circumfusæ, necesse est hominem timere: vt qui semper vnâ cum corpore suo timoris causam circumferat. Quod enim nobis extrinsecus fit, altissimis tenebris circumdatum nobis aerem ad tempus ali- quod occupantibus, id melancholiæ vitio laborantibus, ab interno & ipso corpore contingit: scilicet vel ipsa ni- gra bili cerebrum occupante: vel aliqua melan- cholici halitus exhalatione, veluti in morbo quem flatuosum, & hypochondriacum vocant.

† Græce κάρδα σόμαχον, id est ore ventri- culi: etenim os ventriculi à me- dicis, & ab his hoibus esse ap- pellatū stomachi docet Gal. 3. de loc. aff. cap. 7. in gula vero fieri sin- gultu rōni cō- iunctum nō est: Imo vero antiquos in- teris loco Gu- le, os ventriculi interpretatus est. Nec obstat quod 7. Aph. 3. videat Gal. statueret ex gula fieri sin- gultu, quoniā & ibi, nisi pro stomacho os ve- triculi exponamus, nec dicē- di modus re- ctus seruabi- tur, nec verū erit, vt pluri- mum in gula fieri singultu, cū qui id tenent, raro tamē fieri asserant. † Ad ea q; cō- tristant perse- quenda, sicuti superius dixi- mus, tum etiā cætera & c. † Al. ex cod. græc. Ac ia- lia quidē sym- ptomata ipsū cerebri corpus perfrigeratū esse docent, si- cuti apoplexiæ: ac epilepsiæ ex pituitosi & c. 6. Aph. 23. Ex. ord. 48. c.

Galenus

Thoma Linacro Anglo interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Causæ Sympomatvm Functionis Naturalis, Mutationisq; Excrementorum & Qualitatum, declarantur.

De Sympomatvm Causis, quæ sunt in Concoctrice Facultate.

CAP. I.

Quæ vero in naturalibus functionibus facultatibusq; symptomata sunt, eandem quam ea quæ in animalibus actionibus inveniunt, inuentionis rationem habent. Præstiterit tñ fortassis, in horum quoq; speciebus exercitatos esse: quæ admodum est in ijs quæ animalium sunt actionibus, sumus exercitati. Ergo omnium quæ virtutibus nocent inuentionis causam caput est, modi, quo per sanitatem operabantur; cognitio. Si n. atterendo concoqueret cibos ventriculus, cū attritio eius esset impedita, concoctionis symptomata existerent, scilicet cū prorsus non attereret, vt prorsus non concoqueret: cum vitiose attereret, vt vitiose cibos coqueret. Eadem ratio si putrefaciendo concoqueret, cum nō putrefaceret non concoqueret. At si veluti nos demonstrauimus, ipsa concoctio alteratio in qualitate est (fit autē a ventriculo cibi sibi assimilante) palam est frustrationem in alteratione, concoctionis symptoma fore. Ac, si quidem nulla omnino alteratio sit, symptoma id a peptia siue cruditas nominatur ad eum modum, quo in animi functionibus immobilitas & insensibilitas, significatibus scilicet his vocibus actionis in primæ animæ particula amissionem ac priuationem. Si in altere non tñ sicut oportet, cruditas quidem siue a peptia id quoq; appellat: significat tñ non vitiosum sicut prius priuatio, sed deprauatio duntaxat. Cum autem sit deprauatio duplex, vel q̄ tardæ & non dum convenientem mutationem cibum suscipiat: vel q̄ corruptatur omnino, ita vt naturalem gratiam prorsus recipere nequeat. Priorem quidem bradypepsiam, id est tardam concoctionem nominant: secunda nomen proprium non inuenit. Ac tot quidem concoctionis sunt noxæ. Causa vero earum communis quidem est, alteratriæ facultatis frustratio. Ea diuiditur in species & genera. Ac prima quidem frustratio sunt, alterum ex facultate ipsa laesa, alterum ab externo quopiam errore proueniens. Diuiditur rursus horum vtrunq;: Virtutis quidem læsio bifaria, aut enim substantiæ suæ incidit culpa, aut morbi alicuius instrumentalis: Externus error triplex est, alius in excrementis quæ in ventre habentur, alius in cibis, alius in tempore somni. Verum quæ in facultatis substantia noxæ incidunt, intemperies quædam sunt actiuarum qualitatum: Quæ vero ab instrumentalibus oriuntur morbis, ea in ijs quæ erysipelata græce vocantur, & cedematis, & phlegmonis, & scirrhis, & abscessibus, & carbunculis, & alijs circa ventrem id genus partim simplicibus partim compositis morbis, consistunt. Ac horum quidem omnium occasione, venter male concoquit, ipsa scilicet facultate eius concoctrice læsa, in temperamenti quidem vitijs, propria eius substantia labefacta: in cæteris morbis qui tantum sunt instrumentales, duntaxat impedita: qui verò ex intemperie simul & instrumentali morbo compositi affectus sunt, vtroque modo sunt noxij. Atq; omnibus his occasionibus venter male concoquit, etiam si in nullo alio eorum quæ extrinsecus sunt, peccetur. Rursus ventre ipso minime affecto, non concoquit animal, vel propter cibi ac potionis immodicam copiam, vel propter qualitatem alienam, vel propter intemperitiam, vel incongruum ordinem, vel vitiosum excrementum, vel somnum exiguum. Verum quæ a vitiosis ciborum qualitibus, & excrementis quæ in ventre habentur consistunt, cum corruptione sunt inconcocta: sicut interim quæ parum convenienti ordine, & intemperite sunt sumpta. Dico autem parum convenientem ordinem, si mala, verbi gratia, & punicæ primo loco sumantur, olera ex oleo & garo vltimo loco: Intemperitiam vero, si mane antequam prioribus descenderit, vel paulo ante exercitationem, prandeatur. Porro corruptelæ quæ quidem nidorosæ sunt, ex calidioribus magisq; biliosis veniunt cibis: acidæ vero, ex ijs qui frigidiores natura sunt, magisq; pituitosi. Similiter autem & in excrementis sit: acidas quidem creant quæ pituitosa sunt & frigida, nidorosas quæ calida & biliosa. Etiam ipse venter, sub frigidioribus quidem morbis acidas, sub calidioribus nidorosas mutationes facit. Tarditatem verò concoctionis efficiunt ea, quæ agrè quidem corrumpuntur: cæterum plus valent quam virtus aut somnus. Vbi autem citra corruptelam, concoctionis omnino est priuatio, scire licet eo casu prorsus superatum esse ventrem, vel ab immodica multitudine vt ad virtutis imbecillitatem, vel a valido frigore: adeo enim in tali statu venter non concoquit, vt etiam concoquere prorsus non tenet. Ergo hæc tibi eius quoque cruditatis quæ in vasis sanguinis accidit, exempla sunt. Si quidem hanc

A.1.4.1.1.2.2.
c.1.416.6.

A hanc quoq; ad eosdem modos reduces, sicuti ad hanc etiam eam quæ in tertia est concoctione, quæ totius habitus nutritio sequitur: scilicet eandem proportionem habente alimento quod ex ventre in venas digeritur, & quod ex venis ad carnes digeritur, quæ habent ad ventriculum, quæ comeduntur & bibuntur. Hæc igitur omnia nobis indicauit concoctionis modus præcognitus. Scientes enim q̄ quatuor elementorum certa quedam temperies, quæ proprietatem corporis ventriculi efficit, mutationis ciborum est causa: tum q̄ plurimam in id vim, calidum elementum confert: veluti a manu, ad caularum in cruditatibus inuentionem ducti sumus. Est porro non in cruditatibus modo, sed etiam in omni symptomatum genere, aliud actionis veluti amissio, seu priuatio, seu quomodocumq; aliter id nominare liber: aliud velut inchoata deficiensq; actio: aliud praua & errans. Atque in ventre quidem, ceu mox est dictum, priuatio quidem actionis est, cum cibi ne vel minimam quidem mutationem accipiunt: deficiens autē, in tarditate concoctionis consistit: sicuti praua & errans, in corruptelis. In venis autem priuatio actionis est, cum succi omnino sunt crudi: deficiens actio, cū semicocti: praua, cum vitiosi. Ad eundem modum in tota quoq; animalis mole, quæ velut priuatio est, in crudis isthic consistit succis: quæ tanquam deficiens est functio, in semicoctis: sicut praua, in vitiosis hoc loci succis. Porro ex ijs vitiosis succis, erysipelata, cancri, gangranæq; nascuntur: præterea B phagedenæ, carbunculi, vlcera serpentia, aliaq; eiusmodi. In nutriendi autem actione, priuatio quidem actionis, in atrophia est: deficiens verò nutritio, in gracilitate: vitiosa, in leucis, & elephantiasis cernitur. Causæ omnium quæ prædicta sunt symptomatum, eadem genere sunt, cū ijs quæ supra de ventre sunt dicta: quædam scilicet in virtutis imbecillitatem: quædam in nutrimenti vitium: tertiæ in vitæ ratione, & ea quæ extrinsecus animali incidunt, reducta. Ad eundem quoque modum virtutis imbecillitates, quæ quidem propriæ sunt simularium, intemperiem: quæ non propriæ, instrumentales sequuntur morbos. Vita verò nutrimenti, in abundantiam & qualitatem diducuntur. Nō secus arbitror & vitæ rationum, & eorum quæ extrinsecus appropinquant, errores, in ordinem vitiatum & intemperitiam quandam diuiduntur. Voco rationem vitæ, equitationem, piscationem, venationem, balneas, ambulationes, navigationes, venationes, omnia deniq; in quibus aliquid corpore agimus. Oportet autem medicum nō solum symptomatum agnoscendorum facultatem habere, ac generationis eorum inueniendæ peritū esse, sed etiam modi quo generentur: qui inter effectricium causarum differentias numeratur. Neq; n. illud tantum scisse, an venter omnino non concoxit, par est, nisi etiam norit quamobrè id acciderit, vtrum ne propter nimiam concoquentis facultatis imbecillitatem, an copiam aliquam immodicam, an pessimam aliquam ciborum qualitatem. Quippe symptoma quod ex cibis oritur, ex facili corrigitur: quod autem ex vltimo virtutis incidit collapsu, in lienteria, aut tympaniam hydropa finitur. In venis quoq; simili ratione, non solū sanguinis frustrationem aestimari conuenit, sed etiā qua ex causa ea contingat: vtrum ne ex sanguificæ virtutis imbecillitate (non enim incommode ita nominem) an ex multitudine succorum crudorum frigidorumq; qui a ventriculo digeruntur: Quippe hoc facilis sanationis est, illud in hydropem terminatur. Ad eundem modum in carne: Ex crudis namq; humoribus, qui a morbis immodice se fatiant, flatuosi, ac toto corporis habitu turgidi redduntur: Ex imbecillitate verò viriū qui anasarca vocant, hyderi existit. Atq; omnes quidem magnæ intemperies virtutem deiciunt. Verum quæ ex frigido superante constant, frigidus affectus excitare sunt idoneæ: quæ verò ex calido, contrarios: eodem autē modo, & in reliqua oppositione coniugationeq; intellige. In omnibus verò (ceu dictū est) communis est a naturali statu maxima mutatio. Circa mediocres enim & consuetos cibos, nihil in totum effecisse, maximam ventris intemperiem prodit: Verum si propter exuperantem calorem tale quid accidat, protinus etiā corrumpuntur cibi: generatim quidem corruptela quadā, quæ ad Nidorosum inclinat: speciatim verò pro sua quisq; natura. Quippe alia cum corrumpuntur, tanquam virus, alia tanquam lutum, alia crudos pisces, aut indicibilem alienamq; putredinem olent: nullum enim edibilem vehementer calefactum, Durare imputre potest. Protinus autem sitiunt quoq; immodicè, qui ita sunt affecti, febricitantq; interdum tenui paruaq; hectica febrili. Si in ex frigore immodico perditur omnino ciborum concoctio, nec siti nec febrili affliguntur: & ciborum ipsorum qualitates, siue ructare velint siue vomere, plane seruant. Quod si exigua quæpiam circa concoctionem eorum sit actio, tum ciborum natura vel medicij temperamenti vel frigidioris, acidi ructus fiunt: sin calidiore temperie sint aut etiam natura flatuosi, ventriculus halitioso impletur spiritu. Ac in eiusmodi quidem intemperie breui perducipote test ventriculus: In humiditate verò & siccitate adeo intemperatus venter esse vt actionem amittat, non potest sine prolixo temporis spatio: debetq; præcessisse humiditatem quidem hydrops, siccitatem vel senium vel marasmus. Verum tales distinxisse differentias, alterius est operis.

A.1.3.1.1.2.2.
c.1.418.8.

De Causis Sympomatvm Retentricis, Expultricis, & Attractricis facultatis, Eorumq; quæ in Nutritione ac in singulis Excrementorum Generibus contingunt. CAP. 2.

Modo autem ad retentricem veniendū est vim. Est enim in hac quoq; prima symptomatum differentia triplex: ea videlicet vel omnino cibos non complectere, vel diminute, vel vitiose. Ac cum vel prorsus non complectitur, vel debiliter, flatulentia & fluctuationes cum sonitu, gregæ clydones dicit, succedunt: flatulentia quidem, vbi & cibi flatuosi sunt, & ventriculus non admodum

Tertia Classis. d d d dum

dum frigidus: fluctuationes cum sonitu, cum vel nihil in eo continetur, quod verti in flatum possit, E-
 vel valenter sit perfrigeratus, quippe talis affectus nullum gignit halitum. Constat autem citra po-
 tionem non posse fieri in ventre sonoras fluctuationes. Porro quod infirmus ad ultimum venter sit, in
 causa morbus est: alius ut similis est particule, alius ut instrumentalis. De pravis autem in eo mo-
 ribus, quod vel tremulenti sint, vel palpitantes, vel tanquam cum concussione, vel conuulsu, dictum
 supra est in symptomatum differentiis: qualis vero dictorum quisque sit motuum, tum que cuius-
 que eorum causa, proximo huius operis libro est indicatum. Nunc tatum etiam adijciendum est
 quod tam expultricis quam retentricis virtutis, tum morbi tum symptomata miscentur: Verbi gratia
 ventriculi motus qui veluti conuulsus est, qui in singultu accedit, conuulsio quidem in totum
 non est (vtpote quae in solis accedit musculis, ventriculus autem nec ipse musculus est, nec eius os) sed
 veluti conuulsio quaedam, ambarum virtutum commune symptoma est: retentricis quidem, quod ven-
 ter cum singultu prave & non naturaliter cibos complectitur: expultricis, propterea quod primum eius
 est ipse motus pravis, dum scilicet cupit, quod contristat rejicere. Sanè non idem est vomentibus
 atque singultibus motus, propterea scilicet quod non idem affectus: Quippe in vomitionibus, ea
 huc in capacitate sunt ventris rejiciunt: In singultu quae in ipso ventris sunt corpore, simili scilicet
 tum affectu tum motu, qualem in ijs qui ex intemperie tussunt monstramus: omnibus nimirum
 ventriculi partibus quod se contristat expellentibus. Proinde eiusmodi symptomata tum ijs quibus
 ventriculus perfrigeratus est, tum qui piperis alteriusve perinde calidi medicamenti multum &
 semel liberaliter sumserunt, deinde super id calidam potionem biberant incidit. Quibus utique
 magis etiam singultu contingit, ubi piper ad subtilissimum puluerem est redactum: quippe eius-
 modi piper alius in ipsum ventriculi corpus inferitur. Ad eundem modum & ceteris omnibus
 frigerantibus calefacientibusque, quae in corpus ipsum ventriculi descendunt, singultus superuenit.
 Est que is singultus primum expultricis virtutis motus quidem non legitimus: secundo loco reten-
 tiva ac complectentis. Pari modo nausea quoque & vomitus expultricis facultatis pravi motus
 sunt, ad ea quae os ventris contristat, quam citissime per stomachum vacuanda. Simile huic sym-
 ptoma est, & quod in henterijs siue intestinorum lauitate apparet: cum venter ab aliquo, quod mor-
 su ponderisve contristat, vexatus, eijcere id statim cupit. Cum autem duo eijcere sint ora, superius
 quidem in gula, inferius in pyloro, ad utrumcunque horum vergit quod offendit, eo abutitur ad
 expulsionem: Quod si toti illi talis affectus aliquando contingit, etiam utroque ore simul vitur, ve-
 luti in vocatis cholericis. Reliqua vero quartaque eius facultas, nempe trahitrix, triplici genere sympto-
 matum & ipsa tentatur, Vel cibos trahere in totum non valens, vocaturque id symptoma, stomachi
 paralytis: Vel agere trahens, quo tempore relaxari quidem incipit, relaxatus tamen adhuc non est:
 Tertium praeter haec est, ubi aliquid prave & non rite trahit. Pravi autem & non legitimi motus se-
 pe iam dicti sunt, non secus autem & affectus quorum occasione incidunt. Sanè accedit aliquando,
 ut etiam carnosum aliquid (qualia saepe foris videmus) in stomacho nascatur, quod vel omnino ci-
 borum viam obstruat, vel aliquatenus impediatur. Vocantur autem eiusmodi morbi instrumentales.
 Et proditum de ijs est in libro de morborum differentiis. Ac venter quidem cum pro natura lege
 se habet, trahit quidem ad se superne per stomachum, deorsum vero excernit: Cum praeter naturam
 est affectus, etiam ab inferioribus aliquid capit: nam & clysteris aliquid non nullis in ventrem sub-
 iij, ita ut vomerent: praeterea sterces in lethalibus eleis: Sarius enim est existimemus cum in eius-
 modi affectibus non trahere, sed quod ab intestinis violenter retrudentibus ascendit, duntaxat reci-
 pere: Quippe in intestinis (iam enim de ijs agere tempestivum est) complexio comprehensioque est,
 cuiuslibet est monstratum, qua via nutrimentum ad inferiorem suum exitum propellunt. In quibusdam
 tamen affectibus cum constringendi complectendique motus inferne incipit, ea quae in ijs continentur sur-
 sum feruntur. Qua ratione acer quoque succus quispian, qui ad sedem aliquam fuerat delatus, ac vel in
 foro vel alio quopiam loco versatis, aut negotio aliquo quod deserere non licuit districis, violenter
 retentus, rursus est sursum ductus, ventremque momordit, ac caput vaporando implevit: Principio
 quidem motus ab animali organo (sphinctere quod est musculo ad anum intestinum accepto) ab hinc
 vero vnoquoque intestino retro id a se ad supra se positum trudente, simili modo ac prius in praecipis
 trudebat. Ad eundem vero modum crepitus quoque descendere prohibitus, interim reuertitur. Ergo
 mirum non est, clymatis quoque aliquid & stercois, ex tam violenta intestinorum constrictione
 ad ventrem aliquando praeter naturam reuocari, deinde ad exitum properare. Ceteri vero eorum
 motus ex genere quidem motuum secundum naturam sunt, verum vel diminuti, vel alieni, atque id-
 circo etiam symptomata. Accipiendi vero sunt, ad eorum qui de ventre sunt dicti portionem: Pari
 modo & motus eorum priuatio, ipsa non leuissimum symptoma: Ex quali causa gigni etiam & ileos
 quandoque potest. Iam molles quae praeter naturam sunt, aliquando descendere excrementa omni-
 no prohibebunt, aliquando sub iusta mensura: Sicut durum etiam sterces in aliquo intestinorum
 volumen impactum quod supra est, deorsum ferri aliquando verabit. Ac seruatur hic quoque ad
 ea quae de ventre sunt dicta, proportio, omnibus scilicet symptomatis, vel ex intemperie, vel pro-
 pter collisiones aliquas non naturales, vel ob ipsa quae continentur excrementa, factis: Itaque fa-
 tius est in his non amplius morari, sed ad aliud symptomatum genus transire. Est igitur naturale
 quoddam

A. l. i. f. 1. d. 1.
 f. 2. c. 1. 43. f.

A quoddam opus, alimenti ipsa ex ventriculo in iecur, ex iecinore vero in totum corpus, digestio.
 Hanc perfici monstratum est, singulis particulis conueniens libi nutrimentum trahentibus. Quare
 symptomata circa huiusmodi quoque actionem triplicia incident, alias diminute, alias non rite, alias
 omnino non peractam. Causa vero triplices sunt, quemadmodum in antedictis, vel interperies tra-
 hentium: vel instrumentales eorundem morbi: vel nutrimenti, quod digeritur, vitium. Ac intem-
 peries quidem virtutem ipsam reddunt imbecilem, instrumentales morbi vias angustant, alimenti
 vitia sunt crassitudo & lentitia. De quorum agnitione dicendi tempus nunc non est, sed ad se-
 parationem excrementorum veniendum. Sunt vero in hac quoque Causae Triplices: vna quidem par-
 ticularum, quae excrementa expurgent, imbecillitas: secunda viarum angustia: tertia excrementi
 ipsius vitium. Ac imbecillitatis quidem causa intemperies est: Viarum angustia, obstructio vel ali-
 quis in instrumentis tumor. Verum tumoris eiusmodi, causa fluxio humorum est, quae in ipsum
 instrumentorum corpus procumbit: Obstructionis vero, vel crassitas succorum, vel lentor, vel ger-
 minis ritu aliquid adnatum. Excrementorum ipsorum vitia sunt, multitudo, crassitas, & lentor. Cui
 autem Triplex sit in venarum concoctione excrementum, vnum amara bilis, alterum nigra, tertium
 serofum: biliosum quidem velica quae iecinori subest, expurgat: melancholicum, lienis: serofum,
 B renes. Itaque etiam parum commode purgabuntur horum lingula, vel ex debilitate priorum
 instrumentorum cuiusque, vel vijs quomodocumque obstructis. Cum autem haec duplices sint, aliae
 per quas trahitur superuacuum, aliae per quas emittitur, in utrisque sanè separationi oberit angustia:
 Aliquando horum nullum est in culpa, sed excrementi multitudo, cum immodica est: nec tota si-
 mul expurgari potens, vna cum sanguine per totum corpus deferatur. Hanc immodicam excre-
 menti vim, duplices pariunt cause: alteratrix facultas parum commode se habens, & ciborum vi-
 tium. Ac laedenda quidem virtutis intemperies particularum est causa, ceteri saepenumero est dictum:
 Ciborum vitium, cuiusque excremento responderi sicut alij namque magis melancholicae naturae sunt, alij
 magis aquosae, alij magis biliosae, veluti definitum est in sermonibus qui de ijs habiti sunt. Sed & al-
 teratrix potentiae intemperies quae ad calidius sit versa, alias biliosum alias melancholicum efficit
 excrementum: cuiusmodi autem utrunque sit, in alijs est traditum: Ad frigidius vero mutata, vel pi-
 tuitosius vel aquosius facit excrementum Porro singula excrementa, propria symptomatis species
 comitantur: Amaram quidem bilem cum in toto corpore redundat, regius vocatus morbus: cum vna
 quampiam particulam obfudet, erysipelata & vlcera serpentina: Nigram vero in toto quidem cor-
 pore, elephantia: in vna quapiam particula, cancer: Pituitosio excremento in toto quidem corpo-
 re succedit hydrops, leucophlegmatias dictus: cum in vna inedit particula, tumor qui oedema gre-
 ce dicitur: vocant ita indolentem ac laxum tumorem: Ac serosa excrementa cum redundant, tum
 ascites vocatus hydrops excipit, tum papularum in ijs animalis partibus, in quas perducta super-
 flua sunt, proventus. Atque ita quidem fit ubi quodque excrementum syncerum redundat: ubi autem
 & inter se, & cum sanguine miscetur, coplures tam symptomatum quam morborum species existunt: de
 quibus hic pluribus disputare non est necesse, sed ad propositum redeundum. Naturalium actionum
 prima ac propemodum omnium maxime necessaria nutritio est, quae alteratrix actionis quaedam
 est species. Est enim & concoctio quae in ventre agitur, alteratio: non secus autem, & quae in venis:
 quibus accedit ea quae in quaque est particula: postquam quarta est, quam assimilationem vocat, no-
 mine quidem a nutritione dissidens, re autem non dissidens. Frustratur autem & nutritio, cum vel
 profus non fit: vel intra iustum modum, vitiose ve fit: Idque vel culpa nutritivae virtutis, quae alte-
 ratrix est species: vel materiae defectu vitio ve: Defectu quidem in atrophijs, quaeque ob defectum,
 quaeque ob priuationem nominantur: Vitio vero, ut in elephantia & leucis, ceterisque id genus: acci-
 dit enim dum agglutinatur carnibus nutrimentum, ubi pituitosior sanguis est, carnem quoque effici ma-
 gis pituitosam. Neque enim idem est, carni esse, & pituitosae carni esse: sicut nec carni esse, & melan-
 cholicae carni esse: nec biliosae atque temperatae esse: & a primis qualitatibus nominanti, humidiori,
 & siccori, & calidiori, & frigidiori. Certiorem fidem sermoni nostro adhibebis, si animalium car-
 nestum sanguine preditorum tum exanguium aestimabis: ad haec etiam reptilium, quaecumque veris tem-
 pore gigni cernuntur: maximeque ex ijs, quaecumque viridium herbarum colorem praferunt. Cete-
 rum horum caro simillima ipsis herbis est: aliorum alba, & exanguis, veluti locustae & polypodis,
 atque aliorum alia quaedam: neque enim nominare facile est eorum differentias, adeo infinitae mul-
 titudinis sunt. Ergo cum (sicut diximus) caro longo tempore pituitosa simul ac glutinosa sangui-
 ne nutritur, caro quidem adhuc manet, mutatur tamen eius forma, & in alteram speciem vertitur, fitque
 media quaedam inter sanguineam exanguemque carnem. Vbi autem talis est reddita, accedit ei, ut
 de cetero allatum libi nutrimentum non magis vel tentet in rubram carnis speciem mutare, quam po-
 lypodes & locustae: ita fit, ut tum alba, tum pituitosa tota quam citissime euadat, cum nec ipsa pos-
 sit nutrimentum ad ruborem vertere, & simul pituitosum illud affluat. Ergo qualem ab initio lo-
 custa carnem habet, feretque omnes ostrea, talem ex transmutatione habent, qui Leucis foedantur: ita
 enim carnis vitium nominant, a colore scilicet albo nomen imponentes: Sicut nigrae & callosae car-
 ni ab elephante nomen ferunt: fit itaque eodem quo leuca modo, melancholico nutrimento ad
 carnem longo tempore confluenta. Vitiliginum autem generatio cum praedictis vitijs similis est
 Tertia Classis. d d d ij generis:

A. ibid. c. 10.
 46. d

generis non tamen sub ijs tota caro vitiat, sed in summo corpore, veluti squamæ quæpiam, vitifigines infiguntur: albæ quidem ex pituitoso, nigrae ex melancholico succo exortæ. Quam magnam verò vim habeat nutrimentum ad carnis mutationem, etiam ab Aristotele est traditum, ubi meminit regionum, in quibus pecora tam colore quam cæteris differentiis sensibilibus mutantur atque alterantur. Qui verò à nutrimento alterari nutrita inficiantur (eius enim quod vincitur esse nomen, non vincētis) hi de mutatione quæ in animalibus cernitur, quid recti dicant non habent: multo minus de ea quæ in stirpibus notatur: sed à rebus, quæ luculenter omnibus apparent, quid dicant, incerti hærentesque redduntur. Si quidem quod de persica planta, quæ ex Perside in Ægyptum est trāsata, proditur, nemini est incognitum: lethalis siquidem in Perside erat, in Ægyptum autem translata, id quod periculosum erat, mutauit: Veluti, arbitror, nec quod apud nos in vitibus apparet, quæ cum loca mutant, diuersum afferunt vinum. De alijs verò stirpibus tradiderunt, qui de agricultura scripserunt: sicuti etiam de herbis, ij qui de his prodiderunt: transportatæ enim ex alijs in alia loca, sæpe minus quam duorum stadiorum intervallo, multis modis alterantur. Conueniebat igitur, qui aiunt nutrimenti nomen, eius, quod vincitur alteraturque ac mutatur, duntaxat esse, non id modo scisse ac dixisse, sed etiam de leuces generatione differere tentasse. Quippe aut ipsa nutrita caro, eius morbi causa est, aut ipsum nutrimentum vitium: sed, si nutrimentum causa non est (ita enim volunt) necessesse est carnem dicant. Quid ergo patitur hæc, quod nutrimentum sibi in totum non assimilatur: fiet enim eo certe pacto natura vitij causa: at multo (arbitror) satius erat nutrimento causam imputare. Iam verò nec propterea, quod nutriti opus sit, ut sibi nutrimentum assimilet: assimilari autem ac mutari nutrimentum sit passio: non potest idcirco quod patitur, vicissim aliquid tametli minimū in id quod agit facere: Cum eius sententiæ maxime contrarium in disputatione de his non nos modo ostenderitimus, sed etiam ex philosophis ij qui omnium naturæ affectuum ac passionum grauissimi interpretes fuerunt. Apparet enim omnia, tametli multo ijs quibus appropinquant sint valentiora, aliquid tamen ab ipsis sensibile manifestumque pati: & si non primo statim occurru, ac certe temporis processu. Iam ferrum acutissimum, mollissima secunda carne est hebetatum: & durissimus lapis à guttula, longo tempore icus, cauitatem contraxit. Quid verò in ijs quæ mista sunt, fiat, omnes norunt. Sive enim in amphoram aque feruentis, frigide heminam iniicias, quod mistum ex ambobus est, non solum quod hemina vincatur, indicabit, sed etiam quod vincens patiat: Sive contra heminam calidam, immittas in amphoram frigide, vincetur quidem hemina, patietur tamen pusillum aliquid & amphora. Verum (ut supra quoque diximus) nec refellere hoc loco opiniones insitui, nec prolixus esse, sed quoad fieri potest maxima cum celeritate docere. Ergo leuce maximus quidem generatricis virtutis error est: parui autem alij complures sunt, carne scilicet in humore, siccitate, frigore, & calore mutata. In atrophia verò erit quod est non fruetur nutrimento pars, non solum alteratricis virtutis imbecillitate, sed etiam attrahente vi infirma, aut excretorie immoderatus motus. Porro ad immodicum motum excretoria vis excitatur (sicuti prius est dictum) quoties retentiva vis vel ex multitudine excrementorum acrimonia ve, vel ex propria imbecillitate laborat: Hoc enim casu, necesse est excernatur cum superuacano bonum, veluti in lieterijs, dysenterijs, & choléris: cum ex imbecillitate expultricis necesse sit carnem & humidiorum esse & magis excrementosam: Sed excrementa ipsa plura proueniunt alteratricis imbecillitate. Vbi igitur simul euenit, ut trahendi quidem vis multum succum attrahat, sed eum totum alteratrix vis conficere non valeat, atque idcirco multa excrementa gignatur: expultrix autem vis id temporis & deterius & imbecillius, quæ prius moueatur: necesse est ita excrementorum vim in carnibus acerruari, atque interijm pro excrementum specie, tum multitudine, aliàs aliam fieri carnem, modo quidem tumidam, modo flatuosam, modo qualis hydropum: quippe etiam hyderos quem anasarca vocant, ex hoc est genere. Verum de talibus producendum amplius sermonem non arbitror: neque enim omnia in hoc libro recensere membratim symptomata statui, sed in plurimis studiosos exercitare. Quare mihi ad alterum symptomatum genus, ijs qui in læsa consistunt actione vicinum, conuerti est tempus. Ipsum igitur genus in multitudine & qualitate excretorum consistit. Incidit autem aut quod virtus aliquo modo sit læsa: aut quod ex intempestua vexatione aut vitioso motu excitata, aut propter instrumentum aliquod reclusum, ruptum ve, aut erosum, sicuti sanguinis profusio: Nihil enim deterius ab hac cœpisse, propterea quod genere ipso præter naturam esse magna ex parte videtur: Præter enim eam quæ mulieribus per vterum erumpit, cæteræ sanguinis (plurimule) vacuationes, toto genere præter naturam sunt: ille verò sola multitudine. Ac ruptio quidem instrumentorum, vel ob plagas aliquas extrinsecus illatas fit, scilicet vel calcitrante pullante ve aliquo, vel aliter quomodocumque vulnerato valenter homine. Accidit autem & ijs qui magno vtuntur saltu, & qui ab alto in terram labuntur: & ex clamore acuto & magno, cum utique in eo omnia vocis instrumenta quam maxime tenduntur. Sanè tensionis ratione rumpuntur, & quæ ex saltu sunt læsa: Quæ verò ex lapsu ab alto, plagarum generat adnumerantur: quippe nihil inter est, ex lapidis ne casu contusa pars aliqua sit: an quæ delabitur pars, vehementer in solum impingens contundatur. Atque hæc quidem rumpendi valis manifestæ causæ sunt, nec est earum quicquam ignarus. Aliæ sunt quæ ex corporis affectibus oriuntur, cum scilicet alicui per nares sanguis sponte profluat: aut cum aliquis sanguinem aut

A aut vomit, aut extuffit, aut excreat, aut deorsum deijcit, aut mingit: atque hæc quidem toto genere præter naturam sunt. Mulieribus autem (sicut dictum est) qui ex vtero sanguis profluat, toto genere præter naturam non est, sed quantitate duntaxat. Sanè talia omnia tribus ex causis irradant: Aut virtute ipsa vas sanguinis recludente, veluti in profusionibus, quibus sanguis per nares excreatur: Aut sanguine ipso, eius ve vase aliquo, vitiose affecto. Ac sanguinem quidem vitiose affecto ei dico, & cum adeo vitiosus est succi, ut erodat ea quibus continetur: & cum ita est immodicus, ut intra vas suum non contineatur: quippe id quoque, quod sanguinis vas rum pat vel recludat, est factis. Ipsorum verò vasorum vitium in immodica mollitia, & duritia, & tenuitate consistit. Funt autem hæc non nullis quidem, etiam in vtero statim vitiose formati: Mollities verò non minus & ex immodica prouenit humiditate: sicut durities ex siccitate: tenuitas ex atrophijs. Ad quod molle quidem immodice est, frangi ob debilitatem magis est opportunum: quod verò admodum durum est, eo quod non potest amplius extendi: quod tenue est, amborum eiusmodi in venis affectuum occasione, non solum à causis internis facile ad rumpendum est, sed etiam ab externis. Broduntur autem non omnia pari modo: quod enim durum est & crassum, non facile erosioni patet. Similiter autem & recludi, ei quod imbecillum & molle & tenue est, in promptu est: ei quod firmum crassum & durum est, non promptum. Fit autem vasorum reclusio, tum ab alijs quæ ipsorum corpora irritant: tum à multitudine quæ ea recludi vigeat: interim verò & natura ipsa expellente ea quæ contristant. Sunt qui sanguinis diapedesin, ceu quartum supra iam dicta genus nominant. Est autem minime quartum, sed vel exiguorum vasorum apertio, vel feri non sanguinis excernendi species: qua maxime ratione, ex tæcinoris renum que debilitate meijtur, ac sæpe deorsum deijcitur sanguinolentum serum. De his autem paulo post dicetur, sed si prius de ijs quæ vomuntur egerimus. Quippe expelluntur hæc quoque aliàs ceu immodica, ac ventriculo graui, quale alimentum aliquando est copia: aliàs verò ceu instantia mordentia, veluti cum vel acidum, vel nidorosum, vel amarum & acre ex concoctionis defectu assumptum nutrimentum est redditum. Sanè huius generis sunt & biliosa, & pituitosa, & serosa excrementa, tum quæ in ipso sunt genita, tum quæ in eum ex toto corporis habitu confluere sunt apta. Est autem super hæc & tertium genus causarum, quæ ventriculum ad vomitionem laesunt, licet nec degrauent, nec mordeant, sed à natura duntaxat sint alienæ. Porro omnium quæ à natura sint aliena communis terminus est, si quamuis concocta sint, nutrire tamen non valent. Hac arbitror ratione, non solum acida pituita, & salsa, sed etiam dulcis in ventre collecta, non raro eum ad vomitum prouocat. Sed & sanguis Cipse qui in ventriculum est effusus, eo pacto ipsum vomere cogit. Iam infra quoque deijcit aliquando citius aliquando serius, præterea plus vel minus, item raro vel sæpe, vel vtile nutrimentum vel corruptum, vel quod in eum superne confluit vel quod in eo est genitum. Verum expulsio quæ consuetum præuenit tempus, vel degrauiato ventre, vel à multo assumpto: vel demorso & compuncto, veluti à mordacibus: vel tanquam alienum ac minime familiare amoliente, incidit: Nō oblitus scilicet nobis cum multum assumptum dicimus, triplicem id habere generationem, vel propterea quod virtus imbecillior sit quam prius, vel quod supra mediocritatem sit quod assumptum est, vel vitiosaque occasione. Extra verò iam dicta celerem efficit deiectionem, humidiorum quoque ac magis glutinosorum ciborum sumptio, utpote promptius delabentium: maxime si qui eos sumperunt, postea lente inambulēt, ita ut ij quidem concitantur, nequaquam autem ante tempus digerantur: accidit nanque talis aliquid in concussionem. Cum enim complures intestinorum sint orbes spiræ ve, necesse profecto est in singulis eorum à superioribus in inferiora cibos deferri. De cætero verò grauitate quidem deorsum ferri non possunt: sed qui in spiris sunt impacti, intestinorum ipsorum opera protruduntur: ipsis nimirum repellendi quæ se contristant vim insitam habentibus. Hi tamen verò & glutinosi cibi, siue grauitate ipsa & corporis concussionem, siue intestinorum opera propellantur, facilius permeant: Ac cæteris quidem transitus dictæ causæ sunt. Serius autem quam ex consuetudine excernit imus venter, vel propter intestinorum imbecillitatem, vel hebetem eorum sensum, vel ob ciborum paucitatem qualitatem ve. Quippe quæ imbecilla sunt, propellere non valent: Quæ hebetis sunt sensus, non satis quæ contristant, sentiunt: at verò expulsio sanatio ijs erat tristis sensus. Iam ipsorum quoque ciborum, qui iusto sunt pauciores, parum habent excrementi, itaque nec similiter grauant: Crassi verò & acetosi omnes tardi sunt transitus, contra scilicet quam glutinosi & humidi. Non solum autem propter intestinorum imbecillitatem, sed etiam musculorum abdominis, deiectio tardatur: potissimum cum excrementa duriora euaserunt, tum enim non musculorum modo qui sunt in abdomine, sed etiam qui in thorace habentur, valenti actione est opus. At minor fit, quam pro multitudinis comestorum ratione, defectio, cum ex ijs in corpus plus est digestum: Contra plus quam pro sumptorum portione deijcitur, aliàs ob digestionis defectum, aliàs confluentibus superne aliquibus in ea quæ circa ventrem sunt loca. Assidua autem excretiones fiunt, vel propter imbecillitatem, vel demorsum. Atque imbecillitas quidem instrumentorum quæ in ventre sunt, ceu sæpe iam dictum est, ab intemperie prouenit: Demorsus autem ab ijs fit, quæ in ipsis continentur: Porro quatuor causæ generationis sunt eorum, quæ sic mordent: Vel medicamentosa quæpiam vis, eaque vel vnâ cum cibus, vel per se ipsam

† Al. nō amplius manere pnt.

assumpta: Vel etiam ciborum corruptela: Præterea tum quæ ex corpore in ventrem mordacia B excrementa confluunt: Tum quæ in ipso, id genus gignuntur, veluti in dysenterijs, quæ ex vlcere...

† Græce cod. 3. prelli habent διότι ἴσθη ἔστι...

Fortasse in libro de Articulis, cō 4. l. 40. 7. 287. h

A fenterio sunt, veluti per ora quædam attraxit, rursus per eadem semicōctū ablegat. Est autem eiusmodi excretionis species (veluti etiam eam assimilavit qui ante nos fure) maxime similis carni...

nota de fenterio...

† ἀποχὴ τῶν ὀγκῶν. Corpus, molem porrigunt. Linacer videtur legisse...

Tertia Classis. d d d i i j vulgus

do tamen non eo incrementi perueniat, ut iam colliquet, tum nanque ad omnia est inutilis. Frigus E verò nulli functioni est ex usu. Siccitas ad robur & nixum conducit, si tñ adhuc nec difficile mobi- lia nec frangibilia facit. Humiditas ad nutritionem maxime est accommodata, ad alias autem func- tiones maxime contraria, auctione tñ excepta, ad quam magis utique q̄ ad nutritionem est idonea; de- bentibus nimirum quæ probe sunt augenda, facillime tum tendi tum perflari vndique.

De Causis Reliquorum Symptomatum, quæ in Excrementis consistunt. CAP. 4.

Alicebat hoc loci iam opus finire, cum, sicut antea diximus, nō quod omnia particulatim per- sequerem, in multis exemplis multas symptomatum species & genera examinarim, sed quod studiosos exercitatos redderem. Cæterum permittente id libri adhuc magnitudine, dicemus ali- quid & de ijs quæ prætermissimus. Siue nanque ex naribus, siue auribus, siue palato, siue oculis, si- ue faucibus, siue vtero, siue ex reliquorum quouis, excernatur quid: tum quantitas eius attendenda est, tum qualitas, itemq; excernendi eius modus: atq; id ad iam dictas causas reducendum: Quippe omnia symptomata ex intemperie similarium & instrumentorum morbis, præterea materiæ ipsius tum qualitate tum quantitate, provenire deprehendes. Verbi gratia, catarrhi & coryzæ causa est cerebrum, cum perfrigeratum quidem est, ceu similaris pars, in intemperiem versum: aut cum F æstuat, ceu instrumentalis, impletum. Ergo qualis in ventre diarrhoea passio ex mala concoctione fit, tale est in cerebro prædictorum vtrunque: Catarrhum. s. nominantibus nobis, cum quod super- uacaneum est, in os diffluit: Coryzæ, cum in nares: Branchos aut siue raucitas, catarrhis superue- nit, faucibus. s. humore imbutis. Quod si in gargarionem fluxio procumbat, aut in ea gignit quam ex similitudine græci staphylen. s. acinum vocant: aut alias eam in tumorem attollit: At si in glandu- las quæ sibi ex aduerso in oris termino vtrinq; iacent, antiadas: Si autem in ea quæ ijs proxima sunt, paristhymia. Defertur capitis fluxio & in ventriculum, & in asperam arteriam, vtrunque magnope re lædens. Cæterum eiusmodi fluxionum incommoda, tum alij ante nos diligentius exposuerunt, tum nos prolixius in medendi libris de iisdem scribemus: de ijs verò quæ ex pulmone & pectore reijciuntur, in libris de crisi bus iam egimus. Sed nec eorum quæ ad mensuram retentionem, aut in- debitam omnium quæ ab vtero manant expulsionem pertinent, etiam difficile est causas inuenire, si quis ad similes dirigat scopos. Nam aut vteri corpus cum densum durumq; fuerit, retentionis cau- sa erit, tale scilicet aut à natura conditum, ut omnino nunquam purgetur, nisi quis ipsum medica- mentis longoq; tempore ad meliorem habitum transferat: Aut certo tempore sub illo affectu, qui- cunque semper vteros occupauerit. Etiam venarum angustia statim à principio congignitur, ubi G scilicet hac parte foemina male est formata. Ad huius affectus portionem & compressio se habet, quæ ex ijs quæ circumiacent valis fit, cum videlicet corpus immodice gliscit. Vteri verò intempe- ries, tum natura, tum sub affectibus quibusdam oritur, æque ut densitas. Incidit sanè aliquando & ipsius materiæ occasione, menstruæ consuetudinis retentio: quoties quod vacuatur, vel crassum est, vel glutinosum. Quin etiam si ipse menstruus sanguis sine vitio est: cæterum obstructio quæpiam in valis quæ ad vterum pertinent, ab huiusmodi humoribus prius est facta: sic quoque retinebitur menstruum. Sed & totius corporis culpa, aliquando prorsus non purgabitur foemina, aliquando parcius, aut liberalius, aliquando malum vacuabit. Et prorsus quidem non purgabitur, tum pro- pter plura exercitia, tum propter tenuem victus rationem, tum propter succorum ad alias particu- las inclinationem. Iam propter hæc ipsa, cum mediocria sunt, minus quam pro naturæ debito pur- gabitur: Sicut propter longam desidiam, & victum liberaliorem, plus iusto vacuabitur, sed & ma- la expurgabuntur, propter vteri rheumata: Vocatur autem id symptoma, fluxio muliebris, expur- gato scilicet per eam particulam toto corpore. Est autem perpetuo quod euacuatur, tale specie, qua- le est quod in animali redundat: aliud rubrum, sanguinis sanies: aliud album, à pituita: aliud palli- dum, quod est biliosum. † Est autem & præter hæc eorum quæ ab vtero fluunt vacuatio mala, pro- H pter affectum aliquem, qui in ipso sit exortus. Est præter eas, quæ prædictæ sunt, & talis mentium moratio, in qua nec ex sanguinis defectu, veluti post plurimas exercitationes & tenuem victum ac- cidere est dictum: nec propter affectum qui in ipso ortus sit vtero: purgationes vteri sistuntur, sed aliquando etiam sanguine propter robur in alias particulas delato. Verum (ut mox dixi) nihil ar- bitror difficile, quisquis hos commentarios perlegit, cum iam in multis sit exercitatus, ipsum quoq; talia inuenire. Quippe, q̄ & propter vteri proprios morbos, tum qui in processibus eius supernis & lateralibus consistunt (ceræas græci vocant) tum qui in collo, tum etiam qui in toto eius tergore, aliquando quidem, vel plura quam prius, vel pauciora veniant menstrua: aliquando autem pror- sus non veniant, vel mala veniant: neminem arbitror lateat: etiam Atretis foeminarum s. id est qua- rum natura qualibet ex causa perua non est, } in sermonis nostri diuisione sub hoc alicubi gene- re inuentis. Similiter autem & qui priapismus vocatur, tumescencia & inflatio inuoluntaria est ma- rium pudendi, symptoma scilicet à flatuoso spiritu natum. Quin etiam gonorrhœæ quæ absq; ten- sione pudendi sunt, ex imbecillitate retentricis seminalium valorum virtutis sunt: Tenso verò quo- dam modo pudendo, quasi cum conuulsioni quid simile instrumenta patiuntur, eueniunt. Non est igitur q̄ de eiusmodi symptomatis pluribus disseramus.

A. I. 3. f. 5. l. 1. c. II. 241. c

† Aliud aquo sum, hoc vide tur addidit ex Actio et Paul lo quaquam et Græci & La- tini contextu careant.

De

A De Causis Symptomatum quæ consistunt in Qualitatum Mutatione: ac De ijs, quæ vel se inuicem sequuntur, vel Non sequuntur, Symptomatis. CAP. 5.

SEd conuersi ad reliquum eorum genus, quod nec ipsum multa verba requirit propter ea quæ iam dicta de succedentibus sibi symptomatis sunt, iam opus hoc loco finiemus. Ergo colores mutabuntur, ut generatim dicam, succorum occasione, qui à naturali specie recesserunt, vel qui in altum corpus sunt reuersi, vel cutem veluti perfuderunt: membratim verò, propter causas quæ suc- cos ad tales tum motus tum affectus impellunt. Sunt porro hæc, tum animi perturbationes: tum am- bientis nos aeris, in calorem & frigus mutationes: tum ipsius corporis affectus, cui sanguis vel ca- lidior sit, vel frigidior, vel parcius, vel vberior, vel foras protrusus, vel intro retractus. Huius sanè ge- neris est omnis vitiosus succus, qui sua specie etiam totius corporis colorem alterat, ut in morbo re- gio, & hydericis, & elephantia, & splenis & iecinoris imbecillitate. Existit autem ad portionem, & in quaque particula, coloris mutatio. Figuræ verò naturales mutabuntur, particulis vel immodi- ce referatis, vel inanitis, vel à proprio loco translatis, vel aduulsis. Causæ verò cuiusq; horum, plures sunt, quas etiam inuenire difficile non est, sicuti superiora non negligenter sunt perlecta. Ad eun- dem nec graucolentiæ, aut molliciei, aut duritiei, aliorum ve his similibus causas inuenire opero- B sum est ei, qui ad prædictorum exempla procedet: quin immo iam dictæ à me sunt in fine libri, qui de symptomatum differentijs inscribitur: quo minus opus est de ijs nunc sumus prolixi. Sed hoc loco opus de symptomatum causis finiamus, illud tantisper adijcientes quod in libro de sym- ptomatum differentijs huc docendum distulimus: Quæ nam symptomata necessario sibi succe- dant, quæ non necessario: quod ipsum quoque non longa mihi disputatione videtur indigere: sed satis erit sub vnico exemplo methodo indicata, à particularium multitudinem fugisse. Censeo igitur, quod provenit, vnica ne ex causa fiat consideres, an ex pluribus: Si enim ab vnica, necessario ef- ficienti succedit: Sin quod fiat pluribus eget, non necessario. Atque hæc quidem in omni re com- munitis est methodus. Ad hunc igitur modum in symptomatis estimationem inibis. Quippe si sym- ptoma ab vnico fiat, necessario illi succedit: Sin ad secundi symptomatis generationem aliæ quæ- dam causæ concurrant, minime necessario priori succedet. Non enim si quis male concoxit, neces- se est spirituosum flatum sequi: sicuti nec morsum, † nec humidam multam ve aut contrariam de- iectionem, } aut inappententiam, aut intensam appetentiam, aut pigritiam ad actiones, aut intelli- gentiæ tarditatem, aut capitis grauitatem, aut vigiliam, aut cardialgiam id est oris ventris dolorem: multoq; minus aut epilepsiam, aut amentiam, aut extasim, aut coma: sed nec mœsticiam vllam, ne- que aliam quamlibet, nec multo minus melancholicam: præterea nec plenioris intestini, vel re- C num, vel lienis, vel iecinoris, vel pectoris, vel articularum dolores: æque ut nec inæqualitatem, aut horrorem, aut rigorem, aut febriem. Quanquam tum horum, tum reliquorum ferme omnium sym- ptomatum, nullum est quod non aliquo tempore in ijs qui male concoxerunt appareat. Immo pro- cruditatis magnitudine ac differentia, præterea naturæ hominis facili sensu aut difficili, singula- rumq; corporis particularum robore aut imbecillitate, aliàs aliud symptoma gignetur. Quippe magna cruditas, & maiora & plura symptomata creat: parua contra, pauciora minoraq;. Iam ve- ro eorum quæ male concocta sunt differentia, quæ quidem ad frigidum, & pituitosum sunt con- uersæ, aliorum symptomatum sunt causæ: quæ ad nidorosum & calidum, aliorum: Ad eundem modum & quæ mordent vel quæ non mordent, & quæ in halitosum spiritum solute sunt aut non solutæ. Sed & hominis natura (ut dictum est) ad symptomatum generationem tum facit, tum re- pugnat: Verbi gratia, quibus hebetis sensus ventriculus est, si nec vehementer mordentur, nec do- lent, nec multa excernunt, sed nec cardialgia laborant, nec facile capite infestantur: Quibus boni est sensus, ijs omnia hæc ex facili superueniunt, superno principio symptomata immittente. Quid di- cam singulis qui cruditate laborant, eam partem maxime nocumentum sentire, quæ maxime est im- D becilla: Proinde dicendum non est, symptoma vllum necessario cruditatem sequi. At vero actio- nis digerendi in corpus alimenti, siue priuatio, siue imbecillitas, atrophian necessario inducit: sicuti etiam alteratricis in quaque particula virtutis noxa. Iam separationis excremen- torum à sanguine frustratio, quæ separatricis actionis est symptoma, necessario co- loris symptomata inducit. Vocatur alterum eorum morbus regius: alterum, quod melancholico excremento succedit, sine nomine est. Simili modo in omni symptomatis genere, & quæ semper sibi succedant inue- nies, & quæ non semper. Ego verò longitudini parcens, hîc libro finem imponam.

† Græce δὲ δὲ ὑπερὸν διαχόρυσιν, ἢ πολ- λὴν, οὐδὲ πᾶν τὴν, i. nec hū- midā multam ve deiectionē, nec nauisā & ita ceteri in ter- pretes. Solut Linacer vide- tur legisse δὲ δὲν αὐτῶν, i. nec cōduriam.

Galeni

GAL. DE DIFFERENTIIS FEBRIUM LIBRI DVO

Nicolao Leonicensi Vicentino interprete

*Ad veterum exemplarium Græcorum fidem diligenter emendati
ab Augustino Gadaldino Mutinensi medico.*

ARGVMENTVM LIBRI

Prima quædam Principia docet, quibus Singularum Februm Differentiæ intelligantur: ac in Primo Libro agit de Ephemeris & Hecticis.

Prima Capita quibus Singularum Februm Differentiæ comprehenduntur. CAP. 1.

Februm dicitur, quæ quidem maxime propria sunt ac principalissima ab earum sumunt substantia: alia vero ab accidente aliquo. At quoniam neque horum ipsorum accidentium est natura una, sed non nulla quidem, proximiora ac magis sunt diuisæ substantiæ propria: non nulla autem, remotiora ac magis extranea: idcirco neque earum quæ ab ipsis accipiuntur, dicitur genus unum. Plurimum igitur aberrant, qui ab his, quæ maxime proprie ac principalissima sunt, abcedunt. Secundo autem loco quicunque licet has commemorare, eisdem in eodem modo commiscet omnes que ex aliquo sunt accedente receptæ, viles ab inutilibus minime secerne. Neque vero solus in dicitur generibus plurimi medici deliquerunt, vel quia videlicet superaddentes fuerunt, adeo ut eas et quæ nullius vltus essent commemorarent: aut quia viles et prætermittendo de fecerunt: sed vna est in ipsa generum in proprias dicitur sectione aberrauerunt. Statim enim cum primum atque præcipuum dicitur genus ab ipsius rei diuisæ substantia sumatur, intueri licet, medicorum non nullos genus hoc penitus præterire: non nullos autem vel superfluos esse in diuisione, vel deficere, licet Hippocrates in libro epidemiarum sexto, optimam fecerit diuisionem. Sunt autem hæc eius verba: ¶ Februm hæc quidem manui sunt mordaces, hæc vero mites: hæc autem non mordaces quidem, sed post insurgentes: alia vero acuta, sed quæ manui succubunt: alia sunt statim exardentes: quædam semper pusillæ & siccæ: quædam saluginosæ: quædam flatibus plena: aspectui graues, non nulla ad tactum humectæ: non nulla vehementer rubidæ, aliqua vehementer pallidæ, alia liuida, & alia huiusmodi. Apertissime enim in his febribus, ab ipsius rei substantia simul atque a dignotione, in proprias dicitur fecit sectionem. Si quidem febris substantia in genere caloris qui est præter naturam, consistit. Caloris autem dicitur, & ex eo quod magis & minus, & ex materia in qua hic præter naturam calor accenditur, & ex modo motus caloris eiusdem, accipiuntur: quas omnes vna cum dignotionis modo quæ admodum in procedenti sermone ostendimus, annotauit. Sunt autem omnino euidentes, quæ in eo quod maius aut minus consistunt: quo in genere dicitur, consueverunt medici magnam ac paruum febrem nominare, non proprie quidem rei quali, nomen quanti accommodantes, hoc tamen facere assueti non in febribus tantum, sed in mille alijs rebus, quæ licet in qualitate substantiant, magna tamen ac parua dicuntur. Quæ vero à materia dicitur sumuntur, in qua hic calor præter naturam accenditur, maxime propriae sunt, siue quod idem calor ipsum cordis corpus occupauerit, siue quod eos qui in eius ventriculis continentur humores. Reliqua autem ac tercia est post has dicitur, cum sola aerea substantia sufficienter incaluit, humores autem & solida corpora calefcunt quidem adhuc, non dum autem sunt calefacta: neque enim parum refert, si calefcere dicamus aut calefactum esse. Quid autem dicamus, hæc tibi exempla manifestissime ostendent. Cogita aquam calidam lebeti frigidam intectam: deinde ex eius vicinia lebetis corpus calefcere quidem, non dum autem exquirite esse calefactum. Excogita iterum in calidum atque ignitum lebetem aquam frigidam infusam: deinde ab eodem lebetem adhuc calefcere,

Aleferi, non dum autem esse calefactam. Horum quidem exemplorum sum, primam febrium dicitur ostendit, quas diximus ipsum cordis corpus occupasse: Primum vero eas quæ in ipsius consistunt humoribus. Reliqua vero & tercia differentia simile quidem omnino non habet exemplum: at manifestioris quidem doctrinæ gratia, concipe animo fabrilem sollem trahentem quidem ad se ipsum aerem admodum calidum: deinde ab eodem caleferi, non dum tamen esse calefactum. Sed & rei quam monstrare volumus naturam exemplum ipsum magis ostendet, si humorem in solle contentum cogitaueris: adhuc vero magis si solis foramina per quæ aerem trahit atque efflat, adeo arte fabricata, ut humorem quidem non admittant, aeri autem peruia existant. In quo sanè plurimum differunt naturæ opera ab his quæ humana arte sunt fabricata. Nam mixta est in omnibus arterijs per multa foramina spirantibus aerea substantia sanguini, ac nihilominus in corde ipso, ut quod confluxile sit omnibus ipsis arterijs. Incipit igitur hic præter naturam calor quæ & febrè nominamus, alias ex alijs eorum quæ nuper diximus: spargitur autem, atque vna cum patiente afficit duo reliqua genera. Facillima igitur ab humoribus ad ipsum caliditatis transumptio: non aque autem prompte vna cum spiritu accendunt humores. Corpus est solidum humoribus atque aerea substantiæ facilius calorem impartitur, quam ipsum ab eis suscipiat. Omnis si quidem substantia tenuis promptius alteratur, quam crassa: Est autem tenuissima ma quidem aeris, crassissima vero corporum solidorum, media humorum est substantia. Nihil autem in præsentem opere differt, siue ipsum siue aerem dicamus: nam de hisce omnibus alibi diligentissime diffinimus. Nunc autem hoc tantummodo sufficiat intelligere, quod & Hippocrates (ut arbitror) ostendit his verbis: ¶ Continentia, contenta, & impetentia: continentia si quidem solida appellans, contenta vero humores, impetentia autem spiritus. Nam dispositio febrilis alias ex alijs eorum, quæ ante diximus, sumit initium: At in genere primo iam læso non sistit, sed duo reliqua genera inuadit: ac nisi antea soluat, progressu temporis illa quoque similiter afficit. Hæc quidem sunt totius sermonis capita.

De Euidentiibus & Communibus Causis Februm.

CAP. 2.

Et oportet quæ iam dicta sunt vna demonstrare, atque vniuersumque generis febrium dignotiones exponere: quæ primum autem necessarium est de earum et generatione aliquid disserere. Quod igitur ex laboribus, ira, & tristitia, & Solis ardoribus, atque frigidibus, vigilijs, & cruditatibus, ebrietatibus, & crapulis, quidam febricitare conspiciuntur, nemo est qui ipsa doctus experientia non agnoscat. Et quidem est quod aeris pestilens status febrim afferre consuevit, nemo sanæ mentis dubitauit: sicuti & pestilenti morbo laborantium conuersatio, periculosa, ne inde contagium contrahatur, quæ admodum ex scabiè & lippitudine. Est etiam eorum qui tabe correpti sunt consuetudo nequaquam secura: atque omnino eorum qui putridum expirant, adeo ut domus quas habitant, foetidum exhalent odorem. Illud quoque longa experientia compertum, quod qui consueta exercitia omiserint, & alijs morborum generibus, & febribus maxime corripuntur. Et quidem omnes, ut ita dixerim, homines norunt, quod quæ plethra id est repletio vocatur, & cibi prauis, & medicamina, astusque circa canis ortum, pluraque huiusmodi alia, afferunt febres: Qui vero ab eisdem causis nostris corporibus adueniat affectus, ex quo febricitemus, hoc sanè multos latet, & a plerisque etiam qui se medicos profitentur, ignoratur. Duplex autem hæc ignorantium medicorum genus: Alterum eorum qui soli experientia nituntur, aliumque nullius rei naturam posse à ratione inueniri: Alterum est genus hominum, qui sibi nomen sapientiæ vindicant, & licet parem habeant cum prioribus ignorantiam, opinionem tamen scientiæ sunt aucupati: Sed eorum incitia inde habet initium, quod in rationalibus methodis nequaquam sunt exercitati, quæ nos distinguere ac secerne docent eas propositiones, quæ demonstrandi vim habent, ab ijs, quæ probabiliter quidem continent, nihil tamen veri possunt aut inuenire aut demonstrare. Cum vero ad hanc ignorantiam accesserit arrogatia, ex ipsis quidem non nulli ad tantam infaniam ac temeritatem peruenerunt, ut neque ea quæ omnes homines experientia magistra, febrium causas esse didicerunt, velint ipsi concedere. De quibus cum à nobis sit in libro de procatartibus id est præincipientibus causis sufficienter disputatum, superfluum esset eorundem hominum nugas hoc in loco repetere. Neque enim sermonem facere institui, qui aut alijs contradicat, aut sophismata soluat, sed qui scientiæ doctrinæque intendat, suppositionum quidem loco habens quæ alibi à nobis sunt demonstrata, febrium vero differentias docens.

Quo pacto ex Præincipientibus Causis. Varia in corpore Febriles

Dispositiones oriuntur.

CAP. 3.

Sunt igitur suppositiones hæc: Calidum, frigidum, humidum, & liccum, esse corporum elementum. Primumque ex eorum intemperaturis constituit ægritudines: ex quarum numero Febris est vna, quando in corde quædam præter naturam caliditas generatur. Differentiæ vero secundum genus caloris, de quibus præfens transigit sermo, à materiæ differentia sumebantur, quæ febrilem caliditatem suscipiunt: quæ tres erant secundum genus: Vel enim in ipso cordis corpore accendi dicebantur, vel in humoribus, vel in spiritu: Præincipere autem in omnium febrium constitutione causas, quæ ab omnibus manifeste noscunt, quas est paulo ante commemorauimus: In quibus medici, qui se ab experientia Empiricos vocant, ex obseruatione ad curationem aliquid proficiunt: Rationales autem ipsius rei naturam venientes, cum indicationibus vrant, ab illa, ad futurorum præcognitionem atque ad curationis inuentionem iuuantur: neque eorum vltimum prætermittunt, quod experientia fuerint inuenta, sed multa ex rationali methodo

*¶ Avax dicitur
id est in sensu
leuatom, ut an
tiq. inter.*

*¶ prius, ipsam
dicebantur.*

61. Epid. c. 6. l. 1.
c. 29. 3. 158. c.

A. l. 4. f. 1. c. 1.
c. 1. 411. c.

A. l. 4. f. 1. c. 1.
c. 1. 411. c.

6. Epid. c. 6. 7.

thodo illis adiungunt. Quæ nam verò sint quæ vtrâq; inueniantur via, experientia, s. ac ratione, ali-
 bi est à nobis monstratum. At, quam singule præincipientes causæ in corpore faciunt dispositionē,
 quæ febrem accendat, nunc ostendere intendimus. Quæ non vnum videmus modum generatio-
 nis aut augmentationis caliditatis (si quidem neque ignis ipsius sed vel " propter motum, vel pro-
 pter putrefactionem, vel propter adhesionem alterius caloris, aut propter detentum calidi effluxus, aut
 propter missionem calidæ substantiæ quodam veluti ex fonte effluens, quæ quo ad nostrum
 sensum, vel generet, vel augeat caliditatem, necesse omnino & febrium causas reduci ad eos quos
 proxime diximus modos. Veluti statim exustio, siue ipsa Solis operatio talem sortiat appellatio-
 nem, siue qui ab eodem fit in corpore affectus, siue ille qui iam effectus est, est quidē sanè & hoc
 ipsum calor præter naturam, non dum tamen febris, nisi cor vnâ calefiat. Omne quidem huiusmodi cau-
 sæ genus fieri constat ex rei calefactis adhaesu, siue Sol, siue ignis, siue medicamen fuerit ea res que
 calefacit, extrinsecus contingens, aut propinquans, aut adhaerens, siue quouis aliquo vocabulo quis-
 piam vti voluerit. Ira autē est veluti quidem feruor quidam, ac vehemens motus potentia irascibi-
 lis in ipso cordis corpore sita: simul autē cum hoc feruore calefit aliqui quidem spūs substantia, aliqui
 verò sanguinis. Quod si ita contigerit, vt ea corpora quæ in se caliditatem admiserunt, longo eam
 tēpore retinere natura apta sint, licet motus cordis sedetur, in hisce tñ remanet calor præter naturā,
 atq; inde hominem febricitare est necessarium. Huiusmodi ergo febris habet originē à motu atq;
 feruore naturæ caliditatis. Quæ autem ex tristitia fit, ex solo motu, non autem ex feruore generatur.
 Quæ autem lassitudines sequitur, principium quidem & ipsa habet, multam musculorum, neruo-
 rum, copularum, & articularum motionem, quæ sanè & prima calefiunt: hinc verò continuatim ca-
 lor ascendit ad cor, atq; inde homo febricitat. Quæ autem ex densitate cutis accenditur febris, qua-
 lis maxime frigefactis atque adstrictis corporibus solet accidere, mordaci effluxu in corpore acer-
 uato contingit. Semper enim animalium corpora distillantur, idq; duplici modo, effluis ad exteriora
 vaporosis atq; fuliginosis superfluitatibus, ac rursum intro attracta refrigerante, ac ventilante na-
 tium calorem aerea substantia. Cum igitur aliqua causa potentior cutim densans, eos de quibus
 diximus meatus angustiores effecerit, sæpius quidem in plethoricam dispositionem incidit corpus,
 quādo & vaporosum & optimum quod effluit, extiterit: Nō nunq; verò in febrem, cum nimium
 acre mordaxq; fuerit: quo tpe maxime, qm̄ intra corpus quod refrigerandi vim habet non attrahi-
 tur, calor simul augetur. Acris autē ac mordax effluit superfluitas ijs qui aut natura vitiosos habent
 humores, aut prauis cibarijs vtuntur, aut sæpius cruditatem patiuntur: Ac tum præsertim cum post
 huiusmodi cibos assumptos, sæculentam vel lutulentam, atq; ex lacunis vel piscinis siue paludi-
 bus siue quouis alio, corruptam ac putridam biberint aquam. Idem ijs quoq; accidit, qui supra mo-
 dum laborant, aut vigilant, aut cogitant, aut medicamina acuta iugiter sumunt. Voco autem praua
 cibaria, tum ea, quibus hoc ipsum est à natura insitum, sicuti allia, cæpe, nasturtia, porros, brassicas,
 ocyma, & vrticas, & quacunque alia agrestia dicuntur, veluti quæ apud nos lampfana vocantur:
 Et præterea natura quidem optima sunt, sed ob quosdam putrefactionis modos æquale prædictis
 aut maius aliquando vitium contraxerunt, veluti frumenta, hordea, atq; omnes aliæ fruges quæ ad
 usum cibi assumuntur: quarum non nullæ temporis longitudine ad putrescibilem ducuntur dispo-
 sitionem: alia, qm̄ malè reposita fuerint, situ replentur: quædam verò & in primo ortu rubigine
 deprauantur. Tales cibos hodie quoque urgente fame plures coacti comedere, non nulli quidem à
 putridis ac pestiferis febribus interierunt, non nulli autē pustulas, instar scabiei ac lepræ in corpore
 contraxerunt. Quum igitur plenum fuerit corpus huiusmodi humoribus, nulla verò obstructio
 aliquod ex visceribus oblideat, libere autem totum animal per cutim diffletur ac refrigeretur, sani-
 tate quidem fruatur animal, sed dubia ac momentanea: Cum autem constringi terminum extero-
 rem, aut obstrui penitiorum partium meatus, contigerit, in constrictioibus quidem, quod nuper
 diximus, febrium genus consequitur: in obstructionibus autem, quod paulo infra dicemus. Nihil
 ergo mirum, si ex ijs qui cruditatem passi sunt, non nulli quidem à febribus correpti fuerunt, alij ve-
 rò minime. Nam, qui iam humores habent vitiatos, ac male distillantur, aut intempestiue laborarūt,
 aut balneis superfluis vsi sunt, hi facile febribus corripiuntur: At, qui bonos habent humores, ac be-
 ne distillantur, & quiescunt, & quæ circa ventriculū atq; hepar sunt, fouerūt, his febrile est impossi-
 bile. Nā in eis dē relidet ventriculi atq; hepatis partibus quocumq; corruptū est, ac paulatim per tē-
 pus coquit, atq; optimū fit: sicuti ijs qui se post vehementes motus exponunt aut æstiuo Soli, aut bal-
 neis calidis dulcium aquarū, corrupta cibaria in totum habitū corporis recipiuntur. Sic & quibus-
 cunq; cibi corrupti per aluum deiciuntur, febris non subsequeretur, nisi alia causa accederet, veluti
 aut quia supra modū fatigati essent ob frequentius surgendi necessitatem, aut inflammationem in
 ventriculi partibus subtenuissent. In obstructionibus sanè foraminum, atq; humorum intrusioni-
 bus (nam & de hoc dicere distuli) ex putredine patiuntur febrem animalia. Promptissime, n. putre-
 scunt quæcunq; calida ac humida & multa sunt in calidis locis, nisi distillari simul ac refrigerari con-
 tingerit. Nihil igit mirū, si ex plethoris febres eveniunt: etenim obstructiones multe sūt, atq; vniuer-
 sum corpus in huiusmodi affectibus male distillat. Sicuti sanè in altera multitudine, q̄ rōne potētia
 dī, cito ad corruptionē hūores deveniūt, qm̄ nō āplius supant neq; cōcoquunt p̄be, cū ea à qua cōfi-
 ciuntur,

A. l. 4. f. 1. r. 1.
c. 15. 412. dA. l. 4. f. 1. c. 2.
c. 1. 416. dA. l. 4. f. 1. r. 1.
c. 1. 411. c

ciuntur, vis inualida existat. Propterea etiam quæcunq; cibaria glutinosa sunt ac crassa, sunt magis
 morbosa: obstrui. n. atq; intrudi eum qui ab ipsis generatur humorem facilius existit. Quid igitur
 non ne contraria ratione acria atq; extenuantia morbosa videntur. n. similiter à febribus interitari,
 qui vtrâq; victus rationem nimium sequuntur, qm̄ & supra diximus oia talia mali succi esse. Vi-
 tiosorum igitur humorum rōne, hæc: Ob putredinē aut, quæcunq; glutinosa sunt ac crassa, febrium
 sunt causæ. Partes et quæ inflammationem patiuntur, rōne putredinis febres accendunt: intrusus. n. in
 ipsis influens humor, cum non bene diffletur, putrescit. Cum igitur fluxio fuerit ex qualitate biliosa,
 calor erysipelatosus partē occupat: cum verò sanguinea, phlegmonosus: qm̄ verò ex ambabus mix-
 ta fuerit, fit vel erysipelas phlegmonosum, vel phlegmone erysipelatosa, nomen quidem ab humo-
 re superabundante suscipiens, cognomen autem ab altero. In hisce autem omnibus comunicatio-
 nis ratione febris accenditur: semper enim calefactæ proxima pars simul calefit, donec ad cor com-
 municatio pertingat. Nam & in carbunculis id quod continuum existit vnâ calefit: sunt autē ex san-
 guine quidem satis calido; sed ad atræ bilis naturam propter aduersionem conuerso.

De Pestilentis Febris generatione: ac Quo quis Pacto illam Precauere possit. CAP. 4.

B Alidiores autem ambientis aeris status, quales maxime circa Canis ortum contingunt, per in-
 spirationes quidem manifeste cor calefaciunt: corpori autem extrinsecus circumfusi totum ip-
 sum calidius efficiunt, sed præsertim arterias, vt quæ ipsius " substantiæ aeris ambientis aliquid tra-
 hant: cum quibus omnibus simul cor affici est necessarium: & cum supra modum incaluerit, ip-
 sum primum atque potissimum febrilem calorem suscipere atq; ad vniuersum corpus transmittit.
 In pestilenti verò aeris statu, inspiratio potissimum est causa. Fit enim & aliquando ob eos qui
 sunt in corpore humores ad putrescendum paratos, cum breuem aliquam occasionem ad febris ori-
 ginem ab aere ambiente acceperit animal. Magna autem ex parte ex inspiratione incipit aeris cir-
 cunstans à putrescibili euaporatione infecti: Putredinis autem principium, vel cadauerum multi-
 tudo non crematorum, quemadmodum in prælijs contingere solet: aut ex aliquorum vel lacuum
 vel paludum æstatis tempore euaporatione. Contingit autem quandoque præcedere ambientis
 aeris caliditatem immoicam, quemadmodum in ea pestilentia quæ Athenienses inuasit, vt Thu-
 cidides inquit: Sed in tugurijs suffocantibus æstatis tempore habitantium corpora corruptione la-
 borabant. At quia humores corporum ex victus prauitate erant putredini obnoxij, hinc febribus
 pestilentibus origo data est. Forte autem per continuum ex Æthiopia quædam putredinis fluxere
 contagia, ijs quorum corpora erant ad patiendum parata, febrium causæ futura. Oportet enim
 semper hoc in toto sermone memoria tenere, q̄ nulla causarum sine patientis aptitudine agere po-
 test: alioquin omnes qui sub æstiuo Sole commorantur, febricitarent: aut qui nimio motu exercen-
 tur, aut vini potu grauantur, aut ira excandescentes, aut tristitia afflicti, febricitarent: alioqui etiam,
 vt arbitror, circa Canis ortum omnes ægrotarent, ac in pestilentijs morentur. At vt diximus, ma-
 ximam in generatione ægritudinum partem habet, eius qui passurus est, habitus corporis. Sup-
 ponatur igitur vt in exemplis, in ambiente quidem aere non nulla pestilentia semina contineri: ac
 ea quæ ab ipso corpora continguntur, non nulla quidem esse varijs admodum superfluitatibus ple-
 na iam ex se ipsis ad putrescendum paratis: non nulla autem pura, atque inutili materia carentia.
 Ac primis quidem adiungatur in multis corporis partibus obstructio foraminum, atque ea quæ
 plethora vocatur, & vita ociosa in multis crapulis & ebrietatibus ac reueneræ vsibus immode-
 ratis, atque ijs quæ necessario omnia quæ nuper diximus consequuntur, cruditatibus: Reliquis
 verò omnibus corporibus puris ac superfluitatibus omnino carentibus ad sint præter hæc bona, li-
 bera in omnibus spiratio meatibus, cum obstructionibus atque adstrictionibus careant: exercitia
 etiam sint moderata, victus temperatus: Ac deinceps his suppositis cogita quomodo vtraque cor-
 pora affici sit rationabile ab eo, quem inspirant, aere putredinoso: An non rationabile est illa qui-
 dem statim à prima inspiratione principium putredinis sumere, ac plurimum in malo procedere:
 quæcunq; autem munda sunt, ac superfluitatibus carent, non nulla quidem nihil, non nul-
 la verò minimum mali sentire, ita vt facile ad naturalem habitum habeant regressum: Sic & cum
 aeris temperatura à naturali habitu ad caliditatem atque humiditatem immodice fuerit conuersa,
 pestilentes quidem oriri morbos est necessarium: plurimum verò eisdem laborare quicunque fue-
 rint superflua pleni humiditate: quemadmodum qui moderatis laboribus se exponit, ac victu vti-
 tur moderato, in omnibus huiusmodi dispositionibus nullam omnino sentit offensionem. Ac
 hic quidem sermo in vno nunc à nobis prolatus est exemplo, sed nihilo minus in omni genere cau-
 sæ veritate complectitur: & quicunque integre in eo vult exerceri, de præincipientibus causis
 legat librum. Equidem ego in præsentia prolixitati parcens, vbi vno capite vniuersa comprehen-
 dero, finem sermoni constituam. Oportet siquidem in omni causarum genere diligenter aduer-
 tere, ex qua maxime potentia ægrotare contingat: deinde corporum dispositiones, tam quæ eidem
 consentiunt, quam quæ aduersantur, considerare: illud pro comperto habentes, quod quæcun-
 que consentientes sunt, facillime læduntur: contrariæ autem ac renitentes, quantum viribus ac
 magnitudine contrarietas valet, tantum inuictas perdurare contingit. Vidi ego aliquando in tali
 temporis

* Al. disposi-
tio.* Al. disposi-
tionem.

2. Epid. fec. 1.
Itatim i. p. f. c.3. Epid. c. 6. 3.
t. 50. 1. 4. h* Al. dogma-
tis.2. Apho. 17.
Ex. ord. 11. h

temporis statum, qualem ait Hippocrates in Cranone fuisse, non paucos carbunculos grassari per Epopulum, quorum erat generatio eadem, omniaque alia, quemadmodum scribit Hippocrates ex quibus sita similia: & quidem quaecumque in tertio libro epidemiorum, de pestilenti aeris statu ab Hippocrate referuntur, in altero eidem simili pari modo eueniunt. Erat autem eorum summa, ut ostendit idem Hippocrates, ipsa putrefactio: Quod cum nos prauidissemus, statim ab initio quaecumque corpora humida videbamus, omni via excicare conabamur: quae vero siciora, in ijs antiquum habitum conseruabamus: at in quibus superfluitates redundabant, haec purgationibus sanabamus: obstructions autem foraminum aperire atque abstergere studebamus. Sed haec quodammodo methodi curatiuae propria esse videntur: neque in ambiguo est, quin plenissime de hisce sit a nobis in eo loco dicendum. Nunc vero de ipsis volui facere mentionem, cum eum prosequeremur sermonem, in quo, quemadmodum ab eadem causa inualefcere non nulli quidem a febris corrumpuntur, non nulli autem illaesi perseverant, exponeremus. Cum enim corporum dispositiones dissimiles sint ac multiformes, quaedam facile superantur ac patiuntur a causa in ipsa operante: quaedam insuperabiles ac impassibiles omnino existunt, vel cum difficultate patiuntur. Ad huius vero rei demonstrationem coacti sumus etiam curationis meminisse, non aliter affecti quam Hippocrates, qui quodam in loco per similem modum vulgatissimum illud dictum conscripsit: Ostendit autem curatio. Est igitur & quae praecuratio F stodia dicitur, curatio quodammodo: sed ipsa videlicet nomina apud medicos saepius confunduntur. Sicut enim in altero libro est a nobis ostensum, omne medici opus est errorum qui circa humanum corpus eueniunt, correctivum. Sed nihil ista subtilitate sermonis hoc in loco indigemus: siue enim in duo nomina diuidas totum, curationem ac praecuratiuam: siue ambo in vnum colligas, curationem nominans: non paruam coniecturam affert eorum dispositio, qui a pestilentibus atque in populum grassantibus morbis affici prohibentur, quae non aequae omnes ab eiusmodi causa patiuntur. Vna siquidem ac prima est in omnibus communis intentio, quod corpus quod maxime superfluitatibus vacet, atque optime spirer: Secundo loco post hoc, ut praepotentis causae quoad eius fieri potest aduersetur. At quibus eorum contraria insunt, celerrime capiuntur, ac quae maxime laborant.

Non omnem febrem ex putredine oriri: ac de Ephemera ex Tumoribus Inguinum nata. CAP. 5.

Sed quoniam de febris pestilentibus facta est mentio, quae omnes a putredine ortum habent, operapretium videtur, ut hoc loco sistentes sermonem de antiquo dogmate consideremus, omnem febrem ex humorum putredine fieri asseuerante: siquidem eius sententiae esse periclitatur omnis ab Athenaeo chorus, viri tum in ceteris quae ad artem pertinent, tum praesertim in februm contemplatione, minime contemnendi: De quibus ego maxima ex parte illis consentio, nisi quod eas quae ephemerae nominantur, excipio: neque enim videntur mihi haec humorum sequi putredinem. Sed qui quidem ex Solis incendio febricitat, ab agentis causae caliditate alterari natura aptus est. Qui vero ex ira, & huic feruorem quidem aliquem eius qui circa cor sanguinis fieri est necessarium, non tamen etiam putredinem. Sic & ei qui supra modum exercitatus est, vehementior caliditas praeter naturam sine humorum putredine in corpore accenditur. Et cui cutis adstricta est, cum prius aciores superfluitates per eam euaporarent, postquam retentae sunt ac coaceruatae, incidit in febrem, nulla interueniente humorum putredine. Et quae ex bubonibus febres oriuntur, omnes sunt male, exceptis ephemeris, quodam in loco inquit Hippocrates. Et quidem bubo ex genere est inflammationum: & quantum ad hoc assentior illi qui de putredine, sermoni: eius enim ratione ex inflammationibus, quas graeci phlegmonas vocant, febricitare contingit, non ea quam Erasistratus opinabatur. Sunt tamen quaedam febres ex bubonibus ex genere ephemerarum: quemadmodum & aliae quaedam non facile tractabiles morbos ex vlcere, aut inflammatione, aut abscessu, aut aliqua huiusmodi altera in visceribus dispositione, ortum habentes, nunciant. Differunt autem, quae ex bubonibus febres oriuntur, ab ijs quae ex humorum putredine eueniunt, quae vel in aliquo viscerum, aut in cauis & maximis valis, ortum habent: Quoniam quae ex bubonibus sunt, concalefaciunt semper partes continuas, donec vsque ad cor calor febrilis attingit: non peruenit autem ad ipsum putrida fuligo, sed ibidem permanet in loco bubonis circumscripita sola alteratione per continuum facta, vsque ad cor perueniente calore: quo maxime modo in ijs qui Solis calore deurrunt, aut lassitudinem patiuntur, a primis partibus calefactis vsque ad vitale principium caliditas permeat: In putredine autem, quae aut in visceribus, aut in magnis sit valis, quidam veluti fumus ex putrescentibus humoribus ad cordis ventriculos peruenit. Et quidem in bubonibus omnes cunctum humores putrescere solent, siue per vnum, siue per duos continuos dies, ut qui inuicem adharent atque in vno loco concludantur: At qui in visceribus sunt valisque magnis, ut qui continuo fluunt, suoque contactu vicinos ad putredinem trahunt, spatio temporis putridum calorem accendunt. Sed ut vno dicatur verbo, quemadmodum in extrinsecis omnibus quaecumque praeter naturam a quavis causa calefiunt, si quidem imputescibile sit quod calefit, veluti lapis vel lignum aut tale aliquid aliud, eo vsque durare caliditas solet, donec paulatim refrigeretur: quod autem putrescere natura aptum est, semper ad continua dispartitam continet caliditatem. Quemadmodum aliquando in agro conspexi excrementa iumentorum simul ac colum-

4. Apho. 55.
Ext. ord. 33. c.† In aliquibus
Cod. graecis a.
est, ephemer.A. l. 4. f. 1. 1.
c. 1. f. 416. c.A. l. 4. f. 1. 1.
c. 6. 412. d.

Ac columbarum quadam ex parte a Sole adeo vehementer calefacta, quae instar fumum multam euaporationem in sublime emittent, non parum mordacem ac dolorificam, & si quis proxime accessisset, nares oculosque laedentem. Ipsa etiam excrementa tangentibus adeo calida sentiebantur, ut qui longiori tempore manus & pedes ad mouisset, exureretur. Non tamen continuo huiusmodi casus perdurabat, sed in die qui sequebatur, quicquid superiori die ad summum feruoris peruenerat, refrigerabatur: quod autem huic continuum erat, dum prima pars quae calorem conceperat in summo esset feruore, ipsum interim paulatim succensum, mox priori le feruore remittente iterum incalibat atque efferuescebat: & paulo post priori parte refrigerata, ipsum summum feruorem obtinebat: hocque rursus deferuescebat, dum pars continua paulatim succendebatur: quae paulo post vehementius accensa, ad summum feruoris perueniebat, prior autem refrigerabatur. Hic autem circuitus in vnus feruore diei ac noctis spatio peragebatur, adeo ut res quotidianae febris, quam graeci amphimerinam appellant, propriissimum esset exemplum. Quod si duobus diebus ac noctibus idem circuitus factus fuisset, tunc febris tertiana eo modo fuisset exemplum: & si tribus, quartana: & quatuor, quinta, si tamen & quinta febris exsistat: ego enim non dum liquido vidi neque huiusmodi circuitum, neque alium qui ultra quatruiduanum protenderetur. Sed de febris quae per circuitum accessiones habent, postea dicetur.

Similem esse putredinem Tumorum & Vascularum: ac Quibus notis Pus optimum, ac Vrina optima deprehendatur. CAP. 6.

Humorum autem putredo quae in valis sit, similis est ei quae in inflammationibus atque abscessibus accidit, aliisque collectionibus, duplex quidem secundum genus. Ex duorum autem generum miscella alia tertia secundum speciem euariet, quoniam & innumerabiles miscellae modi in eo quod magis & minus alterum genus superat & superatur, reperiuntur. At duorum generum alterum quidem sit superante natura, alterum vero superata. Et superante quidem sicut in inflammationibus & similibus collectionibus omnibus, pus in humoribus autem qui in venis atque arterijs continentur, quoddam quod puri proportionem respondet, subsidens in vrinis. At talis quidem putredo non simpliciter quidem putredo existit, sed aliquid in se continet coctionis: nam adhuc ut coquendi vascularum remanente, qui interim putrefit humor, ad talem peruenit alterationem. Sed & alterum est putredinis genus, cum ea vis cui coquendi officium est demandatum, adeo imbecillitas facta est, ut nullam amplius facere possit in putrescente superfluitate ad opunum transmutationem: Quod quidem vsu contingit non nunquam, cum eadem vis ad vltimum imbecillitatis peruenit, etiam si id quod putrescit, mediocriter sit vitiatum: Interdum vero fieri potest, ut vis quidem ipsa non omnino sit imbecillis, humor vero putrescens maxime sit vitiatum. Huius superfluitatis putredo, neque consistentiam neque aut colorem aut odorem habet vnum, sed semper secundum substantiam putrescentem permutat, ac multis modis euariet illud quod putrescit: Altera autem putrefactio, quam & coctionem esse diximus, semper ad vnam puri speciem terminatur coloremque ac consistentiam & odorem. Superante igitur integre ipsa natura, optimum sit pus conspectui album, & crassum, & quaque versus sibi simile, lene autem tangenti, ac minime foetidum: si vero semiputridum fuerit, tertium in tali transmutatione genus quod paulo ante diximus sit. Dicitur vero & illud est, quod multiforme huiusmodi genus existit: nam in eo, quod magis & minus suscipit coctionem, est innumerabilis differentia. Saepius enim cum colore album factum sit, vel foetidum odorem, vel tenuem substantiam obtinet: saepius vero non album apparet, sed liuidum: atque in his omnibus magis ac minus infinitis modis euariet. Quotcumque vero in abscessibus putredinis sunt differentiae, totidem & in febris quae ex putredine accenduntur, sunt eorum quae in vrinis apparent, formae. Optima vero vrina quae ex putrescente humore, coctionem a continenti vase suscipiente, perficitur, est: quae album & lene & aequale & minime foetidum sedimentum habet: pessima autem est, quae in omnibus maxime contrario modo se habet: quae vero intermedia existit, quanto propius ad alteram accesserit, tantum aut melior aut deterior existit. Sed de vrinarum differentia in commentarijs de citilibus dictum est.

Quibus Notis Ephemera a Ceteris febris distinguantur: ac in Quibus Affectibus Pulsu Durities existat. CAP. 7.

As autem quae ex putredine humorum febres accenduntur, alias ab ephemeris oportet existimare: neque earum discretio difficilis est, quanquam non nullis videatur esse impossibilis: Nos vero hoc millies re ipsa probauimus, prima accessione finita, lotum hominem ac mediocri cibo refectum ad consueta opera transmittentes, ut qui alteram febris accessionem sensurus non esset: neque nos nostra existimatio sefellit. Vnum vero hoc est praecipuum februm ephemerarum indicium, ab aliqua incipere causa recentis ac manifesta, quae ante praecesserit, qua omnes medici iuniores vitato vocabulo procatarticae siue praecipientem appellant. Sed & si hoc inseparabile sit talium februm, in indicium tamen earum proprium non est: nam & aliarum quaedam ex causa manifesta fiunt, quae ante praecesserit. Inseparabile vero ac proprium est coctio in vrina statim die prima: Ac praeterea pulsus ad magnitudinem ac celeritatem effectum dignam accedentes, ita ut frequentia a proportionem deficiat secundum exteriorem quietem. Est autem & magis inseparabile ac proprium quod nullo modo ad celeritatem

Tertia Classis.

e e e

ritatem

ritatem ea pars pulsus quæ systole dicitur tendit: & si aliquando contingat hoc, minimum ac vix perceptibile existit, parumque à naturali tenore mutatum. Sed & caliditatis suauitas proprium atque inseparabile est huiusmodi febrium indicium. Inseparabile quoque, æqualis atque incompressus ascensus in caliditate ac pulsibus simul, non tamen proprium, cum & alijs quibusdam adlit: Sicuti etiam consistere febre mediocritas: neque enim hoc etiam est proprium, quantum his maxime inest. Et melius sanè est hæc quæ cetera existunt in crescente febre ac consistente, quoniam magis ephemeris in sunt, inter propria reponere. Sic, n. fieret, & si non rei ipsius species, at pulcherrimum atque exquisitissimum in ipsa, huiusmodi febrium proprium simul atque inseparabile signum: Sicuti & cum sudore, aut rore, aut omnino cum aliquo optimo vapore declinatio, ubi integra febris cessatio sequatur. Hæc quidem est communis dignotio generis febrium ephemerarum, nam postea de earum singulis speciatim dicemus.

Alterum verò febrium genus, quod ephemeris ex aduerso distinguitur, nullum quidem nomen eò sortitum est. Sunt autem duæ primæ differentiæ quæ non obscuram habent specierum discretionem. Nam quædam ex istis ex putredine humorum accenduntur: Quædam verò ipsas solidas occupant animalis partes, atque eas heclicas, i. habituales febres appellatur, vel quæ firmæ ac solutæ difficles sunt, quemadmodum habitus: vel quæ ipsum corporis habitum comprehenderunt, sic enim vocare consueverunt solidas partes, humidis ex aduerso distinguentes. Indicia verò febrium, quæ ex humorum putredine accenduntur hæc sunt. Primum quidem non inseparabile, sed proprium, quod nullam earum, quæ præincipientes causæ dicuntur, eas antecedit: neutri enim aliorum generum hoc inest: quoniam Ephemeræ omnes à præincipientibus causis originem habent: Hæcicæ autem quando sine his generantur, nunquam ab initio inuadere consueverunt: Adeo quod ubi quis sine præincipiente causa coepit febricitare, scire oportet huius passionis causam in humoribus esse. Illud verò non nunquam visum venit, quod aliqua manifesta causa præincipiens, sui ratione febrem accendit ephemeram: subsequitur autem altera ex putredine humorum, quæ quod afficitur corpus, ad id habile fuerit, hoc est quando impurum extiterit, ac superflua materia redundans: hæc enim cum in ephemeris immoderatum calorem contraxerit, atque hinc putrescendi principium acceperit, alteram speciem februm succendit, priore desinente. Vnum verò proprium simul atque inseparabile in omnibus successione indicium, quod febris ephemeræ quiete integram subsequenter non habet. Contingit verò aliquando, ubi ephemeræ febris consistit, aliquod permutationis indicium ostendi: ac multo magis cum iam coeperit declinare, quo tempore, id quod paulo ante dicebamus, ea tranquillitas abest, quæ adesse deberet. Hæc quidem sunt permutationis indicia. Initium autem à rigore sumere febrem, ubi neque ardor solis, neque frigiditas valida præcesserit, qualis præsertim per nitentem facientibus iter contingere solet, aut qui aliter in vehementi frigore diutius commorantur, proprium & hoc existit signum febrium, quæ ex putredine accenduntur humorum, non tamen inseparabile, neque enim in omnibus inest: Quemadmodum neque horrores ipsi sunt ab huiusmodi febribus inseparabiles, sicuti neque ab initio proprium. Inæqualitas verò pulsuum atque caloris siue in principijs siue in augmento contingat, est huiusmodi febrium generis proprium indicium, non tamen ipsum inseparabile: Multa enim & sine insensibili inæqualitate incipiunt, atque ad consistentiam accedunt. Adhuc verò magis neque hoc inseparabile est, nimirum quod paroxysmi, plures veluti insultus habeant, quod greci *σπασμωδός* dicitur, i. superacui vel superacerbari vocamus: Sicuti & pulsuum *θλιψή*, i. afflictio seu compressio (sic, n. nominant, quando incipiente accessione satis paruos atque inæquales eosdem habent) nec ipsa, ab hisce febribus est inseparabilis: non tamen alicui alteri generi februm est communis, sed propria istarum ac peculiaris: Sicuti & inæqualitas ipsa, nisi alicuius calis ratione superueniat. Sæpius, n. ubi humor aliquis vitiosus in ore ventriculi fuerit acruatus, qui ipsum aut mordeat aut refrigeret, parui simul atque inæquales fiunt: & paruitas quidem in frigidis, inæqualitas verò in mordacibus accidit: at ubi euomuerit, hæc ambo protinus cessant. Cum verò ipse ventriculus omni noxa vacat, ad propositum febrium genus pertinent huiusmodi pulsus. Maximum autem est earum quæ ex putredine fiunt febrium indicium, qualitas caliditatis: Nihil enim est in ea suauis neque moderatum, neque vilo pacto simile est ei, quæ in ephemeris sentitur: sed quemadmodum est & ab optimis ante nos medicis dictum, mordax quodammodo potius existit, tactuque molesta sentitur: ac quemadmodum fumus, oculos ac nares, sic ipsa tactum videtur erodere. Sed in principijs quidem accessionum, ut in quibus calor adhuc suffocatur, ac superfluitates intus succenduntur, non statim admota in manu discernitur, at per moram prædicta caliditatis species ex penitioribus partibus effertur. Quod cum animaduerneret Themison, existimauit (ut mihi quidem videtur) hoc esse omnibus febricitantibus proprium atque inseparabile. Sed de hoc quidem in proprio huius sermonis loco à nobis prius considerabitur. Prædicta autem caliditatis species, quæ appositam manum pungit, ut quispiam diceret, atque erodit instar medicaminis acris, est putredinis humorum progenies, quæ manifeste quidem sentitur in incrementibus ac consistentibus febribus: non manifeste autem neque statim, in incipientibus. Proprium verò atque inseparabile est febrium quæ in humoribus accenduntur, submissio pulsuum, Græci systolen appellant, velocitas: quæ manifestius quidem in crescentibus febribus, non obscure autem incipientibus ac consistentibus fit. Comitatur autem has febres in incipientibus quidem, pulsus paruos ac velox: cum verò consistunt, magnus simul ac velox. Sic & quæ in exteriori quiete

A. I. 4. f. 1. l. 1.
c. 5. 412. c

A. I. 4. f. 1. l. 1.
c. 5. 417. b

A quiete existit, frequentia in huiusmodi febribus manifeste deprehenditur, cui similis neque in ephemeris neque in heclicis apparet. Propriū verò maxime harum febrium etiam existit, cruditas vrinæ. Debilis etiam earum concoctio proprium est indicium febrium, quæ humorum sequuntur putredinem: Neque, n. cruda neque concocta debiliter in ephemeris apparet. Ac earum quidem alterutra seorsum est proprium februm, quæ in humoribus acceduntur, indicium: Simul autem vtraque dicta secundum distictionis proloquium omnino inseparabilis existit: huic enim febrium generi vrinæ primæ vel omnino cruda vel debiliter coctæ principio associantur: neque vna magnum aut effatu dignum concoctionis indicium in huiusmodi febribus in primis vrinis apparet, si excipiamus eam quæ fit ex ephemeris febribus permutationem, de qua à nobis antea dictum est. Præter prædicta autem propositarum febrium indicia contingit etiam eo tempore, quo accessio consistit, casum aliquem febris ardentis apparere. Quod si etiam in casus se ostendunt, qui in febribus epialis & lipyrijs appellatis, sicuti & qui in hemitritæis, aut succenturijs, aut in quapiam alia tali febre videri solent, erunt quidem propria huius generis febrium, quæ ex humorum putredine accenduntur indicia, non tamen inseparabilia: atque idcirco ubi ipsa non adliant, ex alijs dignoscere licet: quod si affuerint, non solum ad genus huiusmodi febrium pertinebunt, sed etiam aliquam earum speciem indicabunt. Et quidem si post

B febris declinationem integra non successerit quietes, siue cum sudore, siue quouis alio modo declinet, ex duobus alterum, vel permutationis est argumentum, si omnia quæ præcesserint, febrium ephemerarum fuerint indicia: aut, si nulla ex his fuerint, statim ab initio febrem aliquam ex istis quæ putredinem humorum sequuntur, inuasisse indicatur. Si verò non nunquam in prima die pulsus durus sentiantur animaduertere oportet, nunquid in corpore ægrotantis sit aliqua congelatio ex frigore, vel siccitas, vel tensio, qualis in distentione neruorum fieri consuevit, vel inflammatio, vel durus tumor quæ Græci scirrhon appellant, scientes ab his solis causis pulsuum durum fieri. In quibus, n. errauerit Archigenes: circa notionem & dignotionem pulsuum durorum, in eo tractatu quem de pulsibus composuimus, abunde ostenditur: in quo exercitatum esse oportet, quicumque ad præsentis operis lectionem animum sit appulsius, atque in ea præsertim parte, in qua de pulsuum dignotionibus agit. Nam pulsuum quidem nomina, omniaque eorum significata, numerumque vniuersum in vno tractatu exposuimus, quidem pulsuum differentia inscribitur: Quo pacto verò singula ex ipsis sint dignoscenda, altero tractatu, quem de pulsuum dignotione inscribimus, quatuor libris explicatur: Sicuti alterum volumen ordine consequens in quatuor libris comprehensum confecimus, in quibus pulsuum causas edocemus: Ac post ea, quæ iam diximus, quartum quod de præcognitione ex pulsibus inscribitur, non verbis tantum sed operibus etiam huiusmodi contemplationis utilitate à nobis ostensa. Et si quis nobiscum affuit, quando ægrotos viseremus, eorum librorum contemplatione re ipsa demonstrantibus, eidem partem aliam, partem id ipsum est persuasum, quod pulsus durus, neque proprium neque inseparabile est huiusmodi febrium indicium. Sed non est nunc tempus de hisce rebus differendi: nam in nuper dictis tractatibus, atque in altero volumine octo libris comprehenso, in quo librum Archigenis de pulsibus ad examē rationis adducimus, satis à nobis huiusmodi omnia ostenduntur: Nunc quantum præsentis operi expedit dicemus, quod pulsus durus non est alicuius generis febrium: neque igitur ephemerarum, neque earum quæ in humoribus accenduntur, neque heclicarum proprius atque inseparabilis. Comitatur verò magna ex parte heclicas febres: non nunquam verò etiam duo genera alia, casu aliquo interueniente: Ephemeræ quidem, si ex algore nimio contigerint, si qua neruosa tensio simul affuerit: Contingit verò aliquando ob nimium Solis feruorem, aut lassitudinem simul, aut esuritionem, aut immodicas vigilijs, aut exinanitionem, quando hæc constiterint alimentum inopia: Illis autem quæ ex humorum putredine fiunt febres, pulsus durus adest, quando aliquod viscerum vel inflammationem vel durum tumorem patiatur: Et, si casus quispiam alius affuerit, veluti tensio aliqua neruorum, aut siccitas, hæc etiam ratione pulsus fit durus: sicuti in istis qui non in tempore frigidam bibunt aquam, aut frigidam selauant, atque aliquibus arborum fructibus immodice vescuntur. In febribus autem ea ratione quæ febres sunt, nunquam fit durus pulsus, neque in ephemeris, neque in istis quæ ex humorum acceduntur putredine. Neque enim quando ex inflammatione febris inuadit, eadem ratione sequitur & febris & pulsus durities: sed febris quidem ex humorum putredine, durities autem ex tensione quæ ob vasorum repletionem fit. Vt enim summam dicatur, durities tantis aduenit arteriarum, aut ob congelationem, aut tensionem, aut siccitatem: Congelationem quidem vehementes algores efficiunt: Tensionem verò inflammationes & duri tumores, & neruorum dispositio inflammationibus correspondens: Siccitatem verò & diuturnæ euacuationes, quæ vel ex ventris profluvio, vel intestinorum leuitate, aut dysenteria, aut diuturnis vomitibus, aut tali aliqua alia causa proueniunt: & longi temporis famies, & febres ardentes longæ: atque ut in vniuersum dicatur, quæcumque ipsas animalis solidas partes vehementer exsiccant, sicuti & heclicæ febres: De quibus iam dicendum est, sumpto ab earum generatione principio.

De Ortu Febrium Heclicarum.

CAP. 8.

Quæ igitur febres heclicæ appellantur, duplici via ortum habent: Magna quidem ex parte ex ardentibus febribus, quæ tantum protrahuntur, ut longitudine temporis humorem in corpore cordis contentum consumant: vel fieri potest ut eius adhuc magna portio referue-

Tertia Classis.

eee ij tur.

A. I. 4. f. 1. l. 1.
c. 5. 412. c

A. I. 4. f. 1. l. 1.
c. 5. 417. b

tur. Sed illa quidem non tantum heclicae sunt, sed tabida etiam: Quae autem manente adhuc humi-
ditate generatur, ubi cordis corpus occupauerint, hinc maxime accenduntur, quemadmodum lu-
cernae flamma ex fomite. Atque vna quidem a nobis exposita est earum febrium generatio. Reliqua
autem est, cum statim ab initio inuasent, similem primum sui ortum ephemeris facientes, ex tristi-
tia, aut ira, aut lassitudine nimia, vna cum Solis feruore contracta. Haec igitur febres non est admo-
dum difficile curare: At quae ex ipsis ad marasum, et tabem peruenerunt ex inscitia medicorum,
quibus earum cura fuit demandata, ubi iam exquisita consistunt & iam dudum inceperunt, non mo-
do est easdem curare difficile, sed etiam impossibile. Earum siquidem natura calida est & sicca, cum
tale aliquid cor patiat, quale lucernae fomes cum fuit plurimum exustus. Nam qui ita torrefactus
est, frangitur atque dissoluitur, atque ex ariditate continuitatem amittit, adeo ut neque si magnam olei
copiam superinfundas, flamma abundantior, possit accendi: semper enim parua & debilis in ipsa pal-
pitate flamma, ac continue fit minor, donec ex toto extinguitur. Talis quidem est febris quae omni-
no marasmodi, i. tabida existit: quae non idem morbus est ac passio quae marasus, i. tabes appella-
tur: Nam & haec absque febre in decrepita aetate solet accidere, extincto nativo calore: quod nihil
aliud existit quam mors, quae sine sensu doloris ac secundum naturam ex siccitate contingit: Sicuti
ijs qui praeter naturam tabescunt, altera aduenit species quae a Philippo ex agitudine senectus vo-
catur, in quam multos non solum senes, sed etiam pueros, vidimus incidisse. Tabida vero febris non
tantum sicca, sed etiam calida est passio. Extinguitur autem valde celerius in hac agitudine calor
ipsius animalis: totumque corpus tabescit instar arboris supra modum arefactae aut ob longitudinem
temporis, aut flammam viciniam, aut vehementem atque immoderatum squalorem. Sed de vniuersa
quidem tabis dispositione qualis natura sit, seorsum scriptum est.

De Indicij. Febrium Heclicarum.

CAP. 9.

Febrium autem heclicarum quandoquidem duplex est, vt nuper diffiniuimus, genus, earum
indicia deinceps exponamus. Heclica quidem quae cum tabe coincidit febris, cognitu prom-
pissima atque facillima existit. Nam priusquam pulsus atque calorem tactu perpendas, videbis ocu-
los immodice concauos, veluti quibusdam quali foueis reconditos, exhausto iam vniuerso in ipsis
liquore, ita vt osium quibus palpebrae cohaerent, eminentiae conspiciantur: & sordes toto die in
ipsis siccae apparent, & quaedam veluti squalida dispositio, qualis maxime inest ijs qui toto die sub
Solis ardore iter longum per puluerem egerunt: est etiam in eisdem flos vitalis coloris extinctus.
Hoc quidem tota patitur facies: atque in tota cute, quae faciem obducit ac frontem praesertim, squalor
immoderatus conspicitur, adeo vt ex siccitate duret ac circutendatur: non tamen possunt plu-
rimum producere palpebras, dormitantibus similes: & quidem sepius conuiuent dormitantium mo-
re, non est autem eorum passio somnus, sed vigilandi impotentia. Contabuerunt etiam carnes quae in
temporibus sunt, vt collapsa videantur & concaua spatia. Et quid aliud omnino sunt quam ossa atque
cutis: adeo vt si nudato corpore partes ad ventrem attinentes aspicias, neque ex intestinis aut visceri-
bus aliquid superesse censueris, ac praecordia vehementer contracta versus thoracem videantur.
Quod si eos tangere libeat, cutis quidem apprimie est arida: quam si digitis apprehendens extende-
ris, instar pellis consistit. Pulsus autem tenuis, durus, ac debilis, & frequens. Caliditas autem, cum
primum manus admouetur, debilis est: paulo post vero acredinem atque erosionem quandam ostendit,
ac magis cum plus tangendo immoraberis. Neque amplius reliqua commemorare oportet indi-
cia, in re praesertim adeo manifesta. Praestat enim ad incipientem adhuc tabem rursus transferre ser-
monem. Dico autem tabem incipere quando nativa humiditas, quae in vnaquaque dispergitur parti-
cula in spatijs particularum consimilium intermedij, ex qua primum nutriuntur particulae, iam in
cordis corpore aboleri periclitatur: donec enim pars huius aliqua referuatur, solum febris heclica exi-
stit, non dum etiam tabida. Cum vero iam res eo periculi peruenerit, vt nihil iam ex tali humiditate
superfit, tunc exquisita tabes existit. Est quidem omnium heclicarum febrium dispositio diffici-
lis, ubi iam principij tempus praeterierit. Determino autem principium, non dierum aut horarum
numero, sicuti neque in alijs morborum generibus, sed ipsa dispositionis qualitate. Cum enim na-
turalis cordis temperies primum euerit inceperit, nativa humiditas neque protinus abolita est, neque
virtus plurimum laborat, sed primo fit velut quaedam effluencia humiditatis: quo in tempore
facillimum est huiusmodi febrem sanare tanquam nihil adhuc virtute perpeffa. Deinceps autem
consumptio quaedam effluencia sequitur: haecque in longum iam protracta ipsa similes parti-
culae quae sunt veluti cordis elementa, sicciore redduntur atque inopia alimenti tenuiores: ac tantum
virtus laborat, quantum siccitas atque caliditas in ipso corde inualuerit, quando earum altera exupe-
rans, virtutem imbecillioem reddere potuit. Huiusmodi febris iam quodammodo ad vtriusque par-
tem declinat, ac medium obtinet locum inter eam tabidam febrem quae penitus curam non admit-
tit, atque illam de qua paulo ante diximus, quae facillime in principio curari potest. Est vero & in hac
laetudo multa, quonia & dispositionis ipsius multae in eo quod magis ac minus, diuersitates. Quae
igitur aequaliter distat ab vtraque febre, & ea scilicet quae exquisita tabida existit, atque illa in qua nihil
est adhuc tale, medio quodam modo se habet ad curationem, dubio ad partes ambas inclinans momen-
to. Quae autem tabida proximior existit, est etiam periculo vicinior, cum quae alteri prima magis ad-
haeret,

A. l. 4. f. 1. t. 3.
c. 2. 431. g.A. l. 4. f. 1. t. 3.
c. 2. 432. a.A. l. 4. f. 1. t. 3.
c. 2. 432. a.

A haeret, non paruum salutis spem habeat. Deinceps igitur ad earundem dignotiones deveniendum,
ac primum illius in qua facilis est remedio locus, nisi in aliquem de hac medicorum incidit turba.
Est autem ubi sola fuerit, haudquaquam difficilis cognitu: alteri vero associata ex putredine humorum,
propter mistionem iam difficillima redditur. Supponatur iam prius ipsa sola ex aliqua nuper dictarum
causarum habuisse principium: appareantque in ipsa prima die omnia generis febrium ephemerarum
indicia: simul igitur cum ipsis appareat & praecipientis causae forma, quod etiam in progres-
su sermonis ostenditur. Sed etiam ex agro interrogatio addiscere licet, si cetera quidem bene se ha-
bens, solum ob id quae supra modum fuit iratus, aut tristitia affectus, coeperit febricitare. Et, si haec vera
esse inuenientur, febris autem ad diem sequentem extendatur, neque ad quietem declinans, neque magis
inualefcens: ariditatem autem maiorem in corpore repraesentet: talem, heclicam fore suspicandum.
Quod si tresque ad tertium diem sine cibo permanserit, dum tertiana accessio suspectas praeterit
horas: nihilque effatu dignum priori accesserit febricitanti aut fuerit imminutum, sed quaedam prime febris
exiguae reliquiae tantummodo procedant: atque permaneant cum ariditate corporis & caliditate, quae
primo tactu mitis sentiatur, in processu vero temporis acris, mordax, atque arida manui se offerat:
huiusmodi febrem heclicam esse existimandum. Maximum vero tibi atque indubitatum hoc
erit eius naturae indicium, si cibum homini obtuleris eo tempore, quo maxime omnes horas suspectas
subterfugisse videtur: statim enim hora vna aut duabus post acceptum cibum quicumque agrotantem
retigerint, alteram febris accessionem adesse opinabuntur. Nec deerunt, qui eos qui cibum obtulerint
increpent, quod haud in tempore dederint, sed tunc cum futura accessio erat: & quod oportebat cibum in lon-
gius tempus differre: & quod annotatio tardius sit subsecuta. Res autem non ita se habet: Omnibus siqui-
dem heclicis febribus hoc proprium & inseparabile adest indicium, allato cibo quidem caliditate accen-
dit: ac pulsus ad magnitudinem ac velocitatem augetur, ita vt incompressa annotatio facta videatur.
Voco autem annotationem incompressam, in qua neque horror aliquis, neque extremarum partium fri-
gescitio facta est, neque veluti quaedam dormitatio, neque aliqua insignis pigritia, aut omnino inaequalitas
aliqua vel in caliditate vel in pulsu: adhuc autem magis neque paruitas, neque debilitas, neque horum
aliquid aliud, sed quemadmodum & cuiusque alteri, ex cibo maior statim ac velocior pulsus efficitur.
Fit quidem aliquando & in quibusdam febribus alijs incompressus ascensus, atque hac quidem ratione non
videretur febrium heclicarum proprium & inseparabile casus. At non parum differt, si vniuersum
horum indiciorum acrum in spexeris: in omnibus siquidem febribus alijs huiusmodi introitus
praeter cibum assumptum sunt incompressi: in febribus autem heclicis res omnino contrario mo-
do se habet, neque penitus fit aliqua annotatio in tempore aliquo, sed est vna febris continua, sicuti
quae proprio nomine synochus appellatur: At illa quidem quandam veluti flammam plurimam admo-
uenti manum habet occurrentem, praeter id quod pulsus in ea maximi sunt, celerissimi, ac frequentissimi:
In heclicis autem febribus, neque multa occurrit caliditas, pulsusque tanto minores, rariore, ac tar-
diores sunt ijs qui in febribus synochis appellatis existunt, quanto etiam caliditas minor existit. Com-
mune est itaque omnibus heclicis febribus, quod pulillae ac semper a principio usque ad extremum finem
sunt aequales. Proprium autem ijs quae tabi affines sunt, est siccitas: Quae sine siccitate saepius heclicae
febres consistunt, cum non transmutantur ad tabem, quemadmodum multis hoc tempore in magna
pestilentia contigit. A synochis igitur differunt, vt diximus, heclicae febres. Ab alijs quae incom-
pressas habent annotationes, hoc maxime differunt, quod compressio aliqua omnino illis adest cum ci-
bum assumpserint in accessionis principio: in heclicis post cibum assumptum veluti quandam com-
pressionis experte annotationem fieri contingit, quae non est, vt paulo ante diximus, annotatio. De-
cipit autem eos qui circa huiusmodi non sunt exercitati ob caliditatis multitudinem, ob magni-
tudinem pulsuum ac velocitatem. Manifestius autem die sequenti haec febris agnosceretur, si diligen-
tius obseruauerimus, quousque post assumptum cibum in caliditate ac pulsibus alteratio facta perdur-
auerit. Nam quaecunque conspectui sunt obuia, eousque manifeste alterata apparebunt, donec ex ci-
bo digestio atque appositio cordis siccitatem humectauerit: deinceps ad pristinum habitum reuer-
tentur, in quo, antequam cibum assumeretur, conspiciantur. Si igitur alio in tempore cibo refeceris, eo
qui sequitur die, ac rursus die sequenti, in tempore pariter diuerso quod aio fieri videbis, caliditatem
scilicet ex cibo adactam, pulsus autem vt diximus alteratos. Id enim eis contingere videtur, quod in cal-
ce ac lapidibus calefactis: si enim aquam frigidissimam infuderis, multo calidiores sentiuntur, nu-
triente, vt videtur, in ipsis humida substantia aridam caliditatem. Sed quae nam sit huius rei causa,
naturae rationem studiosos inquirere oportet: quod autem ita fiat, cuiusque volenti ediscere licet. Si
enim intra manus recipias calcis glebam, eiusdem parui facies caliditatem, quam neque senties: quod si
ad terram deponas, atque aqua perfundas, videbis quam primum vehementer calefactam atque ita
feruentem, sicuti lebetes, quae ingenti adhaerint flamma: vapores etiam non paucos ab ea efferi con-
spicies: quod si etiam tangere ausus fueris, facile ex hoc deuri contingeret: adeo si ad sensus iudicium re-
feratur, humida caliditas vires habet non parum quam sicca euidentiores. Siccam vero in heclicis fe-
bribus esse caliditatem, quas tabes consequitur, hoc constat argumento. Nullus eorum qui habitus
corporis praediti sunt humidior, statim ab initio huiusmodi febre correptus fuit. Sed, quicum-
que sunt natura sicciore, ac praesertim si vna calidam habuerint temperaturam, vitamque elegerint

Tertia Classis.

e e e i i j in

in laboribus, vigilijs, ac curis, victuq; parco, hos statim ab initio solet hec tica febris inuadere ex fra, E
vel tristitia, ac magis aestate, statuq; temporis calido & sicco, ac loco præterea consimili. Terminus
autem earum principij est, quando eo tempore, quo solent ephemera febres in integram quietem
delinere, præterquam quod illis nihil tale euenit, siccitas iam manifeste intenditur: tunc enim pri-
mum febrem euadens ephemeram, transcendit ad hec tica. Alter vero cuiusdã veluti ipsius aug-
menti atq; integræ perfectionis terminus est tertiæ diei accessio. Si enim vt paulo antè dicebamus,
neque altera accessio superuenerit, neque ægrotus sine febre fuerit, adacta insuper siccitate, tunc
proculdubio hic hec tica febre laborat: quæ progressu temporis cito ad tabidam conuertetur, nisi
bene curetur. Terminus autem permutationis eius ad tabem est, quando primum pulsus debilis si-
mul ac durus fiat: statim verò & paruus necessario hic idem est, & frequens: non tamen propterea
febris est tabida, sed ob id potius, quoniã debilis ac durus existit: debilitas siquidẽ vehementem se-
quitur cordis intemperiem, durities autẽ siccitatem. Si igitur huiuscemodi affectus cor occupauerit,
hinc febre tabida necesse est animal laborare. In eandem verò incidunt febrẽ ex ardentibus atq;
acutis febribus plures qui recte curati non sunt: ac præsertim qui cũ aqua frigida potu indigerent,
præter id qd eam nõ hiberint, nullum aliud refrigerans medicamen thoraci ac præcordijs apposue-
runt. Si verò, cum omni huiuscemodi auxilio caruerint, cataplasmata etiã ex artomelide, quorũ nõc F
plurimus est usus, ultra modum adhibuerint, his expeditum est iter ad tabẽ, siue simpliciter febrici-
tauerint, siue ex hepatis aut ventriculi inflammatione. Maxime enim horum viscerum inflamma-
tiones, si non recta cura adhibeatur, insequuntur tabes adeo, vt plerique existimauerint eas nulla ex
causa alia generari: quos latet neutrum illorum, ac nullum præterea ex visceribus aliud, neque tabẽ
neque vllam omnino hec tica febrem efficere prius, quã, vt dictum est, cor patiatur. Aduenit au-
tem ipsi cordi hæc passio, non nunquam quidem ex se ipso, sicuti in excandescents vehementi-
busq; tristitijs ac diuturnis: non nunquã verò ex ardentibus febribus: aliquãdo autem ex pulmonis
ac thoracis affectibus, ac præsertim ex suppurationibus & phthisi: sicut autem ex his, ita ex hepate
ac ventriculo, atque vt simpliciter dicamus, ex omnibus diuturnis inflammationibus, quæ nobilio-
res partes occupauerunt adiecta totius animalis ac præsertim cordis siccitate. Ego quidem vidi ex
laxioris intestini, Græci colon appellant, inflammatione diuturna tabidam febrem fuisse secutam:
Itidem ex similibus stomachi velicæ ac renum affectibus: Nec minus à tali febre non nulli sunt cap-
ti, qui dysenteriam patiebantur, cum scilicet intestina inflammatione laborarent: ex leuitate etiã
intestinarum & longo profluio (alterum græci lenteriam, alterum diarrhoeam, appellant) cum
scilicet vel ab initio statim vel progressu temporis febricula inuaserit, tabidæ febres consequuntur: G
Et, vt simpliciter dicam, quando præexcitatum cordis corpus febrilem caliditatem, quæ cum diffi-
cultate amouetur, acceperit. Quare & cum arteriæ circumstantibus partibus calidiores sentiuntur,
maximum sunt hec ticarum febrũ indicium: siquidem hoc illis, nequaquam alijs aduenit in febr-
ibus: Adhuc autem manifestus hic aduenit casus, cum sunt loti, aut quouis alio modo elaxati, ita vt
aliqua profluat humiditas, ac caliditas efflet: tunc enim alijs partibus omnibus calor percipitur mo-
deratus, vbi calor ita exspirauerit: qui verò in arterijs existit, nihilo minor quàm antecedens sentitur.
Est verò eius manifestus sensus, cum se pulsus attollunt, qui neq; ipsi in talibus perspirationibus
permutantur, sed continue in eodem statu perseverant. Cum igitur sola per se ipsam consistit hec
tica febris, perspicua est, siue simpliciter hec tica siue etiam simul tabida extiterit.

De Dignoscenda Hectica, cui Putrida Febris coniungatur. CAP. 10.

Alteri⁹ verò associata iam difficiliter cognoscitur, Sicut quæ nuper cuidam mulierculæ conti-
git, cuius accessio non die tantum, sed etiam nocte manifeste fiebat. Latebat enim tabida fe-
bris omnes medicos, quibus eiusdem curatio fuerat demandata, vt qui arbitrarentur neque princi-
pium aliquod sensibile febribus hecticis inesse oportere, neque incrementum neque cõsistentiam,
tanquam non posset eisdem associari altera febris ex humorum putrefactione proueniens. At nos H
statim primis diebus in eadem muliere cognouimus. Vtraq; enim annotatio, & quæ interdũ & no-
ctu fiebat, partes quidem breues accessiois faciebat: & sæpius cum rore aliquo aut perspiratione
vaporosa ita manifeste soluebatur, vt corpus in temperie positum tangentibus appareret: Signa au-
tem ex arterijs accepta, de quibus paulo antè sermo habebatur, semper remanebant, cum neque si-
militer vt aliæ partes refrigerarentur, neque celeritatem aut frequentiam motus amitterent: Quæ
igitur & aliàs à nobis sæpius dicta sunt, nunc & dicentur, qd non oportet accessionum circuitus ac
similes proportionales solum in febribus aduertere, sed multo magis ipsius febris ideam: atq; ex hac
ipsas dignoscere febres, non aliter quàm homines ex propria forma cognoscuntur. Sic & nos prima
die sæpius febris speciem cognouimus, nõ expectata aut tridua aut quartana aut quotidiana re-
uerfione. Sed de his quidem satis in secundo de crisi bus libro dictum est.

Quibus Indicij Ephemeræ Febres inuicem Discernantur. CAP. 11.

Dictum est autẽ nihilo minus eodẽ in libro, quo pacto febrium ephemerarũ differentia sint co-
gnoscenda. Scio autẽ me & hoc in libro fuisse professum, de ipsi ali quid annotare: sed cum
in memoriã reuoco, qd pauca quædam dicenda super sunt præter ea, quæ in eo libro conscripsimus,
aliã quidem superflũ existimaui hoc in loco repetere. Hic igitur sola quæ in eo libro sunt defecta
supplebo.

Al. 4. f. 1. t. 1.
c. 38. 415. f

A supplebo. Qui⁹ itaque ex feruore Solis in febrem inciderint, his cutis magis ad caliditatẽ & squa-
lorem, quàm pulsus ad febrilem vergit dispositionem: nam & minus sitibũdi sunt ijs qui æqualem
habent caliditatem: & quàm primum manus admouetur, in eis vigens calor percipitur. Contrã res
se habet in ijs qui ex cute densata atque adstricta laborant, nam in ijs reaccenditur calor. At qui ex
feruore Solis ægrotant, ijs maxime caput deuri videtur, plusq; ex balneis frigidis utilitatis ac dele-
ctationis recipiunt. Oculi quoque in ijs rubicundiores & calidiores simul cum siccitate videntur,
siquidem sine grauedine ac destillatione laborant: nam hæc quibusdam Sole deultis accidere con-
sueverunt: sitq; in eis caput non solum calidum, sed etiam sanguine plenũ, adeo vt omnes veng que-
cunque in oculis, & in temporibus, & in fronte, & in tota sunt facie, supra modũ extendantur. Hoc
etiam satis eos ab ijs qui ex humorum frigiditate febricitant, separat. Nam & hi quibuscunque ca-
put læsum fuit, grauedinibus ac destillationibus facile corripuntur. Eorum verò non nullis febris
solam capitis dispositionem consequitur. Magna verò ex parte tunc solum febricitant, quando to-
tum corpus supra modum alserit vel caluerit. Est verò minus calida cutis ijs qui frigiditate febrici-
tant, corpusq; ijs maiorem præfert tumorẽ, nullus in facie squalor, qualis his qui ex Solis feruore fe-
bricitant sine plenitudine capitis. Magna verò parte his omnibus solet caput repleri, nisi quis ex-
B quisite purũ atq; materię inutilis expers corpus habuerit: solis siquidem his caput calefieri cõtingit
sine aliqua plenitudinis noxa. Illud ramen aliquãdo vsu euenit, vt plurimis calor deustum occupet
totum caput, quãuis nulli plenitudini obnoxiiũ. Hæc igitur dispositio ab altera quæ ex frigiditate
consistit, manifestissime differt: At quæ plenitudinem habet adiunctam, non facile discerni potest,
vt quæ & cum destillatione & cũ grauedine assistat: qui etiã affectus frigefactis adueniunt. At, quæ-
admodum diximus, squalor atque ingens cutis caliditas, ac quæcunq; alia diximus nuper, propria
sunt eorũ quos feruor Solis deussit: de quibus in methodo curãdi plenius dicitur, & vnã de his om-
nibus febrũ ephemerarũ differentijs: Quarum dignotiones, cũ in secundo de crisi bus satis à nobis
fuerint explicatae, alterã hoc in loco explanationẽ non expostulant. Sed hic finẽ sermonis faciemus:
atq; omniũ deinceps quæ ex humorum putredine febres accenduntur, differentias assignabimus.

GALENI DE DIFFERENTIIS FEBRIVM
LIBER SECVNDVS

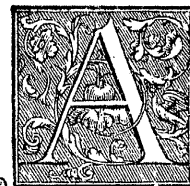
Nicolao Leonicensi Vicentino interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Agit de Differentijs Putridarum Febrivm, ac de Morbis qui ex
Humorum Desfluxione generantur.

Singulas Putridas Febres Proprias sibi ipsis Causas determinare, Neque ab
vna Flaua bile fieri omnes posse.

CAP. 1.

D

T illud superest, vt febrũ differentias quæ in humoribus acceduntur percur-
ramus, si hoc vnũ antea admonuerimus, nõ sufficere ad generationẽ febrivm,
sicuti multi opinantur, si solũ amara bile, quã non nulli pallidã, nõ nulli flauã
appellant, auctã fuerit ac exuperarit. Sic, n. omnes qui morbo regio laborant,
maximis laborarẽt febribus: in eis siquidẽ huiuscemodi humoris magna in to-
to corpore copia redãdat: non tũ febricitant, nisi aliqua alia accesserit causa, de
qua paulo inferius dicemus. Absurdũ etiã putare in quartanis & quotidianis
febribus, quæ exquisitæ sunt tales, acruatã esse bilẽ amarã non secus qm in ter-
tianis, ac febribus qd ab incẽdio⁹ causi appellant. Nã ex aduerso in quotidianis febribus atq; quar-
tanis, neq; vomitus bilioli, neq; sudores, neq; vrinæ, neque deiectiones aliqua vestigia amaræ bilis
ostendunt, præter id qd neq; aliquid ex ijs quæ antecesserunt aut simul adfunt, eiusdẽ humoris præ-
bet testimonium. Nam Tertiana⁹ quidẽ febres magna ex parte in corporibus fiunt, in quibus na-
turalis Habitus biliolior est: atq; in Consistentium ætate, quæ omniũ biliolissima est: Tempore etiã
æstiuo præ cæteris, in quo huiuscemodi humor dominatur: in Locis præterea, quæ calidã atq; siccã
habent temperaturam: ac in simili Aeris ambientis qualitate: Vita etiam non ocio atq; quieti dedi-
ta, sed laboribus, curis, vigilijs, Solis incẽdijs, & ciborum parcatati assueta, eorum præsertim calido-
rum atq; siccorum: Vfus præterea medicaminũ calefacientium atq; exiccantiũ immodicus febres
tertianas facile affert. Contrã verò Quotidianæ febres naturis, in quibus Pituita superfluit, sunt fa-
miliares: atq; ex omnibus anni diuersitatibus in Hyeme præcipue generantur: atq; omni Tempo-
rũ statu frigidiori atq; humidiori: in ætate Senili ac puerili: in Locis frigidis atq; humidis: Vitaq;
ociofa, quã crapulæ comitantur: ac tũ præsertim cum post cibos balneis vtuntur: ac multo etiam mag-
is, cum ipsi cibi naturã pituitosam habuerint. Neq; etiã hi amarã euomunt bilem, neque per
ventrem inferiorem aut vrinam aut sudores excernunt, quod in febribus contingit tertianis: Hæc si-
Tertia Classis. eee iij quidem

Al. 4. f. 1. t. 1.
c. 1. 432. *

Al. 4. f. 1. t. 2.
c. 1. 416. c

Al. 4. f. 1. t. 2.
c. 46. 425. h

quidem flava bile putrescente fieri consueverunt: at quotidiana ex pituita: Quemadmodum Quar-
 tanæ ex atra bile, originē habent: sic igitur & Corporum naturā sequitur ad atrā bilem proclitū: atq;
 ex ætatibus, Declinatē: ex anni vero tēporibus, Autumū: sic & reliqua oīa quæ his proportione
 respondent, vt Cibi potusq; ac victus vniuersus frigidus ac liccus tēperamento, quartanis febribus
 originē præstant. Quare & rigor qui ipsas antecedit, haudquaquā similis est, at in Tertianis quidē
 causam a qua provenit, rei quodā modo pungentis ac ferētis sensum representat: in Quartanis au-
 tem veluti refrigerantis. De ea autē quæ est rigoribus forma in libris de causis accidentium abundē
 exposuimus, Vbi etiam eiusdem generis febrium diximus differētiam, q̄ ex ipsis quæ quidem sunt
 intermittētes (ita enim appello quæcunq; ad sensibilem infabricationem perueniunt) ortum ha-
 bent ab humore febrē generāte, qui per omnes corporis partes suo motu defertur: in Cōtinuis autē
 humor in venis cōtinetur inclusus: de quarum dignotione in secūdo libro de crisi bus tractauimus.

Communes Differentiæ Februm Simplicium Putridarum. CAP. 2.

Intermittētū igitur tres sunt omnes numero differētiae, quotidiana, tertiana, & quartana: quo-
 tidiana quidem ex pituita putredine: ex vtriusq; verō bilis, flauæ quidem tertiana, nigre autem
 quartana. Continuarum autē quæ ex flava bile proveniunt duplex est species, Altera earum quæ
 à continuo seruore, & synocha appellatur: quarū vniuersum tēpus in vna cōsumitur accessione, F
 quæ à principio vsq; ad finē pertingit: Altera earū quæ idem cū genere nomē sortitur, & continuē
 appellant, atq; in pluribus particularibus circuitibus cōtinētur. Earum igitur quæ Synochæ dicun-
 tur, tres sunt oēs numero differētiae: nā Quædam earum à principio vsq; ad finem æquales perdu-
 rant: Quædā paulatim augētur: Tertiā species paulatim decrescit. Vnde & nō nulli primas quidē
 homotonas atq; acmasticas, hoc est in eodē stato & vigore perseverantes nominant: Secundas ana-
 baticas atq; epacmasticas, hoc est assurgentes atq; inualescentes dixerunt: Tercias autē paracmasti-
 cas, hoc est decrescentes appellarunt. Continuarū verō duæ sunt primæ differētiae, Non nullarū
 quidē quæ singulis tertijs diebus inualescunt: Aliarū verō quæ die intermedio alterā faciunt acces-
 sionē. Hæ igitur nullū præcipue obtinent nomen: At quæ tertio quoq; die inualescunt, ego quidē
 nominare consuevi triaophyes, hoc est tertianarū naturā referentes: non tñ prohibeo quin pro suo
 quisq; arbitrio alterū eis nomen imponat, modō rerū obseruet differētiam. Alia quidē est diffe-
 rentia cū ad infabricationē terminantur: Alia cū in declinationem febrilē delinūt ea, quæ per ter-
 tiā diem febres accenduntur: est præterea Alia febris natura quæ in medio accessione facit. Nullam
 tñ ex his hemitritāū voco: non veto autē si quis velit ita nominare, modo hoc tantū ab eis dē obser-
 uetur, vt nullā febris speciē prætermittant, sed omnes deinceps quemadmodū ego nunc institui re-
 censentur. Nā quæ & in die intermedia faciunt accessione continuæ febres, Non nullæ quidem in
 quotidianarū figura progrediuntur, duas inuicē accessiones simillimas facientes: Non nullæ verō
 duas dissimiles habentes, primæ quidem tertiam omnino simillimam obtinent, secunde autē quar-
 tam, in figura duarum tertianarum progredientes. Hæ igitur ex bilioso magis, altera verō quæ sin-
 gulis diebus similem accessionum faciunt, ex pituitoso magis, humore consistunt. Est & Tertium
 genus febrium continuarum, quæ raro tamen eueniunt, quarum accessio in figurā quartanæ circui-
 tus progreditur, neque in infabricationem terminatur. Sicuti autem febris tertiana aliquando fit
 duplex, aliquando triplex: ita & hæc non modō duplex, sed etiam triplex euadit. Hæ quidem febrili
 complexionibus tractationis quæ est de typis (id est febrium figuris) propriae sunt.

De Exquisita Tertiana Febre dignoscenda. CAP. 3.

Quæ autem ex humoribus simplices febres accenduntur, tot numero sunt quot nuper à nobis
 sunt explanatæ. Ex earum autem commistione, aliæ quædam generantur, de quibus deinceps
 dicemus, si prius his quæ simpliciter consistunt, quod deesse videtur, adiunxero: Quod
 videlicet quæcunq; febris exquisitam simplicitatem seruauerit, formam vnam quandam veluti re-
 gulam obtinet eorum quæ nunc sunt à nobis dicenda: quæ verō aliquo modo ab ista defecerit, tan-
 tum etiam à febrili simplicitate recedet. Nā quæ ex flava bile per sensibiles corporis partes de-
 lata oritur febris, cum rigore vehemēti inuadit, atq; causodes est: & bilis vomitibus, aut eductio-
 nibus, aut sudoribus, vel si ex horum quibusdam vel omnibus soluitur. Huius febris accessio duode-
 cim ad summum horarum æquinoctialium spatio finitur, eandemq; tertianam exquisitam appel-
 lamus: quæ in temperata laborantis biliosa, & tempore anni & statu ac regione, & victu calidis
 & siccis consistit. Diximus autē & paulo prius alia omnia, quæ ad eius generationem conueniunt.
 Breuior est autem saepe prædicto spatio temporis accessio, in eo quod magis ac minus plurimā ha-
 bens differentiam, aut propter quantitatem videlicet & qualitatem ipsius bilis, aut propter laboran-
 tis vigorem, aut propter præsentem eo tempore corpori patienti dispositionem. Nam multa bilis
 quæ ea quæ pauca est, longiorem affert accessione: tenuis autem quæ crassa, breuiorem: Sic & vi-
 gor maior quidem breuiorem, imbecillior verō longiorem: Corporis autem dispositio rara quidē
 breuiorem, densa verō longiorem. Tempus autem in hac febre intermissionis, nullum habet humo-
 ris putrescentis ex pulsu perceptibile indicium in die aut in nocte, quæ consequitur accessione:
 Cum verō pariter succenditur, vix agnosci potest in primis diei aut noctis subinde sequentis par-
 tibus: manifestius autem iam circa finem eiusdem diei vel noctis: adhuc verō manifestius proxima
 quæ

A. l. 4. f. 1. t. 1. c. 1. 416. c.

A. l. 4. f. 1. t. 1. c. 417. d.

A. l. 4. f. 1. t. 1. c. 1. 416. b.

A. l. 4. f. 1. t. 1. c. 36. 413. a. b.

Aquæ antecedit videlicet accessionis diem vel noctem: In illa verō iam signum euidentis apparet, ac
 multo etiam magis accessione iam incipiente: atque adhuc plus iam inualescente febre: cum verō
 iam consistit, minus quam cum augebatur: multo verō minus, vbi iam declinat. Huiusmodi fe-
 brem, si appellare libuerit exquisitam tertianam, nomine veteris antiquo: si minus, mihi saltem li-
 ceat manifestioris doctrinæ gratia ita nominare.

De Quotidiana Febre. CAP. 4.

Est autē & altera exquisita simplicitatis febris, quæ ex pituita putredinosa ortū habet per sentie-
 tes corporis partes à natura detrusa. Incipit autem ab extremorū frigefactione, atq; horrore po-
 tius q̄ rigore: ac cum difficultate accenditur calor: ac longum consumit tps, dum inualescendo per-
 uenit ad summum. Quñ verō is ex quo constituit humor frigidus est, & humidus in temperatura,
 lentus aut ac tenax in cōsistentia, idcirco ægre acceditur, ac tarde mouetur, sæpiusq; in foraminibus
 retinet. Opprimat aut atq; aggrauat aliqñ virtutē: Hinc inæquales, ac debiles magis, partuosq; effi-
 cit pulsus & in inualionibus, & in primis incrementorum partibus. Fiunt autē & in biliosa febre in
 accessionū principijs singuli quos diximus circa pulsus affectus, at in illa statim desinunt tum alia,
 tum inæqualitas, quæ plerunq; tali febre inuadente non adest: ac postquā cessauerit rigor, non multo
 post calor accendit, veluti ignis effulgens purusq; omnis fumosa fuliginis expers. At pituitosi hu-
 moris caliditatem igni fumido in lignis viridibus accenso non male assimilaueris: idcirco parua in
 eo vacationes: & accessionis spatium longius producit: neque intermissionis tps est adeo, vt in
 tertiana syncerum, sed humoris putrescenti semper in calore & pulsibus seruat indicium. Manife-
 stissime autē & in hac febre in inualionibus atq; incrementis accessionū, signū putrescentis appa-
 ret. Attamen cum exquirere suā naturam seruauerit, pleriq; videtur purā intermissionem habere.
 Et nos quoq; hoc idem non raro fatemur, cum nimium diligens sermo fuerit intemptiuus. Hæc
 aut naturas consequitur corporum, & tēpora, & loca, & status, artesq; & victus rōnem, aliq; oīa pi-
 tuitæ consentanea. Singulis autē diebus accendit, quæ minus calida sit q̄ tertiana, q̄ biliosa est. At illa
 cū & humorē hēat accensionē opportunū, & facile subinde propter subtilitatē quicquid ex eadem
 efferberit, totū in accessione expurget, ad puriorē quandā infabricationem terminare vt, postq;
 accessione breue aliquod putridæ caliditatis vestigiū relinquere: Quæ autē ex pituita febris accen-
 ditur, in accessionū declinationibus integre non expurgat, neq; parū relinquit eius, quod veluti suc-
 cendi vt: hinc ergo eius intermissio longē deterior, ac secundæ accessionis festinantior est inualio.

De Quartana Febre: & Quod Rigor non nunquam sine febre persistitur. CAP. 5.

Tertium febrili intermittētū genus est exquisita quartana, qñ ex solo atra bilis humore gene-
 ratur, qui frigida ac sicca constat temperatura. Succendit aut paulatim veluti lapis aliquis, aut
 testa, aut os, aut tale aliquod huiusmodi corpus frigidum & liccum. Vbi verō aliqua ex eo flama
 fuerit accēsa, nihil fumidū aut semicōbustū in accessione relinquit. Atq; idcirco in hoc humore co-
 piofiores sunt euacuationes q̄ in pituita: atq; intermissio exquisita pura vt, qm̄ & hic quicquid atra
 bilis fuerit accēsa, nihil fumidū aut semicōbustū in accessione relinquit. Idcirco & in eis talis est rigor, qualis ijs qui vehemēti
 gelu frigescunt, haudquaquā ei similis, qui à Sole perustis, aut lassis, aut ex medicaminibus aliqñ ca-
 lidis, & cum super vlcera ponuntur mordentibus, fieri consuevit. Necessè est autē hæc febrē antecede-
 re, quæcunq; atra aggregat bilem in vitæ exercitijs, ac totius victus rōne, & temporis statu, & parte
 anni, ac regione: sic & laborantis naturæ & ætatem atra bile abundare. Huius autem febris accessio
 temporis spatio est similis tertianæ: non nunq; & longior, cum adhuc exquisita perseverat, vt quæ
 ex frigidiori humore consistit. Eadem verō in hisce febribus atq; alijs oibus est causa quæ differētiam
 facit longitudinis accessionum, quemadmodū paulo antè diximus in exquisitis tertianis, ex multi-
 tudine humoris, ac qualitate, vigore, & imbecillitate potentia, ac præterea ex ipsius ægro-
 rantis dispositione diuersitate aliorum, & alia omnia proportione respondent ijs quæ ex ama-
 dra bile accēduntur. Si igitur neq; putredine, neq; vehementer per partes sentientes deferaat atræ bilis hu-
 mor, nunq; efficiet quatruiduanæ exquisitæ circuitū. Et quidē regij morbi passionibus, diuturnæ &
 melancholicæ splenis imbecillitates & colores in toto corpore fœdi correspondent: herpetibus etiā
 atq; erysipelatibus quæ ex flava bile consistunt, cæcri & phagedanæ. Neq; in his verō, neq; in me-
 lancholijs necessario febricitat, nisi prius atra bilis putrescat: semper. n. suis natura viribus vtēs, quic-
 quid optimū fieri cōtulerit, ijs quæ alunt partibus, assimilare: quicquid verō alienū, excernere con-
 nat. Quod si aliqñ ob crassitudinē, aut multitudinē, aut tenacitatē materia inutilis, aut aliq; meatū
 obstructionē, aut pp sui imbecillitatē, totū quod est vitatū nequeat expellere, necessè est, vt si id diu-
 tius in animalis corpore perdurauerit, corrumpat. Neque. n. fieri pot, vt aliquis quispiā ex humoribus
 talis permaneat, qualis erat ab initio, nedū qui ita deprauatus, vt naturæ cultū non amplius susci-
 piat: sed alterum oino sequat, vt. f. cōcoquatur, apponat, atq; assimilē solidis partibus animalis: aut
 corrumpatur, & putrescat. Sic. n. ijs qui morbo regio atq; atra bilis passionibus infestantur, qñ bi-
 liosi humores superabundantes diutius corpus obfederint, febres superueniunt. Sæpius etiā aut he-
 patis aut splenis affectus attulit febrē, qñ. f. hæc quas diximus nuper passiones, aut ex inflammatione,
 aut obstructione cōtulerint. Eadem quoq; rōne & in pituitoso humore redundante non acceditur
 febris, nisi prius putruerit. In hoc autē visum est sæpius id quod antiqui impossibile arbitrabantur:
 est

A. l. 4. f. 1. t. 2. c. 417. d.

A. l. 4. f. 1. t. 2. c. 419. c. d.

est autem hoc, sine febre rigor, quod non nullis quidem accidit semel: non nullis autem per vices E
interpollans multorum spatium dierum: vel à principio vsque ad finem continuatur: aut videlicet est
ita omnino exiguus, vt neq; adesse videatur, cum se quieti tradiderint, sed cum moueri cœperint
tunc demum cum sentiunt: aut tantam vim habet, vt sit etiã sine motu molestus. Sed qñ huiusmodi
in tempore humor putruerit, non modo rigent, sed etiã febricitant. At quæ tales sequitur dispo-
sitiones febris, est valde diuturna & difficulter solubilis in quotidiana figura progrediens.

De Febre Hepiala, ac de Pituita Generibus.

CAP. 6.

EX hoc igitur genere est & febris ea quæ proprie vocatur hepiala, qñ simul febricitant & rigēt,
atque eodem tempore in toto corpore vtrunque sentiunt affectum. Archigenes quidem nulli
id nomen vnquam alteri rei accommodari arbitratur, nisi huic febricitant modo: videntur tamen
& Attici quidam, eum etiã rigorem qui febrem antecedit, ita nominare. Vitreum verò huiusce-
modi humorem Praxagoras videtur vocare: Iuniores autē, e quorum numero est Philippus, simpli-
citer crudum, nullū aliud nomen adijcientes, vt exquisitiū distinguant. Est autē & ipse species que-
dam pituita, vt qui satis frigidus & tenax sit: quicunque. n. frigidus atque humidus humor existit;
ad pituita appellationem reducit, si || Hippocratem omnesq; non modo priscos medicos, sed alios F
Et Græcos in nominibus imitari velimus: Prodicus siquidem in libro de hominis natura in hoc no-
mine præuaricat, ab admirabili quadam etymologia persuasus. Sed hoc tps non sutadet ad huiusce-
modi disputationes sermonem diuertere, cum alterum eisdem tractatum addixerimus: quare rur-
sus ad propositum reuertamur. Quicunque humor natura frigidus atq; humidus fuerit, hunc nos
pituitam appellamus, tu verò si libeat scindapson nomines: adeo est mihi parua nominum cura. At
non te lateat plures esse huiusmodi humoris differentias. Vna siquidem eius est species frigida
adeo, vt cum loco calido obstruitur, dolores maximos excitet: sapiusq; multa laxioris intestini inco-
moda, hoc humore acuti clysteris vi euacuato, statim sedari contingit: hic verò humor vitri liquefa-
cti similitudinem gerit. Est & alia pituita species, quam pleriq; cū creatu expuunt, sensibilem ha-
bens dulcedinem. Liquer autē q; hanc exquisite frigidam non contingit esse, si quidem eorum me-
minimus que in libris de simplicium medicaminum facultate diximus. Est & tertia alia pituita spe-
cies, quæ expuentibus videtur acida: est autē minus frigida q̄ vitrea, magis verò q̄ dulcis. Sicuti & al-
tera species est salsa, aut propter putredinem, aut propter salsa ferosa humiditatis mistionem: Ex
qua si quos febricitare contingit, superueniente accessione non rigent, sed tantummodo horrent.
Acida verò ac vitrea, si per sentientes corporis partes deferatur, sine febre rigores generat: Quod si
modica aliqua in ipsis fiat putrefactio, febre hepialam appellatam inducit: Quod si vehementius
putrescant, rigor quidem antecedit, febris verò sequitur superata frigiditate à multitudine calidi-
tatis, adeo vt dum febris inualefcit atq; consistit, minime sentiat. Forte autē & vitrea pituita acidæ
qualitatis est particeps: Adeo vt eius differentia tres sint numero vniuersæ, acida, dulcis, & salsa.
Minime verò dulci pituita putrescente febre rigor antecedit. Quispiam verò fortassis neque sim-
pliciter neq; à simplici causa huiusmodi febres fieri arbitraretur. Siquidē totum id quod ex pituita
putrescit, febre accendit: reliquum verò quod non dum putrescit, cuius causa rigescunt, non ean-
dem habet cum putrescente qualitatem. Si igitur ab hac quidē rigor, à putrescente verò febris ge-
neratur, duplex semper aderit causa. Contingit verò & hic febre quidem ab altero causa genere
dicere fieri, rigore verò vt potest alium à febre, ab altera, vt qui non sit quod febris: Per febre namq;
tertiana flaua bilis rigorem efficit ac febre. Sed hæc quidem logica magis habent questionem.

De Complexione Tertiana Febris cum Quotidiana: ac de Semitertiana Febre.

CAP. 7.

IAM verò tps est vt ad propositum institutum reuertamur. Si quæ putrescens, ex qua febrē il-
lam quæ singulis diebus accessionem facit, accendi dicebamus, misceatur amaræ bilis humori ex
quo tertiana gignitur febris, duplex iam causa ac dispositio coniungeretur. Alter siquidem humor
affert quotidie accessionem, alter verò tertio quoque die, ita que alter quidem dies duas habet ac-
cessiones, alter verò vnam tantummodo, nisi accessionum tempora in eisdem horas conueniant: si
enim conuenierint, fiet vna febris confusa, quæ neque tertianæ neq; quotidianæ exquisitam formam
præ se fert. Qm̄ verò vtriusque febris duplex est species, Quatuor ex ipsis fiet complexiones: Vna
quidem, in qua tertiana quotidiana intermittenti cōmiscetur: Altera verò, in qua tertiana quodidiana
næ continuæ coniungitur: Et tertia, in qua quotidiana intermittens tertianæ continuæ miscetur:
Quarta, in qua permiscetur quotidiana continua tertianæ continuæ. Harum verò nuper dictarum
complexionum omnium duæ sunt differentia: cum aliquando quidem in eandem horam accessio-
nes occurrant: non nunquam verò diuersis temporibus superueniant. Sed hæc quidem cognitu fa-
ciles sunt, nisi q; aliqui intermittens ignoratur ab inexercitatis ea rōne, quoniã agrotans nunquam à
febre liberatur. At formã accessionis inspicere oportet, quemadmodum in secundo de crisi bus ple-
nius edocui mus: atq; inde, non aut ex periodorum simili proportione, cognoscere febre. Suppo-
natur. n. cuiuspiam accessionem incipere circa primã horã vna cū rigore, qui videtur pungere carnes
laborantis: deinde vbi alia omnia tertianæ febris indicia vsq; ad consistentiã processerint, postmodū
cum bilis vomitu atq; optimis sudoribus declinare: ac iam nonam diei horam adesse: vnde ex totius
accessionis motu coniecturari possimus hora vndecima agrotantem, febris intermissionem habi-
tatum,

Aturum, talem videlicet qualem in periodis nominare consueuimus: Dum verò in hac spe sumus,
subito retineri sudores, densata scilicet tantummodo, vel etiã horrescente cute: ac subinde prin-
cipium, ascensum, consistentiam febris continuæ, qualis ex pituita accenditur, sequi: Sic enim &
duplicem causam ac duplicem febrium speciem cognoscemus, mista intermittente continuæ, quã-
uis nulla intermissio deprehendatur. Secundo etiã die sperandum est hora nona accessionem fut-
uram. Quod si expectationi nostræ res ipsa respondeat, omnino etiã die tertia itidem febricitan-
te adhuc agrotato, tertianæ febris accessionem horã prima superuenturam sperabimus. Quod si aut
preuenierit, aut tardior fuerit ea, quam secundo die circa horam nonam fore speramus accessionem,
aut tertio circa primam, non amplius diebus sequentibus, aut nonam aut primam expectabimus
horam, sed tanto prius siue posterius, quanto in prima periodo similitudo proportionis accessio-
nem aut tardasse aut accelerasse monstrauerit. Quæ verò ex duabus febribus citius sit finem habi-
tura, ex earum specie & forma, atque ex accessionis prolixitate ac magnitudine, more præterea, ac
motu, & reditu periodorum prout celerior aut tardior extiterit, coniecturandum. Adhibenda in-
super alia quæ superuenient indicia coctionis, aut cruditatis morbi totius: ex quibus maximam
vim habent quæ in vrinis apparent: de quibus omnibus sufficienter in libris de crisi bus tractauim-
us. Si verò pituitosa continua biliosa intermittens, quæ prima inceperit hora, non nona sed
aut quinta aut sexta apprehenderit hora, adhuc difficilior cognitio fit plerisque his medicis, qui ta-
lem contemplationem contemnunt, neque scire curant an vna sit species febris an duæ, & qualis nã
sit vtriusque natura: Vt verò quæ nihil horum intelligant, non modo ignorant, quo pacto curare
oporteat has febres, quarum nullam habent notitiam, sed nesciunt etiã vtrum die sequenti suspi-
candum sit de hisce horis ambabus, quæ in primo die accessiones attulerunt. Ego verò sum mihi
conscijs, q; sapius ex diuinatrice quadam arte potius quam prænoscenti scientiã medicinæ pro-
pria, visus sum eisdem coniectura affectus futuræ accessionis insultum. In hac igitur ipsa de qua
nunc agimus mistione tertianæ cum quotidiana, vidi aliquando circa primam horam exquisitæ ter-
tiana inuadere accessionem: in sexta autem illius quæ à iunioribus medicis proprio nomine Cæthe-
merina id est quotidiana appellatur: ita enim vocare consueuerunt eam febre que singulis diebus
accenditur, neque vllam habet intermissionem. Ego verò solitus sum eandem febre Amphime-
rinam continuam nominare: nam cathemerinon vocabulum nusquam apud Græcos scriptum in-
uenitur: omnem verò rem quæ quotidie eodem fiat modo, amphimerinam vocant. Verum, vt in-
quit Plato, non est habenda de nominibus cura, quibus tot ac tantarum rerum inuestigatio propo-
nitur. Voceur itaq; manifestioris doctrinæ gratia, quæ quidem singulis diebus accenditur atq; in-
termissione finitur, amphimerina id est quotidiana simpliciter, nulla alia sermoni facta adiectione:
Quæ autem intermissionem non habet, quotidiana continua dicatur. At liceat etiã si quis velit,
alteri adijcere, intermittens. Eodem modo in tertiana statuatur: altera quidem eius differentia sim-
pliciter tertiana dicatur, aut tertiana intermittens: altera verò tertiana continua. Contingit etiã
hanc ipsam sine aliqua adiectione, tertianam simpliciter ita nominare, quod & ab aliquibus video
obseruari. Sed non oportet de nominibus prolixius disputare: sed potius ad propositi nostri insti-
tutum reuertamur. Adolescens enim in quo factam dixi complexionem tertianæ cum quotidiana
continua, mane quidem in prima hora rigorem pati cœpit exquisitæ tertianæ familiarē: aderantq;
alia omnia eiusdem febris indicia vsque ad horam sextam, & repentinus vomitus biliosus, & multus:
& ventris deiectione copiosa, & hæc ipsa biliosa: & pauci sudores, inter quos statim homo con-
traxit se atque horruit: ac subinde incipiente annotatione, pulsus erat paruus, inæqualis: Deinde
vsq; ad horam vndecimam cum paulatim adhuc succederetur, plura quidem signa habebat anno-
tationis propria, paucis tamen intermissis augmenti indicijs: Hinc verò vsq; ad quartam noctis ho-
ram, febris certissime intendebatur: deinde quantum sensu percipi poterat, vsq; ad sextam noctis ho-
ram in eadē magnitudine persistebat: mox iam manifeste declinabat vsq; ad diei sequentis horam
quartam: In hac enim iam & contrahatur, & annotationis signa ostendebantur, frigidioribus fa-
ctis extremis eius partibus, paruusq; existere pulsus: & iam ad vespertas vsq; intendebatur paulatim,
neq; horrorem, neq; inæqualitatem aliquam præ se ferens: deinde rursus in summo consistebat cir-
ca quintam noctis horam: sexta verò manifestissime cœpit remitti. Quod igitur tertio die hora secun-
da quotidianam annotationem expectare oportebat, in ambiguo nō erat, non tñ vtrum tertiana ean-
dem horã esset seruatura, an non, satis constabat. Hora igitur secunda accessio superuenit horrida:
quæ celerius ea, quæ in primo & secundo die quotidiana continua facta erat, inualefcens vsque ad
horã quintã, aliud rursus post quintam horam fecit initium, in quo aderant omnia similia rjs que in
secunda hora contigerant accidentia: Hinc verò rursus promptius inualefcens vsq; ad horam octa-
uam, denuo in eadem horruit: ac paulo post rursus accrescens accessio expedite ascendebat, adeo
vt hora noctis quarta iam ad summum peruenerit. Et quid aliud hoc erat quam accessio exquisitè
hemitritæ, duabus eadem hora inuadentibus febribus: quoniã quotidiana duabus horis cele-
ritas, tertiana autem totidem tardius accedebat: adeo vt quicunq; facultatem haberet febrium figu-
ras agnoscenti, tertianæ ac quotidianæ continuæ accidentia in vnum confusa, manifeste depre-
henderet. Nam cum tertianæ insultum rigor comitaretur, quotidiana autem sine rigore inuaderet,
mista

in lib. de natu.
hum. cōm. 1.
t. 32. l. 31. h

A. l. 1. f. 1. d. 4.
c. 1. f. 7. b

A. l. 4. f. 1. t. 2.
c. 6. 418. a

A. ibidē. c. 42.
416. a

mista ex vtraque febris horrorem continuo afferebat, rem quidem rigore minorem, maiorem autem E refrigeratione, tantoque hac ipsa maiorem, quantum a rigore magnitudine superatur: adeo ut cum ab utroque extremo aqua distet proportione, horror medius inter ambo rigorem scilicet & frige- fationem collocetur: quod quidem maxime fieri consuevit, cum extremitates confundantur. Non ab re igitur inditum est huic febris nomen "hemitritæi id est semitertianæ. Nam ex quotidiana con- tinua & tertiana intermittente tota eius natura confusa, dimidiam partem vtraque ex dictis febribus retinet. Sicuti igitur semialinus & semideus nomen tale sortiuntur, ita & hemitritæus. Semialinus enim cum ad eius generationem pro altera parte alinus, pro altera equus, conueniant, ex vna semia- lini nomen accepit. Semideus dimidia quidem parte deus esse monstratur, cum verò alteram homi- nis habeat, hæc in nomine omittitur. Sic & hemitritæus dimidiam sui ipsius partem habet tertia- nam, alteram autem dimidiam, quotidianam continuam. Duplex autem in ipso generationis mo- dus, Vel scilicet duabus in vnum tempus, quemadmodum dicebatur nuper, conuenientibus acces- sionibus, quia altera quidem preueniebat, altera autem diffebat: Vel statim ab initio ambabus in- uicem confusis. Quæ igitur fit in vnum tempus conuenientibus vtraque accessione, vnam tan- tummodo habet hemitritææ naturæ accessionem: Altera autem omnes à principio agnitudinis vsque ad finem, quæ maxime atque precipue ab omnibus febris hemitritææ appellatur. Sed de hoc paulo posterius à nobis dicitur propter Agathinum, atque Archigenem præsertim. In adolescente igitur, quem nostra narratio supponit, cum tertia die huiuscemodi accessio facta esset, quia in vnum tempus conueniebant ambarum febrium inuasiones, quoniam quotidiana quidem duabus horis semper præueniebat, tertiana autem diffebat, die quarta accessio Sole oriente inualit, formam exquisitam pituitosæ febris præ se ferens. Erat autem secundum proportionis similitudinem quin- ta ab ipsa accessio circa decimam noctis horam principium factura, quoniam duabus semper ho- ris celerius inuaserit: biliosæ autem febris accessio tertia ab initio die quinto hora quarta erat inua- sura, adeo ut inter duarum febrium initia sex horarum spatium intercederet: quod & factum est. Nam circa quartam noctis horam decimam inuadente accessione, quæ febris pituitosæ sequebatur, ma- ginem, atque hoc modo vsque ad quartam quintæ diei horam progrediente, vbi febris biliosa me- diocrem rigorem secum afferens eidem coniuncta fuit, mistam subinde formam gerens accessio, bi- liosæ scilicet febris ac pituitosæ, sequenti nocte circa horam octauam pituitosa febris incipiens ex- quisita ac sola totam diem subsequentem ordine sextam occupauit: Deinde cum mediâ nocte de- clinasset, aliud subinde eodem modo fecit initium: deinde cum reliquam dimidiam noctis partem vsque ad meridem diei septimæ obtinuisset, postmodum iam veluti declinabat: At eandem excep- pit tertiana, quæ cum rigore inualit, quemadmodum exquisita tertiana, inuadere consuevit: atque cum alia omnia secum eodem modo certissima afferret indicia, vomitus, bilis inuexit, atque alii excre- menta biliosa, & vrinas optimas, ac cum iam aduerserasset breues quosdam veluti sudores: Adeo ut, quicumque febrium species didicisset, ei aperte indicaretur eam remitti ac declinare, neque vltra vnam aliam periodum, aut ad summum duas, debere protedi: nam & in ea declinatione erat quies admirabilis, qualis ante visâ non fuerat, donec ad quartam noctis horam peruentum est: In illa ete- nim, febris pituitosa quæ quotidie quidem accessionem faciebat, sed duabus anticipabat horis, in- ualit: Cumque totam noctem occupasset, ac totum deinceps diem, rursus in secunda hora noctis octauæ aliud fecit initium: cumque eandem pariter noctem totam occupasset, sequenti die, quæ no- na erat, declinauit. Eodem verò die circa horam octauam, quoniam duabus horis tardius inuade- bat, futura erat tertianæ febris accessio: sed tunc hora nona superuenit, hoc ipso etiam se declina- re significans: Sole autem occidente ei se associavit febris pituitosa more suo anticipando: Et cum noctem illam obtinuisset diemque sequentem, hora decima diei decimæ iterum inualit: Deinde die vndecima rursus hora octaua, exquisite permanens pituitosa: Deinde prima noctis hora tertianæ febris, quæ quatuor tardauerat horis, horrida accessio facta est: Deinde sexta noctis hora alius bi- liosa excreuit: ac quidem per vniuersum corpus veluti sudores exhalant, post quos tota declina- tio ferè ad infebriçitationem peruenit: neque iam in ambiguo erat, quin tota febris tertiana omni- no delisset: pituitosa autem sola remanserat; quæ & ipsa iam remitti incipiebat. Hac igitur ratio- ne die duodecima non amplius anticipauit accessio duabus, ut antea consueuerat, horis, sed hora se- ptima inualit: neque die decimatertia sexta superuenit hora, sed illa etiam septima hora inualit, quietem effatur dignam ac declinationem ostendens. Quartadecima verò die eadem declinatio me- lior admodum successit, ac hora nona accessio facta est: in vrinis autem erant insignia coctionis in- dicia, solutionem agnitudinis in die decretorio succedente futuram præmonstrantia. Sed hoc præ- sentis sermonis non interest nisi obiter dicere: Quod verò sapius commiscetur diuersorum gene- rum febres, & biliosæ pituitosæ, & intermittentes continuas, quæ à multis medicis ignorantur, satis hic de quo nuper scripsimus, agrotus ostendit.

De Dignoscenda, Exquisita & non Exquisita Semitertiana, aduersus Archigenem & Agathinum.

CAP. 8.

7 Sed quoniam & de his satis dictum est, rursus ad id redeo, de quo paulo ante est à me sermo di- clausus. Febris igitur, quæ ex tertiana & quotidiana continua composita est, quam hemitritæum appellamus,

A appellamus, Aut flauam bilem habet exuperantem, atque ob id in eo sunt tertianæ febris acciden- tia maiora: Aut hæc quidem paucior, pituita verò abundantior, atque idcirco quotidiana conti- nuæ affectus firmiores: Aut neuter horum humorum alterum vincit, sed ambo æquipotentes exi- stunt: quo tempore est exquisitus hemitritæus, talem formam representans, qualem de eo Hippo- crates manifestauit, cum in primo Epidemiarum in hanc scribit sententiam: Erant vero corti ple- risque passionibus huiusmodi, febres horridæ, continuæ, acutæ, omnino quidem non intermittentes: modus verò erat hemitritæus, cum alteram diem leuiorem ferrent, altera verò inualesceret, ac sum- matim in acutiem auergerentur. Dixit autem horridas, non simpliciter quæ cum horrore inuadunt, sicuti hoc innumerabilibus accidit febribus, de quibus deinceps verba faciemus: sed in quibuscum- que magnam accessionis partem horrores assumunt altera dierum, scilicet in qua & tertiana & quo- tidiana continua simul inuadunt, nam altera dies solam habet quotidianam. Magna verò ex parte, dierum prima mistam ex vtrisque committit febrem, secunda verò pituitosam continuam: con- tingit autem non nunquam hanc primo inuadere die, secundo verò ambas simul. Accessio igitur ex vtrisque commista, quando humores fuerint æquipotentes, talis est qualem paulo ante descri- psimus hemitritæon: Cum verò tertiana præualuerit, horridior fit febris: atque in annotatione si- bi aliquid rigoris associat: confestim verò & feruidior est huiuscemodi febris, & incendij plus ha- bet: magisque festinat ad summum: & aliquid bilis per vomitum, aut per aluum, aut per sudorem excernitur. Ac cum altera quæ pituitosa est febris, potentior existit, tunc frigus vehementius ex- tremas occupat partes, horroresque pauci fiunt: & pulsuum fit compressio maior ac diuturnior: tar- diusque accessio inualescit: ac longum post tempus consistit: non tamen aut sitim, aut magnum af- fert incendium: neque in ea per vomitum, aut per aluum, aut per sudorem bilis excernitur. Hanc quoque duarum febrium mixturem Archigenes animaduertisse videtur, minus tamen recte at- que perspicue, quemadmodum in septimo commentariorum, quos in tractatu Archigenis de pul- sibus scripsimus, est à nobis ostensum. Arbitratur igitur Archigenes in hemitritæis aliquando fe- brem præualere tertianam, aliquando quotidianam: non tamen æqualem earum mixturem, quæ sola exquisitum hemitritæum constituit, aut intellexit, aut in suis scriptis ostendit, verum omnino prætermisit. Nam cum æquales magnitudine fuerint, febris biliosa intermittens, & pituitosa con- tinua, accessionis initium fit cum horrore, qui medium inter rigorem & frigectionem obtinet: lo- cum: quorum alterum tertianam febrem, alterum quotidianam comitatur. Cum verò ab inuasio- ne inualescit, tertianæ quidem ratione cito calefit ac festinat ad summum, at propter pituitosam tardatur, atque in ascensu retinetur non nunquam atque interruptitur: Estque inter varios affectus veluti pugna quadam, cum æger non nunquam inualescente febre tertiana, atque ad cutem humo- res impellente, vehementius calefit: contra verò remorante, atque ad interiora reuocante ipsius motum febre pituitosa, ut quæ tardius ac difficilis motus frigidus ac lenta existat natura. In hoc au- tem certamine cum humor frigidus superauerit, systolæ id est summisiones, horrores, atque ex- tremarum partium & cutis refrigerationes sequuntur, adeo ut videatur altera rursus accessio reno- uari: Cum verò calidior vicerit, tunc statim totum corpus calefit, ac iam videtur febris penè in sum- mo consistere: mox paulo post ad pituitosam redeunte victoria ægroti denuo contrahuntur, refri- gerantur, & horrent: Neque hoc terminum vllum habet, donec febris ad summum peruenierit, quod quidem citius accidit quam pro more pituitæ, tardius tamen quam in bile fieri consuevit: nam huius quidem celeritatem cohibet pituita, ac rursus pituitæ tarditatem atque hebetudinem excitat bilis. Talis quidem est exquisitus hemitritæus ex æquali duarum febrium temperatura compositus, quoniam etiam ex duorum humorum æquali temperatura constat: atque exquisitus non est, vbi aut bilem aut pituitam habet præpotentem. Secunda est duarum febrium, tertianæ scilicet ac quotidianæ copulatio ac commissio, quæ similem quidem nuper dixi facit accessionem quandam: in eo tamen differt, quoniam in hoc febris ad infebriçitationem desinit: & quoniam die secunda cum rigore aut horrore sola quotidiana febris inuadit. Non igitur erit hæc febris hemitri- tæus, si quidem ex numero continuarum hemitritæus existat. Quod si etiam in vtroque genere he- mitritæus collocetur, non hæc tantum, sed multæ præterea aliæ febres hemitritæi vocabuntur. Hac ratione mihi videtur Agathinus omnes quæ protenduntur, tertianas hemitritæos appellare. Sed quoniam de nominibus potius quam de rebus sunt quæstiones huiuscemodi, in eisdem minime censo commemorandum: nam de nominibus ad medicinam pertinentibus, seorsum à nobis scriptum est alio tractatu, in quo hoc ipsum ostenditur, atque integre præfinitur, quales nam sint de rebus, ac quales de nominibus, disceptationes. Rursus igitur ad res ipsas redeamus, hoc est ad eum quem Hippocrates vocat hemitritæum horridum atque continuum, quem facit tertiana quotidiana con- tinua commista: Intermittenti autem non item, quoniam quæ ex ambabus componitur febris, ne- cessario & ipsa intermittitur. Non tamen ex duabus continuas, quarum altera biliosa, altera pitui- tosa sit, potest hemitritæus consistere, quoniam hæc commissio febrem horridam, ac quæ multas habeat reduplicaciones, non facit. Nam cum omnis febris continua sui quidem ratione, quando ex- quisita fuerit, neque horrorem habeat neque rigorem, neque etiam quæ ex eisdem componitur horrida fiet. Neceffe est igitur, si horridus simul atque continuus sit hemitritæus futurus, ex dua- bus

r. Epid. c. 1.
l. 23. §. 106. a

*continuum pi-
tuitosam.

bus ipsum febribus generari, quarum altera sit intermittens, altera vero continua. Atque idcirco tertiana quidem cum quotidiana continua confusa facit hemitritæum, cum neque vtraque continua, neque vtraque intermittens huiuscemodi queat febrem generare. Vna igitur sola adhuc mistio relinquatur ex quotidiana intermittente, & biliosa continua, quæ & ipsa potest continuam simul atque horridam febrem efficere. Hæc vero cōtrario modo se habebit quæ prior, quæ continuam quidem ex biliosa obtinebit, horrorem vero ex pituitosa: reduplicaciones autem ex pugna mutua, ac tum præsertim cum humores æquas vires habuerint: ubi vero alter eorum præualuerit illius accidentia prævalent ac dignotio, ut in prima mixtione ostensum est. Hæc omnia de quatuor missionibus & ex biliosa febre & ex pituitosa, magis ad eum tractatum in quo de typis agitur, cuiusdam pertinere viderentur: hic vero necessario de ipsis facta est mentio propter hemitritæum, cuius ortum Archigenes ad tertianam transfert ac quotidianam, non tamen eius naturam recte asscutus, quoniam in numero febrium intermittentium ipsum ponit. Agathinus autem contra, hemitritæum in eodẽ genere cum tertiana manifeste locauit, ac sola accessionis vehementia ab eadem differre fatetur. Si igitur omnium febrium differentias exquisitè scribentes, in nominibus tantum aberrassent, non admodum esset agere ferendum: Sed, quæ neque simplicium neque compositarum febrium omnes differentias exquisitè assignarunt: ac præterea plures alias superfluas addiderunt, quæ neque ad prænoscenti neque ad curandū aliquem afferunt vsum: nos pro viribus earum typum omnem exquisitè cōplecti tentauimus, ut qui longo tempore partim experientia, partim ratione, omnes quæ viles sunt differentias inuenierimus. Simples igitur ad præsentem tractatum: compositæ vero ad eum in quo de typis agitur, attinent, cuius tamen non erit expers omnino atque inscius, si quis hunc diligenter perlegerit. Nam per hæc quæ de biliosa & pituitosa febre simul commissis conscripsimus, licet & melancholicam febrem transferendo, eius cum vtraque illarum complexionem ac confusionem pariter coniectari. Voco autem complexionem, quando horis differentibus inuaserunt, ac confusionem vero, quando eodem tempore inceperint. Sic & tres simul febres complecti per se quispiam & confundere poterit, ex ijs quæ nuper diximus motus. Nam horum omnium principium fons atque elementum est singularium febrium ideam exquisitè cognoscere: Neque enim plurima est earum multitudo, cum omnes tres numero existant, & quæ ex amara bile, & quæ ex atra, & quæ ex pituita generatur: Quarum singulæ duas habent differentias, continuæ scilicet atque intermittentes: adeo ut omnium quæ ex humorum putredine ortum habent, fiant sex numero differentia. Quod si aliqua accesserit his particulatim in ipsis differentia, hæc vel ex humoris multitudine, vel ex quantitate & qualitate putrefactionis, ac præterea ex modo motus, ac particula in qua fit putredo, habebit originem. Veluti consertim earum febrium intermittentium, quæ tertia quaque die accessionem faciunt, quæ quidem breue habent accessionis tempus, ac cum rigore inuadunt, & per sudores, & bilis vomitum, & biliosa excrementa finiuntur, his tertianæ exquisitè nomen impositum est: Quibus vero aliquid horum deficit, hæc non exquisitè: sed simpliciter tertianæ appellantur. Quod si intermissionem minorem habuerint; accessione videlicet in longius tempus protracta, hæc tertianæ extensæ vocantur: Cum tamen & hæc ipsa res plurimam in eo quod magis ac minus, differentiam suscipiat. Licet quidem ex his aliquam simpliciter extensam nuncupare, quæ cum viginti quatuor horas in accessione consumpserit, reliquas habet febres expertes: aliquam vero sufficienter extensam, quæ vsque ad triginta extenditur horas: atque aliquam in longius adhuc tempus productam, ut quæ vsque ad triginta sex horas protendatur: atque aliam adhuc amplius vsque ad quadraginta vel plures. Neque enim ex his quas diximus qualibet certis terminis potest definiti, cum Soricica dubitatio nobis occurrat. Neque tamen huiuscemodi nomina adeo curiose inuestigare est necessarium, cum nobis detur facultas etiam sine illis vnum quencumque morbum proximis indicare, ac rectam curationem adhibere, nec non futura prænoscere. Supponatur enim aliquis quindecim horas febricitare, ac trigintares febre vacare: hocque deinceps eadem proportione seruata contingat: Nemini dubium, quin & tempus ad exhibendum cibum opportunum, ex accessionis & intermissionis spatio cognoscatur: & quantum ex hoc ad prænoscentium aut curandum commodi nascisci poterit, nihilo minus id sufficienter acquirere, quamuis eam inquisitionem neglexerit, an simpliciter tertianam, an cum aliqua adiectione quæ differentiam determinet, huiuscemodi febrem oporteat appellare: Sed & cum alteri indicare voluerit, qualis nam sit febris ægrorantis, hoc diligentius efficiet accessionis atque intermissionis spatium ostendendo, quam si nomen certum ac præfixum, quod idem commonstret, inuenire studuerit. Hæc quidem optima est exponendi ac docendi ratio. Secunda vero quam paulo ante insinuauimus, cum aliam quidem exquisitam tertianam nomino, aliam vero simpliciter tertianam, deinde aliam paululum extensam, deinde aliam sufficienter, deinde aliam amplius, deinde aliam plurimum. Obscurissima autem atque omnium deterrima, de qua prius fecimus mentionem, in qua medici iuniores quotidie inuicem certant atque contendunt, neque animaduertunt se de nominibus litigare. Sed de alijs quidem quispiam minus forte mirabitur: de Agathino autem magis mirandum, qui cum quandam & quotidianam & tertianam febrem appelleret extensam, postmodum in tertiana non seruat eandem vim proportionis: nam si longius accessio protendatur, non tertianam, sed hemi-

A. l. 4. f. r. t. t. c. 37. 423. c.

A hemitritæum appellat. Sed satis superque hæcenus de nominibus disputatum: nam periculum est, ne nos longius quam sit opportunum, in eisdem tempus conteramus. Quare rursus ad rerum ipsarum quæ restant, inuestigationem reuertamur.

Qualis ex Sanguinis Putredine Febris oriatur.

CAP. 9.

EX omnibus vero quæ supersunt nulla esset contemplatio præstantior, quæ illa in qua queri potest. Nunquid quemadmodum ex vtraque bile & pituita sunt quædam febrium species, ita & in sanguine putrefacto soleat accedere febres. Si quidem ephemeræ eo tantummodo calefacto, non aut putrescente fieri dicebamus: in putrefactionibus autem (nam & sanguinem quandoque putrescere est necessarium) querendum quæ nã sit harum febrium species. Hoc autem inueniri posse putandum, si prius cognouerimus quo pacto sanguis putrefiat. Nam rectè sentire vñ Aristoteles ab aliena caliditate oriri putredinem. Vocat autem alienam, externam non insitam neque nativam in quocumque genere rerum: nam hæc coquere apta est, externa autem corrumpere, quod est putrefacere. Calor autem extrinsecus sanguini aduenit, & in solis deustionibus, & pestilenti & suffocato acris statu, atque, ut simpliciter dicam, in febribus vniuersis quacumque ex causa originem traxerint. Sed & quando in aliqua corporis parte sanguis plurimus acruatus supra eiusdem vires effectus fuerit, corrumpi consuevit, ac tum præcipue cum in paruis valis propter crassitudinem obstruitur, aut propter multitudinem impingitur, quemadmodum in bubonibus, ac collectionibus quas phymata appellant, atque ut vniuersaliter dicatur in inflammationibus vniuersis. Nam in huiuscemodi affectibus duplicem ob causam corrumpitur sanguis, & quia, si non distillat, & quia à natura non conuincitur. Quod ea vero quæ non distillantur putrescere soleant, indicant exteriora omnia, quemadmodum fructus, & semina, vellesque præterea. Eius vero quod dicitur, fidem facere potest id est, quod in laterum inflammationibus cernitur: nam quidam in ipsis spumeum, quidam pallidum, quidam rubeum expuunt ichorem: quod nihil aliud est quæ ex humoris pars in inflammatione exuperantis, quæ retineri non potest, sed præ tenuitate sudat exteriorius. Non nunquam vero & niger ichor ille conspicitur non statim ab initio, sed postea quæ ut plurimum pallida sputa antecesserint, quæ bilis exuperantis erant indicia: quemadmodum spumea quidem pituitam, rubida vero sanguinem indicant. Quare non procul à vero est existimandum, sanguinem ipsum non nunquam in ijs quæ inflammationem patiuntur, particulis subire putredinem, ex quo simpliciores quidem quæ ex alijs humoribus febres fieri, accessionum vero proportionem in tertiano præcipue circuitu assumerent: Nam ita in ijs qui laterum inflammationes patiuntur est obseruatum, quo tempore maxime rubidum expuunt. Quod si sanguis supra modum affatus fuerit, pars quidem eius subtilior ac pinguior, omnino in flauam conuertitur bilem: quæ autem est crassior, in atram: quod in his tumoribus qui carbunculi appellantur, contingit, nam in his ex sanguine supra modum efferuescente ad melancholicum humorem fit transmutatio. Ita autem hoc loco accipi volo melancholicum humorem, ut qui non dum exquisitè in atram bilis naturam transierit, sed in quodam sit confinio constitutus. Et quidem pro varietate humorum in quos conuertitur sanguis, febres fieri, sola malignitate & non malignitate differentes. Illæ si quidem quæ sanguinis transmutationem consequuntur, sunt simpliciores tum in reliquis, tum in caliditatis qualitate mitiori: nam etsi se plurima manu tangenti offert, est tamen omnino mitis, sicuti ea quæ in balneo contrahitur. Semper enim febrilis calor multitudo, in multitudine defluxus consistit: quod vero manui tangenti molestum sentitur, ex humoris acredine provenit. Hocque tibi sit maximum humoris febrem facientis indicium, qualitas videlicet caliditatis: nam quæ magis vaporosa ac minus molesta existit, ex sanguine nascitur: quæ vero molesta sunt, & rodentes, atque mordaces, vtraque bilem consequuntur. Cum vero in primo tactu quoddam potius vaporosum quæ acre, se manui representat: ac per moram paulatim mordacitas aduenit, ac maxime inæqualis, adeo ut per colatorium quoddam & cribrum percolari videatur: ex pituita putredine huiuscemodi febrem oriri cognoscas.

Cur Inæqualis Calor in Pituita Febre tactu occurrat.

CAP. 10.

Contemplanti vero mihi ac causam perquireti, cur in febribus alijs calor æqualis occurrat: quæ vero ex pituita ortum habent, talem calor inæqualitatem ostendant: nulla potior visa est quam tenacitas atque humoris crassitudo, qui difficulter dissoluitur. Nam & in hoc, sicuti in alijs omnibus, primo ea pars omnis expirat, quæ quotidie fuerit extenuata: vix autem extenuatur quicquid valde crassum extiterit: quæ si etiam natura frigidum fuerit, tunc & difficultas augetur. Non totum itaque, neque ex omni parte æqualiter, sed ex illa tantummodo in quam putredo inualuerit, inflatur atque extenuatum effertur, non dissimili euentu ab eo quem in lentis ac crassis humoribus, qui exterius ebulliunt, inspicimus. Nam & in istis ampullæ attolluntur, quæ ubi dirumpuntur, vniuersim flatus effertur, humiditatem extenuatam secum trahens. At in subtilioribus humoribus cum ebullierint, neque ampullæ fiunt: quicquid ab eis vapor exhalat, est vnde quaque uersus æqualis ac sibi continuus.

Quo pacto ex Fluxionibus Humorum Morbi generentur: ac de Causa Februm, quæ per Circuitum repetunt, & Continuarum.

CAP. 11.

Sed quoniam & de his, ut oportuit, differuimus, nunc earum febrium, quæ in continuo seruantur, & synochæ appellantur, causas inuestigemus. Mirum enim mihi videtur in istis vnam plerumque acced-

accessionem vsque ad quartum vel quintum, aliquando autem vsque ad septimum diem ab earum E initio, donec finiantur extendi. Quamquam si quis diligentius inspiciat, maiorem illi admirationem possit asserere in quibusdam febribus per circuitum fieri accessiones. Quod enim retro attulimus exemplum in stercore, quod particulatim putrescit, in animalis corpore non admodum fieri posse videtur, cum putrescentes humores ipsi qui putredine vacant, possint facile commisceri, utpote ex omnibus ad omnia conspiratione & conflusione exsistente. Unde fieri non potest, ut putredo nunc vnam, nunc aliam occupet partem, nisi inflammatio incipientem putrescere humorem alliget atque coerceat. Quoniam igitur ad contrariam partem ratio se transtulit, difficilius est earum febrium, quae per circuitus accessionem faciunt, causam inuenire, quam earum quae synochae id est continentes dicuntur. De utrisque tamen tentabimus sermonem transigere, neque hic prolixius scribentes, neque aliorum errata corrigentes, sed quemadmodum in superioribus egimus, solam veritatem amplectentes, ex qua quispiam instructus, etiam aliorum delicta comprehenderit. Sumendum itaque initium ab ipsis quae manifestissime apparent: quae sunt lippitudines quaedam, quarum nonnullae quotidie, nonnullae vero tertio quoque die magis infestant: similiter & aurium dolores: & capitis siue totius, siue medietatis, quem Graeci hemicraniam appellant: quibusdam vero & pedum, & articularum dolores, per circuitus exacerbari conspiciuntur. Quod igitur in hisce oibus inspicere F licet, venas quidem in his partibus quae exacerbantur in tumorem attolli, atque inflammationem augeri, ac dolores intendi, ac materiae inutilis affluxum ad extrinseca fieri, Ita & in interioribus quaecumque non videntur, seruare eandem proportionis similitudinem concipiendum: adeo ut in laterum & pulmonis inflammationibus, in accessionum quidem principijs tumores incrementum, in declinationibus autem euaporent ac submittantur. Forte autem quo pacto hoc accidat inuenimus, si de inflammationis generatione, atque de rheumaticis vocatis dispositionibus, quaecumque a nobis in alijs commemorarijs sunt demonstrata, memoria repetemus: nam si, quod huius interese loci, illis addatur, praesenti quaestioni satisfaciet. Qui igitur effluxus ad oculos commeat, omnes concedunt a capite desillare: quam vero ob causam statutis temporibus saepius commeat, hoc dicere ignorat, ut qui philosophati sunt de potentijs naturalibus minus, de quibus nos tribus in libris sumus complexi: In quibus quatuor esse numero demonstrauimus, a quibus & stirpes & animalia gubernantur, vnam quidem similitum attractoriam, alteram eorundem retentoriam, ac post has tertiam alteratoriam, quartam praeterea extraneorum expulsoariam. Duplex autem est in omnibus entibus extraneum, alterum namque ex sui qualitate, alterum quantitate. Hoc itaque acruari contingit ob harum potentiarum quae in membris sitae sunt, vigorem & imbecillitatem. Cum enim aequae valentes fuerint, & meatus per quos materia inutilis excernitur, secundum naturam se habuerint, tunc membra in sanitate consistunt: ubi vero plus assumptum fuerit quam possit alterari, omne quod superfluum est, a virtute expulsoaria trahitur, necessario excernitur: Quod si imbecilla fuerit, in eodem residet loco: ac si multum fuerit, grauat atque extendit: si vero acre, exedit ac mordet: sicuti & quod calidum est, calefacit: quod autem frigidum, refrigerat. Haec autem liquido in ventriculo apparent. Nam quidam ubi aliquando cibum ampliore assumpserint, ex nausea interdum coguntur euomere, interdum vero profluuium corripuntur. Quod igitur hic per maiora ac laxiora spatia superfluum excernitur extra, idem in alijs partibus animalis per tenuiora foramina non extra, sed ex alijs desluit ad alias, cum fortiores a se quidem pellant, imbecilliores autem suscipiant: atque haec rursus ad alias: donec tandem in eas quae imbecillissimae sunt inter omnes, incidit: hinc vero ad fortiores relabi est impossibile. Idcirco in ipsis quae plethorae id est repletionis vocantur, & in cacochymijs id est humorum vitijs, partes debiliores partim inflammationes patiuntur, partim erysipelata, alijs herpetas, alijs aliud morbi sustinent genus: quaedam illi affectui sunt obnoxiae, qui rheumaticus a fluxionibus appellatur, de quo nos separato scripsimus loco. Nihil igitur mirum, vel cerebrum, vel vniuersum aliquando caput, acruatam in se superfluitatem ad partes imbecilliores expellere, veluti aures, oculos, tempora, labra, vel dentes, vel malas, vel palatum, vel gingiuas, ad gargareona, & paristhmia, aut ad eos qui sunt in huiusmodi partibus adenas: & cum nihil in istis imbecille constiterit, ad thoracem, pulmonem, fauces, stomachum, ventriculum, fluxionem transmittit. Sicuti igitur caput talium omnium morborum saepius est causa, ita & eas quae in hepate sunt ac splene inflammationes, aliquae partes vicinae, vel etiam per louem ex remotioribus aliqua vna vel plures generat, auget, immittit, ac per circuitum exacerbatur. Neque mirandum est similem eisdem coniungere affectum, qualis in excretionibus excrementorum ventris conspiciuntur. Sicuti igitur quisque quantum quaque die excernitur, intuens, si causam excretionis ignoret, ordinem miraretur: sic quencumque later superfluitatum in capite generationis atque excretionis causa: & qua ratione nonnullae quidem ex ipsis ad exteriora, nonnullae vero ad aliquem alium confluant locum: haeret atque miratur hanc confluxus proportionem. Sic & quicunque non nouit, neque quae partes materiam inutilem ad hepar transmittant: neque causam propter quam transmittant, intelligit: miratur in febribus quae ex hepate accenduntur, ordinis proportionem. At qui nescius non est primam inflammationis originem ex fluxione in hepar incidente prouenisse: ac quod deinceps exacerbetur, causam in ipsa parte patiente consistere: mirari iam desinit. Duplex autem est huius fluxionis occasio, altera quam nupet diximus,

A diximus, quando materia inutilis ad imbecilliores partes ab alijs detruditur: altera quando eadem attrahitur, de qua iam sermonem faciemus, sum pro hinc etiam ab illis initio, quae omnibus sunt manifesta. Nam sicuti in unxeris thapsian, huic haud ita multo post partem illam calidioram atque in ampliore tumorem elatam conspicias. Sic & si membrum aliquod iuxta ignem calefecerit: aut vehementiorem frictionem adhibueris: vel resina perungens vel pice mediocriter calida, deinde vniuersam paulo post auferas: siue quodecumque calidum medicamen parti cuique applicaueris: in hisce omnibus membrum in tumorem videbis attolli, quoniam caliditas natura apta est fluxiones attrahere, aut easdem recipere. Neque enim praesentis est loci ista discutere, cum quod propolito expedit nostro, etiam sine hac contemplatione habeamus. Illud enim compertum habetur, quod semper in corporibus plenis, aut in quibus inutilis materia redundat, magna portio ad eas desluit partes, quae vehementius incaluerint: In ipsis autem quae superfluitatibus vacant, admodum pauca.

Non parum vero & ad partes dolentes solet desluere. Sic igitur quispiam cui extremam partem digiti acus exigua pupugerit, statim indoluit, paulo post vero inflammatur atque in magnum tumorem pars omnis circumstantans attollitur: in quibusdam vero sub alis bubones exurgunt, cum rara ac spongiosa corpora, quae Graeci adenas appellant, ibidem aliquid fluxionis admittant: quibusdam vero & in medio brachio hoc fieri conspiciuntur, cum in eodem loco effatu dignus aden fuerit constitutus. Quod autem dicitur, aperissime cognosces, cum vlcusculum aliquod paruum exasper doloris atque inflammationis propere vnguem extiterit. Si enim negligatur, neque coalescat atque ad cicatricem perducatur, adnata deinde carne quae ab vngue comprimitur, primum quidem ibidem dolor excitatur, deinde in toto digito, non nunquam vero vel manus vel pes ad magnam inflammationem effertur: vsque adeo ob dolorem fluxionibus partes laborant. Non tamen huiusce rei causam hoc in loco aperire est necessarium: alibi enim opportunius dicta est, nihil quae ipsa ad praesentem considerationem egemus. Videntur itaque manifeste fluxionum causa ex ipsis partibus fluxione laborantibus originem trahentes duae esse, quarum altera est in eisdem accensa caliditas, altera dolor excitatus. Quod autem vel minus vel plus, vel melius vel deterius influit, causa non tantum in parte fluxionibus obnoxia consistit: sed, quod melius sit aut deterius, ex partibus mittentibus pendet: quod plus vel minus, tum ex ipsis quae mittunt, tum etiam ex ipsis quae recipiunt. Vehementiores siquidem calores atque dolores attrahunt vehementius, minus autem debiliores. Sic & partes quae superfluitatibus carent, parum quid trahentibus immittunt: quae autem pleniores sunt, & materiae inutilis copiam habent, tanto ingerunt amplius, quanto plus a naturali modo recesserint. Haec igitur sunt fluxionum differentiae, quae sine partium quae fluxiones admittunt, imbecillitate consistunt.

Aliae vero & propter harum imbecillitatem, & propter earum robur quae superfluitates transmittunt. Omnes enim quae sine ictu aut contusione partibus adueniunt inflammationes, ex superfluitatibus quae a membris fortioribus ad debiliora confluerint, generantur. Statim vero inflammationes huiusmodi febres accendunt, quando videlicet ob magnitudinem vel vicinitatem, earum caliditas ad cor vsque peruenerit. Putrescunt igitur in inflammationibus omnibus congestae superfluitates, ob eas quas ante commemorauimus causas. Non aequae tamen omnes putrescunt, cum ex eis nonnullae quidem sint ex pituitae speciebus, nonnullae atrae bilis, alijs amarae. Cum vero putrescunt, calor praeter naturam inflammatione patientem occupat partem: simul autem ab eadem praeter naturam caliditate corripuntur quaecumque proximae partes, atque haec rursus vicinitatis ratione sibi continuas calefaciunt, illaeque rursus alias, donec tandem per successionem ad cor vsque aliquando caliditas permeet. Quis nam vero sit in partibus inflammationem patientibus aliquid, in libro de inaequali in temperatura monstrauimus, atque in altero qui de tumoribus praeter naturam inscribitur: In hoc vero ostendemus, necessarium esse sanguinem in eisdem contentum vna cum superfluitatibus influentibus plerumque putrescere. Quae ab vna particula infertur ad aliam superfluitas, est adeo multa aliquando ac vitiosa, ut recipientis particulae potentiae afferat detrimentum: non nunquam vero adeo mitis & pauca, ut suscipienti corpori nullam inferat noxam. Si igitur ita potentiam laeserit, vti iam dissoluatur, neque iam conuincere possit ea quae prius conuincebat, tunc iam sanguini necessarium est putrescere, idque duplici ex causa: quia videlicet humor quem proprius calor non conuincit, nil habet reliquum nisi ut ad putredinem transeat: & quia cum superfluitatibus putrescentibus vna putrescit. Quod si non adeo potentiam laedat, ut iam dissoluta penitus quiescat, semivitiatus ac semiputridus omnino in tali statu redditur sanguis, ex vicinitate quidem putrescentium superfluitatum ad putredinem raptus, tantum vero in sua natura perseverans, quantum in eius a qua exornatur potentiae ratione consistit. Vtunque vero se res habet, qui in prima putredine calor accenditur, est quidem acrior atque mordacior eo, qui secundum naturam. Tantum vero augetur, quantum & superfluitatum natura suppeditat: haec siquidem ad eum qui ab ipsis calor accenditur, ferè similem quandam habent rationem, quam & ligna ad ignem. Ex ipsis, nam lignis, dum alterantur, generatur ignis: non tamen in infinitum vsque tempus haec ad alterationem sufficiunt, sed est quidam transmutationis terminus: cum eo vsque possint exuri, donec aliquid natui liquoris habuerint: qui ubi consumptus ex toto fuerit, tunc ardere iam desinunt, ac quae reliquae superfluitates cineres appellantur. Et quidem eodem modo putrescentium humorum caliditas permanet, donec

omnino fuerint assati. Parum autem reliquiarum terrestrium restare ex humoribus est verisimile, E non quemadmodum ex lignis plurimum, quoniam in eorum substantia humidum & non siccum præualeat elementum: ita ut si aliquem ex exterioribus humoribus elixare volueris, veluti oleum vel vinum, minimum quid terrestre relinques, reliquum vero omne extenuatum in aerem ac vaporem resoluatur. Et quidem feruentibus ex putredine humoribus à caliditate extenuatis, eorumdem substantia, cum febres consistunt atque declinant, in ambientem aerem dissipatur, superfluitas autem vel exigua admodum remanet vel nulla: in crassioribus quidem humoribus pauca, in serosioribus autem nulla. Quod si nullam imbecillitatem pars inflammata contraxerit, neque iterum superfluitates immittantur, aegritudo finitur, neque deinceps aut sequenti, aut tertia, aut quarta die, homo febricitabit. Quod si denuo eandem ob causam, ob quam primæ etiam missæ sunt, aliæ immittantur superfluitates: aut si nec hæc quidem mittantur, sola autem remaneat potentia imbecillitas: hominem secundo febricitare est necessarium. Subijciamus enim primum quidem validam esse particulam potentiam: in tempore vero intermedio eisdem in partibus, quæ prius transmissæ sunt, acervatas esse superfluitates & qualitate & quantitate pares ijs quas ab initio immiserunt: hoc vero in ijs accidit, in quibus eadem permanet immittentium partium dispositio, atque eadem attractio ad eas alimentum qualitas quantitasque servatur. Est enim, ut arbitror, necessarium, cum & æquale scilicet & simile ab eadem potentia alteretur, æquales etiam & similes fieri superfluitates: tempus quoque in quo eadem acervabuntur, necessario erit æquale. Si quidem enutritæ partes, quousque eandem servauerint constitutionem, ab eodem nutrimento enutritæ, excrementa etiam tum quantitate æqualia, tum qualitate similia, atque eodem temporis statuto termino cummlabunt: Eodem præterea circuitu ad eas expellendas, atque ad imbecilliores partes detrudendas, movebuntur: si quidem vis excretoria tunc primum ad suum opus excitatur, quando aut superfluitatum multitudinem aggrauatur, aut ex qualitate stimulat. De hisce vero omnibus plenissime dictum est in commentarijs de potentibus naturalibus: in quibus exercitatum esse oportet quicunque ea quæ in hoc loco dicuntur, cum demonstratione cupit ediscere: cum magna quoque eidem ex ea contemplatione ad curandi methodum præmia proponantur. Nam ut reliqua omnia silentio præteream, quæ à nobis in eodem tractatu dicuntur, de vno tantummodo quod magis in promptu est atque à me sæpissime factum, habendo sermonem, eam quæ per circuitum accedit lippitudo, non paruum existimo fore incitantem ijs, qui adituri sunt ad eam quam hoc loco docemus contemplationem addiscendam. Nos enim contra quæ illi qui à medicis oculares appellant, semper huiusmodi affectus curavimus. Nam cum illi semper oculis negotium facefferent, nos aliquando purgatione, aliquando || balneo, aliquando meri potu, ut inquit Hippocrates, aliquando missione sanguinis, non nunquam vero vtriusque, vel clystere cum sanguinis missione vti sumus. Vnde non nunquam statim sanitas est subsoluta, non nunquam vero post providentiam capiti adhibitam. Nam quicunque ita curati sunt, vel nullam amplius, vel vnam tantummodo accessionem passi sunt, eandemque minorem quam prius. Sed de curandi quidem determinationibus notisque non huius interest loci: Quod vero contingat vniuersum aliquando caput quod nihil passum sit, sed sanguine tantummodo vitiatum atque inutritum, plures quam antea ac detiores superfluitates colligere, adeo ut naturales effluxus atque diffusus non sufficiant, quin necessarium sit naturam ad imbecilliores partes excrementa detrudere: aut si humores quidem sani fuerint, ipsum vero caput male se habeat aut vtraque incommoda conueniant: superfluitates quidem acervatas ad aliquod vero membrum irrumperè, præfens sermo indicare proposuit. Donec etenim & qui defluit humor similis fuerit atque eadem dispositio capitis, tandiu superfluitates & tempore æquali, & similes atque æquales acervabuntur, similes que oculorum fient exacerbationes. Eodem pariter modo, si non caput vniuersum, sed aliqua eius pars vel membrana vel cerebrum ita fuerit affecta, ut ex huiusmodi alimento talem ac tantam statuto tempore contrahat superfluitatem: ac deinde repellat, quam primum ab ea estatu dignam senserit læsionem: tunc per circuitum exacerbari contingit vel oculos, vel aures, vel membrum aliquod imbecillius, ad quod superfluitas detrudetur. Sicuti igitur in oculis, & auribus, & pedibus, multisque alijs huiusmodi partibus, quemadmodum ostensum est, per circuitum fieri exacerbatio manifeste deprehenditur: Quid mirum est in laterum, pulmonum, & cerebri inflammationibus, atque alijs omnibus, quæ oculis inspicere nequeunt, eodem modo superfluitates defluere, eodem que etiam febrem accendere: cum tamen pars inflammata nullum præcipuum ex se gerat affectum, ex quo inflammatio oriatur, nisi quia partibus illis quæ superfluitates transmittunt, eo tempore sit imbecillior. Neque etiam illud mirandum, quod non iisdem statutis temporibus omnes superfluitates aggregentur. Quia enim nec qui pro alimento sanguis deferretur, vsque quaque similis existit: nec partium, quæ ex eodem alimento nutriuntur, eadem existit dispositio: aliud alijs sufficit tempus ad tantam superfluitatem acervandam, qua primum quidem membri læditur natura: cogitur autem, tanquam alienum, à se detrudere id quod infestat. Sed neque quod non æqua sit accessionum longitudo, oportet admirari. Nam, si non eadem neque species neque multitudo superfluitatum, neque etiam omnibus æqualiter accendi aut dissolui conuenit: Quæ si quidem pluræ sunt ac frigidiora tenaciora que & crassa, longiores faciunt accessiones: quæ autem pauciora ac calidiora & subtiliora, breviores: cum ad hæc etiam non parum

6. Aph. 31. Ex. card. 49. c

A. 1. 4. f. 1. t. 2. c. 1. 416. 2

A & totius corporis fabrica, & potentia robur illo tempore conferat: Nam, si quod corpus rariius extiterit, breviores sui ratione reddit accessiones: quod autem spissius, longiores: Et potentia quidem robur, minus diuturnos: imbecillitas autem, in longius tempus producat: nam quo potentia vegetior extiterit, eo promptius omne alienum à se ipsa repellit. Corporis autem raritas, quod per ipsum deferretur, non retinet: quare necessarium est, ut qui ita fuerint affecti, si modo in cæteris paritas adsit, cito à superfluitatibus exonerentur. Eadem ratione qui contrarium corporis habitum sortiti sunt, ijs multo tardius superfluitates excerni est necessarium, cum & potentia imbecilliter eadem superfluitates pellat: ac propter meatuum angustiam, quæcunque feruntur, retineantur. Cum vero hæc omnia simul conuenerint, aut longissima, aut breuissima fiet accessio: longissima quidem, ob materia inutiles multitudinem, crassitudinem, atque lentorem, potentia imbecillitatem, ac meatuum angustiam: breuissima autem, propter materia inutiles subtilitatem, paucitatem, & potentia vigorem, ac meatuum laxitatem. Eadem ratione, neque cur non nullæ quidem accessiones infestatione terminentur, aliqua vero non est difficile inuentur. Quando etenim prioris accessionis tempus adeo breue fuerit, ut antequam secunda superueniat, iam prima quiescit, omne id temporis spatium, quod secundæ principium & primæ finem interiaret, sine febre est: Si vero secunda inuadere anticipauerit priusquam omnino prima soluiatur, nullum interuenit medium. Hoc igitur, ut diximus, fit, cum ea potentia, quæ est in membro superfluitates admittente, sibi ipsi similis manserit: hoc est cum sanguinem in ipso contentum, quemadmodum antea, conuincit. Quod si aliquando imbecillior reddatur, hoc quoque illi causam afferet, ut non modo materia inutiles, sed ipse præterea sanguis corrumptur atque putrescat, ac febris accendatur: atque hinc aliud oriatur principium earum, quæ per circuitum fiunt accessionum. Si igitur antea dicta caliditas perferretur, duplex februm se inuicem complectentium species consistet. Quod si illa cessauerit, membri vero fluxionem recipientis dispositio remanserit, quæcunque de parte mittente prius exposuimus, eadem de hac quoque intelligantur: nam & ipsa aliquas in se superfluitates generabit, idque duplici ratione, quemadmodum & illa, & quia vitiatum continet sanguinem, & quoniam potentia est imbecillis. Eodem modo si ex aliqua quavis causa membri, vis adeo debilitetur, ut is qui adiacet sanguis, illi potius onus sit quam alimentum, illud eueniet ut corrumptur: aut si calidior sit, facile putrescat. Quod si subfrigidus fuerit, & pituita naturam gerens, non subito, sed per tempus ad eandem veniet dispositionem. Et quidem cum eas quæ in ipsa generatæ fuerint superfluitates, coquere nequeunt quæcunque particula, aut ad aliam à se ipsa detrudere, tale sibi ipsi febricitandi principium constituet, quæ eadem quæ transmittit, alteri afferet. Quod vero alio superfluitates detrudere nequeat, prima quidem causa in mittentis ac recipientis partis potentia consistit: altera vero in meatuum obstructionibus, quæ ex lentis ac crassis & multis humoribus fieri consueuerunt. Nihil igitur mirum, si absque eo quod alterum alteri mittat superfluitates, quemadmodum oculis caput, ex ijs quæ in ipso membro remanserunt, ad eandem peruenit, ad quam id quod recipit materiam, extraneam dispositionem. Quæcunque enim naturales meatus obstruxerint, hæc per tempus necessarium est putrescere, ac superfluitatum multitudinem acervandi causam afferre ei parti, quam euacuari ac pro consuetudine diffusi ventur. Vna igitur cum illis putrescunt & alia quæ postremo colliguntur, statimque simul omnia in membro febrilem caliditatem accendunt: Sed & retrò ostendimus, vbiunque accenditur atque augetur caliditas, istuc ab alijs partibus sanguinem solere confluere: quo vero tempore confluit, illas quidem refrigerari priuatas sanguine est necessarium, quod vero patitur membrum grauari ac distendi: ac sanguinem ipsum confluentem alterari, hoc quoque duplici ex causa, & quia alijs quæ iam putrescunt superfluitatibus permiscetur, & quoniam intrusum distendi non potest: quo fit ut instar lignorum humidorum, quæ paucam superflamiam vniuersim projiciuntur, succedatur: Atque hoc tempus accessionis principium nuncupatur. Cum vero iam caliditas materia conuicerit, tunc d huiusmodi tempus & Augmentum & Ascensus vocatur: in hoc vero vsque adeo calor augetur, ut non modo locum exurat, qui est quodammodo putredinis focus, sed etiam continuatim per totum corpus dispergatur. Ac, cum iam ad summum feruoris deuenierint humores accensi, id accessionis tempus, Consistentia appellatur: tunc vero vniuersum laborantis corpus igneum videtur, extensa per totum animalis corpus æqualiter caliditate. Hinc vero si humores fuerint tenuiores, potentia robusta, corpus rarum, maxima humorum putrescentium pars in sudorem resoluta euacuatur: si vero hi crassi fuerint, vis autem expulsores imbecillis, & via angusta sint, nihil quidem defluit sensui manifestum, sed id solum quod ita est extenuatum, ut in subtilioris vaporis naturam transierit: tunc huiusmodi tempus Declinatio appellatur, quidam feruentium humorum diffusus existens. Sed cum in parte remaneat affectus, necessarium est in ipsa superfluitatem aliam generari, cum id quod denuo ad ipsam alimentum attrahitur, non totum exquillite conuincatur: quæ rursus, ut antea dictum est, à putridis superfluitatibus in parte relictis, ac proprio ex vitio, putredinis principium accipit: ac, cum satis caluerit, rursus ad ipsam influit quemadmodum antea ex alijs animalis partibus sanguis: Atque eodem rursus modo principium, ascensus, consistentia, declinatio alterius fit accessionis: neque hoc per circuitum definit fieri, donec in prima particula superfluitates generante ser-

Tertia Classis.

fff ij uatur

& totius

uatur affectus. Est verò duplex huiuscemodi affectus, alter quidem imbecillitas partis, ex qua sūt E
superfluitates: alter verò qui ex eisdem quotidie genitis acruatur. Neque enim existimes in exte-
rioribus istis vas, in quibus elixatum obsonium nidorosum factum est, quandam relinqui dispo-
sitionem, nullam autē in partibus in quibus humores putruerunt. Adhuc verò magis eam dispo-
sitionem impossibile est solui, quando vniuersum corpus multis vel vitiatīs humoribus fuerit opple-
tum: ac multo etiam amplius, si his adiungatur omnium, per quos membri superfluitates excernū-
tur, meatuum adstrictio. Sicuti igitur sanitas subsequeretur, si & meatus essent aperti, ita vt in mem-
bro liberi transitus fierent, & potentia vegetior redderetur, emendarereturq; affectus, atque vniuer-
sum corpus neque multis neque vitiosis humoribus graueretur: donec verò hæc perdurauerint, cir-
cuitum quoque accessionum seruari est necessarium: Ita sanē in mulieribus quoque accidit, nam
& in his donec æquales ac similes menstruorum causæ fuerint, idem quoq; eorum seruatū circuitus.
De his verò vberius à nobis est scriptum in libro De rheumaticis dispositionibus: neque nunc
in eis probandis quæ antea fuerunt demonstrata, tempus terere est necessarium: sed neq; capita ea-
rum rerum quæ huic loco conducunt, sunt prætereunda. Sunt autē hæc cognitu vtilia, q̄ Non nul-
læ quidem partes ad alias fluxiones transmittunt, quemadmodum caput ad oculos: Non nullæ au-
tem ab eisdem in seipsis genitis superfluitatibus principium febricitandi trahunt: Quodq; his om-
nibus superfluitatum putredo communis existit. Singulis autem proprium inest, huic quidem ob-
structio ac compactio vasorum ob humores viscidos vel crassos vel multos: alij verò meatuum con-
strictio, sensibilibus scilicet vel insensibilibus: alij autem omnia in toto ipsius corpore loca inania
esse oppleta, ac præterea eam adesse multitudinem, quæ ad potentiam dicitur, quemadmodum in
libro De multitudine ostendimus. Earum igitur febrim quoque per circuitum aliquem accessiones
faciunt, nescio si qua est nobis causæ prætermissa. Earum autem quæ ordine carent, non nullæ ex
transmutatione humoris: non nullæ ob vicijs errorem, ad talem dispositionem deueniunt. Maxi-
me igitur transmutatur atque in alteram naturam transit sanguis, cum putrescit: nam vt etiam antea
exposuimus, pars vna sanguinis fit flaua bilis, alia nigra. Quantum verò in agrotantium corpore
humores mutantur, tantum etiam accessionum circuitus: quare nihil etiā mirandum est, si in huius-
cemodi mutationibus ordo accessionum euariet. Illa quoque non parum est varietatis causæ, quod
qui putrescere incipit humor in aliquo membro, alter existit: alter verò ex alijs desluit partibus, qui
vel in ipsis solis continebatur, aut in vniuerso corpore animalis redundabat. Sic & quæcunq; cir-
ca vicijs rationem errata ab agrotantibus fiunt, nihilominus hæc circuituum ordinem euertunt,
quemadmodum enim ipsis quoq; sanis vicijs deprauatus agrotandi affectus occalionem, eodem; G
vtrarbitor, modo vel etiam magis, in laborantibus ex erroribus admissis fiunt accessiones. Non
solum igitur cum iam agrotant, sed eo etiam tempore quo ex morbo referuntur, quacunq; ex cau-
sa promptissime offenduntur. Quodcunq; igitur offensionis genus esset dignum interueni-
rit, vel circuitus anticipare, vel alios diuersæ naturæ à prioribus orti, est necessarium: à quibus ac-
cessionum ordo perueritur. Sæpius verò ob circuituum complicationem quæ à medicis ignora-
tur, videntur absque ordine accessiones in agrotantibus fieri. Sed nō ita re vera res se habet quem-
admodum videtur, sed tunc vere ordo euariatur, quando qui febrem faciunt humores, in alteram
naturam transierint, aut in vicijs errare contigerit. Reliquum est id febrim genus, quæ synochæ
vocantur, quarum vniuersum tempus vna accessio est: quæ vel semper in eodem vigore persistit,
vel minuitur, vel augetur, donec iudicetur. Hæc verò ex tali causæ ortum habent, qualem omnium
febrim Praxagoras supposuit, humorum videlicet in caua vena putrefactionem. Quamquam ab-
solutior ac verior sermo huic in modum diceretur: Quæcunq; per circuitus aliquos ægritudi-
num accessiones fiunt, ex membrorum dispositionibus ortum habent, quæ scilicet mēbra vel mit-
tunt, vel suscipiunt, vel generant, vel attrahunt superfluitates, eo quo nuper diximus modo.

Sed quæ circuitum non habent, in his nulla est corporis pars quæ præcipue sit offen-
sa: sed, qui in venis & arterijs omnibus continentur humores, atque hi præsertim
qui in maximis atq; plurimo calore abundantibus sunt, aut ob aliam quam-
uis causam quemadmodum in ephemeris, aut ob putrefactionem fer-
uentes, febrem vnam accendunt synocham appellatam, quæ à
principio vsque ad finem nullam habet intermissionem:
ac tandiu perseverat hominemq; deurit, donec
qui ei causam afferunt humores, aut ex
toto absumantur, aut coquan-
tur, aut vtrunque pa-
tiantur.

H. A. 1. 4. f. 1. 1. c. 1. 416. f.

H. A. 1. 4. f. 1. 1. c. 1. 416. c.

GALENI

GAL. DE INAEQUALI INTEMPERIE
LIBER

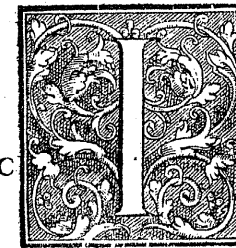
Thoma Linacro Anglo interprete.

ARGUMENTVM LIBRI

Omnes Modos docet quibus Inæqualis Intemperies & in Vniuerso corpore & in Aliqua animalis particula oritur.

Quot Modis inæqualem Intemperiem fieri contingat.

CAP. 1.

Næqualis intemperies aliàs in toto animalis corpore fit, veluti in ea hy-
dropis specie, quam Græci *ἀναστροφή* vocant: & febribus ijs, quas iisdem
hepialas appellant: fereq; reliquis omnibus, exceptis quas hecicas no-
minant. Incidit autem & in vna qualibet parte, cum ea vel œdemate, vel
phlegmone, gangrena, erysipelate, cancro ve est affecta: huc pertinet &
qui elephas dicitur, & phagedæna, & herpes. Verum hæc omnia cum
fluxione consistunt. Absq; autem materiæ affluxu † solis partū qualita-
tibus alterandis, inæquales intemperies fiunt, vtiq; refrigeratis ijs, aut de-
uistis, aut immodice exercitatis, aut feriatīs, aut aliquid id genus passis. Iā
ex ijs quæ foris corpori occurrunt, † inæqualis intemperies gignitur, dum
id vel frigidit, vel calefit, vel siccatur, vel humectū redditur. Quippe hæc simplices intemperies sunt,
veluti in ijs, quæ de temperamenti scripsimus, est monstratum: compositæ ex ijs aliq̄ quatuor sunt,
cum corpus vel calefit simul & siccatur, vel calefit simul & humectatur, vel refrigerat simul & sic-
cescit, vel refrigeratur pariter & madefcit. Quod autem eiusmodi intemperies ab æqualibus eo di-
stent, quod in omnibus intemperanter affecti corporis partibus æqualiter non insint, id clare liquet.
Ergo quis sit omnis inæqualis intemperaturæ generandæ modus, in proposito libello statutum est
exequi. Admonēdi autem sumus, quod clarior nobis omnis disputatio sit, de omnibus corporis par-
ticulis, principio à maximis sumpto, quæ scilicet ne vulgo quidem sunt ignotæ: liquidem manus,
& pedes, & ventrem, & thoracem, & caput, nemo est qui ignoret.

† dñ solis qua-
litatibus abte-
rantur. parti-
culæ.
† inæquales in-
temperies plures
gignuntur.

Particularum Corporis Diuisio, & Libri Propositum.

CAP. 2.

Duidamus autem earum rursus vnam quancq; in proximas sui, quæ *ἄποσχη* græce dicuntur,
particulas. Verbi gratia, crus in femur, tibiam, & pedem: Item manum, in brachium, cubitū,
& summam manum. Iam summæ manus ipsius propriæ particule sunt carpus, metacarpū, & di-
giti. Digitorum verò particule sunt, ossa, cartilago, ligamentum, arteria, vena, membrana, caro, ten-
do, vnguis, cutis, adeps. Has autem diuisisse in aliam speciem non est, sed sunt similes ac primæ,
exceptis tamen arterijs & venis: Hæc namq; ex fibris & membranis sunt conditæ, veluti in tractan-
dæ dissectionis ratione est traditum. Quin etiam complura esse spatia inter ipsas primas & simila-
res particulas, atque ijs etiam plura maioraq; inter ipsas instrumentales & compositas, aliqua verò
& in vna qualibet simili particula veluti osse cuteq; hæc quoq; omnia in ijs, quæ de administran-
dis dissectionibus scripsimus, sunt prodita. Ac quæ mollia quidem sunt corpora, ea quoniam sibi
inuicem incumbunt, interposita spatia latere conspectum faciunt: Quæ dura siccaq; sunt, in ijs cer-
nere spatia licet, sicuti ossium cauernulas. Continent hæc naturaliter multum in se se humoris, hu-
tusq; crassi & albi, in id comparati vt ossa nutriat. Quæ in cute foramina sunt, ea qua ratione fiant,
in ijs quæ de temperamenti præcepimus, est dictum. Atq; hæc monuisse necessarium erat clarita-
tis causa eorum, quæ à nobis deinceps sunt dicenda. De inæquali verò intemperie nunc agendum,
tum quæ nam eius natura sit, tum quot eius generandæ modi. Ergo q̄ in omnibus particulis cor-
poris quod ita est affectum, vnica temperies non sit. prius est dictum, verum id commune omnium
Tertia Classis. fff iij intem-

† in inaequali peruenit temperamentum.

intemperamenti inaequalis est. Differentiae eius, ipsam corporum affectionum sequuntur naturam, E cum aliter simplex caro, aliter vniuersus musculus, † impari temperamento sit affectus.

Quo pacto Inflammatio in Aliqua Particula oritur & finiatur. CAP. 3.

Quippe calida fluxio, vbi in musculum procubuit, primum maiores arteriae venaeque opplen- tur ac distenduntur, ab ijs minores atque ita res procedit, donec ad minimas sit peruentum. In ijs vbi valenter impacta fluxio est, nec amplius contineri potest, partim eius per ipsarum ora, partim per tunicas colatum foras transmittitur: tum vero spatia ipsa vacua, quae inter prima sunt cor- pora, fluxione implentur. Sic omnia ab humore, omni- que ex parte incalescunt, ac perfunduntur. Ea sunt nervi, ligamenta, membranae, caro ipsa: antequam haec arteriae & venae, quae scilicet & prima & praeter caetera vario dolore afficiuntur. Quippe interius a fluxione tum excalfiunt, tum distenduntur, ac diuelluntur: exterius non modo excalfiunt, sed etiam premuntur, ac degrauantur. Reliquae par- ticulae aliae incalescendo solum vel comprimendo, aliae vtroque genere laborant, appellaturque morbus ipse Phlegmone: Est autem inaequalis intemperies musculi: Feruet enim iam quum eo est sanguis: is secum excalfacit primum quidem ac maxime arteriarum & venarum tunicas, mox vero omnia quae extra has sunt, quibus scilicet circumfunditur. Ita duorum alterum necesse est sequi, vti fluxio vice- rit, corruptio sequatur victorum corporum: sin fluxio sit victa, vt musculus ad naturalem statum re- deat. Esto igitur prius victa fluxio (rectius enim a melioribus incipitur) duplex hic incidit curatio- nis genus, quod vel digeretur quicquid humoris in particulam procubuit, vel concoquetur: verum di- gestio optanda maxime curatio est. Concoctionem haec duo necessario sequuntur, puris generatio, & eius in aliquod spatium abcessio. Abscedit aliquando in capacitatam, quae propinqua sunt, tum maximam tum minime momentaneam, quod sane abcessiois genus optimum est: Alias in non momentaneam quidem, non tamen maximam: Interim in maximam, non tamen non momenta- neam. Ac quae in ventriculum incidit abcessio, optima est quae in sinum eius internum abiit, in quem etiam plerumque se aperit: mala vero, quae sub peritonaeum. Pari modo in ijs quae circa cerebrum existunt, bona est, quae in priores eius ventriculos abscedit: mala, quae sub inuolucra eius, item, quae in posticum eius ventrem se recipit. Qui vero circa costas abcessus colliguntur, hi in ca- pacitates erumpunt thoracis: Ac musculorum quidem abcessus, sub cutem: viscerum vero vel in arterias & venas quas in se continent, vel in membranam qua operiuntur, quae ipsi pro cute est. At si victa a fluxione particula fuerint, in tantam deuenient intemperiem, vt inde tum earum pereat actio, tum ipsa spatio corrumpantur. Porro desinent tum primum dolere, cum mutatai qualitati fuerint ad similitudinem: non enim cum mutata particularum temperies iam est, siue (vt sic loquar) in ip- so mutatum esse, dolent, sed dum mutantur, siue in ipsa mutatione: quemadmodum mirus dixit Hip- pocrates, ¶ Dum alterascit ac corrumpitur natura, dolores fiunt. Alteratur autem ac corrumpitur cuiusque natura, cum vel calefit, vel frigidit, vel siccatur, vel humefit, vel eius vnitas dissoluitur: in ijs quidem intemperamentis, quae inaequalia sunt, ex calefaciendo vel ex frigefaciendo potissimum, quippe cum efficacissime qualitates haec sint: secundo loco est siccando vel humefando: ex esuriendo vero vel sitiendo, deficiente hic humida, illic sicca substantia: ex vulnerando, & erodendo, & tenden- do, & premendo, & conuellendo, vnitate ipsa soluenda.

De Ortu Inaequalis Intemperiei in vniuerso corpore animalis. CAP. 4.

ERgo si calor sanguinis in particula, quae phlegmone laborat, mitis est, tum qui in toto animalis est corpore mediocriter attemperatus, non facile vnà cum afflicta particula calefit: Sin vel ille feruet vehementius, vel qui per totum spargitur animal, biliosus est, ilico totus ad calorem vertitur: Multo vero magis sicubi ambo concurrunt, vt & qui in phlegmone habetur, admodum calidus sit, & qui in toto est animae, biliosus. Porro calefit primum qui in arterijs est sanguis, quod scilicet is tum natura calidior, tum vero magis spirituosus sit: post hunc vero etiam qui in venis est. Quod si pro- pinqua visceri, cui plurimus sit sanguis, obfusa phlegmone particula fuerit, iam celerius cum hoc vniuersus qui in animali est sanguis, calore afficitur. Vnoque verbo, quicquid ex facili alterabili est, aut calidum natura, id a quouis calefaciente primum excalfit. Non secus & ab eo quod frigefacit, quic- quid facile alteratu est, vel natura frigidum, id primum refrigeratur. Ac promptus quidem ad alte- randum spiritus est, vt pote ex tenuissimis constans partibus. Calidissima natura est flaua bilis, at frigi- dissima pituita est. Reliquorum humorum sanguis, post flauam bilē maxime est calidus, sicut nigra bilis post pituitā est frigida. Quin etiam alteratur flaua bilis leui momento, ex quouis in eā agente: nigra aegre alterascit. In summa quicquid tenuitum est partium, id prompte alteratur: contra cui crasse sunt partes, aegre. Ita necesse est, multifariae phlegmonis alterationes incidant, propterea quod multifa- riam affecta sunt corpora. Principio namque succus qui phlegmonem excitat, magis minus ve calidus est: Deinde succi putrefactio, pro ipsius natura respondet: Non minimum certe, prout is magis mi- nus ve est impactus: quippe quae per spiratu carent, celerius putrescunt, veluti & in externis acci- dit omnibus: Caeterum cum calida temperie sunt & humida, tum vti que potissimum. Iam ipsa phleg- mone laborans particula, vel propē, vel longē sita est a multi sanguinis visceribus: totusque sanguis vel biliosus est, vel melancholicus, vel pituitosus, vel spirituosus, atque haec omnia magis minusque. Qua- re necesse est multiformes fieri alterationes, siue alterum alteri sit collatum, siue idem sibi.

Vsq̄quo

Vsq̄quo Inaequalis Intemperies, in Febris intelligatur. CAP. 5.

ALunt haec omnes inaequales corporis intemperies, maxime quidem inflamato eo qui in phlegmone est sanguine, deinde eo qui in visceribus habet & corde: atque huius maxime eo qui in sinistro eius sinu est: In quae (sicut in opere de vlrpandis manu dissectionibus est dictum) si viuo etiam animante, nec adhuc febre tentato, dimittere digitum velis, vehementissimum deprehendes calorem. Quo magis verisimile est, vbi totum corpus praeter naturam incalescit, hunc maxime sinum ad summum peruenire cal- oris, quippe cum tenuissimum maximeque spirituosum sanguinem habeat, ac moueat perpetuo. Caeterum in febris id genus omnibus, calefit quidem sanguis aliqui vniuersus, quicumque calor illi praeter natu- ram, qui ex humoris putrescentia est obortus, concepit: non tamen aut arteriarum venarum ve tunicae, aut aliud vllum circumiacentium corporum prorsus iam temperamentum suum mutauit, sed adhuc mutatur atque alteratur incalescens, siue vt sic loquar, calefiens. Quod si longiore tempore hoc patit, etiam vin- cetur aliqui: prorsusque mirabilis ita, vt non amplius calefiat, sed iam sit praeter naturam calefactum. Porro terminus mutationis est, cuiusque particulae functionis laesio: Ad quae vtroque terminum vniuersa alte- rationis latitudo, via est in id quod praeter naturam est, veluti mistum comumque ac mediu quiddam ex contrarijs vtriusque compositum, ipso naturali prorsus affectu & eo qui iam plane est praeter naturam.

Etgo hoc toto tempore corpus incalescens, pro modo alterationis etiam ad portionem sentit dolorem. Cum vero omnes corporis solidae particulae excalfactae ad absolutionem iam sunt, eiusmodi febre hec- tica Graeci vocant, ceu non amplius iam in humoribus & spiritu solū, sed & in corporibus ijs, quae habitus rationem habent, comprehensam. Haec doloris est expers, putantque qui ea febricitant, omnino se febre carere: neque enim sentiunt eius calorem, oibus. s. eorum partibus aequae percalfacitis. Sed & con- uenit de his inter naturales scientiae professores in ijs, quae de sensibus produnt: Neque enim, citra altera- tionem est sensus: neque in ijs quae iam ad perfectionem sunt alterata, dolor. Itaque etiam hecticae febres omnes, tum sine dolore sunt, tum nec sensu ab ijs qui ipsis laborant, perceptae: non enim ex eorum particulis haec agit haec patitur, cum omnes inter se iam similes sint redditae, ac vnica habeant consentientem temperiem.

Non Quamlibet Alterationem ad Inaequalem Intemperiem producendam sufficere. CAP. 6.

Quod si alia earum calidior est alia frigidior, at certe eatenus est frigidior, vt vicina nihil offen- dat: alioqui sic, s. partes quae pro natura modo se habent, mutuo se offenderent, vt pote quae sic quidem temperamenti dissideant: caro namque calida particula est, os frigidum. Caeterum tam harum partium quae reliquarum omnium indolens inaequalitas est, modi excessus merito. Sic namque neque aer qui nos ambit, prius offendit, quae ad immodicum calorem frigus ve est immutatus: cuius alioqui quae in medio sunt differentias, tamen illi numero sas ac manifeste excessum inter se habentes, citra no- xam sentimus. Ex his ergo fortasse nec illud durius dici videatur, quod Hippocrates alicubi ait, ¶ Omnem morbum vlcus esse: quippe vlcus vnitate est diuisio. Immodicus vero calor ac frigus pro- xime accedunt, vt vnitate soluantur plurimus quidem calor, dum segregat ac incidit substantiae continui- tatem: summum vero frigus, tum stipando, tum introrsus pariter trudendo, quaedam exprimit, quae- dam quassat. Atque hunc qui spiam immodici caloris ac frigiditatis terminum statuens, fortasse non in- commode sentiat. Seu vero is, seu alius immodici excessus terminus est, certe consistere omnem im- moderatum excessum in habitu ad aliquid, iam liquet. Non enim paratione a calidis frigidisque af- ficitur omne corpus: indeque fit, vt aliqua animalium convenientes inter se succos habeant: aliqua non solū non convenientes, sed etiam qui se mutuo corrumpant: veluti homo atque vipera, quorum vtriusque salua alteri est perniciosa. Ita vti que & scorpius necaueris, si se iunus illi inspueris. At non homo ho- minem morsu interimit, nec vipera viperam, nec aspis aspidem: Si quidem quod simile est, id con- gruum amicumque est: quod contrarium est, inimicum ac noxiū: Augetur enim quidque ac nutritur a simili- bus: perimitur ac corrumpitur a contrarijs. Itaque etiam sanitatis tutela, per similia perficitur: morborum sublatio, per contraria. Verum de his alius est sermo. Hecticam vero febrem quae iam habitum cor- poris occupauit, minime sentit qui ea laborat: Reliquarum febrium nulla est quae non a laborante sen- tiatur: sed aliae magis, aliae minus aegrotanti sunt graues. Sunt ex ijs & quae rigorē ingerant: sit enim id quoque symptoma, veluti alia multa, ab inaequali intemperie. Rationem tamen generandi eius in propolito libro tradere non est, priusquam de naturalibus facultatibus demonstratum fuerit, quot haec qualesque sint, tum quid agere quaeque sit nata. Verum in libris de symptomatum causis, de omnibus agetur.

De Reliquis Causis Intemperiei Inaequalis, Quae fit in corpore vniuerso. CAP. 7.

SEd reuertor ad inaequalis intemperamenti differentias: nam quae admodum ex phlegmone febris na- scatur, tum quae phlegmone omnis ac febris ois praeter hecticas, ex morbis sunt, quibus inaequalis sit intemperies, dictum iam est. Porro accendi febre & citra phlegmonem ex solis humoribus putrescen- tibus licet: Neque enim ea solū inculcata sunt & per spiratu prohibita, putrescunt, verum celerrime ea ma- ximeque: caetera putrescunt & alia multa, quae putredini sunt opportuna. Dicitur vero de horum oppor- tunitate alio loco. Iam alio quoque genere inaequalis oriri intemperies in toto corpore potest, modo fu- liginoso vapore detento: modo exercitationibus & plussulis laboribus calore ad aucto: modo ab ira cum sanguis immoderatus feruet: modo cum ex deustione quauis externa incalescit. Porro quae in his oibus febris, non secus quam in ijs quae ex phlegmonis fiant, supra est dictum, tum pro viribus effectri- cis causae, tum pro corporis ipsius affectu, alij magis febricitent, alij minus, alij haudquaquam, a partem esse ar-

Tertia Classis. fff iij bitor:

A. l. 4. f. 1. r. 3. c. 1. 432. b

A. ibidem.

* sic antiqui interpretes at est tenuis calidior, vt vicina nihil offendat, neque sic dole- bunt, alioquin etc.

† clarior: vn de ex his peri- clitatur et ora tio illa habere equitatem (vt alicubi et Hip- pocrates ait) q̄ dicit, oem etc. In libro de Fra cturis cō. 3. t. 347-246. d

In lib de Locis in homine.

bitior: Æque verò & q̄ intemperies ipsa non nunquam spirituofam tantum inuadit substantiam, E non nunquam ipsos etiam succos, clarum id quoque reor: Sed nec minus illud, q̄ omnibus huiusmodi febribus, si traxerint, hecica superueniet. Iam que sermo noster propemodum ostendit, inaequalem hanc intemperiem aliquando ex calida frigida ve substantia, quæ in particulâ aliquam influat, accidere, veluti in ijs fiebat, quos phlegmone infestat: sæpe non ita, sed ipsa corporis temperie in qualitate mutata. Tum q̄ alterantium eam, quædam ortum habent ab ipso corpore, quædã extrinsecus: utiq; cum ex putredine tantum aliqua vel phlegmone excitatur febris, ab ipso corpore: cum ab vitione vel exercitatione, extrinsecus. Dicitur autem & de his fufius in morborum causis. Tanquam autem ex deustione accenditur febris, alterato videlicet corporis temperamento: itidem non nulli sæpe ex frigore refrigerati toto corpore vehementer sunt, aliqui verò etiam perierunt. Iam q̄ hi omnes etiam doleant, ne id quidem latet.

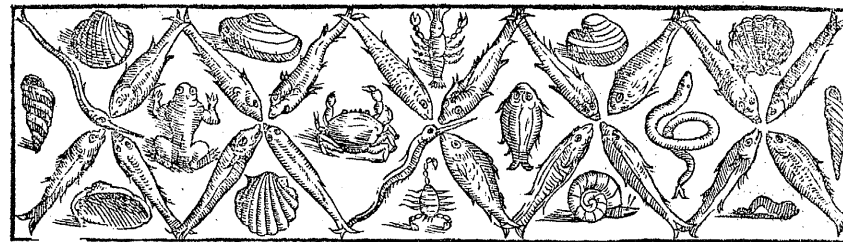
De Intemperie Inaequali, In qua Calor & Frigus simul sentiuntur. CAP. 8.

Porro dolent & qui ex rigore ingenti vehementer perfrigerati, celeriter sese excalfacere properarunt: multiq; eorum cum subito ac simul manus igni admouerunt, ingentem circa vnguium radicem sentiunt dolorem. Et quisquam, cum tam luculenter videat intemperiem inaequalem doloris esse causam, etiam de internis doloribus dubitet aut miretur, quo pacto citra phlegmonem subinde vel laxiore intestino quod colon Græci vocant, vel dentibus, vel alia quavis particula homines doleant? Nam neq; talium vllum mirabile est, nec quemadmodum simul rigeant & febricitent ægrotantium aliqui. Quippe, si pituitosus succus qui frigidus est, quemq; Praxagoras vitreum appellat, & amara bilis quæ calida est, simul abundant ac per sensibilia membra moueantur, nihil miri est virunq; à cubante pari modo sentiri. Neque enim si hominem sub Sole feruido stauas, & aquam illi frigidam infundas, fieri potest, vt non simul & à Sole calorem, & ab aqua frigus sentiat. Verum hoc casu ambo extrinsecus sunt, nec paruis portionibus incidunt: in febribus verò, quas hepialas vocant, tum ab interno, tum exiguis portionibus: eoq; vniuersum corpus ambo sentire videtur. Cum enim tenuissimis portiunculis aspersum per corpus tum calidum sit tum frigidum, nullam sensibilem alterius portiunculam ita paruum desumas, in qua non alterum sit comprehensum. In ipsa tamen accessionis inuasione, aliqui febricitantium tum rigent, tum verò febricitant: tum ambo sentiunt, frigus immodicum, & calorem vnâ, verum non eodem loco: quippe cum possint quæ excalfactæ sunt partes, manifeste à refrigeratis discernere, nam intus & in ipsis visceribus calorem sentiunt, in externis partibus vniuersi frigus. Tales perpetuo febres sunt, & quæ grace lypyræ vocantur: præterea quoddam ardentium febrium perniciosum genus. Quod igitur in his, maioribus portionibus accidit, hoc in hepialis contingit minutis: Inæqualis namque est & harum febrium intemperies, sed nec minus reliquarum omnium, exceptis tamē hecicis, Quin etiam ijs qui rigent, nec tamen febricitant, inæquale temperamentum est: Rarum tamen est id symptoma: cæterum incidit tum mulieribus, tum quibusdam aliquando viris. Debet autem omnino deses præcellisse vita: aut certe ciborum copiam longiore spatio homo sumplisse, ex quibus tardus, frigidus, crudus, & pituitosus nascatur succus, qualem scilicet Praxagoras vitreum existimat. Porro antiquitus nemo (vt videtur) ita est affectus, vt qui nec adeo ociosi, nec in victus saturitate viuerent: Indeq; factum est, vt scripserint antiqui medici, || Rigori febrem necessario superuenire. Verum tamē tum nos ipsi, tum alij iuniorum medicorum non pauci, sæpenumero vidimus rigorem, quem nulla secuta sit febris. Porro componitur ex hac intemperie, & ea quæ febricitantium est, hepialus: appello ita febrem illam, cui ambo semper accidunt: At in qua rigor quidem præcedit, febris verò sequitur, veluti in tertianis & quartanis, hanc hepialum nō voco. Ita ex duplici inæquali intemperie hepialus componitur, & iam alia febres, præter hecicas, ferè omnes.

De Intemperie Inaequali Particularum, quæ Tumore aliquo præter naturam correptæ sunt. CAP. 9. H

Simili genere qui particulæ alicuius cum tumore morbi sunt, hi quoq; omnes perinde ac phlegmone, cum intemperamento inæquali consistunt, Cancer, Erysielas, Carbunculus, Herpes, Oedema, Phagedæna, Gangræna: quippe commune his omnibus est, vt ex fluxione humorum sint orta. Dissident in eo, q̄ alij ex pituitoso, alij ex bilioso, vel melancholico succo: alij ex sanguine vel calido, & tenui & bulliente, vel frigido & crasso, vel alio quopiam genere affecto, fiant: declarabitur enim alio loco de horum membratum differentia diligenter. Quod ad propositam disceptationem pertinet, hoc tantum dixisse abunde est, q̄ qualiscunq; est fluxio, eadem ratione quenque prædictorum affectuum creat, qua prius ex calida & sanguinea phlegmonem gigni monstrauiimus. Sed non minus etiam simularium ac simplicium primorumq; in ijs corporum lingua, sic à fluxione affecta, ad inæqualem intemperiem deuenient: cæterum extrinsecus pro rheumatis ratione calfacta, refrigerata, siccata, vel humectata: ad profundum vsque non dum similiter affecta. Quod si tota per tota mutata alterataq; sint, sunt quidem ilico à dolore libera: in difficiliore tamen sic constituta sunt statuta. Hæc prænouisse ijs, qui opus de medicamentis sent percepturi, & post id medendi methodum, abunde mihi satis videtur.

GALENI

GALENI DE MARCORE LIBER

Augustino Gadaldino Mutinensi medico interprete.

ARGUMENTVM LIBRI

Quot Genera Marcorum, Qui curari nequeant: ac Qualis Curatio ijs qui sanari possunt adhibenda.

Quid & Quotplex sit Marcor: ac Quæ eius Causa potissima. CAP. 1.

A. l. 4. f. 1. c. 3. c. 9. 433. g.

C

Marcor, quem marasimum Græci vocant, corruptio est viuientis corporis ex siccitate. Sed cum bifariam corruptio dicatur, altera quæ fit, altera quæ facta est, in priori certe significato appellatio sumenda est: Ita quoque & ipse marcor, alter à marcuisse, à marcescere alter, de quo nunc sermo habetur, dici potest. Cum autem marcor (vt diximus) sit viuientis corporis corruptio: tria q; sint viuientium genera, animalia, stirpes, ac femina, & ob hæc etiam fructus: horum proprie marcor affectus esse dicitur. Per translationem verò alias etiam quæ ex siccitate proueniunt corruptiones, marcorem nuncupant, vt & ad ignem, multoq; adhuc longius, ad omnia quæ paulatim corrumpuntur, nomen hoc traducant. At verò nos non de villo aliorum, quæ haud proprie marcescere dicuntur, sed de eo duntaxat, quem diffinitiuimus marcore, præcipueq; cum in animalis sit corpore, dicere nunc statuimus: communitatem tamen disputatione hæc cum stirpibus necessariò obtinebit. Cum igitur quatuor modis simplicibus ac primis viuentia omnia corrumpantur, q̄ & eorum substantiæ quatuor sint elementa, marcescere ea dicimus, quæ ob siccitatem corrumpuntur. Quæ si hoc ipsum solum habeant, vt siccantur, altera elementorum oppositio, quæ est caloris & frigoris, intra proprios terminos manente, simplex is marcor est: si verò siccitati caliditas vel frigiditas immodica adiungatur, compositus iam duplexq; tunc corruptionis erit modus. Simplex igitur marcor ob ineam fieri videtur, vbi quis vel ex electione famem tolerat, vel præ ciborum inopia fame conficitur: Qui autem cum frigiditate coniunctus est, tum senescentibus euenit: tum ijs etiam, qui ex quodam morbo in similem senectuti affectionem incurrunt: At qui adiunctam habet caliditatem, in aliquibus hecicis febribus fieri conspicitur. In stirpibus porro tum totum ipsum corpus, tum singulas earum particulas, vbi præ siccitate fiant corruptiones, marcescere dicimus. Non ita tamen in animalibus, sed totum quidem corpus dicimus marcescere, de nulla verò sigillatim particula nomen hoc consueuimus proferre: Præsensq; nobis sermo haudquaquam de eis quæ ob aliquod symptoma siccantur, particulis, institutus est, sed cum totum adeo sic affectum fuerit corpus. Iam igitur si totius corporis affectus est marcor, illud etiam nobis perspicuum est, nunquam ipsum fieri posse nisi animalis principium affectum fuerit. Quin etiam fieri nullo modo potest, vt alius quidem in toto animali sit affectus, alius autem principium occuparit: Quare cordis corpus siccari marcescentibus est necesse. Ergo si causas omnes inuenierimus, à quibus cor solet exiccari, non ignorabimus etiam, vtrum marcescentes omnes insanabiles sint, an verò ex ipsis non nulli sanari possint.

A. ibidem.

Senectutem esse Inevitabilem: ac De cuiusdam Sophistæ fatuitate, qui Immortales se Homines redditurum pollicitabatur.

CAP. 2.

Satius igitur fortasse hoc in loco fuerit disputationem ad principium reducere. Sanè optimum serit principium, si senectutis causa cognoscatur, cum ex marcoribus hic vnus videatur maxime esse inevitabilis, vt etiam secundum naturam esse existimetur: Singula verò naturæ opera ineuitabilia sunt, generationisq; ordinem necessarium habent. Sed & huic ipsi vnum aliud præmittendum est, vt scilicet dictionis huius / secundum naturam / significata cognoscamus. Neque enim profectò

* Al. sentiunt.

Lib. 1. de Morbis.

perfectio eodem dicimus modo secundum naturam esse senectutem, quo nutriri ac augeri: quippe cum hæc naturæ sint opera, senectus verò non opus, sed affectus necessariò consequens. Nullum siquidem, quod genitum sit animal, *ἀγενεῖ* id est insensibile senij ve expers visum est. Ideoq; nō nulli senium fm naturam esse dixerunt, q; omnia quæ à natura dispensantur, necessariò consequantur. Itaque si senectutem esse secundum naturam in hac capiatur significatione, alia deinceps huius dictionis significata, de quibus male quidam (vt alibi ostendimus) opinati sunt, inuestigare non erit necessarium, nullaq; amplius in oratione supererit dubitatio. Nam si intelligunt, quo nunc dictum est modo, vtrum sanè est senectutem secundum naturam esse, ac ineuitabilem, siquidem necessariò naturæ opera consequitur. Quamquam nostro hoc sæculo philosophus quidam librum conscripsit, in quo, quo nam quis modo possit senij expers perpetuò permanere, ostendit. Edidit porro hunc librum, cum annum adhuc quadragesimum ageret: ætate verò vsque ad octogesimum annum peruénit: atq; gracilis adeo siccusq; euaserat, vt præclare illud Hippocratis dictum in prognosticis, in eum quadrare posset: || Nares acutæ, collapsa tempora, oculi concaui, frigidæ contractæq; aures, & imis partibus leniter versæ, cutis circa frontem dura & intenta ac arida. Cùm igitur aspectu talis iam redditus irrideret, quando alios conabatur docere, vt quis senij expers permanere posset, posteriorem de admirabili agerasia (quasi insensentiam dixeris) editionem tradidit, sic enim illam eo volumine appellabat: ostendens non quemlibet senij expertem permanere posse, sed ad hoc natura opus esse accommoda, præcipueq; si prima educatio proba iecerit fundamenta. Pollicitabaturq; se infantium, qui ad hoc idonei essent, corpora redditorum immortalia, vbi ipse eorū curæ statim ab initio præficeretur: minimeq; eius reprehendi poterat pollicitatio, cum illi prius moriendum erat, q; quos suscepisset pueros, viri euassent. Summam igitur eius stultitiam cæteri omnes contemplare: ego verò nequaquam, sciens pleraq; etiam alia decreta ijs, quæ per experientiam cognita sunt, aduersantia, rationales multos viros enunciasse, rationum probabilitate deceptos. Neq; hoc igitur quantum ad rationem attinet, mirum est. Illud enim, Corruptetur omnino quodcumq; genitum est, nec eam quæ scientiam efficit, consecutionem habet, nec necessariam, sed quæ vsque ad id, quod probabile est, procedit, quemadmodum in commentarijs de demonstratione nobis demonstratum est. Quamquam hac vtuntur ratione ferè omnes, qui senescere animalibus necessarium esse ostendunt, id ipsum esse viam dicentes ad corruptionem, necessariò omnibus generatis consequentem. Hactenus igitur ex experientia sola senium necessarium est, ac secundum naturam, quemadmodum sanè & ipsa mors: quæ nec ipsa demonstrata est ab ijs, qui prompte enunciant ac dicunt, quicquid genitum est, id omnino etiam necessariò interiturum. Etenim philosopharum mos est contra experientiam dicere: quod & ille arbitror fecit, qui animal omne ex agentorum ignoratione interire senescereq; asseruit.

Refellit Opinionem eorum qui Calorem Innatum Flamme comparantes, ita ab eo corpora, sicuti à flamma ligna, absumi dicunt.

CAP. 3.

Quapropter fortasse melius erit, vt nos quæ nam causa sit inuestigemus, ob quam tum animalia, tum stirpes singule senescunt, cernimus siquidem tum ea exicari, tum eiusmodi affectum illis esse senium: quamuis nonnulli aliter opinati fuerint, asseruerintq; frigidus humidusq; esse senes: eorum tamen deceptionis causam in libris de temperamentis ostendimus. Nunquid igitur ob id (vt à quibusdam dicitur) exiccantur animalia, q; innatus sibi ipis calor, veluti quidam ignis existens, incrementum ex qua accenditur materia, sumit? huic enim inditus est, ab hac nunquam separari potest, ex hac deniq; oia habet. Nuper ergo nata animalia, quemadmodum & ipsæ etiam stirpes, vniuersa sunt humida: ideoq; calor humiditatis copia tunc veluti suffocatus, vix se ipsum attollit, vt qui nebulosus, tardus, & ad motum difficilis existat: Temporis autem progressu, humiditatem illam superat, ac omni materia euadit superior: iamq; non nebulosus, turbulentusq; H nec fumosus, sed purus & æthereus redditus, suos ipsius motus vniuersos libere commonstrat. Et, vt breuiter totam rem complectar, Sicuti flammæ, vbi in humida inciderint ligna, principio quidem opprimuntur, ac veluti suffocantur, quod paræ admodum imbecillæq; sint: temporis verò spatio paulatim splendent ac crescunt, paulatimq; materiam superant, ac tandem cum iam totam superauerint, in maximam attolluntur magnitudinem, quod certe ipis vigor est ac robur: deinceps verò hoc alimento iam deficiente, marcescunt ac extinguuntur: Eodem etiam modo (inquunt ipsi) calor qui in nobis est, corpori tanquam materiae cuidam inditus, principio quidem humidus ac imbecillus est: deinceps verò vsque ad vigentem ætatem increfcens, tum splendet, tum augetur, ac in amplissimam eleuatur magnitudinem, ignis flammam imitatus: ab hinc alimenti penuria paulatim marcescit, idq; est senium: mox verò iam prorusus extinguitur, quod est mors. Hæc ratio ab omnibus ferè recentioribus tum medicis tum philosophis probatur: quæ tamen, meo iudicio, vera non est, vt quæ ignis flammam animalium calori comparet, haud sanè intelligens flammam ex corruptione eiusdem materiae, ex qua succenduntur, ortum habere: animalia verò non sic innatum ab eo qui ea effinxit, sortita esse calorem, sed vt ab illo augenda ac gubernanda: nec vllum dari tempus, quo innatus noster calor per vniuersam materiam ipsam non

Anon sit extensus, non eas solum facultates quibus fingit obtinens, sed & pleraq; etiam alias: nam & nutrimentum ad se ipsum trahit, materiamq; gubernat, apponit, agglutinat, assimilat: & (vt semel dicam) omnia secus ac flamma, in innatam sibi materiam efficit. Nam quæ vnquam flamma materiam, cui indita est, auget: quæ materiae potius alimentum assimilât, q; sibi ipsi materiam: quæ denique tot machinationes, vt materiam tueatur, inuenit: non nullas quidem partes circumuestiens ac claudens, vt nihil ipsi extrinsecus adhæreat: non nullas verò perforans dilatansq; canales præterea inferens, hos quidē vt per ipsos nutrimentum attrahatur, illos verò ad refrigerium ac respirationem: simulq; excrementa per alios quidem crassa, per alios verò tenuia excernens. Omnem huc imprudens de particularum vsu tractationem transferam, si singula naturæ opera enarrare voluero: quamuis huius opinionis principes idem esse calorem innatum dicant & naturam. Haud igitur recte eum igni assimilant comparantq; ac corpora ab ipso corrumpi putant. Cur ergo (aiunt) ab Hippocrate fuit dictum, Interficet igitur nos calor ille, qui corpora produxit: Primum quidem vobis respondebimus boni viri, non esse illum ex legitimis Hippocratis librum, in quo hæc dicta leguntur. Deinceps verò, licet Hippocratis decretum esse concedatur, declarari tamen oportuerat, quo nam modo dictum fuerat, ac aliquam afferri demonstrationem. Si verò ex eo fidem sibi haberi vident, quia demonstrationibus destituuntur, parum profectò recte sapiunt. Equidem verum est ob innatum calorem corpora tum senescere, tum tandem corrumpi: falsus tamen est modus, quem ipsi tradunt: neq; enim sicuti à flamma absumuntur ligna, ita quoq; à calore innato animalium corpora. Hoc sanè exemplum ijs, qui à febre corrumpuntur, accommodari posset: idq; quod ab Hippocrate in nuper citatis verbis fuit dictum, tale quid videtur indicare. Exiccari sanè corpora secundum quandam naturalem consecutionem, hocq; ob calorem innatum fieri, omnino verissimum est, quemadmodum & in primo de sanitate tuenda libro ostensum est: idem tamen in præsentī quoque disputatione repetere nihilo minus est necessarium.

De Necessitate Senectutis deq; Eius Principio.

CAP. 4.

Natura quæ stirpes animaliaq; fabricatur, omnino sanè generadis ipis principium quoddam corporeum assumit, nulla siquidem omnino res est, quæ ex nihilo penitus generationis principium habere possit: atque hinc exorsa, ad eum perpetuò scopum, qui sibi à principio in fabricatione propolitus fuerat, ordinate tendit: Hocq; nihil aliud est, q; perfectum reddere quod generatur, siue id stirps sit, siue animal: atque illud profectò est perfectum, cui nulla propriarum actionum desit. Multeq; sunt ex actionibus, quæ duris indigeant instrumentis: & hæc est causa cur multæ in animalibus fiant duræ particulae. Earum verò generationis principium, contra quam animal perfectum, molle sit necesse est, vt bene concinnari, conformariq; & ad omnia fabricanti sequax ac præsto esse possit. Ideoq; quamuis durum quid sit semen, mollis tamen stirps sit, humiditate prius moderata irrigatum, vt pro semine natura efficiatur. Quare si necesse est, vt animalis generatio principium habeat ex molli substantia, quæ vt perfecta euadit ita etiam durefcatur, oportet etiam vt in primæ elementorum, à quibus animal constituitur, temperatione, tum humidum tum siccum exuperet. Ac humidum quidem est id, quod aqueum est: siccum verò duplicis est naturæ, vel enim terreum est, vel igneum. Atqui fieri ab initio minime poterat, vt ex terreo plus misceretur, q; humidum esse animalis principium oportet. Solum ergo adhuc quod igneum est relinquatur, in prima animalis generatione ac compactione necessario exuperans. Si igitur facere potuisset natura, vt postq; animal vel stirpem ad vigorem vsque perduxisset, aliam rursus viribus parem induceret elementationem, hoc vtique duntaxat modo sine senio ac corruptione eius perdurasset fabrica, si tamen illi custodiendæ sapiens quidam vir præfuisset: neque enim simpliciter sic incorrupta perduraret, si praua vteretur victus ratione: tuncq; nobis suam ostendere potuisset artem Ægyptius ille in re quæ fieri posset: Nunc autem cum omnino fieri nequeat, vt prima elementa generationis animalium ac stirpium transponantur ac transmutentur, necessarium idcirco est, vt post vigorem sicceatur corpus, quamquam non protinus hoc ipsum perpeti illi est necesse, cum exiccandi necessitas sibi aduenerit. Verum decrefcens ætas paucam habens siccitatem, multos latet, ac si non dum marcor quidam sit: Senectus verò non genere, sed quantitate sola, ab ipsa differens, manifeste deprehenditur. Hæc ergo est causa, quæ homini non prorusus amenti aperte ostendit, in omnibus animalibus temporis progressu necessariam esse siccitatem, senectutemq; nec euitari nec sanari posse. Nam quod primam animalium generationem necessariò consequitur, quo modo vnquam aut quo minus fiat, prohibebitur: aut, postquam factum fuerit, tollitur: Iam verò quod nam sit senectutis principium, & quando senescere primam incipiant corpora, inuestigare fuerit opportunum. Ergo qui decrefcentium syncrisin (id est concretionem seu temperaturam) siccam esse ac frigidam arbitrantur, senum verò humidam ac frigidam, in huius transmutatione principium senectutis statuerunt. Nos verò qui in commentarijs de temperaturis omnia corpora post vigorem ad finem vsque demonstrauimus exiccari, iure de senectutis principio dubitabimus, cum tota post vigorem ætas, sicca sit ac frigida. Neque enim quia decrefcentium alter altero magis minus ve sit liccus & frigidus, senectutis principium statui potest, quando corpus ad plurimum deuenit siccitatis: Illud enim / ad plurimum / in foreticam id est accrualem, incidit dubitationem: &

Et licet huiusmodi dubitationem (quod plerumque aliis fieri est necesse) contemnere quis possit, fatius tamen fuerit, ut qui terminis manifestis distinguere rem potest, se ipsum non subiciat dubitationibus non necessariis. Termini autem manifesti inter decrecentem & senilem aetatem, est humidorum excrementorum exuperantia. A quibus quidem excrementis non nulli decepti, humidam (ut diximus) senectutem esse asseruere. Quin & actiones omnes in hac ipsa debilitari, aperte intueri possumus: & quae dudum decrecentium ad mortem via latebat, tunc manifeste deprehenditur. Hinc sophistica problemata ex hypothese fiunt, alijs quidem senectutem esse morbum, alijs esse sanitatem *κατὰ φύσιν*, i. in habitu, seu quae haud fixa sit: alijs neutrum quid esse: ac non nullis esse secundum naturam, alijs praeter naturam: quibusdam verò & hic medium quiddam inter ambo esse, ac neutrum visa est senectus, ut nec secundum naturam, nec praeter naturam ipsam appellent, sed tertiam in ipsa naturae fuerint distinctionem, quippe qui ipsam non naturam esse dicant. Has tamen controversias dirimere alterius fuerit tractationis.

Quo pacto Seny Celeritas sit coercenda: & Quot Marcorum Genera sint. CAP. 5.

Senectus autem marcor dissolui profectio non potest, succurri tamen, ut quamplurimum pro-
ducatur, potest: & haec est illa medicinae pars, quae graece *νεγοποιησις* id est senum tutrix, dicitur: cuius quidem scopus est (ut etiam ipsa rei natura indicat) oblitescere prohibereque prout fieri potest, ne cordis corpus adeo exiccetur, ut tandem aliquando agere desinat: Nam is est vitae finis, ipsa nimirum cordis actione cessatio: quantum enim cor secundum propriam sui ipsius actionem mouetur, fieri nequit ut animal moriatur. Quare si fieri potest, ut ipsa corporis cordis aut certe iecoris substantia reddatur humidior, potest & ipsum etiam senium cohiberi: Si autem nemo est qui iecur & cor se ipsis humidiora possit efficere: sed temporis processu, necessario sicca evadunt non ipsa solum viscera, sed arteriae etiam & venae: senium certe vitari non potest: At eius celeritas coerceri potest: quamobrem ut Homerus si quid aliud, hoc certe etiam vaticinans, de senibus cecinisse:
Vt lauit atque comedit,

Mollibus in stratis dormire, haec vita senilis.

Nam ex ijs quae humectant, est tum lauacrum, tum molle cubile, tum somnus, tum verò in primis ac praecipue ipsum nutrimentum. Nam hoc ipsum solum nutriendorum corporum pars efficitur, cum eorum substantijs assimilatur: Reliqua verò omnia, vel quia non finant similes partes vehementius exiccari, vel quia humiditatem in intermedijs earum capacitatibus contentam irrigent ac adaugeant, humectandi tum appellationem tum facultatem adepti sunt. Sic ergo, ut dictum nunc est, quandoque possunt iecur & cor humectari, adauctia nimirum, quae in ipsis dispersa est, humiditate: quam & in extenuatis iuuenum corporibus, saepius quidem in toto corpore manifeste, non nunquam verò in corde etiam & iecore, absumi contingit. Quod verò horum viscerum alterum arteriarum pulsumque sit origo, alterum venarum ac nutritionis, in alia ostensum est tractatione, in qua de Hippocratis & Platonis decretis tradidimus. Haec igitur viscera, antequam valida in toto corpore fuerit sanguinis penuria, moderato non deficiunt nutrimento: iecur quidem, quod vniuersus sanguis hinc principium habeat: Cor verò, ob attractionis vehementiam. Quippe omnes animalis particulae proprium nutrimentum ad se ipsas trahunt, aequali tamen attrahendi robore non vtuntur omnes: ideoque in sanguinis indigentia non aequae alimento destituuntur: Cor enim cum vehementissimam habeat attrahendi actionem, alimento nunquam indigebit, nisi prius omnes animalis particulae ad extremam deuenierint inopiam. Minime igitur suspicandum est, ut cum ex diuturno morbo gracile redditum fuerit corpus, ipsum quoque cor ac iecur pro aliarum omnium partium proportionem, gracilia sint. Hoc, si tibi libuerit, in alijs etiam animalibus intueri poteris. Nam quotiescunque horum aliquod fame prius confectum incidere volueris, ceteras quidem omnes ipsius partes faciles ac siccas inuenies, iecur autem & cor prope secundum naturam esse: moriuntur enim post inedia, non tam ob alimentum corporum solidorum quam ob spiritus inopiam, quemadmodum qui iugulantur. Ac propterea omnes particulae molles ac humidae aequae ac viuendum sunt: tota siquidem in ipsis contenta humiditas, a qua primum ipsae nutriuntur, integra seruat. At qui fame intereunt, propius quidem ad verum marcorem accedunt: ac ob id eos marcuisse dicimus, quando exquirere loquendi non dum vlla sit occasio: retamen vera non marcuerunt, vel saltem non omnes corporis particulae. Et enim ubi verus est marcor, omnes aequaliter partes marcescunt, propterea quod etiam principia: & hoc in aetatibus quidem senium est, in rebus autem praeter naturam, febris quae marasmus dicitur, marcida appellatur. Est praeterea alia quaedam affectio proportionem respondens senectuti, quam nihilio deterius sit, ex morbo senium appellare: non me herele, ut Philippus, qui eam, marcidam febrem nuncupat. Neque enim eiusmodi affectio febris esse potest, in qua frigiditas quae natura postulat, cor factum sit. Iam quod talem obtineat temperaturam, indicium non minimum est, pulsus paruus rarusque redditus, veluti ipse quoque testatur Philippus. Eiusmodi verò pulsus ob frigiditatem fieri, in libris de pulsibus ostendimus. Quin & respiratio ijs, qui ita affecti sunt, pulsui similis visitur, parua nimirum simul & tarda ac per longa interualla: quae & ipsa partium ad cor attinentium frigiditatem indicat: ut in commentarijs de spirandi difficultate a nobis ostensum est. Nec verò calidum hi expirant, quod & ipsum inseparabile est principio refrigerato: sicuti contrarium, calefacto.

A. 1. 4. f. 1. 1. 3.
c. 10. 433. h

Alefacto. Vnde igitur est, ut isti febricitent: cum ipsorum thorax neque circa pectus, neque alibi, vel ad alas ac ad costarum gibba, vel etiam ad spinam, calidus sit? Sed & hoc ipsum etiam Philippus confitetur: ait tamen eorum pulsus febris signum habere, duritiam scilicet inueniens, quam febri omnium inseparabile signum statuit Archigenes. Sanè si eum pulsus qui re vera durus est, intelligit, omnibus marcescentibus certe inest ob arteriarum siccitatem, non tamen febrium est signum. At si eum intelligit, quem Archigenes durum vocauit, nomen tantummodo proferens, nullam tamen rem habens cui nomen hoc attribueret, de hoc quoque plura a nobis in libris de pulsibus scripta sunt. Senium igitur ex morbo, quoniam frigiditas vna cum siccitate est, febris non est. Alia verò species, quam marcorem *αεθροπυρ* id est torridum Philippus nominat, vere est marcor, quem admodum etiam & qui Syncoposus appellatur. Estque his ambobus pulsus frequens & paruus: specialiter verò ijs, qui torrido affectu sunt marcore, accidit, ut dum oscitant, spiritum efflent calidum, ut iure ipsum aestui assimilare possis. Oritur autem (ut diximus) torridus hic marcor ex caliditate ardentissimisque febribus, ac praesertim in sicciore corporis habitu. Qui autem syncoposus appellatur, fit, ubi qui syncopa fuerint correpti, vehementiam quidem periculi in praesentia euitarint, relicto tamen deinceps ipsis fuerit aliquid syncoposae affectionis. At verò frigidus ille marcor, qui B senectutis affectionem similem obtinet, fit ex permutatione febrium quae tum per aquae frigidae potionem, tum per ea auxilia, quae refrigerandi gratia hypochondrijs ac thoraci imponi solent, fuerint secus ac oportet refrigerata. Illud autem, secus ac oportet / duplex est, nimirum quando quis vel intemperantius vel intemptiuus refrigerantibus vsus fuerit. Possit etiam quandoque vtriusque his de caulibus affectus hic constitui.

Qui Marcores Curari queant: ac de Balnei Vsu aduersus Philippum. CAP. 6.

Quod verò marcor, qui vere iam marcor est, curari non possit, dictum quidem etiam superius est, cum de senectute tractarem: dicitur autem & in praesenti. Tale quid vsu venit ijs, qui marcorem sanari putant, quale profectio ijs qui opinantur vertebrarum quae in spina sunt, a priorem partem dimotionem (quae graece *ἀποδωσις* id est repanditas seu excavatio dicitur) curari posse. Ex eo enim, quod in dignoscendis affectibus decepti sunt, putarunt quoque se rectissime aliquid efficere: etenim ex ijs quidem qui extenuati fuere, quosdam curarunt: ex ijs verò qui marcuerunt, nullos. Cum autem extenuatorum corporum duplex sit affectio, de vtraque nobis separatim agendum est. Igitur Altera extenuatorum affectio oritur, quando tum ipsa solidorum corporum humiditas, quam propriam ipsis esse nutrimentum diximus, perijt, tum tenerae carnes colliquatae sunt: Altera verò corpora ipsa attingit, quae sanè & prima & limilaria appellamus. Haec ipsa est, quae sanari non potest, quemadmodum sanè nec ipsum senium: Altera verò periculosa quidem est, at non prorsus incurabilis: habetque cum ceteris alijs affectionibus hoc commune, ut contraria affectui remedia exposcat: non aequae tamen ac pleraeque aliarum est tuta. Nam tres has affectiones humectare oportet, hocque illis ob communem siccitatem est commune: vna verò, quam senectuti assimilamus, calefactionem exposcit: sicuti & vna, quam torridum marcorem vocamus, refrigerationem: commixtam verò quodam modo curationem requirit syncoposus marcor, non qui iam factus sit (huius enim semper oportet meminisse) sed qui adhuc fiat, scilicet cum humiditas solidis particulis innata, absumentur. Hi quidem sunt curationis scopi. Deinceps verò considerandum est, quomodo tum inueniendae tum adhibendae ac vsurpandae sint remedium materiae. Praestantius igitur egisset Philippus, si non solum, quaecunque in primo de marcore libro, scilicet de morbi istius generatione, & de eius differentia dignotioneque ac transmutatione tradidit, scripisset, sed & aliquid etiam de curatione: nunc verò eam videtur omisisse. Nam cum ego multis iam deinceps annis secundum de marcore libro perquisiuissem, nec ipse vnquam inueni, nec in quempiam D alium incidit, qui se illum legisse assereret. In primo verò, quem sanè non nulli propterea quod secundus non extet, non primum, sed simpliciter de marcore inscribunt, de balnei vsu meminuit: non eos tamen admittit, qui hoc vtuntur auxilio, propterea quod ab ipso laedi marcescentes opinatur. Quia verò obiter ac extra institutum huius remedij meminuit, idcirco de eo neque diffuse pertractauit, neque accurate ut solet contemplantur est. Quamquam remedium hoc manifeste conspicitur exiccato humectare, ut facile intueri possumus in ijs, qui vel iter fecerunt per Solem aestiuum, vel quocunque alio modo exercitati vel exusti fuerunt: hos enim omnes ac praeterea siticulosos, humectatae siti liberat. Quin & quoscunque alios, qui quomodocunque vel à vigilijs, vel à curis, vel à venere, vel à cibis, medicamentis ve exiccantibus, vel etiam ab ira exiccati fuerint, tum madefacere tum reficere conspicitur. Sed mihi videtur Philippus balneum in ijs improbasse, qui iam vere marcuere, quos nec aliud quicquam sanaret: Ut bisariam ego ab eius sententia discedam, tum quia non nullos ex ijs, qui vere marcuerunt, sanari posse existimat: tum etiam, quia balneum improbat. Evidenter enim periculum de ipsius facultate fieri licet in ijs ipsis, qui non dum insanabili laborant marcore, quem nec fortasse marcorem, ubi accurate loqui velis, nomines. At nobis nulla de nominibus cura est, ubi res clariore oratione possumus interpretari.

De

NAm cum tres sint febrium primæ ac generalissimæ differentiæ, diarias sanè in præsentî exci-
pimus, sermoq; nobis habendus est de febribus ex humorum putredine ortis, atque de hec-
ticis. Itaque febrium quæ ex putrescentibus humoribus accenduntur, balneum remedio est, si
post humorum concoctionem adhibeatur. Hec tics verò, quæ solæ sint, nec vllam aliam implica-
tam habeant febrem, omni tempore lauacrum idoneum est: Si verò implicentur alicui ex ijs febrî-
bus, quas humores putrescentes excitarunt, tunc est idoneum, cum iam humores fuerint conco-
cti. Eadem quoque propemodum esse frigida potione exhibenda tempora censendum est. Ve-
rùm si in hac aberretur, cum magno sit detrimento: balnei verò vsus in prædictis febribus pericu-
lo vacat, nisi forte virtium adesse imbecillitatem suspicaris. Et sanè nos pleròque, quibus marcor
aduertebatur imminere, his præsidij curauimus. Dicitur autem est in primo de febrium differen-
tia libro, diariarum febrium quasdam cum hecticarum genere communicare, primoq; die non pos-
se exquisitè cognosci, sed vel in secundo, vel omnino in tertio. Ac cum primum cognita fuerint,
aqua frigida sibi ipsis danda est, quippe eo tempore est tutissima, cum & virtus valida sit, & san-
guis in corpore copiosus contineatur: nam vbi febres moram traxerint, tunc & vires redduntur
imbecillæ, & sanguis fit paucus. Duplici igitur læsione plerumque læduntur, altera quidem, quia
ex aqua potione pars aliqua feritur ac refrigeratur: altera verò, quoniam qui eam exhibent, nisi
modum mensuramq; debitam tenuerint, non solum aliam quampiam particulam refrigerabunt,
sed & eam ipsam, quæ principium generationis febris obtinet. Quin si ipsum etiam conlargius re-
frigeraris, si quidem innatam adhuc suam humiditatem feruet, concidit virtus: sin siccius iam exi-
tat, affectio senectuti similis subsequetur. Sed & quo tempore prima hecticarum febrium indi-
cia manifesta fuerint, eodem etiam vtiliter foris adhibentur refrigerantia medicamenta, si imponan-
tur super ipsum (vt quispiam dicat) febris focum, de quo paulo mox accurate definiam. Nunc ad
balneum redeo, quod ad omnes squalentes febres vtile est, quando nihil aliud ipsi implicatum, pro-
hibeat. Quandoq; verò vtilius etiam est, quam sint refrigerantia medicamenta, cum squalor vel in
toto corpore exuperarit, vel in foco. Focum febris dico eam animalis particulam, quæ prima suis
ipsis solidis partibus immodice fuerit calefacta. Primum ergo est cor, quod calidius debito reddi-
tum, hecticam infert febrem. Deinceps verò ietur, non per se ipsum quidem, quemadmodum
cor, sed quia secum in consensum illud trahat, quando non ipse cordis affectus rationem causæ ob-
tinebit, sed qui sunt corporum cordi vicinorum. Post hæc est venter. Ab hoc quacunq; possunt
secum cor concalefacere. Quantum igitur ad propinquitatem attinet, pulmo quidem omnium
maxime ac potissime, cor concalefaciendo, hecticam siccamq; inferre febrem, quam marcor con-
sequitur, debuerat: hoc tamen fieri non conspicitur: nec facile vnq; viscus hoc affectionem causæ si-
mitem suscipiet, tum quia humidum est, tum etiam quia respiratione refrigeratur. Plerumque igitur
hectica febris ex reliquis visceribus cum bilioso succo solet consistere, vbi in patientis ventri-
culum imbibitus fuerit: & ob id etiam Philippus marcescentium febrium plurimis, erysipelato-
sam affectionem genitam esse in ventriculo arbitratur. Quod si in ventriculo, necessario etiam sus-
spicandum est eandem in iecore constitui affectionem: A quibus solis visceribus affectis credere
videtur Philippus marcorem generari. At nos non raro vidimus quosdam membrum his illæsis,
in corde marcuisse. Cuius quidem cordis haud scio cur oblitus fuerit Philippus, cum nec ex iecore
aut ventriculo solis affectis ostendere potuerit, quomodo febris marcida suboriatur, nisi affectus
cordi distribuatur ac communicetur. Neque verò in hoc solo videtur Philippus aberrare, sed etiam
dum non iudicat, ex alijs etiam particulis febrem marcidam constitui posse. Nam si erysipelato-
sa sola affectio in ventriculo exorta eiusmodi febrem inducit: siq; etiam citra hanc affectionem ali-
quando corpus eius ignitum tantummodo, sine biliosa humiditate: potest etiam in alia quapiam
parte similis fieri affectio: Quæ particula si talis sit, vt secum concalefaciat etiam ipsum cor, neces-
se omnino est, vt eius affectio febrem generet, quæ omnino temporis processu hectica fiet, ac tan-
dem nisi soluatur, marcorem inducet. Verum de nominibus sollicitum esse non conuenit, quemad-
modum etiam superius est dictum: sed exercendum est, vt omnes affectiones quæ corpus excitant,
tum dignoscamus tum recte etiam curemus. In quarum affectionum numero ea est, quæ cum igneo
calore coniuncta est, quam sanè balneum perpetuo iuuat, vbi ipsa per se sola consistit. Non nun-
quam enim (vt diximus) cum erysipelato affectione oritur febris hectica marcidaq; quæ prius ci-
bo & potu, & ijs quæ extrinsecus apponuntur, refrigeranda est: sed vbi eadem febris per se nulli al-
teri implicata fuerit, balneum requirit, sicut omnes aliæ siccitates, siue frigida, siue calida: exciterint.
Etenim hoc mirabile habent balnea: quod & calidas & frigidas siccitates iuuant: quemadmodum
& hoc, quod non, siccitibus sitim accendunt, & siccitibus eandem tollunt. Quod autem hæc
efficiat balneum, clare etiam nulla adhibita ratione, perspicitur. Cernimus enim (vt superius etiam
dictum fuit) eos, qui à Sole & ex itinere calefunt, & exsiccantur, vbi loti fuerint, admirabili quo-
dam modo tum humectari, tum refrigerari: nihilq; his minus illos celerrime calefieri, qui ob ve-
hemens

A hemens frigus calefactione egent. Iam verò qui ex itinere & Sole sitiunt, non amplius vbi se lae-
runt, sitiunt: sicuti qui siti vacant, loti sitiunt: Verum hos multoties, illos semel lauasse oportet. Hæc
quidem ita fieri conspicimus, causas verò alibi explicamus.

De Curando Marcere cui Erysipelato affectio coniuncta sit. C. AP. 8.

Rvsus igitur ad propolium reuertamur. Omnibus febribus hecticis, quæ hoc vnum duntaxat
habeant, vt hecticæ sint, balneum auxiliatur. Si verò vel erysipelas, vel phlegmone, vel pu-
trescentes adhucq; inconcocti humores corpus oblideant, ob hæc, non ob ipsam febrem hecticam,
à balneo lædi agrorum continget. Ipsa enim quatenus febris est, semper tum à frigida potione ex-
tinguitur, tum à balneis iuuatur: ob immixtas verò ipsi febrî affectiones, agrotus læditur. Atque
hæc quidem efficacissima remedia sunt, quæ marcoris generationem prohibeant: eaq; admodum
audacter in febribus hecticis assumenda sunt. Si autem erysipelato affectio, à bal-
neo quidem profus abstinendum est: sed aqua frigida dum morbus consistit, est vtendum agonis-
tice: ita enim nominare solent, quando ea & affatim & frigidissima exhibetur. In principio autem
danda non est, nisi non cogat æger, qui & frigida potione sit assuetus, & sitim tolerare haud possit:
Verum imponenda extrinsecus sunt, quæ refrigerent: quæ si nihil profuerint, cogendi etiam sunt
Bagni, vt ea intro assumant. Maxime verò eis competunt humidæ ac nouellæ lactucæ: in aqua tamen
exacte frigida ablucendæ prius sunt, atque ita edendæ. Si quando verò abs te æger petierit, vt cibi in-
iocunditatem consoleris, acetum aquæ frigida misceris, ac vt in eo lactucas tingat, concedes: sit au-
tem acetum illud modice vinosa qualitate expers. Quin etiam extrinsecus eiusdem lactucæ
succum, & semperuiui, in vbiq; ac quacunq; alia refrigerantia, imponere expedit. Optimum
etiam est id, quod nos potissimum omphacum, id est vuarum immaturarum tempore vtimur. Ex-
pressus enim earum succus, vnâ cum portulacis in pilam inficitur: postea contusus in vas exprimi-
tur, vasq; illud in frigidam aquam immergitur: quæ si niuis etiam aliquid habuerit, præstantior
reddetur. Modicum autem alba farina, vbi eo vti volumus, immiscemus. Deinde in duplicatum
linteolum infundentes, extrinsecus ipsum super hypochondria extendimus: nec illic diu morari
sinimus, sed vbi tepidum euaserit, illud abijcimus, ac alterum simili modo imponimus: & hoc
subinde agimus quouque æger se in profundo refrigerari ac siti liberari perentiat. Miscemus
etiam aliquando oleum omphacinum, vel rosaceum, vbi præcipue non nihil phlegmonosi in hy-
pochondrijs consistit. Hoc igitur modo erysipelatosas affectiones refrigerare oportet. Illud ve-
ro non est ignorandum, nunquam posse febrem exquisitè hecticam esse, vbi eiusmodi quapiam
affectio aduerit. Exquisite autem hectica ea est, quæ nullum particularis accessionis, aut princi-
pium, aut incrementum, aut vigorem, aut denique remissionem habeat. Iam verò in libro de fe-
brium differentia diximus tum multa alia, tum quod à solo cibo hecticæ febres efferuescunt, veluti
calx in persa aqua: quo incremento ablato, æquales semper permanent. Si quando tamen breuis-
simum aliquod incrementum, vel inuasio intercedit, considerare oportet, an aliqua ad sit humo-
rum putredo: an verò locus primus affectus alius sit à corde, qui & ipse nec simplicem, nec hec-
ticam affectionem habeat, sed vel phlegmonosam quampiam vel erysipelatosam. Atque hoc modo
propria curatio affectionibus adaptanda est.

De vicijs vtiq; in Singulis Marcoribus.

C. AP. 9.

Marcorem igitur torridum, qui ex ardentibus febribus generationem suscipit, refrigeranti-
bus prohibebimus remedijs, tum extrinsecus impositis, tum intro in corpus assumptis. Se-
nium verò quod ex morbo effectum fuerit, si illud quidem absolute factum fuerit, curari non po-
test: Si autem non dum absolutum sit, sed propè accedit, vt eiusmodi fiat, vnum habet curationis sco-
pum, quem ἀνάληψιν id est resumptionem, & ἀναθήρησιν id est renutritionem seu refectionem ap-
pellamus, ex multis particularibus actionibus, quæ tum multis, tum multa etiam egent cautione:
De quibus si nunc loqui velim, longissima mihi fieret oratio, abunde tamen in libris de meden-
di methodo dictum fuit. Nunc autem satis erit si hoc dixerimus, quod scilicet exsiccata corpo-
ra solida, alimentum curet. Ostendimus autem in commentarijs de facultatibus naturalibus,
quod non se ipsum cibum ad omnes corporis partes deserit, sed ab ipsis, quæ nutritione egent,
atrahitur. At verò in marcoribus hæc ipsæ inualida sunt, ac præ siccitate ad atrahendum infirmæ:
quod si frigiditas quoque adiungatur, parum iam à mortuis absunt. Oportet igitur vt alimen-
tum attractu facile sit, vt quod atrahentis corporis robori deest, id ex materia aptitudine repla-
rur. Attractu autem facile est id alimentum, quod tum tenuium sit partium, tum natura calidum:
verum hoc ferè non nutrit, quippe oltensum est alimentum crassum viscosumq; esse debere, vt
& stabile sit, difficulterq; transpiret, & nutriendis corporibus promptè assimiletur. Quando
autem hi scopi inter se pugnant, fieri nequit, vt alimentum exacte vtraque seruantis, copia suppe-
tat. Danda tamen est opera, vt quod mediocriter ambo præstare possit, inueniamus. Mihi por-
ro nihil adhuc omnino lacte videtur esse præstantius, præcipue quidem si quis muliebrem mam-
mam ore apprehendens, id ipsum mulgere toleret, quemadmodum sanè Euryphon & Herodi-
cus in phthiricis præcipiunt: Sin minus, at saltem alimum adhuc calidum assumat, quod breuis-
simo temporis spatio ambientî aeri fuerit expolitum. Hic igitur alimentorum scopus non ijs so-
lum

A. l. 4. r. 1. 3.
c. 9. 433. 8

A. libid. c. 2.
434. 2

lum, qui similem senectuti affectionem, vel etiā marcorem syncoposum habent confert, verūm etiā Eijs, quos marcor à Philippo torridus appellatus, occupat. In ijs tñ calidorum alimentorum materiae adhibendae non sunt, veluti in senio, sed frigidorum: mediae autem inter has sint, quae syncoposis exhibentur. Itaq; lac & pissana & halica in his tribus affectionibus competunt. Halica tamen ad faciliorem distributionem ex aceto condiatur, quemadmodum pissana. Mel verò frigidis quidem affectionibus vtilissimum est, calidis autem est maxime nocuum. Ita ergo se habet quoq; mel in ijs, qui obnoxij sunt, vt a iam dictis marcoribus arripiantur. Nam in torridis inimicissimū est: Iis autē quibus senum affectio imminet, vtilissimum: At in ijs quos marcor syncoposus occupat, nisi ventriculus prohibuerit, concoquendum id est, ac tum per se solum, tum cum alijs eduljjs exhibendū.

Balnei verò vsus opportunus, tum ad alia antedicta, tum ad cibi distributiones peragēdas praestantissimum est remediū. Verum illud cibo quidem iam cōcocto assumendum erit, non tñ post inediam longiorem. Nam si ei qui nuper comederit, balneum adhibeatur, crudis corpus ac incōcoctis humoribus replebit: Si verò illi, qui diutius à cibo abstinerit, vires diminuit. In ceteris verò corporis constitutionibus, ac praesertim in ea quae nuper dicta est, completa iam (vt dictum est) concoctio ne laure oportet. Vini praeterea vsus, licuti in frigido marcore magnopere iuuat, ita in torrido fugiendus: medio autem quodam modo se habet in syncoposo marcore, propterea q̄ affectio hac media sit & mixta, partim quidem aliquid frigiditatis obtinens, partim verò etiam adhuc aliquid ipsius febris feruens. Cū autem huiusmodi affectio, qua ad contraria per partes vicissim permittitur, nō nunq̄ quidem refrigerationem, pulsusq; priuationem, & (vt simpliciter dicam) omnia, quae ipsius syncopae propria sunt, inuehat: non nunq̄ autem caliditatem, pulsusq; marcoris torridi pulsibus similes: ita etiam curationem pro exuperantium natura immutari oportet. Atque in syncoposo tum vinum ac alimenta temperata offeremus, tum corpus vnuerfum constipabimus densabimusq;: In torrido contraria agemus. Singulorum verò omnium vsum opportunum ille probe inueniet, qui in libris de curandi methodo fuerit exercitatus: Hic enim liber non quibuscunq; sed ijs qui aliquem in arte habitum habent, scriptus à nobis est.

GALENI DE COMATE EX HIPPOCRATIS SENTENTIA LIBELLVS

Ab Augustino Gadaldino translatus, & multis in locis emendatus.

Interrogat quid significet Comatis nomen apud Hippocratem: ac ponit opinionem quorundam, qui comam cum vigilia coniunctum esse dicebant ex Hippocratis sententia, dictumq; esse ἀπὸ τῆς κομιᾶς, quam tamen opinionem non omnino probat Galenus.

Vid' nam significat comatis nomen apud Hippocratem: vt trum cataphoram in somnum: vt quidam explanantium dixerunt: an somnum ipsum: an quemadmodum alij, somnolentam cataphoram: etenim & hoc modo nominarunt quidam, in composita appellatione explanationem facientes: quidam verò nihil quidem horum, sed lethargicam cataphoram coma à viro nominari dicunt. Ab alijs sane antiquis nullum vtiq; fiat magnum testimonium. Etenim et si praecipue de alia re: illi nomen hoc inferant: nihil prohibet Hippocratem aliter eorū. Ne longius abeam, apud poetam videretur vtiq; somnum nomen hoc significare: cum ait, Certe me valde grauiā passam molle coma circumtextit. Et alibi, Quoniam ipsum ego molli comate circumtexti. Sed non Hippocrates

A Hippocrates ita videtur vt: siquidem & cum vigilia sapenūmero coma euenire ait, ac phreniticis considerare: in principio enim prorrheticis haec scribit, Qui comatosi in principijs sunt, cum capitis, lumbi, hypochondrij, ceruicis dolore, vigilantes, num phrenitici sunt? In tertio autem epidemiorū (vt ab aliquibus ex concessis ipsius legitimis libris sumamus testimonia) hoc modo ait: Vndecima relipiscebat, comatosa autem erat: vrinae multae, tenues, & nigrae: vigil. Deinceps, haec ait: Huic vrinae perpetuo erant nigrae, & tenues, & aquosae: & coma comitabatur: cibum auerfans, vigil, animum despondens. In oibus enim predictis dictionibus vigilie & comatum mentionem facere conspicitur. Alium autem aegrotum rursus in eodē libro describens, ait: Huic perpetuo, ex quo & ego vidi, aluus turbata, vrinae tenues, nigrae, comatosus, vigil. Ita vt planē sit manifestum, neq; somnum neq; cataphorā apud ipsum significare comatis nomē. Et propter hoc (arbitror) quidam explanatores à comazare aiunt comatosos nominatos esse, vigilare enim comazantes, vigilare etiā & comatosos. Et per louem sicuti comazantes nō admodum annuūt comatoso, & potissimum oculis: humidos enim esse & rubros, & incontinentes, & sese inuertentes: sed totum ambobus corpus titubans motibus esse, & incontinentens.

B Iccirco & Hippocrate de tota syndrome dubitare, an oporteat phreniticos ipsos nominare an quid aliud: vereri enim phreniticos vocare, cum non dum desipiant: cum tamen oia symptomata phrenitica videat, hoc est capitis, lumbi, hypochondrij, & ceruicis dolorē, & alia q̄ phreniticis adsunt, & formidare virum, ne error, aut ignoratio sit, si eos phreniticos non appellet. Haec certe quod probabiliter habent, negabit nemo, non tamen sufficienter, nec cū demonstratione mihi sanē dicta esse videntur: oportebat enim ex Hippocrate ipso explanationem facere dictionis: quod asserere possemus, non solum probabiliter dicta ea esse, sed & ad illius mentem. Neq; enim existimo hoc solum cōsiderare oportere bonum explanatorem, si probabiliter vel vere dixerit, sed si & menti scriptoris cōsentiat, id quod in superiore sermone nō est factum. Quamq; certe in aliqua parte mens senis circa hoc nomen offensa est, per eas dictiones, in quibus coma esse vigiliam nouisse visus est. Ac quispiam fortasse habere iam totū opinabitur: sed si parumper expectando, dictiones alias ex eodem tertio epidemiorum libro audiuerit, ne dicam totum, sed ne dimidium totius se ipsum cognoscere comperiet.

C Coma opponi vigiliae ex Hippocratis auctoritate probatur, idemq; esse coma & cataphoram, ac duplex id esse: Somnolentum, quod proprium est lethargicorum: & Insomne quod quandoque phreniticis accidit.

CONsidera ergo quae dicat in quadam aegrotante muliere. Alteram ex abortu circa quintum mensem Oecetai vxorē ignis corripuit incipiens comatosa, & rursus vigil. Apparet enim per oppositionem coma à vigilia distinguere tanq; contraria. Rursus autem in pestilenti constitutione, Comatosi, inquit, magna ex parte, & rursus vigiles, & post pauca. Perpetuo autem plurimos vel graue coma comitabatur, vel vt tenues ac paruos somnos dormirēt. & rursus. In Thaso Parium, qui supra Dianae aedē habitabat, febris corripuit acuta, inter initia continua, ardens, siticulosus, incipiens comatosus, & rursus vigil. In his enim omnibus vigiliam comati opponit. Ex consuetudine igitur ita interpretans, millies ipsum comperies, quando contrariarum rerum mentionem facit, hunc in modum scribere: immo verò nunq; aliter ē multis tamen pauca adscribam ex eodem libro. Satius enim esse videtur omnia ex vno exempli sumere. Duas mulieres describens ante pestilentem constitutionem, in priori quidem ait: Alteram ex abortu circa quintum mensem Oecetai vxorem ignis corripuit, incipiens comatosa, & rursus vigil. Deinceps autem in pestilentia multos aegrotos scribit, primumq; omnium (cuius paulo ante meminī) qui varie, & inaequaliter aegrotauit, & multas multoties ad contraria mutationes fecit: incipit autem hunc in modum. In Thaso Parium, qui supra Dianae aedē habitabat, febris corripuit acuta. Sed nulla ad praesentem sermonem vtilitas est primorum dierum: quorum autem indigero, eorum mentionem faciam. Vndecima sudauit nō per totum, circumfrixit quidem, cito tamen recaluit: a parte enim verbo circumfrixit, verbum recaluit contrarium est. Deinde, duodecima febris acuta, deiectiones biliosae, tenues, multae: vrinae enaerema, desipuit. Decima septima laboriose se habuit: neque enim somni aderant, & febris intendebatur. Vigesima sudauit per totum a febre liber, deiectiones biliosae, cibum auerfans, comatosus. Vigesimo quarto reuertit. Trigesimo quarto a febre liber, aluus nōn constitit, & rursus recaluit. Quadragesima a febre liber, aluus constitit tempore non multo, cibum auerfans, aliquantum rursus febricitauit. Rursus: Si enim intermitteret ac alleuiaretur, rursus cito reuertebatur: contrarium enim verbo alleuiari est verbum reuerti. Et alui (inquit) excrementa

ante pestilentiam. Vide ergo, nū hoc modo locus hic sit restituendus. In posteriori verò, Extremis refrigeratio, nec amplius recaluit. Et rursus in nonstem superriguit, extrema non recaluerunt, nō dormiuit, aliquantū desipuit, et rursus respuit. Est autē vltimus aegrotus ante pestilentem constitutionem. O' τε περιετός ἐπέτενευ. & omnino ita legendum est in epidemijis: reddidit enim rationem Hippocrates, vt solet, cur dolorose se habuerit eo die. F* ἀγρυπνος est in graecis. i. vigil, sed legendum videtur ἀπυρρος. i. a febre liber, cum mox dicat, Vigesimo quarto reuertit. G* Forte abundat negatiua illa particula non. H* In antiquissimis exemplaribus legitur κοιλίν ζυνέει χρόνον δὲ πολλόν vel συχρόν. vt nos vertimus. In aliquibus autem κοιλίν δὲ ζυνέει χρόνον δὲ συχρόν. i. aluus non constitit tempore non multo, sed melior videtur esse prior lectio.

A* Corrupti sunt hoc in loco codices graeci, & asteri so notati, & vi dia ἀπυρροῦ καμαζόντες δὲ παύται κατανούσι* τὸ καμαζόντι, ἢ μιλίσα τὸν ἀσθαμῶν, ἢ γροῦς τε γὰρ ἐστὶν. Nicolai Calabre quoque verso manca videtur et obscura, quae hic. Sed delectabiliter, sicut, qui comazat, nō valde ammittit, et maxime oculis, humidi. n. etc. Ego sane ad verbum trāsluli. Forte tamen hic esse posset sensus. Comatosi dicitur sunt à comāzare, quod utriusque vigilię, quod capite grauentur, quod oculos potissimum difficulter atollat, humidos enim etc. quod deniq; vrig, totum corpus titubans, & inconstis habeat. Ad hanc rem nō parū facere videtur q̄ sine libri huius habentur. B* Ex Calabri versione haec additur, nā in cod. graec. non sunt. C* Codices graeci asterisco sunt notati, ἀρρηκτα ἢ μη τε σφάσματι, ἢ μὴ ἀγνοίαν ἢ δέμιαν ἢ ποσειδάδεος q̄ uerba nō sunt in Calabri versione: arbitror autem eum esse sensum, quem in contextu posui, considera. D* Locus hic videtur mancus: uolens n. Galenus ostendere morem Hippocratis, ubi ille contrariarum rerum mentionē facit, duas inter cetera citat mulieres ex tertio epidemiorum ante pestilentem constitutionē, ac uerba ponit q̄ ad priorem mulierē spectant, ijs in contextu omisissis, q̄ ad posteriorem pertinent. Cū tamē in Calabri et uersione legatur, duas ergo mulieres lege, quas scribit

A hoc est, in quibusdam autem exemplaribus legitur, num phrenitici, absque hoc verbo sunt: ut et habetur in calce huius libri, et in primo libro prorrh. Fuerunt enim qui dicerent, Hippocrate dubitare, an tales sint phrenitici: alij, an tales futuri sint phrenitici.

Et nunc video, quo in loco inferius Galenus scribitur, cur data sit prior spes comatis, scio equidem hoc superius ostendisse. Forte ergo loco dictionis primo, legendum est, primum, et pro, cur, cum, sunt, n. factus lapsus: ac si ita diceret, Sed nunc quidem primum, i. priorem scripturam, quae habet dictionem, sunt) scrutemur. Cum duae sint spes, etc. dubitat nunc Hippocrates, si oportet etc.

* Et nunc Calabri verso.

Corrupti sunt hoc in loco codi. graeci, qui ita habent: επρητιδος ουως εν τρι δευτος απορον και εν τρι και και βεβαλωσ απορον μενεσ επρητιδος εν τρι τοις τρις, i. phrenitide existere utique ad hoc conuenienter dubitare uideatur, et non firmiter asserere talis esse phreniticos. Calaber ita scripsit: phrenitide iam existente, qualiter non conuenienter absurdum uidebitur non certe enunciare phreniticos et hoc uideatur et ita legisse, επρητιδος εν τρι ουως, πωσ αυ δευτος απορον και εν τρι και και βεβαλωσ απορον μενεσ επρητιδος εν τρι τοις τρις, i. phrenitide existere utique ad hoc conuenienter dubitare uideatur, et non firmiter asserere talis esse phreniticos.

Quaquam difficilior oratione me ipsum facere scio, et cum n. distincta sit somnolenta cataphora a non somnolenta, phrenitide iam existente, non utique conuenienter dubitare uideatur, et non firmiter asserere, tales esse phreniticos. Sed certe minus mihi cura est: difficultas sermonum quam ueritas. Quod dubitatum sit coniunctio fateri, et causam ostendā, propter quam non ausus est asserere Hippocrates tales esse phreniticos, sed adhuc dubitare: nam dicitur, in principijs, quae adiecta est, totam orationis vim habere: quam dictionem multi explanatorum praetermittunt tanquam temere adscriptam. Simile enim quidpiam accidit multis incipientibus morbis, quale in aliquibus ebrijs fieri uideamus, quando comatosi quidem sunt, et titubant, et caepite grauantur, et neque si cogantur, attollere possunt palpebras: ob hanc eandem uero rursum grauitatem dormire non possunt, anxiantes, et uertentes, et proijcientes se ipsos ac trāsmittentes alias ad aliam figuram. Haec enim uideamus saepenumero in ebrijs fieri, cum repletū fuerit in ebrietate caput, postea a grauitate una et in coma trahatur, unaque a somno prohibeatur. Ita ergo, ubi multitudo in concoccta caput occupauit, uigiles simul et comatosi sunt. Dumque hoc per inuicem euenit, interdum quidem probe concoquitur multitudo, ac si ex uino talis res euenisset: sed ita sanē nec lethargus, nec phrenitis subsequuta est: Interdum autem acris reddita, in phrenitin terminauit. Multus uero pars tenuior, uel concocta, uel digesta, euacuata est, remansit autem crassior, et ita lethargus superuenit. et progressio quidem morbo, haec affectio, sicuti quidem

niticos eos aut aliud quid uocet: habet autem series ita: Qui comatosi in principijs sunt cum capitis, lumbi, hypochondriorum, et colli dolore uigilantes, num phrenitici sunt: Scribitur autem dupliciter haec series: in quibusdam quidem exemplarijs sic: et in quibusdam autē absque hoc scilicet sunt: num phrenitici: Sed nunc quidem primo scrutemur cur duae sint spes primae comatis, et altera quidem lethargicis semper, reliqua uero phreniticis aliquā concidat: dubitat nunc Hippocrates, si oportet ita habentes notare phreniticos: hoc namque nedum dubitabile, sed e contrario facile inuenibile et promptum uidetur esse: quādo enim sunt duo comata, et somnolento quidem proprio lethargicorum non potente intelligi (hoc. n. scilicet uigilantes/adiacens non permittit id significari) de reliquo comate an phreniticum sit, uidetur enūciare. Qualiter igitur dubitat: Syllogistica est haec/num/ aduerbium, et non dubitativa. Sed hoc quidem, si non haberet barbaram interpretationem et omni consuetudine graeca extraneā, fortassis utique acceptarem: Quia uero neque alij graeci, neque ipse Hippocrates tali compositione propositionum inueniuntur: uel qualiter suscipiam syllogisticum esse/num/ aduerbium: ante. n. quae assumptionibus utamur in oratione, et praecloemus eas conclusioni, non est syllogizare. Puta, ut quod dicitur, manifestum fiat et minus exercitatis: hoc scilicet, num dies est: et, num ueniet hodie: dubitandi habet aduerbium: Si uero oratione enūciare eis uolueris, uel simpliciter dicendo ita absque omni demōne, ueniet hodie: uel cum demōne, hoc modo: si Sol supra terram est, dies est: si ambulat, ergo mouetur: Quā uero sine demōstratione enūciamus quid, non indigemus aduerbio ergo: superfluum enim est sermo: et nullus dicit ita, dies est ergo: neque licet, ergo est dies: cū liceat dicere sic simpliciter, dies est: Neque licet in demōstratione possibile est uti hoc scilicet ergo. Qualiter enim erit demōstratio, omni demōne ex aliorum assumptionibus alia assumptionem accipiens. Qualiter ergo/num/ aduerbium fiet pro dubitativo syllogistico et illatiuum? Cum aliquibus, n. neque eundem locum obtinent dubitandi aduerbiū, et syllogisticū et illatiuum uocatum: sed dubitatum quidem praepositur semper, syllogisticum uero et illatiuum inter nomen et praedicatum locatur: dubitantes, n. licet dicimus: num dies est: syllogizantes autē licet: dies ergo est. Qualiter igitur nunc praeclocatum est: ceu non syllogisticū existens praeclocatum est: non enim est dicitur licet: phrenitici ergo sunt: sed simpliciter, num phrenitici sunt? et dubitante aperte Hippocrate, nec audēte firmiter asserere de ipsis, quāmodum certe saepenumero facere uideatur. Satis autē erit uel uel alterū exemplū, ne diutius in re tā cōspicua immoremur. In primo ergo epidemiorum ait: Post haec autē dysenterici facti sunt hi oēs: num sanē, et minxerint a quosā, considerandum: hoc in loco dicitur/considerandum/ quae adiecta est, ne impudentissimum quidem permittet, ut coniunctionem adiecti. n. num, aliter intelligat, quae dubitativam. In sexto item epidemiorum, Post mictionem concretio, inquit, pueris magis: num sanē, et calidiōres sunt: In ipso autem prorrhethico, In phreniticis alba deiectione malū, ut et Archaerua: num sanē ex his segnitias fiet: et rursus: In aphonia spiritus, qualis ijs qui suffocantur, promptus, prauum: nū sanē et tale, deliratorium: Si ergo finem sermoni imponere oportet: et neque alius quispiam graecorum ita uisus est cōiunctione adiecti: neque Hippocrates ipse, ut ego nunc ostendi: reprehederet utique quispiam, arbitror, eos, qui tāquam non dubitatiuā cōiunctionē explanauerūt, causam reddūt, cur Hippocrates in principio Prorrhethicorum eos, qui comatosi sunt in principijs eum capitis, lumborum, hypochondriorum, et cernicis dolore

vigilantes, non ausus sit appellare phreniticos. C. A. P. 4.

Quaquam difficilior oratione me ipsum facere scio, et cum n. distincta sit somnolenta cataphora a non somnolenta, phrenitide iam existente, non utique conuenienter dubitare uideatur, et non firmiter asserere, tales esse phreniticos. Sed certe minus mihi cura est: difficultas sermonum quam ueritas. Quod dubitatum sit coniunctio fateri, et causam ostendā, propter quam non ausus est asserere Hippocrates tales esse phreniticos, sed adhuc dubitare: nam dicitur, in principijs, quae adiecta est, totam orationis vim habere: quam dictionem multi explanatorum praetermittunt tanquam temere adscriptam. Simile enim quidpiam accidit multis incipientibus morbis, quale in aliquibus ebrijs fieri uideamus, quando comatosi quidem sunt, et titubant, et caepite grauantur, et neque si cogantur, attollere possunt palpebras: ob hanc eandem uero rursum grauitatem dormire non possunt, anxiantes, et uertentes, et proijcientes se ipsos ac trāsmittentes alias ad aliam figuram. Haec enim uideamus saepenumero in ebrijs fieri, cum repletū fuerit in ebrietate caput, postea a grauitate una et in coma trahatur, unaque a somno prohibeatur. Ita ergo, ubi multitudo in concoccta caput occupauit, uigiles simul et comatosi sunt. Dumque hoc per inuicem euenit, interdum quidem probe concoquitur multitudo, ac si ex uino talis res euenisset: sed ita sanē nec lethargus, nec phrenitis subsequuta est: Interdum autem acris reddita, in phrenitin terminauit. Multus uero pars tenuior, uel concocta, uel digesta, euacuata est, remansit autem crassior, et ita lethargus superuenit. et progressio quidem morbo, haec affectio, sicuti quidem

Et haec est illa difficultas, quam super tetigit, cum soluto stat in dictione, in principijs, ut mox apparet inferius. Dicitur uero dicitur perferre hic morbo cum comate et uigilijs etc. uel est proxima phrenitide, uel ut alij existimant, mixtus est ex lethargo et phrenitide. clare haec mater ia tractatur in primo com. primi prorrhethicorum.

Ati quidem nos ostendimus, propē iam phrenitin est: sicuti uero et iij qui mixtam passionem ex lethargo et phrenitide introducunt, suspicantur, illi uideretur esse proximior. et Vtrum autem eos, qui ita habent, iam phreniticos nominare oporteat, an paulo post phrenitici expectandi sint: hoc alterius utique est considerationis, nihil ea quae nunc proponuntur, iuuantis: ac praesertim propter dictionem/ sunt/ quam aliqui adscribunt huic contextui, num phrenitici, aliqui uero non.

utros exortas dnoia Zen xēn opepntiades, n tēs dlyon u seron ēeōdē etc. Sensus tamen ille, quem in contextu posui, facillime ni fallor elicietur, si cum his quae in initio statim primi commentii, primi prorrhethicorum scripta sunt, conferatur: Verba autem sunt haec. Complura ueterum exemplarium uerbo, phrenitici, uerbum, sunt, non habent adiectum: hinc exorta est quaestio, uerum ne eos qui ita habent, quo iam phreniticos appellabit, an forte expectabit: adiecto uero, sunt, atque in hunc modum simul scripta oratione, num phrenitici sunt, quaestio est, an qui ita affecti sunt, iam phrenitici sint uel non sint. Et inferius in eodem commentio. Si enim comatosi quidem, sed absque uigilijs fuissent, non quassisset Hippocrates, an phreniticos appellare eos oporteat uel iam existentes uel futuros.

GALENI DE TREMORE PALPITATIONE CONVULSIONE ET RIGORE LIBER

Ioanne Guinterio Andernaco Medico interprete.

Ab Augustino Gadaldino ad Graecorum codicum fidem emendatus

ARGUMENTVM LIBRI

Quod Genus Motus, quae Differentiae, quae Loca, quae Causae Tremoris, Convulsionis, Rigoris, et Palpitationis.

Propositum Libri.

C. A. P. 1.

Vando quidem Praxagoras Nicharchi filius, cum in alijs medicinae partibus praestantissimus, tum in naturalibus speculationibus peritissimus, non recte mihi uideatur de pulsu, palpitatione, conuulsione, et tremore sentire: ut qui omnia arteriarum esse affectus, differre autē inuicem magnitudine, existimet: Idcirco de omnibus ipsis cōiter hoc libro a me tractandum esse putauī, non ut Praxagoram in ijs quibus errorē admittit falliturque redarguam (id. n. Herophilus eius discipulus abunde factitauit) sed ut in quibus recte ille sensit, ea quae desunt, adijciam. De pulsu sanē, quid tandē sit, et quomodo fieri soleat, in opere de pulsibus ostensum est, et nunc tantum dicitur, quantum ad praesentem disputationem uile esse uidebitur: De alijs autem hoc commentario sum tractaturus, inde sumpto initio.

Quot Motus Genera, atque In quo genere Tremor, Convulsio, Rigor, et Palpitatio contineatur.

C. A. P. 2.

Motus sensibiles in animantium corporibus, cum sana sunt, duplices genere apparent: Ex arbitrio sanē, aut uoluntate ac impetu, aut quomodocumque nominare uelint nominum quidem periti, rerum autem scientiam negligentes: qui neruorum musculorum que ministerio sunt: atque has medici uoluntarias actiones appellare solent: Alij uero motus in animantium corporibus existunt, qui arteriarum et cordis officio obeuntur, quos uitales nuncupant: Ac aliud quoddam tertium motuum genus in uenis habetur, quod sensibus non percipitur. De quibus duobus in praesentia dicere opus non habeo: Verum qui musculis et neruis perficitur, per quem et manus et crura mouemus, in tremoribus, conuulsionibus, rigoribus morbidis, interim et in palpitationibus apparet. Omnes etenim eiusmodi affectus, uitiati motus sunt instrumentorum eorumdem, quibus arbitrarij sanorum motus obeuntur.

Tertia Classis,

ggg iij

Quid

Al. r. f. r. d. 5. c. 1. 10. b

Quid sit Tremor.

CAP. 3. E

Tremor itaq; facultatis, quæ corpus sustinet mouetq; infirmitate accidit. Non enim ex se ipsis animantium particula tam graues cum sint, deorsumq; fieri natae, in omnem locum mouentur: verum facultas, quæ per nervos musculis à principio transmittitur, veluti vehiculum quoddam, & motus ala ipsi est: quam cum prorsus perdiderint (perdunt autem resoluta) deorsum feruntur, & auis cui pennæ deflexerint instar, concidunt: vnde nullus ita affectus motus relinquatur. Sin autem virtus quidem reliqua fuerit, sed pauca & imbecillis, vt neq; corporis partes satis sustentet vehatq; aut tanquam graue pondus aliquod ferre nequeat, necesse est partem ita dispositam, tremulam conspicari: siquidem motus, qui ab imbecillibus supra vires & violenti & ad necessitatem fiunt, tremuli existunt. Puto te subinde vidisse aliquem, qui graui pondere sublato incedere violenter conaretur, q; cruribus intremisceret: Quin etiam si manibus præter vires graue aliquid portare aggrediatur, manus habebit tremulas. Pari modo homo cum timet expauescitq; siue manibus quid facere, siue volat ingredi, manus quidem, si his functionem obire aliquam audeat, tremulas: crura autem, si conatur incedere, habebit. Minuit enim nihilominus & timor virium robur: quæ ubi semel collapsæ fuerint & debilitatæ, quiduis etiam multo leuissimum, graue redditur: quapropter & corpus animantis, quod prius erat leue, oneris modo ipsas aggrauat. At senes simili modo ex imbecillitate vt plurimum tremuli sunt. Præterea, quibus ex morbo corporis robur laborauit, nec ijs quoque circa tremores motus fiunt. Si quidem in omnibus qui in hunc modum habent, vis particulas mouens sustentansq; nunc debilitata, id quod prius attollere solebat, amplius non potest, tanquam in motu vacillans. Si verò totius naturæ tenor remiserit, ibi corpora eo quod eleuet destituta, suo pondere deorsum feruntur: ac ibidem manerent (quemadmodum in resolutionibus, quas paralytes graeci appellant) si totas vires robur omnino destituisset. Quantum autem ipsius reliquum est, id rursus vehere corpus conatur: verum neque nunc quantum vult præ imbecillitate potest, sed modice quidem eleuat, magis autem deficit, imperfectum mutilumq; hoc quoque motum relinquens: rursus igitur corporibus deorsum ferri concedit. Quod cum continue fiat: & deorsum tendens latio sursum vergentem excipiat, etq; rursus coniungatur: duplex sanè & compositus totus fit motus, particulis loca semper per vices mutantibus. Nomen autem affectui est Tremor, quo corpora deorsum pondere suo vergunt, rursus autem in altum à virtute attolluntur.

Quid Tremor Differat à Palpitatione.

CAP. 4.

Quin & Palpitatio, qui palmos graece dicitur, forsitan, dicitur aliquis, similiter atque tremor motus est, quo partes palpitantes, citra voluntatem nostram nobisq; inuitis attolluntur & deorsum aguntur. Quomodo igitur tremor à palpitatione differet? Hæc enus sanè nihil inter se discrepare videntur: veruntamen discrimen intercedit. Neque enim locum affectum eundem esse tremoribus & palpitantibus, neq; causam, neque symptoma esse dixero. Quippe nemo qui artus mouere non instituerit, tremet: palpitantes autem particulae etiam si in quiete fuerint, siq; nullum ipsi motum induxerit, palpitant. Decipiuntur hic quoq; multi, dum capita tremula conspiciunt non nullis, manum immobilem & crus, vt visum fuerit, extensum habentibus, deinde nihilo minus tremoribus. Quos hanc sententiam docere conuenit, quæ non à me nunc primum dicitur, sed etiam à multis veterum, Non quæ moueri videntur, ea moueri sola pronunciantibus. Multa siquidem citra motum esse videntur, vnum eundemque locum obtinentia, nihilo autem minus mouentur. Si quidem aues non modo sursum & deorsum tendentes, sed etiam si locum vnum in aere occupent, in motu tunc quoque esse censentur. Nam si in eo loco mortuum auis corpus situm fuerit, facile ad terram decideret, pondere suo inclinans. † Vnde constat, & corpus quod in eodem manet loco, motus cuiusdam auxilio, in sublimi constituisse, tanto utiq; motu, quantum haberet, si solo pondere deorsum ferretur. Quare quam immobilitatem esse putas, motus est ex duobus quibusdam compositus, qui corpus in contraria loca possunt abducere: quorum, si alterum sursum vergentem tollas, reliquum videbis ex facili corpus in locum inferiorem deducere. Hoc igitur & Hippocrates his verbis docet: † Stare, vlcerribus minime conducit, præsertim si crura infellent: neque sedere, neque obambulare, sed conuiescere & otio vacare confert. Nam quietem & otium tanquam profutura commendat: stare autem & sedere minime prodelle ait, vt quæ à conuiescendo sint diuersa: etenim & iunc musculi, qui gestant corpus & à terra attollunt eriguntq;, intensi sunt: Iccirco stare nihilo minus q; obambulare lassitudinem parit, vt quod & ipsum motus existat. Anima igitur quæ corpus & mouet & erigit, ablata, statim quod prius rectum erat, in terram inclinare videbis: quo constat etiam cum rectum erat, non fuisse citra motum, sed fuisse aliquid quod subleuaret, gestaret, attolleretq; ipsum. Ego itaque ne decumbentem quidem hominem, si caput sublimius habet, pedes autem humiliores, citra motum omnino esse dixerim: sublabitur enim facile ad pedes ex sublimiori in decliue vergens, nisi motu contrario huic renitatur. Hæc sanè & Hippocrates assererat: † Si verò præceps agitur, & à lecto ad pedes delabitur, grauius periculum minatur. Nam ad pedes sublabi decumbentem, virtutis extremæ imbecillitas nota est firmissima. Stare etenim, aut sedere, aut surgere non posse, graue quidem, sed minus graue periculum innuit: quippe multi agrotantium ad hæc deueniunt desinuntque, ad extremam non dum imbecillitatem prolapsi:

A. l. 3. f. 2. r. 1. c. 2. 213. d

A prolapsi: Ac decumbere non posse viuentis modo, sed hic quoq; tanquam mortuum & inanimatum corpus deorsum ferri, extremum malum fatetur: quod Hippocrates in commentario de humoribus, † hoc est virium deiectionem, appellauit: quod interpres libri non intelligentes, multa nugati sunt. Nam deiectionem esse instar corporis inanimati, omni robore prorsus & soluto & perditio, † vocauit: Vt non idem sit deiectionem esse cum eo quod est decumbere sed quam habet proportionem delabi cum verbo decumbere: ita etiam in aibus diuersum quidem est, ad terram deuolare, diuersum rursus in terram decidere: etenim aliud affectus, aliud actio est. Similiter igitur his, actio quidem decubitus est: affectus autem, prostratio deiectionis. Sed quorsum hæc mihi dicuntur: eò nempe vt illos qui aut crus, aut manum in altum sustulerunt, deinde ita vt habent feruant, ne immotos esse arbitris, neq; si vnum eundemq; locum semper quam maxime occupent. At si nolis ita dispositis motum adesse concedere, certe actionem ipsi omnino concedes, & duplicatum hoc simplicis actionis robur adesse. Nam in simplicibus vnum musculorum genus aut flexentium, aut intendentium artus, operatur: cum verò extensos ipsos conseruas, vtraq; musculorum genera pari robore functionem obeunt. Quòd si huius memineris, vera obstruans, quæ prius dicebantur, inuenies, nempe quòd ei qui nullum motum aggreditur, tremor non obueniat: vt qui impotentis & infirmi motus sit symptoma. Vnde cuius constat, corpus, cui moueri neutiquam licet, id neque circa motum imbecille & impotens fore.

Quæ sint Loca affecta, & Causa Palpitationis & Tremoris.

CAP. 5.

Palpitationem autem etiam ijs, quæ non mouentur, accidit. Etenim superciliū, palpebræ, & oculus subinde citra omnem voluntatem attolluntur. Vnde & hoc manifesto arbitror magnam habere vim, tum ad affectus naturæ cognitionem, tum ad exactam à tremoribus discretionem. Si quidem quæ in palpitantibus particulis eleuationes depressionesq; apparent, distentiones quædam sunt corporum, quæ ceu replentur, & eorundem subsidentiæ quasi rursus inaniuntur. Quæ verò tremoribus accidunt, totius membri motus sunt: quod interim deorsum quidē vergit, rursus autem ad superiora fertur, sed non dilatatur neq; contrahitur. Ea propter tota sanè pars tremet, quum aliquid facere aggredimur, nullo eorum quæ in ea habentur, manente immobili: sed similiter quidem musculi, similiter his arteriæ, nervi, venæ, ipsaq; ossa, & cutis, nunc sursum, nunc deorsum feruntur: Palpitant autem non omnia. Nervum igitur, aut os, aut cartilaginem, aut aliud quid huiusmodi, nunq; videas palpitare: non enim habent ventrem, quo vicissim dilatato & contracto, attolli quidem cum dilatatur, collabi autem cum contrahitur, partibus liceat. Porro musculorum ne sit affectus tantum palpitationis, vt Herophilus opinabatur, an etiam cutis, aut arteriarum, vt censebat Praxagoras, id rursus considerabimus: si quidem ea speculatio ad loci affecti inquisitionem magis pertinet. In præsentia autem tantillum repetentes ad priora digrediemur, nempe q; Palpitatio, distentio quadam sit & subsidencia præter naturam: Tremor autē motus præter voluntatem partium, quo sursum & deorsum vicibus permutatis ferantur. At idem non est neq; dilatari, cum eo quod est sursum ferri: neq; contrahi, cum eo quod est deorsum vergere. Etenim quæ sursum & deorsum feruntur, priori loco relicto in alium transeunt: Quæ dilatantur autem & contrahuntur, veterem sedem conseruantia, partim ambientem regionem occupat, partim relinquunt. Quare moueri quidem vtriusq; commune, tum quæ dilatantur contrahunturq; tum quæ sursum & deorsum feruntur: Peculiare autem, his sanè minorem locum aut ampliorem occupare, ita vt veterem non deserant: illis autem semper loca mutare, ita vt nunquam in eodem maneant. Opus autem, opinor, erit hic quoq; distinctione, vt in totum sermo verus euadat. Subinde enim iam pluribus simul musculis, aut vno quodam insigni vehementer palpitante, attollitur quidem membrum vna cum ijs quæ dilatantur: concidit autem rursus cum ijs, quæ contrahuntur. Vnde inuitam eleuationem depressionemq; membri, tremorem vocare non oportet: cum videas manifesto musculos palpitantes, à quibus membrum mouetur: ipsiq; motus non, qualis tremoribus, apparet. Nam in ijs qui membrum totum in motu propter musculos palpitantes retinent, proprijs & sensilibus extremis vterq; motus circumscribitur: Tremor verò affectus talis non est, sed altero motu adhuc incipiente, vt ita dicam, contrarium ipsi coniungi deprehendes, vt ad superiora latio semper deorsum tendentē excipiat: hanc autem ab illa rursus continue impediri: ita vt imperfecta quidem semper sursum latio, imperfecta quoq; deorsum inclinatio existat. At hæc sanè affectuum tibi nota erunt, ac his symptomatibus inuicem differunt. Reliquum est vt locū affectum & causam consideremus. Palpitationum causam esse pronuncio spiritum crassum & vaporosum, cui non sit transitus. Hunc autē colligi oportere dico in concavitate quadam non admodum exigua, si pars distensionem sensibilem habitura est: atque totum hoc summam explicatum est. Ceterum oportet, vt cum tu substantiam illam esse spiritualem demonstras, causam addas, ob generationis ac solutionis celeritatem. Quid enim tam facile vel cōgregari, vel inaniri potest aliud, quam spiritus? Etenim quæ hominem constituunt, vt Hippocrates nos docebat, sunt solida, humida, & spiritus. Meminit autem ipsorum his verbis, † Continentia dicens, contenta, & impetu ruentia: Continentia quidem solida nuncupans, vt quæ comprehendant teganque humida: Contenta autem, humores, vt qui à solidis comprehendantur: Quæ impetu feruntur, spiritus: si quidem in omnem corporis partem momento temporis, & facile, & citra impedimentum

In libro de Humoribus.

6. Epi. sect. 7.

Tertia Classis, ggg iij perue.

A † Ant. tralatio. Ostenditur igitur ex hoc, quod corpus auis permanens in vna parte aeris, non potest ibidem permanere, nisi ad illud locum moueatur virtute aliqua arripente et adiuuante ad permanentiam: qua non mittite in contrarium grauitate corpus secundum exigentiam suam grauidius vel obstruente ad inferius mouetur: cum motus grauis ne cessario ad inferius tendat.

B In lib. de Viceribus.

C In Prog. cō. 1. 15. 4. 193. f

A. l. 3. f. 2. c. 7. l. 1. c. 19. 220. a

perueniunt. Citam igitur vacuationem aut repletionem, aut distentionem aut subsistentiam, aut E depressionem aut elationem, aut alium quendam motum, nullum ex omnibus præter spiritum effecerit. Quare & palpitationum causa, substantia quidem spiritus: Qualitas autem substantiæ, humiditas est, & crassities, ut paulo antè dicebamus, cum crassum vaporosumque nominaremus. Si enim æthereus foret, tenuis & purus, citra impedimentum transiens, neque repletur inquam, neque vacuaret partes: Crassior autem quam meatus corporum exigant, in quibus colligitur, reclusus intus si quidem concavitatem corpus obtinet, hanc replens, & excitat & distendit regionem circumstantem: si minus, inter duo collectus corpora, ab vno ad alterum transit, ascitium sibi finem efficiens. Hic sanè modus secundus dicitur, etiam in cute subinde palpitationes excitat: non cute ipsa concavitatem quandam in se sortita, sed in spatio quod cutem & corpora subiecta intercedit, spiritus tunc colligitur. Prior autem modus in musculis potissimum accidit, in his enim concavitates & multæ sunt & exiguæ. Praxagoras pulsum arterijs attribuit, sicut nimirum & palpitationem, tremorem, & conuulsionem, arteriarum affectus, ac pulsum sanè in naturali statu habere: palpitationem verò, tremorem, & conuulsionem magnitudine inuicem differre, sed motus esse præter naturam. Quod igitur non recte sensit, solis arterijs palpitationem attribuens, haud difficile est deprehendere: Quippe manifesto videre est frequenter & cutem palpitantem & musculos, cum nulla in loco sit arteria: vel, si esse quandam contingat, ea sit admodum exigua, vnde liceat manifesto alicui cognoscere, tantam distentionem non ex arteriæ magnitudine proficisci. Porro num recte non nulli musculosis corporibus solis palpitationem attribuant, id mihi multo dignius consideratione videtur. Ego etenim etiam planè existimo arteriam manifesto non modò palpitans, sed etiam conuulsorium quid, subinde representantem inueniri, quemadmodum & alij pulsum periti fatentur. Verum de hoc disputatio prolixior est, & in libris de pulsibus comprehensa. Iam plerisque hominum non raro palpitationes in sola cute euidenter fieri apparent, cum vaporosus spiritus in aliqua ipsius particula generatus retinetur, & in transitu moratur: ita etiam si in musculis, aut alio quodam corpore, spiritus flatulentus redundauerit, in illa palpitationem excitat. Quoniam verò spiritus crassus, nebulosus, aut caliginosus, aut flatulentus, aut quomocumque nominare velis, palpitationis causa efficitur, ideo ætates frigidiores palpitationi obnoxie sunt, natura corporis frigidior, regiones frigide, anni tempus hybernium, vita otiosa, repletioni & ebrietati dediti, cibi frigidi & flatulenti, & ut semel dicam, omnia quæ corpus refrigerant. Quæ verò his contraria sunt, palpitationes statim tollunt. Nam calefacientia spiritus attenuant, & corpora reddunt rara molliaque: Refrigerantia autem densant quidem, contrahunt, & corporum meatus cogunt conuicere: increassant autem coarctantque, & turbidum spiritum reddunt: facile igitur retinetur à perspiranti impeditus, tum sua ipsius crassitie, tum corporum, quæ ipsum continent, densitate. Calida rursus contrario refrigerantibus modo fundunt, laxant, corporum meatus aperiant, ipsum spiritum attenuant, ad motum que facile incitant, faciles que ita transitus ipsi efficiunt. Quapropter etiam veteres medici palpitationum remedia adinuenere, quæ extenuare & calfacere possunt: cuiusmodi sunt, inter quas euphorbio, pyrethro, lemmelia, sulphure, & pipere, aliisque id genus composita: item inter aquas, quæ et terra prosiluant calidæ, atque ex his potissimum nitrosæ, sulphurata, & bituminosæ, easque commendant. Vtuntur autem & marina, calfacientes ipsam: & muria, si marina desit. Iam potui exhibent medicamenta calida, præsertim ex castorio confecta. Hoc sanè etiam extrinsecus impositum, non modò epotum, generosum est medicamentum, ut quod calfacere simul & extenuare, siccareque abunde possit. Palpitationis sanè cuiuslibet ex frigido generatio est: Tremoris autem neque vna occasio neque causa semper frigida est, verum dispositio, facultatis quæ corpus mouet imbecillitas. Huius autem causæ, quæ huc corpus perducere potest, non vna species est, sed vel alimenti inopia, quemadmodum in cholera, valido alui profluuio, largo sanguinis fluore, aut magno icterio, vel vitali robore soluto quemadmodum in stomachicis & cardiacis deliquijs, vel violento & valido frigore occupante, aut plenitudine ipsa ponderis modo degrauante, imbecilla ad motus efficitur. Vnde neque vna remediorum species trementibus, quemadmodum palpitantibus, adhiberi potest. Verum si à perfrictione tremorem experiantur, calidum ipsis præsidio est. Nam qui per hyemem iter facientes, deinde valido frigore correpti, semimortui & tremuli domum reuertuntur, facillime ab affectu liberati sunt caloris adhibiti beneficio. Similiter his medemur & illis, qui per refrigerantes febrim insultus & rigent & tremunt. At si per sudorem digesti, fiant tremuli, vt in deliquijs cardiacis & stomachicis, calfacere hos extremum malum est: quippe contrarium in his conuenit, nempe cutem densare, quæ refrigerant, adstringunt coarctantque meatus, adhibentes, non quæ calefaciunt, laxant & adaperiunt. Quod si penuria alimenti, vt in longis ieiunijs, aut immoderatis vacuationibus, tremores oboriantur, hoc ne verbis quidem indiget: cuius enim constat, alimentum hos desiderare. Qui autem viribus humorum copia grauatis tremunt, his vacuationes remedio sunt: quemadmodum & Hippocrates alicubi docet his verbis: *¶ Est ymargi ancilla, cui neque sanguis fluxerat, postquam filiam peperisset, os autem vuluæ auersum erat, ac dolor in coxam & crus pertingebat, ex talo sanguis detractus profuit, & si tremores totum corpus occuparent. Sed ad occasionem veniendum & occasionis fomitem. Mulieris meminit, quod à partu celebri*

1. Epid. sect. 4.

A celebri illa secundarum puerperij purgatione, vacuata non esset: deinde tremor oboriretur. Hanc, inquit, sanauit sanguine ex talo detracto, essi tremores totum corpus occuparet. Quid iam aliud hæc obscure subindicat, quam quod alius sanguinem non misisset: Frigidum enim affectum tremorem esse creditur, sanguinem verò calidum. Non igitur ausus fuisset aliquis sanguinem vacuare in affectu qui calefieri desiderat. Ego tamen, inquit, ausus sum: & rationem docet. Sed ad occasionem veniendum est, & ad occasionis fomitem. Id quod infestabat, inquit, & infestantis causam noui. Quod igitur infestabat, sanguinis copia erat: causa ipsius, vuluæ ad coxas inclinatio, propter quam mulier purgata non erat. Sanguis igitur quem vacuatum esse oportebat, non inanitus, sed in corpore oberrans, naturæ pondus erat. Vnde tremoris occasionem intelligens, sanguinis copiam: fomitem verò occasionis, vuluæ affectum: deinde copia quidem vacuationem indicante: parte autem affecta, locum per quem vacuare conueniebat: ambo hæc coniungens, sanguinis detractionem ex talo molitus est: hæc quidem, quæ sanguinem vacuare volebat: ex talo aut, quia vterus affligebatur. Quod igitur sanguine abundante venam incidere oportet, nemo non nouit, si quidem in venis ille continetur: Quod aut vtero affecto, circa talum, aut in poplite, diuidere conuenit, nisi prius venarum comuniones ex Anatome didiceris, haud poteris id quod dico, assequi. Alia enim alij corporis parti vena communicat, oportetque vacuationes semper ex comunibus moliri: nam si venas quæ nihil parti affectæ communicant, incidere, neque affectæ medebere, & sanam semper offendes. Necessarium igitur nunquam videtur, vt is qui recte medebitur, causam ex qua affectus oritur, cognoscat. Verum de tremoris causa hæc sufficiunt. Locus aut affectus in tremoribus, vnus necessario non est: atque hoc loco carpendus mihi venit Praxagoras, & Herophilus: hic, quod tremorem in nervoso ipso genere semper constitui ostendere contendat, ille, quod arteriarum affectum, tremorem dixerit. Praxagoras igitur longè à vero abest: Herophilus aut deceptus est, qui virtutis affectum, instrumentis attribuerit. Quod etenim nervosum genus, non arteriosum, motibus voluntarijs subministrat, rectè intellexit: quæ aut non idem nervorum corpus, motus causa existit, sed hoc quidem instrumentum: causa aut mouens, virtus quæ per nervos dispensatur: hic reprehendendus venit, qui virtutem & instrumentum non distinxerit. Si enim distinxisset, statim utique cum opus offendetur, non instrumentorum modo, sed etiam facultatum affectus esse deprehendisset. In mortuis igitur nullos neque nervi, neque musculi affectus experiri sunt, quos pati ipsos & Herophilus & Praxagoras arbitrantur: deseruit autem eos omnis motus protinus vna cum anima, cuius instrumenta musculi sunt, & nervi. Non igitur musculi est neque nervi mouere, sed anima. Neque enim tibiæ opus est, sonus qui ex eis percipitur: neque citharæ sonus, qui hac præstat: sed tibiæ cantus, opus quidem est tibiæ, per instrumenta tibiæ effectum: citharæ sonus, musici, instrumentum verò citharæ. Corripitur autem & tibiæ & citharæ sonus, subinde quidem propter operum artifices: interim propter instrumentorum, quibus videntur, offensam: Ita & motus in animante arbitrarij, opifex quidem artifexque facultas est, quæ animal gubernat: instrumenta autem, nervi & musculi. Itaque non moueri, & male moueri, aut ex instrumentorum affectu, aut facultate his instrumentis vtente, accidit. Palpitationes igitur, conuulsiones, & resolutiones, instrumentorum læsiones sunt: Tremores autem, facultatis imbecillæ affectus.

Quid sit Rigor, Quæ illius Causæ, & Quo pacto generetur. CAP. 6.

A Tremor sanè à palpitatione manifesto distinctus est, à Rigore aut hoc pacto distinguas licet. Prius autem considerandum venit, quid sit rigor: etenim & hoc ex ijs quæ admodum sunt cognita, esse putatur, nihilo tamen minus difficile diiudicatu est, non hac modo ratione quæ causam inuenire, vel dispositionem, quæ ex ea corpori obuenerit, haud procliuè sit: sed ante hæc adhuc quæ ipsa notionis descriptione errare mihi illi videntur. Rigorem enim si quidem ita sermone absoluto, perfrictionem dixeris, vt non nulli pronunciarunt, error manifestus est: cum multi quidem valide perfrigerentur, non tamen etiam rigent: immo nec si validam perfrictionem statuas, ne hoc quidem verum est. Nam qui stomachico aut cardiaco deliquio torquentur, valide quidem frigent, non aut rigorem experiuntur. Iam perfrictionem cum tremore, rigorem dicere (in quam sniam plerique medicorum descendunt) occasionem habere deceptionis, nepe conuulsionem corporis, ac vibrationem, quæ vehementibus rigoribus coniuncta est. Deprehenditur aut manifesto, quod neque omnibus rigentibus acciderit, solis aut ijs, qui vehementer rigent: neque ijs, quibus accidit, affectus qui aduenit, sit tremor, sed quædam veluti conuulsio & vibratio. Tremor etenim, vt demonstraui, nisi partem mouere voles, non accidit: Agitatio aut seu vibratio, quæ validos rigores comitatur, tam violenta & necessaria corporibus incidit, vt conuiescere non liceat, etiã si strenue admodum renitaris. Ac tremor sanè vnus partis affectus, rigor aut totius corporis est. Vnde mihi & Platonè mirari subit, qui tremorem cum rigore confundat. Si, n. ij qui rigorem interpretati sunt, tremorem cum perfrictione, aberrarunt, quò ipse, idem esse tremere & rigere existimās, vera prædicauerit: Nā præter ea quæ diximus absurda, et hoc adhuc ei refragatur, quod non nulli tremant, nullum frigiditatis sensum experientes, non tamen fieri potest vt quis citra perfrictionis opinionem rigeat: Iccirco neque illi qui rigorem perfrictionis sensum edicitarunt, procul ab affectus notione abesse videntur: non, n. idē sanè dixeris, perfrixisse & frigus sentire. Quæ, n. resoluta sunt, torpida, difficilia aut prorsus nullo sensu prædita, omnia perfrigerant:

Item

Item quod tremorem expertum est, paraplexiam, epilepsiam, similiter & flatus, & aquam intercutem, & inflationes, & oedema, totum frigidum est: Sed nullum ex his frigiditatem percipit, vnde neque riget: sin autem sentiat, protinus certe & rigebit. Propter hæc itaque Platonem dico non recte opinari idem esse rigorem & tremorem, cum neque vnus sit partis affectus rigere, vt tremere: neque sensus frigiditatis trementibus, vt rigentibus. Et motus in rigentibus sanè citra mouendi partes voluntatem, omnino inuitis est: in trementibus, non citra mouendi arbitrium. Sed Platoni sanè aliquis forsitan condonauerit, quod in tam tenuibus & medicis rebus errorem admittat, quamuis aliorum affectuum corporis propè omnium generationem exacte sit persecutus. Athenæum autem Aitalcum demirari par est: multo etenim Platone adhuc recentior, non in causa rationibus modo Platonem sequitur, id enim tolerari poterat, sed etiam circa notionem similiter atque ille confusus apparet. Neque enim rigoris tremorisque notionem distinxit: describensque rigorem in hunc modum ait: Pugnam conculsionemque hanc tremor comitatur, totus autem hic affectus frigidus, & causa efficiens idem nomen sortita est, vt (inquit ille) & Plato affirmat: hic enim ipsam Platonis sententiam protulit. Habet autem vniuersa hunc in modum: Nam humorum corporis, partes grandiores, cum in minorum sedes subire nequeant, expellunt eos, & nostram in corpore minimam humiditatem trudent: aliam ab externo inæqualiter motam, neque immobilem propter æquabilitatem, & impulsionem efficientes, coagulant. Quod autem præter naturam cogitur, secundum naturam ipsum sibi renititur, inque contrarium repellit. In hac pugna & conuulsione tremor rigorque consistit: omnisque cuiusmodi affectus, causaque efficiens frigida est, atque eodem nomine appellatur. Quod sanè neque tremori idem est rigor, nec perfrictio simpliciter, immo neque perfrictio valida, manifesto ostensum est: Quod autem paulo superius dictum est, nempe perfrictionem esse sensibilem, discutiamus num falso prolatum sit. Non nulli enim rigorem non sensibilem esse frigiditatem, sed dolorosam esse arbitrantur: si quidem multi etiam ex sanis frigere admodum dicuntur, alij sponte refrigerij desiderio diutius in aqua frigida immorati: quidam etiam inuiti in frigida diutius versantur, rigent autem non statim, quemadmodum nec qui lauit, deinde se ipsum in frigidam coniecerit: neque enim hic, nisi admodum diu immoretur, riget, etsi frigiditatis qualitatem manifesto sentiat. Quapropter, quantum ad frigiditatis sensum attinet, omnes huiusmodi rigent, si rigor frigiditas esset sensibilis: sed non rigent merito, non enim est omnibus cum dolore frigiditas: sed non nulli ipsorum, qui æstiuo tempore validum calorem non tolerantes in frigidam sese coniungunt, adeo frigiditate oblectantur, vt tandiu in ea morentur, donec tangenti tibi glacie modo refrigerati esse videantur. An igitur totum iam habebimus, si rigorem dolorificam frigiditatem definiamus: an quid adhuc desideratur? Forte enim non quilibet rigor ita finiendus venit. In ægrotantibus sanè non idem videtur rigere, cum eo quod est horrere, aut frigere: dicimus igitur subinde accessionis insultum, huic sanè cum rigore, alteri cum horrore, alij cum frigiditate sola oboriri: & in omnium medicorum commentarijs idem vsus verborum existit. Ita cum quis cum nulla concussionem corporis & agitatione perfrigerat, non hic riget, verum si affectus rigor appellari debeat, inæqualem & præter voluntatem motum ei accedere oportet: quod sine hoc accidit, si ne cutem quidem inæqualiter commouet, perfrictionem nominant: sin autem hanc quidem perturbet quatuor per quosdam insultus, corpus autem totum non commoueat, horrorem nominant: vt hic cutis solius affectus talis existat, qualis totius corporis rigor. At in sanis alio modo rigere dicimus, nempe in omni dolorifica perfrictione: sin autem ratione morbi obueniatur rigor, non satis est hoc tantum dixisse, sed totius corporis turbationem apponere conuenit. Quod aliqui inducentes, perfrictionem cum tremore ipsum appellarunt, manifesto autem non sunt interpretati: quippe tremorem nuncupare neutiquam oportet, sed agitationem quandam præter voluntatem, aut vibrationem, aut concussionem, aut aliud id genus nomen inuenire: nam tremoris vocabulum de peculiari affectu enunciat. Qui igitur morbidum rigorem definiunt, perfrictionem, alium nullum dicere videtur, qui eum qui sanis accidit: etsi totum genus, de quo medici omnino disputant, etiam commemorati viri definire stauerint: morbidum autem vocamus, cum à nulla exteriori causa violenta corpus, sed ex se talem obtinet dispositionem. Ita enim, puto, Hippocrates quoque aiebat: Cum quis causone affligitur, si rigor superueniat, liberatur. Non igitur, aqua frigida febricitanti superfusa, rigorem excitabis, sed cum ex ipsa corporis dispositione iuscitatur. In eundem modum & hæc sunt pronuntiata: Cum rigore desipientia, malum testatur: item obliuio, malum. Rursus: Sexto die rigores difficile iudicium notant: Item: Rigores incipiunt mulieribus ex lumbis per spinam potius, sed & viris potius retro quam ante. In omnibus his rigor non qui sanis accidit, sed qui morbidus, explicatus est: qui nimirum est perfrictio dolorifica cum quadam inæquali totius corporis concussionem, agitationemque. Cum igitur quid tandem rigor sit nouerimus, reliquum est, vt inspiciamus quæ causa sit efficiens, quas potissimum præcedentes causas comitetur, & quibus superueniat dispositionibus, ac de vniuersa ipsius generatione disputemus. Quod enim rigor natui caloris affectus sit, omnibus ferè in confesso est. Requirit autem totus hic sermo auditorem diligentem, & qui plurimum mentis habeat. Ego etenim natui caloris affectum, rigorem esse dixi, ne quis externi dictum esse

4. Apho. 58.
Ext. ord. 33. g

1. Ptoor. c. 6. 21.
t. 30. 173. f

4. Apho. 29.
Ext. ord. 30 d

5. Aph. 69. Ex.
ord. 45 d & 6.
Epid. l. 1. c. 33.
174. c

A. l. 4. f. 1. t. 2.
c. 6. 417. h

*

A. l. 4. f. 1. t. 2.
c. 6. 417. h

A esse ratus, mentiri forsitan me opinetur contra Erasistratum, Praxagoram, Philotimum, Asclepiadem, aliosque plurimos, qui calorem non insitum, sed ascititium esse censent. Quomodo enim huiusmodi caloris affectum dixerint, qui prorsus natuum calorem ignorarunt? Verum genuinum sanè, vt diximus, non omnes calorem esse fatentur: generationem autem ei ascititiam molientes, varie alius aliam, vnum hoc omnes concedunt, esse aliquod secundum naturam in vnoquoque animante calidum in conuenienti mensura æstimatum: ac circa hoc rigorem, horrorem, omnemque perfrictionem fieri aiunt. Asclepiades igitur, cum non modo calidum, sed ne aliam quidem vllam vim insitam statuisset, omnem febrem propter quasdam corpusculorum in meatibus obstructions, semper constituit dicitur: in magnitudine autem meatuum differentiam ipsius ponens, molitur ita ostendere, quibusdam sanè necessario coniunctum esse rigorem, quibusdam non. Ac ego nisi longiorem, quam par est, sermonem fore sperarem: & præcipue iniquum censerem de Asclepiade quidem solo agere, aliorum verò dicta omittere: aut rursus omnium mentionem facere aggrederens, in longam ac infinitam sermonis prolixitatem incidere me timerem: deinceps vtique de omnibus opinionibus contemplatus, vnde vnaquæque probabilem occasionem haberet, quid potissimum eis imponeret, & vbi aberrarent, cum ostendissem, ita ad nostram descenderem opinionem. Verum hoc in aliud tempus differatur: neque enim Athenarum laudo, qui de Asclepiade, Heraclide Pontico, Stratone Phlytico, aliquid dicat, nullius autem aliorum meminerit: etsi non modo horum opiniones de rigore, sed alias multo plures nihilo minus celebres & probabiles, explicare potuisset. Nos igitur insitio hoc sumpto quod omnibus in confesso est, nempe rigorem affectum esse caloris in vnoquoque animante natui, videamus quomodo oriatur. Procedet autem disputatio ex Hippocratis principijs. Non autem corpuscula & meatus statuemus corporis nostri elementa: neque calorem, motus, aut attritus, aut alterius cuiusdam causæ sobolem pronunciamus: sed corpus quidem totum conspirabile & conflatile censemus: calorem autem non acquisitum, neque animalis generatione posteriorem, verum ipsum primum, primogenitum, & insitum: Ac natura sanè, & anima, nihil aliud quam hic existit. Quare si substantiam per se mobilem, & semper mobilem ipsum intelligas, haud errabis. Singula autem hæc seorsim indagemus, etsi de ipsis alibi discere liceat: in præsentia autem sermonis continuas examinanda est. Nam calor insitus ceu semper mobilis, neque intro solum, neque extra fertur: sed alterum ipsius motum alter semper excipit. Celeriter enim, si intus calor maneret, in immobilitatem cessaret: si foras efferretur, & hic motus dissiparet ipsum, atque hac ratione perderet: modice autem extinctus & modicè accensus, vt Heraclitus aiebat, semper mobilis ita perseuerat. Incenditur igitur quum ad ima inclinatur, alimentum appetens: ab intimis elatus, & vnde quaque dispersus, extinguitur. Verum ad superiora exterioraque lationem, & vt ita dicam, à suo principio explicationem, quod natura calidus sit, experitur: Intro autem fertur & deorsum, hoc est ad proprium principium viam inuit, quoniam frigidum aliquatenus particeps est: quippe ex calido & frigido temperatus. Prima sanè calidi ratione, sua sponte mouetur: atque hoc potissimum ad actiones indiget: Magnum tamen ipsi vsu & frigidum exhibet. Solet enim calidum in sublime attolli, ac cum eo alimentum adducere: Si autem frigidum non obstaret, etiam longissime procederet. Fit autem frigidum huiusmodi caloris motui impedimento, ne dispersus aboleatur: quippe periculum est, ne ipse præleuitate & impetu sursum à corporibus discedat: sed frigidum retinet, impeditque, & vehementiam nimij huius motus tollit. Redeamus igitur ad superiora institutum, ostendentes qualis nam natui caloris affectus sit rigor. Quod etenim vbi in naturalibus temperamentis terminis manet animal, sanitate fruatur, verbis non indiget: hoc est, cum, vt Hippocrates aiebat, calidum & frigidum mutuo inter se temperamento mediocriter habent: Sin autem alterum altero sit fortius, animal ægrotare necesse est ea morbi specie, quæ causæ superantis naturæ respondeat: Inflammationes igitur, erysipelata, herpes, carbunculi, affectus testantes feruorem æstumque igneum, ac omnes febriles passionem, cum vis calidi euicerit: Contra conuulsiones, tetani, palpitationes, stupores, resolutiones, epilepsia, & paraplegia, frigidum superantis affectus. Ex huiusmodi vitij vnum est & rigor hic, non simpliciter perfrictio existens, sed cum sensu: vnde adiendum ei est, subita ac vniuersim facta. Præterea vehementem perfrictionem & violentam esse oportet, vt ex manifesta distinctione vera colligas, rigorem insiti caloris perfrictionem esse subitam & violentam. Rursus enim, vt Plato dixit, quod sensum & paulatim fit, insensibile: quod autem sensibile, necesse est hoc vehementer moueri & tremere subito. Quare perfrictio quidem insensibilis, longiori temporis spatio & paulatim accidit: cita autem & emergens admodum, cum sensu prorsus contingit: neque enim huiusmodi affectus latere poterit. Iam talis affectus cum frigiditatis sensu non omnis dolorem adfert, sed interim etiam voluptatem, ex Platonis nimirum testimonio, cuius verba ita habent: Affectus præter naturam, & violentus, subito accidens, dolorificus est in nobis: quod autem ad naturam redit subito, suaue est. Quare subito vtrique & suaui & dolorifico commune est, necessario, ne affectus lateat, coniunctum. In hoc autem, quod non latenter in naturale statum reducit, suaue est: quod autem extra naturale statum eduxit, dolorificum. Vnde vnum & idem numero frigidum, partim oblectat, partim dolorem infert: Si quidem corpori præter modum calfacto admoueatur, omnino oblectat: nam immoderato calore

calore laborans ob deficientis frigidi ingressum mitigatum, oblectatur quidem cum mitigatur: Suā E
autem naturam obtinens, si subito refrigeres, dolore afficies: nam ob temperamenti immodera-
tionem laborabit. Si quidem, ut ait Hippocrates, || *lis* quibus natura mutatur corrumpiturq; dolo-
res accidunt. Non solum igitur subitam & vehementem frigiditatem esse oportet, ut rigor oboriat-
tur, sed adijciendum huic adhuc est violentiam passionis, hoc est præter naturam statum: ut rigor
sit subita perfrictio in statum præter naturam perducens. Atque hoc mihi obseruandum in hoc ser-
mone videtur, præsertim si de affectus generatione vera quis pronuntiaturus est, ubi dixerit in ri-
gore subitam violentamq; natui caloris perfrictionem fieri. Refrigeratur itaque etiam cum dissi-
patur, robore, quod continet ipsum, destituitur: item alimenti, à quo accendebatur, penuria: Sed
neuter horum affectuum rigorem efficit: aut omnes, qui moriuntur, rigerent. Quapropter cor-
rumpi calidum, ut ita dicam, omnibus morientibus commune est, non tamen rigerentibus. Non
enim absoluto sermone calidum refrigerari oportere assero, sed & subito & violenter, hoc est robur
ipsum perseverans, neque substantia neque tenore læsum, ab exteriorum causarum aliqua mo-
lestari. Considerato mihi flammam extrinsecus, interim materie, unde accendebatur, defectu in-
terire: interim in Sole splendido contabescere ac emori: rursus ab aqua multa extinguitur: aut ligno-
rum super eam cumulatim interiorum copia suffocari: Quatuor hæc accidentia, quatuor de cau-
lis, non eodem omnia modo, flammam afficiunt. Eius enim quæ in Sole contabescit, robur dissi-
patur, aeris nos ambientis violentia diffusum: Nam radiorum Solis robur igne fortius est, & du-
rabilius. Cum verò materia defectu non amplius accenditur, substantia deperdita, interit: Quod
enim accensum est, semper in motu ad exteriora discutitur dissipaturq;: intro autem inclinans ali-
menti accipiendi gratia, deinde eo destituta, imbecilliter adeo secunda vice porrigitur. Materie
autem copia grauata & respiratione destituta, strangulatur. De noxa autem quæ ab aqua provenit,
manifestius est, quam ut verbis indigeat: Pugna enim valida flammæ est aduersus omnem & syn-
ceram & multam humiditatem, ut si & oleum ipsi cumulatim exhibeas, necessum sit, strepitum
& concussionem quandam oboriri, igne propemodum voce violentiam fatente. Talem sanè affe-
ctum in caliditate insita, rigorem intelligito: neque enim, cum materie inopia calidum laborans
nec alimentum sentiens contabescit, nec cum à copia ipsius grauatum, nec cum imbecille labascit,
rigorem fieri deprehendes: sed cum validus existit adeo, ut expandi possit, deinde prohibetur. Pro-
pter hoc ipsum etiam agitari corpus accidit, duplici hæc quoque & composito motu oborto, ut in
tremantibus, sed diuersa ratione. Illic etenim facultatis corpus mouentis imbecillitate, mixtus mo-
tus ortus est, prout robur membrum erigens remisit, parte semper deorsum sublabente: Nunc G
autem naturali caloris motu vi impedito, rigor occurrit. Cupit etenim, tanquam nec substantia nec
robore oblaesus, tum expandi tum in omnes corporis partes distribui: prohibitus autem, & vi in
altum repulsus, ad proprium principium refugit: Cum autem ibidem manere nequeat (nam sub-
stantia semper mobili, loco consistere, mors est) sese colligens & veluti in vnum congregans, æqua-
biliter sanè non intro libero motu protenditur: sed vehementi latrone vtens, & veluti à carcere exi-
liens, non nunquam insurgit motu aduersus ea, quæ transitum ipsius occupant: illa sanè propelle-
re, vias autem puras reddere contendens. At cum in ea impingit, à latrone sanè impetuosa cohibe-
tur, totum autem corpus cum incidit, perturbat. Nam præter alia etiam vaporosus nunc redditus,
dum illiditur in ea quæ obsistunt, intro rursus resilit, cui ictu percussus, ac iterum ad principium
reuertitur: inde rursus erumpens, incidit violentius, iterumq; resilit, etiam in hoc illapsu: idq; fre-
quenter per successionem fit, quamdiu noxia perseverant. Hac itaque ratione affectus dolorificus,
tanquam corpore ictibus laborante, & motus inæqualiter inuadit, & in vtroque motu animal ri-
get. Nam cum in naturali statu erat: connatus noster calor æqualibus & liberis transituum vijs ute-
batur, tempore & mensura motus in se inclinans, deinde se explicans: cum autem riget, motus ip-
si neque inclinationes, neque explanationes, existunt. Iustius autem dixeris ipsum intro quidem H
proficiscentem (ut autem non meis, sed veterum virorum vocabulis) resiliere, impelli, reprimi,
& confugere: foras autem tendentem, erumpere, excuti, elabi, & exilire. Etenim & hæc vetustio-
rum hominum dictiones, omnes probe prolatae sunt, & affectum accidentem, q̄ licet maxime, ma-
nifesto interpretantes. Agitari autem dico omnia in corpore, & concuti, turbantq;: ac omnis in ri-
gore motus inæqualis, inordinatus, citra voluntatem eueniens, ob inæqualem, validum, & violen-
tum illapsum inuasionemq; & repulsum caloris insiti, vaporosi redditu, perficitur. Iccirco corpus
post rigores amplius recalcet, quam cum in naturali statu calidum erat. Iam effunduntur etiā sudo-
res. Cum enim per multos insultus noxia libere propulerit, & absolute respirauerit, tribus de causis
corpus in calefcere necesse est: primum, q̄ frequenter calor à perspiratione exteriori repressus, in alto col-
ligitur: deinde, q̄ nunc totus foras vehementer expansus est: postremo, q̄ caliditas insultu, ictu, vio-
lentoq; motu accendi solcat. Ac lignum, aut lapidem atterens confricansq; non nunquam ignem
accendes: At insitus spiritus, cum natura sit calidus, si vehementer moueatur, non multo magis ac-
cendetur: Sed hoc in naturalibus motibus euidenter videre licet: Nam currentes, luctantes, confric-
tantesq; ac alio quodam modo se mouentes, nihilo minus in calefcunt, quam si quis in Sole æstiuo,
& apud ignem incaluerit. Subinde accidit etiam in huiusmodi ex alto reditu, calorem cum feruidū,
aliquid

A aliquid humorum confertim effundere, quem sanè Sudorem appellamus. Quocirca post rigorem,
refrigeratum non recalcet iterum, malum est, nam calor inter pugnandum victus est. Vincitur
autem, nunc causæ offendens robore, nunc cum ipse est imbecillior. Sic itaque & illud dictum
est: || Ex rigore perfrigeratio non recalcet, malum. Rursum, dispositiones vtriusque, ob quas ri-
gores fiunt exitiales docens inquit: || Post oculorum peruerfionem in febris laboriosa rigor super-
ueniens mortem fatetur. Hic sanè rigor validæ causæ soboles est: alius autem propter virtutis im-
becillitatem, lethalis: || Si rigor incidit febris non intermittente, ægro iam imbecilli, exitialis. Ve-
rum de his alibi vberius dicitur.

Frigiditatem solam Rigoris Causam non esse.

CAP. 7.

IN præsentia verò considerandum venit, num merito omnes ferè rigorem frigide causæ attribuāt.
Quod enim frigidus affectus sit, cuius constat: an autem & causa ipsius efficiens talis existat, in-
spectione mihi dignum videtur. Tertianæ igitur exquisitæ, si quid aliud, certè rigor nota est: nam
accessiones vnâ cum vehementibus rigoribus inuadunt, et si febrim hanc nemo vel insanus ex frigi-
do constitui humore dixerit: Causos enim est genere, tanto altero causo continuo inferior, quanto
calor febris & flammeus & perurens deficit. Sitis autem indelebilis, & refrigerij desiderium, bilis
B meræ vomitus, & quod post hunc æger melius habet, quomodo non sunt omnia manifesta ob calo-
rem redundantem: Quomodo igitur rigent in tertianis: quomodo in causis, hoc est ardentibus fe-
bribus continuis, si non intermittentes sed perpetuo vrentes affligunt, rigor superuenit, & febrim
per crilum soluit: Ei enim qui causo affligitur, ait Hippocrates, si rigor superuenit, morbus solui-
tur. Immo acre & calidum medicamentum vlceri admotum, primum sanè dolorem infert, mox hor-
rorem, deinde rigorem excitat. Ac multos nouimus tum rignisse, tum febricitasse, ob vlcera ab acri-
bus medicamentis irritata. Iam & inflammationem, cum in abscessum mutatur, rigorem horroremq;
comitari necesse est. Multarum verò & aliarum dispositionum mentionem facerem, in quibus ri-
gor ob acrem potius quam frigidum humorem clare constituitur, nisi sermonis prolixitatem vita-
rem. Ne igitur frigidum soli coacti rigorem tribuamus: quoniam & horrendum aliquid auditu &
spectatu, non nunquam & rigorem & horrorem facit. Hoc sanè & Plato, non tantum Hippocra-
tes, edocuit. Cum igitur de morbis, qui ob flauam bilem fiunt diceret, rigoris etiam meminit: Vn-
de tum aliorum multorum gratia, mirari subit medicos post illum longè natos, tum in sermonibus
de rigore maxime. Quomodo enim non graue est, si Plato non medicus nouit etiam ex bili non nun-
quam fieri rigorem, causamq; inuenire studuit: hi autem tantum ab huius cognitione omnino ab-
sunt, ut ne ex bile quidem & acri quodam humore, excitari rigorem sciant: Sed difficile est, ut cau-
sam inuenias, quo modo ob acrem calidumq; humorem frigidus affectus constituitur: forsan autem
inueniri difficile non est, si quidem & Plato inuenit. Multo igitur satius erat, si re vera inueniri dif-
ficile est, non euertere conari rem euidenter apparentem, sed causæ ignorantiam fateri: tollere autem
id quod apparet, simile est ac si fatearis ne videre quidem nos, eò quod ignoremus quomodo videam-
us. Quod igitur nihilo minus ob acrem & calidum humorem, quam frigidum & congelantem,
rigor excitatur, longè verifissimum est: Deinde inspicendum est, num frigidum aut acre simpliciter
abundare oporteat, ut rigorem possit excitare: Postea autem illud multis incertum diffinimus: ne-
que enim simpliciter frigidum humore redundantem, neque simpliciter acri, rigor oritur. De frigido sa-
nè superius manifesto ostendit, cum in memoriam reuocarem omne quod œdema repræsentat, tor-
porem, paralyfin, & aquam subter cutem: De calido autem & acri, nunc tibi indicabo. Nam malis
humoribus præditi (καλοχυμοι dicuntur) arquati, & febricitantes acute, causoq; occupati, omnes
rigerent. Neq; igitur simpliciter aut frigidum humorem, aut acrem ad rigoris generationem abun-
dare conuenit: sed peculiarem vtriusque ipsorum modum esse oportet. Erit autem modus (neque
enim totum sermone persequi veri studiosis detrectandum est) aut copiarum mensura, aut humoris
D qualitas, aut locus aliquis corporis, in quo hunc colligi oportet: Erit autem & in eo quo loco ma-
net aut mouetur, & in motus modo, haud parua differetia. Ad has igitur ipsas Plato quoq; respiciens,
dicebat: Cum fibræ in sanguine hanc sanè vim habeant, bilis, vetus sanguis facta, natura, ac rursus ex
carnibus in hunc liquata, calida & humida paulatim primum incidet, propter fibrarum facultatem
congelatur: congelata autem & vi resincta, hyemem tremoremq; intus parit: copiosior autem in-
fluens, caliditate quæ ab ea venerat, fibras exuperans, præterq; modum exæstiuans, conferuat. In his
Plato omnia conatus est persequi, quæ in omnibus affectus generibus scire conuenit. Nam speciem
humoris dixit, bilem ipsum nominas. Indicauit & qualitatem, calidam & humidam appellans, unde
etiam huiusmodi bilis exoritur: nam ex carne liquecente ipsam fieri protulit. Iam & locum in quæ
fluit, adiecit, ex eo q̄ indicat bilem influentem à fibris in sanguine contentis, concrefcere. Huic ora-
tioni etiam affectus generatio adiuncta est, ubi hyemem tremoremq; fieri pronunciauit: hyemem
sanè nominans, frigiditatis in rigoribus sensum: tremorem autem, inæqualem concussionem & agi-
tationem: In qua non hunc modo, sed etiā medicorum plerosq; hallucinatos dicimus. Nos enim su-
perius motum in tremore obortum, ab eo qui in rigore accidit, distinximus. Cum igitur ait, copio-
rior influens fibras euicerit, corpus excafcit, ad suam ipsius vim fibras transmutans vice versa, ut
ipsa

1. Prorrh. c. 6.
2. t. 3. l. 4. v. 173. g
Ibidem. t. 57.
176. g
4. Apho. 46.
Ext. ord. 31. g

ipsa prius ab illis mutabatur. De veritate igitur eorum quae Plato dixit, considerare propositum E nunc non est, cum in alijs commentarijs simus tractaturi, sententiamque laturum quae in Timaeo memoriae mandauit. Quod autem nihil omisit eorum quae dici conueniebat ab illis qui de rigore pronunciant, id iam ex verbis ipsius apparet. Etenim humorem dixit a quo rigor nascitur, & locum in quem fluit, motusque speciem: praeterea modum quo refrigeratur, & rursus incallescit corpus. Itaque de Platonis opinione in expositione eorum, quae ipse in Timaeo medicè prodidit, examinabimus. Nunc autem nostram proferimus sententiam, accommodantes ea, quae ex Hippocratis opinione paulo ante comprehensa sunt. Etenim calidorum medicaminum applicationibus non nunquam solus horror, saepe & rigor superuenit: quemadmodum in ardentibus quas cauos appellant, & tertianis febribus, cum flaua bilis non in vasorum conceptaculis, sed per carnes mouetur: vel quod copiosior hic humor in ipsis creatus sit, vel quod per ipsas a natura expurgetur. Hac enim ipsa ratione sola, ardentibus febres a tertianis differunt: Etenim ardentibus, in valis bilem habent: tertianis extra vasa, per sensilia corpora fertur, nam dum per ipsa rapitur, acrimonia offendens, dolorem excitat. Contingit igitur interea duo quaedam fieri, inclinare nempe in corporis altum, sanguinem, atque ideo exteriora eius refrigerari: particulas autem ipsas corporis, in quibus bilis consistit, vnanquamque ipsam a se ad vicinam excretrice alienorum facultate propellere, vsque dum ex omnibus F abacta, per sudores, aut vomitus, aut etiam per aluum fuerit excreta. Hoc autem & cruditate laborantibus, aut vitioso humore plenis, aut in Solem aestiuum, aut balneum descendentibus, aut exercitatis accidit: horrore itaque non nulli ipsorum statim corripiuntur, & rigent. Conuenit autem non modo causam quandam in nobis esse mordacem, sed etiam vehementer agitaram, si factura est rigorem: Ac commune hoc vtrique causarum generi accidit, & quae frigida, & quae calida facultatibus existunt, nempe ut corpus dolorifice moueant. Ideoque in quartanis febribus & tertianis rigor simul inuadit, etiam ab humoribus contrarijs facultate constituuntur: frigidus etenim melancholicus humor, calidus autem flaua bilis. Non absolute autem abundare ipsos dixi oportere, qui aut rigorem aut horrorem sunt facturi, sed etiam motu vehementiori per corpora sensibilia ferri. Quo autem tempore sanguis, & cum eo etiam nimirum caliditas in altum corporis & viscera refugit, cutis particulae, crurum manuumque extrema, frigida & exanguia redduntur, eo quod plurimum a visceribus absunt. Si igitur in alto calore insitum extingui contigerit, vel suffocatum inde quod foras non transpiret, vel a frigidis causis euictum, animal emoritur: Sin autem in altum quidem refugiat, causis autem laedentibus collectus resistat, in hoc veluti instrumentum efficitur facultatis alienorum expultricis, quae in omni corporis particula consistit. Ipsa enim iam per se noxia ex- G pellere nata, multo id magis efficit caloris ex alto emergentis subsidio, qui simul ea, robore latioris, in quodcumque procliuus ei fuerit, eijcit. Subinde igitur noxia per cutem excutit, subinde per vomitus & ventrem inferiorem. Ceterum non modo ex flaua aut nigra bile rigor, sed etiam ob frigidam admodum pituitam fieri solet: vocat autem hunc humorem Praxagoras *ιαλωδον* hoc est vitreum. Verum talis rigor neque vehemens est, etiam diebus non nunquam plussulis deinceps perseveret: Conquiescentibus autem nobis, & nullo modo agitatis ipse quoque cessat: Motus vero statim comitatur pro motus mensura: ob validiores & robustos motus, vehementior: ob imbecilles, lenior. Vidi hoc symptoma mulieribus magis quam viris accidere, ac ijs mulieribus quae in otio maximo degebant, & balneis post cibos utebantur. Noui & adolescenti cuidam ex nostris contubernalibus in Alexandria accidere, cum primum ad ipsam appulimus initio autumnii. Ingresserat autem hic pluribus deinceps diebus palmularum glandes multas, teneras, & recentes, & post balnea & ante haec: erant autem plures ipsarum non exacte maturae. Accidit itaque ei, ut primum post exercitium, & balneum a vehementi inciperet horrore: propter quem & opinatus se febricitaturum decubuit, & vestimentis contactus, conquieuit. Cum autem tota nocte transacta febris careret, surrexit mane ad consueta munia reuertens. Horrorem H interea sentiens, iterum decubuit, quieuitque vsque ad balnei horam. Ac cum ob balneum rursus surrexisset, horror vehementior inuasit, eratque accidens rigor quoque iam exiguus. Tunc igitur omni modo febricitaturum se arbitratus, multo adhuc magis in quiete se continuit. Cum autem toto die nocteque in sequenti experiundo deprehenderet se ob mediocres motus horrere: si quando largius moueretur, rigere: consilio nostro de ijs, quae fieri expediebat, usus est. Ego itaque memorans huiusmodi quiddam mulierem in Asia nostra accidisse, familiarem & metu liberaui, & adhortatus sum ut cibis, potionibus, & medicamentis vteretur, quae & calefacerent & crassitiam humorum difficerent. Ille igitur hoc pacto conualuit. Post illa similiter affectus per initia quidem dedi medicamentum ex triplici pipere, quod dia tripon peperon appellat: deinde nostrum diacalamithes: postea ex liquore Cyrenaico & castorio compositum, quod etiam quaternarijs circuitibus est vtilissimum, praesertim ubi a rigore vehementi algeant. Ne mireris autem, si apud veteres medicos scriptum inuenias, febrim comitari necessario rigores, qui sine frigore obueniunt externo, ex ipsa corporis dispositione prodeuntes: Nihil enim tale veteribus, nec balneis tot post cibum, nec vita otiosa utentibus, accidit. Hoc autem tempore ambo haec frequentia in usu

A. l. 3. f. 2. r. 1.
c. 5. 215. d

A. l. 4. f. 1. r. 1.
c. 6. 418. a

A in usu habita, etiam rigorem hunc, qui quod excalferi nequeat *απυθέρμαντος* appellatur, excitant, nonnumquam quoddam & peregrinum symptoma propter vicium nouitatis rationem: Omnibusque ita affectis, vel tensionis, vel grauitatis sensus, in dextro hypochondrio oritur, ubi securitum est, venis nimirum ipsius, crassitie humorum infarctis obstructisque. Quemadmodum autem grauitatis & tensionis in viscere sensum affecti habent, ita & rigorem percipiunt, ab eo qui quartanis & tertianis accidit diuersum. Nam in quartanis talem ipsis rigorem fieri affirmant, qualem cum per frigus validum iter faciunt: In tertianis item, & causas id est vrentibus febribus, tanquam ab aciculis acutis & tenuibus in carnibus lancinentur punganturque, subinde sentiunt. Ego itaque & ipse quartanarum rigoris imperitus sum: Alterum autem expertus, ut qui in iuuentute quater tertiana febre laborauerim, Causo autem semel: quare de dicta rigoris qualitate in huiusmodi affectibus, testimonium ferre possum. Qui autem quartanarum rigoris experti sunt, ad ossa vsque pertingere dicunt, ubi sit vehemens, similis rigoribus, qui ex ambiente nos aere admodum frigido nascuntur. Verum hoc quoque tertianis Causisque febribus adhaerere possumus, quod quartanis non inest. Etenim plurimi sentiunt, & calorem per imas partes in ipso rigoris tempore sentiunt: quorum neutrum in quartana febre rigentibus accidit.

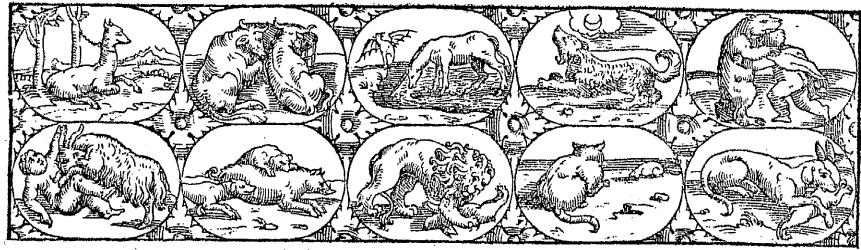
B

Quid Convulsio & a Quibus Causis excitetur.

CAP. 8.

Q Vonia vero & de rigore abunde dictum est, reliquum fuerit etiam de Convulsione adhuc verba facere. Erit autem neque longus, neque obscurus sermo, si quis eorum quae haecenus recensui memorauerit. Incipiam autem etiam nunc a repetitione eorum, quae in libris de musculorum motu ostendi. Cum enim omnes arbitrarij motus, musculis obeantur, quando ad sua ipsorum capita retracti vnamquamque particulam, cui inseruntur, simul attraxerint: si affectus aliquis in tensionem ipsos ducens, acciderit: hunc motus sequitur, similis quidem naturali, sed citra voluntatem, ac vocatur affectus, spasmus id est convulsio. Quod autem musculus & tenditur & conuellit ad suum principium, sicut & quae illa corporis particula, cui inseritur, cum ipso simul attrahitur, commune & sanis & conuulsis existit: quae autem inuito hoc accidat, praeter naturam affectus inest, non sanis. Si igitur a quorundam nervosa corpora tendantur inuenerimus, finem sanis & hic iam sermo nobis accipiet. Atqui nihil est eorum ferè quae extra corpus sunt, chordis nervosius, quas serotidie & in lyris & in citharis ab artificibus intendi quidem videmus, ubi instrumentis vsurifunt: remitti autem, cum cessantes ea reponunt. Porro rumpuntur in immoderatis aeris temperamentis, in humidis sanis & austrinis commadefactae: in siccis autem & aquilonijs, siccescentes. Propter hoc igitur remittunt ipsas cum seponunt, praesertim ubi ambiens fuerit qualis dictus est: rumpuntur enim vtroque modo tensae. Considerato mihi & nervos & tendines in animalium corporibus vel distentos a superflua humiditate, vel siccescentes a causis siccantibus, in tantam perducit tensionem, in qua sanis motus fiebat arbitrarius. Considerato item fieri posse ut particula quaedam corporis quae aut inflammatione, aut alia quadam causa valide sit affecta, nervos continuos seculum attrahat conuellatque. Etenim cum has omnes dispositiones mente conceperis, ob quas convulsio oritur, inuenies: Siquidem inflammationes nervosarum partium ac praesertim cum in nervorum principio aut etiam prope ipsum generantur, nervos continuos attrahentes tendunt, quemadmodum artifices extrinsecus chordas. Si autem nervosa corpora ab humorum copia madefacta tendantur, similis interea affectus oritur atque chordis, quae propter ambientis humiditatem vehementius intenduntur. Contra in malignis febribus ardentibus, & valida phrenitide fieri apparet: ut enim lora quae prope ignem siccescentia contrahuntur tendunturque, eodem modo spasmifunt ex nimia morborum siccitate, quae nervosum genus admodum arefacit. In ardentibus igitur febribus, id ex sola siccitate tenent: phrenitides autem & ex principij nervorum inflammatione symptoma committatur. Nosti porro iam hunc affectum partim emprosthotonon esse & dici, partim opisthotonon, partim tetanon, omnes habere pro confesso: Cum sanis prorsum corporis particulae tenduntur, emprosthotonon: cum in posteriora, opisthotonon: aqua- li autem robore ad vtraque partes vergentem, tetanon. Ac ex siccitate convulsiones nunquam sanaueris: quippe ita affecti protinus emoriuntur, ne cogitandi quidem remedij tempus permittentes: Quae autem ex copia aut inflammatione fiunt convulsiones, his medebis, copiam sanè euacuans: inflammacionem vero proprijs ipsius remedijs persanans, quae in medicatoria methodo libris didicisti.

Galenii

GALENI DE DIFFICVLTA TE RESPIRATIONIS LIBRI TRES

Iano Cornario medico interprete.

Ab Augustino Gadaldino accuratius emendati.

ARGVMENTVM LIBRI

Docet causas omnes simplicium & Iunctarum Difficultatum Respirationis:
ac Primo libro Certis vtitur Principijs, vt Huiuscemodi causa,
& ex ipsis Prænotiones iudicentur.

Qua Via ac ratione Læsonis in Respiratione Differentia inuenienda.

CAP. 1.

QUOD respirandi difficultas respirationis quadam læsio est, velut sentien-
di difficultas ipsius sensus, & mouendi difficultas ipsius motus, ipsum
sanè nomen tum Græcis dyspnoea, tum Latinis respirandi difficultas, &
sufficenter demonstrat. Quot verò sint læsionis differentia, & ob quas
causas fiant, & quo modo singulas dignoscere oporteat, non ex appella-
tione discere contingit, sed natura ipsa respirationis id ipsum indicabit.
Ob id sanè etiam cognitio eius, quod in naturâ habet, à veteribus medi-
cis oibus inuestigata est: cum ob alia multa, tum nihilo minus indicatio-
nis eorum quæ præter naturam sunt, gratia. Quandoquidem. n. vnũ est
quod in naturam habet, atq; id velut regula & mensura, & sibi ipsi si-
mile existit: varium autè & dissimile, & multiplici errore inuolutum est, quod præter naturam habet,
adeo vt propemodũ sequatur, multitudine esse infinitũ, arte verò incomprehensibile: visum est im-
possibile esse, seius immensitatem certis terminis comprehendere, citra cognitionem eius quod in
naturam habet. Cum enim vnũ sit hoc, & animali cõmodũ, palam est etiã esse moderatum. Si verò
hoc moderatum est, immoderatum vtiq; fuerit id quod præter naturam habet. Si verò immodera-
tum, duplex quidem omnino genere est: aut. n. deest quid ab eo quod secundũ naturam habet, aut
excedit: Tot autem in se ipso particulares differentias habebit, quot possibile est ipsam rem suscipere
circa moderati excessus & defectus. Suscipit autem simplex duplites: cõpositum verò ex pluribus du-
plo plures numero q̄ ea quæ ipsum componunt. Si igitur vnum quiddam & simplex est respiratio, H
duplites quidem habebit immodestias, duplites etiam genere respirandi difficultates: Si verò non
vnum, differentias habebit duplo plures numero q̄ ea quæ ipsum componunt. Itaq; si hæc manife-
sta simulq; compendiarie est doctrina, merito longa censetur quæ præter hanc aliquid tradit.

De Primis & Simplicibus Difficultatis Respirandi Differentijs.

CAP. 2.

AT verò cum duæ quidem sint primæ & principalissimæ totius respirationis partes, inspira-
tio videlicet & exspiratio: duæ verò alia per accidens, nimirum quæ interueniunt cessatio-
nes: in quatuor sanè his, vniuersa consideratio de respirandi difficultate consistit. Quare oportet
bit omnino vnam ex prædictis, aut plures, aut simul omnes aberrare, & corrumpi ab ea quæ secun-
dum naturam est specie, si difficultas respirandi debet generari. Verum manifestioris doctrinæ
gratia, non malum fuerit simplicem appellare respirandi difficultatem, quæ vnam totius respira-
tionis partem singulatim occupat: Compositam verò quæ in pluribus consistit. Atqui cum po-
sterius sit semper compositum simplicibus, iuxta rationem vtiq; fuerit, de ijs quæ natura priora
sunt, prius sermonem facere. Quare à simplicibus respirationis difficultatibus initium sumemus:
atque, vbi has sufficienter explicauerimus, postea vicissim permutantes tum motus tum cessatio-
nes, & mutuo & per se: ita etiam compositas inueniemus. Quæ igitur sunt naturales differen-
tia

A. 1. 4. f. 10. t. 1.
c. 7. 258. c

Atia spiritus extra & intra meantis: & quæ item vtriusq; cessationis: hæc enim erant omnes respira-
tionis partes. Quandoquidem duo ex his quas diximus partibus, motus sunt, spiritus videlicet ex-
tra & intra means, duæ verò hos distinguunt cessationes: generatio autem motibus quidè composita,
cessationibus verò simplex est: conspicuum planè est illorum immodestias plures, cessationum
verò binas generari. Hæc nanq; simplices existentes, iuxta temporis quantitatem solum differentias
habent: Motus verò non solum iuxta hanc, sed & iuxta quantitatem spatij localis per quod ferun-
tur, differunt. Itaque duplites quidem erunt immodestie ipsorum quemadmodũ etiam cessationũ,
vtræque iuxta temporis quantitatem diducit, iuxta quas aut veloces aut tardi appellabuntur: Dug
verò adhuc alia iuxta quantitatem distentionis organorum respirationis differentes, secundũ quas
aut magnos aut paruos appellant. Si quidem. n. inseparabilia sunt ab omni circa locum motu, tum
tempus in quo id quod mouetur, mouetur, tum spatium per quod mouetur: ob tempus quidè, velo-
citer aut tardè motum fieri dicimus: ob spatium verò, multum & modice: Verum distentionem or-
ganorum respirationis, non modicam & multam, sed paruum & magnã appellare in vsu habemus,
veluti etiam contractionem: eadem enim ratio vtriusq; motus existit. Quemadmodum autem motui
propria sunt velocitas & tarditas, ita & quantitati cessationũ, raritas & densitas. Densas nanque vi-
bes & oleas aut quodcumq; tandem huiusmodi, plantari dicimus, cum breuissimum spatium ipsorum
distantia indicare volumus: Sic & raras, cum multus locus in medio plantarum corporum fuerit
relictus. Et vt in summa dicam omnia ex pluribus distinctis composita, hæc nomina vsurpant. Qñ
igitur & ipsa respiratio ex contrarijs motibus per cessationes distinctis composita est, deã ipsam
reddet breuitas cessationũ, raram verò longitudo. Hæc quidem igitur vniuersa sunt simplices respi-
randi difficultatis differentia: atq; hæc sanè ipsarum nomina, tum priscis alijs medicis, tum Hippocrati
in vsu recepta. Si verò quisquam aliter appellare velit, quemadmodum iam quidã ex recentioribus
medicis solent, nostra nihil interest. Verũ sciat, hic q̄ neq; Hippocrati familiaribus, neq; etiam alijs
veteribus, immo nec alijs Græcis & aut Latinis, vsurpatis nominibus vtatur: Et si hos negligit aut
contemnit, neq; proprieneq; perspicue interpretatur. Si nanq; vnũ nomen ambobus tribuit, mo-
tui videlicet & cessationi, siue velocitatem solam siue densitatem, & rursum in contrarijs siue tardi-
tatem solam siue raritatem: & reliquis in totum non vtitur: obscuritatem palam hic affectat. Multo
enim lucidius esse opinor vtriusq; rei seorsim vnum nomen ipsiq; proprium indere, eoq; perpetuo
viti, cum sciat q̄ communia nomina quæ alterum non magis quam alterũ significant, auditorẽ con-
fundunt & perturbant, vt non cognoscat quid sit tandem quod dicitur, priusquam æquiocatio di-
stinguatur. Si verò vnum etiam vtriusq; rei quis imponat nomen, nõ verò quo nos distinximus mo-
do: sed vice versa, velocitatem quidem & tarditatem tribuat cessationibus, raritatem verò & den-
sitate motibus: haud scio quid sibi velit per improprium & inconfuetorum nominum vsu,
quæ pro proprijs & consuetis inducit. Quod enim omnes qui nunc viuunt homines atq; etiã anti-
qui, tarditatem & velocitatem de nulla alia re prædicant præterquã de ijs quæ mouentur, nemo igno-
rat. Quam sapiens itaq; se perpetrassè factum sciat, qui nominum vsu adeo trãsposuit, vt ces-
sationes, motuum nominibus appelleret: & quam sapienter factum, si cessationum nomina actioni-
bus imponat: Quemadmodum enim & vites & oleas densas, vbi modica interest distãtia, dicimus,
raras nominantes si amplior intersit: sic animalium actiones quæ per modicum tempus fiunt, den-
sas, quæ per multum, raras appellamus. Quod si quis vt dixi non ita sed aliter nominare velit, neq;
Hippocratem, neq; alios veteres, neque omnino Græcos & aut Latinos, sequi dignatus, immo nec
manifestæ interpretationis curiosus, illi permittendum est vt Cadmeam victoriam vincat.

Quibus Nominibus Appellande sint Primæ Respirandi Differentia.

CAP. 3.

CVM alijs verò qui nominum in tantũ curam habent, quã eorũ ad docendũ est cõmodũ:
& qui omne studium eò dirigunt, vt in rebus inueniant veritatem: iam sermonẽ conferemus
De ijs quæ à principio scribere instituimus. Cum respiratio genere quidè motus sit, sed ex duabus
partibus inter se cõtrarijs composita, quarum alteram inspirationem, alteram expirationem nomi-
namus: habeatq; etiam duas alias per accidens partes non similes, quæ quietes & cessationes appel-
lantur: offensæ vtiq; & læsiones fient circa motus, in velocitatem & tarditatem, magnitudinemq;
& paruitatem: circa cessationes verò, in raritatem & densitatem. Et præter has non reperias simpli-
cem aliam difficultatis respirandi differentiam: methodus enim diuisionis non aliter demonstrat.

Methodus Inueniendarum Causarum Difficultatis Respirationis.

CAP. 4.

RELIQUUM autem fuerit causas earum perscrutari, atq; his inuentis consequenter ad compositas
transire. Quæ igitur est causa velocis & tardæ respirationis & vniuscuiusque reliquarũ
Mihiquidem etiam hic methodo ad earum inquisitionem vtendum videtur, & non simpliciter
enunciandum. Quæ est igitur Methodus: Cum vnum quodq; ab ipsdẽ peius aut melius reddatur,
per quæ omnino fieri solet, si sciuerimus à quibus causis respiratio fit, sciemus nimirum & respi-
randi difficultatis causas. Quæ igitur sunt respirationis causæ? Habes quidem ipsas alibi cum de-
monstratione conscriptas: Nunc verò capitulum tantum mentionem facere suffecerit. Facultas qui-
dem animalis mouet thoracem: cum hoc simul pulmo mouetur: ad huius verò motus vbi disten-
ditur, sequitur inspiratio: vbi contrahitur, exspiratio. Demonstratum etiam ibidem est, maximam
Tertia Classis, h h h & prin.

& principallissimam respirationis utilitatem esse insitæ caliditatis conseruationem, iam verò & animalis spiritus nutritionem. His itaq; sic habentibus, si quidem facultas, & utilitas, & vnumquodq; organum, recte ac prospere habuerint, iuxta naturæ legem animalis respirationi verò quid ex eis vitiatum fuerit, iuxta illud etiã respirationem impediri necesse est. At verò quemadmodum in pulsu tractatione duplicem fecimus doctrinam, aut secundum vnumquodq; ipsorum inquirentes causas, aut secundum vnamquancq; ipsarum, alterationes: Ita & hic in vitanq; parte exercitari oportet, vt propòsita causa statim sequentem respirationis difficultatem dicere possimus: & vicissim nominata respirationis difficultate, facile eius causam efficientem in memoriam reuocare queamus. Incipiendum itaque nobis etiã hic iuxta eundem modum à simplicibus respirationis difficultatibus, quemadmodum illic à pulsibus, & querendum quæ causa velocem inspirationem operetur. Velocem equidem pulsum demonstrauimus ex virgente quidè utilitate, ac integra facultate, & promptis organis fieri. Videor autem mihi & hic easdem causas rectè referre posse, si vtique non male in libro de utilitate pulsum demonstrauimus, eandem utilitatem à respiratione quidem ei qui circa cor est calori, à pulsibus verò ei qui per totum animal dispersus est, contingere. In eo autem rursus sermone qui de pulsum causis tractat, sufficienter dictum est de Archigenis aduersus Magnum contradictione, quòd non à facultatis robore velox pulsus fiat, sed magis ab imbecillitate: & sanè nõ conuenit bis de isdem dicere, cum vnus & idem demonstrationis modus esset futurus. Et si quidè ita circa respirationis difficultatem, velut circa pulsum, iuniores medici curiosi fuissent, & non penitus ipsam neglexissent, accommodatus vtique hic velocis motus ratio inuestigari posset: vt pote cum manifestior res ipsa sit, & ob id prius doceri debeat. Verum haud scio quomodo de ipsa quidè respiratione plurimum inquisierint, & neq; utilitatem cuius gratia sit, neq; facultatem à qua sit, intenciam reliquerint: & de organo etiã ipsi curiose percurati, quot, qualia, & quomodo moueantur, inuestigarint: At verò de respirationis difficultate sermonem tanquam nõ magis necessarium, aut non magis varium, aut non multo difficiliorem inuentu omnino, segniter præterierunt, aliqui ne minimum quidem penitus de ipsa dicentes, aliqui verò valde breuiter attingentes. Quamquam Hippocrates in libris de morbis populariter vagantibus, ad cætri cuiusdam similitudinem, difficultatum spirationum differentias scripserit, à quo punctos & stimulos ipsos aliquando à profundo somno excitari oportebat: & querere, quis in vnaquaq; ipsarum sit affectus locus, & quis affectionis modus, & quæ causa: & an hæc ab Hippocrate penitus prætermissa sint, aut aliqua quidè ab ipso relata, aliqua verò non, & in quibus id factum sit libris: aut quomodo, num perfecte & manifeste, aut defectuose, aut quasi seminariæ. Verum nihil horum vllus vnquam inquisiuit, & neq; hi qui se Hippocraticos appellant, eiusq; librorum commentarios enarratorios conscribunt, tractationem de respirationis difficultate perfecte ac pro rei dignitate explicauerunt. Verum nos quæ in singulis ipsius libris relata sunt, in vnum coaceruabimus omnia, & demonstrabimus, quæ etiã in hac parte longe reliquos omnes hic vir antecellit: Non tamen iam hoc faciendum est. Neque enim solam Hippocratis sententiam exponere propositum est, sed etiã proprias dogmatum demonstrationes apponere, atq; veritatis quæ in eis est certitudinem ipsi qui in hæc inciderint: exhibere: siquidem hoc multo melius est, & non præoccupare tempus existimationi ac famæ venerandi sentis. Et ideo hic primus liber ea quæ vera sunt cum demonstratione docebit: qui deinde sequitur secundus ea quæ Hippocrates de respirationis difficultate cognouit, exponet.

De Causis Respirationis Velocis.

CAP. 5.

R Vsus igitur repetamus quod dicere reliquimus, nimirum quod quæstio de velocitate motus, in pulsum tractatione nobis in totum absoluta est, propterea quod circa illam plurimi iuniorum medicorum multum operæ impenderint: circa eam verò quæ nunc in manibus habemus, omnes negligentes fuerint, quamquã manifestior longe sit, & non minus quàm illa utilis existat. Verum causam etiã ipse referam in sermonis progressu, nunc quod consequens est absoluamus: Quod videlicet ois velocis motus propter virgentem sit utilitatem, & amplius facultatem ei subseruire potentem, hoc est integram, & robustam, & nullo ex organo reluctante: quorum demonstrationes in libris de pulsibus à nobis relatas dicebamus. Dictum est etiã in illis, possibile esse quancq; utilitate multum virgente, etiam si facultas moderate debiliior sit, motum fieri velocem: si verò amplius debilitetur, nõ amplius possibile esse moueri velociter, sed tunc densam magis pro veloci fieri actionem: Omnis enim densitatis actionum vnã existere causam, prioris scilicet actionis defectu: coguntur enim illa virgente, non amplius cessare diutius. Omnia autè hæc in illis libris de pulsibus sunt demonstrata. Cõis autè est pulsum ratio ad respirationem; primum quidem quod de omni motu in vniuersum est dictum: deinde verò parum abest, quin omnis respiratio ad pulsum proportionem proprietatem habeat. Composita enim est ex contrarijs motibus per cessationes distinctis, atq; eiusdem utilitatis gratia fit. Et ex partibus eius inspiratio quidem consimilis existens pulsum dilatationi, insitam caliditatem refrigerat: expiratio verò velut contractio pulsum, fumosum ex vitura sanguinis, excernit. Quin & ad nutritionem animalis spiritus ambas actiones conferre: & in cessationibus eam quæ post dilatationem fit breuiorem esse: quæ verò contractionem sequitur, longiorem: ambobus communia existunt. Itaque quomodo velocitas motibus respiratorijs contingat, dictum est.

De

De Causis Magnæ & Paruæ Respirationis.

CAP. 6.

A Ceterum de magnitudine deinceps agam. Oportet igitur & in hac utilitatem ad opus pro-uocare: eiq; facultatem integram ac robustam subseruire: & promptitudinem adesse ipsi instrumentis. Eundem enim causarum concursum magnitudo respirationis requirit, quem sanè & velocitas: Atqui contraria eorum tarditas & paruitas, non omnino opus habent contrarijs omnibus simul, sed vnum ex ipsis adesse penitus oportet, plura non est necesse. Siue enim utilitas valde exoluta sit, soluitur simul & velocitas motus, & magnitudo dilatationis, etiam si robore maxime valeat facultas ipsa: ociosam enim habebit hanc, quousque animal eius actione non indigebit: Siue magna quidem sit utilitas, exoluitur autem aliquo modo facultatis robur: Siue ad sint quidem hæc, offensa autem aliqua acciderit instrumentis, qualem in libris de pulsibus indicauimus: Quodcunq; tandem ex his fuerit, impediatur & velocitas & magnitudo respirationis.

De Proportione Causarum Pulsus & Respirationis In ijs, qui fruuntur sanitate.

CAP. 7.

A Tque in his sanè pulsus respirationibus omnino similes existunt. Quare etiã si causas primum in manus sumentes, alterationes respirationis quæ ad ipsas consequuntur perscrutabimur, consimiles reperiemus. Velut si caliditate aucta reliquis respirationis causis immotis manentibus, qualis sit respirationis difficilis species quaeremus, reperiemus velut etiã in primo de causis pulsum est monstratum, quòd parum quidem ea aucta, maior manifeste, non tamen velocior: plurimum verò aucta, & maxima & velox, & iam etiã densa inspiratio reddetur: Eodem modo etiã si caliditas secundum naturam, sit imminuta, alijs causis immotis manentibus, quæ paruum ita & tardam ac raram necesse est fieri inspirationem, sed paulo tamen quam secundum naturam minorem, multo verò tardioiorem, plurimum autem rariorem. Robusta enim existente facultate non est possibile multo minorem fieri dilatationem: Sed si utilitas multum sit exoluta, plurimam cessationem fieri verisimile est, non tamen propterea omnino tardè moueri, si facultas modo sit robusta. Quæ porro ex aucto calore, eadem, ex animali spiritu ad nutritionem virgente, species erunt respirationis difficultatis, eius videlicet quæ circa inspirationem consistit. Quemadmodum sanè immoderatio fuliginosa humorum vitura, easdem respirandi difficultates circa expirationem operabitur, quæ circa inspirationem sunt relata. Veloces enim erunt & magnæ & densæ, vbi multa eiusmodi superfluitas fuerit congregata: Tardæ autem & paruæ & raræ, circa contrarias affectiones. Nunquid igitur ita quidem esse ratio ipsa poscit: repugnat autè qui ipsam eorum quæ euidenter apparent: Ego quidè omnia hæc consentientia circa ætates, & regiones, & omnino omnes ambientis nos aeris constitutiones reperio: Consentiant autem non minus quæ circa omnia exercitationum genera, & circa morbos contingunt. Vbi enim caliditas abundat, veloces & magnas & densas videre est fieri inspirationes: Vbi rursus frigiditas, contrarias tardasq; & paruas & raras. At verò quibus animalis spiritus euacuatur, & ob id citâ renutritioe opus habent, hi non solum valde, sed & cito, & dense inspirant: Quibus verò nihil euacuatur, hi contrariam illis habent inspirationis speciem. Si verò ambo concurrant, & calor augmentum, & spiritus consumptio, hi omnium maximam & velocissimam & densissimam inspirationem habent, & maxime si ambo vehementer fuerint aucta: Velut etiã vbi ambo fortiter fuerint imminuta, minutæ & tardissimæ & rarissimæ sunt inspirationes. At verò & expirationum species, siquidem multæ fumosæ superfluitates sint congregatæ, & maxima & velocissima & densissima erit: Si verò paucissimæ penitus fuerint superfluitates, minima & tardissima & rarissima. Ex ætatibus porro omnes quæ in augmento sunt, magnam & velocem & densam inspirationem facere videmus: Quæ verò decrescunt, contrà raram & paruum & tardam: Propterea quod illis caliditas amplior, his minor existit: & illis quidem animalis spiritus substantiam cum corpore coaugeri necesse est, his verò contabescere. Ob vtraque igitur causas, inspirationis speciebus, iuuenes à senibus multum euariant: Et propter alias duas causas, in expirationibus similiter euariant. Quoniam enim in ætatibus crescentibus, tum ob insiti caloris robur, tum ob ipsum augmentum, plurima copia humorum consumitur: in decrescentibus verò, quantum ad ipsam vitam solum necesse est, vt pote quæ neq; augetur amplius, & ita sunt perfrigeratæ: Iuxta rationem sanè illis velox & magna & densa: his vice versa per omnia contraria expiratio apparet. Hanc verò eandem speciem etiã pulsus secundum ætatum differentias habere reperimur, quemadmodum & hoc in tertio de causis ipsorum ostendimus. Quemadmodum verò secundum ætates, ita & iuxta tempora, & regiones, & omnes ambientis nos aeris constitutiones, tum pulsus cum respirationibus, tum respirationes cum pulsibus proportionem habent: In calidis quidem, ad magnitudinem, & velocitatem, & densitatem permutatæ: circa frigiditas verò, in contrarium. Et relatum de his omnibus est etiã illic: Quemadmodum & de exercitijs. In currendo nanque & iudando, & quomodocunq; alijs viriliter exercendo, valde & velociter & dense respiramus: quiescentes verò, parum & tarde & rare: Propterea quod in concitatis motibus, caliditas quidem augetur, consumitur autem spiritus animalis: vbi verò quiescimus & immoti manemus, caliditas marcescit, spiritus autem aut nullo modo, aut omnino modice consumitur. At verò & ex lacrimis, calida quidem velocem & magnam & densam faciunt respirationem: frigida verò, contrariam. In somnis porro etiã valde animum ad hoc, quod contingit, aduertere oportet, Nam & iuxta magnitudinè &

Tertia Classis.

hhh ij veloci-

velocitatem motus expirationem excellit, quando ciborum & humorum omnium confectiones & concoctiones maxime fiunt: plurimum igitur verisimile est in ipsis coaceruari fumum recreationum.

De Proportione Causarum Pulsus & Respirationis In ijs qui egrotant. CAP. 8.

ET in morbis denique (nam & de his iam tandem dicendum) in febrilibus quidem omnibus, & maxime ubi circa aliquod respirationis organum, aut circa cor, aliqua caq; multa caloris copia sit coaceruata, omnis respiratio magna & velox & densa reddita apparet: In quibus vero perfrigeratus est calor, contraria: adeo ut & quibusdam penitus perisse putata sit: Atque haec est illa quam Heraclides Ponticus *de vovv. i.* spiritu priuatam scripsit. Quomodo enim in alijs omnibus, sic etiam hic proportionem respiratio & pulsus habere videntur. Neutrum namq; ipsorum in totum perire possibile est, donec superfuerit animal: Attamen perisse putare propter paruitatem, nihil mirum est. Neque enim his solum, sed & alijs omnibus extreme paruis commune est, quod sensum effugiant.

In Quibus Differant Pulsus & Respirationes. CAP. 9.

CAeterum postquam de ijs quae respirationibus & pulsibus aequaliter adsunt, sufficienter dictum est, quaremus iam & quantum in ipsis sit, quod non similiter habeat: proprietate enim quae est a facultatum diuersitate in lingulis actionibus, verisimile est etiam multipliciter differentes ipsarum species facere. Hanc igitur considerare oportet, ac quarere, & inuenire methodo. Videor autem mihi videre statim ab ipsa rerum substantia, maximam quandam differentiam inter omnia animalia opera, & vitalia esse. In illis enim voluntas potestatem habet generationis: & potest aliquid quando, etiam si vtilitas prouocet, & facultas sit integra, & singula respirationis instrumenta ad actionem accommoda, tamen prohibere & impedire ipsa a motu. Vbi vero ita potenter cohibere potest, certe longe facillimum ei fuerit, tarde aut cito mouere, & amplius aut minus attollere, & per longius aut breuius tempus. In vitalibus vero operibus non ita habet, sed cum vtilitas prouocat, & facultas integra est, & organa apta existunt ad motum, neque tardam neque paruum possibile est fieri actionem. Itaque in pulsibus circa inflammatas partes euidentissime apparet, ob motum articularum in ipsis dolorem accedere vehementem, propterea quod non in nobis sit motum facere magnitudine minorem, aut velocitate tardiolem. Atqui si in nostra potestate esset minorem aut tardiolem ipsum reddere, nihil magis ex re facere possemus, mitigaturi utique ex hoc dolorem. Omne namque inflammatum integram quietem desiderat: si enim moueantur & inuicem terantur ipsius partes, premuntur & fluxione infestantur, & omnifariam dolore affliguntur. Quod si quandoque ob urgentem vtilitatem ad motum cogantur, minorem plane & tardiolem motum facilius ferunt, quam maiorem & velociorem. Ita etiam crus, ubi pars aliqua in ipso fuerit inflammata, maxime quidem quietem expetit: si vero urgente aliqua vtilitate ipsum mouere cogamur, minus & tardius ambulamus. Verum hoc impossibile est in arterijs facere: non enim in nostra potestate est ipsarum motus, ut vel eum qui sit sedare, vel velociorem tardiolem, vel maiorem minorem, facere possimus: sed necesse est eum qui ad est boni consulere, siue velox, siue magnus, siue utcumque sit violentus. Ideo ubi in inflammatis partibus arteriae mouentur, dolore affligimur quidem, sed neque obtusiolem, neque minorem, neque tardiolem motum facere possumus, cum tamen per actiones voluntarias aut in totum quietem cruri dare, aut valde paruum & tardum motum illi permittere queamus. Ceterum quoniam paruum & magnum motum dicimus, quod non proprie, sed a spacijs per quae id quod mouetur fertur appellamus, omnibus manifestum esse puto. Atqui cum thorax vnum quoddam animalis membrum, organum sit respirationis, velut arteria pulsuum, & crus ambulationis: si quidem sane respiratio inter opera vitalia censeatur, consimilem habebit arterijs motus proportionem: si vero inter animalia, ad crurum similitudinem mouebitur: At vero inter animalia censeatur, quemadmodum alibi est demonstratum: Manifestum igitur quod ad crurum similitudinem mouebitur. **H** Si igitur thorax inflammatus sit, & ad motum cogatur, tardius & multo minus quam oportet dilatabitur: verum si hoc fecerit, defectuose respirabit. Si vero iterum atque iterum idem hoc faciat, defectus qui circa singulas respirationes contigit, in vnam quandam memorabilem ac minime contemnendam summam congregatus, eod deducet animal ut vicinum fuerit suffocationi. Verum ut id ne fiat, densiores actiones facit, non amplius tantum cessans, quantum solebat, cum secundum naturam habebat: simile faciens ijs qui ob id quod sufficientem cibum semel ingerere non possunt, assidue modice aluntur: attamen in hoc necessarium est totam respirationem fieri paruum, & tardam, & densam, & multo utique quam par sit minorem, quam tardiolem. Etenim dolor non ita grauiter vexat thoracem ob motus velocitatem, sicut ob dilatationis magnitudinem. Velocitas enim quamuis circa ipsam actionem sit dolorosa, tamen quia breui tempore omnem motum efficit, minus thoracem offendit: compendio namque eo quo festinat peruenit, festinat autem ad quietem, eamque quam celerrime assequi cupit, tanquam quae sola dolorem ex inflammatione ipsi lenire possit. At vero dilatationis magnitudo penitus molesta est, tum propter violentiam motus, tum quod comprimit & distendit inflammata, & omnibus modis thoracem dolore affligit. Ob id igitur plus de magnitudine quam de velocitate respiratio admittit. Et cum sane hic solus affectus fuerit, nempe dolor quidam thoracis partium,

Atium, non vero virgeat vtilitas, manente videlicet calore cordis intra terminos a natura constitutos, tunc motus thoracis manifeste tardior redditur. Si vero ardor quidam in ipso corde oboriatur, velocitas quidem non exoluitur ob eas quas antea diximus causas, aufertur autem etiam hic multum de magnitudine, verum pro ipsa densitas generatur ob urgentem vtilitatem.

Quae Differentia Pulsus & Respirationis ex Instrumentorum Affectibus oriatur. CAP. 10.

QUare etiam ex iam dictis perspicuum est, quod dolor ipse per se circa aliquod respirationis organum consistens, paruum & tardum & densum spiritum efficit. Cum ardore vero paruum quidem adhuc similiter, sed densiorem eo qui ob solum sit dolorem, & iam etiam aliquanto velociorem. Quae vero ob solum ardorem contingit respirandi difficultas, eam antea ostensum est magnum & velocem & densum spiritum efficere: Ut perspicua sit & facile discerni possit utraque simplex, & quae ex ambabus composita est. Quae enim ob solum sit caloris copiam, quamuis densum reddat spiritum, similiter ut ea quae ob solum sit dolorem, tum magnitudine & velocitate palam distinguitur. Quae vero ex ambobus causis concurrentibus generatur, ab ea quae ob ardorem sit, sola paruitate differt: ab ea vero quae ob dolorem, sola velocitate. At vero respirationis difficultas ob perfrigerationem naturalis caloris, euidentibus notis ab omnibus his distinguitur: paruum enim haec (ut monstratum est) & tardum & rarum spiritum efficit: nulli vero aliarum simul accedit tarditas & raritas. Ceterum quantum in defectibus & excessibus caliditatis, ipsa respirationis species consonantia & rhythmo qui secundum naturam habet, excedit, tantum etiam & idem cum pulsibus communiter & eodem modo habet: Quae vero in dolorosis organorum affectibus contingunt, non amplius eodem modo habent: verum quatenus euariant manifeste monstratum opinor. Reliquae tamen organorum affectiones quae circa dolorem, per obturationes, aut durities, aut compressiones, aut omnino coarctationes quasdam sunt, consimiles alterationes in utrisque actionibus, animalibus & vitalibus, efficiunt. Paruum enim in ipsis & velox & densus sit spiritus: & paruum quidem propterea quod ob angustiam suscipientium organorum paucior quam oportet attrahitur: densus vero, quod vtilitatis votum non expletur, & ob eandem causam etiam velox. Ostensum est autem in commentarijs de pulsibus, quod quoniam magnitudo distentionis sufficienter explet votum vtilitatis, nihil indiget velocitate: quando vero deficit aliquantulum, tum etiam ad velocitatem permutatio fit, siquidem integra & robusta sit facultas: si vero neque haec sufficiens fuerit, tunc & in densitatem. Ob has itaque causas paruum & velox & densus redditur spiritus circa pulsus & respirationes in praedictis affectionibus, atque amplius etiam inaequalis, quae vel praecipua ipsarum est nota. Verum haec & simul consideratio causae, in pulsuum tractatione relata sunt: Et ibidem dictum est quod iuxta ipsas partes in quibus obturatio haeret, & quae cum his cohæret: iuxta alias vero magis magnitudo. Si vero propinquus principio fuerit affectus, communis in hunc modum fit omnibus arterijs. Atque haec quidem illic relata sunt & monstrata.

Qualis fiat Respiratio Coarctatis aut Dolentibus Instrumentis. CAP. 11.

Porro quae respiratorij instrumentis propria sunt nunc commemorabimus, ut nihil delit ad sermonis perfectionem. Quando igitur, aut propter tubercula cruda in ipsis consistentia, aut ob tenaces & crassos humores qui vias spiritus occupant, aut ob durum aliquem tumorem in ipsis nutritum, aut ob quodcumque tandem ipsis vicinum corpus quocumque modo in tumorem immoderatior eleuatum, paucior quam oportet spiritus propter locorum angustiam inspiratur, necessario accedit ipsi velocitas & densitas ob praedictas causas. Species autem in genere plures huius respirandi difficultatis constituuntur; alias alijs partibus in respiratorijs organis coarctatis. Tumores etenim praeter naturam circa ventrem, & hepar, splenem item, & colon, & his coniunctas partes consistentes, ob septi transuersi coarctationem, paruum & velocem & densum faciunt spiritum. Iuxta eundem modum & aqua inter cutem laborantibus, & vterum gestantibus, & ijs qui se supra modum cibo expleuerunt, & qui prominentem ventrem habent, huiusmodi sit respirationis species. In respirandi autem difficultate quae erecta sit ceruice, & Graecis orthopnoea appellatur, viscosis & crassis humoribus, circa asperas in pulmone arterias congregatis. Similiter autem & si aliquid circa ipsum induretur, aut tuberculum nascatur praemens & coarctans ipsum asperarum arteriarum genus (haec enim suscipiunt aerem qui inspiratur) paruum & densum & velox erit spiritus. Iuxta eundem autem modum etiam, si in thorace tale constiterit tuberculum, propter quod sane saepe tum in posteriorē tum in anteriorem partem luxant ea, quae circa spinam sunt, immo & in obliquum torquent, paruum & densum & velox generabit spiritus, occupante nimirum tumore praeter naturam pulmonis regionem, in qua dilatatus extendebat. Saepē vero & ipsum totum thoracem angustior huiusmodi affectiones reddiderunt, si aut statim dum in vtero adhuc sunt foetus accendant, aut etiam postea obueniant. Nulla est autem differentia, quod ad id quod coarctatum est attinet, quod pulmo non possit sufficientem aerem trahere, siue thorax totus angustus reddatur, in quacumque tandem affectione, siue intermedia regio amittatur, ab aliquibus praeter naturam corpusculis in ipsa consistentibus occupata, siue etiam ipse pulmo induratus sit, aut obturatus, aut intumuerit, velut in pulmonicis & peripneumonicis appellatis vitijs contingit. Vna enim in omnibus coniuncta est causa, ob quam parua inspiratio redditur, coarctatio videlicet asperarum arteriarum: propterea vero quod parua ipsa est, ob id etiam (ut saepe dictum est) densitas & velocitas accedit.

Tertia Classis.

h h h iij cedit.

cedit. Verum cum iuxta ipsum pulmonem affectus ipse incumbit, quamuis thorax se plurimum distendere possit, tamen parum inspirant: ita etiam ubi intermedia ipsorum organorum regiones fuerint occupata. Cum vero totus thorax aut foetibus, aut aliter, parvus & angustus reddatur, manifestum est quod & distentionem ad sui ipsius proportionem parvam efficiens, pulmonem causa est velocis inspirationis. Sic vero etiam cum septum transversum ab aliquo comprimitur iuxta infernam thoracis extremitatem, velut in vitibus dolore non inferentibus contingit. Huius namque rei maxime memorere esse oportet, quod aliquando solius thoracis affectus, aliquando solius pulmonis, quoniam vero intermediae amborum regionis, ad paruitatem & ob id etiam velocitatem ac densitatem respirationis mutationem facit, si sane facultas fuerit robusta, nam & huius meminisse oportet saepe iam etiam antea relati. Minime igitur adhuc pleuriticorum, aut abscessus aliquos aut omnino dolorosos tumores habentium iuxta thoracem, mentionem faciemus in hoc sermone: At vero de vitibus dolorem non inferentibus, quae componendo pulmonem, & coarctando asperas in ipso arterias, minorae faciunt inspirationem, omnis praedictus finietur sermo. Atque illa quidem ad affectiones thoracis antea descriptas referemus, in quibus dicebamus thoracem, propterea quod minus distenderet ob dolorem, spiritum facere paruum. Eorum vero qui suppurati appellantur affectionem, quamuis saepe numero eius generatio ex pleuritide contingit, his iam proxime relatis annumerabimus, quae videlicet circa dolorem iuxta pulmonem coarctationem faciendae, parvam reddunt respirationem. P. us. n. quod in ipso iuxta huiusmodi affectiones continetur, causa fit eius quae circa distentionem fit paruitatis. Itaque tanquam neque ipse secundum naturam distendatur, minime aequaliter facit spiritus attractionem. Quomodo igitur haec respiratoriorum organorum vitia circa dolorem consistantia (id enim praesenti adhuc deest sermone) ab ipsis quae cum dolore fiunt distinguantur, si sane & parvus & densus ambobus similiter reddat spiritus? An in velocitate motus? In affectibus enim cum dolore, modice quidem respirant & dense, non tamen velociter, quando vitium quae circa dolorem accidit affectus: quando vero cum febre, quamuis iuxta paruitatem & velocitatem similiter respirant, tamen iuxta densitatem distinguuntur. Nam non modice ipsis spiritus densat, quod non euenit illis qui ob coarctationem organorum respirationis difficulter respirant: verum etiam si densior ipsis spiritus reddatur, moderate tamen hoc fit, & multo infra summam densitatem. Quin & exspiratio febricitantibus maior simulque calidior est, quod non contingit ipsis qui ob coarctationem parum & dense exspirant. Quomodo autem cognoscere oporteat exacte tamen paruitatem tamen magnitudinem vitiumque partis totius respirationis, paulo post dicetur, ubi prius omnem de organis sermonem absoluerimus. Quod n. difficultates respirandi circa organorum dolorem, ab eis quae cum dolore fiunt differant, iam relatum est.

De Respiratione qua fit Cum partes valent qua in ipsa commouentur: ac de ea qua Vacillantibus ac mente motis contingit.

Vtrum autem, velut simpliciter ostendimus coarctationem oportere ad pulmonem peruenire eiusque asperas maxime arterias, ut animal difficultatem respirationis incurrat: sic etiam dolorem in respiratorijs organis fieri oportere, & praesertim in thorace, dicendum est: parum enim abest ut pulmo sensus sit expers: An aliquam aliam in eiusmodi respirandi difficultatibus inquirere nos oportet enunciationem? Nam qui dicit ad solos respiratoriorum organorum dolores eiusmodi difficultatis respirandi speciem sequi, eum non opinor videri posse omnem de his rem probe cognovisse, aut meminisse superiorum ratiocinationum, in quibus non ob affectionem, sed ob actionis facultatem quae animalis existit, parvus & densus spiritus fieri ostendebatur. At vero species difficultatis respirandi quae ad coarctationem pulmonis consequitur, nihil opus habet facultate ad sui generationem: quod de illo probe indicauimus ubi totius rei tractationem peregrimus. Verum de dolorosis affectionibus non simpliciter id dicere conuenit, quando sane in respiratorijs particulis consistunt: Non enim propter ipsam particularum naturam priuatim, sed quod animali facultati eorum motus arbitrium permissum est, respirationem ad paruitatem mutari contingit, ut ne amplius videlicet animal dolore affligeretur, ipsa minus quam oportet thoracem distendente. Atque haec sane providentia ut ne vehementius animal dolore affligatur, etiam alijs omnibus particulis abest, quae ad respiratoriorum motum simul mouentur, stomacho videlicet & ventri, & hepati, & spleni, & peritonaeo, & colo, & superioribus tenuibus intestinis, & musculis praecordiorum: haec namque ad thoracis motus, & maxime si fuerint maiores, commouentur. Perspicuum igitur est, quod amplius in magnis thoracis motibus dolore vexantur, minus vero in paruis: & ob id paruus & densus non solum in pleuriticis, sed & quibus stomachum aut ventrem dolorosa affectio infestat, spiritus erit: minus quidem propterea quod etiam sensus eis minor est. Consimiliter sane difficulter respirabunt qui hepar, aut splenem, aut aliud quoddam ex praedictis membris dolore vexatum habent. Omnia enim talia partim ex appensa partim connata respiratorijs instrumentis, ad horum motum simul commouentur: & ob id in respirantibus offenduntur. Atque ita non ut antea de respiratorijs particulis, sed de omnibus simpliciter quae circa respirationes mouentur, communis nobis sermo fiat: Atque audebimus in vniuersum pronuntiare, paruum & densum spiritum signum esse doloris omnium animalis particularum quae iuxta respirationes commouentur. Num igitur hac parte solum inter pulsus & respirationes dissimilitudo est: an etiam iuxta ipsam priuatim facultatis causam, circa organorum complexum, aliquam differentiam inuenire licet? Equidem naturales facultates

A. l. j. f. 10. r. 1.
c. 34. 260. g. h

A. l. j. f. 10. r. 1.
c. 7. 258. g

A tates omnes semper necessarijs sibi operis vacant, & nunquam torpent, aut negligentes sunt: quae vero sub voluntatis potestatem veniunt, haec saepe ubi ipsa circa alias actiones fuerit occupata, negligentius perficiuntur. Ambulantes igitur aliquando concitatus ad rem aliquam perficiendam, deinde interdum cogitantes quid, ac postea id ipsum considerantes, & curiose de ipso meditates, multum ab illa ambulandi concitatione remittimus, non tamen intelligimus id ipsum neque cognoscimus, quousque sane mentem ad illius curam adhibemus: cum vero quiescimus ab illa cura, atque cogitationem circa nullam rem amplius habemus, tunc circa solam ambulationem, tunc velut ex somno aliquo excitati, cognoscimus circa institutam actionem nos fuisse negligentiores, quam pro primo impetu oportebat, rursumque ad ipsam actionem nosmet excitamus: Sic etiam qui mente vacillant, animum (ut puto) in visionibus velut in quibusdam curis habentes, animalium actionum negligentes sunt, & neque lotium efficiunt, nisi quis eos commonefaciat, neque ventris onus deponunt, neque potum neque cibum petunt, neque quicquam aliud eius generis: si vero etiam petant aliquando, interdum adhibent obliuiscuntur, & rursum monitorio opus habent. Itaque nouimus omnino plurimos qui petita matula, eaque ipsis data, non iam lotium effunderent, sed matulam ociose in manibus detinerent. Alios item nouimus, qui exurgerent quidem tanquam ventris onus deposituri, postquam vero desedissent, penitus obliuiscerentur, atque nihil efficerent, donec a praesentibus admonerentur. Quemadmodum autem per multum tempus actiones faciunt hi omnes, sic etiam magnas. Aceruatim igitur omnino plurimum mingunt, & pro vna vice vltra mensuram bibunt, & singula alia eodem modo faciunt. Nec mirum utique id esse opinor. Quod n. saepe in debito tempore facere oportebat, id ipsum aceruatim urgente vilitate explere coguntur, & praesertim ubi necessarium id sit ad vitam. Etenim si quis minus quam oportet bibat, non ad dies tamen, sed ad integros menses sufficere possit: si vero minus quam oportet respiret, neque minimam diei partem durare queat. Quare tamen si plus pro vna vice mente moti bibant, tamen quod per multum tempus intersitium id faciant, euenit ut vniuersum ipsorum potus multo commoderatae mensurae inferior & paucior extet. Verum respirationis utilitas non expleta, supra hoc quod graue & ex propinquo imminens periculum habet, excitat etiam ad actionem, & non sinit torpere neque ad momentum. Recuperauit autem statim id totum, quo per cessationis tempus fuit priuata: atque ita non rarus solum, sed & magnus spiritus efficitur: & tanto sane quam conuenit maior, quanto fit rarius. Quod ipsum in potu non contingit: multo n. rarius, paulo vero plus bibunt: unde etiam Hippocrates ipsos Brachypotas, id est paucibibos, appellauit. Atque haec quidem ratio demonstrat mente motorum respirationem in raritatem & magnitudinem mutari. Testimonium autem non minus etiam oculare experimentum praebet, si quis in ipsis artis operibus hanc speculationem exquirere velit. Quicumque vero in adolescentulorum gymnasijs, in sublimibus solijs alti & vndique quae conspicui desidentes, artis operum negligentes sunt: quicumque vero in buccam venerit, effertur: his non magis credibilia sunt ea quae ab euidenter apparentibus confirmantur, quam ipsis qui neque a principio, etiam si appareat, quicquam cognoscunt. Caterum ex hoc genere sophistarum quisquam aliquando mecum contendit de eo, quod rarus & magnus spiritus mente vacillantibus contingit. Proponebat n. respirationem vnum quoddam ex operibus vitalibus esse: verum cum huiusmodi argumento non consentiebat id quod palam apparet: unde discendum sibi a me putauit: Profusus n. inquit, eiusmodi respirationis speciem in delirijs non apparere. Nam quae nunquam conati sunt sophistae in ipsis aegrotis obseruare, de his ac si sexcenties viderint, impudenter rixantur: neque verentur se magnam habere experientiam iactare eorum, quae neque per somnium quidem ipsi viderunt. At vero quicumque obseruant apparentia, & quae aegris accidunt, hi ita ut Hippocrates, scribunt: viderunt n. ut opinor, multos infirmos similes ipsis quos ille descripsit, qui abunde magnum testimonium praedicti sermoni praebent. Atque apponere sane iam eos quos in popularium morborum libris conscripsit, nisi propositum esset mihi omnem sequentem sermonem secundum, in eorum enarrationem, velut etiam antea dixi, referuare: hunc vero solum per se cum proprijs & synceris demonstrationibus absoluere. Itaque sermo de vacillantibus & mente motis hic finiatur.

De Magna & Parua Respiratione dignoscenda.

C. A. P. 13.

Quomodo vero quis magnam & parua respirationem optime dignoscatur (scio n. & hoc me in prioribus distulisse) iam referatur. Proclive equidem erat opinari, nihil differre siue iuxta magnitudinem distentionis respiratoriorum organorum, siue iuxta substantiam quae inspiratur copia, magna inspiratio iudicetur: quemadmodum sane etiam aliqui dicunt, putantes quantitatem inspirationis semper se habere oportere ad proportionem quantitatis distentionis organorum: Atqui hoc minime iam vniuersum verum est, sed distinctione quadam opus habet. Cum n. secundum naturam habent organa, quantitas spiritus semper ipsorum distentionibus proportionem responderet: non tamen cum etiam praeter naturam fuerint disposita: Verum possibile aliquando plurimum distendi thoracem, & parum externi aeris inspirari: multae n. sunt affectiones (si modo praedictorum meminimus) in quibus pulmo coarctatus, multum aerem suscipere non potest. Nequaquam igitur ad affectionum omnium respirandi organorum proportionem, sed solum asperarum arteriarum, inspirationes fiunt. At vero harum distinctionem impossibile est per vllum aliquem sensum dignoscere. Ergo non est adhibendus animus ad organa respiratoria, cum inspirationis quantitatem volumus dignoscere: sufficit enim ipsum solum

Tertia Classis.

h h h iij aerem

r. Proth. c. 5. l. 16. 4. 16. g

aerem inspicere, quātus inspiratur, & quantus rursus expiratur. Neq; n. ex ventris mole de cibo. **E**rum acceptorum copia coniecturam facimus, sed sufficit etiā hīc solam eorum quae eduntur inspicere quantitatem. Quā verō in expirationibus, aliquando quidē omnes musculi in totū otiosi sunt, permitentes thoraci collabenti propriam recuperare constitutionē: aliqñ verō operantes amplius ipsum contrahunt, id quod nobis de his saepe est demonstratū: contractiones sane thoracis citra horum concitationem, nō vnquā magnam expirationem facere possint: quae verō cum musculorum concitatione fiunt, quae sanē etiā *ἐκπνευστικῆς*, i. efflatus existunt, velut & hoc est monstratū, hae opifices sunt magnitudinis. Verūm neq; in his denudatum hominem inspicere operapretium duco, ad musculorum tensionem cognoscendam, sed sufficit speciem expirationis cum efflatu, notā cognitionis vel maximam habere. Vrgente itaq; vtilitate acervatim expirare cogimur: veluti etiam cum inspirationis vrgēt vtilitas, multum & coacervatum externum aerem attrahimus.

Epilogus eorum Quae haecenus dicta sunt.

CAP. 14.

Quando verō & de his sufficienter tranlegimus, repetitis capitibus eorum quae ab initio dicta sunt, ad reliqua progrediamur. Capita autem erant ut opinor haec, q̄ simplicibus respirandi difficultatibus inuentis, connectere oporteat causas coniunctas respirationis, & monstrare singularum ipsarum efficientem causam: & vice versa quae respirandi difficultates ad singulas causas consequantur: in quo sanē etiam compositarum respirandi difficultatum mentionem facere coacti sumus. Verūm quatenus tractatio pulsuum cum respirationibus consentiat, & quatenus differat, etiam hoc non erat exiguum eorum quae explicauimus caput.

Quot numero sint Compositae Respirandi Difficultates.

CAP. 15.

Postquā verō haec omnia absoluta sunt, consequenter cōpositas respirandi difficultates cōsiderabimus: hae nanq; defunt adhuc superioribus quae tractanda suscepimus annectenda. Inuentis autē simplicibus, non amplius difficile est etiam has inuenire quae ex illis componuntur. Cui n. aliqua sit magna inspiratio, similiter autē & aliqua velox, & contrariae his sint parua & tarda, necesse est quatuor fieri oēs respirandi difficultates circa inspirationem compositas, magnam videlicet simulq; tardam, magnam & velocem, parua & velocem, & quartam parua ac tardam. Eodem modo & circa expirationem easdem quatuor coniugationes necessarium est fieri, duas quidem magnas, & duas paruas, quae tum velocitate tum tarditate distinguuntur. In efferationibus verō impossibile est compositam respirandi difficultatis speciem fieri: neq; n. duae oppositiones in eis existunt, velut in motibus, sed vna sola iuxta densitatem & raritatem consistens.

Quot Compositae Respirandi Difficultates per Motum oriuntur.

CAP. 16.

At verō ipsorum motuum inuicem collatorum, inspirationis (inquam) ad expirationē, species quaedam erunt rhythmorum totius respirationis: Quemadmodum etiā in pulsibus dilatatione ad contractionem collata contingit. Possibile est n. inspirationem fieri magnam, expirationem verō parua: aut vice versa inspirationem parua, expirationem magnam: aut vtraq; paruas, aut vtraq; magnas: sic & veloces aut tardas vtraq; aut alteram velocem, alteram tardam.

De Respiratione Inaequali.

CAP. 17.

Quā in inaequalis est aliqua respiratio, quemadmodum & pulsus, tum circa motū aggregationem, tum circa motū vnum. Similiter autē & ordinata ac inordinata respiratio fieri potest, velut etiam pulsus. Et sanē quot differentiae inaequalium pulsuum, tum circa vnum motum, tum circa plures consistentium existunt, tot etiam sunt respirationum. Verum quod in principio statim huius tractationis dixi, omnes penitus negligenter respirationem tractauerunt, atq; huius negligentiae causam referam in progressu sermonis. Nunc quod instat nobis absolendum est, ab inaequalitate iuxta vnum motum initio facto, propterea q̄ secundum naturam videri possit in medio posita esse earum, quae exacte simplices, & quae ex confesso cōpositae existunt. Cōtendit itaque aliquando quispiam mecum super ipsa tanquam non composita, quod alias non fecisset, nisi simplicibus propinqua esset: verum compositam esse inde perspicuum est. Si quis incipiens inspirare, velociter attrahit aerem, circa finem verō tardē: aut vicissim ex tardo principio, in velocem desinit finem; hanc sanē inspirationē neq; velocem simpliciter neq; tardā esse dixerimus, sed compositam, utpote, quae alteram sui partem habeat velocem, alteram tardam. Eodem modo etiam si expirationem quomodocumque alteretur, siue ex tarditate in velocitatem, siue rursus ex velocitate in tarditatem motu transeunte, constare dicemus ex partibus contrario modo inter se habentibus, & ob id neque simplicem sed compositam existere. Similiter autē & cum cessatio aliqua sciderit & dissecuerit alterum motum, siue inspirationē, siue expirationem, cōpositam esse etiā tunc dicemus eā quae dissecta est, vtra tandem ea existat. Vnum est autē aliquando, raro tamen, non alteram tantum, sed ambas totius respirationis partes, in vno & eodem homine ita habere, & maxime hoc fieri, cum humorum copia in asperis arterijs coacervata, hominem suffocet ex pleuritide perniciosa, aut peripneumonia non expurgata, aut suppuratione isthuc consistente: ita ut in hac parte respirationibus cum pulsibus conueniat: Monstratum est enim & in illis propter obturationes organorum, compressionesq; & omnino coarctationes, inaequalitatem fieri. Itaque si quis ea quae de alijs arterijs per totum animal dispersis, in secundo de pulsuum causis dicta sunt, probē perdidicerit, maiorem

A maiorem utiq; copiam similia dicēdi de asperis in pulmone appellatis arterijs habebit. Illas enim ad inaequalis pulsus generationem coarctari oportet, asperas vero arterias ad inaequalis respirationis. Relatum etiam de illis, quod ob facultatis debilitatem pulsuum inaequalitas fieri possit, cum praeminentia arterias pro vna vice perfecte dilatare non possit: resistunt enim interim & conquiescunt, velut senes circa viam perficiendam. Fieri autem potest aliquando & circa respirationem quaedam inaequalitas, tum ea quae iuxta vnam actionem, tum quae circa plures contingit, & systematica à graecis appellatur, ob quaedam facultatis ipsam efficientis debilitatem.

Quid differat Pranotio ex Respiratione à Pranotio ex Pulsu: & quae Causae sint Inaequalis Respirationis cum Inaequali Pulsu communes.

CAP. 18.

Cum verō haec animalis sit, vitalis verō ea quae pulsus operatur, fieri potest quaedam ad praenotionem ex ipsis differentia, nimirum pulsibus debilitatem facultatis semper sui ipsorum laesioni proportionem respondentem indicantibus: respirationibus verō non eodem modo, nisi quis etiam describat agrotantis voluntatem. Quamuis enim temerariam responsonem à moderato homine factam malum esse Hippocrates dicat, veruntamen in ijs qui natura temerarij sunt, nō solum non eiusmodi responsonem, sed neq; ipsum adeo delirium, quicquam magnum portendere censebis. Ita etiā habet circa respirationem: Felices enim arumnarumq; expertes, ac molles, circa singulas actiones inaequaliter respirabunt, etiā si nihil adeo magnum ipsos cogat: Qui vero ad laborem industrij & generosa mente praediti sunt, priusquam ad extremam debilitatem eorum facultas redigatur, non vnquā inaequaliter respirauerunt. At verō in pulsuum inaequalitate eadē pranotio affectionis est, tum in ijs qui generosa, tū qui praua & vitiosa mente, praediti existunt. Vt n. vniter saliter & in summa dicam, ubi voluntas nihil confert ad actionem, ibi id quod significatur aequale est omnibus: ubi verō aut totum aut plurimum, ibi amplius etiam inspicere oportet mores ipsius aegri. Quemadmodum autem differentia facultatum efficientiū actiones, tum circa pulsus, tum circa respirationes, differentes facit pranotiones: Sic etiam circa ipsam organorum naturam, quaedam indicationis diuersitas erit. Pulsus enim per laeues arterias: respirationes verō nō per solas asperas arterias fiunt, sed non minus quam per ipsas, immo fortassis magis, per musculolum genus. Hoc enim est quod primum animalis facultas mouet ad respirationis generationē: ab eo verō totus thorax motus, ipse rursus pulmonem commouet eo, quo diximus in horum tractatu, modo: pulmonis autem partes sunt asperae arteriae, in quas primum aer qui inspiratur, peruenit. Quemadmodum igitur harum affectiones totam respirationem saepe inaequalem reddunt, sic & affectiones musculorum: propterea sanē quod illae spiritus sunt loci, musculi verō primum motus instrumentum. Verum non eadem affectio in vtroq; organorum genere, inaequalem respirationem facit, cum neq; vtilitas ipsorum similis existat. Si quidem igitur vnumquodq; organum in id ipsum, per quod sanum existens actionem iuuat, etiam agrotans laeditur, asperarū vtiq; arteriarum laesio coarctatio quaedam est: musculorum verō, aberrans & inordinatus motus: atq; illarum quidem vt spiritus locorum, horum vero vt motus organorum, offensa est. Et coarctationis quidem in asperis arterijs, tumores praeter naturam in causa esse dixi: aberrantium verō in musculis motuū occasiones nunc referemus. Sunt igitur propriae musculorum affectiones, conuulsionones, palpitationes & tremores, quemadmodum in alio loco est demonstratū. Verum q̄ haec etiam aberrantes motus sunt, verbis non eger. Et si quidem ambo haec insunt affectionibus, vt & aberrantes motus sint, & musculorum: atq; haec ipsa sunt quae quarimus: sinem vtiq; nobis hīc habebit institutus sermo: erit nanq; aliquando inaequalis respiratio & propter aliquam harum affectionum. Quemadmodum enim ambulatio inaequalis fit, crurum musculis aut tremantibus, aut palpitantibus, aut conuullis: ita & respiratio aliquando inaequalis fit, propter thoracis musculos (vt dictum est) offensos. Quare omnium inaequalitatum tum quae secundū vnam actionem, tum quae circa plures ex ordine consistunt, aut asperarum arteriarum coarctatio, aut thoracis musculorum aberrans motus, aut facultatis ipsam efficientis debilitas, causa fiet.

Quae Causae Propriae sint Inaequalis Respirationis.

CAP. 19.

Scriptum est autē (vt dixi) diffusissime de omnibus inaequalitatibus in secundo de pulsuum causis, & ob id quae communia sunt cum illo sermone, omnia relinquimus solummodo mentione ipsorum facta: quae verō propriae sunt respirationi, in hoc libro explicabimus. Vtilitas itaq; (velut etiam antea dictum est) cōis vtriusq; est: asperarum etiam arteriarum ratio consimilis ad laeues est: verum musculorum genus proprium & priuatim destinatū respirationibus est, praeter pulsuum rationem. Opifices autē ipsorum facultates, partim quidem similiter, partim verō non ita habent: Quatenus enim causae effectiuae sunt, eatenus similiter habent: quatenus verō voluntati permiffum est arbitrium respiratoriae facultatis, vitalis autem facultas nullum superiorem habet dominum, sed libera penitus existit, eatenus differunt. Igitur & eximium quid ad inaequalitatis generationem respiratio habebit, si cum pulsibus eam contuleris: id quod non praetermittamus: est autem id ipsum duplex, partim quidem ab ipsa animali facultate sola proficiscens, partim à cōplexu ipsius ad dolores. Atq; modicū quidē & cognitu difficile est, quod à sola facultate proficiscit: amplius verō & manifestius ac magis varium, quod ppter dolores. In delirijs n. superat quidē raritas & ma-

1. Prot. cō. 2. r.
9. 4. 179. c

A. l. 3. f. 10. l. 1.
c. 3. 259. 2

A. ibid. c. 15.

& magnitudo, apparet autem quædam inæqualitas & ordinis perturbatio, tum iuxta plures respi- rationes, tum iuxta vnam aliquando solam: nimirum quod & phantasmata aliquando plus, aliquando minus rationem ab eo quod secundum naturam est, emoueat. In hominibus enim visis, rationi consentaneum est, etiam respirationem transmutari ac aliquatenus variari ad inæqualitatis & permutationis ipsius ordinis generationem. Quin & quantitas vtilitatis quoad quidem parum deficit à singulis actionibus, parua est ab eo, quod secundum naturam habet, immutatio: Quando verò defectus ab eo, quod secundum naturam habet, contingeret satis multus, tunc necessarium iam cessationem quidam quantitatem, motum verò non solum quantitatem sed iam et qualitate alterari, atque ob id totam respirationem inæqualem & inordinatam reddi. Idem hoc & in doloribus accidere necessarium est. Neque enim etiam in illis vtilitas expletur iuxta singulas actiones, nam neque velociter, neque dense, neque plurimum distendere thoracem possunt: omnia enim hæc ipsis molesta sunt, & præsertim magnitudo, deinde velocitas, iam verò et densitas: Dolentibus namque minus molestum est per longius tempus, quam per breuius moueri. Ob id igitur à magnitudine omnino multum detrahunt: à velocitate verò, minimum: à densitate autem auferunt quidem nihil, sed addunt etiam quippiam, paruitatis ab eo quod secundum naturam habet, defectum per eam corrigentes. Non tamen adhuc tantum est quod apponitur, ut omnem expleat defectum. Quantum igitur deficit ad vtilitatis expletionem, hoc in multis deinceps actionibus coaceruatur: & cum parum abest ut animal suffocetur, tunc voluntatem cogit ad aliquod tempus, maiorem facere respirationem, & multo velociorem, & priore densiorem. Verum cum in hominibus actionibus vtilitas quidem expletur, animal verò doloribus offendatur: voluntas rursus à magnitudine & velocitate ac densitate auferit, aliquando plus, aliquando minus: ut potest quæ consilij inopis sit, & neque listere actionem possit ob suffocationis timorem, neque aliquam reperire doloris medelam queat. Quare modo ad hoc, modo ad aliud tranlit: illud quidem, ut vtilitatem expleturum: hoc verò, ut dolorem mitigaturum. Cum verò omnia quæ vtilitatem expleant, exacerbent dolores: quæ verò dolores mitigant, augeant vtilitatem, atque nulla communis vtriusque medela reperitur: multiformiter ad omnia tranlit, ob consilij inopiam semper ægre ferens quod præfens est. Atque hinc tum inæqualitas circa singulas & omnes etiam deinceps respirationes, tum multiformis illa ordinis perturbatio, originem habet. Ex corruptione enim parilitatis, inæqualitatem omnium itemque ordinis perturbationum generatio oritur. Monstratum namque & hoc in libris de pulsum differentia, quod parilitas consequenter habens, æqualitas est: parilitas verò iuxta circuitus, ordo est: & quod ubi consequenter habens parilitas corrumpitur, inæqualitas: ubi verò iuxta circuitus reuertens, ordinis perturbatio generatur. At verò quamuis multa inæqualitas, & multa ordinis perturbatio, in eiusmodi affectionibus incidat, superat tamen id genus respirandi difficultatis, quod iuxta paruitatem & densitatem consistit. Etenim si etiam magnam aliquando respirationem pro vna vice faciunt, veluti periculum facientes in eiusmodi respiratione, desistunt tamen euestigio propter dolorem: ac per multum tempus valde parum respirant, donec ab aliqua urgente vtilitate coacti ad aliam rursus conuertuntur experientiam magnæ respirationis. Assiduitas igitur inæqualitatis & inordinatæ inutationis, in velocitate ac tarditate, & in densitatis permutationibus, maxime ipsis consistit: cum nunquam quidem simpliciter rara respiratio fiat, propter urgentem vtilitatem: minus tamen & magis densa, atque in hoc sanè inæqualitatem acquirit. Quare densus semper hoc modo dispositus est spiritus, magnus autem raro, tardus verò nihil magis quam velox propter repentinam ipsorum in vtranque partem transitionem. Recte igitur antea dictum est, quod ad omnia dolore afflictæ organa, quæ circa respirationes commouentur, paruus & densus spiritus consequatur: Et iuxta eandem rationem in delirijs magnum fieri & rarum spiritum: quod etiam his vel maxime inæqualitas commisit. Exuperat enim in ipsis raritas & magnitudo: magis enim & minus rarus, & magis ac minus magnus, spiritus in delirantibus redditur, paruus verò & densus nunquam. Atque hæc quidem mihi sufficere videntur de inæqualitatum cognitione, tum quæ circa vnam actionem tum quæ in pluribus consistunt: Dicta sunt enim & de ijs quæ ratio postulat ob fermonis communitatem: Et euidenter quidem hæc compositæ sunt, multis omnino actionibus ad generationem & dinotionem indigentes: Quæ verò circa vnam actionem consistunt (velut etiam ante relatum est) ferè videri possunt alicui simplices esse. Porro non de coaceruatis tantum inæqualitatibus, sed etiam de ordinis perturbationibus, hic transegimus: sunt enim species quædam inæqualitatum, velut etiam in libris de pulsibus est monstratum.

De Causis Difficultatum Compositarum, quæ circa singulas Respirationis artes seorsum consistunt.

CAP. 20.

Ad reliquas igitur compositas difficultatis respirationis species regrediamur, & primum sanè eas in manus sumamus, quæ circa vnam actionem quancunque tandem consistunt. Equidem inspiratio magna simulque velox fit, si vtilitas virget, & organa sunt prompta, & facultas propriam conseruat integram sanitatem, aut certe parum immutatam. Demonstratione autem hic sermo non habet opus apud eos qui superius dictorum meminerunt. Rursus verò magna & tarda solis mente motis contingit, atque his non semper: & conspicua vtrique etiam hic est causæ consideratio ex prædictis: Quemadmodum etiam quod paruam habent inspirationem & tardam

hi

A hi quibus insitus calor multum est perfrigeratus. Quæ restat autem adhuc coniugatio quarta, paruitas erat cum velocitate, & fit perpetuo quidem in nulla affectione simplici (quemadmodum neque magna simulque tarda, quam aliquando mente motis accidere diximus) sequitur tamen quam non semper, sed ut plurimum, ubi simul dolor & vtilitatis incrementum concurrunt: Parum enim necessarium in doloribus respirant: inexplata autem manente vtilitate, tum ob hanc ipsam paruitatem, tum quod aliàs per se ipsam vtilitatem abundare supposuimus, non satis est solum densari ipsas actiones, sed coguntur sæpe conuulsorie inspirare. Ad eundem porro cum prædictis modum etiam in coniugationibus circa expirationem, ipsas affectiones perferuari oportet. Nam & in his aut facultatem, aut aliquod organum vitiatum, aut caloris modum immutatam inueniemus. Quæ enim velut fuliginosa, ac fauilliosa, & fumosa recremèta appellamus in caliditatis genere, ea omnia terrea sunt, & velut semicocta cum innato calore, quemadmodum fumus cum igne: apparent enim in hoc euidenter acris omnia & calida et fumosa materiæ recrementa, ostendentia susceptam quidem esse in se ipsa ignis vim, non tamen adhuc penitus ab igne se superata: flamma enim ita nata esset, & non adhuc fumus esset. Quare si quis, fumosa caliditate in corporibus animantium redundante, expirationem magnam simulque velocem fieri dicat, non vtrique errarit. Manifestum est autem quod & facultatem integram esse tunc oportet, & nullum ex organis vitiatum. Similiter autem & magnam simulque tardam in quibusdam delirantibus fieri, eodem modo quo contingit circa inspirationem: Sic & paruam simulque tardam fieri ijs quibus nullum fumosum recrementum est coaceruatum: Et paruam ac velocem, quibus est congregatum fumosum recrementum, & dolent simul aliquam particulam, quæ circa respirationes mouetur: semper enim huius memorem esse oportet, etiam si aliquando in sermone omitatur.

De Causis Compositarum Respirationis Difficultatum quæ à Rhythmo sumuntur. CAP. 21.

Atque hæc quidem sunt quatuor respirandi difficultatis coniugationes, quæ circa vtranque totius respirationis partem seorsim consistunt. Aliæ autem circa rhythmum & consonantiam ipsius, non circa vtranque seorsim partem sunt. Cum enim inspirationem expirationi conferimus, quemadmodum in pulsibus dilatationem contractioni, rhythmum hoc ipsum appellamus. Manifestum autem quod eadem speculationem hic locus exeat, quam de pulsum rhythmis Herophilus conscripsit. Dicta quidem et nobis de ipsis quæ necessaria sunt in pulsum tractationibus: dicetur autem & nunc quod fieri potest breuissimis, quibus nam veluti scopis quibusdam animum attendere oportet, ut facile causas dissonantiæ in respirationibus inueniamus. Quæ enim iam iuxta vtranque totius respirationis partem, inspirationem dico & expirationem, in superiori sermone recessimus, ea ipsa etiam nunc inspicere operapretium existimo circa ipsorum dissonantias. Velut verbi gratia (non enim malum fuerit in vno quopiam velut exemplo demonstrare id quod dicitur) Sit equidem tardior & minor quam secundum naturam inspiratio, velocior autem & maior exspiratio: his sanè qui ita dispositi sunt, dicemus calorem secundum naturam, imminutum esse: auctum verò esse, fumosum. Rursus in altera dissonantia quæ contrario modo habet, ita ut inspiratio quidem sit magna & velox, exspiratio verò parua & tarda: auctum naturalem calorem dicemus, & nullum esse fumosum recrementum. Duplicem enim semper intelligere iuxta genus oportet calorem, alterum genuinum & corpori innatum, alterum verò acquisitum ac spurium. Palam igitur est, quod huiusmodi coniugatio nihil euariet ab ijs quæ in vtraque seorsim, hoc est alterutra existunt. Si enim inspiratio parua & tarda forte fuerit, perfrigerationem significat caliditatis secundum naturam, quomodocumque habeat ipsa exspiratio: si verò exspiratio eodem modo fuerit disposita, de caliditate præter naturam idem indicabit. Nam & si magna aliquando ac velox fiat, redundantem significabit caliditatem præter naturam, quomodocumque habeat ipsa inspiratio. Quare nihil amplius ad prænotiones, hominibus complexus docet, quam ea quæ iam singulatim de alterutra ipsarum sunt cognita & perspecta.

Quæ Difficultatum Respirationis Coniugationes ad Affectuum cognitionem vtilis sint. CAP. 22.

Itaque ad solas illas compositas respirandi difficultates animum intendere nos oportet, in quibus simplices quidem, communes sunt plurium affectionum, & ob id nihil certi indicant: coniugata verò alijs quibusdam, ad certum ac minime fallax discrimen veniunt. Magnitudo enim respirationis ipsa per se respirandi difficultas quædam est simplex, verum nullius certæ cognitionis signum est: siquidem & urgente vtilitate, & læsa mente fieri solet: At verò si cum densitate consistat, urgentem vtilitatem: si cum raritate, delirium indicat. Similiter autem & paruitas ipsa quidem per se ipsam, aut dolore afflictam aliquam particulam, aut vtilitatem exolutam ostendit: itaque neque ipsa aliquid certi indicat: Quando verò componitur, cum densitate quidem, dolorem: cum raritate verò, vtilitatis exolutionem portendit. Quin etiam si ipsam densitatem per se solam, aut raritatem, in manus sumas, ipsarum neutram per se inueneris quicquam certi significantem, nisi hoc discrimen accedat, ut videlicet cum altera quapiam respirandi difficultatis specie copuletur: Densa enim simulque magna, vtilitatis augmentum indicat: densa verò simulque parua, organi alicuius quod cum respirationibus commouetur, dolorem. Ipsa etiam rara, quæ ad deliria & perfrigerationes consequitur, si quidem cum magnitudine fuerit copulata, prius ex prædictis: si verò cum paruitate, posterius indicat. Et ob id sanè omnium compositarum respirandi difficultatum, huiusmodi coniugationes vtilissimæ

utilissimæ sunt, utpote & manifeste & constanter, vnamquamq; affectionem indicantes: Densitas E quidem cū paruitate, dolorem: cum magnitudine, verò, utilitatis augmentum: Raritas autē cum magnitudine, delirium: cum paruitate, utilitatis exolutionem. Fiant autē quatuor hæ coniugationes, differentiæ actionum iuxta magnitudinē & paruitatē, ad cessationum dīas permittis. Duæ enim oppositiones inter se permutatæ quatuor constituunt coniugia. Quare & hic perspicuum iam fit, q̄ neq; plures neq; pauciores possibile est fieri ex his oppositionibus coniugationes. Verum in cessationibus, vna sola contingit oppositio circa densitatem & raritatem. In actionibus verò non solum oppositio circa magnitudinem & paruitatem, sed etiā circa velocitatem & tarditatem contingit. Quatuor itaq; et circa harum permutationes nascuntur coniugationes, prima quidem densa & velox, secunda densa simulq; tarda, tertia rara & velox, & quarta rara simulq; tarda. Cæterum nullum certæ cognitionis signum, simpliciter & necessariò exhibent, quemadmodum priores quatuor: verum hoc modo distinguere oportet. Si quidē multa ad densitatem, pauca verò ad velocitatem, transitio fiat, tum doloris tum utilitatis augmentum significat: Si verò vice versa ad velocitatem plus, ad densitatem minus, ab eo quod secundum naturam est excedit, utilitatem solam auctam demonstrabit. Concurrat autē ad hanc respirandi difficultatem omnino & magnitudo, ad alteram autem ante ipsam relatum, paruitas: quare neq; oīno opus habebimus velocitatis meminisse. Si enim coniugatio circa velocitatem & densitatem indistincta nihil certi nobis indicat, vbi verò sub distinctionem euenerit, velocitate quidē abundante, statim et cum magnitudine fit: densitate verò exuperante, necessariò consequentem paruitatem habet: densa utiq; simulq; magna iuxta alteram distinctionem erit, densa verò simulq; parua iuxta alteram. Sic autē etiā densa ac tarda coniugatio demonstrabitur. Abundante enim densitate, solus dolor indicabitur: vbi verò tantū ab eo quod secundum naturā est excedit, quantum secundū tarditatem, cōpositæ dispōnis signum erit: nā & utilitatem imminutam esse ostendet, & particulam aliquam dolore affligi. Sic verò & cum tarditas densitatem superabit, si gnum erit dispositionis iam dictæ, sed minus tñ dolore affici ostendit itā habentes, magis verò utilitatem esse imminutam. Itaq; neque hac coniugatione indigemus ad prænotiones: in primis enim quatuor quas utilissimas esse dicebamus, signa habemus & doloris & utilitatis imminutæ magna. Quin & tertia coniugatio iam dicta, rara videlicet simulq; velox, nihil necessariò indicabit: coincidit autē siue delirij quibusdam, siue cum ipsis etiā utilitatis augmēto. Relatum autē antea est, q̄ mente motorum rara penitus est & magna respiratio, velox autē non omnino, velut neque tarda: fit enim vtrunq; ipsorum inordinate & inæqualiter: qñ tamen coinciderit & utilitatis augmentum, tunc coguntur & multo amplius respirare, q̄ si solum mente moti essent, & iam etiā citius. Quare neq; hac G coniugatione ad prænotiones indigemus, ea quæ per ipsam indicantur cū distinctione iam in primis quatuor coniugationibus habentes. Restabat autē adhuc quarta secundum hoc genus composita respirandi difficultas, tarda videlicet simulq; rara, quæ etiā ipsa & delirij quibusdam coincidit, & utilitatis imminutionibus: itaq; neq; hac opus habemus, nam & delirium, & imminutam utilitatem ex primis quatuor coniugationibus perspectam tenemus.

Quo pacto Difficultatum Respirationis Coniugationes Ad ipsius causas referantur. CAP. 23.

Porrò non solum ex demōne, differentiam circa velocitatem & tarditatem non necessariam ad prænotiones esse (nam neq; si solam accipias, neq; si cum alijs copules, cōmoditas aliqua ex illis fit manifesta) sed et ipsa rei natura apparet. Cum enim tria sint principalia causarum genera ipsius respirationis, utilitas, facultas, & instrumenta, palam est, q̄ si repererimus ex quibus & quot respirandi difficultatibus affectiones in ipsis cognoscatur, hæ quidem nobis oīum utilissimæ ad prænotiones erunt, reliquas verò oēs ex superponio cōsiderabimus. At verò repertæ sunt magna quidem & densa, utilitatis augmentum: & contrā parua ac rara, imminutionem significantes: delirij autē propria, magna ac rara: dolorū, parua & densa. Accesserunt his forinsecus inæquales, quādoq; musculosi generis affectiones, qñ q̄ et asperarum articularum coarctationes indicat. Facultatis autē H ægrotantis, primū quidē nullū necessariò reperitur cognitionis signum, ex vlla aliqua respirandi difficultate, cum aliter ærumnarum expertes, aliter laboris tolerantes, respirationem forment: Si igitur et sit quippiam inæquale & inordinatū, minime conspicuū est. Et ipsas inæqualitates itemq; ordinis perturbationes generant imparitates, quæ circa densitatem, & raritatem, & paruitatem, ac magnitudinē consistunt: vltra hoc q̄ per sexcenta alia animalis facultatis debilitas cognoscatur ac innotescat, ut nihil nobis hac parte respiratione opus sit, quorum oportunissima & plurima Hippocrates in prænotionū tradidit scriptis: Si quid autē etiā relictuū est, facillimè ex prædictis inueniri potest. Quod si quis ipsius respiratoriæ facultatis ægrotantis, atq; in cōi omnis facultatis aialis, propria signa habere velit, & maxime perfrigerate, is alarū nali motū habebit, & oīum musculorū circa scapulas actionem, & coarctatam thoracis collapionē. Quā. hic, debilius q̄ cōuenit mouetur, circa inspirationes quidē, spūs ductū iuuant alarū nali, externū aerem et ipsæ simul attrahentes eodē mō, quo per os aliquid attrahere volentes, labia contrahimus: rursus verò circa expirationes, coarctata fit thoracis collapio, non paulatim demissio. Dicitur est autē diffusius in libris de musculorum motu, quatenus differat collapio particulæ a demissione & laxatione, nimirū q̄ altera facultate ægrotante contingit, altera integra eadem & valente, Contingit et amplius circa expirationes, ijs qui agrā hnt respiratoriā

Aspiratoriā facultatem, tale quiddam. Thorax tensionem, quam antea circa inspirationes simul cum septo transuerso obtinuit, oēm acervatum deponit, tanq̄ repente moriens. Relatum est autem in cōmentarijs de respiratione, q̄ solum septum transuersum expirantium tensionem exoluit, sed non est idem paulatim exoluere, & acervatum omnem deponere. Cæterum parum quid huusmodi expirationibus cooperantur intercostales musculi, per quorum actiones et flatus fieri demonstrauimus. Talis sanè & ob has causas, respirationis species est ijs, qui agrā facultatem habent.

De Prænotione ex Cessationibus Motuum in Respiratione.

CAP. 24.

Porrò quod mihi adhuc deesse vī ad expletionem huius primi sermonis, iam dicitur. Cum duplex existat cessatio in respirationibus, vna ante inspirationē, altera ante expirationem, vter sanè morus offendatur, cessationem etiam ante ipsam, ab eo, quod secundum naturam habet, immutat. Duplici igitur existere in motibus offensione, ac duplici item in cessationibus, utilitatis quidem defectus semper diuturni temporis efficiunt cessationes, redundantie verò breuis temporis. Quare cum dixerimus densam & magnam fieri respirationem præ copia caliditatis in vtroque motu, verus erit sermo. Abundantia nanque caloris secundum naturam inspirationem magnam reddens, statim etiam præcedentem ipsam cessationem breuis ipis efficit: Abundantia verò calor præternaturam & fumosi, velut expirationem magnam, sic etiam cessationem præcedentem breuis temporis reddit. Quare magnus & densus penitus fit spiritus, qñ caliditatis redundarit genus, nō tñ neq; eandem respirationis particulam in magnitudinem, neq; eandem cessationem in densitatem, transmutat. Sic etiam si utilitas imminuta sit, ob calor videlicet imminutionem, vbi quidem innatus calor imminutus parua inspirationem reddit, et longa cessatio præcedit: Vbi verò calor præternaturam deperditur, parua quidem exspiratio, longa verò ante ipsam cessatio contingit. Sæpenumero verò calor præternaturam auctus est, calor verò secundum naturam imminutus est: atque ita cessatio ante inspirationem diutini temporis redditur, altera verò ante expirationem breuis. Vtrum enim ex motibus ipsa utilitas vrgebit, is præcedentem cessationem cunctari non permittit.

Epilogus eorum qua de Prænotione ex Respirandi Coniugationibus dicta sunt.

CAP. 25.

Dicitur igitur hunc de ipsis quantum ad præsens institutum commodum existit. Si quis verò adhuc hæret circa differentiam caliditatum, hunc non est nunc tempestiuum de his edoceri, sed ad commentarios de innato calore remitemus. Opinor enim ipsum (nisi penitus contentiosus existat) omnis hæsitacionis sue istic remedia intuenturum. Quid igitur nunc demum restat: quod addi quidem possit, nihil, quod non etiam prius sit relatum: verum ut prædicta in memoriā reuocemus id iam restat, quod videlicet quæ deinceps referentur facile assequamini, paucis totam eorum summam habentes. Porrò summa hæc ab ipsius rei substantia procedit. Oportet enim facultatis, & organorum, & utilitatis, affectiones cognitias & perspectas habere: Monstrauimus autē quot vniuscuiusque dictorum sint affectiones, & quæ respirandi difficultates earum cognitionem exhibeant: Et q̄ necessariæ quidem sint quatuor coniugationes, & supra has inæqualitas quinta: Reliqua verò, omnia quæ respirationibus accidunt, tum simplicia, tum composita, ad quas causas consequantur, necessarium est discere: minime verò conuenit existimare, necessariò ea aliquid iudicare, sed si quid ex illis ad prænotionem contingit, velut corollarium habere: accuratissimam autem & constantissimam solam esse differentiam, quæ in iam sæpe dictis quatuor coniugijs consistit, atque adhuc etiam eam quæ sit circa inæqualitatem.

GAL. DE DIFFICULTATE RESPIRATIONIS

LIBER SECVNDVS,

ARGVMENTVM LIBRI

Quæ ab Hippoc. primo & tertio libro de vul. morbis de Respiratione scripta sunt, cum Rationibus superiori libro traditis conuenire.

Propositum Libri, & Quid actum sit Libro superiori.

CAP. 1.

He equidem sermo expositio est eorum quæ Hippocrates de respirandi difficultate dixit. Dicta sunt autem ab eo multa in multis locis, partim quidem in libris ipsi cōscriptis, partim verò etiā in cōmentarijs. Plurimū, n. ex libris epide miorum, si non vtiq; oēs, merito quis cōmentaria esse censuerit. Est igitur expositio, velut alicubi veterum quispiam dixit, explicatio obscuræ interpretationis. Verū nos non hoc solū præstituros nos esse pollicemur, sed etiā q̄ vera sint oīa, quæ ab ipso de respirationis difficultate scripta sunt, testaturos esse, nō tamen demonstraturos quicquam eorum in hoc libro, sed in præcedentem remissuros esse, in quo nihil citra demonstrationem dictum est. Et ut nequis Hippocraticæ famæ ac nominis honore habito fleatur, ac citius dictis fidem præbeat prius, quam per demonstrationes cogatur,

gatur, primum sermonem seorsim & per se conscripsimus. Postq̄ verò ille ipse cum convenientibus rationationibus ac syllogismis absolutus est: in hoc sanè libro ipsum inuentorem ac veluti patrem dogmatum venerabimur. Hoc est enim iustum simulq̄ decens præmium eorum qui quocumque tandem in vita bonum inuenerunt, vt videlicet inuenta ipsorum non occultentur, neq̄ hominibus sint ignota, sed tum ipsa appareant, tum ratio & methodus quæ ipsa inuenit, cognoscatur. Sic enim & pro dignitate ipsos in admiratione constitui continget.

Quibus Locis Primo lib. de vulga. mor. mentionem fecerit Hippoc. de Magna & Rara Respiratione.

CAP. 2.

Primum igitur, quod semper obseruandum veritatis cultoribus censemus, vt nihil eorum que manifeste apparent occultetur, etiam si causæ rationationem q̄ maxime incertam habeat, ob id ipsum sanè Hippocratem, cum in alijs omnibus, tum verò in sermonibus de respirandi difficultate vel maxime laude dignum ducimus. Rarus enim & magnus spiritus sexcentis quotidie deliris accidere videtur. Verum sophistæ qui eius causam reddere non possunt (sunt autem ij, velut antea monstrauimus, qui respirationem inuoluntarium & naturale opus suspicantur) neq̄ fieri aiunt vllò vnq̄ tempore talem difficultis respirationis speciem: atque propterea quod causæ inopes sunt, inde adeo substantiam rei subuertere audent, cum non hanc, sed prauam ipsorum opinionem subuersam oportuit, & ipsa agris accidentia obseruare: quod Hippocrates faciebat. || Huic enim, inquit, spiritus ad finem velut reuocato, rarus & magnus: huic Philisco videlicet, qui primus scriptus est post tres constitutiones, in primo de morbis popularibus. Num igitur huic soli spiritus rarus & magnus: aut etiam alijs quibusdam, non huic solum Hippocrates factum vidit: immo & alijs multis, & ei qui deinceps scriptus est Sileni nomine. Enumeratis enim & de hoc omnibus quæ ipsi ægrotanti inciderunt, iuxta ipsum sermonis finem hæc scribit: || Ab initio huic & ad finem spiritus rarus, magnus. Rursus autem in sequentibus agris, || Dromadæ, inquit, vxorem à partu & omnibus alijs iuxta rationem factis, secunda die rigor apprehendit. Deinde paululum progressus ait, || Spiritus rarus magnus. Hoc igitur statim in primis diebus ita scripsit. Rursus autem de sexta die differens, sic scribit: || Sexta mane superriguit, cito recalfacta est, sudauit per totum, extrema frigida, delirauit, spiritus rarus, magnus. Equidem in primo de morbis popularibus quatuor & decem ægrotos Hippocrates describens, quater rari & magni spiritus mentionem facere videtur. At vero præclari illi sophistæ, prorsus ne vidisse quidem se vllum aliquem aiunt magnum & rarum spiritum ducentem. Verum hoc fortassis ipsis non immerito credimus: neque enim aut hanc, aut aliam vllam, dispncæ differentiam viderunt, cum neque ipsos ægrotos videant, sed intus desident fraudulenter captiuinculas & sophismata componentes.

Magnam & Raram Respirationem Delirij consequi ex Hippoc. dictis patere.

CAP. 3.

Num igitur amplius etiã alijs nobis ægri adducendi sunt, de quibus in alijs morborum popularium libris scripsit, vt magnum & rarum spiritum ducentibus: an ad id quod nunc propositum est probandum hæc sufficiunt: Apparet enim Hippocrates confessione ac suffragio omnium medicorum, ad eorum quæ agris accidunt obseruationem diligentissimus fuisse, & multos hoc modo respirantes vidisse. Verum in sequenti libro etiam aliorum agrorum mentionem facere necessarium erit, qui magnum & rarum spiritum duxerunt, de quibus sanè in sequentibus libris ipse Hippocrates scripsit: Ad propolitam verò nunc rem probandam necessarium hoc non erit, cum hæc ipsa iam sit manifesta, sed ad aliarum quarundam questionum in iplo de agris sermone contentarum expositionem. Quare tunc etiam fides & probatio eius rei, q̄ videlicet multi sic respirent, obiter augetur. Cuius igitur affectionis, huiusmodi spirandi difficultas significationem exhibet, nullius alterius præterq̄ delirij: Ob quam verò causam, in primo libro clare est demonstratum. Commotionis autem tantum gratia, etiam nunc paucis referetur. Re vera enim proprium desipientiæ symptoma est, magnam & raram, hoc est per longum tempus, respirationem facere. Quid enim plus inspirare oportebat, cum non pluri spiritu opus esset: aut per longum tempus, cum liceret per breuius? Quod verò non pluri aere opus habeant qui magnum, & rarum spiritum inspirant, ipsa raritas ostendit. Omnino enim frequentius inspirare vrgerentur, si pluri indigerent: quod verò per longum tempus cessent, signum est non multo opus esse: sed videntur ambæ hæc velut obliuiofæ actionis affectus esse. Etenim immoderatam facere spiritus attractionem, rursumq̄ immoderatam quietem, eius est qui neque quando desinere ab actione oporteat nouit, neque quando rursus incipere, sed in vtriusque menturam egreditur, ob ignorantiam conuenientis. Quemadmodum igitur desipientes sæpe postulara matula quod meiant, obliuiscuntur interea: & neque minungunt, nisi quis commonefaciat: Sic quandoquidem & respiratio animalè opus est, ipsis autem ratio læsa est, obliuiofiores tum circa actiones tum circa ipsarum interstitia fiunt. Ambo, itaque & actiones, & quietes in multo tempore facientes, hoc modo & magnitudinem & raritatem circa totam respirationem faciunt. Num igitur nos quidem sic dicimus, Hippocrates verò aliter sensit: aut etiam ille in prænotionibus in hunc modum scripsit: || Spiritus magnus & per multum tempus, desipientiam significat. Quem enim in primo morborum popularium rarum nominauit, hunc in prænotionibus, per multum tempus appellauit, mutans nomen in rationem. At verò & in illis

1. Epid. c6. 3. t. 18. 3. 121. b

Ibid. t. 19. f. t. 18. 12. 1. b

Ibidem. Ibidem. c

A. 1. 3. f. 10. t. 1. c. 8. 259. c

in Prog. c6. 7. t. 24. 4. 194. h

Allis ipsis agris, quibus magnum & rarum spiritum fuisse ait, præter alia symptomata etiam desipientiam scribit. Et in primo quidem omnium Philisco, hoc modo: || Noctem inquietam tulit, non dormiuit, penitus delirauit. Sic quidem in tertiæ diei narratione: In quintæ verò rursus, || Somni parui, sermones, deliramenta. In secundo autem ægro Sileno dicto, in secundæ diei enarratione, || Modice delirauit, inquit: In tertiâ verò, || Sermones multi, risus, cantus, cohibere se non potuit. Et deinde subiungens ait, Quarta per eadem. Et sanè q̄ Philisco & Silenus delirauerint, sic meminit. Verum in Dromadæ vxore, nam & hanc rarum & magnum spiritum habuisse dixit, hoc modo scripsit: || Circa meridiem multum delirauit, & rursus cito parum reliquit. Sic equidem in quinta die. Deinde infert, || Noctem dormiuit, delirauit. Eodem modo & quæ sexta die facta sunt describens, in hæc verba inquit: || Summæ partes frigidæ, delirauit. Sic quidem igitur in primo popularium morborum, vbi magni & rari spiritus, ibidem etiam desipientiæ mentionem facit. Eodem modo etiam in sequentibus libris nos commonefacit, nusquam magni & rari spiritus mentionem faciens, vbi non etiam magni delirij.

Magnum & Rarum Spiritum, Quamquam est delirantium proprium,

Tamen non illis necessarid euenire.

CAP. 4.

Quod igitur huiusmodi dispncæ in delirio factam Hippocrates sæpe viderit circa ægrotos, & quod omnino de ipsa in prænotionibus pronunciarit, satis iam dictum opinor. Confirmabitur tamen nihilominus adhuc per ea quæ deinceps referentur. At qui iustum fuerat non valde multa de ipsa dicere: Verum propter eos qui in rationationibus de respirationis natura aberrarunt, siue præ contentionis studio impudenter quædam protulerunt, coacti sumus & nos plura quam conuenit dicere, si quo modo queamus ipsos vel nunc tandem ad meliorem mentem reuocare. Est autem in confesso, q̄ nulla tinctura adeo ineluilibiliter imbuatur, vt affectio ad vitiosa dogmata citra rationationem: neque enim vllis persuasionibus reuocari possunt in ipsis conuicti, vt qui neque in demonstratiuis methodis exercitati sunt, neque omnino aliquod veri & falsi iudicium sibi compararint: immo plerique ipsorum neque esse tales velint, & hanc sapientiam odio habeant. Ex horum sanè numero quispiam ægrotum nobis monstrauit delirantem quidem, sed neque magnum, neq̄ rarum sp̄m ducentem: deridens itaq̄, immo magis impudenter chachinnans, & tum Hippocrati, tum nobis illudens abiit, neq̄ rationem relinquens, neque audire quicq̄ sustinens, quamuis docturos nos promitteremus, quod non pugnet hoc visum, neq̄ cum nostris dictis, neq̄ cum Hippocratis scriptis. Hic enim magnum & rarum spiritum desipientiæ signum esse ait, non tamen si quis delir et, hunc omnino rarum ac magnum spiritum ducere: atq̄ hoc ipsum etiam nostra dicta consententur, cum nihil aduiteremus, neq̄ mutemus ex ijs quæ ille scripsit, sed expositiones tantum ad demonstrationes apponamus. Si verò tibi bone vir, inquam, inuentum est, q̄ omnibus deliris rarus & magnus spiritus fiat, palam indicas te nihil Hippocratis legisse, quamuis hoc tibi vendices ipsa cõtemnendo, tanq̄ sanè prius legisses. Verum ille quidem abiit priusq̄ aliquid vtile didicisset. Tu verò quisquis tandem hos libros versabis, si quidem veritatem re vera amas, Hippocratem audias in tertio popularium morborum, in ægroto quopiam nomine Pythonis sic scribentem, in septimæ diei enarratione: || Noctem turbatio multa, delirauit, nihil dormiuit. Deinde in octaua die sic: || Sero rursus excalfactus est, delirauit. Et postea rursus in nona: || Circa solis occasum inquietus erat, delirabat. Veluti igitur hæc audisti, sic rursus audi, qualis nam dispncæ species huic Pythoni affuit. Cognosces enim q̄ neq̄ rarum neque magnum spiritum duxit, quamuis delirus esset. Mentionem igitur fecit Hippocrates difficultis respirationis quæ ipsi accidit, bis per totam narrationem, tum circa secundam tum circa octauam diem. Verum de octaua die prius apponam, in qua & delirasse & difficulter respirasse hominem ait, sic scribens: || Octaua mane quidem parum dormiuit, statim verò frigiditas, taciturnitas, spiritus tenuis & imminutus: sero rursus excalfactus est, delirauit. Consequenter igitur hæc ex ordine scripsit, & q̄ spiritus ipsi tenuis erat ac imminutus, & q̄ in vna & eadem octaua die delirauit. Num igitur iam per Iouem manifestum est, q̄ non in omni delirio Hippocrates rarum ac magnum sp̄m fieri ait: Nisi sanè putas bone vir, imminutum nihil à magno differre: si enim hoc putas, manifestum est q̄ neq̄ imminuere quid sit nosti, & idem esse putas quod augere. Ne igitur à nobis talia discas, sed ad eos qui primas literas ac elementa docent, eas. Ceterum velut elementa non didicerat ille, significationis verbi imminuere ignarus, sic neque Hippocratis scripta legerat: omnino enim sexcenties in ipsis reperisset, & imminuere, & imminui, & imminutionem, circa omnes ferè numeros & genera & casus vbiq̄ inclinata, & contrarium verbo augere & augmento significantia. Quare etiam imminutus spiritus contrarius vtriusque fuerit aucto. Quemadmodum igitur auctus magnus, sic imminutus parvus est. Sic igitur & cum diem secundam enarrat Pythonis, Breuis spiritum ipsum appellat: Breuis enim spiratio & actionem, & quietem ipsam, breuem fieri indicat: quemadmodum longa spiratio contra, ambo esse producta. At qui etiam si alterum ipsorum indicaretur, tamen etiam sic in confesso esset, q̄ non omnibus delirantibus magnus & rarus spiritus fieret. Rarus enim & magnus iuxta ambo longus est, & actionem videlicet & quietem: Breuis verò spiratio omnino iuxta alterum ipsorum breuis, quemadmodum etiam tenuis & imminutus spiritus, breuis omnino existit.

3. Epid. c6. 5. t. 74. 3. 148. g. Ibidem. Ibidem.

Ibidem.

In Delirantibus Magnum & Rarum Spiritum, & huic Contrarium, & utrosque, Hippocrate teste, contigisse.

CAP. 5.

Iste itaque Hippocrates manifeste novit non omnibus deliris necessarium esse spiritum magnum & rarum. Nec vero pugnat hoc cum pronunciatum de eiusmodi spirandi difficultate lato. Rarus enim & magnus spiritus proprius est delirij, & propterea necessario ipsum significabit: Non tamen si quis delirat, necessario magnum & rarum spiritum habet: neque enim inseparabilem, sed proprium esse diximus delirij rarum & magnum spiritum. Quemadmodum esse geometram, esse architectum, esse philosophum, esse rethorem, & sexcenta alia, quae singula nulli alij adfunt animali praeterquam homini soli, & ob id propria ipsius esse dicuntur, non tamen inseparabilia, quemadmodum est rationale: Neque enim quicquid proprium est, statim etiam est inseparabile. Quemadmodum autem haec nos reprehensa ab ipsis dialectica docuit, sic etiam quod tale pronunciatum, Si magnum & rarum spiritum ducit, delirat, neque idem est quod hoc, Si delirat, magnum & rarum spiritum habet, neque necessarium est ambo simul esse vera: non enim reciprocant haec inter se mutuo, sed solum reuertunt. Sicut igitur nemo Olympia vincere potest, nisi prius multo tempore sit exercitatus: sic neque in veritatis sermone clarus evadet, qui non didicerit etiam horum luctas. Et quemadmodum ne cadere quidem decenti habitu sciunt luctae penitus rudes, sed aliquando ad terram supini prostrati, & tenent, & strangulant, & non dimittunt victorem: Eodem modo artis sermocinandi rudes saepe manifeste turpissimo casu lapsi, tamen abest ut verecundentur, ut etiam vicisse se existiment. Quemadmodum etiam hic, qui delirantem nobis demonstravit paruum spiritum ducentem, atque inde per hoc visum Hippocratis sententiam redarguisse se existimavit. Hic itaque turpissimo casu lapsus, putavit tamen se nos profrauisse. Quod non turpissimum hic lapsus est: cum simul inueniretur nihil ex scriptis Hippocratis legisse, & ob id putasse illius scripta vana esse: simulque nihil intelligeret ex illius dictis, sed obaudiret, & idem esse putaret, magnum & rarum spiritum delirij esse signum, & ad delirium omnino dictam dyspnoeam sequi: Deinde quid miri est in curandi ratiocinationibus, caecutire eos qui tam parua non cognoscunt? Verum haec parua ex alijs itidem parvis dependent, quorum item nihil peniti habuerunt. Etenim ignorare quae facultas respirationis actionem gubernet, principium est huiusmodi errorum: Ignoratum est autem illud, propterea quod ante ignoratum fuit, unde propositiones exquirere oporteat ad demonstrationes. Qui enim circa hoc luctae genus aut in exercitatu fuerint, aut penitus rudes, eiusmodi casus incurrunt. Demonstratum etiam nobis in alijs est, & maxime in secundo de motu musculorum, quod hi qui respirationem involuntarium opus esse dicunt, ex eo quod non potuerunt a substantia ipsius rei propositiones ad demonstrationem exquirere: sed alia ut contingentia & accidentia prout occurrerunt, secuti sunt: in errorem incidunt. Verum Hippocrates ipsam rerum naturam contuitus, & alijs ut contingentibus contemptis, in uniuersum constantem pronunciauit in praenotionibus. Spiritus magnus, & per multum tempus, delirium significat. Particulatim vero per apparatus in morbis, sermonem, extremis ad rei certitudinem experientijs factis, examinauit ac approbavit: quas opinor admirabitur qui dictis animum advertere velit. Dicit enim quod omnibus delirij magnus & rarus spiritus iuxta propriam ipsorum rationem comes est, non tamen omnibus deliris, sed illis tantum qui non per aliam quandam affectionem delirio maiorem, respirationem habent aliter alteratam. Concedatur autem mihi, ut prius unius aegrotae foeminae apponam enarrationem, quae in tertio morborum popularium est conscripta, ad iam relata demonstranda, & ad ea quae nunc proposita sunt inuenienda. Aufpicatur itaque de ipsa sermone hoc modo: In Thaso Dealcis vxorem, quae in Leio decumbebat, febris cum horrore acuta ex moerore corripuit. Ab initio autem contegebatur, & ad finem semper silens palpabat, vellebat, sculpebat, pilos legebat: lachrymae, & rursus risus: non dormiebat: a ventre irritatio, nihil prodiebat: parum commonita bibebat: vrinae paucae, tenues, nihil substans habentes: febres ad manum tenues, extremitatum partium frigiditas. Nona multum delirabat, & rursus sedata est silens. Quod igitur ab initio & ad finem haec ipsa desipuerit, didicimus: neque enim vna desipientiae species ipsi accidit, neque vulgaris, sed multae & fortes, partim silenti, partim loquenti, & partim cum lachrymis, partim cum risu. Audiamus autem deinceps ex Hippocrate qualis dyspnoeae species ipsi oborta sit, scribit autem sic: Decima quarta spiritus rarus, magnus, per tempus, & rursus breuispira. Hic equidem rursus manifeste per oppositionem dicta est breuispira, ad eam quae magnum & rarum spiritum habebat. Et nullus sane amplius, etiam si omnino sinistimus nobis sit, dubitauerit de eo quod non omnibus deliris Hippocrates raram & magnam respirationem fieri dixerit. Itaque in vna & eadem foemina utriusque difficultatis spirandi ex ordine comeminit, & paululum progressus amplius sic scribit: Vigesima sermones multi, & rursus, sedata est, taciturna, breuispira. Deinde ubi dixit, Vigesima prima mortua est, ad finem totius sermonis haec addit: Huic ad finem spiritus rarus magnus, omnino nihil sentiebat, semper contegebatur.

Quid Haec Voces apud Hip. significant, per Tempus, & ad Finem.

CAP. 6.

Manifestum igitur est ex omnibus quae retulimus, quod Hippocrates aliquando magnum & rarum spiritum deliris fieri novit, aliquando vero ipsius contrarium, aliquando utrosque in eodem homine singularim incidere. Et sane me tibi demonstraturum esse confido, si modo mentem adhibueris, & non

Non quasi aliud agens supina aure dicta hauseris, in ipsis quos descripsit aegris singularum praedictarum differentiarum causam ab ipso esse indicata. Initium autem faciam a postrema nobis adscripta aegrotae Dealcis vxore in qua omni completo sermone, deinde, velut consuevit, breuiter contenta capita recolligens haec scribit: Huic ad finem spiritus rarus, magnus, omnino nihil sentiebat. Etenim quod dicit omnino nihil, etiam respirationis utilitatem comprehendit, cuius itidem diutius negligens erat, propterea quod nihil sentiebat: & cum per hoc magna quies ac cessatio perficeretur, rarus spiritus reddebatur, nimirum tunc primum ad actionem voluntate concitata, quando prope perniciem & suffocationem peruenit. Quemadmodum autem haec foemina non sufficienter bibebat (parum enim, inquit, commonita bibebat) sic neque respirabat priusquam a violentia circa suffocationem admoneretur, multo vehementius pungente ac stimulante & ad actionem excitante, quam si qui ad bibendum commouent. Vbi vero iam respirare coepisset, reuocabat nihilo minus omnem priorem defectum per magnitudinem actionis, similiter ut ij qui in moerore & luctu suspirant. Verum illi quidem ob duplicem causam hoc faciunt, tum quod circa curam, ob quam tristantur, conuersantur, & ob id rarius ac minus respirantes per multas ex ordine actiones, deinde a defectu coacti omnem ipsum semel explere coguntur: tum amplius etiam propter ea quod circa moerore, & spiritus & calor intus mouetur. In eiusmodi vero dispositionibus, latenter & paulatim multus calor in alto coaceruatus ubi primum hominem molestarit, necesse est amplius respirare. Verum in affectionibus delirantium, necessitas quidem a prima causa consimilis est: a secunda vero non itidem existit: neque enim intro magis quam extra his calor mouetur, nisi fortuito aliud quoddam symptoma fiat. Differunt autem & febricitatio deliri ab ijs qui alias moerore affecti sunt. Atqui & ipse Hippocrates reperitur in ipsis reuocationis vocabulo esse usus, quemadmodum alibi & de Philisco loquens, Huic spiritus ad finem velut reuocato. Quid igitur tandem est quod ait, per tempus: nam certe & hoc iustum est exponere. Siue enim deest/multum/ut idem sit quod in praenotionibus dictum est: Spiritus magnus & per multum tempus desipientiam significat: verum si hoc est, bis consequenter idem dictum fuerit, tum in Dealcis vxore, tum in adolescente in Meliboea: scribit enim in utriusque consimiliter, Spiritus rarus, magnus, per tempus: Siue/multum/apponatur, quod dictum est tale fiet: Spiritus rarus, magnus, per multum tempus: & bis dicitur utique rarus. Nequaquam igitur particulam/multum/deesse putandum est: aut certe non sic deficere velut nunc diximus, sed aliter & iuxta alium modum, ut sit quod dictum est tale: Spiritus magnus, & rarus, non continenter, neque ex ordine consequenter, sed per longius tempus. Si enim continenter & consequenter omnes respirationes contingeret fieri magnas & raras, non apponere oporteret huiusmodi respirationibus/per tempus, sed simpliciter scribere/spiritus magnus & rarus. Si vero plures quidem respirationes non fierent magnae & rariae: coinciderent autem aliquae paucae huiusmodi: tunc sane non simpliciter spiritum rarum & magnum dicere oporteret, sed/per ipsa/apponere: Aut etiam cum hoc pugnat quod in Dealcis vxore dictum est in fine totius sermonis: Huic enim, inquit, spiritus ad finem rarus, & magnus. Atqui superius dixerat in decima quarta die, Spiritus rarus, & magnus, per tempus. Manifeste enim quod nunc/per tempus/hoc in sequentibus/ad finem/dixit. Quid est igitur ad finem: id videlicet quod vsque ad finem per omnem morbum contingit. Verum cum hoc pugnare videbatur, quod in decima quarta die est dictum: Spiritus rarus, & magnus, per tempus, & rursus breuispira. Quomodo enim si per omne tempus magnus & rarus erat spiritus, & rursus breuispira, adscriptum est: Si quidem enim omnino aliquod tempus fuit, in quo breuispira erat, non penitus longispira erat. At vero quod penitus velit ipsam longispiram factam esse, tamen non per haec verba in decima quarta die verum in fine utique, cum ait/ad finem/manifestum redditur: ac omnes hoc ipsum constituebatur, qui Hippocratis dictionem audire sunt assueti. Neque enim semel aut iterum, sed valde frequenter, reperitur apud ipsum/ad finem/neque in alio villo usurpatum ubi per omne tempus indicare velit. Quare hoc dubium penitus manet, siue hoc ipsum/ad finem/per multum tempus significare suspicemur, siue aliud quicquid. Immo sane neque dubium est, sed frustra nos ipsos calumniatur. Non enim diffecat id quod raro incidit, in villo aliquo eorum quae sic dicuntur, sententiam in uniuersum prolatam: quemadmodum si etiam sic diceremus: Huic foeminae per omne quidem tempus magnus & rarus erat spiritus: incidere tamen aliquando rariter spiratio breuis. Quod vero huiusmodi sermo ipsi Hippocrati sit familiaris, cum ex alijs libris ostendere licet, tum ex ipso tertio popularium morborum, in quo etiam haec aegrotae conscripta est. Per silentem enim constitutionem enarrans, sic sane inceptit: Annus austrius, pluuiosus, siue flatibus ad finem. Et paululum progressus ait: Estetiae parui disperlim spirarunt. Verum ob hoc ipsum sine flatibus annum dixit, quod neque alij quidam venti, neque qui Estetiae appellantur, continenter & memorabiliter spirauerunt, sed parui & disperlim. Rursus porro Apollonium in Abderis decimum tertium ab hac constitutione scribens, postquam de omnibus circa morbum ipsius diebus recensuit, ad caudam totius sermonis apposuit, Delirus ad finem. Atqui paulo supra de ipso scripserat haec verba: Circa vigesima quartam per lenitudinem alia quidem in eodem statu, partum autem respiciebat. Verum non sufficiens erat ipsum parum reliquum, ad hoc ut totam de egiro prolatam sententiam subuerteret: & ob id recte dixit/delirus ad finem/hoc est usque ad finem, quod idem valet quod, per totum morbum.

Tertia Classis.

iiij

Qua

3. Epid. c6. 3. t. 86. 3. 151. d

Locum hic in exemplaribus graecis praesens de prauate legitur. Calaber autem auerit. Omnia insensibilis erat: propter hoc. n. ut que et rarus erat ei, & magnum spiritum, quia vnum insensibilis erat de oibus, et utilitas respirationis.

1. Epid. c6. 3. t. 18. 3. 121. b

Al. si. n. de est, multum, id potest per tempus, ac illud quod in etc.

in Prog. c6. 1. t. 24. 4. 194. h

Al. si. i. i. t. u.

in Prog. c6. 1. t. 24. 4. 194. h

3. Epid. c6. 3. t. 86. 3. 151. d

Ibidem. e

Ibidem.

Ibidem.

Ibidem.

3. Epid. c6. 3. t. 1. 3. 140. f

Ibi. t. 6. 141. d

Ibi. t. 84. 151. c

Ibidem.

Qua de causa rarus & Magnus Spiritus, Aliquibus semper delirantibus, Aliquibus nunquam, Aliquibus ad aliquod tempus contingat: ac de Differentia

Scriptorum Hippoc. & Thucydidis. CAP. 7.

Iam igitur tandem finem sermone imponere oportet, quod per tempus non idem est quod ad finem. Et quandoquidem hoc monstratum est, causam deinceps referemus, ob quam aliquibus deliris rarus & magnus per omnem morbum fit spiritus, aliquibus vero nunquam: & quibusdam per longius tempus, raro intercedente aut simpliciter diuerso, aut etiam contrario: quibusdam vero vice versa, raro quidem magnus & rarus, saepe vero aut contrarius, aut quoquo modo diuersus: quibusdam vero ex aequo uterque. In memoria itaque & hic reuocemus ea quae in primo libro sunt demonstrata, de simplicibus affectionibus. Dolorem etenim solum, in aliqua particula quae circa respirationes mouetur factum, paruam & densam efficere vniuersam respirationem monstratur: Delirium vero solum contrariam illi ipsi, raram videlicet & magnam: Augmentum autem caloris, magnam & densam: Et contrariam ipsi frigiditatem, paruam & raram. Si igitur a solo delirio respirationis ornatus & integritas confunditur, magnus & rarus erit spiritus perpetuo: Si vero a solo dolore, paruus & densus: Si vero ambo concurrant, & dolor vehementer superet, obscura omnino alteratio ex delirio erit: Si vero moderatus fuerit dolor, aut plus quidem ex dolore, minus vero ex delirio, respirationem alterari continget, aut vice versa, aut aequaliter iuxta utrumque. Neque enim delirium valde perfecte demoliri potest alterationem quae fit ex dolore, praeterquam si ipsum valde sit magnum & vehemens, dolor vero paruus & obscurus. At vero dolor ubi fortis fuerit, perfecte euincit respirationis difficultatem quae ex delirio induceretur, ut in totum ne compareat quidem. Sic etiam si cum alia quapiam affectione delirium complexum sit, respirationis speciem interdum aliam efficit, secundum quod aut superat aut superatur: aut aequa potentia praedita sunt, aut nunc quidem (si ita contingat) superat: rursus vero in alio tempore morbi superatur. Monstrabimus igitur quod etiam hoc ipsum in libris morborum popularium docet, per conscriptos in ipsis aegrotos. Monstrabitur autem euidenter & manifeste, ubi prius parum quiddam de Hippocratis voluntate ac proposito praefati fuerimus. Existimant enim veteres omnia quae aegris contingunt ipsum conscribere, velut Thucydides: verum res non ita habet, sed hoc ipsum est in quo vel maxime contraria sunt Hippocratis & Thucydidis scripta. Thucydides enim omnia scribit etiam idiotis nota, nihil ipsorum penitus praetermittens: Hippocrates vero pauca ex his quae ad totam affectionem pertinent, circa quam aegrotus est periclitatus: multa vero alia ab idiotis quidem neglecta, artificiosam vero & exactam cognitionem exhibentia, & quae etiam optimos medicos saepe latere possunt. Hic velox in interpretando, & nihil quod non magnopere iuuat scribendum sibi ducens, videbitur tibi rursus propria mente emoueri, quando etiam quae penitus non sunt facta aegro scribit, hoc ipsum in super indicans quod non sunt facta: Hic vero etiam ex factis plurima relinquens, minime videbitur in non factis tempus terendo delirare. Verum si meditatus fueris ob eandem causam, tum illa relinqui, tum haec scribi, tunc sane opinor te ipsum esse admiraturum: Neque enim vulgaria, neque quae quilibet medicus assequi queat, hic scripsit. Demonstratum est autem de his nobis, tum in alijs multis libris, tum in ijs qui sunt de Hippocratis dissectione scripti, nec minus etiam in ijs qui de Thucydidis peste. Horum igitur memor, haud difficulter intelliges ea quae dicuntur. Monstrabo enim (quamuis praeter opinionem hoc esse videbitur) multos difficulter spirantes esse in morbis popularibus conscriptos, verum Hippocratem nihil de difficili ipsorum respiratione dixisse, propterea quod manifesta erat & omnibus medicis conspicua. Si enim aut pectus, aut costas, aut locos circa clauiculas, aut fauces alicui inflammari contingat: & ob id paruus ac densus spiritus necessario sequatur, velut in priore sermone est demonstratum: Hippocrates neque difficili respirationis speciem, neque prorsus quod difficulter spirans factus est, scribere dignatus est. Multam enim & frequentem huiusmodi dispositionis speciem quotidie ferè videre est & in peripneumoniacis, & pleuriticis, & in angina, ac simpliciter in omnibus quibus aliquid circa thoracem ac pulmonem est inflammatum. Quin & ad hepar inflammatum, & praesertim gibbæ eius partem: & ad splenem inflammatum, & maxime ipsius caput: itemque peritonæum: eiusmodi difficili respirationis species consequitur. Immo etiam quibus venter inflammatus est, & magis si os & stomachus ipsius, & quibus pellicula aliqua, aut musculus circa praecordia, aut ipsum ad septum transversum, his omnibus paruus & densus fit spiritus. Saepe vero etiam intestinum aliquid gracile, & maxime quae iuxta ieiunum sunt, & supernae coli partes, maiori inflammatione correpta, adeo difficilem respirationem induxerunt. Per inflammationem autem nunc intelligendus est durus, & calidus, & dolens tumor, quemadmodum & Erasistratus vocare consuetudinem habet, & recentiores medici omnes: quandoquidem quod veteres Graeci phlogosin id nominauerunt, quod hodie phlegmonem, hoc est inflammationem dicimus, nemo ferè ignorat. Monstratum est autem in libro hunc praecedente, ob quid hydropicis & ijs qui se aut poru aut cibus supra modum expleuerunt, & praegnantibus, & qui prominentem ventrem habent, paruus & densus fiat spiritus, & vniuersim loquendo, omnibus quibus aliquid respiratorium organum coarctatur. Sic enim & anhelosis, & pulmonarijs, & suppuratis, & quibus spina dorsali magnopere distorta est, aut alius quilibet tumor memorabilis in quacunque praedicta particula existit, necessarium est paruam & densam spiritum

A spiritum ducere. Hi igitur neque vulgares quidem medicos latere possunt, sicut neque affectiones ipsorum, ad quas necessario sequitur spirandi difficultas. Nam & affectus manifesti sunt, & species dispositionis euidentis est, & plerisque tantum non quotidie contingit. Verum quod Hippocrates nihil ex tam manifestis scribat, saepe demonstratum est. Thucydides equidem quae circa aegros contingunt, velut idiora, idiotis conscripsit: Hippocrates vero ut artifex artificibus.

Qui Mos scribendi Hippocratis in Proprijs & legitimis libris Epidemicis, ac Cur in aliquibus aegrotis Respirandi Speciem tacuerit. CAP. 8.

Dicamus igitur iam etiam ipsos difficulter spirantes aegrotos, in quibus non dignatus est notum solum non speciem difficili respirationis, sed neque ipsum hoc solum simpliciter dicere, quod difficulter spirauerint. Quoniam vero septem sunt ex toto morborum popularium libri, & ex his septimus manifeste spurius esse omnibus videtur, immo & recentior ac subornatus: Quintus vero non magni Hippocratis Heraclidæ filij, sed iunioris filij Draconis: Secundus vero ac quartus, & sextus, ab aliquibus Hippocratis filij, ab alijs vero ipsius Hippocratis esse putantur, non tamen ut conscripti libri, neque ut graecis inuulgandi, sed commentarij potius esse: Quibusdam vero qui mihi exactius librorum vim expendisse videntur, a Thessalo conscripti esse quinque libri videntur: verum duo esse magni Hippocratis, & ob id sane inscripti illi esse, Libri ex parua tabella, Thessali videlicet, qui omnia quae pater ipsius scripserat, in idem coaequare studio habuit, quod nihil deperiret: solos autem reliquos ex his septem libris, Hippocratis magni esse ferè omnibus confessum est, nempe primum & tertium: Proinde rationi consentaneum mihi visum est, primum eos aegrotos qui in his libris conscripti sunt, in manus sumere: postea vero etiam eos qui in alijs morborum popularium libris proditi sunt, ipsis ita immiscere, prout sermonis progressus hoc ipsum sibi peculiariter postulauerit, immo etiam quaecumque in alijs ipsius scriptis de spirandi difficultate sunt dicta. Et sane primi omnium Anaxionis mentionem faciemus, quae velut ipse ait, Febris acuta apprehendit, lateris dextri dolor continens, tussiu aridas, neque expuit primis diebus. Et primum utique hoc ipsum monstrabimus, cur tandem cum breuiloquus sit Hippocrates, licuissetque ipsi per vnum nomen, quod pleuriticus erat Anaxion, dicere, sic relatis symptomatibus quae ad hunc morbum coincidere solent, per illa ipsa magis dignatus sit facere de ipso enarrationem. Neque enim aliàs hunc morum habet, sed penitus contrarium, ut videlicet ad vnum nomen & caput, partialia semper reducat. Neque vero verisimile est nunc eum fortuito sic scribere, qui neque vnum aliquid temere scribat. Quae est igitur causa? Singulorum morborum symptomata partim necessario, partim ut plurimum existerint. Eorum quae necessario existunt, plures sunt differentiae. Quaedam saepissime videntur, & ob id naturae morbi propria esse creduntur. Quaedam valde raro, & propter aliquod praecipuum quod priuatim coincidit. Hippocrates igitur cum consuetae species symptomatum extiterint, tunc sane solo vniuersali morbi nomine contentus est: cum vero aliquid ex raris incidit, post vniuersalem & communem totius morbi appellationem, statim illud ipsum discriminat. Quod si plures aliquando conspiciat affectionum species, quae singula supra communem & consuetam naturam propria discriminatione opus habent, tunc vniuersale quidem transgreditur: enumerat autem statim singula partialia, tanquam sane ex his etiam illud manifestum fiat. Pleuriticis itaque necessario accedit & lateris dolor, atque hic cum febre, & spirandi difficultas, & tussis: neque enim possibile est pleuriticum esse, cui non omnia haec adsint. Verum efferri quicquam ex inflammationis partibus vna cum tussi, non quidem necessarium est, ut plurimum tamen contingit. Sic vero etiam eorum quae efferuntur species subrubra, aut subflaua, aut spumosa existit. Quemadmodum autem in iam dictis, aliud consuetum, aliud peregrinum est: Sic etiam in ipsis quae necessario coincidunt, aliqua species saepissime, aliqua raro videntur. Hippocrates itaque in proposito nunc aegroti Anaxione, postquam particulares affectiones discriminatione indigebant, ut quae rarioris speciei essent, quibus ipsis distinctis, pleuriticus concursus manifeste cognobilis redderetur, superuacaneum existimauit scribere, quod omnino citra conscriptionem erat intelligibile. Febris enim, inquit, acuta apprehendit, & dextri lateris dolor continens, & tussiu aridas, tussiculas videlicet. Non solum igitur quod febris fuit, sed etiam qualis nam didicisti: acuta enim, inquit: Et non solum quod lateris dolor, sed etiam qualis, nempe continens: Et non solum quod tussis, sed etiam quae & quales, nimirum aridae, neque quicquam expuentes. In eodem autem hoc sermone didicisti, quod pleuriticus fuerit hic homo: in nullo enim ex omnibus morbis praedictarum affectionum concursus adest, praeterquam in pleuritide. Per vnum itaque sermonem, & quod cum pleuritide constitutus sit homo, & qualis haec ipsa fuerit, ostensum est. Quando vero spirandi difficultas necessario pleuritidem sequitur, scribere reliquit, quod aegre spirauit hic homo. Si quidem enim & de hac quicquam peregrinum ac rarum quod diceret habuisset, non utique tacuisset: cum vero, velut verisimile est, consuetam speciem seruaret, rationabiliter eam reliquit. Quemadmodum autem haec reliquit, sic alia adscripsit, quae neque necessario pleuriticis adsunt, neque ut plurimum, neque ex dictis intelligi possunt. Inquit enim, Sitticulosus, vigilans, vrinae autem coloratae, multae, tenues: deinde inferens, Sexta delirus, ad calaetoria vero nihil remittebat. Horum nihil neque necessario pleuriticis adest, neque ut plurimum. Si vero & septimae diei audieris enarrationem, adhuc manifestius cognosces voluntatem viri. Habet autem hoc modo:

Tertia Classis.

iii ij

Septi-

† Calaber ita uerit: & in titulo lari pp hoc alios sub nomine Hippocratis, quia Thessalica q pater suus scripserat in paruis tabulis, ituduit acerua re in id, ve nihil periret. vid et ca. i. libri tertij. vide etia. 6. Epi. loc. 8. ubi de parua tabella mentio fit.

3. Epid. c. 6. §. 2. 79. §. 1. §. 6. b

3. Epid. cō. 3. t. 79. 3. 150. b

Septima dolorosa, febris enim se extendit, & dolores non remiserunt, tussescq; infestabant, ac diffi- culter spirans erat. Hic sanè difficilis spirationis mentionem fecit, cum hominem inaequali collig- tionem faceret, inter alia etiã ipsam recensens, quã à principio quidem ipsi considerant, nō, ces- sauerunt tamen, neq; remiserunt. Febres enim etiã in super se extendisse ait: Reliqua verò tria ma- la (quatuor enim sunt comperta quã pleuriticum concursum perficiunt) in eodem statu permane- re ait, dolores videlicet, tussescq;, ac difficilẽ spirationem, ab ipsa morbi substantia colligens ac ra- tiocinationem faciens hominẽ dolorose habere ac affligi. Si enim ex affectionibus ipsi morbum constitutentibus, quatuor numero existentibus, tres quidem eodẽ modo habentes permanent, quar- ta verò etiã peior redditur, omnibus manifestum est qd homo male habuit. Quare palãm vides qd difficilis respirationis mentionem propterea fecit, qd ea opus fuerit ad constitutionis morbi; præno- tionem, aliã ipsius haudquaquam mentionẽ facturum. Et ob id primũ hunc agrum ex omnibus in manus sumpsi, vt ostendã qd non male nunc difficilis respirationis mentionem faciat, de qua in prin- cipio nihil dixit, qñ neque in totum ea opus erat. Si enim mentem adhibueris ad ipsam dictionem, inuenies ipsam hoc indicantem. Septima, inquit, dolorosa, nam & febris se extendit, inquit, & do- lores non remiserunt, tussescq; infestabant, ac difficulter spirans erat. Hic enim, velut dixi, vñ quidẽ malum extensum esse ostendit, reliqua verò manere in eodem statu. Nam quod ostendit per hoc quod non remiserunt/dixit, id ipsum etiã in reliquis, tussiculis videlicet & difficilẽ spiratione, ex cõmuni intelligere oportet, cum familiarissima sit eiusmodi interpretatio non Hippocrati solũ, sed & alijs veteribus ferme omnibus. Sicut enim dolores nihil remiserunt, sic etiã tussis infestabant, eodẽ modo scilicet, nihil remittentes: & difficulter spirans erat, eodẽ videlicet modo, nihil remitten- te difficilẽ spiratione. Quin & ipsa vox/erat/indicat similiter vt prius. Neque enim difficulter spi- rans fiebat dixit, quamuis dicere potuisset: & magis vtiq; qm omnia alia dixisset, si circa septimã tan- dem hæc affectio in super accessisset, & prius non fuisset: sed nec accedebat videlicet, omnino enim à principio ipsam cum alijs cõsistere oportebat. Recte itaque Hippocrates docuit, in principio qui- dem enarrationis ipsam relinquens, postea verò eius mentionẽ faciens. At verò in alijs multis egro- tis sicut in principio reliquit, sic neq; in progressu sermonis difficilis spirationis mentionem facere videtur. Ceterũ omnes ipsos deinceps adscribam, tum qui in primo morborum populariũ, vt dixi, tum qui in tertio sunt conscripti, vbi prius apposuero quã desunt adhuc expositioni in præscriptũ ægotum. Quemadmodũ igit qd difficulter spirans erat, ex ipsa morbi natura cognouissimus, etiã si non postea ab ipso Hippocrate dictum esset: Sic etiã qd difficilis spirationis species ipsi parua ac densa fuerit, non obscurum est, etiã si Hippocrates non scribat. Velut enim qd pleuriticũ difficulter spirant apparet, sic etiã qd parua ac densam spirationem habent. Diximus autem antea qd Hippo- crates nihil eorum quã etiã alijs manifeste cognoscuntur, scribat. At qui et delirauit hic homo, dicit igitur sic de ipso: ¶ Sexta delirius. Sed hoc quidẽ, nō vt t symptomã naturã suã animũ percillẽs, sed vt affectus accessorius ad fortes pleuritidas, non sanè alterationem ex dolore superaturum erat, neq; per se ipsum difficilis respirationis speciem formaturũ: verũ dolor in latere fortis existens per se ip- sum omnino respiratiõẽ alteraturus erat. Si autẽ iuxta materiã dolor obscurus erat, deliriuũ verò ve- hemens, omnino sanè aut perfecte delirium dolorẽ superasset, aut certe vt plurimũ: atq; ita per om- nem vtiq; morbum talis egrotus magnum & rarum spiritum duxisset, aut plurimũ quidẽ hunc, rarerent autẽ paruum & densum: & hoc Hippocrates penitus significasset, velut in adolescente in Melibœa: huic enim distentio quãdã submollis circa ilium erat, sed & magnopere desipiebat. Scri- bit itaq; de distentione quidẽ sic: ¶ Ilij distentio submollis, oblonga ex vtrisque. De desipientia ve- rò sic: ¶ In decima die delirauit sensim, in decima quarta die multum delirabat, in vigesima furiebat, inquit, Sola itaq; vox eẽ quãdã. i. furiebat, sufficiens est ad delirij magnitudinẽ indicandã. Sed & qd moderatus esset ac taciturnus adolescens, non parum magnitudinẽ delirij auget: si quidẽ sanè & in prædictionum libro, responiones temerarias, nedum deliria ipsa, malas esse ait in moderatis: neque enim alterius rei gratia in decimã diei enarratione, ea quã ad mores adolescentis pertinent adscri- psit. Vt verò ne putaremus, propterea qd scriptum est/delirauit sensim/simplex quoddã & vulga- re esse delirium, ob id sanè inferat/erat autẽ moderatus & taciturnus/per quã omnia vehemẽtiã de- lirij indicauit. At verò distentionẽ circa ilium ex vtrisque lateribus, fortassis putauerit aliquis paruum ac densum spiritum efficere. Verum per ea quã de ipsa scripsit, rationabiliter ostendit ipsam à de- lirio victam esse: neq; enim simpliciter dixit/erat autẽ circa ilium distentio/sed apposuit/submollis/ ostendens qd non fuerit cum magno tumore. Molle. n. quod hoc loco Hippocrates Laparon dixit, vacuum significat. Ex eo verò qd oblonga/dixit, contrarium ostendit ei quod ipse sæpe dicit/ilio re- uulso. Cum enim à septo transuerso tenditur, tunc quidẽ reuellit, ac totũ occultatur, ad thoracem tractum: cum verò ab aliqua infra sita particula, tunc sanè oblonga ipsa tensio apparet: non est enim quicquam ante situm quod ipsam occultet, velut in thorace sunt tum costæ spuria, tum ipsum pec- tus. Non solum igitur ex his palãm est, qd parua omnino fuerit affectio circa ilium ad difficilis re- spirationis generationem, sed & ex eo qd Hippocrates de ipsius dolore nihil adscripsit, nō taciturnus, si quidem dolorosum fuisset, cũ hic ipsi mos sit, vt nihil eiusmodi rerum negligenter prætereat. Si quidem igitur hæc ipsa omnino erant parua, neq; enim tumor aliquis magnus erat in ipso, neq; do- lor,

Ibidem.

† Calaber vi- detur legisse, vbi nota, dicit enim egrotus: meo melius, ne que enim plen- ritis necessario est morbus cũ delirio.

* Hypochon- driũ: & sic de- inceps.

Ibi. t. 87. 151. g

A lor, neq; septum transuersum premebat, sed secundum ventrem totum extendebatur: delirio verò contrã nihil deerat quo minus & maximum & grauissimum esset: pro ratione vtiq; ab ipso penitus superata est affectio circa ilium, vt ob id per omnem morbum respiratio rara & magna sit facta. Et propterea Hippocrates vtriusq; simul meminit, nempe & speciei difficilis spirationis, & affectio- nis circa ilium. Habet autem dicitio ipsius hoc modo: ¶ Spiritus rarus, magnus, per tempus, ilij di- stentio submollis. Vt ne quis negligenter prætereat sermonem, sed ex ordine consequentes inter se duas legens affectiones contrariam difficilis respirationis speciem operari solitas, consideret causã, cur perfecte quidẽ superet delirium, vincatur autem distentio circa ilium. Verum nos sanè cau- sam diximus, & mentem ac sententiam viri exposuimus: & oportet iam transiitione facta, reliquam propositi sermonis partem explicare. Quando enim delirium perfecte vicerit contrariam affectio- nem, ipsum solum per propriam vim respirationem alterat, velut in præscripto dictum est adoles- centulo, qui in tertio morborum popularium vltimus recensetur. At verò qd etiã dolore perfecte exuperante, nihil appareat præterea ex difficultate spirandi quam delirium inducere solet, in Ana- xione monstratum est, qui & ipse in tertio popularium morborum scriptus est octauus à pestilentĩ constitutione. In ipsa autem Dealcis vxore, cuius etiã antea mentionem fecimus, octaua ab hoc, B decima quarta post pestilentem constitutionem scripta, vt plurimum quidẽ delirium exuperat, rarerent verò exuperatur: verum verba paulo antea quando exponebam quid significet/per tempus/ adscripsi: Nunc verò affectiones ipsas pugnantes referam, secuturus & hic sermones ab Hippocrate prolatos. Nulla itaq; dolorosa affectio huic mulierculã accidisse videtur, præualuit autem perfrigeratio, marcescente insita caliditate: ex eo enim quod scriptum est de ipsa, ¶ Febres ad manum te- nues, extremarum partium frigiditas: hoc ostenditur, & ex eo qd per omnem morbum contegeba- tur: cum enim dixisset, Ab initio autem contegebatur: postea in fine totius narrationis, Semper con- tegebatur, ait. Quin & ex mœrore initium sumpsisse, his consentit. Inquit enim, Febris horrida ex mœrore corripuit. Sed & ipsa febris horrida iuxta eãdem causam facta est. Et sanè etiã hoc, quod potus ventrem penetret ac percurrat, neque paruo tempore consistentes, maximum signum est innatam caliditatem extingui. Quin & cutis arida nihil aliud est quam reliccata. Deperit autẽ vnã cum eiusmodi siccitatibus innatus calor. At verò qd hæc omnia in ipsa facta sint, ipsa dictionum se- quela ostendit. ¶ Decima septima enim, inquit, iritationes à ventre turbulente, postea verò ipsi potus percurrebant, neq; consistebant, omnino nihil sentiebat, cutis aridã circumtensio. Rationabiliter igitur per omnem morbum magnus & rarus spiritus præualuit: intercedebat autem aliquando etiã C breuis, ad perfrigerationes consequens. Mentionem autem faciam etiã nunc ipsius dictionis, ve- lut antea iam adscripsi: ¶ Decima quarta spiritus rarus, magnus, per tempus, & rursus breuis spira. Vigesima: sermones multi, rursus sedata est, taciturna, breuis spira. Vigesima prima mortua est. Huic ad finem spiritus rarus, magnus. Hic igitur delirium perfrigerationem superabat, & propte- rea raro quidẽ breuis spira, per omnem verò morbum longispira obscurata est. Vice versa porò in Pythione cuius iam antea memini, breuis spiratio per totum quidẽ morbum erat, raro autem quãdã longa spiratio contingebat: Atq; id iuxta rationem: duã enim opponebantur delirio af- fectiones breuis spirationis causã, dolor & perfrigeratio, quã ambæ parua respiratiõem facere solent: verum dolor cum densitate, perfrigeratio verò cum raritate. Quod itaq; delirauit, sæpe scri- ptum est apertis verbis ab ipso Hippocrate, vt hoc quidẽ neminem latere possit: sed neque do- lor circa alium, nam & hic aperte sic scriptus est: ¶ Iuxta alium grauitas cum dolore. Quod verò perfrigeratus fuerit, & insitus calor contabesceret, clarum ex his fit: ¶ Secunda circa medium diem frigiditas extremarum partium, verum magis circa manus & caput. Deinde consequenter in ter- tiã diei enarratione: Sero circa Solis occasum subfrigefactus est parum. In quarta autem die non so- lum frigiditas, sed etiã qd recalcatus sit post tempus, adscriptum est. Clarius autem adhuc de octa- ua die narrans: Mane quidẽ dormiuit, inquit, parum: Statim autem frigiditas, sero excalcatus est rursus. Item in decima die, Rursus multa frigiditas, ait. Ex his igitur manifestum est qd & frigiditas erat, non solum dolor & delirium, in Pythione. Quod verò præualuerit quidẽ breuis spiratio, fue- rit autem & quãdã longa spiratio, perspicuum ex secundã diei enarratione redditur, sic enim scri- ptum est: ¶ Breuis spira ad tempus multum. Hoc enim quod ait/ad tempus multum/indicat non so- lum esse breuem spirationem, sed ipsam longam spirationem ab illa superari. Porro hic Pythion in tertio morborum popularium scriptus est tertius post pestilentem constitutionẽ. Quare licet vni- cuique per se diutius in ipsius senis sermonibus immorari ac conuersari, ne nos omnes ipsos adscri- bendo, longum sermonem faciamus.

4. Epid. cō. 3. t. 87. 3. 151. g

Ibid. t. 86. e

Ibidem.

Ibidem. c

Ibidem. t. 74.

Ibidem. t. 78.

Ibidem.

Nihil Superioribus capitibus omitti, quod Galeni Sententiã aduersaturus. C. A. P. 9.

Ceterum qd nullam dictionem, quã his quã nobis dicuntur contraria sit, volentes præterul- mus, maxime vtiq; credibile fiet huic, qui ad ipsos libros legendos accesserit. Atq; ea gra- tia indicamus nos, tum in quo libro ager, de quocunque tandem nobis singulatim differentibus sermo contingit, scriptus est: tum quotus est, aut à principio aut à constitutione numerandi exor- dio factus: vt nequis cunctetur ob hæc & circa inuentionem pigrescat, atque aut citra experimen- tum nobis credat, quod minime experimus, aut nos suspectos habeat tanquã qui perperam adscri- bamus.

Tertia Classis.

iii iij

bamus.

hamus, quod multi expositores fecerunt. Verum illi propterea libros silent, ac volentes caelant ex quibus singulatiim adscribant dictiones. Nos vero non ipsos solum libros, sed & locos ac capita indi-

Quod in Singulis agrorum primi libri de Vul. mor. Omnia ijs, quae ante dicta sunt ascriptentur.

CAP. 10.

Porro quod ex propositis adhuc deest, id sermone addamus, omnium agrorum qui in primo & tertio morborum scripti sunt censura facta, a primo usque ad vltimum omnium, eodem ordine sermonem facientes, quem ipse in scribendo obseruauit. Primus itaque omnium Philiscus, quod quidem delirari, ac magnum & raram spiritum habuerit, superioribus sermonibus monstrauimus. Quod vero neque dolor quispian ipsi fuerit circa vllam aliquam partem, ex quibus affectis paruam ac densam fieri respirationem dicebamus, nunc ostendemus, ipsa etiam hic Veteris dictione in memoria reuocata, quae sic habet: Splen eleuatus est orbiculari gibbositate. Minime enim etiam alias dolorosum est viscus splen, neque septum transversum premit similiter ut hepar & veter, nisi maximum sanè habeat tumorem circa caput, quod in Philisco non erat: & ob id splen ipse sufficiens minime erat, ut spirandi difficultatem ex delirio inductam superaret, cum neque dolorosus esset, neque septum transversum premeret. At vero Silenus qui deinceps scriptus est, cuius item in superioribus sermonibus post Philiscum mentionem fecimus, quod raram & magnum etiam ipse habuerit spiritum, & quod delirari, illic ostendimus: Quod vero nullam affectionem habuerit, quae delirium superare poterit, hoc loco demonstrabitur. Et enim tertiae diei ipsius morbi enarratio sic scripta habet: Illi distentio ex vtriusque oblonga ad vmbilicum submollis. Igitur & ad vmbilicum secedebat distentio, & neque dolor quispian neque tumor memorabilis erat. Quin & quod in fine dictum est, illi palpitatione neque ipsum sufficiens est difficilis ex delirio respirationem alterare. Dictum enim secessisse iam est, aut dolorem esse oportere circa aliquam partem, quae per respirationes mouetur, aut aliquod ex respirationis organo coarctari, ut paruus & densus spiritus fiat. Igitur neque Silenus hic, neque prior Philiscus aliqua aliam affectionem habuit, respirationem alterare potentem, praeterquam delirium. Neque enim dolor, neque compressio organorum respirationis, immo neque perfrigeratio aliqua aderat, quale in tertio morborum popularium, Pythioni & Dealeis uxori factam esse ostendimus. Ceterum tres deinceps huius, scriptos, Hierophontem videlicet & Philini uxorem itemque Epicratis reperias, si diligenter enarrationes de ipsis perlegeris, minus delirium habere, quam ut iuxta hoc respiratio ipsa alterari possit. Immo Hierophonti splen eleuatus est, & illi, ait, distentio, neque apponens submollis, neque oblonga, neque ad vmbilicum. Quare huic partes circa septum transversum inflammatae fuerunt, quod ipsum septum primum & principalissimum respirationis organum esse, nobis in commentarijs de causis respirationis est monstratum. At vero, Philini vxor dolebat, inquit, cor & ilium dextrum. Epicratis vero vxor non solum cor dolebat, sed & lateris, ait, sinistrae grauitatem cum dolore habuit. Ob id igitur neque adscripsit vlli horum paruam & densam spiritum, sed penitus obtulit, morem hunc habens, vel ut etiam antea indicauimus, ut quae omnibus manifeste cognoscuntur, relinquat. Manifestissima autem & omnibus nota erat, velut item ostendimus, respirandi difficultas iuxta paruitatem ac densitatem, quam necessario praescripti tres agri habebant. Quin & Cleanactides qui post scriptus est, eadem necessario similiter difficulter spirabat, ob sinistrae lateris dolorem. Verum neque in hoc quicquam scriptum est de difficilis spirationis specie, ut quae citra scripturam intelligi possit: neque vero delirari hic Cleanactides. Qui vero post eum scriptus est Meton, neque quae dolorem inferre posset, neque quae aliquod respirandi organum coarctare valeret, affectionem habuit, immo neque delirium vllam morbosam hypothefim: Verum quid praeter opinionem, & quod occurrere non valde solet, ipsi accidit. Quinta enim die sanguine ex naribus effuso, & sudore excludo, perfecte iudicatus est. Sanguinem igitur effundebat adhuc etiam post iudicationem, vigilans existens: immo & delirabat, inquit, quamuis ante iudicationem penitus non deliraret: & ob id etiam nos diximus nullam morbosam affectionem delirij ipsi assuisse. Verum sic delirabat, velut ebrijs ex capitis repletione contingit: ob hoc autem, & quae deinde dicitur, iudicabat, vocem Hippocrates scripsit, ut ostenderet similitudinem ad ebrietatem ipsi factam, ex capitis repletione. Peruenit enim non pauca sanguinis copia ad ipsius caput, velut ex his quae conuenerunt coniectare licet, ob quam sanè totus morbus est iudicatus, suscipiente nimirum capite omnem ipsius affectionem. Verum ex hoc sanguine non parum, statim in quinta die impetuose excretum est cum sudore: multo vero magis quae euacuarum est: in capite remansit, quod ipsum grauauit, & hominem delirare coegit. Vnde sanè

1. Epid. c. 3. t. 18. j. 121. b
Ibid. t. 19. c
A Ibid. t. 20. 122. a
B Ibid. t. 21. c
C Ibid. t. 22. f. g
D Ibid. t. 23. 123. a
E Ibid. t. 24. d
† Interps. verbi παραφροσεν contineat cum παραλέγειν vtriusque; n. sapissimè delirare uerit, cui in Gal. ex Hippocrate. in 7a alteri ab altero distinguat. Minus enim malum est παραλέγειν quae παραφροσεν. vide et li. 3. de respirandi diffic. ca. xi. p. p. sine, vbi dicitur Gal. hoc tractat. Antiqua translatio verbi παραλέγειν ad verbū vertit, βρετολογ, παραφροσεν, verò delirare.

A sanè Hippocrates postquam dixisset, Balneis circa caput vsus est, Sanguinem ex naribus saepe post iudicationem fundebat, ait. Quare in hoc non solum nullum difficultis respirationis modum scripsit, sed neque an prorsus difficulter spiraret. Neque enim quomodocumque delirantibus, aut ebrijs, sed solis desipientibus magnis & raris sit spiritus: atque hoc est quod in praenotionibus ait, Spiritus magnus, & per magnum tempus desipientiam significat. Ceterum agrotus qui post ipsum scriptus est Eralinus, necessario difficulter spirabat: relicta autem est difficilis spirationis species, ob sepe dictam causam. Nusquam enim vllam aliquam dolorosam affectionem, aut respirandi organa prementem, praedixisse ipsum apparet, atque deinceps sequentem difficilem spirationem adscripsisse, sed vbique velut omnibus notam reliquisset. Quod vero fuerit eiusmodi affectio ipsi Eralino, clarum fecit cum dixit, Illa sublimia, distentio cum dolore. Magnitudinem enim inflammationis declarat, ob quam tantum homo delirabat, non tamen difficilem spirationem delirio propriam habebat: aut certe huius, omnino metuentem Hippocrates fecisset. Quemadmodum enim paruam & densam in doloribus contingentem ipse semper relinquere reperitur, propterea quod est manifesta: ita cum eam quae in delirij contigit non rambiguam, nusquam relinquat, neque indefinitam praeterit. Equidem quae in Critone post eum consequenter scripto acciderunt, manifestam causam habent. Cum enim secunda die mortuus sit inopinatissime, velut ex ipsa narratione discere licet, merito de respirationis difficultate quicquam dicere Hippocrates reliquit, aut quae qualis ea fuerit non obseruauit, aut quae mentionem eius facere non dignatus: vtriusque enim rationi consentaneum existit: Quod non obseruauit quidem, tum ob mortis velocitatem, tum propter symptomatum perterrefactionem: neque enim paruam miraculum est, hominem obambulantem, & consueta vitae munia obeuntem, deinde magnum pedis digitum vehementer dolentem, prima die paululum subcalfactum esse, sequenti deinde mortuum esse. Cum igitur nulla mora interim facta sit, sed velociter homo morti concesserit, non autem simpliciter desipuerit, sed, ut ait, furierit, impossibile erat obseruare quomodo respirauerit. Et enim furiosus ne prope quidem accedere sustinemus, verum elongatur omni modo, formidantes ne quid mali etiam nobis affricent. Aut igitur non obseruauit, ut diximus: aut non dignatus est speciei difficultis respirationis mentionem facere, propter inopinatum tot symptomatum concursum, ad quem solum nos mentem adhibere conuenit, & non circunduci ac distrahi ad ea quae per alios agrotos inueniri possunt. Consequenter porro Clazomenium describit, qui caput & collum ac lumbos, ut inquit, a principio dolebat: verum haec non sufficiebant ad spiritum paruam ac densam efficiendum, nisi de collo sanè hoc dicere velimus, verum de hoc in progressu sermonis determinabimus: at vero illum cum tumore eleuatum, sufficiens erat. Quare tamen hic desipuit, non tamen propriam desipientiae respirationis speciem habuit, cum nimirum praedictae dolorosae affectiones exuperarent. Ceterum Dromadae vxor quae post hunc sequitur, quam etiam statim a principio huius sermonis apposui, non solum desipuit, sed & magnum & raram spiritum habebat, cum neque circa thoracem, neque circa ilium, vlla affectio esset, quae paruam & densam spirationem efficere ex natura sua posset. Ob id igitur & Hippocrates omnia quae mulierculam ipsam apprehenderant exacte describens, Circa ilium, inquit, dolere cepit, & anxia, implacida: vitiatas videlicet humoribus illis os ventris mordentibus, non tamen vlla inflammatione existente, neque etiam aliqua alia affectione, a qua paruus & densus spiritus produci solet. Et sanè in hac narratione paululum progressus Hippocrates, vbi scripsit, illi dolor/anxia/apposuit. Et deinde rursus/anxia siticulosa. Neque igitur quicquam eorum quae circa ilium aut thoracem fiebant, sufficiens erat delirium exuperare. Sed neque calor innatus extinguebatur, quemadmodum alijs sic contingisse ostendimus. Quare pro ratione, cum nulla affectio ex ijs quae delirio oppositae sunt, respirationem alterare posset, magnum & raram spiritum huic foeminae fiebat. Quando vero adscriptum est & hoc/ statim reuulsus/ hoc ipsum adhuc me indicare ac adnotare nunc oportet, ne quis suspicetur nos id segniter praeterituros fuisse. Verum nunc sanè id exponere non est tempestiuium, explicabitur autem in sequenti libro vna cum alijs quae similiter sunt dicta. Ceterum in praesenti sermone reliquos adhuc tres agros in manus sumemus, qui quidem & ipsi desipuerunt, non tamen propriam delirio, difficultis respirationis speciem habuerunt. Ob id in primo quidem scriptum est: Illi dextri dolor, inflammatio submollis ex interna parte, ex ea videlicet quae ad septum transversum vergit. In secundo vero, Circa ilium tumor eleuatus cum dolore, & paulo post, Illi dolor: & rursus deinceps, Circa claviculam sinistram dolor permanebat. In tertio autem agroti (muliercula vero erat haec velut etiam praecedens) Capitis, inquit, & colli & pectoris dolor fortis: & paulo post, Dolores permanebant.

Ex singulis Agrorum tertij lib. de Vul. mor. Testimonia, quae superiora Gal. dicta confirmant. CAP. 11.

Atque hi qui quidem sunt quatuordecim agroti ex primo libro morborum popularium, eodem ordine ab Hippocrate, quo etiam nos ipsorum mentionem fecimus, conscripti. Porro libro tertio morborum popularium duodecim sunt ante pestilentem constitutionem agroti, sex & decem vero post eam, qui omnes consentiunt cum ijs quae a principio, ut constanter pronuntiata supposuimus. Pro comperto autem habeo, quod si relinquam ipsos & permittam ijs qui volunt in omnibus consensum intueri, ut priuatim & per se ipsos narrationes a se conscriptas legant, non Tertiam Classis, iii iij p. area

in Prog. c. 5. t. 124. 4. 194. h
1. Epid. c. 3. t. 25. 3. 124. f
Ibid. t. 26. g
Ibid. t. 27. h
Ibid. t. 28. 125. b
Ibid. t. 29. d
Ibidem. t. 30. e
Ibidem.
Ibid. t. 31. g
Ibidem. h

pterea vt longiores vitem sermones, hoc facere videbor, sed quod non possim pronuciata a prin. E cipio supposita per totum sermonem conseruare ac tueri. Si vero omnes deinceps recenseam, nu- gator & loquaculus esse videbor, vt qui ea quae quisque per sese expendere sufficiebat, ipse frustra adscribit. At vero si penitus me alterum absurdum incurere oportet, aut videlicet suspitione falli dogmatis, aut loquacitatem: reperio autem loquacitatis aliqua solatia, suspitionis vero nulla: honestius vti que fuerit de omnibus dicere. Quae igitur sunt loquacitatis solatia? Primum vt paucis per- curram ipsos aegros, neque amplius similiter immorer singulis, sed nudam solum faciam mentionem. Alterum vero vt adhorter eos qui neque tam pauca sustinent audire, quo ea transgrediantur, & ne scripta quidem esse putent. Quemadmodum enim in splendida epulatione cum multa sint appa- ra, alius aliud eligit, hoc quidem vt suauis, aliud vero vt profuturum: sic etiam sermonum apparatus opiparum esse oportet, electionem autem in vrentibus.

Ordo Aegrorum tertij libri Epid. ante Pestilentem constitutionem.

Primum itaque omnium aegrotus nomine Pythion, ex ipsa narratione manifestus fit quod nulla diffici- lis respiratiois hypothesim habuerit. Secundus vero Hermocrates, Caput, inquit, dolere ince- pit & lumbos, illi distentio submollis: non tamen infra & ad vmbilicum ipsa tensio processerit, aut quod oblonga fuerit, adscripsit: ex quo clarum fit quod a septo transuerso inflamato ilium reuellebatur: & ob id etiam submolle apparebat, vt quod nullam propriam haberet inflammationem. Hic igitur etiam si delirabat, tamen ipsum delirium ab alio maiore affectu superabatur: quemadmodum etiam in tertio & quarto quintoque ac sexto. Etenim in tertio, illi dextri distentio submollis scripta est. In quarto vero illium dextrum distentum fuit, & ad interna processit. In quinto autem collum do- lorosum habebat. Verum in sexto aegroto (erat autem haec muliercula) praefatus Hippocrates, Haec incipiente morbo dolebat fauces, & ad finem ruborem habebat, gurgulio reuulsus, fluxiones multae, tenues, paruae, acres, tussiebat, maturum autem nihil efferebat: paulo post ait: Erat autem & quid innatum tabidosum. Quare manifesta etiam in hac fit affectio praedominans, in respiratiois organis consistens. At vero eam quae inde sequitur enarrans aegrotam, hoc modo auspicatur: Mulier anginosa circa Bitonis: progressus autem, inquit, spiritus sublimis: quod ipsum etiam in pro- gressu sermonis exponemus. Nunc vero quod propositum est absoluamus. In octauo vero deinceps aegroto scriptum est: Illi distentio submollis ex vtriusque. In nono vero, Dolores circa ilia. Verum haec sane muliercula non desipuit. Quae vero sequuntur duae mulierculae, ex corruptione foetuum male habuisse ait. Affectioes vero quas recenset de ipsis, vt vniuersim pronunciemus, vterorum in- flammationes sunt: particulatim vero quae ad eiusmodi affectioes etiam alias consequuntur. Po- stremam vero quae adhuc restat, cor doluisse ait, non apponens vocem, anxia. Quin & frigidum sudasse, & per omnem morbum horridam fuisse, ac magnopere perfrigeratam, vt vix recalferi po- tuerit, aut penitus non recalfecta sit. Quare manifestum est etiam hanc omnino secundum vtraque affectioes, tum doloris, tum perfrigerationis, breuis spiram fuisse: non tamen dignatus est in hac Hip- pocrates difficilis spirationis mentionem facere, vt quae valde esset manifesta.

Ordo Aegrorum tertij libri Epidem. post Pestilentem constitutionem.

Consequenter autem sequitur pestilens constitutio, postquam rursus primum quidem agrum Pa- rium scribit, in quo circa finem sermonis, vbi quae in toto corpore continenter permalerint scri- bit, habetur & hoc: Cum doloribus vigilans. Secundum vero in Thaso de quo ait: Tussis autem con- tinentes, humidae, multae. Tertius est Pythion, quem iam antea explicauimus. Et quartus phre- niticus. Et quintus cui repente dextrum femur dolere incepit, & cum fluxio in partes circa caput cõscenderet, statim quidem delirauit, & statim item mortuus est, similiter vt is qui in primo morborum popularium dolore circa magnum pedis digitum oborto, secunda die mortuus est. Quare in his de difficili respiratioe penitus nihil scripsit ob causas, quas in illo ipso iam ante retulimus. Sextus deinceps neque desipuit, neque aliam quandam affectionem spirationem aegram inducentem habuit. Septimus autem aegrotus, virguncula est, quae ob sanguinis multitudinem sic circa caput infesta ta est, velut in primo morborum popularium septimus item ex ordine aeger, cui sanguis ex nari- bus profluxit. Quare quae iam de illo diximus, ea etiam huc transferantur. Octauus porro agro- tus Anaxion est, de quo in superioribus egimus. Nonus autem tum virgunculae, tum illi in primo libro morborum popularium, cui ex naribus sanguis profluxit, consimile totius morbi hypothesim ha- buit. Decimus vero qui est in Abderis Nicodemus, delirauit quidem semel in sexta die, die vigesi- ma per sudorem iudicatus, cum visus esset sine febris esse, rursus febricit, & rursus paululum delira- uit. Scribit de ipso etiam haec: Exacerbationes autem & dolores huic ad finem. Verum qui non dolores, quae fuerit fortassis aliquis: cordis equidem dolore ipsum statim in principio imperitum fuisse dixit. Paululum autem inde progressus, dolores omnium, scripsit. Ob id igitur & delirium, quod exiguum & per modicum omnino durans tempus illi factum esse dixit, respiratioem non alterauit. Deinceps porro consequenter est muliercula quae ex mœore in morbum incidit, in qua scribit: Dolores magni, continui. Quin & conuulsiones multae, ait. Caeterum in aphorismis de conuulsionibus hoc modo scribit: In febribus spiritus offendens, malum, conuulsionem enim significat. Itaque species difficilis respiratiois huic mulierculae, partim iuxta dolores, partim iuxta conuulsiones fiebant.

3. Epid. c. 3. f. 130. h

A Ibidem. t. 19 133. h

B Ibidem. t. 2. t. 1. 135. c

C Ibidem. t. 2. c

D Ibidem. t. 3. f

E Ibidem.

F Ibidem. t. 4.

Ibid. t. 5. 137. c

Ibid. t. 6. 138. h

Ibidem. t. 7. & 8. 239. b. c

Ibid. t. 9. 140. b

Ant. habet morbo.

A Ibid. c. 3. t. 72. 147. f

B Ibidem. t. 73. 148. c

C Ibidem. t. 74.

D Ibidem. t. 75. 149. c

E Ibidem. t. 76.

Ibid. t. 77. h

G Ibid. t. 78. h

Ibid. t. 79. 150. b

Ibidem. t. 80. d

Ibidem. t. 81. f

Ibid. t. 82. f

Aphor. 68. Ext. ord. 34. g

A fiebant. Ob id igitur quamuis delira esset, tamen magnum ac rarum spiritum non habebat, vt qui ab alijs duabus fortioribus affectionibus superatus esset. Postea vero virgo in Larissa sequitur, quae duodecima post pestilentem constitutionem ab Hippocrate est cõscripta, & ob sanguinis multitu- dinem aegrotauit, & per fluxum sanguinis ex naribus iudicata est, itemque per sudores, & fluxum menstruorum tunc primum conspctorum: quae ipsa etiam nullam vilius alicuius difficilis respira- tionis structuram habuit. At vero Appollonio in Abderis, qui inde sequitur. Illi dextri, inquit, eleuatio cum dolore. Quin & quae semper fuerit magnis visceribus praeditus, & quod dolor circa ilium ipsi extiterit familiaris, hoc ipsum sane in principio narrationis scriptum est. Nihil igitur miri est ip- sum quamuis delirauerit, non tamen respiratiois speciem delirio propriam habuisse, cum videli- cet ita affectionem dolorosam magnam in illo possideret. Deinceps ab hoc sequitur mulier, quae in Cyzico gemellas puellas peperit, de qua sic scripsit: Capitis & colli grauitas cum dolore, quare etiam spirandi difficultas secundum hanc ipsam affuit. R. estant post hanc duo adhuc aegroti in ter- tio morborum popularium libro, vxor videlicet Dealcis, & adolescens in Meliboea, qui ambo & delirauerunt, & magnum ac rarum spiritum habuerunt: de quibus in superioribus sufficien- ter diximus. Caeterum cum hic liber iam ad iustam magnitudinem peruenierit, de reliquis omni- bus, quae de difficili spiratione a senes tradita sunt, in sequenti libro videbimus.

3. Epid. c. 3. t. 83. 150. h

Ibidem. t. 84. 151. b

Ibidem. t. 85. e

Ibidem. t. 86. d Et. t. 87. g

GAL. DE DIFFICULTATE RESPIRATIONIS

LIBER TERTIVS

Iano Cornario medico interprete.

ARGUMENTVM LIBRI

Quae Caeteris libris Epidemicis qui Hippocrati ascripti sunt, continentur, ijs quae primo lib. de Diff. resp. ostensa sunt, astipulari.

Quid Superioribus libris Actum sit, Quid hoc agendum, ac de Authoribus librorum Epidemicorum. CAP. I.

Vniuerso de difficultate spirandi sermone in duplicem doctrinae modum a no- bis diuiso, in primo equidem libro, quae medicum de ipsa cognoscere oportet vna cum proprijs demonstrationibus ostendimus: In secundo vero qui hunc praecedat, & hoc ipso tertio, omnium quae ab Hippocrate de spirandi difficultate dicta sunt in omnibus ipsius scriptis, expositionem facimus. Qua re, qui ipsorum tamen artis operum studiosi sunt, nihilque de veterum dictis curio- sius inuestigandum (velut ipsi aiunt) censent, omnia quae cupiunt ex primo li- bro, sufficienter habebunt: Qui vero et Hippocratis sententiam de his discere ex- pectant simulque possunt, ex his sane libris eam colligent ac assequent. Appetere itaque cognoscere ea quae ab optimis dicta sunt, commune est omnium natura honestatis studiosorum. Verum posse et ipsa discere, longiore tempore indiget, neque similiter omnibus expositum existit: plerique enim praemulti- tudine negotiorum, ocio ad optima prosequenda priuantur. Haec sane cum nos non lateant, ea quae maxime ad artis opera pertinent, in primo horum commentariorum explicauimus: verum Hippo- cratis sententiam per reliquos duos libros exponimus, quorum alter secundus est, alter tertium locum occupauit ordinis a principio constituti. Et oportet sane eum qui ea quae in hoc ipso dicuntur asse- qui velit, prius diligenter secundum librum verasse, in quo primum totam mentem ipsius Hippo- cratis ostendimus, quod nihil vulgare, neque eorum quae vulgus medicorum nouit, scribere dignetur: Deinde ve- ro & particulatim omnes ex primo & tertio morborum popularium aegrotos recensimus, demonstra- tes quae in multis, quamuis difficulter spirare necesse erat ipsos aegros, tamen non adscripsit, quemadmo- dum neque alia multa quae ad ea quae scripta sunt, necessario consequuntur. Quae enim quispiam ab ijs quae Hippocrates, inquam, dixit incitatus, citra hoc quod ab ipso ea discat, inuenire potest, haec non pu- tauit scribere oportere. In multis vero et ipsam difficilis respiratiois speciem ipsis narrationibus de aegrotis adscribit, quando aut non necessario sequitur aegrotos, aut non promptum erat cogno- sci ab ijs qui ipsius scripta legunt. His igitur scopis etiam nunc adhaerentes & intenti, postquam primum & tertium morborum popularium in superioribus exposuimus, rursus a secundo initium facimus, ipsique etiam reliqua Hippocratis scripta connectemus. Quemadmodum autem primus & tertius, non solum ab Hippocrate compositi esse videntur ijs qui optime de his sentiunt ac iur- dicant, sed etiam ob speculationis familiaritatem mutuo inter se connexi, eodem modo, opinor, habent ea quae in secundo & quarto ac sexto habentur. In confesso est enim iam, etiam hos Thel- salum Hippocratis filium composuisse, vt qui in parentis tabulis aut chartis siue pellibus & mem- branis

branis quibusdam commentarios repererit, ipseque etiam aliqua, eaque non pauca, de suo addiderit. E
At vero quintum & septimum morborum popularium, non videtur mihi quisquam genuina Hippo-
cratis doctrina dignos censere; & ut ego sentio, neque quartum; quamvis quidam etiam hunc
a Thessalo compositum esse putent. Caterum praenotionum liber, & aphorismi, & liber de aquis
locisque ac aere, ampliusque liber de victu in morbis acutis, quem aliqui ad Cnidias sententias inscri-
bunt, non praeter rationem Hippocratis scripta esse creditum est. Horum igitur ubi visus postula-
rit, mentionem faciemus: itemque aliorum, qui partim ipsi Hippocrati, partim Euryphonti &
Thessalo ac Polybo, ut autoribus deferuntur.

Coniugationes Difficilium Respirationum ex secundo & sexto lib. de Vulg. morbis. CAP. 2.

Ordiamur itaque iam expositionem a dictione in secundo morborum popularium scripta, que
hoc modo habet: || Spiritus parvus densus, magnus rarus, parvus rarus, extra magnus in-
tra parvus, alius quidem extendens, alius vero vrgens, dupla intra reuocatio velut superinspiranti-
bus, calidus, frigidus. Eadem vero dicitio in sexto libro perfectius scripta est. Supra tres enim coniu-
gationes ipsius difficilis spirationis, quarta item adiecta est, quae manifeste in secundo morborum
popularium desideratur, non ipsius auctoris, ut mihi videtur, culpa, cum perspicuum sit ipsum non
ex experimento quopiam & memoria, multitudinem spirationum difficilium coaceruasse, sed ex
rationali diuisione. Nequaquam igitur relicturus erat aliquam difficilis spirationis speciem, ve-
rum in hoc quisquam ex veteribus descriptoribus librorum peccauit, atque ita postea habens liber
inulgatus est, seruatusque est hic error usque huc merito sane, cum aliqui negligentem plane veterum
libros verent, ut neque an deficiat quippiam, neque an in alio libro dicitum sit sciant: quidam vero etiam
si sciant, tamen quod deest apponere non audent. Neque enim similiter nostri aevi hominibus prio-
res faciles erant neque prompti ad adscribendum veterem dictionem, quae eodem modo in omnibus
exemplaribus scripta esset: sed significationem solum facere contenti erant, quod hic quidem defectuo-
se, in sexto vero morborum popularium perfecte, diuisio difficilium respirationum scripta esset, tum
quae secundum magnitudinem ac paruitatem fit, tum quae iuxta raritatem ac densitatem. Has
enim duas oppositiones, eam videlicet quae iuxta magnitudinem ac paruitatem fit, & eam quae iux-
ta raritatem & densitatem, Hippocrates manifeste inter se complicat, & coniugationes difficilis
spirationis quatuor facit: vnam in qua minor simulque densior quam naturalis, respiratio fit: alteram,
cum maior & rarior: & praeter has aliam tertiam, in qua minor & rarior: & supra has quartam,
quam in secundo morborum popularium desiderari & relictam esse diximus, in qua maior simulque
densior fit. Ostensum enim mihi saepe est, etiam si hoc citra ostensionem omnibus manifestum sit,
quod duae oppositiones inter se complicatae, quatuor coniugationes faciant, Caterum dicitio
Hippocratis in sexto morborum popularium, non solum in hoc differt ab ea quae in secundo ha-
betur, sed & in eo quod in sequentibus, quando inspirationis magnitudinem: conferri cum magni-
tudine expirationis, altera coniugatio penitus relictam est in secundo libro, indicante & hic ipso li-
brorum descriptore extremam recordiam, aut sedulitatem. Si enim integras dictiones transgres-
sus est, extreme secors erat: Si vero similes inter se, nescius quatenus differunt, vnum & idem vrasque
significare putauit, deinde alteram sustulit, ad summam vtiue sedulitatem progressus est, corre-
ctorem scriptorum Hippocratis, non ministrum, se ipsum ostendens. Hoc equidem vtile est cir-
ca pleraque obscuras dictiones meminisse, in quibus aut relictum quid esse credibile est, aut adscri-
ptum. Nihil enim vetat iuxta illas, aut quod deest apponendo, aut quod delictum est corrigendo,
perfectum ac verum reddere & absolueri sermonem. Quemadmodum enim transcribere ac mu-
tare veteres dictiones temerarium est: sic velut scriptum est conseruare, & paucis quibusdam ap-
positis aut immutatis dubitationes dissoluere, bonorum expositorum opus est. Verum de his o-
pinor me paulo post per ipsa opera monstraturum esse quae facere oporteat: non enim simpliciter,
neque prout contigit, hoc ipsum faciendum est, sed cum ostensione veritatis rerum; ampliusque
ostendendo prius ipsam sententiam sic habere, & vtraque consentire, dictionis transmutatio-
ne conuenienti facta.

Explicatio Sententiae Hip. lib. 6. sectione. 2. de Vulg. morb. de Coniugationibus

Difficilium Respirationum. CAP. 3.

Caterum ad propositum iam progressi, & perfectiori dictione apposita, quae in sexto morbo-
rum popularium habeatur, videamus qualis nam sententia ipsa sit. Quod enim ex rationali di-
uisione inuenire conetur omnes difficilis spirationis differentias, hoc ipsum est ijs qui libros ipsius ex-
posuerunt vti, & coniectare omnibus facile esse opinor: An vero recte diuidat, & an nulla relictam sit
difficilis spirationis species, hoc non est omnibus inuenire facile est, sed qui de his iudicaturus est, eum
& diuidendi methodi expertum esse oportet, & circa Hippocratis dogmata non in exercitatum. Et
methodus sane ad id quod diuiditur respicere oportere erit, qualis naturae existat. Si n. simplex fue-
rit, ea quae iuxta substantiae ipsius rationem sunt, quot sunt, & quae, ac qualia, considerare oportet, atque
ex his diuidere: Si vero compositum, vtraque aut singulas partes diuidere, ut dicitur est, oportet, totum
vero ex modo compositionis. Verum quae est Hippocratis sententia de compositione, nobis alibi
sufissime dicitur est: relatum est et in superioribus. Quare nihil vetat ad hos scopos intentione ac re-
spectu

A spectu habite, ipsam morborum popularium dictionem tueri, quae sic habet: || Spiritus parui den-
si, magni rari, parui rari, magni densi: extra magnus intra paruus, intra magnus extra paruus: alius
extendens, alius vrgens: dupla intra reuocatio velut superinspirantibus: calidus, frigidus. Quod
igitur non quarta solum coniugatio circa densum & magnum consistens, in secundo morborum
popularium relictam est, sed & ex sequentibus duabus in quibus expirationem cum inspiratione co-
fert, altera scripta quidem est in praesenti iam proposito sermone, relictam est autem in secundo mor-
borum popularium, palam videre est: Neque enim in illo libro scriptum est, Intra magnus, extra
paruus: sed altera sola difficilis spirationis species ostenditur, in qua magnus spiritus expiratur,
paruus vero inspiratur. In multis igitur codicibus reperire licet hunc defectum adscriptum, ve-
rum in plurimis & fide dignissimis exemplaribus relictus est: Atque hoc sane nihil ad praesens
refert: propositum est enim nobis perfectiorem locutionem considerare, eam videlicet quae nunc
est adscripta. Quod itaque ex spiritus intra & extra meatu, totius respirationis actio composita
est: & quod altera eius pars inspiratio, altera expiratio appellatur: dicitum quidem est in primo
libro statim in principio, verum etiam si a nobis dicitum non esset, nemo ferè ignorat. Quod ve-
ro nullius alterius rei quam motus propria sint velocitas & tarditas, dicitum quidem & hoc iam
est, sed etiam nunc in memoriam reuocetur. Magnitudo quidem & paruitas velut non sunt mo-
tuum propria, sic omnino inseparabilia sunt ab eo quod per spatium aliquod aut distantiam localem
fertur. Et ob id iuxta vtranque respirationis partem, duae differentes oppositiones sicut, altera iux-
ta velocitatem ac tarditatem, altera iuxta magnitudinem & paruitatem. Quod vero totius respi-
rationis adhuc alia oppositio sit iuxta densitatem ac raritatem consistens, id ipsum etiam antea re-
latum est: & quod haec oppositio non sit respirationis veluti motus, sed ut compositae rei ex distan-
tijs conflatae. Quare in his tribus generibus omnes respirationis differentias esse necesse est: In ve-
locitate quidem & tarditate, propterea quod haec propria & ab omni motu inseparabilia sunt: In
magnitudine vero & paruitate, propterea quod motus organorum respirationis per distantiam
fit: Densitas autem & raritas tertium ex praedictis genus, neutrius propriarum ac primarum re-
spirationis partium proprium, aut inseparabile est: verum totius respirationis pars fit per accidens
quoddam: quandoquidem composita res est; ex duobus contrarijs motibus quiete distinctis con-
sistans. Haec igitur sunt primae differentiae totius respirationis. Caterum cum respiratio res sit quae
& facere aliquid, & pati possit, aliud vtique fuerit differentiarum genus in ipsa, vtraque videlicet par-
te aequaliter aut inaequaliter perfecta: At vero & rursus aliud, ipsius totius ut compositae, partibus
inter se mutuo collatis. Haec cum ita habeant, sciendum primas quatuor difficilis respirationis dif-
ferentias in proposita Hippocratis dictione scriptas, totius respirationis esse. Neutrius enim par-
tis est densitas & raritas, si sane meminimus eorum quae statim a principio primi libri dicta sunt.
Sic vero etiam sequentes duas, nam & in his duae totius respirationis partes conferuntur, & ob id
sic scriptum est: || Extra magnus intra paruus, intra magnus extra paruus, videlicet spiritus. Sequen-
tes autem deinceps duas differentias in quibus dicitur, Alius extendens, alius vrgens, alterius par-
tis ipsius respirationis proprias esse putandum est, quem sane iuxta substantiam esse vel maxime
ipsius respirationis diximus. Extendens enim tardus est, vrgens autem velox: tarditas autem & velo-
citas ab omni motu inseparabilia sunt. Quod vero deinceps habet: || Dupla intra reuocatio velut
superinspirantibus, inaequalem inspirationem ostendit. Inquirenda est autem eadem oppositio in
expiratione, quam ego relictam esse credo: a transcribentibus magis, quam ab ipso Hippocrate: quado-
quidem in alijs scriptis etiam eiusmodi speciei difficilis spirationis mentionem facere apparet, ut in se-
quentibus palam ostendam. Quod si cui ab ipso Hippocrate relictam esse videat, hic peiora pro me-
lioribus eligit. Equidem penitus nullam inaequalitatis mentionem fecisse iuxta neutram respirationis
partem, sed penitus oblitum esse ac reliquisse, minime conueniebat Hippocraticae diligentiae.
D Verum ego sane etiam si id quod nunc de inspiratione scriptum est, in totum scriptum non esset,
describentis magis peccatum esse quam ipsius Hippocratis, dicere audeam. Rationem autem vti que ali-
quam sic haberent hi quibus ad peiora animus inclinat. At vero cum & inspirationis speciem adeo
manifeste indicauerit, ut non solum dixerit, duplam intra fieri spiritus reuocationem, sed & velut
superinspirantibus apposuerit, quo tandem aliquis adhuc suspicari, queat ipsum expirationis esse
oblitum: De his igitur et rursus agemus. Deinceps autem alia adhuc difficilis respirationis specierum op-
positio appolita est in fine totius sermonis sic habens: || Calidus, frigidus, ut videlicet & hic subau-
diamus spiritus/vocē. Quemadmodum n. magnus & paruus, & densus ac rarus, sic etiam calidus &
frigidus spiritus expiratur. Quanquam & hic decepti quidam, propterea quod ipsi non intelligat, cor-
rigunt, & dictionem immutare audent, non calidus, & frigidus velut nunc dicitum est, scribentes,
sed ipsa cum praedicto connectentes, atque hoc modo legentes velut superinspirantibus calidum fri-
gidum. Hi quidem igitur supra hoc quod ipsam dictionem nullam sententiam referentem efficiunt, et
palam produnt, quod neque senis libros legerunt: omnino n. meminissent eorum quae in alijs locis ab ip-
so sunt scripta de calida & frigida expiratione: quae qua nam ratione aut in illis ab ipso scripta sunt,
aut hic relictam, non habent quod dicant. Si n. non putauit ex difficilium spirationum genere esse
calidam & frigidam expirationem, non rite in alijs locis ipsarum veluti difficilium respirationum me-
minit:

6. Epid. c. 2. t.
10. j. 162. d

Ibidem.

Ibidem.

Ibidem.

minit: si vero in illis rite ipsarum commemoravit, nunc sane non recte ipsas reliquit. Verum hæc non ita habent. Nam & hic recte in difficultum respiratorum diuisione continentur. Quid vero indigent, in alijs locis recte ab ipso dictum est.

*Proponuntur Quæstiones quæ ex libro Prænotionum Hip. de Difficili
Respiratione oriuntur.*

CAP. 4.

Relicis igitur iam his qui sic ab Hippocratis mente aberrant, & omnia magis q̄ sententiam ipsius intelligunt, ipsi per nos ipsos inspiciamus, quid nam in prænotionum libro de difficulti respiratione in hunc modum scribat: || Spiritus densus existens, dolorem aut inflammationem significat in locis super septum transuersum. Magnus autem & per multum tempus, delirium ostendit. Frigidus vero ex naribus & ore prodiens, valde iam perniciosus est. Apparet enim in hoc libro, harum trium tantum difficultum spirationum ipsum mentionem fecisse. Atqui si tot solum sunt, quid tandem multo plures ipse in popularium morborum libris scripsit: Si vero adeo multæ sunt, cur paucissimarum in prænotionum libro mentionem fecit? An numerum quidem ipsarum nosse, commodum existimauit, quid vero singulae indicent, non vtile esse putauit? Aut hæc solæ indicant, reliquæ vero nihil: sed possibile est quandoq; præter naturam respirare, nullam vero affectionem in animali præter naturam esse? Aut in tantum hoc verum esse oportet, vt penitus necessarium sit ipsam affectionem in animali præter naturam fieri difficultis respirationis causam? Si quidem igitur causæ rationem habet affectio ad difficultem respirationem, fuerit utique hoc modo, & tempore, & ordine, & facultate prior. Quomodo igitur Hippocrates in prænotionum libro, tantum difficultum respiratorum numerum relinquere videtur? Equidem ea gratia volebam ipsos expositores inter se conferre, & querere, ac soluere, verum eius rei faciendæ nulla est facultas: etenim expositorum cur quis tandem mentionem faciat? Eorum vero qui ante nos vixerunt, & quorum commentaria ad nostram ætatem seruantur, multas & longas nugas conscriptas inuenire est: quæ verò sic alicuius momenti sunt, penitus ab ipsis relicta sunt. Verum nos sane inquirimus ipsa, etiam si nullam viam habeamus ad inueniendum ab illis præmonstratam. Dictum quidem a nobis est, & in ijs quæ de optima secta sunt, & in curandi methodi scriptis, quomodo talia omnia inquirere & inuenire oporteat. Immo & in primo horum commentariorum duplicem viam ostendi ad eiusmodi inueniendâ, alteram ex differentijs difficultis spirationis procedentem, alteram ex affectionibus in organis respirationis, quam etiam faciliorem & manifestiorem esse dicebam. Et quisquis illa scripta diligenter versauit, haud indigebit multis rationibus ad præsentium solutionem. Si vero negligenter illa tractauit, aut alias ad discendum hebes est: Qui quidem negligenter tractauit, rursus ipsa relegens, idem eadem eadem repetat. Qui vero hebes ad discendum est, aliud quid agat, ac sciat q̄ parua naturæ magni viri sententiam adsequi impossibile est, qualis sane ipse Hippocrates erat. Quæ igitur nemo priorum aut proposuit, aut dubia putauit, aut quasiuit, aut inuenit, ego & proponam, & dubia faciam, & quomodo querere oporteat dicam, & dijs volentibus inueniatur me spero. At vero ipsum problema etiam paulo ante à me relatum est. Cur nam tot difficultum respiratorum species Hippocrates in prænotionum libro reliquit. Dubitatio vero nunc dicitur, vbi quæ in primo sermone scripta sunt, prius in memoriam reuocauero. Omnes enim difficultum respiratorum differentias, in illis sermonibus, in quinque ex toto tum affectionum tum difficultum respiratorum genera reduxi. Quare adhuc magis dubium constituitur problema, spe etiam quæ sola rellabat sublata. In eiusmodi enim omnibus, in quibus cuiuscunque tandem rei differentia plures quidem ab altero quoque, siue viro, siue scripto: pauciores vero rursus ab aliquo altero dicuntur: vna sola superest consensus spes, si quis monstrare queat alterum in primis diuisionis partibus rem ipsam extendisse, alterum vero contraxisse. Hac igitur spe nobis sublata (monstratum est enim in primo libro neq; affectionum, neq; difficultum respiratorum genera, in minorem numerum reduci posse.) quæ amplius ars soluendi ea quæ nunc querantur inueniri possit? Cum ob alia enim, tum ob id quod quædam prima genera relicta sunt, ampliusq; diuisa, & male distinctim mutuo opposita, ac obscure enarrata in prænotionum libro, reprehendere quis merito possit, quamuis si quis alius Hippocratis liber, is ipse perspicuus existat. Atqui obscurum simulq; indeterminatum est quod statim in principio dictionis dictum est: || Spiritus densus existens dolorem aut inflammationem significat in locis super septum transuersum, Si enim non duplex esset spiritus densus, alter quidem cum magnitudine, alter vero cum paruitate: aut si non ex diuersa affectione vterq; ipsorum generaretur: recte utiq; Hippocrates aut indiuisum ipsum reliquisset, aut differentiam eius quod per vtrumque significatur non indicasset. Quæ vero ipse manifeste in morborum popularium libris, alterum densum simulq; paruum, alterum densum & magnum statuit: & nos monstrauimus hos ex prima ipsorum differentia esse: male utiq; indiuisio relicto, simpliciter sic dicere contentus fuit: || Spiritus densus existens dolorem aut inflammationem significat in locis super septum transuersum. atque hoc sane vnum dubium existit. Consequenter vero tertie differentie mentionem faciens sic: Magnus autem & per multum tempus delirium significat. Et hæc solam ex primis differentijs manifeste prolocutus, apposita ipsi spirandi difficultatis, quæ rarum & paruum spiritum ostendit, nullam omnino mentionem fecit.

in Prog. c6. r. 2. 4. 4. 194 h

Ibidem.

Ibidem.

Afecit: quanquam sane velut densus spiritus duplex erat, magnitudine & paruitate distinctus, sic erit rarus necessario duplex est, magnitudine ac paruitate distinctus. Verum alterius solius in prænotionibus meminit, vbi ait: || Magnus autem & per multum tempus, delirium significat. alter vero rarum simul & paruum relictum esse apparet. Quare ex quatuor coniugationibus, quas in morbis popularibus scripsit, primæ duæ indiscriminatim & obscure ac confuse dictæ sunt: Sola vero tertia, vt diximus, tum ipsa, tum quod per eam significatur, ambo manifeste scripta sunt. Carteræ non in his solum obscuræ & indistinctæ, & qui plura relinquat, sermo esse videri potest, sed & ex eis, quæ deinceps inferens ait: || Frigidus vero ex naribus & ore prodiens, valde perniciosus est. Cur enim tandem, si differentias iuxta calidum & frigidum recensere statuerat, frigida tantum mentionem fecit? Et amplius, Cur nam aliarum duarum, tum eius quam indiscriminatim spiritum densum nominat, tum quam distincte rarum & magnum, affectiones ipsas solas adscripsit, non tamen in quid finiant significauit, dolorem quidem & inflammationem à densa, delirium autem à rara & magna spirationis difficultate indicari dicens: In differentia vero iuxta frigidum, in quid delinat dicit, inquit enim perniciosum valde esse huiusmodi spiritum: affectionem vero ob quam ita difficile ter spirant obscuriorem existentem, non etiam dicit: cum tamen præstaret in omnibus difficultibus respirationibus, tum ipsas affectiones dicere, quæcunque tandem hæc sint, tum alterationis ipsarum modum adscribere, mansuetas à malignis distinguendo. Non igitur ita fecit, verum in prioribus spirandi difficultatibus affectiones, in vltima alterationis modum solum ostendit. Et quod crimen omnium minime effugere potest, quod videlicet nihil penitus de inæquali spirationis difficultate dixit, id ipsum sane etiam iam sermone apponatur. Extendens enim & vrgens spiritus, & extra magnus intra paruus, & intra magnus extra paruus, neque ipsi quidem in prænotionum libro relati sunt: Verum ex his quæ nos in primo libro explicauimus, in quatuor difficultum spirationum coniugationibus comprehensi reperiuntur. At vero quintam inæqualem, cuius dimidiam partem in morbis quidem popularibus scripsit, || duplam intra (inquiens) reuocationem, in prænotionum vero libro penitus reliquit, sub nulla quatuor coniugationum iuxta vllum aliquem modum comprehensam inuenire licet. Atq; tot quidem ac tales sunt dubitationes.

Ibidem.

Ibidem.

1. Epid. sect. 3.
& 6. Epid. c6. 1.
t. 10. 3. 162. d*Qua Via ac ratione Proposita Quæstiones explicari queant.*

CAP. 5.

Oportet aut hinc nos non similiter, vt multi faciunt, qui Hippocrati contradicunt, dubitationes quidem facile reperire, in solutionibus vero ipsarum hæerere: verum primum quidem viam quandam facultatis inuenire, deinceps vero per demonstrationem, ea quæ per ipsam viam inuenta sunt confirmare. Quæ est igitur via facultatis? oportet enim inde initium sumere. Vna quidem communis illa omnibus veteribus, familiaris breuiloquentia: Altera vero peculiaris illa Hippocratis animi altitudo. Monstratum enim nobis est quàm grauis sit sæpenuero hic vir, vt qui ea quæ alijs medicis nota sunt prætereat, velut quæ à nemine eorum qui artem ingenue exercent ignorari queant: quæ vero talibus ignota sunt, omnia diligenter simulq; perspicue exponat. Si vero hic ipsi mos est, quod mirum est ambiguam ac obscuram apud plerisque differentiam difficultis respirationis, eam videlicet quæ fit iuxta magnitudinem & raritatem, tum per alia scripta demonstrare conatum esse, vt quæ delirientia propria sit, tum in prænotionum libro manifestaria doctrina dignam censuisse: verum differentias densitatis, vt quæ medicis ignotæ esse non queant, vna summa comprehensas breuibus indicasse? In pleuritide enim & peripneumonijs, anginisq; & orthopneis, densus & paruus sit spiritus: Et si pleuritis non sit, solus autem dolor circa collas extet, densus & paruus sit spiritus? Quemadmodum etiam si circa os ventris, aut stomachum, aut splenis caput, aut hepatis gibbam partem. Nam & in his locis si quis sit dolor, necessarium est paruum & densum fieri spiritum, & multo magis si sit circa septum transuersum, & partem eius quæ dicitur & cohaeret peritonæo, itemq; musculos illic circumscritos. Atqui etiam si non istis solum, sed longe inferius peritonæum fuerit affectus, & offensam ipsius percipiat septum transuersum, itidem paruum ac densum spiritum efficit. Quin & ventris ipsius maiores affectiones, quæ cum dolore fiunt & tumore: splenis item ac hepatis infernæ partes: non minus densum ac paruum efficiunt spiritum. Et in vniuersum, siue tumor quis sit premens ac coarctans quodcunque tandem respiratorium organum: siue dolor circa quamcunque partem, sic appropinquantem respiratorijs organis, vt ipsi motus simul moueatur: densus ac paruus erit spiritus. Reliquas porro horum causas in primo libro recensimus. Quemadmodum sane & q̄ caliditate multa in respiratorijs organis coaceruata, densus & magnus spiritus fiet: id quod sermo omnino dicit, in omnibus exurentibus febribus apparet, vt neminem latere possit. Etenim q̄ inflammationem præter naturam phlogosin Græcis dictam, non Hippocrates solum, sed omnes ferè alij qui ante Erastistratum fuerunt, phlegmonem nominarunt, non à nobis tamen, sed ab omnibus Hippocratis expositoribus est ostensum. His itaq; sic stantibus, nihil amplius mirum est, prædictas ambas differentias Hippocratem vna summa ostendere, vbi ait: || Spiritus densus existens dolorem aut inflammationem significat in locis super septum transuersum. tanquam sane nos intelligere possimus, q̄ cum paruitate dolorem significet, cum magnitudine vero inflammationem. Apponit autem rationabiliter in locis super septum transuersum siue respiratorijs: tanq̄ in modicæ

1. Prog. c6. r. 2.
2. 4. 4. 194 h

modicæ caliditatis partium infra septum transuersum, respirationem in magnitudinem ac densita E tem cleuare non queant.

Ex aliquot locis Hip. monstratur ipsum declarasse Spiritus Densi Coniugationes. CAP. 6.

A T que via quidem inuentionis qualitorum circa primas differentias hæc est. Verum demō- strationem etiã quandam ad sermonem apponere necessarium est. Nunc.n. q non impossibi le est, hanc sententiam Hippocratem vsurpasse, ostensum est. Monstrabitur autem consequenter q penitus hoc modo habet. Cur.n.tandem in vtriusq morborum populariũ libris secũdo ac sex- to, has duas spirandi difficultatis differentias primas omnium distinguere reperit? priorem qui- dem paruum & densum spiritum, alterum verò densum & magnum: in proposito autem præno- tionum libro ipsas ignorare videtur, supra hoc q postea statim scribat rarum & magnum? Rarum igitur & magnum spiritum nouit, densum verò & paruum ignorat: Et sanè etiã si quisquã eo- rum quibus animus in peiorem partem inclinat, dicere queat, q qui nam sit densus ac paruus spi- ritus, cognoscere quidem Hippocrates poterit: quæ verò sit affectio, quæ ipsum efficiat, non po- terit cognoscere: at certe cum dicat, Densus spiritus dolorem significat, aut inflammationem in lo- cis super septum transuersum: palam fit q & affectiones scribat, & neutram relinquat. Immo & eundem ordinem ostendit, quem et in duobus morborum popularium libris fecit. Perpicuũ itaqz F est q denso & paruo dolorem, denso verò & magno inflammationem coniungat. Neq enim dice- re licet, q in popularium quidem morborum libris duobus, parui & densi, & magni ac densi spi- ritus, mentionem fecit, in alijs verò nusquam: Nam & in illis ipsis sæpe, & in libro de diæta seu vi- ctu in morbis acutis, quem etiam de pũsana inscribunt, statim in principio libri, non tantum huius- modi difficultis spirationis speciem palam nominat, sed & ipsam affectionem in qua fit, & modũ ip- sius iuxta quem lædere solet. Atqui nullus eorum qui ex contentionis studio multos Hippocratis libros velut non genuinos rescindunt, hunc librum truncare ac Hippocrati auferre ausus est. Equidem quæ in fine sunt post balnei vsũ, pleriq tollunt: quæ verò eousqz habentur, omnes cõ- seruant. Si igitur non solum in hoc libro monstrabimus, sed etiam in alijs similiter inuenitur, q tũ differentias, tum affectiones densi spiritus cognoscat, quid adhuc deesse videbit ad demonstratio- nem? Si verò etiam in ipso prænotionum libro paulo inferius inueniri potest, quod & differen- tias non ignoret, & affectiones ipsas sciat, non ne credas adhuc amplius id quod propositum est sa- tis esse demonstratum? At verò quod hæc ita habeant, neq mentiamur, ex ipsis verbis videre li- cet. Incipiam autẽ a libro de victu in morbis acutis. In hoc libro statim in principio, de morbis cir- ca pulmonem ac thoracem verba faciens, hoc modo ait: || Quibuscuqz enim cibis statim cõclusus G est, si quis non subtrahatur forbitioem præbeat, dolorem præsentem vtqz exacerbauerit, & nõ præsentem statim induxerit, & spiritus densior reddetur. Malus autem hic est, resiccat enim pul- monem: & illa, ac peccinem, & septum transuersum dolore fatigat. In hoc sermone primum qui- dem, quod propter dolorem densus fit spiritus ostendit, nobis opinor relinquens meditandum generationis modum, quem in primo horum commentariorum me dissoluisse manifeste puto. Quemadmodum enim dolentibus cruribus, multum progredi nequimus: eodem modo, vbi quoddam organum ex ijs quæ in respirationibus mouentur doluerit, parum respirare cogi- mur, & citius desistere cupimus. Quando enim simul cum temporis respirationis longitudine extenditur dolor, qui citius cohibet motum respiratoriorum organorum, citius dolore liberatur: Verum quanto citius quàm oportuit cohibetur, tanto ipsum animal defectuosius inspiratio- nem participauit. Quemadmodum igit si quis pauciores cibos quàm ex vsũ sit accipiat, hic cito alio- rum ciborum opus habebit: sic si quis minus quàm ex vsũ est inspirauerit, hic citius inspiratione in- digebit, & in hoc spiritum ipsum densari continget. Quo enim tempore inter actiones medio or- gana respirationis cessantia requierunt, eo ipso nunc requiescere animal ipsis non permittit: tan- quam enim singulas respirationes defectuose respirans, semper etiam magis propẽ ad suffocatio- nem accedit. Huius autem ipsius affectionis timore, citius respirare vrgetur, & respirationis or- gana citius quàm oportet mouet, non permittens ipsis quiescere, in quantum quiescebant, quan- do secundum naturã habebant. Quando igitur Hippocrates ob dolorem, spiritum densiorem fie- ri dicit, videtur autem per mediam paruitatem densitas ipsa generari, omnibus sanè manifestum est, quod etiam paruitatem nouit. Quis enim tertium à primo nosse queat, si medium ignoret, & præsertim si ipsum tertio generationis causa existat? Et sanè paululum progressus, ipsis suis proprijs verbis aperte, paruitatem densitatis causam esse tradit, sic scribens: || Etenim ipsum spu- tum intra retentum prohibet quidem spiritum intra ferri, cogit autem cito extra ferri. Hic alteram rursus causam docet generationis densi spiritus: appellauit autem ipsam in superioribus sermone- bus respiratoriorum organorum coarctationem. Quod igitur in dolore nobis intelligendum relinquebat, hoc ipsum hic ipse exposuit. Quid est autem hoc ipsum? || Multo, inquit, ipso cir- ca arterias, pulmonis videlicet, contento, & spiritus ipsius regionem præoccupante, spiritus circa inspirationis actionem intra accedere prohibetur. Num igitur aliud quid est quàm parua inspi- ratio id quod nunc dicitur? Non certe, si quidem iuxta copiam substantiæ quæ inspiratur, magni tudinem respirationis metiri oportet, vicut in primo libro est demonstratum: verum si ob aliam quandam

de Vict. rat. in mor. acut. cõ. 1. 1. 2. 7. 11. f

Ibidem. t. 3. 2. 11. c

Ibidem.

A quandam causam cogi spiritum cito extra ferri dicit, q ob inspirationis paruitatem. Non est aut q hoc dicamus, q cum ipsa dictionis series sic habeat: Etenim ipsum sputum intra retentum pro- hibet quidem spiritum intra ferri, cogit aut cito extra ferri. Propterea enim q latione spiritus ad interna priuatum est animal, quiescere non permittit, vt quod de suffocatione periclitet, & in hoc densus spiritus generatur. Neque enim conuenit ipsas nominum syllabas audire velle, cum in- tegri sermones perspicue dicantur, neque aliud quiddam esse putare, cito ad expirationem concita- ri, quàm dense respirare: & aliud quiddam, prohiberi inspirationem sufficienter fieri, q paruum esse respirationem. Verum hic quidem ipse Hippocrates manifeste exposuit, quomodo in deie- to sputo densus fit spiritus, per mediam paruitatẽ: In dolore verò reliquit, vt opinor, propterea q multis locis ipse dixerit, actiones organorum à dolore impediri, cum possimus nos etiam si ex illo non audiamus, ex manifeste apparentibus inuenire. Supra hoc igitur q ambo hæc nos manifeste in hoc sermone docet, q & dolor, & locorum coarctatio, paruum efficiant respirationem, statim et densam reddunt: amplius & hoc edocet, q non hæc solum sunt densi spiritus causa. Primum qui- dem in eo quod dicit, Dicitur est aut sic in dolore: hoc ipsum manifestum facit, q ob aliã causam spiritus iam densus existat, densiorem fieri dicens ob dolorem, tanq vt opinor & hic nos ratiocina- ri possumus, febrilem caliditatem ipsum omnino densum efficere. Secundo aut in eo quod dicit, quod a denso & multo spiritu, velut iam dictum est, sputum crudo modo viscosum redditum, ascẽ- sum & exitum fieri prohibet: Densi enim spiritus dolor causa est: multi autem non hic, sed calor fe- brilis. Cæterum hic valde sapienter, non magni spiritus dixit, sed multi. Magnus enim quantitate circa singulas respirationes iudicatur: Multum verò possibile est aliqñ ex multis paruis coacerua- ri. Et apparet sanè hoc manifeste fieri in pleuriticis, qui magnum quidem spiritum semel ducere ob dolorem non possunt, quamuis pluri aere ob febrem opus habeant: ob continuitatem verò actio- nis, æqualem multitudinem spiritus magnis respirationibus coaceruant. Quod enim pauca magnæ hoc multæ paruæ possunt. Eodem modo & in peripneumonicis multo quidem spiritu opus est, verum ob locorum coarctationem parum inspiratur. Etiam hic igitur densitas multas paruas respi- rationes efficiens, ad æqualitatem cum paucis & magnis redigit.

Nomina ipsa Difficiliũ Respirationum, & Magni & Densi Spiritus Coniugationes, aliquot librorum Hippocratis locis explicari. CAP. 6.

N Vm igitur indigebimus adhuc inquisitione syllabarum ipsorum nominum, in hoc libro con- scriptarum sic consequenter de parua & magna respiratione, nõ contenti rebus ipsis adeo ma- nifeste ostensis? Atqui hoc non erat quaesitum, an Hippocrates paruæ ac magnæ respirationis no- men noscat: reperitur. n. tum in morborum populariũ libris scriptũ, tum rursus in pñotionũ libro, vbi inquit: || Magnus spiritus & per multum tps desipientiã significat. verũ an duplicem nouerit densum spiritum, & alterum ipsorum à dolore fieri dicat, alterũ a caliditate multa in respiratorijs orga- nis coaceruata. Quando igitur hæc monstrata sunt, superuacaneum est adhuc audire desiderare no- minũ syllabas. Quandoquidem & secundum hunc ipsum, quẽ in prænotionibus dixit sermonẽ de desipientia, cuiuspiam dicere licet, non rarũ & magnũ dictum esse spiritum qui ipsam desipientiam in- dicet, & dictionem proferre hoc modo habentem: Spiritus magnus & per multũ tps desipientiam significat tanq sanè non idem sit, aut rarum dicere, aut per multũ tps, aut q nos nunc nomina vene- mur, & non res ipsas quaeramus. Cæterum qñ sanè quidam in tm ad rem adsequendam rudes sunt, vt et ipsa nomina audire velint, reuocabimus et ipsis in memoriam duas quasdam dictiones, ex ip- so de victu in morbis acutis libro sic habentes: || Spiritus offendens in sursum latione densus aut ma- gnus. Hic quidem habes, si quidem desideras, nomen ipsum magnus: rursus aut etiam paruus, vbi ait: || Et spiritus paruus, & reuulsio spiritus densa ac violenta accedit. Rursus aut in ipso præno- tionum libro, q || difficulter ferre morbum inquit, & spiritum magnum ac densum esse. Hunc qui- dem igitur palam ipso nomine prolato, magnum & densum scripsit. Paruum verò & densum rur- sus in sermone de angina, vbi ait: || Plurimumqz dolorem exhibent & orthopnoeam, hoc est rectã spirationem. Quod. n. in orthopnoeis paruus & densus fiat spiritus ob coarctationẽ respirationis or- ganorum, haud scio an quisq ignoret. Atqui etiam si talia ab ipso Hippocrate discere velimus, in li- bro quidem de victu in morbis acutis, in verbis quæ paulo antè adscripsi, docuit nos, quõ paruus & densus spiritus fiat, iuxta sputorum cohibitionem. In libro verò de articulis statim in principio ser- monis de spina dorli enarrans luxationes in posteriore partem, in locis supra septum transuer- sum ex tumoribus aut morbis factas, hoc modo ait (opinor. n. præstabilis esse vt totus sermo ipsius adscribatur) || Quibus supra septum transuersum fuerit in posteriorem partem luxatio, his & collẽ non volunt in latitudinẽ augeri, sed in anteriorem partem: & peccus acutum fit, sed non latũ: ipsiqz difficulter spirantes fiunt, & stertorẽ si, minorem enim amplitudinem habent ventriculi spiritum suscipientes & emittentes. Nam & cogunt circa magnum ventriculum, collum habere in antero- rem partem luxatum, vt ne pronum sit ipsis caput. Coarctationem igitur multam faucibus hoc ex- hibet: cui accedit q ad internam partem repit: nam & rectis natura difficilem respirationem hoc os exhibet, si intro repat donec repressum fuerit. Ob hanc igitur rem huiusmodi homines eminen- tissimum magis apparent quàm sani: Tuberculosiqz vt plurimum tales circa pulmonem sunt,

Calaber. di- cat ali quis. q ob paruitatẽ i- spirationis, ac- que hoc et est dicendum.

Prog. cõ. 1. c. 24. 4. 19. 4. u

A de Vict. rat. in mor. acut. cõ. 2. t. 4. 7. 11. 2. f

B de Vict. rat. in mor. acut. cõ. 4. t. 3. 3. 4. 7. 13. b

C in Prog. cõ. 2. t. 5. 6. 4. 20. 5

D Ibidem. cõ. 3. t. 16. 2. c. 9. a

de Artic. cõ. 3. t. 7. 7. 26. y.

* περὶ τῶν ὀστέων

ex duris tuberculis ac crudis. Etenim occasio luxationis in posteriore partem, & distentio, pluri E
 nis ob eiusmodi collectiones fiunt, quibus sanè vicini nervi comunicauerint. In hoc toto sermo-
 ne luxationem in posteriorem partem, ob tubercula in pulmone cruda & dura fieri dicit: difficul-
 tatem verò respirationis ob coarctationē locorum: appellavit autē huiusmodi ipsius differentiam
 stertorofam. At verò in libro de victu in morbis acutis, quando eorum quibus in paruitatē & den-
 sitatem respiratio veritur meminit, etiam hoc ipsum || orthopnoeae nomen apposuit, & stertere ip-
 sos dixit. Quare etiam cum in libro prænotionum de angina narrans dixit, || Plurimumq; dolorem
 exhibent & orthopnoeam: non aliam quandam difficultis respirationis speciem q̄ parua & densam,
 sic appellavit. Omnes.n. qui ob coarctationem non sufficienter inspirare possunt, de suffocatione
 periclitant, si decubant: & ob hoc tum thoracem totum, tum collum, rectum habere eos oportet,
 utpote cum non parua auxiliū ipsi ex huiusmodi figura accedat. Ampliora enim simulq; longio-
 ra omnia respirationis organa fiunt, partim quidem per rectam figuram in directum extenta, partim
 verò minus in sese concidere prohibita & impedita. Manifestum est autē etiam ipsum Hippo-
 crates, sic ut nos nunc dicimus, de ipsis statueret ac pronunciare per hæc verba ex libro de articu-
 lis iam ante relata: || Ipsiq; difficulter spirantes fiunt & stertorosi. Minorem enim amplitudinem
 habent ventriculi spiritum suscipientes & emittentes. Omnibus igitur qui ob coarctationem lo-
 corum seu organorum difficulter respirant, etiam parvus fit spiritus, & ex necessitate sequuntur
 duo symptomata siue accessoria stertorosa videlicet respiratiōis species, quæ sanè & πύχνην appe-
 latur, & paulo ante dicta orthopnoea, siue spiratio recta. Et sanè velut de industria ipsa disticens,
 alterum in prænotionum libro scribit, perniciosam anginis ipsum adesse dicens, alterum verò in li-
 bro de articulis: In prænotionū quidē libro, orthopnoeam, in libro verò de articulis, stertorofam
 respirationem. Porro in libro de victu in morbis acutis, ambo in idem coegit Hippocrates, sic scri-
 bens: || Partim verò ab orthopnoea & stertore suffocati. Quod.n. in libro de articulis || κέρχον, il-
 lud hoc in loco πύχνην nominavit. Vt utitur autē & alibi in suis scriptis vrisq; nominibus velut idē
 indicare poteribus. Quñquidem igitur adeo diligenter in libro de victu in acutis morbis, de omni
 densi spiritus generatione enarrauit, nihil mirum est si caput tm̄ & summam totius sermonis in
 prænotionū libro conscripserit. Quod verò oia exacte tradiderit de spiritu denso, nihil amplius opus
 habeo pluribus ostendere, verum vbi hoc solum in memoriam reduxero, q̄ aut ob dolorem, aut
 locorum coarctationem, aut caliditatis multitudinem, densus fit spiritus, deinceps totum sermo-
 nem ipsius Hippocratis adscribā hoc modo habentem: || Quibuscumq; n. cibus statim cōclusus est,
 si quis non subeuctuatis forbitionem præbeat, dolorem præsentem utiq; exacerbaverit, & nō præ-
 sentē statim induxerit, & spiritus densior reddetur. Malus autē hic est, reliccat enim pulmonem: &
 illa, ac peccinē, ac septum transuersum dolore fatigat. At verò amplius dolore lateris continēter
 existente, & ad calfactoria non remittente, ac sputo non exeunte, sed & crudo ac viscoso permanē-
 te, si quis dolorem non soluat aut alutum emolliendo, aut venam secando, vtrū tandem ex his con-
 tulerit, verum prifanas sic habentibus exhibeat, horum repentina mors contingeret. Ob has igitur
 causas, atq; alias huiusmodi adhuc amplius, ij qui tota prifana viuunt, septimo die aut etiā citius
 moriuntur: partim quidem mente moti, partim verò ab orthopnoea ac stertore suffocati. Tales ve-
 rò veteres syderatos esse putabāt, ob hoc maxime, non minus autē q̄ & mortuorum latus fluidū re-
 perit, similitudine quadā ad plagam. Cuius rei causa est, q̄ ante solutum dolorē moriunt: cito enim
 anhelosi fiunt. A denso verò ac multo spiritu velut iam dictum est, sputum crudo modo viscosum
 redditum ascensum & exitum fieri prohibet, sed stertorē facit, in cartilaginosis pulmonis partibus
 detentum: & cū ad hoc res ipsa peruenerit, mortale vt plurimū existit. Etenim ipsum spiritum intrā
 retentum prohibet quidem spiritum intrā ferri, cogit autē cito extrā ferri, atq; sic ad perniciem mu-
 tuo sese affligunt. Sputum enim retentū, spiritum densum facit: spiritus vero densus, viscosum spu-
 tum facit, ac lubricum fieri & elabi impedit. Si quis hanc dictionem diligentī animaduersione in
 animum adsumat, ipsamq; sæpe relegat, spero equidē facile eū persuasum iri ex his quæ dicta sunt.
 Quod enim non magna sapientia indigeat densi spiritus in suas differentias sectio, & q̄ ipsam per-
 fecte in hoc libro antea conscripserat, ob id sanè in prænotionibus valde breuiter perstrinxit, tanquā
 qui iam ad scientes rem omnem velut compendium quoddam sermonis faciat.

*Paruum & Rarum Spiritum, Frigidamq; & Calidam Respirationem, omissa
 ab Hippocrate non fuisse.* CAP. 8.

Res quidem igitur iam nobis coniugationes difficultium respirationum inuenta sunt. Deest
 autem adhuc quarta, in qua paruum & rarum fit spiritus. Cur igitur tandem ipsa relicta, si igi-
 dam expirationem scripsit. An quod non alia est parua simulq; rara, alia verò frigida. Manife-
 stum autem hoc est. Contrariam enim ipsi magnam & densam, ex immoderato calore in respira-
 torijs organijs coarctato generari demonstraui. Necessario igitur parua & rara his ipsis or-
 ganijs perfrigeratis erit. Et sanè duo nobis dubia soluta sunt, nempe quod neq; quarta difficultis
 respirationis coniugatio, parua videlicet & rara, relicta sit, neque item calida. Calidam enim in al-
 tera densi spiritus parte, quæ a principio relata est, comprehensam habebimus, eadem est enim
 cum densa & magna; raram verò & paruam in frigida, nam rara & parua a frigida nihil differit.

Cur

A Cur igitur tandem non raram & paruam, sed frigidam ipsam scripsit: primum quidem quod ab
 euidentiore symptomate ipsam ostendere voluit, deinde quod ostenderet causam ob quā ipsam per-
 niciosam dicit, & tertio q̄ sic q̄ celerrimè nos intellecturos esse suspicatus est, eandem hanc nihil à
 rara & parua differre, & contrariam ipsi calidam nihil differre à densa & magna. Frigidus enim spi-
 ritus omnino rarus est & paruus, velut etiam in secundo ostensum est libro. Densum autem & ma-
 gnum, eum qui in inflammationem respiratoriorum organorum indicat, haudquaquam quis dixerit,
 nisi etiam calidus efflatur. At verò & in eo quod apponit ad solum frigidum spiritum, q̄ valde iam
 perniciosus est, manifestè ostendit quam sententiam de prioribus tribus respirandi difficultatibus ha-
 beat. Siquidem.n. & ex illis aliquam perniciosam putasset, omnino utiq; adscripsisset. Num igitur
 extra periculum ipsas esse opinatus est: nequaquā, sed non quidem perniciosas non tñ extra pericu-
 lum. Perfrigerari.n. respiratorijs organijs palam perniciosum est, cum illic sanè cor situm sit, quod
 principium & frontem insiti caloris esse scimus. Verum inflammationē multam esse in ipsis, aut do-
 lorem, aut desipientiam, non omnino perniciosum est. Eiusmodi.n. caliditas in multis acutis febr-
 bus coincidit. Quot autem & quibus morbis dolor adfit, prædictum est. At verò & ipsa desipientia
 non necessario perniciofa est. Quod verò ita de ipsis sentiat, manifestè ostendit per consequentem
 B dictionem vbi inquit. || Facilem verò spirationem valde magnam vim ad salutem habere putandum
 est, in omnibus acutis morbis, qui cum febris sunt, & in quadraginta diebus iudicantur. Si.n. ma-
 gnā vim ad salutem habere putauit facilem spirationem, certè non extra periculum semper, diffi-
 ciles spirationes opinatus est: Quare alia quidem omnes respirandi difficultates hoc solum habent,
 q̄ non extra periculum sint: postrema autem omnium relata, supra hoc q̄ & periculosa est, & perni-
 ciosa, non procul à morte hominem esse annunciat: ob id igitur non simpliciter perniciosam ipsam
 esse dixit, sed etiam, valde, apposuit. Et neq; hoc rursus contentus, intulit. Iam, tanquam propinquā
 mortem sola hæc spirandi difficultas annunciet. Adeo.n. perniciofa est, vt mihi videatur, q̄ neque
 quicquam de ipsa scripsisset Hippocrates, nisi omnem modum de respirandi difficultatibus recen-
 sere voluisset. Quæ.n. iam morientibus fiunt, ea nullum magnum momentum in prænotionibus
 habent. Est autem bonorum medicorum opus, non quæ idiotis iam apparent prælagire, sed quæ ip-
 sos latent, & cum nihil mali ager habere putetur, apparent. Verum cum omnes ex ordine difficultis
 spirationis species scribere vellet, videtur mihi etiam huius meminisse, & amplius adhuc propter
 magnā & densā oppositionem. Hæc igitur tandem hic finem habeant.

*Cur in prænotionum libro inæqualis respirationis & plurima, quæ ad prædicendum
 faciunt, ab Hippocrate omittantur.* CAP. 9.

C Vr igitur nihil in prænotionum libro de difficultate respirationis inæquali scripsit, quauis
 cognoscat ipsam non solum in secundo & sexto morborum popularium, sed etiam in primo
 ac tertio, & amplius in libro de victu in morbis acutis, & aphorismis, & alijs multis scriptorum suo-
 rum locis. In secundo.n. & sexto morborum popularium, iuxta præscriptam dictionem meminit
 ipsius, vbi ait. || Dupla intrā reuocatio velut superinspirantibus. Et amplius in secundo morborum
 popularium, vbi enarrat quæ Lyciæ acciderūt, || Spiritus intrā duplicabatur, adscripsit. Hoc.n. ni-
 hil differt ab eo quod dixit, dupla intrā reuocatio velut superinspirantibus. In sexto verò. || Si verò
 spiritus intus relinquatur, ait. Nam & hoc idem est cum eo quod in libro de victu in acutis dixit.
 || Spiritus offendens in sursum latione. Quemadmodū.n. quidam inspirantes non semel hoc faciūt,
 sed per cessationem ipsam actionem dissecant, similiter vt pueri ciulantes: sic etiam expirantes. Quin
 & in his quæ in eodem libro post sermonem de balneis habentur, spirituum protentiones dixit,
 actionem dissecant ostendens. In primo verò morborum popularium in Philisco, hoc modo ait.
 || Huic spiritus, ad finem velut reuocato. Similiter.n. vt, dupla intrā reuocatio, etiam hic dictū est,
 reuocato. Rursus autem in Dromadæ vxore: Spiritus rarus, magnus, statim reuulsus, inquit. Nam
 & hoc similiter dictum est. In aphorismis verò etiam quid significet huiusmodi spiritus edocet,
 sic scribens. || In febris spiritus offendens malus: conuulsionem enim significat. Secundum ratio-
 nem igitur in morborum popularium loco paulo ante citato, || Dromadæ vxorem conuulsam mor-
 tuam esse dicit, in qua prædixerat. Spiritum magnum, rarum, statim reuulsam. Vbi sanè & maxi-
 mē mirari licet, quomodo vtraque difficultis spirationis species, propriam ipsius affectionem indi-
 cauit. Non enim solum conuulsa est hæc muliercula, sed etiam delirauit, vt quæ non solum propria
 conuulsionibus spirandi difficultatem haberet, sed etiam eam quæ est desipientiæ. Quare q̄ hanc
 inæqualem respirationis difficultatem Hippocrates nouerit, manifestè est demonstratum. Quod
 verò etiam in prænotionum libro eam rationabiliter reliquerit, velut etiam multa prænotionis si-
 gna, consequenter fuerit dicendum: vbi prius in summa eius mentionem fecerimus, q̄ neque de si-
 gnis circa ætates, aut regiones, aut horas, aut populares constitutiones, in prænotionum libro quic-
 quam scripsit: & quidem integro libro de aere, locis, & aquis ab ipso scripto, & in aphorismis his
 omnibus in compendio relatis: Immo neque de vrinarum iudicijs, quacunque in aphorismis scri-
 psit, in prænotionibus recensuit: & neque quacunque ad mulieres pertinent in aphorismis scripta, ad
 librum prænotionum transtulit: quanquam & hæc, & alia multa in aphorismis relata, prænotionis
 medicinae partis existat, velut ipse suis ipsius verbis indicat. In eo enim quod dicit. || Si verò borealis
 fuerit,

Tertia Classis,

k k k

fuerit,

* Cōtortiones.
 de Vict. rat. in
 mor. acut. cō.
 1. 34. 7. 114. a

de Articul. cō.
 3. 7. 7. 269. c

de Vict. rat. in
 mor. acut. cō. 1.
 1. 34. 7. 114. a
 de Articul. cō.
 3. 7. 7. 269. c

Ibidē, t. 32. of-
 que ad 36. 113.
 f. h. & u. a. b. c

in Progn. cō. 1.
 1. 25. 4. 294. h

A 1. Epi. cō. 3.
 circa medium.
 Et 6. Epid. cō.
 2. c. 10. 3. 162. d

B 2. Epi. sec. 2.
 paulo post me-
 dium.

C 6. Epi. cō. 2.
 t. 17. 3. 163. c

D de Vict. rat. I
 morb. acut. cō.
 2. c. 44. 7. 112. f

E 1. Epid. c. 3.
 t. 18. 3. 121. b

F 4. Aph. 68.
 Ext. ord. 34. g

3. Aph. 5. E.
 ord. 20. c

3^a. Aph. 6. Ext. ord. 20. e

3^a. Aphor. 11. Ext. ord. 20. h

4^a. Aphor. 69. Ext. ord. 34. h

4^a. Aphor. 70. Ext. ord. 35. a

4^a. Aphor. 71. Ext. ord. 35. c

4^a. Aphor. 22. Ext. ord. 29. f

4^a. Aphor. 24. Ext. ord. 19. h

4^a. Aphor. 27. Ext. ord. 30. c

A in Prog. cō. 1. t. 5. 4^a. 190. g

B in Eodē. cō. 3. t. 36. 4^a. 212. d

C in Eodē. cō. 2. t. 1. 197. c

D in Eodē. cō. 1. t. 5. 194. h

E in Eodē. cō. 1. t. 26. 195. c

F in Eodē. cō. 2. t. 37. 201. d

G in Eodē. cō. 3. t. 38. 212. a

† Calaber. & proinde nō magis acutorum quam chronicorum propria utique cum sine febre sunt spasmici.

fuerit tussis, fauces, alui duræ, emittendæ vrinæ difficultates, horrores, laterum dolores, & pectoris, E quando hic prævaluerit, talia in morbis expectare oportet. Et in eo quod ait. ¶ Cum æstas sit veri similis, sudores in febribus multos expectare oportet: manifestum seipsum facit, q̄ talia prænotoriæ artis partis esse iudicet. Expectare enim & sperare ac timere, & omnia huiusmodi verba, prænotionis propria sunt. Et sanè etiam in eo quod dicit. ¶ Siquidem hyems squalida & borealis fuerit, ver autem pluuosum & austrinum, necesse est æstare febres acutas, & lippitudines, & dysenterias fieri: manifestè hoc idem indicat. Et multo sanè magis, cum de vrinis scribit in hunc modum. ¶ Quibus vrinæ crassæ, grumosæ, pauca, non sine febribus, multitudo veniens ex his tenuis prodest: maximè verò tales veniunt, quibus à principio, aut breui, sedimen inest. Et rursus. ¶ Quibus vrinæ cōturbatæ velut iumentis, his capitis dolores aut adfunt, aut aderunt. Et rursus. ¶ Quibus in septima die iudicantur, his nubeculam habet vrina in quarta die rubram, & alia iuxta rationem. Similiter verò & quæ vesicæ ac renum affectiones indicant, in aphorismis scripta sunt, in prænotionum verò libro relicta, itemq̄ alia omnino multa, quemadmodum & huiusmodi. ¶ Morbis quibuscunque incipientibus, si bilis atra aut sursum aut infra subierit, mortale. ¶ Dysenteria si à bile atra incipiat, mortale. ¶ Quibus in febribus sanguinis multitudo vndeunque eruperit, his in refectionibus alui humectantur. Eiusmodi itaque & alia multa in aphorismis scripta in ventre licet, ipsius prænotoriæ artis partis existentia. Cur igitur nihil horum in prænotionum libro recensuit: Propterea sanè q̄ de acutis morbis in illo docere proposuit, velut ipse tum in principio, tum in fine libri dixit. In principio quidem vbi ait: ¶ Considerare autem sic oportet in acutis morbis. In fine verò vbi hæc verba adscripsit. ¶ Hæc verò de acutis morbis dico, & his qui ex ipsis nascuntur. Qui verò sint qui ex ipsis nascuntur, ipse Hippocrates rursus in eodem libro recenset. ¶ Hydrops ex acutis morbis nati oēs mali. Et rursus. ¶ Facilem verò spirationē valde magnam vim ad salutē habere putādū est in omnibus acutis morbis, qui cum febribus sunt & in quadraginta diebus iudicantur. Nam & hic acutorum ex transmutatione mentionem facit, velut, in libris de iudicialibus diebus demonstrauimus. Quin & in alijs multis locis eius libri significauit, q̄ aut de acutis morbis, aut de his qui ex ipsis nascuntur, sermonem faciat. Velut etiam hoc loco. ¶ Sudores optimi quidem sunt in acutis morbis omnibus, qui in diebus iudicialibus fiunt. Et quid multis verbis opus est: cum ipse manifestè in illo libro ostendat, q̄ multa prænotoria signa volens relinquat, alicubi quidem sic dicens. ¶ Ne decipiat autem te, si ipsa vesica aliquem morbum habens, eiusmodi quādam vrinam reddat. Non. n. notius, sed ipsius secundū se ipsam signum est. Nec verò apponit signa ea in prænotionū libro, sed in aphorismis ipsa scribit. R. rursus autē sic ait. ¶ Oportet autē ei impetū morborū populariū citō animaduertere, & temporis constitutionem non ignorare: nec tñ de hoc quicquam in prænotionum libro nos docens. Propositum. n. est ipsi, vt dixi, solum ea quæ acutorum morborū propria sunt recensere: quæ verò diuturnis propria sunt, omnia relinquere. Quare rationabiliter etiam inæqualem respiracionis difficultatem, ex alio morborum genere existentem, hic reliquit. Si etenim conuulsis respiratorijs organis sit, fuerit utiq̄ & diuturnorum morborum comes hic affectus, † & hac sanè ratione nulli, siue acuto, siue diuturno proprius. Fuerit autem utiq̄ & eorum qui citra febrē fiunt, velut etiam conuulsiones. † Verū ipsi propositum est in prænotionibus, de his qui propriè acuti nominantur, facere sermonem. Sunt autem tales qui omnino cum febribus continuis fiunt, velut ipse in libro de victu acutorum ostendit sic scribens. Sunt itaq̄ hi acuti, quales veteres nominauerunt, pleuritid, & peripneumoniam, & phrenitid, & causon siue febrē astuantem: & alij quicunque his conuulsiones, quorum febres omnino sunt continuæ. Nequaquam igitur conuulsiones huius morborum geueris sunt, vnde neq̄ propriam ipsorum respiracionis difficultatem simul cum his recensuit, quemadmodum neq̄ de vrinis, aut egestionibus, aut alijs omnibus, quæ in aphorismis scripta sunt, propterea q̄ acutorum morborum propria non erant. Cur verò neq̄ de talibus difficilis respiracionis speciebus in prænotionibus docuerit, in quibus aut sola inspiratio, aut sola expiratio est magna, su peruacaneum puto nunc explicare, vt qui manifestè in primo horum commentariorum demonstrauerim, quod ad has quinque difficilis respiracionis differentias, de quibus nunc dicere desino, omnes reliquæ commodè reduci possunt. Neque enim aut velocis aut tardæ respiracionis in prænotionum libro mentionem fecit, iuxta eandem rationem: ostendimus enim quod omnes aliæ differentie in prædictis cōtineantur. Quare Hippocrates vtrunq̄ ipsorum rectè fecisse videtur, in morbis quidem popularibus diuisionem in omnes particulares spirandi difficultates ponens: in prænotionibus verò & aphorismis, quantum vsui erat commodum, ac necessarium.

Locus explicatur secundū & sexti libri de vulgaribus morbis de longa & breui respiracione.

CAP. 10.

Quando igitur hæc nobis iam sufficienter sunt demonstrata, reliquum fuerit sanè adhuc, etiam alios restantes sermones ex omnibus ipsius scriptis exponere, initio rursus à secundo & sexto morborum popularium sumpto. In vtriusque enim his libris, consequenter ad primam omnium relatum dictionem, in qua omnes difficilis respiracionis differentias docet, hoc modo scriptum est. ¶ Sanatorium continuarum oscitationum spiratio longa, in abhorrentibus à potu, & vix bibentibus, spiratio breuis. Quod sanè hic per longam spirationem, spiritus per longum

1. Epid. sect. 3^a. Ec 6. Epi. com. 2. text. 10. 3^a. 161. d

A longum tempus factus, hoc est rarus, in superq̄ magnus indicetur, in secundo libro est monstratum: quemadmodum etiam per breuem spirationem, is qui per modicum tempus fit, hoc est densus in superq̄ paruus Sanatorium igitur aut signum aut causam continuarum oscitationum, fieri magnū & rarum spiritum, vtrunq̄ sanè monstrari potest: signum quidem, vt affectionis in contrarium mutata: causam verò quod cōtrariorum contraria sint remedia. Oscitant enim & cum hiatu distenduntur continenter, ob vaporosum quendam & crassum spiritum in musculofo genere contentū, velut in alijs locis est ostensum. Quibus verò hoc contingit, statim etiam continenter expirant, vt potè cum in expirationibus eiusmodi spiritus expurgetur & euacuetur. Si verò quis non ita cōtinuè, sed per longum tempus expirationes faciat, manifestum est quod præexistentes in ipso affectiones cessarunt: atque ita lignum sanatorium oscitationis longa spiratio erit. Atqui longam spirationem etiam velut causam sanantem continuas oscitationes intelligere licet, atque hoc ipsum non longo sermone mihi indigere videtur. R. spirationem enim ad plurimum tempus cohibere, quod ipsum spiritus detentio nominatur, qua ratione singultus sanat, eadem etiam oscitationes sanabit. Equidem faciunt hoc etiam in exercitijs omnes Athletæ, per vim expellere conantes quicquid siue humorum, siue vaporum, in tenuibus circa cutem meatibus detinetur. Ob hæc igitur spiratio longa B continuarum oscitationum, aut signum, aut causa medicatoria existit. Cæterū, in abhorrentibus à potu & vix bibentibus spiratio breuis, hoc ipsum sanè non ita manifestè, sed cōiecturaliter dicitur est. An videlicet phreniticus ab ipso nunc indicari putandum sit, propterea quod alio loco dixit, ¶ Phrenitici paucibilibi, strepitus facile sentientes, tremuli, † atque hoc magis quàm quibus partes circa pulmonem & cor perfrigeratae sunt, vt simul & per longum tempus respirent, & frigidum expirent. Breuis enim spiratio vtriusque inducta sanatorium lignum est: in perfrigeratis verò non solum signum, sed etiam causa. Quemadmodum enim spiritus detentio superflua euacuare potest, & ob id hanc in singultientibus, & multum oscitantibus, & cum hiatu se distendentibus, & cōtinuè se exercitantibus, assumimus: sic continens respiratio venulare simul & excalfacere perfrigerata poterit. Iuxta hanc igitur rationem etiam in secundo morborum popularium cōsuluit diligentiam adhibendam esse, vt excandescencia inducatur, & coloris reparandi, & sanguinis in vasa subter cuticulam colligendi gratia, tanquam sanè & excandescencia innatum calorem excitare queat. At verò quod denliorem omnino reddat respiracionem ipsa animi excandescencia, nemo ignorat. Assumemus igitur ipsam in perfrigeratis, & decoloratis, ac gracilibus, ex quibusdam interuallis, & temporibus opportunis: non sanè ita continenter, vt valde facultatem offendamus, sed velut exercitationes innatum calorem corroborantes, non immoderatas facere iubemus, sed tum opportunè, tum moderate assumimus. Sic etiam breuem spirationem, siue per se siue cum excandescencia procuramus, non sine opportunitate & modo assumemus. Porro hic diligenter animaduertere ad sermonē ipsum oportet, & non putare eandem affectionem esse cum ea quæ nunc à nobis ostenditur, eam quam in prænotionum libro recensuit: de qua dixit, ¶ Spiritus frigidus ex naribus & ore prodians, valde iam perniciosus est. In acutis enim morbis de quibus in illo libro sermonem facit, huiusmodi spirandi difficultas mortem portendit: in alijs verò morbis qui citra febrē consistunt, frigiditas totum animalis habitum apprehendit, & accidit quidem neque his extra periculum, non tamen penitus perniciofa. Ex his autem est & strangulatio vteri appellata, & omnino omnes apnoæ, i. spiritus interceptiones, quæ mulieribus quidem assidue, & præsertim viduis accidunt, raro autem aliquando & viris. In huiusmodi enim omnibus affectionibus præ multitudine materiæ frigida: innata caliditas grauat, ad similitudinem flammæ, quæ præ multis humidis lignis suffocatur. Quare etiam accendere quandoque possibile est hanc, vbi materiam exuperauerit: in quibus autem consumpta materia necessario etiam ipsa simul extinguitur, quemadmodum in ijs qui in acutis morbis sic expirant, nulla spes salutis relinquatur. Horum itaque meminisse oportet, & amplius q̄ in interceptionibus spiritus, omnem respiracionem perfectè perijisse neque suspicari possibile est, neq̄ sic habere apparet, si quis quod contingit diligenter consideret. Minimus autem simulq̄ per longissimum tempus ipsi sit spiritus, atque hac ratione plerisque latet ac fallit: verum si quis diligenter animaduertat, aut etiam digitum quempiam naribus agrī admoueat, percipiet vtrique respiracionem. Quod si quis etiam præ naribus pilum, aut tenuem lanam suspendat diligenter ac probe concertam, videbit, q̄ etiam hæc ipsa moueantur. In huiusmodi sanè affectionibus spiratio breuis, hoc est motus respiratoriorum organorum per breue tempus, quem videlicet etiam densum spiritum appellamus, causa simulq̄ signum sanatorium existit. Iuxta eandem verò rationem continuarum oscitationum, non solum respiratio per longum tempus, hoc est rara, signum simulq̄ causa sanatoria existit, sed etiam magna. Vocatur. n. hæc & in secundo libro spiratio longa. Primario etenim ea quæ per longum tempus fit, hoc est rara, hoc nomen possidet: secundario verò etiam magna. Atque de his quidem sic habet.

Loca enarrantur vbi Hippocrates de anhelosis, de duplicato, de sublimi, de subdenso, ac de alijs spiritibus, mentionem fecit.

CAP. 11.

Assumamus porro & alia vniuersa ab ipso de spirandi difficultate conscripta. In secundo equidem morborum popularium, in Antigenis vxore præfatus, quod anhelosa fuerit ante Tertiam Classis. k k k ij partum,

A * συμβολι-
κατερον.

B i. Prothet.
com. 1. t. 16. 4^a.
165. B

† Calaber an
magis cor.

in Progn. com.
1. t. 24. 4^a. 194. i

partum, post hæc infert. Postea simul cum partu pus reuouit. Quare & hoc cum his quæ an-
bis demonstrata sunt, cõsentit: anhelosi enim sunt, qui densum spiritum habent, & simul thoracem
multum distendunt. Contingit autem hoc, aliquando quidem in affectionibus multa inspiratione
indigentibus, & profecto etiam à cursu, aut aliàs quomodocumque vehementi exercitatione facta,
eiusmodi spiritus accidit, & omnibus ardentibus febribus. Fit etiam, vt monstratum est, quan-
do obturatio, aut compressio, aut coarctatio quædam in respiratorijs organis existit. Tale verò
quiddam apparet accidisse etiam Antigenis vxori, quemadmodum pus indicauit. Huius equi-
dem primæ in secundo morborum popularium spirandi difficultatis meminit. Post hanc verò
eius quæ Lycie accidit, de qua velut antea dixi, scripsit. Spiritus intrâ duplicabatur, nõ tamen ma-
gnus, atque hoc secundum rationem. Affectum enim erat in ipsa neruolum organorum genus, vt
etiam absoluta vrinarum suppressio fieret, & ob hoc sanè duplicatus spiritus fiebat. Cur autem non
magnus? An quòd erat perfrigerata? Contegebatur itaque, inquit. Monstratum est autem quòd
hac voce in perfrigeratis iuxta innatum calorem vtatur. Consequenter verò & de anginolis runc
factis differens sic scribit. Spiritus his non valde sublimis: tanquam videlicet vt plurimum subli-
mis spiritus anginosis fiat. Sic autem vocare ipsi mos est paruus, & velut alicui videri possit, eo
loci vsque ad fauces ingredientem, non autem ad thoracis profunditatem descendentem. Quòd
verò eiusmodi spiritus necessariò existat in his qui quodcumque tandem respiratorium organum
dolent, antea dictum est. Quæ igitur causa est, ob quam anginolis spiritus non valde sublimis erat?
An quòd neque anginæ species ipsis consuetio more facta erat? Primum enim, inquit, fauces non
inflammatae, verum iacentes. Deinde sic ait. Non suffocabantur plurimi, nisi cum deglutire cupie-
bant: & omnino tota narratio de angina tunc facta illas permanisse ostendit ipsas fauces, verum
vicinas his partes verticulis colli continuas affectas fuisse. Nam & ipsa verticula luxata discessisse
ait, partim intrâ solum, partim verò in obliqua. Cum igitur neque aliud aliquod respiratorium or-
ganum ipsis fuerit affectum, neq; fauces ipsæ iuxta propriam rationem, sed ob communiatem tan-
tum positionis ex affectionibus participantis, merito non valde sublimis ipsis spiritus erat. Et enim
si penitus non fuissent fauces infestatae, nequaquam sanè spiritus sublimis fuisset. Quando verò
per consensum ex vicinis infestabantur, mediã prædictorum constitutionem accepit, modera-
te densatus. Deinceps porro ab hac constitutione, alterius meminit in Perintho factæ, hoc mo-
do narrationem incipiens. In Perinthum circa solstitium ferè æstiuum venimus. Deinde recen-
set totam morborum speciem, à cauo ardenti febris genere exorsam, verum vomitoriam factam,
& ad plurimum tempus inueteratam. Quin & quòd citra vomitus, cauli febres his factæ sunt, &
quòd venter ipsis multa egerit, apposuit: vt tum ex his, tum ex alijs omnibus manifestum sit,
eius constitutionis causam in pituitis putrescentibus factam esse, ita vt respiratoria organa illa
permanerint, item que ipsum os ventris: verum ex inferioribus partibus initium impetus sui sum-
perint ardentes febres. Merito igitur ipsis neque magnus spiritus factus est, quemadmodum his
fit quibus in pulmone & corde febrilis caloris multitudo congregata est: & paruus sanè non erat
omnino, vt potè qui non dolerent, neque perfrigerati essent. Siquidem igitur paruus & sublimis
nihil diuersum significant, iuxta rationem vtique sublimes spiritus ipsis factos esse dicit, non tamen
valde. Post hanc verò constitutionem nullius deinceps difficultis respirationis Hippocrates men-
tionem fecit, vsq; ad illam dictionem quam primam omnium in principio huius libri apposuit, cu-
ius initium hoc est. Spiritus paruus densus, magni rari. Hanc verò totam iam antea exposui. Tempe-
stiuum igitur iam fuerit mentionem facere difficultis respirationis, ab ipso in ægroto quodam con-
sequenter conscriptæ, cuius nomen non expressit. Habet autem senis dictionis series hoc modo:
Spiritus subdensus, illa dolebat, & respirans, & cum verteretur. Apparet autem & hic æger testi-
monium præbere ijs quæ multoties à nobis sunt dicta. Quando enim illa siue præcordia cum re-
spiratorijs organis coniuncta sunt, ob id ipsum sanè dolentibus ipsis, subdensus spiritus erat. Atque
hæc quidem difficultis spirationis genera in secundo morborum popularium scripsit. In quarto ve-
rò primum meminit vxoris Nicoltrati in Cranone, quæ paruus & densus spiritum habuit. De-
inde vxoris Antigenis anhelosæ non nuper factæ, sed à principio existentis, vt & tussiret sem-
per: & de hac sanè nulla quæstio fuerit. Verum de vxore Nicoltrati in Cranone, ob id mihi vide-
tur paruus & densus spiritum apposuisse, quòd delirauit. Dictum enim iam sæpe est quòd con-
trarius, hoc est rarus & magnus spiritus, delirij proprius existit. Quare quæstione omnino di-
gnum est, cur hic quidem non fiebat, verum ipsi contrarius, qui dolorum proprius est, paruus
videlicet & densus. Neque enim in narratione ægritudinis vnius particulæ dolorem aliquem fa-
ctum esse apposuit, sed neque tumorem notabilem circa illud, aut thoracem. Quod igitur est quòd
re vera illa habuit mali? Mihi equidem videtur duplex morbi species circa hanc mulierculam à
duplici principio constitisse. In eo enim quòd delirauit, & collum, & os, & nasum conuulsa
habuit: manifestum sit quòd in capite causa aliqua ipsius morbi extiterit. Ex eo verò quòd ci-
bus intrâ conclusus erat vsque ad decimam diem, & in vrina reses eruiam speciem præ se ferebat,
non paruam in hepate factam esse inflammationem existimo, per quam superna affectio victa,
non potuerit secundum seipsam respirationis speciem effingere. Dictum enim est & iam ante
sæpe,

Ibidem.

Ibidem.

Ibidem.

Ibidem.

Ibidem.

Sect. 3. a. Epi.
c. principiu.

Ibidem.

Ibidem.

4. Epid. non 16
ge à principio.

In eodem, cir-
ca medium.

• hypohesit.

A sæpe, quòd iuxta prævalentem affectionem ipsa difficultis respirationis species formatur. Indicat au-
tem non minimè ipsius delirij paruitatem, & ipsa adeo senis dicitio, delirare enim ipsam dixit. Sæpe
autem huiusmodi verbo vt, vbi paruam læsionem indicare velit: quemadmodum & hoc sæpe de-
monstratum est. Nihil igitur miri est, cum ipsa paruus quidem delirauerit, fortem verò inflamma-
tionem circa hepar habuerit, non ipsius delirientia, sed inflammationi propriam respirandi diffi-
cultatem euenisse. Atque ita sanè de his habet.

Quid apud Hipp. vox pneumatodes, ac de reliquis spirandi difficultatibus,
ex quarto & quinto lib. de vulg. morb.

CAP. 12.

Quid verò cum pneumatodem aliquem factum esse dicat, intelligere oportet: Num eum quæ
in libro de victu acutorum pneumatiam vocauit, ita vt pneumatodes & pneumatias idem
significent? An per vocem pneumatodes is qui ventrem inflatus est, significatur? At verò
quis sit pneumatias, in libro de victu acutorum ipse manifestissime exposuit: cū prædixisset enim.
Cito pneumatias, hoc est anhelosia, sunt, statim conueniens infert. A denso verò ac multo spiri-
tu. Atque hoc sanè etiam statim in principio huius libri exposuit. Caterum quod in quarto morbo-
rum popularium habetur considerandum est, ipsa dictione subscripta, quæ hoc modo habet. Vir
metallicus, ilium dextrum intentum, splen magnus, alius intenta subdura, pneumatodes, decolor.
Possibile est enim vtrunque, & difficulter spirantem ipsum factum esse, ob illorum affectiones, &
ventrem item inflatum fuisse: multò verò magis obscurus est qui deinceps sequitur agrotus, sic ha-
bens. Temanei filius habuit quid spiritus, vt viridantis palloris esset. Nam & huic quædam valde
mala hepatis affectio aderat, ob quam & difficulter spirare ipsum possibile erat, & vterum item in-
flari. Color enim viridantis palloris, male affecti hepatis signum est. Porro quod deinceps ab eo di-
citur hoc modo. Maritus Lechus apud Sitodocum, arquato morbo infestatus, ad quem septima
die ingressus sum, octava moriebatur: neque mingens, neque egerens, illa magna & dura, & spiri-
tus densus nihil quæstione dignum habet. Duris enim non moderate, & magnis illis factis, rationa-
biliter densus ipsis spiritus erat, Verum penitus obscurum est quod continenter deinceps in ipsius
Lechus morbo dictum est, hoc modo. Desinente autem febre, spiritus non est solutus. Qualem
enim difficultis respirationis speciem habuerit, neque ipse manifeste indicauit, neque aliud quoddã
eiusmodi symptoma scripsit, ex quo quis coniecturam facere possit de affectione ipsi facta. At qui
& post hanc paululum progressus, in hunc modum narrare incipit. Temanei pneumatodes. Po-
tè est enim difficulter spirans intelligi, potè etiam quemadmodum plurimi ex enarratoribus huius
loci putant, iuxta illa inflata dici. Verum mihi sanè videtur melius esse, & fortassis necessarium, in-
flatam iuxta illa dici, magis quam difficulter spirantem: paululū itaque in narratione progressus.
Et quodammodo facilius spirans, inquit, tanquam qui iam prædixisset de ipsa quòd difficulter spi-
rasset. Quòd verò pneumatodes appellare soleat eos, quibus densus est spiritus, dictum quidem in
superioribus est, sed & nunc manifestum est. Rursus enim in peius mutabantur huius mulierculæ
symptomata, & circa decimam sextam diem ipsam mortuam esse ait, densum spiritum habentem.
Quin & quòd post hanc conscriptus æger, etiam ipse densum spiritum habuerit, ob illorū affectio-
nem, ipsa dicitio manifestum facit, hoc modo habens. Filius erat mulieris ipsius Apemati sororis,
illa magna, & splen, spiritus, egestio amara bilis. Quemadmodum enim pneumatodes, hoc est an-
helosios, aliquando vocat, eos, qui densum spiritum habent: sic quandoq; etiam simpliciter, spiritus
scribit. Nihil verò miri est, si magnis existentibus illis, spiritus densus fiebat. Nam etiam rursus pro-
gressus in ipso, denuò inquit. Illa verò intenta erant, & sanè erat etiã tussicula modicè sicca. In vni-
uersum enim, veluti diximus, quando aut tumor, aut dolor quispiam in partibus iuxta illa constite-
rit, paruus & densus necessariò fit spiritus. Quare neq; hoc mirabile cuiuspiam videri debet, qd etiam
D in ijs quæ post hæc sequuntur, cum antea dixisset, illū submolle: apponat pneumatodes, hoc est an-
helosia non valde. Si enim Laparon Græcis vacuum & molle, hypolaparon autem subuacuum &
submolle significat, in tantum sanè difficulter spirabunt, in quantum partes circa illud ipsis male
habuerint. Moderate itaque ipsis affectis, moderate difficulter spirabunt. Quemadmodum rursus
inferius in eodem libro vbi in hunc modum scribit. Famulæ, quam recens emptam vidi, duricies
in dextris erat magna, non valde dolorosa: rationabiliter infert, & non valde difficulter spirans. Si-
quidem enim duricies non valde dolorosa erat, certè neque valde difficulter spirantē ipsam esse ve-
riforme erat. Sic verò etiam in fine iam libri, de seniore narrans, atque præfatus. Mente motus est
moderate, inulit, nõ valde difficulter spirabat. Semper enim iuxta magnitudinem causæ difficilem
respirationem facientis, etiam ipsa difficultis respirationis magnitudo producit. Verum hæc qui-
dem in quarto morborum popularium scripta sunt, quæ omnia ijs quæ à nobis de difficulti respira-
tione demonstrata sunt, abundè testimonium præbent. Porro in quinto morborum popularium, de-
cimus quartus agrotus hoc modo scriptus est. In Larissa Hippolthenes peripneumonia apprehē-
sus esse medicis videbatur: erat autem nequaquam, verum principio lucens, in duro loco cecidit su-
pinus, aduersario ipsi illapso, & lauatus est frigida, & coenauit, & grauior factus esse sibi videbatur.
Sequenti autem febricitauit, & tussis apprehendit sicciior, & spiritus densus. Deinde paululū pro-
gressus,

* παραλύειν.

de Vid. rat. in
morb acut. cõ.
l. 3. 6. 7. 11. 4. b

Ibidem.

4. Epid. circa
mediu.

Ibidem.

Ibidem.

Ibidem.

Ibidem, paulo
infra.

† Aly tamē
vertunt, diffi-
culter spirantē
potius quam
inflatam iux-
ta illa dici.

Ibidem.

Ibidem.

Ibidem vltra
mediu.

Ibidem circa
finem.

5. Epid. haud
longe à princi-
pio.

Tertia Classis, k k k iij gressus,

5. Epid. nō lon-
ge a principio.
Ibidem.

de Victus rat.
in morb. acut.
com. 1. t. 34. 7.
114. a

5. Epid. vltra
medium.

gressus. Quando verò tussiebat, inquit, dolebat pectus & dorsum. Nihil itaque mirum est, sic affe-
ctis partibus thoracis, densum spiritum factum esse. Ceterum quod in fine sermōnis habetur. Ne-
que stertorem habuit, ad demonstrationem dictum est, q̄ non fuerit peripneumonius hic homo.
Testimonium autem præbet hoc ipsum, ijs quæ statim à principio in hoc libro à nobis dicta sunt,
quando hanc dictionem ex libro de victu acutorum exposuimus: Partim verò ab orthopnoea &
stertore suffocati. Nonus deinceps & tricesimus agrotus in quinto morborum popularium scri-
ptus est, itidem & ipse densum spiritum habens. Adscribam autem & hic ipsam dictionem hoc mo-
do habentem: Puer à multo percussus ventrem & hepar, mortuus est quarta die, spiritum densum
habuit, & non intelligebat quicquam, & febris corripuit. Non obscurum est in hoc, & peritonæū,
itemq̄ septum transversum, vna cum vtre & hepate inflammata fuisse, & ob id etiam puerum de-
lirasse. Verum iuxta delirium non habebat difficilis spirationis speciem, maior enim affectio circa
illum, iuxta sese, ipsam spirationis speciem efformavit: minor verò penitus est scripta. Hæc qui-
dem in quinto libro morborum popularium habentur.

Reliqua quæ de Difficultate respirationis sexto libro de vulgaribus morbis continentur,
ijs quæ antè dicta sunt, concordare.

CAP. 13. F

R versus verò ad sextum transgressi, cuius etiam iam antea communem ad secundum librum
dictionem exposuimus, reliquas sententias huic pertinentes recenseamus. Sunt autem ferè
omnes ex iam prædictis manifestæ. Etenim spiritum solum simpliciter scribens, in morborum
concuribus, pro difficili respiratione scribere monstratum est, ea videlicet in qua densus spiritus
redditur: Eundem verò amplius densatum, asthma id est, anhelationem in consuetudine habet.
Quare in sexto morborum populariū vbi inquit, Si spiritus intus relinquatur, respirandi difficul-
tatem cum densitate intelligemus. Similiter autem & in muliercula in Cranone, in qua sic scribit:
Splen natura magnus, febris ardens, rubicunda, spiritus: prædicta difficilis spirationis species ac-
cipienda est, in qua spiritus densatur. Quemadmodum etiam in filia Agalis puella. Quod verò dif-
ferat densus spiritus ab anhelatione, manifestè indicavit: habet autem ipsa dictio hoc modo: Fi-
lia Agalis puella existens, densi spiritus erat: mulier verò facta, ex partu non ita diu dolorosa exis-
tens leviter, magnum onus sustulit, & statim quidem strepuisse circa pectus videbatur: sequenti
verò anhelationem habuit, & dextrum coxedicem doluit. Deinde consequenter, Spuebat spu-
mosum, inquit, ab initio autem erant florida. Equidem ex toto accessoriorum malorum concur-
su manifestum fit, quòd tuberculo in respiratorijs organis inueterato & agrè concocti rupto, hæc
expuerit: & quòd ob hæc tubercula densi spiritus fuerit. Porro inferius in eodem libro circa con-
stitutionem, quam hoc modo incepit: Tusses ceperunt circa solstitium hybernum. Quibusdam
verò & spiritus simul sublimis fiebat, inquit. Et sanè quòd sublimis spiritus est paruus & densus,
in superioribus explicauimus. Et profectò etiam anginas circa illam constitutionem factas esse
ait. Malè itaque sentiunt qui sublimem pro magno dictum esse putant, propterea quòd hic thora-
cem sublimem & eleuatum facit, ipsum plurimum distendens. Progressus autè paululum, pneu-
mätias nominat quosdam: & dictum etiam de hoc est antea, quòd aut inflatos, aut anhelosos sic vo-
cat. At verò qui deinceps scribitur, Spiritus obscurus, paruus est, & propterea non apparens, qua-
lis & in interceptionibus spiritus, & in suffocationibus vteri concomitatur: atque huiusmodi quid-
dam vult etiam ex ipsa dictione indicare, quæ sic habet: Et spiritus tabescentibus obscuri mali, &
non parientibus, & quicumque alij tales ab eadem constitutione. Mulieres etenim non parientes,
(sunt autem hæc omnino quæ non probè purgantur) maximè à spiritus interceptionibus appre-
henduntur, quemadmodum sanè etiam quæ diutius maritis sunt viduata: Quare spiritus qui non
manifestè in lignis sunt, neque nobis patentes, eos obscuros appellauit. Ex his igitur progressus
quispiam inueniet, & citra meam vltiorem opem, omnia alia de difficili spiratione dicta, tum in
genuinis, tum in spurijis Hippocrati inscriptis libris: quanquam nos ferè omnes genuinos in
hoc sermone locos recensuerimus. At verò, quandoquidem & hi qui ad Theusalum filium ipsius
referuntur, & qui ad Polybum generum, itidem artis Hippocraticæ sunt. Et non procul ab

his absunt ea, quæ Euryphonis esse videntur, feruntur autem inter Hippocratica
scripta. Si mihi ocium contigerit aliquando manus, alium adhuc quartum
adijciam librum, in quo exponam ea quæ in reliquis Hip-
pocrati inscriptis libris continentur, de respira-
tionis difficultate. Nunc verò alijs re-
bus instantibus ac vrgen-
tibus, ad illa non
transibo,

GALENI

GALENI LIBER DE PLENITVDINE

Victore Trincauelio interprete.

ARGUMENTVM LIBRI

Reselluntur Empiricorum Indicia, quibus Plenitudinem comprehendi
arbitrabantur, ac vera Ratio explicatur Plenu-
dinis intelligendæ.

Quam confuse medici qui Galeni tempestate vixerunt, de Plenitudine locuti sint,
& qui nam ipsorum à Galeno increpandi.

CAP. 1.

S leuti nullū est, quod nostra tempestate in ore omnium ferè medicorum
crebrius versetur, q̄ plenitudinis vocabulū: ita nec aliud facile inuenias,
quod ab illis magis ignoretur. In his. n. si qui ad exposcendā, atq; etiam
reddendam rationē idonei sunt, quum ab aliquo interrogantur, quid tā-
dem ipsi plenitudinē appellent, respondent eorum q̄ plures nomen id,
quemadmodū etiam multum & parū, ex comparatione ad alterū dici,
& proinde neq; mēsurā aliqua definiri posse: quod. n. cum altero colla-
tū multum est, hoc alterius cōparatione, non nunquā parum erit. Sed si
mox ab illis petas, vt rem eam explicent, cuius collatione dicatur plenu-
tudo, eorum quidam statim minus vocales quàm pisces redduntur: alij
verò vsq; adeo multa, & ea absurda garrunt, vt quid ipsi velint, minime possis intelligētia cōsequi.
Reperiuntur tamen aliqui quamuis rarissimi, qui aiunt, multum & parū intelligi virium cōpara-
tionē: quibus si rursum scisciteris, quid ipsi vires vocitent, ne respondent quidē non nulli: alij verò,
si tñ aliquid pronuntiare audeat, ita respondent, vt alter alteri nunquā consentiat. Quin & eorū plu-
rimi quæcunq; potius alia interpretantur, q̄ vires. Si quis tñ inter illos reperiat, qui eorūq; sapiat,
vt vires dicat esse effectricē substantiā, aut effectricē causam: & mox ipsum, si sit aliqua huiuscemo-
di substantia quæ animal gubernet, primū roges, & deinde vt exponat quid tādem ea sit: is ad hanc
quæstionem ne respondet quidē, sed aut omnino silet, aut adeo sua oratione aberrat, vt qñque illum
tacuisse satis fuerit. Quòd si in his quoq; aliquē eò prouectū disciplinæ inuenias, vt licet quæ nam
sit virium substantia proferre nequeat, ex functionibus tñ cōiectura saltē eas esse assequatur, is sub-
inde interrogatus, nū ea quæ ab Aselepiade, & ab eius etiā sectatoribus, & præterea à Methodicis,
de eo quod nullæ sint vires, literis tradita sunt, vnquā perpenderit ac dissoluerit, ne nouisse quidem
ipse vī, si aliquis vnquam hac de re ab illis sermo fuerit habitus. Porro, q̄ quicumq; nullas esse vires
contendunt, negēt illarū cōparatione plenitudinē intelligi, aut consistere posse, satis cōspicuum est:
D quippe quū fieri nequeat, vt plenitudo ex collatione ad eā rē aut intelligatur aut cōstituatur, q̄ nul-
quā cōsistat. Credunt siquidē hi ex sola vasorū capacitate haberi, q̄ aliquid multū aut parū esse dica-
tur: immo qñq; ne nominant quidē inter initia plenitudinē, nec aliquā ab ipsa euacuationis indica-
tionē depromūt, sed à sola cōstipatione (eā græce σφύγξιν dicunt) quā nec oēs deinde (vt alibi mō-
strauimus) eodē modo exponūt. Est sanè & alius quidā tertius chorus, qui neq; nouit si aliqua sit fa-
cultas nec ne, atq; et se id alioqui pquirere nō p̄fiteē: vt pote qd sibi ex signis quibusdā manifestis cir-
ca agrotates exitiū tibus lōga experientia obseruatis, inuentā fuisse euacuadi rationē asserant: q̄ mox
interrogati quæ nā ea signa sint, vasorū inquirunt distentionē, ruborē, gravitatē vniuersi corporis, pi-
gritatē ad motū, mēbrorumq; tentionē: addidere p̄terea ex ipsis nō nulli lassitudinis, & cuiusdā quasi
vicerosi affectus sēsum, & priorē vitā in otiiū, & copiosioribus alimētis trāsactā, suppressasq; solitas
vacuationes. Nimirū in hac syndrome (sic. n. illi symptomatū conuentū appellant) obseruatū esse
aiunt cōferre, si vena fecerit. Isti igitur non à seipsis modo, sed à quibuscunq; etiā alijs mortalibus, au-
ferunt rationē: profitentur siquidē ex experientia oīa reperiri. Alij verò (vt modo à nobis dictū est)
rationē sibi quidē præter ea ex vsu esse aiunt: eorū tñ quidā nullas oīno esse vires: quidā eas sanè esse
volunt, sed nolūt illarū substantiā cognosci: vt tandē rarissimi sint, qui vel q̄ vires sint, vel quæ nam

Tertia Classis,

k k k

iiij

demum

demū earū sit substantia pronūtiare audeāt : immo neq; ij cundē numerū, vel eandē earū proferant E substantiā. Quin & illorū qui nobis cōmentaria reliquere, alij facillime se expediunt, de vnica sem per, quae animal gubernat differentes, nullamq; ad id rationē vnquā afferunt: alij verō demōstratio nem quidē adducere conantur, sed mox contendunt non esse eas plures q̄ vnā. Quicumque ergo staturit in corpore laborantis consistere plenitudinem: necessum habet vt à medicis qui Empirici, quicq; Methodici dicuntur desiccat, atque dicat plenitudinem, aut vasa respicere aut vires.

Quare nos quoq; disputationē cum Empiricis ac Methodicis differamus, & ad eos nostram conuertamus orationem, qui se arte aiunt ratione pertractare. Sunt tamen in his qui hoc nostro aeuo florent, quidam vsq; adeo audaces, vt à seclis sibi nomina imponant, qui tamen, ne nouere quidem quid ad eas attineat. Hos igitur saepe audias, quū egrotantes audent, dicētes, plenus hic homo est, & proinde vena illi secanda: qui vbi de ratione aliqua sit habita mentio, statim se vel Methodicos esse vel Empiricos aiūt. At nos (vt modo diximus) eos aggrediamur qui analogismo vtuntur, primumq; cum illis differamus, qui ex ipsis tantummodo viribus plenitudinē metiuntur: quippe hi videntur nunquā vtres vel culeos prater modū repletos vidisse, nec se etiam plus, q̄ par esset, vnquam impleuisse cibo, ita vt inde ventriculus distenderetur, neq; vel in vesica lotiū copio. F sius q̄ ipsius ratio exigeret, vel in aluo sterco congelesse. In huiuscemodi etenim corporis statibus omnibus, eorum instrumentorū vnū quodq; ita aperte distenditur, vt nisi cito quod superfluū est, excernatur: homini non parū afferat molestia. Verū enimvero, neq; res eūdem sensum excitat quū grauis est, vel quum moriet, vel quum alia aliqua qualitate infesta est, quae nulla exprimi oratione possit. Vnde saepe vulgares hoc ipsum absq; vlla ex dogmate quopiā pertinacia interpretantes audimus: qui se non nunquā ex cibis quos moderatē etiā ingessere, premi, & grauari, non nunquā verō morderi, & erodi affirmant, saepe, dū id quod ipsis accidit exacte narrare nesciūt, se fastidio quodam teneri aiunt: nā neq; istorū sensus, in hominibus eū eo qui ventriculo prae nimia ciborum copia intumescit atq; etiā distento oboritur idem est. In his siquidem, statibus, se periculum subire aiunt, ne rumpatur ventriculus, quippe quē nos etiā distentū videmus: sicuti contractū quū se grauari dicit. Nec secus prater ea vesica euenit, in qua alia nimis affectio est, quū illa humoris plurimū: alia verō quū eius parū continet, quumq; grauatur: dū. n. ex plenitudine distenta est, facile videas plurimū illius excrementi excerni: vbi verō grauatur, paucissimū quidē, frequentissime tñ, vt pote q̄ neq; tā diu, donec repleatur, expectare possit: sed continuo quod noxiū est eiecerit cupit, quemadmodū & quum à mordaci illius qualitate stimulat, assidua quippe tunc quoq; fit excretio. Nimis vbi il G la à re contenta, quasi quodā grauatur onere: haud quis, & si non distendatur illius tunica, recte hoc dicat: nempe q̄ illa male quidē se habet, attamē id quod eā aggrauat, minime multū est. Porro haec ita aiunt illi qui in hac opinione primarij sunt, quibus alij aduersantur qui contra sentiunt. Nos verō ex vtriusq; sciscitabimur, num eadē sit molestia qua vesica afficitur, quū sic est vnde quaq; distēta, vt disruptionis periculū imminere videatur, nec amplius id, quo referta est, sustinere possit: & quū sentit aliquid sibi esse oneri, aut morderi. Illi, nanq; qui vasa amplitudine semper plenitudinē existimant, rursus hac etiā parte his satis prōpte assentiunt. At, qui ex ipsius viribus: se ad has interrogaciones difficiles reddunt, nec nō & varijs subiraescuntur modis, susq; deq; his oblitere conātes, qui nequaquā admittere hanc quoq; esse plenitudinē velint. Nos ergo cupiētes istorū cōtentiones, dirimere, vtrosq; ad concordia inuauimus: & illos qui nolunt vnquā plenitudinē dici ex rei continētis capacitate, quibus cū etiā primū disputationem institueramus, hortati sumus vt memores q̄ mēbra, dum nimis repleta distenduntur, dolent: veritati tandē acquiescant. Eos autē qui hac tantū ratione plenitudinē consistere putant: vt cōcedant id quod graue est alicui, esse etiā illi, dū grauatur, multū. Atq; rursus etiā vtrosq; monitos volumus, q̄ ipsi his aduersant, quae liquido apparent: priuatim verō illis qui ad ipsas tantūmodo vires plenitudinē intelligi dicūt, tū peritonaeū prae ciborū co. H pia rūpi aut dilatari: tū verō exterius id ipsum vtres ac vesicas pati ostendemus, immo & dolia, quū plena fuerint re flatuosa, aut alioqui violenta. Sed & hoc ex illis percuntabimur. Nū hi q̄ sanguinē ē pulmone, rupto vase aliquo reijciūt, citra tñ icētū aliquē, aut casū, aut externā aliā huiuscemodi occasionē: videantur illis in eū affectū ob nimia quae supra modū vas distenderit, plenitudinē incidisse? Scorsum autē, & alios cōmonebimus, nō posse pulillū infantē onus aliquod ferre, quod iuuenis boni habitus vel facillime gestabit: leuissimū quippe id erit adolecentū, quod in fanti (vt ego quidem arbitror) futurū est grauissimū. Nū igitur id quod quis nequit portare, non appellabimus onus: vel id quod ita graue est non appellabimus multum: vel onus quidem appellabimus, graueq; multum: autem nequaquam: Sed si sic, non erit amplius de re, sed potius de vocabulis contentio. Alioqui. n. ne homo quidem ille habendus esset, qui nunquam se grauari diceret, quamuis illi, vel viginti talenta humeris imponas. Ac ijs quidem qui temperanter se gerere volūt & hac satis sint: nihil verō vnquam inuenias, quod illis satisfacere possit, qui seruilī cuiuspiam dogmati se addixere.

Quotuplex sit Plenitudo, ac de vi contentrice aduersus Stoicos & Herophileos. CAP. 3.

Va, ppter illos missos faciamus, imo (si verū fari opus sit) eos à nobis facessere iubeamus: igenos verō & veritatis amicos, alloquamur. Itaq; subiecimus duas esse tū notiones, tū relationes

Anes multitudinis: alterā ad robur viresq; illius qui defert: alterā ad eius qui suscipit capacitātē. Itaq; haec ipsa supponamus, & subinde, q̄ sint vniuersae animantis vires, atq; etiā, quomodo plenitudo, q̄ fm earum vnāquanque consistere potest, & curanda & agnoscenda sit, perscrutemur. Insuper verō quot sint eorum humorū species, qui vel vires aggrauēt, vel ab ipsis valis sustineri nequeāt. In his nanq; operā pretiū est diligētē & eximiū medicū versari, nō autē in cōiēendis euidentibus rebus, quae cuiuslibet demonstratiōis initia sunt. Sed nil forasse mirū est, si hoc ipsum ab istis ignoret, qui nūquā de demōstratione aliquid vel q̄sierint, vel inuenerint, vel didicerint, aut exercitationem aliquā ei adhibuerint. Vnde adeo inepti sūt, vt si quis eorū his cōmentarijs occurrerit: statim speret me primū ea oia in hoc opere demonstrasse, q̄ eum oīno nouisse opus sit, qui exacte de plenitudine disquirere instituerit, & se subinde et cuiuscunq; plenitudinis tā cognoscendae, q̄ curandae rōnem in uenturum: ignarus, q̄ si res vsq; adeo magna eā haberent naturā, vt possent vnico opere monstrari: vtiq; ars nequaquā lōga foret. Iā autē nos in ijs libris, quos de Platonis Hippocratisq; decretis edidimus, satis monstrauimus q̄ alia ea vis sit, q̄ in venis consistit, & alia ea q̄ in arterijs, aut in neruis: vbi ē id docuimus q̄ cor quali fons & origo facultatis arteriarū sit: neruorum autē, cerebrum: vt venarū, iecur. At in libro de Elementis iuxta Hippoc, ostēdimus substantiā eorum oīum, q̄ generationi & B interitui obnoxia sunt, à quatuor qualitatibus immutari per totam: humore, in quā, & siccitate, caloreq; & frigore, & ex harum certa quadā tēperatura, oīum corporum, substantiā, & pinde et virium earum, q̄ corpus nostrum gubernant, cōstare: quippe q̄ non sit nisi ipsius temperamenti q̄dā pprietas: q̄d à nobis & in libro de naturalibus facultatibus monstratum est, & seorsum in alio quodā cōmētario: in pluribus verō ac varijs alijs libris nos sapissime signa cognoscendae plenitudinis q̄ ad ea vera genera attinet, & deinde et vniuscuiusq; eorum sigillatim, q̄ in illis vtriusq; generibus cōprehensa sunt, explicauimus. Vtrunq; autem dixi id inquam quod virium comparatione aestimatur, & id quod illius cōparatione quod vocant, ἔρχυμα, quasi infusum dixeris: sic. n. ipsi appellant id plenitudinis genus, quod ex loci cōiūctis capacitate mensuratur. Id verō nō mō in animantibus reperit: verū nihilominus i rebus quoq; inanimis, quē admodū in vestibus, vinculis, pellibus, valisq; tū ficti libus, & aneis, tū ferreis, tū verō in oibus alijs q̄ vel ex aere, vel ex argēto, vel et ex stanno cōficiuntur: rumpuntur siquidē haec oia quum multa replentur flatuosa substantia. Nisi quis fortasse sit, qui velit aliterere, huiusce generis plenitudinem vim contentricē respicere, oblitus sententiā illius, cuius inter initia, quantū ad virium nomen spectat, nos meminimus, vbi diximus, vim esse causam effectricē. Quā siue δραστην græce dixeris, siue ποιητην, nihil hoc referre puto, sicuti neque aduersus C scabimur, si q̄s nō effectricem cām, sed substantiā ipsam facultatē dicere voluerit: quia id tñ in hoc ser mone seruari volumus, vim esse effectricē tātūmodo, nō autē materialem, aut patibile, dicas mō vt lubet, vel cām, vel substantiā. Etenim si hoc seruauerimus, cōstabit pfecto q̄ vis sit cā alicuius actio nis, quā mox necesse est esse motū ab agente in id quod patitur: sicuti & affectus qui in patiente est, motus erit, ab agente in rem patientem. Vnde vires suā quidē ex alterius cōparatione notione hūc esse verō ex relatione ad alterū. Quod autē qui ppiā in seipsum aut agat, aut aliquid efficiat: omnem mentis captum excedit, sicuti etiā q̄ se ipsum aliquid contineat. Nā Stoici, qui quam maxime contentricem vim introducere nixi sunt, posuere alterum esse id quod cōtinet, alterum verō quod continetur. Spirituosam etenim substantiā, id quod continet, materialē, quod cōtinetur, esse volunt. Et proinde aerē & ignē cōtinere autem: cōtineri autē aquā & terrā. Nonnulli tñ, qui se Herophileos appellari volunt, ne somniantes quidē hac vnquā intellexerit: & tñ de contentrice vi subinde pronunciare audeēt. Nimis fatentur se ignorare si sit aer, aut ignis, aut vtrunq; id quod lapides, ligna, ceteraq; huiusce generis contineat: id tñ affirmant q̄ omnino aliqua vis sit, quae haec omnia contineat: dilaberentur etenim, ac diffunderent, nisi aliquid esset quod ea contineret, & compesceret. Qui mox interrogati num huiuscemodi proloquio, omnia in quā re continente egere, ipsi in suis sermō D nibus vti audeant, vel ne id ipsum prōpte statim affirmant, interrogatiq; assentiuntur. Sed si deinde ad aliquod absurdum deducantur: id omne in ea reijciunt, quae à nobis afferuntur: quin & cōtra eos qui ipsos sic interrogarunt, indignantur, perinde ac si & importuni nimis sint & sophilistae. Is. n. mos inter medicos hac ipsa tempestate in primis inualuit: vt de decretis maximis audacter statuāt, quum verō redarguuntur, moleste ferant, eos, à quibus fuerint, redarguti, sophilistas appellātes: At nos qua rōne in absurda inducendi sint illi, qui posuerint rē quālibet aliqua egere cā, à qua contineatur, tā exponemus. Causa cōtentricis, quaecunq; illa sit (nā Herophilei se illā ignorare fatentur,) aut res q̄piā erit, vel nihil profus. Si dixerint illā nihil esse: admirabilis sanē est hac virorum sapientia, qui velint rem vnāquanq; eo egere vt consistat, quod nihil profus sit. Sed si cām contentricē in rebus ponant: id statim meminerint, q̄ ipsi primū affirmarunt rem quālibet, vt sit, cā cōtentricē egere. Quo deinde fit, vt sit necesse, & illā cām altera egere cā, ex qua consistat, & mox hanc et quāpiā altera, vt res tandē sit in infinitū abitura. Quod si dixerint rerū alias quidē aliqua alia cā, vt sint, egere: alias verō ex seipsis hoc habere. Primū q̄dem sciuerint ipsi, se nō amplius decretū id seruare, quod inter initia statuere, quodq; verissimū esse pdicabant, rem nimis vnāquanq; vt esse habeat, indigere cōtentricē cā. Mox verō quod illis lōgissima opus sit oratione, ut explicet cur haec ea egeant, illa verō secus: ac deinde quod nā sit id quod uel his, uel illis annumerandū sit. Nā non modo multū ex Herophileis, sed & ex Stoicis iuniores, nullā afferunt demōstrationē, ad ostendēdum, q̄ spiritus & ignis

ignis & sese, & alia et cōtineant: terra verò & aqua alio cōtinentē indigeant. Primo etenim aspectu, E quod durū est retinēsq; & dēsum, potius cōtinere videri posset: cōtra verò, quod molle cedēs rarūq; est, altero indigere a quo cōtineretur. Hi tñ nō solū nulla allata huiusce rei demōstratione, suo decreto fidē haberi volunt: verū nec animaduertunt se ea statuere q̄ ipsa secū pugnēt. Illa siquidem maxī me volunt vim cōtinendi habere q̄ tenuissima & mollissima sunt, aerē inquā & ignē, & hæc eadē p̄terea in cā esse cur tū aqua, tū terra dura solidaq; sint, quasi possit q̄dpiā alteri eā aut vim, aut naturā, aut actionē, aut qualitatem impartiri, cuius ipsū sit exps. Nos et apte videmus, ita nihil ab igne cōtineri, vt magis ab eo oia dissoluāt. Quis verò cōtra Stoicorū suppositionē aliās plenius differuerimus, ad Herophileos redeamus: vt tñ hic et nobis satis fore putemus si testemur, q̄ ille qdē q̄ se cōtē eorū aulhor extitit, cōtra q̄ par esset, se gessit: quippe q̄ i multis, vbi in p̄mptu sūt demones, dubius fuit: verò ipse p̄mulgavit quibus nulla poterat afferri demō, q̄q; nō nisi falso statui poterant.

Quibus in partibus prompta sit vel difficilis, Plenitudinis facultatē grauantis dignotio. CAP. 4.
Quare his quoq; relictis, vñ diuertimus redeamus, & dicamus, q̄ quotiescunq; p̄ multitudinem aliquid nimis distēdit, aut distēdit: affectus is ad cōtinentia vasa p̄inet, nō aut ad aliquas vires: quū verò grauatur, ad sensuicē facultatē. Nā neq; id ipsū oino ad vires oēs spectat: natura les, n. vires ab hoc affectu, grauari nimirū alienæ sunt. Itaq; si recte a nobis in cōmētarijs de naturali F bus facultatibus demōstratū est, inter eas vnā esse q̄ ea attrahat q̄ sibi idonea sunt, alterā verò q̄ hæc ipsa alteret, tertiā, q̄ cōtineat, quartā q̄ eorū expultrix est q̄ aliena sunt, alia sunt inquirenda indicia ad cognoscendā Plenitudinē p̄ vnaquaq; ex his viribus: nā neq; grauitas in his sufficere pōt. Imbecillitas siquidem ventriculus vi sensuicē maxīa p̄ditus est, qua ea sentit q̄ graua sibi sunt: arteriæ verò atq; venæ sensū retinent, sed aliū. In neruis quoq; an eiusdē generis sensus reperiat vel cuiuspiā alterius: lōgiore ad id exponēdū, & illi fidē faciēdā egeret oratione. Porro quibus signis sciētē cōprehēdi possit arteriarum plenitudo, q̄ ex collatione ad earū vires cōstat: in cōmētarijs de pullibus exposuimus. Horū quoq; oīum, ignari sunt ij, qui ita facile quotidie nomē plenitudinis in ore hñt. Vena rū verò nec ego signū aliquod vnquā, quo id ex sciētia haberi possit, neq; ab alio quopīa literis mādātū reperire potui: nā neq; quispiā nobis prior de ipsis viribus sciētē differuit. Sanē Philippus atq; et Archigenes earū cōtēplationē parū per attigere, sed eorū nemo rem ipsam absoluit: ratio autē huiusce p̄sentis sermonis exposcere vñ, vt nō mō hæc ipsa disquiratur, verū et vt de Plenitudine agatur, q̄ ligillatim quascunq; particulas occupat: iecur in quā, corq; & renes, & crassum intestinum, & cerebrū, & p̄terea ossa. Horū itaq; quæcunq; vel parū sentiunt, vel oīno sensus sunt exp̄ta, nequaq; parē cū ventriculo, aut vesica excrementorū, q̄ in ipsis cōgesta sunt, sensum retinēt: sed aut oīno extēguū, aut penitus nullū. exiguū quidē vbi maxima fuerit plenitudo: nullū verò, quū illa non multa fuerit. Nā in pulmone, iecoreq; atq; et in renibus aliquis nōnunq; oboritur alicuius pōderis sensus. In ossibus quoq; nōnulli q̄nq; grauitatis sensum p̄cepere, qui tñ admodū obsecutus sit. At fm cerebrū nōn suboscuro mō: sed per cōmētariū manifestū et nōnunquā sui sensum grauitas excitat. In partibus autē sensus vacuis, nullus pōt n edum grauitatis, sed nec alterius et symptomatici sensus haberi. Sensu verò carere vidētur ossa nōnulla. ad eps quoq; & glādula q̄dā, & oēs p̄terea medullæ sensus experies sunt: cerebrū tñ ac et medullā spinæ dorsī nōnulli in sentientibus particulis collocant. Tutius tñ poterit quispiā de carne qua gibba iecinoris pars cōstat, quā non nulli medici *καρὸν χυμῶν*, quasi in fulione dixerit, appellat, asserere q̄ absq; vilo sit sensu: quippe quū illi nullus vlla ex parte neruis i feratur. De parte autē illius cava facile pōt aliqua suboriri dubitatio. Nerui, n. illi, q̄ iecori iuxta portas distribuuntur, eo exiles sunt, vt solā ipsius mēbranā videatur cōtexere. Nec minus p̄terea aliqua offertur de renibus licēq; dubitādī occasio & lōge et magis de pulmone: quū ille sensus ponderis qui in his visceribus nōnunquā exoritur, in mēbranā & tunicā, qua ea inuoluta sunt, potius referri possit q̄ in ipsa viscera, idq; in pulmone p̄sertim & iecinore. hæ. n. partes quasi suspēse pendent, nec stabili loco suffultæ hæret. Et sanē qui fm ea viscera laborant, sapissime supiora ad clauiculā vsque H distēdi manifeste sentiunt, sicuti quū iecur tumore aliquo, aut grauedine tenet: adeo, n. frequētē is affectus oēs ferē hoies inuadit, vt scēlix admodū ille videri possit, qui toto suæ vitæ curriculo illius nunquā sensum habuerit. Sed & Hippocrates ait. ¶ Grauis dolor ad renes p̄ueniens. Quin & pulmo, (vt oēs ferē medici prædicāt) grauitate tētatur, siquis tumor id ipsum viscus occupet. Medicorū tñ quā plures de Plenitudine ita p̄postere p̄nuntiant, vt de his nihil conquirere velint, immo non nulli neq; id quidem inuestigant, q̄ q̄nq; per vniuersum corpus, q̄nq; secundum vnam quamptam vel etiam secundum plures partes plenitudo consistere potest. Verum operæpretiū fortassis fuerit, vt ab his oibus difficultatibus (si tñ sic tibi libeat) nos contineamus rebusq; facillioribus versemur.

Qua ratione Plenitudinis in singulis partibus nota inuenienda. CAP. 5.
Porro nihil facillior ea via vñ, vt a grauitate rursum exordiamur, ea ligdē evidentissimū signū est plenitudinis illius, q̄ ad vi sensuicē spectat. Vbi primū inquirēdū est, nū grauitas ex necessitate multitudinē cōsequat, vel illa potius antecedit: nā neq; eadē ratio est, q̄ pōdus p̄cedat, vel q̄ subsequat. Quippe rei veritas hæc est, qd si in aliqua particula q̄ sensus particeps sit, vlla aggreget humorū multitudō, in ea statim grauedinis quoq; sensus excitat: neq; tñ quotiescunq; pondus loco alicui infederit, ibi et humorū multitudo cōgesta erit: quū vis si imbecillior fiat, possit ex ipsismet solidioribus mēbris grauari, quæadmodū in corporibus resolutis euenire solet: præ resolutione, n. imbecillioribus

Aribus factis musculis, quorū ea erat functio, vt mēbrū id resolutū mouerēt & trāsferrent: sentit ille q̄ resolutus est, in motu grauitatē: ita tñ vt id quod infirmū est sibi ipsi graue minime sit: musculus infirmū aut neruus, aut q̄cqd sit tādē id, qd primū mēbra mouet. Is siquē affectus q̄ grauedo appellat, ea natura cōstat, vt & ab altero, & in altero gignat: pōt nēpe ipse neruus, aut tēdo, aut musculus, aut q̄cqd illud sit qd nos mouet, fieri se ipso inualidius imbecilliusq; vt verò sibi ipsi graue sit, fieri sanē nequit. Porro id si robustius fiat, validiores q̄ antea functiones edet: si verò imbecillus, lāguidiore: quæadmodū musculus (si is tñ sit q̄ crus moueat) quum bene valet, valide eā illius mēbrū p̄tē, cui a natura infertus est, attrahet: si p̄terea in optimo fuerit cōstitutus habitu, munus id validissime obibit: morbidus verò factus, iualidē: imo si vires resolutas habuerit, lāguide. Quod si nō musculus, sed neruus sit, qui musculū ipsū moueat, is et p̄ sui valetudine, vel morbo, bono habitu, & infirmitate, illa eadem in mouēdo mēbrū ager, q̄ de musculo mō diximus: nec secus et si dixerimus spiritū esse id qd primū mouet ipsū crus, hæc, n. eadē in ipsum erūt referēda. Age igit, maioris p̄spicitatis gratia, ponamus nunc ex spiritū per neruū delato musculū moueri ex musculo verò, tibiā primū, cui is infertus: qua mota, articulus in genu vbi crus vniuersū cōmittit, subinde et moueat. His p̄petic positis, vere poterit quisq; asserere, & musculū inualido spiritū esse oneri, atq; et totū ipsū mēbrū, tibiā in quā. Sed si p̄terea ponamus neruū a spiritu moueri, & a neruo musculum, a quo deinde tibiā: ab his oibus imbecillis spiritū grauari. Ex his itaq; id iā apertū reddit, minime posse exquirere dignosci qd id sit, qd primū grauet, quodq; primū grauet, nisi prius sciat, id qd primū in nobis vnā quāq; mouet particulā: hoc tñ aliās exactius disquiremus. Nūc, n. volumus id de quo is infertus est sermo, p̄tractare: vbi, vt nostra oratio clarior euadat, totā hæc rē ex suppositione trāligemus. Quare statuamus nūc musculū esse id quod tñ se ipsū, tñ et os tibiæ primū moueat: ipse quidē sibi ipsi, neq; si vel inualidissimus sit, grauis esse nequit, sed illi tibiā potius grauis est. An verò id illi tātūm quū mouere tētat, eueniat, vel et dū quiescit: ad aliā cōtēplationē, q̄ quidē nō ita leuis ē attinet: & eā nos i libro de Motu musculorū cōplexi sumus, & sanē citra eā nūq; poterit (quū grauitatis sensus ad est) vel affectio ipsa exacte cōprehēdi, vel locus et affectus. Nā, vt itatim hoc exponamus, nōnulli sunt, quibus vel mēbrū aliquod, vel vniuersū et corpus, quū id mouere volunt, graue videat: qui si quiescat, nullū vilius grauitatis sensū hñt. Sūt & alij qui prius et q̄ moueri aggrediāt, se grauari autē. At nequit hæc vt ororūq; affectio vnq; cognosci, nisi prius repis, q̄ ea sint i vniuerso crure partes, q̄ ad mouendū natae sunt, q̄ q̄ vt moueant. Quia si neruorū fibræ p̄ musculū disperse, primæ sunt q̄ mouet, quibus cū subinde mēbraneū venolumq; & arteriosum genus mouet, & p̄terea ligamenta: ab his ipsi, & a cæteris quoq; partibus oibus q̄ in hoc mēbro litæ sunt, grauitatis sensus excitabitur. Nos vero p̄pēdamus atq; definiamus, q̄n motu mēbro suasq; functiones obeūte grauedo oboritur, & q̄n eo et gescēte. Porro si ligamētōrū quoq; in eo genus vna cū carne mouet (ex his siquidē oibus ipsa musculi substantia cōstat) ex nullo istorū grauitatis sensus vnquā p̄dire poterit, sed vel ex ventis, vel ex arterijs, vel ex adipe, vel ex ossibus, aut ex eorū aliquibus, vel ex ipsis oibus. Quod si in huiuscemodi partitionibus omisū a nobis esset, ex aliquibus, vel ex oibus, ipse qui leget poterit supplere: cōiunctiones etenim nō distēctiue, sed potius cōiunctiue hoc loco tenēt. Ex his igit q̄ expōta sunt, satis cōstat, q̄ si qs velit partis illius q̄ plenitudine laborat, cognitor euadere: illū opus est sciētia prius exquiritā earū virū affectū q̄ nos gubernat, & p̄terea distēctionis, atque et naturæ cuiuscūque particula, q̄ sit in animali: hinc, n. promotus poterit forsitan partis nimis repletæ indicia reperire.

Aduersus Erasistratum de Plenitudinis notis.

CAP. 6.

Verū si quis forte nulla habita veritatis rōne huic tñ studeat, vt illos nimirū fallat, q̄bus cū verfat, se quip̄ia eximū callere p̄ferēs: facile is poterit sine aliquo alio maiori negotio primum Erasistrati salubriū librum legere: neq; n. ille vspiā alibi signa plenitudinis explicare tentauit. Eius itaq; verba atēdamus. Primū quidem vbi q̄ nā sit plethoræ (ita, n. ipse venarū repletionē appellat) Drigo aperuit: mox verò vbi et signa quibus eā cognoscas exponit. Hæc itaq; illi est eius generatio.
 Quū alimenta distribuuntur, nec p̄terea aut apponunt, aut vniuersiuisq; more elaborant, aut alioq̄n excernunt, necesse est vasa tñ cōcoctionis, tñ distributionis repleti, & actiones q̄ in ipsis adunē impediti: mox verò, quū id alimētū qd prius in vasis fuerat nulla alia rōne cōsumat, sed alio item ab ijs q̄ ingerūtur, accedēte, vasa in corpore magis distēdūt: q̄ vbi ad id venerint vt amplius distēdi nequeat, alij insuper alimētis ex ventriculo iugiter delatis: illa q̄ p̄cesserāt, in vasa spiritus irrūt. Itaque tñ ex his patet, q̄ ipse de ea plenitudine verba facit, quæ infulsionē respicit, vel, ut ipse graecè ait, *καρπαρέγχυμα*: tñ verò quia plethorā nominat: nā id nomē p̄prie huic tñ affectū cōgruit, minime verò illi qui ex virū cōparatione aestimatur. Sed mox vbi pauca q̄dā de ea dignoscēda tetigit, hęc iterum scribit. Oportet igitur, sicuti & in superioribus a nobis dictū ē, dare operā vt plethoræ affectū cognoscamus: inter inītia quippe dū vasa moderate fuerint repleta, vidētur ij validiores reddi robustioresq; q̄ ipsi esse soleāt: q̄ si maior p̄terea repletio accesserit, brachia, tibiæ, manusq; pleniores videntur, p̄inde ac illis qui ab exercitio partes eas distētas hñt. Sed adhuc repletionē subinde adacta, iā viceroso affectu teneri vidētur, tardioresq; & ad motū ineptiores sunt, & vniuersū et istorū corpus tensū & lassitudine oppressū vñ. Hæc autē corporis affectionē, nisi quis cōmōde peritēq; soluerē instituerit: morbus statim subsequet. In his p̄fecto Erasistratus plenitudinē q̄ genere euariat, notas cōfundit, p̄ter id qd nōnulla insup q̄ nō erant necessaria intermiscet: quæadmodum si recte illius verba

verba attendere voluerimus, statim ab initio sui sermonis intelligemus: statim. n. inter initia ait, Quis E-
 is vasa moderate repleta fuerint, videtur ij validiores reddi robustioresq; q; ipsi esse soleat. Nulla sane
 is sermo alioqui vel ex affectu ad signa, vel signorum ad affectum collatione necessaria v; habere co-
 sequutione, neq; n. necesse est quia vasa moderate fuerint ipleta, eos validiores robustioresq; reddi: ne
 q; si robustiores validioresq; videatur, vasa moderate esse repleta, quia fieri possit, vt aliq; quis nō ni-
 si modice repleti sint, imbecilliores tñ videatur, aut saltē in neutra partē conspicue inclinēt: robur inq;
 aut imbecillitatē. Quod si robustiores quoq; q; antea efficiant: poterit hoc nō mō nulla in eis humo-
 rū copia adaucta fieri: verum & ea potius qnq; imminuta & qnq; eadē penitus q; prius aderat, serua-
 ta quantitate. Vtrūvis. n. supposueris: statim tria illa quodcunq; eorū primū, ptuleris, cōsequētur.
 Quia si ponas auctos esse humores, viriū poterit maior imbecillitas, poterit & earū robur maius se-
 qui q; prius esset: poterit illa ēt in eisdē terminis cōtineri. Nec minus ēt posito q; solito robustiores
 facti sint: pnt & aucti esse, & imminuti humores: pnt & suū seruasse modum. In pntiatū verō siue
 humores dixerimus, siue sanguinē, p eodē habeat: suo. n. loco hac distinguētur. Erasistratus itaque
 hac ita simp; ptulit, nullam dictis suis afferens demōstrā. Nos verō nō sic, sed necessarijs demōstra-
 tionibus fidē his q; nuper a nobis dicta sunt, astruamus, sumpto tñ rursus ab ipsis: Erasistrati verbis i-
 nitio. Num igitur dū ait robustiores & fortiores videtur, aliud quid significat id qd' robustiores ait, F
 ab eo qd' fortiores: & duo sint moderate plenitudinis, q; nos edocet signa, vel vnū id signum est, qd'
 duobus vocabulis ab eo exp̄ssum sit. Nēpe ego nullā penitus in horum significato dñiam inuenio.
 neq; fm genus, neq; fm speciē, neq; p maioris minorisve ratione, sed ab vtroq; idē significari puto.
 At si nō ita lubet, alterum alterius cōparatione intentionem ac incrementū inlinuare quodcūq;
 mō illud sit, siue id qd' p fortiores significatur, siue id qd' per robustiores. Sed tunc vtriusq; signifi-
 catum erit penitus vniūsmodi: etenim vbi eadē pmanētē forma incrementū accidit: nulla ibi est duorū
 in significando disciplina. Porro satis constat Erasistratū alterius generis plenitudinis q; vires respi-
 cit, oīno ne meminisse quidē, neq; in hoc libro, neq; ēt in libro de Febribus: plethora siquidē (vt ip-
 se arbitrat' interdicentia, seu (vt ipse græce dixit) παρεμπροσως, vñ & inflāmationes ortū hnt, &
 febris p̄dit, in cā est. Ipse verō cōspicue p̄dictis verbis plethoræ generationē exposuit, qua corpis va-
 sa onere imodico grauari plurimūq; tendi dicebat: huiuscemodi. n. vocabulis ipse vsus est, sicuti ēt
 quū ait. Dū amplius cā sarcinā ferre nequeunt: incidunt in arterias succi supfluētes: ea. n. q; nimis ve-
 nas replēt, impetum quo inferant inde hnt. Sed & hoc ēt loco aliquid diuisioni defuit: nā neq; ser-
 mone ita absoluto erat dicēdū: quū venæ amplius id onus sufferre nequeunt, in vasa spiritus παρεμ-
 προσως, i. incidentiā fieri supfluentis succi: verū potius p̄stabat vt diceret, oportere vt alterum ex his G
 duobus, p̄dictam repletionem sequatur: nempe vel tunicæ illius rupturam, vel transfusionē sangui-
 nis in vasa spiritus. Putare verō sanguinē ob id necessariū transfundi q; a venis contineri nequeat,
 hoīs est qui oblitus sit vasa qnq; præ copia disrumpi: vt id ēt præterea, q; abiq; vlla huiuscemodi trās-
 fusione sæpe fit, vt in ampla intestinorum, aut ventris, aut stomachi, aut oris aut faucium spatia ape-
 riantur valorum ora. At diuisionis in sermonibus defectum, non modo in hoc ipso libro, verum in
 alijs etiam omnibus sibi peculiarem habuit Erasistratus.

Ex incremento vel decremento sanguinis vires neq; augeri necessario, neq; minui. C A P. 7.
 Nos verō rursus quō se habeat disquiramus quod dixit, nimirum si modica sit plenitudo, ro-
 bustiores q; erant videntur, sed o Erasistrate erit ne, nulla ēt corpori facta viriū accessione, vel
 viribus pariter ipsis adauctis? Ego sanē affirmauerim q; si actiones valentiores edendæ sint, q; ne-
 cessarium fore simul & virium robur augeri. Quod si tu putes, solo adaucto sanguine, non adau-
 ctis autem viribus, actiones validiores euadere: videberis sanē Asclepiadis potius sententias euer-
 tere, quā facultatis statum astruere. Nam nusquā ipse absolute sic prouitit, illum qui pluri sanguis
 ne præditus sit: robustiorem ēt fore: qui verō paucior, inualidiorem ex necessitate. Ipsum etenim,
 etli putarit nullas in nobis esse vires, non vitalem, non animale: aliquas tamen eis q; apparent con-
 sentiens distinctiones afferentem inuenias: quosdam etenim videmus, qui & robustiores q; prius
 essent, & pariter magis sanguinei facti sunt: alios verō qui robustiores quidem, sed minus sāguinei.
 Quapropter quum nulla cogat necessitas, vires aucta sanguinis copia in crescere, vel ea imminuta
 imminui: existimandum est hac quoq; ab Erasistrato negligentius fuisse tractata, vt pote qui neq;
 hac ipsa quæ nunc a nobis tradita sunt, si a quopiam monitus fuisset, negasset quidē actionū in quā
 fortitudinem potius virium robur, quā sanguinis sequi incrementū. Quare nos sermonē illius (ad-
 dita ea parte q; deerat) absolutiorē reddemus, vt tandē hoc se habeat mō: Sanguine vna' cū virium
 robore adaucto, necesse est actionum fortitudinē augeri. Atqui si ita loquamur, erit quidē verum
 id quod a nobis fuerit prolatum, sed nihil hoc postea ad institutum nostrum fecerit. Si quidē verū,
 erit eos quibus pariter sanguis & robur fuerit auctū, fieri valentiores: vt nō ita tñ mox verum sit, ijs
 qui valentiores euaserint, hæc ēt vtraq; increuisse. Neq; n. robur vna' cum aucto sanguine crescit:
 quum fieri possit vt sola augeantur vires. Si quis. n. qui & alicuius pituitosi, sanguinis copiam ex ocio
 cōgesserit, & viribus præterea imbecillis sit, optimo cuiuspiā gymnastæ offerat: hūc ille paulo post va-
 lentiorē quidē, non aut pluri, q; quando illum suscepit, sanguine abundantē reddet. Itaq; vt nul-
 la est necessitas, illis qui in suis obeundis functionibus valentiores q; prius forēt, effecti sunt, humo-
 res accreuisse: ita, pernecessarium vt si qui validiores actiones habeant, eis virium robur accesserit.
 Porro

A. l. i. r. d. 4.
 c. 1. fo. 8. a

A Porro nō modo ab actionū fortitudine sumpto initio ad viriū robur, verū, & ab ipsis viribus, ad ac-
 tionū fortitudinem necessariū perueniens: is. n. valentior in suis actionibus exiit, qui viribus ro-
 bustior est: vtambo hæc mutuo sese cōsequant, fortitudo nimirū actionū viriū robur: roburq; viriū,
 actionū fortitudinem: his siquidē vtrūvis posueris: statim & alterū p̄sto erit, vt nulla tñ sit a sangui-
 nis multitudine futura cōsequutio necessaria: quū neq; si is sit maiori copia q; antea, validior necef-
 sario sit hō futurus: neq; si minori, imbecillior, sicuti neq; si æqualis sit necesse est illū viribus eodē
 se habere mō. Et p̄inde ex his iā dictis sanē liquet, actiones validas, p̄riā esse ac inseparabilē virium
 vigentiū notā, sanguinis verō aucti nequaquā. Id aut quod mox ab Erasistrato allatū est, nō est pletho-
 ræ signum, p̄riū, est tñ ab ea inseparabile, quod impleri vocat Erasistratus. Sed clarius, tēdi, dixisset:
 nā & gymnastæ qui diligentiores sunt, quū aiunt lassitudinē aliā esse vlcerosam, aliā tenuiā, aliā
 phlegmonosam: nil aliud insinuant, nisi in tenuia lassitudine mēbra esse repleta, tunc. n. quæcunq;
 particulā in eis repletā esse inquirunt, quum in se tensionē quandā sentiunt. Sentiunt præterea & in in-
 flammatione tensionē, verū illa aut semper, aut frequentius secū pulsum quēdā præ naturā habet:
 Vñ lassitudinem pulsatilem posset eam quis appellare, si rē hanc apertius exponere vellent. Qui ve-
 rō præ eam tensionem nihil aliud patiuntur, his neq; tenia particula inflammata est, neq; ēt ex ne-
 B cellitate plethorica est. Sed duorū alterū, vel lassitudine laborat, vel plethorica est. At si lassitudine
 tenetur: ex nimio labore id habuit. Vbi verō nullus p̄cesserit labor: non amplius ex labore lassā est
 ea particula, sed ex alia occasione, vt tandē vere affirmare possimus, q; vbi ad eā tensionis sensus, nec
 tñ exercitatio p̄cesserit: ibi necesse sit plethorā esse cōgestam. Quod si hoc loquamur mō, signū id
 p̄priū redditur atq; inseparabile: hæc etenim vtraq; vicissim sese cōsequuntur: & tensionē q; nul-
 li exercitij comes sit, p̄cedit plethorā, eius. n. signū ab illa inseparabile euadit, vt p̄te q; cā plethoræ
 p̄ficiatur. Sanguis aut auctus, nō tñ eo vt venæ adhuc tenæ sint, nōdū plethorā absoluit. Sed ecquid
 Erasistratus in suo sermone brachiorū, tibiarum, manuumq; meminisse: quum nihilominus in collo
 ēt & dorso, lumbis, thorace, atq; ēt in summe hæc huiuscemodi tenio cōsistere possit. At quemad-
 modum horum membrorum superuacane meminit Erasistratus: ita longe præterea magis vlcero-
 si sensus, quū is ex acribus potius gignatur humoribus q; q; plethoræ indicium sit: talis. n. is sensus
 est, qualis in exulceratis excitatur partibus, quum tactu, aut quum purulento quopiam humore,
 acriue medicamento irritatur, immo ex solis quandoq; motionibus puenit. Profecto vt tenio copiar
 humorum ea a quibus continentur distendentium, affinis est: ita vlcerosus sensus acrem sequitur
 qualitatem, & proinde in multis nonnunquam per vniuersum suboritur corpus, ne moderatam
 C quidem sanguinis mensuram, nedum plethoram habentibus.

An in solo sanguine plenitudo consistat, an ex molestia, tensione, & ceteris
 Empiricorum iudicijs verè percipienda sit.

C A P. 8.

Hæc si ita se habeant, sicuti nimirum se hnt: operapretium sanē erit, iam nonnulla ex his, q; dū
 Hexaminaremus signa ab Erasistrato descripta, in hunc locū distulimus: definiamus. Satis sa-
 nē fuisset distinguere, num plenitudo tam ea q; virium cōparatione, q; et ea q; ad capacitatem rerum
 continentū intelligitur in solo possit sanguine, vel in alijs et oibus humoribus consistere, quum id
 ipsum quoq; illi indefinitum reliquerint. Porro quum nō mō affectus ij ipsos arripiāt humores,
 nēpe copia & defectus, verum & praua qualitas: oēs equidem medicos interrogauit tum eos qui ex
 viribus, tum eos ēt qui ex humorū incremento plenitudinem æstimant, an solo. s. sanguine eousq;
 adaucto vt ferri non possit amplius, venas extēdi cōtingat: an verō si in quapiā præterea particula, vel
 in ipsis ēt venis, pituita, & cum hac aut sine hac ēt bilis aliqua, vel alius quidā purulētus humor (græ-
 ci ἰσχυρὸς vocant) vel flatuosus spiritus, adeo excrescāt, vt capi amplius vbi cōtinebatur, nequeat: hæc
 ēt ab animante tensionem sentirī necesse sit. Et sanē, quum particula q; tenditur particeps sensus fue-
 rit: necessum est vt quæcunq; fuerit ea res, q; eō ipsam distendit vt capi nequeat: tensionis sensum in
 Danimante excitet, & is affectus qui tunc membra occupat, tensio appellatur: q; si plurimū augeatur,
 erit ēt necessarium, vt id quod tenditur, rumpatur. Et mihi quidem hoc cum his quæ quotidie appa-
 rent, consentire v; . Videmus siquidem non mō neruos ac funes, sed & dosia quoq; præ multo ex
 flatuoso spiritu turgente, vi tensionis disrumpi. Nup etenim vas stāneum ita medicamento ex vīpis
 quo plenū erat, inflatū est: vt & coriū quo inuolutū erat, & funiculus quo erat deuinctū, rupta sint,
 & incuruatū fuerit operculum. Neminem præterea esse reor, qui, si ea q; quotidie in his qui agrotāt,
 cōspicimus, studiose obseruare & perpendere voluerit, non nouerit, ex flatuoso spiritu in animātū
 mēbris intercepto, & p̄sertim in crassiore intestino aliquos sæpe vehementissimis doloribus deten-
 tos fuisse. Quare p̄stiterit sanē arbitrari ex quacunq; substantia humida & flatuosa posse tēliuo affe-
 ctu particulas occupari, q; q; is solum ex oibus humoribus sanguinem consequatur. Ab his itaq; rur-
 sus ad eos redeamus qui plenitudinem semper virium cōparatione constituentā putant, & ab il-
 lis hoc ipsum, quod maxime in p̄mptu est, sciscitemur, si tñ antea loco exēpli, huiuscemodi quandā
 hypothesim p̄posuerimus. Sint duo hoies qui onera humeris imposita ferāt, & alter quidem lignū
 quodpiā, vel lapidē, aut grauissimā aliā quādā sarcinā alter verō ipinas paucissimas & acutissimas.
 Hoc igitur p̄posito spectaculo, ab eis, qui plenitudinē virium semper cōparatione intelligūt, quæ-
 ramus nū pauca illas spinas onus appellent: an potius sarcinā quidē vtraq; commune hoc habet
 symptoma,

symptoma, quod illis hoibus non paruam molestiam afferat, vt tamen nō eadem sit, immo pluribus differens illius molestia: species: is.n. absq; vlla pūctiōe grauaf, at ille sine vlla grauedine pungit. Vñ si quis pungit, vel mordeat, vel quacūq; alia q̄ molestia esse possunt, onus, atq; ē: multitudinē appellauerit, is tandē cogetur & simplicē aliquā spinā, & tenuissimā q̄nq; acū, onus vocare: quo ne scio an possit aliquid aliud magis ridiculū excogitari. Porro hæc absurda sunt, & p̄ter cōem oīum hoīum sniam: nostrū verō institutū est vt seruemus nō aut euertamus cōes oīum sententias. Id igitur quod aggrauat, multū: quod verō pungit, aut mordeat, aut vtcūq; quis nominare voluerit, molestiū appellabimus. Plures aut reperit humores mordaces, qui partim in nobis gignant, partim extrinsecus inferantur, iā oibus hoc cōperitū est. Quorū quatuor penes magis & minus extāt dīta: qui.n. modice mordent, pruritū inferūt, vt scilla, qui verō magis, rodunt, quēadmodū capra: nā si nostrum corpus alteri cuius huiuscemodī naturæ corpori occurrerit, cui diutius hareat, exulcerabitur. Sed si aliqua p̄terea adhuc his fuerint aciora, horrorē excitabūt, in primis verō si particulis vlcera adhibeant: progato verō atq; aucto horrore symptoma illud rigor appellatur. Atqui in nobis quoq; mordaces gignantur succi eadē rōne p̄ has quatuor ideas difficili: eorū.n. pruriginosi illi sunt, qui modice acres sunt: vlcerosum verō sensum pariunt, qui his sunt mordaciores: qui aut hos quoq; mordacitate superāt, horrorē: sicuti q̄ p̄terea iā mordacissimi sunt, hi rigorē inferūt. De his in multis libris sermo est a nobis habitus: p̄nt tñ ea q̄ a nobis tum in libro de Caulis Symptomatum, tum in quarto libro de Tuenda valetudine sunt exposita, illi satis esse qui voluerit horū aliquod habere cōpendiū. Sed si quis rōnē naturæ acritū rerū scīentē tenere magis voluerit, is habebit libros de Facultatibus medicamentorū, & de Tēperamentis, qui hos et p̄cedūt, quos legat. Verū bona medicorū pars p̄n de affectis sunt, ac illi, de quibus meminit Hippoc. || nempe qui in fracturis, alijsq; huiuscemodī affectibus, nolunt ea facere q̄ medici iubēt: quippe illi, & si cupiāt sanitatē recuperare, ita tñ labore curationis, vt illi disciplina, tergiuerantur. Sed nequit fieri vt vel illi ita statū hac tantū rōne q̄ cupiāt voti sui fieri cōpotes, sani euadāt: vel isti fiat docti, ni viā illā vniuersā, quā mō isinuauit, cōficerint. Cognoscent. n. si mō velint, vlcerosum in vniuerso corpore sensum, siue mō is ex multa p̄ter cōsuetudinē exercitatione, siue et absq; hac suboriatur, a mordaci succo gigni. Et p̄inde gymnastæ eos qui p̄ter modū fuere exercitati, oleo copiosiore curant, atq; et mollibus frictiōibus, & balneis dulciū aquarū calidis exacte tēperatis, vt mordaciores succi discutiant, qui eliquatis tū adipe, tū molliori carne, vel ipsis et in nostro corpore humoribus nimis ex maiori q̄ par esset exercitatione exaffectis, gignant. Vñ si quis tantisper sustinere voluerit, donec horum demonstrationes addiscat: solus poterit sibi firmiter p̄suadere, vlcerosam affectionē ex succis mordacibus gigni: vbi verō grauitas est, a multitudine, p̄ viriū cōparatione: at ea q̄ est cū tensione, ipsa quoq; humorū multitudine sequitur: non quidem per collationē ad vires cōtinentiū corporū, sed tñ ad spatii quo illi cōtinent. Erasistratus aut in primo salubritū libro plethoræ geniturā explicans, tertā hęc affectionē aperitissime tribus illis edocet: mox verō vbi sermonē ad ligna conuertit, non ea magis q̄ istius, q̄ q̄ aliarum sunt, profert. Ad hanc quippe tensio tantū mō pertinet, qd̄ ipse adimpleri vocat: vlcerosus verō sensus neq; nuper dictæ plenitudinis, p̄pria nota est, neq; illius et q̄ vires respicit: atq; & id lōge minus q̄ nimirū se tū grauiorē tū ad motū difficiliorē sentiant: est. n. & hoc illius plenitudinis indicitū, q̄ viribus aestimatur. Parum igit abfuit qui vniuersam nobis empiricorum syndromē descripsit. Sed & quandā illius notationis partē, q̄ ab Herophileis introducta est, & græce τριχοπον, quasi tritēporanē dicas, appellant, nō secus ac empirici acrisp̄it, dū ita inquit: Alimento quod distribuitur, neq; appolito, neq; de more vniuersiūq; elaborato, neq; alioquin excreto. Nā nec quicq; interest si ita loquaris, vel si vt illi dicas vitā in otio transactā excrementorūq; solitorum suppressionē. Quū. n. ait, nō de more vniuersiūq; elaborato, vitā otiosā: quū verō ait, neq; alioquin excreto, suppressionem insinuat excrementorū. Plenitudinis verō denotatio ex tēpore desumpta, q̄ p̄teritū quidē tēpus respicit, otiosū cōplectitur viciū vna cū suppressis excrementis: q̄ aut p̄sens, adimpleri, vlcerosū sensum, pigritiē ad motū, corporisq; vniuersi grauitatē, & quacūq; p̄terea alia hmōi hi addidere: q̄ verō futurū, q̄ si ij, qui eo se hñt mō, vacuent, illis p̄be cōfert, id quod ab Erasistrato fuerat p̄termisum: quod tñ testimoniū est rectæ tū dignotionis, tū curationis, ita vt dignotionis, vel (vt illi aiunt) notationis, ne vlla quidē pars fuerit, si affectus quidē p̄ notationem denotari volumus, vt inde. s. oportunā curādī rōnē inueniamus: nā si fieri possit vt aliunde rectā assequeremur curādī rationem, superuacanea sanē notatio foret. At verō quū p̄sentis temporis meminit, ruborē, vasorumq; p̄termisit distensionē: q̄ ab omnibus Empiricis, & a pluribus Dogmaticis, sicut & alia quædā (vt iam diximus) addita sunt. Et profecto nō ab re, quatenus plethoræ generatio in solo subicitur sanguine, eius dignotioni robur additus est, vasorūq; distētio. Adhuc sanē magis, quatenus ipse ait brachia & manus tibiasq; impleri, id non magis plenitudinis quæ carnes & vniuersos musculos, q̄ quæ venas teneat, indicium statuet, si p̄prias sequi hypotheses voluerit. Quod tñ si posuerimus, mox erit necesse duplicē et instituire dignotionem, alterā illius plenitudinis quæ hæc sensiles venas oibus hoibus cōspicuas, respiciat: alterā verō eā, quā solus ipse vt fuisse inuitus, iā ergo (vt equidē arbitror) palam his qui animū huic rei adhibuerint, factū est, non esse rem parui negotij plenitudinem cognoscere. Quū. n. neq; sermone facilis est dignotionis eius explicatio, immo plurimū potius difficilis: quo mō poterit

de Frac. scēt. 1
t. 11. 7. 23. h

A poterit deinde ab his ita tumultuarie, casu quodam res hæc in ipsis operibus recte transigi: qui prius nec de ea quicquam vel cogitauerint & vnquam vel repererint.

Aduersus plethoricam Syndromem Empiricorum.

CAP. 9.

Sed rursum ab Empiricis nostrū de plenitudine sermonem exordiamur, posteaq; ipsi caute admodū has omnes difficultates euadere videntur, dū fatentur nihil se prorsus ex his scire, quæ ad essentiam plenitudinis pertinentes sed ex obseruatione, aiunt se id habuisse q̄ nimirum sanguinis detractione in ea syndrome semp. p̄fuerit, quā plethoricam appellamus. Illis. n. oibus in vnū collectis, q̄ a Dogmaticis q̄buscūq; p̄ferunt, putant se ex his istorū euasuros difficultates. Sed liqs eis aīum aduertat, q̄ ab illis dñr, lōge et ex his ipsis magis cōuincunt. Verū p̄stabit forsitan ea rursus oīa ab exordio repetere. Fingas itaq; qd̄ p̄cesserit victus ratio p̄terito tpe vsq; ab initio consueta, quantū ad cibos spectat, in eorū tñ quibusdā copia q̄ antea largiori, fuerit et excrementorum interceptio, & vita vniuersa otio transacta, sit verō in p̄senti totius corporis tensio, aut saltem partium quarundā, sit et tū ad motiones pigritia, tū ad actiones infirmitas, & grauitatis p̄terea atq; et vlcerosæ cuiusdam affectionis sensus, non sine venarum tumore: accedat quoq; si lubet, rubor, postq; & hoc addit nōnulli, sed & totius corporis tumor & inæqualitas quædā ac lassitudo, nā hæc quoq; addidere quidā. Tunc ergo ex illis ea erunt sciscitanda, q̄ ego puer adhuc Empiricū p̄ceptorē interrogabā, quo tpe primū mille hæc docere cepit. Nēpe num ea oīa q̄ mō narrata sunt, necesse sit simul cōgredi, ad recordationē (vt ipsi aiunt) euacuationis: aut potius, si vel vnum ex eis tñ conspexerint, statim sint sanguinem misuri. Ille verō p̄p̄ius admodum primæ huic interrogationi respondit, oīa opus esse vt cōueniant, tale. n. quippiā syndrome est, quali cōuentū dicas, collectio inq; eorū oīum quibus ea complent. A tverō quū illi in memoriā duos reuocassem quibus ipse paulo ante secari venā iussisset, alterum qui valida oculorum inflammatione tenebatur: alterum verō qui è curru deciderat, a quo loris implicitus tractus fuit ita, vt membra quædam illi contrita fuerint. Eo verō mox silentium agente: tertium etiam p̄terea quendā meminisse volui, cui ille quoq; sanguinem detrahi fecit, quū neq; p̄ter modū febricitaret, sed doloris fm caput esset impatiens: & alium subinde, qui et si pleuriticus eet: non aderat tñ vniuersa ea syndrome. i. conuentus. Vñ ille quid responderet plurimū hæsitabat. Ego aut vterius alios quoq; non nullos illi pariter recensebā. Sed & ipsum illud monebā, q̄ his quos mō dixi, venā ipse secuit: qui tñ eo aberant ab hoc, vt illis vniuersa ea syndrome adesset, vt ego affirmauerim me neq; meminisse in his hoibus vel duo ex illis quæ ad eam spectarent affuisse. Nā ille qui è vehiculo delapsus est, quotidie exercebatur, sola excrementa exercebat, moderate comedit, nobiscum et tota ferie versabatur, & neq; illi neq; alteri cuius vlla alioqui videbat egere euacuatione, quū tñ ex casu aliqua illi membra fuissent attrita, & quāuis neq; rubore aliquo, neq; vasorum tumore, neq; tandē alio quoquā ex illis quibus ea syndrome cōstat, ipse fuerit detētus, sed solū q̄ illis partibus quæ attritæ erant, doleret: venam secandam censuit. Pari et mō & lippienti, atq; illi qui capitis dolore vexabat, & si nullū eorum q̄ in plethorica illa syndrome complexi sumus, ipsi tenerent, venam tñ cædi voluit: & alios p̄terea quæ plures (inquam) noui, quibus vos venā incidistis, qui vel oibus illis q̄ nos syndrome plethorica comprehendī diximus, carebant, vel saltem non ea omnia habebant. Nunc. n. (inquā ego) dum oēs quibus, vos sanguinem detraxistis in memoriā reuoco: ne vnum quidem habeo, quæ p̄ferā, cui ea oīa symptomata affuerint, quibus ea constat syndrome: sed alij q̄ lassitudine esset detētus, nec alia re p̄terea laboraret sanguinem misisti: alij, q̄ valida febre, vel oculorum capitisve dolore affligeretur, vel q̄ mariscarum fluxus, aut q̄ muliebres menses essent suppressi: nunquā aut ea omnia aderant, q̄ vos in plethoricam syndromē coire vultis. Quare si eos omnes affectus vbi obseruatum sit expedire sanguinem mitti, tu syndromas plethoricas nominandas censet: iam & lippitudinem, & pleuritum, & vehementem dolorem, & casum è curru, aliaq; innumera, plethoricas syndromas appellabimus. At si nullum horū ad syndromen plethoricam attinet, quippe quæ potius eorum symptomatum quæ modo recensimus collectio sit: nō erit sanē alicui vena secanda, nisi ea adlint omnia. Quo autem modo ad hæc ille mox responderit, atq; etiam quam nihil vnquam quod rem hanc deceret attulerit: maiori esset otio exponendum, & p̄terea neq; ad p̄sens institutum hoc satis pertinere videtur. At verō quum non multum mihi nūc ad nugandum otij relinquatur: statui non hic, sed in libro de vena secanda omnes istius remedij scopos expedire, quos nullus vnquam exacte & dearticulate descripsit.

Quo pacto tensio, & tumor vniuersi corporis venarumq;, ad indicandam vel non indicandam plenitudinem sese habeant.

CAP. 10

Relicis itaq; Empiricis, denuo ad rationales redeamus, & sigillatim symptomata q̄ ab his sūt literis tradita, disquiramus. Ex illis nanq; alia ad plenitudinē spectant q̄ vires respicit, alia ad eam quæ infusionē, illi, & γγυμα dicunt: non nulla p̄terea non sunt oīno plenitudinis notæ, sed huiuscæ plenitudinis: quædam verō nullius quidē plenitudinis sed humorum potius prauitatis & corruptiōis signa sunt, aut virium imbecillū, aut tumoris solidiorum corporū. Tu verō, si his q̄ dicent attendis: facile p̄disces ista in hunc se habere modū. Illa itaq; affectio q̄ cū tensione est, nisi exercitationis comes sit: plurimā, oīno substantiam in corpore quod sensu p̄ditum sit, cōtineri insinuat, vt tñ, quod ad id quidē solū spectat, tendi in quā, neq; quæ nam ea sit, neq; quæ sit illius species indicet, cōe siquidē id ipsum cuiuscūq; substantiæ est, tam tenuis, q̄ crasse, quàm et mediæ consistentiæ, vel

Al. 1. f. 2. d. 1.
c. 1. fol. 29. d

vel flatuosa, atq; et tam calida, q̄ frigida, vel mediocris, sed alijs ad horum discretionē opus est in-
ditijs. Imbecillitas verò quæ in actionibus esse deprehendit, vires inualidiores ostendit, dū id quod
mouet impeditur: quemadmodū fit in languidiori manū motu, id quod plures status consequi po-
test. Nam si in aliquo carneum ac adiposum particularū genus, viribus tñ eisdem fines seruātibus,
adaugeatur: necesse fuerit motiones fieri imbecilliores, moto siquidem aucto, mouente verò aquali
pmanente. Sed si aut vnus quispiā ex humoribus, aut oēs etiā simul excrescant, nec vires alioquin
vna' augeantur: sic quoq; necesse erit actiones inualidas reddi: nec secus si ambo creuerint, humo-
res nimirum atq; ea q̄ *παρεγγύματα* dicta sunt, nullo autē in viribus cremento factō. At hæc si parti-
ter se habuerint, vires verò imbecilliores euadent. Fieri etiā posset vt hæc vtraq; simul conueniant,
nempe vt & de virium robore dematur, & humores vna' cū *παρεγγύμασι* vel plures fiant, vel pau-
ciores: horum verò vt vtrumvis eueniat, vires inualidiores ea propter euadent, siue modo id fm vnum
istorum accidat, siue fm duo, siue fm plura, vel etiam omnia. Nam arbitrari q̄ ex solidorum cor-
porum *εὐτροφία* (quasi bonam dicas nutritionem) non nunquam imbecillior edi possit motio ho-
minis, est qui ignoret facultates per vniuersa solidiora corpora p̄meare, ita tamen, vt spiritui tā ar-
teriae quam nerui, fistularum & canalium officium præstent. Si vis autem huiusce opinionis defe-
ctum nosse: cum alios multos ex nostris, tum verò de decretis Hippocratis & Platonis, atq; de na-
turalibus facultatibus libros, legere potes. Solidorum itaq; corporū *εὐτροφία*, proprie ad bonū ha-
bitum attinet, sicuti ad carniū incrementum, *ἰσοαρμία* & *πολυαρμία*: plurimum verò & adeps
seruata eius proportione augetur, quandoq; tñ magis adeps quam caro augetur, vel solus etiam
adeps. Sed de his à nobis in libris de temperamentis sermo habitus est. At verò quæadmodū in car-
nis ratione & *ἰσοαρμία* est, quasi carnis bonum dicas statum, & *πολυαρμία*, id
est sanguinis affluentiam. Est verò satis apertum, quod ad *ἰσοαρμίαν* pertinet, vt sanguis exquisite
suā seruet rationem, tam quod ad quantitatem spectat, quam quod ad qualitatem: in *πολυαρμία* autē
recta carnis in qualitate ratio seruatur, in quantitate nō omnino culpa vacat, quum maior adsit eius
copia q̄ suapte natura & ex suis generationis exordijs sibi debeatur, vel saltem quā virium ratio
exposcat: fit. n. quandoq; vt simul hæc vtraq; pari ratione vltra quā generationis eorum ratio exi-
gat, augeantur: quemadmodum in athletarum habitu bono quq; videmus, in quibus pariter hu-
mores & carneæ partes atq; etiam vires, eadem seruata proportione, augetur. Iam igitur plene cō-
stat q̄ hi ḡ inter plethorica inditia, corporis tumorem reponunt, minime veraces sint: venarum ete-
nim tumor poterit forsitan esse plethoricum signum: at carnis & adipis moles eorundem sanē indi-
cabit multitudinem, non tñ illius plenitudinis, quā nos hac parte inquirimus, signum vtiq; erit,
nempe quæ plethora appellatur. Sermonē. n. de eiusce generis plenitudine, q̄. s. euacuationem indi-
cat, insituito: non nulli mox æquiuocationibus decepti, eō aberrauerunt, vt ad plenitudinem tum
carnis, tum adipis delati sint. Sic itaq; perperam corporis tumor inter plenitudinis notas positus
est. Venarum verò tumor, cas forsitan quas tumentes videmus, plenas esse insinuabit: nulla tñ ne-
cessitas propterea cogit, vt aliæ etiam quæ in profundo latēt, plenas sint: quum fieri possit, vt sæpe il-
lis quæ exterius in propatulo sunt distensis, non æque deinde aliæ quæ interius latent, distendantur:
quemadmodum frigore inualescentes sanguis ad interiora repellitur, & ita exteriores venæ san-
guine redduntur vacuæ, vt vix illę conspicuæ sint: at ingruente calore, vel si quis et se lauerit, sanguis
contra, corporis internis partibus relictis, ad externas & ad cutem effertur: si præterea ardēs quoq;
febris adsit, efferrere, ac quasi vri sanguinem necesse est, & proinde fundi ac in flatum verti. Sic er-
go venarum tumor non erit sanē inseparabile plenitudinis humorum indicium, nisi quum corpus
ita primum se habuerit, vt neq; interna externis, neq; hæc illis, caleant magis: mox verò neq; calor
immodicus vniuersum corpus animalis detineat. Si res hoc pacto definiatur, erit quippe venarum
tumor sanguineæ plenitudinis signum, vt tamen sanguis secundum dominationem intelligatur: H
nam neque fieri alioqui pōt, vt adeo sincerus in venis reperiat sanguis, quin illi aliquid, aut bilis,
aut pituita, aut feroli humoris permixtum sit. Vnde & ego superius censebam hoc eodem modo
semper audiendum, quotiescunq; aut sanguinē, aut cæteros humores abundare dicerem: sincerus
siquidem ab alio humore sanguis & impermixtus nusquam in venis habetur. Nos etenim alibi mon-
strauimus nihil oīno referre, si humores, vel si sanguinem appelles: quotiescunq; tñ is cum alijs fue-
rit non vtiq; permixtus, sed definita quadam proportione seruata, in ijs nimirum animantibus
quæ ita se habeāt, vt ipsa eorum natura postulare videtur. Nam quum humores omnes intra suam
ex natura sibi debitam mensuram creuerint, idem tunc significat sanguinis dominantis ac humo-
rum nomen: neq; n. quicquam differt affirmare humores augeri, ac ipsum sanguinem: is. n. sermo
istorum qui ita loquitur, hoc ipsum insinuat, nempe cum intra antiquam proportionem omnino
crescere, Hæc itaq; sic à nobis sint definita: iterum verò ad institutum nostrum redeamus. Porro ve-
narum tumor sanguinis quidem plenitudinem indicat, si tamen is à nulla gignatur externa constitu-
tione omnino inualescente, aut ex fultione, vel ebullitione: cauendum erit etiam ne ea particula fue-
rit decliuis, aut ne paulo antea illa cæteris vehementius mota fuerit. Has autē oēs particulares definitio-
nes facile q̄ poterit vna quapiā ratione cōplecti, ex tumore venarū sanguinis tñ indicari pleni-
tudinē dicens, quū oēs corporis particulae eundem flatum obtinuerint cum mediocri etiam calore.

Nam

A Nā si illæ pariter oēs p̄ immoderato calore ferueāt, fundunt inde humores, atq; ita veng in tumore
tolluntur, & proinde ex hoc flatuosa potius q̄ sanguinea insinuatur plenitudo: humores. n. cōcale-
facti vertunt in flatū. Vnde & illi qui p̄ntiauerunt venarū tumore esse plenitudinis signū: recte q̄dē
dixisse videri poterūt, si mō q̄s huic istorū sermoni addat, id esse intelligēdū fm eas venas q̄bus hoc
ipsū cōtingit. Necessē siquidem est, vt ea substantia q̄ tumore venis infert, sit copiosior q̄ antea fuerit:
aut nondū p̄pterea innotescit cuius nā generis ea sit plenitudo: quū tumor qui præter naturā est, ad
quancunq; substantiā, dūmodo multa sit, pertinere possit, siue is sincerus sanguis sit, siue biliosus,
siue ferrosus, siue pituitosus, siue flatuosus. Sed & venarū tēlio nō secus ac istud cuiuscunq; differētię
plenitudinis cōe est: q̄ p̄pe q̄ & ipsa plenitudinis quātitatē potius, q̄ particulares sequit̄ specificasq;
differētiās: tā igit̄ tumor, q̄ tēlionis sensus nihilo magis cuiuspiā humoris, q̄ flatus præferet multi-
tudinē. Quare si quis si proferat, Necessē nimirū est, vt vbi tēlionis sensus est, sit et plenitudo: is
à vero non aberrabit. Sed nec ille et mendax erit, qui autumabit plenitudinē q̄ in particulis sensu p̄-
ditis cōclusa sit, tēlionis sensum excitare. At si posthabito cōi, aut humorū, aut plenitudinis nomi-
ne, sanguinē in suo sermone proferat: minime necessum amplius erit hunc oīno veracē esse, ob eas
quas mō exposuimus causas. At verò q̄ neq; simpliciter plenitudinis, sed ipsius magis differētię, q̄
p̄ pluris aut minoris rōne esse hēt, propius sit tumor, aut tēlionis sensus: ex his q̄ paulopost dice-
mus palam fiet. Porro nulla particula p̄ plenitudine dolet, nisi ea prius violenter distendatur: q̄ si in
tumore attollatur, id verò violenter nequaq; fiat: nondū pars ea distenditur. Quapropter tumor ille
qui cū tēlionē est, maiorē præfert plenitudinē: minorē verò, qui citra eā est. Sed q̄so cur ergo nullus
inter initia tumor in venis appareat, q̄ tñ tēlionis sensus plurimus est: tēliuā etenim affectionem
sp̄ opus est maximis esse copulatā tumoribus. An id est, quia q̄nq; tumor internas venas q̄ in pfun-
do sunt occupās, partes eas distēdit: † Si tñ plenitudo ea de qua nunc à nobis sermo institutus est, p̄
cōparationē ad alterū dicit̄: nā vel ad capacitātē vasorū, quod et plenitudinē appellamus, non tñ ita
vt illa tēdantur adhuc: vel ad tunicæ distēlionē, tumor venarū increfcit quū sanguis auctus peruene-
rit in eā multitudinē, q̄ naturalē vniuscuiusq; modū excedat: ita vt eius cōparatione multus dicat̄: at
quū tendunt tunicæ, insinuatur excessum præter eā mensurā, q̄ illis debet, quū id nō sit sibi ex natura,
eas nēpe distēdi. Iā igit̄ vtrumq; multū est, iā si sanguis p̄ter naturalem symmetriā crescat, q̄ si ad ten-
sionē vtiq; tunicarū. Et Erasistratus q̄dē horū vrorūq; meminit, nō tñ ita distincte neq; apte licuti
nos fecimus, sed eō saltē deuenit, vt indicaret duplicē esse rei istius naturā: dū. n. ait, inter initia igit̄
repletis moderate vasīs, robustiores se ipsis & validiores reddūtur p̄ter eorū morē: insinuat sangui-
nis immoderationem, quum id quod ex natura cuiq; debetur, superat. Quum autē subinde intulit:
Quod si vterius pleniores fiant, brachia & manus suræq; impleantur: eam tetigisse videtur, quæ tu-
nicas sanguinē cōtinentes respicit: vt tandem duo sint termini sanguinis vltra naturalem mēsuram
aucti: alter, si venarū tunicæ replete, in maiorem eleuentur tumorem, q̄ vniuscuiusq; ratio naturalis
status exigat: alter, si præter id, eis insuper tensio accedat: quorū tamen neutrū in ea plenitudine que
virtū cōparatione aestimanda est, conspicitur. Hæc verò satis nobis sint, quātū ad hæc ipsa pertinet.
De rubore ac cæteris indicijs quibus plethora, viciū humorū, ac multitudinis spēs significatur. C. A. P. 11.

V Erū rubor, cuius et isti meminere, nō est q̄dē plenitudinis in vniuersum, sed sanguineæ indi-
tū: eadē tñ is est, quas tumor, exigūt distinctiones: quū possit ex aliqua externa occasione sub-
oriri, vt pote ex Sole, vel balneo, vel exercitatione, vel itinere, vel (vt vno verbo absoluram) ex calore,
nec nō ex ira, verecūdiāq; & ex alijs q̄ his sunt similia, in quē ordinē & acuta febris referendū sunt.
Si itaq; æqualiter corpus vnde quaq; fuerit affectū, neq; quicq; ex his q̄ mō recēsumus, affuerit: erit
sanē rubor iā nota sanguineæ p̄ totū aīal distributæ plenitudinis: at si secus, saltē ea parte vbi ille con-
spiciendū se offerat. Nā & eas inflammationes, q̄ vel in summa cute, vel in musculis cōstituerint, q̄ppe
quū & ipsa plethorici morbi sint: is color cōsequit̄. Nos verò in alio libro, vbi de tumoribus præter
naturā loquūt̄ sumus, abunde de inflammationibus tractauimus: ibi. n. monstrauimus eos oēs ex hu-
morū multitudinē aliās in alias partes decubentū cōsistere. Nunc verò nō de his à nobis in presenti
sermo institutus est: sed de ea plenitudine (vt iā diximus) q̄ plethora appellata est, & ex humorū af-
fluentia in vniuerso corpore ortū habet. Non ita tñ eā multitudinē corpus vniuersum tenere dixi-
mus, vt vtraq; corporū genera inde lædantur: vasorū in quā & carnis: cōtingit siquidem non nunq;
eorū alterū tm: quemadmodū si vtramvis ex illis partibus detineat, nec in vna particula vel duabus
id accidat, verū aut in aīali vniuerso, aut in pluribus illius particulis, & in illis q̄ maxime principes
sunt. Porro tumore qualis nā sit exquirere, hoīs vī esse qui satis, abundeq; in hisce rebus dignosce-
dis exercitatus fuerit. In genere itaq; carnosō, alter quidē tumor est qui ad eas ipsas carnes pertinet,
alter verò ad ipsos humores, nempe quū caro perinde ac sp̄ogia vel lana supfluyente quopiā humo-
re implet, & huiusce generis in carne plenitudo, illi ex p̄portione respōdet, q̄ iuxta *εγγύματα* in valis
appellat̄: altera verò ei q̄ vires respicit, vel que non sine gravitate consistit, vt tñ sp̄ meminimus, ni-
hil referre, si de cōposita carne, vel si de musculo sit nostra disquisitio: atq; et q̄ quotiescunq; sermo
fuerit de plenitudine institutus que in carnibus est, id de musculis audiendū est, nō autē de simplici
ea carne q̄ à nō nullis *παρεγγύματα* appellari solita est. Quippe in arterijs & venis, plenitudo q̄ vires
respicit, nō æque est à laboratibus sētū p̄cepta, immo nō nisi ab his q̄ suapte natura vegetiori sensu
p̄diti sunt: solis etenim his subobscura q̄dā, & in pfundo apparet in corpe grauitas: vñ fit vt alia in-

Tertia Classis.

111

quirenda

† Videtur nō
nulla in grecis
exploribus ad
sententię inte-
gritatē deesse.

Al. i. s. d. j.
116. 44 f

quirēda sint huiusce plenitudinis manifestiora inditia. At verò quū medicorū q̄ plures rem hāc se- E-
gniter tractauerint, eorum enim alij nullam illi cōsiderationem adhibere, alij autem satis imperfe-
ctē nullū reperitū est signū motu arteriarū certius, de quo nos in libris de pulsibus plene egimus.
Plurimum n. venę cū arterijs, ob eorum vasorum mutuā confluentiā, quā sæpius alibi ostendimus:
plethora simul arripiuntur: quandoq; tamen crassis & glutinosis humoribus in venis collectis, non
ita facilis sit ab ipsis in arterias transfusio: sed id sane rarum est: nam semper transfluunt, nisi quam
maxime humores crassi atq; tenaces sint. In huiusmodi itaq; affectibus nulla euidentis in venis cō-
gestā plenitudinis nota ex arteriarū motu haberi potest, & si id quam maxime Nicarcho, Praxago-
raq; videatur, quantumlibet illi arterijs minime sanguinem impertiantur. At in cæteris plethoræ
affectibus fides signis ex pulsū defumptis adhibenda est, de quibus priuatim in alio opere huic
rei d. cato, scripsimus. Plenitudinis autem species, quum ea in vniuersum corpus pariter distributa
est, in hunc modū dispartienda erunt. Rubor sanguineæ plenitudini attestatur: color verò subpalli-
dus, flaua bilis: quū autem pituita nimis excreuerit, in albū magis q̄ ex natura conueniat, color ver-
git, quemadmodū in atrū, si bilis atra. Sed opus profecto fuerit, ut cū vnoquoq; istorū, simul sangui-
s augeatur: alioquin, si sola exuberauerit bilis pallida vel flaua dicta, quemadmodū his euenit qui re-
gio morbo impliciti sunt: non amplius plenitudo, aut plethora appellari meretur, sed po-
nus vitiosorum humorū copia, græce verò cacochymia: & id ipsum de bile atra ac pituita dicendū
est. Quod si, vt iā prius diximus, grauitas, vel tumor præter naturæ modū adsit: erit sane ea affectio
plethorica nuncupanda, verū humoris vinctis species ex colore erit dignoscenda. Sola autem bi-
lis neutriū ex symptomatibus illis, quæ nunquā a plenitudine seungi possunt, asserre valet, nempe
neq; tumorē, neq; pondus: nam anteaquā ita ea increseat, alia illi superuentura est affectio. Cæteriū
si sola pituita augeatur, hæc verò non oīno, sed solū in ea aquæ intercutis specie, quæ leucophlegma-
tia græce dicitur: potest forsitan per vniuersum corpus exuberare. Manifestū præterea est, eum hu-
morem, qui crudus appellatur, inter pituitæ species in hoc sermone esse ponendū: nā si alioquin illū
ab hac esse diuersum statuerimus: istis quas modo retulimus, differentijs plenitudinis, ea etiam adij-
cienda erit, q̄ ex istiusmodi humore prodit: est verò is humor q̄ alia pituita sit, crassior, ac minus fla-
tuosus: cuiusmodi ille est, qui in vrinis subidet præsertim in illis, quibus præ nimia voracitate pluri-
mū illius redundat sedimenti, quod elixā fabā imitatur: sæpenumero etiā per aluū is humor ab illis
corporibus confertim deijcitur: quæ relictijs exercitationibus, sese crapulæ dederunt, nec a balneis
post cibū se continent. Verū enimvero istius humoris, sicut & pituitæ, comes est corporis totius al-
bicans quædā decoloratio. Sunt autem alia species pituitæ, dulcis nēpe vna, alia acida, alia verò salia. G
Ex dulci somnolenti sunt: ex acida, quū redūdāt, famelici: quemadmodum siticulosi ex salia: ex ea
verò quā modo diximus, cruda inquā, amittitur appetentia. At verò quod somnum spectat: alia pi-
tuita paulo maiore q̄ ex natura cōueniat, somnū cōciliat: crudus autē humor, vt dulcis etiā pitui-
ta, iā manifeste somnolentos reddit. Alibi n. a nobis monstratū est, q̄ si humescat ac refrigerat sen-
tiendi principii: statim soporosa affectio (græci νόμα appelland) oboritur: quemadmodum si sicce-
scat ac incalescat, in vigilijs illabatur: & perinde oēs biliosi ex vtraq; bile, in somnes degunt: id tñ pe-
culiare habent qui atra bile tenentur, q̄ difficiles sunt, atq; præter omnē rationē sunt tristes. Quod si
non in vniuerso corpore, sed fm vnam quampiam particulā prædicti humores colligantur: tumo-
res in corporibus præter naturā pariunt, de quibus alijs disputauimus. At ea istorū symptomata, q̄
nunc recensimus, præter decolorationē: tunc maxime fiunt, quū illi vel cerebrū occupant, vel ven-
triculū: vigiliæ etenim & somni causam in cerebro habent, appetentia verò atq; eiusdē defectus ex
stomacho alijs alio modo affecto proueniunt. Patet autē stomachū hoc loco os ipsius ventriculū ap-
pellari: vbi si pituita colligatur, appetitiones excitat: si verò biliosi humores, & bilis ea flaua fuerit,
sitim & cibi fastidiū pariet, & præterea os illis erit amarulentū: at si atra, morosa & tristes, & sine si-
ti: fastidūq; plurimū illis scater: nec ita tamen oēs cibū fastidiunt, immo eorū nonnulli satis famelici
sunt, in quibus nimis atra bilis acida qualitate fuerit affecta: quod sit vbi ea malignior reddat. Por-
ro dū ea veluti fex sanguinis permanet, neq; exacte adhuc acida facta est, satius forsitan sit, nōdū mel-
ancholiā seu atrā bilē nominare: sed (vt nos solemus) melancholicū potius humorem: q̄ prope ac-
cessit, vt in melancholiā vertatur. Verū non est is sermo a nobis institutus, vt de differentijs vitioso-
rū humorū differeremus: quū neq; eos plenitudinis vocabulo cōprehendi dixerimus. Nos autē p-
posueramus nō quencunq; quoquo modo exuberantē humorē inuelligare, sed de plenitudine dis-
quirere: q̄ copia est humorū in vniuerso aialis corpore. Quare neq; tumorū particulatim, neq; etiā
vitiosorū humorū species in hoc libro vllus speret se a nobis auditorū: sed quū vel oēs priori serua-
ta proportione aucti fuerint: vel vnus alios quidē, parū tñ alios superaerit. Et sane in plethoricis
cōstitutionibus pot̄ sanguis alios oēs lōgo excedere intervallo, verū nō ita aliorū humorū quispia:
id nāq; iā in cacochymia, a vitio humorū sic dictā, transit, nec amplius plenitudo neq; plethora erit
vocianda. Vnde & pulsus in cacochymijs exquisitē cū humorū natura cōgruentes sunt: in illis verò
quas mō diximus plenitudinibus, nō æque cōspicue eas seruāt differentias: q̄ppe q̄ humor ille sup-
flus semper plurimū sanguinem secū habeat: si tñ nimis superet, & sit flaua bilis, tales necesse est pul-
sus reddi, quales fieri diximus, quū cor calefit ac exiccatur: q̄ si atra bilis, rursus tales quales diximus
fieri, quū refrigerat & exiccatur: & eodē mō, si pituita supra alios excreuerit, pulsus illi edētur, q̄ so-
lent

*hic anothomus
Gnaay amate
ijs quae modis
vbi anathomus
ut imberbz pro
hy pax diant, m
nō fuit docubi
vbi dicitur di
uicualit. a Gal.
Vnde cirula
rio sanguinis
ergo fuit nota
Gal.*

*Al. v. f. a. d. 3.
fua. 6. 45. g.*

A lentin frigida & humida gigni affectione: vbi verò sanguis omnino se secundum naturam habue-
rit, nulla sit ab antiquo statu permutatio: sed si is qui humidior sit redundauerit, pariter & pulsus
alteratur: vti etiam si quam ipse esset, aut calidior fieret, aut frigidior. At verò iam hæc omnia di-
stinximus in libris de pulsibus. In presentia verò nobis tantum dixisse suffecerit, quod ex ocio
atque humido victu sanguis, excrementis in eo aquosis redundantibus, humidior se ipso reddatur:
ex ira autem, exercitatione, estu, frictione, medicamento alimentoq; calfacientibus, & meraciori vi-
no atque vetustiori, calidior efficitur: quemadmodum frigidior, ex recenti frigore. Si etiam quispia
alimentis temperaturæ siccioris diutius vtatur, quæ tamen alia nulla teneantur intemperie: sanguis
in eo siccior euadet. Atqui & secundum varias complicationes, simul & frigidior & humidior, vel
frigidior & siccior, vel calidior & humidior vel calidior & siccior, pro causis iā dictis line vltio etiam
alio in eo exuperante humore efficitur. Quod si ob eorum quoq; mixturā in intemperiem illaba-
tur: ea quidem intemperies non sine cacochymia consistere poterit: quæ adhuc dicitur quod sangui-
ne frigidiori & sicciori consistat, vel frigidiori & humidiori, & ita secundum alias sex intemperatu-
ras, octo etenim ille vniuersæ sunt: alio autem modo, quàm quando ille solus & per se fuerit talis.
Pro horum verò octo intemperamentorum differentijs, pulsus talem obtinebunt formam, qua-
B lem nos in libris de pulsibus exposuimus. Sed mox an solius sanguinis sit, an verò alterius humo-
ris illi intermixti, ex vniuersi corporis colore discernendum erit: vel etiam ex alijs symptomatibus
quæ nuper recensimus, nempe quæ de somno & vigilia diximus, deq; cibi appetentia & eius de-
fectu: & de alijs præterea quæ modo a nobis relata sunt: insuper ex prioris victus ratione, ab exerci-
tationibus, & ijs quæ agrotanti accidere consueuerunt: nec non & ex anni tempore, regioneq; & na-
turali corporis tum denitate tum raritate. Sic enim præstiterit potius ex omnibus fidem digno-
ni desumere, quàm ex vno tantum, vel duobus: quum probe nouerimus quod hoc ipsum in hac
arte ex coniectura plurima deprompsit, vniuersa inquam artis pars, quæ dignotrix est, & non solum
ea quæ in dignoscenda plenitudine aut cacochymia versatur, de qua nos nunc disquirere institui-
mus. Nam quæ ad actiones, vel morborum causas pertinent, quæq; ad curandi rationes, magis sciē-
ter cognosci possunt. Sed de his alibi plenius egimus, eritq; nobis satis nunc, posteaquam plene
quod fuerat propositum definitiuimus: hic etiam huic libro finem imponere. Is verò sermo suffi-
cere poterit, si exemplo fuerit abunde explicatus. Ponamus igitur homini, qui omni febre vacuus
sit, venas in maiore tumore atrolli, totum etiam corpus rubicundius euadere: statim ergo ani-
maduertendum, num illi causæ aliqua occurrerint ex illis quæ vim calfaciendi habent: & si forte
hoc videatur, præstabit huiusce rei dignotionem tantisper differre, donec motio ab illis in corpo-
re vniuerso excitata conqueuerit: neque enim eum qui ira excanduerit, vel qui lauetur, lotus ve sit,
vel qui exercitatus sit, aut vinum nuper ingurgitauerit, aut qui quouis alio modo incaluerit, in hoc
iudicium adducere oportet, sed eum, qui ab omni externa motione iam quiescerit: qui si tunc talis
videatur, sanguinem sanē in hoc homine abundare iudicandum erit. Mox verò & alia consideran-
da erunt, & ea primum quæ vim habent maximam, subinde autem & alia: huiusmodi "verò osten-
dimus esse grauitatem, tensionem, & pigritiam ad motum, postea pulsus, vigiliamq; & somnum,
appetitiones cibi, eiusq; fastidium, & tandem quæ cunq; alia istius generis sunt: deinde ea quæ præ-
cessere, si vim habeant generandi plenitudinē, vlla ne excretio alijs illi solita intercepta sit, vel exer-
citatio neglecta, atque nunc plura vel quæ plurimum nutriant alimenta ingesta sint, vel si post cibū
se præter morem lauerit: insuper etiam si solitus sit ille plethoricis morbis arripi: præterea verò ad-
denda sunt ea quæ ad anni tempus & regionem pertinent, & si quid aliud in eodem eum istis ordi-
ne sit, ita tamen vt non sit his omnibus æqualis causæ ratio attribuenda: quod & in alijs huiusce ar-
tis partibus obseruatur. Sunt etenim inter hæc indicia quædam scientifica, vt ipse tensio, grauitas,
tumor venarum, pigrities in motu, color, atq; etiam pulsuum motus, citra tamen quascunq; exter-
D nas motiones. Sunt & quæ ab his deficient, in quo ordine sunt suppressæ excretiones, ociosa
vita, copiosi cibi & qui plurimum alant, balneaq; insuetæ post cibum: hæc tamen si omnia
in vnum coeant, prop̄ scientifica accedunt inditia. Tertium verò ab his ordinem
obtinent, si sit solitus is vir plethoricis teneri morbis: demum autem
regionis & temporis ratio accedat, quæ hæc omnia ferē con-
stituit. Nam hyeme & vere, locisq; tum frigidis, tum
temperatis, maior colligitur plenitudo: mi-
nor verò, locis & temporibus calidis
& siccis: & ita etiam qui densa
sunt cuti frequentius eam
colligunt: qui ean-
dem raram ha-
bent rarius.

GALENI DE TUMORIBVS PRAETER NATURAM LIBER.

Horatio Limano interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Quae causae sint & nomenclaturae tumorum praeter naturam,

Quid sit tumor praeter naturam.

CAP. I.

His quae corporibus accidunt, id vnū est, ad quod indicandum onci vocabulo vtuntur: sic enim Graeci spatium in longitudinem, latitudinem, & profunditatem nominarunt: Latini tumorem appellant: interdum etiam quod est supra id, quod est secundum naturam, incrementum, oncondicunt: {tumorem latino sermone} quae res non aegrotis solum in parte qualibet, sed etiam ipsis sanis inest. Nam & obeli aucti sunt supra id quod est secundum naturam in profunditate & latitudinem, nondum tamen praeter naturam se habent: vt. n. saepe dictum est, tertia quaedam constitutio est ea quae est corporum non natura dispositorum: quae est media inter ea corpora quae se habent secundum naturam, & ea quae se habent praeter naturam. Obesigitur aut tenuis non praeter naturam est, sed tantum alter quidem est supra id quod est secundum naturam, alter vero est infra, vterque autem non natura dispositus est. Quem vero tumor ex aqua inter cute occupat, aut quem tenuitas ex tabe, ambo in praeter naturam dispositi sunt. Nunc autem in praesenti libello propolitum est considerare de tumoribus praeter naturam, qui & totum corpus occupant, & quamlibet eius partem: Eo tamen etiam determinato, quod excessus dispositionum quae non natura sunt, praeter naturam sunt: laesio vero actionis est terminus excessus earum. Sed de tumoribus his longiori oratione non est opus. Omnes enim homines cognoscunt, non solum ipsi medici, quod plus carnis & adipis quam iustum est eos tumores generat: Alios autem quicunque secundum dispositionem ipsorum corporum, non solum secundum quantitatem primam ab eo quod est secundum naturam excedunt, iam consideremus, a phlegmone. i. inflammatione incipientes.

De inflammatione.

CAP. 2.

Solent Graeci nomen hoc dicere de partibus quae in maiori tumore sunt, carnis, intencis, renitentibus, pulsanti dolore dolentibus & calido, & rubentibus. Quae vero causa est, ob quam haec symptomata fiant, non modo non multitudini hominum, sed ne ipsis quidem medicis omnibus cognitum est. Plures enim eorum via aliqua inquisitione ipsam non faciunt, sed quod ipsis videtur, id simpliciter enunciant. Consideratio vero fieret, si quis via hac procedat. Tumor maior nunquam circa corpus vllum fieret, nisi eius substantia ex duabus rebus altera affecta sit, vel vt a multo calore veluti inferuescens fundatur, aut foris aliqua noua substantia assumat. Cum enim funditur, in spiritus vertitur, & refrigerata pristinum tumorem resumit facile: spiritum autem in partibus inflammatis non videmus contentum vt in alijs tumoribus multis: & eadem inflammationes refrigeratae neque statim neque semper ad pristina constitutione redeunt. Manifestum est autem ex incisione quod spiritus non continetur. Si enim incidatur pars inflammata, apparet sanguis multus effusus, & totus locus euidenter sanguine plenus, quae admodum spongia madefacta: spiritus vero neque statim excidens, neque post. Sed color quoque sanguinis solus proprius simul & inseparabilis est: partium enim corporis vel humorum nihil aliud est rubrum praeter carnem & sanguinem. Sed neque multitudo carnis est affectus inflammationis: & si et multitudo carnis in corpore constituitur sola sine sanguinis multitudine, tumor quidem maior fit quam pro modo naturae, color autem in terminis salubribus permanet, neque pristina naturae euariet. In nulla enim re quae secundum substantiam auget, intenditur pristinus color: sic enim & nix magis alba fieret, & pix magis nigra, & aurum magis flavum. Incrementum igitur substantiae diuersa res aperte est ab alteratione: nam

A. L. I. f. 2. d. 1.
c. 5. 29. h

Anam augetur secundum quantitatem, alteratur vero secundum qualitatem. Est autem & color quoque indicium qualis substantiae non quantae: hanc ob rem multitudo carnis, diuersa res est ab inflammatione. Eandem quoque ob rem existimaret quis in ipsa abundare humorem sanguinis. Sed & est vlcerebus quoque maxime inflammationes interdum fiunt, & apparet quaedam effluens sanies (ichorē appellant) aquosa & tenuis ipso loco circum cruento apparente. Necessae est igitur in hoc densitate carnis, quam in terminis vulneris sibi ipsi assumpsit, in eam mediocritate venire, vt ipsas sanies excidere concedat, sanguinem vero eius intus includat. Et sanies quanto tenuior est sanguine, tanto aut etiam magis crassior est spiritus. Quare si caro vulneris ipsas sanies excidere concedit, & ipsum spiritum certe concessisset. Eo autem semel euacuato, delisteret inflammationis tumor. Profecto lic fieri apparet in ijs partibus, in quibus spiritus verē est aggregatus: dissectis enim ipsis, statim collidet omnis tumor. Sed generatio quoque inflammationis quae in vulneribus fit, tenuis est. In principio enim recentibus adhuc vulneribus multitudo sanguinis excidit: supprimitur autem statim aut nobis refrigerantibus, aut sponte a continenti refrigeratus. Sed comprimantibus quoque nobis manibus, aut deligantibus, prohibitus effluere retinetur. Dein in oris dissectorum vasorum retentus & occlusus, cogitur & concrescit, non secus ac grumus: praeterquam quod grumus est aggregata concretio sensibilis sanguinis: quod vero in vlcerebus fit, non aggregatum, sed in paruis & multis oris dissectorum vasorum sistit, & crassum reddit sanguinem. Cum igitur hic crassior est, vasorum vero ore angustiores, sanguis iam retinetur, sanies vero excidit. Haec omnes coniecturae maxime sunt, quod inflammatae partes sanguine abundant. Calidior quidem est quam pro modo naturae, in ijs quae inflammatae sunt: non tamen catenus calidior, vt sola fusione tantum tumorem efficiat. Multa autem tibi huius quoque rei coniecturae sunt. Prima quidem exardentissimae febres: quanto enim vehementior est in his calor eo qui in partibus inflammatis est, tanto tumorem maiorem esse oporteret. Secunda coniectura est, ex ipsa sanguinis substantia: non enim vt pix resinaque & cera a frigore concreuit, sed semper & natura calidior est. Illis, cum calefiunt, ad contrarium est transmutatio: sanguini vero natura calido tumor quidem paulo maior fieret, non tamen tanto, quanto inflammationes partes affectas attollunt. Pix quoque & resina & cera in tantum calore venientia, in quantum veniunt ea quae inflammata sunt, parum super principium augentur. Non exigua quoque praeter ea quae dicta sunt, haec tibi alia coniectura est, quod tumor partium inflammatarum propter solam fusionem non fit: alteratio sanguinis exigua quidem est in calore, tumor vero non paulo maior est. Id vero quod apparet, tibi sit idonea coniectura. Non enim vt resina & pix & cera vehementius incalescentia, ad plurimum fusionis veniunt, sic sanguis quoque, sed seruat, quauis in igne coquatur, pristinum tumorem, aut in nullam aut omnino in minimam magnitudinem elatum. Dicitur est a me supra quoque, quod refrigeratis inflammationibus non semper delistere contigit: vigent enim & magnam in qua impactus est fluor, & si vehementius refrigeras, tumorem non tolles, sed liuidam frigidamque efficias partem, & in scirrhum mutabis affectum. Facillime vero antequam impactus sit fluor, refrigerantibus & adstringentibus repellitur, & maxime cum exiguus est. Tenaciter vero ante impactum nihil ab adstringentibus iuuatur, euacuatione vero eget. Inuentum igitur est a medicis tum non modo calfacientibus discutere, sed etiam aliquid ipsius sanguinis sensibilibiter euacuare scarificationibus in cute factis. Omnia igitur haec magna indicia sunt, quod inflammata pars humore sanguineo plena est. Immodice autem calida non statim ab initio sed tempore fit, retenta propter obstructionem omnium foraminum pristina perspiratione. Necessae igitur est & sanguinem moram trahentem putrescere: quae enim calida & humida corpora calido loco congregata sunt, omnia facile putrescunt, si neque euacuentur neque refrigerentur: quare quae ex putredine eius est caliditas, ei superuenit quam ante habebat. Quod igitur per partes inflammatas in ipsis vasis plus sanguinis aggregatum est, tumoribus earum coniectandum est. Nihil minus eo quoque quod venae prius ob paruitatem visum effluigentes, apparent, non sane in inflammatione genitae, sed eo quod sanguine repletae sunt, in tantum magnitudinis elatae, vt sensibiles fiant. Maxime autem in oculis accidere hoc videtur, & pene, & mammis. Quod vero omnis quoque caro, cuius iam maximeque affectio est inflammatio, repleti fluore sanguineo videatur, & color & tumor ipse ostendit: ob id vero & humida omnis & madefacta vt lana & spongia, apparet. Huius rei testis est quae effluit sanies, cum inflammatio ostiolum habet, lurre autem arbitror, & ipsa cutis, vna cum tumoribus eorum quae subiacent, attollitur & circumdenditur. Et interposito tempore & ipsa de fluore aliquid accipit, vt vasorum tunicae quoque: sic quoque & ipsa quae in inflammata parte sunt, membranae: quin etiam ipsi nervi & tendines, tempore procedente ipsius inflammationis participant: interdum tamen vulneratis ipsis aut aliter affectis, ex illis ipsis primo ipsum malum incipit. Vniuersaliter vero nihil inflammatae parti, secundum naturam exacte se habere perseverat, cum mora inflammationi est, sed omnia cum carne de fluore fruuntur: vt non nunquam ipsa quoque ossa attingat, quemadmodum ex ipsis promouetur interdum primo affectis. Cum igitur secundum naturam se habet, laxa cutis est non obelis quidem: & locus qui interset, vacuus est, cui ipsa insidet. Eodem modo loca quae in carne sunt, de quibus in anatomicis aggregationibus abunde dictum est, inania omnia sunt, maxime quae circum arterias in circulo earum dilatationibus disposita sunt. In inflammationibus autem omnia sanguine replentur, ex vasis quidem ipsis per tunicas resudante, in omni vero carnis particula more roris permixto.

Tertia Classis,

III iij

De

De Abscessibus & Empyematis.

CAP. 3. F

Cum autem ipso procedente tpe vincit quidē natura, coctus verò sit ois fluor & factus pus, extra carnē expellitur à virtute quæ in ea est depultrix rerū alienarū. Vbi igitur vel foramē naturale conspicuū est, vt riuus effluentibus excrementis paratus, vel ipse locus ibi rarus est: ex pure pars expirat, pars sensibilibiter effluit. Vbi verò circūscilicet cutis densa & dura, qualis est quæ extrinse cus nobis est, ibi retinetur pus, & à subiecta carne eā abducit: post & acrimonia perrodit, & exit foras, nisi quis eā scarificare pueriat. Victa autē à fluore natura, non in pus, sed in alienā quādā mutationē aliā aliā deuenit sanguis. Cōmuniter verò oia hæc à pluribus medicis Apofsemata, i. Abscessus vocantur, & maxime qua intus in profundo sunt. Non nulli verò non oia sic appellanda putant, sed ea solū quæ ipsam alterationē non in consuetū & bonū pus, sed in corruptionē aliā quandā habent. Vt suppurantia omnia alij quidē Empyemata vocant, alij verò Diapyemata; quemadmodū ipsum Empyisem, & Diaphyisem. Nō nulli verò non sic, sed cū in viscere tale aliquid factū est, id solū Empyema nominat, & q sic affecti sunt, Empyus. Rursus qdā alij medici eos solos Empyus nominare recte putant, quibus inter thoracē & pulmonem pus aggregatum est. Nomina igitur (id quod à me semper dictum est) eatenus curare oportet, vt dilucida significatē rei interpretatio sit: ipas autē res de quibus oratio habetur, inuenire sic studendū est, vt nihil ex his lateat omnes. n. hæc ad curandū methodū præparationē afferunt, qua methodo dispositionibus ipsis nō earum nominibus medemur. Huius igitur rei semper memores, ad eas quæ ex ipsis rebus reliquæ sunt, eundem est.

De sinibus & eorum curatione quando callosi fuerint.

CAP. 4.

Cum corpora pus excoriat, abducitq; & diducit ipsa à subiectis cōtinentia, dein euacuato quo quo modo pure, nequeunt quæ distant pristina constitutionem recipere, affectus nominatur Sinus. Nisi verò quis celeriter eū curet, callum cōtrahit, & durus efficitur spatio temporis, nec subiectis agglutinari potest. Coercetur tñ siccatus à medicamentis & ratione victus, vt habere sanitatē irreprehensibilem pars videatur. Si quidem perpetuò quis accurato victu vitens, salubre verè & su perfluitatibus vacans corpus habet, cohibitus manet sinus: Superfluitate verò aliqua subnutrita, rursus repletur, rursusq; fit qui ab initio fuit abscessus: iterumq; vt conuenit medicibus euacuatur, siccaturq; & coercetur, & semper longè faciliora ei hæc omnia fiunt, q; ips quæ primo abscedunt. Neque enim q diuelluntur dolent partes: etenim iam distant, celerimq; repletur, facile fluorem suscipiēte sinu. Quin & celeriter euacuatur, via ipsis effluxionibus facta: vt si agglutinatē partes fuerint, rursus doleant, cum rumpitur abscessus. Non solum verò ex inflammatione generatio abscessibus est, sed etiā statim ab initio non nunq; propter alium aliquem humorem spatio temporis excoriantem, & obducentem à subiectis eaquæ cōtinent. Igitur & incisi omnigenam speciem humidorum solidorumq; corporū intus habentes apparent. Etenim cœno, & vrina, & grumo, & succo mellito, & mucoso, & ossibus, & lapidibus, vnguibsq; & pilis, in abscessibus inueniuntur similia corpora. Quin & animalia sæpe inuenta sunt, omnibus ferè ex putredine generationē habētibus similia.

De Fistula, Atheromatis, Steatomatis & Meliceridibus.

CAP. 5.

Est verò & quæ fistula nominatur, angustus & longus sinus, quæ sicut alij sinus coercetur, & rursus abscedit ob influxum superfluitatum, quemadmodū illi. Atheromata verò, & Steatomata, & Melicerides alij quidem inter abscessus reponunt, alij verò ad aliud genus referunt. Patet autē & natura horū ex ipsis nominibus. Pulcicula, n. aliquid simile in ipsis atheromatis inuenitur: melli verò in ipsis meliceridibus: seu autē in ipsis steatomatis. Vt plurimū verò tunica quædam membranosa omnia hæc continet. Hi igitur oēs præter naturā tumores sunt. Præter hos quoq; carbunculi, gangrænæ, & herpes, & erysipelata, scirrhiq; & œdemata, & cancri, & inflationes, quæ neque ipsa ignorari à medico oportet, sed diligenter cōsiderari & singulorū generationē & substantiam.

De Carbunculis.

CAP. 6.

Angrænæ qdē & Anthracis, i. Carbūculi, cū q veluti inferbit sanguis, ppeq; inflammationē est, cutē perullerit. Quapropter & cū crusta fuit, & bullæ pcedūt vlceri, quæ admodū in ambustis, febremq; acutissimā afferunt, & periculū de vita propinquū. Nigra verò vbiq; & cinerulenta apparet carbunculorum vlceris crusta: non tamen vt in alijs, inflammationis quæ circum est, color ruber est, sed ad nigrius declinat aliter, quam quæ sanguine suffusa sunt, aut quæ algore frigent. Nō enim vehementer liuidus, vt in illis, tumor est, sed habet aliquid splendens, vt bitumen & pix: talis autem est exacta bilis atra. Malignitas igitur vlcerum quæ in carbūculis sunt, inde est: par est enim aut ab initio statim, aut perassatum in ipso feruore sanguinem melancholicum fieri.

De Cancris.

CAP. 7.

Ipsa verò sine feruore atra bilis Cancros efficit, eosq; cū vlcere, si acrior sit. Hanc ob rē nigriores colores sunt ips q inflammationata sunt, & minime calidi. Implet autē venæ in his & intēdūt magis, q in inflammationibus: minus enim excidit e valis in circūscilicet carnē ob crassitudinē humoris qui cancos gignit: nō tñ rubræ quoq; vt in inflammationibus, venæ sūt: sed hoc quoq; p rōne infestatis humoris.

De Gangræna quæ post magnas inflammationes excoritur.

CAP. 8.

Sequitur autē magnas inflammationes quæ Gangræna, vocat, quæ & mortificatio est affecte partis, & nisi quis ei celeriter medeat, facile mortificat quæ sic affecta pars est, quæq; cōtinua sunt apprehendit,

A. l. 4. f. 3. t. 1. c. 20. 455 a

A. l. 4. f. 3. t. 1. c. 4. 457 b

A. l. 4. f. 3. t. 1. c. 4. 454 a b

A. l. 4. f. 3. t. 1. c. 5. 459 b

Apprehēdit, hominemq; interficit. Cum enim validè obstructa sunt per maximas inflammationes, & ora vasorum & foramina omnia quæ cutis sunt, naturali perspiratione priuata, quæ sic laborant corpora, facile mortificantur. Et primum quidem eorum coloris ipse flos extinguitur, qui cum inflammationibus erat. Deinde dolor & pulsus pereunt, non sedata quidem dispositione, sed ipso sensu mortificato. Inseparabilis autem ab inflammatione magna pulsus est: sic autem nominare videtur antiqui motum arteriarum ipsi laboranti sensibilem, siue sine dolore siue cum eodem fiat. Quare in inflammationis symptomatis pulsui quidam addunt hoc, cum dolore. Hæc in nomine quidem controuersiam habent: melius autem est generationem eorum scire, appellatione neglecta. In ipso quidem secūdam naturam, motus arteriarum insensibilis nobis est: in ipsis verò inflammationibus, sensibilis cum dolore. Percutit enim arteria, cum dilatur, quæ circum corpora sunt, & percussione dolemus propter inflammationem. Cum verò ipsa quoque iam tunica inflammata est, percutiens simul & quæ percuitur, dolorem germinat. De his quidem satis dictum est.

De Erysipectate, Herpete, Oedemate, & Scyrrho.

CAP. 9.

Incendum deinceps de biliolis fluoribus. Vicit enim nescio quō medicorū mos, vt siue bilem nominemus simpliciter, siue biliolum humorem, audiamus pallidā amarāq; non acidam & nigram illam. n. semper cū adfectione nominant, appellationi humoris colorē adiungentes. Cū igitur biliolus fluor decubuerit, qui exactus quidē est, cutē vlcerat: qui verò aquosa sanie sanguine ve mistus, minus est acer, magisq; in tumore atollit partem, quā vlcerat: hoc quidem Erysipectas non nisi naturæ alterum, Herpes. Humorem verò qui fecit, & color & calor affectionum indicat. Cum autē rursus acer ipse, alter quidem minus talis, alter vero magis, sciendū ex aciore || Herpetem Esthiomenon constituit, sic enim ipsum nominauit Hippocrates: ab altero verò alterū, cui non nulli post Hippocratē Miliaris nomen posuerūt, quia milijs similes eminentias efficit in cute. Mihi quidem talis fluor pituita mistus videtur: alter verò exactæ bilis esse: hanc ob rem cum corrosione fit, ipsum cutis continuum semper apprehendente affectu, vnde ei nomen est. Aequali verò sanguine bili misto, in medio amborum erysipectatis & inflammationis affectioni species & natura est. Si verò alterum multum superat, ab ipso superante appellatio affectui est: prædicatur verò quod ei mistum est. Erysipectas igitur inflammationis ex flaua superante, Inflammatio verò erysipectaris, sanguine superante dicitur. Similis cæterarum quoq; missionum interpretatio est. Inflammatio scirrholosa, & Scirrhus inflammatorius: Oedemaq; inflammatorius, & œdemosa Inflammatio. Quatuor. n. hi sunt qui frequenter sūt affectus propter influxū humorū, Erysipectas & Oedema Inflammatioq; & Scirrhus. Erysipectas igitur, vt dictū est, biliolo fluore superante: Inflammatio verò, sanguine: Oedema tenui constitutione pituita: vt crassa quidē & glutinosa, alterū scirrhorum genus. Alterum. n. fax sanguinis efficit. Est autē ipsa quoq; duplex, altera quidē species, quam Hippocrates nigram vocat: altera verò & ipsa quidem nigra est, propriam verò appellationem habet: nominatur. n. atra bilis. Huius quidē Cancris: alterius verò nigra vna quædam Scirrhorum species effectū est. Distinguitur verò ab altera pituitosa, colore: Cōmunia verò ambarū sunt, maior q; pro ratione naturæ tumor, idemq; sine dolore, & durus. Et vtriusq; generatio interdum quidem ab initio, aliquādo verò ex lapsu, aut inflammationis, aut erysipectatis, aut œdematis, cum immodestius refrigerata sint.

De Effusis & Nigroribus.

CAP. 10.

Propinqua verò scirrho sunt & que Ecchymomata, i. effusa vocātur, & Melasmata, i. Nigrores: sensibus maxime contingentes collisus venis. Ex his autem sunt non nulla, vt dictum est, nigra: maximeq; sensibus hinc propter leues occasiones. Nō nulla verò rubri nigriq; in medio, quæ peelidna, i. liuida vocantur. Omnia autem hæc sunt sanguine e venis effuso: nunc quidem per tunicas contusas, nunc verò in finibus referatas.

De Aneurysmate, & Syderatione.

CAP. 11.

Ore autē in arteria factio, affectio Aneurysma vocat. Fit autē vulnerata ea, cū ad cicatricē deuenit q ei adiacet cutis: manet verò arteriæ vlcus, ea neq; cōglutinata, neq; ad cicatricē simul pducta, neq; à carne obstructa. Dignoscuntur verò tales affectiones pullibus, quos arteriæ fecerunt: sed etiā cum premuntur, delitescit omnis tumor, recurrente in arterias substantia que eū efficit, quā tenuē simul flauumq; sanguinē esse tenui multoq; spiritui commistum alibi monstrauimus. Planè verò calidior quoq; est sanguis hic eo qui venarū est, vulneratumq; aneurysma ei aculatur sanguinem, vt vix contineri possit. Cedit igitur in œdematis quoq; materia premētibus digitis, foueamq; pars recipit: verū neq; pulsus est in hoc affectu, albidiorq; est color: œdemaq; multo latius maiusq; aneurysmate est, nisi grumus quis ingentus ex aneurysmate Sphacelō, i. Syderationem faciat. Sic autē vōco corruptionē solidorū corporū oēm, vt ipsis quoq; ossibus insit, nedū carnibus quidē vasibusve. Gangræna verò mortificatio ipsa quoq; est solidorū corporū, sed nec ossibus inest, magnasq; inflammationes sequitur: quæ syderationū species quædam est, propriāq; & selectā appellationem supra cōem affecta est. Hæc satis diffinita sunt. Et iam ips est vt de melancholicis fluoribus dicamus.

De Atra Bilis decubitu.

CAP. 12.

Cum verò in carnē bilis atra decubuerit, cū mordax est, circūscilicet cutem perrodit, vlcusq; efficit: cū verò modestior est, efficit cæcrū, qui sine vlceratione est. Dicitur autē antea est, ab hoc magisq; ab inflammationibus venas atollit, earūq; qualis spēs coloris sit. Nō solū autē cæcrosum vlcus,

Tertia Classis.

111 iij sed

5. Aphor. 22. Ext. op. 39 d. Et in li. de vtu. humorū ad finem.

sed alia quoq; multa eũ tumoribus corporũ eos cõtinentiũ cõstitutiũ: oĩa malũ humoris aut biliosi E. cuiusdã, aut melãcholici, aut aliter quoq; virulẽti prauicq; ex corruptione maiori subnutriti effecta.

De Phagedænis, scabie, & Lepra. CAP. 13.

QVæ verò depascitur, attinguntq; q̄ circũ sunt, ipsũ cõtinens sanũ corpus perrodentia, hæc oĩa phagedænicã vocãtur. Ex ambobus autẽ cõposita. s. vlcere ipso & circumiecto tumore, phagedæniã nominant. Depascit Herpes quoq; q̄ circũ sunt perrodẽs, sed solũ cutis exulcera tio est. Phagedæna verò cũ cute, q̄ subiecta sunt, attingit quoq;. Chironia verò & Telephia vocare vlcera supuacũ est. Sat. n. est omnia cõiter Cacoethe. i. maligna appellare. Scabies quoq; & Lepra melancholici affectus sunt solius cutis: vt, si quidẽ in venis quoq; & carne fiant, cancer nominatur.

De Elephant. CAP. 14.

MELancholica affectio & ipse Elephas est, primã quidẽ generationẽ ex sanguine melãcholico habens: spatio verò ipis ipsius nigra plus sanguine fit, cum male olentes sunt, & molesti vi- su. Horũ non nullis vlcera contingunt. Hanc affectionem, cum incipit, Satyriasmũ nominant, quã satyris similes fiunt vultu: aliqui verò quæ in temporibus sunt ossæ eminentiæ sic vocant. In alijs partibus quoq; tales ossũ fiunt eminentiæ: easq; vocant aliqui Exostoses: vt naturales quoque pu- dendorum distentiones non desistentes, Satyriasmũ aliqui vocant, aliqui verò priapismũ.

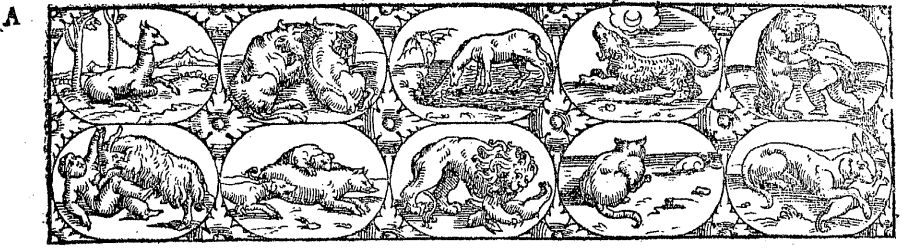
De Achoribus, Cerijs, Myrmecijs, Acrochordibus, Pfydracibus, Epinyctidibus, Furunculis, tuberculis, Bubonibus, Strumis, & Ramice. CAP. 15.

EST & Achor quoq; vlcus parvũ in cute capitis, coniectares autẽ id pituita fæta nitrosa effectũ eẽ. Ex eo igit̄ sanies q̄dã effluit neq; aquosa simplr, neq; iã crassa vt mel, ceu in ijs q̄ Ceria. i. fa- ui nominãt. Etenim hæc cũ tumore quodã foraminibusq; pluribus fiũt, mellito humore effluente, parvus & horũ tumor est, sed nõ tm, quantũ q̄ achoris est. Quin et̄ his minores tumores p̄ter natu- rã in cute fiũt Myrmeciaq; & Acrochordones & Pfydraces & Epinyctides, oibus notẽ affectiões: Notus nõ minime & Dothiẽ. i. furunculus est, mitis qdẽ cũ in ipsa sola cute cõstituit, malignus verò cũ altẽ exorit: Phymati enim. i. tuberculo sic siliis est, solaq; duritiã a tuberculo talis furunculus di- stat. Ambo autẽ affectus inflãmabundi sunt, quos p̄ter tertius quoq; ipse Bubo, quartusq; quẽ no- minãt nõ nulli Phygethlon, calore simul & celeritate gnationis ab alijs tuberculis distinguẽtes. Sũt quoq; q̄ dicãt in inguinibus & alis solis phygethla fieri, q̄ adenũ q̄ ibi sunt, inflãmationes sint. Hi cũ indurati sunt affectus Choeras. i. Struma noiat, vt ipsi quoq; testiculis iduratis, nomẽ morbo Sarco- celen posuerũt, quẽadmodũ cũ aquosus humor in tunicis q̄ circa testiculũ sũt, aggregat, Hydroce- len vocãt, & Epiplocelen, atq; Enterocelẽ. Præter hæc ex ambobus et̄ cõpositũ plus iusto cornexũ, Enterocepiplocelẽ, medicorũ iuniorũ nomen, oẽs testiculorũ tumores κήλας. i. hernias siue ramices noiantũ, vt p̄ n. elementũ prima syllaba dicãt, nõ p̄ u. vt ab Atheniẽsibus. Sicut verò singula q̄ dicãta sũt noia, indicãt partis morbũ de quo dñr, sic Cirlocele recẽtus nomẽ oñdit affectũ, de quo dicũt: De Varicibus, Ruptura peritonæi, & Hydropicis. CAP. 16.

KIPodẽs autẽ. i. varices, alias quoq; venas oẽs dilatatas antiqui noiant: κηροδες & has iuniores vocãt medici, elemẽtũ cũ u. ponẽtes, nõ quẽadmodũ Atheniẽses. Fiũt autẽ & in cruribus varices ob imbecillitatẽ venarũ q̄ ibi sunt, magisq; cũ m sanguine crasso abũdat corpus. Mẽbrana autẽ interiore abdominis (peritonæũ appellãt) vulnerata aut rupta, post nõ conglutinata, tumor mollis fit in loco. Si verò in inguine fiat, Bubonocelen vocãt. Si in vmbilico accidat hoc, Exõphalos vocãt nõn nul- li medicĩ eos qui sic affecti sunt. Peritonæi autem solius non est harum affectionum vlla, sed oportet omnino ipsius quoq; musculi nerueam appẽdicẽ affectã esse, quam in dissectorijs tractatibus qua- lis nam sit, ostendit. Hæc igitur affectiões transuersorũ musculorũ sunt. Qui verò in inguine ramices sunt, obliquorũ, aut rupta, aut dilatata, vnã cũ peritonæi tunica, ipsorũ appẽdice, q̄ eo in loco est. Fiunt & alijs quoq; locorũ quæ huc spectant, tumores, ob aliquod subiectorũ viscerum sublatum. Dicãta verò affectiões sunt, q̄ tumores eorũ efficiũt. Inflãmationes. n. sunt, scirrhicq; & abscessus, & H quæ talia sunt. In Hydropicis autẽ eo loco multitudo aggregatur, aquosa quidẽ in ipsis Ascitis, ven- tosa verò in Tympanitis, pituitosa autem in ijs qui Anasarca & Leucophlegmatia nominantur.

De Epulidibus, Paralidibus, Thymis, Pus, Tonfillis, paristhmis, Polypis, Encanthidibus, Vnguibus, & Staphylo-matis. CAP. 17.

IAM verò qdã alijs quoq; tumores, ppria noia adepti sunt, nihil selectũ hñtes, Vt Epulides, & pa- rulides, & Thymi, ceteraq; q̄ talia carnosã germina sunt: Vt rursus Vug, atq; Paristhmia, & Tõ silia, nihil aliud q̄ inflãmationes sunt: Vug qdẽ gargareonis, Tõ sille verò adenũ corũ q̄ in p̄cipio faucũ iter se oppositi sũt, quẽadmodũ Paristhmia corporũ corũ q̄ in faucibus sunt. Vt autẽ Hippo- crates nõ omnẽ gargareonis inflãmationẽ Vnã noiare, sed vnã solã spẽm, qua gargareonis terminus siliis acino vugẽ. Verũ & Polypĩ aut inflãmatio, aut tuberculo, aut aliquo germine, aut vicicq; noia- re q̄s vclit, in naribus constituto efficiunt: inflãmabundi verò sunt humidicq; p̄pter locũ, Encanthis autẽ ipsa quoq; qdã p̄ter naturã tumor in magnis hirs fit, nõ est autẽ toto gne p̄ter naturã. Pterygia verò. i. Vngues germina sunt adnata oculis extrinsecus mẽbrana, q̄ ab ipso circũossali delata, ad cõ rohã peruenit. Quæ autẽ Staphylo-mata vocãtur, alia quidẽ solo politu, alia verò ipsa dispõne p̄ter naturã sunt. Dicũt autẽ est alibi de oibus talibus, quæ in oculis affectiões constituntur, iam igitur eẽ pus est finire sermonem, nulla adhuc tumorum præter naturam specie, quæ dicãta non sit, rejecta; Galeni

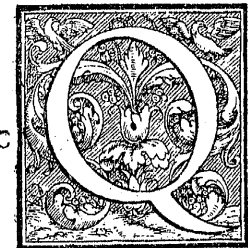
GALENI DE MORBORVM
TEMPORIBVS
LIBER VNVS

Ioanne Guinterio Andernaco interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Quot ad summum sint tempora particularis morbi, & quam hallucinentur veteres in temporibus morbi dignoscendis.

De proportione temporis morborum ad animalium ætates, & dubitatio an principium aliquod sit in morbis. CAP. 1.

VALIS res animalibus est differentia secundum ætates, talis morbis sunt tpa, quæ καί ποί Græcis vocant. Neq; enim tps simpliciter hoc vocabulo significatur, neq; cõueniens illud tps, in quo præsidia et̄ consideramus. sed tm morborum, vt diximus ætas quẽ temporum vicissitudine immu- tatur, vt animal ætatibus: quod omnibus corruptela subiectis corpori- bus, alijs magis, alijs minus adesse v̄t. Nam si natura ipsorum immuta- tionis alterationisq; perpetuo expers maneret, nimirum non corrũpere tur. Quẽadmodũ igitur & ipsi nos geniti ad vigorem vsq; augetur, inde iã contabescere incipientes, ad extremã vsq; corruptionem declina- mus, si oẽs ætates pertransituri sumus: pari modo singuli morbi à prima eorũ constitutione ad statum vsq; incrementũ, dum pro augmenti prioris portione decrecentes in totum dissoluantur. Videbitur autẽ forsan morborũ pro tpe immutatio hoc solũ ab animalium ætate discrepare, q̄ his proprium generationis tps est, quo oẽs ad vitam necessariã partes figurantur for- manturq; morborum nullum huiusmodi tps est proprium, sed à primo statim ingressu augetur: idq; rõne probabili. Nã illa, corpora sunt: hi, corporum accidentia. Quare figuratiõnem generatio- nemq; morborum proprietas non postulat: accidentia verò ipsi, vt quæ nullã figuratiõnem expe- rant, primo aditu protinus generationem simul acquirũt, & ad incrementum festinant. Quæ. n. in- flammationis generatio esse possit: an qualis est animalis nascẽtis figuratio: vel quæ erylipelatis? vel quæ, verbĩ gratia, febris: Nam vnũ quodq; horum, statim cum primũ ceperit initium, hmoi spe- ciem habere v̄t, qualem eius generis maximum habet: deficit autẽ sola ab illo magnitudine. Etenim D inflammata pars calidior q̄ prius, euadit cũ tumore matore, item dolore simul & tensiõne: sed hæc parua primo adito sunt, inde verò ad magnitudinem quandam non omnibus æqualẽ crescunt. Ex quo tpe deinceps vel discutitur præsidijs tumor præter naturã, simulq; cum ipso dolor quoq; & calor remittit: vel in pus mutatur. Sic. n. inflãmationes soluant, si finiri debent. De his autẽ ser- mo nobis primũ instituat, consideratione de morbis qui non soluantur, nunc in posterum dilata. Tempus itaq; nullum inflãmationis generationi singulariter proprium attribuitur ab eo quod augmentum est, diuersum, sed vnum est vnũuersum à primo insultu, vsq; ad statum affectu increscen- te. Sic habet etiam de erylipelatis, omnibusq; alijs: siquidem febris genere quidem caliditatis, vt arbitror, quæ præter naturam est, comprehenditur: huius autem proprium singulariter generatio- nis tempus diuisum non est, sed vbi corpus primum calidius q̄ antea febrili calore fieri ceperit, in- de aliud atq; aliud tẽpus affectionis incrementum ad vsque perfectam consistentiam excipit, quam in singulis rebus summam esse magnitudinem intelligimus.

Solutio prædictæ dubitationis et̄ de ratione principij morborum dignoscendi. CAP. 2.

Hic sermo t̄ contentiõnis plenus est. & agonistã aliquẽ ad responsiõnẽ litrenũ requirit, qui formant, quod finibus proprijs circũscribitur: de quibus iam sententiã meam docere superfedere m nisi

† Vẽrũ trãslat. legit: Corpo- rã p̄prietã re- quirit, & ita quoq; codices Græci antiq.

† τὸ πρῶτον ἔστι

nisi mihi casu quodam in hac sermone parte versanti, Archigenis diuisio succurrisset, qui morbos E in prima & maxima tempora diuidens, post initium statim vigorem seu statum ponit: medio tpe, ascensu siue incremento videlicet, omisso. Cum enim totius principij proprium tps non esse videatur, sed id omne quod a primo insultu ad statum intercedit, incrementum existat, quomodo Archigeni consentiat, qui quod omnibus confessum est, praterit: ambiguum vero tantum confessum promp- te ponit? Hac igitur ratione sermonem omnino deseruisse videtur, qui magno certamine indigeat, quo morbi principium propriam figuram habere, non paruitate modo a sequentibus ipsum differre ostendatur. Nos vero iam morbi principium specie quadam ab incremento post ipsum, diuersum demonstrare conabimur. Initium autem sermonis ex his quae euidenter omnibus in pluri- bus morbis apparent, sumetur. Quo puto medici propemodum omnes moti, qui Archigenem praecesserunt, initium quoddam cuiusque morbi dicunt non primum illum simplicem duntaxat in- sultum: sed tps longitudinem latitudinemque notari dignam aliquam ipsi ascribunt: post hoc ascen- sum, deinde statum, ab hoc declinationem. Spectauimus enim non nullos, dum actionem nescio quam obirent, paulatim inhoruisse primum: deinde iterum atque iterum inaequalitatem quandam validiorem horroremque euidenter sensisse: ut quae prius citra offensam agebant, neque agere, neque sustinere poterint, sed & decumberent, & cooperiri desiderarent: atque hoc alijs accidisse horis F tribus, alijs paucioribus, vel pluribus: Ex eo aut tempore calorem insuauem, eamque praeter natu- ram sensum augetem percepisse: quandoquidem in his ipsis principium accessionis ab incre- mento singulari specie differre manifesto videtur. Nemini vero dubium est quosdam augmentum vocare incrementum, quemadmodum alios quosdam ascensum. Graeci tripliciter αυξηση & επι- διοση & αυβαση appellat. Nos omnibus vocabulis ut in mentem venerit utemur, omnia siqui- dem re vnam denunciant. Haec itaque res tribus nominibus appellatur. Sinit quae & ab incremen- to cessat & sibi ipsi aequalis vel longiore vel breuiore quodam tpe permanere videtur. Deinde minor quae fuit, vel citius vel diuturnioris temporis spatio fieri, interdumque febricitantis dispositio ad integritatem sic reuertit apparet. Est cum a secundae accessionis insultu eandem speciem cum praedicta habentis deprehenditur. Interim omnino praedicta secundo rursus aegrotanti adueniunt: plerumque tertio, quarto, & quinto, morbo videlicet ex istis ad eadem per ordinem ipsum, circu- lum quandam ambiente, quem singuli medici periodum, i. circuitum appellant. Nonnulli ex huius ge- nere xxiii horis describuntur, vocanturque quotidiani. Aliqui xlviii, hoc est duobus diebus & no- ctibus, quos tertianarum februm circuitus nominat. Alios quosdam lxxxij horarum tps describit, quorum febres ipsas quartanas nuncupant: circuitum autem vniuersum, qui ad vnum principium G reuertitur, quaternarium circuitum: sic etiam ternarium simul cum tertiana febre, & quotidianum singulis diebus reuertentem simul cum quotidianis febribus. At hi circuitus oes aliquando ad in- tegralitatem perueniunt, ut in praedictis febribus, quotidiana, tertiana, & quartana: alias ad declinatio- nem solum, vel propius ad integritatem, vel etiam longius ab ea venientem.

De Morbi temporibus exemplo febris tertianae. CAP. 3. Itaque de tertiana febre exempli gratia verba primum faciamus. Incipit horror hmoi februm mediocris: deinde extremae partes membrorum simul cum horrore vehemendore refrigeratur: postea iam & rigore & frigore concutiuntur plurimae corporis partes. Pulsus earum in hoc tpe durior, & minor quam prius euadit: velocior manifesto in systole id est contractione, iis qui systolen sen- tire nouerunt. Nam diastole, i. eleuatio, multo quam fuit tardior, praesertim in insultu est: interdum vero similis priori constitutioni permanere sibi videbitur. Quin & illa quies quae post systolen est, lar- gior quodammodo est: quae vero post diastolen est, eodem cum illa modo, saepe quidem est priori aequalis, aliquando vero non aequalis. Haec quibusdam, horis aequinoctialibus duabus fieri nata sunt: quibusdam vel pluribus eis, vel paucioribus: Inde pulsus maior simul & velocior, densiorque fieri incipiens, sensim singulis commemoratis increfcit. Statim vero calidiores quam antea cum relatis pul- sibus mutationibus redduntur. Quo fit, ut quidam multum calorem intus sentiant, artubus adhuc frigescentibus. In summa, inaequalitas quae iam non parua in corpore per hoc tps exuperat. Secun- dum vero hoc tempus illius primi est, in quo ex priore statu vniuersum quidem corpus refrigeratum fuit: pulsus autem in contraria prioribus conciderunt. Vbi sane febris ad integritatem peruenit, quae δαλειμμα, i. intermissione seu interuallum nominare liceat, quoniam & Hippocrates ea hoc no- mine dignatus est, pulsus in naturali statu consistit, quantum nos sensu percipere possumus. Huius- modi vero interuallum longe optimum est: quippe quod simul atque animal refrigeratum fuerit, in dictas ante paulum differentias repente transmutet: postea rursus ubi incaleat, ad contrarias deducat. Primum itaque tempus totius periodi exacte est, quo corpus cum mutationibus pul- sus praedictis in alferit, vel ex sanitate, vel ex interuallo ad hoc perueniens. Aliud ab hoc secun- dum est, quod pulsus & calorem in contraria mutat, donec tota corporis moles aequabiliter con- calecat. Post hoc tertium, quo calor etiamnum augetur, pulsibus magnitudine celeritate & fre- quentia ei respondentibus. Quarta constitutio post tres commemoratas conspicitur, omnibus san- ctis aequalem sibi magnitudinem pro sensu nostri iudicio conseruantibus. Ad haec quibus- dam alia, cum iam calor manifesto decrefcit, halitus autem per cutem excernitur, pulsus ad natura- lem

* Mihi non di- cedit, ut sepe i apud Hip- hoc nome dicitur λεμμα, at se- prius verbum διαλειμμα, & participium διαλειμμα, ut λεμμα, ut 4. Aph. 43. 46. 47. 48. 49. 50. Ex o. d. 32. 1. g. h & 33. a. b. c. Et in Progn. com. 3. 1. 27. 4. 210. a. Et in Epi. com. 1. 1. 23. 3. 106. a. & 63. 3. 1. 2. & 10. 2. 18. c. & 120. a

A. l. 1. f. 2. d. c. 7. fol. 30. b

A. l. 4. f. 1. t. c. 36. f. 45. a. b. A. l. 4. f. 1. t. c. 4. fol. 41. b

Alem habitum redit, reiciens omnia quae praeter naturam ex magnitudine, celeritate, & frequen- tia & duritie conquirit: hoc tempore plurimis ipsorum sudor oritur. Post hoc interualli tem- pus sextum ad praedicta peruenit. Nulla horum abditae rei hypothetis est, sed quotidie ferè in om- nibus tertiana febre laborantibus euidenter ita euenire apparent. Atque huic sermoni ab Hippo- crate tradito, addendum est: quod qui etiam medicus non est, hucusque posse recte cognoscere, si pul- sus mutationes a sermone excipiamus. Manus enim in se negocium habent, quam ut ab idiotis queant intelligi. Caeterum caloris mutatio, etiam si aegrotantes assequi nolint, simulare ipsa, punge- reque eos nata est, ut non lateat. Referunt omnes aegri tam subito quidem vel inaequalitatem, vel horrorem eius vltro citroque cursitare: inde simul cum extremorum refrigeratione horrorem inten- di, sequique ipsos totius corporis concussionem: postea rursus huius concussionis quae rigor dicitur, interim fieri remissionem, extremorum algores resolui, astus vehementis, qui phlogosis Graece di- citur, sensum, intus esse & situm: ad haec rursus omnem quidem inaequalitatem discedere, corpus ve- ro totum aequabiliter aduri: atque hoc semper, magisque eis euenire: ac calorem tandem aliquando siftere, sibi que simile manere: postremo solutionis sensum oboriri, idque ad constitutionem usque illam non cessare, in qua primum se vni non amplius senserunt. In tertianis itaque febribus particulae circu- B tus differentiae huiusmodi quaedam sunt. In alijs autem aliae, de quibus ordine dicturi sumus.

Que veteribus medicis errandi causa, ac de recta nominum impositione. CAP. 4. Nunc ad hoc primum, quod prius institutum, sermo dirigatur. Primum igitur erat tps quod inte- gritati cohaeret, frigoris sensum praebens, quod, initium appellauimus: Secundum quod frigus, ut dictum est, paulatim deponit, & vocabit compendij gratia inaequalitatis tps: Ab hoc tertium quod est aequalis incrementi: postea quartum, quod est consilientiae: quintum quod est imminutionis: post- remum sextum, quod est integritatis. Quod igitur sex dictae regulares in tertianarum februm circuitibus distae sunt, sensu & memoria, non demonstratione logica indiget. Porro nomina ipsarum simul ponere, tum co- pedit, tum claritatis gratia praestat: quemadmodum lex quaedam est communis omnibus Graecis, ut quarum rerum nomina apud vetustiores vsurpata inueniamus, his utamur: quarum vero non habemus, vel ab aliqua earum rerum quarum habemus nomina, transferamus, vel ipsi secundum rerum quan- dam similitudinem ad ea quae denominata sunt, fingamus, vel de alijs dictis abutamur. Licet qui- dem, si velis, nec consueta Graecis seruire, si facere ipsum oporteat, ad praedictos scopos respicien- tem. Atque haec frequens est apud recentiores medicos, ut qui non puerili disciplina, quemadmo- dum veteres, instituti sunt: concedendum itaque ipsis est ut ut velint appellare: quoniam contentiosi sunt, C & impudentes. Frequenter etiam nominibus vtendum, ut illi praecipiant, quo nugacitatem ipsorum fugiamus. Neque enim propter transgressionem legis in nominibus aegrotantes incommo- di quicquam capient. Cum autem vel tps aliquod occultent: vniuersum praetereuntes, vel praedictis id quod sensu bus non apparet, adducant: non ipsis concedendum est: tanquam huiusmodi peccato ad aegrorum offen- sam modo spectante. Melius itaque est, interim errorum causas prospicere, ob quas medicorum plu- rimi falluntur: ne ipsi erroris quippiam committamus, & illis veram rei viam, si velint, ostendamus. Quidam enim ex eis huiusmodi ingenio refractario sunt praediti, ut ne vel si Apollinem ipsum, vel Aesculapium habuerint desiderantes docere ipsos, monentesque ut aliquando obtemperant, audire, atque aures praebere aliquando possint, nedum haec dicta animo suscipere: quare nec illis haec scri- bentur. Haec igitur erroris ipsorum causa prima & maxima est, morborum differentiae ignorantia. Tertiana siquidem, ut iam expositum est, moueri, & veluti arates suas perficere consuevit: quae non similem motum quatuor morbus obtinet: ob quod neque nos recte, quae de tertianis diximus, ad om- nes transferemus: nec alius quisquam in alio affectu communem vnam omnium rationem esse exi- stimabit: vnde haec prima maximaque errati ipsorum causa est.

In quot ad summum partes morborum tempora diuidi queant, ac quibus nominibus singule appellande. CAP. 5. Alias autem pro vsu ordine deinceps explicabo, vbi nomina prius commemoratis tertianae perio- di tpsibus imposuerim. Proinde cum Hippocrates dixerit, febres quaecumque non intermittentes tertio die fortiores sunt, magis piculosae sunt: quocumque autem modo intermittat, periculum abesse significa- tur. hoc Intermittere, quod Graece διαλειμμα dixit, non de alia parte circuitus, integritate transgredi- do capere debemus. Non enim hoc ait, quocumque modo declinent, nam hoc falsum est: quippe cum semi- tertiana februm deterrima sit: tum in declinationem manifestam multis peruenit: & alijs omnibus hac parte consimiliter, nisi synochis appellatis, quoniam haec solae febres nec inclinationem sensibus exposi- ta, nec vniuersum circuitum, aliamque praedictorum differentiam obtinent: sed qualis tertianarum magnitu- dinis aliquo tpe statum esse diximus, talem illae hnt vniuersum ferè ipsarum decursum. Si igitur, ut dixi, ex sua ipsarum natura periculo vacanti ad integritatem desinunt, sicut in libris de febribus osten- dimus, non aliud Hippocrates/intermittere/nominauit, quam ad integritatem finire. Quae ob rem merito quis veterem consuetudinem secutus, n tertianarum periodis διαλειμμα, i. Intermittionem seu Interual- lum, tps integritatis appellauerit: quemadmodum & in maxima magnitudine subleuata, quantum nos ta- ctu ipsique aegrotantes percipimus, αμνην, i. Vigorem. Ita sane & atatum vigor perfectissimus est, ut Hippo- crates hoc vltius vocabulo, sicut & verbo, Intermittere. Sed & primam partem circuitus quae primo die venit

* Al. particu- lare.

A. l. 4. f. 1. t. c. 3. c. 42. f

4. Aph. 43. 46. 47. 48. 49. 50. c. 32. e

venit post decidentiam ex naturali statu, ac tertio & quinto & reliquis iuxta proportionem, simili-
liter circumit post intervallum, principium vocant, non Hippocrates modo, verum & alij propè
oēs medici. Post principium, quod frigore manifesto cognoscitur, secundum tps inaequalitatis erat:
tertium Augmenti, vsq; ad vigorem. At participantia ipsa inter se, specie differunt non exactè oēs
conspexerunt, nominantq; ex ambobus compositum tanq; vnum totum, alij Incrementum, alij
Augmentum, reliqui Ascensum accessionis. Quin etiam veri non nihil dicunt. Nam post primū
tps, quo extremæ partes refrigerantur, sanguis verò in altum confluere clarè apparet, aliud tempus
est totum huic toti oppositum, cum videlicet calor cum frigore decerit, sanguis aut in exteriores
partes extenditur. Atq; si hoc pacto vnum ipsum dixerunt, vt iam exposuimus, nihil referet hoc
tps vniuersum ascensum appellare: si verò ita vocantes, indiuisum reliquerint, non mediocriter
artem offendent. Etenim inaequalitatis in eo tempus primum aliorum praesidiorum indicationem
habet, & non omnino eorundem cum sequenti tpe, in quo aequalis quidem totius corporis consti-
tutio est: augmentum verò ipsis in eadem specie ad statum vsque permanentibus. Reliqua decli-
natio tempus vnum est specie sibi simile: † nisi quod maioris minorisq; ratione partes ipsæ diffe-
rent. At hoc etiā in primo principij tpe, & secundo inaequalitatis, ad hæc tertio ascensus seu incre-
menti adest: si quidem vnicuiq; horum dum sensibilibiter immutatur, particularis quædam est diffe-
rentia. Non enim cuiusq; dicti tps principium fini omnino est simile: differunt autem inuicem & a
medio tpe manifestè. Principium. n. accessionis paululum à naturali constitutione recessit, sicut
finis plurimum. Vbi verò hæc maximis differentijs mutuo disenserunt, medium planè tps ipso-
rum aliquod est, magis quidem q; principium à naturali statu remotum: minus autem q; finis. Hoc
modo inaequalitatis est initium à coherente ipsi primū tps sine paululum diuaria: plus autem abscen-
dens, mediumq; existens; prædicto primū tps fini & tertij principio conuinitum est. Eadem opinor
ratione & quæ secundū huius temporis inaequalitatis principijs coherent tertij tpe, constitutio-
nem illis assimilabilem obtinent. Similiter etiam tertij ipsius tps rursum prima, à secūdi postremis pa-
rum euariant: postrema verò, status speciei quodammodo similia sunt: medium amborum aequè
ab vtriusque extremis recessit. Quapropter miri nihil est, si vt hic temporibus singulis, ita declina-
tioni quoq; aliud principium, aliud finis, aliud medium existat. Porro vnum quodque horum pro-
pria appellatione vocare potes, si visum fuerit. Audio enim frequenter medicos dicentes, Inclina-
uit nunc status, nunc submittit, nunc dimittit, nunc remittit. Si igitur hæc dicunt, integrum est eis
prima declinationis nominare Inclinationem, vel Submissionem, vel Dimissionem, vel Remissionem,
vel horum aliqua, vel omnia: quin etiā licet vno prædictorum nomine media & postrema nun-
cupare, parè modo, vt Archigenes quoq; declinationis postremum, Remissionem nominat. Verum
malè hic agit, q; eam à declinatione specie quadam differentem existimet. Etenim cum oīum par-
tium totius circuitus aliam principium, aliam finem, aliam mediam faciat: sic quoq; remissionem
ipsam diuidit, tanq; proprium quoddam tempus ex prima diuisione, quæ speciebus quibusdam
non solum maioris minorisq; ratione mutuo discordent. In vtriusque igitur clarè peccat, augmen-
tum ex prima sectione tollens, quod omnes manifestius ac principium intelligunt: adiiciens verò
remissionem circuitus termino. Si namq; ad integritatem veniret, manifesta huiusmodi tempo-
ris ad alia vniuersa differentia esset. Quod si secundæ accessionis insultus trifariam diuisus, incli-
nationem accipit, in hoc totius inclinationis partem, remissionem vocare licet: non tamen aliud
quodpiam tempus propria natura quapiam insignitum, quemadmodum prius dicta, putare con-
uenit. Quod igitur omnes tertianæ circuitus partes manifestis inuicem differentijs separatas vide-
re licet, nemo ignorat, qui vel vnum quempiam hoc morbo laborantem ægrum conspexerit. Por-
ro si non nulla eorum nomine carent, ad contentiosos dicemus, tempus primum, secundum, ter-
tium, quartum, quintum, deinde integritatis sextum: ad eos autem qui nominum vsum sciunt, ip-
si componentes idonea nomina, primo tempori proprium Initiij nomen imponamus, secundo In-
aequalitatis nomen, tertio Incrementij, quarto Status seu Vigoris, & quinto Declinationis: sextum
integritatis, Intervallum ac Intermissionem nominemus.

Circuitus morbi in duas partes diuiso.

CAP. 6.

Nihil obstat & alio quodam modo totum circuitū in maiores partes diuidere. Si quidē in duas
ipsum totum potes diuidere, vnam primæ accessionis à primo insultu ad extremā vsq; remis-
sionem: alterā, quæ in declinationis & insultus secundæ accessionis medio cōsistit. Voco ita Græcè
εἰς βολὴν τῆς ἀποθέσεως, hoc est insultū accessionis, tps indiuisibile, exactè ita primū: idē hoc Græcè *ἐπι-
συναίσιον*, hoc est febris significationē nominare cōsuerunt. Et quod ab Hippocrate dictū est, in ac-
cessionibus abstinendū esse, secundum eandem diuisionem pronunciatum existimo. Cum. n. præ-
dixisset conuenienter, ¶ Quibus statim vigor adest, ijs statim tenuis victus adhibendus: quibus po-
stea vigor aduenit, ijs in illo ipso, & antea illum, tenuiter viuendū est, antea verò plenius nutrirī opor-
tet, vt æger sufficiat: intulit, in accessionibus abstinendū esse, docens nos videlicet solum illud
tps quod accessionem vocat, obseruandum esse. Nunquā enim in hoc nutritus, verum in reliquo
omni tempore remissionis, interdum in alia atq; alia eius parte: quia ex simplici interim declina-
tione, interdum ex declinatione & intervallum, compositum est. Hæc quidē vniuersi circuitus in duas
partes

1^a. Aph. io. Ex.
or. 4. h

A partes est diuisio: alteram eius partem primam Accessionem appellamus: secundam, vel Remissio-
nem, vt paulo ante, vel vt quidam, Intervallum. Nam intervallum non pauci medici vniuersum
id, quod post statum est, qualicumq; natura præditum nominant: siue id ad integritatem veniat, siue
non. Verum nos appellationes prædictas obseruabimus, ne vlla sermoni obscuritas accedat: vocabi-
musq; omne quod accessionem sequitur, Remissionem. Sed neq; prohibemus, vt dictum est, si
quis ipsum totum nominet Intervallum, vel Declinationem, vel Remissionem, vel Submissionem,
vel Ablationem. Instituius enim non de verbis disceptare, sed circuitus partes inspicere, quot nu-
mero sint, & quomodo inuicem differant.

De temporibus simplicium febrium quæ non intermittunt.

CAP. 7.

Hæc igitur est diuisio omnium febrium quæ ad integritatem desinunt quotidianarum, tertianarum,
quartanarum, vt quæ sex partes speciebus manifestis inuicem diuersas habeant.
Alia verò non intermittunt, quæ in quinq; partes diducuntur. Sunt autem & hæc permulta.
Nonnullæ quotidie accessionem habent, quadam tertio quoq; die. Nō tamen quæ quarto habent,
frequenter, sed raro conuenire videntur: plurimum, n. earum genus ad integritatem desinit. Porro
& duplex harum spēs est, quæ ad integritatem nō finiunt, quotidianarum, tertianarum, quartanarū.
B Quædam. n. magnitudinem quoq; pulsus, celeritatem, frequentiam, & duritiem deponunt: quædam
alia tria ad naturalem statum deducunt: seruant autem celeritatem, hæc magis, illæ minus. At non est
præsentis sermonis, illarum distinctionem proponere: qm partes circuitus in vno quoq; morbi ge-
nere enumerare cogitauimus. Igitur cū paulo ante sex in febribus intermittentibus esse dixerimus,
deinceps non intermittentium partes referemus, quinq; esse dicentes, cum aliæ similiter ipsis se ha-
beant, solum autem integritatis pars deficiat. Cæterum in alijs partibus similitudo necessaria est, vt
accessionum insultus cum systole, i. contractione fiat. Nomino autē sic, quæ cum frigore fit: nā hæc
sequitur, pulsus intus magis moueri cum paruitate, sanguine in viscera se recipiente, quem rursus
inæqualitas, ex necessitate sequitur: inde incrementum, status, & declinatio. In quibus sanè citra
sensibilem contractionem accessionis insultus accidit, tria tpa in vnum recidere necessitas est, to-
tumq; vsq; ad statum incrementum fieri: nam vbi contractio non fuit, ibi nec inæqualitas. Statum
verò nunquā deficientem vidi, verum semper sensibili æqualitate in omnibus febribus aliquandiu
permanentem. Insultum certè millies sine prædictis inuicem symptomatis conspexi: quorum præci-
puum erat omnibus ferè principijs accessionum, perfrictio: quemadmodum ad interiora arteria-
rum motus: & de quo in opere de pulsibus diffusius dictum est: in præsentis libro ipsum contractio-
nem celeritatis definire sufficit. Quæ verò alia symptomata signaq; accessionum initio propria sunt,
prædictis alia frigori superueniunt, alia secus. Paruitas si quidem pulsuum, raritas, & tarditas dia-
stoles, i. elevationis, frigus consequitur: rigor alias occasiones, quas in symptomatum causis ex-
posuimus. At vniuersum hoc accessionis genus omnino, sicut dixi, perijt: & nos multos frequen-
ter à mirandis illis medicis vel ad balneum missos, vel cibum assumere iussos, tanquā suspectas iam
horas accessionis prætergressos prohibuimus. Contingit autem ipsos cum arteriam exactè tange-
re ignorent, huiusmodi errores committere. Omnibus enim quibus talis accessio euenit, contra-
ctio velocior redditur: quam cognoscere non cuiusuis est, sed exercitationem magnam artis, ma-
ximè hoc opus, si quid aliud, deliderat. Hanc autem consequi nemo potest prius, q; eo modo quem
in primo de pulsuum dignotione præscripsimus, institutus sit. Si igitur arteriarum contractionem
noueris, hanc ipse accessionis partem, qua contractionem velociorem factam sine elevatione de-
prehendis, circuitus initium potes statuere: quæ verò sequitur hanc, incrementum ad statum vsq;.
At si hanc quoque ignores, videatur autem tibi insultus *ἀβλῆσιος*, i. incomprehe omnino factus,
totam accessionis partem vsque ad statum, ascensum, vel incrementum, vel augmentum nomina-
bis: secans ipsum in prima, & postrema, & media pro maioris minorisq; ratione, non speciebus
diuersis, vt prius dicebam in frigore sensibili. In huiusmodi igitur febribus vniuersa tempora tria
erunt, augmentum, status, imminutio. Nihil enim mali est imminutionem illud vocare, quo ex
febris magnitudine quippiam demitur. Quibus verò circuitus non est, vt eis quas synochos vo-
cant, neque accessio quædam omnino est, neque prædictæ partes: attamen hæc quoque secundum
diuersa tempora totius morbi particulas habent, alijs modis innotescentes quam per accessionum
tempora: quæ paulo post subiiciam: & hoc nomine potissimum, q; omnes medici in ipsis errent:
quamquam Hippocrates rectissime ea docuerit.

*De tertiana & reliquarum febrium temporibus, quæ tertia die
faciunt accessionem.*

CAP. 8.

AT nunc ad eas quæ circuitu quodam accessionem habent, sermonem dirigamus, totum id,
quod inconsideratum reliquimus, distinguentes. Vnum iam & primum in memoria teneri
volo, nempe vniuersum hæc tunc sermonem de simplicibus periodis nobis fuisse. Nā in cōplexis
tps vigorem sequens, interdum arctius redditur, dum alia mox accessio anteq; prior circuitus ad-
amissum absolutus sit, inuadat. Frequenter secundū suā ipsius naturā febris ex intermittentiū ge-
nere est, vt tertiana: cōplexus aut nullum integritatis tps priori circuitui relinquit, dū secūda acce-
sio, anteq; prior absoluitur, inuadere anticipet. Dicitur est mihi de hmōi complexibus in duobus
commentarijs.

commentarijs de crisi bus, & de febrium differentia: vbi est complexum à mistura distinctum. Itaq; E semitertiana ex mistura & temperamento quotidiana & tertiana febris fieri demonstrata est. Subinde etiam semitertiana simplex aliqua febris copulatur, vel tertiana, vel quotidiana. At huiusmodi varietas ad hunc librum non pertinet, satis enim hic est propria vniuersitatis febris tpa diligenter inquirere: qm sic complexum earum promptè nos decernere poterimus. Exactè igitur simplices prius dictæ sunt, de commixtis deinceps differam. Itaq; horridus ibi insultus aliquando est, oēs principij peculiare notas habens præter rigorem: interdum & huius significationem. Etenim vehemens horror, vel initium aliquod rigoris, vel paruus rigor esse videri potest. At exactum rigorem, qualis in tertianis, quartanisq; est, huiusmodi febris non accipit. Atque ob hoc ipsam *φριζώδης*, horridam appello: & multo magis, q; vbi signa quædam secundi temporis præmonstraverit, initium rursus alterius inualionis horridum efficit: quod nonnulli repetitionem, alij reduplicationem appellant. Aliquando hoc secundo, quibusdam tertio facit: deinde vix æquabiliter simplex redditur ad vsq; statum increfcens. Hæc febris ad integritatem nunq; desinit: nam permultum temporis vsq; ad vigorem ipsa habet, item declinationem sine perspiratu sensili, multo verò magis abest vt cum sudore ad integritatem proficiscatur. Quemadmodum igitur à primo insultu accessio ad vigorem vsq; multo tempore peruenit, eodẽ modo à vigore paulatim diminuitur: ideoq; F postridie altera ipsis accessio horrida quidem similiter aduenit, sed quæ non item cum priore repetitiones habeat: aut si quando, idq; raro habuerit, vnam duntaxat faciet, breuem & exiguam. Porro & hæc accessio ad vigorem longo tpe ascendit, nec exiguo pariter inclinatur: atq; ob hoc ipsum tertio die eadem quæ primo accessio succedit: postea rursus quarto similis ei quæ secundo habita est, idq; ordine perpetuo. Hanc ego febrem compendiosè clarèq; doctrinè gratia vno volens appellare vocabulo, imposui ei nomen semitertiana. Si igitur Hippocrates quoq; talem febrem semitertianam vocasset, vt ego persuasum habeo, duo ex sermone vno commoda consequeris: nempe rem medicam disceres, & nomen vetus ei imponeres. Quod si aliã quandã febrem ab Hippocrate semitertianam vocatam esse putas, falli me in vocabulo ratus, rem ipsam addiscas. Quod, n. talis quædam febris, qualem dixi, accidit, neq; hic testimonium vel Hippocratis, vel alterius, cuiusq; oratio requirit, cum quotidie ferè nos ipsam videamus, potissimum Romæ. Sicut enim in alijs locis alia, sic in illa ciuitate hoc mali abundat. Porro alia quædam ei adiecta est, quæ nec secundo die aliam ferat accessionem, nec primo & tertio repetitiones. Habet autem nec ipsa modum vnum ac simplicem: interdum etenim sine horrore, aliquando cum horrore inuadit: aliàs cum extremis partibus membrorum manifestò inalignentibus. Vsa autè est interim etiam citra sensibile frigus febris G hæc quinq; tpa obtinere: principium, inæqualitatem, incrementum, statum, & inclinationem. Temporibus iam diuisis breue est principium: sic ipsius inæqualitas: ascensus non æquè omnibus, sed quibusdam breuis, quibusdam longior. Quinetiam vigoris tps spatium omnino sensibile & latum occupat, sed in maioris minorisq; relatione non mediocriter differt: sic etiam declinatio longo quidem tempore omnibus contingit. At in hoc differentia quippiam sustinet, q; nonnullis manifestò diminuitur, & celeriter finendi spem præbet, post hæc linit, æqualem declinationis magnitudinem reliquam conseruans, nonnullis lente ab initio ad finem omnino inclinatur: quare ex tps intervallis longioribus conicienti tibi, videbitur decreuisse planè quippiam, tñ hoc nimisq; modice. Huiusmodi quædam sunt & aliæ differentia particularis febrium tertio die antecedentium, quas vniuersas *τεταωφωδεις* quasi ex tertiana natas appello, ad dispositionis vnde excitantur, cognitionem vtilissimæ, ad præsens autem opus inutiles. Propositum enim est nobis hic circuitum, totiusq; morbi temporis adistinguere, tempestiuu auxiliatorum vsus gratia, cui nihil talis orationum varietas conducit, sicut nec illa quæ ex quotidiana figuræ variatione constat. Siquidem harum non pauca quotidie accessionem habentes, intervallum nullum ostendunt: dicam tñ ipsarum pauca differentias exempli gratia, non vt institutæ hypothesi commodas, sed quoniam medicorum aliqui ab his omnino H quæ sine ratione nugantur, se iactant, & gloriam apud indoctos aucupantur, tanquam diligentes & studiosi, sapientiusq; aliquid his qui sola vilia scribunt, intelligentes.

De temporibus febrium quæ singulis diebus habent accessionem. CAP. 9.

Inuadit ergo accessio febrium, quæ lingulis diebus eam habent, interdum sine manifesto frigore, interdum cum ipso, & initij tempora quibusdam breuius, quibusdam diutius permanent: Atq; sic etiam inæqualitas his breuiore, illis longiore tpe. Postea hæc febris vsq; ad vigorem ascendit, diuturniore tempore, q; quæ tertio quoq; die accessionem capiunt: cæterum tale quippiam ipsi adest, quod et illis interdum sed raro accidit. Multo autè magis clarum hæc ascensum moliri videtur: consistit aliquo tempore nihil increfcens, deinde rursus increfcit. Similiter in declinatione vel æqualem fert imminutionem, vel interim in eadem magnitudine t̄ alijs hora vna, alijs duabus consistit: post hæc imminuitur: quinetiam ad secundæ accessionis insulsum vsq; non nullis diminuitur: quibusdam in magnitudine qua est, permanet. At magis hoc tertio quoq; die accessionem habentibus adest: quoniam circuitus earum longior est. Nam duplex ferè tempore circuitus est februm tertio quoq; die accessionem sustentium, si cū ea quæ quotidie intenditur, compares. Quæ repp hoc manifestò declinationis ipsius reliquum protrahitur, in æquali magnitudine permanens, cæterum

* Al. multam
† In alijs cod.
hæc non habentur.

A. l. 4. f. 11.
c. 47. 426. a.

A Cæterum multi alij circuitum modi sunt differentijs particularibus euariantes, ad presentem disputationem superuacanei. Huius rei gratia quorundam memini, q; medici talem doctrinam huius considerationis non esse propriam nescientes, de iisdem conscripserunt, errantes quoq; in ipsorum enarratione. At nunc eos reprehendere in hac non sibi propria speculatione tempus non postulat. Disces autem artificiosè, q; inutilia nugentur, quodq; quum Hippocrates miro quodam modo methodum circuituum inuenerit, nemo eam elaborauerit: ad hæc, q; multi eam deprauarunt, in illa maximè sermonis parte, qua iam dictis temporibus auxilia coniuncturus sum. Faciam sanè hoc, vbi totius morbi tempora ostenderim. Etenim hæc tenus particularia tantum recensui.

GALENI DE TOTIVS MORBI
TEMPORIBVS
LIBER

Ioanne Guinterio Andernaco interprete.

ARGUMENTVM LIBRI.

Iudicia temporum totius morbi salubris, letalis, simplicis,
& cum cæteris iuncti, declarantur.

Libri propositum.

CAP. 1.

A. l. 1. f. 2. d. 1.
fol. 67. 30. b.

Taq; totius morbi tempora similiter ac animantium ætates consideramus, vnum quidem & primum generationi eorum attribuitur, alterum ascensui seu incremento, tertium vigori, quartum declinationi, cum ægri salui futuri sunt. Nam si vel in ascensu vel in vigore prius decesserint, liquet talem morbum non omnia tempora pertransisse. Qui vero pertransit, de omnibus ferè eius particulis opinionum dissensiones obtinent: quippe cum non nulli vigorem vnum esse tempus dicant, quod intellectu solo deprehenditur: alij vigorem, vt in synochis, non esse vniuersum: alij vigorem ad breue adeo principium reducant: alij nõ in his solum, sed etiam in reliquis omnibus morbis principium auferant: quidam interim & declinationem tollant, si morbus ex abscissione, vt illi dicunt, quæ Græcè *αποκοπή* nominatur, solutus sit. Primum igitur opiniones hæc diluendæ sunt: inde exactæ morbi totius temporum notiones instituendæ: postea ipsorum notæ tradendæ sunt. Proximum huic fuerit, utilitatem ostendere, ijs quæ de circuitibus præcepimus, admiscentes.

* Demenda est
illanc: atio nã
græce pro melle
gendũ est, vide
de crisi
bus cap 5.

Quod nam sit totius Morbi principium.

CAP. 2.

Quare morbi principium, quatenus aliqui salubri statu corporis labascente inuadit, in omnibus ipsius est, sine temporis productione æstimatum: cum hoc sanè t̄ conceditur et cuiusuis morbi generationem esse, sicut in animantibus contemplamur. Non. n. ex particulis quibusdam, vt animal ex capite, thorace, & artubus, sic et morbi compositi sunt: si quidem vbi ex naturali habitu decidunt, breuissimo quodam tps spatio generationem sortiuntur, inde vsq; ad vigorem ascendunt. Esto iã morbus ex intemperie, verbi gratia, vnde febris etiã constitui nobis demonstrata est. Necessarium igitur, vbi calor hic naturæ contrarius primum nascatur, hominem febricitare, caloremq; ad vsq; statum intendi. Nam cuius non sunt partes, quõ hoc tēporis spatio generabitur? Hæc mihi dicta sunt, & statim ab initio ad ea respondi, de febribus quæ cum frigore inuadunt, mentionem faciens. At in circuitibus abundè responso sufficit. Vnum enim particularium temporum totius morbi atq; ordine primũ est, tps inquam frigoris. Ridiculum maximè foret primum tēpus accessionis primæ, totius morbi principium existimare: etenim hoc tempus, quod morbi principium

† Ver' nã stat.
addit non.

A. l. 4. f. 1. c. 3.
fol. 41. c.

de Attic. com. 1.3. 7. 251-g

A 2. Aph. 9. Ex. or. 16. f
B 2. Aph. 30. Ex. or. 16. g
C 1. Aph. 22. Ex. or. 10. b
D 1. Aph. 14. Ex. or. 10. c

pium nominant, ad praesidia ferenda mirum in modum conducit. Ac Hippocrates huc respiciens E inquit: ^a Incipientibus morbis si quid mouendum vñ, moue: consistentibus vero, praestat conquiescere. Similiter & illud dixit: ^b Circa principia & fines oia imbecilliora sunt. Quinetiam de purgatione scriptum reliquit: ^c Cocta purgare conuenit, & mouere non cruda, neq; in principio, nisi stimulauerint. Ad haec: ^d In morbis acutis raro, & in principijs vtendum purgationibus. Multa insuper alia partim Hippocrates, partim alij medici oēs veteres memoriae prodiderunt; quibus nō primae accessionis imperum, sed logum magis tps principium esse nobis persuadent, nēpe quo sanguine detrahere, & clysterio vti possimus; interim si res vrgeat, etiam purgare. Praeterea ridiculum esse, morbis qui intra diem septimum finiunt, & ijs qui in annum durant, quemadmodum interim quartana, quale principium statuere. Multa sane de hoc principio etiam in primo de crisi libro diximus, ostendētes q̄o primum hoc tempus quispiam cognouerit. Erat autem eius summa, morbi cruditas. Satius est autem & hic ad illa adicere, quae praesenti narrationi conueniunt.

Quibus notis quatuor tempora in salubribus morbis distinguantur. C. A. P. 3.

Fingamus igitur primū inflammationis principium inquiri. Quis iam negauerit generationem eius toto illo tpe esse, quo pars sanguinolenta substantia replet: Siue. n. propter coincidentiam eiusmodi contingit, siue propter impacōnem obstructionemq; omnium valorum, siue ob circumstantiam quādam molium quae meatus occupant, siue, vt nos docuimus in libro de inaequali in temperie, item in cōmentario de tumoribus praeter naturam, abundantia quāpiam sanguinis inflammatione oborta, in particula constituitur: hoc erit primum tps, quo pars, affectus generationi subiecta repletur. Cū autē influxus cessauerit, & quod in particula inflammatione obfessa continetur, putrefieri inceperit, calor quidam ob putredinem nascitur, & fāsio magis propter calorem, vñ etiam spiritus generatur: atq; ob haec ambo particula magis q̄ antea distēditur, et si nihil influat: secundum hoc tps est inflammationis augmenti. Porro cū in pusā vertitur, maximi videlicet dolores tunc partem apprehendunt, nam in puris generatione dolores, febrisq; magis q̄ iam factio infestant: vocatur autē huiusmodi tps vigor affectionis. Si autē fluor qui suppuratur, vel digeritur, minorem tumorem & tensionem reddat, huiusmodi est declinationis principium. Sic quidem in inflammatione ipsa diuiduntur. In febre quae ex illa prouenit, eadem ipsa consistunt. Quae ex humore citra inflammationem proficiscitur, humorum molestantium cruditatis tps, principium ponendum est. Vbi concoqui coeperint, initium finiri: fm autē tempus, quod ascensum nominant, accedere. At cum ipsa concoctio maximē conficitur, vigor, inde rursus declinatio, qua quidem & symptomatum magnitudo, & humorum copia cessauit, restat verō modicum in ea humorum adhuc, qui concoctionem requirant. Indicauimus in opere de iudicijs & notas vniuersas cruditatis, & concoctionis obscurae, euidentis, & perfectae: has quidem earum quae in ventriculo sunt, concoctionum proprias: illas verō earum quae in venis sunt proprias: alias item earum quae in respirandi instrumentis sunt concoctionum, proprias. Caterum aliae notae ex deiectionibus, aliae ex vrinis alia ex sputis sumebantur. Atq; haec copiosissimē in illo cōmentario simul cum Hippocratis dictis percensui. In praesentia verō tantum dixisse modō sufficit, quod vlcera quoque eadem sunt tempora. Primum enim sanies aquosa, incoctae, & tenues ex ijs desluunt: inde pauciores & crassiores: postea iam pus tenue, postremo minus quidem copia, sed crassius & albidum magis redditur. Quapropter nullus morborū qui soluantur est, qui non quatuor haec tpa percurrat: non tñ ex quodam alio q̄ cruditatis & concoctionis signis, quae ex recrementis deprehenduntur, cognitio ipsorū constat. Nam quis ignorat ventriculum male concoquendi munus obijisse, deiectiones nondum in chylum mutatas contemplatus? Quis nescit vrinam in valis ipsis concoctione esse frustratam, aquosam conspiciens? Quis tenue sputum in pleuritide vel peripneumonia redditum similiter intuens, non intelliget morbi adhuc esse principium? Sic etiā in lipitudine, principio quidem copiosus humor, tenuis, & incoctus plurimum desluit: deinde paucior, crassiorq; notam quādam concoctionis accipies: postea tps processu copia decrecente, consistentia verō ad crassitiam spectante, adeo concoctionis signa augentur, vt etiam palpebrae dormientium inde conglutinentur. Is humor & ipse primū tenuis & copiosus, tps autē spatio paucior & crassior euadens, morbi concoctionem, eiusq; declinationem ostendit. Quinetiam humorum qui ē cerebro per palatum & nares desluunt, initium quidem est, cū aequi tenuesq; item copiosi & acres apparent, extremam enim haec cruditatem indicant. Concoctionis notae iam sunt, crassior, & minus acris, & modicus humor descendens. Quod si muccus & blena, vt dicunt, simul egrediantur, certius iam hoc est cōcoctionis indicium: quemadmodum si crassiora paucioraq; reddantur, multo magis concoctionem innuunt. Atq; haec sanē morborum tempora sunt, ex quibus aegri seruantur.

De Latitudine durationis temporum morbi. C. A. P. 4.

De alijs verō in quibus pereunt, paulo post dicturus sum, absoluens prius ea quae distinctione quadam praedictorum indigent. Vnum igitur ipsorum est vigor, siue perpetuo temporis expers ex sua sit natura, licet cum temporibus mentione dignis frequenter extendi sensibus appareat: siue perpetuo latitudinē quādam habeat, nunc maiorem, nunc minorem: siue in morbis quibusdā tēpore vacet, in alijs ipsum habeat. Quia verō longiorem sermonem disputatio requirit, vsum

A. l. 4. f. 1. 1. c. 3. fol. 411. f

A. l. 4. f. 1. 1. c. 3. fol. 411. f

Asum est mihi omnia relinquere, imitato Hippocratem de humeri luxatione verba facientem: || Non tamen prolabatur nec ne confirmaturio, licet de eo habeam quid dicam. Quemadmodum enim ille perpetuo visis sibi contentus fuit, in eum modum ego quoq; nunc, quae semper viderim, in medium producam. Omnem vigorem particularium accessionum temporis spatio fieri conspexi. Quare si ex natura tempore careat, ne vlla quidem vtilitate inde fruemur. Nam cum primum sensui manifesta declinatio fiat, tunc conuenientibus ei praesidijs vtimur. Quousq; ab equalibus numeris febris magnitudo constiterit, eo vsque vigoris magnitudini propria agere conuenit. Simili modo in oculorum vitijs, pleuritide, omni inflammatione, & in alijs morbis lingulis generalia tempora sensu aestimata, diuersorum auxiliorum vsum significant. Logica igitur sit contemplatio de vigoris latitudine, siue de particularibus accessionibus, siue de toto morbo consideres. At nunc huiusmodi distinguere propositum mihi non est, vt ij qui omnia in omnibus adducunt, faciliare solent: quorum vnus est & Archigenes. Immiscet enim hic vir commentarijs maximē medicis interit de nominibus inquisitionem, interim de ipsis rebus, sed logicam. Nos sicut hoc cauimus perpetuo, ita nunc quoque faciemus, relicta de vigore quaestione alijs, temporis ne expers sit, an cum tempore quodam, & vsum quendam metiemur: naturam eius, & in aetatibus eā, quae viget, tēporis latitudine manifestō dissolui conspicientes: itidem in morbis interdum longiore, frequenter minore tempore, omnino autē sensibili. Verū hanc ipsam tēporis differētiam clarius videre licet in animantium aetate vigente. Etenim canes venatorios & equos pugnares proprium aliquod opus augmēti tempore facientes iam videmus, post haec etiā adultos ipsos euasisse dicimus, & manifestō conspiciamur fortiores quā antea: quin & pari robore non anno vno, sed duobus quoq; interim tribus permanentes: sicut homines pugiles non tribus annis modo, sed quatuor etiam & quinque frequenter aequali fortitudine, quantum sensu deprehendimus perdurare. Eadem ratione & in morbis, vt dixi, particulares accessiones vigorem manifestō tempore faciunt: & multo his magis vniuersalia totius morbi tempora latitudinem quādam obtinent: ad haec alia omnia, & his nihil minus vigor, aliaq; singula. Cognoscere autē morbos interdum aperte licet, aliquando obscurē: vel etiā prorsus diu ignorantur. Hinc quidam statim vbi viget, inuadere videntur: quod ex eorum numero est, quae fieri non possunt. Neq; enim synochos febris protinus a vigore q̄nq; inualit, verū a primo insultu vsq; ad perfectissimum vigorem horis vel quatuor vel tribus, quod minimum est, peruenit: inde prorsus aequalis sibi permanens, continuē ad iudicium properat. Sed neq; repente adeo inuadentem, vigentem apoplexiam dixeris: qm tale ad amissum non est: sed breui tempore & principio, & ascensum percurrit, non tñ caret principio, nec statim perfectissimē inuadit: quemadmodum nec comitialis morbi accessio. Nullus siquidem tam subito symptomate corripitur, vt ij quibus ceruix detruuncatur: quanquā horum quoq; sectio primum aliquod tempus habet, & secundū, & tertium, & quartum: vt si chirurgus rem quālibet diuidat. At enim si vis, concedamus sine temporis spatio comitalem attonitamq; coincidentiam fieri, κατὰ φύσιν appellant, vt quod ab initio propositi, recenseam. Haec etenim cataptolis symptoma eorū est, morbus autem non est, verū corporis aliqua dispositio dicenda, sicut ostensum est: & si vel generatae ipsius, vel incrementis notam nullam habemus, ideo sequens sermo non peruertitur, quo omnem morbum necessariō per ascensum ad vigorem peruenire dicebamus. At difficulter interdum, multis etiā minimē scitur, aliquod morborum augmentum consistendum esse. Porro verum hoc esse quod dico, paucissimis verbis hisce tibi persuafero. Scirrhosos tumores subinde in cruribus conspexi statim ab initio sine inflammatione praecedente constitutos, tribus interdum & quatuor annis paulatim augetescentes, siue manifestō necessariarum cruris actionum impedimēto: temporis autem processu, propter magnitudinem conspicuam postea incesso quoq; molestatos. Quamobrē considera (nō enim impossibile) tumore quendā in cauis iecinoris partibus constitui scirrhosum. Latebit aliquandiu huius constitutio, postea tñ dispositio ipsa manifestior euadet: quippe cū nos propter quē corporis statū hoc accidat, inuenire non possumus. At temporis interuallo postea iam affulso aquae continget, tumore scirrroso videlicet nunquam ex tactu significationem praebente: qui post illa conspicuus apparens, prioris nos ignorantiae comonefacit. Multos itaq; vidi in tali symptomatum via breui tempore tumorem in iecinore scirrhosum non paruum enunciasse, constitutū quidē iam diu, sed latentem propter ipsius paruitatem, & probam musculorum, qui praecordijs subiacent, nutritionem. Cū verō scirrus augetescentis pariter gibbas iecinoris partes ascendit, simul autem infelicis nutritionis, atrophiam vocant, auctor tum in alijs animalis particulis, tum musculis praecordiorū fiat: ex vtriusq; his euidenter breui spatio dignosces, magnitudine ipsius scilicet iam insigni. Huiusmodi sane omnia, affectarum partium inspectioni coniuncta sunt: de qua in praesenti considerare institutum meum nō est: de cōmunionē ipsarum nō citra frugem disputaui. Verum sermo primū institutus opportunē modo repetetur. Morbi vniuersi vsq; propriū est generationis tēpus, interim sensui manifestum, interim secus: post quod rursus augmenti tempus est, nō aequē manifestum ita in omnibus: quae vigoris sequitur tēpus omnino sensibile: dum fateamur nos nullā aliqñ notā euidentem principij morbi & augmenti esse. In his igitur ex artis vsu verē dices, solū vigoris tēpus esse. Si verō salus futura est, sequi id prorsus declinationis tempus, & hoc sensui subiectum: vt quod non simplici, sed lato

Tertia Classis. m m m spatio

spatio consistat. Etenim si per sanguinis fluorem vel sudores aliquis acutè iudicetur, tempus cerè E declinationis & huic est manifestū. Quòd si minus hoc in alijs morbis fiat, tribus vel quatuor, vel pluribus diebus declinans, hoc nihil priorè sermone offendere videt: neq; pronūciati summa subvertit, sed relinquit adhuc omnium morborū qui solvunt, vt rigorē, sic etiā declinationē quandā esse.

De natura morborum mortalium.

CAP. 5.

His igitur a nobis abundè demonstratis, de morbis qui nō solvuntur, cōsiderabimus. Duplex autem eorum natura est: nō nulli enim ipsorum præparationē habent, vbi exactè illā absolutam sicut consecuti: alij ex genere quidē illorū sunt qui solvuntur: sed cū occidere festināt, hoc eis fieri cōtingit. Triplex quoq; horū modus est: vel enim ppter agrotantiū imbecillitatē, vel ppter morborū fortitudinē, vel propter vtrūq; prius occidunt, q̄ soluti sunt. Alia rōne cōmunis vnus omnium huiusmodi modus est, cū supra vires existunt. Nā quod agrotantis pernicitē continet, in hoc situm est: quippe dum nec seruari quis potest, nisi natura morbum superauerit: neq; perire, nisi natura victa sit, morbusq; ea superior euadat. Hinc est q̄ nō nulli vnū ex magno morbo, qui ad aliquid relationē habet, significari arbitrantur, ignorantes interim & sic magnū morbū dici, quē admodū si maiorē etiā diceremus, cū supra vires nostras fuerit. Dicitur autem ex propria substantiā, vt homo, vel equus, vel bos magnus. Ceterū de huius duplici significato frequētē tā alibi diximus, sed omnia in omnibus inuestigare, nugatoriū est: quod ad præsens opus cōducit, hoc enarraturus sum. Itaq; morbi singuli ex sua quidē natura magnitudinē quādā possidēt: melius. n. est sic dicere claritatis gratia. Hæc morbi magnitudo vel supra vires est, vt eas grauet: vel e contrario viribus aegri imbecillior, vt ab illis superetur, omnibus probè eveniētibus. Proinde cū supra vires fuerit, homo prorsus morietur.

De indicij & temporibus lethalium morborum.

CAP. 6.

At morbi tempora tunc parim simili modo cum prædictis sumuntur, partim dissimili: si quidem initium similiter in morbi generatione constituitur: Ascensus nō in cōcoquendo, sicut in ijs qui superstitēs futuri sunt, sed in cruditatē, lethalibusq; signis cōsistit. Demōstrauimus enim nisi fallimur, hæc inuicem differre: attamen & nunc ipsorum non nulla ob memoriā renouandā dicentur. Itaque vrina boni coloris, & mediocriter crassa omnium longè est optima, quantum ad colorem & consistentiam pertinet. Ad esse verò ei vel salubre suspensum, vel nebulam conuenit, vel subsidentiā, vt cunq; morbi natura postulauerit. Alia. n. in biliosis morbis, alia in abundantijs que ex crudis humoribus proueniunt, relidere tibi demonstrauimus. Ex opposito, vt ita dicam, cruda vrina est quæ nec suspensum quicquam, nec subsidens, aut nebulam habet: immo quæ nec crassitiē aliquam, vel pallidum colorem assumpsit, sed alba est, & consistentia tenuis aquæ speciem referēs. Si cerè nebula quædam, vel aliquid nigri suspēdet, vel sublidet, & maximè si tota sit turbida, lethalis est: quemadmodum si quædam parti farinæ crassiori similia, vel lamis, in ea apparent. Quin etiā que foeditatē odoris habet, & que pinguis est, quam *ελαϊώδης*, i. oleaceam vocant, mortem minatur. Hæc igitur sunt vrinae, magni morbi notæ: quem secundum ipsius naturam magnū esse dicebā. Magnum autem, si etiā sputum pleuritide & peripneumonia laborantibus, vel nigrum, vel fuluum vehementer, vel spumans vel impense foetidum est, vel nō omnino expuitur, ingenti dolore, vel spirandi difficultate hominem occupante. Respondent his & alij morbi, qui secur & ventriculū exerēt, eodem lethalium signorum genere comprehensi. Vnde in huiusmodi morbis vigorē similiter cum eo qui salubrium est, determinare non licet: nam illic maximæ accessiones statū definiunt: hic autem maximæ accessiones non æquè possunt determinari: quippe cum morbus omnino non concoquatur. Verum intellectu id quod maximum est, capere oportet, ad quod, aliās morbus peruenit, aliās præueniēs occidit. In inflammatione quæ soluitur, puris generatio vigoris terminus est. In ea verò quæ non debet solui, fieri quidem potest, vt homo in eius ascensu moriatur: fieri verò etiā potest, vt vires validissimæ existentes, ad extremam vsque magnitudinem perdurēt. Huius etenim inflammationis quando non debet solui, immensa magnitudo vel in gangrenam, vel in putredinē terminatur: quousque verò horum nihil assit, augeri ipsa potest. Similiter & aliorum morborum vnus cuiusq; generis incrementa censeantur. Diximus nos ipsorum non genera modo, sed etiā differentias & species integro commentario, cui titulum, de morborum differentia, indidimus: illi maximè animum te adhibere præcipio, quæ prætermisso, non mediocriter quis errare posset.

De ratione temporum dignoscendorū, quando plures vno tempore morbi hominē infestant. CAP. 7.

Nam vno & eodem tempore duobus tribus ve morbis homo infestari potest, quorum alius iam inclināt, alius principij tempus adhuc, vel augmenti primordia occupat: tertius plurimum auctus est: deinde hominem mori cōtingit, non propter inclinantem, neque nunc incipientem, sed ob vehementer auctum. Qua de causa tria facultatum copus totum gubernantium principia maximè considera, quo statu prædita sint. Dico autem hæc, cerebrum, cor, & iecur: deinde aliās quoque vniuersas particulas, ex lingulis principijs ortas, neruos, venas, & arterias: ad hæc illas quæ naturam propriam quidem habent, sed ab omnibus principijs reguntur: quædam sanè æqualiter, quædam ab hoc magis, ab illo minus. Quoniam ex hac speculatione, primum, siue vnus, siue plures in homine morbi sint, inueniēs: postea, cuiusque propria tempora inspicias ad præsidiorum inuentionem, necessaria, ob quam sermo hic nobis elaboratur.

Quem

Quem usum doctrina temporum morbi ad eius curationem præstet. CAP. 8.

Etenim circa initia & fines, omnia imbecilliora sunt: in vigore fortiora: quæ hæc intercedunt, medio ordine consistunt. Quia principio vicina, vigori propinquis imbecilliora sunt, sicut etiam fini contigua: quæ verò æquè à principio & vigore abfunt, mediam virorumque extremorum fortitudinem obtinent: pari modo quæ à vigore & fine æquè recedunt, mediā & hæc propriorum summorum sunt. Igitur in vigore, quod mitigandi vim occupat, in curatione præpollere debet: in principio & fine, quod vehementiam habet: at media tempora pro summorum proportione capiantur, vt in medendi methodi commentario copiosius dictum est. Nunc descriptionis gratia ipsa capita rerum percensui, vtilitatem temporum differentia in morbis ostendens. Neque enim quam quis victus rationem instituet, inuenire poterit, neq; vnquam nutrire, sine certa temporum distinctione. Si quidem conijcere signis oportet statim ab initio, quando morbi vigor futurus sit, & quantæ laborantis vires existant. Si nanq; vigoris tempori etiā sine alimenti exhibitione sufficere queat, optimum fuerit, donec morbus inclinare cœperit, à cibo abstinere. Quòd si verò sufficere citra cibum non potest, protinus ab initio in quolibet tempore quod alimentum admittit, alendus æger est, porro tempus hoc est remissionis: voco Remissionem modo græce *ἀνεσις*, secundam partem totius circuitus, in duo vniuersa diuisi, accessionem & remissionem. Hippocrates itaque omnium primus quorum memoria ad nos peruenit, rectè hæc distinxit. Præstat verò artem ipsius excollere, quod nemo propè factura vit. Non nulli etiā ab ea planè recedentes, ad nugacitatem diuerterunt, vt Archigenes cum in alijs omnibus, tum in duobus libris quos de morborum temporibus inscripsit. Dices clarè quod dico, si hæc duo ad amussim disquisieris, vnum sanè, si hæc quæ integro hoc volumine declarauit, ad curationem & præsigium vtilissima sunt: alterum, si quid ab Archigene dictum est: si enim nullo hæc deficiente dicere videtur alia, modo duplici peccat, quòd videlicet neque vtilia doceat, & lectores longis inutilium nugis grauet.

2. Aphor. 30. Extr. ord. 16. g

A. l. 4. f. 1. 2. 2. c. 2. fol. 41. g

GALENI DE TYPIS LIBER

Ab Augustino Gadaldino, antiquorum exemplarium & translationis veteris opè, latinitate donatus.

Sunt qui putent hunc libellum Galeni non esse, quòd multa quæ hic traduntur, ijs quæ in alijs eius libris dicta sunt, repugnent.

ARGUMENTVM LIBRI

Typorum simplicium, ac inuicem iunctorum, naturam & differentias explicat.

Libri Propositum.

CAP. 1.

Vm multi latius de typorum speculatione tractauerint, necessarium ego duxi, vt ipse de eis magis terminatè ac per circumscriptionem percurrerem, existimans nimirum hoc pacto facilius hanc rem ab ijs, qui nuper ad artem se contulerunt, dici posse: quippe quæ simplex sit, & cū simplicitate facilius percipiatur, & ac veluti ex promptu multis occurrat. Hinc autem auspicandum est.

Quid Typus, & Periodus.

CAP. 2.

Typus est ordo intentionum ac remissionum: Periodus seu circuitus est tempus intentionum & remissionum in morbis factum. Pauci verò sunt affectus qui typos non habeant, quales sunt atrophia, id est nutrimenti cessatio, resolutio, elephantiasis, & his proportione respondentes. Plures autem affectus, typos quidem habent, sed infrequentius. Maximè verò omnium affectuum febres typos habent, & exceptis tum ijs, quæ *σύννοχοι*, i. continentes, vel *διμνηστικαί*, id est perseverantes, dicuntur, tum inordinatis.

Quot Typorum differentia.

CAP. 3.

Typorū alij primi, alij secundi: & hi quidē persistunt, alij mouent: & rursus hi quidē sunt simplices, alij verò cōpositi. Primi igitur sunt, qui parua *ἐπινομασται*, i. accessionē seu adnotationē, & Tertia Classis, m m m ij longam

*In antiquis è ἐπινομαστικῶν τῶν.

† Ita ex antiquis legendū, & ex tias atione veteri.

† Ita ex antiquis legendum.

longam remissionem habent, cuiusmodi sunt tertiani, & quartani. Secundi vero, qui longam accessiorem habent, & parvam remissionem, qualis est quotidianus, & extensus semitertianus. Hic enim solus ἐξ ἡλλογενῶν, id est immutatus ab antiquis nominatus est: ἑστῶτες, id est persistētes sunt, qui eisdem horis accedunt ac remittunt: ἀνέμνοι autem, id est qui moventur, qui diuersis horis semper accedunt & remittunt: quorum qui preueniunt, citiusq; horas persolunt, ἐσθλαῖοι, id est anticipantes dicuntur: qui vero tardant, ὑστερηνοί, id est posterus venientes nuncupantur. Simples sunt qui vnam genere intensiorem, & vnam remissionem faciunt. Compositi, ex pluribus accessiōibus & remissionibus constant. Compositorum typorum alij ex genere similibus constituuntur, alij ex genere diuersis. † Ac ex genere quidem similibus constituuntur quando, verbi gratia, quotidianus duplex, vel duo quotidiani; vel tertianus duplex, vel duo aut tres tertiani, vel rursus duplex quartanus, vel duo aut tres quartani exiterint. Ex genere diuersis, quando quotidianus, & exempli gratia, tertiano, vel tertianus quartano, aut alicui alteri, qui eiusdem generis non sit, complicatur.

De Typis februm, & quae symptomata singulos comitentur. CAP. 4.

Quotidianus autem est qui quotidie vna & eandem accessiorem, & eam quidem longitudine commensuratam, & vnam eandemq; remissionem facit. Tertianus, qui tertio quoq; die vnam & eandem accessiorem longitudine commensuratam, & vnam ac eandem remissionem facit. Quartanus qui quarto quoq; die vnam & eandem prolixam facit accessiorem, ac vnam & eandem remissionem. Eadem de quintano & septimano intelligenda sunt, & si quis praeterea alius typorum ordo inueniatur. Quotidianum consequitur habitus humiditas, vomitus pituitosi, sius haud intensa; totius corporis grauitas, somnus carodes & cataphoricus: pulsus magnus, rarus, ac laxus: facies subliuida, ac laxa, flaccida, multamq; materiae cachexiam ac versioem praese ferēs: lienis etiam durities in hoc typo subsequetur: quod si ipse perseuerauit, tremula, veternosaeq; cataphora insequuntur, thoracis rheumatismi, & superfusiones hydropicae. Constituuntur autem maxime ob stomachum male se habentem. Tertianum insequitur litis intensa, exustio, acres ac biliosi vomitus, inedia, profectiones: ac plerumq; sanē rigores hunc praecedunt, non nunquam vero perfrigerationes: pulsus autem tertianarius parus ac frequens insequitur: noctes quae accessiōnis dies antecedunt, grauiore sunt: cum autem morbus protrahitur, non amplius grauiore, sed & febrem sistant: & qui ita februnt, tertianam in semitertianam febrem aliquando commutant. Typus autem hic tertianus, facilius quam omnes alij typi soluitur, praecipueq; si aestate constitit. Id quod etiam Hippocrates adnotauit in quibusdam. Tertiana ex quilibet in septem circuitibus, quod longissimum est, iudicatur: raro autem diuturna fit, praecipue que nisi constitit autumno finiente, hyemem que attingente, ad sunt etiam his ipsis vrinae flauae, vigiliae que. Quaeque autem omnia tertianum insequuntur, eadem semitertiano contingunt. Nam & eiusdem generis ambo sunt participes, quippe qui accessiōnum ac remissionum repetitiones per triduum faciant. Semitertianorum tamen typorum proprium est, ipsa accessiōnum productio, quodq; reditus accessiōnum, quos proprie ἐπανάδωσες grace appellamus, saepissime cum perfrigeratione ac vigoribus non dum completis, assideant. Periculosa porro est semitertiana, vt quae non oris ventriculorum solummodo ac nervosae partes, & summatim media attingat, sed & veternosae cataphoras, vigiliasq; cum delirio ac syncoposae diaphoreses inferat: linguam praeterea valide exiccet, atque animi defectiōnem efficiat, vehementer quae in profundo sunt, commouens. In vniuersum ferus periculosissimusq; hic typus est. Sanē alias a primo die constituitur, alias a secundo, & a tertio incipit, vnde maxima deceptiōnis causa medicis oritur ob eiusmodi inuasiōnem. Generatur autem a tertiana extensa: & cum soluitur, nunc in tertianam reuertitur: alias ob longitudinem accessiōnis, in duas tertianas ac quotidianas discinditur. Caeterum frequentius visitur, quod ad sexum, in viris: quod ad aetates, in videntibus: quod ad anni tempora, in autumno magis, quando nimirum valde periculosus existit. Est autem non semper continua, verum & intermittens reperitur semitertiana febris, traditumq; ab Hippocrate est ipsam non modo inter acutos morbos, sed etiam inter diuturnos connumerandam esse. Habet autem tres in magnitudine differentiās: nam vna, parua; altera, media; tertia, magna semitertiana est. Parua igitur est, quae circa xxxiij horas vertitur: media, quae circa xxxvj: magna, quae circa xxxviii, quae profectio continua febris proxima est. Sanē non nulli autem semitertianam ita nominaram fuisse, quemadmodum semicirculum & semiglobum, ipsam tertiani circuitus dimidio minorem esse asserentes. Alij vero dicunt semitertianam appellaram fuisse, non secus ac hemisphion, id est sesquialterum numerum: ita vt si tertianaria accessio, verbi gratia, ex duodecim horis componatur, semitertiana duodecim ipsas horas tertianae in sese comprehendat, eis que dimidium duodecim horarum addat, vniuersaeq; simul euadant duodeviginti. Thesalus autem semitertianam eam nominat, quae dimidio sit maior quam tertiana extensa in modum quotidiani circuitus, vt sit horarum viginti quatuor. Agathinus ob relationem ad tertianam, nominaram fuisse ait semitertianam, per triduum enim vtriusque accessiones accedunt. Vtrum igitur horis an intervallis semitertiana caractere signatur: Secundum quidem Agathini opinionem, nec horis nec intervallis: haec enim vtriusque adscriptam habent magnitudinem: semitertiana vero indefinitam habet.

† Ant.
† Ant.
A* Al. comatosus.
B* forte paru.
C* Al. ὑπιδου. i. subitimi.
A* forte magnus.
B† Al. Ex translatione veteri, facile tolerabiles sunt: plon gata vero agri tudine difficile tolerabiles sunt. Ac et qui sic febrant, tertianam &c.
C* In antiq; ἐπανάδωσες.
D* Aph. 59. Ext. ord. 33. g.
E† Quiddam eod. antiquissimi addunt quodq; pulsus sunt imbecillissimi.
F* Al. euacuās.
G† Vide tamē in libro de rotius morbi tēporibus cap. 5. & in lib. 2. de differentiis februm & alibi, vbi affirmat se per esse continuam.
H 1. Epid. cō. 5. 3. 11. 8. h.
I† Ex ant. translatione.

A. l. 4. f. 1. t. 2. c. 47. fol. 426. a.
A. l. 4. f. 1. t. 2. c. 36. fol. 423. a. b.
A. l. 4. f. 1. t. 2. c. 41. fol. 424. c. f.

A. l. 4. f. 1. t. 2. c. 61. fol. 429. c.

A habet in latitudine horis que subsequentibus constitutionem. Quartanum typum insequuntur intenti rigores, vomitus pituitosi, lienis phlegmone ac intumescencia: non nunquam vero etiam inappetentia & saluatio consequitur: interdu autem ex contrarijs, appetentia intensa: tussiculaq; aliquando ipsi adest, quando corporis habitus corrumpitur. Ob id difficulter dissoluntur, ac diuturniores quam caeteri typi sunt, ita vt {quandoque} ad biennium vsque protrahantur. Sanē ipse sibi, dum vehementior euadit, complicatur, vt duo & tres fiant quartani, vel etiam vsque ad quandam continuitatem perueniant: rursusq; dum moderatior fit, in vnum reducitur. Fit autem non nunquam periculosus ob implicita sibi symptomata, vt phthisim tandem vel hydropicas superfusiones efficiat. Abundat autem praecipue autumno, isq; difficulter admodum soluitur: qui vero aestate fit, facillime soluitur. Ac magna ex parte alijs praecedentibus inordinatē succedit, raro autem a principio constituitur. Pulsus autem non adeo exiguus magnitudine tertianarios insequitur, sicuti quartanarios: nec vsq; adeo in tumorem eleuatur, sicuti illis qui quotidiano morbo vexantur. Mediocritas enim pulsuum in hoc typo {secundum magnitudinem} inuenitur: non nunquam vero etiam in accessiōnum principijs rariorum, quam qui secundum naturam sunt, reperitur. Inuenitur etiam praeterea dictas, febres inordinatae seu erraticae, quarum quaedam typicos dierum motus seruant, quaedam non. Quae igitur typicos dierum motus seruant, extra horas consuetae vel celerius vel tardius accedunt: inordinatae vero fiunt & ob motuum formam, ita vt alias quidem celerius, alias tardius veniant: atque vtriusq; sanē inordinatē, propterea quod modo inordinatē mouentur, modo inordinatē persistant, nunquam vero ordinatē, vbi sanē a nullo prohibentur, manente nimirum dierum figura in solis particularibus inordinatiōibus. Quae vero typos non habent, praeterea enumeratos omnes modos ac praeterea dierum ordinem fiunt: ac non nullae quidem accedunt {cum indicijs} quaedam vero omnino sunt inordinatae. Differentias vero secundum speciem plures esse contingit. Licet autem praedicto modo considerare, ac praedictorum typorum proprietates, vt quis voluerit, explicare.

Quo pacto Typi duplicentur, ac inter sese complacentur. CAP. 5.

Ex typis duplicantur primi vocati, vt quotidianus, tertianus, & quartanus. Quotidianus igitur duplex est, qui singulis diebus bis eodem modo accedit, ac bis remittit. Duplex vero tertianus, qui tertio quoque die, bis similiter accedit ac bis remittit. Duplex quartanus, qui quarto quoque die bis similiter accedit, ac bis remittit. Duo vero tertiani sunt, quando diuersae accessiones, vel vno vel duobus diebus accedant, quarum vna quaeque alicui priori per triduum respondeat. Duo quartani, quando vno die integro existente, duobus deinceps diebus febricitari contingat, temporum figuris, quae per quadriduum fiunt, in vna quaque accessiōne seruatis. Complicatur itē quotidianus cum tertianis, quando prima dies duas accessiones & duas remissiones habeat: quae vero sequitur, vnam: tertia vero rursus similis prima existat. Complicatur autem quotidianus cum quartano, quando prima quidem dies bis accedat ac remittat, duabus vero subsequentibus semel: quarta itē aequae ac prima, bis. Complicantur inter sese mutuo, quotidianus, tertianus, & quartanus, quando prima dies tres accessiones tres que remissiones habuerit, secunda vnam, tertia duas, quarta tres, quinta vnam, sexta duas, septima rursus tres: ac reliqui deinceps dies eundem cum primis ordinem seruarint, ita vt ad eundem modum coeant, ac in eandem figuram reducantur. Complicatur tertianus quartano, quando prima dies duas accessiones duas que remissiones infert, secunda nullam omnino, tertia vnam, quarta similiter rursus duas, quinta vnam, sexta nullam omnino, septima duas: ac reliqui deinceps eodem modo prioribus respondeant. Implicantur etiam tertianus, quartanus, & quintanus, quando prima quidem die, simul omnes accedunt, secunda remittunt, tertia tertianus accedat, quarta quartanus, quinta tertianus & quintanus simul accedat. Sed & alio quodam modo huius typi inuasio fit. Nihilō autem secius tertiani complicatio cum semitertiano ad eundem circuitiōnis modum incidere videtur, sicuti in subscriptione habetur. Huic prima die vesperi cum rigore incepit: manē soluta est, integritas ad octauam vsque horam perdurauit: mox accessio cum perfrigeratione incidit, quae subsequentem noctem diemq; ad octauam vsq; horam perdurat, rursusq; remissio succedit: postea in noctem rursus accessio cum rigore, atq; in diem rursus remissio illi similis, quae sibi proportione respondebat. Deinceps ordinatim eodem modo circuitus fit.

† Verus traslatio habet, quartus quaedam habet typos, quaedam non. Et quae habet typos, quaedam typicos dierum motus seruat, quaedam non: & quaedam anticipant, quaedam autem postponunt: inordinatae sunt ex eo qd aliquid stant, aliquid autē mouentur, nunq; vero ordinatae.
† Ex veteri translatione.
† Ita in veteri translatione. Nam cod. graeci impressi habent, καὶ ἐνδὲν ἡμέρας, i. quotidie.
† Ex antiq. translatione.

Tertia Classis. m m m iij GALENI

GALENI LIBER CONTRA EOS QVI DE TYPIS SCRIPSERVNT

Victore Trincauelio interprete

Nunc summa cura diligenter recognitus.

ARGVMENTVM LIBRI.

In quot errores lapsi sint veteres medici, qui species & multitudinem
typorum falsa methodo inquirēbant.

Errata veterum medicorum in dignoscendis typis.

CAP. 1.

Dificis illis medicis hoc sanè fatis erat, si tantummodo dixissent, quod morbo-
rum non nullis per circuitus accessiones fierent, ut neque præterea adde-
rent quid circuitus, vel, ut græci aiunt, periodi nomen significaret: quippe
qui recte nouerant, se græcis hominibus suos libros scribere, quibus
palam esset, quod si quid specie idem, æquali fiat tempore, tempus id græci oēs
periodū appellāt: & ita periodos quasdam olympicas, alias verò pythicas
appellabant. At sumiores, primū quidē periodis, typi (quasi formulam
dicās) appellationē ingesserunt: Sed mox eorū alij hæc oīa, periodus, or-
do, typus, idē significare arbitrati sunt: alij verò nequaquam: definire etiā
hæc vniuersa aggrediuntur: alij tñ alio modo: qui non suas modo defi-
nitiones comprobant, verum & alias aliorum cōfutant. Quicumque igitur nimis ambitiose solas per-
tractant definitiones, conceduntque tribus illis nominibus eandem rem significari: typo inquam, cir-
cuitū, & ordine, ij minus nugantur. Qui autem circuitum, tempus id, quo idem fit, typum verò, nō
omnino eiusmodi tempus omne, sed quum integris circūscribitur diebus ac noctibus: illi longas
nimis, inutilesque nugas afferunt, ut mox cogantur & suum, ac discipulorum tempus frustra contem-
pere, vnde quum agros adeunt vulgaribus sunt deteriores. Vulgari siquidem, modo si mente non ca-
reat: simul atque quempiam conspexerit, quem accessio quotidie inuadat, siue ea tardius aliquanto
accedat, siue tempestiuius, statim aliqua quotidiani circuitus imaginatio occurrat. Qui, verò diligēs
sit, ac artis medicæ studiosus, illi statim ingeritur duarum tertianarū, vel trium quartanarū cogitatio;
idque sibi à medicis definiti exposcit. At qui huiusmodi hypothelibus sunt addicti, si ægroto occur-
rerint, cuius accessio quotidie duas anticipet horas: circuitum eum constare aiunt duabus ac vigin-
ti horis, arbitranturque vniuersum illum typum simplicem non esse, sed compositum: & subinde se-
cum non parum inquirētes, ac digitis non nulli supputantes, alij verò tabella alicui libro depicta,
aiunt typū hunc duodecim constare duodecumanis: qui vbi eos qui audiunt, ex his ridere viderint,
ægre ferunt. Insuper verò longè etiā magis, si quando videant accessione vnicā hora prægredi, tunc
etenim pronuntiantes quatuor esse ac viginti, *εἰς ὅσον ἡ ἀριθμὸς*, quasi dicas, vigesimo quartanas, &
ipso deridentur, & alios medicos cuiusdā ignorantie suspitioni penes vulgares obnoxios reddunt.
Qui quū viderint quadā cū grauitate tanquā rem quampiā magnā profutentes, ex libris se inuenisse
viginti quatuor vigesimo quartanas, illis subit in mentē, ut oēs eos contemnant qui libros legunt.
Atque sic deinde se eorū cure, qui artē irrationali quadā tractant experientia, cōmittere malunt. Itaque
si quis has horū ita garrētū medicorū hypothelē sequatur, tertianāque si hora vna vel præcedat, vel
etiā subsequatur, oīa alia potius quā tertianāque velit nominare, illā quæ fuerit, quippe quæ quatuor
ac viginti sit dierū futura, dicet complexum esse quadragesimo octauum, eā verò quæ accedit tardius:
quū quagesimanū, quum quinquē, & viginj dies cōprehendat. Porro quis fuerit huiusce attonitæ sa-
pientie author primus, ignoro: dicā tñ quādo primū illā explicari audierim. Decefferat paulo an-
te de vita Antoninus qui Adriano in imperio successerat. Regnabat autē Seuerus, quæ seipsū nomine
mutato, Antoninū appellauit, Lucius verò, quæ imperij fecerat participē, Seuerum nominauit. Eo
igitur

Agitur tempore, primū miratus sum quosdā audiens sic ferè proponentes: Si quempiam horis quinq;
accessio detineat, quæ duabus postea remittatur, ut circuitus totus septē horis definiatur, idipsumque
subinde fiat: qualis esse typus ille existimandus est? Quibus statim respondi, id ne fieri quidē posse,
quā accessiones ita breues, longas habeat remissiones, atque tandē omnino terminentur in febris va-
cuitatē. Tu verò, inquā, accessione morbi lenissimi exponis, quæ tamen circuitu cōtinuitate mox
perniciosissimū esse insinuare videris. At ille, nullā nunc rationē habeamus inquit, eā ne hypothe-
sis possibilis sit, vel secus: sed, exercitationis gratia, nobis permittit sit huiusmodi inquirere, quippe
quod id nos, faciliores redditurum sit ad inuestigationem variorū typorum. Ego autem illi tūc,
quod exercitatio hæc potius nos ineptiores reddat quā expeditiores, ostendere conatus sum: & nunc
etiā alijs ostendam, si modo prius explicauero, cui rei vsui futura sit huiusmodi speculatio.

*De vsu prænotionis typorum, ac de errore illorum qui circuitus ultra
trium dierum numerum produciunt.*

CAP. 2.

Quam igitur nihil vtilius sit, & præcipue in febribus, quā futurarum accessionū principia
prænotuisse: is plurimum ægroto per totum illius morbi spatium proderit, qui statim ab illius
initio poterit artificiali quadā coniectura id ipsum assequi. Quod si statim à principio id ne-
queat, possit verò temporis successu: reliquo eo tempore iuuabit, ita ut quo citius sit notionem spe-
ciei morbi consequuturus: eo etiā longiori tempore sit profuturus laboranti. Quare statim inter exor-
dia experiendum est (ut in libris de criticis ostensum est) si dignoscere possumus qualis nam ea fe-
bris sit, quod illis indicijs, quæ ibidem exposita sunt, magna ex parte firmiter haberi poterit. Quod
si aliqua circa primam diem oboriatur dubitatio: illa in secunda erit discernenda, at si hanc etiā for-
te elugiat, in tertia saltem oīno cognoscetur. Sin autē hanc quoque præterea, quod tñ raro euenit: in
quarta ex necessitate apprehēdetur. Si quis verò sit, qui neque in hac, morbi speciem nouerit, verum
adhuc hæreat: is non exiguam artis partem ignorat. Etenim tum alia, tum verò febrium accessiones,
vel quotidie, vel tertio, vel quarto quoque die inuadūt. In quā plurimis liquidē morbis, vbi sanè ma-
ximè vtilis sit futura accessiois prænotio, ea vel alternis diebus fit, vel quotidie: in paucis verò qui-
busdam per quartam. Poterit fortassis quispiā ex his recentioribus sophistis, aliquos fieri circuitus
per quintum asserere, aliquos per sextum, & septimum, & alios per plures etiā extendi dies: quos
ego beatos de mirabili hac sapientia existimarem, nisi ex his quæ ipsi dicunt, id assequeretur: quod vni-
uersam vtilitatem ab eo negotio, quod de typis est, auferunt. Nam omnes qui se statim à prima die
minime species febrium discernere nouisse fatentur, ad quartam vsque morantur, neque vnquā se aut
C quintanam aliquā periodū, aut sextanam, aut alia ultra has vidisse profitentur: & proinde si non se-
cunda vel tertia: saltem sequentibus possunt sperare se posse de futura accessione aliquid consequi.
At verò qui circuitus in maiore dierum multitudinem protrahant: nunquā poterunt ij futurā præ-
noscere accessione. Nam ea accessio quæ prima die superuenit, potest & quotidianæ esse, & tertianæ, &
quartanæ, & quintanæ, ac etiā subinde alia oīum. Vnde si die secūda accessio suboritur, & si etiā
nō suboritur: nihil hi qui hos longos introducunt circuitus, de tertia die vel sperare poterūt. Sup-
ponamus ergo nullā post primā diem inualisse accessione, ita ut neque secunda neque tertia: illi nimirū
qui tres tantummodo nouere periodos, hominem è lecto erigunt, atque ad consuetas actiones de-
legant: illi iam esse ab omni suspitione liberum existimantes. At verò qui alias quoque multorum die-
rum periodos fieri posse autumant, causam habent cur nihil minus quintā, quæ alias priores sus-
pectam habeant, & pari passu sextā, & septimā, & sic et subsequētes alias. Quod si deinde accessio ali-
qua secūdo die adoriatur: res in ambiguo erit, nū ea primæ ex proportionē, & quotidianæ figurā,
respōdeat: an sit potius initium alterius circuitus: & pari etiā modo, si post secūda, tertia etiā die sub-
oritur. Ibi siquidem, qui statim à principio nescit discernere, sit ne quotidiana, aut tertiana, aut alia
quæpiā febris: incertū etiā est vna ne sit quotidiana, vel duarū tertianarū cōplexus velēt triū quarta-
narū, & aliarū etiā periodorū maiorū erit par ratio. Sic igitur, quod illi quæ non tres solas periodos, sed alias
longe plures esse arbitrantur, nunquā poterunt futurā prænoscere accessione, satis demonstrauimus.

De errore illorum qui tres periodos ex accessionum tantum repetitionibus estimabant.

CAP. 3.

Mox verò de his sermonē habeamus, quæ tres quædam arbitrantur esse periodos, & attamē nō ex propria
vnus cuiusque earū natura, sed ex earū & accessiones reditibus, nā sic illi accessionū proportio-
nes appellare cōsueverūt. Porro isti, & si futurā accessione nō oīno sicut priores ignorēt, ignorant
tñ ad quartā vsque diē, vel etiā quintā ex necessitate. Ponamus, n. vnā fieri primā die accessione, secū-
da verò duas, & tertia itē duas, & identidē in quarta: potest igitur is esse simplicium accessionū comple-
xus, ut prima die quotidiana inceperit, secūda verò tertiana, at in tertia potest quidē tertiana, potest
& quartana suboriri: nam incertū hoc ante quintā erit: mox verò in quarta, & secūda illius quarta-
næ accessio quæ prima die suū habuerat ortū, & secūda itē tertianæ quæ secūda die inualit. Pater autē
quod quinta dies duas sit habitura accessiones, secundam, scilicet tertianæ illius quæ tertia die suborta est; &
secūda etiā quartanæ secūda die exorietur. In sexta autē quartanæ quæ tertia die incepit, secūda succedet
accessio, & tertia præterea eius tertianæ, quæ secūda. Sed & cōiungere potest ut alijs eodē se habentibus mo-
do, tertio die duæ etiā alia exoriantur tertianæ, vel alia duæ quartanæ: quum, n. in hac huiusmodi
hypotheli dies quartus nullā cū tertio cōionem habeant: possunt in tertia die duæ exoriri tertianæ,
Tertia Classis. m m iij possunt

possunt etiā duæ quartanæ, potest & vna quartana vnaq; tertiana. Mirandū sanè est cur ij qui hu-
iuscemodi cōplexus cōponunt, non etiā arbitrentur quandoq; posse duorum typorū accessiones in-
eandem horā conuenire: quod si non nunq; eueniat, ipsis indicia repetitionis corrumpuntur: igitur
iuxta propositā hypothēsīm potest cōtingere vt quartana quæ primo die ortū habuit, secunda inua-
dat hora, alia verò quartana hora vndecima: quibus se ita habentibus, in quarta die vnica erit accessio,
& ea hora secunda: illi verò penes hypothēsīm hanc nunquam aiunt vnica esse, sed semper dupli-
cem. Contemplandū præterea est quo modo fieri possit, vt tres simul in eandē horā accessiones cō-
ueniant, ita tamē vt neq; propterea eos qui norūt cuiusq; typi simplicis speciē dignoscere, huiusce-
modi lateat complexus. Ponamus, n. primo quidē die quartanā incepisse circiter horam tertiam: se-
cundo autem, illa eadē hora, tertianam, & eadem etiā hora die tertio quotidianam his itaq; sic sup-
positis die quarto, hora tertia vnica erit accessio, tribus periodis in idē inter se cōueniētibus. Quod
tamē ex illis nullus vnquā scripsit: immo oēs ex vno quasi ore in ea iam dicta hypothēsi, quarta die
tres fore accessiones asserunt. Et si quis quotidie egrotū ab accessione arripit posuerit, eorū non nul-
li absolute quotidianā eam esse statuūt: alij posse duas tertianas esse aiunt, atq; etiā tres quartanas:
quæ tñ deinde quomodo discernendæ sint, magna illorū pars ne inquisiuere quidē: aliqui verò ho-
rarū differētia id coniectant, quasi non possint sexta (verbi gratia) hora omnes varijs tñ diebus in-
uadere. Quod si cōtingat, singulis diebus vna videbitur triū periodorū simul inuicē perplexarum
accessio, quotidianæ (inquā) & tertianæ & quartanæ: prima nanq; dies solam habebit quartanā, se-
cunda verò tertianā, tertia quotidianā: sed quarta, tres illæ oēs in vnū tempus concurrunt: quinta ve-
rò ab his iterū solam habitura est quotidianā, sexta verò cum hac tertianam quoq; septima tres in
vnū congestas tempus. Quare, licut diximus, occultum sanè erit, vna ne sit quotidiana, vel duarū
tertianarū mixtura: vel tertianæ & quartanæ, vel quartanæ & tertianæ & quotidianæ. Neq; tñ eadē
est quartanæ, & tertianæ, & quotidianæ curandi ratio, nisi & id etiā voluerint arbitrari. Ex quo, n.
tempore imperitiæ & impudentiæ eorum, qui arti insultant vigere cœperit, nihil amplius mirum
videri debet, hæc tanta etiā à quibusdā ignorari. At nos probe nouimus q; egeant diuersa curandi
ratione, vna quotidiana à duabus tertianis, & tertianæ à quartanis: quanq; fieri nequeat vt hæc ab
his discernantur qui vnusquisq; febris speciē ignorant. Ac sapius medicos vidimus, qui in agro-
tantibus duarū tertianarū cōplexum vnā existimabant quotidianam: quibus nō sine magno labore
vix tandē persuadere potuimus, à duabus illū detineri tertianis, ea quæ mitior erat, iam soluta, atq;
alia difficiliore adhuc perdurante. Porro oēs, qui de typis libros scripsere, ne curasse quidē mihi vi-
dentur, quā id tum ad prænotionē, tum ad viciū rationē, conducant: sed ita facere (vti etiā aiunt)
adolecentibus hæc ad exercitationē similē ferē ænigmatis, quæ post cenā proponuntur, describē-
tes: quū tñ potuissent, si exerceri eos omnino voluissent, ad geometriā & arithmeticā & logicā
atq; etiā dialecticā illos introducere. Quod si in hanc descendunt exercitationē gratia prænoticēdi
accessionē superuenturam, aberrant penitus, dū iuuenes præuis vijs insistere persuadent, vnde nihil
possint reperire, quod illis vel ad prænoticēdi vel curandi rationē vtile sit futurū: quū possint ipsi eos
docere accessionē quotidianæ febris discernere, tertianæq; & quartanæ, & semitertianæ, & illius q;
tertianæ naturā referre, & aliarū omnium q; nō modo ex periodorū forma, sed ex vniuersa eorū natura
differūt. Nā q; has ipsas agnoscere didicere, ipsis inutilis est ea ois de typis cōteplatio: & forsitan me-
lius dixerimus, q; inutilis ea vniuersa sit. Qui verò ex p. prijs indicijs vnāquāq; febrē cognoscere se
exercerit, nō mō id emolumentū reportabit, q; vanā eā garrulitatē contēner, sed etiā q; speciē viciū
rōnis q; vnusquisq; conducant prænoticēdi: sed hi quidē non oīno intolerabiles sunt, nā & Agathinus vir
sanè nō vulgaris eruditionis, huic doctrinæ subscripsit. Illis verò qui septē horarū circuitū faciunt
Philistione potius, aut alio quopiā simili, à quo hæc ipsorum nugæ deluderent, q; nobis, opus esset.

Methodus qua veteres medici Typorum species, ac multitudinem comprehendebant. CAP. 4.

AT verò, quoniam nos non nulli ex iunioribus rogantes coegerunt, vt methodum inueniendi
typos iuxta huiuscemodi hypothēsīs, quam eis ludens exposueram, literis mandarē: iccirco
libens vt illis morē gererē, in hac re vnus diei operā collocaui. Iam itaq; hanc horum doctrinā hinc
exordiamur. Typū isti non omnem appellant periodum, sed illā quæ ex integris constat diebus ac
noctibus: Vnde & sigillatim penes dierum vnāquāq; multitudinē, suum esse typum volunt, ita vt
non modo viginti, aut triginta dierū, verū etiā vltra hos, typorū periodos protrahunt. In his verò
typis, tēpus id quodab vna ad alterā accessionem est, ipsi non typum sed hoc ipsum tantummodo
(periodū in quā) ipsi appellant. Iam autē quendā audiuī, librū integrū, nec illū exiguū cōscripsisse,
quo doceret quo quisq; modo, quacunq; periodo, quæ accessionē haberet, proposita, possit tum spe-
ciem, tum typorū numerum inuenire: & deos testor q; admirabar, quæ nam ea esse possent, quæ per
illum librū docerentur: methodus etenim eorum, vnde inueniri possit quot typis constet cōplexus,
poterit paucissimis etiā verbis expediri, quippe quæ talis sit. Porro operæ pretium erit horarū
numerum vnusquisque typū in promptu habere, vel in memoria reconditum, vel charta descri-
ptum. Quotidianæ typum viginti quatuor: Tertianæ quadraginta octo, atq; subinde etiā eodem
modo: Quartanæ quidem septuaginta duæ, quintanæ nonaginta, sex sextanæ centum & viginti, se-
ptimanæ centum & quadraginta quatuor, & aliarum etiā vt hac tabula descriptum continetur.

Typi

A T Y P I H O R A S.

Quotidianus	24	Vigelimanus sextus	600
Tertianus	48	Vigelimanus septimus	624
Quartanus	72	Vigelimanus octauus	648
Quintanus	96	Vigelimanus nonus	672
Sextanus	120	Trigelimanus	696
Septimanus	144	Trigelimanus primus	720
Octanus	168	Trigelimanus secundus	744
Nonanus	192	Trigelimanus tertius	768
Decumanus	216	Trigelimanus quartus	792
Vndecumanus	240	Trigelimanus quintus	816
Duodecumanus	264	Trigelimanus sextus	840
Tridecumanus	288	Trigelimanus septimus	864
Quatuordecumanus	312	Trigelimanus octauus	888
Quindecumanus	336	Trigelimanus nonus	912
Sexdecumanus	360	Quadragelemanus	936
Septemdecumanus	384	Quadragelemanus primus	960
Octodecumanus	408	Quadragelemanus secundus	984
Novemdecumanus	432	Quadragelemanus tertius	1008
Vigelimanus	456	Quadragelemanus quartus	1032
Vigelimanus primus	480	Quadragelemanus quintus	1056
Vigelimanus secundus	504	Quadragelemanus sextus	1080
Vigelimanus tertius	528	Quadragelemanus septimus	1104
Vigelimanus quartus	552	Quadragelemanus octauus	1128
Vigelimanus quintus	576	Quadragelemanus nonus	1152
		Quinquagelemanus	1176

Qui facile supputare nequeūt hi tabellā i charta descriptā sibi paratā habeāt: quā vbi parauerit,
attēdat postea, accessio, p. posita quas hēat horas piodicas iuxta rōnē accessionū, & is primus nume-
rus cuius eorū q; descripti sunt, particula sit: hoc, n. si iuenerit, serūt affecuti typi illius genus (nā neq;
ēt q; pter ea, quo ad p. sens attinet, differre putauerim, genus dixisse, vel speciē, vel formā, vel natu-
rā) ex ea particula numeris typorū repis. Si, n. numerus horarū illius piodi tertia fuerit particula
horarū typi, dices tres esse typos inuicē plexos: si verò quarta, quatuor: & si quinta, quinque, semp. nu-
meri nomen ab ipsa pticula sumentes. Vt autē exēplo methodus hæc clarior reddat: Sit vt aliquis ac-
cessione sex horis detineat, q; mox duabus remittat, vt vniuersa piodus horis octo constituat: in hac
hypothēsi primū cōsiderato q; nā pars huiusce numeri xxiiij, octo, sit, atq; deinde repto q; tertia ea
sit, proferes tres esse implexas quotidianas: quotidianas quidē, quoniā, octo, particula quædam est
numeri viginti quatuor: tres verò, qm tertia. Sed rursus supponamus, accessionum periodum sexde-
cim horis constare, itaq; quum sexdecim nulla sit pars viginti quatuor, sit verò tertia quadraginta
octo, qui numerus tertianæ est piodi: dices tunc tres eē tertianas simul iūctas. Et iterū quoq; suppo-
nat accessionū circuitus esse horarū octodecim, q; nulla pars est numerorū horarum, q; vel ad quoti-
dianā, vel ad tertianā attineant, sed potius quæ ad quartanā, horis, n. cōstāt septuaginta duabus. Vñ
tibi dicendum erit, quatuor esse quartanas sibi inuicē commixtas, & quartanas quidem, qm septua-
gintaduarum horarum numero constant: quatuor verò, quia octodecim numerus quarta pars est
numeri septuaginta duo. Supponatur item accessionum periodum continere horas quinque, quinque
verò pars est centum & viginti, vigesima quarta: quapropter dixeris typum esse viginti quatuor
sextanas sibi inuicem coniunctas. Subijciatur etiā, q; sm accessiones periodus sit horarum septē,
id autem pars est vigesima quarta centum & sexaginta octo horarum, qui quidem numerus ad octa-
num spectat typum: quare affirmabis typum illum constare viginti quatuor octanis. Mox etiam
singamus periodum accessionum nouem horis finiri, quæ pars est ducentarum sexdecim horarū vi-
gelima quarta: sunt autē ducentæ sexdecim horæ decumani typi periodus: & proinde in hac hypo-
thēsi erunt decumani typi quatuor & viginti. Supponatur iterum q; periodus accessionum decē
horis describatur, qui numerus duodecima pars est cetenarij ac vicenarij, qui item numerus ad sex-
tanam attinet periodum: vnde duodecim erunt sextanæ. Ponamus præterea accessionum circui-
tum esse horarum vndecim, qui numerum ducentorum & sexaginta quatuor, quater & vigeties
metitur, & sic erūt quatuor & viginti duodecumani typi inuicem compositi: vndenarij siquidem
numerus, ducenta & sexaginta quatuor, quæ duodecumani typum componit, ex quatuor, & vi-
ginti metitur. Quare semper typorum species ex numeris in ea tabella descriptis inuenienda erit:
eorundē autem multitudo, ex notitia, quota pars illius numeri sit numerus horarum quibus durant
accessiones apprehenditur: quod idem est, ac cognoscere, quo numero numerus ille qui accessio-
num est, numerum mensurat ipsius typi: a se, n. mutuo appellationem, tum numerus, tñ particula ac-
cipiunt: neq; n. quicq; differt dicere quaternariū tertiā esse duodenarij partē, aut duodecim tribus
mensurari à quatuor: quod et idē est ac si ita dicamus, quatuor metiuntur duodecim ex tribus. Hac
itaq;

itaq; methodo iterū in breuia quaedam capita redacta, oratio ad alium erit conuertenda: nimirū hęc erūt illius veluti definitiones quaedā. Considerare oportet, horę periodorū accessionibus cōstantiū, quota pars earū horarū sint, quibus typus constat: numerus etenim q ab ea parte denominationem habet, multitudinem insinuat typorū: ille verō quē hic metit, ipse typus est. Id ipsum verō pōt & alia oratione exponi in hūc modū. Intende animū vt cognoscas quēnā ex his numeris in ea tabula descriptis, numerus horarū, quibus piodi accessionū constituunt, dimetiā: qā tabula numerus typorū speciē aperit, is verō, quo hunc ille q horarū accessionum periodū cōplet, metit: eorū multitudinem declarat. Sed & alia quoq; dictione hoc idē pōt explicari: quoties horarum numerus, quibus piodi accessionum definiuntur, aliquem typorum numerum metitur: toties ille idem typus secum ipse complicatur: nec differt etiam nunc, implicatur, vel, complicatur, dicamus.

Quot errores ex superius tradita methodo consequantur.

CAP. 5.

Potuissemus autē hanc eandē methodū multis pręterea alijs modis interpretari: nobis tñ satis sit eo vsq; in vana hęc istorū arte pcessisse, vt ex breuib; quibusdā capitibus (ab eis tñ q maxime sint in poptu sumpto exordio) possimus quot eā sequant errores ostēdere. Quū. n. vbi accessionū circuitus fuerit horarū duodecim, possint & duę esse quotidianę, possint & quatuor tertianę, & nihilo ē minus sex quartanę, & octo quintanę, & decem sextanę, & duodecim septimanę, & quatuordecim octanę, & sexdecim nonanę, & octodecim decumanę, rursus hoc ē mō ampla garrulitati via pādatur, q̄ nullūq; persistere possit, & nullū p̄terea (vbi eā describere opus sit) definitū sit habitura scopū. nā q̄ vnquā ratio erit, cur ea ad octodecim decumanas potius p̄rahēda sit, q̄ ad viginti vndecumanas, vel duo & viginti duodecumanas, vel aliq; aliā deinceps periodorū pōt. n. dici, esse qdē viginti quatuor quartodecumanas, esse autē sex & viginti quinę sexdecumanas, & octo supra viginti quinę decumanas. Sed & his licet pariter alia addere. nam satis superq; de quotidianis hęcenus actū est. In tertianis verō & quartanis nugacior res hęc est, & lōge ēt magis in illis omnibus q̄ deinceps sunt. Periodus. n. q̄ horas sexdecim cōprehendit, nihilo magis in tres referenda tertianas est, q̄ in sex quintanas, vel nouē septanas, sed & in duodecim nonanas, & in quindecim decumanas, & in octodecim tredecumanas, in vnā supra viginti quindecumanas, & eadem erit subinde aliarū ratio. mihi. n. satis fuerit viā ostēdisse tēpus in illis cōterendi. Atqui & piodus quindecim horarū (vt. n. & istius viā ostēdero, ad alia tranlibo) quatuor sanē quartanarū est, sed & octo septanarū, & vndecim decumanarū, & horarū oīum eadē methodus est. Ego verō horū vnūquodq; p̄ lusu illis respondeo qui statim possunt hęc apprehendere ob id, qā puerilē etatē in numeris exercuerint. nā qui ea exercitatione caruit, non mō mensibus, sed integris ēt annis ad hoc egeret, vt in rebus inutilibus sapiens videret, quas tñ nonnulli sibi inuicē magno ēt studio proponunt, nec eos huiusce rei pudet. Quod igitur oēs hi qui de typis libros edidere: bifariā peccent, quū neq; morborū formas doceant, & p̄terea rebus omni vilitate carentibus tēpus conterant, satis abunde iā demonstratū esse arbitror.

Quam innumerę & inexplicabiles, ex veterum hypothesebus typorum coniugationes oriuntur.

CAP. 6.

Verū qm̄ nos ēt cōpulerunt, relicti illis q̄ vilia sint, tēpus in his refellendis p̄dere, ostēdamus. quō stupidiatatis deuenerint tū ipsi, tū illi q̄ ipsi nō secus, ac si vule quippiā doceant, attendūt. Nā vt illis cōsentiamus, sermone ab ipsis de ea re haberi q̄ fieri minime possit, sed q̄ tanq̄ exercitatio qdā praefanda sit: cur p̄ter id q̄ hęc istorū hypotheses sibi inuicē pugnant, tantā ēt hęc exercitatio adhibent, q̄ ne millefima qdē artis curadi pars est: Ego verō primū eas hypotheses recensēbo. Eorū itaq; nonnulli ponunt typorū circuitus ad quindecim vsq; dies puehi: alij verō ad mensem: nec defunt q̄ velint ad duos & tres ēt menses. Nimirū qd ego de his setiā, q̄ ab Hippocrate p̄plata sunt circa illas periodos, q̄ sunt p̄ter quartanā, alibi insinuauit, vbi eā tradidit cōtēplationē, q̄ (vt mihi p̄suadeo) artū vtilis est. In praesentia verō, quū minime instituerim aliquid in hoc sermone docere, verū eos redarguere, qui res inutiles literis tradidere, atq; eā laudāt speculationē, q̄ omni p̄sūs careat vtilitate: ad eos me primos vertā, qui exercitationis gratia typos vsq; ad quindecimanū protrahunt. Hi sanē non animaduertūt, qd hanc suam euertūt hypothesim, alijs quas ipsi p̄posuerunt: quia si febris, cuius accessio horis teneat tribus ac viginti, non fuerit quotidiana q̄ horam anticipet, erit necesse, vt sint quatuor & viginti vigesimoquartanę: quemadmodū si p̄ horā tardius inuadat, erunt vigesimo sextanę, & illa quidē viginti quatuor. Quare quū dicūt typos ad decimā quintam vsq; diē, p̄gredi, a veritate aberrant: quod lōge adhuc magis faciūt, quū tertianarū aut quartanarum aut quintanarū periodos, si duabus horis vel p̄uertāt, aut remorent: in typorū cōplexus referūt cōsimiles vigesimo sextanis, quatuor & viginti. Sed iā relicto eorū circuitu, qui quindecim dierū sit, quintanā aggrediamur, in quo si accessio hora vnica p̄cedat, erunt viginti quatuor nonagesimo sextanę: si verō retardet, nonagesimo octanę rursus viginti quatuor. Qui itaq; hęc ponūt, ac deinde concedunt aliquas accessiones anticipare, alias retardare, suam aperte tollunt hypothesim. Vnde necessarium quidem est, vt ipsi supponant typos. integris diebus & noctibus finiri, alioqui. n. nihil erit quod ipsi nugent. At eoposito, vel ipsi inuitis, typi in longū dierū numerum prouehentur. Quapropter melius illi egere, qui statim inter initia statuere dierum numerū in typis esse incomprehensibile, quā p̄pe quū saltem id effugiant, q̄ secū non pugnāt, & si nihil ipsi pręterea dicerent: nec illos imitantur.

A imitantur qui ipsi se ipsos conuincunt, dum ponunt typos ad quintamdecimam diem vsq; posse peruenire: & subinde coguntur illis vt, qui non modo multis decenarijs numeris sed etiam centenarijs constant. Et proinde licuti fugere non possunt typorum multitudinem: ita nec eorum inuicem complexus. Porro licuti qui tres tantummodo ponunt typos, quotidianum, tertianum, & quartanum, ex eorum tñ complexu plures eorū conficiunt coniugationes: ita quoq; erit istis opus omnes inuicem typos cōplicare. Quare vt qui tres esse typos aiunt, eos cōponunt, primum quidem secū eorū vnūquēq; mox verō cum alijs mutuo: ita & istis erit necesse vt simul eos typos complacent. Nos autē a quintana exordiamur, & ostendamus q̄ ea complicata, plurimas pariet coniugationes, nihil autem refert si coniugationes dicat aliquis, aut complexus. Prima itaq; coniugatio hęc sit: Prima die oboriatur quintana, sed mox tertia & quarta sit ab omni febre immunis: quinta verō ea accessio, quę ortū prima die habuit, iterum inuadat, & sexta accessio quę secundo die: postea autem septima & octaua abq; febre fuerint, nona subinde tertiam afferat primę quintanę accessionē, & decima ipsa quoq; tertiā illius secundę, & secundū eandē proportionem quarta progrediat, vt nihil tñ in praesenti differat, duas dicere quintanas, vel duplicem quintanā, quod tñ neq; cōcedūt. Secūda verō cōiugatio duarū quintanarum erit, si primo die vnus quintanę accessio hominem detineat: se cūda, febris nulla sit: tertia autem alteram habeat quintanam exorientem, ceteris subinde eundē ordinem seruantibus. Tertia duarū quintanarū coniugatio. Primus dies alterā earū, alterā verō quartus exorientē habeat: reliqui autē dies semper hanc proportionē seruent. Quarta coniugatio duarū quintanarū: Earum altera prima inuadat nocte, altera die secundo. Quinta earundem coniugatio: Altera initium habeat primo die, altera nocte secunda. Sexta quintanarum duarū coniugatio: prima quidē primo die suā habeat originē, altera verō tertiā nocte. Septima coniugatio duarum quintanarū. Altera primo oboriatur die, altera circiter quartam noctem. Has septē coniugationes complexi sumus, supposito semper ex binis quintanis priorē semper primo die ortū habere. Totidē autē efficiemus, si ponamus earū alterā priori nocte incipere. Quod si parī ēt passu sextanā complicauerimus: patet q̄ plures gignentur cōiugationes, & plures adhuc si septimanā istis iunxerimus: atque ēt longe plures si octanā, vel decumanā, vt vigesimalā, & trigesimalā, & quadragesimalā silentio pręterea, & ceteras quoq; alias quas necessario has istorū hypotheses consequi monstrauimus, sed illas dimittamus in p̄senti. Sufficiat autē nobis ad decumanā accessisse. Vbi mihi attende, qm̄ nunc cōplexus exposuimus, qm̄ duplex est q̄ntana. Sed si ea triplex fuerit: constat sanē aliā coniugationū multitudinē futurā non parū. At pōt & quadruplex ea esse, si vnaqua; die inuadat accessio. Pōt. C verō & quincuplex esse, qm̄. s. quinta alia pręter dictas quatuor quintanas, quintana & ipsa, nocte aliqua illis intermiscetur: qd quadrifaria pōt contingere, quum hęc possit vel prima nocte suboriri, vel aliqua aliarum deinceps, secunda inq; vel tertia, vel quarta, vel quinta. Porro eadē quoq; p̄inde ac in his varietas erit in alijs typis, & maior ēt, quo maiori dierum numero conlitterint. Si igitur vniuersam quintanę diuersitatē cum illis composueris q̄ ad sextanā p̄tinent: poteris (vt arbitror) q̄ sit harū multitudo perpendere. Sed si pręterea istis septimanā, vel octanā, vel aliarū deinceps quāpiā, & mox rursus ex his quatuor typis simul cōmixtis si alias pepereris coniugationes, deinde ex quinę, & subinde etiam ex pluribus, poteris (credo) ratiocinari quantus sit futurus coniugationū numerus, vel quot etiā libris hęc horū doctrina egeat. Ego autē breuib; qualis sit futurus earū p̄plexus, hinc exorsus, insinuo. Penes typum vnūquēq; opus primo erit varietatem coniugationū percurrere, vt paulo ante in quintana nos ostendimus, postmodum illas simul componere, primū vnā quintanę coniugationem, verbi gratia, cum alia sextanę, vt ex his duabus coniugationibus tertia quaedam alia efficiatur: & deinde omnes cum omnibus coniugere ita, vt vnā duabus, mox & tribus, post & pluribus, quousq; omnes complexi typi coniugationes cum vna commisceas: post hoc duas eiusdem typi, vt pote quintani, cum vnaqua; aliarum componas: ac deinde cum duabus, dē tribus, cum quatuor, donec inuicem oēs complexus fueris, & ita rursus quatuor coniugationes illis quę ad vnūquēq; typū attinent, miscendę erunt, postea quinę, deinde sex, quoad omnes quintanę cū oibus aliorū coniugationibus composueris, non oēs quidem simul, sed ligillatim vnāqua; vnāquę sunt ipsius quintanę cum illis q̄ septimanarū sunt, postea cum octanis, vel nonanis, vel decumanis, vel ēt alijs subinde. Sed vt quintanas alijs quibuscunq; commiscuisti, eodē modo & decumanę erit cum alijs quibuscunq; miscendę, & sic septimana, octana, & reliquę oēs. Quod vbi feceris, necesse postea erit typorū triū coniugationes omnes omnibus complicare, deinde quatuor, postea quinę, & sex, & septē, & sic deinceps, quousq; omnes oīum fuerimus complexi. Quod verō plurima sit harū coniugationū multitudo, vt ferē quot milia sint futura ne numerari quidem facile possit, credo: vnūquēq; vel si supputandi artis etiā fuerit ignarus, posse cogitare. poterit tñ is & ab his qui arithmetice periti sunt, eius numeri amplitudinē habere. Nā si hęc velim p̄sequi, maiore mihi libro erit opus, quā illi sint quos isti qui hęc garrūt, edidere, nec id cogitāt q̄ vix vel millefimam particulā istorū cōplexuū, quamuis nugas plurimas effuderint, attingere. Vñ si vtile esse existimant typos simul componere, sciant se minimam huius tam vtilis rei inuenisse partem. Si verō inutile, erubescant iam, & V ulcano suos tradant libros: nā tempus, si hoc ipsi facere noluerint, eos perdet. Nā quis. n. alius vnquā eos describet, vel quis hos quoq; dissectos vlibus diurnis non accōmodabit.

Alterā

1. Epid. Sect. 3. text. 2. 3. 1. 2. 8. c.

Hisiam conscriptis & quibusdam amicis traditis, qui volebant alios etiam docere, quomodo tabula ea se haberet, illis sic proponentibus ego statim typorum multitudinem attuli. Hæc itaque methodus non est diuersi cuiusdam generis, sed priori illi potius subiecta. Persuasum autem & tu quoque habebis rem hanc sic se habere, si primum memoria repetas, & horum recordationem in promptu semper habeas. Nos in præsentia diem, tempus id vniuersum appellare, quod diem noctemque comprehendit: id ipsum quidam nycthemerum (quali nocte diem dicere velis) appellat: & ea ratione dicunt annum constare diebus tercentis & sexaginta quinque, & quarta etiam parte vnus. Horæ itaque quatuor & viginti, diem vnum absoluunt: duos autem, octo & quadraginta: tres, duo & septuaginta. Typis verò nomina indita sunt, non ex diebus ipsos complementibus, sed ex accessionum reditu. Tertianam quippe appellamus, vbi accessio tertio quoque die inuadit, duo bis interim absolutis. Quartanam, in qua quarto, in hac quoque tribus iam perfectus: & in alijs quoque secundum eandem rationem. Quare cum periodum inuenis typi alicuius quatuor continentem dies, illum quintanam dixeris: neque enim idem est accessionem quinto oboriri die, & circuitum esse dierum quinque. Quum hæc igitur memoria tenueris, reminiscere præterea methodi, quam tabella descripsimus. Porro diximus horarum periodicarum propositum numerum, qui nimirum inter duo initia accessionum medius continetur, esse considerandum, si ille aliquem numerum ex illis in tabella descriptis, quicumque ille sit, metitur, ij verò ex multiplicatione horarum viginti quatuor perficiuntur. Vt verò absque vlla etiam tabella id ipsum ex digito inuenias, age sic. Si sex proponantur atque etiam octo, facilis erit eiusce rei inuentio. Si enim horis sex proposita constet periodus, quatuor erunt quotidianæ: tres vero, si octo. Vbi verò septem proponantur, vel numerus alius qui horarum xxiiij numerum non metiatur, considera tunc, si is propositus numerus partem aliquam habeat, vel nullam aliam præter vnitatem: & si quampiam aliam ab vnitare partem habet, quemadmodum, verbi gratia; nouem tertiam habet partem: quindecim verò, & tertiam & quintam: mox attendendum erit si quampiam ex eius partibus aliquam cum viginti quatuor habeat communionem: sicuti statim viginti quatuor horarum numerus, tertiam quidem habet partem, quintam verò minime habet, vt quindecim habet. Igitur si contingat, quod proposita periodus sit horarum nouem, huius partem tertiam sume, & tertiam item viginti quatuor, octo inquam, & dices octo esse typos tribus diebus circumscriptos: hoc autem te meminisse volebam huiuscemodi typos quartanos appellari. Quod si circuitus quindecim fuerit horarum accepta tertia parte quindecim, quinque dierum typos esse dixeris, quod ad sextanam attinet. At quoniam octo tertia pars est viginti quatuor, totidem etiam dices esse sextanos typos. Sin autem numerus ille propositus pars nulla sit: sicuti septem, xxiiij, octanas. Ita etiam si propositus circuitus decem sit horarum, affirmabis esse xxiiij, typos decem dierum, quod idem est, ac si vndecimanos dicas. Sic quoque si periodus xiiij horas contineat, xxiiij erunt typi. Simili etiam modo si circuitus propositus horas excesserit xxiiij: quemadmodum si fuerint xxv, dicere poteris xxiiij esse vigesimosexanos typos, sicuti & viginti. Vbi verò vtriusque fuerit aliqua communis mensura, vt pote in septem & viginti, tertia reperitur pars, tunc asseras octo esse decumanas, quoniam xxvij tertia pars est nouem, xxiiij verò viij. Constet autem quod decumani typi periodus numero dierum nouem absoluunt, qui numerum horarum ducentarum & sedecim perficiunt: cuius pars octaua erat numerus iam propositus, vigintiseptem inquam. Continetur igitur methodus hæc in ea communi, descripta in tabella, hoc solum ab ea differens, quod possit facile hac absque vlla descripta tabella reperiri horarum numerus, qui mensuretur dierum periodis, cuius numeri, ille qui propositus est, pars sit. Id autem theorema ab Euclide in libro de elementis demonstratur, septimo capite. Oportet sanè accepto eo maiori numero qui vtriusque communis sit, inspicere quoties communis hæc mensura vtrunque numerum dimetiatur. Verbi gratia in quindecim & viginti quatuor prima communis mensura est ternarius numerus: is verò per quinque quindecim metitur, viginti quatuor autem per octo. Siue igitur viginti quatuor per quinque multiplicaueris, siue quindecim per octo, eundem semper numerum absoluunt inuenientes, centenarum inquam & viginti horarum, dierum verò: quinque: & proinde sextanum dices typum. Eadem etiam ratione, si numerus propositus sit horarum tredecim, communi quadam ratione tum is, tum verò viginti quatuor, illum permetientur, qui ex his ambobus inuicem multiplicatis redditur: qualis est trecentarum & duodecim horarum: est autem tredecim in primis numeris: illos etenim hoc nominant modo, quorum præter vnitatem, nulla est communis mensura. Trecentum ergo & duodecim numerus est, quem illi vtriusque metiuntur, habet enim hic tredecies horas viginti & typus continebit tres ac decem absolutos dies, id est quartodecumanus erit.

Quum is etiam, quater & vigesies metiatur trecentum duodecim, multitudo

typorum erit quatuor & viginti. Sic itaque & hanc huiuscemodi

in odi demonstrationem habeant, quamuis vel inuitus hæc

in utilia vos docuerim: nam præstat ista omnino ne-

glexisse: Pythici præcepti memores,

Tempori parcendum esse.

Galeni

GALENI LIBER DE CAUSIS PROCATARCTICIS

Nicolao Regio Calabro interprete.

ARGUMENTVM LIBRI.

Probat causas dari procatarcticas, & refellit veterum medicorum sophismata.

Aduersus sophistas qui procatarcticas causas negarunt, ac quot & qualia sint genera causarum.

CAP. 1.

Naturales philosophi illi veteres, quorum studium erat, vt humano generi prodesse: non modo ea quæ aperte cognoscuntur, tractabant, verum & operam nauabant, vt abditarum etiam rerum complures inuenirent: & inde proueniebat vt illis temporibus rerum inuentionibus maxima fieret accessio. At verò ex his posterioribus tam philosophis quam medicis non nulli, gloriæ quidem cupidi, desperantes verò, vt par est, eius se posse fieri compotes, quibusdam verutius impliciti fuere. Alij autem quum propositas sibi cauillas diluere non possent, è duobus alterum passi sunt: nam vel illis perinde ac veris acquieuerunt, vel arbitrati sunt æquum esse vt de omnibus dubitarem. Et nimirum circa causas à Græcis procatarcticas quasi præincipientes vocatas, (nos forsitan non ineptè antegressas appellare possemus) aliquod etiam reperitur sophisma, quod in causa fuit cur priores, alios quidem ex his qui successerunt, in dubitationem ducerent: alios verò ad id vt illi assentirent adducerent: ita vt eam contemplationem, quæ ipsa per se & sufficiens & necessaria est, quamque longam artem Hippocrates nominauit, istis suis his mirabilibus captionibus longiorem reddant. Tu verò Gorgia, quum huiuscemodi medicos derideas, præsertim autem nuper, dum videres quendam delusum atque ab ipsis huius artis operibus redargutum, efflagitasti à me, vt de antegressis causis, seu procatarcticas, quas etiam antiquorum complures, occasiones vocant, comentarios tibi scriberem: ob id. n. censuerunt eas esse morborum occasiones dicendas, quod in primis imbecillitatem corporum animalium monstrant. Nullus etenim qui bono constet corporis habitu, si vel secundum crura frigeat, vel calore aestuet, vel præter modum exerceatur, vel tristitia vel alia huiuscemodi re afficiatur, statim etiam agrotat. Sed huiuscemodi generis causæ sola inualida corpora commouent, & inde (vt quidem arbitror) præstitæ sunt sophistis occasiones argumentorum, dum probare nituntur, quod si aliquando non obfunt, non sunt etiam quum imbecilles tangunt, pro veris causis habendæ. Quia si ea sint natura vt agant, ex se vim haberent agendi, neque ab inualidis corporibus haberent vt effectrices viderentur, quod tamen secus est: videmus siquidem mille simul in theatro sedentes, è quorum numero quatuor tamen aestuant, & in eis vnus à febre arripitur, nec plures, quemadmodum & Menandrum familiarem nostrum, pridie vidimus: qui quum è stadio post certamen exiret, conquirebatur quod secundum caput doleret, & paulò post cepit febre teneri. Illum nos secunda die visentes iussimus (vt nosti) caput rosaceo oleo foueri, mox dormire, postmodum impense lauari, nihil timentes, si aliqua adhuc reliquæ febris viderentur reliquæ: cæteris tamen medicis censentibus expectandum tantisper, donec videretur qualis foret inuasio quæ per tertiam diem solet inuadere, Græci diatriotæ dicunt. Habitis igitur verbis multis, quorum gratia hæc à nobis literis mandari rogasti: dum neque nos vnquam illos, neque illi nos de sententia mouere potuissent, agrotanti facultate permitta, vt quod ille mallet, eligeret: omnes vnà recessimus. Sed paulò post accessit ad nos quidam ex Menandri domesticis rogans vt ad illum rediremus, id quod fecimus. Nam neque adeo erat Menander rudis, vt eas rationes vel non apprehenderet, vel non cognosceret easque vires esse efficaciores, vel ignoraret et iudicem.

^{1.} Aph. x. Ex. ord. l. b.

iudicem dissidentium rationem esse in primis experientiam: nec obliuioni præterea mandauerat ea quæ peracta erant, quando iuuenis ille, qui ex labore febricitauerat, balneis adhibitis, reclamantibus tñ medicis alijs, confestim integritati restitutus est. Sed & alium (vt te non lares) qui diceret se prææstu febre fuisse arreptum, balneis pluribus sanauit. Quumq; ceteri timerent, & faterentur se ignorare qualis esset futurus euentus morbi illius in iuvene, qui iam delirabat, ego subridens non multo post, inquam, fluorem sanguinis è naso patieris, & sic omnino à morbo liber euades. At illi irridebant, aiebantq; nequaquam hæc diuinari posse: verum statim è dextra nare sanguis defluxit. Sed & sudorem qui deinde superuenit, prædixi, & copiosam alui deiectionem, & vomitum, & multa etiam alia quæ ad naturam & curationem morborum attinent. Illi autem eo absunt, vt credant posse quispiam tale opus perfici, vt vatium potius q̄ medicorum munus esse putent, huiuscemodi præfagire. Non ergo eis ille epedere debebat: qui etiam mihi dixit, eorum se nullum à principio aduocasse: sed illi hoc etiam inter alia mirabile agunt, q̄ neque etiam accersiti agrotos adeunt. Tu verò (ait ille) me doceas quo me velis modo rosaceo vti, quibus etiam cibus à balneo vesci: ob id ipsum, n. te rursus vocaui. At ego his, sicut tunc mihi visum est, institutus, ad alium accessi agrotum, qui parum ab vrbe aberat: & mox altera die rediens reperto homine absq; vlla omnino febre, iussi iterum lauari & copiosè etiam, & deinde solitas aggredi actiones: & sic ea omnia obiit. **F** nera, quæ sibi ex natura debentur, famoso illo non expectato diatrio. Nosti præterea & alium adolescentem, qui penè consilio huiuscemodi medicorum deperijt. Is siquidem biliosissimus, nec non & calidissimus erat: atq; iter per æstum, locaq; profunda ac arenosa, concitato motu fecerat: & ita exiccatus in gymnasium se contulerat (nam ex ijs erat, qui ea exercitatione delectabantur.) Vbi post frictiones & vnctiones alter adolescens illi ætate par, obuiam factus & amplexus, eum iterum exagitaui, ita vt ita & frictionibus oblitus, & quod inunctus esset, colluctauerit diutius. Moxq; tertio quum se lauisset, domumq; rediret, illi oblata est occasio maioris erroris. Occurrit nanque quibusdam amicis, qui inter se rixabantur, iamq; ad verbera deueuerant: quos dum ille diuellere conatur, adeo exiccatus est, vt horrere statim cœperit, vtiq; sibi videretur: tandem domum delatus, decubuit. Sed quum in istorum medicorum manus incidisset, illi inualionem tertie diei expectari iussere: nobis tamen consolentibus, vt quam primum vberimè laueretur, & cibus quam humidus administraretur. Tu verò probe tenes, quod quum tertie diei inuaderet exacerbatio, ille pulsu penitus carebat, & frigebat, nec se aut mouere, aut transferre poterat. Præ siccitate autem virumq; imbecillitate, neque os neque linguam mouere, neque vel modicum quid loqui potuit. **G**ecessitate igitur ea famulus ipsius compulsus, nos adijt rogans, vt quam celerrimè accederemus, & opem adolescenti ferremus. Quem accedentes tabe confectum vidimus, & postea vix diebus pluribus valetudini restituumus: & tu, qui interfuisti, hæc omnia scis: id enim medicis omnibus videbatur esse præter omnium opinionem, quum ab antiquorum nemine scriptum reperitur: & censebant hoc nostræ potius esse temeritati adscribendum, velle ante accessionem cibum atque etiam vinum adolescenti offerre. Sed & os quandoque illi vi aperiebam, vt cibum ingererem. Quum verò ille semelius habere coepit, ante inualionem ab exhibendo cibo me continebam, vt animaduertere posses, quo pacto ille dissolueretur, frigidusq; & propè sine pulsu redderetur. His tamen sic etiam peractis, vix potui illis medicis qui aderant, persuadere, id ipsum fuisse, vinum inquam cibumq; ante inualionem obtulisse, quod adolescentem supersistem seruauit. Illi autem ex me sciscitabantur, qua tandem ratione id agerem: erat enim illis hoc admirationi. At ego existimabam non esse par, vt illis responderem, qui in ipsi statim artis inijs aberrarent, vipotè quum & quæ sint elementa animantium, & qualis morbus febris sit, ignorent. Verum in alijs literarum monumentis de his disserimus: neque operapretium est vt plenior de his sermonem habeamus, quæ sunt præter institutum, quamuis sint etiam vtilia, quam de ijs de quibus loqui instituumus. Nobis enim proposuimus nullius præ. **H**terquam vtilium rerum per hos libros meminisse, immo ea omnia remouere, quæ male se habent, eos imitantes qui vias veteres spiritus ac sentibus obsitas, depurgant. Nam neque illis erat scopus, vt spinas & sentes rescarent: sed dum ad negotia sua properarent, puncti ab his syluestribus plantis, coguntur primum ea abscindere, & ita deinceps ad id quod sibi inter inita proposuerant, redire. Quod si non modo spinis & vepribus via sit intersepta, sed hamis quoque, & alijs præterea quæ illi possint esse impedimento: multum ille, qui eam purgaturus est, tempus conterere cogetur. Porro in hac nobis in præsentī proposito contemplatione, non nulla reperuntur sophismata, quæ spinarum similitudinem gerunt, quædam verò veprum, alia hamorum, à quibus, incautus si quis ceciderit, statim capietur. Et proinde non secus odio habendi sunt illi qui huiuscemodi sophismata consuunt, quæ benefica artū impedimento sunt: ac illi etiam qui ea in vijs, per quas homines frequentes transeunt, seminant. Nos itaque & horum non nulla rescindamus, aliqua emendemus, alia conteramus, vt antiquam viam quæ non ad ciuitatem, sed ad artem omnibus ciuitatibus vtilem, fert, expurgemus. Primum igitur eos qui nunquam inter morborum causas immodicum frigus, vel æstum, vel repletionem, vel alia eiusce generis, numeranda censent, interrogemus quænam illi sapientiæ ratione, aut qua opinione

A opinione inducti, ista nobis suadere velint. Num ex his quæ hic in terra degunt? Atqui nemmo nostrum est, qui mediæ ætate, circa meridiem, præsertim sub ortu canis, si in calidis regionibus ventis non expositis, quo maxime tempore venti & qui per annum flare solent, nulli feruntur, se offendi non animaduertat ac fugiat. Quod si immoderatiores æstus omni carere offensione, quis vnquam esset frigidarum domorum vsus? quæ frigidarum aquarum commoditas: quæ vini aut balnearum delectatio? quid sibi præterea vult declinatio ea, quum eo tempore ad vmbrosiores domos diuertimus? nam quis tunc non hortatur ad vtendum vino moderate, vt via ad pulmonem humecta reddatur? Vnde si citra quodlibet periculum possemus æstui nos exponere, superuacaneum esset ab eo fugere. Cur ergo mulieres pileum non abijciunt? cur bubulci atque etiam pastores ceteri coronas ex virentibus ramis non deponunt? Nullus tandem viator contexto capite iter faciat. Careant etiam conuiuia æstiuæ hedera, careant coronis ex rolis contextis: fugiamus cætera quæ nobis æstuosis temporibus solatio esse solent, doceamus pastores bubulcosq; ne solem meridiæ fugiant, ne etiam ad vmbrosa & aquilonibus exposita loca pecudes conducantur. Cur enim hæc fugienda si molestia carent? Cur etiam his quæ nullum afferunt incommodum, remedia quarimus? Nunquam sanè ista illis persuadebis, neque poteris vnquam **B**cætera quæ à natura sunt procreata, ita docere, quin ea quæ ex natura contristant, sint fugienda. Dic quæso tu vnde huc accedis? ex quo tandem mundo exortus es? non ne hic omnia vsquequaque animantia suis functionibus deliramenta hæc tua redarguunt? quippe quæ per multa stadia peregrinantur, vt ætate calorem, frigus verò hyeme fugiant: & quæ præterea fugere nequeunt, æstum ac frigus locorum mutatione, cauernis que & similibus habitaculis, vel tectis declinant. Ego autem libenter vellem, o sophista generose, vt tu ætate mediâ, oriente cane, in regione aliqua humili, nullis peruia ventis stares, nudo capite, neque etiam per totam diem, vel subinde per multos, sed vnico tantum, immo tribus solummodo horis illis tamen meridianis. Nam non modo vrereris, febreq; laborares: sed delirares, exanimareris quoque. Neq; malum præterea esset, si hyeme mediâ, niuosis temporibus, & plurimum pluuiosis, nec ita modo, verum exiens ex tepidioribus balneis: sentires siquidem quid frigus possit, & quas etiam causas morbus sequatur. Neque possum non admirari, quum tu balnea damnas ceu non rectè administrata. Nam quid aliud est malè balneas administrari, nisi eas non habere temperatum calorem? vel cur etiam eas damnas, quæ q̄ sint iusto calidiores vel frigidiores, temperiem excedunt: si nihil nos possumus à calore vel frigore lædi? aut cur ij qui in balneo concluduntur, mortem obeunt: cur etiam multi in itinere ex frigore antequam ad hospitium peruenire potuerint, interiire? Nisi forsitan verum quidem esse putas aliquos ab immoderatiores caloribus vel frigoribus posse mori, non tamen ab his ipsis quenquam posse lædi, quali possit quispiam absque vlla læsione mori. Profectò hos iniquos sophistas deceret, vt sub terra se absconderent, vel saltem præ pudore prauas has opiniones desererent. Hi tamen adeo ab hoc absunt, vt subinde etiam non vereantur vt alia quoq; sophismata, quæ & absurditate & impudentia maiori refera sunt, prioribus annectant. Dicunt enim se contendere, non quidem q̄ ab huiuscemodi rebus non lædantur homines, sed q̄ non sint nocuenti causa: quia si causæ existerent, semper eandem haberent rationem. Oportet autem nos dissoluere hosce nodos, quorum vis non in rebus est, sed in verbis: quia si aliquid sit quod possit quidem nocere, verum non semper sit morbi causa, & tu nolis, quia aliquando solum noceat, & aliquo tempore, causam appellare: iam non amplius de re erit quæstio: sed de nomine tantum erit ea cauillatio. Dic ergo id sanè nocere, nec tamen esse nocuenti causam: & noxium appellala, illius tamen appellationis rationem nega. Noxium siquidem, sicut & salubre, nuncupatio quædam. Istius verò nuncupationis nulla alia ratio est, nisi quia nocuenti causa est. Vnde si quispiam horum quæ à te proferuntur ignarus sit, & illi dixeris aliquid esse noxium: intelliget ille quod nocuenti causa est. Dices quod mihi nocet non est omnino noxium, causa enim semper causa est. Atqui saltem quum nocet, necesse est fateri, esse causam nocuenti corpori cui nocet: & id ipsum est quod nos quærebamus. Nam quemadmodum si semper noceret, semper causa esset nocuenti dicenda: ita quum non semper, sed aliquando noceat: tunc quoque solummodo causa dicitur: q̄ si tu hoc volueris vocare noceri, nihil hoc ad rem faciet: lis enim erit tantummodo de nomine. Quod si quaras, quid igitur est de re ipsa litigare? De re, inquam, est quæstio, quum quarimus si is homo qui nunc febricit, id passus sit à nocumento sibi à solis æstu, vel à gelu, vel ab immodicis exercitijs illato. Differere verò an id quod nocuit, sit appellanda causa, vel ne: non est ea amplius dissertatio de re, sed de verbis: & si quis his assentiet, nihil propterea medicinæ oberit, non tamen hæc sunt admittenda. Possumus nos quidem & sine vilo ferè negotio explicare quid hoc nomen causa significat: & ea res adeo exigua est, vt nullus ferè in hac lingua educatus illius ignoret significatum. Si n. quempiam se in forum conferentem interrogaueris, quoniam ille de causa domo exierit, aduerte quid ille respondeat: dicet etenim, q̄ aliquid emprurus, vel amicum conuenturus, vel aliquod aliud huiuscemodi, ita vt semper insinuet id quod sibi opportunum est, causam fuisse. Vnde hæc oia ad idem genus attinent, siue id dicas propter quod aliquid factum est, siue vtilitatis generationis eius, siue finem, siue scopum, (nam nec quicq; inter hæc interest.) semper

per nimirum te velim id intueri quod dicitur, non autem semper de vocabulis esse sollicitum. Quod si alia quoque exempla desideras, pete à fabro qui lignum perforat, vel dirigit, vel dolat, vel conglutinat, propter quam causam id efficiat: ille statim respondebit, leſtica causa, Vnde & ipse scopum suae actionis causam vocat: quem ubi est affecutus, vniuersa actio definit. Nec secus etiam textor, si eum interrogaueris cur fila staminis deducit, vel lanam peſcit: propter id respondebit, quod suae actionis finis est: affirmabit, n. se omnia indumenti gratia facere. Quod si rursus quam ob causam indumentum fecerit, ab eo petas: dicit ille ut corpus contegat, & à frigore tueatur, & id genus causae quam maxime omnibus est in usu. Est & aliud non minus hoc conueniens, quum causam in materiam referimus: vnde si reprehendatur faber quod paruam fecerit leſticam, statim ille id lignis attribuit, figulus verò terrae, & pictor coloribus. Quis enim est qui non frequenter homines audiat, quum petitur cur lignorum compagine in leſtica dissoluta sint, aut cur floridus picturae color citò defloruerit, quid etiam fuerit in causa quod aedes citò corruerint: respondentes, fuisse id, quoniam ligna viridia erant, quae subinde, quum aruere, distorta sunt: quod etiam optimorum colorum copia pictorem defecit, aedificator verò ait, quod vel calx, vel lutum, vel qui piam aliud his simile praua fuerit. In omnibus siquidem his materiam causamur. In his etiam instrumenta ponimus. Si enim causam quaris cur faber leſticam malè coagmentauit, qui tamen non esset malus artifex: ille statim respondet, quod prauè affecta erat dolabra, terebellum crassum, lima & malleo carebam, securis etiam erat obtusa. Pari etiam pacto si ex librario petas, cur non rectè scripserit: dicit ille, chartam asperam extitisse, atramentum verò fluidum, pennam autem obtusam, defuisse etiam cultellum quo ipsam rectius formaret. Is etiam dum charta & atramenti meminit, materiam profert: dum pennae & cultelli, instrumenta. Sed quis est praeterea qui ignoret, quod etiam ipsos artifices culpamus tanquam causas errorum, qui in opificijs committuntur: tunc in primis quum nihil habemus quod possit in instrumentorum defectum referri: Praestantium quoque opificiorum causam fuisse artifices profitemur. Dicimus enim quod is (ut potè Phidias) statuam illam effecit, alius verò Iouis Olympici simulacrum: nec non & medicum sanitatis, quam in aegrotis efficit, causam, & gubernatorem nauis, quam à procella seruat. Dicimus etiam causam esse nauis illum qui eam contruit: & idem de leſtica, carpento, & similibus. Vt tandem duae quidem sint primae causae, atque maxime principales: scopus inquam cuius gratia fiunt omnia quae fiunt, & effectus à quo ea fiunt. Has dignitates sequuntur tertia & quarta, instrumenta nimirum quibus, & materia ex qua. Porro in humanis artibus, nisi causae oēs conueniant, nullus vnquam effectus absoluti poterit: nam nisi aliqua esset leſticae utilitas, nunquam faber illam construeret. Sed si aliqua sit illius utilitas, careat verò dolabra, ferra, terebello, aliisque in instrumentorum suppellectilibus, neque sic leſticam coagmentabit: & si haec illi omnia praesto sint, & mox ligna deficiant, neque ita componetur leſtica. Neque si instrumenta & materia parata sit, & utilitas vigeat, absit autem artifex, vnquam quicquam fiet. Et hoc in omnibus alijs artibus pariter inuenias, Omnes siquidem alicuius gratia agunt, egent etiam tum instrumentis, tum materia. Quod si aliquando secus fiat, tunc vnico videntur genere causae orbata, eo inquam, quod dicitur cuius gratia sit, quod in his accidit, quae casu fiunt: ea quippe nullius gratia fiunt: deficit tamen quandoque & id per quod fiunt. Per quod autem est instrumentum, sicut propter quod, est utilitas generationis rei: à quo, est artifex: ex qua est materia. Et iam quidem hoc constat, nihil vnquam reperiri posse, quod materia non egeat ex qua constet, & efficiente à quo sit: nec aliquod reperias quod contra se habeat, Semper etenim necesse est ut sit conuentus alicuius patientis, quod vicem materiae habeat, & alterius quod circa ipsam agat, & efficientis rationem teneat, & hoc eget nonnunquam instrumento si alicuius gratia egerit. Agit tamen aliquando etiam sine instrumento, quum nullius gratia agit. Nempe si quis calcitratus in pugna inde fuerit mortuus: qui calcitrauit causa effectrix (ut ita dicam) mortis fuit, instrumentum autem crux fuit, materia corpus illius qui fuit calcitratus: & si id ex proposito ille fecit, causa alicuius id effectum est: quod si non alicuius gratia factum est, illud in fortunam referendum est. At quum ex frigore continentis aeris vel aestu laeditur quispiam: aer continens effectrix causa est, materia corpus quod afficitur. Quare nunquam speraueris te posse aliquem reperire effectum, nisi efficiens & materia coeant: ablato enim eo quod patitur, ex quo fiat id quod faciendum est, qui poterit esse efficiens à quo fiat? Vnde oportet ut haec utraque aliquid ad generationem rei conferat: quae autem ad rei generationem conducunt merito causae appellandae sunt. Iam, n. omnes homines causas appellant, quae ex sui natura ad rei generationem aliquid afferunt, Potes autem tu vel causam nominare, si libet, vel principium. Verum in omnibus his aliquid istis oppositum reperias, quod tamen per accidens est. Faber nempe, terebellum, & lignum ad valis generationem aliquid ex sui natura conferunt. Statim, n. ut id constructum est: poteris intueri lignum & foramina, quae terebello fuere à fabro facta. At locus ubi iacebat lignum, vnde à fabro fuit ad hoc opus assumptum, & aer qui id in orbem comprehendebat, causae dicentur, non primum, sed per accidens: & quia artifex homo erat, eum aliquo contineri loco necesse est. Quod quum ita sit, nec praeterea opus sit intercedere inter ipsum & lignum corpus quod solidum sit, obliteret enim ne ille in id agere possit: necesse fuit ut illud quod inter utrunque medium est, aut inane, aut si secus, saltim corpus sit quod cedat: qua ratione & aer aliquid ad valis generationem affert. Haec verò magis tibi euidencia videbuntur,

A. ibidem. d

A. ibidem. d

A debuntur, si cogitaueris artificem, perinde ac ipsa natura facit, per vniuersum permeare materiam, dum agit: non autem vti nos, qui exterius tantummodo eam attingimus. Tunc enim satis erit apertum, nullum tunc loci usum fore ipsi opifici, nisi illius forte quo materia continetur, neque aeris in orbem circumfusi, neque inanis. Quapropter saepe in lapidibus atque etiam in terra gignuntur animantia, ubi eundem penitus locum opifex occupat & ipsum opificium. Indiget itaque faber, ut agere possit circa lignum, spatio intermedio quod non impediatur, non ea ratione qua artifex, sed qua corpus est, quod alium ab eo qui materiam quae efficitur continet, locum occupat. Haec nimirum ex accidenti sunt, & tanquam ea sine quibus non. Ea verò quae ex accidenti sunt, quatenus praesentia sunt, nihil ipsa operantur: videntur tamen ea ratione adiuuare, quod dum ea adsunt, ab eo loco ea quae obistere possunt, procul sunt: vnde magis valent, si abfuerint, impedire actum, quam quum praesto fuerint. Solidum quippe corpus interiectum inter fabricum & ipsum lignum, impedimento est, quo minus faber possit circa lignum operari: quod si de medio tollatur, ex accidenti consequitur, ut aer in illius locum subeat: quum nusquam in hoc mundo inane consistere possit, locus, quae solidum illud corpus dereliquit, inanis oino persistere nequit, sed aere, qui in orbem id continebat, defluente repletur. Cōstat igitur, fabricum aere ex accidenti indigere. Palam praeterea est, quod qui ambulat substrato corpore solido eget, cui nitatur: B alio verò circumfuso quod cedat. Non sunt tamen haec illi opportuna qua ambulans est, sed qua corpus est, quod deorsum, hoc est versus mundi centrum, fertur: quodque rursus in sublime ambulando nequit ferri, citius, n. deorsum versus terram delaberetur. Sed neque antequam progredieretur, eo à quo continetur, illi non cedente. Quapropter recte illi, qui haec pertractauerunt, dixere haec ipsa potius ratione rei tenere sine qua aliquid fieri non potest, quod causae sunt generationis eius. Porro ambulationis causae sunt ipsius utilitas, vis animalis, atque etiam cura. Causae verò sine quibus id fieri nequit, externae, corpus circumfusum cedens, interius verò alterum quod resistat. Iam itaque vniuersum de causis sermo nō absolvimus, & explicauimus quae illae sint, quorūque, & quales, & quo modo inter se, tum etiam ab ipsis quae per accidens, vel sine quibus non, differant. Quod si nolit rursus sophista fateri fabricum esse causam generationis leſticae, respondeat quae so, num fateatur saltem factam esse leſticam à fabro: si verò id concesserit, an postea de appellatione adhuc disputabit? Si, n. vel quod ex se facta sit respondeat, vel quod ab eo, utroque modo delirare redarguetur: quia si dicat ab aliquo quidem factam, de appellatione tamen voluerit mox disputare, non ne primum verecundabitur, quod non de re aliqua, sed de nomine est sua ipsius? Deinde tota quoque vitia euerit & confundit, Vt, n. dixerit fabricum fecisse quidem leſticam, non fuisse autem illius causam, non ne, perinde ac si quis concedat aliquem alium quempiam occidisse, illum tamen non fateri fuisse causam mortis illius, putabitur extrema infamia teneri: Libentissime verò audire illum coram iudicibus loquentem, atque ita dicentem. Viri qui iudices constituti estis, fatetur quidem Dionem occidisse Tiphonem, nec tamen putandus est Dionem extitisse causam mortis illius. Profecto si id quod quippiam facit, est etiam eius causa: conuincetur Dionem fuisse causam mortis Tiphonis: quod si alius sit à quo sit aliquid, & alius est rei illius causa, ille à quo occisus est hic, non fuit mortis illius causa, nec reus ipse habendus est, & proinde absoluetur, qui conuinci non poterit fuisse causam mortis. Sed quis non iudicabit haec esse deliramenta & insaniam longam? Quare satius erit iam his relictis alia aggredi horum deliria, ut quod praeterea superest viae purgemus.

Aduersus Erasistratum qui Procatarcticas quidem Causas admittebat, sed Negabat habendas in numero causarum.

C. A. P. 2.

v. l. d. d.
16. l. 10. f.

EST & alter sophistarum chorus, qui sanè concedunt aliqua fieri, ac interire, laedi que & alterari, atque etiam horum omnium aliquas existere causas putant: mox tamē verentur concedere procatarcticas, id est antegrassas, appellandas esse causas, utpote qui nolunt ab aestu, vel à frigore, neque à plenitudine, neque à labore fieri vnquam morbos. Quorum amentia mihi magis miranda videtur, quod priorum, qui eas omnino, ac si non sint, negant: istorum enim sophisma occasionem aliquam à mutata appellatione illius nominis habet: illorum verò penitus sophisma est, immo, si vere loqui liceat, potius circumuentio. Quia si hi existimant aliquid esse causam, hoc addidisse deberent, an ea materia circa quam id agit, impatiibilis sit, an verò patiatur. Quod si ipsi impatiibilis esse affirmauerint, ne materiam quidem seruabunt: hoc enim est esse materiae, ut ab efficiente patiatur, atque facile ab eo regatur. Si autem fateantur materiam pati, nunquam amplius negabunt, quin haec quidem magis, illa verò minus patiatur: nam causae quae in eam agunt materiam, aliquae sunt fortiores, aliquae imbecilliores comparatione materiae. Quae omnia ubi illi concesserint, quae deinde ratio afferenda erit, cur è mille qui in theatro aderant, quatuor tantummodo fuerint à febre arrepti: num hos tantum à Solis calore comburi contigit? Nam si non modo decem, sed vnus solummodo in febrim sit illapsus, nihil hoc absurdum fecit habet: quid, n. verat quo minus hic solū idoneus fuerit, ut in eo temporis spatio ab ea affectione laederetur, aliorum non nullos ob corporis bonum habitum aestum omnino neglexisse, aliquos verò imbecilliores quidem fuisse quam ut possent se ab aestu omnino tueri, verum fuisse opus longiori intervallo temporis, ut ea laesio in febrim delineret? Sed nos iam illum introducamus qui primus adeo fuit in his impudens: & ipse suismet verbis loquatur, quae in hunc se habent modum: Causas sanè febrim primum atque etiam nunc sciscitari solent, & ab

Tertia Classis.

.n.n.n

ipsis

ipsis aegrotis audire volunt, an is morbus ex frigore, vel labore, vel plenitudine, vel alia simili causa originem habuerit: qui nec vere, neque ut conuenit causas morborum inquirunt. Etenim si frigus febris causa esset, qui magis refrigerantur, magis febre tenerentur: sed hoc non ita est, multi siquidem qui ad extremum usque periculum praeter gelu deuenerunt, mox ab eo seruati, absque ulla febre permanserunt. Nec secus etiam in labore & plenitudine fieri videmus: in fortioribus enim quidam laboribus versati, maioribus repletionibus graues, nunquam febrem passi sunt. Haec sunt Erasistrati verba in primo libro de febribus. Haec vero ipse ita impudenter proferre coactus est, ut suum dogma sequeretur, sicuti paulo post exponemus. Sed de Erasistrato non tantum mirandum est: ipse enim gloriae cupiditate adductus, multa ex his quae a prioribus tradita sunt, inuouauit, multa etiam diruit: quantum de his qui ipsum sequuti sunt, illius siquidem gloriae ipsi minime erant participes. Vnde si istis haec consulto agunt, manifeste insaniunt: si vero secus, admodum ignari sunt, quippe qui ipsam veritatem non agnoscentes, facile decipiuntur. Porro huius dissolutio sophismatis neque multam etiam dialecticam disciplinam peritiam exposcere videtur: sic enim ait ipse, Si refrigerari, febricitandi causa est, qui magis refrigerat, ille magis febricitabit. At res haec non ita se habet. Quia si effectrix causa ipsa id absque patiente apto efficere possit, qui magis refrigerentur, magis quoque febricitarent. At si frigus non omni corpori febrem afferre potest, sed illi tantum quod paratum est ad hoc, tunc non amplius erit necesse, ut qui frigerunt magis, magis quoque febricitent: immo facile reperias aliquos qui ne femina quidem febris concipiant: quae uero sint febris femina, non spectat ad nostrum in praesenti institutum. Sane nulla cogit necessitas, ut febricitare magis sequatur eos qui magis refrigerant: potest nanque & id euenire, ut qui magis refrigeratur, magis febricitat: potest etiam & omnino secus: sed & tertium accidere potest, quod magis, inquam, quis refrigeratur: & minus febricitat: & quartum quoque fieri potest, ut magis refrigeretur, pari uero febre arripiatur: & praeterea potest qui magis refrigit, nulla teneri febre, potuit siquidem quispiam nihil quidem febricitare, uerum fieri autem, uel torpidus, uel tremulus, uel conuulsione apprehendi: ut accidit Alexandro, dum tempore aestiuo in Cydno Ciliciae flumine se lauaret. At uero nec illud etiam reuera committi potest, ut qui magis refrigerat, magis quoque laedatur: nempe id sequeretur si ille pari modo appetit esset, tunc nimirum si magis frigeret, magis laederetur. Porro nec id etiam sequitur, ut si magis laedatur, magis febricitet, quum aliquando contingat ut aliquis magis laedatur, qui tamen non modo non magis, sed nec omnino febricitet. Quia si nocuumentum omne in solam delineret febre, ubi maius esset nocuumentum, ibi maior quoque adesset febris: quum autem multi sint nocendi modi, qui possunt eos qui refrigerantur, alij alios sequi, falsum esse multifariam monstrari potest, quod qui magis refrigerat, magis febricitet. Quod si non est necesse, ut qui magis frigit, magis febricitet, uel magis nocuumentum subeat: fatuum erit dicere, quod idem homo, quum magis frigit, magis etiam uel febricitat uel magis laeditur. Esset quidem necessarium, si ipse eodem esset affectus modo sicuti prius, ut quando magis rigeat, magis sit febris obnoxius: sed si secus, nulla amplius necessitas est uel magis febricitare, uel magis laedi. Haec praeter Erasistrati dictio eo libro descripta praua omnino est, quippe quae sophismati occasionem & fidem potius praestat, quam quod illud dissoluat. Sed mihi admodum temerarij complures uidentur, qui nunquam in logica disciplina uersati, ita ut ne ea quidem sophismata, quae fallaciam in promptu & omnibus expolitam habent, possint discernere, audent tamen de ueris decretis aliquid statuere: & deinde similes illis uidentur, qui ambigunt an motus omnino sit, quoniam rationes, quae de eo afferuntur, intelligentia consequi nequeant. Diogenes uero Cynicus rationes illorum qui motum negabant, apposite satis deludebat: quum enim hac de re interrogaretur, Miror equidem (aiebat) cur, si motus non sit, nautae quotidie clamant ad Rhodum, ad Cnidum, ad Co. Et ipse ne tentabar quidem huiusmodi diluere sophismata, quae aduersantur his quae euidencia sunt. Dialectici uero in his potissimum uersantur. Ipsi etenim rationem statim falsam esse cognoscunt, ex eo quod repugnat his quae manifesto conspiciuntur: mox uero inquirunt num in proloquijs, uel in figura lateat fallacia: & si in proloquijs, an in omnibus, an in aliquibus, an in uno, & quo etiam modo. Quod si in figura: hic quoque inuestigant ubi error commissus sit, & uide ratio habet, quod quamuis sit falsa, uerum tamen similitudinem ingerat: neque enim iudicant par esse, aut omnino tutum, uelle eas rationes examinare quid, inquam, uerum contineant, antequam in his, quae aperte falsa sunt, fuerint exercitati. Nos autem sepe uidemus multos homines, qui quum per hanc artificiosam uiam incedere nolint neque etiam per compendiarium illam Diogenis, & si subinde diiudicare uelint falsos sermones, id nec recte nec perfecte facere posse. Porro si sint philosophi Cynici, nullum quidem quod additum sit, aggrediantur, praesertim si illis quae manifesto apparent, uideatur aduersari: quin & rationes eas, quae istis contrariae sunt, omnino spernant, adeo ut neque uelint exquirere qua parte fallant. Si uero sint Dialectici, statim paruo etiam negotio haec captiones agnoscent. Verum ipsi utraque de causa culpandi sunt, nimirum & quod adeo temerarij sint, ut in eas rationes, quarum sunt imperiti, se ingerere uelint: & quod ea omnino obliuioni tradiderunt quae manifesto apparent. Sed uelim recorderis, quod non modo uiri sapientissimi, uerum etiam rustici omnes bubulci, caeteri que pastores, immo & ipse pecudes, gelu & calorem immodicum fugiunt: nonne multi ob horum excessus interiire: an forsitan tu solus inter mortales, ex balneis male administratis nunquam laesus

A laesus es? Non potes Erasistrate eas rationes dissoluere quae afferuntur contra causas procatarcticas: Et non modo has, sed nec illas etiam quae contra motum, quae contra demonstrationem, nec eas quae contra doctrinam, uel disciplinam, uel inquisitionem, uel inuentionem, nec etiam eas quae contra horum causas afferuntur. Num igitur haec omnia erant a te, tanquam non entia, spernenda: uel potius fides his, quae euidencia sunt, praestanda erat, ut si quid ab aliquo fiat, hoc illius causam appellemus? Num ab immodico frigore uel immodico aestu nihil fit: at ob utrunque moriuntur multi. Num moriuntur quidem, non tamen laeduntur: qui fieri hoc unquam potest? Num etiam ab alijs forsitan causis quis laedi potest, ut praeter aestu uel gelu nunquam febre possit inuadi? Oportet sane attendere ea quae quotidie fiunt: res etenim haec non eget demonstratione: quum plerumque uideamus nocuumentum, quod ex aestu est, uel in febre definit, uel in quippiam aliud simile: & illi (ut ego quidem puto) qui memores sunt eorum quae ob haec quotidie eueniunt, eos derident qui in hunc modum delirant. Quidam se in theatrum contulit, quum nullum in corpore sentiret incommodum: sed ubi Soli ardenti caput exposuit, illud paulatim & calidius & plenius redditum est: mox coepit dolere & exuri, subindeque secundum ueneris tempora dolens discessit: qui postea difficultate tenebatur cutem, quae circa frontem & caput est, mouendi, aridamque eam sentiebat, & paulo post febris illum adorta est. Sed medicus die sequenti accedens, caputque omphacino oleo frigido, uel rosaceo etiam perfundens, & administratis balneis, illum sanitati restituit. Quid quae so putas quempiam uel uulgarem existimaturum de tuo hoc sophismate? Quid praeterea si uideat aliquem qui probe quidem concoquat, nec uillo alioqui symptomate teneatur, nisi quod post exercitationem, ex litigio quodam rursum exerceri adhuc coactus, coepit articulos calidiores sentire, & paulo post totum etiam corpus aridum & inaequale, quod dum mouere uellet, uidebatur suboriri sensus quasi uiceroli cuiusdam doloris, moxque febricitauit: sed peritus medicus inclinante febre, adhibito balneo, ipsum pristino & assueto uictui restituit. Putas ne igitur illi unquam persuasum iri, non posse quenquam ex labore febricitare? At mirabitur quispiam fortassis, cur nulli uulgari homini haec Erasistratus persuaserit, medicis uero non paucis persuadeat. Sed id quidem mirandum non uidebitur si audierit eorum plures asserentes, esse potius patriam prodendam, quam proprium dogma. Cur ergo tempus perdimus dum Erasistratorum dogmata redarguimus? huiusmodi enim deliramentorum ea unica causa est, quod qui putat omnem febre sequi phlegmonem, oportet ut mox exponat, quomodo ille qui ex exercitio in febre in lapsus est, paulo post ratione uictus instituta liber euasit. Non erat autem uerisimile rem ita succedere si phlegmone adlit: atque longe etiam minus, quod ex ciborum cac vini oblatione id contingat. Vnde illi duorum alterum erat necesse, uel ut nihil ex his immutaret, quae ex ratione prius tradita fuerant, uel ut ad sophismata conuerteretur. Primum autem ille nequaquam poterat perferre, quippe qui sibi hoc persuaserat, si usquequaque antiquos imitaretur, apud omnes in nulla se gloria futurum: uide coactus postea est secundum aggredi, & mendacia cauillaque consingere. Nec modo in his Erasistrato ac eius sectatoribus necesse fuit cauillari, uerum & in illis quae de hypostasi in urina tradita sunt. Nam si suos assuefacerent discipulos in dignoscenda discernendaque hypostasi, quae purulenta est, ab ea quae subinde in sanis conspicitur, redarguerentur facillime ex his in primis quae uidemus quum phlegmone in suppurationem uersa soluitur, per purulentas urinas. Neque enim illis similes sunt, quae soluis febribus excernuntur: in his siquidem id quod residet album est, neque foetorem habet, neque colorem etiam quem purulenta retinet, neque lentorem. Ne ergo aperte conuincantur, se deridere eos praeseferunt, qui haec obseruant: & eos tinctores appellant, quia aliquid ex urina percipere uolunt, quos supposita etiam urina saepe decipiunt. Et haec omnia agunt, ut admirandum illud dogma defendant, quod omnes febres ex phlegmone fiant. Ob id etiam neque frigidam aquam potendam illis concedunt, qui ardente febre tenentur: ea enim opportune exhibita, coelestem sudant, liberi que a morbo euadunt. Et tu Gorgia nos id saepe effecisse intuitus es, quum nulla obstabat uiscerum inflammatio, tunc enim maximam febre soluit frigida potus. Hi igitur, nequaquam bibenda est, aiunt, ut omnia ea declinemus, quae nostram subuertere sectam ualent. Sed & alia praeterea artis huius auxilia reiecerunt, quippe qui timeant, ne ex illis redarguantur. In quo ordine reposuere etiam rationem causarum procatarcticarum, quum minime monstrare possint, quo pacto homine exaestuante, uel laborante, uel irato, uel moerente, transfusio ea sanguinis fiat in arterias, quam ipsi *καρδία* uocant. Vnde varias rationes contexunt, sophismata machinantur, commentis quibusdam excogitatis illis insidiantur, qui eo accedunt ut artem benignam & uitae opportunam addiscant. Quibus ex tot horum insidijs secus ac ipsi sibi prius proposuissent, euenit: dum enim rudes essent & imperiti, communes omnium notiones seruabant, & his quae manifesto apparent, credere assueuerant: mox uero adeo ab istorum mirabilibus sophismatis peruertuntur, ut adducantur ad id, quod non amplius rebus manifeste apparentibus credant, eorum nodos soluere nescientes. Hoc etenim admirandum commentum contra suos discipulos excogitauerunt huiusmodi medici, ut neque eos permittant soli insistere experientia: neque ad rationem adhortantes ad dialecticos remittunt, ut eos his irreptos sophismatis detineant. At illi, qui nullam unquam adhibuere exercitationem in dissoluendis sophismatis, haec praecipuos quasi deos admirantur. Tu sane nosti quod non nulli, qui a quadam ueluti aduersa

Tertia Classis,

nnn ij

fortuna

fortuna ad tales medicos delati sunt, fatentur saepe, quod dum in memoriam reuocant ea quae ipsi alias passim sunt, assentiuntur quod ex astiti alijs quae huiusmodi, febres accendi possint: at quum ea quae ab Erasistrato literis mandantur, perlegunt, statim sententiam mutant. Qui si alicui praecceptorum artis dialecticae perito adhaesissent, facillime eius fallacias agnoscerent, ubi ipse inquit, quod multi in longe maioribus versati sunt laboribus, atque in maiori plenitudine fuere, quam is qui febricitauere, & tamen ab omni morbo liberi permansere. Sed quae so, num propterea quod qui in maioribus laboribus versati sunt, nulla sunt arrepti febre, non potuere alij minus laborantes in febrem incurere: Sed in medium proferamus nos aliquem oratorem, defendentem quandam pugilem, qui quod pugno vetulam percussit, unde illa mortua est, ab aduersarijs accusetur, & in iudicium trahatur: ubi ab auctore probatur quod ille eam percussit, quodque ea mortua est: fingamusque rei patronum hoc modo cauillis Erasistrati confisum illum defendere. Vos o iudices, milites hunc hominem in stadio pugnantem vidistis, ac maximis aduersarios plagis pulsantem, vicissimque ab illis pulsatum, nec tamen is ab illis, aut illorum aliquis ab hoc, interfectus est. Non ergo quod percussit, causa mortis extitit, quia si percussus in causa esset quod quis moreretur, qui vehementius percuteretur, citius moreretur: quod quidem falsum est, quum iste maximas intulerit, ac etiam pertulerit plagas, nec ipse mortuus inde est, nec alius interfectus. Quis igitur credat quod ex illata plaga non admodum etiam magna, obierit anus: Nimirum si ex plaga non immodica posset quis mortem oppetere, hic qui alioqui plurimis & validioribus plagis expolitus fuit, e vita iam multoties decessisset. Quid obsecro facturos iudices si talia audierint putatis: non ne irridebunt palam tam patrono, quam reo qui huiusmodi accusantibus, a quo illi defendere velit: & ita dicat: Si hic totum ferre vitae tempus tum feriendo tum ictus perferendo transegit, nec unquam vel ipse interfectus, nec ex aduersarijs quenquam interfectus, non est profectio ipsi causa mortis istius vetulae tribuenda, sed potius eius imbecillitati. Nam si vnica plaga mortem inferre posset, longe magis & multae & validiores inferrent: quod tamen non ita est. Quare si vetula mortua est, ob suam mortua est imbecillitatem. Hic quidem orator multo est priore praestantior, qui non modo reum videtur causa velle absolueri, verum & illam alio transfert: nihil tamen & ipse efficit, quum necesse sit tandem fateri, quod anus percussente iuvene mortua sit. Attamen Erasistratus nec isto etiam dicendi modo vsus est, quo saepe nostri vtuntur, vt nimirum causam eius quod astitum vel frigus sequitur, in ipsam transferret rationem rerum patientium. Primo enim occurrit ratio ea quae ex translatione causae depromitur, plurimum videtur audienti efficax: qui tamen si illi mox insisterit, diligenterque perpenderit, inueniet aliquid in ea afferri, quod congruere non videatur. Nam oportet tandem asserere quod is affectus ex conuentu amborum nascatur, frigoris inquam ac imbecillitatis rei patientis: siue modo effectus sit ex ijs, quae sponte & casu proueniunt: siue ex ijs, quae plurimum: semper enim & frigus cum imbecillitate patientis concurreret. At hoc nihil decretis Erasistrati fauere potest: vt cumque etenim fateamur frigus, astitum, laboremque aliquid ad febrem facere, statim interrogandus erit, quo id fiat modo. Vnde quum ipse respondere nequeat, necesse est ipsum non parum turbari: neque enim hoc leue est, rationabili interrogationi respondere non posse: sed longe adhuc grauius est, ab huiusmodi rebus omnibus, suppositiones ipsius coargui. Etenim qui in astitum versatus est, is febrem sentit: quae in capite primum exorta, in vniuersum corpus mox diffunditur, tanquam a latere ubi accensa est: Alter vero, qui plurimum laborauit, ab articulis accensum calorem in reliqua corporis transmittit. Quis enim est qui si plus iusto ambulauerit, non sentiat saepissime ex motu crura caleferi: quae si adeo subinde calefiant, vt vnà partes ceteras calefaciant, perueniente tandem calore in viscera, necesse est febrem exoriri: Quae quidem febris in huiusmodi rebus manifesta est cunctis hominibus, quippe cuius substantia ex abundantia caloris constat: Sed & id constat ex procatarticas causis, labore inquam, calore, & istiusmodi ceteris augmentum illi praestari. At vtrunque negat Erasistratus, qui neque febris intellectionem seruat, nam & eius substantiam acceptaret: ait vero quod semper quacumque febrem phlegmone praecedit. Si enim ipse eundem huius affectus, quem ceteri omnes, intellectum teneret, eandem etiam causas generationis illius teneret: moxque ab experientia res quae euidenter sunt doctus ipse, ab ijs exorsus ad alia accederet: sed nihil ille haberet postea quod de Hippocrate dicere posset. Vnde omnis illum sermo defecisset: ipse vero aliquid dicere sibi necessarium esse putabat, hoc siquidem illi constitutum erat. Quare constat quod illi necesse fuit multa inuouare, & sophismata aduersus ea quae euidentia sunt, commisceri: vnde etiam nos cogimur in his Erasistrati captio-nibus immorari, ac si nullum aliud nos negotium detineret. Habuit itaque aliquam causam Erasistratus vt diximus, cur non concederet quod causa nocuementi ex infirmitate est corum quibus nocetur: vt enim hoc concesserit, & praeterea aliquid omnino fieri causis procatarticas, statim vniuersa ipsius de febribus decreta corrumpentur manifeste, eorumque absurditas apparebit. Porro causa notio aliquid videtur in se consuli & indeterminati continere: & propterea alij quidem dixerunt causam nihil in se habere, quod melius sit

A sit aut praestantius: alij vero, in quibus sunt empirici, dubij fuere sit ne causa nec ne alij vero, vt Herophilus, acceperunt quidem causam esse, sed ex hypothesi. Sed illi, qui tanquam principem Erasistratum sequuti sunt, ex ordine causarum procatarticas remouent: has autem omnes nomine mutato, & confictis rationibus, occasionibus appellant. Attamen si concedamus quod utilitas rei quae fit, ab hominibus causa vocetur: quodque & effectrix, quae principium dicitur vnde fit, & cum his materiam atque organa: facile deprehenditur quod si cauillantur, dum aiunt procatarticas non esse causas: immo hinc omnia ea pendent, quae perperam de causis prolata sunt. Inde enim ipsi conficere volunt, nullam esse cuiuspiam rei causam, quod nullum ex ijs, quae quippiam efficere dicitur, in omnem materiam agere videatur. Nequaquam tamen hoc illud est, quod inde conficitur, sed id potius, quod nulla causa sola ipsa absoluta & perfecta esse possit: materia siquidem semper effectricem causam, & effectrix materiam aptam, exposcere videtur. Superius autem iam monstrauimus, quod ea quae ab Erasistrato contra procatarticas causas adducta sunt, nullam aliunde quam ex mutatione huius uocis, causae scilicet, habent verisimilitudinem: apertius tamen id ipsum ostenderet, si ipsa eius verba ascripsero. Si refrigerari causa febris esset, qui magis refrigerarent, magis essent febri obnoxij. Vbi nos ea quae Erasistratus consulto omisit addentes, rationem vniuersam absoluamus: & ostendamus, quod propter id quod ab ipso praetermissum est, accidit sophisma. Vt id igitur videatur, sit vniuersa eius series haec: Si refrigerari sola esset febricitandi causa, tunc qui magis refrigerarentur magis febricitarent. At non est o Erasistrate ea sola febricitandi causa, refrigerari inquam: verum opus est patiente natura, vt qui magis refrigit, magis febricitet: sicuti quum dicimus quod ille qui magis calcitratus fuit, magis quoque laesus fuerit. Profecto, & si ea istorum ratio solis causis procatarticas videatur aduersari, omnes tamen in vniuersum causas oppugnat. Vnde non esset admodum difficile, si modo sophista rectius vellent, eis ostendere quo modo vniuersa hominis vita vtatur nomine causae: facile etiam erit, omnem in his ambiguitatem, ea quae manifesta sunt sequendo, de medio tollere. Sed haec ipsa etiam res palam tibi faciet, quod nullus unquam ita sibi cauere sine dialectica disciplina potest, quin decipiatur. Et proinde medici qui ab experientia empirici dicitur, ea quae in vita hominibus eueniunt, sibi obseruanda proponentes, ab horum tamen sophismate deuicti sunt ita, vt dubitarint de procatarticas causis, & de ijs nihil pronuntiare ausi sint: qui adeo tamen sapere vili sunt, vt concesserint aliquam omnino causam rationem in procatarticas seruari. Erasistratus vero, qui eas omnino subuertit, palam est quod nullam eorum ipse rationem habet, quae vel ratione vel experientia reperta sunt. Vnde si in alicuius Erasistrati medici manus quis inciderit, ex estu vel labore in febrem illapsus, necesse erit vt tertium & quartum diem expectet: quum tamen possit citra periculum bene se habere: possit etiam aliquin in longiorem morbum vel etiam in grauius incidere tertium, quem admodum illi adolescenti, de quo iam meminimus, contigerat. Oportet itaque non haec tantummodo animaduertere, sed omnes etiam quantumlibet simplices sophistarum sermones. Et si enim hoc satis videatur exiguum, non vt nimirum in omnibus ratione, sophista tamen semper nouissima quaeque sectantur. Vellem autem te in hoc quoque libro exerceri, si tibi dandam operam dialecticae putas.

Aduersus Erasistrati Sophismata, quibus Repletionem Nullius esse Morbi Causam monstrare conabatur.

CAP. 3.

Poterant haec sane ad hos sophistas redarguendos satis esse: verum quoniam eos omnino confutare institimus, ideo rursus reuertamur ad Erasistratum, qui vnà cum ceteris procatarticas causis repletionem etiam tollit, ac si illa nunquam vllius morbi causa sit. Ait enim ipse, quod ea est veluti materia quae nullius morbi proxima causa est, nisi aliquid aliud interim agat, sicut omnes pro comperto habent. Oportet siquidem vt ex eorum quae comeduntur vel bibuntur ingestione, in venis aliqua gignatur plenitudo: ab ea vero (vt ipsi graeci aiunt) paremptosis (quasi interdentiam dicas) in arterias: in praesenti enim ex suis decretis hunc sermonem institimus. In hac vero paremptosi cor vehementius spiritum mouet & sanguinem, vt expellat ad extremas arteriarum partes: ubi ea conculcata phlegmonem pariunt. Materia igitur ea est, quae media plethora seu plenitudine & paremptosi facit, ac tandem conculcationem. Sed si ita est, quamuis plethora non sit prima phlegmones causa, quum tamen illam in ea causarum consecutione tam ordine quam tempore primam admittant, dum a repletionem plethoram (sic enim ipsi nominant venarum plenitudinem) fieri aurturmant, a qua mox fieri aiunt paremptosi, subinde vero conculcatione & phlegmonem, nescio, cur postea non audeant affirmare repletionem esse morbosam causam, & de nomine postea litigent. Hec vero videtur maior illius, quam in alia quapiam re fuerit, impudentia, nimirum quod concedat repletionem plethoram efficere: hanc vero, sanguinis paremptosi ad arterias: & hanc, phlegmonem: & postea nolit, his hoc modo constitutis, concedere repletionem phlegmones causam existere. Nam & nos pari pacto dicemus, quod qui plaga homini illata venas colli secuit, non extitit illi causa mortis: quo modo autem? quoniam causa proxima & materia fuit, non ille qui percussit, sed sanguinis potius effusio. Vnde accersamus oratorem aliquem Erasistratum, qui velit percussorem ab homicidij crimine eripere, & hoc modo dicat: vtatur vero definitis nominibus, vt res clarior fiat. Non est Orestes causa mortis Clytemnestrae: mouit enim ille manus quidem, nam id nos fatemur quod manu sua

Tertia Classis.

nnn iij ille

ille hoc fecit: manus verò Orestis, non ipse Orestes, ensē mouerunt: vnde iam ex hoc Orestem in-
fontem esse ostendimus: Sed ex alio etiā magis, nam ab ensē præterea incisæ sunt venæ in collo,
non ab Orestis manibus: fuit postea in causa effusionis multi sanguinis sectio venarum, non Ores-
tes. Quòd verò mors Clytemnestra à venarum sectione & sanguine multo effuso prodierit, ne-
que ab ijs qui accusant negari arbitror. Quare non est putandus Orestes fuisse causa mortis Cly-
temnestra, quum nequeant accusatores nostri monstrare, quòd idem sit Orestes & multi sanguinis
effusio. Quòd si hæc non sunt vnum & idem: & iam pro confesso habetur, quòd horum alterum
fuerit mortis causa: relinquitur alterum nulli amplius crimini esse obnoxium. Quo modo ergo vo-
lunt isti, simul & fluorem sanguinis, ac etiam Orestem, fuisse mortis causam, quum minime fuerit
Orestes causa cur sanguis fluxerit, sed potius venarum sectio, sicut istius, ensis? Quòd si vos propterea
culpate Orestem velitis, quia eius propositum causa fuerit cur ille ensē mouerit, videte ne ea-
dem etiā ratione Clytemnestram criminis ream efficiatis. Vnde quotiescunque effectus alicuius
prima proximaq; causa reperta, hac non contentus, aliam voluerit quis antiquiorem ista inquirere,
& illa aliam, illi profecto res hæc in infinitum abibit. Cur igitur non sit satis, attulisse causam
mortis Clytemnestra fuisse sanguinis profluuium? Verum si tu vltius prouectus dicas, At non
esset sanguis effusus, nisi venæ fuissent sectæ: nec illæ incisæ, nisi ensis fuisset admotus: nec is admo-
tus esset, si manibus Orestes illum non tractasset: neque manus id effecissent, nisi sibi illud Orestes
proposuisset: Nos quoque pari modo vltius progressi, de hac re, sicuti & tu fecisti, differamus;
quum possimus hoc asserere, quòd neque Orestes esset, nisi illum Clytemnestra genuisset: quo deinde
fiet, vt sit necesse affirmare Clytemnestram ipsam sibi suæ mortis causam fuisse. Sed poteramus
nos statim in prima assignata causa persistere, nec vltius eousque sermone prouehi, quòd videtur
Clytemnestra fuisse suæ mortis causa. Vnde talis profectò videtur is orator, qualis ille qui nos
docet, quòd si semel coeperimus impudentes esse, nulla nos sophismatum copia deficere possit. Sed
item nobis permittatur, vt liceat in exemplum secundum asserere iudicium. Accusatur medicus
quod exitiale medicamentum dederit: dedit autē illud puero cuiusdam mulieris, quæ illi, vt id emer-
ret, mandauerat: illa verò posteaquam venenum id habuit, iussit, vt seruus qui priuigno mini-
strabat, illud ipsi offerret: quo assumpto, ille mortuus est: vnde omnes damnati sunt, nouerca, &
ille qui venenum obtulit, & ille qui emit, & præterea medicus qui venenum vendidit. Accedat
itaque orator ab Erasistrato instructus, & dicat: Quòd mortuus quidem puer sit, nemo negat: non
est tamen à puero qui venenum exhibuit, interfectus, sed à medicamento potius: est etenim præ-
ter rationem omnem, quum causam apertam habeamus, id velle in hominem innoxium referre: G
neque enim idem est homo, & medicamentum, sed diuersa sunt hæc. Quòd si propinatum medi-
camentum mortem peperit, cur amplius oportet alteri esse molestos: longeque minus culpanda est
nouerca, quæ venenum misit, vel ille qui illud attulit. Sicuti si quis alicui funem tradidit, qui postea
ea facto laqueo, se suspendit, vnde necatus est, iustum minime est vt ille accusetur, qui funē ven-
didit. Is itaque orator si ab Erasistrato edoctus, & in dicendo callidus fuisset, hæc omnia suscipere
verfando, potuisset forsitan iudicibus persuadere, vt medicum absoluerent: sed nullam illi habuit
cum Erasistratijs consuetudinem, qui in disceptando vehementes admodum sunt, dum nos do-
cent, quòd repletio non est morborum causa. Quis ergo amplius erit qui nos præterea vetet ci-
bo potuque repleti? cur quispiam nos ab incoctione auocat? cur non exercemur? cur victus
rationem qui suo confet ordine laudamus? Hæc omnia à nobis reiicienda sunt, quum ita ab Eras-
istrato didicerimus. Negligamus æstum, frigus, quemadmodum & vigilias, hæc enim primum pi-
tuitam gignunt & cruditatem. Facile autem cruditas negligi posset, quæ aliqua ratione nihil pos-
sit officere: nam neque ex cruditate febris oriri potest, omnes si quidem cruditatem passi febricitar-
ent: neque conuulsio, nam conuellerentur qui cruditatem passi essent: sed neque membrorum re-
solutio, nec quisquam morbus alius: eadem enim est eorum omnium ratio. Et proinde prædicare H
merito præclarum hoc Erasistrati inuentum possumus: atque eius admirari benignitatem, qui nos
ea vana superstitione, qua nos omnes tenebamur, liberauit, quæ que nostram vitam lædebat pluri-
mum. Ne igitur amplius timentes laborem, prohibeamus, quò minus quis se totam diem & no-
ctem exerceat: nec etiam ab æstiuo Sole quenquam abigamus: neque serui indumentis vtantur: neque
nobis calciamentis est amplius opus. Stultum enim est qd suspectum frigus habeamus, vel æstum,
vel laborem, vel vigilias, si hæc nos lædere nequeunt. Neque erunt mox hi increpandi qui se cibo
nimis replent, vel qui inebriantur, si vana ea est opinio quòd possint ex repletione agritudines
fieri. Cur ergo non delendi sint anti quorum tum medicorum tum philosophorum libri, qui cru-
ditates, repletiones, refrigerationem, æstum que damnauerunt? Cur Erasistrato aurea statua Delphis
non sit collocanda, & plurimæ illi gratiæ referendæ, qui hæc nos docuerit iusserit que, tanquam illi
qui præ tot viris gloriosis & raris primus veritatem adinuenerit: Neque enim Diocles, neque Polybus,
neque Hippocrates potuit vnquam huiusmodi rationes contra gelu & æstum, laboremq; & re-
pletionem inuenire, vt hæc omnia omnino negligamus. Secus præterea philosophis videtur.
Aristoteles enim, Theophrastus, & ante hos Democritus, & Empedocles, & multi præterea ex
minoribus philosophis, consulunt, vt ab excessibus caueamus: Solus verò Erasistratus noluit quic-
quam

A quam horum esse à nobis timendum. Est ergo ipse vt Deus adorandus. Ego autem quam liben-
ter hoc vnum, si possem, ab eo sciscitarer: at non possum, quum iam vita functus sit: si tamen viue-
ret, facillime nos forsitan doceret, à qua inquam re nobis cauendum sit. Ego enim si neque ab æstu,
neque à gelu mihi timendum sit, neque à labore, neque à crapula, neque à vigilijs, neque ab ira, ne-
que à mœrore, facile sperauerim me posse assequi propemodum immortalitatem. Et fortassis ne-
que verendum est, quòd me quispiam interficiat, vel sumpto veneno inteream: ab alijs enim omni-
bus quæ priores timere, nullus mihi videtur timor imminere, ab ijs siquidem omnibus opera Era-
sistrati ereptus sum. In reliquum ego neque balneum tanquam male administratum damnabo: ne-
que caput vel pedes cooperiam: nil amplius domibus in hyeme, vel indumentis calidioribus, erit
opus: non ciborum vel potuum moderatione, vel eorum quæ externa sunt. Horum itaq; omnium
gratia, Erasistratum vt Deum colamus.

Aduersus Herophilum, qui Nullam dari Causam censebat.

CAP. 4.

Sicuti autem nobis de Erasistrati sapientia, quam in suis præ se fert rationibus, mirandum est,
ita Herophilus de timore damnandus: qui quum de causis omnibus ipse multis & validis ra-
tionibus dubitauerit, demum illum inuenimus dicentem, Sic hominibus multis videtur. Hoc ve-
rò maximam videtur ostendere timiditatem, relicta ratione, hominum sequi opinionem. Ait igitur
ipse: An verò causa sit vel non, ne inueniri quidem potest: refrigerari autem, æstuarēq; ac cibo
impleri, quadam potius opinione constare videntur. Sed rationes illæ, quæ ex nominatione muta-
tione assumptæ sunt, caput hoc in dubium reuocarunt: & illæ præterea, quæ ex modo quo gi-
gnuntur ea quæ quomodocumque sunt, depromi solent: & hæc insuper, qua quaritur, si sit alicuius
rei causa, quæ incorporea existens, alterius corporis opifex sit: vel ipsa corpus existens, incorporea
rei sit effectrix: an etiam ipsa mota, moti, vel potius manentis: præterea an præsens præsentis, vel præ-
sens futuri. Et postea, vt ea omnia quæ ex ea partitione inuenta sunt, prosequutus est, quæ tamen ne-
queunt probari, tandem infer non esse rei alicuius causam aliquam. Ipse enim sic inquit: Aut causa
corporis incorporea est, aut corporea: & cætera quæ ex partitione recēset: Manifestum autem quòd
nullum horum sit: & proinde causa omnino esse non potest. At tu sophista generosissime non ani-
maduertis, quòd vniuersam hominis vitam subuertere potes modo eo argumentando in ijs etiam
quæ manifesto apparent. Nam quum videmus aliquid, sit illud quoniam vel ab ijs quæ videmus ali-
quid egrediens ad oculos nostros peruenit: vel ab oculis aliquid exit, quod ad id fertur, quod à no-
bis videtur: vel id quod à nobis exit, illi occurrit quod ab illis egreditur, & hæc mutuo se tangunt, &
ita videmus: vel neque ab illis ad nos, nec à nobis aliqua ad illa feruntur loco aliquo, sed sensus per
medium quasi per baculum, fit: Sed nullum istorum est, neque primum inquam, neque secundum,
neque tertium, neque quartum: vnum quodq; enim horum multifariam in questionem tra-
hitur: Vnde sequitur quòd non videamus. Potest & hoc idem alio modo probari, si di-
stinguamus: Aut tam id quod videt, quàm id quod videtur, corpus est: aut incor-
poreum est quod videt, corpus verò quod videtur: aut contra; aut vtrunque
incorporeum: ac deinde vnoquoq; horum demonstrato, quòd verum
non sit, inferat quispiam nos non videre. Potest & id ipsum alio
modo trahi in dubium, vt distinguat aliquis. Quòd si rei cu-
iusquam in nobis sensus excitetur, oporteat, quòd vel
quiescens moti sensum moueat, vel motum
quiescentis, vel quiescens quiescentis,
vel motum moti: mox autem
ostenso qd nullum
horum sit
ra-
tioni consonum, astruat
nos nihil vide-
re.

† significati uā
ipositione.

D

Tertia Classis.

nnn iiij

GALENI

GALENI IN PRIMVM HIPPOCRATIS
DE MORBIS VVLGARIBVS LIBRVM
COMMENTARII TRES

Hermanno Cruserio Campenfi interprete

Ab Augustino Gadaldino pluribus in locis emendati

COMMENTARIVS PRIMVS

Principium, quod in alijs impressionibus desiderabatur à Nicolao Machello
Medico Mutinensi latinitate est donatum.

ARGVMENTVM

Liber Hippocratis legitimus, in cuius prima parte Ausrina squalida
ac veluti nebulosa Tempestas describitur.

On hoc quidem libro Hippocrates Cousagere instituit de proprijs
cuiusque regionis morbis, sicut sanè aliàs non nunquam, quod fere sermo ipsius
omnis sit de morbis qui Epidemii id est passim grassantes nominantur:
Qui ab Endemii. i. regionalibus sic differunt, quod hi quidem per aliquod
tempus aliquam regionem peruadant: hi vero incolae, ac si cognati es-
sent, nullo non tempore comitentur. Igitur in libro de aquis, aere, & lo-
cis, regionales agritudines docet, quae per singulas habitationes fiat: hoc
autem libro Epidemiorum agritudines, quae per aliquod tempus passim
vel ciuitates vel nationes totas adoriantur. Et consuevit quidem ambo
haec agritudinum genera & communia & passim grassantia nuncupa-

re, caeteras verò omnes *αποειρημεν*, i. dispersas, scilicet quae non communiter multos, sed seorsum
vnum quemque,prehendunt: nam sapius graeci *απειρεν* pro dispergere & abinuicem separare vsur-
parunt. Et ad eum modum Thucydides de iuuenibus ait, Vere autem alij in alia ciuitatis parte di-
persi perierunt. Horum autem morborum sicut generatio, ita & causa communis. Cum autem tres
sint causae à quibus morbi auspicantur, vna quidem in ijs quae offeruntur: altera verò in ijs, quae fiunt:
& tertia in ijs quae extrinsecus incidunt: per vnamquamque sanè communes morbi fieri consueue-
re, ac praesertim quidem per affectum aeris nos ambientis. Non enim frequenter accidit vt per in-
gestos cibos morbus communis ciuitatem, vel nationem, vel exercitum peruadat: sicut neque per cō-
munestum occupationes, tum labores: At continens nos aer si immoderatus calefiat, vel frigescat,
vel humefcat, vel liccescat, corporum symmetriam, quae sanitas est, confundit, inturbat, ac cor-
rumpit. Alijs enim caulis neque omnes simul obuiamus, neque integrum diem subijcimus, sed aer
solus extrinsecus omnes ambit, & inspiratur. Non enim fieri potest, quin corporum animantium
temperaturae eum eius permutatione afficiantur ac permutentur. Et propterea, vt Hippocrates
ipse docet, || vere quidem sanguis, humorum temperatissimus, in bene temperata constitutione
abundat: hyeme pituita, frigidissimus humor, in frigidissima tempestate: sicuti flaua bilis, calidissi-
mus humor, in calidissima hora: & reliquis scilicet bilis atra autumno, peruisis in aestate duobus
succis, scilicet sanguine & pallida, quae etiam flaua bilis nominatur. Sic demum etiam morbi pro ra-
tione vniuscuiusque tempestatis fiunt, similitudinem habentes cum natura succi exuberantis. At si
per dictarum tempestatum appellationes dicti generarentur succi, nunquam vtiq; fieret, vt à sua tem-
peratura aliquando degenerantes, alios generarent. Quia verò vnaquaeque pro ratione suae temperatu-
rae ac non propter nomen, praedictos succos auget, necesse est, vt quando ambientis nos aeris tempera-
tura permutatur, permutetur etiam succi, sicut ipse dicebat in aphorismis: || In tempestatibus si eadem
die

de Nat. hum.
cō. 1. l. 32. 33.
34. 1. 31. h.
Et 32. a. b.

3. Aph. 4. Exr.
ord. 10. c.

A. l. r. f. 1. d. 1.
c. 8. 30. c.

A. l. r. f. 2. d. 2.
su. c. 1. 30. f. e.

A die nunc quidem aestus, nunc verò frigus fiat, morbos autumnales expectare oportet. Sicut, cum
singulae tempestates propriam temperaturam seruabant, pro suarum naturarum ratione morbi
creabantur, ita si praeter naturam permutentur, ad constitutionis amulationem morbi fiunt. Cur
igitur in vnaquaeque tempestate non omnes vno & eodem morbo capiuntur? Quoniam sanè non
parum ab inuicem distant & per connatas naturas, & per aetates, nec non per viuendi formas. Quo-
circa hic quidem facile cedit malitiae temperaturae praesentis tempestatis: alius verò quam multum
repugnabit: alius verò laedetur omnino nihil: alius verò per malam viuendi rationem prius mor-
bo occupabitur, quam tempestatis sentiat laesionem. Nam, sicut cum ab ambiente laedebatur, tali
agritudine capiebatur, quae illius temperaturae responderet, ita fiet, vt agrotet pro delicti ratione,
quod committitur in viuendi forma. Haec igitur quicumque nouit, non solum qui in singulis
tempestatibus emergunt, morbos praedicet, sed & victus ratione immoderatis circumfusi aeris sta-
tibus contraria admolenda, ne existant prohibebit. Neque enim obscurum est, quin si commo-
da temperatura primorum est sanitas, eam aeris corrumpet intemperies: conseruabitur autem à
contraria viuendi ratione. Quod fit, vt cum hos Quintus male tum Aphorismorum libros inter-
pretetur, in quibus ad hunc fere modum scriptum est: || De anni temporibus, si quidem hyems sicca

Hucusque
deerat.

3. Aph. 11. Ex.
ord. 20. b.

B & aquilonia fuerit, verò pluuiosum & austrinum, aestate febres acutae & lippitudines existant
necesse est, & dysenteriae. Asserit hoc enim Quintus, nulla habita causae ratione, sola perspectum
esse experientia. Vbi primum in eo offendit, quod illorum, quae haec in aphorismis Hippocrates
docuit, causas ipse ille rursus in libro De aqua, aere, & locis, scripserit: Deinde, quod partem vti-
lem praeterijt doctrinae. Nam interpretum sunt virtutes duae haec, vt & libri seruent sensum, & com-
mentariorum suorum lectores, quae conducunt, doceant. Vtrunque autem Quintus, dum mor-
bos vigentes cum ambientis nos aeris non coniungit statu, corrumpit. Vult verò haec Hippocra-
tes coniungi, quando incognito incommodo, quo nostrum corpus aeris afficit intemperies, ne-
queamus neque prauidere futuros morbos, neque occurrere orientibus, aut qui iam inuaserunt
curare. Quippe caeterorum etiam cunctorum, qui sunt praetermissi, statuum hac ratione vim ipsi
inueniamus. Quam ob rem qui lectionem librorum De morbis vulgaribus magno sibi studeat
ad artem emolumento esse, huius magnopere intererit, ante omnia euoluisse librum De huma-
na natura, & De aqua, & aere, & locis: Ad haec eos aphorismos, in quibus egit de anni temporibus,
& facultatibus frigidorum, calidorum, siccorum, & humidorum statuum. Requiritur praete-
rea Praesagiorum lectio. Quae enim in citatis à nobis libris docuit, haec doctrina, quam in libris De
vulgaribus morbis tradidit, subsequitur: Primum quod calidi, frigidi, sicci, & humidi symmetria pri-
morum sit corporum sanitas: Alterum, quod ver, dum suo temperamento constat, sit tempera-
tissimum, quae causa est, cur in eo abundet sanguis: sicut vltra modum calida & sicca aestas: hyems
humida & frigida: inaequali autem autumnus temperamento, in quo dominatur liccum & frigi-
dum: & quod singuli in illis singulis humores vigeant, vt paulo ante dixi. Iam tertium & quar-
tum in illis libris declarata sunt, vulgariū esse causam morborum aerem, in libro De natura hu-
mana: in Praesagij signorum, quorum vltimij futura praescimus, quae cuiusque tum in qualitate
tum in magnitudine sit vis. Atque te, quicumque in praesentem lucubrationem incidis, omnia vo-
lo, quae commemoravi, expedita memoria & prompte teneas, vt ea quae à nobis dicentur, asse-
qui valeas facilius. Prae caeteris commentarium De aqua, aere, & locis, lectum velim potissimum,
vt cognoscas, quibus haec libris ipse Hippocrates tradiderit. Et nos genera confirmabimus mor-
borum, quos diximus, ab Hippocrate sic distinctorum: qui morborum quidem vulgariū ae-
rem esse causam asserit: Cuius in libro De natura humana haec sunt verba: || Morbi vero sunt,
partim à victu: partim à spiritu, cuius attractione viuimus, proueniunt. Vtrosque hoc modo
distingues. Vbi multi vno morbo homines corripiuntur eadem tempestate, causam illi attribue-
re debemus, quod est maxime commune, & quo praecipue omnes vtimur. Id autem est, quod re-
spirando attrahimus. Tunc enim victum cuiusque nostrum nequaquam in causa esse manifesto
constat, cum morbus omnes iuxta attingit, tamen iuuenes quam senes, tam foeminas quam viros,
perinde vinum ac aquam bibentes, tam qui mazam quam qui panem comedunt, tam qui pa-
rum quam qui multum laborant. Ergo non fuerit victus ratio in causa, cum homines quoquo
victu viuentes in eundem incidunt morbum. At vbi diuersis eodem tempore morbis homines
afficiuntur, suus cuique victus sine controuersia causa est. His verbis caelum constituit, non vi-
ctum esse vulgariū omnium causam morborum. Potest tamen interdum efficere morbum vni-
uersalem hauius aquae infectae: quod quidem memoriae proditum est in castris accidisse: Itidem
ob loci naturam, vbi cuncti eodem loco castrametati commorabantur: Interim cum ex barathris
Charonijs, quae vocant, venti spirant frequentes. Hi igitur, quia aerem contaminant, morbos ge-
nerant, ac in superiore oratione comprehendunt. Porro qui à cibo proficiscuntur, & potus, tum
in frequentes, tum cogniti sunt facillimi. Quare in libro De natura humana b. causam eius quod
multis est morbis commune, communissimam appellauit: in libro De aere, aqua, & locis, qui sic
generantur morbi, *αερος* hoc est vniuersales, vocauit, adeoque haec eius sunt verba: || Annun-
ciare autem poterit, qui quoque tempore procedente & anno, vniuersales morbi ciuitatem tene-
bunt,

A de Nat. hu.
com. 2. l. 7. &
2. 7. 182. b.
B. Gra. legi-
tur τὸ ἀγρὶν
τὸ κοινὸν τοῦ
λοῦ νοσήμα-
τιν. Vt vertit
interpres. Ar-
bitror aut vel
intelligendū eē
de multis mor-
bis qui indiui-
di sint ac sub
vna spē consti-
tuti: vel pro vo-
σθήματιν legē-
dum esse νοσή-
ματα, ac ita
uertendū esse
causam morbi
qui multis est
communis.
C de Aere, a-
qs, & locis ca.
1. 2. 2. d.

de Aere, aquis, & locis. cap. 2. 1. 1. f. Ibidem. g. Ibidem. ca. 3. 3. b.

bunt, seu aestate, seu hyeme. Et non multo post: Hi morbi sunt his vernaculi: & si quis vniuersa- E
lis irruat morbus ex temporum anni conuersione, sunt hi illius quoque participes. Et paulo mox: 2
Viris hi morbi peculiare sunt: & extra ordinem, si quis dominatur ex immutatione communis 3
morbus. Deinde inferius: Hic illis est collatiueus morbus aestate simul & hyeme. At verò nec 4
hoc te velim latere in superioribus capitibus, quod item in certis dixit alijs libris Hippocrates, qui 5
perpetuo tenent locum quempiam, qui quidem ενδημοι id est publici, vocantur, eos item ex il- 6
lorum esse genere, qui multis communes sunt, vt pestis quoque: nam & hæc in communibus 7
morbis est. Quod quidem ipsum ille in libro De ratione victus in morbis acutus aperte indicauit 8
his verbis: Cum enim nullum commune genus pestilentis morbi vulgetur, sed dispersi, diffimi- 9
lesq; inter se sint morbi, hi quam reliqui vniuersi, maiorem multitudinem perimere solent. Itaque 10
pater ex vulgarium morborum esse genere eos, qui malignissimi sunt, & pestilentes appellantur. 11
Vulgares verò de genere sunt popularium & vniuersalium, qui morbis dispersis e regione op- 12
ponuntur. Hæc ille his nomina posuit. At pestes appellant omnes homines, sciuntq; exitiales mor- 13
bos esse. Et verò etiam ad deos sæpe referunt, de curatione earum consulentes. At verò non hoc 14
tantum loco verbum vulgari (hoc est ενδημοειν) scripsit, sed in Prasagijs etiam, vbi ait: Morbo- 15
rum item qui semper vulgantur, ortum, ac temporum anni statum, sedulo obseruare oportet, nec 16
anni temporis ignorare statum. Adeoq; in ipsis vulgarium morborum libris interim illum dice- 17
re audias: Vulgabatur autem etiam dysenteria aestate plurimæ: Aliquando verò, Alia febrium F
genera vulgabatur: Item, Etenim hic morbus satis vulgaris erat. Hoc nomen επιδημοι (id est 2
publice grassans, nos vulgare semper appellamus) quibusdam in exemplaribus scriptum quatuor 3
est syllabis, quarum constat postrema ex μ & ο & ν: In alijs quinque, ex μ & ι, & altera syllaba quæ 4
ultima est, ex ο & ν. Horum oportet ad ea quæ post dicentur, meminisse: tenendumq; quosdam mor- 5
bos inuadere multos in communi, qui scilicet communes appellantur: quosdam separatim, quem- 6
libet, quos σποραδικως, i. dispersos nominantur. Inter communes alij publici sunt, quos vocant 7
ενδημοις Græci: alij vulgares, qui ab illis tum επιδημοι, tum επιδημοι vocantur: tã enim quatuor, 8
q; syllabis quinque, vt diximus, & scribunt & enunciant. Horum perniciosissimi quiq; pestilen- 9
tes vocantur, qui perinde ac totum vulgarium morborum genus, ex cœli statu proficiscuntur. Atq; 10
etiam pestilentes non nullas tempestates descripsit, vt eas, de quibus in tertio libro tractatur, eo qd 11
& genere vulgaris est morbus pestis. Atq; hæc quidem prius explicauisse, quam reliqua enarra- 12
rem sigillatim, operæpretium esse duxi: quò me nunc tandem conuertam, si vnum modo hoc præ- 13
monuerim, id quod in multis iam à me libris conscriptis dixi, vbi illos, qui student artem medicam 14
perdiscere, vt se in singularibus, quæ sensu apprehenduntur, exercitent, cohortor, vt ea quæ ante di- 15
dicerunt in vniuersum dignoscant. Quæ quidem singularia autumant Empirici vniuersalis con- 16
stitutionis esse principium: illaq; tandem asserunt vera præcepta esse, quæ constituuntur ab expe- 17
rientia. Nobis multo aliter, adeoq; numerosa præcepta inuenta esse ratione videntur: quorum ta- 18
men de veritate iudicium facimus, prout stabiliuntur ab experimentis & fidem accipiunt. Nam 19
sic quidem, et si quæ inuenta ratione ac demonstrata sunt, de se, quid magnitudine Sol à Luna 20
distet, his credamus, tamen, cum ab sensibus multis alijs, quæ geometricæ docent rationes, & ab 21
eclipsibus singularibus confirmantur, fidem habemus maiorem. Quando igitur ab experimentis 22
singularibus comprobata, quæ per geometriam demonstrantur, accipiunt maiorem fidem, hocq; 23
eam fidem stabiliuntur firmitus, longe magis quæ ex medica disciplina sunt in vniuersum inuenta, 24
singularibus sunt probationibus constituenda. Quæ obseruari nos in libris vulgarium mor- 25
borum docebitur.

de Victus rat. f. morb acut. c. 6. 1. 1. 9. 7. 109. a

in Prog. c. 6. 3. t. 38. 4. 212. a

1. Epid. c. 6. 1. 1. 66. 3. 114 c. 3. Epid. c. 6. 3. 1. 64. 3. 145. g

† Græci cod. ha-
bet βαλδακας,
δεννοτιοισι.
vt veruiter
pres. Ex qui-
bus verbis se-
qui videretur
lenes imbres
feri solere, cū
spirat Ausfer,
cū tamē ve-
hementes, ac
confertos im-
bres quandoq;
etiam videan-
tur flante au-
stro: vt etiam
apparet i prin-
cipio 2 Epidemio-
riorū. Arbi-
tror itaq; legē
dum esse βαλ-
δακας εν νο-
τιοισι. i. leni-
ter spiratē Au-
stro: quo etiam
modo videtur
legisse Gale-
nus in commē-
to, qui hoc ad-
uerbium βαλ-
δακας opposi-
tū esse ad-
uerbis αβρο-
ας et λαβρο-
ας & σφοδρως.
et 3. Epid. sect.
1. com. 1. pag.
108.

PRIMA TEMPESTAS

IN Thaso, Autumno, circa Aequinoctium, & sub Vergiliis, Pluuia erant multa, continentes, & le-
nes, vt cum spirat Ausfer.

Ad vulgarium morborum disciplinam, cognitionem quoque loci, infra ostendam magnope-
re interesse. Nunc verba ipsa auctoris sunt explananda, quæ sic habent: Circa æquinoctium & sub
Vergiliis. Nam cum bina æquinoctia, bina item Vergiliarum sint significationes, virum illorum
dicat, adiecto sermone autumno, significat. Fit enim vere alterum, atque eius hoc est principium
ad nostrum tractum: quemadmodum etiam finitur prorsus sub Vergiliarum ortum: Alterum
autumno æquinoctium fit, & Vergiliarum occasus, quas appellant Græci tam plurali numero
πλειάδας, quam singulari πλειάδα. Occidunt autem Vergiliæ ab æquinoctio autumnali diebus
circiter quinquaginta. Neque hoc nos præterit, fieri omnibus eodem tempore in plagis tum
æquinoctia, tum solstitia: cum exortus syderum, & obitus varient ita, vt suum, quæque habeat re-
gio: qui ppe ijs tantum, qui sub eodem vertice habitant, syderum communes & ortus sunt & occa-
sus. At vocant ferè, quod ex multis constat stellis, Sydus, græce ασροι: verbi gratia, Taurum totum,
vel aliquam eius partem, vt Hyadas, aut Vergilias. Est tamen cum singulari stellis, sydera appellat.
At non quod est constat ex multis stellis (hoc est αστρα) id appellant, cæterum semper hoc de-
mum modo sydus: Vnam vero quanq; solam non tantum stellam, vt dixi, sed & sydus, vt Arctu-
rum.

Arum, Caniculam, Luciferum, Hesperum. Atque est ad omnem propositam disputationem cum
primis necessarium, vnaquaque in regione, vbi obire medicam artem instituitus, cuiusque per-
spexisse syderis emerfus, occasus que: quia tempora ab his anni circumscribuntur. Exempli gra-
tia: Veris in Helleponti parallelo est initium, quod id temporis est æquinoctium: & finis, Ver-
giliarum ortus, qui item principium est æstatis: Sicuti Arcturi ortus, finis æstatis: principium ve-
rò autumnii, qui ad dies duodecim æquinoctium autumnale antecedit. Iam Vergiliarum occa-
sus & hyemis principium, & finis est autumnii. Porro non caret admiratione, & est inuestigan-
da causa, cur sit præteritus in sermone stellæ ortus illustrissima, qui in æstatem incidit, Caniculæ
vocatæ à Larinis, à Græcis σειριου. Hanc aliqui, nomine abutentes totius syderis, Canem etiam
nominant. Atqui Cani vniuerso syderi est nomen: stella verò quæ in eius est mandibula, Canicu-
læ: quam recte Anticanem, non Canem appelles. Cuius quidem stellæ ortus Oporæ quam vo-
cant est principium. Atque in septem tempestates qui annum distribuunt, æstatem ad Canis vs-
que exortum protendunt: Ab hoc ad Arcturi ortum, oporæ. Atqui ijdem hyemem in tres par-
tes dissecant: Cuius, sub solstitium tempus, medium constituunt: de extremis duobus, primam,
Sementem: postremam, Φουαλιαν, quod est inferendi tempus: nam hoc illi pacto appellant ista.
Et quidem in libro De septimanis, qui Hippocratis nomen præfert, in septem partes diuisum
annum inuenias: ita vt autumnus & ver integra constent & indiuisa: diuidantur autem in par-
tes tres hyems, & in duas æstas. Ac est illa quidem etiam utilis partitio, vt in progressu sermonis
patebit. Vtilis porro & in quatuor tempora sectio, vt & ipse prius Hippocrates docuit, vbi de
exuperantia humorum, & de morborum generibus agit, & quæ ista ambo præcedunt, de aeris
temperamentis: quorum differentia sunt quatuor. Etenim vt maxime bifariam, quod intercedit
tempus inter Vergiliarum ortum & Arcturi, diuidas, nihilo minus omni est communis nimia
ficcitas: vt etiam hyemim immodicus algor & humiditas, quamuis in tres partes diuidas. Atque ita
temperamenti magnæ differentia, quas recte generales appellaueris, annum diuidunt in qua-
tuor tempora, genere inter se aut specie differentia, vtcunq; tibi appellare visum sit. At ho-
rum si differentias singulas in maius & minus feces, in duas tibi æstas, in partes tres hyems distri-
buetur. Quæ anni temporum diuisio ex spacio ipsorum efficitur. Est enim inter Vergilias & Ar-
cturum tempus, mensium quatuor. Plurimum etiam quam quatuor, quod inter Vergiliarum oc-
casum & æquinoctium vernum interest. Veris autem tempus, ne habet duos quidem solidos
menses: quo factum est, vt iure indiuisum permanerit. Hinc etiam autumnii erat tempus, vcris
maius, quod in menses duos extenditur: hoc tamen magnitudine longe ab æstatis tempore &
hyemis vincitur. At mihi hæc semel iam dicta sint, quæ ego ad omnia, quæ sub hæc dicemus,
memoria velim teneri, quo promptius ad omnium nationum menses, qui alijs alij sunt, transire
queas. Nam si ijdem sint apud omnes, nullam Hippocrates faceret, neque Arcturi, neque Ver-
giliarum, neque Canis, nullam etiam aut æquinoctiorum, aut solstitiorum mentionem: sed tan-
tum diceret, In Macedonia, verbi gratia, initio mensis quem Macedones Dion appellant, eiusce-
modi fuisse statum in temperamento aeris. Nunc quia Dion solis est Macedonibus clarum, con-
tra obscurum Atheniensibus cæteris que mortalibus: volebat autem omnibus nationibus iuxta
prodesse Hippocrates: non potuit melius, quam neglectis mensibus, solum scribere æquino-
ctium: Est enim æquinoctium, vniuersale: at menses, singulis gentibus sui. Qui ergo Astrono-
miæ imperitus est, hunc cælatum nolim, ipsum haudquaquam obsequi Hippocrati, ad illam ob-
prædictorum vsu cohortanti. At quia esse humanitatis videtur, vel istis præsto esse, faciam, vt
quantum res facultatis est habitura, præscribam auxilium: cui si attendere animum velint, ex cun-
ctis quæ refert Hippocrates, fructum capient. Age diuidatur in quatuor tempora annus pro æ-
quinoctiorum & solstitiorum ratione: si hic semel virum rogaueris versatum in Astronomia, qua-
tuor hæc partes quos nam in menses incidant, mox his perceptis poteris, vbi de reliquis singulo-
rum syderum significationibus sermo sit, assequi. Vt, verbi gratia, si iam cognoscas in principium
mensis Dij autumnale incidere æquinoctium, videbis solstitium brumale fore ab hinc menses
ferè tres, initio mensis † καθ' εαυτὸν ὀφρατος appellati, † nam hoc nomine denotatur apud Mace-
donas: vernum æquinoctium principio Artemisii: sic æstiuum solstitium initio Loi. Nam in
principijs mensium, quorum meminimus, æquinoctia & solstitia fiunt apud Macedonas, qui isto
pacto & numerant & appellant menses. Hæc si perceperis, ac insuper ante autumnale æquino-
ctium duodecim ferè diebus orti Arcturum didiceris: Vergilias verò occidere post dies circiter
quinquaginta: scies quoto mensis cuiusque anni die vtrunq; sydus exoritur. Obseruabis etiam,
si sequi Hippocratem velis, quæ acciderit aeri temperamenti mutatio. Cæterum non sunt pro
Lunæ ratione menses subducendi, quod multis iam Græciæ ciuitatibus est solenne: sed pro ratio-
ne Solis apud omnes vrbes antiquiores, & nationes complures, numerantur. Et Romani vni-
uersum annum in menses duodecim dispersiunt, quorum est vnus duodevtriginta dierum, quem
à solstitio brumali numerant alterum. Ipse verò primus post solstitium quem totius faciunt ani-
ni primum, vnum supra triginta assumit. Idem tertius post solstitium: nam & hic dierum est
triginta

† Forte καθ' εαυτὸν ὀφρατος, quia sit finis anni.

sunt. Ostendit enim per verbū *δυναστεύειν*. i. dominari, nomina hæc non esse eius, qui vere aut modo tempore spirat: nec ei, qui pluribus quidem diebus, sed imbecillus est, hoc se nomen tribuere. Iam de temporarijs austrinis & aquilonijs ventis accipe, quæ dicat. ¶ Temporariæ autem tēpeltates, aquiloniæ quidem corpora densant, contendunt, roborant, & reddunt coloratiora, auditum iuuant, alios exiccant, oculos mordent, & si pectus dolor aliquis obsederit, eum augent: Austrinæ remittunt corpora, & humectant, auditum obtundunt, caput grauant, & vertigines creant, & oculis atque corporibus difficilem motum efficiunt, & alios lubricant. Porro prodita sunt ab eo in Aphorismis & alia, de natura temporum, & conuersione inter se subita: quorum singula suo loco citabimus. Hic sat erit, si didicerimus primas elementares statuum virtutes ab ipso esse Hippocrate proditas. Quarum vestigijs in quibusuis qui inciderint statibus, nos via oportet & ordine progressos inuenire, cuiusmodi impendeant morbi, & quemadmodum eis sit occurrendum: aut si iam inuaserint, qua ratione curandi. Hic scilicet huius est commentationis maximus fructus. At in elementis horum locus est, qui etiam ad prouidendos morbos non nihil coindicat: ut item natura vniuersusque ætas, vitæ fors, victus ratio. Ostensum autem ab eo est dilucidè in libro De aqua, aere, & locis, qui cuique regioni frequentes sunt morbi. Poteris itaq; hinc, quam ob rem aeris nimium frigidus & humidus status morbos, prout postulat ipsius natura, ab eo osteasos parturus est, simile indicium sumere à loco, ac ab ætate, natura, vitæ institutis, & victus tota ratione. Etenim qui & natura sunt frigidi & humidus & externis circumstantijs, facilius morbis, quos humidus & frigidus status parit corripientur: contrarij, ægrius. Si igitur plaga humida & frigida per se talem statum habeat, morbi generabuntur facile ei statui familiares, faciente ad hoc etiam plaga. Quemadmodum sanè rursus si aliquando calidior fiat & humidior status, qualem in secundo de vulgaribus morbis libro descripsit in principio: ¶ Pluebat, inquit, per æstum largo imbri assidue. Interest certe ad didiciorum putridorum generationem morborum aliquantulum ipse locus, præsertim si vtrinque in temperatus sit, calidior scilicet, & humidior. Referet etiam, si alterutra parte intemperatus sit, ut Cranon, in loco concauo sita & meridionali: vnde maxime morbis putridis, ut carbunculis, infestata est: atq; præter cætera incommoda, auersa est etiam à ventis aquilonijs, ventorum subiecta tranquillitibus; quas *υνεμίας* appellant Græci. Atq; Cranon huiuscemodi est. Thasus aliter comparata est, exposita est enim ventis aquilonijs & frigidis, Thracia ex aduerso. Vnde cū ad austrina spectaret totius status, adiunctosq; haberet squalores, sua sponte quidem resistebat statui locus hic: qui certe si meridionalis & in conualli esset, pestilentissimus ei fuisset hic status. ¶ Pluuiæ erant multæ, continentes, lænes. Tribus modis pluuiæ multæ fiunt, interim ob ipsum imbrem confertim decidentem: interim diuturnitate temporis, licet guttatim tantum singulis diebus decidat: interdum ambobus coniunctis: quorum habes omnium in libris de morbis vulgaribus scripta exempla. Primi modi statum quem auspiciatur in hunc modum: ¶ In Thaso ante Arcturum pluuiæ erant multæ. Significat enim has fuisse magnas multitudine pluuiæ confertæ. Alterius modi exemplum id est, quod modo est dictum: ¶ Pluuiæ multæ, continentes, lænes, nam aquæ erat collecta multitudo, propterea q̄ longo tempore perpetua pluuiæ esset, & non prorsus larga vno tempore. Tertij modi exemplum est, quod in initio libri secundi de vulgaribus morbis proditum est: ¶ Pluebat per æstum largo imbri assidue. largum enim cum superiore modo conuenit: assidue, cum secundo. Sed illos status alias explicabimus, suo vtrunque loco. Is verò, de quo sermonem instituiimus, qui incidit intra æquinoctium autumnale & hyemis principium, imbrem, quandiu vigeret, lænem habuit, vt est ab eo dictum: quod oppositum est his, confertim, large, vehementer.

2. *Hyems Austrina.*

Non se latuisse finem esse Autumni Vergiliarum occasum, quem nomine breui Vergilias appellat, non obscure indicauit, Nam postquam ante dixisset circa æquinoctium/addidit & sub Vergilias: scripsitq; deinde/hyems austrina/quasi nullum intercefferit peculiarem requirens declarationem tempus, sed coniuncta sit cum Vergiliarum occasu hyems.

3. *Parui Ventis Aquilonij.*

Paruos, inquit, ventos fuisse hyeme: q̄ si in natura sua hyems constitisset, omnino fuissent magni. At q̄z ijs hoc duplici nomine accidat, vti & nunc parui videantur fuisse, cum sua ipsorum magnitudine, tum temporis prolixitate. Spirant enim diebus paucis aquilonij, atque hi non vehementes: cum habere hyems magnum aquilonem, & longo soleat tempore.

4. *Squalores.*

Tempestatem iusto sicciorem appellauit parum vilitate *δυσμυδν*. i. squalorem, cum soleamus nos non simpliciter sicciorem, sed extreme siccam ita nominare. Qui autem fieri potuit, aut cui probatur eo siccitatis deuenisse hyemem, vt iuxta ac æstas squalidam terram redderet: Neque enim eiuscemodi

A eiuscemodi fiat in vere status, cui nunc fuisse assimilem omni ex parte hyemem dicit.

5. *Omnino Similis Veris Hyems fuit.*

Sicciolem quidem, quam eius natura postulare, hyemem ait fuisse, non tamen æque siccam atque æstatem. Itaque squalorem, quem esse nuper diximus improprie vsurpatum, accipere par est non absolute hoc loco esse ab eo dictum, sed ad aliquid, sicut formicam magnam aut montem paruum. Nam vt hyems erat in præfenti, non simpliciter squalida, quemadmodum nec magna formica est magna simpliciter, sed vt magna formica, quæ sanè paruo etiam est monte minor: nec nõ hyems squalida, est humidior æstate: Sicut hyemem præsentem comparando ait: Omnino similis veris hyems fuit.

6. *Ver Austrinum, Frigidum, Parua pluuiæ.*

Videtur quidem dixisse ver austrinum, non quin omnino in eo fuerint venti aquilonij: sed q̄ paucissimi initio, atque adeo pauci, vt temporis illius statum totum austrinum appellaret.

7. *Æstas ferè tota erat Nubilosa, Nihil pluit: Et sic pauca, parua, sparsim spirarunt.*

Siquis, quæ dixit de æstate, omnia colligat, dicat et hanc austrinam simul ac squalidam fuisse.

8. *Cum esset autem Totus hic status austrinus & cum squaloribus.*

Non quin aliquando pluerit toto anno, dixit cum squaloribus, sed q̄ quam paucissime. Nam dempto primo tempore ab æquinoctio autumnali, vsq; ad Vergilias, quicquid successit temporis, satis caruit imbribus. At *ἀργωγν* Hippocrates aeris appellat statum. Quare si verum est cū aere simul alterari animalium corpora, per imbres fient humidiora, per squalores sicciiora. Et cum videntur calores, caput erit firmum: cum frigora, erit ipsum quidem leuissimum, cæterum thorax & pulmo laborabunt. Vnde quæ corpora commemorato statui, qui propolitus nobis est, mediam obtinenti naturam inter serenum omninoq; clarum, & pluuiosum, assimilantur, medium statum habebunt temperamentum: quem mihi nubilosum, da, vt appellè. Nā hoc aeris statu existete, constitutoq; simul alterari corpora nostra, atq; assimilari huic, quo euadat sermo clarior, nihil fuerit causæ, quin statum in ijs genitum appellem veluti nubilosum quendam. Vt igitur cum hyems suum seruet temperamentum, non potest non generari humor frigidus & humidus, pituita: ætate contra

Calidus & siccus, pallida videlicet bilis: Ita cum nubilus sit aer, aliquis dominatur humor, in pituitosis quidem naturis nebulosa ac nubilosa, vt ita dicam, pituita: in biliosis verò, nebulosa ac nubilosa bilis. Etenim semper aliquid è corpore nostro vaporosum emanat: sed in siccis statibus plurimum, in humidis paucissimum. Atq; cum in corpore acruatum hoc sit, similem reddit nebulæ & caliginis innatum nobis spiritum. Emulatur enim in ambiente animantes aere spiritum vapor. Vnde hic dubitemus dicere, in tali statu talẽ generari inlitum nobis spiritum. Atqui vbi eodem tempore duo hi affectus, aut nebulæ aut caliginis accidunt, vt & attollatur & stipetur, alba efficitur nubes: nam quando planè vacat humiditate aer aquilonius, nequeat constitui vnquã nubes. Efficitur ea aut splendida aut atra, causa raritatis vel spissitudinis. Ac rarefcens nubes in se solis lucem suscipit, quo fit, vt splendet, illustrante videlicet eam solis splendore, quale in corporibus pellucidis cernas. At si constringatur nubes condenseturq; quia nullus est solis luci transitus, atra merito hæc apparet, non aliter ac nocte ipse aer destitutus lumine solari. Sanè videtur manifeste in terram subinde nebula decidere, qui ros appellatur: Interim supera petere planeq; nubes fieri vel candida vel atra: Candida, vbi intra se totam radios admittat solares: Atra verò, cum eos planè excludat: Medios inter hos colores nubes pro quantitate splendoris, qui ipsis admiscetur, accipiunt.

D. Sed videbitur forsitan hic sibi sermo minus constare, eleuari in altum dicens humorem & cõspisari. Sustolli enim caloris opus est, frigoris cõspisari: non potest porro idem simul esse & calidum & frigidum. Sed si ipsum animaduertas, qui supera petit, vaporem esse calidum, atq; eius gratia in sublime subuehit: frigidum autem esse aerem, qui vaporem excipit: delines dubitare, qui fiat, vt simul & sursum feratur & constipetur. Nam vt sustollatur, sua sponte habet: vt cogatur ac constringatur, per excipientem aerem, qui quo erit frigidior, hoc ascendentem nebulam cõspissabit magis ac coget. Vbi itaque nec calfacit magnopere aer, nec perinde refrigerat, eleuata nebula necessario in eo commorabitur talis, qualis erat à primo: euadetq; planè per se candida nubes, vbi à solis creatur splendore: media verò inter albam & nigram, quando eam sol non vnde quaque irradiat. Proinde noli mirari, qua de causa animantium corpora huius aliquando cœli similem habeant intus affectionem: quin potius crede dicenti Hippocrati, ¶ Austrum auditum hebetates, caliginosi, caput grauant, pigri, dissoluentes. Persequitur enim his verbis corporis vitia, quibus est obnoxium in austrinis statibus. Vnde vt hæc/caput grauant, dissoluentes, & pigri/ad ea quæ ab Austro parantur in corporibus nostris planè referuntur: ita est censendum, caliginosum esse dictum, vt indicet eam quæ ab illo in nobis coaceruatur, & non aeris caliginem.

Ante

3. Aph. 17. Ex. ord. 23. c

2. Epid. sect. 1. statum in principio.

Sup. 101. h. t. 1. * *μαλθακός*.

1. Epid. cõ. 2. u. 60. 3. 113. c

Sup. 101. h. t. 1.

* *μαλθακός*.

2. Epid. sect. 1. statum in principio.

* *μαλθακός*.

3. Aph. 5. Ex. ord. 20. c

9 *Ante ver ex priore celo, quod huic subcontrarium fuerat, aquiloniumq, Paucos Ardentes febres corripuerunt, eosq, admodum stabiles, Paucisq, Sanguis erupit, Nec ex his peribant.*

Non fuisse aquiloniam tempestatem ante ver diurnam hinc constat, quod nuper totum temperamentum vocauerit austrinum: non ita dicitur, si multos dies Aquilo spirasset. Attamen cum aer fuisset vel paucis diebus aquilonius, corripuerunt paucos morbi ardentes, atque hi admodum leues, & qui statim confisterent: ait enim eosq, admodum stabiles. Scribunt autem alij πᾶν εὐσταθῆ, alij Ionice εὐσταθῆ, in aequali tenore & nullo periculo coniuncti. Ad hæc paucos ait sanguinis eruptionem habuisse: quod vehementibus erat febribus ardentibus peculiare, vt etiam delirare, & mori. At ista ijs, quæ tum vigeant, non erant adiuncta, sed cum moderatissima fuerunt, tum minime multos inuaserunt: quod vehemens & quasi germana ardens febris à flaua bile, quam quidem etiam pallidam vocant, sit oriunda. Hanc, vt ostendebamus, in proposita tempestate superioræ ætate tantum habebant qui natura erant biliosa: eamq, non multam, nec postea, eò q, cum humidus ante dictus esset status, etiam atque etiam caliginosior ac nebulosior euaderet. Optimo ergo iure pauci in ardentem febrem inciderunt, qui perquam essent biliosi: neq, tamen hi in exquisitam neq, vehementem, sed lenem ac discussu facilem. Itaq, quos corripuit, hæc de causa corripuit. Sanè enim præcesserat æstas autumnum, quæ secundum naturam comparata fuerat. Oritur enim Hippocrates enarrare tempestatem inde, vbi de natura sua primum aer deflexerit. Sed necessario per ætatem naturalem acerbatur multum biliosis plenior hic succus. Vnde qui succedebat status per totam hyemem vsque ad ver, hunc humorem nec auxit, quippe quæ calida non esset magnopere aut sicca, vt æstas: nec imminuit eum, neque enim satis erat frigida, vt quæ in statu est naturali hyems: at nec per halitum digestit, nam non erat exacte sicca. Restat igitur integrum illum permanisse, ac formam sibi quasi caliginosam comparasse atq, nebulosam, propter modicam aeris humiditatem & calorem, qui cum vapore coaluerat. Verum ante ver, cum subito præter morem Aquilo spirasset, isq, in interiores corporis partes impulisset humores, tenuissimus primus fluebat, itaq, febrem ardentem induxit. Neque enim in quibuslibet corripuitur partibus corporis, febrem potest humor hic excitare ardentem, verum circa ventriculum & huius præcipue os, circaq, iecinoris partes simas. Itemq, non prorumpere sanguis. Sanè proprium est, siquid aliud, synceris febribus ardentibus, per sanguinis eruptionem iudicari. Appellat autem Hippocrates ἀμωπρῶν, i. eruptionem sanguinis, non adiecto ex quo vacuatur sanguis membro, eam quæ ex naribus fit. At qui nihil habet admirationis, si recludantur & dirumpantur huius regionis venæ à sanguine, qui sursum incitatus calore effertur; à quo necesse est ipsum inflari, ac tum referari venas, ac rumpi ob spiritus copiam, qui dirumpit vel vtres ac dolia, cum in multo feruescente accumulatur. Cæterum hoc symptoma, præsentis febres ardentis non est comitatum, q, essent, vt est dictum, moderata.

A. I. 4. f. 1. 1. 1. c. 40. 42. 4. d.

10 *Tubercula verò Multis secundum alveutram aurem, Plurimis secundum vtrang, extiterunt, Febre carebant, Erant recti. Non nullis parum Accendebantur, sed extincta omnibus sunt citra incommodum. Nemineq, Suppurarunt cuiquam, vti solent, quæ alijs ex occasione extuberant. Erat eorum hæc natura, Laxa erant, magna, diffusa, citra phlegmonem, atque citra dolorem, Obscure omnibus euanescebant.*

Omnia quæ dicta sunt, ob dominantem acciderunt caliginosam materiam, à qua alia solent cum pituita existere, vt cedematosa: alia cum flaua bile, vt erysielatosa: non nulla cum sanguine, vt phlegmonosa. Quæ tamen omnia resistent facile, quod prompte eiusmodi materia digeratur: E diuerso quæ crasso constant, & lento humore, ægre discutuntur. Porro quæ acciderunt in tempestate præsentis, laxa erant, id est mollia, & digitis cedentia, & quæ ad eorum impressionem cauabantur. Citra phlegmonem, hoc est citra phlogosin, i. inflammationem. Citra item dolorem, q, vtroq, scilicet, quod dolorem parit, vacarent: quæ sunt, corporum contentio, & intemperies magna. Contentio fit ob crassos humores & glutinosos, adeo partibus impactos afflictis, vt resolui citra negocium nequeant: Intemperies autem valida, quod ferueant illi nimium, aut frigidi sint. Quare sunt merito tumores laxi & sine exulceratione, à dolore liberi: qui quia essent eiusmodi, facileq, residerent, ideo non suppurabant, vti solent qui alijs ex occasione exurgunt, Hoc autem nomine πρὸς πόρον Hippocrates (nos vertimus occasiones) aliquando (vt vulgo assolet) in causis vsurpat confictis: interdum causas manifestas sic vocat: non nunquam simul omnes. Hic appellauit suppuraciones alijs ex occasione provenientes, quas euenire ipse in febribus docuit, in quibus humores sunt aceruatim multi, crassi, & crudi, qui propter vehementiam & acuitatem & copiam febrilis caloris caput petunt: hos deinde in adenibus aurium deponit natura, vnde Parotides, quas vocant, exoriuntur. Verum enim verò non erat in hoc statu ea humorum affluentia: & qui confisterant ad aures tumores, quia materiam erant spirituosam, statim digesti sunt. Patet ergo morbos ardentis in principium incidisse veris, cum spirassent Aquilones: istas autem parotidas toto viguisse reliquo tempore: sed erant moderatissimæ, ob causas nimium quas recensui, vt

A. I. 4. f. 3. d. 1. c. 9. 45. 4. b.

A. I. 1. f. 2. d. 1. c. 10. 46.

A sui, vt homines ab ijs ὀρθὸς ἀδύ id est recti affligerentur, hoc est vt illas absque dolore sustinerent obambulantibus, ac solita munera obeuntes: neq, vt in morbis grauioribus, necesse haberent decumbere: etenim præter cætera neq, insigniter febriebant. Quod si quis esset etiam ex illis calidior, non diu hoc patiebatur. In causa erat exuperantis, vt est dictum, natura humoris, qui maiore ex parte aërius erat & frigidus.

11 *Accidebant hæc Adolescentibus, Iuuenibus, Adultis, atque præter cæteros Luctatoribus, & Athletis, Mulieribus verò parum multis.*

Communis hæc causa in omnibus attendenda est decubitibus humorum, quam aliàs Hippocrates exposuit. Humores calidiores in sublimiores partes corporis decumbere, frigidiores in infernas. Quando igitur dominans hoc statu humor subfrigidus esset aëriusq, ac mediam teneret naturam inter eos qui facile ascendunt, & qui deorsum vergunt, ideo solis his in caput inuadebat, qui erant aut propter ætatem, aut vitæ genus, temperamento calidiores. Nec præterit nos, adolescentulos ob ætatem esse non ob vitæ sortem calidos, vt etiam adultos: qui verò in palæstris ac gymnasijs versantur, hos ob vitæ institutum. Quo sanè pauciores infestauerunt mulieres, easq, iuuenes, & natura calidiores, & quæ non vixerant in ocio.

12 *Muli præterea Infestabantur Arida tussis, Nihilq, excreabant, Nec multo post Rauescebant.*

Quæ nam tusses aridæ sint, ipse aperit hæc verbis nihilq, excreabant. Hæc sunt autem, interdum exasperatis modo faucibus & gutture, nullaq, pulmonem tenente affluentia humorum: atq, hi nihil expuunt, neque enim superflui habent quicquam, quod reijci vel expelli oporteat. Aliæ etiam sunt aridæ tusses ob intemperiem respirationis instrumentorum: at ne hic quid est, quod expui desideret. Præterea aliæ, vbi illis inhærescunt humores, qui euacuationem requirunt: qui quidem non excernuntur tamen duabus de causis: Vel q, lentis sint & crassi, & pulmonis firmiter chartilaginosis infixi fibris, quas brōchos appellant Græci: quod in lateris doloribus (quos ἀσθῆν οὐς hoc est in quibus nihil expuitur, vocant) accidit: Vel q, humor, qui à capite defluit, non aliter atque aqua, sit subtilis. Etenim prius hic per guttur & asperam arteriam delabendo in pulmonem funditur, quam à spiritu concitato per tussim subduci possit. Quod accidisse tum Thalys videtur, quorum esset ab austrino statu caput repletum, & hoc destillationem transmitteret omnibus regionibus thoracis: nam talem tum tussim fuisse, symptoma huius comès testatur: Rauci inquit enim, qui eo modo tussissent, euaserunt. In causa humor erat destillans, à quo vocis instrumenta irrigabantur, vt in libris de voce declaratum est.

13 *Non nulli multo post. Quibusdam Testiculus alter, alijs Vterq, cum dolore Inflammabatur.*

Illius pars, qui in pulmonem decidit ex capite, pro eo quod inter se consentiunt instrumenta, ad testiculos peruenit. Quatenus autem cum genitalibus conueniat thoraci, in alijs libris tractauit. Cæterum quod in testiculos decubuit, erat id malignius, neque iam primo illi simile, vt quod in thorace diurnitate computruisset. Recte ergo erant testiculorum inflammationes cum dolore coniunctæ, neque perinde vt parotides à dolore immunes. Nam quod aut alteruter, aut ambo testiculi humorum exceperant abundantiam, in causa erat copia illorum. Siquidem quibus paucus proueniret, his in alterum: quibus amplior, in vtrunque impedit.

14 *Quidam Febricitabant, quidam non.*

D Qui tum abundabant humores, hos neque magnopere calidos esse, neq, nimium frigidos diximus: sed inter vtrosque tum natura, tum temperamento intercedebant. Vnde pro ætatum & naturarum temperamenti vitæq, laborantium, alijs ad calidius inclinauerunt, itaque febricitarunt: non nullis quod à primo habuerant, retinuerunt temperamentum, febrem excitare impotens.

15 *Plurimis hæc Laboriosa fuerunt.*

De omnibus quæ commemorauit, hoc dixit: prædixit autem tusses, raucedinem, & in testiculum abscessus, & quosdam tenuisse illorum etiam febres. Hæc ergo, inquit, symptomata maximæ egrorum parti laboriosa acciderunt, hoc est moleste, neq, vt recti incedentes facile sustinerent, sed plurimi ipsorum decumberent, quod longitudine temporis in dies collecta excrementa euaderent etiam atq, etiam acriora atq, maligniora. Nanq, austrinæ tempestates, si diurnæ sint, putredines inducunt, potissimum vbi sint humidæ: verum quando hic status humidus non esset, diutissime nihil erat molestum corporibus: tempore verò molestiam afferebat. Et hæc quibusdam de illis tandem eueniunt, quæ mox ab initio omnibus accidissent, si austrinus status humidus fuisset.

27 *Tussiebant, ac Pauca, cocta, coacta, paulatim, vix excrebant. Quos vero violentissime urgebant, His minime concocta erant, sed perpetuo cruda spuebant.*

In tabibus malignissimis, quibus proxima est mors, sputa ne paululum quidem concoquuntur: In alijs vero, quae moderatae sunt, & quae in longius tempus extrahuntur, hac ipsa de causa commode concoquuntur humores in pulmone superflui, excreanturque facile. Ceterum ij qui in praesentia tabescerent, istorum habebant nihil. Nam aut semel inconcoctum expuebant: aut coctum quidem, paucum tamen, & quod paulatim vix excrebatur. || At meminit in praesentia huius sputi.

in Prog. cō. 2. l. 45. 4. 201. c

28 *Plerisque horum Fauces assidue à primo dolebant, et cum Inflammatione rubebant. Destillationes paruae, tenues, acres, statimque liquecebant ac affligebantur.*

Simul ut symptomata, quae ad tabescentium conspiciebantur fauces, praedixit, causam adscripsit his verbis/destillationes paruae, acres/. Nam quia malignae erant destillationes quae à capite manabant, dolebant fauces: quod verò ab ijs velliscarentur, ruborem & inflammationem habebant. Quia vero ipsa etiam calida erat destillatio, non erat mirum in Thaso, si praeter ceteris tabescentibus, qui ita haberent, ad extremam devenirent gracilitatem.

F

29 *Cibos Quosuis perpetuo Fastidiebant.*

Appellant Graeci appetentia carentes, qui cibum non sumunt, ἀσώτους: qui verò oblatos fastidiunt: ἀποσώτες. Constat autem hoc fastidij symptoma tabidis accidisse, eo quod destillationis, quae fauces & pulmonem infestabat, pars aliqua in ventrem deflueret.

30 *Non Sitiebant.*

Non ex malignitate destillationum, quas appellavit ipse acres, hoc tabescentibus symptoma accidit. Quo factum est, quantum equidem iudico, ut cum fuisse illas Hippocrates novas & absurdas indicare vellet, ascripserit/non sitiebant/. Est enim maxima signum malignitatis, ubi calida & adurent febre, aut fluxione delabente in ventriculum acri, non sitiant. Atque hoc symptoma, partis virtutem sentientem, deperditam indicat & extinctam, si quidem particulae affectus non sentit.

† Clarius: ut cum rei novitate (hoc est το παραλόγου) indicare vellet Hippocrates, ascripserit, vide huc modum loquendi in libro de comate cap. 2.

31 *Plerique circa mortem Delirabant. Sed de Tabidis haec enim.*

At ne hoc quidem accidere alijs tabescentibus consuevit, sed quae erat febrium tum vigentium malignitas, huius status morbos comitabatur.

32 *At verò Aestate iam et Autumno Febres multae, continuae, non vehementes, diu quidem tenebant egrotos, qui cetera minus incommode habebant.*

Nam ante etiam retulit, vnam fuisse tabem exitialem, nosque adiunximus eausam. Ergo conueniunt cum illis, tum quae hic agit, tum quae ijs subdit, ubi sic ait.

33 *Plurimis erat Aluus turbata sine molestia tamen, & prope nihil offendebat. Urina item Plurimis boni quidem coloris erat, & pura, sed tenuis, & post tempus circa iudicationem concocta.*

* Et reliqua, quae de vrinis in medium attulit. Nam, ut quae de tabidis nuper recensuit, erant maligna, ita quae nunc dicuntur, admodum sunt moderata.

34 *Non valde Tussiebant: neque Difficultatem, quae tussi excrebatur, praebant: Nec solum Cibum non fastidiebant, Sed etiam valde licebat offerre.*

Eorum, qui hunc librum sunt interpretati, maxima pars, hoc eum loco ad tabescentes autumant transiisse. Ego verò adhuc de ceteris censeo, de quibus disputat, febribus hunc haberi sermonem. Qui enim, cum antea de tabescentibus dixit eos perpetuo quosuis cibos fastidiuisse, hic iam dicat/nec cibos solum non fastidiebant, sed etiam valde licebat offerre/. Cur ergo hoc loco scripsit/non valde tussiebant: Nempe hoc est, quod istos adduxit in eam opinionem, ut haec existimarent dici de ipsis tabescentibus. Ego sic statuo, cum etiamnum de alijs febribus fierent verba, ascriptum illud esse. Instabant enim tussi, quae incidit ratione symptomatis: non tamen tabidi omnino sunt hi. Quare nihil habet admirationis, simul & coepisse Thasios quosdam febricitare in ante dicto statu: & quia erat id temporis ipsum caput repletum, accedente ad statum febre, tussi esse molestos. Sed nec erat hoc illis nimium molestum symptoma: nec quae per tussim rejiciebantur, negotium praebant, neque enim hi tabescebant.

35 *In summa, qui Tabescebant, Leniuscule egrotabant, non more tabescentium, à febribus horrificis parum exudantes, alijs aly, ut quos innaderent febres erraticae: & in summa, quos nunquam febres relinquerent, sed innaderent more febris, tertianae naturam referentis.*

Hoc

A Hoc rursus capite praecedenti annexo, multo magis adducti sunt interpretes quidam superiorem etiam orationem de ipsis tabescentibus habitam. Verum nulla ratione ad eos referri illam potuisse, planum est factum, cum ostendi fastidiosos ab eo vocatos esse tabescentes, non fastidiosos, hos. Sequens oratio, quae nunc nobis proposita est, duobus modis exponi potest. Primo, ut hoc modo dicamus. Sed faciam ut repetat superiorem orationem, ac mox huius aptem, vna ei syllaba, quod euadat clarior, inserta. Non valde tussiebant: neque difficultate, quae tussi excrebantur, praebant: nec solum cibum non fastidiebant: sed etiam valde licebat offerre. Nam in summa, qui tabescebant, leniuscule egrotabant, non more tabescentium. Verisimile est autem hoc pacto illum dixisse de ijs, qui alio modo febricitarent, scribentem commune symptoma morborum habentium comites tusses, & non ipsorum tabescentium. Nam videtur sermonem de tabescentibus habitum, retraxisse, ut in memoriam reduceret differre hosce agros, de quibus nunc agit, ab superioribus illis tabidis. Etenim eadem illa hic commemorat iterum, symptomata, quae nuper retulerat. Atque hanc quidem vnam afferas causam hoc loco sermonis de tabescentibus repetiti. Altera est, quam saepe & multis in libris accidere scimus. Si quidem cum interdum super eadem re dupliciter scribamus, ut sit altera scriptura in contextu, altera in alterutro margine, quod per ocium expendamus & iudicium faciamus. B de altera, qui primus descripsit librum, utranque scripsit: quod deinde, quia admissum non animaduertimus, nec emendauimus erratum, postquam in multorum manus venit, mansit incorrectum.

* παραυθηναι. i. consolationem, seu excusationem.

36 *Iudicabantur autem, Quibus inter hos breuissimi essent, circa vigesimum diem, Plurimis circa quadagesimum. Multis circa octogesimum. Non nullos ne sic quidem, sed erraticae & citra iudicationem, deserebant: Quorum plurimi non diu à febre intermissi repetebantur, atque hi à recidua ipsidem circuitibus iudicabantur: Multis verò sic producebantur, uti sub hyemem languerent.*

At qui erant isti, quorum ait iudicatum esse morbum ad vigesimum diem: Nempe reliqui agroti, de quibus faciebat verba, ut ego sentio, non tabescentes: cui assentiuntur, quae consequuntur omnia. Etenim quibusdam de illis ad octogesimum diem ait esse extractum morbum: atque alios erraticae & citra iudicationem deseruisse: & ad hos ipsos plurimos rediisse, quas quidem febrium recidivas ipsidem iterum circuitibus iudicatas fuisse: ac non paucis horum in hyemem morbum esse protractum. Haec sane omnia cum superius dictis plane conueniunt, ubi dixit: At verò aestate iam, & autumno, febres multae, continuae, non vehementes, diu quidem tenebant agrotos: qui cetera minus incommode habebant. Haec cum ijs symptomatibus congruunt, quae hoc loco ille recenset: quae verò de tabescentibus adduxit, non assentiuntur: quod perspicies, si tecum partem eorum, quae de his tradidit, animo reuolueris, cum ait/interierunt celerius, quam talibus esset consuetum/quod ab eo de tabidis pronunciat, quos ait esse celerius mortuos. At de ijs, qui aliter laborarent, statim post haec in hunc modum scribit: Nam alios quidem & diuturniores, & cum febre coniunctos facile febrebant, nec moriebantur: de quibus iam scribemus. Haec igitur ijs concinunt, quae proposito nunc nobis sermone de febricitantibus per autumnum & hyemem disputantur. Immo verò, quod praedixit de quibus iam scribemus/aliis autem, si à praesente de ijs habito sermone discefferimus, ab eo scriptum de ijs producere nullum queamus, necessitas exprimit, de ijs qui alio morbo, non tabifico, affecti fuerant, totum hunc habuisse Hippocratem sermonem.

37 *Inter Omnes, quorum fecimus mentionem in hac tempestate, solis Tabidis lethalia acciderunt: † Febricitantibus alia febre, nequaquam.*

† Al. quādoquidē alijs omnibus tolerabilia in alijs febribus eueniunt.

D Eorum, quae de primo statu ille fecit, postrema sunt haec verba: quae nihil praecipunt amplius, sed tantum ante dicta in summam colligunt: quod facere ille frequenter solet.

Tertia Classis. ooo iij GALENI

G A L E N I I N L I B R V M P R I M V M
H I P P O C R A T I S D E M O R B I S V V L G A R I B V S
C O M M E N T A R I V S S E C V N D V S

A R G V M E N T V M

Duæ describuntur Tempestates, Altera humida frigida, aquilonia & procellosa:
Altera frigida sicca, & secundum partem inæqualis.

Vperiore volumine de mutua anni temporum conuersione dictum est. Expositum est præterea vniuscuiusque temperamentum natium: tum autem principij eorum, item ac finis, stata dies. Itaque velut in memoria illis habitis, vbi cunq; præfens sermo interpretem requirat, exponam, comparans me non ad prorsus imperitos tantum, neque solum ad eos, qui multum profecerunt: nam omnibus erit is sermo mediocriter accommodatus. Ex alijs verò, is qui extreme rudibus conuenit, doctis propter longitudinem stomachum faciet: qui verò his aptus erit, indoctis sit obscurus. Sed non debent in huiusmodi commentariorum lectione acquiescere: verum accipere aliud ab alio atque alio, latius sæpe eadem poterunt, itaque, si attendere animum velint, aliquid addiscere boni.

T E M P E S T A S S E C V N D A

1 **I**N *hæc ante Autumnum Frigora non secundum tempus, sed repente, spirante mutum Aquilone & Austro, humida, præ ærum-pentia.*

Autumnum dixi incipere ab exortu Arcturi, qui antecedit æquinoctium autumnale. Eo tempore inquit, antea quam oportebat, magna fuisse frigora. Nam hoc illi non secundum tempus & præærum-pentia/significat. Atque non secundum tempus/anticipasse tantum indicat: præærum-pentia/autem, etiam cum pluuijs largis ea fuisse coniuncta.

2 *Hæc autem Durabant vsque ad Vergiliarum occasum, & sub Vergilijs.*

Vergiliarum occasum finire autumnum, antea diximus: Præterea etiam duos esse menses ab Arcturo ad Vergilijs: Atque vnam esse significationem in ære ab arcturo, duas à Vergilijs: alteram quando autumno hyems committitur, cum in fine sit: alteram, quando ver æstati. Arcturi autem mentionem non nisi solius ortus facere Hippocrates solet, quando quidem sub eo incipit autumnum, æstas terminatur. Diximus autem iam superius, de totius anni in quatuor partes diuisione, & de diuisione in septem: Et æstatem Vergiliarum & Arcturi ortu circumscribi: atq; hanc esse diuisionis in septem totius anni quandam portionem, cum in duas secatur partes æstas, in tres hyems. Dictum etiam est, *ωλειάδης* numero singulari græce dicas, an *ωλειάδας* plurali (quas nos Vergilijs appellamus) nihil interesse,

3 *Hyems Aquilonia.*

A Vergilijs, Hyemis meminit, Autumni esse Vergilijs terminum clare innuens. Itaque quæ Hyems illa fuerit, differentem eum attente audiamus.

4 *Imbres erant multi, largi, magni. Niuus: missa Suda plurima. Atq; hæc habebat omnia, Frigora verò non admodum erant intempestiua. Iam verò post Brumale solstitium, et vbi Fauonius spirare cepit, Aspera erat extrema hyems, Aquilo multum spirabat, Nixgebant, Pluebat multum & continenter, Cælum procellosum atq; nubilum. Quæ durauerunt, nec remissa sunt ad æquinoctium vsque. Ver autem frigidum, aquilonium, pluuiosum, nubilosumq;. Æstas non admodum fuit seruens, Etesia perpetuo spirauit. Mox circa Arcturum spirante Aquilone per multum Pluebat.*

Multas fieri pluuias dicimus aliquo tempore propter diuturnitatem, licet non largæ tum decidant. Appellamus etiam multas, si vel breui tempore incessant largæ: quæ quidem & magnæ appellantur. Verum vbi quis continenter pluuias ait largas fuisse & magnas, vt Hippocrates scripsit, largas intelligamus, repentinas, vehementes, & breues: Magnas verò, neque repentinas, neque breues omnino, nec etiam diuturnas. Sed, quod omnia clariora euadant, nihil causæ est, quin paulo vtamur narratione prolixiore. Fiat igitur subito admodum multa pluuiâ horas tres aut quatuor, deinde mox cesset, largam hanc appellabimus: Alia verò paulatim incipiat, paulatim item increseat, atque ita fiat totum diem & noctem: deinde à vigore, detrahatur paulatim de eius abundantia non nihil sequenti toto die, postea consistat: eiusmodi pluuiam non largam, cæterum

A terum magnam vocabimus. Ergo, quam narrat, hyems modo largas pluuias habuit, modo magnas per intervalla, atque interea non raro erat sudum: quippe hoc significat, quod est ab eo scriptum *μὲν αὖθις αὖτὰ πολλὰ*. Præterea hæc hyeme niues ait fuisse, nec adscripsit, nec multas, nec pocas, vt quæ neutrum admodum obtinerent, sed quæ magis consuetudini vrbis responderent: ideoq; ipse adiecit: Et frigora non admodum erant intempestiua. Et reliqua, quæ sequuntur, omnia frigidam fuisse & humidam eam hyemem testantur, ac pro eo naturaliter solam ipsam habuisse, atque adeo plus æquo fuisse humidam. Iam etiam ver pluuiosum, algidum, & aquilonium fuisse dicit, præterea nubilosum: Æstatem verò quodam modo moderatam: Post hæc omnia, circa Arcturum, spirante non nihil Aquilone, multum pluuisse. Sub hæc totius tempestatis summam in oratione profert: Cum totus fuisset humidus annus, & frigidus, & aquilonius. Cælum procellosum, nubilosumq;. Cælum more vulgi appellauit ærem, qui supra nos est vsque ad nubium regionem: illud verò quod appellant astronomi pariter ac philosophi Cælum, à Lunæ regionibus incipit. Procellas autem (græce *λέλασας*) ventos repentinos & vehementes vocamus, præcipue cum coniuncti sint cum pluuiâ larga.

5 **B** *Cum Totus fuisset humidus Annus, & frigidus, et aquilonius, per Hyemem ferè commode habebant: At sub Ver multi, adeoq; plurimi laborabant.*

Demōstrauimus ante institutum esse Hippocratis, ibi incipere narrare tempestates, quæ aeri acciderunt, vbi primum de naturali deflexerit temperamento. Neq; id ab re facit, qui cum ambientis nos aëris intemperie vulgarium morborum instituit genera coniungere. Quando igitur est ab autumno exorsus, vtiq; eum præcedit æstas, illiq; succedit, quod ipsi præit. Autumnus igitur frigidus & humidus, corpora, quantum ad anni tempora pertinet, secundum naturam habentia excipiens, tantum aberat, vt mali attulerit quicquã, vt fortasse etiam quibusdam corporibus magno adiuumento fuerit, quæ temperamentis calidioribus & siccioribus æstate à iusta temperatura deflectere solent. Itaque his instar fuit medicinæ autumnus, frigidum habens & humidum statum. Quinimo ne hyeme quidem vulgabatur morbus explanatione dignus, Nam hoc innuit, cum dicit/ per hyemem ferè commode habebant/ erat enim humidior quidem hyems, at frigidior nihilo, quam eius postulabat natura: quocirca agens de eius statu dixit/ frigora verò non admodum erant intempestiua. Porro ibi primum morbos emergere oportebat, vbi plurimum aer degenaret, cū dicat/ Ver autem frigidum, aquilonium, pluuiosum, nubilosumq;. Nam decet ver temperatum non frigidum esse, sicut nec nubilosum aut pluuiosum. Veris autem initium esse æquinoctium, quod hyemem sequitur, superiore commentario exposuimus, atque adeo ipse hoc sermone Hippocrates dilucide ostendit: qui cum dixisset, extremam hyemem fuisse asperam: ac deinde adiecisset/ quæ durauerunt, nec remissa sunt ad æquinoctium vsq; postea adscripsit/ ver autem frigidum, aquilonium, pluuiosum, nubilosumq;. Age etiam videamus qui hoc sunt cælum comitati morbi.

6 *Primum igitur cæperunt Lippitudines manantes, dolorifica, humida, inconcoctæ: Lemia parua, ægre multis erumpentes, plurimis redibant: Tandem sub Autumnum recesserunt.*

Quam ob rem vere morbi vulgares generari cæperint, supra est dictum. Cur autem lippitudines præ cæteris vigerint morbis, si eius statum memoria teneas, cognoscas: fuisse enim dicit frigidus, aquilonium, pluuium, & nubilosum. Si quidem igitur à vêtis tantum oculi fuissent verberati, citra fluxionem eos lippitudines arripissent: quia verò multa erant coniuncti humiditate aquilonij venti, recte sanè manasse ait lippitudines, hoc est fuisse humiditas, vt ab humido generatas statu. Dolorificæ erant vtriusq;, & vbi cū fluxione consistant, & absq; fluxione, propter frigoris diuturnitatem, cui profecto nihil ad dolorem oculis inducendum deest. Nunc verò auctos dolores esse par est, quando frigidus oculum cum eorum fluxione coniunctum esset. At inconcoctæ erant, & longo tempore durabant, tum propter humiditatem, tum frigus: siquidem maturationem fluxiones, cum ab insito calore superantur, consequuntur. Atqui minore superantur negocio, vbi paucus sit humor, & minus frigidus: cum autem multus est & frigidus, difficulter concoquuntur. Iam verò naturalis animantium calor si sit validus, humores earum superfluos celerius concoquit: sin imbecillus, vix longiore intervallo superior euadit, & vincere humores valet. Quo magis, si qui fuerint curati, de integro inciderunt in illas: nam debilitatos quidem lippitudinibus oculos frigidus aer, aquilonius, & pluuius, nubilosusq; iure lædebat. Huiusmodi lippitudinibus lemia ferè obuenerit parua, ægre ob densitatem tunicarum, quam ex frigore contraxerunt aëris, erumpens. Quare toto vere necessarii oculi deteriores euadebant: æstate verò, quam cōparauerant, scirrhosa affectio ad concoctionem pedetentim deducebatur: siquidem non poterunt, qui longo tēpore collecti sunt morbi, itq; præcipue ab algoribus & humiditatibus, statim depelli. Merito itaq; dixit Hippocrates oculorum incommoda esse autumno penitus sublata.

Tertia Classis,

000 iiii

Æstate

† Forte vtiq; & æstas q̄ autumnum, & ver q̄ æstas p̄cessit, suam ipsorum naturam seruauerunt.

7 *Aestate iam & Autumno Lienteria, & Dysenteria, Tenesmi, Alui fluxiones biliosa, tennes, mul- E
ta, cruda, & mordaces: non nullis etiam aquosa. Multis praeterea Offusiones dolorifica, biliosa, & ra-
mentosa, purulenta.*
7m quibusda
codicibus ad-
ditur ὁ ὄδω-
7 ὄδω- id est
aquosa.

Non hi tantum morbi Thasios, & symptomata tentabant, sed etiam alia, de quibus posthac aget: nam varie admodum aegrotabant, quod in diuersos incidissent morbos. Quare communem rationem, quae ad id conducit, quo non omnes, qui in ea fuerunt tempestate, aegrotarent, primo loco exponam: deinde ad singulos morbos descendam. Attendes omnibus in statibus aetatem & naturam cuiusque hominis, ut sit ad statum appositus: nam vel facile vel difficulter illi cedentem, vel modice ad illum comparatum inuenies eum. Mox genus vitae applicabis, atque salutem victus rationem vniuersam statui ipsi aduersariam. Atque, ut vel facile vel aegre corpus externis causis sit inferius, aut similis aut dissimilis ratio temperamenti in causa est, ut est saepenumero dictum. Cum enim consistet sanitas ex symmetria quatuor elementorum (siue qualitates, siue facultates velis appellare) humiditatis, siccitatis, caloris, & frigoris: quaedam corpora, naturae, & aetates in temperata sunt: quibus quidem similes tempestates sunt in salubres, & contrariae ipsi proficiunt. Temperatis corporibus salubres sunt temperati status, intemperatiq; noxii. Sed ut nullus est intemperatus status commodus temperatis, ita nec nocuus perinde ut intemperatis. Etenim status magnopere humidus & frigidus, corpora maxime laedunt intemperata humiditate & algore: Iidem humidus & calidus status temperamenta humida & calida offendunt: Eadem ratione calidi & siccus, similia. Quae enim corpora iam prope sunt, ut tali morbo aegrotent, ex propria intemperie coanguuntur. Quae vero contra sunt, ac aer, temperata, cum nullam iniuriam accipiunt, tum vero multo efficiuntur meliora, cum ab excessu vindicentur: Contraria enim contrariorum remedia sunt. Proinde calidis & siccis temperamentis humida tempestas & frigida, pro eo quatenus ad contrarium cogit, atque ita efficit temperamenti mediocritatem, commodo potius quam nocuum est. Atque id erat causa, quo minus aegrotarent omnes in statibus intemperatis. Quod qui cognoscat, applicando victu contrario, corporibus sanitatem tuebitur. Nam humidus & frigidus si sit aer, calefacienda corpora sunt, maxime frigidiora & humidiora: quare exercitationes plurimae his profunt, & vinum modicum, quod calidior sit natura atque aquam ferre possit, tum cibi calfacientes. Atque etiam vniuscuiusque quantitatem cum ex corporis, tum ex caeli cognoscemus temperamento, si quatenus de optimo temperamento diuerterit alterutrum, consideremus. Nam pro diuerticuli magnitudine, victus est etiam mutanda quantitas: ut quod longissime discesserit ab optima temperatura corpus ad humiditatem & frigus, hoc plurimum nos in hoc statu & exiccabimus & calefaciemus: quod si mediocriter ad id, absurdum sit omnino huic idem facere, sed portione. Itaque siccis & calidis corporibus multo minus victus adhibendus est vehementer calidus & siccus, nam id sua sponte obtinent. Hoc autem duntaxat obseruandum est, quatenus aer deflexerit a iusta temperamenti mediocritate: Qui si parum, omnino non est committendum nobis, ut mediocrem victus rationem corporibus calidis & siccis immutemus: sin amplius, facit mediocriter mut. sic. Haec quisquis perspexerit, generandi morbi cuiusque in quacunque tempestate causas obseruabit. Quintus vero, dum it inficias cum Empiricis, non posse eorum, qui sic existunt, affectuum cognosci causas, refert autem eas ad vnam experientiam, convenientium inuentione praesidiolorum deficitur: et si vel ob id ipsum generatio morborum vulgariu sit cognitu vtilis. Itaque praesens caelum inspiciamus, ac primo reperamus.

Fuit hoc, ut significauit Hippocrates, humidum & frigidum, ab autumno ingressum: quae causa fuit, ut ipso in autumno & hyeme proxima, haberent Thasii mediocriter. Sed vere quando hoc etiam frigidum fuit & humidum, omnium primi oculi laborarunt, quod non solum esset aer humidus & frigidus, sed & antea fuisset procellosus. Oculos ergo cum frigidus ferirent venti, non mirum sane erat, si ante partes corporis ceteras laborarent, pro natura causa efficientis. Itaque non temere fluxiones eos humida & frigida corripuerunt. At vero quia non deuenit ad extremam status humiditatem, idcirco nullus aliorum affectuum quisquam, qui dominante tali statu in aere apparere solent, est consecutus; apoplexias dico, conuulsiones, palpitationes, tetanos, peripneumonias, lateris dolores. Verum postea, humoribus iam ob nimiam in corpore moram putrescentibus, morbi cum corruptione plethorici prouenerunt. Etenim frigida causa cutem constipantes, humores prohibent digestionem: tum autem humiditas aeris non modo non remouet a corpore quicquam, sed adjicit. Quae cum vna in hac tempestate ambo fuissent, superfluitas est in aegrotantium corporibus congesta non eadem omnibus. Nam quibus erat in corpore excrementum biliosum, hoc non digestum, creauit affectum biliosum: quibus pituitosum, aut melancholicum, aut sanguineum, continuo humoris erat non euacuati affectus similis. Atqui cum tale excrementum corrumpi in corpore & putrescere solet, alios in alios incidere morbos consonum erat. Cui accedebat non omnium corporis partium similis status: quippe huic infirmius iecur erat, illi lien, alij venter, non nulli intestinum, alij aliud. Quare cum ex validioribus excrementum partes exciperent imbecilliores, consequbatur pro natura membrorum ex Thasii alium aliter

aliter laborare. Vnde dysenteria, tenesmi, fluxiones alui, lienteria, fluentibus superfluitatibus in intestina extiterunt: vrinam difficultates, in vesicam defluentibus: vomitiones, ad os ventriculi peruenientibus. Caeterum per aeris frigus haec quidem intro in corpus irruerunt. Aestate vero corporum temperamentis calidioribus, & internas partes robustiores obtinentibus, sudores par erat citos esse: atque hoc quibusdam citra febres accidisse, cum haud satis computruisset superfluitas: non nullis etiam cum febre. Iam etiam temporis progressu variae febrium formae extiterunt: nam & putrescenti erant diuersitas humorum. Nec enim ab aere erant generati, caeterum coaceruati, scilicet quod frigidus esset, non calidus status: ut, cum sua ipsius ratione corpus excafacit Canis ortus, semper solent vigere febres ardentes. At nunc quidem non ab ipso statu istud praecipue accidit, immo vero quia constipatio intercedebat cutis. Habes malorum compendium, quae in praesentia vulgabatur. Nunc ad singula conuertar, simulque verba Hippocratis, sicubi obscuriora sint, interpretabor.

8 *Stranguriosa non nephritica, sed his Alia pro alijs.*

Et per sedem excretiones sunt pravae saepius, cum liber quidem ab affectu venter sit, per eum vero purgetur totum corpus, aut abscessus in illo sit ab effluxione aliqua. Nam vult Hippocrates ipse non solum decumbendo, sed etiam effluendo fieri abscessum. Ita etiam per renes non nunquam & vesicam nullo illos laborantes suo affectu, repurgatur totum corpus: quemadmodum in hoc accidit statu. Quam ob rem in progressu sermonis dicit ad verbum: Solum vero bonum maximum, quae inter signa quae fiebant, quod quae multos maximis periculis liberauit, hoc fuit, quibus ad stranguriam diuerterent, & in hoc abscessus fierent. Atque id ipsum est, quod hic commemorat, non nephritica quidem, sed his alia pro alijs: etenim totius corporis excrementa in renes & vesicam deluxerunt: atque ita excretiones sunt nephriticae excretionibus assimilatae.

2. Epid. sect. 1.

9 *Vomitiones pituitosa, biliosa, & Ciborum inconcoctorum Reiectiones.*

Ex humorum exuperantia, quae intro vergebat, quod ad sedem defluxit, fluores alui, tenesmos, dysenteriam, lienteriamque concitauit: Aliud excretionem per renes & vesicam habuit. Iidem iam superfluitas in supremum fluxit ventrem: ac innatans per vomitiones est reiecta, ita ut naturis pituitosis pituitosa esset vomitio, biliosis biliosa. Est enim dictum, congesta per statum superflua fuisse, & se inuicem qualitatibus pro naturis corporum distincta. Neque certe mirum, si inconcoctos cibos vomitione reiecerent, humoribus in ventrem pituitosis & biliosis confluentibus.

10 *Sudores.*

Quibus, inquam, multum per cutem effluxit, id temporis valebat excrementum huic reiecere natura, itaque sudarunt hi.

11 *Omnibus vnde quaque, multus Plados, (id est nimia humiditas.)*

Superfluum humiditatem πλάδων vocare solet. Cum igitur alijs aliter, ac quibusdam multifariam collecti longo tempore humores euacuarentur, ob id merito dicit: Omnibus vnde quaque nimia humiditas.

12 *Multis Haec accidebant Reiectis, et febre liberis: Multis vero Febricitantibus, De quibus iam scribemus.*

Quibus coaceruata abundantia, aut quid biliosum, facillime putrescens, in febrilem conuersum iam putredinem fuerat, hi sunt statim febre correpti: quidam vero non decubuerunt, aut non prius in febres inciderunt.

13 *Quibus aut, Quae ante dicta sunt, cum dolore acciderunt, Autumno iam & sub Hyemem Tabidi fiebat.*

De altero scilicet autumno loquitur, hyemem quae altera: quando quidem de priore supra dixit in hunc modum: Per hyemem ferre commode habebant: at ante ver multi, adeoque plurimi laborabant. Deinde ipsi, quae vere acciderunt, commemoratis, mox aestatis meminit: a qua alterius autumni, de quo in fine totius tempestatum dixerat, Statim vero circa Arcturum cum Aquilone per multa pluuia. At quos tabidos dixerit, parum constat. Nam solet eos, quorum quocumque extenuatur modo & tabescunt corpora, illo vocare nomine, nedum eos, quibus ob pulmonis exulcerationem totum liquefit corpus. Et sic hoc loco, tabidos accipi ab eo est verisimile, quorum attenuaretur quocumque modo corpus, nullo certe de pulmonis morbis verbo prius facto. Nam cum neque sanguinem ex eo praedixit esse reiectum, neque fuisse peripneumoniam, neque in viscus hoc destillationem inualisse, quae causa sit verisimilis cur existimes tabidos euasisse dicere eum aegros in praesentia ex pulmonis vitio: Verumtamen potuit certe, ut ad ventrem & renes superfluitatis peruenit ex toto corpore portio, & in membra spiritus item decumbere.

Febres

14 Febris Continua.

E

Quod, sub hyemē, inter nouissimā orationem est & hanc dicitur, alij illi, alij huic assignāt. Ego vero totū sermonē esse statuo hunc. Et autumno iā tabidi fiebant aliqui similiter hyeme. Iā verō etiā cōtinuā febris, & autumno, viguerunt, & hyeme. At cōstat alterius illū hyemis nō conscripisse statū, vt quæ propriū hyemis temperamenti cōseruasset. Itaque didicimus, quibusdam temporibus anni per accidens prouenire morbos, quæ nihil ipsa affecta, offensiones exceperunt priorum.

15 Et eorum paucis Ardentes.

Non propria tempore ratione ardentes inciderunt febres, sed per accidens, vt supra commemorauimus, quæ acciderunt. Quia impedita totius euaporatione corporis, illa quæ naturæ cuique prouenire excrementa solent, vacuatione prohibita, peculiare libi morbos excitauerunt. Nā qui erant magnopere biliosi, hi quod naturæ illi erat solenne, in ardentem febrem inciderunt. Quo fit, vt postea de his dicat: Ardentes verō febres quā paucissimos corripuerunt, & minime ex agris hi laborauerunt. Neq; enim calidus has, & torridus, squalidusq; generauerat status: multæ enim viguissent, & in multis, simulq; cum magnis doloribus.

16 Diurna, Nocturna, Semitertiana, Tertianæ, Quartanæ, Errantes. Singula autē ex iam descriptis febribus multos arripuerunt: Ardentes verō paucissimos, & minime ex agris hi laborauerunt.

Qua de re omni contigerit febrium generi in prædicto statu existere, ante dictum est. At dictio /syncera/ quæ inter tertianam & quartanam est posita, vtriq; videtur tribuenda.

17 Nec Sanguis de Naribus, nisi paucis, & admodum paucis erupit: Nec delirant: & Alia cuncta erant leuia.

A. I. 4. f. 1. t. 1. c. 42. 424. 5

Habet hoc Hippocrates, vt obiter vitia præcepta doceat. Nam peculiaria morborum symptomata, quæ tum non fuerunt, hoc solet interpretari modo, ex eo quod nō acciderunt in præsentia, frequentia ea vt esse doceat. Nam in germanis, vt ita dicā, ardentibus febribus, quia ob caloris copiam humores ad caput attolluntur, sanguinis fiunt eruptiones, & delirant. Nunc verō, cum vera non esset ardens febris, optimo iure symptomata non habuit propria febrium ardentium.

† in septemdecim diebus, cū intermittenti bus.

18 Inducantur his pleriq; stato admodum ordine, † ac Intermittentibus septemdecim dies.

G

Iam hoc quoq; ardentium febrium est illius status proprium, non commune cum alijs, quas vocant germanas. Illæ enim vt febres habent vehementes, ita sint etiam, & vigilijs, molestia, ac non nunquam conturbatione mentis vexant. Quia verō tam sunt acuta, ideo etiam celeriter decernunt. At febris ardens, quæ in præsentia vulgatur, vt mediocriter acuta erat, ac à dolorificis remota omnibus symptomatibus, sic nec certum habebat iudicium, sed quasi mædiæ fortis, vt à repetitione iterum iudicaretur. Nam cum dicat: † ac intermittebant/ præiudicatam quidem fuisse imperfecte, verum à repetitione iudicatam iterum ostendit.

† cum intermittenti bus.

19 Nullumq; tunc Febre ardente vidi Mortuum, neq; in Phrenitide incidisse.

Nullus hac febre ardente perijt, q̄ esset moderata: cuius est ante dicta causa. Phrenitidis verō non viguit, quia cum totus esset status frigidus, non replebatur ijs caput. Ostensum autem est constitui phrenitidas, vbi cerebri calfiunt regiones.

20 Tertianæ verō febres Numerosiores erant Ardentibus, grauioresq;. Stato tamen ordine à prima accessione in omnibus his Quaternos circuitus habebant, in Septem autem absolute indicantur, Nullaq; harum recidivam habuit.

In commentarijs de differentijs febrium, & de iudicijs, cum alia tum hoc declarauimus, propter flauæ bilis exuperantiam febres & ardentes & tertianas oriri: atque hoc convenire inter illas: locus verō, in quibus superfluus contrahitur humor, distare. Et enim si ardentes febres sint, in venis abundat, præcipue iecioris & ventris: Tertianæ fiunt, cum in totius corporis carnibus dominetur bilis flaua. Proinde spiraculis impeditis eorum, qui natura biliosa sunt, quantum bilis in carnofo congestum genere ante vacuabatur, in hoc statu non vacuatum, tertianas generauit ardentibus frequentiores. Nam hæ quidem non perinde trahunt originem ex biliosis retentis excrementis, sed calore in vas & visceribus aucto ab inflammato statu præter modum calido: quo modo in ijs qui se plus satis exercitauerunt, fit, aut in magnopere sollicitis, aut qui multum apricati sunt, vel cibis sunt adurentibus vsi liberalius, vel qui de his plurima vel omnia fecerunt & passi sunt. Verum præsens non erat nimium calidus status, quo minus corripuerunt multos febres ardentes, quin potius admodum biliosos, atq; hos moderatissimæ: ac hos ipsos magis etiā febres tertianæ tentauerunt, q̄ pristini impediti effluxus erant biliosorum excrementorum. Quocirca merito acciderunt illis hoc grauiores quā ardentes, quo germaniores erant, & iudicia habuerunt suæ.

Quartanæ

21 A Quartanæ verō Multis ab initio ordine quartanæ ceperunt. Quibusdam nec ijs paucis, Ex alijs febribus & morbis Abscessus in quartanas fiebant. Atq; Diu hos, vt solent, atq; adeo diutius Tennerunt.

At ne hæ quidem ob statum per se ortæ sunt: sed, quia melancholicis naturis non vacuabatur atq; bilis affluentia, contigit in eiusmodi eos incidere morbos. Longius autem produci accidit ob humidum & frigidum statum, in quo omnes causæ quā diuissime in corpore manent sine concoctione ac sine digestionem. Tu verō fac memineris, vt hic vsurpetur rursus hoc nomen ab Hippocrate, cum dicat Abscessus in quartanas factos esse. Videretur non tantum abscessus quosdam per effluxionem appellare, verum etiam cum alius transit morbus in alium.

22 Quotidianæ verō Nocturnæ ac Errantes multæ, Multos diu exercitauerunt, tam Rectos quā Decumbentes.

Hæ cum non modo ex humorum copia, sed temperamento etiam status prouenirent, non mirum si multæ, & multos detinuerunt. Siquidem status humidus & frigidus, vt hyems, pituitosum generat humorem: ex quo generari quotidianas docuimus febres. Errantes diuersorum humorum soboles esse ostensæ sunt. Nec quicquam habet admirationis, si hæ febres longæ fuerint, vbi status humidus esset frigidusq; & eo magis concoctione prohiberet humores: quæ alioqui propter frigus diurnæ atq; concoctu difficiles essent.

23 Horum Plurimos Febres sub Vergilijs & in Hyemem vsq; comitabantur.

Cōstat nō harū eū meminisse, quæ in hoc erāt statū, vergiliarū, sed earū quæ post alterū statum in secundo erāt anno, vt supra diximus. Nā scripsit in fine illius status: Mox circa Arcturū cū Aquilone permultæ pluuia. Ac loquitur postea, quali ad naturā iā statū ordo sit temporū anni reuersus, tū reliquū totū quod exceperit Arcturū, tū quod hyemem. Quo factum est, vt quæcunq; essent prioris reliquæ status, concoctæ sint autumno, & hyeme nullus iam Thalys reliquus esset morbus.

24 Multos Conuulsiones, & maxime Pueros, ab initio tentabant, & Febricitabant, febribusq; Conuulsiones succedebant. Erant hæ Pleriq; Diurniora & innocua, Præter eos, quibus etiam alia cuncta pernicialia essent.

Cōuulsiones fiebant, q̄ frigidus esset humidusq; status. Pueri autem propter neruosi generis infirmitatem, conuulsionibus sunt opportunissimi: quo facilius etiam paruis de occasione hoc ijs mali accidit, minusq; est periculosum. At dicit à primo statim quosdam conuulsionibus fuisse affectos: aliquos verō vbi præcessisset febris, vt cunq; scilicet ad alterutrum comparati illi essent, qui cōuulsionibus & febre arripiebantur. Nā ad quod quisque erat paratior, hoc prius inuadebat: cui successit alterum. Atque conuulsiones non iniuria diurnæ erant, cum secundus autumnus iterum, de quo in fine scripsit totius status, humidus esset & frigidus, atque aquilonius.

25 † Continua verō Febres omnino nunquam intermittebantur, sed Inuadebant omnes more febris naturam tertianæ referentis: & Vno die aliquantum remittebantur, Altero ingrauescebant. Omnium erant, que in id tempus inciderunt, violentissima, longissima, laboriosissimaq;. Lenis à primo, de cætero in totum semper crescebant: ac Decretorijs diebus accedebant, ac peiores inuadebant: Aliquantum remittebantur, citiq; rursus ex intermissione violentius incepsabant: Diebusq; decretorijs multo deterioriores reddebantur. Rigores autem Omnibus inordinate & erraticè fiebant, ac paucissimi his, minimiq; in alijs verō febribus maiores.

† Clarus, que verō continua quidem in totum erant, & nihil intermittebant: inuadebant autē omnibus more febris naturam tertianæ referentis, vno die aliquantum remissionem habentes, altero inuadentes, omnium erant etc.

Nūi ipse, quemadmodum febres quæ tum vigeant, ordinatas accessiones faciebant, adscriberet, magnam nobis hæsitationem reliquisset, inuestigantibus, quas nam vocet τριτανοφουεῖς id est tertianæ naturam referentes. Sed cum dixit /more febris naturam tertianæ referentis/ nulla restat de re quæstio, sed de significato huius nominis τριτανοφουεῖς. Huic autem coniungitur, quid significet tertiana, & semitertiana: tum vtriusque differentia, syncera tertiana, & non syncera sed aliquantum remissa, aut magis aut plurimum: & quousque producantur harum singula: tum quæ magna semitertiana, quæ mediā, quæ parua. Agathinus certe integrum scripsit librum primum de semitertianis, dum, quid hoc denotet vocabulum, interpretatur. Iam verō, si velim quæ de hoc nomine sunt a methodicis prodita, quæ postea ab Archigene non semel sunt sed pluribus in commentarijs relata, simul que quæ bene vel male tradiderunt, disceptare, tria sanè volumina vix capiant. Quatenus autem interest ad artis opera, disputari iam in commentarijs de febribus differentijs. Hoc loco satis est hoc febris genus, quod hoc statu dicitur fuisse, describere. Ipse igitur ait, Altero die ingrauescere: altero aliquantum remitti, quod græce ὑπονοφουεῖς dicitur. Quod quia verbum cum præpositione ὑπο scripsit, aliud par est nos accipere significari à simplici dictione, ac à composita: ὑποφουεῖς enim queas intelligere insignem denotari remissionem febris: ab ὑποφουεῖς dicitur, moderatorem. Veruntamen non distribute, nec clare exposuit, vtrum qui eum in modum febricitant, hos postidie altera inuaderet accessio leuior ea, quæ pridie: an illa.

illa perpetua, postridie remitteretur. Equidem cōtextum censeo innuere vnam fieri tertio quoque die accessionem, remissioem postridie. Addit rigores ipsi erratice fieri: quod denotat non in singulis accessionibus, ceterum interdum, hos que paruos: iam etiam sudores paucos, & verò etiam frigus extremitatum tale, vt calferent ægrè. Ex quibus omnibus liquet crudis pituitosis putrescentibus humoribus talem existere febrem, admixta ijs flava bile. Ac quæ ex sola quidem eiusmodi bile generatur, ei tertianæ nomen est: quæ verò parem assumpsit crudum humorem, exquisita efficitur semitertiana, Romæ illa incolis frequentissima, vt quæ illius sit vrbis familiarissima. Hæc quidem horrida est, atque cum reduplicacionibus, quas vocant, fit: accedens non tantum priori die, sed & postridie: quæ quidem accessio præcedente minor est, minus que horrida: tum repetitionem vel minorem, vel certe prorsus habet nullam. Nunc de ea quæ tertio quoque fit die, mitigat autem in his alterum diem, sermo habetur, quæ propinquior esse videtur naturæ tertianæ, accessione iterantis, ac longius à semitertiana est remota: † multum enim interest, num inuadat postridie, an sine reduplicacione fiat. At enim paruus rigor parum distat ab horrore: tamen ne hunc quidem perpetuo accessioni esse adiunctum dixit, sed erratice: nisi certe erratice de alijs dixit febribus, & non de tertianæ naturam referentibus. Etenim cum minimos his & paucissimos rigores ait accedere, horrorem indicauit: non priuauit tamen penitus ijs accessiones. At verò, quo hæc cognoscas, sic se res habet. Febris hæc iure τριταουσις id est tertianæ naturam referens vocatur. Neque enim est semitertiana, vt quæ secundo die non inuadat, nec reduplicaciones faciat: neque producta est, si quidem nunquam febris hominem relinquit: quare erat æquum huic tribuere nomen illis finitimum. Erat porò rationis nullum instituire aliud nomen, ac τριταουσις id est tertianæ naturam referentem. At verò deteriori fieri ferè diebus decretorijs, tertianæ naturam referentium est proprium, non commune omnium: nam in libris De diebus decretorijs didicimus, vsu venire istud morbis malignis. Aliquantulum remittebantur, citoque rursus ex intermissione violentius incessant febant. Si in memoria habeas, quæ in libris sunt de iudicijs dicta, & decretorijs diebus, & differentijs febrium, non est quod repetam: illic enim ea sunt explanata omnia, cuiuscumodi est, quod hic dicitur/remittebantur. Sanè generantur istæ febres, non ex succo vno, sed pluribus: quorum calidior febrem acutam succendit, statimque discutitur: quæ dum corpus tenet, contingit frigidioribus corrupti ac putrescere: itaque iterum accendi ex illa remissione (ἐπισχεσθῆναι vocat) quod est veluti re quæ, & imminutione febris: atque ista febris deterior euadit priore, videlicet quòd vires à prioribus molestijs defatigatas offendant. Nam non obscurum est, si vel pari sit magnitudine, quin qui viribus sunt infirmioribus, quam qui sunt validioribus, magis molestabit.

† magna. n. di-
stantia est, nō
inuadere postri-
die, & sine re-
duplicacione
fieri.

* arbitror legē
dū esse in Græ-
cis cod. οὐδὲ
παρεπιτετα-
μένους τριτα-
ουσι. i. neg. pro-
ducta seu extē-
sa tertiana est
vide pag. 39. g
119 d. 164. c

26 Sudores Multi.

Sanè in alijs febribus conspecti sunt multi sudores. Potuerunt & alijs citra febrem vitijs, vt conuulsionibus, accidere multi sudores ex collecta in corpore multa humiditate frigida propter statum, quæ à conuulsionis vi expellitur. Cæterum quibus id dixit accidisse, hi, vt erat consentaneum, multum sudauerunt.

* Al. His aut
minimi, qui tā
in aberat etc.
& ita omnino
legendum vi-
detur, vide su-
pra in hac en-
dem pag. e.

27 Hæc Tantum aberat vt recrearent, Vt etiam contra laderent.

Hæc, inquit, febres, de quibus verba fiunt, tertianæ naturam referentes, sudores comitabantur inanes. Causa in promptu est: nam attribuitus inconcoctis morbis nec prodelle sudores, nec signū esse bonum. Nam vel copiam denunciant humorum, vel virium infirmitatem.

28 Frigebant his multum Extremitates, ac vix Calor his reuocari poterat.

Cum ob insignem inflammationem viscerum in accessionibus calfactu efficiuntur difficiles extremitates, tum propter frigidorum multitudinem humorum: vt de vtriusque in ante citatis commen- tarijs demonstrauimus.

† Al. Non vi-
giles erant, om-
nino, maxime
verò hi.

29 Non Dormiebant prorsus hi, & rursus Comatosi erant.

Rursus vigilantes ait eos fuisse, ex parte potius, & non omnino: nec contrarietas magna est. Dicit enim ex parte comatosum quoque symptoma accidisse, hoc est, vbi in somnum delabuntur, nec vigi- lantium queunt subire munera, vt ostendimus.

30 Ventres Omnibus Turbati erant, & prauis, at multo His pessimi.

Humorum in ventrem fluentæ abundantia, vt ante dixi, par erat eum turbari. His itaque natu- ram tertianæ referentibus, de quibus hic disputat, vt præter cæteros morbos malignis, necessario etiam ventres deprauabantur.

31 Urina aut. Plurimis horum erat Aut tenuis, cruda, decoloris, ac tepere. nō nihil cōcocta decretorie: Aut crassitudine

A crassitudine quidem præditæ, turbatæ tamen, nec coarscentes, nec subsidentes: Aut pauca, cruda, vitiosa, & que subsidebant pessima.

Cuncta hæc in vniuersum, in libro præfagiorum docuit: quæ quidem etiam hic tanquam per exempla priuata fidem accipiunt. Quæ quando ante in præfagijs enarrauimus, non est quæ de con- fensione horum cum illis, cum sit conspicua, dicamus amplius: nam ibi ostendimus, ea crudorum esse & inconcoctorum signa humorum.

32 Tusces comitabantur, sed quem vsu vel detrimentum tunc afferret Tusis, nō habeo quid scribā.

Vbi humores nimij expurgantur, solent sequi tusces.

33 Itaque Diurna hæc erant, molestæque & valde Inordinate & erraticæ, atque sine iudicio plurima horum permanebant: quibusdam perniciose habentibus, quibusdam non. Si quos autem eorum paululum descre- rent, statim rediebant. Quibusdam autem, vsque paucis, circa Octogessimam cum breuissime iudicabantur: Atque horum non nullos repetierunt, vt etiam Hyemem plurimis eorum morbus protraheretur. Pluri- mos verò absque iudicio reliquerunt.

Nulli dubium est, quin secundam hic hyemem Hippocrates appellet, non etiam primam, quam in principio retulit totius status. Quos enim hic commemorat, morbi omnes altero potissimum autumno vigerunt: deinde ineunte hyeme, quidam horum discesserunt, non nulli longius sunt producti. At verò quòd inordinati essent atque repeterent, frigori id quidem, & copia morbos exci- tantium humorum, merito referendum est acceptum. Quo factum est, vt ex aquo ea etiam su- persuibus euenirent.

34 Ex Aequo hæc ijs qui superstities fuerunt, & qui non, acciderunt: Multaque fuit Acrisia in morbis, eaque varia. Ac Maximum Signum & pessimum ad finem vsque plurimos persecutum est, quòd Omnem cibum fastidirent, præter cæteros, quibus cætera quoque exitiaria erant. Sitiebant autem non admodum intempestiue in his febribus.

|| Mente constare, & oblatos cibos libentem admittere, optimum esse aliàs Hippocrates dixit in vniuersum, & hic singulari confirmat exemplo. Quòd porò non perinde siubundi essent, nimi- rum abundantium humorum qualitatem est consecutum.

35 Cum autem Diu hæc durarent, Multique essent dolores & mala colliquatio, His succedebant Absces- sus, aut maiores quam vt ferri possent, aut minores quam vt prodesse quicquam: sed Statim redierunt, & Deteriores euaserunt.

Vbi multa sit inconcoctorum humorum copia, abscessus fiunt: qui parui si sint, nihil conducunt: sin autem magni, vires ijs non sunt pares. Quòd autem etiam hoc loco vacuationes per effluxum, abscessus vocet, proxima oratione clare significat.

36 Quæ hos infestabant, hæc erant: Dysenteria, Tenesmi, Lienteria, & Fluxiones alui: Non nullos etiam Aqua inter cutem, quæ vel hæc habebat adiuncta, vel non habebat.

Quos superioribus verbis exiitisse summam ait abscessus, hic nunc sigillatim exponit. Superius diximus merito tales fuisse morbos, confluentibus in ventrem excrementis: Dysenterias scilicet cum cruentis excrementis quocumque modo ortas: Tenesmos verò, qui sunt tensiones vehemen- tes ex vlceratione in recto intestino facta: Lienterias, quæ celeres sunt ciborum non mutatorum trā- situs. Fluxiones ventris vocat, cum sine diæti his affectibus deiciuntur & semper & assidue humi- da excrementa. Aliquos etiam in aquam inter cutem ait incurrisse, propter copiam humorum frigidorum & humidorum: hos quidem vnà cum prædictis symptomatibus, illos citra hæc.

37 Quæ autem ex his Violenta erant, statim Opprimebant, vel rursus nihil Proderant.

Qui procedunt morbi à concoctionis difficultate & copia crudorum humorum, nullum ab ex- cretionibus consequuntur emolumentum. Dixit enim multas quidem & violentas confestim op- primere vires: at quæ tales non sunt, nihil iuuare: Quæ cum etiam duplices sint, nihil proficient, quæ concoctionem non habent adiunctam: quia scilicet hi etiam multi relinquuntur, nihil com- modabit absque concoctione quicquam.

38 Papule parua, quæ non essent excernendis morbis, Statimque euanescebant: Aut secundum anres Tu- mores nigricantes, qui nihil denuntiarent.

Omnium quæ tunc incidere in commodorum erat caput, inconcoctio humorum. Quòd si- quando per vim natura ad aliquos eorum excernendos aggressa esset, nihil proficiebat: immo ve- rò ab ijs superata aut in profundum recurrere permisit, aut propter paucitatem excretionum, ab- scessum moliebatur.

† Additur in
quibusdam ex
pluribus τῶσι
πυρετοῖσι. i.
ipsas febres.
* Al. Vigesi-
mum Vide et
Gal. 2. de dieb.
decr. cap. 5. cl.
4. pag. 153. d

* Apl. 33. Ex.
ord. 17. a

† Additur
aliquibus cod.
manuscriptis
& impressis
ἀσσοι. i. fasti-
dia. in aliqui-
bus non est, nec
in Gal. expla-
natione.

B † sic ὀδύ-
ποιος ὀδύρι. i.
in aquam iter
cutem acuta,
habent Græci
codices omnes,
quos viderim.
interpres ta-
mē dictionem
acutam consil-
to etiā fortasse
omisit.

C † Al. quan-
doquidem etiā
si multa sint
excretiones, ni-
hil tamen con-
ferunt, si abs-
que concoctio-
ne eueniant.

D * μελαί-
νενα. i. nigri-
cantes. al. τῶν
λυόμενα. id est
quæ non solue-
rentur.

Quibusdam

39 *Quibusdam in Articulos, praeferim in Coxendicem decubebant: Paucis decretorie cessabant: Statimq; superati ad priorem statum redierunt.*

A + Graece mendoſe legitur uai ὅτι μάλα. Sed forte addendū eis ἀπὸ τοῦ ὅτι sic ueritatē quodq; in primis ad articulos. B * ἐπιπύον τοῖς ἐκρεμέβαντες, sed in antiquis ἐπιπύοντο. i. indurabantur. Sic etiam videtur esse legendum. C + tumores cum cessarent facta sursumlatione, redieruntq; ad priorem statum.

Quod igitur abcessus, qui decumbendo fit, maxime in diuturnis accidat morbis, + in primis ab illo docti in uniuersum sumus, & hic exemplo priuato testatum habebimus. Quod uero multa esset affluentia crudorum & frigidorum humorum, & inconcoctorum, ideo in maximum ariculum multis decubuit. Caterum propterea qd essent difficilis concoctionis, non excernebatur. Qui sicuti etiam discussi uiderentur, confestim redierunt. Scilicet hoc est, quod indicatur, + tumores cum ad cutem propellerentur, redirentq; ad priorem relapsi statum sunt. Etenim hoc significatur ab eo, cum dicit: Statimq; superati ad priorem statum redierunt.

40 *Moriebantur autem Ex omnibus, sed omnium plurimi Pueri ab lactati iam, & qui Natu maiores essent, Octennes & Decennes, & qui Pubertatem iam attingebant. Accidebant ijs haec, non sine illis, quae ante dicta sunt: Superiora uero multis sine his.*

Cum in hoc statu potissimum dominaretur humiditas, quippe quae modum naturalem plurimum excefferat, minus erant obnoxij huic malo ab humiditate & frigiditate profecto, frigidi & licci. Nam esse obnoxia magis corpora illis causis ostendimus, quae cognata sunt ipsarum intemperci.

41 *Vnum uero Bonum maximumq; Inter signa quae fiebant, quodq; multos a maximis periculis vindicauit, hoc fuit, quibus ad Stranguriam diuertent, & in hoc Abscessus fierent. Accidit autem pleriq; Stranguria in his atatibus potissimum: Item alijs multis, qui non decumbebant, & in morbis. Et subita his magna, omnium mutatio fiebat. Etenim Ventres, & si forte humecti essent, statim maligno modo fiebantur, Cibosq; omnes libenter sumebant, & posthaec leuiter Febricitabant. Sed diuturna his Stranguria, ac laboriosa erat.*

Dixerat etiam antea stranguriosa his & non nephritica symptomata accidisse, etsi communitatem quandam habeant, sed alia pro alijs. Nosq; diximus, ubi per renes excrementa purgantur totius corporis, urinae illos stillicidium corripere, cum ob alia, tum praecipue propter confluentium urinarum acredinem: quae etiam nunc in causa fuit. Tenendumq; rursus memoria est, hic quoque abcessus dicere illum in stranguriam factos, licet per effluxionem, non autem decubitum, de toto emanarent corpore infelli humores. Ut enim repurgatur non raro per ventrem uniuersum corpus, & item quoq; per renes & uellicam. Sed erat his stranguria diuturna, & cum dolore per stranguriam repurgabatur totum corpus. Has autem partes erat necessarium, per quas acres excernebantur uirinae, affici: quia uellicabantur scilicet, continuaq; excretionem sollicitabantur: unde etiam in ipso urinarum transitu offendebantur. Eiuscemodii autem symptomata ob excrementorum, quae expurgabantur, copiam longiori tempore illis perdurabant.

42 *Erant his Urinae copiosae, crassae, uariae, rubentes, p̄tulentae, cum dolore.*

Omnia haec accidebant, qd superfluitate humorum uisiosorum totum corpus deponeret. Quo factu est, ut saluaretur omnes. Cum autem varia ea esset (uti superius docuimus, aliud enim alij abudabat) non mirum si uarietas quadam fuit urinarum, ut haec omnes similes non essent, sed alijs aliae.

43 *Atq; hi Superstitēs omnes fuerunt, nec ullum horum perijisse cognoui. Quaecumq; uero non periculose.*

Quam ob causam omnes superstitēs essent, praedictum est: nam per urinas purgati sunt. Hoc autem quaecumq; uero non periculose/quidam sequenti orationi praepouunt, ubi hoc interpretabimur post secundum statum.

44 *Maturationes Excrementorum omnes uindiq; Tempestiuae aut bonae, & Decretorij Abscessus Considerandi sunt.*

Sunt qui finem prioris status constituant huius narrationis initium, ut talis sit: Quaecumque uero non periculose maturaciones excrementorum omnes uindique tempestiuae aut bonae, & decretorij abcessus considerandi sunt. ut orationis hic sit sensus: Quicumque uero sine periculo exoriuntur affectus, in ijs animaduertendae concoctiones sunt. At nihil tamen causae est, quin per se propostia oratio legi possit, ut oratio illi semel de omnibus morbis qui sine maturacione sunt, in uniuersum habeatur. Concoctio enim quaedam eorum quae praeter naturam sunt, est ipsa maturatio morbi. At ipsa concoctio in coquentis substantiam deductio quaedam est eius, quod concoquitur. Ergo ubi corpus bene habet, cumq; ei, quod concoquitur, naturae intercedit familiaritas cum concoquente, mutatio fit & alteratio totius concoquendae materiae, aut maximae partis eius, minimumque superat semicocti. At uero quando praeter naturam affecta sunt (quod accidit, ubi sint a natura immutantis & alterantis aliena) id quod assimilatur, paucum est, semicoctum uero excrementum multum. Iam sicut in corporibus ianis concoctionem indicant excrementa, non

A non fecus in corporibus affectis indicabunt. Itaq; eorum quae in ventre coquuntur, deiecia per aluum excrementa inconcoctionem & concoctionem ex sua forma arguunt: eorum quae in pectore & pulmone, tussi excreata: eorum quae in cerebro, per nares excreta: eorum deniq; quae in uenis, cum urinis effluentia. Sed haec in commentarijs sunt de facultatibus naturalibus declarata: atq; in ijs libris, quibus de iudicijs egimus: praecipue autem in libris de temporibus morborum, in quibus concoctionis morborum indicia sunt descripta. Id ipsum hic quoq; iubet Hippocrates facere, morborum considerantes concoctiones ex ijs quae excernuntur. At in fine orationis quidam pro/considerandi scribunt/faciendi/sermonem esse non dignotionis, sed actionis volentes, & curationis, consilijq;. Si enim considerare iubet concoctiones, ad dignoscendum & praefagiendum pertinet oratio: in autem facere, ad medendum. Iam maturaciones efficere calfacientia mediocriter omnia obscurum non est, tum cibos, tum fomenta & cataplasmata: frictio item modica, & balneum, huius sunt generis. Verum istorum singulorum in libris est methodi medendi explicatus usus. Atqui non modo concoctiones par erat morborum respicere, aut facere ipsum, utrunq; enim uerum est: sed abcessus etiam ex effluxione, id quod in primis est elaborandum: aut abcessus ex decubitu in partes ignobiliores, nam alterum est hoc propositum, ubi abcessum per effluxionem assequi nequeamus. Quare si quidem ad ventrem excrementa contendunt, his praesto esse debemus clysteribus, qui eo attrahere ualent: adeoq; ijs quae tota in victus ratione ad hoc conferunt: Sin autem ad renes, urinam cientibus: Quod si ad colon, acribus medicamentis illud calfaciendo.

45 *Concoctiones Celeritatem portendunt Iudicij, Securitatemq; salubrem.*

Superiori capite quosdam dixi considerare concoctiones iubere: non nullos etiam facere: & utroque finem orationis dupliciter scribere in enarrando: alteros considerare medicos, alteros facere. Equidem ex usu esse utrunq; dixi medicos meditari. Itaq; si considerandi sunt scriptum sit, omnino committatur id etiam facere: nam // Emulum Hippocrates pariter ac administrum uult medicum esse naturae. Verum tamen in prior oratione/considerandi sunt/satius scribi planum fecit, cum dicat hic concoctionem celeritatem portendere iudicij, securitatemq; salubrem. Non profecto/portendunt/dicturus, sed/faciunt/si consulisset ipsis medicis concoctiones efficere: sed istud quidem, ubi morbos curat, dat consilij. Nunc in commentatione morborum uulgarium dignotiones illis & praefagia proponit: interim eadem opera medendi rationem generatim simul innuit, non tamen exprimit. Nam qd simul innuat, liquet illud quidem. Etenim si, quae probe a natura fiunt, uult imitari medicum, concoctiones autem naturae opus sunt, clarum est eas celeritatem iudicij, & securitatem, & sanitatem significaturas: tum uero nos ijs una auxiliando, concoctiones effecturos.

Paulo inferius t. 51.

46 *Cruda uero, & Inconcocta, atque In malos abcessus conuersa, Aut Acrisias, aut Dolores, aut Diuturnitatem, aut Mortem, aut Recidiuas.*

Ut sunt concoctiones natura causas noxias superante, ita non superante, contraria. Itaque ei quod est in concoctionibus dictum/celeritatem iudicationis/aduersatur morborum diuturnitas: ei quod illic/securitatem/repugnat acrisia, mors, & reciduae: ei deniq; quod illic/salubre/in communi quidem nunc dicta omnia, separatim uero dolores. Nam corpora sana, siue ἀσθίαν, siue ἀνοσθίαν, siue ἀολήσθίαν, hoc est doloris carentiam, indolentiam, molestiae vacationem appelles, proprium habent perpetuum. At acrisiae uocabulum bifariam in mentem mihi uenit ab illo uirgilio: cum aut omnino iudicium futurum nullum, aut prauum sit: atq; in utroq; hoc significato sunt concoctionum morborum comites acrisiae. Atqui meministis omnem concoctionem morborum fieri in alteratione humorum. Etenim protensa est per solida corpora natura, quae illorum est uirtus, concoctionemq; a solidis corporibus sanis humores consequuntur: nam si haec ipsa aegrotent, in habitu iam hic est morbus, ac non nullos in extremum adducit discrimen. Curari autem prius nequit, qd suam uirtutem solida ipsa recuperauerint corpora: quae in symmetria posita est calidi, frigidi, licci, & humidi. Unde ipsa etiam sanitas solidorum corporum in horum posita symmetria est: ut nihil interesse uideatur, bonam simularum temperaturam dicas sanitatem esse: an elementorum, ex quibus generati sumus, symmetriam. Verum qui morbis solidorum corporum mederi conueniat, in libris methodi medendi exposuimus. Neq; enim omnia ubiq; debeo persequi. Satis enim sit eorum, quae sese obiter de curationibus consideranda offerunt, hic capita tantum annotare, quemadmodum in curationibus, dignotionum. Etenim quod uniuersumq; est tractationis proprium, id de cetero omni ex parte elaborare: quod uero obiter incidit, hoc indicare summatum.

47 *Quid autem Horum erit potissimum, ex Alijs Considerato.*

Quorum fecit de arte praefagiendi mentionem, ea in opere de Praefagijs tradidit. Nam singula quae sunt commemorata, ex eo libro citata sunt, quem nos commentarijs tribus sumus interpretati.

A† *Corrupti sūt cod. græci. Arbitror autē hūc esse huius loci sensum. Præterea antequam commentaria in librum præfagium scripserim, in libro de iudicijs explicauerit præfagia et pernicialibus etc.*
 B in Prog. cō. 1. 1. 2. 4. 189. c

tati: Et ad finem ostendimus libros Vulgarium morborum sequi post præfagiorum librū: † Præterea esse scripta a nobis in illum librum commentaria, propter libros de iudicijs, quorū sunt præfagia explicata & in pernicialibus & lenibus morbis: & quæ constituta sunt iudiciorum in vnoquoq; & quæ iam bona iudicia, quæ verò mala: ac firma, atq; non firma: deniq; de omnibus alijs, quæ ad præsentem speculationem pertinent.

48 *Præterita dicito, Præsentia cognoscito, Futura prædicito.*
 Et in præfagiorum libro statim a principio dixit: † Præsentens enim & prædicens præsentia, præterita & futura. q̄ scilicet circa tria versetur tempora præfagitio. Quod quemadmodum sit præstandum, per commentaria in illum librum scripta apertum est.

49 *Hæc Meditator.*
 Hoc loco *μελετῶν* id est meditari, pro *ἀσκεῖν* id est exercere, dixit: Alibi sæpius *τὴν ἐπιμέλειαν* id est curam, vocat *μελέτην* id est meditationem.

50 *Exerceto Circa morbos Duo, Vt profis, aut Nequid noceas.*

Hoc ego tenuē duxi aliquando, nec Hippocrate dignum: siquidem omnibus hominibus censui esse perspicuum, q̄ debet spectare in primis medicus, vt ægris commodet: sin minus, vt certene incōmodet. Posteaquam verò non parum multos vidi claros medicos iure ob id reprehensos, q̄ vel in mittendo sanguine, vel lauando, vel medicamento dando, aut vino propinando aut frigida, offendissent, cogitavi mecum fortasse etiam ipsi Hippocrati tale quid vsu venisse: necessario itaq; multis etiam alijs eius æqualibus medicis. Atque exinde omnibus anteuertendum duxi, vt si quando magnum affera ægro auxilium, ante perspiciam apud me, nō solum quantum profuturus sim, si ex sententia cadat, sed etiam nequid lædam. Nihil itaque vnquam institui, quin apud me prius periculū facerē, ne quid, si votum non obtinerem, offenderem ægrum. Quidā verò medici perinde ac n̄, aleā qui iaciunt, solent ægotanibus remedia asserre, quorū affert offensio magnum ægrotis incommodum. Proinde ijs qui artem addiscunt, sat scio, prodesse aut non lædere, indignum visum iri, vt mihi quondam, quod ab Hippocrate literis mandaretur: at verò medicantibus iam, nō dubito, quin eius vis appareat. Quod si quando per vehementis medicamenti vsu temerarium, perimi contingat ægrum, maxime tum sentient, cuius nunc Hippocrates vim ante oculos proposuit.

51 *Ars his Tribus constat, Morbo, Aegro, & Medico artis administro. Aegri est vnā cum medico morbo Reluctari.*

Tria esse vniuersa inquit, in quibus & per quæ curatio conficitur. Primus morbus, deinde medicus. Oppugnant sese mutuo, & vt ita dicam, inter sese depugnant ac dimicant, medicus & morbus: Morbum enim studet medicus euertere: illi contra, vt ne sit inferior, propositum est. Tertius est præter illos æger: qui si quidem medico sit audiens & faciat imperata, socius in certamine efficitur huic, morbo hostis: Qui ab eo si desciverit, ac quæ dicitur morbus exequatur, duobus nominibus medico facit iniuriā, vno quidem q̄ delituerit solum: altero, quod duos fecerit, qui erat ante vnus: enimvero duo necesse est, vno præsentem. Porro a parte imperata facit morbi, desertio medico æger, vbi cum ei interdicit medicus frigida potione, ille a febris ardore adducitur, vt istud committat: itidem si lauet, aut vinum bibat, aut eiuscemodi aliud, a quibus abstinere eum volebat medicus. Næ morbum ille scilicet auget, faciendis ijs, quæ illi placent: atq; medicum prodet, faciundo quæ non vult. In multis itaq; est exemplaribus scriptum/medicus artis administer/in quibusdā non artis, cæterum scriptum est, natura. Nihil tamen ad orationis totam sententiam interest.

52 *Capitis & Colli dolores & grauitates, Cum febris, & Sine febris sunt.*

Hoc tituli vim obtinet, per quem recipit Hippocrates, quod capitis solent & colli dolores atque grauitates tandem erumpere, ac quas habeant differentias, sub hæc diciturum. Proinde eum hoc agentem in sequentibus, attendamus.

53 *Phreniticis Conuulsiones.*
 Conuulsiones inquit phreniticos infestant, capitis & colli permanentibus doloribus & grauitatibus.

54 *Sed & Virulenta Vomunt, & Ex his quidam Subito Moriuntur.*

At demonstrauimus nos talia alui excrementa & vomitiones, vbi aduritur flaua bilis, fieri: quare subdit/subito quidam moriuntur/hoc est, statim a vomitionibus intereunt, ipsum cerebrū scilicet eius que membranas tenente phrenitide a flaua bile profecta. Quo minus mirandum, si delicatis,

A delicatis his partibus, existant conuulsiones. Atq; quidam simulatq; contracti sint & vomuerint virulenta, e vestigio agunt animam. Aliqui ob robur virium vnum superfuerūt diem aut alterum, aut tres, aliquando quinque.

55 *In Ardentibus autem, Cæterisq; febris, quos Colli dolor, Temporum grauitas, Caligo oculorum, vel Hypochondrij etiam contentio neque cum dolore corripit, his e Naribus Sanguis erumpit.*

Cum enarrarem librum Præfagiorum, de sanguinis eruptione, quæ ita fit, verba feci, interpretans orationem, cuius est initium: † Quibus tali in febre dolet caput: & pro oculorum caliginibus caecutiunt, ac splendor obuertatur: & pro ventriculi dolore in hypochondrij aut dextra, aut læua parte, aliquid cōtenditur, neq; cum dolore, neq; cum inflammatione: sanguinis his e naribus profluuium pro vomitione expectandum est. At scripsisse illic de his illum absolutius, si capita inter sese cōponas, planè videbis. Tantum igitur erit hic a me adijciendum, eo quod in præsentem capite scripsit Capito, Et hypochondrij contentio cum dolore. Neq; enim recte negationem/non/detraxit, tum ob veritatem ipsam, tum q̄ in præfagijs dixit Hippocrates: † Cum in hypochondrij aut dextra aut læua parte aliquid contenditur, neq; cum dolore, neque cum inflammatione, sanguinis his e naribus profluuium expectandum est. Et enim impetus humorum in caput, hypochondrij sine dolore cōtentio, signum. Quod quidem si ei accedat dolor, inflammationem sequitur viscerum. Quando vero calore capitis sursum sanguinem trahente, & icore impellente contentio fiat, sanguinis est expectanda eruptio.

56 *At verò Quibus totius Capitis grauitates, tum autem Cordis dolores, & Fastidia sunt, Biliofa post ac Pituitosa Vomunt.*

Hunc etiam sermonem his docuit verbis in Præfagijs: † Sicuti in febre non exitiosa, inquit, caput doleat, aut etiam caligent oculi, vel ventriculi huic dolor accesserit, biliosa vomitio imminet. Sin rigor præterea apprehenderit, & subter hypochondrium partes algeant, adhuc citius vomitio aderit. Si verò bibat edatq; hoc tempore, perquam cito vomet. Si quibus horum cœpit dolor primo die, quarto afflictantur magis q̄ quinto, septimo vindicantur. Pleriq; tamen eorum incipiūt dolore affligi tertio die, quinto laborant grauius, deinde liberantur nono aut vndecimo. Quod si quinto die eos dolor inualerit, & alia in his antecedentibus respōdeant, ad quartumdecimum morbus finietur. Hæc accidunt viris & mulieribus potissimum in tertianis: minoribus natu accidunt cum in illis, tū verò maxime in febris cōtinuis, & in germanis tertianis. Hæc oratio de iisdem, quæ hic docet, in Præfagijs scripta est: quam nos in tertio, quem in illum librum conscripsimus, commentario interpretati sumus. Quare cum exactius totum hunc sermonem in præfagijs videamus scriptum, nihil est, cur eadem hic retractemus. Sin autem noui quid insit in hoc libro, id in sequentibus capitibus interpretabimur. Atq; hoc memoria tenendū est, quod proprie interpretari vocantur, id circa orationes obscuras versari: at nunc interpretum instituto, per abusum etiam causarū declarationes eorum quæ dicta sunt minus clare, interpretationes appellamus: id quod & nos, morem, qui iam in ualuit, consequentes, hoc loco facimus: etenim dictionem per se apertam ac nullum quærentem interpretationem, componentes cum eo, quod ab illa significatur, causas a parte exponere conamur.

57 *Pueros ferè In eiuscemodi incommodis Conuulsiones potissimum Corripunt.*

Pueri propter infirmitatem simulac molliēciem nervosi generis conuulsionibus sunt opportunissimi.

58 *Eadem etiam Mulieribus accidunt, Tum ab Vtero dolores.*

Quæ ante diximus, accidunt omnia foeminis iuxta atque maribus, quatenus & homines sint, & omnia habeant eadem ac viri membra. Quatenus verò eximia illis pars vterus suppetitat, hæc tamen huius etiam morbis corripuntur, ac præcipue in quibus stomacho consentit.

59 *Natu Maioribus autem, & Quos iam calor deficit, Paraplegia, aut Insania, aut Cæcitates.*

Sermo illi de his erat, quibus caput grauatur, dolet cor, & fastidio laborant, quos ait postea vomere biliosa & pituitosa, maxime si pueri sint, quos etiam plus quam iuuenes conuulsionibus teritari. Quin etiam ab his mulieres dicit & ab vteri doloribus vexari. Inde iam seniores dicit paraplegias, insanias, & cæcitates exercere. Addidit autem sermoni/quos iam calor deficit/causam, quare hæc eueniunt, reddens. Paraplegias vocat, resolutiones ex apoplexia in partem aliquam decumbentes: Insanias, deliria circa febre. Hæc solent accidere senibus naturæ imbecillitate, quæ excernere vomitu, aut eruptione sanguinis, excrementa in capite collecta nequit. Vnde non nunquam proueniunt cæcitates, vbi in oculos irrumpant.

60 **I**N Thaso paulo ante Arcturum & sub Arcturo multi & magni spirante Aquilone imbres. Circa Aequinoctium & vsque Vergilias, austrini imbres parui, modici. Hyems aquilonia, squalores, frigidi venti, magna niues. Iam sub Aequinoctium frigora maxima. Ver aquilonium, squalores, pluuia pauca, frigora. Circa Solstitium aetiuum, imbres pauci, magna frigora vsque ad Canem. A Canem ad Arcturum vsq, estas calida, estus magni, non illi ex interuallo & sensim incrementes, sed perpetui vehementes q: non pluit: spirauerunt Etesia. Circa Arcturum vero pluuia ad Aequinoctium vsq, uernum austrinae. Hac in tempestate Hyeme Paraplegia caeperunt, multosq, corripuerunt: ex quibus non nulli subito moriebantur, etenim hic morbus satis vulgaris erat, cetera incolumes constabant.

*Dicitur haec in cod. quibusdam ex. non est: rucq, intellige du est de equi noctio aut una li, id quod etia infra co. 72. et 73. & 74. manifeste apparet.

† Aph. 15. Ex. ord. 22. f

Frigidus est & siccus status, quem hic exponit, ac etiam ex parte inaequalis. In omnibus igitur his cum autumno esset similis, morbos etiam habuit, qui maxime solent in autumno vigere. Atq; fuisse inaequalem hinc constat, Nam circa Arcturi emersum cum aquilonijs ventis pluuia ait magnas fuisse: Deinde secutum totum huic contrarium statui autumnum: pro aquilonio austrinum fuisse, pro pluuio paruas habuisse pluuia: Mox hyemem aquiloniam & siccam fuisse: postea ite ver totum vsque ad Canis ortum. Vnde planum est, in hoc statu siccam & frigidum sanis valuisse. Iam etiam patefactum est, principium eius vsque ad hyemem fuisse inaequale. Inde rursus post Canem ex aquilonijs & frigidis aetis ait subito fuisse magnos & vehementes: Sub hac imbres iterum austrinos. Manifestum est igitur totius finem status, qui post Canem fuit, perquam fuisse inaequalem. Itaque morbos ordine exponit clare omnes, qui tum viguerunt, ac nulla est hic obscura, nisi raro, dictio posita. Ceterum quando morborum, qui inciderunt, commemorare causas instituimus, faciendum est, vt illas ad verba eius applicemus: verba autem ipsa in breui fecimus capita, quae assequuntur, qui ea, quae tum primo sunt libro, tum supra in hoc exposita, memoria teneant. Ergo paraplegias dicit in hyeme fuisse, capite scilicet laeso ventorum afflatu, qui ea tempestate spirauerunt, frigidorum: maxime vero quod totus autumnus austrinus calfecerat & rarefecerat ipsum, simulq; repleuerat: nam caput sic est ante affectum, plurimum laeditur sanibus ventis frigidis & aquilonijs. Haud tamen alius hyemem sollicitauit morbus, quod esset sicca: siquidem in aphorismis est dictum, Squalores esse imbribus salubriores. At ex paraplegijs tamen peribant: siquidem ipse dicit Hippocrates: etenim hic morbus satis vulgaris erat: perinde ac insolentes, propter paraplegiam, quae praeter consuetudinem accidit. Si quidem illa quae frequens est, in membri resolutionem decumbit: verum tamen hominem non perimit. At vero quae in praesenti statu viguit paraplegia, lethalis erat, vt pote multum refrigerato capite.

61 **A**n te Ver Febres Ardentes caeperunt, ac ab Aequinoctio ad Aestatem vsque perdurabant. Itaque qui Vere & Aestate incunite statim cepissent agrotare, Plurimi superstites fuere: atque Parum multi moriebantur.

In propatulo est non hoc eum dicere, quancq; ex ipsis febribus ardentibus, quae ante ver coeperat, in aetatem vsq; esse productam, sed quod ipsarum generationi toto eo tempore, vulgari contingerit, ita vt modo hoc tempore, modo illo, Thali ea febre corripentur. At non est in omnibus exempla ribus eodem modo haec scripta oratio. Equidem optimam censuerim scripturam secundum sequentem orationem vt hoc significet, tota aetate perdurasse ortum febrium ardentium: ac tota fuisse hac tempestate moderatas, nec exitiales: initio autumni, qui his corripiebantur, perisse multos. Itaq; qd diu essent febres ardentes lenes, rationi videtur consonum, erant enim moderatae, sicuti quae antecessissent hunc statum: nec syncerae, vt non a mere calido & sicco statu genitae: nec omnibus etiam in cesserant temperamentis, ceterum ijs, quae iam pridem bilis copiam collegerant. Omnino quid in causa fuerit, cur tum febres ardentes inciderent, est inuentu obscurum, eo qd aetatem praecedentem prorsus praeterierit Hippocrates, atq; ab autumni initio narrationem sit auspicatus: & vero longe implicatius, quod sit verisimile aetatem illam tenuisse naturale suum temperamentum: quae protecto si omnino aliqua ex parte degenerarat, declararet Hippocrates eius statum. Ergo calidior fortassis fuit, ac non ita multum natuum statum inflexit: vnde nec scribendam duxit illam, quasi praeter naturam iam affectam. Verum tamen quando aetate, vt etiam in natura sua constet, amarae bilis succus incrementum necessario, hac de re, cum ea aetate esset non tantum solito, sed longe etiam copiosior, ab insequente est gelu in corpore conseruatus, quo minus diffaretur & digeretur: qui postquam diu delituisse, ac diuturnitate computruisset, febres excitauit ardentes.

62 **I**n Autumno iam, ac cum pluuere cepisset, Lethales erant, Plurimiq; peribant.

Reuocemus ad memoriam, quod in exitu sermonis, quem de hoc habuit statu, scripsit: Pluuia multae vsque ad aequinoctium uernum. Dixit praeterea de tempore post Canis exortum, vsque ad Arcturum ad verbum sic: Aestas calida, aetis magni, non illi ex interuallo & sensim incrementes,

Ates, sed perpetui vehementesq;: non pluit: vnde liquet eum statum bilem generasse. Quare cum pluuia illam austrinae exciperent, iure ardentes febres complures eaq; lethales viguerunt: quando Auster dissoluere corpora consuevit, humoresq; fundere, adeoq; putrefacere simul, vbi cum largioribus sit coniunctus imbribus.

63 **F**ebribus autem Ardentibus haec accidebant. Quibus rite et largiter Sanguis per Nares erupit, ea de causa maxime Seruabantur. Nec vllum noui, si recte et erupisset sanguis in hoc statu quem mortuum. Nam Philiscus quidem, Epamennon, et Sienus, quibus parum quarto die et quinto de naribus stillauit, mortem obierunt.

Cum alioqui ex ardentibus febribus peculiari, per narium eruptiones ferè iudicari, tum eo tempore ait multis sanguinem de naribus erupisse. Atque de singulis agris omnia, quae postea prodidit, vnum hoc habent caput: Quibuscunque abunde erupit sanguis, fuisse hos superfites: quibus parcaut prorsus nihil stillarunt nares, solos hos perisse: Alios iam non nullos, quibus alia fierent naturales excretiones, vel per ventrem, vel per vrinas, seruos esse.

64 **B** Plurimi igitur agrorum circa iudicium Rigeant, potissimum ij, quibus Sanguis non erupisset: Qui quidem ydem postea Superriguerunt, ac Exudarunt.

In sermonibus de rigore ostensum est amaram bilem, quae cum impetu per sensibilia & carnea corpora ad excretionem fertur, consequi rigorem. Declaratum est praeterea motui huic sudorem comitari consentaneum esse: interim vero biliosas etiam vomitiones, & alui defectiones.

65 **E**rant qui Sexto die Morbo Regio afficerentur: sed his Purgatio profuit per vesicam, vel Turbata aluus, vel Larga sanguinis eruptio: Vt Heraclides, qui apud Aristoclidem decumbebat: Cui per nares sanguis erupit, aluusq; fuit turbata, & per vesicam est purgatus: Vigesimo autem die iudicatus est longe aliter, ac Phanagoreon seruus, qui, cum ipsi horum eueniret nihil, perijt.

Quibus non valuit bilem natura excernere, his collecta ad cutem morbum regium excitauit. Prauum erat autem, vt etiam in aphorismis est dictum, ante diem septimum existere illum. Atque horum ipsorum illi soli fuerunt salui, quibus alia ratione natura retrimentum excernere valuit: quas tres commemorauit, excretiones vrinarum, ventris turbationem, ac sanguinis eruptionem. Quosdam autem omnia ait haec habuisse, vt Heraclidem: huncq; vigesimo die iudicatum fuisse.

66 **S**anguis autem Plurimis erupit, praecipue Adolescentulis & Adultis: Quorum perijt maxima pars, quibus sanguis non erupit. Senioribus vero ad Morbos regios, aut Turbatas aluos, aut Dysenterias res deuenit. Vt Bion, qui apud Silenum decumbebat. Vulgabantur vero Dysenteria & Aestate: ac Non nulli qui diu egrotarant, quibus etiam acciderunt eruptiones sanguinis, in dysenteriam tandem inciderunt: Vt Eratonis puer & Milus, qui post sanguinis multam eruptionem in dysenteriam statum delapsi sunt.

Adolescentibus ex ratione sanguinem eripere e naribus in confesso est, ac post hos adultis quoque. At vero qui his senioribus essent, imbecillis iam viribus, insitoq; calore imminuto, in morbum regium magis bilis abundantia decubuit. Etiam quibusdam ventris contigit turbida excretio, aut dyenterica, quibus hinc excrementum ventris exijt. Quare ex ijs, quae ante dicta sunt, & quae deinceps dicentur, non addubitabis sanguinis eruptiones in ardentibus febribus ob dominantem fieri flauam bilem: quae sanguini permista, postquam eum deusserit, cum eo multum ad caput calorem subuehens, venis narium diruptis, sanguinis efficit eruptiones.

67 **†** Copiosus igitur Hic humor fuit, maximeq; abundabat. Etenim Quibusdam circa iudicium Sanguis non erupit, sed Tubercula ad aures excitata euanuerunt: Quae cum euanuisent, secundum Sinistra ilia, in Summamq; coxam grauias decubuit. Cumq; post iudicium Dolores inceperent, Vrinasq; tenues redderentur, † sanguinis paucillum erumpere cepit. Ac circiter quartum & vigesimum die Antiphonti Criobuli filio Abscessus fiebat in sanguinis eruptionem: Quae sedata est, & est iudicatus prorsus circa diem quadragesimum.

† Al. multis igitur hic humor maxime abundabat.

† Al. sanguinis paucillum eripere cepit circiter quartum & vigesimum diem. Et Antiphonti & c. vide eo 2. de dieb. dec. ca. 5. cl. 4. pa. 153. e

Certe propter periculum. Etenim magno erant in discrimine: nihilq; propius factum est, qd vt non seruarentur: cum vix vigesimo quarto, & quadragesimo die, auxilium sint a sanguinis eruptionibus consecuti.

68 **M**ulta praeterea Mulieres languerunt, Non tamen ita vt Viri frequentes, minusq; multi perierunt. Plurimae autem Grauem partum habuerunt, & A partu in egritudinem inciderunt: quae quidem potissimum moriebantur: Vt Telebula filia, quae sexto a partu die defuncta est. Plurimis itaq; Menses in febribus apparuerunt. Quibusdam e Naribus Sanguis erupit. & multis Virginitibus id tum primum accidit. Non nullis simul & Sanguis e Naribus apparuerunt: quod in Debarbis filia virgine tum primum animaduersum est, largeq; ex naribus sanguis profluxit. Atque Nullam de his, quibus horum

Tertia Classis,

PPP ij

quicquam

quicquam rite euenit, Mortuam cognoui. Quibus uero contigit Pregnantibus Aegrotare, Omnes, quas Equidem noui, Abortiebantur.

Optimo sane iure minus mulieres aegrotabant, quam uiri, minusque in discrimen adducebantur, ut que per sanguinis eruptionem iudicia efficerent: quippe habebant congenitum auxilium menstruam purgationem. At difficultate laborarunt pariendi, quod frigidus esset status. Atque quas corripuit morbus quispiam, hæ abortiebantur eadem ratione.

69 *Vrina autem Plurisque Boni quidem coloris erant, ceterum Tenues, & Pauca habebant sedimenta, cum Retrimetis tenuibus biliosisque. At Multi alij, qui iudicati erant, ad Dysenteriam deueniebant: ut Xenophanes & Critias.*

Has vrinas tenues esse, hoc est aquosas ait. Et quidem paulo post iterum scripsit,

70 *Vrinae Aquosae, Multae, Purae, Tenues post iudicium, in quibus multa subsederunt. Adiaque sunt rite iudicata. Subijciam, quibus hæc acciderunt: Bioni, qui apud Silenum aegrotabat: Critia, qui apud Xenophanem: Aretonis filio, & uxori Mnestrati.*

Recensitis nominibus eorum, quibus ea erat vrina, subdit,

71 *Postea Hi omnes Dysenterici euaserunt. Quod Vrinam reddiderint aquosas, Attendendum est.*

Etenim uerisimile erat, quod biliosum excrementum per vrinas non esset euacuatum, ubi in ventrem fluxisset, dysenterias generasse. Consentaneum porro erat, eo quod multum hic humor ualeret ac uigeret, nisi biliosa excrementa per vrinas essent euacuata, ex eo quod etiam tum reliquum erat in corpore, dysenteriam illis excitatam esse.

* Al. etia si.

72 *Circa Arcturum Multi habuerunt Iudicium Vndecimo die: atque his Recidua non rite fiebant. Sub hoc autem tempus Comatosi fiebant, atque hi maxime Pueri: Qui quidem omnium minime interibant.*

Clarum est eum ortus meminisse Arcturi alterius anni, quem descripsit in exitu narrationis. Erat igitur hic austrinus cum imbribus usque ad æquinoctium autumnale. Atque hac ait tempestate die undecimo secure multos iudicatos fuisse, simulque comatosos, ob austrinum sanè statum: ob quem iudicia etiam illis fuerunt certiora ac alio tempore, ubi aeris dominabatur frigidum temperamentum, in quo diuturna ait iudicia fuisse. Ceterum tempus quod inter Canem intercessit & Arcturum, quod quidem calidum habebat & siccum statum, non memorauit: quo uerisimile erat celerius fuisse multos iudicatos, ut ne septimum diem quidem superarent. Itaque hoc tanquam illi temporis familiare prætermisit, morbos uero uulgatos solos persequitur.

73 *At uero circa Aequinoctium usque ad Vergilias & sub Hyemem consequebantur Ardentes Febres. Et uero Plurimi etiam tunc Phrenitide corripiebantur: Quorum moriebantur plerique.*

Ardentium febrium & phrenitidis pro loci quem tenent diuersitate, auctor idem est humor. Nam cum in ualorum capedinibus, una cum sanguine continetur flaua bilis, ut cumque accedatur, contingit febres ardentes prodire, præcipue uero ubi in uentris, aut iecinoris, aut pulmonis uenis bilis effertur. At quando ad solidas corporis partes perueniat, ac ea permeet, rigorem constituit. Sin aut in cerebrum eiusque membranas sit impacta, phrenitides inducit. Verum prius quam inherescat, perfluens uenas in his sitas, non phrenitides, ceterum, quæ in uigoribus, sunt febrium, deliria efficit. Proinde bilis, quæ primo in uenis inferioribus ardentis febris causa fuerat, in statu hæc austrino ab Arcturo ad æquinoctium, ad caput sublata, & in cerebro delixa eiusque membranis, phrenitides generauit.

A. l. 4. l. 113
c. 4. 8. 444

74 *Aestate item pauci in eam inciderunt.*

Paucos ait in phrenitidem incidisse. Nam eius pars usque ad Canem erat frigida, pars usque ad Arcturum calida & sicca. Proinde non poterat hæc caput interim replere, ut nec Auster ille, qui sub Arcturo ad æquinoctium usque flauit. Neque enim humidum erat, neque diuturnum, quod inter Canem interuenit spatij & arcturum. Dicitur est, ubi multa bilis in cerebri regiones influxit, phrenitidas excitatas.

† Cod. antiqui
græci addunt,
eudè ueritatem
i. neque austrum
le.

75 *At cum Febres Ardentes inciperent, Annunciabant quibus Exitium impenderet. Siquidem Statim ab initio, Febris Acuta eos corripiebat, à qua parum superrigebant, Insomnes erant, Grauius angebantur, Sittibundi, Fastidiosi, Paululum in fronte & clauiculis exudabant, sed nemo per totum corpus. Multum Delirabant. Timores, mæstitia. Extremitates sub frigida, ut summi pedes, magis que manus. Accessiones diebus paribus. Plurimi quarto die maxime laborabant. Sudores diuissime subfrigida. Extremitates non iam ad calorem rediebant, sed liuida erant et subfrigida. Nec stiebant. Ad hæc erant Vrinae his nigrae, tenues, paucae. & Alui sistebantur. Nec Erupit e naribus sanguis, ne his quidem, quibus hæc accidunt,*

Accidunt, sed parum stillant. Neque Recidua ulli horum aduenit, ceterum ad Sextum diem cum sudore Moriebantur.

55 *Ut omnia huius operis, eorum sunt, quæ alijs in libris absolute traduntur ab eo, exëpla, singula ipsis oculis examinante, ita etiam quæ hoc loco adducit. Nam exitiolis febribus ardentibus sympto- mata accidisse ait: Ab initio rigentes statim, uigilantes, fastidiosi: ad hæc in fronte & clauiculis parum exudantes. Nam quod acuta laborarent febre, simulque sitirent, erant hæc quidem naturæ propria ipsius affectus: Quod uero statim à primo rigerent, proprium erat malignitatis. Etenim iudicare ardetes febres rigor solet, non tamen elucere statim decretoria oportet: At uero uigiliarum & angoris symptoma semper prauum est, nedum in principio, ut etiam exudare. Iam uero delirare, quod est absurda loqui, id est delirare, ipsum significat cerebrum. Timores uero magnopere acris & deuiste flauæ bilis symptomata sunt. Cognata iam timoribus sunt mæstitia. At partium extremarum frigus perniciosissimi febribus ardentibus symptoma est & signum: Quemadmodum etiam delirare, febris est caput inflammante, cum proprium sit & familiare febribus acutis uiri extremis partibus corporis: quæ si quando refrigerentur, regionesque ardeant ad uiscera continentes, in corporis medullis coactum sanguinem esse indicio est: extrema autem membra sanguinem desiderare, refrigerari, & semel emori, destituentem iam ea natura. Iam accessiones, cum diebus paribus fiunt à principio statim, interim ad sextum diem pessimum iudicium fore prænunciant: interim in longum protrudendum morbum. At si quidem admodum moueantur, quarto die prauam habente accessione, ad diem sextum de uita decedunt, ut hi de quibus sermo habetur. Ad quartum igitur diem eos habuisse dixit maximos labores, hoc est, dolorifica omnia symptomata, & sudores diuissime subfrigidos.*

56 *Quare liquet diem sextum mortem his cum sudoribus allaturum. Quod uero extremitates si uel escerent, neque eis amplius calor rediret, demori eas indicat: & est argumentum constans, non posse ultra diem sextum vires sustinere. Huc accessit ad cumulum aliud signum exitiosum, quod cum antea actuassent, amplius non sitirent. At qui quando, qui antea siti flagrarent, postea essent à siti liberi, horum duorum sit necesse est alterutrum, aut morbi solutio: aut uirtutis extinctio ita, ut presentia mala amplius non sentiant. At non contingit à morbo his vindicari, si quidem exitialia erant symptomata. Proinde his signum erat perditus sensus, non sitire. Itaque cuncta hæc, quæ reulims symptomata, mire cacoete sunt, & exitialia: atque una cum his uel maxime Vrinae, quæ nigrae erant, tenues, & pauca. Nigrae quidem, utpote adusto iam bilioso humore: pauca, quod omnis esset ex sanguine humor ab ardente febre tostus, quodque vrinae instrumenta iam emortua essent. *Eandem ob causam etiam alui sistebantur. Quin etiam stillasse nares, quod perniciosum est signum cum in alijs, tum maxime in febribus ardentibus, ait. Nam ardentibus febribus hoc perniciosissimum esse patet, si quidem eis est familiarissimum sanguinis eruptio.*

* Non redditur
rõnem cur te-
mnes. forte hæc
pars desit.

76 *Phrenitidis autem Quæ supra sunt scripta, Omnia non acciderunt: Iudicabantur ferè die Vndecimo, non nulli Vigesimo.*

Qui citra ardentem febrem in phrenitidem inciderunt, his illa non eueniunt. Nam hos qui una cum ardente febre ad sextum diem moriebantur, geminato ipso malo phrenitidis arripuit. Ad diem uero undecimum consecutum dicit esse iudicium, non nullis ad uigessimum.

77 *Quos non statim à principio inuasi Phrenitis circa Tertium uel Quartum diem, sed primo tempore mediocriter habebant circa Septimum diem his Acutus Morbus euasit.*

Quibus circa tertium aut quartum diem ccepit, interpellataque est, dimidia facta iudicatione. Ceterum phrenitidis non erat nimium acuta ægris: conspeximus enim etiam tales phrenitidas.

78 D *Itaque extitit Morborum magnus numerus. Inter Aegros autem cum primis Moriebantur Adolescentes, Iuuenes, Adulti, Glabri, Quibus albida esset cutis, Recti capilli, uel nigri, Nigri oculi, Qui in ocio & socordia uitam degerant, Qui sonora uoce essent, uel gracili, uel aspera, Blasphemi, Iracundi. Mulieres quoque plurima ex hoc genere peribant.*

† Sicut ante dixi illum, quæ erant obscuriora, exponere, adijci autem à nobis causas: ita iam sermonis affirmo sententiam non esse apertam. Verum enim de phrenitidis solis, de quibus uerba fecit, sint interpretanda illa, an de morbis omnibus antedictis, incertum est. Quin etiam ipsum sermonis initium diuerse scribunt: quidam hunc in modum: Morborum autem magnus fuit numerus, de ipsis phrenitidis solis, quibus hæc subiicit, hæc uerba fieri uolentes. Aliqui hoc pacto: Itaque fuit morborum magnus numerus, qui quidem contra de omnibus uolunt prædictis sermonem haberi. Si de omnibus intelligamus, neque definiamus, quæ de re adolescentibus, iuuenibus, & adultis pereant: quæ de re autem glabri, & albidam cutem habentes: quæ de re qui rectos habent crines, nigros, & nigros oculos: quæ de re qui in ocio uixerunt, & socordia: iã uero quæ de re qui graciles sunt uoce, qui blasphemant: quæ de re iracundi, & quæ de re mulieres: Hæc nisi sint omnia planè distincta, exijs quæ dicta sunt, nihil nobis quicquam, neque ad prælagendum conferet.

† Al. Sicuti ante dixi illi qui de ea quæ fiebat, clare exponere. uide supra pag. 113. f. * uerba uerba. ex quibus, scilicet morbis et sicubi.

neque ad medendum. Sin autem non de omnibus morbis, verum de quibus verba faciebat, solis Phreniticis hæc interpretemur, maximo vel sic negotio inueniantur causæ, quare ex commemoratis perierint plurimi. Huc accedit, quod ipsum / plurimos perijisse / duplex sit: Alterum, posteaquã multi tales phrenitico sunt morbo correpti, qui ea tempestate passim mortales perimebat, propterea dictum est multos eorum esse sublato: Alterum est, eorum, quos inuasit phrenitis, partem maximam interijisse accipimus. Quo fit, vt etiam causæ euadat declaratio duplex: vt omnes, quos retulit, opportuni essent in hoc statu phrenitidi: atque declarandum nobis, inter eos qui phrenitide laborassent, hos potissimum interijisse. Atque sermonis obscuritas ea est & tanta. Et autem antequam tendum est, vt vniuscuiusque commemoratorum temperamentum inueniamus: nam absque hoc nequit hic sermo tempestatu aptari. Videtur autem Hippocrates in sua oratione, Aetatum calidissimarum meminisse: si quidem adolecentes inquit, iuuenes, & adulti: Naturarum verò, quibus egredigeritur habitus corporis: nam que, glabros, & qui cute sunt albida, item qui capillis rectis, capillis nigris, nigris oculis, & qui domi in ocio inertem vitam egerunt, ostendimus cum in alijs commentarijs, tum in his quos de temperamentis conscripsimus, minus digerere habitum, quod frigidior sit temperamento: Et eadem de causa mulieres, quas propter menstruam purgationem minus statum offendit, vt supra diximus. Quod si quæ morentur, ex hoc erant illæ genere. Reliquum igitur est, vt de ijs qui gracili sunt voce & aspera, item de blæsis & iracundis videamus. Ac primum de ijs qui sunt gracili voce, qui primo sunt loco relati. Igitur ἰσχυρόφωνος significat gracilem vocem habentes: ἰσχυρόφωνοι enim sunt, qui etiamnum appellantur, vt etiam λεπτόφωνοι id est exili voce. Vtrunq; itaq; nomen idem significat: nihilo minus hi ab illis qui voce sunt gracili, differunt, vt est in libris de voce dictum: vbi demonstrauimus illam fieri ob angustiam asperæ arteriæ gutturis: at gracilem vocem, propter musculorum guttur mouentium innatum vitium. Vtriq; in prima conformatione contrahunt ea vitia ob caloris innati infirmitatem. Et quemadmodum deteriorẽ a principio guttur mouentium musculorum figuram graciles voce consecuti sunt: ita linguæ musculorũ, blæsi. Aspera vox fit propter asperitatem vocis organorum. Vocis organa voco, per quæ spiritus redditus vox efficitur. Hæc sunt aspera arteria, guttur, fauces veluti spiritus plectrum per ipsas transeuntis: nam hæc vocis instrumentum esse sunt ostensa: vt locutionis, lingua. Non nihil etiam ad eam gignendam fauces conferunt, quæ densam reddunt. Hæc igitur organa, vbi læuia sint, læuẽ ostendimus vocem reddere, aspera asperam. Atqui asperitate ex siccitate docuimus oriri. Ita quæ post ætatem hæcenus diximus omnia, signa sunt temperamenti frigidi: sola verò siccitas frigidi temperamento coniungitur, & frigidus, & calidus. Quare qui simul cum sicco temperamento frigidi sunt, his æge digeretur corporis habitus, vt antedicti: qui verò his sunt calidiores, non statim adest hoc. Vnde hos ab oratione excepimus: alios relinquimus, quibus est consentanea oratio. Erat porro propositum multos mortuos esse, inter quos ætates recensuit, & naturas. Ego ætates calidas dicebam esse, in quibus amaræ bilis succus viger: naturas, quæ difficilem habent habitus digestionem. Itaq; ex ijs, quorum ab initio hæcenus meminimus, reliquum est, de iracundis hoc est ἰσχυρόφωνοι, vt agamus: quos maxime contrarios a se esse iratos, id est θυμώδεις. Magnanimi enim Irati sunt, & humilitum rerum contemptores: contra Iracundi pusillanimes, q̄ generoso virilique animo non sint. Quare iracundi temperamento frigidior erunt, vaporesq; digerent difficulter. Cæterum quod ad exitum est: capitis dictum / mulieres quoq; plurimæ ex hoc genere peribant / non constat, an ad finem sit modo referendum, an ad ea quæ ante sunt dicta. Postremi autem sunt illorum iracundi, & mulieres huic generi affines plurimas interijisse subiecit. Attamen potest vtroque modo vera esse oratio, siue ad omnia referat supradicta Hippocrates, siue ad postremum tantum. Quod si ad omnia referat sit verum, rectius sic interpretemur. Pueris enim, quod vltimo est loco dictum, etiam attribuitur. Cæterum ad hunc modum non sunt omnia dicta: sed tamen mulieres huius generis dicit mortuas esse, comparans eas viris. Nam superius est dictum: Multæ præterea mulieres, non tamen ita vt viri frequentes, minusq; multæ perierunt. Verum hoc nunc vult dicere: Mulieres his capræ morbis, magis interibant, quæ prædicti generis essent.

79 At verò Hoc statu Quatuor his præcipue Signis Seruabantur: Quibus enim aut ex Naribus probe Sanguis erupisset: Aut qui per vesicam Vrinæ multas & multo bonoq; præditas sedimento reddidissent: Aut per ventrem turbida, biliosa, tempestiue: Aut qui in Dysenteriam incidissent. Multis verò Vsuus nit, vt non ab vno illorum indicarentur, sed per omnia plurimi excernerent: Qui quidem grauius habere videbantur. Veruntamen omnes, Quibus hæc acciderunt, Superstites erant. Fæminis Vrginibus eueniebant etiam omnia, quorum meminimus, signa: Quibus autem Aliquod ex his rite fieret, aut Menses largius superapparerent, per hæc Seruabantur, & indicabantur: Nec harum, quibus istorum quid re-
ete eueniret, Mortuam vllam vidi. Nam Philonis filia, cum ex naribus ei sanguis copiose fluxisset Se-
primo die in tempestiuius cœnata, defuncta est.

Tum hoc caput apertum est, tum sequens, vbi de mulieribus agit. Nam summa quidem, quam tradit,

A tradit, hæc est, aliquos per sanguinis eruptionem, alios per vrinas aut per aluum, non nullos decum-
bentibus in dysenteriam causis, incolumes esse potuisse.

80 Quibus in Febris Acutis, atq; adeo ardentibus, Spontanea effluunt Lachrymæ, his est (si quidem reliqua non sint exitiaria) Naribus Sanguinis eruptio expectanda. Qui incommode habent, his Non sanguinis eruptionem, Verum portendant Mortem.

Et hoc etiam portendit sanguinem erupturum, quod in superioribus præteritum hic profert. Porro est ipse satis sermo clarus, si memoria teneas ea, quæ supra tum hoc ipso in libro dixit, tum in libro præfagiorum. E quidem hæc omnia cum proprijs limitationibus in commentarijs in librum præfagiorum & in libris de iudicijs a me dicta sunt.

81 Tubercula secundum Aures, quæ in Febris cum dolore extuberant, Non nullis, cum febris decreto-
ric sedatur, non resident, neq; suppurant. Hæc, Fluxio alui biliosa, vel Dysenteria, vel in crassis vrinis
Residentia discutunt: Id quod contigit Hermippo Clazomenio.

In primis hæc refert cum modo prædictis meminisse, vt ne arbitremur semper signum esse pra-
uum parotidas non suppurare. Nam hoc ait in statu, febris quidem decreto-ric quosdam libera-
tos, hoc est die decretorio, & cum tempore, vel quopiam alio sic iudicantium: at remansisse paroti-
das tamen: Deinde diuturnitate temporis resedisse, per quas dixit vrinas, & per alui excrementa, &
dysenteriam expurgatis morbum constituentibus causis.

82 Iudicia verò, Ex quibus cognoscimus, aut Similia, aut Dissimilia sunt.

Quæcũq; Hippocrates de iudicijs & de decretorijs diebus docuit, hæc habes duobus volumini-
bus a nobis collecta, in libris de decretorijs diebus, & iudicijs. Nihilominus nunc est huius sermõis ca-
put breuibus dicã. Iudicia partim dicit similia, partim dissimilia fuisse. Deinde adiicit, multos in recidua
icidisse, eosq; iisdẽ constitutis tribus planè die decimo septimo iudicatos fuisse: Deinde alios a recidi-
uis die vigesimo, eosq; nõ similiter. Exempli gratia, primũ meminit duorum fratrum in hac oratione.

83 ¶ Vt Duo Fratres, qui habitabant prope Theatrum, simul eadem hora cæperunt egrotare: erant autem
Epigenes fratres. Horum natu Maiori decreuit morbus die sexto, Minori septimo: Repetijt simul ambos
eadem hora: Intermisit Dies quinq;. Ab recidua, Ambobus simul est decimo septimo die in totum iudica-
tus. Plurimis verò indicatus est ad diem quintum: intermisit die septimo: ab recidua, iudicatus est die
quinto. Aliquibus iudicatus est septimo: intermisit septimo: ab recidua, iudicatus est tertio. Quibusdam
iudicatus est die septimo: tertio intermisit, septimo iudicatus est. Non nullos reliquit die sexto: intermisit
die sexto: tertio inuadebat. Aliquos reliquit die primo: inuasit, & iudicatus est die vno: quod factum
Euaganti est Daipharsis filio. Fuerunt, quibus iudicatus est die sexto: reliquit die septimo: & ab repeti-
tione, iudicatus est die quarto, vt Aglaide filia. Plurimi itaq; egrotantium in Hoc Statu, hunc in modum
languebant. Neq; quemquam noni Superstitem fuisse, quem Recidua rite facta non repetierint: Omnesq;
seruabantur, quos equidẽ noni, quibus hoc genus Recidua euenerunt. Neq; egrotantium hoc modo Quen-
quam noni, quem Recidua iterum repetijt. Plurimi, qui perierunt ægri, Sexto die sunt defuncti, vt Epa-
minundas, Silenus, & Philiscus Antagorei filius.

† Alio modo
cõtextus hic ci-
tatur a Gale.
lib. 2. de dieb.
decr. cap. 3. cl.
4. pag. 152. c
¶ Verum ex
alijs cod. gra-
cis, tertio inua-
sit, intermisit
die vno, et in-
iudicatus est:
quod & c.

Quod huius orationis est vtile, clarum est ex superioribus: inutile verò, obscurum: quare inue-
stigare ipsum non conueniebat. Cæterum qui vtilibus student, elaborant inquirendo, quoniam
modo Hippocrates, cum dixerit seniores habuisse die sexto iudicium, iuniores septimo: & rur-
sus/redijt simul ambobus eadem hora/ mox adiunxerit/intermisit dies quinque/. Neq; enim fieri
potuit, vt vtrique intermitteret dies quinq;, sed alteri soli. Et quidem hoc ipsum quod dicunt, pos-
lis de solo vno intelligere, secundo in hac narratione, qui primo iudicio est septimo die iudicatus.
Iam si huic dies quinq; intermisit, constat illi, qui sexto die fuit iudicatus, intermisisse dies sex. Po-
test etiam a primo statim corrupta scriptura a librario, permanisse: id quod alijs multis accidit
tum apud Hippocratem, tum apud alios non paucos. Quod esse librarij erratum dico, hoc est:
Potuit hæc fuisse scriptura: Intermisit alteri dies sex, alteri quinque. ille verò lapsus scripsisse, In-
termisit quinque dies. Et est verisimilius maiori intermisisse dies sex, minori quinque, cum inci-
derit recidua ambobus in duodecimum diem. Post hæc itaq; dicit: Plurimis iudicatus est die se-
ptimo, intermisit quinto: vt conicias ipsos etiam fratres exemplum esse iudiciorum, quæ plurimis
contigerunt. His expolitis alia descripsit iudicia varia, quæ omnia die septimodecimo circumscri-
buntur: cæterum huiusmodi nullum, quale in duobus fratribus intelligendum confirmo, vt re-
dirent ambobus duodecimo die, cum iuniori quinq; dies intermitteret. Neque ab re sic est de illis
dictum, vt & id quod cum alijs his conueniebat, conseruaretur, quod a repetitione die septimo-
decimo iudicantur: & etiam peculiare, quod ad diem duodecimum repeterentur. Sed, quod
dixi, cum id quod vtile est teneas, non est quod sis curiosus. Itaq; de iudicijs, quæ deinceps retulit,
omnia prætereamus, quando capita habemus, partim similia ea fuisse, partim dissimilia. Nam cum
prima

suspecta iure
noce illa due
& forsan a li-
brario interser-
ta. c. Gal. 2.
de temperamẽtis
5. & lib. ar.
medi. dixerit
feri nigros ca-
pillis ob calidi-
tatem.

At nulla fit
mentio in com-
mẽto, eorũ qui
sonora sunt vo-
ce.

Gal. 1. de loc.
affec. dixit p-
cipuũ esse vo-
cis instrumentũ
ἐπιχλωροῖσι δὲ
ὕβρι γλωτ. ἰ-
δα λεγέδιον
se mostrat ve-
salim. i. ij. de
fab. hum. cor.
quæ etiã habet
in. 4. li. ca. 6.
† Per ἰσχυρό-
φωνος videtur
intelligere eos,
quos Hippocra-
tes in contex-
tu appellauit
ἐρχυρόφους

A. l. j. f. 10. 1.
C. 2. 269. b

prima iudicia aut sexto die tollerent ægros, aut essent incerta, ita vt redirent morbi ad vltimum & E absolutum iudicium, die septimodecimo inuadentes, in hoc simile fiebat & dissimile. Post hæc alia commemorat iudicia & recidias, quæ in diem incidebant vigesimum, vt ibi perfecte iudicarentur. Decumbant circa Theatrum. Scribunt quidam non θεατρον, sed θέρπειρον, vt habeant locum, quem interpretentur ita esse τῶ θεοειδῶς id est ardendo nuncupatum. Ad præsentem speculationem, quemadmodum scribas id genus voces, nihil interest. Nec verò an Per. genis, an Dionis, an Theonis fratres essent, quicquam refert. Verum quæcunq; quæ artis sunt medicæ, probe nequeunt enarrare, ad tales dessecunt curiositates.

84 Quibus autem Tubercula secundum Aures essent, His die vigesimo iudicabantur: Restincta omnibus sunt, quibus non suppurarunt, sed ad vesicam deflexerunt. Cratistonaæ, qui apud Heraclium habitabat, & pictoris ancilla suppurarunt. Obijt Scymni pictoris ancilla, suppurauit. Quibusdam die septimo iudicatus est, intermisit nonem, redijt, indicatus est ab recidiua. Iudicabatur die septimo Phænocritus, qui ægrotabat apud Gnatonem pictorem.

Quia quiddam dixi nuper esse memoria dignum, referam hic, quod singularis est illo, & rarius. Nam parotidas curatas esse citra suppurationem, excretionibus per regionem inferiorem, exempli parum frequens est. Eius tamen nouitatem excedit, quod in hoc sermone scripsit Cratistonaæ, & pictoris ancillam, cum tubercula secundum aures suppurassent, perijisse: nam cum hoc pugnare videbitur: Concoctiones celere iudicium, & securam sanitatem promittunt. Sed ne nunc quiddam causæ februm, quæ intra venas continentur, erant concoctæ Cratistonaæ, & ancillæ pictoris, nam non obierunt. At parotides erant tamen maturæ: quod infrequens esse, & debere memoria teneri dicebam: Nam posse fieri quapiam in parte priuatim concoctionem, toto morbo non concocto. Quicquid est reliquum, quod est hunc in modum de iudicijs traditum, exacte sumus executi in commentarijs, quos de iudicijs & Decretorijs diebus conscripsimus.

85 Hyeme sub Solstitium brumale, & vsq; ad Aequinoctium, Febres Ardentis per durabant, & Phrenitides: Multi diem suum obibant. Iudicia tamen variarunt: & Plurimis die ab initio quinto iudicabatur, quarto intermittebat, repetebat, ab recidiua quinto iudicabatur: Numerus dierum totus quatuordecim. Atq; Puer is pleriq; Aetate etiam proæctioribus, iudicabatur. Non nullis iudicabatur undecimo, repetebat quartodecimo, iudicabatur exacte vigesimo. Quod si qui superriguerunt circa vigesimum diem, his iudicabatur quadragesimo. Superriguerunt autem plerique sub iudicium primum. Aliqui superriguerunt à principio sub iudicium, & in recidijs vna cum iudicio.

Meminit hic hyemis anni secundi, non primi, quam in ipso statu exposuit. At dixi superius causam, cum phrenitides non primo, sed postea vigerint. Insuper iudiciorum constituta tempora esse dicit immutata, quorū varietatem recenset: quibus hoc cum superioribus cōuenit, q̄ cum recidijs fieret. Atque pueris quiddam, & his etiam aetate proæctioribus penitus iudicatum quartodecimo die morbum refert: nā ocyssime his digeritur & concoquitur morborum causa. Cæteris non tantum in diem aut vigesimum, verum etiam in quadragesimum productum ex recidiua vltimum iudicium. Et quid habet admirationis in varietate morborum insignes exiisse iudiciorum diuersitates?

86 Vere Superrigebant paucissimi, Aestate frequentiores, Autumno etiam plures, Hyeme longe plurimi: at Sanguinis eruptiones Cessabant.

Veris hic meminit, quod in primo statu commemoratum est, non in secundo anno. Neq; enim cōnarrationem produxit morborum, qui vigeant, verum ad secundam vsque hyemem extendit. Cur autem temporis longitudine in dies etiam atque etiam numerus augetur rigentium, iam ego supra quasi in nui eo loco, cum admonerem. Ostendi fieri rigorem, cum flaua bilis corpora permeet solida, non autem in vasorum contineatur cauitatibus. Cum igitur primum cietur, febres ardentes generauit. Deinde in carnem transiens, vbi per eas foras impelleretur, rigorem induxit. Paulatim verò sanguinis eruptiones sistebantur, quod bilis non amplius in venis, sed in toto esset diffusa corpus.

Galeni

A† Al. scymi pictoris ancilla suppurarunt, & obie-runt.

B† Alij cod. hēnt, die quarto. Quibusdam die septimo, intermisit sex postea redijt, iudicatus est die septimo, in totū vigesimo, vt Phænocritus, qui &c. Vide Gal. lib. 2. de die. decr. ca. 3. el. 4. pa. 152. e C Supra 7. 45. 112. b

D† Cratistonaæ le-gitur ἐν ἀρχῇ πᾶν οὖν ἐν κί-νῳ αὐτῆς τῶν παύσεως ἐγένετο. Sunt tamen qui me-liorem lectio-nem esse existi-mant, si pro κί-νῳ scriba-tur, κολέτη-σι id est cauita-tibus, scilicet vasorum: vel ἀγγείων id est vasis, vt sic pos-sea veritatur: Ac in princi-pio quiddam, cum in vasis esset, febres ardentes generauit. Tu tamen conside-rato.

GALENI IN LIBRVM PRIMVM HIPPOCRATIS DE MORBIS VVLGARIBVS COMMENTARIVS TERTIVS

ARGVMENTVM

Docet Præcepta quædam ad Morbos dignoscendos ac ad Præfagiendum vtilia: Ac ad finem Quatuordecim Aegrotos describit.

Morbos Dignoscimus, docti ex Cōmuni omnium Natura, et cuiusq; Propria: Ex Morbo, Aegro, Oblatis, Offerete: Nā facilius ex his vel difficilius: Præterea ex vniuerso & singulari Cæli statu, et singulis locis, ex Cōsuetudine, ex Vicitus ratione, Vita genere, Aetate cuiusq;, vna cū Sermone, Modis, Tacturnitate, Imaginationibus, Somnis, Vigilijs, Insomnijs, quibus et quædo, Vellicationibus, Perfrictiōibus, Lachrymis, Accessionibus, Deiectionibus, Vrinis, Sputis, Vomitionibus: et Quæ ex quibus, in quos Successiones morborū, et q̄ Abscessus in exitiū vel iudiciū: Sudor, Rigor, Algor, Tussis, Sternutamenta, Singultus, Spiritus, Ruētus, Flatūs silētes strepentes, sonori, Sanguinis eruptiones, Hamorrhoides. Ex his Consideres, quæ per hæc accidunt.

Quidam hæc existimant esse ascriptitia, q̄ eiusdē interpretationis & sententiæ sint, latq; illa, quæ in libro de humoribus sunt scripta, quæ alijs ante commentarijs sumus interpretati. Sunt quidem hæc præfagiendi præcepta, quibus auctor tradit communia proposita, à quibus sumenda sunt præfagia. Communem itaq; vocat naturam, omnium hominum: propriam, vniuscuiusq; nostrum naturam. Quod autem ex vtraq; sint constituendæ dignotiones & præfagiones, certior verò sit, quæ proficitur à propria natura, in libro præfagiorū didicisti, & in libro de fracturis, & articulis, atq; de capitis vulneribus: quos item libros ante interpretati sumus. Iubens igitur semper affectam partem cum suo statu priore natū conferre, adiecit suo sermone, aliena non esse negligenda. Similiter etiam modo cum dicit: In acutis morbis sic considerandum, in primis quidem agri facies an valentium, maxime verò suæ ipsius, similis sit: ea enim optima censenda est. Atq; si proprium tenemus colorem cuiusq; ægri & magnitudinem, non est q̄ quæramus communem. Quia verò omnium hominum ante non cognoscimus naturam, sed nec opinātes sæpe ad ignotos accersimur, principium cognoscendorum morborum præfagendorumq; à cōibus instituiamus. Quorū enim natus non acutus, nec oculi concaui, nec collapsa appareant tempora, nihil rogamus quæ de ægro. Quod si natus acutus, oculi concaui, ac tempora videantur collapsa, tunc qua esset facie valēs, quærimus. Atq; ita consequentium sunt etiam ex Morbo præfagia. Pluribus enim planum tibi factum est in libris de iudicijs, & in commentarijs in aphorismos, subito tertianam exquisitam iudicari, quartanam esse diuturnam, vtrancq; verò à periculo remotam: phrenitū autem & lethargum periculosos esse & acutos: duritiam lienis perniciosam & diuturnam. At ex ipso Aegro bifariam futuram præsentimus. Alter modus hic est: Modestus, inquit, si acerbè respondeat, malum est: contra turbidus in ægritudine non solum si loquatur aspere, sed ne si deliriat quidem in exurète febre, in discrimen venerit. Alter is est modus: Si ager omnia officia præstiterit, sitq; audiens medico, ac ne sic quidem profecerit quicquam, grauius is ægrotat. Omnino sit contrarium, si cum nusquam in officio sit, attamen mediocriter habeat. Itidem ex Oblatis prædicere licet. Nam prauis oblati, si nihilo habeat deterius, morbus mediocris est. Verum cum recte omnia administrantur, si præterq; q̄ nihil commodetur, etiam exacerbetur, est hoc malum. Me quidem non tantum morborum modos, verum formas etiam ex oblati cognouisse sæpenumero conspexisti. Verum, vt dixi, pluribus alijs de his omnibus egi. Cum verò ex Offerente dicit etiam pranofci promptius vel difficilius, in morbis intelligas. Quod subinde conspicientes, siue sit diuturnus morbus, siue affectus febriles longi, etiam ex eo q̄ sciamus, qui curabat medicus, notitiam augemus. Si enim clarus sit, parum de curatione speramus: nam morbum constat cacoethe esse, vbi cum recte omnia administrantur, nihilo fiat mitior: Sin autem ille imperitus sit, probatur nobis, si omnia probe instituantur, hominem incolumem fore. At etiam ex Statu ait, hoc est ex peculiari aeris temperamento, fore præfagia. Istud autem vniuerso & singulari cœli/est tale, si, quæ in statibus supra descriptis tribus expolita, memoria tenemus: vbi ipse Hippocrates, quæ in aere accidebant per calorem & frigus recēfens, ad finem illorum præpollens temperamentum pronunciauit: verbi gratia, vbi dicit: Cum esset totus hic status austerinus & cum squaloribus, tametsi totum annum nec Auster spirauerat, nec squalor fuerat. Iam etiam cum dicit: Cum totus fuisset humidus annus, & frigidus, & aquilonius, pro excellentia pronunciat. Nam, vt nullus fuerit toto anno, neq; calidus dies, neq; siccus, neq; austerinus, haud fieri potuit. Ita etiam morborum formas sanè multo conuenientius erat tales esse, non tamen

in Pro. cō. 1. t. 5. 4. 190. g

1. Profr. cō. 2. 7. 9. c. 4. 170. c

Supra cō. 1. t. 8. 104. b
Supra cō. 2. t. 5. 108. a

Supra c6. 1. t. 37. 107. d

tamen quin alia intercurrent. Hic ergo cum statum primum omnem exposuisset, in eius fine ad E
 verbum sic scripsit: || Inter omnes, quorum fecimus mentionem in hac tempestate, soli in lethalia
 tabidi incurrerunt. Cetera commode habebant, neq; alijs moriebantur febribus, neq; vna vulga-
 batur morborum forma, neq; vna fuit perpetua toto anno tempestas. Per excellentiam vero nos
 temperamenti, vel frigidum, vel humidum, vel aliud temperamentum dicimus. Hippocrates ve-
 ro scripsit, Vere nanq; alij morbi, aestate alij, autumno & hyeme alij atq; alij inciderunt, in singulis,
 quos descripsit, statibus. Sed tamen per totum annum hoc statu hic dominabatur morbus, alio ille.
 Atq; illud est quod dicitur, Ex vniuerso & singulari coeli statu. Addidit autem ad orationem/coe-
 li/quod scilicet si nude sine adiuncto proferatur, status nomen & loci formam possit indicare, rei q;
 cuiusvis. Ac nimirum connectens dicit, Ex vniuerso & singulari coeli statu, & Locis singulis, &
 Consuetudine. Nam ad futura praefugienda magnopere loci formam facere, crebro est ostensum.
 Hoc loco satis sit, q; ad librum vos remittam de aere, aqua, & locis: vbi tradit qui morbi quibus lo-
 cis vigeant. Nam est horum generatio indigenis congenita: minusq; habent, tanq; familiares, di-
 scriminis. Immo vero vel Consuetudinem ad praefugiendum conducere docet. Itaque in praef-
 giorum libro, cum notas ascribit ex consuetudine, Alias ad hunc dicit modum: || Si pronus iaceat
 is, qui per bonam valetudinem sic cubare non consuevit, aut delirium aut ventris dolorem porten-
 dit. Alias sic: || Stridor dentium in febribus praeter consuetudinem a teneris contractam, insaniam
 significat & mortem. Sed ex Vicijs quoq; ratione, quam aeger seruauit, quae quid sit quantuq; F
 humorum, qui exuperant, scite conijcere: quibus perspectis, facilius cognoscitur praesens status cor-
 poris, expeditiorq; euadit de euenturis praefagatio. Iam & praefagiri ex Vitae institutis vult. Vo-
 cant autem vitae instituta, hoc est *επιτηδεύματα*, omnia quae obeunt homines, aut vtilitate addu-
 ctu, aut necessitate, siue nauigent, siue terram colant, aedificent, fabricentur, venentur, aut colat exer-
 citationem, vt saepe in calida vel frigida lauent. Est igitur ex ijs, ad quae studia sua conferunt, de mor-
 bi conieciare conditione. Nam ruri qui egit tempore aestiuo apricatus, duriter & tenui victu, ama-
 ram bilem potius, quoad huius est, q; pituitam coaceruauerit. Qui contra ac ille, vrberem colit in vm-
 bra, lauans his quotidie, tum autem in ocio perpetuo cibis se ingurgitat, hic pituitam citius. Eadem
 est in ceteris ratio. Aetatem vero praesentibus cognoscendis, & praefagendis impendentibus, non
 paruum vsum praestare cognosces ex aphorismis, in quibus de || aetatibus sermonem habuit: quem
 quidem nos librum iam pridem sumus interpretati. Sermo praeterea aegri, praesentium notitia,
 & consequentium diuinationi, potest adiumento esse. Verum est coniunctum hoc signum, eiq;
 cum iudicio conuenit, quod proficiscitur a consuetudine. Si enim aeger suo more loquatur, quo so-
 let ante integra valetudine, nihil expectabimus mali: Sin vero contra morem suum aeger verba fa-
 ciat, est illud prauum signum: nam esse eius suspicamus hinc, offensam mentem. Quod deinde G
 Hippocrates *Ἰσόμοσιον* dixit (nos modis vertimus) videamus quid denoret. Vsurpant hoc vo-
 cabulum veteres duobus in significatis: ac modo pro animi moribus vtuntur, modo pro differen-
 tijs aut formis eius, qua de re sermo habetur. Exempli gratia, si habeatur de victus ratione oratio,
 hic scriptor si modos dicat rationis victus, differentias ipsas aut formas significat. Iudem si febrium
 esse modos multos dicat, differentias harum aut species interpretatur. Itaq; hac dictione/modis/aut
 animi significat mores, aut sermonis differentias, quandoquidē de sermone meminuit, quasi ad hunc
 modum orationem institueret: Ex sermone, & ipsius formis, aut differentijs. Nam, differentias, an
 species, an formas dicas, nihil interest in praesentiarum: siquidem haec sunt omnia dissectandis ijs,
 quae generatim sunt mente concepta. Vt autem de statu aegri docet aliquid sermo, sic & Taciturnitas
 insolita, aut nativa aegri. Nam vt est ea taciturno sua sponte secundum naturam, ita loquaci
 praeter naturam. Quocirca hunc aut soporans torpor tenet, aut est melancholiae initium. At si ta-
 citurnus non taceat, sed amplius consuetudine loquatur, delirium denunciatur. Sub hac cum
 Imaginationes seu cogitationes (hoc est *διανοήματα*) dicit, nullam rem sensibilem indicat, aut appa-
 rentem, sed quam argumentis seu coniecturis assequimur. Argumentum autem est quod aegri vel
 eloquuntur, vel agunt. Nam cum de nobis quidam mane de more agrum inuiseret, totam ait no-
 ctē somnum se non vidisse, dum cogitaret, quid sit nam futurum, si lassus Atlas nō ducat amplius
 sustinendum coelum: ex cuius verbis intelleximus principium esse quoddam melancholiae. Ex Ge-
 stu itē agrorum animi mores produntur. Post haec auctor dicit, Somnis & Vigilijs: de quibus mihi
 certum est hoc loco nihil dicere, q; ante in aphorismis & in praefagijs, somnos & vigilias exposue-
 rim. Et vero de Insomnijs etiam mihi ante explicatum est, cū alijs, tum ijs quae corporis aliquae affe-
 ctum indicant, sicut et in libro de victu valentium est traditum. Nam si quis per insomnium videat
 incendia, hunc offendit flaua bilis: † Si imbres, abundare frigidum humorem declarat: Sic sanē, si ni-
 uem glaciem & gradinem, pituitam frigidā. Si quis in foetido se loco esse putet, putredinem humo-
 rum: Si gallorum gallinaceorum cristas habere, aut rufa quadam, sanguinem exuperare: Si caligi-
 nosa cernere, aut in locis esse caliginosis, flatus indicat. Vnde etiam huius verbo/insomnijs/adiicit
 /quibus & quādo/ vt Quibus, illorum differentias indicet: quod etiam si omitteret ipse, clarum sit:
 & Quando tempus denotet, quo insomnia fiunt, hoc est, si aut in principio accessionū, aut in vigo-
 re, aut

in Pro. c6. 1. t. 19. 4. 193. h
Ibidem. 1. 20. 194. b

3. Aph. 24. Ex. ord. 25. a & c

† Additur ex antiquis, si su-
mū, vel caligi-
nē, vel profun-
das tenebras,
atra bilis, vide-
t in libro de di-
gnosione ex in-
somnia. cl. 4.
p. 8. 213. c

A. l. t. f. 2. d. j.
su. 1. c. 7. 4. 6. b

Are, aut alio tempore: Atq; si a cibo ac tali statim, aut sine cibo: Sumitur enim non nihil ex his indi-
 cij. Itaq; qui se niue putet conspergi, idq; sub accessionis initium, vna cum rigore vel horrore vel
 algore accidere sibi imagnetur, tempori id potius, q; affectui corporis, est attribuendum. At vero
 si eiusmodi insomnium videat in febris remissione, fidelius praebet argumentum frigidorum suc-
 corum: Longe etiam magis, si nihil comederit ante ciborum pituitosorum: nam dum illi in ven-
 tre continentur, potest talem habere quis imaginationem, vt assimilis non sit corporis totius status.
 Quod deinde est dictum/vellicationibus/alias in commentarijs de succis exposuimus, vt etiam
 alia, quae hic sunt commemorata multa, quae de floccos carpentibus dici, & festucas colligentibus va-
 lent: aut etiam de vellicantibus aliquam sui partem, vbi subest in profundo dolorificus affectus. Et
 saepe partem, quae vna aut alium continet acrem humorem, vellicant: quae quidem etiam est nō nun-
 quam nota delirij. Iam quod est deinde scriptum/perfrictionibus/mordaces esse ad cutem humores
 significat, qui ad scalpendum iritant. De Lachrymis iam docti sumus tam spontaneis quam inuitis,
 quid nā denotare soleant vt atq;. Iam & de Forma accessionum, Immo de deiectionibus quoq; vri-
 nis, sputis, vomitionibus, est in praefagijs sat superq; declaratum. In aphorismis etiam non raro est de
 illis facta mentio, vt item in praedictionum libro. Postea dicit, Et quae ex quibus, in quos morborū
 B successiones, & abscessus in exitum vel iudicium. Hic ea sunt, quae ante sunt tradita, quae tum enar-
 rauius, ad memoriam reuocanda. Nam fiunt successiones morborum pernicioles & decretoriae,
 pro ipsorum differentijs morborum & locis affectis. Nā in morbos successio leuiore, & locos igno-
 biliores, est salutaris: in morbos grauiore, locosq; principiores, perniciofa. Eodem modo absces-
 sus, qui cum effluxione fiunt, sunt illi meliores: qui vero cum decubitu, minus commodi: A cho-
 rum ipsorum quidem remotissimi quiq; a loco affecto, & in partes ignobiles aegri, boni sunt: contra-
 rij horum mali. At vero in ijs quae post haec sunt dicta per totum opus, plurimum elaborauimus in
 libris, quos olim sumus interpretati. Etenim in aphorismis & praefagijs de rigore, sudoribus, tussi,
 sternutamento, singultu: At alijs in lucubrationibus, quas conscripsimus, de his alia diximus, & de
 ceteris omnibus quae ad dignosciones referunt, & praefagia. Quod autem Algoris iam facit men-
 tionem, animaduertendum est, num vniuersi corporis frigus, vt profunditas inardeat, interpretan-
 dum sit, an partium extremarum, an potius sit de omnibus illis arbitrādum dicere. Si quidem
 aliud, quod est initio accessionis, significat frigus: aliud in remissione: sicut sanē si per totam commo-
 retur accessionem, quod quidem haud bonum est signum: sic si tali frigore interiora perpetuo fer-
 ueant: de quibus omnibus in libris, quos narrauius, & in opere de iudicijs verba fecimus. Spiritus
 C verō cum dicit, respirationis intelligimus differentias. Quā verō Flatum inde meminuit, sunt
 illi quoq; in genere spirituum. At de his etiam in commentarijs in praefagia est tractatum: & in ope-
 re de dyspnoea, & de voce, de spiritu in respiratione differentijs: quemadmodum de flatibus in
 libro praefagiorum. Iam Ructus quoq; in genere spirituum sunt: caq; illis res quodam modo cum
 respirationis spiritibus conuenit. Quatenus verō in flatuosorum sunt spirituum genere, haec tenus cū
 flatibus etiam habent commercium. Proinde & hi spirituum in superiore ventre flatuosum genera-
 ri indicio sunt. Quod verō in fine capitis dixit, planum est. Sanguinis nanq; eruptiones, & haemor-
 rhoïdes, quemadmodum haec eadem afferunt, illae praesant vsum, didicimus.

2 Inter Febres, quaedam Continuae sunt: quaedam Interdiutinent, nocte intermittunt: vel Nocte tenent die in terminant: nō nulla Semitertiana sunt, Tertiana, Quartana, Quintana, Septimana, Nonana.

A. l. t. f. 1. l. c. 141. d

"Bifariam veteres vti continui nomine & intermittētis videntur. Nam continuas vocant fe-
 bres quandoq; omnes, quae ad integritatem non delinunt: quandoque non omnes, quae non des-
 linunt ad integritatem, sed solas praecipue illas, quae omni careat vsque ad iudicium mutatione. Ita
 intermittentes interdum appellant illas solas, quae in integritatem finiunt: interdum eas, quae nō fi-
 niunt in integritatem, sed insignes faciunt mutationes singularum accessionum, in initium, incre-
 mentum, vigorem, & remissionem: At medici quidam iuniores, quae nullam magnam mutatio-
 nem habent, non continuas, i. synoches, caeterum synochos id est continentes, nominant: continuas
 aut has solas, quae non veniunt ad integritatem, & intermittunt singulis accessionibus. Has vocant
 antiqui interim continuas, interim intermittentes: nam sunt certe inter continuas & delinentes in
 integritatem mediae. Proinde recte, vbi cum synochis conferuntur, intermittentes appellantur:
 cum ad integritatem venientibus, continuas. Hoc loco differentiam febrium Hippocrates scri-
 bens, aliquas esse earum continuas dicit, & sunt quidem in vtroque continui significato continuas
 multae: quaedam aut nocte intermittere, aut interdum. Ex quibus quae ad integritatem non deli-
 nunt, iuniores quidam medici *μεθήμεριους*, vel *καθήμεριους*, id est diurnas vocant: illas, quae de-
 linunt, *ἀμφήμεριους*, quod est quotidianas. Qua vobum arguta obseruatione vacabant maiores.
 Nam cum intermittere intelligatur & dicatur bifaria, quemadmodum supra retulimus, quae singu-
 lis diebus & noctibus inuadūt, intermittentes dicemus, siue integritatem, siue remissionem quam vo-
 cant, assequant. Inde ordine recenset a superioribus diuersas febriū differentias, semitertianas, tertia-
 nas, quartanas, quintanas, septimanas, nonanas commemorans. Tertiana & quartanae clare ad inte-
 gritatem

* In Graeco legi-
tur συνεχών
i. continnas sed
forte legēdum
συνόχων. i. co-
tinentes.

39 gritatem veniunt: At ex semitertianis, quaedam vtraque incedunt via, quaedam altera tantum earum. E quae ad integritatem non veniunt. Si vero consideres ut, sicut inter eas quae occupant quotidie, haec ad integritatem veniant, illae ad remissionem: ita earum quae tertio aut quarto quoque die inuadunt, quaedam differentia sit: plane cernes nihil de re, sed de significato nominis semitertiana quaeri. Quae quarto quoque die incedunt, has integrum corpus scimus plurimum praestare: ac quae quarto quoque die inuaderet die, quae ad integritatem non veniret, rarissime visa est. Non eadem in illis ratio est, quae tertio quoque die accedunt: complures enim sunt differentiae. Igitur in his, inquam, non de re, ceterum de significato habetur & nomine quaestio, quas de istis febribus tertianas conveniat, & semitertianas, & tertiana naturam referentes, appellare. Iam cum esse aliquas dicit febres quintanas, aut septimanas, aut nonanas, non de dictionis significato, sed de re ambigitur. Nam sunt medici, qui confirmant ultra diem quartum, circuitum se nullum conspexisse: quidam assentiuntur Hippocrati. E quidem inde usque ab ipsa adolescentia observaui ad hunc diem, sed septimanum, vel nonanum omnino non vidi, nec clare, nec obscure. Quintanos certe vidi circuitus obscuros, sed non exacte aut aperte, ut quotidianos, tertianos, & quartanos. Sed res (quantum equidem censeo) quandoquidem ex experientia de ipsa iudicium sit, ratione non quaerit demonstrari. Si enim sit, qui exacte conspexerit, & crebro, aut septimo quoque aut nono die accessiones fieri (neque enim iterum aut ter sit vidisse satis) sit ille inductus, esse non nullos etiam tales circuitus. Sin autem non viderit ab initio aetatis ad senectutem usque, quos vilit aegros, frequentes eo febricitare modo, iam illi hoc constat esse diuerso, non incidere eiusmodi circuitus. Quamobrem in Hippocratem cum ratione disputare, quod Diocles fecit, valeas. Nam quibus dicas ex signis, aut humoribus oriri, vel quintanum, vel septimanum, vel nonanum circuitum, non habebis. Quinimo nec scripsit quendam ita aegrum laborasse. Et quidem erat hoc eius officij, ut communia praecipua alia non parum multa priuatis plana fecit exemplis, iam idem quoque in his praestare. Sane sciendum est in multis exemplaribus esse scriptum initium huius capitis, genere orationis, quod *ἀσύνθετον* vocant, ad hunc modum: Febres continuas interdum tenent, nocte intermittunt, nocte tenent, die intermittunt. Quod cum dixi vocari genus *ἀσύνθετον*, simul explicavi eius interpretationem. Oportet autem tanquam in numero nos dictionum adiunctas intelligamus, quae praetermissae sunt in orationibus, coniunctiones.

A. l. 4. f. 1. c. 67. 43

3 *Sunt autem Acutissimi, Maximi, Grauissimi Morbi, ac praeter ceteris omnibus Lethales, in Continua febre.*

Absolutissima omnium horum disciplina in commentariis est de febrium differentiis tradita. Hoc loco, ut iam saepe testatus sum, non constitui veritatem demonstrare: neque omnia singillatim, ut nihil praeter ea docere: sed sensu interpretari verba. Summam vero singulorum, quae commentanda incidant, non praeteribo. Igitur acutissimos ait, & maximos, & grauissimos esse in febre continua morbos: acutissimos dicit eos qui paucis temporibus decernunt: maximos, validissimos: grauissimos, qui cum periculo sunt coniuncti: quod interpretans ipsemet, mox praeter ceteris omnibus appellauit illos lethales. Et quoquo modo continuam febrem accipias, vera dixit: nam morbi acutissimi, maximi, & grauissimi, tum in febribus eueniunt, quae vocantur proprie synochis: tum in alijs iuxta, quae singulis progrediuntur accessionibus, ac initia efficiunt, incrementa, vigores, & inclinationes manifestas, nec ad integritatem veniunt tamen: de quibus hoc loco fuerit fatius interpretari, quandoquidem synochis contigit in his non his in synochis contineri. Quod si quis orationem intelligat de solis synochis habitam, eximere videatur alias continuas, seu non periculosas, nec vehementes, aut acutas.

4 *At vero Omnium est Quartana Securissima, facillima, longissima. Haec enim, non est ipsa quidem tantum per se talis, sed etiam a magnis alijs vindicat morbis.*

Facillimam esse dixit quartanam, quod est perinde ac leuem. Etenim continua, quia nullam habent usque ad iudicium remissionem molestiarum, sed perpetuo infestant, merito graues & dicuntur, & sunt. In quartana, maxime ubi sit moderata, licet diebus, qui inter accessiones intercedunt, prodire, ac non nunquam solita munera obire. Ceterum mos est tibi veterum, ubi de febribus disputantes audias, cognoscendus. Nam si iecinis inflammationem, aut lateris aliusve partis, febris consequatur, pleuritium, vel peripneumoniam, vel hepatitium, nominant morbum, non febrilem. Qui vero citra inflammationem febricitat, febre hunc dicunt laborare. At nunc quoque de quibus agit febribus, sic accipe institutam orationem: quandoquidem ex liene saepenumero grauiter vidimus homines febre laborasse quartana, ac deinde collecta aqua inter cutem, esse defunctos. Verum ipsa sua sponte quartana periculo vacat, quae quidem alijs etiam morbis liberat. Atque ita nouimus morbos comitiales fuisse a quartana diu infestante discussos. Sed eius didicisti originem in commentarijs de febrium differentijs, & de iudicijs.

A. l. 4. f. 1. c. 61. 49 b.

5 *In febre, quam Semitertianam vocant, cum Morbi eueniunt acuti, tum Praeter ceteras haec est Maxime lethalis. Ac Tertijs, & Qui longis alijs morbis desinentur, Haec praecipue agrotant.*

A. l. 4. f. 1. c. 17. 47 b.

Non

A Non possum medicorum vulgus adducere, ut a vobis & significationum consideratione, ipsam rerum disiungant considerationem: quibus iure quidem ignoscendum est. Vbi enim Agathinus, ne alios appellem, solidum librum primum scripsit de semitertiana, in quo nominis significationem inuestigat, quid erit causa, cur minus ventiam his des: Tametsi erat illud minoris quidem negotij, de his quae cernimus, separatim institutionem tradere, continuam, separatim de eorum nominibus, id quod nunc ego faciam. Nam febrium, quae tertio quoque die inuadunt, haec ad integritatem veniunt, illae secus. Rursus vtrarumque harum ea est differentia. Ex venientibus ad integritatem, quaedam accessionem habent horis duodecim circumscriptionem, quaedam longius productam. Earum vero quae ad integritatem non veniunt, quaedam cum horrore venientes, cum a primo impetu ad incrementum, quod vocant, se conferunt, tametsi esse iam mediocriter progressae videantur, alterum horrorem cum constrictione inducunt: ab hoc alterum incrementum, deinde aliam constrictionem & horrorem: nam iterum haec & ter repetunt. Postridic aliam habent priore minorem accessionem, sine priorum repetitione: isque illis est perpetuus deinceps orbis, ut binas, quas dixi, binis fiant diebus accessiones. Praeterea aliae habent tertio quoque die accessionem citra horribiles illas quas diximus inuisiones & repetitiones: vnamque habent accessionem tertio quoque die, atque accessione carent secundo die. Vnum haec & continuum habent & aequabile ab inuisione ad vigorem incrementum. Habes iam febrium, quae tertio quoque die inuadunt, differentiam semper conspicuam in aegris. Ostendimus autem a bilioso & pituitoso succo febrem cum horrore venientem proficisci: eam vero quae caret horrore, a bilioso quidem, sed lentiore, & concoctu difficiliore, quam ferunt esse principum partium inflammationem. At quae cum rigore inuadunt quidem, ceterum ad integritatem cum biliosis vomitionibus, aut deiectionibus, aut sudoribus veniunt, harum est causa totum corpus permeans flaua bilis. Quare cum haec se ita, ut dictum est, habeant, si quis causam singulorum inuestiget aut curationem, officium medici ille, simulque opere pretium fecerit: quaerere vero quo quodque dictionum commode nomine appellet, haud dum medicinae interest: alioqui tamen res cognita est necessaria, ubi alios docere instituat legere. Nam ad morbos quidem in aegris cognoscendos nobis, & futura praefugienda, videmus non minus exactam rationem nihil referre, quando vulgus non ex his de medicis existimat: verum cum a sanguinis missione conspiciat aegrum commodius habere, cibumque in tempore sumere (nam vel de hoc potest plebeius, cum vidit, iudicium facere) deinde non statim cibum accessionis principium excipere, sed longiore post tempore, tum medicum collaudat. Iam etiam si frigidam eum porrexisse lauisque, ita quae febre aegrotum liberauisset cernat, continuo illum suspicit. Sic etiam, si quid de sequentibus praedicat. Profecto haec illa sunt, quae illustrant prorsus & vere medicum. Sophistes vero, dum de vocibus & significatis contendit, tempus corrumpit & suum & discipulorum. Nos autem non instituimus docere hoc loco opera artis (nam hoc quidem alias abunde effecimus) ceterum breuibus mentem inspicere Hippocratis: quod ut faciam, hic facultas datur. Etenim supra etiam ipse Hippocrates dixit: Infestabant illos plerisque haec incommoda: horridae febres, continuas, acutae, omnino non intermittentes: modus erat semitertianus, vno die leuiore, altero grauius iterum inuadentes. Rursus hoc loco dicit: In febre semitertiana cum morbi eueniunt acuti, tum praeter ceteras haec est maxime lethalis. Lethalem igitur semitertianam esse, aperte Hippocrates ipse dixit: febrium vero ad integritatem venientium lethalem esse nullam, in aphorismis clare docuit, his verbis: Febres quae non intermittentes tertio die ingrauescunt, sunt periculosa. Quocumque autem modo intermiserint, periculum abesse significatur. Qui itaque in venientibus ad integritatem semitertianam esse, Hippocratem sequens, dices: Atqui sane qui a iunt, si horas quatuor & viginti quis febre vacet, mediam eum semitertianam habere, in numero habent talem febrem intermittentium. Sic etiam, qui mediam & pravam a magna distare horarum numero ferunt, studentes vtraque ad integritatem deducere, ab Hippocratis sensu discunt, dum in febribus intermittendis ponunt semitertianam: quia nihil haec periculi habebit, quamuis ab illo lethalis dicatur. Satis igitur sit, uti censuimus, vocabula repudiare, atque curationes: diuotiones praefugiaturque cuiusque febris meditari. Sed enim quia clarior per vocabula & compendiosior doctrina euadit, prius exponemus oratione febrium differentias, quae tertio quoque die inuadunt, ut modo faciebat tribuens suum cuique earum nomen, id quod facere semper solet, ad constituendas febrium, quae tertio quoque die inuadunt, differentias: Deinde quae intra duodecim horas cesserit, breuioris institutionis gratia appellabimus exquisitam tertianam: Quae diuturniorem hac accessionem habeat, adhuc ea tamen remissionem longiorem, vocabimus illam simpliciter tertianam: Quae vero accessionem plurimum productam, paruum autem intervallum, eam iam tertianam nominabimus productam: Quae ad integritatem non veniat, sed horribiles primo quidem die faciat repetitiones, altero simplicem vnam accessionem, semitertianam hanc appellamus: Sin autem simpliciter tertio quoque die inuadat, *τρίτατον* hoc est tertianae naturam referentem. Omnia in hoc sermone diffinita habes, tam vtilia, quam inutilia. Haec igitur semper tibi sunt memoria tenenda, & eorum habenda expedita notitia: ita enim nugae iuniorum medicorum, Terua Classis, q q q

in tri prelo
dicit, vide haec
dictione infra
pag. 134 g

Dicitio haec u
datur abundare

† Grae legitur
θερσοι δ' εὐ-
τόν & φλεγμα-
νὴν κριπὸν μο-
ρίων. Arbitri-
or autem le-
gendum esse
φλεγματὸν, ut
φλεγματὸν, ut
sic uertatur.
Febris autem ipsa
et inflammatio-
nes principum
partium, con-
sidera.

Supra. 106. a
cō. 1. c. 25.

4. Aph. 43. Ex.
ord. 32. e
† Forte clari-
ci prima expli-
cuerim oratio-
ne differentias
febrium quae ter-
tio quoque die in-
uadunt, deinceps
iuxta vna-
quamque ipsarum
propria appella-
tione (quae ad
modum subinde
facere consue-
ni) diuidere o-
portebit differ-
entias febrium.
q. tertio quoque
die inuadunt, q
in a duodecim
horas cesserit,
breuiore insti-
tutione et c.

quas de prædictis fecerunt nominibus, cum de rebus interim differere sese crederent, damnabis. E

At nullam ex ijs, quæ ad integritatem euadunt, semitertianam vocare Hippocratem ostensum est. An verò eam vnam, quam proprie ego vocare consueui horrificas repetitiones facientem: an etiam eam, quæ absq; his sit: dignum est attentione. Si enim tabidis, & aliter diu ægrotantibus solet accedere hæc febris, fortassis etiam si horrore careat, vocabimus eam semitertianam, si die secundo iterum inuadat. Sed, quod dixi, quando de vocabulo quæstio est, nihil interit, si cui potissimum tribuat febrim nomen semitertianæ Hippocrates, non planè teneamus: adeo cum ipsius de febribus arte perdocti, habeamus quæ ad artis opera requirimus, vel sine illarum nominibus. Videbitur fortassis conuenire, vt videamus, qua de re Hippocrates apposuit/quam vocant/ & non pronunciauit simpliciter, In febre semitertiana cum morbi eueniunt acuti. Equidem illum, vocabulum censeo vt improprium reprobare. Siquidem illis, quæ integram non sunt ab solutionem consecuta, dimidij attribuius vocabulum: itaq; dicimus semimortuum, semideum, semiuocalem, semialinum, semialsum, & ita id generis reliqua proferimus. At verò semitertiana tantum abest, vt dimidia sit, vel multitudine symptomatum, vel viribus, vel horum tota conditione, vt longe etiam sit tertiana deterior: vt potius huius illa, quam hæc illius, esse videatur dimidia. Quare non venit in mentem mihi, quare adducti, sic potius nomen posuerunt primi istius auctores nominis, quam aliter. Potuerunt tamen hi, cum tertiana febris habeat, vt & tertio quoque die inuadat, & ad integritatem veniat, quod semitertiana alterum habeat de his, alterum non habeat, ita vocabulum instituisse: habet enim vt tertio quoque die inuadat, vt autem ad integritatem veniat, non item: Potuerunt præterea, quod & accessione careat cum rigore incipiente: Ad hæc, quod non cum excretionem finiat: iam etiam qd diem secundum non habeat integrum. Licet ad hæc aliud eiusmodi illis asserere, qui commentantur nullius frugis sapientiam, & verum artis vsum negligunt.

6. Nocturna Non admodum Lethalis, Longa tamen est: Diurna Longior: Sunt quibus ad Tabem vergat.

Principio simpliciter numerum descripsit febrium, deinde harum mores ordine docet. Cum itaque ante in catalogo dixisset: Inter febres quædam continuæ sunt, quædam interdiu tenent, nocte intermittunt: vel nocte tenent, die intermittunt: Inde continuas cum exposuisset, ac mox sub illis de tertiana & semitertiana tractasset: Hic ad febres accessit, quæ die inuadunt, nocte intermittunt: vel nocte inuadunt, interdum intermittunt: quarum alteram nocturnam, diurnam alteram vocat: Nocturnam illam, quæ nocte inuadit: Diurnam, quæ die. Sed quæ videbantur nocturnæ tribuere laudi, hæc ipsa non minus vitio vertunt, eo quod non simpliciter dixerit, nocturnam non est lethalis, sed addiderit, non admodum. Nam si non valde est lethalis, liquet mediocriter lethalem esse. Diurnam autem non modo nocturna esse longiorem dixit, sed etiam esse cum ad tabem vergat, vt vel ea conditione sit deterior. Partim enim quo tempore digeri & rarefcere magis solet, si constringatur corpus & conspissetur, inuadens merito videatur malignior: partim quod tempus habet, quo consulti ei debebat, incommo dum. Quo enim oportebat tempore cubare, hoc cogitur ægrotus medico consulenti dare operam: quæ causa est, cur temporis diuturnitate marcescant tabescant, & non hominis agant.

7. Septimana Longa est, verum Non lethalis. Nonana hac Longior etiam, at Non lethalis.

Neq; Hippocrati decet diffidere (præ se fert enim oculis arbitrata hæc conscribere) neq; mentiri conuenit, dicereq; etiam sese vidisse. Quare obseruandum nobis est sedulo & experientia de veritate existimandum: sed ita, vt idem nobis non accidat, quod vulgo hominum, qui aliquem forte conspiciunt, qui septimo die iterum ac tertio febricitasset, ab initio duxerunt esse: quendam septimo die circuitum. Potest enim casu id interdum euenire, atque adeo simili etiam victus ratione. Qui enim ægroti non prorsus sunt affectione morbosa liberati, sed semen aliquod retinuerunt, his vlti venit ad victum negligentioribus, sæpe sexto die à principio febricitare, sæpe septimo, non raro octauo, sæpe numero alio: & cum febris cessauerit, putantibus se prorsus esse liberatos, eodem omnino victu utentibus, ex semine morbi reliquo totidem diebus in eandem affectionem deueniunt, similiter febricitare. Quod quidem sæpe potest accidere, vt & æquale sit, quod affectionis est residuum, & ægroti eundem victum habeant. Hic verò vera est circuitus morbi, quædo exacte ab illis seruata ratione victus, febris in idem constitutum peruenit, quemadmodum fieri in quartana videmus.

8. Tertiara Exquisita. Cito iudicatur, Nec est Lethalis.

Dictum paulo ante est, vt summam referam, quæ accessionem habet parui temporis, tertianæ exquisitam hanc esse. Quæ verò secum fere adducit, persecuti omnia sumus in commentarijs de differentijs febrium, & de iudicijs.

Quintana

A* insolitū. B* dormire. C* τρι δια τῶτο καταθέρπονται τῶ χρόνω ὑπὸ ἰατρῶν δὲ ἰδὲ τερρον. εἰ ἰδὲ δὴ νομῶνται, τῆς ἡμέρας ἐν δὲ ἑσπέρῳ πολυβίντες τῶ ὄπρω. εἰ δ' ὄυ νομῶνται, ὑπερίδος βίον δὲ ἄνθρωπων εἰ δόντες. Locis certe difficult qui ad verbum ita ferè possent uertit. Atque ob id tempore marcescunt tabescuntq; propter alterutrum si dormiat, die diminue frui si sono: si non dormiat, uespilionis: ut non hoiūm ageres. Si in actiones duas hoc est ἡμέρας in ἡμετέρας, εἰ ὄπρω ἰπποβοίας mures, hic erit sensus, & fortasse non malus. Qui diurna febre laborat, ob duorum alterū eadē marcescunt tabescuntq; si non. Eū dormiant, quod nostra prouidentia diminue uel fuerint: si non dormiat, quod uespertilionis, non hoiūm, ut iam agat. Bū autē nuc supra ē nōte, πρὸ ὄπρω ἰπποβόιας ἰπποβόιας ἰπποβόιας, licet interpres ea per uerbum consilere trastrulerit. Tu tamen conside rato.

A. l. 4. f. l. 11. c. 54. 47. b

9 A Quintana Pestima est omnium. Etenim & Ante tabem, & iam tabidis superueniens, Perimit.

Tabidi hæc febre laborant nunquam cessante: Cuius totam naturam, vt caeterorum, in comē tarijs de differentijs febrium didicisti. In quibusdam verò vidi ei immistam aliquam ex circularibus, aut tertio quoque die inuadentibus, aut quotidie: & vt Hippocrates ait, et infestantur quinta: de qua eadem à nobis tibi dicta putà, quæ de septimanis paulo ante & nonanjs audiisti.

10

Modi autem & Status & Accessiones singularū harum febrium, tam Continuarū quam Intermittentium, sunt hi. Atque exempli gratia, Continua quibusdā incipiens floret, & viget maxime, infestatq; grauius: Circa iudiciū verò & in iudicio immittitur. Non nullis molliter incipit & submissim, sed increscit in dies, & exacerbatur: Sub iudiciū verò & in iudicio abunde elucet. Quibusdam etiā leniter incipiens, augetur, & exacerbatur: Et simulatq; aliquandiu viguerit, vsq; ad iudiciū, & sub iudiciū rursus se remittit. Vt ueniunt hæc & accidunt Omni in febre, & in Omni morbo.

Modos febrium non nunquam mores vocant, non nunquam differentias & essentias. Hic formas eum singularum prædictarum febrium describere constat. Continuum itaque dicit incipere vehementissime quibusdam, sed vsq; ad iudiciū paulatim imminui: Interdum mediocriter cum inchoauerit, crescere pedetentim ad iudiciū vsque, in quo eam ait elucere: quæ quidem contrarium inter sese iudiciū obtinent. Alium præterea modum esse tertium dicit, ex ambobus constitutum: ubi leniter incipiat, & postquam paulatim increuerit, & iustam sit magnitudinem affecta, remittat se, dum prorsus discutitur. Hos tres modos illum quidam febribus continuis tribuere censent, non attendentes quæ in orationis suæ scripsit fine: Vt ueniunt hæc, & accidunt omni in febre, & in omni morbo. Proinde non iam solarum continuarum, sed omnium etiam aliarum febrium, quæ continuæ sunt & diuturnæ: immo verò cuiusuis etiam morbi, acuti certe simul & prolixi, eosdem modos tres esse confirmat. Iam etiam symptomata eadem ratione iudicantur cuncta. Iamq; dolorem attendamus. Hic maxima sæpe incelsit vi: marcescit autē paulatim, vsq; dū prorsus discutitur. Interim leniter auspicatus, ubi ad vehementissimum increuerit paulatim, subitam habet decessionem. Interim à vigore absoluto, quanto tempore increuerit, tanto remittitur.

11

Est autem Ex horum consideratione Offerendus Vicitus.

Prælagum te motus morborum vult esse, vt accommodatum illis victum præbeas. Siquidem morbi futurū vigore respicientibus, est victus nobis in eūda ratio. Atq; in opere de victus ratione in morbis acutis, & in aphorismis, quo debeas pacto commemoratos morborum modos cognoscere: item in commentarijs in prælagia & in libris de iudicijs accipies: quæ hoc libro summam scripsit, in primo huius commentarij capite.

12

Multa iā Alia quoq; opportuna Signa his germana sunt, de quibus partim aliquādo scriptū est, partim iā scribetur: Ad quæ Disceptato, expedito, autē dīto, Cui horū præcepta Malū et Mos portē datur, vel Incolūmitatem polliceatur: & Cui Offerendum vel non, & quando, & quantum, & quid sit, quod offeritur.

Quamquam multa, à quibus est prælagiendum, prædixit: esse tamen & alia dicit, partim iam prodita, in libro scilicet prælagiorum, partim prodenda.

13

Quæ Diebus Paribus accedunt. Paribus iudicantur: Quorum verò sunt in Imparibus accessiones, Imparibus iudicantur.

Sæpius diximus fieri in accessionibus iudicia tum qd in ijs humores vehementer moueantur, & veluti ebullientes eru. nant sanguinis eruptione, vel sudoribus, vel vomitibus, vel deiectionibus, vel hæmorrhoidibus, vel menstruo mulieribus: tum propterea qd id temporis ad excernēda illa impellatur natura: simul qd grauata & afflicta ad excernendum irriterit: simul qd illis magis fufis & discretio noxiorum humorum promptior, & iudiciū fiat procliuus.

14

Est aut Primus Decretorius Circuituum, qui diebus Paribus iudicat, Quartus, Sextus, octauus, Decimus, Decimus et quartus, Vigefimus octauus, Trigefimus, Quadragesimus octauus, Sexagesimus, Octogefimus, et Cefefimus. Circuitū verò, qui iudicat Imparibus diebus, Primus, Tertius, Quintus, Septimus, Nonus, Vndecimus, Septimusdecimus, Primus et uigefimus, Vigefimus septimus, et trigefimus primus.

vide 2º de die bus decr. ca. 6. cl. 4. p. 154. c

Videtur mihi non proprie vsurpare nomen hic circuitus. Nam ipsos dies quibus fiunt iudicia, ordine omnes descripsit: & in prælagijs circuitus, qui in quaternario numero fiunt, diligenter exposuit. Vnde videntur hæc speculationem requirere decretoriorum dierum. Primum itaq; dicit decretorium diem esse parium dierum, quartum: inde sextum: post hunc in plerisq; exemplaribus est scriptus octauus: tū decimus. In alijs est scriptus quartusdecimus post sextum, deinde vigefimus: sub hunc in aliquibus vigefimus quartus, in non nullis trigefimus quartus. Ab hoc quadragesimus: sub quem sexagesimus, octogefimus, centesimus. At verò morborum, qui imparibus Tertia Classis, qqq ij ribus

ribus diebus iudicantur. primum dicit circuitum esse (sed satius, ut indicauimus, erat dicere non de principio) tertium, deinde quintum, mox septimum, ab hoc nonum, sub quem vndecimum, ab hoc septimumdecimum, tum primum & vigesimum, postea septimum & vigesimum, postremo primum & trigessimū. Ostendimus verò in lucubratione de diebus decretorijs, oim esse decretorium va lidissimos, qui quaterno vel septeno circuitu fiunt: moderatiores his esse, qui intercalantur: de quibus, quia probabilem habent generationem, dicamus. In cunctis imparibus nihil est erratum: ex paribus parum recte dixerunt vigesimumoctauum, & decimum, qui nequaquam decretorij sunt.

15 Porro Sciendum est, ut si aliter iudicentur extra hos praescriptos, significent Recidiuos fore. *stantis Perniciales.*

Predictos dies bene & firmiter iudicare, tum iudicatos morbos omnino esse firmos, euadere autem non nunquam exitiales, illis commentarijs est declaratum.

16 Insuper est Animaduertendum, & cognoscendum, Quae sint his temporibus futura iudicia ad Salutem, vel ad Perniciem: aut Momenta ad Melius, vel Peius.

Hoc loco significatum dictionis iudicij docet, quod breuiter dicas morbi repentinam esse mutationem. Nam fieri mutationem quadrupliciter, ipse dilucide significauit: ad salutem vel perniciem: aut momentum ad melius, vel peius, inigne quidem. Praeternit verò dicere, inigne, ut quod in communi significato dictionis iudicij contineatur.

17 Praeterea Errantes Febres, quartana, quintana, septimana, & nonana, Quibus iudicentur circuitibus, Considerandum.

Ne de his quidē in libro praesagiorū disputat. Etenim errantes singulas accessiones hnt inordinatas, verum signis tamen, quae decretorijs diebus animaduertuntur, illarum praescitur iudicium. At de circuitibus, qui ad integritate veniunt, cuiusmodi tertianarū sunt, & quartanarum, ostensum est vulgo medicorū praecipuum incognitum, quod semper nos in agris sumus experti. Nō enim sunt dies primi attendendi, neque isto ordine numerandi simpliciter, ceterū accessiones: ut ille de exq̄sita tertiana in aphorismis dixit: Exq̄sita tertiana, septenis circuitibus, vel longissimū, iudicat. Nā ut haec septenis circuitibus iudicatur, eadē ratione alia nouenis circuitibus, alia vndenīs, atq; ita deinceps pro numero decretorium dierum. Ac de quartanis eadē est ratio. Vnde in libro praesagiorū ait: Fit autē quartanarū etiā status hoc ordine. Ego verò et hanc speculationē cū apud Eudemum philosophū praedicerem, qui tribus tenebatur quartanis, primā de illis recessurā primum, quae certis diebus inuadebat: & post totidem circuitus ab hac depulsa, alterā certo die: similiq; modo cū postea tertiam praenunciarem, ex diuinandi arte haec praedicere iactabant, nō ex medica speculatione: nullum feci periculū Nos (quod Deo approbante dicā) nulla re vnquam, praedicenda offendimus. Atq; si ea quae de iudicio sunt exposita mediteris, Hippocrate cris arteq; dignus. Sed haec obiter mihi dicta sunt. Nunc iam ad propositam interpretationem reuertamur. Nam ut in libro praesagiorū omnē absoluit de diebus decretorijs disputationē, ita de circuitibus quoq; At nusquam de quintanis meminit, vel septimanis, vel nonanis, non modo in praesagijs de ipsis quicquā praedicēs, sed ne in aphorismis quidē. Enimvero cū in libro praesagiorum dixit, Fit autem quartanarū etiā status hoc ordine. & in aphorismis, Exq̄sita tertianā septenis iudicari circuitibus. poterat eadem opera de quintana, septimana, & nonana idem pronuntiare, si ita scripsisset: Fit autem quartanarū etiā status, eodem modo quintanarum, septimanarum, nonanarumq; hoc ordine.

DE QUATVORDECIM AEGROTIS
Qui hoc Primo Epidemiorum libro sunt scripti.

Sed priusq̄ enarrare singulos aegros aggrediar, interesse mihi tum ad claritatem, tum ad breuitatem videtur, in commune vt de illis omnibus aliquid dicam. Ostendi cum in alijs operibus, tum in medendi methodo, duplicem esse quaestionis inuentionem: vnam, quae ratione assequitur cognitionem vniuersalis & communis singulorum forma: alteram per singularia ad communem & vniuersalem peruenire: Atque haec quidem complere vniuersitatem: opera vero artificum circa formas versari indiuiduas, ad quae debere exercitari, qui vniuersale iam ante inuenit: iam etiā ad confirmationem eorum quae sunt generatim inuenta, singularia conducere: Ad discipulorum praeterea captum, haec veluti exempla sunt generalium praceptorum. Qua de causa ego quoque in lucubrationibus oibus meis, non vniuersalia tm, sed & singularia ex Hippocratis libris collegi: praecipue verò capita ex libris de morbis vulgaribus adscripti, in quibus a principio vsq; ad finē est omnia, quae agris acciderunt, persequutus. In libris de dyspnoea hoc est difficultate respirandi, oēs commemorauī, qui in libris morborum vulgarium difficultate spirauerunt: In libris de diebus decretorijs, iudicatos, similiq; in alijs modo. Quare prolixioris explanationis nihil opus sit. Ijs qui ad arūs opera

A opera properant. Sed quando contextus Hippocratis nonnullis est in locis obscurior, ideo operæ pretium visus mihi sum facturus, si eas ego lucubrationes explicarem. Nam omnium symptomatum, quae singulis narrat morbis accidisse, si statim totam naturam declarandam, aut generationis causas, quicquid vnquam scripsi, cogar huc omne transferre: simulq; eō mihi res deu eniat vt in singulos aegros singula habeam scribenda volumina. Quod si, quae in libro praesagiorum sunt plene tradita, eorum hic exempla tantum indicem reiiciens summam disciplinæ ad libros, quos conscripsi, in spem venio fore mihi sermonem compendiosum.

AEGROTVS I

18 Philiscus propter mania habitabat. Hic morbo decubuit. Primo die Febrū fuit Acuta, sudauit: laboriosam Noctē habuit. Postridie omnia sunt exacerbata, Vesperi à clystere aluus bene reddidit: Noctē quieuit. Die Tertio mane & ad meridiem vsq; febre visus est liber esse: sub crepusculum verò febris eū acuta corripuit, vna cum sudore: sitibūdus erat: lingua praeterea exaruit: nigras urinas reddidit: Noctē grauem habuit, non dormiuit, omnino delirauit. Quarto cūctā exacerbata sunt, vrine nigra: Nox tolerabilior, vrine melioris coloris. Quinto ad meridiē parum de naribus, idq; merum stillauit: vrine varia, in quibus erant suspensiones quaedam rotundae, geniturae similes, dispersae, non residebant: subdito balano, pauca recrementa statiosa exierunt: Noctē se grauius habuit, somni pauci, verba, deliramenta: extremitates vndeque frigeabant, nec iam ad calorem ille amplius redibant: mixxit nigra, aliquantū dormiuit: Sub diem obmutuit, frigida sudauit, extremae partes liuescebant. Die Sexto ad meridiē est Defunctus. Spiritus huic erat perpetuo quasi reuocato, rarus & magnus: Lien in tumorem rotundum clausus erat: Sudores perpetuo frigidi: Accessiones diebus paribus.

In hoc aegro, tertio die mortem impendere, qui generalium praceptorum meminit, clare perspicua. Nam primo die inuasit acuta febris, quem sudor excepit: vnde febris non est discussa, sed nox etiā grauis fuit. Secundus omnia exacerbauit. Inde tertius dies excretionem habuit nigrarū vrinarū. Itaq; etiā quod primo die accidit, statim perniciose erat. Nam decretoria non iudicia, aut lethalia, aut difficilis sunt iudicij: Lethalia, si qua ijs symptomata vel signa lethalia acciderint: Difficilis iudicij, si alib; his signa permaneant inconcoctōrum humorum. In Philisco verò signum accidit lethale, qd ad sudorem non discutientem febrē tertio die nigrae vrinae & sitis accesserint, linguaq; insuper inaruerit, & implacidus fuerit tota nocte, vigilaerit, delirauerit. Haec cum ita essent facta, quarto aut die omnia exacerbata fuisse, & vrinas iterū nigras fuisse. Quare fac memineris, vbi quartus perinde vt tertius grauius habeat symptomata & signa in morbo acuto, breui expectandū iudicium esse: si paribus diebus potius inuadebat, in paribus: si verò imparibus, in his: Atq; vbi iudicū, illic scilicet & mors, in morbis quidem exitiālibus. Et verò ad sextum diem Philiscus perijt, qd accessiones paribus diebus haberet: nam hoc ipse declarauit Hippocrates, qui ad exitum totius narrationis ad hunc modum scripsit: Spiritus huic erat perpetuo quasi reuocato, rarus & magnus: Lien in tumorem rotundum clausus erat: Sudores perpetuo frigidi: Accessiones diebus paribus. Alius fortassis aeger paribus symptomatibus & signis, non die sexto, sed octauo obiret, si & viribus esset Philisco robustioribus, & minus symptomata sint & signa perniciose. Nam cum hic tertio & quarto die nigras vrinas redderet, aperte qd esset cacoches morbus, prodebat. Sudores praeterea frigidi & sanguinis stilla quinto die comprobauerunt impendens exitū in propinquo esse: multo id magis, quod adiecit stilla/merum/hisce verbis: Quinto ad meridiem parū de naribus, idq; merum stillauit. Ergo cum vel deiectionem alui dicit vel vomitionem meram, intelligit non mistam, deiecta vel euomitā, aut flaua sincera bili, aut atra, aut virulenta. In stilla verò si accipiamus purum sanguinem, rubrū (quando eius hic est peculiaris color) falsi quippiam cogitemus. Rubri enim stilla haud est in morbo exitiāli visa vnquā, sed atri semper. Proinde verisimile est hunc ipsum atrum dicere Hippocratem merū, intelligereq; vehementer atrum. Itaq; clare apparuit die tertio morbi exitū: nō tm quando erat moriturus, contabat. Atqui vbi quarto die vrinae nigrae permanerent, & accessiones fierent diebus paribus, si quidem aetate & robore virium repugnasset, ad octauum diem aegrum suffecurum probabile erat: in fecus, die sexto diem suum obiturum esse. Iam cum praeter illa quintus dies haberet sanguinis stillam meri: tum frigidus sudores, quos per totum morbum euenisse affirmat: optima ratione expectes aegrum accessioni sexto die instanti nequaquam fore perferendam. Haec itaq; assentiri illis videntur, quae in vniuersum de decretorijs diebus, vrinis, ac sudoribus tradita in libris sunt decretorijs, ad haec in libris de dyspnoea, & delirio. Nam cum in libro praesagiorū dixerit: Spiritus frequens, aut doloris, aut inflammationis supra septum transuersum, iudicium est: Magna respiratio, & ex longis interuallis, delirij nuncia est: Et modo delirasse Philiscum ostendar, nulla facta difficultate respirationis mentione per totam narrationem: recte in exitu orationis addidit, Spiritus huic erat perpetuo quasi reuocato, rarus & magnus. Liquet autem perinde esse rarum dicere, ac ex longis interuallis. Quasi reuocato, significat, vt admonito: siquidem in cōmentarijs de dyspnoea, ob offensionem mentis fieri spiritum rarum & magnum ostendimus, quasi obliuiscēte actionū aegro, vt neciat, nec quando cohibere eas, nec quando auspicari debeat.

Tertia Classis,

qqq iij

Aegrotus

2. Epid. sect. 1.

in Prog. cō. 1. u. 24. 4. 194. h

4. Aphor. 59. Ext. ord. 33. g

in Prog. cō. 3. t. 7. 4. 207. f

19 Silenum, qui in Platamoni adibus prope filios Eualcidis habitabat, Ex lassitudinibus, potationibus, et exercitationibus intempertius, ignis corripuit. Cepit simul ex lumbis laborare, & capitis grauitate tenebatur, collumq; cōtendebatur. Primo die aluus biliosa, mera, spumosa, affatim colorata, multa reddidit: vrina nigra, in quibus nigra subliderent: sitibundus erat, lingua arida: Nocte nihil dormiuit. Altero die febris acuta, retrimēta plura, tenuiora, spumosa: vrina nigra: Nox grauis, aliquantulum delirauit. Tertio cuncta exacerbantur, hypochondrij cōtētio submollis vring, promissa ad vmbilicū: deiectiones tenues, subnigra: vrina turbida, nigra: Noctem in somnem duxit, multa verba, risus, cantus, moderari sibi nō potuit. Quarto die eadem erant. Quinto deiectiones merae, biliosae, laues, perquam pingues: vrina tenues, perlucida, pauca: mente constitit. Sexto caput parum exndauit, extremitates algebat liuescebāt, multū sese iactauit, aluus nihil excreuit, vrina restiterunt, febris acuta. Septimo die obmutuit, extremae partes non amplius redierūt ad calorē, nihil minxit. Octauo frigidus toto corpore sudor: papulae cum sudore rubentes, rotundas, paruas, varis similes permanebant, nec abscissum efficiebant: aluus paruo irritamēto stercorea tenuia, veluti inconcocta, multa, cum labore reddidit: vrinas reddebat cum dolore moraces: extrema parum recalescebant: somni tenues, cōmatosi, obmutescēbat: vrina tenues, perlucida. Nono nihil mutabatur. Decimo potum non sumebat: comatosus, & somni tenues: similia alui excrementa: minxit multū, quod subcrassum in matella euadebat: quod subsidebat, erat simile farinae crassioris, albi: extrema mēbra iterū frigebat. Undecimo Obijt. A primo hic ad finem vsq; Spiritum magnum habuit, & rarum: Hypochondry perpetuam palpitationem. Annum aetatis agebat circiter Vigesimalium.

* Al comatosus.

In hoc egro, quod nō fecit in primo, aetatem adscripsit. Ille enim merito perijt die sexto, q̄ in acuto morbo, exitalia cōtinēter ab initio haberet signa & symptomata. Hic non aliter atq; ille a principio affectus, tamen ad diem progressus vndecimum est per virium robur: quod verisimile erat cū alioqui suppetitare: tum vero, q̄ adiecit aetatem, declarauit: quā in Philisco non addidit. Vnde eo q̄ illam praeterijt, significauit illum fuisse aetate maiorē, ita vt minus validae vires essent. Alius autem aeger isdem ab initio signis & symptomatibus, validis viribus si non foret, periret ad septimū diē. Adeoq; hic ipse, nihil est factū propius, q̄ vt eo die moreretur, de quo scripsit septimo die obmutuit, extremae partes nō amplius redierunt ad calorē, nihil minxit. Quare planum ex his est proxime illum mortem deuenisse. At quia viribus erat robustis, potuit ad diē proximū, qui decretorius erat, vndecimum perdurare: quōquidem tertio & quarto die in pessimis versatum signis & symptomatibus, septimo oportebat vita excedere, q̄ scilicet essent magis accessiones diebus imparibus: id quod hūc verbis significauit tertio cuncta exacerbantur / & postea iterū / quarto die eadem erāt. Cum igitur robore virium septimum diem, vt dixi, potuerit superare, octauo papulas cum sudore habuit rubentes, rotundas, paruas: natura eius morbo repugnante, & humorum superfluitatem malorum ad cutem propellente. Idq; fuit causa, cur die nono non sit mortuus, sed vndecimo. Quod si die octauo nihil tale accidisset, restabat, vt nono ille obiret, cum is certe septimus, quem dixit, fuisset. Quia verō eger etiam in morbo delirauit, idcirco fini adiecit narrationis, spiritum eum rarum habuisse, & magnum toto morbo. Iam etiam hypochondriū illi perpetuo palpitate affirmauit: quod quidem turbationis vel delirij esse signū in libro praesagiorum est dictū. Videtur homini inflammatio aliqua fuisse in septo transuerso: quā obrem dum tertium diem exponeret, scripsit / hypochondrij contentio submollis vring, promissa ad vmbilicū. Submollis autem est subuacua, hoc est citra tumorē: qui sit vbi hypochondria inflammantur. Sed vbi inflammatione septi transuersi hypochondrium per continuitatem sursum trahitur, contēditur abiq; tumore. Et iam in totius narrationis initio dixit, ex lumbis illum laborare, & capitis grauitate teneri, collumq; cōtendi: quae morbo ad exitū spectante, delirij notae sunt: quae quidem si coniuncta vigilis sine grauitate essent, phreniticus euaderet. Nunc capitis grauitas abundantiam declarans contineri in eo humorum, non admodum calidorum, aut biliosorum (nam prorsus in somnis esset) agrū significauit comatosum fuisse. Verū de his affectibus, in quibus simul comatosi sunt, & delirant, cum primam exponemus orationem libri praedictionum, latius agemus. Neq; hoc loco praeterendum id mihi est, quod & melius est, quod et saepe diximus alias, vbi quis manifestis ex causis febricitare coeperit, si quidem nequaquam sit morbo corpus opportunum, diaria corripit febre. Atq; prorsus Sileno id accidisset, qui ex lassitudinibus, potationibus, & exercitationibus intempertius erat correptus febre, nisi corpus iam ad morbum esset comparatum: quod cognosces symptomatibus & signis, quae primo statim die & secundo apparebant. Primum itaque eum, inquit, ignis corripuit, ita suo more febrem vehementissimam appellans. Deinde, primo die aluus biliosa, mera, spumosa, affatim colorata, multa deiecit. Postea vrinae, in quibus subliderent nigra. Post rursus, sitibundus erat, lingua arida: nocte nihil dormiuit. Sileno mox primo die permulta acciderunt symptomata, & signa exitalia, vt intelligere aperte posses, lassitudines, potationes, & exercitationes morbi occasiones fuisse. Nam appelles praeter ceteras proprie occasiones, quas Graeci *ἁπορροαίαι* vocāt, manifestas causas. Cum verō alia praeterea accesserint,

in Prog. cō. 1. t. 2. 8. 4. 195. 6

Accesserint, quae homini impendere morbum arguant, multo tamen tempore praecesserint, verisimile tum sit, potuisse & Silenum hunc, q̄ longo tempore vixisset illa ratione, ea de re morbum comparasse. Nam si quis laborando & operando sese ad lassitudinem vsq; affligat, potest autem large, tum intempertius exercitationes subeat, id est aut a cibo, aut vbi tardius concocti sint cibi, antequam probe sit in sanguinem versus nutrimentum, hic tum partim bilem propter labores aceruet, partim crudos & inconcoctos humores, ex potu & intempertius exercitationibus. Sunt autem morbi huius multo grauissimi, in quibus vtriusq; magna colligitur copia.

AEGROTVS III

20 Horophoniē Febris Acuta corripuit. Per initia aluus pauca, et cuiusmodi in tensesmo solēt, deiecit: dein de senia, biliosa, subcrebra: nō dormiebat: vrina nigra, tenues. Quinto die mane obscurdescēbat, oīa exacerbabatur, diē intumescēbat, hypochondriū cōtēdebatur, pauca & nigra aluus excreuit, desepuit. Sexto delirabat: sub noctē sudabat, frigebat, in delirio p̄seuerabat. Septimo circūfrigebat, s̄iebat, despiebat: sub noctē ad mētē redijt, obdormiuit. Octauo febricitabat, liē residebat, oīa intelligebat, doluit ei inguen primū secundū lienē, deinde in vtriq; tibia dolores demigrauerunt: Noctē facile habuit: vrina erat melioris coloris, & residebat in ijs pauca. Die Nono sudauit, iudicatus est, intermisit. Die Quinto redijt simulq; s̄ie intumuit, febris acuta, surditas iterum. Post Recidiuam, tertio die residebat lien, imminuebatur surditas: crura dolebant, noctē sudauit, iudicatus est. Die Septimodecimo: Neq; in recidiua delirauit.

Hic praeter expectationē superstes fuit, quem scilicet primis diebus merito moriturū suspicatus esses. Etenim nigra minxit: Epxcremēta alui biliosa, repressa, infecura surditas est, vtq; in caput ascēderat: vnde nō immerito desepuit. Nihil verō erat boni, quod vrinas nigras, q̄ quidē erant prauae, cōpensaret, nisi quod lien die quinto intumuit, excepta parte malorū humorum. Deinde, die octauo cum ex liene in crura transirent, hic diminuebatur quidē, ceterum ad crura dum transirent, primū ei inguen doluit sinistrum, hoc enim positum est secundū lienem: postea trāsierunt ad vtranq; tibiā dolores. Post quae symptomata commode nocte habuit. Etiam minxit vrinam coloris melioris, quae paucam haberet & album sedimentum. Mox die sequenti, qui nonus erat, cum sudore est iudicatus. Tanti scilicet erat decessisse quae molestia erant ad partes imas, vrinae q; concoctio. Veruntamen sic quidem potuerunt haec a morbo prorsus agrum vindicare, qui die nono iudicauerat. Quare reliquias quasdam habebat prauorum humorum, quae recidiuam quartodecimo die excitabant, a qua omnino est die septimodecimo iudicatus. Seruabat etiam in hoc agro iudicium diebus decretorijs,

AEGROTVS IIII

21 Philini Vxorē in Thaso, quae filiam pepererat, purgatam ex praescripto natura, & cetera recte habentem, decimo & quarto a partu die, ignis inuasit cum Rigore. Huic cor primum dolebat & hypochondrium dextrum, muliebrium dolores, purgatio desita est. Subdito autem, haec quidē facta leniora sunt, ceterum capitis, colli, & lumborū dolores permanebant: nulli erant somni, extremitates frigidae, siticulosa erat, venter ambustus est, pauca excreuit, vrinae tenues, & decolores per initia. Sexto die nocte multum delirauit, deinde respuit. Septimo erat sitibunda, alui excrementa sincere biliosa. Octauo superuigilauit, febris acuta, cōuulsiones multa, dolorifica, multū delirauit surrexit, balano supposito multa bile offusa deiecit, nō dormiebat. Nono cōuulsione. Decimo aliquantū mente cōstabat. Vndecimo dormiuit, oīa meminit, sed statim in delirium recidit: vrina verō reddebat vna cū cōuulsionibus affatim multā, raro, admonentibus, crassam, albā, qualis est qua in matellis subsidit, cū agitata fuerit: repōita multo tempore nō subsidebat, color & crassitudo assemilis iumentorū vrinis: hac illius erat vrina, quam ego vidi. Circa diem Decimū & Quartum palpitationes, totum corpus dolebat, multum loquebatur, aliquantisper mente constitit, breui Drusus desepuit. Circa diem Septimumdecimum obmutescēbat. Vigesimo Obijt.

Duo sunt huius narrationis: quorum alterum est cum superius & postea descriptis agris commune, decretorijs, scilicet dies: alterum huius proprium. Mulieri. n. huic ex retenta a partu purgatione, & morbus constitit, & mors. Obijt die vigesimo: cum diem quartumdecimum, & septimumdecimum ceteris esset peiores experta. Subdito, cum sit cum dictione / balanus / scriptum, constat quid denotet: Vbi verō nihil sit additum, intelliges balanum, vt volunt quidam, aut pessum, qui mitigat, & inflammationem discutit. Illud certe in omnibus mulieribus, quarum impedita a partu est purgatio, sciendum est & memoria tenendum, esse, quae in extremum mortis discrimen veniant: per paucas admodum, quae modice infestatae sunt, propterea quod plurimis vterus inflammatur: quibusdam in ipso partu sanguis effusus diuersa sit qualitate, his biliosus, illis melancholicus, alijs virulentus, aut pituitosus, aut mediocriter bonus: sed exquisitè inculpatus haud vnquam, nam eius optima portio in foetus incrementum est insumpta. Demonstrant naturā eius, symptomata, quae consequuntur cohibitam a partu purgationem: id quod huic accidit de qua hoc loco verba sunt. Rigor, acuta febris, sitis, biliosus affluxus, delirium, vigiliae, biliosi sunt humoris indicia abundantis. At verō conuulsiones, & palpitationes, & similis vrina iumentorū, crudi ea sunt & crassi species.

cies. Itaq; morbi sunt pessimi, in quibus vtriq; memorati succi abundant, quibus succedere demon- H-
strauimus febre semitertianā. Cur igitur periculose agrotaret mulier, hæc erat causa. Vtrum verò
morbo supererit, an morietur, docere symptomata statim à principio & signa valent. Quare facia-
mus vt exercitationis gratia hæc attendamus. Primo die, qui à partu erat quartusdecimus, ignis inq;
corripuit cū rigore mulierē. Scimus autē illum, ignem appellare febrem ardentissimā: cæterū haud
dum erat illud planē exitiale: nec verò etiā cor ei dolere idest os ventriculi, nec muliebria, nec item
dextrū hypochondriū. Sed addit/ nulli somni erant/ ergo augetur quidem ex omnibus his cognitio
malitiæ morbi: nō tamen ex his omnino perituram constat nobis: Iudē, nec q; sitibunda erat: nec q;
erant vrinae tenues & decolores: tempus enim ad concoctionem eiusmodi vrinae desiderant, non
tamen sunt omni ex parte perniciosæ. Cæterū iam extremæ partes inquit, frigidæ erant: hoc verò
multo perniciosissimū est, vbi initio morbi ad vehementissimam febrem adiunctum est. Hic si sci-
rem, quo esset robore mulier, etiā de longitudine morbi possem dicere ex prædictis symptomati-
bus, & vtrum obscuram quandam haberet præter opinionem, spem incolumitatis. Quod quia nos
præterit, huius certe debetis meminisse, vt quando ægros inspicitis, cum exitiosis symptomatibus
notam, quæ à viribus proficiscitur, coniungatis: atq; ita demum secure pronunciare poteritis. Hanc
ergo mulierē dolores, qui circa diē quartumdecimum totum corpus tenebant, & delirium, instare F
mortem denunciauerunt aut die septimodecimo, aut vigesimo, ex natura dierū decretoriorum. Et
sanē vtrunq; contigit: nam die septimodecimo illa obmutuit, vigesimo est defuncta.

ÆGROTVS V.

22 Epicratidis Vxor, quæ agrotabat apud Archegetē in parte, Rigore correpta est, nō incaluit, vt fe-
rebant. Post ridie eadē erant. Tertio die filiā peperit, cæteraq; rite cōsecuta sunt. Postridie partus, eam Fe-
bris acuta inuasit, cordis dolor & muliebriū, nulli erant somni. Per suppositū autē hæc releuata sunt: sed ca-
put, collū, & lumbi dolebant: alius pauca, biliosa, tenuia, mera: vrina tenues, subnigra. Sexto die, à qua i-
tā febris corripuerat, sub noctem delirauit. Septimo omnia exacerbata, vigiliae, delirauit, sitibunda, deie-
ctiones oēs syncera biliosa. Octauo superriguit, plus quicuit. Nono eadē erant. Decimo crura magno dolore
afficiebantur, iterū cordis dolor, capitis grauitas, non delirauit, dormiuit plus, venter resistit. Vndecimo
sudauit: minxit melius colorata, quæ multū habebant sedimenti: cōmodius habuit. Die Decimo & quarto
superriguit, febris acuta. Quintodecimo vomuit biliosa: flaua, subcrebra: sudauit, libera febre: Sub noctē
verò febris acuta, vrina crassa cū cædido sedimento. Decimo & sexto exacerbabatur: Noctē magna cū mo-
lestia nō dormiuit, delirauit. Decimo & octauo sitibunda, lingua torrida, somnū nō cepit, multa delirauit, G
crura ei dolebant. Circa diē Vigessimū mane aliquatū superriguit comatosa, quietē dormiuit: vomuit bi-
liosa, pauca, nigra: Sub noctē surdauit. Circa diē Vigessimū primū sinistri lateris grauitas vndiq; cū dolore
adiuncta, parua est tussis insculta: vrina crassa, turbida, subrubra, quæ deposita nō subsederunt: cætera le-
uora, igni nō libera. Mox ab initio fauces ei dolebāt, rubescēbātq; columella renulsa: destillatio acris, mor-
dax, salsa, perpetua erat. Circa diē Vigessimū septimū febre erat libera, vrina sedimentum habuit, latus
nō nihil dolebat. Circa diem Trigesimum quartum igni est correpta, venter fluxione turbatus est biliosa.
Quadragesimo Die pauca vomuit, biliosa. Iudicata est, & ab Igni Liberata prorsus die Octogesimo.

Mulierem hanc, cum iam partus instaret status dies, riguisse citra febrem dicit. Adiunctum au-
tem est orationi/ vt ferebant/ propter rei nouitatem. Nam veteres ferē omnes spontaneis rigoribus
febrem succedere necessario existimabant. Spontanei illi vocantur, qui nullam habent externam
causam. Itaq; in præfatione libri præbe inscripti, Prima de morbis, necessario febrem rigoris esse
comitem scriptum est. Sed nos ostendimus hunc rigorem, quem non sequitur febris, frigidorum
esse & crudorum succorum prolem: atq; idcirco nunc magis q; olim existere, quod tota viuendi
ratio dura vnā cum balneis à cibo, contrahere humorum copiam consuevit. Videtur & Epicra- H
tis vxor eorum humorum plena fuisse. Quamobrem primo die eam ait riguisse, nec incaluisse,
hoc est nec febricitauisse, similiter que postridie: Die tertio peperisse, vt fortasse vel ante diem sta-
tum pareret vi rigoris. Vnde postridie partus, cor illi, id est ventriculi os dicit doluisse, & mulie-
bria: vbi subintelligendum est membra, vt etiam supra: Post hæc per subditum, eam esse releua-
tam. Ante est dictum, & balanum, & pessum, in subditio posse intelligi. Inde ordine symptomata
recenset morborum acutorum, capitis, colli, lumborum dolorem: vigilias, & deiectiones mere bi-
liosæ. Quo patet, non crudum modo, sed & biliosum abundasse humorem. Cæterum cum vrinae
essent tenues, necessario morbus producebatur: quas quia subnigras ait fuisse, † significat & turba-
tionem, & rem à periculo non abfuisse. Et ad vndecimum quidem vsq; diem nihil de mulieris sa-
lute habebat certi: q; nullum intercederet illustre signum, vnde vel salutem expectares, vel mortem.
Die vndecimo illuxit lignum quoddam incolumitatis, vbi ait: Vndecimo die minxit melius co-
lorata, quæ multum habebant sedimenti: commodius habuit. Eo die cum tandem humores inci-
perent concoqui, necessario diuturnior erat futurus morbus: quare decimo & quarto die primum
est iudicata, vt iam periculosa liberata esset. Interea loci vsque ad quadragesimum diem agrotabat:
prorsus verò est liberata octogesimo. Quare fac meminere, id quod experimenta attestantur,
diem

* ταλαίπωρον
i. laboriosa sed
forte legedum
αταλαίπωρον
i. labore
vacans. vt etiā
2. de causis sym-
ptomatum ca.
5. & lib. de tene-
re cap. 7.

† Græce τὸν
τὸ δὴ, τὸ αὐτὸ
ἀγῶνι, καὶ τὰ
περὶ τὴν δὴ λῶν,
id est hoc sane
em cum cer-
amine fore, et
νῶτον ἴσθι
est cat.

Adiē quadragesimū & octogestimū decretorios esse: & mendaciū esse, nec experientia approbari, inte-
gris hebdomadibus decretoriorū dierū rationē iniri. Alioq; enim alter & quadragesimus, sexagesi-
multertius, & octogesimus quartus iudicia, nō quadragesimus, sexagesimus & octogesimus afferret.

ÆGROTVS VI

23 Cleonactidem, qui supra Heracleium decumbebat, Ignis corripuit erraticæ. A primo caput ei & fini-
strum latus dolebant, cæteraq; laborabant perinde ac lassā: febrium accessiones aliis aliter inordinatae
erant: modo sudabat, modo non: ferē accessiones inuadebant decretorijs diebus maxime. Circa diem Vi-
gesimum quartum extremas manus dolor affecit: vomuit flaua, biliosa, subcrebra, & paulo post virulenta:
cuncta remissa sunt. Circa diē Trigesimum ex vtriusq; naribus prorumpere sanguis cepit, idq; erraticæ
paulatim vsq; ad iudicium, non abhorrebat à cibo, nec sitibundus erat toto tempore, neq; insonnis: vrinae
tenues, non decolores. Circa diem Quadragesimum subrubra minxit, cum rubro sedimento multo: lenius
habuit: post variarunt vrinae, interim sedimentum habebant, interim non. Sexagesimo multum habebāt
vrinae sedimentum, album, & laue: omnia sunt remissa, febres intermiserunt: vrinae iterum tenues qui-
dem, sed boni coloris. Die Septuagesimo febris intermisit decem dies. Octogesimo riguit, acuta febris inua-
sit, multum sudauit: vrinae sedimentum rubrum, laue habuerunt: Prorsus Iudicatus est.

Cleonactidem, inquit, ignis corripuit, hoc est, vehemens febris detinuit. Statim adiecit/ erraticæ/
quod est, nullo circuitus ordine, vt nunc, verbi gratia, tertio vel quarto quoq; die febricitaret, nunc
quinto vel sexto: cæterum eam semper optima consequerentur ligna, appetitus ciborum, & som-
ni: tum q; non sitiret, nec decolor esset vrina. Nam hæc Hippocrates ad verbum ita scripsit: Non
abhorrebat à cibo, non sitibundus erat toto tempore, nec insonnis. Simulq; redundantem succum
non esse biliosum & calidum his significabatur: nam ab eo quidem sitibundi & insonnes efficiun-
tur, atque adeo fastidiosissimi est appetitu carentes. Quare si vt vrinae perpetuo boni coloris erant,
sic mediocriter habuissent sedimentum, non ita esset morbus extractus, sed fortassis die quadragesi-
mo esset iudicatus. Si item nubem habuisset bonam, ocyus morbus esset depulsus. Nunc quia vrinae
semper tenues erant, multum spatij requirebant concoctioni. Igitur die ait quadragesimo sub-
rubra illum minxisse, quæ sedimenti haberent rubri multum. Talem verò vrinam multo dicit in-
præfugijs esse ea, quæ album habet sedimentum, diuturniorem, perquam salutarem tamen. A die
quadragesimo scripsit varie fuisse vrinam eius affectam, vt sedimentum interdum haberet, inter-
C dum non haberet: quod consentit errantibus accessionibus: illæ siquidem ab humorum diuersita-
te, qui morbos pariunt, concitantur. Et vrinae inconcoctio & concoctio alternantes, aliquos iudic-
abant illorum concoqui, aliquos permanere inconcoctos. At verò die sexagesimo multum dicit,
& laue, albumq; sedimentum extitisse: ideoq; subdit/ omnia sunt remissa, febres intermiserunt.
Verum quia postea scripsit/ vrinae iterum tenues, sed boni coloris/ residuos quosdam fuisse incon-
coctos humores inuit: quibus paulatim concoctis, dies octogesimus absolutum iudicium attulit:
de quo ad verbum sic scripsit/ octogesimo riguit, acuta febris inuasit, multum sudauit: vrinae sedi-
mentum rubrum, laue habuerunt: prorsus iudicatus est. Hic rursus memento sedimenti formam
maximi esse momenti. Vrina quidem sedimentum album, sed crassum, fuisse vel ijs qui obierunt
docet: nam de Sileno, quem alterum hoc libro descripsit, ita dicit, † Minxit multum, quod subcras-
sum in matella euadebat: sedimentum simile farinae crassiori, album, cum tamen hic Silenus postri-
die obiit et die vndecimo, qui decimo commemoratam vrinam reddidisset. Iam circuitus etiam me-
mineris decretoriorū dierum. Sexagesimus enim præiudicauit, nō sexagesimultertius: deinde octo-
gesimus, non octogesimus quartus. Tanquam tres septimanae, non ad diem primum & vigesimum
progrediantur, sed viginti diebus terminentur.

ÆGROTVS VII

24 Metonē Ignis corripuit: lumborū dolorifica grauitas. Postridie cū multum aqua biberet, bene alius red-
didit. Tertio capitis grauitas: recrementa tenuia, biliosa, subrubra. Die Quarto cuncta exacerbata sunt,
bis de nare dextra sanguis paulatim fluxit, nox grauis fuit: deiectiones, vt erat die tertio: vrina subnigra,
in qua subnigra pendebāt dispersa, nō residebant. Die Quinto è dextra nare affatim profluxit merus, su-
dauit, iudicatus est. A iudicio insonnis erat, delirauit: vrinae tenues, subnigrae: capitis lotionibus vsus est
dormiuit, mente constitit. In hoc non erat recidina, sed crebro Sanguis etiam post iudicium erupit.

Hic ager confirmat vniuersum hunc sermonem. † Larga de naribus eruptiones sanguinis libe-
rant ferē. Sanē enim à sola videtur sanguinis eruptione, & iudicatus, & seruatus: quamuis non om-
nino tuta signa haberet. Nam quarto die dicit habuisse eum vrinas subnigras: cui annexū/ in qua
subnigra pendebant dispersa, non residebant. Atq; die quinto tamenti sanguinem erupisse dicit
de naribus: & sudasse, & ab his iudicatum: tamen postea, vrinae, inquit, tenues, subnigrae. Deinde,
peruigilauit, delirauit, nūgatus est. Huius te præsentissimum remedium docuit, capitis lo-
tionem. Dixit enim in libro de ratione victus in morbis acutis, caput non laudandum esse ijs,
quibus

* ἀπόσιτος, i.
solet autē fre-
quentissime in-
terpres per di-
stionem fasti-
diosus intelli-
gere quod gra-
ue dicitur ἀσ-
σώδης.

Sup. t. 19. l. 11. c.

2. Epid. loc. 1.

* ἀπὸ τῆς
πυρελάου

quibus de naribus erumpit sanguis, nisi minus iusto fluat: nunc verò erat iusto minus, siquidē perpetua erat vigilias & deliria. At ē. ¶ Quæ ducere oportet, eò ducenda esse, quò possimū vergat ad loca accommodata, recte in vniuersū dictū ab hoc casu fide accipit. Nō est negligendū p̄terea, quod est, cū tertium diē exponeret, dictū grauitas capitis: vnde capitis repletio significat. Iam memoria tenas ē die quarto, q̄ decretorius erat, coepisse sanguinē erūpere: die quinto vbi prorsus sanguis eruperat, sudaueratq; esse iudicātū. Sed hæc in libris de decretorijs diebus plenius p̄secuti sumus. Quod verò in exitu totius narrationis scripsit: in hoc nō erat recidua, sed crebro sanguis ē post iudiciū erupit. eo est dictū, q̄ absq; vrinarū cōcoctione esset iudicatus. Didicistis autē hoc ipso in libro, ¶ cōcoctiones cere iudiciū, & certā sanitatē promittere: at cruda & incōcocta in malos abscessus deflectere, aut in acrilias, aut labores, aut interitus, aut diuturnitates, aut reciduas. Atqui cruda adhuc erāt, & incōcocta, non tamen in malos abscessus conuersa fuerunt. Itaq; abscessus ipse optimos esse docuit, qui effluxione fiunt: ab ijs, qui remotissimi sunt à locis affectis, & ad inferiores corporis partes.

ÆGROTUS VIII

25 *Erasinus, q̄ p̄ Bootæ torrentē habitabat, igni est à cæna correptus: Noctē habuit molestā. Diē primū quiete: Noctē laboriose transiit. Altero die omnia exacerbata sunt: Noctē delirauit. Tertius dies laboriosus fuit, multū delirauit. Quartus fuit molestissimus: Noctē nihil dormiuit, insomnia, imaginationes: deinde peiora, magna, & periculosa, timor, implacitas. Quinto die mane recreatus est, et omnino respuit. F Multo autē ad meridiē furore percitus est, sibi imperare nō poterat: extremitates frigida & sublimida, vrina cruda. Ad solis occasum Obijt. Habebat hic Febrē perpetuo cū sudore: hypochondria sublimia contenta cum dolore: vrina nigra, suspensiones cōtinebant rotundas, nō subsidebāt: venter steruus excreuit: sitiebat continenter non valde: conuulsiones multa cum sudore, & sub mortem continentes.*

Erasinus hic δὲ τὸ εὐδαιμόνιον hoc est semper, sudauit, id est per totum morbum, sine iudicio. Hypochondria admodum male erant affecta, & vrinæ nigra. Quam igitur habebat salutis spem: Itaq; quia omnibus est perspectum, quid de hoc homine futurum sit, merito quis existimet nequicquam scriptum de eo esse. Verum fortassis hunc hominem exemplum adduxit celeris interitus. Nam in libro præfagiorum primum dixit: ¶ Febris, siue sanus quis ab his euadat, siue pereat, pari dierum numero iudicant. Deinde, ¶ Omnes, inquit, quæ benignissimæ sunt & firmissimis fulciuntur signis, quarto die vel ante iudicantur. Ac postea: ¶ Et malignissimæ, & quibus periculosa adsunt signa, die quarto vel citius perimunt. At Erasinus, quancūq; omnia grauiā haberet, ad diem t̄m quintum mortē produxit, q̄ die primo mediocriter haberet. Vnde est de eo sic scriptum ad verbum: Diem primum quiete transiit. Quintus itaq; ab initio quo decessit, non adnumerato primo, quartus efficitur.

ÆGROTUS IX

26 *Crivoni in Thasso, recto ambulanti, pes dolere ex pollice vehementer cepit: Decubuit eodem die, horrescens, fastidiosus, parum calens: Noctē desipuit. Altero die tumor toto pede & ad talum subrubens, cum contentione: pustula nigra, febris acuta, vaide insanijt: deiectiones meræ, biliosa, subcrebra fuerant. Perijt Postridie, quā egrotare ceperat.*

Eger hic, quia tam perijt subito, memoratu dignus est. Quod si ratio sit mortis adscripta, tum sermo nobis vnde quaq; accommodet. Nunc ex illis quæ scripsit, copia humorum permulta fuisse videtur, quos natura eit à principibus partibus ad crus molita deponere. Cum autem id membrū omnem capere non valeret superfluitatem, residuum recurrens ad caput ascendit: quod, quia erat malignitate, furiosum delirium excitauit. Malignitatis excrementi statim erat iudicium, q̄ pustula nigra generarentur ad talum. Vnde mireris, quid causæ fuerit, quo minus huic initio morbi fecerit venam. Sed scimus ad plurimos eum, quos descripsit, morbo iam progresso accersitum esse.

ÆGROTUS X

27 *Clazomeniū qui iuxta Phrinichidai puteū decubabat, ignis inuasit. A primo illi caput, collum, et lumbi dolebāt: statim surdus effectus est, somnus carebat, acuta corripuit febris, hypochondriū in tumorē attollabatur, cōtinentio parua, lingua arida. Die Quarto de noctē desipuit. Quintus Dies laboriosus fuit. Sexto omnia exacerbata sunt. Circa diē Vndecimū fuerūt remissiora. Deiectiones ab initio ad diē v̄g, decimū quartū multa, tenues, aquei coloris: quod ad aliu exonerandū attinet, cōmode habebat. Inde alius restitit: vrinæ perpetuo tenues quidē, ceterum boni coloris, & multū habebant suspensionū disperfarū, non subsidebāt. Die Decimo & Sexto minxit paulo crassius, habebat aliquid sedimenti: aliquantum recreatus est, magis mente constitit. Septimodecimo iterū tenues, secundum v̄rang, aurem tumor cū dolore, nulli erāt somni, delirabat, crura illi dolebant. Vigesimo die febre liberatus est & iudicatus, non sudabat, prorsus mente constitit. Circa diem Vigessimū septimū coxæ dextræ vehemens dolor, subito sedatus est: at tubercula aurium nō residebāt, neq; suppurabant. Tenebatur dolore die Primo Trigesimo: venter stuebat, multus aquosus excrementis, ac qualia esse in dysenteria solent: vrinæ reddidit crassas: tubercula aurium resederunt. Circa Quadragesimum diem oculus dexter illi dolebat, obtusior erat visus: ad statum suum redijt.*

Vir hic

A *Vir hic vel testimoniū, vel etiā exemplum est non paruum generalium præceptorum. Institutus autē orationem ab vrinis: de quibus scripsit, Die vndecimo vrinæ perpetuo tenues quidē, ceterum boni coloris minxit. ¶ multū continebant suspensionum disperfarum, non subsidebant. perinde enim quasi ab initio tales fuissent, & permansissent eodem in statu ad diē decimum & sextum, ita loqui videtur. Die sextodecimo earum mutationē indicauit, vt tū primum incidentē: nam hæc sunt eius verba: Die decimo & sexto minxit paulo crassius, habebat aliquid sedimenti. Planum ergo est, tenues, sed boni coloris vrinæ, ob coloris bonitatē promittere salutem: Quatenus autem erāt tenues, hætenus tempus requirebant concoctioni. Cæterum eorū quæ molestiam creabant, non vnum erat genus. Nā cū prius die decimo & sexto vrinæ cōmutationem declarasset, postea dicit: Die septimodecimo iterū tenues. Eodem die dicit, secundū aures eius tumores excitatos. Quod si adiunctas habuisset vrinæ crassas, vigesimo die omnino redijisset ad sanitatē, q̄ dies decimus septimus sit vigesimi indicatorius. Itaq; eo die est prorsus iudicatus. Nō erat tamen cōstans & absolutū iudiciū: immo verò tubercula secundū aures non resederunt, neque suppurarunt. Dolore præterea infestabatur, & alui fluxio incepit vna cū excrementis dysentericæ, hoc est ramentosis, quæ acridinis erant humorū, qui descenderāt, notæ. Quibus cū vrinæ accederēt crassæ, tumores iuxta aures resederūt.*

B *Quæ cū ita procederet, solida morbi decessio in diē quadragesimum incidit. Quare meminēris in eiusmodi iudicijs, non tantum vltimū, quod fit in circuitu decretoriorum dierum, sed etiam eius, quod in medio est. Etenim in omnibus agris, non his solis videas iudicia diebus decretorijs fieri. In decretorijs diebus tumores sunt ad aures exorti. At septimodecimo extiterunt parotides. Die vigesimo septimo coxæ dolor dextræ inuasit, natura excrementum deorsum protrudente, nec dum excretionem valente per alium efficere, quam ab hinc quadragesimum excitauit. Nam habuisse etiam diem vigesimum iudicium non absolutum, antea didicimus. Quo fit, vt testimonio eorum, quæ dilucide in agris conspiciuntur, constituantur circuitus dierum decretoriorum.*

ÆGROTUS XI.

28 *Dromeadaï Vxorē, quæ siliam erat enixa, cæteris rite consecutis, postridie Rigor cepit, Febris acuta. Primo die circa hypochondriū laborare cepit: fastidiosa, hōrens, implacida. Sequētib; diebus somni non cepit: spiritus rarus, magnus statim reuulsus: Postridie eius dies, quo riguerat, alius commode redidit: vrina crassa, albæ, turbida, cuiusmodi sunt, quæ in matellis subsederunt, cū agitata fuerint: reposita multo tempore, nō subsidebant: Noctē nō dormiuit. Tertio die circa meridiē superriguit, febris acuta, vrinæ eadē, hypochondriū dolor, fastidiosa: Noctē magna cū molestia non quieuit, sudor vndig, frigidus, euestigio calor illi redijt. Quarto dolor hypochondriū remissus est, capitis vna cū dolore grauias, aliquantulum soporata est, parū nares stillarūt: lingua perarida, sitibūda erat: vrinæ pauca, tenues, oleosæ: paulisper dormiuit. Quinto fastidiosa sitibūda, vrinæ eadē, nihil deiecit: Circa meridiē multū delirauit: statimq; ad mentē aliquantulum redijt, surgebat, ac deinde mox aliquantulum soporata est, paululum frigebat: Noctē dormiuit, delirauit. Sexto die mane superriguit, cito percaluit, toto corpore sudauit, extrema membra frigida, delirauit: spiritus rarus, paulo post, conuulsiones à capite ceperunt. Subito Obijt.*

Hanc primo statim diē laborare morbo acuto fuit clarum. Die secundo, ex symptomatibus, quæ recitauit, cum iam præcesserant ex vrinis signa, optima ratione potuit aliquis celerem eius mortem expectare. Vrinæ satis malæ, conturbata, & nequaquam subsidentes. Quin die etiam tertio vrinæ & symptomata cuncta permanserunt, confirmantia expectationem mortis. Quarto cum nares præterea stillarent, vrinæq; oleosæ viderentur, iure sanè die sexto est defuncta. Hanc ipsam quoq; dicit spiritum habuisse rarum & magnum, q̄ qui deliraturam annunciat.

ÆGROTUS XII.

29 *Quidā calefscens canauit, & potauit largius, vomuit cūctā. Noctē Febris Acuta, hypochondij dextræ dolor, submollis in partibus excrnis inflamatio, noctē moleste transiit: vrina primo rubra, crassa, deposita nō consistebat: lingua perarida, nō valde erat sitibundus. Quarto die febris acuta, vndig, eū affligebat dolores. Quinto minxit lauem, oleosam, multū: febris acuta. Sexto vespere multū delirauit, nec noctē dormiuit: Septimo omnia iritata sunt, vrinæ similes, multū loquebatur sibi imperare nō potuit: alius iritamento ligda, turbida, cū lumbricis excreuit: Noctē similiter laboriosam habuit, Mane riguit: febris acuta, sudauit multū, febre carere visus est, non multum dormiuit, à somno frixit, spatatio. Vespere multū delirauit: non multo post vomuit nigra, pauca, biliosa. Die nono frigebat, magnopere delixabat, somnum non cepit. Decimo crura doluerunt, omnia exacerbata sunt, delirauit. Vndecimo Defunctus est.*

Hæc nos historia primum docet operæpretium esse attendere, vt primum inuadunt morbi, & non temere, & citra iudicium cibum exhibere, etiam si parui videantur morbi. Hic nāq; vir quia intempestiue coenatus erat in initio febris quæ parua esse videretur (hoc enim declarat nomine calefscens) laesus sanè etiam est, quod intempestiue cibum sumpsisset. At largius etiam inquit, potauit

1. Aph. 21. Ex ord. 10. a. Et in li. d. Humorib.

Sup. 112. b. cō. 2. t. 45.

2. πικρα i. inconcocta, seu de ipse vertit, cruda. in aliquibus tamen cod. v̄r̄s̄n. i. substituitur seu suppressa sūt.

in Pro. cō. 3. t. 1. 4. 206. d. Ibidem. t. 2. Ibidem.

A* dictio hæc non habetur in aliquibus cod. antiquis graecis, nec etiā in Galeno lib. 2. de diff. respir. cap. 10. claf. 3. pag. 68. c.

B* Est quidem i codice Aldini v̄r̄s̄n. i. πικρα ἀποστρεφ. v̄r̄s̄n. i. hypochōdriū statim reuulsam.

in alijs tamē cod. nō ita legitur, sed v̄r̄s̄n. i. nunc est in contextu Latino de spiritu enixa reuulsæ, qui spasmus significat, sermo hic habetur: vt clarissime a Gal. v̄r̄s̄n. i. claf. 3. pag. 68. c. 2. li. 3. ca. 9. p. 73. c.

C* Al. in gido.

D* Al. esse res ipsam acie rasse.

E* Al. iterum

potauit, nescius magni esse principium morbi. Non iniuria igitur hæc vomuit: febrisq; vnâ cum B symptomatibus non leuibus acuta inualit, sed intolerabilibus. Tum vrinæ crassa non subsidentes. Die quinto conspicuum erat illi instare mortem, præter prædicta symptomata redditis vrinis oleo- sis, quas etiam die septimo excretas dicit. Perijt autem & hic die decretorio, vndecimo.

AEGROTVS XIII.

30 Mulierem quandam, quæ decumbebat in litore, trimestri fœtu grauidam ignis corripuit. Mox ei ce- perunt dolere lumbi. Die Tertio dolor colli, & capitis secundum clauiculam, & manum dexteram: statim lingua obmutuit: dextera manus cum conuulsione clauigit, ut paraplethicus solet: prorsus delirabat: No- cte cum molestia non dormiuit, aluus turbata est biliosis, meris paucis. Quarto linguam vox defecit, eadē conuuliebantur, dolores omnium perdurarunt, † hypochondrium cum dolore est conuulsus, somnum non cepit, prorsus delira erat, aluus turbata: vrina tenues, non boni coloris. Quinto acuta febris, hypochon- drij dolor, planè delirauit, excrementa alui biliosa, nocte sudauit, febre liberata est. Sexto mente consti- tit, ab omnibus est relenata, cæterum clauicula sinistrae dolor non est sedatus, sitibunda, vrina tenues, nõ dormiuit. Septimo tremuit, aliquantulum est soporata, non nihil delirauit, dolores clauicula & brachij sinistri permanserunt, reliqua remissa sunt, mente constitit planè. Tres eam dies febris reliquit. Vndeci- mo redijt, superriguit, igni est correpta. Circa Decimumquartum vomuit biliosa stana subcrebra, sudauit, febre liberata est. Iudicata est non citra dolorem ab illis ipsis affectibus.

† Al. in hypo- chondrio eleua- tio cũ dolore. Vide Et Gal. i. li. 2. de diff. re- spir. cap. 10. pag. 68. d

Superfuit hæc, etsi graues cõmemorauit morbos omnes, vel etiam periculosiores. Nec possum non mirari, quid de ætate illius nihil conscripserit. Operæpretium sanè est dicentium habere memo- riam, vt cognoscas esse exemplum rarum, prægnantes aliquas præter abortionem talibus morbis defungi. Iam illud quoq; meminisse par est, fœtum trimestrem & quadrimestrem præter cæteros iniurijs resistere. Cuius non ignarus Hippocrates, in aphorismis dixit: ¶ Grauidæ purgandæ sunt, si matèria turgeat, à quarto mense vsq; ad septimum mensem, minus verò has. Minores & proeuctio- res caueto. Itaq; fœtus vincula, quibus adherent vtero, imbecillia habent, & vniuersum corpus tene- rum. Qui verò prope partum sunt, quia sunt iam magni, multo indigent alimento: quo si deficiant, crebro in morbis acutis pereunt. Quo fit, vt bonam victus rationem his præscribere difficillimū sit, quæ acuto morbo laborant, si conceperint. Nam si vt non prægnantes parce nutrias, perditur fœ- tus: si huic habita ratione, liberalius illas cibis, in discrimen ipsa prægnans adducitur. Quamob- rem fœtus trimestres & quadrimestres magis ac alij seruantur. Huic ergo mulieri, cum vel essent vrinæ albæ & coloris non boni, tamen propter naturæ robur, contigit superstitem esse, † q; nocte per sudores febrem discussisset: verum morbus diebus consequentibus vsq; ad vndecimum non poterat validus esse, quo die cum rigore cum redisset, vomitu est & sudore † perfecte iudicatus. Nam à die quinto ad vndecimum, quæ intercesserunt symptomata, ad neruorum pertinebant, & non venarum, aut arteriarum genus. Itaque die, inquit, septimo tremuit, aliquantulum est sopora- ta, non nihil delirauit: nam in venis quæ essent, melius post quinti diei iudicium maturabatur. Qua- re de sexto die scripsit vrinæ tenues, † addito, non boni coloris. Hæc memoria tenenda: præterea istud quinti diei, vt certaminis plena adducit iudicia. Si quidem alium nuper ægrum sanguinis eru- ptione iudicabat: & mulierem, de qua nunc verba facit, sudore: quamuis morbus vtriusque inconco- ctus esset ipso illo die: quæ causa fuit, cur minus faceret absolutum iudicium.

5. Aph. 29. Ex- oid. 40. c

A * Arbitror legendum esse graece λεπτοὶ τεννές, non λευκῶν. i. al- bæ, cum ita est i contextu Hip- pocratis lega- tur.

† Clarus lo- cus hic itelligi- tur, si graue le- gatur, ἦ τις ἐν νοκτὶ, i. quæ quinto die nocte etc. cõfer- cum contextu Hippocratis.

† Adde rem ego, quarto de- cimo die, ita. n. i contextu Hip- pocratis habe- tur.

D † Legere ego negatiue, non addito: quan- doquidem nec etiam Hippo- crates addidit

E † Legere ego De hac et, non scripsit etc. nã in principio ni- hil del vrinæ, sed in septima die.

AEGROTVS XIII.

31 Melidia, q̄ decubuit iuxta adē lunonis, cepit caput, collū, et pectus, vehementer dolere: statimq; Fe- bris eā Acuta corripuit, menses pauci apparuerunt, dolores omnium horū ppetui. Sexto die cõatosa, fastidio- sa, horrida, malarū rubor, aliquantulum delirauit. Septimo sudauit, febris intermisit, dolores permanserunt, repetijt, somni pauci: vrina ppetuo boni qdē coloris, cæterū tenues: desiectiones tenues, biliosæ, mordaces, H admodū pauca, nigra, fetida: in vrinis subsedit albu, leue: sudauit: iudicata absolute est die Vndecimo.

† De hac etiam, scripsit initio vrinarum speciem. At in vltima parte narrationis ait: Vrinae per- petuo boni quidem coloris, cæterum tenues. nam planè quæ tenues sunt, natium bonum colo- rem non habent. Etenim modice sunt pallidæ, quæ boni sunt coloris: at prorsus te- nues, alben. Quatenus verò valet bonus vrinarum color cum tenuitate con- iungi, eatenus interpretari debes eum, cum dicit vrinas perpetuo boni quidem coloris, cæterum tenues fuisse. Sed vi- detur hæc quoque mulier naturæ firmita- te conseruata.

Galenus

GALENI IN LIBRVM TERTIVM HIPPOCRATIS DE MORBIS VVLGARIBVS

COMMENTARII TRES

Hermanno Cruferio Campensi interprete

Ab Augustino Gadaldino ad antiquissimorum exemplarium Græcorum fidem diligentissime emendati.

COMMENTARIVS PRIMVS

ARGVMENTVM

Liber Legitimus, in cuius priore parte Describuntur, quæ ab Hippocrate in Tribus Aegrotis obseruata sunt.

AEGROTVS PRIMVS.

Pythion, qui propter Telluris Aedem habitabat.

Pro titulo id scriptum seorsum puta esse, Pythion qui propter Tel- luris aedē habitabat. Ac in altero principio lege historiam eorum, quæ illi acciderunt. Nam sic satius dictionem exillimes scriptam esse, q̄ ita- tim Hippocratem initio solœcismum cõsulto commisisse: cum nullam scripserit toto in libro eiusmodi figuram, nec cum agros, nec cum pe- stem exponit. Sunt it̄, qui datiuo casu scripserunt, Pythioni, qui pro- pter Telluris aedem habitabat. scrupulum studentes solœcismi vitare.

Cæpit primo die Tremor à Manibus, Febris Acuta, Nugabatur.

Primo statim die Pythionem ait vnâ cum acuta febre in symptomata incurrisse duo, in tremorem manuum, & insipientiam quandam paruam. Nam hoc illi est familiare, vt alijs atque alijs nomi- nibus quantitatem subiiciat delipientiæ, ληρησαι, & παραληρησαι, & παραφρονησαι, & παρα- νεχθησαι dicens, i. nugatum esse, delirasse, delipuisse, dementem fuisse: alias παρανοησαι, & εμνησαι, & εμμανησαι, i. vesanum fuisse, vel amentem, insanisuisse, & furore esse exagitatam. Quare si nugatus sit Pythion, constat modice desipuisse. Atq; didicimus tremoris causam esse musculo- rum infirmitatem: Desipientiam verò fieri cerebro ob inflammationem, vel copiosum biliosum succum, offenso: Et acutam febrem putredinis esse humorum comitem. Si igitur quæ morbum præcesserunt, quod in alijs fecit, item in Pythione ascriberet, ex illis forsan indicatio quædam no- bis fieret præparationis morbi. Nunc quia omisit, conabimur nos ex ijs demum, quæ ascripsit, eam indagare: cum & ex eo quod nihil prodiderit de ijs, quæ morbum præcesserunt, affectio indicetur corporis. Nã si vel ex int̄pestiua exercitatione, vel potu, vel venere, vt scribere solet, vel ex aliquo alio, quod lōge ab instituta victus ratione recedebat, febricitare Pythion cœperat, hæud erat p̄ter- iturus. Vnde longo tēpore morbum liquet clam fuisse præparatum. Cum itaq; tremores causam habeant, vt ita dicam, contingentem, virium imbecillitatem: illæ aut imbecillæ reddantur aut per se, aut per humorum exundatiam grauantem: non existit tremor, qui virium cõsequitur offensam, in principio morbi citra validam aegritudinem, aut famem, aut lassitudines, aut vigilias, aut sollicitu- dines, ad hæc immoderatam venerem. Quorum siquid sit factum, omnino id Hippocrates, vt so- let, meminisset. Quia igitur tale nihil scripsit, vires existimes sanè opprimi plenitudine. Quia verò iam intremiscerent manus, quarum oriuntur neruū ex medulla ceruicis: tum verò q̄ nugare- tur homo: cerebrum etiam ipsum aliquem excipere infectum humorum indicio esset. Oporte- bat igitur Hippocratem, cum hominem animaduerteter in periculo esse, ad sanguinis missionem Tertia Classis, rrr accedere,

accedere, aut primo die, si nullum contineret venter in concocctū cibum, aut omnino altero: hoc q̄ magis q̄ primo die expolito, ipse scripserit.

3. *Altero die Cuncta sunt Exacerbata.*

Videtur enim increfcere morbus, non quasi paruus, aut à qualibet profectus affectione corporis, sed cum ipse ingens, tum causam habens non leuem. Quia verò non in Pythione tantum, sed in alijs agris multis, qui sanguinis missionem, quantum nos ex ipsius scriptis consicimus, videbantur quærere, non inuenitur ascribere eam, alteriurum necesse est cogitemus, aut non detrahendum illis hominibus sanguinem, aut hoc eum auxiliij in narratione omisisse. Atqui nemini eorum qui id requirebant, missum fuisse est improbabile, cum ille vir remedium illud amaret: vt in germanissimi suis libris significauit, in aphorismis, & in libro de victu in morbis acutis, in libro de articulis, ipsoq̄ adeo in hoc tertio de vulgaribus morbis libro, vbi de quodam agro in hunc modum scripsit: ¶ Octauo die cubitum secuit multum, vt debebat, fluebat. Nam cum octauo die sanguinem illi detraxerit, multo sanè prioribus diebus magis hoc vsum prelidio censeas. Quòd autem singulis nō ascripserit, quibus hoc adhibuit remediū agris, cum meminerit eo minorum, ipsiusq̄ adeo suppositionis balani, improbabile est. Ergo si quando vtrinq̄ est oratio absurda, minus absurdum eligēdum est. Censco equidem auxilium in multis esse assumptum, sed prætermissum in narratione vt clarum. Quòd me adducit potissimum, quod in ijs prædictum est, quibus octauo die missus est sanguis. Etenim hoc vt rarum scripsit, & sanguinis ante diem octauum missionem vt consuetam præterijt. Quòd si in veris suis operibus, magnis instantibus morbis, semper sanguinis missione vtitur, simul cum ea duo hæc respiciēs, atatem pariter & ægri vires: & his ipsi in libris de vulgaribus morbis octauo die cuidam ait missum esse sanguinem: nihil aliud excogitare possumus, quam q̄ in agris quidem non præteritum fuerit hoc remedium: in narratione verò, vt clarum, præteritum fuerit. Quare de sanguinis missione, quia oratio ad ægros spectat omnes, semel dixisse sufficiat, vt & cætera quæ sunt communia. Verum hæc, quæ ad vnum quenq̄ pertinent separatim, exponeamus, initium à Pythione, vt institutum, facturi.

3. Epid. cō. 3. t. 79. 3. 150. b

4. *Tertio eadē erant. Quarto alius pauca, mera, biliosa detecit. Quinto oia exacerbata sunt, tremores manebat. Somni erant tenues, alius consistit. Sexto sputa varia, subrubra. Septimo os est distortū. Octauo oia exacerbabatur, tremores etiā pmanebat. Vrina à primo ad octauū vsq̄, diem tenues, decolores, quæ suspensionē habebant nubilosam. Decimo sudauit, sputa subcocta, iudicatus est, vrina circa iudicium subtenues. Quadragesimo ab iudicio die Suppuratio circa sedē, & Stranguriosus factus est Abscessus. Π. Π. Ο.Υ. Μ. Τ. Ρ. Μ. V. Q. S. Id est, Probabile Multitudine Vrinarum Quadragesima Sanatum.*

Cætera huius orationis narrationem continent symptomatum & dictione & sententiā apertam: frequentia namq̄ sunt acute ægotatibus. Quorum & in libro prælagiorū perspeximus facultates, & in libro horum ipsorum vulgarium morborum primo. Præterea non pauca in secundo sunt dicta, quæ conferunt ad explicandos ægros. Cæterum cū sextum diē exponeret, quia sputa dixit varia, subrubra, neq̄ ascripsit vel pleuriticum Pythionē, vel peripneumonicū fuisse, inquirendū reliquit nobis, an et possint alia ratione incidere acute ægotantibus ea sputa, an peripneumonicis solum & pleuriticis. Et arbitratur, vt videtur, etiā alia ratione fieri ea, cum in pulmonem vitiosi succi confluant, cæterum hi prorsus pauci, vt viscus nō inflāmetur. Nam non fuisse nec pleuriticum nec peripneumonicū hinc liquet, q̄ Hippocrates nō meminert, nec nominatim horum vitiorum, nec ab inseparabili eorū vilo symptomate. Meminisset. n. doloris lateris, vel dyspnœæ, hoc est difficultatis respirandi. Neq̄ et capite offenso aliq̄n animaduersa eiuscemodi sputa sunt: at cum tulli, dyspnœæ, & lateris dolore aliq̄n cernunt talia sputa. Ac duos vidit citra febrē, q̄ talia sputa colore pallida extulsiēt. Sed alterū paulatim febricula parua exceperunt: quo factū est, vt in longum tps durata affectio pmanentibus febribus tabidū hoīem indicaret. Alterū absq̄ febre, cū talia expueret cōtinuis diebus paucis, nihil est malū cōsecutū. Quamobrem est probabile in primis thoracis regionibus, vbi est continens ad vltimas cervicis vertebra, affluentia aliq̄n humorū cōstitisse non multā, quæ dyspnœæ nō esset excitanda, q̄ nō referat magnopere ad officium respirationis primū intercostale: Sed cum istud esset vitiū in neruorū radicibus, qui ad manus pertinent, neruūq̄ degrauariunt, tremulas effecisse manus. Nam ex primo intercostali & vertebra ei superpositis nerui enascuntur, qui musculos manuum mouent. Hæc inde cōfirmantur, q̄ tremores vnā cum sputis, quæ successerūt, permanerent: & etiā q̄ vbi aliquid in his lignum apparuit concoctionis, non amplius fierent tremores, morbusq̄ tolleretur, cum iudicium consequeret per sudores. Et quanquā concoctæ essent vrinae, sputorum tñ concoctio iudicauit, & iudicium adduxit, vt neutrum lignū quod solet denotare, falleret. Si quidem æger quando gemina teneretur affectione, vna febrili in succis, quos continet vena: altera quā modo diximus, in thorace: prior in totum non est depulsa sudoribus, nā in concocctam nū erat: sed recessit altera, q̄ nihil esset prorsus in thorace residui. Itaq̄ hunc ille in modū scribit/decimo sudauit, sputa subcocta, iudicatus est, vrinae circa iudicium subtenues/indicās quæ in prælagiorum libro de tenuibus vrinis, quæ duplices sunt, tradidit. Primæ sunt hæc: Quoad

¶ Quoad vrina rufa tenuisq̄ sit, in concocctū morbū significat. Alteræ hæc: ¶ Si vrinas tenues & æquales diu reddat, & reliqua salubria sint signa, his abscessus in locis portenditur septo transuerso sibiectis. Quare ad finem eorum, quæ acciderunt Pythioni, ad verbum sic scripsit/ quadragesimo à iudicio die suppuratio circa sedem, & straguriosus factus est abscessus. At quia & tremoris manuum & nugarum primo statim die meminit, & in sequentibus scripsit/ omnia exacerbata sunt/ ac in septimo die addidit/ os est distortum/ discutiendum venit, vtrum increfcere cerebri malo, an dorsum diuertente, os sit detractum. Atqui videtur ex ijs, quæ subdidit, migrasse in regiones inferiores, non consensisse cum cerebro illas: fortasse q̄ homini missus sit sanguis, itaq̄ mirificam consecutus opem sit. Sed nec dum primis diebus quicq̄ apparebat sputorum eius quæ in latere est affectio nis, non propter ipsius malignitatem. ¶ Scimus. n. grauissimas peripneumonias esse & pleuritidas in quibus nihil expuitur, vt etiam ipse docuit Hippocrates: Cæterum hinc non ob morbi grauitatem censendū est nihil primis esse diebus sputi redditum, verum quia ad primū solū intercostale constabat affectio. Quòd si et ipsa difficilis erat, in eo tñ loco facta erat, ob idq̄ nihil ex puebatur. Itaq̄ potuit auxilio missi sanguinis succis reuulsis, qui hoc loco affluebant, initium habuisse concoctionis affectio sexto die, vbi meminit primo sputorum. At quod de die decimo commemorādū produxi, id est: Neq̄ in his vulgarium morborū libris est planè quicq̄ iudicatus die decimo, neq̄ ipse asseruit vsquā esse decretoriū diem decimū: sicut dixit non raro vndecimum. Habes capita in cōmentarijs de diebus decretorijs collecta eius oia, vbi etiā quadragesimus ostenditur, nō quadragesimus secundus, morbos iudicare: vt quorundā fuit opinio, qui circuitus dierum decretoriū fieri integris septimanis ducebant. Quòd si ob id solum arbitretur quis non esse morbū iudicatum in totum, q̄ die decimo sudarat non vndecimo Pythion, nō recte exillimct. Nā iudiciū non integrum eo, q̄ haud dum sit concoctus morbus, necessario fiat. Multos enim cum ipse conscripsit Hippocrates, tum nos conspeximus diebus decretorijs nō ex toto iudicatos per solam vrinae concoctionem. Hæc si ambo coniuncta sint, imbecillitas decimo die, & vrinae concoctio, nō oportebat fortassis hoīem iudicari, aut nō salubriter sanè & decretorie. Potuit igitur cū vndecimo esset scriptū non decimo, statim ab initio in eo esse offensum, quod in alijs multis cernas: quæ ab ijs, qui primi descripserunt, neglecta in perpetuum manent. Sed de die decimo hæc satis sint. Iam animaduerte te interest nō obiter, quam nubilosam esse suspensionē sit censendū. Nam in prælagijs est scriptū: ¶ Nubes in vrina peruectæ si albæ sint, sunt bonæ: sin atræ, malæ. Neq̄ igitur vrina nubilosa in prælagijs, neq̄ suspensio dicta est, quāuis eo libro accurate vniuersam sit in acutis morbis præsentionē. Cæterum vrinis persecutus. Ac ne interpretum quidē quisquā, quam esse nubilosam vrinā Hippocrates velit, enarrauit. Equidem, quæ mihi probantur hoc inquirenti, referre non dubitabo. Nubis nomen solent medici ab aere ad vrinam transferre, siue Hippocrates hoc nomen primum pro aliqua eorum, quæ pēdent in vrina, specie, vel vrinarū: siue his alijs attribuerit. Vt ergo in aere interim tēpeltas sit, vbi nubibus condensatus sit atris, caliginosus: interim purus apparet & serenus, videnturq̄ nubes per eū quædam disiectæ, ac tum aer nubilosus dicitur: quo quidem tpe nubium cernimus colorem non exquisite atrū, nec lucidum, sed inter hos medium: Haud aliter vrinam mihi & suspensionem appellare Hippocrates nubilosam videtur, quæ nec colore sit albo, nec etiam planè nigro, cæterum horū medio. Quæadmodū igitur alba quidē suspensio bona est, nigra verò praua: sic quæ inter has media, neq̄ exquisite bona, neq̄ praua est, sed media. Quare Pythionē talem est suspicandum habuisse suspensionem. Nam alba si esset, iudicium non efficeret non completum: si iā atra, non probū. Quā verò inter albā & atram intercedebat, bonum est factū iudicium, sed non absolutum. Quod erat reliquum, quadragesimo die in duplicem erupit abscessum, quem etiā non probe interpretantur, cum per consensum abscessus in sedem putent Pythioni stranguriam accidisse: cum ipse scribat Hippocrates, simpliciter interim factam esse stranguriam, interim non simpliciter, sed adiungat illi abscessus nomen: vt primo de vulgaribus morbis libro, in secunda tempestate, vbi ita scribit: ¶ Solum verò bonum, maximumq̄ inter signa quæ fiebant, quodq̄ multos à maximis periculis vindicauit, hoc fuit, quibus ad stranguriam diuertent, & in hanc abscessus fieret. Nam appellat etiam abscessus, qui excretionem noxiū humorum sunt facti, nedum qui decubatur: & merito: quo modo in dysenteriam alio loco, sic hoc loco in stranguriam, factos ait abscessus. Nā mali humores, quos habent venæ, vtraq̄ expurgantur excretionem. Ergo id in ipsa secunda tempestate de vrinis, aliquanto ante locum, quem modo protuli, hoc pacto scripsit: ¶ Straguriosæ nō nephriticæ, sed his alia pro alijs, i. pro venarum vitioso humore, ac febribus huic succedentibus, inciderrunt purgationes, per vesicam excretis vitiosis humoribus, vt non nunquam per intestina. Mordicatio itaq̄ ab excrementis, quæ acra erant, profecta stranguriam inducebat. Vesica enim, vt est offensum, ad reddendam vrinam in stranguria prius properat, q̄ iusto sit eius modo impleta, duabus de causis, vel q̄ eius non ferat qualitatē iam mordacis: vel q̄ per debilitatem prius, q̄ sit vrina coaceruata, vt pauca planè sit, grauetur. Eiuscemodi igitur Pythionem dicit abscessum habuisse: nec scripsit simpliciter hoc pacto, stranguriosus, sed adiunxit, abscessus. Habet. n. in hunc modū

In Prog. cō. 2. t. 30. 4. 200. h. Ibidem. t. 34. 201. b. 1. & 3. de Morbis, & in pno. tionib' concis.

† decimi diei imbecillitas.

Ibidem. t. 29. 200. g.

† Additur in antiquis, nō tēdē. ut sic uertatur: interim uerò et uideretur nubes &c. et ita oīno uidentur legēdum.

1. Epid. cō. 2. t. 41. 3. 111. f.

Ibid. t. 8. 109. a.

diſtio/ſuppuratione circa ſedem, & ſtrangurioſus factus eſt abſceſſus. At alterutrū cōmittunt, vt ea E aut praterant, aut male multi interpretes enarrant. Morari vrō in ijs non eſt neceſſe, de quibus ſemel hic ſtatui dicere. Ego eſſe ducebam melius, quae longo tpe indagauī, & certo iudicio inuenī, hae literis ſola proderit citra vllam malorum interpretum reprehentionem. Sed quia quidam propterea, q̄ nequaquā puerilibus diſciplinis inſtruci fuerunt: non nulli vrō & natura ad intelligendū tardi, cū ſint, vbi incidant in quorundā ſcriptorū nouas commentationes, hae ipſa ſola capti nouitate eas celebrant: ideo ſum adductus, vt ſemel aliqui iſtorum interpretum mentionem facerē: cum ēt ipſe dixerit Hippocrates: ¶ Extraneum, quia non aſſequunt, celebrat prae conſuetō, quod ſam bonū ſciunt eſſe: & abſurdū prae aperto. Quare quod lectores noſtrorū commentariorū prae moniti, qui mores ſunt malorum interpretum, eos queant agnoſcere, prolixius mihi hic certū eſt de his agere. Nec vrō quæratur quiſq̄ de ſermonis prolixitate, habiturus eum ad malas cognofcendas interpretationes pro adminiculo. Atq̄ eſt vnū iſtarum genus, quod in propoſito agro quidā fecerūt, quorum vnus aſcribam ipſa verba, ne quis me de illo exiſtmet mentiri. Atqui Telluris aedes, intelligit Cereris. Appoſuit autē aedes forte ad demonſtrandam cauſam, vnde manuū illi tremor & morbus incidit, vt illi cui propter menſium ſuppreſſionem, vt eſt verifiſimile, q̄ oriata ea eſſet pars, Rurſus in ſexto ſcribit, ¶ viro abſente feriatā illo mēbro mulierem, ſublatis ad os menſibus, barbā produxiſſe: quod quid eſt aliud q̄ ſceminam in virum mutatam? Sic igitur Pythion dum coitū abſtinet, q̄ ad ſolū ſanum curam conferret, in morbum incidit. Hae vnus eſt ex interpretibus oratio, qui ſe ipſe hac re conuincit, q̄ cū crebro Hippocrates quidē noiatiuā domiciliā cōmemoret, hic non illorum oīum enarrationē, ſed planē pauciſſimorū conſcribat. Nam ſi non temere domiciliā ſunt agro rum prodita, ſed in dicent ēt aliquid quod ad artē faciat, qui in paucis agris eorum vim expoſuit, p̄ terijt autē in alijs ijsq̄ per multos, parum ſuo functus eſt officio: vt, verbi gratia, de primo, quem in vūlgarium morborū libro primo deſcripſit. Nam ¶ Philſcus, inquit, q̄ prope moenia habitabat. Deinde, ¶ Epicratis vxor, quae agrotabat apud Archegetē. Tū, ¶ Eralinus, qui ad Bootae torrentem habitabat. Mox, ¶ Clazomeniū, qui iuxta Phrinichidai puteū decūbebat. Poſtea de muliere quadā, ¶ Dromeadaī, inquit, vxorem, quae filiā erat enixa. Inde, de ¶ alia muliere, quae in litore decūbebat. In hoc item tertio de vūlgaribus morbis libro multos inuenis alios ſcriptos egros adibus adiectis, vbi cōmorantē, quas oīno non enarrant. Ac ¶ Chario, inquit, qui apud Demonetū decūbebat. Deinde, ¶ Eurianaētis filiā virginē ignis corripuit. Sub hanc, ¶ Quadā, quae angina erat correpta apud Bitonē. Poſtea, ¶ Adoleſcentulus, qui in foro Mēdaciū decūbebat. Et qd multa opus eſt recenſere, cū tali ſcriptura liber penē ſit totus reſertus. Sed ad inſtitutū reuertamur. Qm̄ G cōplures ita ſunt deſcripti agrī, vbiq̄ oportebat, aut nuſquā domiciliā exponere. Verū haec vnus qdam interpretis librorū adeo cōtēnunt auditores, vt ego Alexandriāe quondā huiſcemodi audiuerim de quodā egro interpretationē in libro primo de vūlgaribus morbis deſcripto illo capite, cuius eſt initium: ¶ Silenus, q̄ in Platanonis edibus habitabat. Nā exponendis Hippocrates ijs, quae illi acciderant, ita ſcribit: ¶ Noctem in ſomnē duxit, multa verba, riſus, cātus. Hiſ igitur acclamabat, qui enarrabat librū, ſcilicet erat Σεληνος i. lunaticus. Hiſ prae admiratione diſcipuli in clamorem eruperunt. Non nulli interpretes tam ſunt arguta ſedulitate, vt quærant, vrū in Platanonis habitaret adibus Silenus: Quidā p̄ m Platanonis ſcribendū eſſe putent: quidā p̄ n Platanonis. Similiter quærūt iſti interpretes, vbi dicit Hippocrates: ¶ Decūbebat in theatro, ¶ θηητρον ne ſatius ſit ſcribere, an θηητρον. At eos qui in his tempus terunt, reprobant: hos vrō, qui per ea quae in Prædiſtionibus & Coacis præſagitionibus produunt, hiſtoriam agrorū in his libris exponunt, multi ſuſpiciant. Sed q̄ ſint vitioſa, quae in libro prædiſtionum ſunt tradita, certis declarauimus cōmentarijs quos in illū librū ſcripſimus. Nam eius libri videtur auſtor ex vno ſape aut duobus priuatis exemplis ſibi conſpectis vniuerſalia facere decreta, Demonſtrauimus item multos eum concurſus facere, ex genere diſſimilibus ſignis coactos. Et vrō etiam declarauimus eam doctrinā tam numeroſa habere quae concurrant, vt recenſeri nequeant. Ad hae illud eſt declaratum enarrandis ijs, quae ſcripſit auſtor libri prædiſtionum, non poſſe doctrinā vllam eſſe meliorē, q̄ Hippocratis in præſagijs cuiuſq̄ virtutē ſigni ſigillatim tradentis: neq̄, n. aliter multis vnā coeuntibus quicquā præſcribi. Proinde q̄ vtrunq̄ legerunt librū, prædiſtionum & præſagiorum, ſatis ſcio oīa his aperta eſſe quae diximus. Iam ſiquis prius noſtros commentarios in eos libros aditos legerit, poterit ille citra illa, quae ſunt nūc à me cōmemorata, prauitatem animaduertere eiufcemodi interpretationis. At qui illos non legerint, ante volo illos vt hi conſulant, deinde huc ſe recipiant audituri, & de ijs quae dixi aſſumanturi. Siquidem cum nuper quiddam in manibus ſumere de cōmētarijs, quos Lycus Macedo in hūc librū cōſcripſerat, in expoſitione Pythionis tria offendi capita ex prædiſtionum libro citata, q̄ in primo ad verbū ſic dicebat: ¶ Tremula, obſcura, palpantia deliria, magnā denunciant phrenitiam, quod Didymarcho accidit in Co. In ſecūdo ſic: ¶ Tremores, ſi ſudoribus ſuperueniant, repeterē conſueuerunt. Ac tertiuū his erat verbis ſcriptum: ¶ Vrina à turbulentiſſis vigilijs decoloris cum nigris ſuſpenſionibus, deliriū portendunt. Hae ex prædiſtionibus capita à Lyco ſunt aſcripta, quali ita Quintus in expoſitione huius Pythionis dixiſſet. Mihi vrō, quando compulſus ſum errores reprehendere (licet prioribus id commentarijs vnaucrim) operæ pretium videtur

¶ Aſturis, cō. 1. 2. 6. 7. 225. b

¶ Epid. ſec. 8. in fine.

A 1. Epi. cō. 1. 1. 18. 3. 121. a
B Ibidē. 1. 22.
C Ibidē. 1. 25.
D Ibidē. 1. 27.
E Ibidē. 1. 28.
F Ibidē. 1. 30.
G 3. Epi. cō. 2. 1. 2. 3. 135. c
H Ibidem. 1. 3.
I Ibidem. 1. 4.
K Ibidem. 1. 5.

1. Epid. cō. 3. 1. 19. 3. 121. c
Ibidem.

1. Epid. cō. 2. 1. 8. 3. 116. b

A 1. Proreth. cō. 1. 1. 33. 4. 1. 168. a
B Ibidē. cō. 3. 1. 13. 181. a
C Ibidē. cō. 1. 1. 4. 162. c

A videtur iſtorum interpretationū prauitatē detegere. Primum ijs, quae dicta de Pythione ſunt, non congruit illud ex prædiſtionibus caput, Neq̄, n. cum ſilentio, neque magnopere phreniticus fuit. Nam cum librum prædiſtionum enarraremus, quae ſint deliria cum ſilentio oſtendimus: & quare magnopere ea phrenitica appellauit: Quorum fuit in Pythione neutrum, ſiquidem nec cum ſilentio delirabat, & modice inſaniebat. Secundum caput, in quo dicit, Tremores, ſi ſudoribus ſuperueniant, repeterē conſueuerunt. contrarium demonſtrat caſus Pythionis: nam non ſuccedebāt, ſed à primo vnā inuadebant, poſteaq̄ die decimo ſudauit. Itaque nō videntur tremores ſudoribus, ſed tremoribus ſudores ſucceſſiſſe. Reliquum & tertium caput, vbi ait, Vrina à turbulentiſſis vigilijs decoloris cum nigris ſuſpenſionibus deliriū portendunt. recte atq̄ ordine eſſet citatum à Lyco, ſi Pythion vigilaret primum vnā cum turbatione, & vrinam reddidiſſet nigra præditam ſuſpenſione, itaq̄ deſipuiſſet poſtea: verum quia neq̄ minxit talia, nam nubiloſa ſuſpenſio permultum à nigra diſtat: neq̄ à vigilijs turbulentiſſis equalit, ſed à primo ſtatim die delirauit: non eſt recte adductum. Nam quid cauſa erat, quā diceret ſuſpenſionem atram aut vigilias primo vel ſecūdo die: poſt haec, primo die ruſus: mox deliriū? Immo vero Lycus ipſe cum vocabulum nubiloſam interpretaretur, nō ſuit auſus dicere ab eo atrum denotari. Quare ſuperfluo hae adiecit (ſi quid dem dicendū eſt ſuperfluo nō modo ad propoſitū inutilia, ſed et oīno falſa) & præcipua quaeq̄ Hippocratis ſermonis neglexit aduertere, Quae tremorum affectio ſit: Qui in tremulis manibus locus affectus: Vnde varia ſputa, & multa his ſuccedentia: de quibus ego diſputaui. Oīo enim nihil horum conſiderauit: & quod priuſ non erat inquirendum, pro quaſtione ſibi obijcit ad verbum, ſic: Septimo die os eſt diſtortum. Videſ quod hic narrat, cū dicto pugnare, quod in aphoriſmō ſic habet: ¶ In febre non intermittēte ſi labrum, vel oculus, vel naſus, vel ſupercilium peruertat, vel non videat, vel non audeat, debiliſſam corpore, quicquid horum euenerit, mors in propinquo eſt. Hae Lyci eſt oratio, ſibi in eo ſcrupulum mouentis, quod omni vacabat ambiguitate. Nam in aphoriſmō dixit, corpore iam debiliſſimo: Pythioni non debiliſſimum diſtortum os eſt. Iā ēt extricando ipſe hoc quod poſuerat Lycus, nihil ad ſolutionem attulit aliud, ac id ipſum, quod nūc diximus. Itaq̄ quod erat apertum, tanq̄ dubium propoſuit: aliorum quae ad artem referunt, nihil quaſiuit, nec q̄ eſſet Pythioni affectus, quod am antedicta ſymptomata ſint conſecuta: nec qui locus, aut q̄ eſſent affecti. Ac ne de ſanguinis miſſione quidem præmiſſa admonuit. Humorū & tēperamentorū non nunc tū, verum nec loco alio villo in enarrandis agris, aut coeli ſtatibus, mentionem fecit, quae in primis Hippocratis librū enarranti erant conſideranda: Sicuti, ſi Aſclepiadē interpretaretur, porū & tumores incompaſtaq̄ elemēta & latio ad tenuitatem erant illi declaranda, q̄ ad hae ille principia omnia reducat. Calidum vrō, frigidū, humidū, & ſiccū Hippocrates cauſas ſtatuit, quae ad modū ambiente aērē, in animantium corporibus: ſi tū quatuor humores inter ſe tēperamento diſtantes ſanitatiſſimos aequē ac morborum eſſe: Sanitatiſſimos, vbi ex aequo ſint inter ſe moderati: Morborum, vbi eorum maior ſit aut minor copia, aut de propria ſede cōmigrarint in alienā. Itaq̄ ad hae principia ēt qui ante Lycum & Quintum, aliquē Hippocratis librū enarrauerūt empirici, vniuerſa referre ſtudent: velut in fabula agunt quidā ſolā, quam habent impoſitam, perſonam. Nam vt Eraſi ſtrati interpres recte de humoribus & tēperamentis ſileas, ita ſi quicq̄ dicere in ſcripta Hippocratis inſtituas, merito ad ipſius vocem interpretationē dirigas. Fortaſſe ergo vt adulterino amulo Hippocratis, veniam dare Lycus, vbi offendere videatur, aequum ſicni hoc exprobrēs, q̄ cū interpretationes ſcribere nō valeat, agar fabulam: quippe quod eſt aſſimile huic, ſi aggrediaris comœdiā vel tragœdiā, cum actor eſſe nequeas. At vrō ſi ad hoſ te conuertas, qui Hippocraticos ſeſe nūcupant, vbi iuxta ac alieni & adulterini ſectatores errant, immerito illis ignoſcas. Iam cum iſtorum errores abſint non ſolum ab Hippocratis ſententiā, ſed ab ipſa rerum veritate, duobus eos nominibus inſecteris. Siquidem melius eſt nihil, atq̄ ſi ambobus interpres his ſcopis conſtet, vt ſimul & conſentanea cum ſcriptore & vera dicat: qui alterum tū obſeruat, hoc eſt reprehendendus, q̄ dimidium corruerit totius. Interpres vrō, qui neq̄ vera dicat, neque conſentanea cum auſtore libri, maxime cenſendus eſt peccare. Sabinus quidem eiusq̄ auditor Metrodorus germaniſſimi illi quidem inter priſcos Hippocraticos habiti fuere: eſt tū, male vbi videantur Hippocratē enarrare. Verbi gratia, in propoſito agro ita ad verbū dicunt: Nā vt conuulſio à vacuatione & repletionē proficiſcitur, haſid aliter tremor, qui parua eſt cōuulſio, à contrarijs efficit. Ac cauſa quidem, quā obrem hae vitia ſiant, dogmaticorum virorū eſt, non empiricorum, attendere: at tamen ea cognofcere, & diſcernere alterum ab altero poſſe, empiricis eſt neceſſe. Hae ſanē in re primum videtur Sabinus falſus, q̄ parua dixerit cōuulſionem tremorem eſſe. Nam toto genere inter ſe diſſerūt hi affectus: nihil vrō nūc inter ſit, affectus voces an ſymptomata, functionum noxas. Neq̄, n. affectiones certae ſunt in ſolidis animalis partibus, vt oedema, & inſtāmatio, & ſcirrhus: ſed ſicut actiones dum ſiunt, conſequunt vt exiſtant, non quia conſtanter & ſecundū habitum inſunt, ita & affectus quoq̄ earū. Nam cum oīs in actione poſitus motus ſit: ſi q̄ quidam in animalibus motus voluntarius, vt alter inuoluntarius & naturalis: oſtenſa volūtarij in motibus ſiunt muſculorū, à quibus ēt cū ſecundū naturam ſiunt, ſcimus obiri. Sed quod in eis eſt ſecundū naturam, vnum eſt & ſimplex: Quod eſt praeſter naturam, in primis ſit duabus differentijs, aut praeſter voluntatem, aut de volūtate, non tū

4. Apho. 49. Ex. ord. 33. b

Tertia Claſſis. rrr iij ſecundum

secundum naturam. Sed hoc loco secundum appetitum dicas, an secundum voluntatem, nihil inter-
est. At verò motuū, qui citra voluntatem sunt in voluntarijs instrumentis, quæ ad motū sunt cōpara-
ta, hæc conuulsio, illa vocatur palpitatio, alius rigor, inter sese diuisi. Sed plene de his inter volu-
mine differuimus. Iam motus voluntarius, qui nō secundum naturā, obitur, vna est forma, q tremor
appellat: de quo necessariū est, qm̄ alios huius gratia attingimus, hic verba facere. Fit ergo Tre-
mor nō tm̄ in musculis affectis & neruis, sed etiā bene valentibus, vbi quis vltra vires onus attollere
moliatur, aut manibus baiulando, aut imponēdo humeris. Itaq; nō nulli cōspiciuntur robustissimi
adolescentes, dum onus portant prægrauē, cruribus tremere, maxime vbi ascendere scalas tentent.
At illis quod in maximis molibus, hoc senibus & alia ratione infirmis vsu venit in minoribus: nam
sunt hæc etiā grauiā imbecillibus. Sunt iam etiā certe affectus animi, qui tremorē inducunt. Nam
in libro de humoribus dictum est, per abruptum trāseuntī, metu scilicet vires deiciēte crura tre-
mere: nec non si quis alius in se inuadentē conspicatus b estiam sit, aut latrones aut hostes metuat.
Recte igitur in commentario de tremore cōuulsione & rigore, ex infirmitate virtū semper tremo-
rem fieri demonstrauimus. Quæ qm̄ sua sponte interim sint infirmā: interim ppter affectum ani-
mi: aut etiā haudquaq; per se affecta, ab onere graui hoc patiuntur: tres eius causarū esse diximus
differentias, instrumentorū intemperiem voluntati attributorū, affectum animi, grauitatē oneris. **F**
Quare si, q nec metuat, neq; molem sustineat, tremat, alterum certe, aut organorum est intēperies,
aut in ipso corpore pondus circa musculos aut neruos. Verū sermoni nō nulla subest dubitatio, de
qua in cōmentario De tremore conuulsione palpitatione & rigore, verba feci. Nam quibusdam vi-
deas manus & caput tremere præter eorum membrorū mouendi studiū: ac ideo esse falso videt̄ di-
ctum, si instituerit quis aliquid agere, euenire. Cæterū si intelligas reclinata in ceruicale ceruice listi
capitis tremorem: manusq; depolitas, sic ne has quidem tremere: credes esse recte dictum, quibus
ociat̄ quodcūq; mēbrū, hoc esse à tremore immune: sin attollant, aut sublatū illud seruet̄, tū sympto-
ma illud incidere. Tm̄. n. abest vt qui ita agunt, musculis quiescant, vt oppositos inter se musculos si
mul moueant. Vt in manu, qui attollunt, & qui hoc mēbrū detrahunt, extendūt eā & flectunt: &
validiorum virū est opus ijs, qui manū in angulū ductam sublimem seruant, q̄ qui extendunt aut
flectunt. Nam qui extendunt, vno genere musculorū operant̄, quod cōparatū est ad id operis, serian-
tibus interim ijs, qui flectunt eam. Atq; cū flectūt, agunt ijs qui ad flectēdum sunt accommodati: &
in ocio sunt, qui extendere possunt. Quod si eleues in angulum ductam, & sublimē retineas manū,
nec flectas, nec extēdas, vtrūq; musculis æqualiter operaris, vt in tetanis quos vocat̄. Est igitur non
minori robore opus ijs, qui in eadē figura vel crus, vel collū, vel manū seruant citra sulturā solidi cu-
i usq; corporis vehentis sustentantisq; mēbrū. At cū longē partū ponderi, quæ vehuntur, vires
motrices præstāt, citra negociū attollunt, citra negociū eas sublimes seruant: At verò si multo sint in-
feriores, sicut in resolutis, haudquaq; possunt eleuare: Quæ si pares sint, vicissim succubunt: vincen-
tes seruant immotā manū sublimem, superata, delabi sinunt. Hoc mihi cogita continēt̄ in hunc
modum fieri, vt simul ac superiores sint, membrum sustollant: mox victæ à mole eorum quæ eleuā-
tur, permittāt pessum ire: simulq; vires illorū rursus victrices corripientes ipsa iterū erigere studeāt.
Deinde cum lingulis tēporis momētis fiat hæc vicissitudo, vt quod est infra, confestim attollatur: &
quod membrum alleuat, exemplo detrahatur: non prorsus incōuulsim seruetur & stabile mēbrū,
tum nec motus habeat in vtrāq; partem insignes, vt qui breuibus interuallis & temporum & loco-
rum seruentur. Atque talis est motus tremor, vt quæ longius sum in libro supra commemorato p-
secutus, paucis complectar. At quæ fit in morbo rigore partium concussio, absq; voluntate obi-
tur & contrariorum motuum magnis interuallis sese mutuo excipientium vnā cum frigoris sensu.
Huius alius affectus est quodam modo germanus, musculorū & neruorū, quæ conuulsio appella-
tur: ac in eis per totum similis illi atq; iisdē organis fit motus, qui cū de voluntate moueātur, fit: cæte-
rum in eo tm̄ differt, q̄ præter voluntatem, vbi cōuelluntur, mouent̄. De palpitatione necesse hoc
loco non habeo differere, ne cogar simul de pulsu dicere, qui aliquid habere cū palpitatione cōmu-
ne videtur. Satis. n. s̄ vel de tremore productus mihi est inuito sermo in explanatorio libro. Qui
aut ad vnguem volat oīa prædictorum symptomatū perspicere dignotionē, & originem, legat li-
cet librum, vbi illa exacte oīa tradidi: qm̄ & de singultu, tussi, sternutamento, & non nullis id genus a-
lijs motibus egi in causis symptomatum, vbi dignotiones & differentias motuum, tum verò etiā
causas, à quibus procedant, percurri. At Sabinus in oibus illis nunc plus nūc minus præterijt. Itaq;
cōtra Quintus & Lycus vt isto saniores probandi sunt, q̄ ne aggressi quidem de his sint dicere, sed
vt empirici interpretationes fecerint. Tamētī empirici quidā, vt dixi, in fabula impositam perso-
nam agant, Hippocratis librum enarrantes vt Hippocrati, Erasistrati aliquem & Herophili &
Asclepiadæ atq; aliorum istorum, perinde ac si de cuiusq; sint eorum secta. Igit̄ quod semper dico,
vbi hic quoq; cōmonero, aliō transibo. Singulorum, quæ scire medicus debet priuatim est disci-
plina tradenda, ac tum ad enarrantes accedēdum libros Hippocratis: & conclusiones demonst-
randa singulis locis memoriæ gratia, at ipsa tm̄ demonstrationes non cōmemoranda: quod quidem nos
præstitimus. Ex ijs verò qui in opera Hippocratica scripserunt explanationes, nemo quisquam, cæ-
terum lapsi sunt in his oēs. Etenim alia est, quæ ipsas res tradit in intuitu, absoluta constans vsq;
explicatio:

A. l. 3. f. 1. e. 11.
208. d.A. l. 3. f. 1. e. 11.
211. 372. h.

A explicatio: alia, quæ in explanatione consistit librorum: cuius non est vtriusque idem institutum.
Nanque quæ per suam explanationem fit, spectat veritatis intentionem: in explanationibus pro-
positum est sententiā senis, cognoscere. Qui ergo ante singula exacte didicerit, hunc denique ad
veterum librorum explanationes accedere oportet: vt tamē primum senis sensum valeat inuenire:
secundo loco, recte ne ille, an secus sit assertus: simulq; admoneat demonstratorum in operibus de
vnoquoque medico præcepto. Qui verò interpretes suis dictis nequeunt demonstrationē inferre,
auditores loquacitate obtundunt: itaq; à scriptoris sententiā retrahunt, volentes sua verba ex illis fi-
dem habere: quāobrem de capite ad caput transeunt, quæ ne ipsa quidem quicq; ad rem propositā
referunt. Porro fieri non posse, vt in explanationibus demonstrationes disputationū, quibus parū
tur scientiæ, scribantur, ex iam dictis planum est. Nam qm̄ Hippocrates nō in Pythione modo verū
in multis etiam ægris predictorum symptomatum meminit, si quidem nusquā demonstrationibus
cōprobes placita, nullā animis discipulorū, quæ scientiā pariat, doctrinā infundes. Quod si tradas
in quibusdam ægris demonstrationes, in quibusdam præterea: atq; in primo morborum vulgariū,
verbi gratia, eas oēs persequere, in alijs ad illas reicias: facies tu quidem, quod diximus, vno in libro
absolutissimam tradendo cum demonstrationibus doctrinam, in cæteris eius conclusiones addu-
B cendo. Sed id ipsum tm̄ vtrūq; est modo absurdum. Nam in primum vulgariū morborū librum,
si hunc enarres, primum quinquaginta commentaria sit necesse scribere, & singula aut bina in sin-
gulos alios. Itaque cogaris, si aut præfagia aut aphorismos legere velis, ante quinquaginta illos li-
bros euoluere interpretantes primum librum morborū vulgariū. Haud secus si ab alio quopiam
cœperis cōmentaria scribere, in illum quinquaginta scribes: qui autem alii legere volent, ante oīa
necesse habebit quinquaginta illos libros legisse. At qui multo præstabat singulas questiones, vel
præcepta, vel quolibet noie appelles, esse singulis descripta libris, atq; hos tm̄ consulere, vbi firma
imbuī scientiā de ijs voles, quæ in ipsis prodita sunt. Ideoq; nos cum de tremore conuulsione pal-
pitatione & rigore, tum de alijs oibus, lucubrationes edidimus separatim: & demonstratorum in
interpretando vsurpamus conclusiones. At Sabinus, cum neq; demonstrauerit vsquā, quid inter
hos quatuor intersit affectus, tremorē palpitationem conuulsionem & rigorem: neq; vllam, si non
placuit, eam rationem & demonstratiuā, at verisimilem adduxerit: primum esse tremorē asserit par-
te conuulsionem, paulo post speciem esse tremorem conuulsionis dixit. Verum quō me ocys
his reprehensionibus, quas inuitis institui in improbos interpretes, explicem, Esto tremor cōuul-
sio, aut conuulsionis species: iam ab eo discamus, quo modo Pythioni incidit. Stomachum, in-
C quit, homo affectum habebat atq; manus, quæ cum illo haberent confortiū, tremebant. At nec in-
commodum illi vllum fuisse ad stomachū, docere quisquā potest, q̄ nullum sit symptoma noiatum
in narrandis Pythionis accidentibus, qd̄ indicare stomachi valeret vitium. Nec stomacho esse qd̄
cū manibus cōmune ostenderunt. Nam ipse ait fieri tribus modis, confortia, aut pp̄ viciniam, aut p-
pter familiaritatem vel generis vel operis: Generis, vbi neruosum neruoso, venosum venoso, arte-
riofum arterioso: Operis, cū māmā & thorax partibus genitalibus. Sed in nulla harum
communiatum cōsentire manus possunt cum stomacho: neq; n. officium his est commune, neque
neruorū consensus, quāobrem in manibus neruosum genus in cōsensum veniat stomachi affectū.
Nam stomacho à sexta deducta de cerebro propagine tribuuntur nerui: manibus à spinalis medul-
le regione ad sextam, septimā, & octauā vertebrā. Itaq; quæ à sexta coniugatione partes sunt neruos
consecuta, has stomacho consentire, non manus, conueniebat. Atque de tremore hæc nugantur,
qui propter abstinentiam veneris ducunt nimiam copiam Pythionē coaceruasse. Quan-
quā uenit vt vacuatione plenū fieri, nō permittat corpus (tribuamus sanē hoc illis) stomachū certe
labefactat non mediocriter, cū eum veneris abstinentia, est corpus impleat, cōfirmet vt quod ma-
xime. Nam non parū absurdum sit cētere, si quis moderate viuat repleti humoribus hūc: neque. n.
D his, sed ociosis corpus impletur. Quod si quis à venere se contineat, exercitetur tm̄ more athletarū,
fossorū, & messorum, aut artem agētium aliquā manuariam, non colligat humorum copia. Verū
quæ quæ sciunt, hæc nequeunt reticere, vsu venit serō discēntibus dicere planissime pugnātia, dum
importune verba funditant. Quid. n. attinebat scribere, dixisse Democritū paruum morbū comi-
talem cōcubitum esse: & Epicurum, nunq̄ prodesse veneris vsu, præclare agi si nō officiat: nam
ista oratio ad ægotantes ob immodicam venerē pertinet, nō ad eos qui diuersam instituerunt ratio-
nem viuendi. Et quidē Sabinus hæc scripsit, nō videns quæ insit in verbis pugnātia. Iam verò ab-
surdissimum est ob continentiam veneris delirasse Pythionem. Ferūt enim aceruatā in cerebro ge-
nituram, multitudine id opprimentem, delirij symptoma efficere: vt solet os premens in capitis ira-
cturis, & nostra manus, creare delirij. Quare iam monstrat, non se cuiq; cui terebra adigeretur, af-
fuisse. Cum. n. aut digitis premas vnā cum membranis cerebrum, aut per vocatas membranarum
custodes, aut etiā ante perforationē os cōpressum has premat partes, deliria non existunt, sed cata-
phoræ opprimunt, motusq; & sensus perit: nā soporantur interdum magnopere ita affecti, vt in ve-
hementibus apoplexijs. At verò cum etiā varia sputa dicant genitura retenta accidisse, præstat
illos nihil confutare. Nam qui reprehendit sedulo, quæ nulla sunt digna sedulitate, se ipsum afficit
contumelia. At qui non hæc modo, sed longe protulerunt plura haud dissimilia illis: de quibus est
Tertia Classis. rrr iij hoc

dam annunciant multo præditam spiritu flatuoso, vt mustum. Quo fit, vt capitis dolores his vrinis E sint adiuncti, q̄ spiritus caput cum calidioribus succis petat: à quibus merito intenduntur vigilie, & periculum est delirii futuri, si acrimoniam humores obtineant. Hæc cum statim ab initio Hippocrates cuncta exposuerit & symptomata & signa Hermocrati accidisse: deinde nihil de diebus proximis prodiderit: durasse hæc ad quintum vsq; diem innuit omnia, ac tum se demum ad alia accessisse enarranda, vbi aliqua ex parte variassent. Proinde quinto dicit die, illum reddidisse vrinas tenues, quare ad eius diei expositionem transeamus. Quinto die reddidit tenues vrinas, suspensionem habebant, non subsidebant, sub noctem delirauit. Cū primum immutata prima vrina, & delirauit homo, die quinto scripsit Hippocrates, præterita, vt diximus, secundi & tertij & quartij diei declaratione, nimirum q̄ eadem permansissent in his symptomata. Quare de tenuibus vrinis reuocemus ad memoriam, quid in præfagijis dixit his verbis: ¶ Qui tenues crudasq; diutius vrinas reddunt, si caetera vt super futuris portendantur, his abscessus in regionibus infra septum transfuersum expectandus est. Itaq; altero modo inconcoctus esse morbus significatur per tenues vrinas, vt etiam per crassas, vbi non subsident. Siquidem conturbata, sed dum deposita sunt subsidentes, concoctionis alicuius indicant initium, potissimum vbi illico subsident. Quæ verò non subsident, vltra flatuofam turbationem crassitiem esse inconcoctorum humorum significat. Atq; ex his liquet morbum F producendum: Insuper qua erat prauitate febris, & quia sub noctem delirauit homo, cum periculo esse coniunctum. Reliqua tam videamus, num esse his consentanea videantur. Auruginosus euasit, omnia exacerbata sunt, mente non cōstabat. Distinctio hoc tibi sit intensiois hypochondrij ex iecinore profecta. Diffunditur etenim non nunquam per totum corpus flaua bilis, quod decretorium est, vt in aphorismis quoq; est eo libri loco declaratum, vbi ait: ¶ Aurigo ante diem septimum mala est. Reduc item ad memoriam ante concoctum morbum, crebro te audiuisse, nullum quemlibet abscessum proficere, nedum auruginosum. Is enim impediri significat bilem, quo minus ex viscere expurgetur, & euacuetur per ventrem, vel pp oppilationem eius, vel inflammationem. Morbo autem iam concoctio decretorie interim natura ad cutem excrementum reponit cum quorundam aliorum humorum, tum flauæ bilis: nam hoc quidem loco flauam appelles, an pallidam, nihil interest. Porro cum affectio increfceret iecinoris, auruginosam affectionem exituisse ex eo indicatur, q̄ exacerbarentur omnia sexto die: simulq; q̄ mente ille non constaret, quod est, deliraret.

1. Prog. c. 2. t. 34. 4. 201. b

4. Aph. 62. Ex. ord. 34. b

6 Die Septimo grauius se habuit: Vrinae erant tenues, similes, proximis diebus eodem modo. Circa diem Vndecimum omnia illi visa sunt remissa esse.

Quæ die quinto vrinae fieri cœpissent deteriores, non correctæ sunt multis diebus. Non enim septimo modo die, verum sequentibus etiam ad vndecimum vsq; diem in iisdem fuisse dicit symptomatibus versatum & signis Hermocratem: Circa vndecimum diem oia illi visa sunt remissa esse. Recte sanè/visa sunt/dixit: neq; enim periculosisis ex signis potuit subito, cum eadem permaneret humorum inconcoctio, ad meliorem statum peruenire: idq; adeo cum nihil eluxisset decretorij die vndecimo: id quod solet non raro conspici, q̄ tum natura solet aut sanguinis excretionem vel alui, aut vomitibus, aut sudoribus, aut parotidibus, aut decubitu quopiam, ex discrimine hominem vindicare. Attendamus itaq; iam, quæ die vndecimo acciderunt.

7 Coma cepit: Vrinae crassiores, subrubrae, infra tenues, non subsidebant: aliquantulum mente constabat.

Solidum scripsi librum interpretans significationem huius dictionis, coma, in quo indicatur propensionem delationem/ve in somnum sic appellasse Hippocratem. In somnum autem propensionem voco, cum vigilare agri nequeant, non apertos habentes oculos, sed coniuuantes: vel altis somnis, vel tenuibus, vel vigilijs detineantur. Vnde exactam quærit distinctionem, multam etiam prudentiam & exercitationem, vt ex qua affectione ager comatosus fieret, assequaris: Frequenter enim, vbi multum humectata pars sit, quæ est sensus ions (in qua & somnum recte Aristo. H teles fieri demonstrauit) coma sequitur, vt non nullis vsu venit ebrjjs: Subinde ob solum frigus: Est cum ambobus his profundus succedat & comatosus somnus: Quin etiam propter infirmitatē virium talis affectus fit adeo iam emorientium, vt apertas palpebras seruare non valeant. Acuta affecti hoc habent, vt postquam oculis coniuuerint, aut nihil profusus aut parum dormiant, sed vigilent, nec attollere tamen palpebras queant: quod quidem vitium ab eo quod committit humiditas & algor, pulsus distinguunt potissimum languidissimi, tardi, rari, & parui. Quod si hanc esset Hippocrates contemplationem iuxta ac alias persecutus, vel pulsuum in agris genus tradidisset, fieret, vt etiam exactiorem nos cognitionem eorum, quæ agrorij euenerunt, assequeremur. Quam quia præterijt, vt quidam vrinarum, ex ijs, quæ literis mandauit, de agrorij est coniectandum. Ac in cerebrum se succum contulisse pituitosum vndecimo die, non est rationi consonum in morbo, qui siccus & calidus à primo statim impetu fuit. Siquidem lingua adusta, vigilia, febris vehementis, sexto die auruginosa perfusio, excrementa alui combusta, totam esse igneam affectionem corporis declarant. Huc accedit, quod si qua crassities esset collecta iuecorum in iecinore & eius venis, non ea in toto continebatur corpore, quam ostendit iam inde vsque ab initio vrinarum crassities.

A. 1. 3. f. 1. 2. 4. c. 1. 200. g.

Astities. Reliquum ergo est perfrigerationem insignem cerebri, aut facultatis imbecillitatem Hermocrati coma induxisse die vndecimo. Vtrum autem sit horum, extreme est perniciosum. Nam insanabilia ea esse demonstratum est frigora, cum calidis morbis & siccis succedant. Recte ergo Hippocrates scripsit/omnia visa sunt remissa esse/nam cum exitiosissimum signum die vndecimo coma inceperit, haud potuit fieri, vt salubrem tum statum corpus recuperaret. Immo verò ne medius quidem est vllus in talibus status: sed si à salubri statu ea deflectat forma febris, in contrariam impingit perniciem, in qua extinguitur natiuus calor. Ergo quia coma symptoma ita perniciosum vndecimo die extitit, attendamus vrinas: nam si exitiosa etiam hæc appareant esse, propinquam significent mortem: si mediocres, in longius tempus trahetur: nam optima vrina in talem statum nullo pacto incidat. At quid de eis referat, audiamus. Vrinae inquit crassiores. Hæc quidam ita connectunt, vt post dictionem/coma/supra dicitam/cœpit/vrinas attribuant. Nam cum intercedat hoc inter coma & vrinas, vtrilibet assignes licet: Vt duplex sit lectio, vna hæc/coma cœpit/altera hæc/cœpit meiere crassiora: etenim verbo *δύπει* id est meiebat, per indicatiuum quem vocant modum prolato, adijciunt v literam, ac scribunt *δύπειν* cum v id est meiere, modo vt vocant infinitiuo, vt verbo/cœpit/consentiat scriptura. Caeterum dictioni/coma/est verisimilius verbum B/cœpit/adherere, cum nunc inceperit primum: vrinae verò crassæ vsq; ab initio fuerant: liquidem in narratione diei primi scriptum est his verbis/vrinae crassæ erant & rubrae, deposita q; non subsidebant/. Quare non conuenit hunc dicere nunc cœpisse vrinas crassas esse, cum tales ab initio ad quintum vsque diem fuissent: nam die quinto quidem mutatas, tenues dicit factas: deinde septimo die eas fuisse commemorauit easdem. Recte igitur dixit/vndecimo die reddebat vrinas crassiores/ conferens cum his illas quæ à quinto die hæcenus tenues fuerant. Iam etiam subrubras eas fuisse ait, & infra quædam tenuia parua habuisse, quæ subsiderent. Subintelligendū enim est huic, infra/parua quædam tenuia habuisse, quæ subsiderent. Quare videntur ambegisse hæc vrinae inter bonas & exitiosas. Porro, in fine quod dicit, bifariam legunt. Quidam ita: non subsidebant aliquantulum/ adiungentes dictionem/aliquantulum/vrinas non subsidentibus. Alij sic/subsidebant/deinde iterū ab initio/aliquantulum mente constabat/quod propius videtur ad sensum accedere. Nam, aliquantulum si sit prædictum subsidere vrinas, solent sic Græci dicere: at non subsidentibus raro id genus nomina adijciunt. Habes ergo quæ vndecimo die symptomata & signa acciderunt. Videamus iam, quæ de quartodecimo descripserit.

8 C Quartodecimo die à febre erat liber: Non sudauit, dormiuit, omnino mente constabat, vrinae eadem.

Nequicquam videatur adiectum/non sudauit/cui est simile/non illi profluxit sanguis, non vomuit, parotidas non habuit. Sed vt non multo ante dixit/sub diem vndecimum omnia illi visa sunt esse remissa/qui, cum dicere potuisset simpliciter/omnia sunt remissa/adiecit/visa sunt/ quod illorum admoneret, quæ alibi scripsit //his, quæ non secundum rationem releuant, non est habenda fides/ ita etiam hic non dubitauit cumulum addere/ non sudauit/vt ob oculos proponeret, quam sit infida remissio morbi. Nam si, quæ postulabat res, quartodecimo die euensissent, conseruassent hominem. Itaque quia non apparuerunt, hinc malignitatem nobis morbi subiecit. Quos quidem affectus ignorat vulgus medicorum, & gaudet si qua videatur alleuatio, tamen hæc de exitiosis signis & symptomatibus prioribus proficiscatur, nescium, cum natura enecatur, & extinguitur inlicitus calor, tales solere affectiones incidere, non secus ac partes quæ de fluxione mala in tumorem assurgunt, vbi natura præ infirmitate haudquaquam attingit concoctionem humoris qui excitauit tumorem. ¶ Nam cum generatur, inquit, pus, dolores fiunt & febres, quod natiuus calor humores tumoris auctores immutet: quare quando omnino hic à concoquendo abstinet per imbecillitatem, nec laborant nec febricitant nisi per parum. Ideo fit, vt in ijs qui suppurarunt excreto pure, pars sit, in quam fluxio impegit, salua: at vbi suppuratio, & manifestus dolor, & febris abest, putrescit pars, vt eam cogamur solidam aliquando præcidere. Huic igitur non dissimile est quod ijs accidit, qui sine signis & sine ratione explicati sunt febre, post signa lethalia. In hoc casu fuisse Hermocratem, vel coma, quod hominem die vndecimo arripuit, arguebat. Siquidem vna cum ardente febre, & succum habente mordacem acremq; adiunctum, si quis symptomate teneatur humidus & frigidus humores atque non mordaces comitante, non esse profligatum incommodum ostendit, cum nihil acciderit decretorij, sed suffocari & extingui natiuum calorem. Sed hæc alias longius tractauimus. Quin etiam hic summam satis sit dixisse de ijs, qui à febre in grauibus agritudinibus præter rationem liberantur: nam quo habere, cum signa præcesserint exitiosa, commodius videantur, hoc morbum habent perniciosiorem. At verò Sabinus dixit, Insidians morbus more feræ, aut hominis scelerati (animantis enim est ratione præditæ petere insidijs) nec opinantes adoritur, quos periuuit. Verum eiusmodi verba nugæ iure dixeris. Siquidem cum nihil quod scientiam faciat afferant, nisi loquacitate obtundant, institutum se putant exemplo demonstrare, quod nulla ratione his, quibus cum confertur, consentiat. Quare hos relinquamus, & ipsi iam, quæ instituiimus, absoluiamus. Mihi verò hic animum diligenter aduerte, ac caue miteris, qui sæpe ego, cum quempiam perniciose se habere dixissem, qui interrim

1. Aph. 27. Ex. ord. 16. b

1. Aph. 47. Ex. ord. 18. h

rim repente haberet belle, adeo vt & laueret: illuderetq; non a plebeis tantum, sed & a medicis qui- E busdam in predictione tamen constarem: Postea cum repeteretur ille a morbo, qui videbatur recte habere, morereturq; ex diuinatione non medica speculatione habitus sim praedixisse, cum hac praec- clari isti ipsi medici nusquam esse affirmauerint literis mandata. Equidem vnde mortem quibusda in vndecimum diem aut salutem praesagiuerim, abunde scripsi de eiusmodi predictionibus omni- bus in commentarijs de iudicijs, & in libris etiã de diebus decretorijs: quoru est omnium princeps di uinus ille Hippocrates. Sed caetera in illis quos citauit modo libris, & verò et non nullis alijs, psecutus sum. In p̄sentia q illos reuoluerim, his planã faciã ppositã disputationẽ. Vndecimo die Hermocra- tes melior esse visus est, quattodecimo pfecte liberatus. Cõstituto iã hoc & p̄cognito recidiuã omni no fore, & periturũ eũ; diẽ septimũdecimũ consentaneũ erat ijs q die vndecimo & quattodecimo euenerãt, recidiuã attulisse. Nã morbi mutatio in dies incidit decretorios. Didicimus naq; in p̄sagijs & aphorismis dierũ quaternarios orbis in vigesimũ, nõ in primũ vigesimum incidere, atq; idcirco vndecimũ quattodecimũ esse indicẽ, decimũ verò & septimum vigesimi. Ergo tum morbu rediisse die septimodecimo Hermocrati in primis est consonũ, tum coniectam aliam esse mutationem vigesimo: Non tamen iam lectis Hippocratis scriptis, quã die vigesimo mutatio futura esset, cõstat. In causa est, q nos lateat, quo modo vires laborantis haberent, atq; ceruissimum earum signum, ip- F sos nimirum pulsus ipse praterierit. His enim simul perspectis facillimum erat dicere vigesimo ne die moriturus esset æger, an in spatium longius protrahendus morbus: Ignoratis verò obscurum. Itaq; audiamus, quã de die septimodecimo, quã item de vigesimo, Hippocrates dicat.

9 Circa diem Septimumdecimum redijt: In Sequentibus diebus incaluit, Febris erat acuta: vrinae tenues, delirauit.

A. I. 4. f. 2. t. 1. c. 82. 446. c

Alia quidem sunt symptomata recidiuã. At vrinae tenues morbum esse inconcoctum signifi- cant. Itaq; vt non sint magnopere signa, quã apparebant, exitiosa, fore incolumem hominem dice- re nequeas, conspiciens septimodecimo die eam vrinarum inconcoctionem. Nam Hippocrates ipse dixit in talibus, vt æger diurnitatem morbi sustinere possit, esse periculum.

1 Prog. cõ. 11. 3. 1. 4. 200. h

10 Iterum Vigesimo die est iudicatus, a febre liber, non sudauit.

Quo die rationi consonum fuisset febrem exacerbari, siquidem natura omnino aggressa conco- ctionem humorum esset, qui inconcocti erant vt ostendebant vrinae quã tenues permanebant, eo- dẽ die febris perfecte cessauit. Neq; enim septimodecimo accessit natui calor ratione, sed sola pu- G rredinis, succentis febriliter humoribus. Itaq; eorum feruor digestus, a febre hominem vindicauit. Sed quia exitialia symptomata manebant, vt postea dicit, Hermocratem clarum erat obiturum. Si- cuti autem in diẽ quattodecimo scripsit non sudauit/ita & in vigesimo idem addidit, admonens remissionis, quã sine signis aduenit. Quod autem permanserint symptomata, extinguit agri natura, ex his perspicias, quã vigesimi diei subiunxit narrationi: Quibus iam animum adhibe.

11 Perpetuo a cibo abhorrebat, omnino mente constabat: loqui non valebat: lingua inaruit, non sitiebat: obdormiscebat aliquantisper, comatosus.

Hac, q̄ retulit, oia sunt emorients vitalis facultatis signa: vt, verbi gratia, ciboru fastidium inap- petentiã significans, interim a ventriculi ore p̄ficiscit ab aliqua humorũ aliena qualitate affecto: in- terim ob ipsius facultatis extinctionẽ: cuius erant in secunda valetudine munera indigentiam senti- re, & q̄ sunt se curatura appetere. Biusdem sunt munera, humidẽ materiã indigentia & repletionẽ sentire. Vt ergo in his se habuit, aperte Hippocrates declarauit hisce verbis non sitiebat: & huic /perpetuo a cibo abhorrebat/subiunxit/mente constabat: illi/lingua inaruit/hoc/non sitiebat/. Et /mente constabat/ad cõem vtriusq; declarationem assumpsit: /non sitiebat/verò, ad alterum. Cõis H itaq; declaratio hoc dicit, non sentiebat indigentiam vel sicca materiã, vel humidã: non quin ani- maduereret, sed quia extingueretur ipsius facultas. Huic verò/lingua inaruit/adiicit/non sitiebat/ vt declararet non humiditatis gratia nõ sitisse hoïem, vt quidã, qui humidũ & frigidũ succũ acerua runt: sed cum siticulosissima esset affectio, facultas eam in emorients non sentiebat, nedum sermonis defectus ex huius noxa eueniret. Quare si symptomata illi hac & vigesimo die, & p̄ totã pp̄e agri rudinẽ inerant, febrẽ planũ est calore emoriente natuo hoïem vigesimo die deseruisse. Huic assenti tur etiã hoc/obdormiscebat aliquantisper, comatosus/non, n. vt sani dormiebat, sed facultatis im- becillitate inuitus conuiebat, adeo vt aptos oculos non valeret tenere, niçtabatq; & parũ dormie- bat. Adiunxit, n. verbo/obdormiscebat/aliquantisper/q̄ hac esset facultatis nota infirmã, nõ som- norum naturalũ. Quare est probabilius hoïem somnolento comate tentatum fuisse hoc tempore pp facultatis imbecillitatẽ, q̄ p̄ primarij sensus instrumenti humiditatẽ: Proinde mireris, nõ cur pe- rierit Hermocrates, sed qui attingere diem vigesimũseptimũ potuerit: nã non multo post vigesi- mum diem esse consecuturam mortem verisimile erat. Vnde iuuenem liquet, & valida fuisse natu- ra: quo factum est, vt morbo resisteret paulatim marcescens. Est enim coniectari ex omnibus, quã homini acciderunt, quem vocant medici iuniores marcorem torridum fuisse. Atque ipsum die

A die vigesimo septimo peremit febris, quã vigesimo quarto ex putredine humorum concitata erat, quã explicat proximo capite. Porro operapretium est indicare, quid hoc loco scripserit/oino men- te constabat/liquidẽ non oino videt compos mentis fuisse, qñ ipse Hippocrates illum in quatuor diei narratione scripserit delirasse: & addiderit deinde in sexto/mente non constitit/mox in septimodeci- mo/delirauit. Quare quod alterum, aut his eũ in diebus delirasse, reliquo tpe sui fuisse compotem significaret, scripsit/omnino mente constitit: aut vigesimo die, quem proposito capite explicauit, omnino mente constitisse, hoc est, ne paululum quidem desipuisse. Quod cur adscripserit, paulo an- te exposui. Nam, qñ non sitiant nec cibum appetant quidam in morbis, vel propter delirium non sentiant quã patiuntur, aut propter extinctionem naturalis in ventriculo facultatis, Si id citra deli- rium habeant, facultatem relinquatur eorum naturalem extingui.

A. I. 4. f. 1. t. 2. c. 42. 444. f

12 Circa diem Vigesimoquartum Incaluit, aluus lubrica cum fluxione tenui & multa. Proximis die- bus Acuta Febris, lingua combusta est. Vigesimo septimo Defunctus est.

Hoc in agro vigesimus quartus vnus, vt ostendimus ex decretorijs circuitibus, vigesimusq; septi- mus longe hoc etiã magis portione inuouationes quasdam attulerunt. Namq; vt septimodecimo die repetitus, vigesimus visus est commodius habere, cum re vera non ita haberet, sed falsa specie il- luso vulgo, q calor insitus extingueretur, a febre relinquebatur: ita vigesimo quarto cum febricitare ex residuorum humorum coepisset putredine & aluo inde deiecesset multa tenuia & maligna: vige- simo septimo periit, q̄ ipsa acuta esset & licca febris. Vnde etiã combusta fuit lingua.

13 Hic perpetuo obsurdit. Vrina aut crasse, & rubentes, non subsidentes: aut tenues, decoloris suspensionẽ habentes. Gustare non poterat. ΓΠ. Ε. Δ. Κ. Ζ. Θ. Ρ. Δ. Σ. Υ. Σ. Μ. Hoc est, Probabile Deiectionibus Sup- pressis Vigesima septima Mortuum.

Declarato vigesimo die, subdidit quod nũc est dictũ/gustare nõ poterat/quod idẽ significat ac fa- stidiosus cibi. Vrinã dixit a septimodecimo die ad vigesimũ vltq; fuisse tenues. Praedixit aut, liquid meminimus, & de ijs, q̄ rubentẽ suspensionẽ nec subidentẽ habent. Atq; hic quidẽ retractis omni- bus, simul ijs quã demonstraui, hoc inuuit, aliã aliã illũ reddidisse vrinã, at bonã haud vllã vnquã. Iã etiã fuisse illi agrotanti perpetuam surditatem, antea haud dictã, recte hic ascripsit. Caeterũ mi- nor nõ de auriginosa perfusione quicquam meminisse, cuius par erat etiã mentionẽ facere: itaq; fortas se, quasi apertũ sit perpetuã fuisse, reticuit. Nã cum nec sudor Hermocrati euenisset, nec vacuatio bilis vel per ventrẽ, vel vrinas, vel vomitus, consecuta fuisset, non poterat submoueri aurigo. Vnde C ex his collectis quã dicta sunt, est perspicuum mire fuisse iecur affectum principium vegetaricis & naturalis animã: cuius ostensum est quatuor esse virtutes, attractricem, retentricẽ, alteratricem, & expultricem, quã suppeditant corporibus & nutrimentum & augmentum. Et hac affecta mirũ in modum appetitus perit, vt mori citius, quã gustare quicquam, sustineant agri.

De Notis, Quã sunt Adiecta.

Vetustiora exemplaria in initio habebant notarum agris adiunctarum a muliere apud Bitonẽ angina correpta, quã septima ab initio descripta est. Et sanẽ qui ascriptas huic libro sunt inter- pretati notas, ab illa omnes inceperunt, primis agris dicentes eas non additas esse. Attamen in quibus- dam, quã nunc in manibus, versantur nostris, etiã primis agris offendimus notas esse ascriptas. Et verò etiã eas habet annexas Dioscoridis editio. Atq; huic quidem Hermocrati primum est subscriptum ΓΠ, in medio habens lineam, primam oïum notarũ, quã reperiri ascriptas diximus in omnibus agris: deinde Ε scriptum est: mox Δ cum linea recta deorsum signata veluti subscripta: sub hoc Κ, & Ζ, postea Θ, ad hunc modũ, ΓΠ, Ε. Δ. Κ. Ζ. Θ. Prima itaq; nota, vt ante πθων id est verisimile est, designat. Quemadmodũ extrema litera, quã nunc Υ nunc Θ est scripta, υγείας qui- dem i. sanitatis Τ θανάτου verò i. mortis signum Θ est. Quã hanc antecedit, dierum numerũ, qui- bus aut periit homo, aut oïno conualuit, denotat: quã interiacent, rationem qua hoïem contigit aut feruari, aut interire. Nunc ergo qñ Ε cum signato infra Δ scripsit, επισχθεντων των διαχωρηματων, id est aluo compressa, vigesimo septimo die probabile ait esse, Hermocratem periisse. Sunt ex inter- pretibus, qui q̄ profueret vigesimo quarto die venter, morte illum dicant affectũ esse: ac ex p̄dictio- nibus pferunt, quod habet hac verba: || Surditas & vrinae prærubrae non subsidentes, & quibus su- spensiones insunt, delirium portendunt. His si regius morbus accedat, malũ est. Malũ item, si morbo regio superueniat fatuitas. His mutos, verũ senientes, fieri contingit: & aluus, mea quidẽ sentẽtia, fluit, vt Hermippo, vnde periit. Hoc est illud ex p̄ditionibus caput, de quo, cũ librum illum enar- raremus, disputauius: hoc loco tantum sit satis dixisse, quod in memoriam reducam, quã illic su- mus interpretati, & in hoc libro haçtenus. Nam Hermocratem quidem neque per astrictam con- tigit aluim, neq; per solutam perire. Verum hac symptomata ipsi affectui superapparũere, sicuti cum excerneret antea combusta: quorum vtrunq; iecoris affectiones sequitur, vt ostendimus cum alijs in locis, tum in commentarijs de locis affectis. At periisse potissimum hic iecoris videtur vi- tio, iam etiã q̄ caput non commode haberet. Quin etiã hunc agrum interpretatur absurdus, qui ob id scriptum dũtaxat aiunt, quod vim examinaremus dierũ decretoriõrũ, quasi verò non id sit in

1. Protr. cõ. 1. 3. 1. 4. 167. f

G A L E N I I N L I B R V M T E R T I V M
H I P P O C R A T I S D E M O R B I S V V L G A R I B V S
C O M M E N T A R I V S S E C V N D V S

ARGUMENTVM

Explicatur Observatio Symptomatum quae Nouem Aegrotis accidere.

Nillum ergo librum vnquam, nisi requisitus ab amicis, vel familiaribus, scilicet
longam profectioem suscipiētibz, scripsi, qui commentariū habere eorum,
quae a me acceperant, aut q̄ ipsi in animantibus demonstraueram insecandis,
atq; agris, auebant, Quorum quidā euulgati, etiā probati alijs sunt. Qui a me
ipsi quoq; vt artem medicam suis absoluerem oibus numeris, cōtēderunt, eo-
dē vt iam dedi quibusdā modo: ac id quidē p̄stiti. Cū verō cognoscerē in oī-
bus me, quae conscripserā, Hippocratis semper interpretatū sententiam esse, F

simulq; dictiones citasse eius accōmodatissimas qualq; visus sum mihi, si sin-
gula capita cōmentarijs explicarem a capite ad calcem oium eius librorum, operā pretiū nō factu-
rus. Verum qn̄ & hos habere quidam ex amicis efflagitassent sibi, a germanissimis Hippocratis
ac vtilissimis ingressus sum, idē tenens in hisce libris propositum, ac fecerā in prioribus. Est aut
hoc, Quae perpetuo, aut saepe in agris spectant, haec literis sola mandare, citra vllam horū sugillatio-
nem, qui aut rara, aut nunquam visa tradunt, & falsa omnino. Sic cōmentarios in librū de fractu-
ris, & articulis: sic ē in librum de vlcibus, & vlcibus capitis, & in aphorismos, atque praesagia
scripsi. Deinde amicorum exhortatione persuasus, cōmentarijs libri de victus rōne in morbis acutis
partem exposui primā ad balnearum vsq; vsū, quae quidē germanissima habet: A qua secun-
dam, nam & haec multa videtur ex sententiā Hippocratis praecpta complecti. Deinde sum librū
de humoribus succincte quidem & paucis diebus interpretatus, q̄ discedere, qui ad eos me cōmen-
tarios induxerat scribendos, properaret. Qui cum doctis placuissent (vulgati enim erant) inde vsū
venit, vt non iam necessarii tantum me mei, sed & alij medici, quibus familiariter utebar, vt Hip-
pocratis interpretarer omnia scripta, frequentes adhortarent. Et feci sanē in librū τὸν κατ' ἑρμηνείαν
id est de officina medici, & in primū & s̄m morborum, vulgariū. A quibus cum in tertium essem
explanationes inchoaturus, forte quidam me obnixē, vt in praedictiones tum scriberem, orarunt.

Acciderat autem vt id contenderent, cum deambulātes in sermonem nos aliquādo venissemus. de
ijs, quae in praesagijs sunt & aphorismis tradita. Nam haec omnia multum valere in agris demon-
strauit: si verō, quae sunt in praedictionum libro omnia scripta, quis accipiat pro generalibus, longe
hunc lateq; erraturum. Huius etiā generis esse partem eorum plurimam, quae in Coacis praesa-
gijs sunt prodita, demonstrabam, commixta cum quibusdam, quae in aphorismis dicta vel in praesa-
gijs sunt: cum quibusdam item, quae in libris de vulgaribus morbis, quae profecto illorum, quae
libri illi habent, vera sunt sola: quae reliqua sunt in Praedictionibus & Coacis praesagijs, erroribus
sunt plena. Et quidem in librum secundum & sextum de morbis vulgaribus interiecta sunt
quaedam, vt etiam ad finem aphorismorum: cetera omnia libri secundū & sextū vulgariū mor-
borum, sunt Hippocratis magna ex parte in commentarijs reperta: partim verō eorum is, qui
ea contraxit, adiecit, vt iunt. Erat ille Hippocratis filiorum clarissimus, Thessalus nomine, qui
exacte sententiam est patris aemulatus. In primum librum vulgariū morborum & tertium, aut
nihil, aut sanē per pauca infarcta suspicris. Communia praecpta hisce libris sunt pauca scilicet
mandata: q̄ hic persequatur demum, quae acciderunt aut omnibus in communi tempestatibus vul-
garibus, aut cuiq; priuatiū. Peractis iam commentarijs in secundum librum, tres interea forte scri-
psi, a postulantibus inductus, quod dixi, commentarios in librum praedictionum: quibus in eo
libro ostendi plurima vitiose dicta esse: multa pro vniuersalibus dicta esse, cum sint in frequentia:
non pauca indistincta, quae requirant distinctiones. Et quod sermo sit apertior, afferam vnum
de ijs, quae male quidam scripserunt in cōmentarijs & in praedictionibus & in agris in libris vul-
gariū morborum: Scriptū quoddam est in praedictionibus huiusmodi caput: ¶ Febres ex hy-
pochondrijs malignae sunt. Hic quidam huius libri interpretes subiiciunt in libris vulgariū mor-
borum descriptos agros, hos solos proferentes, quibus defunctis Hippocrates in aegritudine hy-
pochondriorum dicit accidisse contentionem, vel dolorem, vel palpitationem, vel si quid sit tale:
praetereunt, qui de illis conualuerunt. At verō Hippocrates tradidit in praesagijs cum alia quae ad
morbos acutos referunt, tum de hypochondrijs, eo loco libri, cuius hoc est initium, ¶ Hypochon-
drium opimum est, si dolore vacet, si molle & aquabile sit dextra ac sinistra parte. Hoc totius
dictionis, quae quidem est prolata, initium est, vbi de hypochondrijs Hippocrates docet. Qui
verō simpliciter febres ex hypochondrijs esse malignas confirmat, convenientibus neglectis di-
stinctionibus, quas in praesagijs scripsit Hippocrates, mentitur aperte. Quippe longe erat verius
dicere

Ev πρῶτο δ' α.
vide hanc di-
ctionem sup.
pag. 119. 4

1. Pror. cō. 2.
t. 11. 4. 17. d

1. Pror. cō. 1. t.
27. 4. 195. c

A dicere, Febres a cerebro affecto malignae sunt: febres a membranis, quae cerebrū cōtinent, affectis
malignae: febres a pulmone affecto malignae: iam p̄ his etiā febres a corde affecto malignae: Aut
febres quae ab hypochondrijs proficiscuntur (si proprie vocabulū hypochondriorum accipiamus)
omniū febrium acutarū sunt mitissimae: Sin minus proprie, & hac voce etiā ventrem complectamur,
iecur, lienem, & septū transversum, quaedam malignae, quaedam etiā mites sunt: vt in libris de-
terminauimus de locis affectis. Atq; hoc tibi vnū sit male scriptorū in praedictionibus exēplum:
& interpretum, qui, vt modo dixi, libros inuicem alterum per alterum enarrant, & sic in praedictio-
nibus interpretantur: Recte dixit, febres ex hypochondrijs sunt malignae: in libris. n. de vulgaribus
morbis ille & ille, qui ex hypochondrio laborarent, interierunt. In ipsis vulgariū morborum libris,
vbi ad eos ipsos accesserint, merito aiunt hunc agrum perijisse: nā proditū in vniuersum esse in praedictio-
nibus, febres ex hypochondrijs malignae sunt. Atqui si interpretandum in istum modū est,
primum contrarium illi, q̄ in praedictionibus est, enūciationē producas licet: Febres ex hypochon-
drijs sunt moderatae. Deinde eos potes producere, qui libris vulgariū morborū superstitēs fuerunt
laeis hypochondrijs. Hoc itaq; habes vnū (vt dixi) malarum interpretationū exemplū. Alterū est
mutuo implicatorum affectuum, quo quidē frequenter vt auctor praedictionum videtur: id quod

B in commentarijs, quos in eas conscripsi, aperui. Implicatos voco affectus, in quibus multae sunt af-
fectae partes: nam potest idem homo non solum laborare ex thorace, sed etiam ex pulmone, & ex ca-
pite: his addas licet, & ex ventre & ex iecinore. Proinde si quando symptoma scribat, quod phreni-
tim denunciat: & mox illi aliud adiungat peripneumoniae propriū, & iecinoris inflammationis, aut
ventris, aut membri cuiusquam alius: deinde difficiliōri dicat affectione eos mortales detineri, qui
duobus aut tribus afficitur partibus: peruersam tradet doctrinam. Nam hic sermonis modus erit:
¶ Qui in principio comatosi fiunt cum capitis, lumbi, hypochondrij, colli dolore vigilantes, sunt ne-
phrenitici: Nares his si stillent, perniciosum est: maxime si quarto ab initio die ventris sit rubra, p-
luuiēs. Iecinoris hoc symptoma est, & potest cū praedictis existerē: vt si pleuritis vel peripneumo-
nia comatosos istos arripuisset, non eiusdem tamen est affectus signum. Quod si errata instituas,
quae in praedictionibus sunt admissa, & eos qui illius praecpta libri, agrosq; in libris vulgariū mor-
borum interpretantur vicissim alterum per alterum refellere, legas cōmentarios in praedictiones.
Equidem in primo & secundo libro agros descriptos citra vllā malorum interpretum confutatio-
nem ante exposui: sed quia multi a me amici in paucis agris contenderunt, vt malos interpretes de-
tegerem, necesse habui in tres duntaxat agros integrum commentarium conscribere superiorem.
C Nunc iam satius duco esse, eodem vt modo enarrem residuos, quo supra in primo vulgariū mor-
borum libro enarrabam: vereor enim, vt ne in alterum incidam vitium, vt apud hos male audiam,
quos magni commentarij longiq; offendunt.

AEGROTVS IIII

In Thaso Caput Philistae diu dolebat, et tandē ueterno aliquantum arreptus decubuit. Cū uerō potula
febres continuas excitassent, dolor nocte grauior esse cepit, Incaluit primū. Primo die biliosa, pauca vo-
muu. flaua illa primū, sed deinde virulenta, pluraq; aluo stercorea excreuit. Noctem habuit molestā. Altero
die surditas. Acuta febris: dextrum hypochondrium contentum est, ac intro inclinabat: Vrina tenues pel-
lucida, suspensionē habebant paruā geniturae asimilē: Circa meridiē uehementer insanuit. Tertio die
& auiter se habuit. Quarto conuulsiones, omnia sunt irritata. Quinto summa luce Defunctus est.

† Alex antiq.
Ex potationi-
bus autē con-
nuit dolor exa-
cerbatus ē. No-
cte incaluit pri-
mum.

Nequid sim longior, non aliter ac ad eos, qui memoria tenent, quae in praesagia aphorismosq; in-
terpretatus sum & praedictiones, praeterea in primū & secundum vulgariū morborum librū, ser-
monem habeo. Vir hic cum non decumberet lecto, aegrotabat capitis (quemadmodum qui ante
ipsum est descriptus) dolore: verum non vulgare in hoc symptoma adiunxit, ueterno aliquantum
D tandem correptum illum. In illo addidit etiam morbi initium: huic ex maximo errore ait accidisse:
nam capite grauius affecto potio vini larga maximum est malum. In illo ex occasione dicit ince-
pisse morbum: proinde illi haud dudum censet laesum cerebrum fuisse, sed abundantium tantum in
capite symptomata humorum esse: At Philistae huic ipsum etiam caput in tempore in prauum de-
uenisse statum. Cū huc iam noxa a potu accessisset, ita excitauit magnos atq; validos affectus, vt gn-
to illum die raperent. Quae hisce ait diebus symptomata Hippocrates extitisse, partim ad acuitatē
pertinent morbi, vt si neq; cerebrum sit offensum: partim ad cerebrū ipsum. Ac acuitatis quidem
morbi sunt vomitus symptomata, qualitasq; yrinarum: ipsius cerebri, surditas, conuulsio, uehemēs
insania. Quod uerō est ab auctore dictum dextrum hypochondrium contentum est, ac intro incli-
nabat: illud sit, vbi a septo transuerso vicinā partes uelluntur. At ipsum tenditur septum transuer-
sum interim in pleuritide ob inflammationis magnitudinem succingentis membranae costas: inte-
rim ob originē neruorū ad se neruos, qui ad septum trasuersum pertinent, attrahentē: interim uerō
per suam ipsius inflammationem. Sed de his tribus memoratis uerissimilius est a septo transuerso ob-
neruorum tensionem attractio hypochondrium quoq; retractum fuisse. Atqui ferē in his affectibus
vtraq; hypochondria intro conflident: nō nunquam alterum tantum, vbi principij neruorum pars
altera sit grauius affecta, altera nihil, vel modice.

Tertia Classis

III

Cherio-

Cherionem, qui egrotabat apud Demanetum, ex potu ignis corripuit: Statim est capitis dolorifica grauitas consecuta, non dormiebat, aluus turbata est excrementis tenuibus bilioforibus. Tertio die acuta febris, capitis tremor, praecepit inferioris labri: paulo post rigor, convulsiones, planè desipuit: Nocte grauer laborauit, non dormiuit. Quarto aliquantisper quiete dormiuit, delirauit. Quinto cum dolore cuncta exacerbata fuerunt, pugabatur: Nocte mollior habuit, non dormiuit. Sexto nihil est immutatum. Septimo super rigit, febris acuta, per totum corpus sudauit, iudicatus est. Huic perpetuo erant deiectiones biliosae paucae, meræque: Urinae tenues, et boni coloris cum suspensione nebulosa. Octauo die urinae erant melioris coloris, in quibus subsederet candidum, et pauca: mente constabat, febris intermilit. Nono repetijt. Circa diem Quartumdecimum febris acuta. Sextodecimo biliosa vomuit, flaua, sub crebra. Septimodecimo super rigit, febris acuta, sudauit, febre est decretorie Liberatus. Urina ab recidina et iudicio, boni coloris, et subsidentiam habebant, nec per recidina delirauit. Octauodecimo non nihil incalescebat, aliquantulum stiebat: urinae tenues, suspensio nebulosa: paulum delirauit. Circa Vndevigesimali febre carebat, collum dolebat, urina habebant subsidentiam. Planè vigesimo est iudicatus. Π.Χ.Π.Ο.Υ.Κ.Υ. Ρ.Μ.Β.Υ.Σ. Hoc est, Probabile Multitudine Biliosarum Urinarum Vigesima Sanatum.

Videtur homo ex abundantia & maxime biliosorum humorum egrotasse. Quod si in ipso quae de diebus sunt decretorius & vrinis monstrata examines, offendens consentire, & rite eum die vigesimo esse perfecte a morbo liberatum. Sunt tamen exemplaria, quae ad exitum narrationis careant/vigesimo/cum spectatissima quaeque orationem sic scriptam habeant.

Euryanactis Filia virginem ignis inuasit. Hac perpetuo nihil stiebat, nec quicquam sustinebat gustare: detecit pauca: urinae paucae, tenues, non boni coloris: incipiente vero febre secundum sedem dolebat. Sexto die febre erat libera, non sudauit, iudicata est. Quod secundum sedem erat, aliquantulum suppurauit, et cum iudicatione erupit. Ab iudicatione die Septimo rigit non nihil incaluit, sudauit. Ab iudicatione Octauo aliquantulum rigit, postea extremae partes semper algebant. Circa decimum diem a sudore, quem habuerat, delirauit, coestimque, ad mentem redijt. Feriebant autem, quod racemum gustasset, ita fuisse afflictam: At, cum die intermisset. Duodecimo iterum multum delirauit: aluus turbata fuit biliosis excrementis: paucis, meris, tenuibus, mordacibus, crebro desidebat. Die Septimo, a quo postremum delirasset, Decessit. Huic ab initio morbi Fauces dolebat, semperque rubebat, gurgulio retractus: Destillationes multae, paruae, tenues, acres: Tussit, concoctum nihil excreuit: Quosuis cibos toto hoc tempore fastidiuit, neque appetiuit quicquam: Non sitiit, et nihil effatum dignum bibebat: Tacita erat, nihil loquebatur, morsa animi desponderat. Erat autem et Natium quoddam Tabidum.

Vt percurrit, quae huic aegrae ad mortem usque acciderunt, morbi totius adiunxit hypothesein, ex qua iure interijt. Nam a capite, ait huic in pulmone malas fuisse destillationes faucibus ac gurgulionis nocetes. Adiecit porro sermone/erat autem & natium quoddam tabidum/ quod oportet meminisse, nec fidem habere sophistis, nullum asserentibus esse affectum innatum. Caeterum illud per se solum ita repente ipsam non sustolleret: sed quia cum hoc affectu extinctio cohaerebat naturalis facultatis, quod celerius periret, in causa fuit. Significatur haec his verbis/haec perpetuo nihil stiebat, nec quicquam sustinebat gustare/. De quorum ego symptomatum malignitate ante in priore libro verba feci: atque ipse Hippocrates iterum in fine narrationis suo more demonstrans, quae aegrotis & mortis fuerint & salutis causa, adscripsit/ quosuis cibos toto hoc tempore fastidiuit, neque appetiuit quicquam, non sitiit/ summo significans odio illi cibos venisse, ut ne desiderium quidem veniret cuiusquam: quo quidam, qui perdidit appetentiam, cum recorderent illa, quibus aliquando sint oblectati, tenentur. Non nullos enim in morbis fastidio occupatos conspicimus, simulatque quicquam gustarint, id auersari: quosdam vero ne gustare ausos, attamen hi requirentibus ex se equid appetant, respondet certa edulia, quibus se recordantur quondam gauisos esse. Sane maximum tibi sit facultatis lignum ciborum appetitricis semel emorientis, si parata haec, quae desiderare dicebant, ut gustarunt, culpent, nec etiam edant. Qui tamen si habeant pessime, deteriore sunt tamen in statu qui nihil appetunt, extremam indicantes extinctionem naturalis virtutis, qua cibum ac potum appetimus. Ob haec itaque muliere hac mortua, exemplariorum diuersitate nihil est quod respiciamus, & de diebus quaramus, cum illi nullum habeant ordinem: quandoquidem mortem a capite destillatio attulit, & natium tabidum. Ideo & discordiam exemplarium iuxta & iudicatu difficilem & inanem arbitratus praetermissi.

Illius Anginosa quae apud Bitonem agebat, primam a Lingua caput obscura esse vox, lingua rubes, desiccata erat. Primo die horrida, incaluit. Tertio rigor, febris acuta: tumor colli & pectoris ex utraque parte subruber, durus: extremitates frigida et liuida, spiritus sublimis: potus per nares effluebat, deuorare non valebat: deiectiones & urinae substiterunt. Quarto cuncta exacerbata sunt. Quinto Perijt Anginosa. Π.Δ.Ε.Ε.Θ. Ρ.Δ.Σ. Q.Μ. Id est Probabile Deiectionibus Suppressis Quinta Mortuam.

Neque in exemplaribus reperitur omnibus hoc modo finis descriptus orationis, neque scire interpretis

Desit hic quaedam ad balanum & clystere spectantia, quorum tamen Galenus ut ab Hippocrate dicitur in fine commentum huic meminit.

Interpretes huius libri videntur omnes. Sed etiam quidam ex his pro quinto scribunt septimo, alij octauo. Capito vero haud scio qua re adductus, diem & anginosam, detraxit, atque paulo ante ex hoc/ quarto cuncta exacerbata sunt/ quarto detrahit, facitque hunc totius dictionis exitum/ alius & vrinam substiterunt, cuncta exacerbata sunt, perijt/. Ac de meliore quidem lectione inferius videbimus. Prius (quod mihi praeter caetera est in explanatorijs libris propolitum) quae in muliere hac sunt obscurius dicta, exponemus. Mihi vero/ spiritus sublimis/ non videtur clarum esse. Sabinus quidem scripsit de eo in haec verba: Sublimis autem spiritus erat, hoc est summis naribus respirabat, quod ex arteriae inflammatione praclusum esset viae spatium, nec iam spiritus attractio posset in pulmonem fieri. Est vero etiam ipsius obscura oratio Sabini, ut alium etiamnum interpretem quarat. Equidem illos eum puto significare respirare summis naribus, qui respirando narium pinnas mouent. Siquidem multos nos aegros sic vidimus spirare, ut eas in expirando contraherent, in inspirando vero dilatarent. Quod quidem incidit ijs, qui ab angina suffocantur, vel a peripneumonia, vel suppuratione, praeterca ijs qui infirma sunt facultate. Verum istud quemadmodum in aegris fiat, non est quod nunc referamus: Quo autem in his pacto, qui propter angustiam spiritus organorum, hoc loco reddemus, simul iam cur sublimem Hippocrates eum spiritum appellauerit expolituri. Cernimus enim

B in ijs, qui sunt ita affecti, summum moueri ad opera scoptula usque thoracem: quam nunc probabilis est respirationem sublimem dici, quae non in angina modo, verum etiam in peripneumonia, & in suppuratorum quos vocant, sit affectibus. Quae quidem etiam citra febre accidit ijs, qui proprie vocantur orthopnoici, & asthmatici. Nam a talibus euentis vtrunque affectus hic nomen est sortitus, asthma quidem, id est anhelationem, propter coactam respirationem, quam etiam qui velociter currunt, habent: & orthopnoeam, quod se, quia cum decumbunt suffocantur, erigunt: sunt quod cogantur planè exurgere. Iam in praesagijs quoque scriptum ad verbum sic est: // Anginae autem grauissimae sunt, subitoque perimunt, quae nihil in faucibus signi edunt, neque in ceruice, sed multum praebent laboris, & orthopnoeam. Itaque eadem causa tum orthopnoeam inducit affectibus strangulantibus, & quem modo vocabat sublimem spiritum. Nam integra constans sanitate, ubi nobis omnes quiescunt voluntariae actiones, solis inferioribus thoracis, quae ad septum transfuerunt sunt, partibus spiramus, ut in commentarijs ostendimus de respirationis causis: Sin ampliore inspirationem requiramus, etiam partes infernis vicinas vna mouemus: Vbi plurima indigemus, tum partes etiam ad opera scoptula agitamus, totius thoracis valida opera videntes. Sed hoc nobis sit sanis, ubi velociter currimus, aut quocumque modo valide mouemur, quod multo spiritus opus sit

Attractio: In peripneumonijs vero & suppuratorum vitijs aut malis, & orthopnoicis cum febribus, ob spiritus angustiam organorum: quae non possunt tantam aeris substantiam suscipere, quanta est animanti ex vltu. Incompletus igitur respirationis vsus in periculum adducit suffocationis. Itaque compelluntur ut continue omnique thorace peragant respirationem. At in angina receptacula in pulmone spiritus, quibus respiramus, reclusa sunt, & pura: sed quod inflammatione gutturis musculi teneantur, constringitur externi aeris, quem per inspirationem attrahimus, primus ingressus. Quo fit, ut vel hic altera quidem de causa, sed aequae tamen, vsui respirationis non respondeatur, ut in suppuratis, & peripneumonia affectis fiebat. Itaque contendunt, qui suffocantur, exurgere, & toto thorace externum aerem magna vi attrahere. Atque idcirco in his caesae, qui angina laborant, sublimem appellatum spiritum esse. Potest etiam, quod se ipsi illi volunt in sublime erigere, ita vocitatus esse, ut idem sublimis spiritus significet, ac orthopnoea: in Praesagijs. Porro in historia mulieris angina detentae, quae in sermone est proposita, scriptum est, potum etiam in nares resiliisse, quod vsu venit ijs, qui eum deglutire nequeunt, vel ob gulae transitum restrictionem, vel ob ipsius internitionem resolutionemque: quorum est vtrunque praecipue exitiosum: ut etiam quod antea est ab eo sic in tertio die scriptum/ extremitates frigida & liuida/. Nam cum praedixisset/ tertio die rigor, febris acuta/ subdit/ extremitates frigida & liuida/. Nam natium caloris signum est internitionis extinctionisque frigus extremitatum partium & liuor in acutis febribus. Atque hinc etiam factum est, ut huic aegrae deiectiones & vrinam suppressae sint, quod iam omnes emorerentur functiones. Quo est verisimile nec septimo mulierem, nec nono die perijisse: neque enim tantum spatij perdurare poterat tertio iam die symptomata habens & notas naturae frigescentis. Et Hippocrates, cum in tam acutis morbis solet, quae vnoquoque acciderent die, persequi, non committeret, ut tacitus diem quintum, & septimum praeteriret. Quando igitur absoluto de tertio die sermone, quartum commemorat solum, omnia tum exacerbata fuisse dicens, multo iam est clarius non valuisse ad septimum vel octauum diem vitam mulierem ducere. Nam paradoxas quidem conuersiones, quae raro incidunt propter robur naturae, cum ipsi non raro vidimus, tum vero in narrandis aegris scripsit Hippocrates, simulque id ipsum significat & indicat, commodius habuisse aegrum. Nunc, quando tertio die vna cum acuta febre extremae partes algerent liuescerentque, & vrinam supprimeretur, etiam si non subiungeret/ quarto die omnia exacerbata fuere/ omnino erat die quinto peritura. Quod ille cum adscripsit, etiam affirmes securius, ita affectam sextum diem vitam non attigisse, multoque etiamnum potuisse minus septimum vel octauum. Vnde iure mireris, quae ratione adscripsit ita ille, qui primus huius fuit rei auctor, notas, ut indicent octauo

In codi. quibusdam anti- quis legitur de in ipso τὰς εἰσπνοαῖς προσάλλειν, ἐν τὰς ἐκπνοαῖς διασπλάθειν αὐτὰ, ἵνα εὐσεῖς ἐν τῷ ἰσπύρῳ ἴσθαι ἴσθαι. in Prog. c6. 3. t. 16. 4. 209. a

A. J. L. 10. c. 7. 138. e.

illam die defunctam: & eo etiā magis, quo mō Zeno Herophileus vir nequaquā obscurus a scriptis exponens notas in tertio libro morborum vulgarium, etiā ipse octavo die dicat hanc periisse anginosam, idq; huiuscemodi notis indicari: Π. Δ. Ε. Η. Θ. Harum notarum prima πθανόν id est probabile significat, quæ per Π literam scribitur mediā habentem lineā rectā utriusque aliarum parallelam seu æquidistantem, quo modo quidam nongentesimum numerum scribunt. Et semper in omnibus id ægris denotat præposita omnibus sequentibus notis. Quæ harum est postrema, hoc loco θάνατον i. mortem significat, quam litera Θ denotat in alijs ægris θύειν i. sanātam, quam demonstrat litera Ϝ. Penultima nota semper dierum numerum, quibus propositus ubique ager in sermone laboravit, significat. Quæ verò inter hanc interiacent & omnium primam, declarant, cur sit saluatus, vel perierit homo, causam. Vt in hac anginosa, duæ sunt notæ, altera primam omnium sequēs, cuius mediū recta secat lineā, ΠΠ: ab hac alia atque alia. Igitur quæ omnium primæ succedit, cuius secatur mediū, elementum est Δ: à cuius oritur mediā inferiori lineā, alia recta lineā deorsum ducta, sicut i scribimus. Sequens est literæ E nota. Atque ex his indicari Zeno ἐπισχέσει τῶν διαχωρημάτων id est suppressionem deiectionum tradit, deorsum signato Δ secundum vnum quæque modum διαχωροῦμεθα i. excrementa significante: etenim sudoris ipsū etiam, nedum vrinarum, aut deiectionum, esse lignum affirmat: Et ἐποχὴν siue ἐπίσχέσει i. suppressionem, p vtro libeat modo appellare: Vt signorum sit hæc tota sententia: Verisimile est excrementis suppressis octavo die obiisse mulierem anginosam. Quare, vt dixi, miror, cum fideliora exemplaria quæ tum diem habeant, huic lectioni etiā litera ipsa E consentiente, vt ostendi paulo ante, ipsum Zenonem tamē octauum diem scire scriptum: eos verò qui in illum disputant, hac de re nihil meminisse: at de notis illum reprehendere, q; secundam literam non scripserit, & fecerit signatum Δ, cum scriptura non ita habeat in tertio libro vulgarium morborum: cæterum post primam notam P scriptum, vt illi autumant. Hic residuus iam sese longus mihi sermo offert. Putaueris enim re vera has notas ægris Hippocratem subtexuisse: siquidem aduersarij Zenonis P esse asserunt, non deorsum signatum Δ scriptum. Verum si aduersariorum Zenonis libros legas, nec Hippocratis esse dicentium has notas, & librum quemdam extare Ptolemæi cognomine Euergetis, habentem suppositas illas à medico quodam Pamphilio genere ex ciuitate Sidica, de secta Cleopantia, iudias præterea causam, qua adductus libro has notas inseruit Mnemon: videantur haudquaquam sibi constare, qui Zenonem confutant, nec esse Hippocratis, nec esse sic illas notas scriptas, vt ille exposuit. Mihi verò quæ sunt hæc tenus dicta, vana videntur esse, nihilq; afferre lectoribus ad artis opera vtilitatis, quò properare, qui hanc meditatatur, debet. Verum quia cum essent adscriptæ, visum est amicis, quibus morem gerens quibusdam locis primi libri reprehendi male explanantes ea quæ ad agros spectant, vt vno certe huius libri loco aliquid de hisce notis asserrem, induxi animū vt facerem: tamen non ignorem, quod semper dico, scriptos à iunioribus medicis commentarios cum tempus nostrum corrūpere, tum nihil docere, quod interest medicinæ: propter quos ego singulas separatim medicas lucubraciones feci. Quæ verò sunt contra sophistas, qñ has etiam esse vsu iuuenibus esse animaduerto, qui ab istis puertuntur, scripsi eas item priuatim singulas: vt sicui suppetit tempus abunde vt & has reuoluat, contra sophistas non secus ac hostes sit succinctus. Sic igitur nunc quoque, tamen res sit inutilis ad probe medicinam exercendam, quod ad has notas pertinet, non pigebit tamen totum percurrere, quandoquidem ita est amicis visum. Sanè enim pudeat me, si ad eas me deflexissem nugas, nisi antea ego, quæ referunt ad artem medicam, multis voluminibus omnia pertractassem, itaq; tandem ad Hippocratis descendissem enarrandos libros: in quibus artis discipuli nihil addicere noui valent, extra illa quæ clare & fusc exposui in lucubracionibus medicis, vt vel ad intelligendum hebetes sermonem queant assequi: sed historię cognitionem obtinebunt, cuius gratia multi mortales interdum suspiciunt quosdam, qui artes aliquas tractant, homines qui multa legerunt retinueruntq; statim artis etiam ducentes præcepta tenere. Hunc itaq; omnem de notis historiam exponam: quandoquidem hoc amici pariterq; familiares semel hic fieri stauerunt oportere. Hæc itaq; quæ sum dicturus, tradita à Zeuxide sunt primo in hunc librum commentario. Et quidem præstitit fortassis, quod ego facere in talibus solebam, q; hanc cupiunt historiam cognoscere, ad illum librum eos remittere: sed quoniam Zeuxidis commentarij non iam perinde grati, sunt infrequentes: ideo me voluerunt ea recensere, in initio eius ab ipso Mnemone sumpto. Quidam enim eū aiunt, cum legendi gratia tertium accepisset vulgarium morborum librum ex magna illa Alexandria bibliotheca, restituisse adulterinis a scriptis simili atramēto & literis hisce notis. Sunt qui ex Pamphilia eum affirmant deportasse: actanto fuisse regem Ægypti erga libros studij Ptolemæum, vt omnium appellentium ad se libros deferri iuberet, quos reatos in nouas chartas dominis descriptos daret, à quibus in portum inuectis ad se allati libri essent: allatos verò in bibliothecas reponeret: atque inscriptiones erant, Ex nauibus acceptorum. Inter eos esse ferunt reperitum tertium librum vulgarium morborum, titulo insignitum, Ex nauibus, sub correctore Mnemone Sidita. Quidā non esse scriptum sub correctore aiunt, sed solum nomē Mnemonis: quia & aliorum etiā omnium, qui cum libris appelbant, regij ministri noie reponendos in apothecas libros insigniuerunt. Neq; enim cōtinuo eos in bibliothecas a portasse, sed prius

in certis

A in certis ædibus cumulatim deponere. Nam tanti studij ad veterum libros comparandos Ptolemæi illius, magnum esse argumentum referunt, rationem, quam habebat cum Atheniētib; qui quindecim pigneratis argenti talentis, Sophoclis ab eis accepit & Euripidis Aeschylisq; libros, vt eos tantum describeret, & mox fartos tectos restitueret: magnifice cum apparauisset eos in pulcherrimis membranis, quos ab Atheniensibus acceperat, retinuit: illis milit, quos ipse parauerat, orans quæ decem talenta teneret, acciperentq; nouos pro veteribus quos ipsi dederant libros. Quod si Atheniensibus ne nouos quidem remisisset libros, sed veteres retinisset, non erat quod ægreferrent, qui argentum hac lege acceperant, vt hoc ipsi seruarent, si ille retineret libros. Itaque illi simul & nouis libris, & argento sunt potiti. Quare Mnemon, siue ipse librum attulerit, siue ex bibliotheca accepto adscripserit, quæstus videtur gratia fecisse. Nam solum dicebat tenere se, quid notæ illæ interpretarentur: ita mercede eas exponebat. Quod si est, probabilius est librum in bibliotheca repositum, esse ab eo adornatum: siquidem multo erat expositio eius fidem habitura maiorem, si regia haberet bibliotheca notas: nam librum si domo deferret, suspectus erat. Nec verò scriptas dubitarem ab Heraclide tum Tarentino tum Erythraeo demonstrationes, adulterinas esse notas commemorare, ni prudentibus existimarem hoc pro comperto esse, & festinarem ab hac loquacitate pedem referre. Quare ad vtile redeo, cuius causa horum ægorum historiam reuoluimus. Nā ideo putare mulierem esse defunctam, quod suppressæ deiectiones essent, ridiculum sit: neque enim ob suppressionem perijt, cæterum propterea illi contigit supprimi deiectiones, q; naturales functiones extinguerentur. Neque verò, quia frigida erant & liuida tertio die partes extremæ, ideo obiit: sed q; moreretur, factum est, vt & illæ emorerentur. Et ipse autem Hippocrates quali vaticinatus adscripsit in exitu narrationis: perijt anginosa/ tamenli statim initio prædixerat/ illius anginosæ, que apud Bitonem agebat: sed additio ad finem illa hoc demonstrat/ perijt mulier hæc angina/. Atque ita in Prasagijs scripsit de exitiosis anginis Hippocrates. Nam hæc primo die suffocant statim, & altero, & tertio. Quare propositam hic nobis mulierem oportebat ea de re tertio die obiisse, cum extremæ partes liuidæ ac frigidæ essent, deiectionesq; supprimerentur. Vnde viribus conijcias validis fuisse, itaque attigisse quintum diem: nam, vt octauum, non potuit fieri. Sed de his satis. Quod si cogites, siue ipse Hippocrates susceperit mulierem hanc procurandam, siue inuiserit vnā cum medico eius, si nihil aliud, paruū cataplasma certe imponeret, aut diaclysmā præberet illi. Probabile autem est eum reliquisse recensenda cum alia remedia ægris adhibita, tum sanguinis missionem: solum verò clysterem & balanum subditum, non principaliter, cæterum obiter scripsisse.

in Prog. cō. 3. t. 16. 4. 209. 2

C Nam cum vrinas recenseret, & vomitiones, & deiectiones: adiungeret præterea earum suppressionem, vnde nihil æger exercebat per se: in his adscripsit obiter simul cum excrementorum qualitate, balani vsum & clysteris.

Quid Quæq; Nota Significet.

Equidem omnino staturam ab hac importuna de notis loquacitate me referre: sed quia integram multi familiares disputationem hanc quærunt, ægoq; bonam iam nunc partem exegi nugarum, faciā, vt quod superest, adiungam. Atque constitueram, quemadmodum, quæ nihil ad artē faciunt, separatim solebam scribere, sic his librum dicare, ac separatim commentari, abductum ab alijs, vt si qui velint etiā in huiuscemodi esse curiosi, habeant, quibus nugis inanibus vacent. At quia iam longe processisse video secundum hunc commentarium, & satis esse longum, vt reliquos nequeam ægros etiā hic exponere, ac pestilentem statum ordine hos sequentem coniungere: neque verò dissecare mihi certum est tempestatis expositionem, vt partem eius in hoc peragam commentario, quod residuum est, in proximo: ideo disputationem de notis hoc libro perficiam, vt præcidam hunc nugarum aceruum. Si enim quæ attulerunt, qui scripserunt de his notis, hæc inquirere velim, & quæ recte sunt & secus dicta, discere, non vno mihi libro ad hanc rem opus sit. Præcedit ergo, quod dixi, omnes, quæ per mediū, habet lineam ΠΠ, denotans semper πθανόν id est verisimile. Postremo verò loco aut T videtur litera scripta esse, aut Θ: hæc θάνατον id est mortem: illa θύειν id est sanātam, significans. Ante has dierum est, quibus agrotauit vel perijt æger, numerus: At quæ inter has intercedunt notæ, omnes quidem sunt descriptæ ordine literarum, quas vocabuli elementa significant, excepto deorsum signato Δ. At quam horum quodque habeat significationem, demonstrabo. Igitur memoria tenendum nobis est notas, quæ vltimam præcedunt (à qua mortem diximus aut sanātam demonstrari) numerum dierum denotare: de cæteris, quæ inter has & principium scriptæ sunt, orationem instituiam: A αποθροῦν siue ἀπόλειν id est interitum seu internitionem: Γ γόνον i. semen, vel γονοειδὲς ὕρον i. femini assimilem vrinam: Δ verò signatum (vocat signata, quando rectam lineam, qualis est, quæ deorsum ponitur, habent, hoc modo Δ) διαχωροῦμεθα i. excreta per sudorem, & alui fluxum, & habitus digestionem, & vno verbo vacationem quamcumq;: E ἐποχὴν hoc est suppressionem, ἔδραν hoc est sedem: Z ζήτημα i. quæstionem. Θ θάνατον i. mortem, vt est antedictum: I ιδρώτα i. sudorem: Κ κρίσις i. iudicium, vel κοιλιακὴν διαθέσιν i. ventriculosam affectionem: Μ μανίαν i. furorē, vel μήτηραν i. vterum: Ν νεότης i. iuuentutem, & νεκροσίν i. internitionem: Ξ ξανθὴν χολήν i. flauam bilem, & ξύνοντι κῦσιν i. nouum quoddā & rarū, & ξυσμόν i. strigmentū, & ξηρότητα i. siccitatē: Ο ὀδύνην i. dolorē, vel ὄρον

Tertia Classis,

fff iij

i. vrinam

id est vrinam. Quidā verò volunt, vbi impositum sibi T habeat, eo nimirum modo scriptum, quo E vocem *ετως* scribere consueverunt, tunc vrinam significare: Π *πληθος* i. abundantiam, vel *αβυλα* i. sputum, vel *πυρ* i. ignem, vel *πνευμονος παθος* i. pulmonis affectum: Π verò in medio habēs I, hoc modo ΓΠ, *πιθων* i. probabile (vt supra diximus) significat: P *ρυσιν* i. fluxionem, vel *ρηγος* i. rigorem: Σ *ασμων* i. conuulsionem, vel *σωμαχου παθος* id est stomachi affectum, vel *εσματος ακωσιν* i. oris malum: T *τονον* i. partum: T *υγείαν* i. sanitatem, vel *υποχονδριον* i. hypochondrium: Φ *φρενιτιν* i. phrenitidem, vel *φθισιν* i. tabem: X *χολην* i. bilem, vel *χολωδες* i. biliosum: Ψ *ψυξιν* id est frigus: Ω *ωμότητα* id est cruditatem.

AGROTVS VIII

5 *Adolescentulum, qui in Mendacium foro decumbebat, corripuit Ignis ex Lassitudinibus, laboribus, & cursibus insolitis. Primo die turbata aluus erat biliosa, multis, tenuibusq;: vrinae tenues, subnigrae: nō dormiuit, sitibundus. Altero die omnia exacerbatia sunt: deiectiones plures, intempetuosiores: non dormiuit, mente turbatus, aliquantum exudauit. Tertio grauiter se habuit, sitibundus, fastidiosus, multū se iactauit, perplexus erat, delirauit: extremae partes lividae, & frigidae: hypochondry vtriusq; submollis contentio. Quarto non dormiuit, malum in peius procedebat. Septimo Obijt. Annū Aetatis circiter Vigefimum agebat. Acutum. ΓΠ. Ε. Ζ. Θ.*

Cœpisse huic morbum dicit ex lassitudinibus comitibus insolitarum exercitationum. Scimus enim *πόνος* i. labores, illū noīare exercitationes: sicut *κόπες* i. lassitudines, corporis affectus, in quibus si parum modo moueatur, tentationis sensus vel vlcerosus illi fit. At laboribus quia cursus adiunxit, superfluo labore adscripsisse videtur: cōuenientur enim, vt genus in specie, in cursibus. Vnde quidam pro *πόνων* i. laboribus, *πόνων* i. potibus scripserunt, cōuerso primo v secundae syllabae in τ. Reliqua narratio tota eorum, quae inciderunt adolescentulo, exēplum sunt acuti morbi in aetatem maxime iuuenum cadentis. Alia igitur symptomata morbi sunt acuti. Sed vnde periculū praesagias, vel mortem: Primo quidem die relatae sunt subnigrae vrinae: secundo die parū exudauit: tertio multum se iactauit: omnibus diebus nihil planē dormiuit. Atq; haec quidem periculosa sunt. Extremae verò partes tertio die lividae & frigidae in acuto morbo lethales sunt, atq; adeo haec aetate: sunt. n. vel ex nimia inflammationis viscerum magnitudine, vel natiuo intereunte calore. At enim de hypochondriorum contentione submollis ante diximus, tensionem citra tumore Hippocrate innuere ista dictione. Ostendit autē ea contentio nullū de externis corporibus, qui musculi sunt abdominis, inflammatione obsideri, verum aut septū trāuersum, aut iecur, aut lienē. Ac periculosa quidē inter caetera haec sunt. Mortis verò apertum signū est extremarū partium liuor & frigus, quae tertio die in morbo acuto, & aetatis vigesimo anno, accidunt. Quod sanē fuit in causa, vt vsq; ad septimū viucret adolescens. Potuit etiam alia de causa, q̄ validis esset viribus, non pp̄ solam aetate. Itaq; ex huius aegri historia, qui capi fructus potest, hic est. Nā inuestigare, qua in ciuitate vocetur aliquod Mēdicum forum, vt Athenis Astartorum forum est appellatum, & quae id genus in singulis agris alia quidā interpretes scripserunt, si quid in ijs esset, quod ad artis opera faceret, non praetermitterem. Acutum/hoc inter praecedentem & proximum inferiorem est scriptum, quod possit attribui vtrique, q̄ vterque videatur acute agrotasse. Verum quia in superiore agra, quae angina laborabat, est adiectum/anginosa/certisq; alijs agris eius generis quiddam ad exitum narrationis est adscriptum, quod historiae vtilitas sit conspicua, probabilis est priori agro/acutum/ esse subditum. Potuit etiā, quō notas adiecit, item hoc addidisse. Nos paulo mox in agro ordine decimo de eiuscemodi aditis scripturis plene agemus.

De Notis Prædicto Aegro Adiectis.

Quia consultius puto esse in tertii cōmentariū referuare tempestatē pestilentē, subtexā nō nulla p̄dictis, quae in cōtrouersia apud medicos sunt de ascriptis signis huius adolescentis historiae septimo die defuncti. Zeno nāq; has scripsit notas. Prae oibus ΓΠ p̄ mediū lineā rectā habens, quod *πιθων* i. verisimile semper significare docuimus. Secundū Ε, tertii deinde Ζ, quartum Θ, hoc pacto ΓΠ Ε Ζ Θ. Igitur Ζ septimum diem ait denotare, Θ *θνατον* i. mortem. Sed haec sunt in oibus cōia: Ε verò *ερον* i. nouū vult indicare. Nouū fuisse adolescenti ait in narrationis initio ex lassitudinibus & cursibus infuetis eum incidisse in morbū. Quae igit aduersus Zenonē dicta sunt de primo signo, quod significet *πιθων* i. verisimile, q̄n quidē oibus sunt cōmunia agris, paulo post, si visum mihi erit, apponā. Prius quaestiones de hoc agro priuatim iactatas videamus, q̄ de re ille medica mouisse cōtrouersia videatur. Nam cū conscripsisset Zeno, vt antea memini, de notis non paruū volumen: ac alterū illo maius aduersus eū empiricus Apollonius: ac rursus Zeno eidem respondisset: Apollonius cognomento Cyclas, postea & ipse scripsit defuncto iam Zenone de notis librum, nō vt suppositas solum culpans, sed corollarium addidit, quo insectatur Zenonem. Nā ita instituit reprehensionem, vt contra illum, qui quae sint à Mnemone concinnata, non valeret recte interpretari: sed vbi probabiliter deficeretur ratione, notas, quod commodius exponeret, conuertisset: neque librum in regia bibliotheca inuentum, neque illum ex nauibus, nec quem edidit Bacchius, habere ad eum modum notas, vt in hoc scripsit adolescente Zeno, affirmans. Enimvero in hanc miror importunitatem

A importunitatem potuisse Tarentinum Heraclidem impelli, & quidem in perpetuum studentem interpretationes ad vilitatem referre. Hic verò contendere magis cum Zenone videtur, q̄ spectare vilitatem. Exponit. n. notas, ac si duo Ζ ante vltimum Θ scripta sint: & alterum, quod prope Θ est, septimum diem indicare ait: alterum, quod huic, Ζ dico, praepositum est, significare *ζυγνέον ειναι*, id est quarē esse, cur septimo die interiecit, cum accessiones haberet diebus paribus: Nā erat probabile, vt ipse dicit Hippocrates, morbi iudicium diebus accessionum fuisse. Nam quorū, inquit, diebus paribus fiunt accessiones, horum fiunt etiā iudicia diebus paribus: quorum verò in imparibus, horum item imparibus diebus iudicium: Subiecta autē est generali iudicij significationi mors. Atq; de notis sic statuit Tarentinus. Attendamus iam, ecquid afferat praclarū. Nam q̄ mors ferē in dies accessionum incidat, rarumq; sit diuersum exemplū, fatendum est, & concedendū verum dicere Tarentinum. Non videtur habuisse hic tñ diebus paribus accessiones. Quippe primo die Hippocrates, quae initio morbi acciderunt, descripsit: Sub hunc, inquit, omnia exacerbata sunt, propter morbi, qui acute mouebatur, incrementum. Itaq; tertio die adhuc magis intentū morbum indicat esse. Nam cum in secundo die praedixisset/non dormiuit, mente turbatus erat/tertium diem exponens scripsit primum/grauius se habuit/quod primo die non scripserat ab hoc/sitibundus/deinde/fastidiosus/mox/multum se iactabat/poitea/perplexus erat/: Quorum vel vnum, si tertius dies haberet, posset ipsum secūdo peiorem ostendere. Nam vna nocte non dormire, mentisq; turbatio, assidue in acutos morbos citra insigne discrimen incidere cernuntur: at quae sunt de tertio die scripta, fuerunt periculosa vniuersa. Praeterca tertium ideo secundo peiorem esse dicit, quod secundo die scripserat/mente turbatus erat/: tertio die, cum alia symptomata, quae paulo ante retulimus, commemorat extitisse, tum verò mentem fuisse non iam turbatam (quippe parum id quidē sit) caeterum delirasse ait. Quam ob rem cum ipso hoc symptomate videtur secundo peior tertius fuisse: tum, quod addiderit inibi hypochondrij submollē tensionem, quae antea non suberat, coniectes hinc secūdam illi moderationem fuisse. Nanq; viscus antea malo vacans cum coeperit in aliquo die laborare, illum esse prioribus peiorem significat. Ac praeter omnia, quae commemorata sunt, perniciosissima symptomata eo die apparuisse videntur, frigus partium extremarum, liuorq;. Quo maior, vt paulo ante dixi, admiratio subeat, quid ni adolescens perierit die quinto. At enim dicit aliquis Tarentinum defendens, post praedicta scriptum esse/quarto non dormiuit, malum in peius procedebat/. Verum & huic ipsi in memoriam reducemus medicum illud praecipuum, nimirum quartum septimi indicatorium ab Hippocrate esse dictum, propterea quod bonorum aut malorum, quae dies illi attulit, euentus non minus sed magis septimo die quam sexto fiat. Qua igitur ratione dicit Tarentinus, probabilis erat sexto defunctum esse adolescentulum, posteaquam accessiones haberet diebus paribus: Nam tertio die plurima symptomata illū videntur tentasse: die quarto autem creuisse: tum sustinuisse se, & repugnasse ad septimum diem, quia forte firmis natura viribus erat, & verò etiam per aetatem: nam haec illum si defecissent, quinto die obijisset. Quare equidem Tarentinum censeo insectandi citius studio Zenonis, q̄ rei sedulo excutiendae, huc descendisse. Idem Apollonius fecit, qui item diligenter literam Ε secundo inter notas loco positam exponit. Quem sunt multi sequuti alij, maxime cum q̄ medicum aliquod praecipuum dicat se vtile exponere citra notas: tum q̄ eius dictis illi fidem habent. Hac si quidem de re adolescentem ait obijisset, q̄ praeter morem lassitudines, labores, & cursus obijisset. Ego verò affirmauerim labores & cursus, si quidem hoc nomine plures exercitationes significantur, non praecedente morbo corporis statu, haudquaquā potuisse mortem inducere. De potibus, vt quidam volunt (nam sic dixi esse qui corrigant) hoc quidem in adolescentulo, quid certi dicam, non habeo, q̄ nec qualitatem nec quantitatem teneam istarum potionum, cum tamen multa sit in ipsis differentia: Siquidem etiam differunt ipso tempore potiones: quaedam enim diebus duobus & tribus, aliae permultis fiunt: ipsiusq; quoti diani haustus mensura haud parua habet differentiam: Potionis ad haec qualitas, hi. n. meraciorum, illi sunt diluiores, non nulli temperatae: sunt qui frigidam, alij calidam, atq; harum vtrāque, aut de more aut insueti, biberunt aliquando. Huic accedit non parua ipsorum vinorum in genere ac tempore diuersitas: neque enim eundem affectum vinum nouum ac vetus parit: neq; crassum, ac tenue: nec album, atq; nigrum: nec odoratum, ac scetidum: nec item austerū atq; dulce. Quare, vt dixi, de offensa per vinum adolecente nihil habeo firmi statuere, nisi hoc omnium est vinorū immodico vsui commune, quod neruos tenet & mentem. Sed horum tamen solennis noxa non dominabatur in huius adolescentuli morbo: neq; enim conuellebatur, vel tremebat, vel infestabatur phrenitide: quare & scripturam potibus minus puto conuenire. Sanē magis est consonium adolescenti in concoctiones praecessisse etiam fortassis in ventre: sin secus, in venis quidem certe: vnde plurimi coacti sunt crudi humores, vt testantur vrinae, & alui excrementa, tenuia illa quidem, verū non biliosa tamen. Nihil minus videtur biliosi quoq; humoris aliquid in toto contineri habitu corporis, comitis laborum quos subierat: quibus est verisimile etiam delirium quoddam successisse & febrem acutam.

De Nota illa ante caeteras posita, qua Πιθων hoc est probabile, significari aiunt.

Quoniam hoc in libro interpretum loquacitatibus plurimum vsi sumus, haud deterius vti que Tertia Classis III III fuerit

1. Epid. cō. 3. t. 13. j. 120. c.

fuerit aliquid etiam exempli gratia de illa nota scribere, quæ πῖθων id est probabile significat. Nā E quis fortasse illorum librorum admirabitur magnitudinem, quos Zenonis Apollonijq; sectatores conscripserunt. Si igitur in vna tantum nota intelliges, quo pacto ipsis in prolixitate paulatim deuenit controuersia, causam quoque longi sermonis facile perdiscere poteris: cauebisq; (si mentis compos fueris) ne tu ipse quoque in eiusmodi nugacitates incidas. Itaq; in prima statim nota, quæ πῖθων significari dicebant, inquit in nullo alio libro solere vnquam hac voce πῖθων vti Hippocratem: ob idq; non decere nunc vnico in libro signo eius vocis sæpnumero vti, qui nunquam alibi vsus ipsa fuerit. Hanc autem rationem euertentes, qui cum Zenone sentiunt, in germanissimo illo libro qui est de fracturis inscriptus, dixisse aiunt, vbi de Solene instrumento disputat, πῖθωνότρον. Cum enim prius dixisset Hippocrates Solenis instrumenti non esse vtilitatem, subiunxit: Ἄτ πῖθωνότρον id est probabilius est, vulgo minus accusabilem fore medicum, si Solen subiiciatur. Scitè ergo cum probabilem responcionem vili fuerint inuenisse Zenonis fautores, tres ipsi ab aduersarijs obuiationes factæ fuerunt, duæ quidem litigiosiores potius q; veriores: tertia verò idonea admodum est, omnibusq; illis audientibus satisfacit, quorquot græcis literis bene instituti sunt. Prior itaq; ex litigiosis responcionibus hæc est. Hippocrates illic πῖθωνότρον dixit, non πῖθων: ut isti ex hac nota indicari aiunt πῖθων. Quibus Zenonis adiutores respondent: Si quis apud Apollonium scriptum inuenit primitiuum nomen non iam statim ipsi concedimus deriuatiua vlturpare, nisi prius quendam nobis ostendat ipsis vsu fuisse: qui autem deriuatiuum inuenit, is audacter & primitiuo vti poterit. Nam quod ab aliquo genitum est, id eius quod generauit sublimitiam indicat: quod verò à nullo, aliud generet nec ne, dubium est. Prima sanè fabulæ pars hic finitur, cum nimirum ex prædictis aperit iam sit, quo modo in longissimam loquacitatem produci ipsa possit. Ad secundam verò (iam enim semel in fabulam nosmetipsos introduximus) accedamus. Aiunt igitur qui contra Zenonis sectatores dicunt, posse quidem aliquando quæ semel scripta est dictio, & ipsum scribentem latere, quippe qui moris græca lingua exquilito loquentium oblitus, ac sola multorum consuetudine adductus sit: vno verò in libro deinceps quoddam vocabulum sæpius vsurpare solij possunt, qui alias eodemmet ipso vti consueuerunt. Quæ verò ad hæc respondeant Zenonis sectatores, narrare superuacaneum est, quippe quæ frigidiora longaq; sint. Mihi enim sat fuerit ad tertiam fabulæ partem accedenti responcionum duntaxat principia tangere. Tertia autem hæc est. Placere quidem posse & vulgo & antiquioribus, si & δυνάθων & ἐνδερμόθων, & ἕυλογον & εἰκός dicas (id est possibile, contingens, rationi consentaneum, decens) & ipsum etiam πῖθων, cum forte tunc in vsu esset hæc dictio, sed rariori sanè, & apud idiotas potius: Cōtra verò, vocem secundum conferendi modum, quod grammatici comparatiuum nuncupant, ab εἰκός formatam antiquis inusitatam esse: vere enim diceremus εἰκότερον: rariusq; omnino hoc comparatiuum inuenies quemadmodum & ipsum πῖθων. Constat autem antiquorum multa admodum volumina voluenda illi esse, qui has controuersias diiudicare voluerit. Neque enim aliter cognoscere potest, an πῖθων ab ipsis vsitatum non sit, sed πῖθωνότρον: secus verò insolens εἰκότερον, tritum εἰκός. Si verò quispiam ex ijs qui artem medicinalem discere decreuerunt, ad lectionem se conuertat antiquorum omnium librorum, quos rethores, aut historici, aut medici, aut denique philosophi conscripserunt, coneret certe in hoc tempus, seq; artem assequi posse diffider, cum hoc ad morborum nec dignotionē nec prænotionem confcrat. Quamobrem satius fortasse fuerit fabulæ in tres diductæ partes finē constituere, ne longius tempus consumamus in duorū deinceps dierū apollitione: cum præsertim tragediā vel comœdiam agamus. Ad reliquos igitur agrotos venientes (superiunt enim adhuc quatuor ante statum pestilentem descripti) hic secundum commentarium aboluamus. Tertium verò aggredi erit vtilissimum.

AGROTVS IX

H

6 Apud Tifamenum mulier decumbebat, cui vltuulus cum molestia excitatus est. Ciebantur multæ vomitiones, potū non cōtinebat, hypochondria dolebant, & infra secundum ventriculū dolores, tormina perpetua, non erat sitibūda, incalēscēbat. Extrema partes perpetuo frigida, fastidiosa, insomnis. Vrina pauca, tenues, † deiectiones cruda, tenues, pauca. † Nec erat remedio locus. Defuncta est.

† Forte uel delēda sunt hæc verba, vel ita legēda, deiectiones nullæ, confidera.

Male scribunt quidam in hac muliere ὑλεώδεια per u, cum εἰλεώδεια sit per ei, scribēdum. Εἰλεός enim id est vltuulus, appellatur affectus, cuius habuisse symptomata scribit mulierem, multos vomitus, potū cōtinere non posse, dolores esse ad hypochondria, & tormina cū doloribus in ventre: quæ omnia vltuulosis affident. Quod postea scripsit, non est ex ijs quæ eis affident, caterum ex illis, quæ malo ad malignum tendenti superueniunt, potissimum perpetuo esse extremas partes frigiditas. Prauum item, fastidium est. Quin & vrinæ adscripsit tamen in venis non contineatur & iucis affectus, verum in intestinis: quod cum in his cœperit magna inflammatio, prædicta incidere symptomata soleant. Vocatur autem εἰλεός i, vltuulus, affectus. Parua igitur ex vrinis, vt sint bonæ, salutis sic habentium est spes: sed non paruū ad exitum momentum, si prauæ sint. Nam cum, qui eo

Al. 3. 164. c. 30. 350. 0

A qui eo modo afflicti sunt propter intestinorū inflammationē in præcipiti sint, si alia videatur præterea esse in corpore affectio praua, incretaret vnā ægro malū. Atq; sic cōsuevit Hippocrates, vbi aliquid instrumentum spiritus sit laesum, inspicere vrinæ. Quæ si secundū naturam habeant, in solis spiritus instrumentis versatur periculum: Sin hæc quoq; prauæ appareant, offensum iā significant etiā nutritionis instrumentum: quo modo nunc, quanquam sit affectus venter, eiusq; ex deiectionibus perspicitur affectio, nihilo minus vrinarū fecit mentionem, vt tenuium, quæ succorum significant in venis in concoctionē. Atqui vrinæ semper memineris vt simul inspicias in ventris affectibus, thoracis, pulmonis, neruorumq;. Nam bonæ si appareant, haud magnum præbent momentum ad salutem: contra si prauæ, amplificat simul ægri periculum. Et cū sit periculosus omnis vltuulus, qui in sublimibus intestinis consistunt, ijs, qui in crassis sunt deteriores, vt qui cōtagio iecur afficiant & lienem. Diferentes eos vomitionum affiduitate, & vehementia, & q; potum continere non possint: Adhuc magis ex eo, q; nihil per aluum deiciatur: Præterea tormina & dolores faciunt ad notitiam, quando teneant hi alta intestina: Qui stercus si vomant (adueritur enim hoc etiam fieri) clarissimū sit signum tibi esse subtilia intestina affecta. Est autem acutissimum hoc malum: quare id hic proposuit Hippocrates: simulq; adscripsit nec erat remedio locus. Sed mihi hoc fac memoria comprehendas ad commentationem de sanguinis missione. Cū enim nullum scripsit aliud remedium in agris horum librorum, tum nec illam: non quin præstō fuerit laborantibus auxilio, sed q; ascribe re auxilia singulis agris non oporteat: nisi quid forte noui inciderit, vt in eo, cui fuit octauo die sanguis detractus. Porro diem præterijt, quo hæc ægra decessit, vt quæ secundo statim die mortua fuerit, aut longissime tertio ob morbi acuitatem, quam in narratione ipse ostendit.

A. ibid. c. 31. b

AGROTVS X

7 Quædam Mulier quæ apud Pantimedem degēbat, ex Abortione infantis Primo die igni est correpta: lingua arida, sitibūda, fastidiosa, insomnis: aluus erat turbata multis, tenuibusq;, & crudis. Postridie superriguit, Febris acuta, aluus copiose reddidit, non dormiuit. Tertio die intendebantur dolores. Quarto delirauit. Septimo Interijt. Aluus erat perpetuo lubrica, eiusq; multæ, tenues, cruda deiectiones: Vrinæ pauca, tenues: Febris Ardens.

Si qua de causa externa mulieri huic abortire contigisset, declararet Hippocrates. Itaq; ex morbo constat vitiosis collectis humoribus abortisse. Adiunxit huic ex abortione dictionem vntis: id est infantis indicans, ni fallor, hoc adiecto paruū fuisse elisum partum. Appellat enim homines infantes puellos non ita pridem natos. Quare per metaphoram videtur Hippocrates valde pusillos foetus sic appellasse: quippe hi potissimum eiciuntur. Acutam igitur fuisse & magnam febrem, cum quod dicitur igni est correpta/significat: tum quod addit/lingua arida, sitibūda/. At verò fastidiosa/febris demonstrat, qua tenebatur, malignitatem. Attende diligenter excrementorum speciem. Nam cum scripsit/aluus erat turbata, multis tenuibus que & crudis/: tamen ipse in fine narrationis dixerit febre ardente illam laborasse, memineritq; febris, quæ die primo cœpit, atque exacerbabatur secundo die: tum addiderit/lingua arida/&/non dormiuit/ac/sitibūda erat/: cruda tamen deiectiones ait fuisse: Ardentem autem febrem ex humoribus nasci biliosus scimus. Igitur consentaneum est in tota mole corporis huic mulieri biliosum fuisse acruatum humorem, in primis autem venis lactuum & simis iecinoris cruda contenta. Iam etiam vrinæ illius crudas dicit fuisse, iuxta ac crudas deiectiones, non solum in primis venis, sed & in gibbo iecinoris crudis humoribus abundantibus. Porro/febris ardens/in fine narrationis huius ægræ adscriptum est in multis exemplaribus: Quædam non hoc habent tantum scriptum, sed adiectum etiam A. Itaque suspicamur aut quod prima hæc ægra ardente febre fuerit correpta: Aut quod hæc fuerit prima species ardentis febris: secunda autem quæ deinceps sequitur, in muliere, de qua sic orditur, Alteram ex abortione. Ego verò in octauo ægro, cuius est principium, Adolescentulum; qui in Mendacium foro decumbebat. plenius ostendi me de hisce adscriptiis verba facturum, cum decimum ægrum enarrarem: prætaboq; nunc duabus de causis suspicans ab alio esse non ipso auctore hoc/ardens febris/adscriptum: Primum quod non vni ægro aut alteri, morbi formam subtexuisset ad exitum narrationis, sed (siquidem & has nos docere volebat, vt quidam fecerunt eius successores) omnibus aut plurimis: at ille, scilicet tanquam his qui cognoscere morbum valeret, exponit ægrorum accidentia. Videas item alios veteres in lucubrationibus suis non respicere hos, qui dudum ad libros accesserunt, sed qui iam in illis profecerunt. Hanc meam sententiam vltra id quod dixi, hoc præterea confirmat, quod tertio duntaxat Vulgarium morborum libro adscriptæ sint. Omnibus igitur, qui hunc sunt librum interpretati, probabatur ab alio, qui notas illas sententiam complectentes adscripsit, etiam hæc esse adiecta. Nam in muliere quidem anginosa concedas sanè esse ab Hippocrate adscriptum/anginosa perijt/qui ex ipsa angina vellet perijisse mulierem: In hac quæ nunc dicitur obiisse, non possis ita accipere. Nam vt dixi/septimo interijt/subiecit/aluus erat perpetuo lubrica, eiusq; multæ, tenues, cruda deiectiones: vrinæ pauca, tenues/. Mox adiectum est/febris ardens/. Non nullis etiam A est additum. In quibusdam pro eo scriptum est primus:

* Al. cœceptas.

* Græce λεπτὰς i. tenues vt etiam habetur in contextu Hippocratis.

mus: in alijs prima. Omnino enim hunc librum hęc adscriptis multi contaminarunt iuniores me E
dici. Clarum est ergo non, vt in illa quę angina laborabat, ad calcem adiecit/perijt anginosa/eodem
modo conuenire esse hic adscriptum/febris ardens: neq; enim dixit/perijt *ναυρομένη* i. ardente fe-
bre/sicut in illa, quę angina laborabat/perijt anginosa: sed hoc/febris ardens/recto casu scriptum
offenditur: inter hoc/ & perijt/interiacent/alius erat perpetuo lubrica/ & quę sequuntur. Quando
itaq; nec mortua est ex ardente febre, nec prorsus inter se hęc cohærent, constat ab aliquo hoc esse
adscriptum, non ab ipso scriptum Hippocrate. Potuit etiam quis adscripsisse sibi, sicut solemus talia
in marginibus commentariorum memorię gratia adscribere: postea aliquis, qui excruberet hunc li-
brum, in contextum, quasi auctoris esset, transulisse.

ABGRQTVS XI

8 Altera ex Abortione ad quintum mensem Oecetæi vxorē Ignis corripuit. Primo comatosa erat, rursusq;
insomnis erat, lumbi dolor, capitis grauitas. Secundo die venter turbatus est, ac paucis, tenuibus, merisq;
primū, Tertio die plura. ac peiora: nocte nihil dormiuit. Quarto delirauit, metus, mæstitia: dexter ocu-
lus erat distortus: sudor secundū caput paucus, frigidus: extremitates frigide. Quinto cūctā exacerbata
sūt: multū delirauit, statimq; ad mentē redijt: sitis, vigilia: Deiectiones i totū multæ et mēre: Vrina paucæ, te-
nues, subnigra: Extrema partes frigide, subliuida. Sexto eadem erat. Septimo Mortua est. Phrenitis. F

* Al. ἀδύστος
i. siti carens.
* Græci omnes
cod. quos vide-
rim, habent
ἀδύστος, i. i
tepestima. in-
terpres muta-
uit in ἀσπύ-
τος.

Quam ante hanc descripsit, infantem adhuc foetum elisit. Infantem interpretare, foetum inquā,
vnius mensis, aut bimestrem, aut longissimi trimestrum. At hęc nunc nobis proposita quinto
mense abortiuit, ne ipsa quidem externa de causa sed ex corporis affectione. Cum enim vehemen-
tius salerint, aut subito horrendi quid conspiciatæ timuerint, mulieres abortiunt. Est cum ex dolo-
re, vel ex insigni inconcoctione, vel ex medicamentosi cuiuspiam esu, vel omnino puri potione me-
dicamenti, vel quod inlit aliquid abortiui. Iam etiam propter sanguinis missionem, & sanguinis
ex vulnere eruptionem, aut ex nimia hæmorrhoidæ, quadam abortierunt. Noui etiam qualdam,
quæ ex vulnere ceruicæ profuso sanguine prægnantes iandiu, tandem partum eiecerint. Quorum
accidisse mulieribus hic ab Hippocrate descriptis nihil vel hinc constat, q̄ non addiderit in narra-
tione earum, cum omittere ea non solet. Non ergo febricitarunt, quia abortierant: immo contra,
quod febricitarent, ideo abortiebant. Videtur verò ex hac muliere inductus prædictionum au-
ctior hoc modo dixisse: ¶ Qui comatosi in principijs cum capitis, lumbi, hypochondrij, colli dolore,
nuncquid phrenitici? Potuit etiam alteram vel alterum ita vidisse affectum. Hanc itaq; dicit mulie-
rem comatosam fuisse, rursusq; insomnem, & laborasse capitis grauitate, & lumbi dolore: nihil de G
collo tamen addidit. Item ventrem ait conturbatum fuisse, & excreuisse tenuia & mera, nec addit
hic præterea quicquam de colore illorum: possunt enim mera, pallida, flaua, rubra, virulenta, & ni-
gra deijci. Nempe enim mera scimus illum appellare, quæ proprium colorem retinent cum nullo
humore mistum alio. Si tamen conijciendum est, biliosa deiecit mera, hoc est vel flaua colore, vel ru-
fa: nam virulenta & nigra adlito colore proferre, & huic & alijs medicis familiare est. Et nos quo-
que citra adiunctum biliosa scimus deijci dicere, de flaua bile eam vsurpantes dictionem: excre-
menta verò virulenta, vel atræ, vel alterius bilis, non dicimus simpliciter biliosa, sed coloris ipsi di-
scrimen addimus. Quæ consuetudo in omnibus obtinuit, q̄ semper euomatur & aluo reddatur pal-
lida & flaua bilis etiam sanis, nedum ægris: contra raro alia, atq; his duntaxat, qui tenentur morbo-
so aliquo affectu. Quod igitur dixit in narratione tertij diei/noctē nihil dormiuit/comatis autem
amplius mentionem non fecit, innuit mox deliraturam. Proinde sub hęc merito dixit/quarto de-
lirauit, metus, mæstitia, dexter oculus erat distortus/præterea/sudor secundū caput paucus, frigi-
dusq; cūm esse iam mulierem ostendit phreniticam, tum habere admodum incommode. Cum ve-
rò etiam ad signa prædicta & symptomata accederet extremarum partium frigus, magis etiam mo-
rituram expectes, quemadmodum mortua est, consequentia prædictis symptomatibus habens, H
quæ, quinto & sexto die eueniunt. Quæ verò in prædictionibus tradita sunt veluti horum testi-
monia, etli ante in commentarijs, quos in illum librum scripsit, quam sint absurda demonstraui, cō-
memoremus tamen illa memorię gratia, quamuis ista scribere sumus deprecari. Cum igitur sit in
prædictionibus dictum, Ex lumbi recursione sequitur distortio oculorum, ideo huius admonent
mulieris, vbi verba de ipsa faciunt in prædictionum libro, quo loco hoc caput tractant: quæ sunt
omnia, vt ostendimus, absurda. Scimus enim in vniuersum, haud bonum esse signum distortio-
nem oculorum, siue ex lumbi recursione fiat, siue vtunque aliter. Improbata etiam est doctrina,
& aliena ab Hippocratis verbis: neque enim ex lumbi recursione diceret, sed vt in Prælagijs his
verbis: ¶ Dolores, qui cum febre lumbum tenent, & infimas regiones, si septum transuersum atti-
gerint, inferiores que partes reliquerint, exitiales admodum sunt. Atqui non est, qui in hac ægra
ad caput sublatos esse possit abundantes in lumbo probare humores. Atque vt temere hęc qui-
dam interpretes dixerunt, ita hoc ex prædictionibus caput male his accommodant, quæ expo-
sita sunt de hac ægra: vbi ait, Ventris prærubra proluuias, cum in omnibus mala est, tum in pro-
positis

1. Prog. cō. 1.
2. 1. 4. 160. h

1. Prog. cō. 2. t.
70. 4. 205. h

A positis maxime, cum non dixerit Hippocrates fuisse prærubram huius mulieris proluuiem vētris.
Multo etiam absurdus hoc citant caput: In febribus ardentibus cum aliquanto frigore venienti-
bus, & deiectionibus cum aqua biliosis multisq; oculorum distortio cum alioqui malum est signū,
tum maxime si catochi fiant. Nihil verò aiunt referre, cathocum dicas, an comatosum, ignorantes
ipsum Hippocratem à vigilante dirimere profundum coma: itaque profundum coma, aliquid ha-
bere cum catocha, vt vocant Archigenes & Philippus, consortium, non vigilans: quod hanc dicit
mulierem in principio morbi corripuisse, non quo tempore oculus est distortus. Porro mireris etiā
hoc de ijs, qui vtrunq; caput attulerunt ad exponendam hanc ægram, in qua ait/ventris proluuias
prærubra/ & deiectionibus cum aqua biliosis. Neutrum enim eorum de hac muliere scripsit Hip-
pocrates: neq; quasi scriberet vtrunq; exponunt. Præterea eadem deiectio prærubra esse, & cum
aqua biliosa, nequit. Adiciunt alia etiamnum capita multa vicissim alterum per alterum prædictio-
nes & ægros in libris de morbis vulgaribus interpretantes. Sed omnia reprehendere, vbi lapsi sunt,
non est huius loci, quandoquidem aperte simul & absolute istarum interpretationum vitium in cō-
mentarijs in prædictiones aperuimus. Phrenitis/ & hoc est de ascriptijs, vt ante/febris ardens/ q̄
pe quod non habeatur in omnibus exemplaribus. Neque enim in alio ægro tale quid ascriptum: nec
B insituerat hic morborum tradere discrimina: sicut inuenias in libris conscriptis de morbis. Absur-
dum præterea est, cum nullam habeat consequentiam.

ABGRQTVS XII

9 Mulierem, quæ decumbebat in Mendacii foro, primum Enisā cum dolore masculū, corripuit Ignis.
Initio sitim sitibunda, cor illi dolebat, fastidiosa, lingua arida, venter turbatus tenuibus paucisq;, no dor-
miuit. Altero die aliquantulum riguit, febris acuta, modicus secundum caput & frigidus sudor. Tertio cū
dolore deiecit aluus cruda, multa, tenuia. Quarto subriguit: omnia irritata sunt, insomnis. Quintū diem
laboriose trāsegit. Sexto eadē erant, aluus reddidit humida, copiosa. Septimo superriguit, febris acuta, sit-
tis ingens. Se iactauit: Sub vesperum per totū corpus sudauit frigidum: frigus partium extremarū, nec re-
dibat illis calor: Iterumq; nocte superriguit, extremitates calorem no recipiebant, non dormiuit, no nihil
delirauit, statimq; ad mentem redijt. Octauo circa meridiem redijt calor, sitibunda, comatosa, fastidiosa:
vomuit biliosa, pauca, subflaua: Noctē grauitate se habuit, nihil quieuit, multum affatim mixxit inscia. No
no omnia fuerunt remissa, sub vesperū comatosa, aliquantulum superriguit: vomuit amara, biliosa. Decimo
rigor, febris exacerbata est, nihil dormiuit: Mane multū & in qua nihil subsideret, reddidit vrinā, extre-
ma partes receperunt calorem. Vndecimo virulenta, biliosa vomuit: no multo post riguit, rursusq; extrema
partes frigecebant: Sub vesperum rigor, sudor frigidus, multū vomuit: Nox grauis fuit. Duodecimo vo-
muit multa, nigra fetida: singulus multus, sitis laboriosa. Tertio decimo nigra, virulenta vomuit, rigor:
Circa meridiem muta. Quartodecimo die sanguis de naribus: Defuncta est. Huic perpetuo venter erat lu-
bricus, Horrebat. Annum ætatis agebat circiter Septimumdecimum. Febris ardens.

* Nō est in an-
tiquis, vide Et
Gal. 2. de Dy-
spnoza ca. viii.

† ὀπίσσω
οὐκ ἔχον ἐστὶ
in cod. Græco,
vt verit̄ ter
pres. ἢ ὀπί-
σω ἐχον,
i. quæ subside-
tiam haberet.

Sive Athenis in Astutorum foro decumberet hęc muliercula, siue alia in ciuitate, alijs permissi-
mus inuestigare. Nos quæ per totum acciderunt morbum attendamus, à quibus illa non poterat
superstes esse: si quidem ab initio omnia mortalia erant. Ac magis mireris, qui factum sit, vt diem
quartumdecimum potuerit attingere. Sed ideo, quantum cenleo, ad finem eorum, quæ ei accide-
runt, addidit/annum ætatis agebat circiter septimumdecimum/. Habuit igitur etiam ætatem adole-
scentem, ideoq; robustam. Constat autem præter ætatis robur, & eam fuisse sua sponte naturā non
infirmā, alioqui non perdurasset. Nam cum neq; aliud illi quicq; accideret salubre: ac secundo sta-
tim die riguisset aliquantulum, & acute febricitasset: tum secundum caput sudasset non nihil, & id
frigidum: deinde essent die quarto irritata oia, dieq; septimo iterū superriguisse, ac lingua inaruis-
set, febricitassetq; acute: iamq; vltra q̄ extrema partes frigidæ illi essent, etiam nō rediret his calor:
qui illa non aut nono die, aut vndecimo, sit necessario mortua: Produxit itaq; vitam ad diem vsq;
quartumdecimum propter ætatem & naturæ robur: quæ idem robur ostendit concitanda
quartodecimo die sanguinis eruptione. Sed enim morbo maximo non erat sanguinis
vacuatio discutiendo: Morbi verò magnitudinem cum alia aperuerunt sympto-
mata, tum vomitionum nigrarum grauelentia. Nam semper exitiosa, quæ
foetent, sunt. Vnde etiam in Prælagijs ipse dicit: ¶ Putres omnes &
graves odores, quauis in vomitione, mali sunt. Quod autem
in fine est ascriptum/febris ardens/perinde est ab-
surdum, ac id quod in superiore ægra ad
exitum scriptum erat, ni-
mirum/phre-
nitis/.

1. Prog. cō. 2. t.
42. 4. 201. h

G A L E N I I N L I B R V M T E R T I V M
H I P P O C R A T I S D E M O R B I S V V L G A R I B V S
C O M M E N T A R I V S T E R T I V S

A R G V M E N T V M

Describit Austrinam humidam ac omnino pestilentem Tempestatem,
Aegrotis Sedecim ad finem Adiectis.

Quia statum hic pestilentem Hippocrates describit, quæ ad interpretanda ea, quæ dicturus est, conferunt, superius à nobis elaborata hic summam commemorabo: deinde ad eius accedam verba. Primum κατὰ δὲ αὐτῶν i. statum ab eo solere non temperamentum tñ a cris pter naturā, sed et oem cuiusvis rei formā ita appellari recordemur. Postea naturale quoddam esse vnicuiq; anni tpi temperamentum. Deinde mutationē eius præter naturā in causā esse, cur corpora nostra corrumpantur morbis. Ad hæc ad memoriā illa reuocemus, quæ scripta in aphorismis in hæc verba: || Ex anni aut statibus (quod in totum dixerim) siccitates im-
bribus sunt salubriores, & minus lethales. Morbi verò in pluuijs statibus magna ex parte existunt febres longæ, alui profluvia, & putredines. Iam ea quoq; quæ cum principium interpretaretur secundum di libri Vulgarium morborum scripti, ad memoriā reducamus: Præterea quæ in primo libro vulgarium morborum, vbi de statibus egimus. Hæc aut, quæ retuli, si quis retinuerit, ac nauiter ea legerit, ad horum interpretationem, quæ nunc sicut nobis propolita, perueniat.

S T A T V S { P E S T I L E N S }

Annus Austrinus, pluuius, A ventis in totum silens.

Primo libro morborum Vulgarium tempestates seu status tres descripsit: Hic vnam duntaxat hanc, quam nos hic interpretari institimus. Et verò etiā secundo morborum Vulgarium sunt scriptæ aliæ: quem tñ conscripsisse, quod ederet, ut primum & tertium, non videtur. Nec verò p̄scripsit mox ab initio ijs in libris narrationi eorum, quæ acciderant, Status: sed statim narrare auspicatur quæ animaduertisset in morbis, qui vigerant, & in aeris temperamento. Itaq; || in Thaso, inquit, Autumno circa æquinoctium, & sub Vergiliis, multum pluit, continenter & leniter flate Austro. Iudem duos auspiciatus est sequenti status. At in præsentis status nomen in oibus ferè exemplaribus habetur: non tamen quo hæc loco acciderint significatur. Pestem siquidem, quæ multarum fuit gentium cōis, hoc libro narrat. In exemplaribus, quæ vt legebat Dioscorides habent, non solum ita est simpliciter scriptum / status / sed additum est / calidus & humidus: atque in medio spatij quod lineas intersecat, totum hoc scriptum est, sicut in alijs exemplaribus solum / status /. Inuenias quadam, quæ ne hanc quidē in medio habeant inscriptionē: quædā item, quæ nihil planē. Vnde non esse inscriptionem suspiceris Hippocratis, sed forte illorū, qui agrorū historijs ad finē notas adscripserunt. Verū hæc vt eunq; se habeant, nec vili læsioni sunt, nec vlti vel ad præfagendū, vel curandum. Ad ea itaq; exponenda, vnde aliquid commodi prouenit, conuertamur. Annus austrinus, pluuius, à ventis in totū silens. Huic simile tempestati principitū est secūdi Vulgarium morborū hæc serie dictū: || Erāt in Cranone carbunculi æstiuū, pluerat p̄ æstium largo imbri, idq; assidue. Acciderant aut magis Austro. Differunt tñ inter se hi status, tum q; hic toto in anno id fuisse aeris circumflui intemperamentum, in secundo libro æstate tñ: tñ q; hic adscripsit à ventis in totū silens / id quod illic non addidit. H Arbitraris fortassis, quod illo libro addidit / acciderunt magis Austro / hinc tale quid significari: nam hic etiā austrinū simul & tranquillū totū dicit annum fuisse, nobis ita accipientibus tanq; possit tranquillū simul & australis aut aquilonius esse & dici totus annus: quod paulo inferius declarabitur. Ad memoriā verò reuocemus multas nos tempestates vidisse à ventis silentes, & tranquillitate præditas, non tñ eodem inter se modo, verū hanc lenē & irriguā: illam sicā & gelidam, atque hæc oīno est ferena. Lenis autem est nebulosa & turbida tempestas austrinaq; & non nunq; nubium plena: Contraria huius, aquilonia, & vbi prorsus nullus in aere apparet motus, sed planē sit, quam vocant, tranquillitas. Haud alius enim videtur aeris status esse, ac maris. Sicuti igitur illic semper est fluctus in alto, vel maior, vel minor, qui interim ob paruitatem non animaduertitur, ni striculus eum excipiat locus, quod in Chalcide Eubœæ, & Mellina Sicilia cernas: sic aer quoq; planē im-motus & quietus haud videtur vnquam esse, tamen interdum nos, quia motus est paruus, fugit. Ac nubes per eas tranquillitates conspiciamus, quæ frequenter nobis consistere videntur, cum re vera moueantur. Nam conspiciuntur statim in alia aeris regione: quod illis si nequaquam mouerentur, non vsu veniret. Huiusmodi etiā hæc censenda est toto anno tempestas fuisse. Tan-
tum

3. Apho. 15. & 16. Ex. ord. 22. f. h

1. Epid. com. 1. 1. 3. 101. g
† μαλθακός
ἐν νοτίοισιν
Vide 1. Epid. sect. 1. com. 1. pag. 101. g. b

2. Epid. sect. 1.

3. Aph. 15. Ex. ord. 22. f

1. Epid. com. 1. t. 8. 3. 104. b

* Βόρρα χιόν
ν δὲ αὐχρῶν
δὲ ποταμῶν

A tum autem hæc distat ab eo quæ fuit in Cranone descripta secundo libro, quanto est diuturnior. Tñ affectus vtriusq; cōis tempelatis putredo est, vtriq; cōem etiā causam obtinens, humiditatem citra ventos. Et videtur putredo oīs ex materia quidem gigni humida: ex causā verò efficiente, extraneo & præter naturam calore: augeri porro immobilitate. Nihil itaque putrescere quod omni ex parte est siccum, omnes manifeste videmus: neq; enim lapis, vel tegula, nec aurum, nec argentum, nec æs, aliud ue eius generis putrefieri cernitur. Iam eorum quæ putredini sunt obnoxia, hæc superesse in temperamentis frigidis diutissime, ne hoc quidem præterit quenquā: adhuc magis, vbi ab eiuscemodi ventis ventilantur. Sanè vestem etiā homines continent quatiunt, præcipueq; cum humidus sit calidusq; aer, q; immobilitas eam putrefaciat. Ita arteriarum in animantibus motus cū alias commoditates, tum cum vsu præstat. Et verò ipse in Aphorismis Hippocrates asserit, vt prædixi, in pluuijs tempestatibus putredines existere: Quare corporis humores hinc liquet necessario computruisse. Iam ipsius dictiones subsecuti, separatim singula consideremus.

2 Cū paulo superioribus anni temporibus Squalores præcessissent, sub Arcturum flante Austro multū pluit.

B Didicisti iam in statibus libro primo descriptis aeris temperamentum ex salubri & naturali ordine variasse. Didicisti etiā, qui hic sit status, & quatuor eius esse præter naturam simplices, quatuor item alteras compositas conuersiones. Simples in calore tantum, frigore, humiditate, & siccitate: Compositas in calore & humiditate, calore & siccitate, algore & siccitate, algore & humiditate. Nunc ergo horum, quæ didicisti memor, subsequere huius status narrationem. Hippocrates, Cum paulo, inquit, superioribus temporibus squalores præcessissent, deinde adducit, Sub Arcturum flante Austro multum pluit. Videtur etenim superiore iam anno aeris circumflui non vnde quaq; temperamentum constituisse naturale, non viguisse tamen ea tempestate vllus morbus, vt vocant, vulgaris. Nam in aphorismis didicisti, vbi sic dicit: || Ex anni autem statibus, vt semel dicam, squalores imbribus sunt salubriores, & minus lethales. Hoc etiā minus incidit eiusmodi aliquis morbus, q; siccitate tantum excelleret temperatura immutatio, præter vllam alterius oppositionis mutationem, à qua aut calidus fieret magno pere, aut frigidus aer. Verumenimvero illa vehemens conuersio sub Arcturi videtur exortum se protulisse: qui aliquanto spatio autumnale æquinoctium præcedit. Iam verò qui illi autumnus, quæ deinde bruma successerit, postea quæ hanc exceperint tēpora anni, si eius persequamur dictiones, discemus.

3 C Autumnus umbrosus, nubilosus, Large pluit. Hyems erat austrina, humida, & lenis.

Umbrosum dixit pro caliginoso: quod non lucidum significat, nec purum, neq; omnino serenum. Nanq; solent etiamnum qui Altam incolunt Græci, σκιδῶν & σκιδῶν id est umbrosa, omnia quæ ad nigrum declinant, appellare. His etiā dictionem ζοφῶδες i. caliginosum attribuunt, & φαιδῶν i. fuscum, quod propè ad nigrum accedit. Apertum est aut huiusmodi non posse fieri aerē, nisi multis nubibus, ipsq; non splendidis, obducatur. Nubilosum igitur virtute complectebatur umbrosus. Sed te non latet eam loquendi rationem non Hippocrati tantum, sed multis etiā esse alijs veteribus familiarem. Iam etiā dixit, Hyems erat austrina, humida, & lenis. Sunt qui Austrū semper ducant esse humidum: quod non est ita: videtur enim siccus aliquando esse, quem Læconotum vulgus { Latini Caurum } appellant. Et Poeta talem nobis Austrum indicat dicens.

Αὐτὰρ ἄργῶ ζεφύροιο καὶ ἀργέσωνότοιο.
Siquidem purum Austrum, quem fieri sine imbribus scimus, eo vocauit nomine. At verò primo etiā Vulgarium morborum in primo Hippocrates statum: || Cum esset autem totus, inquit, hic status austrinus & cum, squaloribus, Atq; is Austro subinde vehemens est. Semper ergo apertum habet motum. Lenis alius est Austro, cuius motum in acre & nubibus non sentias, qui calidus semper est. Caurus interim frigidus manifeste videtur.

4 Multo post Solis reuersionem, circiter æquinoctium, Aspera erat extrema Hyems. Et iam sub æquinoctium † Boreas spirauit, & Ninxerit, non ita diu.

Pars hæc quædam tempestatis contrariæ intercessit, vt hic dixit, non ita diu.

5 Ver rursus Austrinum, sine ventis: Pluit multum & continenter ad Canem vsque.

Indicauit tibi lenem hyemem scribendo ad hunc modum / ver rursus austrinum, sine ventis / nā verbum rursus, vt contrarius status interuenit, innuit ad suum temperamentum rediisse aeris statū.

6 Aestas serena erat & calida, magni erant æstus. Et est e parua dispersim spirarunt.

Lenitas hyemis, & Veris tranquillitas, cum æstate æstiosa suffocantē ue congruunt. Nam cū sua sponte sit æstiuum tēpus calidum, si ventorum accellerit tranquillitas, necessario æstus suffocatio ue consequitur. Hoc fit, vbi neq; Prodromi (quos vocant) flant, neq; qui eos sequuntur, quos Etesias appellant. Dirimit eos Canis ortus. Et ipse et Hippocrates addidit / et est e parua dispersim spirarunt.

Sub

treſcebant ve. d ob prauos humidos humores ſolidæ partes . At variam eſſe fluxionem propter putreſcentium diuerſitatem; ratio erat: nam à communi putredinis cauſa ſingula putreſcentia peculiarem obtinent corruptionis ſpeciem.

25 Quorum ergo Caput horum quid tentaret, His caput totum Glabreſcebat & mentum: Oſſaq; denudabatur, decidebantq;. Multaq; extiterunt fluxiones. His adiuncta aliquando, aliquando non, erat Febris. Erant autem hæc formidabiliora, quam dixerit. Quibus enim ad Suppurationes hæc ſpecieſ deſcendit, plurimi Superſtites horum erant: At verò quos Inflammatio reliquit & ſacer ignis, nec talem abſceſſum effecit vllum, hi frequentes Perierunt. Et ſi vſquam loci alterius in corpore oberraret, euenerunt hæc. Etenim multis Brachium vel totus Cubitus decidit. Quibusdam hæc Anteriora latera afficiebāt, vel poſteriora. Non nullis totum Femur, vel Tibia denudabantur, peſq; totus.

Humorum putredo, cuius eſt commune munus, vt illas partes, in quas impingat, corrumpat, terribiliorem in capitis partibus ſpeciem præbuit, propterea, q̄ licet vel paulum de natura hinc deſciant, maior fiat ſugillatio, q̄ cæteris in partibus multum à natura diuerſentibus. Nam, à femore vel brachio vel tibia vel cubito ſi cutis receſſerit, minorem præbet mali ſpeciem: at ſi capitis vnâ cum cute crines deſluxerint, atq; adeo menti cum illis, vitij ſit facies magna, periculum verò minus, quàm ſi ſis pudenda affectus ten eat, aut guttur, aut thoracem, aut aliam principem partem. Neque tamen, quæ caput ita tentabant, formidabilia magis erant quàm peiora, verum etiam quæ cuiſlibet aliæ parti decidebant. Peiora enim erant, in quibus in profundum ſecefſit humor ignem ſacrum efficiens, cum in viſcera ſe & in principis partes conferens, præter alia ſymptomata febres etiam acutas generabat. Quibusdam tamen, quibus in ſuperficie erat eiufcemodi putredo, partes etiam contra febres marceſcebant: quorum quidam hæc de re præcipue incolumes euaserunt, vitioſis humoribus ſi mul cum iſtis partibus quas ij putreſceſcerant, emiſſis. Oberrabat enim, vt ipſe vocauit, fluxio per totum corpus, hoc eſt temere nulloq; ordine & caſu vagabatur, vt præſagire medicus arte, quò eſſet decubitura, non valeret.

26 Erat omnium id Grauiſſimum, cum Pubem & Pudenda urgeret.

Etiã abſque peſtilente ſtatu, vbi has regiones inflammatio vel ſacer ignis obſederit, facillime putreſcūt, vnâq; partes ſuperiores afficiunt. Vnde nobis eſt sæpe neceſſe, vt putrida præciderimus, locum veluti radicem inurere: Nihil habet ergo admirationis, vbi iſ eſſet ſtatu, vt brachium, cubitus, femur, tibia, latus, caput, com putreſcant, ſi plurimum offendantur pudenda.

27 Atq; Vlcera, & eorum quæ occaſionem habuerunt, Hæc fuit conditio.

Hactenus verba de ſacro igne fecit, qui ex vlcere, aliam ue ita paruum ob cauſam externam conſtitit. Poſthac de ijs, quæ ſine tali cauſa inciderunt, tractabit.

28 Multos autem vnâ Cum febris, & Ante febre, atq; A febre arripuerunt.

Non ob vlcus his, aut alia de cauſa externa quæ ſit manifeſta, ſed vt conſueuimus dicere, ſua ſponte prouenit ſacer ignis: atq; partim ſimul cum febre inuadebat, partim eum febres aut conſecutæ ſunt, aut præceſſerant.

29 Habebant hæc illud, vt Quæ per ſuppurationem abſceſſum molita eſſent, Aut ſi commode turbata eſſent alius, Aut urinarum bonarum extitit excretio, hinc Saluerentur: Quibus horum Nihil acciderat, obſcureq; euaneſcebant, vt Lethalia eſſent.

Paulo ante etiam cauſa reddita eſt, cur ſuperſtites eſſent magis, quibus per putridam partem malus humor vnâ cum illa de corpore decideret. Nec eſt obſcurum, quin ſi & per ventrem & vrinas expurgatus fuiſſet, moleſtus, dum excerneretur, fuerit, profuerit tamen vniuerſo corpori.

30 Vere longe Plurimos exercebant Sacri Ignes: tenebantq; Aestate & ſub Autumno.

Genuit quidẽ, vt dixi, vitioſos humores ſtatu difficilius trãſpirans, qui humidus calidusq; erat & ventis carebat, quos in corpore frigora concluſerunt, vt etiã in primi libri vulgariũ morborũ prima tempeſtate eſt dictum. Merito itaque vere varij morbi inceperunt paulo ante commemorati: nã hoc loco illi eſt de ſacro igni ſermo: quem, quando emicuit primus, primũ quoq; deſcripſit. Itaq; de his, inquit, ſacris ignibus, qui inceſſerunt initio veris, quidam totam æſtatem durauerunt, & autumnum. Cum autem vtroque modo hæc verba intelligi poſſint, tenebantq; æſtate & ſub autumno, & quod, quamuis ipſi in vere generarentur, eorum tamen ſubſiſtentia vſq; ad autumnum duraret: & quod, cum adhuc generarentur, eorum generatio vſque ad autumnum duraret: ita vt alij quidem vere generarentur ac deſinerent, alij æſtate, alij itidem autumno generarentur ac deſinerent, rectius ſecunda hæc ſignificatione accipias. Neque enim rationi conſentaneum eſt ineunte vere natum ad autumnum vſq; productum eſſe ſacrum ignem. Omnino enim interea hominem interemere ſi magnopere eſſet cacothetis: vel per putreſcentes partes putredine expurgata diſcuſſus ſit.

Non

31 A Non nullis multa erat Turbatio, Tuberculaq; ad fauces, Lingua inflammationes, Abſceſſusq; ſecundum dentes.

Affectus hoc loco perfequitur partium, de quibus antea non meminuit.

32 Voces multis ſignificauerunt quod eſſent Vitiatæ & κατελθσαι, Maxime ijs quidem, qui carpiſſent tabeſcere: Γ a men etiam ardente detentis febre, phreniticisq;.

Equidem etiam quod eſt ſupra in ægro, qui ordine eſt vndecimus, ſcriptum, vbi ſic ait, δεξιῶν ἰλαυνει (quod nos, dexter oculus erat diſtortus, vertimus) ſuſpicabar eſſe ab alio inductũ. Etenim Heraclidis filius Hippocrates, cuius etiam Aphoriſmos eſſe & Præſagia autumant, vſitatilſimis eſt ſe vſus & proinde claris vocabulis videtur, quæ vocare rethorici ciuilia ſolent. At verò ἰλαυνει nō eſt illius generis: eoq; minus κατελθσαι, vel κατελθσαι, maxime cum de voce, non de palpebris dicitur. Ad hæc propter diſtortionis formam, quæ actiua, non paſſiua eſt: rectius enim (ſiquidẽ prorsus voci ſtatuerat adaptare hoc nomen) erat κατελθσαι ſcripturus non κατελθσαι: & multo quidem rectius hoc, κατελθσαι. Nam de ἰλαυνει participium ea deducas figura: appello autem hoc ſcilicet participium more grammaticorum. At qui nullus ſit ſenſus, ſi de vocibus dicitur κατελθσαι, vt quidam intelligere nos interpretes voluerunt, tanquam tendat verbum ἰλαυνει ad diſtorquere. Nam κατελθσαι ſignificat diſtorquentes, κατελθσαι verò diſtortæ. Multi itaque vnâ in diſtortione errores commiſſi videntur, dum κατελθσαι accipere, vt multis eſt vſum interpretibus, volumus, quali à diſtortione ἰλαυνει deſcenderit. Etenim actiuum eſt ἰλαυνει, ἰλαυνει paſſiuum, & adiecta propoſitione κατελθσαι. At qui εἰλθσαι & κατελθσαι ab ἰλαυνει deriuari non videntur: nec verò etiam εἰλθσαι & κατελθσαι. Per autem raro inuenias apud veteres hoc genus verba & nomina, ἰλαυνει dico & ἰλλος à quo videtur Sophron comparatiuum quod vocant grammatici, feciſſe, ἰλλότερον τάνκονα. Quare rectius dixeris, ſi quidem de his velis nugari, non ἀπὸ τῆς ἰλλόσως deductum εἰλθσαι, ſed ab alio quodam, quod cum Plato, tum Antiphono vſurpaſſe videtur. Plato quidem, cuius hæc ſunt in Timæo verba: Hanc igitur circuitu totam cutem^a deurebat ſulfur: qua vulnerata, cum humor per eam efflueret, humidum, & calidũ, quod

quidem ſincerum erat, emanauit: miſtum verò, in quibus cutis erat, foras à^b corruptione productũ, longum fiebat, & ſubtiliter extenſum ab impulſu. Quia verò ſenſim impellebatur ab aeris frigore, intro iterum ὑπὸ τῷ ἄερα εἰλθσαι κατελθσαι, id eſt ſub cutem coactum firmabatur. Videtur enim pro concluſum vel repulſum in altum, εἰλθσαι hic vſurpaſſe. Quo ſignificato videtur etiã hæc ab eo eſſe ſcripta oratio: Terram verò nutriticem noſtram εἰλθσαι, id eſt quæ reſtringitur ad rationem in perpetuum conſtitutam. Eſt item apud Antiphonem in ſecundo libro De veritate inuenire hoc ſcriptum vocabulum eo loco: Vbi ergo in aere imbres & vñi tibi mutuo aduerſentur, ibi cogitur aqua, & multum ſpiſſatur. Quod autem eorum, quæ committuntur, ſuperius ſit, hoc denſatur & cogitur, ὑπὸ τῷ πνεύματος εἰλθσαι κατελθσαι, id eſt à vento contortum & à vi. Sane & hic concluſum vel contractum in ſe denotare per diſtortionem εἰλθσαι videtur. Nunquid igitur in libro, quem explicare inſtituimus, qui de vocibus ſcripti κατελθσαι, tale quid ſignificari inuenit, voces quali occluſas & coactas oſtendens: vt accipiamus de vocibus eſſe dictum, quæ exire ne queunt: quod incidit ijs, qui gracili ſunt voce. An hoc minime conuenit: Potuit enim ſilentes, vel impeditas, vel tardas, vel aliquid tale ſcribere, qui ſignificare volebat adeo impedita eſſe voce hominem, vt vix loqui poſſet. Iam etiã à vinculo licet veluti vinciam accipere vocem eſſe dictã hoc loco: adeoq; indicat de vinculis ſe Poeta dixiſſe,

“ Γλασσι κε ἐβίλοντα βίη δ’ ἴσαντες ἄγχιον.
“ Ducunt vi vinculis religatum, qui reuuebat.
D Liqueat porò rectius fuiſſe, ſi κατελθσαι ſit ſcriptum, q̄ κατελθσαι: qui quidem communis eſt omnis expoſitionis lapſus. Nam quicquid ſtatuas à diſtortione κατελθσαι ſignificari, actionem ſignificat, non paſſionem. Vnde maxime ſuſpicaris Hippocratis non eſſe diſtortionem: neque enim adeo erat græci ſermonis imperitus, vt in eo offenderet ſimiliter vt pueri, qui modo literas diſcere cœperunt. Videtur enim paſſionem quandam vocis indicari, ſignificatur tamen non paſſio ſed actio: paſſio verò vtiq; ſignificaretur ſcripto vocabulo κατελθσαι. Præterea ſi vel κατελθσαι ſcribamus, non eſt Hippocratis inſtitutum inuſitatis & infrequentibus vti noibus. Iam qui diſtortũ ſignificari putat, cũ hiſ hoc pugnat, quod ille in Præſagijs diſtortum interpretaturus, ſic ſcripſit: Ἰſi reflexa ſit palpebra, aut labrũ aut naſus, ſed neq; reflexum, neq; aliud ex dictis, proprie de vocibus dicitur. Quare quidam huius interpretes libri, omnibus, quæ commemorauimus, abdicatis, pro/voces/linguæ/ſcribunt, exponentes linguas κατελθσαι quali deuinctas & difficilius motas. Quos quidem oportebat, vt voces mutauerunt in linguæ, ita vel potius q̄ voces, diſtortionem κατελθσαι in κατελθσαι venire. Verum iam ſatis de diſtortione κατελθσαι, non magno vſu, vt inuenta ſit, futura. Sat eſt enim noſſe, hic generatim dici & intelligi, propter deſtillationem, quæ illis ex capite deſcendebat, lætis vocis organis ſimul vitiatam eſſe vocem. Nam in humidis tempeſtatibus, & calidis deſtillationem caput repletum ventri demittere & thoraci, operæ precium eſt

A† Al. igne pugebat dens.
B* Al. co-pas i. latione.
C† Al. tonitruæ punctiōne equalē habēs: propter tarditatem verò à ſpiritu circumſtante retruſū intro &c.

in Prog. c6. r. 2. 12. 4. 193. c

est scire, Primum discernendi causa, utrum alia causa hoc agris vitij induxerit, an ex vulgaribus sit E morbis: Deinde ut occurras ne in tale quid incurras: nam offensiones ex aere si prouideas, ubi & quemadmodum fiant, toto vitij genere a tempestate dominante diuerso instituendo, declines. Preterea si praedicere consequentia velis, id quod certe ex usu nobis est, ut in praefatione Praefagiorum offensum est, vel ad hanc rem hoc commentaberis, ut corporis in omnibus ambientis aëris statibus affectiones cognoscas. Quare contenti (ut diximus) hoc lasas voces fuisse, praeteritaq; dictione *καταλειπόμενα*, quod illi proximum est, inspiciamus. Primum enim hos ait, qui coepissent tabescere, incidisse in id symptoma: secundo loco ardente detentos febre phreniticosq;. Proinde censeas tabidus hoc, affectus ratione accidisse: nam cum multas alias causas & corporis itatus tabes consequitur, tum praecipue destillationem capitis, quam potissimum vocis vitium comitatur. Verum febribus ardentibus & phrenitiis per se tale vocis vitium non succedit, ut incipientibus tabidis. Quia verò in hoc statu, qui calidus & humidus, & sine ventis fuerat, caput contigit affici, phreniticis & ardente detentos febre consecutum hoc est communi de causa symptoma, non propter priuatam morbi molitionem. Desiccantur enim potius in illis, non irrigantur, partes voci attributa: ut accidit in hac tempestate. Quamobrem vox clangosa & acuta a liccitate efficitur vocalium organorum, rauca ab humiditate.

33 *Quin Febres etiam Ardentes, & Phrenitis, ante Ver caperunt post illa frigora, quae praecesserāt: ac Plurimum diu Aegrotabant Acuta autem his & Lethalia contingere.*

Humorum putredinem, quam pridem pepererat aeris temperamentum, verisimile erat a frigore succedente in extrema hyeme impulsam in altum, morbos concitaturā sacro igni assimilēs. Alios igitur quosdam, qui fuerunt huius generis exponet, hosq; ordine ab sacro igni primos iam scribit: hae febres sunt ardentes & phrenitis, ab eadem illa quidem profecta causa, sed differentes locis affectis. Nam quibus in iccinoris & ventris regionem maximeq; in eius os prauus humor decubuit, hos febres ardentes sollicitauerunt: quibus in cerebrum peruenit, phrenitis.

34 *Febrium Ardentium, quae vigeant, Haec erat natura. Initio comatosi erāt, fastidiosi, inhorrescebantq;: Febris non acuta, neq; magnopere erant sitibundi, neq; deliri.*

Quae symptomata propter eam quae tunc erat tempestatē ardētibus febribus euenirent non propria morbi ratione, haec annotat. Quare quidam pro *καματώδεις* id est comatosi, male scripserunt, *καυματώδεις* i. aestuosi: nam est hoc febribus ardentibus peculiare, ut et perpetuo sitire. Nullumq; G prope dixeris eximium esse aliud febrium ardentium in ligno, verum abunde ex hisce duobus affirmaueris compleri, sitim assiduam atq; exurentē calorem agris sentientibus. Verum hic status cum caput multa humiditate impleret, comatosum aut oibus, aut plerisq; vt cunctq; laborarent, symptoma attulit, sub morbi inuasionem, ubi prauis humores non dum eo deuenierant a credinis, ut vigilias vehementes, deliria, phreniticisq; concitare possent. Ac coma perraro febribus ardentibus est adiunctum, fastidium per se per se non est perpetuum tamen, ut praedicta duo, assidua sitis & deurens calor. Horrent verò, qui febre ardente tenentur, raro: quare hoc etiam annotauit. Quod iam sequitur/febris non acuta/aliqui simpliciter, absque negatione/febris acuta scribunt/alij cum negatione in hūc modum/febris non acuta/duerfam vtrique scripturam, ratione inducī probabili, habentes. Qui omittunt negationem, quod diuelli ab ardente febre acuta febris nequeat, ut necitis: Alteri ideo scriptum cum negatione confirmantes, quod raro ipsi & nouo exemplo acciderit cum coma, tum hac febris. Quippe his quoque illum aiunt subiunxisse/neq; magnopere erant siticulosi/tamet si sit etiam febribus ardentibus hoc peculiarissimum: Esse itaq; consentaneū, sicut erant non perinde sitibundi, sic eos nō valde febricitasse acute. Potuit etiam, quod Hippocrates scripserat /febris non valde acuta/esse ab eo qui primus exscripsit corruptum, errorq; mansisse. Hic se offert non parua H de omnibus Pathognomonicis signis quaestio. Nam si remotis ipsis, affectus potest species conseruari, alia his pathognomonicis signis erunt nobis ad affectus cognoscendos certiora: quod qui constituat, videri illa merito pathognomonica indicia appellare: & quae ante vocabantur indicia pathognomonica, assidentia. Quorum separari illa non possunt, & affectus (ut ita dicam) constitunt essentiam: Assidentia verò, ex his sunt, quae saepe illis accidunt. Si eger ergo non sitibundus sit, nec magnopere febricitet acute, qua iam nota esse morbum illum febrem ardentem dicemus: Quamquam enim per multas febre ardente affectus esse fastidiosis contingit, non est tamen hoc affectus proprium: quippe cum multi etiam alij quomodocunq; agrotantes fastidiosi fiant. Quare neq;, quod visum quibusdam est, qui sese duxerunt huiusmodi dubitationes declinatos, etiam nobis est pronunciandum, ab excrementis cognosci in primis febrem ardentē. Neq; enim mera in solis ardentibus febribus biliosa alui reddunt: neq; his solis syntexis id est colliquatio, accidit: verum sunt haec q dem symptomata maligna & exurentium febrium: ista tamē qui excernūt, multi modice situnt, & calores febris ferunt. Verum in praesenti statu ne tales quidem erāt deiectiones. Nā aluus, inquit, his plerisq; turbata erat, atque deiectiones crudas excernebant, & multas, & tenues. Videtur ergo Hippocrates febrem ardentem assiduitate cognoscere litis, calorisq; exurentis: sicut phrenitum perpetuo

Paulo inferius L. 40.

A perpetuo delirio. Sic enim, quamuis non perinde sitiant egri, neq; valide exurantur, per totum autē morbum dicta duo sint symptomata, febris ardens esse dicitur morbus: existetq; alia febris hac calidior, ut & corpus fundat, reddatq; deiectiones biliosas, & colliquatiuas. Sed non appellabit ardens febris, nisi adiuncta perpetuo habeat per totū morbū paulo ante commemorata duo, irrequietam sitim, quantūlibet biberint: ac in iocundū, & ardentem, fastidiosumq; calorem. Proinde adest ferē illis intensissima sitis, & febris feruidissima. At raro, ut nunc, cum febris non esset planē acuta, et non perinde agri erant sitibundi: quae ob id ipsum signauit, sicut etiā hoc, nullo pacto fuisse deliros eos, quoniā hoc et ardentibus febribus accidit. Nā parua esse signū dementiae delirij, ante docuimus.

35 *Nares Pauca Stillant.*

Hoc in comitibus est malignarum ardētium febrium, ut sanguinis eruptiones lenium. Et ut breuiter dicatur, omnis de naribus stilla, ut docuimus, prauum est signum.

36 *Accessiones pleriq; Diebus Paribus habebant.*

Et hoc quoque inter rara est. Nam febres ardentes solent, adeoq; omnes, ita ut illae, morbi multū B acuti, accedere diebus imparibus.

37 *Oblitio sub accessiones, Languor, Vocisq; defectus.*

Et oblitio manifesta est: & monstrata frequenter est de extitibus esse. Languorē, id est ἀφρον, veluti dissolutionem & remissionem omnium corporis partium ipsum dicere par est, cum non aliter ac resolutis proiectae appareant. Quod quidē inter signa esse perniciose didicisti, ut de alijs quoque symptomatis omnibus, quae hoc libro recensuit. Quare hic interpretanda sunt ea tantum, quae obscura videntur: & quae demonstraui alias, solum ad memoriam reuocabo, non autem absolūtā tam tradam eorum doctrinam.

38 *Extrema Pedum & Manuum his frigidiora erant, & multo maximo circa accessiones: Quibus calor pedetentim nec probe redibat: Redibantq; ad mentem, & loquebantur.*

Varietatem symptomatum, quae morbi eius tempestatibus habebant, commemorat, quae sunt omnia praua.

39 *Detinebantur aut Comate perpetuo, non somolento: aut Vigiles erant cum laboribus.*

Nec hoc quidem obscurum ei est, qui ea habet in memoria, quae in libro de comate tradita sunt & in prioribus commentarijs. Cum enim vigilare agri apertis oculis non valent, sed conuiuent spe somni conciliandi, & vigilēs tamen manent, vocitamus illud, non somolentum coma. Quibus si quis adlit dolor manifeste vigilabunt magis ita affectu, adeo ut ne in phātaliam quidem tenuis somni deueniant. Si quidem istis, qui eo comate tenentur, vsu venit eiusmodi quiddam ut medij inter planē vigilēs intercedant & dormientes.

A.I. 4. 1. 7. 11. c. 40. 440

40 *Aluus his plerisq; Turbata erat: atq; Deiectiones crudas excernebant, & multas, & tenues.*

Vel hinc liquet, non attendere Hippocratem in dignoscendis ardētibus morbis specie deiectionum. Cruda itaq; dicit & tenuia, qui tum tenebant febre ardente, deiecisse: nec verbum fecit de meris biliosis, vel colliquationibus, quae quidam indicia esse febrium ardentium maxima existimant.

41 *Vrina Multa, tenues, Nihilq; decretorij quicquam, vel boni.*

Vbi de vrina agit, quae acciderunt his solet tradere, nec addere, bonum aut malum denunciant, D nos putās, quae in praefagijs didicimus in vniuersum de vitio vel bonitate vrinarum memoria tenere. Hic adiunxisse puto, quāquā eas praedixerat tenues esse, q illis adscripserit/multas. Nā memor docuisse se multitudinem vrinarum interim iudicium fieri, indicauit hoc loco quamuis multae essent, nihil tamē decretorij fuisse, neq; boni. Neq; enim quod purgaret corpus & instantia amoueret, videtur nunc mota natura multam vrinam: sed quemadmodum didicisti sudores & deiectiones interdum ut superfluitatis humorū in corpore malorum symptomata, excerni: interdum expurgante natura: ita nunc abundantis in corpore ferosi humoris sunt vrinæ symptomata. Ideoq; eis addidit nihil decretorij quicquam, vel boni/liquidem reddebantur, quia ob nimiam copiam eas vasa sustinere non poterant: vel q; mordacitate vehementi offenderentur, itaq; ad excernendum contendere. Huiusmodi etiam hac ipsa tempestate erant quae per ventrem excernebantur, ut est supra dictum: & verò etiam sudores illis erant consentanei.

† Additur in quibusdam contextibus Erippo cras haec verba. Is quidem qui perniciose habebat, haec accidebat. postea sequitur explanatio Galeni, qui perniciose.

42 *Nec verò Decretorij aliud in ita habentibus vllum apparebat: Neq; Sanguis rite proflexit: Neq; alius consuetus fiebat Abscessus decretorius. Moriebatur quisq; scilicet Erratic: Plerumque tamen circa indicia: Quidam longius producebantur, qui largius sudassent. †*

Qui perniciose habebant, haec ipsi accidebant, quae tibi hic collegit, nimirum symptomata eorum.

rum, qui febre ardente laborantes perniciose habebant. Quorum symptomatum quodq; a m audi E uisti ante frequenter, cur sit perniciosum.

43 *Similia & Phreniticis.*

Finita de ardentibus febribus oratione, transit ad ea, quæ phreniticis acciderunt. Itaq; & hic eius uerba attendamus.

44 *Sanè hi Nihil Sitiebant.*

De phreniticis agit. Fuisse eos dicit non sitibundos, non tam quò illis multa humiditas in ore vè triculi afflueret, q; q; quæ patiebantur non intelligerent, & facultatem haberent stomachi appetitricem, quæ extinguebatur.

45 *Nec Phreniticorum valde Insaniuit quisquam, quod usu venit alijs: Sed alia quapiam Cataphora segni grauius Peribant.*

* Papulos id est graniter, est i impressis, sed in antiquis legitur xapilaptes i. capite granati. Vide et primo proreth. c. 1. cl. 4 pag. 167. b. et c. 33. p. 168. a et libro de comate ca. 2. cl. 3. pag. 50.

Si non prædiceret nec phreniticorū valde insaniuit quisquam / sed simpliciter dixisset, presentes phreniticis cataphora segni perisse, non erat absurdum accipere, eos conuersione in lethargū facta, ita defunctos esse. Nunc cū sit prædictū / nec valde insaniuit quisquā / probabilius est perisse cum cataphora manentes phreniticos hoc est dementes: hoc enim discrimine solo, cum febre, phrenititū accipimus, nulla re alia distantem à mania i. insania, q; febre. Mentis siquidem vtraque noxa est: sed propriū insanientium est febre liberum esse, vt febricitare phreniticorum. Non est igitur mirum in corpore crudis collectis humoribus, vt excreta monstrarunt esse, comatosos illos simul & demētes euasisse: comatosos quidem ex multitudine & frigore succorum crudorum: Demētes, quòd putrescentes ac redinem pariebant & calorem.

46 *Erant præterea Alia Febres, De quibus iam Acturus sum.*

Reuocemus ad memoriam, q; postquam supra dixit / febrium ardentium, quæ uigebāt, hæc erat natura: vtq; hanc narrauit, & quæ illis acciderunt ordine omnia: & deinde rursus dixit / similia & phreniticis: postea iam disputatione de his peracta intulerit / erant præterea alia febres, de quibus iam acturus sum. Nam his uerbis febrium esse species, febrem ardentem, & phrenititū ostendit: Febrem ardentem, q; perpetuam habeat sitim cum perpetuo & multo ardore: Phrenititū uero, vt que sit assidua, vnaq; demētiam perpetuam habeat.

47 *Os multis Aphibis vitiatum ulcerosumq;, Fluxiones ad pudenda multa, Exulcerationes, Tubercula foris & intus secundum inguina.*

Et ante quidem de his sermonem habuit. Verum quia de vnoquoq; seorsum agit, posteaquam ad autumnum vsque generationem productam sacri ignis dixit, planè de ijs, quæ nūc post eum describuntur, omnibus idem ostendit. Hac ergo de causa eorundem iterum meminit.

48 *Lippitudines humida, longa, diuturna, laboriosaq;: Palpebrarum foris & intus Germina, quæ multorum perderent aciem, quæ uocant Ficos.*

Abundantis humoris superfluitas videtur duplicem habere speciem in crassitie & tenuitatis differentia, vt ferè in humidis & tranquillis tempestatibus fieri semper solet. Nam nisi peculiaribus vtens exercitationibus vtiles corpus, & totum lustres concitesq;, copiam acerbis crassorum humorum & tenuium: crassorum, propter socordiam: tenuium & aquosorū, q; vacuati non sint. Tenuitatis igitur eorum coniectura sunt, ea quæ per aluum excernuntur tenuia, similesq; vrinae: Crassitie, q; omne producit, & plurimis est assidens coma. His ergo merito, quibus ad oculos affluenta vergebat, humiditas lippitudines fecit ob tenuitatem, & palpebrarum germina causa crassitie. Nam quod ex humore in oculis manente humidū exiret, fecit lippitudines, hoc est cum fluxione humida & aquosa: Crassius uero partibus adhærescens affectis, tubercula excitauit, collum modo. Quod uero crassi humoris in profundo oculorum erat, dolores peperit.

49 *Expullulabant cum alijs in Vlcibus multa, tum in Pudendis.*

Quæ materia crassitudine in palpebris exercebant, non hic tantum, uerū in pudendis quoque extitisse ait, & si qua pars alia forte esset exulcerata: humorum crassitie, vt dictum est, eiusmodi efficiente excrementis, quas fungos vulgo uocant.

50 *Carbunculi Aestate multi, & Alia quæ Putredo uocantur.*

Atque q; commoraretur in corpore prauus humor, putredo incresebat: astate uero excipiente, neque ipsa Etelsas habente, multo magis euasit. Ideoq; calidi morbi plures, & prioribus maligniores uiguerunt. Ostendimus enim carbunculum ex calido quidem seruore, uerum crassa materia constitui.

Papule

51 A *Papula item Magna.*

Apertū est ab *αἰθέρι*, quod est *ἔξομα* id est erūpere, deriuatum esse *παῦλα* id est papulis, nomen, in ijs quæ sponte extuberant in cute. Hæc conitant superfluis scilicet humoribus. Atque qualitate etiam non iniuria subsequuntur, cum tenues humores exulcerationem potius, q; tumores creentat crassi in tumorem pellem attollant. Liquet autem, quæ nunc in cute spōte sunt genita, eiuſdem esse generis cum illis, quæ in palpebris & vlcibus prædixit excreſcere.

52 *Herpetes multis Magni.*

Magnos, aut q; multum occupatē loci, aut q; adiunctam malignam exulcerationem haberent appellauit: vtrunq; autem succedit dictio humorum vitio.

53 *Quæ ad ventrem attinebant, multis multa in cōmoda euenerunt. Primum Tenesmi multis cum dolore: plurimis uero Pueris, omnibusq; Impuberibus: Quorum plurimi Peribant, multi Licenterici erant.*

Tum humiditate ætatis, tum quia plus cibi fumentes pueri, nutrimenta sepe corrūpunt, merito tenesmi corripiebantur. Qui cum alioqui dolorificus est & molestus affectus: dolorificus, propter tensionem: molestus, q; assidue desiderū sit: Tum uero in hoc statu, quem plethoricū simul & prauis humoribus fuisse exundantem diximus, multi magis licenterici tenebatur. Nam debilitata facultate retentrice, fieri licenterias didicisti. Est porro consentaneū, licet extincta serè erat facultas vè tris nutritiua, vnde cibos prorsus ait paulo post eos fastidiuise, sic retentricem etiam fuisse lacram.

Al. g. f. 13. c. 5. c. 5. 102. f.

54 *Dysenterici, Neq; hi admodum Dolorose.*

Consentaneum erat inferri hoc prædictis quibusdam, qui non dolorose agrotarant. Sed nullus is est prædictus. Immo uero contra magis, & priores oēs, & qui ante licentericos dicti sunt tenesmo laborasse, dolorose agrotarunt. Quare est fortassis scriptura corrupta: quo modo in multis libris alia mendata multa, a primo librario cōmissa, manserunt. Nā rectius scriptum sit / hiq; admodum dolorose. Quidā uero dictū aiunt / neq; hi admodū dolorose / perinde ac / multi dysenterici nō fuerūt / uolente indicare Hippocrate ex hoc / dolorose / generationē morbi, non modum. Quidam q; dysentericis nullo dolore affectis adiunctum sit, ideo dicunt / neq; hi admodum dolorose / ab eo esse adiunctum: vt intelligamus licentericos necessario esse dolore vacuos.

55 C *Bilioſa, pingua, tenuia, aquosa: Atq; ipse morbus multis eo decubuit citra febrē, & in febre: Tormina cū doloribus, maligna itē resolutiones: Multorum, quæ in corpore inerant suppressaq;, erant, exitus: Quæ autem exibant, dolores non soluabant: Multiq; erant corporis Partes affectæ.*

Præsens sermo omne genus continet morbi, quatenus natura inter se homines, ætatibusq;, & vitio distant. Ergo cum alijs alius abundaret succus, altatu aeris hunc, vt demonstrauimus, auxit: tandem putredine excipiente, putrefactio pro humorū dīa collectorum variabat. Iam quia hæc in locum se cuiq; agrotatura imbecillimum conferebat, multis, quia satis multi hoies essent, contigit partibus ladi. Proinde erat probabile natura bilioſis, & ijs qui in ætatis erant flore, & sollicitis, ijsq; qui laboribus sese & administrationibus conficerent, hæc abundasse. Pingua colliquationis esse ipse signa docuit: Aquosa, tenuis & serose humiditatis. Porro multos dicit hoc morbo laborasse, hoc est, deiecit illa: etenim etiam citra febres hoc dicit quibusdam accidisse. At exitus, hoc est vacationes, illis ait contigisse multorum, quæ inerant in corpore, & suppressa erant: quod fortassis significat, cū etiam nū multa in corpore reuincerentur, tū multa exiisse, quo minus exeuntia dolores soluif se. Nam quomodo soluere illa, cum quæ supprimerentur essent etiam multa, possent?

56 D *Et Oblata ægre admittebant. Nam Purgationes multos offendebant: Quorum qui se habebāt, cito multum peribant: multis malum producebatur.*

Oblata potest dicere tum omnia in cōi remedia, tum priuatim cibū & potionem. Purgationes, quarum fecit mentionē, vtriusq; possunt annumerari. Nā nihil contulisse ita affectis remedia, etiam si ille nihil dixisset, in aperto est. Siquidē cum multi morerent, nullius erant vsus oibus illis auxilia.

57 *Vnoq; verbo, Qui longis morbis, uel acutis tenebantur, Ventris vitio omnes præcipue Mortui sunt. Cunctos nanque Venter sustulit.*

Et pestis quoq; illa longissima, quæ nostra ætate vulgata est, ex ijs quæ per aluum vacuatur, oēs prope peremit. Quæ euacuabatur, erat colliquatio: Quod quidem esse symptoma videtur in perpetuum febris, quam pestilentem priuatim uocitant, cum mortales uel citra pestem corripiat.

Al. l. 4. f. 1. c. 4. c. 434. d.

58 *Omnesq; in quos equidem tunc incidi, Cibum, quo enique detinerentur prædictorum morborū, Fastidiebant. Multi autem, maxime ijs, & qui ex his erant, & qui ex alijs, Perniciose se habebant.*

Etiam hoc symptoma oēs cepit, qui in peste diuturna, quæ modo uiguit, laborabant: quare factum

Tertia Classis

iii iij

Sum

Etum est, vt multi moreretur. Fortiores ergo, q vim sibi ipsi asseretes, cibū oblatū assumpserūt, oēs E A Ibidem. fere supstites fuerunt. Plurimi verò mori, q̄ comedere quicq̄ prius duxerunt: atq; hæc ipsa accidisse illis vñr, qui tñ agrotauerūt, maxime vitio v̄tris: etenim & huius est opus ciborum appetentia.

59 Erant hi Sitibundi, Illi non.

De ijs hoc loco, qui ob alui turbationem, vt ipse appellauit, citra febrem afficiebantur, sermonē habet: quod est ex his verbis clarum, quæ subdidit/ ex ijs, quos febres tenebant aliq; nemo circa potum intempestiuus erat/. Apertum est etiam ex illis, quæ supra diximus, cur non essent sitibūdī omnes, nec siti liberi. Crassitudo enim humorum, & tenuitas aquosa, erat acruata, frigida illa quidē sua sponte utraq; sed acquisititum à putredine calorē mutuans. Quare in quibus excelebat iā putredinosus calor, erant sitibundi: in quibus non dum, hi contra merito non sitiebant.

† in aliquibus cōtextibus Hipocratis hæc adduntur. sed licebat circa potū diacriminare, ut nolebant.

60 Ex ijs quos febres tenebant aliq; Nemo circa potum Intempestiuus erat. †

Posteaquam priori capite dixit de ijs, qui ex ventre laborarunt, q̄ partim sitibundi, partim non essent, hic nunc de agrotantibus simul cum febre ait, non magnopere vllum fuisse sitibūdum; neq; vt medicis non esset audiens. Quod hinc est factum, quoniam non perinde his tantum putredino- fæ saniei in ventrem, quantum prædictis, conflueret.

61 Vrina Multa erat. Neq; erat illa ex potu ingesto, sed illū excedebat, Multūq; et vitiosa erat urina red dita: neq; enim inerat crassitudo, uel concoctio, uel purgatio p̄ba. Nā Purgationes per Vescā cōmoda, bonū multis portendebat: Plurimis verò colliquationē, turbationē, dolores, diuturnitates, & nulla iudicia.

Quæ sunt dicta, clara omnia sunt, & memoriā, non interpretationem postulant. Ipse nanq; superioris sermone, quem ego exposui, non obscure ostendit, q̄ aliquando yrinę symptomatis ratione vacuentur, sicut sudores, vomitiones, & defectiones.

62 Comatosi erant in primis Phrenitici, & Qui febre ardente tenebantur, Tum etiam in Alijs morbis omnibus maximis, quod febrem adiunctam haberent.

Coma creauit materiæ crassitudo, & præter cæteros ijs, quibus erat affectum caput. Est autem phreniticis affectum per se, sed in ardentibus febribus per accidēs. Nam febris calor prauos humores, ad caput subuehit: abundabant autem tunc crudi & frigidi.

A. l. 3. l. 1. 4. c. 1. 200. f

63 Perpetuo Plerisq; vel grane Coma comes erat, vel Tenues atq; parui Somni.

Graue coma, à quo agre quis excitetur, accipiendum est: cuius contrarium est, quod tenues & paruos somnos habeat. Quorum accidit primum ijs, quibus crassitudo & copia exuperabat frigida materiæ: alteri, quibus putrefacta tenuitas.

64 Multa præterea Februm alia genera vulgabatur, Tertianarum, Quarantinarum, Nocturnarū, Continuarum, Longarum, Vagarum, Fastidiosarum, Inconstantiū.

Quia humores noxij erant diuersi, ideo cum alij morbi, tum plura iam inciderunt februm genera. Meminit autē intermittētium, quæ numero tres sunt, quotidianarū, tertianarum, quartanarū: Tertianarū quidem & quartanarū nominatim primū: quotidianarū verò dicendo, nocturnarum. Nam, earū ex quo duplex est differentia, quatenus hæc interdū accedunt, illę noctū, inde diuersa nomina inuenerunt. Hippocrates earū, quæ tum vigeant, mentionē fecit, quæ erant nocturnæ. Memoria itaq; repetamus et, q̄ cum & primo libro & secundo morborū vulgarū, tum multos separatim agros adduxerit, tum integras sit tēpestates persecutus, nusquā nec quintanam, nec septimanā scripsit, vel aliā febrem multorū dierum. Nec verò etiā in tertio libro vulgarium morborū, neque ante, neq; posthac ad finem vsq;. Vnde mihi in mentē venit, illa quæ primo libro vulgarū morborū tradita sunt, insarcta ab alio suspicari, vbi alias esse plurimū dierum q̄ sit quartana statuit. At in p̄di cta oratione intermittētium genus propria appellatione non nominauit, quemadmodū cōtinuarū, sed est tñ oēs eius species persecutus. Deinde cōmuni noie continuas indicauit, quarū febres ardentes prædixit, & phrenitidas. Postea longarū nomen & vagarum prodidit: vbi mihi memoris eius, quod est initio p̄positæ orationis dictū, ipsum omnia quæ collegit, febrū species appellare.

Omnes Hæc cū multa Turbatione erant cōiunctæ. V entres enim plerisq; turbati, Horrores, Sudores nō decretorij: & Vrina ea, quas supra descripsimus. Hæc erant illorū plerisq; Longa. Nam qui ipsi Abscessus fiebant, nō indicabāt, vt in alijs. Omnia quidem omnibus difficulter iudicabantur, vel omnino non iudicabantur, vel producebantur, his verò multo maxime. Tamen horū pauci circa octogesimali diē indicabātur. Maximam partem temere reliquerunt. Horū pauci moriebantur ex Aqua inter cutem, qua non decumbabant. Multos etiam in alijs morbis Tumores exercitabant, præ cæteris verò tabidos.

Prædictas dicit omnes febres adiunctam habuisse multam turbationem: mox ipse, quæ esset turbatio, exponit: describitq; earum symptomata. Reliqua, nisi priora exciderint, clara sunt.

Maxima

66 A Maxima erat & grauisima Tabes, hæc q; plurimos peremit. Nā cum multi Hyeme cepissent, magna ex parte decubuerūt: partim recti esse sustinuerunt. Verū ante Ver, qui decubuerāt, ferè perierunt. Reliquorū Tusses neminem reliquerunt, remissiores tantū Aestate fuerunt. At sub Autūnum oēs decubuerūt, atq; multi obierunt: quorum agrotabant plurimi diu. Cæperūt igitur horū plurimis subito ex his esse deteriores, tñ Horrores crebri, sepe Febres continuæ, acutæ: Sudores intēpestiui, frigidi, multi ppe iuo. Multū verò erat frigus, & uix eis calor reuocari poterat. V entres uarijs modis subliterūt, rursusq; statim hu mectabātur. † Que Pulmonē infestabat, per alui oia reddebatur. Copia Vrinarū nō bonarū, colliquationes mala. Multæ Tusses tenuerunt perpetuo, & multa excrecantes coctæ & liquida, minus tamen cum labore: quæ etiā quando essent difficiliores, rursus lenius omnibus purgabatur, quæ pulmōni incōmodabāt. Fauces non admodū mordaces, neq; sanguines quicquā molestabant. Lenta uerò & alba et liquida, spumosaq; multa à capite ueniebant. At multo maximū hos & alios comitabatur malū, Fastidium ciborum, ut supra diximus: nam ne potum quidem libenter cum cibo sumebant, sed valde citra sitim degebant.

* ὑπερποντα.

† Additur in antiquissimis exempl. mōbus ἄελ δὲ τὴν τε λευτὴν πᾶσι βλάσας ναθὺ γραίνεθῆναι. Sub mortem: ac oibus molester humectabantur.

† Βόρεια γεινοδία. 3^a Aph. 10. 2. 2. ord. 20. h. 3^a Aph. 5. 2. 2. ord. 20. c.

1. Epid. cō. 2. 1. 60. 3^a. 113. c.

Dixi etiam supra, repleto in calida & humida ventisq; vacua tempestate capite, ex destillatione in pulmōne descendēte tabidā affectionē constituisse: cuius etiam per stomachū portio in ventrē delata eum turbauit. Quæ deinde dixit de tabidis, et si ijs, qui prædictorū meminerunt, clara sunt, faciā tñ vt quæ videbunt referenda, hæc declarē. Primū hoc inter ea est, incunte vere plerisq; tabidos obijisse, ex aeris immutatione. Dixit enim extremam fuisse hyemē asperā, & circa æquinoctiū iam † Aglone spirāte ninxisse: q̄ tabidis mutationes infestissimę sunt. Atq; ob id autūnus etiā pniciosus est: vnde in Aphorismis † eū ipse dixit tabescentibus aduersarium esse. Et aliq; quidē Aquilo partibus thoracis officit vniuersis. Quare in Aphorismis ait † Tussis, fauces, laterū dolores & pectoris exillere, flante Aquilone: multo verò magis quibus iam sunt hæc vitiosa, & caput repletū destillatio nē transmittit. Vnde aestate tussis dicit remissioris fuisse, hoc est immunitas & moderatior. Nam fuit, vt ipse scripsit, serena ætas & calida, vt è diuerso principū insequētis autūni tabidis inimicissimū. Dixit enim: † Sub Arturū rursus flante Borea multum pluuit. Quod autē longo spatio producere non solū tabes, sed & alij morbi, in causa crassities fuit materiæ: nihil habentis sua sponte acridinis & caloris, sed tempore à putredine mutantis. Planissimū hoc fecit hisce verbis: fauces nō pinde mordaces, neq; sanguines quicquā molestabant: lenta uerò, & alba, & liquida, spumosaq; multa à capite ueniebant. Quod reliquum est huius capitū, omne memori superiorum clarum est.

67 C Grauitas corporis, Comatosi.

Sape est dictum emoriente sustentatrice & motrice corporum facultate, quæ pridem ab ea vt leuia ferebantur & mouebantur, graui uideri.

68 Quibus ferè omnibus Oedemata fiebant, quæ in Aquam inter cutem eruperunt.

Non mirum, si p̄p̄ abundantiam incōcoctorum humorū ad hunc affectum quidam deuenērūt.

69 Horrebant, & Sub mortem Delirabant.

Cum prauitas humorum ex putredine patta increfceret, horrore corripiebantur & delirio progressu temporis, in quo etiam moriebantur.

70 Genus erat Tabidorum, glabrum, subalbum, pituitosum, subrubicundum, caesium, leucophlegmaticæ, ac quibus scapula in morem alarum prominerebant, mulieresq; itidem Melancholicum genus & Subsangui neum. Febres Ardentes hos & Phrenitidas & Dysentericæ tentabant: Tenesmi tuentes Pituitosos exercitabant: Diuturna alui Profluvia, & acria excrementa pinguiasq; Biliosos.

D Corporis formas eorum, qui tabificis morbis corripiebantur, narrat. Glabrum igitur græce λεῖον, quod est depile, indicat iusto frigidius temperamentum. Nec hoc ad pueros refertur, semper sunt enim hi propter ætatem calidi: sed ad adultos, vt in commentarijs de temperamentis declarauimus. Itidem albus color: vbi quidem miror, quid præpositionem/sub/addiderit/subalbum/dicens. Nam in rubicundo recte sanè dictum est subrubicundum. Didicisti nanq; rubentem colorē calidū denotare temperamentum: subrubrum non perinde ac album frigidum, nō tamen etiam calidum. Qui uerò alba pituita affluunt (quos Græci λευκοφλεγματίας appellant) si quam habemus traditorum in libris de temperamentis memoriā, citra contouersiam sunt frigidū temperamenti. Est his molle corpus & tumidius quodam modo, propemodum vt aqua affectis inter cutem, quā Leucophlegmaticam appellant. Itaq; omnes hi sunt planè frigidū temperamenti: pituitosū uerò vt audi uisti, temperamenti malorum plenū humorum. Præterea de cælijs, semelq; de oculorum coloribus, in commentarijs de temperamentis didicisti non esse existimādum pro certo ex tali signo de totius temperatura corporis, nisi solorum oculorum, sed neq; horum quidem euidenter in prædictis. Nā primum oculos, qui χαρποὶ hoc est cælij vocantur, qui sint, considerandum, reuocandumq; ad memoriam, Poeta quæ scripsit, vbi ait,

Ἄριστοι, ἀγριότεροί τε σῦες, χαρποί τε λέοντες. id est vrsiq; agrestioresq; sues, charopiq; leones.

Tertia Classis.

ttt iij

Deinde

Deinde ubi videris multos leones, ita memoria color oculorum mandandus est, ut valeas, cum in E hominibus conspiciatur, facile agnoscere: cumque videantur illi tales esse, temperamentum quoque quod ad oculos attinet, calidum & siccum dices. At huic non parum, multa in presentis oratione repugnant. Primum enim cum frigidiore temperamento calium collocauit. Postea picrocholos i. biliosos appellavit, quali ab his dissidentes, cum aperte sint hi temperamento calido & sicco. Immo vero ipsi morbi, quos descripsit a corporis formis, significant primo loco relatos esse omnes frigidiore, rubicundos calidiores, biliosos abunde calidos. Nam haec tempestas in corpore videtur humores acervasse, & replese caput, idque omnibus morbis commune fuisse, sed fuisse suo quemque morbo alium alio correptum, pro sua cuiusque natura: Alui profluvijs, acris prodeiectionibus pinguibuscque, biliosos. Nam ipse in praesagijs dixit, pinguitudines innatantes similes araneorum telis reprehendendas esse, indicant enim colliquationem. Quare bilioli merito in febres colliquationis inciderunt, offendebanturque alui deiectionibus. Rubicundi vero, & ad melancholiam appositum, & crasso sanguine calidoque praediti, non iniuria phrenitide sunt & febre ardente correpti, & etiam cruentis dysenterijs ut par erat maxime. Duplices enim eas scimus esse, Intestinis exulceratione erosas, alteram differentiam: Alteram, cum copiosus sanguis per venas, quae ad intestina pertinent, euacuatur. Quae autem essent naturae vel calidiores tantum, vel frigidiore simul & humidiores, has par erat, ut & quae nec facile febribus cedebant, nec biliolis affectibus, in solas incidisse capitibus distillationes, ideoque intabuisse. Quia vero scripsit Hippocrates genus tabidorum erat glabrum, subalbum, pituitosum, subrubundum, & sermoni etiam caesios inseruit, dignum mihi hoc quaestione visum est. Consentaneum erat non caesios, sed glaucos potius dicere, quod hi frigidi, illi humidi, alij pariter frigidi & humidi temperamenti esse videantur: quorum nihil cum praesente disputatione pugnat. Comparemus iam cum his infantes, Scythas, Gallos, & Germanos, qui plantae temperamento sunt humidior, frigidiore vero non citra controuersiam. Mihi igitur visum est operae precium, ut de colore oculorum caesiorum haberetur quaestio. Interpretes libri huius Empirici quidem, vnaque cum his Lycus, ut alia multa, sic hoc missa causae inquisitione praeterreunt: Hippocratici vero quidam temperamenti esse calidi signum caesium, quidam sicci dicunt. Sunt qui neutrum iam addant. Sabinus quidem hoc demum satis habuit dicere: Caesium vero, quae est valde siccum, opportunum est tabi, neque causam, cui id scripsit, adducit: neque alia quibus hoc est adiunctum, esse omnia frigidiore temperamenti & humidioris signa. Num ergo pro glauco Hippocrates caesium falsis vocabulo scripsit? nam quid dicas aliud? Sed hoc in communi sit considerare propositum. Ad reliquam iam orationis partem accedamus. Nam in morbis tabificis vna cum praedictis etiam *πτερυγιδες*, id est quibus scapulae in modum alarum prominent, commemoravit: qui non propter temperamentum, sed propter vitiosam thoracis figuram, obnoxij tabi sunt. Probabile tamen est eius figuram nativum calorem sequi. In fine, ubi de tabidis tractat, quando Hippocrates adiecit & mulieres/animaduertendum est, utrum hoc modo dixerit, quali dicas, mulieres perinde ac viros tabe fuisse correptas, quae erat eorundem generum: an, licet his notis carerent, frequentes tamen dicat in hunc affectum mulieres incidisse, cum humidiores sint & frigidiore, ut qui affectus quosdam viros ex suo cuiusque temperamento tentavit, ille idem per multas mulieres ex communi. Equidem utrunque cetero consentaneum esse. Nam est verisimile frequentiores viris mulieres, propter temperamentum suum commune, tabe captas esse: ac praeter illas, quae eius erant generis, cuius recensuit viros. Quia vero subdidit melancholicum genus & sub sanguineum, febribus ardentibus praecipue fuisse & phrenitide affectum, ad memoriam, quae didicimus, reuocemus, Quibus multus sanguis & calidus generatur, prompte in melancholicorum humorum hos vitium deuenire. Quare accipe non hos, qui atram iam multam bilem acervauerunt, sed qui ad generandam eam essent appositum: qui sane, ut calidis arriperentur morbis, quod natura essent calidior, merito factum est. Posteaquam autem supra dixit pituitosos esse tabificis captos morbis, nunc addita his aetate dicit/ tenesmi iuvenes pituitosos exercitabant: nempe quod non tantum naturale temperamentum esset ad committendum tenesimum primum, sed aetas quoque calida esset: ut ex acris & putredinosa pituita tenesimum intelligamus ortum. Siquidem meatum ad ieiunum intestinum ea pituita exulcerans, ad excretionem assiduam aegros irritavit. Tensiones autem & desidendi cupiditatem tenesimo laborantes vehementiorem habent, quam dysenterici, propterea quod aegre pituita excerni potest: corporibus enim praerassitate & viscositate inharesevit, non ut flaba bilis, statim permeat. De naturis autem biliolis antea dicebam, merito illis acres deiectiones esse propter pallidam, flauam, & amarum, quam vocant, bilem: pingues vero propter colliquationem: quibus deiectionibus ob collectorum copiam vitiosorum humorum longa successisse profluua ventris.

in Plog. cō. 2. t. 35. 4. 201. c

† Siquidem, dicitur ad rectum intestinum pertransiit res ea pituita, laesione ulcero sum partu efficiens, ad excretionem etc.

† Omnibus, quos supra descripsimus, ver erat infestissimum, plurimosque sustulit: aestas commodissima, paucissimi que perire. Autumnusque et sub vergiliis Multi interierunt *Τεταρταίοι*.
 Vitioso humore, qui collectus erat, in corporis profunditate recluso ab aeris frigore, quo extrema hyeme & ineunte vere erat infestus, haud iniuria maxime quidem tabidis, ut ante dixit,

A. l. 4. tit. 2. c. 61. 49. c

Axit, & vero etiam alijs vere contigit perire: aestate, quae serena erat & sicca, oēs releuari iterumque aere sub Arcturum in humidum veniente, merito multi toto autumnus usque ad occasum Vergiliarum in fine praesentis status *τεταρταίοι* i. quartani perierunt. Quaedam exemplaria adscriptum habent *τεταρτη* i. quarto: alia *τεταρταίοι* i. quartani: & quae his sunt vetustiora, literam Δ quae alijs literis est *μα*. Sunt quibus nihil est oīno adscriptum. Qui itaque cum scribunt *τεταρτη*, hoc est quarto, quare dativo casu esse id dictum iudicent, hoc modo interpretantur/multi die quarto perierunt: Qui sine i, esse id additum: similem esse hunc ante expositis in primo libro Vlgarum morborum volunt, & quartum esse statum, commemoratis scilicet cum eo tribus illius libri statibus. At quibus in exemplaribus pro quarto, Δ tantum est adscriptum, idem significatur ac quarto: quod quidem non aliter, atque nota a Pamphilo Mnemone scriptae, symbolice videtur positum esse: atque hanc veteres vnam lectionem agnoscunt. Quidam qui haec deflectere studebant, commutata scriptura fecerunt *τεταρταίοι*, hoc est quartani: atque hanc esse totam orationem statuerunt/Autumno rursus & sub vergiliis multi quartani interierunt. Itaque tantum legit in suis exemplaribus Capito: cui tamen esse videtur mendacium, siue de agrotantibus, siue de febribus accipias. Nam de egrotantibus quidem profusum est absurdum: neque enim probabile est praesentem humoris statum adeo esse secutos acutos morbos, ut quarto die perimerent agros: De febribus vero verisimile erat, tum quoniam deustum diuturnitate crassam materiam probabile erat in melancholicum transisse excrementum: tum quod anni erat tempus Autumnus. At febribus tamen vigentibus quartani, non perisissent multi: securam etenim scimus esse per se hanc febrem, ut de ea Hippocrates dixit.

† οὐ γὰρ ἐξ ἑσθῆς ἢ ἐπὶ τῆ προκειμένη διαθήσει τοῦ χυμῶδους τῶν δεινῶν γένεσθαι τὰς νόσους.

De ijs Quae ad Exitum Libri sunt Adscripta.

A pestilente tempestate sedecim narrat agros ad finem usque libri. Inde sunt adscripta quaedam, de quibus videtur recte Dioscorides statueret, qui vult ea statim tempestate subtexta: huncque illi libri locum in sua editione attribuit. Itaque ea hic nos exponemus, si prius hoc tamen dixerimus, quod videtur mihi haec quoque alius adscripsisse, non ipse scripsisse Hippocrates: Verum illa mihi aestas videtur huius ratione profuisse. Nam aestuos morbos hyems succedens soluit: hyemales aestas insequens transmutat. Quamquam ista per se aestas haud stabilis fuit: sed subito calida, austrina, & a ventis silens evasit: profuit tamen ad aliam tempestatem transmutata. Enimvero reuocemus ad memoriam, quae de aestate in narranda tempestate scripsit in haec verba: Aestas serena erat & calida, magni erant aestus: Estiae parui dispersim spirauerunt. Quare par erat moderatiore aestate morbos esse, ex humorum, ut est dictum, ortos exuperantia, qui ineunte vere potissimum prodierunt. Quia illud frigidum humores in altum corporis repulerat: iam aestas, quae illud squalida & calida excepit, simul & ad cutem malum traxit humorem, & digestis eius portionem non paucam. Quo tempore si Estiae spirassent, morborum humani corporis statum omnem abiterissent. Quia vero eius supererat pars, moxque sub Arcturum stante Borea multum pluebat, humores qui nimis per cutem manabant, rursus impediti sunt, & in profundum corpus impulsis. Hinc de integro agrotare, multique mori coeperunt. Hac ergo de causa agrotantibus id tempus, aestas non nihil profuit: non quia morbos, qui hyeme coeperunt, cessare sit probabile estate. Tamen si ita se habeat res, ut qui hyeme emerferint, aestate profligentur: & quos produxit aestas, hyeme aestui siquidem & hyemales morbi intelligendi sunt, qui aestate, quae in natura sua constat, & hyeme, praeter ceteris existunt. Ita. n. in Aphorismis Hippocrates dixit: At morbi omnibus oēs temporibus anni & existunt & exacerbantur. Sunt tamen, qui certis anni temporibus praecipue emergant exacerbenturque. Sub hac, quae vere regnant aegritudines, quae aestate, & autumnus, hyemeque, recensuit: nimirum ubi nihil in aeris temperamento innovetur. Nam si vere eodem die modo calor, modo algor intendat, morbos aut autumnales impendere. Neque, n. temporum anni nomina, ceterum temperamenta, certas morborum formas committunt, quae ubi variant, non possunt non vna secum morbos commutare. Iam vero proposita oratio morbos vult, qui hyeme extiterunt, aestate repellunt, vel si vitio sit aestas temperamento: cuiusmodi cum aliquando in Cranone fuisset, carbunculos statim excitavit. Qualis si in praesenti esset, plurimos malorum succorum & putrescentium abundantia augeta & iam putrefacta peremisset. Quamobrem mendacium esse apparet, & praeter Hippocratis mentem, hyemales morbos profusum aestate discutit: cum qui hoc praeposuit, nesciverit quos nam morbos ducat Hippocrates singulis anni temporibus esse proprios. Nec vero etiam est necesse quae post haec deinceps ab ipso scripta sunt, hoc loco referre, cum alibi ab ipso in vniuersum tradita sint. Quare illa omnino praeteribo. Plana namque sunt omnia, & in libris, quos ante hac enarraui, abunde de his disputati.

Infra. t. 22. 151. h

1. Aph. 19. Ex. ord. 23. h

De Aegris Post Tempestatem.

Sedecim post tempestatem agros descripsit Hippocrates, qui, ut quidam censent, in ea laborauerunt: quando ipse, ubi finem facit de ijs, quae tum acciderant, narrandi, sic dixit/omnibus τοῖς ὑπογεγραμμένοις ver erat infestissimum. Potest tamen de supra descriptis dictum esse verbum hoc ὑπογεγραμμένοι: qui usus apud multos est. Nam sedecim hos aegros aliquid tenebat morborum genus, ac commemoratos ab eo in tempestate pestilenti. Verum quae de his aegris prodidit, non suffam iam requirunt interpretationem, si memoria, quae ante exposuimus teneas. Nam omnium prope symptomatum & signorum, quorum Hippocrates meminit in aegris, de quibus verba fient

fient, reliquum, quod non sit ante dictum, est nullum. Itaque summam percurreremus ea quae in his E sunt scripta: sicubi quid se offerat, quod antea non habuimus, illud solum elaboraturi.

AGROTVS I

72 In Thaso Parium quendam, qui supra Dianae Aedem decumbebat, Febris corripuit acuta, primo continua & ardens, in principio sitibundus erat, & comatosus, rursusque in somno, inter initia veteri turbatus, vrinae albae. Die Sexto erat oleosa vrina, deiectiones biliosae pingues: delirauit. Septimo vero exacerbata fuerunt, nihil dormiuit, ceterum similes erant vrinae, & mens turbata, ab alioque biliosa pinguique reddidit. Inde die Octauo parum ex naribus stillauit, vomuit virulenta pauca, parum dormiuit. Nono nihil est mutatum. Decimo cuncta fuerunt remissiora. Undecimo sudauit, at non toto corpore: circumfraxit, statimque recaluit. Duodecimo Febris acuta: deiectiones biliosae, tenues, multae: vrina suspensione habebat, delirauit. Septimodecimo grauius laborauit: neque enim vel somni, vel febris producebatur. Vigesimo vindi que sudauit, in somno, deiectiones biliosae, a cibo abhorrebat, comatosus erat. Quarto & Vigesimo Recidua. Trigesimo quarto febre fuit liber, alius non substitit, atque calor rediit. Quadragesimo febre liber, alius spatio paruo non substitit, a cibo abhorrebat: rursusque aliquantulum febricitauit, idque semper erratico modo a febre liber, modo non liber: nam siquado intermitteret: essetque leuior, rursus statim repetebat: ferculis etiam multis vitiosisque utebatur. Circa reciduas somni mali, delirauit: vrinaeque tunc reddidit crassas illas quidem, ceterum turbatas & malas: alius astricta, rursusque laxata: febricula continua: deiectiones multae, tenues. Centesimo Vigesimo die Obijt. Erat huic Aluus continenter ab initio ad finem usque lubrica, excreuitque biliosa, humida multa: cum subsisteret, feruidas, & inconcoctas: Vrinae perpetuo male: comatosus plurimum erat, cum doloribus in somno erat, & a cibo abhorrebat. Continenter Ardens febre laborabat.

A. l. r. l. d. j. s. u. a. c. d. j. ut

Al. n. somni aderat & febris inter debeat. et ita oino legendu e. vide etiā libro de comate. ca. 2. pag. 49. e. B. * d. y. p. o. s. i. in somno. sed legendu uide- tur d. p. o. s. i. a febre liber, cu mox dicat, quarto et Vigesimo recidua.

C. Al. alius non multo tempore substitit. D. a cibo continenter abhorrebat. Febris ardens.

Prog. c. b. 2. t. 35. 4. 201. c. * Al. damnan dat.

Al. e. p. e. r. n. y. k. a. t. a. u. t. o. n. e. l. a. i. o. p. a. r. a. p. l. h. i. s. t. a. i. d. e. s. t. si quidē ex eo opinione essent oleo similes.

Curiose & hoc in loco rursus interpretū quidā aiunt, agrī patriā nō esse temere adiectā. Etenim dictū esse ab Asclepiade, Parios maximū consequi a sanguinis missione emolumentum. Absurdū verō sit, qn̄ nihil hic de sanguinis missione dixit Hippocrates, ideo agro putare patriā adscriptum esse nomen. Multo iam faciunt absurdus hī interpretes, qui nunquā inuestigauerunt, cur in tanto numero agrorum semel Hippocrates sanguinis missione meminerit, quod nos sumus cōmentati. Quare istis repudiatis, quae iuuenū interest audiuisse, hāc referemus. Verbi gratia, quod de vrina scripsit oleosa in praesente agro sexto die. Nā quidam pinguem vrinam ita censuit ab eo dictam esse, quae liquefcente pinguitudine per morbū feruidum & adurentem sit. Non nulli colore & crassamento olei similes. Equidem talem saepe vrinā nullo agrī detrimento reddita conspexi, immo verō interim plane ē contrariū, ex morbi concoctione. Haud tñ est ita visa prorsus, vt oleum, pinguis vrina. Nam ea, quam modo narraui, vrina oleum & colore & crassamento representans, minime pinguis videtur. Et ipse autem in praesagijs Hippocrates dicit, Pinguitudines telis araneorum similes innatantes esse considerandas, nam colliuationis sunt signa. Nos verō pinguitudines fluitantes vidimus frequenter, verum nunquā excretam talem prorsus vrinam, neque in medio pinguis penderet, quo minus subsidere: nam ita est cōparatum natura, omne pingue vt reliquis humoribus inuehatur. Ac ne in Praesagijs quidē Hippocrates verbum de his vrinis fecit, quamuis omnia sit, quae in acutos morbos cadunt, sedulo & aperte persecutus. Iam ēt die eodem sexto agrū dicit, de quo hoc loco agimus, biliosa atque pinguis deiectione: quae videntur aperte liquant pinguedinem febris esse consequentia. Atque videbitur ijs, qui pinguem putant esse vrinam oleosam, suffragari. Potest autem ad contrarium etiam referri. Nā omnino Hippocrates vrinas pingues diceret, si quidem hae quoque oleo similes sunt. Iam cum diuersa in vrinis & excrementis nomina vsurpauerit, inuuit videbitur. suam vtriusque significationem illum tribuisse. Mihi ergo probabilius videtur, vrinas olei referentes colorem & crassitatem, hic oleosas dici. Explanationem verō vtroque modo faciā. Etenim si pinguitudinem quandam habuissent vrinae, quemadmodum & deiectiones, sint illae censendae quidem prauae, at non omnino exitiales tamen: quod non perinde sit carnem colliquefcere ac adipem. Nam calor est feruentissimus, qui carnem fundit: moderator, qui pinguedinem: nempe & colliuationes quae per ventrem excernuntur, putant omnes medici, a pinguis deiectionibus distare. In peste quidem longissima nostrae aetatis, colliuationes cuncti prope excreuerunt, quidam merfulas, quidam moderatius, omnes certe putidas. Verum enimvero ex excretionibus lethales sunt, nec tempus perferunt. Parius autem hic viginti dies ultra centum aegrotauit, idque cum malam haberet rationem victus. Nam ipse de eo Hippocrates scripsit, & ferculis etiam multis vitiosisque utebatur: quo est factum, vt pinguem vrinam redderet die sexto & proximis. Non erat ergo eum cito mori necesse. Quod si non fuit pinguis vrina, sed olei colore & crassitie assimilis, vt ab vrina omnino erat ēt probabilius hoīem non moriturum. Sed quod in eiusmodi obseruati vrinis, rē multo vitiosissimā, iam pferā. Nā vt non est ipsum oleū exquisitē vnus neque coloris, neque crassitudinis, sic nec oleosa vrina: pallida quidem omnino existens, sed aut plus aut minus. Quicquid igitur ipsius ad cadidiorē rē rēdit colore, exoluto colore pallido, humorum denotat cruditatem: quod verō vehementer pallidum est, vt ad flauum accedat, biliosum calorem. Periculum igitur his vrinis non ob malignitatem subest, sed ob vim febris. Eorum aliqui, si reliqua sunt cūctā salubria, breui iudicantur. Nihil habet ergo admirationis, si in talibus vrinis quis longo tempore morbum traxerit, vtro modo oleosae accipias.

A. l. r. l. d. j. s. u. a. c. d. j. ut

Accipias. Non enim sunt illae quidē salubres vrinae, non tamen magnopere perniciose. Porro ex ijs quae in exitu scripsit historia, prauitas humorū quaedam tenebat Parium biliosa, & ventris iccinoris quae exinguebatur facultas. Nā vbi finem imponit his narrandis, quae illi acciderunt, scripsit, perpetuo vsque ab initio turbatam aluum fuisse, deiectionibus biliosis & humidis: Interim etiam suppressam fuisse feruentibus inconcoctis deiectionibus. Hinc tibi humorum, qui morbū induxerunt, liquet vitium. Idem ex eo quod toto ferē morbo comatosus fuit & in somno. Iam quod exinguebatur naturalis facultas eius signum proprium est ipsa, quae in morbo euēnit, inappetentia. Neque enim latet, Hippocratem ἀποσιτιστος more antiquorum Graecorum eos, qui appetentia carent, appellare. Atqui videtur imbecilla fuisse natura, quae iudicium saepe moliretur, nihil tamen proficeret, sed morbo esset inferior: huc accessit malus hominis victus, qui quidem non leue affert ad exitum momentum. At verō dierum decretoriorum ratio exacte & hic obseruata videtur. Omnes enim decretorij mortis & reciduae in hosce dies agro inciderunt. Etenim undecimi meminit, & quatuordecimi, a quo decimi & septimi, postea vigesimi, & vigesimiquarti, & trigesimiquarti, atque quadragesimi, postremi omnium centesimiquingentesimi, quo defunctum esse hominem ait. Quod verō dixi ante, non praeteribo hic. Si quis errores interpretum huius libri refutet, in crimen incidet loquacitatis. Itaque vt illic quaedam B sum exempli gratia referre compellus, ita hoc loco faciā. Sabinus ergo quid de agrī patria attulit, supra indicauit: Quae verō de oleosa ille vrina, hoc loco commemorabo: non parum enim refert huius scie rei consideratio. Itaque de ea in haec verba scribit: Oleosum igitur sunt qui bilem dicant esse, verū non est bilis, quandoquidem nō ita esset perniciosum: nam bilis frequenter exit, neque offendit quicquam, Alij neruorum, ossium, & cartilaginum dicunt liquationem esse, huius enim coloris omnia haec esse. Sed falluntur iij, qui colorem oleosum ossibus ferunt & cartilaginibus neruisque esse similem: neque enim tanta fuisset vitae protractio solidis partibus marcescentibus. Vigesimo enim die supra centesimum vita excessit, & neque perijt quisquam: tali vrina reddita. An verō propterea potius hic est eger descriptus, vt ideo ostendat, oleosa reddita vrina nullam esse mortis expectationem, sed aliquandiu sustinere potuisse acuitatem, deinde mortuum esse, itaque salutis spem fuisse nullam superata morbi acuitate: Hic praedictis Sabinus mox adiungit: Quid est ergo oleosum? Vt oleum ignem externum alit, ita nostrae naturae, quae assimilis est igni, alimentum est coctorum ciborum adeps. Proinde oleosa vrina nutrimentum est naturae: offenditque naturam cibum non sentire, ideoque iam interijisse, quia non nutritur natura. Longus verō hic morbus iure erat, quod pars tantum detraheretur, non vnuersum naturae alimentum. Haec verba sunt Sabini, cuius est sententia: Quemadmodum externus hic ignis oleo nutritur, sic insitum nobis calidum: itaque aliquando oleum est ijs ex vsu, qui corpus recuperare volunt. Ad haec, vt colore & crassitie sit similis oleosa vrina oleo, non pinguitudine tamen, vel olfactu, vel gustu. Quare mixtis sanē hos, qui cum aliena male reprehendant, sua placita nullo iudicio literis produunt.

AGROTVS II

73 Mulier quaedam, quae apud Frigidam aquam in Thaso aegrotabat, postquam Filiam peperisset, nec esset purgata, Tertio a partu die Febre correpta est Acuta, horrida. Multo tamē ante partū febriculosa decubuerat, cibūque fastidierat. Vt riguisset, febres fuerunt continuae, acutae, horridae. Die octauo, Proximisque diebus multū delirauit, redijtque statim ad mentē, alius turbata multis tenuibus & aquosa bile mistis: non sitiebat. Undecimo mentis erat cōpos, sed erat comatosa: vrinae multae, tenues, & nigrae: in somno erat. Vigesimo aliquantulum circumfraxit, statimque recaluit, non nihil delirabat in somno erat, alius cadē erat: vrinae aquosae, & multae, male. Vigesimo septimo febre vacabat, substitit alius: non multo post dextra coxendix grauius diu doluit: febris rursus comitabatur, & vrinae aquosae. Quadragesimo coxendicis dolor remissus fuit: tusses verō assidue, humidae, multae: alius est repressa, cibū fastidiebat, in vrinis nihil est innotuit: at febres verō oīno nō intermittebat, erratico, nunc accedebat, nunc non. Sexagesimo tusses sine signis euannuerunt: neque vlla enim sputorū erat cōcoctio, nec alius consuetus abscessus: dextra maxilla detracta est, comatosa, iterū delirauit, statimque respuit, sed ad cibos auerso animo se habuit, maxilla ad locū suū redijt: alius biliosa, pauca reddidit: acutus febricitauit, inhorruit: sequentibusque diebus obtutuuit, redijtque ad mentē, & est locuta. Octogesimo Obijt. Vrinae huius perpetuo nigrae erant, tenuesque, & aquosae: Coma quoque consuebat: Cibum non sumebat: Animo erat deiectione, in somno, iracunda, implacida, animo melancholico.

* Letros. sed in aliquibus d. p. o. s. i. cibum fastidiebat.

Annotandum puto, quod factum sit, vt nihil de hoc apud frigidam aquam Sabinus dixerit: cum ille dicere posset, hac de re mulierculam refrigeratam in valetudinem incurrisse. Nam hoc multo erat probabilius ijs, quae in Parium sunt dicta, & in eum qui in horo decumbebat, & qui prope aedem Dianae, eumque qui propter nouum murum habitabat. Itaque videtur suppressa a partu purgatione incidisse mulier in morbum: quippe menstruum suppressio offendit, tamē non perinde, vt si a partu suppressantur, officit: quod non abundantiam modo, sed insignem etiam humorum pariat prauitatem. Nam meliorem sanguinem ad se foetus nutrimenti causa alliciens, relinquensque deteriorum, causa est vt praegnantis prauis humoribus impleant, quos a partu euacuat natura. Quod cum maiores animaduertissent, λογίωιν λένωσιν id est puerperarum a partu vacuationem, excretionem

tionem sanguinis vocitauerunt. Est verò etiã mensrua vacuatio, nò solũ vacuatio, sed & purgatio: E
 verũ non est æquabilis tamen multitudo vitiosorum humorum, neq; pari spatio mēstruis circuiti-
 bus congeritur, quanta dum partum gerit. In vniuersum verò melancholicus apparet sanguis, quẽ
 à puerperio euacuant. Proinde etiã conspiciuntur vrinæ omnibus infectæ esse, vt li fuligo quæpiã
 in eas incidisset. Quod vtiq; Hippocrates & de hac scripsit muliere: vndecimo die, dicens, vrinæ
 multæ, tenues, nigrae. Equidem quandã noui, quæ talibus vrinis magna copia euacuatis auxilium
 percepit. Alias non est huic talis euacuata, nã in aquosas cõuersæ sunt ei vrinæ multæ, tenues, nigre.
 Quare in vigesimi diei scriptum est narratione/vrinæ aquosæ, multæ, malæ: postea quadragesimo
 die/in vrinis nihil est innouatũ. Quin nec aliã est illa vacuationem consecuta, nec abscessum. Itaq;
 postquã diu laborasset, octogesimo die obiit. Nã ipse sic Hippocrates scripsit. Neq; enim vlla spuro
 rum erat concoctio: nec alius solitus abscessus: licet studeret illico natura redundantia ad coxendicẽ
 deponere, sed hæc videt̃ reciprocatã: nã ille dicit/quadagesimo coxendicis dolor remissus est: tusses
 verò assidue, humidæ. Enimvero sapius iã audiuius, q; thoraci confortium cum genitalibus sit.
 Habes eorũ, quæ huic mulieri acciderunt capita. De ijs verò, quæ in proposita oratione sunt separa-
 tim scripta alui excrementa *υδρόχολα*, quidam per χ & λ scribunt, quidam per χ & λ : atq; ef-
 fe illa quidem tenuia, vt aqua est (nam tenue vtrunq; nomen indicat) ceterum colore diuerso: *υδρό-
 χολα τῆς χολῆς* i. graminis, reddere colorem, *υδρόχολα τῆς χολῆς* id est bilis. Iam tertiã etiã scri-
 ptura est per χ & ρ , *ἢ υδρος χροα* id est aquæ color, quæ nec in antiquis & fidelibus exemplaribus, F
 reperitur, estq; planè mendosa. Nã aquosæ vrinæ ex nominis argumento, & materiam representant
 tenuem, & colorem albũ. Porro in historia huius agræ Hippocrates est affectata quadã abusus di-
 ctione, alioqui clarissime hoc libro omnia locutus. Scripsit ergo dictionem in hunc modum/ *σπῆρος
 δὲ τὰ γέυματα ἀπονενοημένως εἶχεν*, hoc est, sed ad cibos auerso animo se habuit/ maximo appeti-
 tus defectũ, & eorum odio ex voce illa indicato: quod signum esse prauum, frequenter est dictum.
 Operæ pretium est autem mirari, cur nihil Sabinus de notis cuiq; agro subditis dixerit: de quibus
 quia secundo commẽtario satis disputauit, nihil est etiam quòd hic de eis faciam mentionem. Atqui
 ille in lingulis agris instituit, & detegere conatur interpretum ineptias.

ÆGROTVS IIII

74 In Thaso Pythionẽ, qui supra Herculis sanum decumbebat, ex Laboribus, lassitudinibus, parum habi-
 ta vietus ratione, magnus cepit Rigor, & Febris Acuta. Lingua inaruit, sitibundus erat, biliosus, nò dor-
 miuit: vrina subnigra, suspensio sublimis, nò subsidebat. Altero Die sub meridiem extremae partes frige-
 bant, præter ceteras manus & caput: obmutuit, voce defectus est, diu breuispirus, redyt calor, sitijt: Noctẽ
 quieuit, circa caput modicũ sudauit. Die Tertio interdum quieuit: Vesperis sub Solis occasum aliquantum
 frixit, turbatio: Nox laboriosa fuit, nihil dormiuit: ab aluo paucã, compactã stercora descendunt. Quar-
 to mane quieuit: Ad meridiem omnia irritata sunt, frigus, mutus, sine voce, in deterius, calor redyt: post
 paulo vrinas nigras cum suspensioe reddidit: Noctẽ placide dormiuit. Quinto releuatus visus est esse, vñ
 trem tamen cũ dolore grauitas tenuit, sitibundus: Noctẽ laboriosam habuit. Sexto mane quieuit: Ad ve-
 sperum dolores increuerunt, exacerbatus est: Vesperis indito Clystere cõmode aluus reddidit: Noctẽ dormi-
 uit. Septimo die fastidiosus, implacidiõs erat, olcofum mixxit: Noctẽ est multũ turbatus, delirabat, nihil
 dormiebat. Octauo mane aliquantum dormiuit, moxq; frigus cum cepit, ac vox eũ defecit: spiritus exilis
 & imminutus: Vesperis rursus calor redyt, delirauit: iam antelucano aliquantõ lenius habuit: deiectiones
 meræ, paucæ, biliosæ. † Nono cum excitaretur, comatosus erat, } non valde sitibundus: Sub Solis occasum
 grauit̃ tulit, delirauit: Noctẽm incommodam habuit. Decimo mane sine voce, multum frigus, febris a-
 cuta, multus sudor, Obijt. Diebus huic Paribus Labores.

† Al. Nono co-
 matosus erat,
 fastidiosus eũ
 excitabatur.
 vnde et lib. de
 comate ca. 2.
 pag. 49. g

Vel huius offendens omnia ab initio symptomata & signa lethalia fuisse, & accessiones diebus
 paribus, vt ipse indicauit Hippocrates, cum in decimi diei narratione, quo obiisse illum dicit, addi-
 dit/diebus huic paribus labores/ etenim mortem generale iudicij significatum amplectitur, vt est
 ostensum. Iam seruatum in hoc etiam est ægro, vt iudicia ijs essent terẽ diebus, quibus grauiores la-
 bores: nam cum in dies pares inciderent, mors quoq; in die est consecuta pari. Porro in narratio-
 ne symptomatum huius duo sunt, quæ interpretem requirunt, quorum in respiratiõne est alte-
 rum. Nam/ *βραχύπνοος* id est breuispirus/ est in diei secundi expositione scriptus: & /spiritus exi-
 lis imminutus/ quæ in octauĩ enarratione. Didicisti autem tum in primo de dyspnœa commen-
 tario, tum secundo in præfagia (vbi hanc dictionem fumus interpretat): // Spiritus si frequens sit,
 dolorem significat, vel inflammationem supra septum transuersum) paruum esse quandam pa-
 riter & rarum spiritum, qui, cum refrigeratur & emoritur iam vitalis facultas, fit: quod sympto-
 mate quodam separabili indicauit, hinc verbis: // Si frigidum è naribus & ore expiretur, exitiale iam
 est admodum. Eundem puta cum hic dixisse, secundo die breuem, octauo exilem & imminutum.
 Nam quidam est alius præterea spiritus breuis simul & frequens dolorem denotans, vt demon-
 strauimus, aut in respiratorijs paribus, aut illorum vicinis. Verum ambos li inter se compares,
 pauciorẽ multo foris acriẽ attrahi inrò in altero offendes, quem paruum simul & rarum di-
 xit fieri. Nam frequentia si ad breuiatẽ accedat, assiduitate defictum cuiusque inspirationis re-
 facit,

† Prog. cõ. i. r.
 24. 4. 194. h

Ibidem.

A facit, vt qui assidue bibunt modicum: siquidem hos *βραχύπνοους* id est modicum potantes, ap-
 pellabis, qui & parum bibunt, & magno interiecto spatio. Nam si parũ quis, & assidue bibat, hunc
 simpliciter non *βραχύπνοου* † sed *μετὰ βραχὺ πίνοντα* i. paulatim bibentem, appellaueris. Haud
 aliter qui proprie breuispirus vocatur, quoties spiritum trahit, non paruum tantum, verum etiam
 interuallo longo interposito extremum per guttur aerem attrahit. Quas ergo fortassis cur cum
 Hippocrates primo die eum prædixerit acutam fuisse, altero die hominem breuispirum fuisse
 dixerit: nam nos in vehementibus febribus demonstrauimus magnum spiritum & frequentẽ esse.
 Respondemus, Primo quidem die calorem per putrescentes humores succensum febrilem, ipsum
 quidem digestum esse, relictum verò natium tantum adeo iam infirmum, vt iam prius extingue-
 retur, q; febrilis de integro accenderetur calor, veluti feruefactis, qui computrescerent, succis: Alte-
 rum verò diem frigoris dominantis attulisse signum. Cuius quidem est maxima demonstratio, q;
 breuispirũ dicat tum hominem fuisse, & frixisse. Nam de secundo die ita scribit/ altero die sub me-
 ridiem extremae partes frigeabant, præter ceteras manus & caput, mutus, voce defectus, diu breuispi-
 rus. Rursus de octauo die hæc tradit/ octauo mane aliquantum dormiuit, itoxq; frigus cepit, &
 vox eũ defecit, spiritus exilis & imminutus: Vbi mihi hoc quoq; attende: Cum est refrigeratus, vnã
 B cum vitata respiratiõne, voce esse eum defectum dicit, quod solet et̃ interim extinctionem naturæ
 comitari. In quarto die eum scribit/ frigus, mutus, sine voce, in deterius/ ostendit, die octo/ in deterius/
 etiam breuispirum illum fuisse. Reliquum ergo est, hic vt declarem, cur post *ἀναυδος* i. mutus/
 addiderit/ voce defectus. Cuius hæc est ratio. Sermonem (græce *ἀυδῆ*) nec oẽ quod auditu proprie
 sentitur, antiqui vocare videntur: nec illud species eius sit sola, quod de industria p animantis emi-
 titur os, in quo cõtinetur fletus, sibilus, lucus, tussis, & id genus alia: sed vnã hominis vocem, qua
 inter nos cõloquimur, sermonem (græce *ἀυδῆ*) nominant. Itaq; etiam Poeta, vbi suos equos allo-
 quentem inducit Achillei, ibi alterum eorum ait respondisse lingua humana. Inquit enim,
 Ἀυδῆντα ἔθηκε θεὰ λευκώλενος ἦρη, id est.

† Cod. non nul-
 li græci habent
 ἀλλὰ οὐν:--
 χῶς τε ἢ βρα-
 χύ πίνοντα.
 i. sed assidue
 et parũ biben-
 tem. Alj δὲ
 λὰ κατὰ βρα-
 χύ πίνοντα
 i. sed paula-
 tim bibentem.

Hinc regina loqui fecit dea candida luno.
 Nò q; antea voce careret, neq; cõmuncẽ equorum vocem haberet, ceterum q; nò illã, quem sermo-
 nem (græce *ἀυδῆ*) appellat. Sic deã dicit loqui, quæ humana vteretur lingua: q; eã et̃ humana ef-
 fe forma ferant, cũ dij eius figuræ omnes non sint. Nam Sol planè & Luna, reliquaq; sidera longius
 ab humana forma recesserunt. Vnde etiam Hippocrates obmutuisse quidẽ dixit, q; loqui non vale-
 ret: voce defectũ esse, q; nec lugere, nec clamare: quod certe multo lique esse deterius, q; obmutuis-
 se. Nam quibus sola est resoluta lingua, possunt interdum clamare altissime, tamen loqui non valent:
 qui li ne vocem quidem mittere queant, extrema est hoc extinctionis facultatis signum: vbi, qui eo
 in statu sunt, neq; lugent, neq; gemunt, neq; sonare omnino possunt. Sabinus, ita vt alij, qui nullam
 omnino habet vocem, hunc arbitratur mutum esse dictum: voce verò defectum periside ab Hippo-
 crate ait scriptum esse ac attonitum: quali verò ita affectum, attonitum vocare non potuisset. Atqui
 nec reliqua, quæ in hoc sunt affectu dicta, consentiunt, præsentem ægrotum attonitum fuisse.

ÆGROTVS IIIII

75 Phreniticus Primo, quo decubuit Die, virulenta vomuit, & multa, & tenuia: Febris horrida: copiosus
 sudor, assiduus toto corpore: capitis & colli dolorifica grauitas: Vrina tenues, suspensioes parua disper-
 sit, non residebant: Aluus stercus affatum reddidit: multum delirauit nihil dormiuit. Postridie mane vocẽ
 amisit, febris acuta, sudauit, non intermisit, palpitationes per totum corpus: Noctẽ conuulsiones. Tertio
 die cuncta exacerbata sunt: † Defunctus est.

† est quidẽ in
 omnibus con-
 textibus Hip-
 pocratis quos
 uiderim, quar-
 to defunctus
 ē. Galenus ta-
 men in cõmen-
 to videtur le-
 gisse, tertio.

Acutissima phrenitidis hic æger est exemplum, primo statim die vnã cum febre incessentis.
 D Omnes quæ certe vidimus, qui quidem ita phrenitide perciti essent, intra septimum diem mor-
 tuos esse: Per pauci, hiq; rari, hunc superarunt. Est verò eorum morborum admiranda generatio,
 quò nam pacto in comode valentes subito inuadat. Neque enim sicuti ipsorum generatio subi-
 ta est, ita & generatiõis causa, vt si medicamentum homo lethale sumpsisset, vel bestia cum viru-
 lentissima momordisset: sed pedetentim in corpore causæ, quæ sunt excitandis huiuscemodĩ ma-
 lis, crescut: quod mortis vlti venit à rabidis canibus. Nam apertum est quòd canis venenum (si-
 cet in mortis non ocietur nec conquefcat) nullam sui ipsius notam prodit multis interim proxi-
 mis mensibus: Subito autẽ illis, cum viderint aquam, formido incessit, posteaq; breui moriuntur.
 Longo enim tempore causã, quæ rabiẽm efficit, augetur: quæ vbi eò tandem peruenerit, mortem
 affert repentinam. Item in hac phrenitide vitiosus in corpore humor coaceruatus fuit, veneno le-
 thali assimilis, in corporibus vicinis aliquid paulatim agens: quæ quando vitio iam aliquo pacto
 opportuna erant, humorq; ipse euaserat malignissimus, lethale repente apparuit symptoma. Nãq;
 sic phreniticus initio statim vomuit virulenta: quod febribus adurentibus ferè est consequens.
 Itaq; vt veneno epoto lethali quidam postridie vel tertio die moriuntur, qualitate eius, non copia
 mortem afferente, & item hic quoq; æger statim tertio die cõsensus est obiisse, a qualitate succorum
 virulentorum, non à phrenitide, perẽptus: at phrenitis illũ esse subsecuta, symptomatis vice. Equi-
 dem

dem quarto die & quinto acuta à primo statim correptos phrenitide vidi exanimatos esse tertio non E vidi: sic nec vigesimum diem attingisse. Quare hunc videtur Hippocrates vt velocissime preceptum ob oculos nobis proponere: & alterum paulo post, qui prater omnium expectationem diu vitam produxit. De quo suo loco differemus.

AGROTUS V

16 Larisse caluo Dextru Femur doluit repete: nihil ex ijs, q̄ offerebatur, iuuabat. Primo die Febris Acuta, ardens paulatim, neq; comitabatur dolores. Altero die femoris remissi sunt dolores, febris vero increuit, implacidiior erat, no dormiebat, extremae partes frigidae, multa vrina, neq; ea bona reddebatur. Tertio se- mur desit dolere, metis alienatio & turbatio, multuq; sese iactauit. Quarto ad meridiu Perijt. Acutum.

Hoc lectio agro, si quidem animu dicitis diligenter non aduertat, in quouis dolore timidus eris: si vero diligenter attenderis, non precipitanter timidus eris neq; temere securus. Sed si qua forte pars doleat primum, nunquid ob externam quandam causam dolor euenerit, animaduertas. Namq; in motibus quibusdam imprudentes quidam laesi sunt: & dormiendo qui minus commode parte ali- quam composuerint in conuertendoq; & contorquendo subito, partes rigentes, & ante refrigeratae, conuulsionibusq; & elisionibus correpta, dolores maximos creant. Et vero ruptura etiam qui- busdam dolorem afferunt, praeter ceteris, qui sicco sunt temperamento, atq; adeo magis si inclinata eta- te, vel senes sint. Quod si nulla talis doloris videatur causa esse, proximum est considerare, quae pces- ferit ratio victus, ecquid ignauior praeter institutum sit, aut cibo sit homo pleniore vsus magni nutri- menti, aut solitae illi excretionis subsisterint. Nam si quid tale sit, aut si oino plenitudo causa doloris antegressa videtur, q̄ primum hoiem vacuato: tum enim securissime fluxiones reprimenda parti- bus dolentibus applicueris. Nam, si ante vacuationem id tentes, humorum abundantiam ad maxi- me principes partes retorquebis. Immo ne calefacere quidem & lenire ante corporis vacuationem partes dolentes licet: nam saepe ad partem affectam omnino ob ea remedia allicitur humorum afflu- entia. Ita alterum homini discrimen accedit, vbi nimium sit inflammata pars. Etenim etiam ipse, vt iam nosti, verba fecit de istis abscessibus, quorum aut capax pars non sit: aut si sit, non ferat. Sin nulla ex praecedente victus genere esse affluentia in corpore appareat, remedijs ad dolorem facientibus tur- id vtaris licet, fomentisq; ac medicamentis humidis, & calidis facultate, quorum in commentarijs de medicamentis materiam didicisti. Qui si his non cedat, relinquatur vt totum corpus vacuetur. Etenim saepe numero in eo abundantia paulatim est coaceruata, vbi apud se ciborum homo no ani- maduertat neq; quantitatem, neq; qualitatem. Aliquid vero etiam cutis se ipsa densior reddita ab ali- quibus causis hominem idiotam latentibus, perspirationem cohibens, causa euasit plethorica affe- ctionis. Quare dolorem si remedia non sedent, ager primo quoq; tempore est vacuandus. Ego ve- ro in caluo hoc certe, detractus ei sanguis sit, nec ne, non habeo conijcere. Nam quatenus dicit Hip- pocrates nihil ex ijs quae offerebantur, iuuabat, possit aliquis dicere, inter ea quae offerantur, Hippo- crates sanguinis missionem commemorasse. Alius dicat non esse de oblati illi auxilijs: verum ga mente excidit, in quatuorq; diebus obiit, relicta auxilia esse. Porro ad finem in exemplaribus concin- natis, tum huic agro, tum proximo, est adscriptum primum quidem/ acutum/ deinde vero nota ille, de quibus vt dixi, prudenter Sabinus nihil dixit. At Zeuxis in vnoquoq; agro malos interpretes re- prehendit. Nobis vero adscriptitia illa praesenti sermone visum fuit praeterire. Scribam enim, si vi- sum fuerit, ijs, qui in istis libenter curiosi sunt, separatim integrum librum, vbi de notis cuiq; addi- tis agro sermo habebitur. In praesenti vtilibus admiscere non decet inutilia.

AGROTUS VI

77 Pericle Abdera Febris corripuit. Acuta, continua cu dolore: multu sibiiebat, fastidiosus erat, potu non poterat continere. erat subliensus, grauatog capite. Primo die ex sinistra nare Sanguis erupit multus, tamen febris incresebat: minxit multum, turbatu, albu: reposita vrina no cosidebat. Secundo die oia exacerbata sunt: ac vrinae crasse quide erant, veru magis subsidebant: fastidiu leuatum est, dormiuit. Tertio febris e- mollita fuit: vrina multa & cococta, in quibus multum subsidebat: Nocte quieuit. Quarto circa meridiu Sudor prorupit toto corpore multus & calidus: sine febre iudicatus est, neq; redijt. Acutum.

Exemplu hic ager est acutissimi morbi, horrendi illius quidem rudibus, caeterum breui iudican- di, prudentibus. Nam cum subliensoso primo statim die de sinistra nare copiosus erupisset sanguis: vrinae item crassae essent, & non consisterent, & albo colore essent: tum altero die consisterent: melior erat de agro spes. Ad haec, vbi secundo die hominem fastidium reliquisset, & dormiuisset, certior ia breui fore hominem incolumem spes erat. At postq; tertio die essent optima & copiosissima vrinae, clarum iam erat quarto die liberatum hominem iri morbo.

AGROTUS VII

78 Abdera Virginu, qua in vestibulo reple decubebat, Febris cepit Acuta et ardens: sicculosa erat,

† Aliqui cod. graeci post di- ctione ardens interpungunt. postea sequi- tur at periculis et xev dide no voi papetov to. i. quiete se habuit, veru dolores comita- bantur.

* Est quide in graecis impres- sis et in manu scriptis, quosus derim, πολυς μεν τοιο πυ- ρτος & c. i. multa tamē fe- bris & c. Gale- nus tamē vide- tur legisse πο- λυ et retulisse ad sanguine. † απι τινος οση δου. Al. vni τινε iepus ο- δδου. in sacra- tua. parui ta- me hoc refert.

A & insomnis: menses autē ei primum profluxerunt. Eam Sexto die multum cepit fastidium, rubuit & colo- re phanico, & languabat. Septimo die eade erant: vrinae tenues, sed boni coloris: venter non vexabat. O- ctavo surditas, febris acuta, insomnis, fastidiosa, horrebatq; mentis erat compos, vrinae similes. Noxio ni- hil est mutatum, nec Proximis Diebus: mansit item surditas. Quartodecimo mens perturbata fuit, febris remissior. Septimodecimo multum fluxit ex naribus, surditas est non nihil immunita. Sequentibus Diebus eam fastidium surditasq; tenebant, eratq; delira. Vigesimo ei pedes dolebant, surditas & delirium eam deseruerunt, aliquantum ē naribus erupit, sudauit, febre fuit liberata. Quarto & Vigesimo repetijt, redijt surditas, pedes asidue dolebant, mente excidit. Vigesimo septimo multum sudauit, febre caruit, surditas eam reliquit: Restabat pedum dolor, caetero fuit exacte iudicata.

† Al horreba.

Ex humorum hac abundantia videtur aegrotasse: & quantum portendebant prima symptoma- ta, mortem certe huic timeres. Sed bonus vrinarum color in ijs, qui humorum copia laborant, maxi- mum est signum: quae quia crassa non erant, fore longinquorem morbum denuntiabant. Porro vt in omnibus aegris, & ita etiam videntur hic seruati decretorum dierum esse circuitus, iam natura quoq; in hac decretoria signa & symptomata videtur praetulisse.

AGROTUS VIII

79 Abdera Anaxion, q ad Thracias portas decubebat, in Febre Acuta incidit: Dextri lateris asidius cu dolor cruciabat, usum habebat arida, neq; primis atebus expuit: siccidius erat, & insomnis: vrinae boni coloris, multa, & tenues. Sexto die delirabat, & siccibus nihil remittebatur. Septimo magis laborabat: gpe- pe febris imēdebat, nec imminebatur dolores, simulq; tusses infestabant, difficulter et spirabat. Octavo cubitu secui, multu, vt debebat, effluebat: leniores ibi euaserunt dolores, sed tusses aridae pmancbat. Vndeci- mo febres fuerunt mitiores, aliquantū circa caput sudauit, etiam tusses durabat & q̄ a pulmone exibat, liq- didora erant. Decimo & Septimo cepit pauca cococta expuere, leuatus est. Vigesimo sudauit, febre libera- tus est: a iudicio restius habuit, sicciculosus vero erat, & a pulmone no bona purgationes. Vigesimo septimo redijt febris, tussis, multa excreauit concocta, in vrina multa subsidebant alba, desijt siccus, dormiuit. Trigesimo quarto toto sudauit corpore, cessauit febris, in totum est iudicatus.

A* in anti- quis codicibus graecis, quos usi derim, non hu- betur haec di- ctio, lenatus ē. Nec et i com. 12. primi aph. nec in 1. de cri- sibus pag. 18. dicitio haec exu- minat, quāuis in quibusda cu- textibus ille legatur. Ad- duntur pterea hoc in loco in cod. graecis post dictionem le- uatus ē, siccicu- losus vero erat & a pulmone non bone pur- gationes. que tamen i Gal. lib. de crisi- bus referuntur ad vigesimu, & et in lib. apho. B* d'vot. sed Galeni cod. & in aphorismi, & in libro de crisi- bus habet v'vovus id est bene spirans. C* Al. ex an- tiquis v'v' no- ta τούτων τόν ἀθίωτον ἀπέλεια etc. i. & qua vili- tas ex hoc a- groto capite - tur, ostendi li. 1. de crisi- bus. D* Al. cente- simo & vige- simo. vide et lib. 2. de dieb. decr. cap. 1. et. 4. pag. 153.

In hoc vno agrorum, primo & tertio libro descriptorum de sanguinis missione Hippocrates fe- cit mentionem, non vt solo, cui sanguinem misisset, sed vt octavo die solo. Nam tum etiam medici quasi lege certa vltra quartum diem vnam non secabant. Quando igitur huic octauo die nullus san- guis est, multo certe plures censeas sanguinis missionem requirentes, secundo, tertio, quarto die au- xilio hoc esse vfos. Retulit autem Hippocrates, licet remedia alia omnia; tamen necesse interdum habuit scribere, nihil eos ab ijs, quae offerebantur, adiutos fuisse, vt malignitatem suggereret morbi: neq; enim lucubrationem hic curationis instituit, sed praefagitionis conscribere. No nullis etiam a- gris videtur non fuisse ab initio praesto: quare adscribit interim, Huic perpetuo, postquam ego ip- sum vidi, hoc & hoc accidit exacte. Ego vero ignorantibus, & etiam horum agrorum libro primo de iudicijs praescripti vsum: Vbi quo modo inconcoctum exquisite morbum cognoscas; quo mo- do eum, qui iam primum maturescit: quo pacto, qui progreditur in concoctione: quem admodum qui iam perfecta concoctioni proximus est: dilucide studui ostendere. Ideoq; Anaxion hic, du sem- per tussiret, nihilq; planē expuere, inconcoctissima conscribatur pleuritide. Cum vero die vnde- cimo expuere cepisset, morbum significauit concoqui: deinde pederentim tempore progrediente, ita scripsit Hippocrates in vigesimo septimo die/ multa excreauit concocta: in vrina multa subside- bant alba/ Quam ob rem trigesimo quarto est prorsus iudicatus.

AGROTUS IX

80 Abdera Heropyto Caput dolebat, nec decumbebat, quod tamen fecit paulo post. Hic ad superiorē viā ha- dit abat. Caput est Febre Ardenti et acuta. Primo vomuit multa biliosa: siccidius, multum implacidus: vrinae tenues, nigrae, suspensio sublimis interdū, interdum non: Noctem habuit laboriosam: febris aliā ali- ter exacerbabatur, sed ferē inordinate. Circa diem Quartumdecimu surditas, febris creuerunt, vrina eadem fuerunt, Vigesimo multa delirauit, itemq; Sequentibus Diebus. Quadragesimo multum ex nari- bus sanguinis erupit, menteq; constitit magis: surdus quidem, sed non perinde fuit: febris fuerunt remissae. Proximis Diebus crebro ex naribus sanguis & paulatim erupit. Circa diem Sexagesimum ē naribus quidem subsisterunt eruptiones, sed dextera coxendix admodū dolebat, febresq; increuerunt. Haud mul- to post partes inferiores omnes dolebant, sicbat autem, vt vel febres maiores essent, maiorq; surditas: vel haec quide remitterentur, allenarenturq; veru partes inferiores ad coxendices sita vehementius dolerēt. Iam vero circa die Octogesimum cuncta remissa sunt, nihil tamen destitit: etenim vrinae boni coloris, & copiosiores subsidentias habentes exierunt, deliriaq; immunita sunt. Circa diem Centesimum alius fuit turbata multu biliosus, durabantq; diu multa talia, deinde dyfenterica cum dolore. Reliqua lenia fuerunt. In summa febres eu reliquerunt, discessitq; surditas. Centesimo est absolute iudicatus. Febris Ardens.

Hic vir memoratu dignus est, qui morbum grauem virium robore excepit, alioqui tanto mor- bo futurus impar. Et omnino pullibus eius inerat robur, simulq; que reliqua omnia secundum na- turam

turam cōstabant. Dixi verò, & aliubi Hippocratem præterisse hanc partem in febricitantibus præ-

ÆGROTVS X

81 Abderæ Nicodemū ex Venere & Potu corripuit Febris. Initio fastidiosus erat, cor ei dolebat, erat siticu-

* & ipse Hippocrates significauit dicēs, Accessiones & dolores diebus paribus. Quare ē à vige-

ÆGROTVS XI

82 In Thaso Mulier quadā morosa ex Marore cū occasione, recte stans, In somnis est facta, & cibū

Quid dicitio δυσάγνος id est morosus, significet, docuit Critias: cuius sunt hæc verba: Morosus est,

ÆGROTVS XII

83 Virginē quadā Larissæ Febris cepit Ardens et acuta. In somnis sitibūda erat: lingua fuliginosa, &

Ætatem puellam attigisse mensium, ex ipsilique Hippocratis verbis/menses tum primum

A dicit vnquam fideliter. Quare nouum hoc & rarum illi accidisse indicauit, cum scripsit/huic nō re-

ÆGROTVS XIII

84 Apollonius Abderæ morbum rectus diu sustinebat Magna autē illi erant viscera, ac circa iecur cō-

Iam in hoc ē Hippocrates, vt in alijs multis, in fine ipse narrationis breuibus capitibus sym-

ÆGROTVS XIII

85 Mulier Cyzici, quæ Gemellas filias Difficuler pepererat, et minus erat purgata, Primo Die in Febrē

Non tantum, quia non probe fuit à partu purgata, suppsit mulieri huic sanguis magis melācho-

ÆGROTVS XV

86 In Thaso Dealcis Vxorē, quæ in Leo decubebat, ex Marore Febris horrida acuta corripuit. Ab initio

Vertical text in the left margin, likely a commentary or reference.

Vertical text in the right margin, likely a commentary or reference.

bat, non dormiebat: alius irrimento nihil deiecit: admonita paululum bibebat: vrina tenues, et pauca, non habentes subsidentia: febres ad manum tenues, partium extremarum frigus. Nono die multum delirabat, rursusque ad mentem redijt, tacita. Quartodecimo spiritus rarus, magnus, per interuallum, rursusque breuispira. Septimodecimo alius irrimento, turbata deiecit: postea ipsi potus non pertransibat, prorsus mente falsa est, nihil sapiebat, nihil sentiebat, cutis distenta & arida fuit. Vigesimo multum est locuta, redijt ad mentem, muta, breuispira. Primo & Vigesimo Defuncta est. Huic erat Spiritus perpetuo rarus & magnus: Nihil sentiebat: Semper cooperiebatur: Aut multum loquebatur, aut tacebat perpetuo. Phrenitis.

† εὐαιδῆτος
εὐενπῆτος
et ita et paulo
post. uide Gal.
libro 2. de diff.
resp. ca. 6. cl. 3.
pag. 63. a. ubi
hæc uerba obi
ter declarat.

A primo hæc fuisse phrenitica uidetur. Sunt autem tales, uti prius dixi, grauissimæ phrenitides: ac ocyssime quosquos inuadunt, tollunt: sed nunc quidem hæc febricitans acuta, ad diem vigesimum primū se sustentauit, fortasse quia modice febricitaret. Proinde ut insinuaret hoc, scripsit in hac vna ægra/febres ad manum tenues. Sanè ut hæc delirij speciem ex melancholia & phrenitide habuisse mistā. nā hoc/aut multa loquebat, aut ppetuo tacebat/offendit eiuscemodī mixtionem. At nescio, cur Hippocratis interpretes nihil scripserint in hæc uerba, ubi ait/ spiritus rarus/quod est perinde ac per interuallū: atque sanè uidetur deinceps idem dixisse. Forte ergo aut ut raritatis augmentū indicaret per interuallū, addidit: ac si ita dixisset, per magnū admodū interuallū: est enim interdū cōsuetū, ut magnum relinquatur, solumque vsurpet per interuallum. At non perpetuo (quæ admodū in alijs, immo nec diu mulierē hanc ita toto morbo spirasse indicat. Itaque subdit/ rursusque breuispira/ indicans etiam hic, ut antea, ex frigore, non paruo tñ, sed magno interuallo etiam, mulierem respirare: qui re vera est breuis spiritus. Nā rarus & magnus, quatenus rarus est, minor est frequente & magno: quatenus verò magnus, hactenus præstat paruo & raro. Secundum utrunque igitur paruus est breuis spiritus & rarus. Videturque nunc quidem quali etiam ea refrigeratione fuisse muliercula hæc, qua quæ apnoea i. suffocatione,prehenduntur, tenentur. Itaque de ea scribit/ vigesimo die multum locuta est, redijtque ad mentem, breuispira/. Vocis verò defectus ferè adiunctus est cum breui & raro spiritu. At verò per interuallum cum raro scriptum, pro longo admodum interuallo est accipiendum. Nam paucis morbi tempore significare non potest, quando in fine historię scripsit hæc/ huic perpetuo spiritus rarus & magnus erat/ nam perpetuo (græce διατελεος) dicere pro toto morbi spatio ad finem vsque solet. Et quemadmodum hoc/ perpetuo/ sic illud dicit/ semper cooperiebatur, aut multum loquebatur, aut tacebat perpetuo. Nam multum loqui phreniticorum est: tacere melancholicorum: & cooperiri est commune utriusque, nisi quando & ex frigore cooperirentur.

ÆGROTVS XVI

87 *Adolescens Melibæa ex nimio Potu & Venere diu castus decubuit: horrebat, et erat fastidiosus, infomnis, nec sitiebat. Alius Primo Die multa stercora reddidit cum multa offusione. Sequentibus Diebus multa diluta, quæ bilem referebant: vrina tenues, pauca, decoloris: spiritus rarus, & magnus per interuallum: hypochondrij contentio submollis, ex viri/g, oblonga: perpetua cordis palpitatio, reddidit oleosam vrinam. Decimo delirauit modice, modestusque, & tacitus erat, cutis arida & distenta: deiectiones vel multæ & tenues, vel biliosæ & pingues. Quartodecimo desipuit, cuncta exacerbata sunt, multum delirauit. Vigesimo valde insanuit, sese iactauit, nullam vrinam reddidit, modicum potionis cominebat. Vigesimoquarto Obijt. Phrenitis.*

Multa quidem pocula nervis nocent, & origini eorum cerebro. Venus verò cum hæc fatislædit, tum vires elidit, & debilitat. Itaque adolescens hic vitiosa collecta humorum abundantia merito à modicis febribus cepit: qui cum indies peius haberet, in phrenitid tandem exquilitam incidit. Nam oriri illam magnus & rarus spiritus indicabat: & eius modestia, & perpetua taciturnitas modice ægrum delirare. Nam leues & turbulenti homines, deliri leuibus de causis fiunt: qui contrarijs sunt moribus, de magnis. Cur autem raro spiritui per interuallū addiderit, in superiore agro tractauimus. Et de hypochondriorum palpitationibus & alijs, & in præfatis egi: idem de submollis hypochondrij contentione, illum eam quæ tumore caret appellare: quæ sit, ubi nullo musculi in vitio sunt, sed offensa sunt partes, quæ intra peritonæum sitæ sunt.

Hæc sūt quorum
superius
memini Gal.
pag. 147. b

88 *Verum illa mihi Aestas videtur secundum rationem profuisse. Nā æstiuos morbos Hyems succedens soluit, hyemales Aestas insequens transmutat. Quamquam ista per se Aestas haud stabili fuit, sed subito calida, austruina, & à venis silens enasit: profuit tamen ad aliam tempestatem transmutata. At in Magna Parte pono Artis esse recte posse de his quæ tradidimus, existimare. Is enim qui ponit, & vititur his, non magnopere mihi in arte falli videtur posse. Singulos autem Temporū Anni Status perdiscere est operæpretium, & Morbos: Quid boni habeat status vel morbus cōmune: & quid mali, statui sit vel morbo commune: Et qui longus morbus & lethalis, qui longus & sanabitur: qui acutus & lethalis, qui acutus & sanabilis. Series hinc Dierum Decretiorum obseruanda est, & Prædicendi hinc facultas scienti datur. Hinc scire est, quibus, quando, & quæ sit vitæ præscribenda Ratio.*

Galeni

GALENI IN SEXTVM HIPPOCRATIS
DE MORBIS POPVLARIBVS
LIBRVM EXPLANATIONES

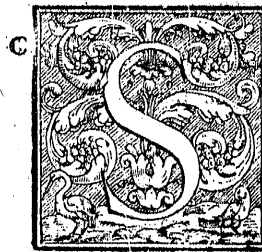
à Iunio Paulo crasso Patauino in linguam latinam versæ

Denuo rursus ab eodem diligentissime recognita.

TOMVS PRIMVS

ARGVMENTVM

Liber Nihil ferè quod ad Vulgares morbos attineat continens, sed multis quasi Aphorismis ab Hippocrate forte ad memoriam collectis, per Thessalum vel alium quempiam conflatus.

Extum Hippocratis librum de popularibus morbis multi explanatores corruerunt, alij aliter (ut quisque se verisimiliter explanaturum esse sperabat) ipsius uerba permutantes. Quamobrè & propter hoc ego veteres codices indagare, & eorum commentaria qui primi librum hunc explanauerunt, euoluere coactus sum. Inter quos & Zeuxis Tarentinus, & Erythraeus Heraclides censetur: ante quos etiam Bacchius, & Glaucias extiterunt. Isti sanè si veterem prius scripturam edocentes, locum esse mendosum postea dicerent, consentaneum esset propterea & ipsos ueram Hippocratis scripturam hanc aut illā esse cogitare: eorumque mihi diligentia probaretur, si post loci castigationem eos aliquid uile uñ & veteris magistri opinioni cōsentiens edocere perspicerem. Quapropter, cum illi non nunquam in utroque aberrant, illud mihi longe satius fore visum est, si antiquam lectionem seruans eam semper interpretari studuero. Quòd si hoc interdum facere nequiuerim, ipsam aliqua uerisimili castigatione emendauero: quemadmodum Heraclides in secundo libro de morbis popularibus fecit loco illo, ubi scriptum est, Ad Aphrodisium autem vræ (græce ούραι) spectabant. Quoniam ab explanatoribus hæc dictio ούραι minime probabiliter declarata est, forsitan (inquit) prius ούραι per litteram θ scriptum erat: linea uerò, quæ in ipsa media erat, abditā, librarius ούραι scriptum fuisse existimauit. Fieri nanque hoc modo potuit, ut membrana tenui deleta simul & hæc linea deleretur: & ab initio protinus ipsam debilius obscuriusque scriptam temporis longinquitate prorsus euanuisse. Inter omnes autem, qui veteres scripturas peruerterunt, Capitonem & Dioscoridem ad hoc faciendum audacissimos inuenio. Ego itaque considerans, num omnium istorum, an eorum tantummodo qui recte scripturas commutarunt, an nullius prorsus, meminisse æquius foret, mecum ita constitui, si nullus eorum, qui commentaria hæc lecturi sunt, ipsorum longitudinem ægre laturus esset, omnium meminisse rectius fore: Sed, multi cum sint, qui non huiusmodi solum commentaria, uerum etiam moderatiora vituperent, solumque uilibus studiant, median quandam inter utraque hæc extrema explanationem facere. Atque id statim ab initio testatus sum, ut ab hisce commentarijs recedant, qui ipsis non delectantur. Ego etenim, quemadmodum alia multa rogantibus amicis obtemperans confeci, ita & hæc explanationes illorum causa facere aggressus sum. Ea uerò, quæ à me scriberentur, in uulgus exire considerans his proœmijs opus habui. Quemadmodū igitur hæc præfatus sum, ita & istud præfari necessum est, locutionis uidelicet genus hoc in libro longe ab eo esse diuersum, quo in primo & tertio de morbis popularibus libro Hippocrates usus est: quos ferè omnes consentiunt, solos ab Hippocrate, ut

Tertia Classis,

uu ij

emitterentur,

emitterentur, fuisse conscriptos: ex alijs autem quinque quintum & septimum proculdubio spiritus esse ac subditios, Sextum vero hunc, quem in presentia habemus in manibus, & ante ipsum, secundum librum, ex illis quae sibi ipse Hippocrates collegerat, Thesalum eius filium aiunt conscripsisse: quin & non nulli ipsum Thesalum aliquid ex propria sententia adscripsisse opinantur: non nulli vero post ipsum alios. In primo sane atque tertio libro quaedam aeris constitutiones Hippocrates exponit, post quas morbi in vulgus grassati enumerantur: hanc. n. dictionem ἐπιδημίασιν illis attribuit Hippocrates conscribitur: & hanc ob causam librorum inscriptionem talē fecit, populares ipsos appellans (graece ἐπιδημίουσιν) quia de morbis in populum passim sequentibus in ipsis agitur, non autem περὶ τῶν ἐπιδημιῶν, hoc est de ipsius Hippocratis peregrinationibus, quibus multas ciuitates peragrauit. In duobus autem his libris haec est exigua portio: sed plurima doctrinae portio aphorismi quidam esse videntur, singuli propria circumscriptione separati. Quare duo hi libri cum propria inscriptione carerent, aliorum communem suscepisse dicuntur, ut & ipsi videlicet populares vocarentur, cum minimum in ipsis contineretur, quod ipsi inscriptioni consentiret. Quartus autem liber istius locutionis forma per similes, contemplationis utilitate longe superatur. Quicumque vero librum hunc Thesali constitutiones appellauerit, manifeste falluntur. Haec mihi praedixisse satis sit, cum & alia non pauca a quibusdam explanatoribus scripta fuerint, quae, ne longior essem, congruens fuit praetermittere.

Quibuscumque ex Corruptione.

Communem aliquem sermonem de re communi facere constituit: cuius autem lecturo, secundum propriam linguam, ut libuerit, scribere liceat. Non nulli quidem ὁμοιοσιν primam dictionem ex tribus syllabis constantem scripserunt, alii vero ὁμοιοσιν ex quatuor: quidam non per x scribunt ὁμοιοσιν sed per π, secundam syllabam: quemadmodum Capito non in hoc modo, verum etiam in omnibus alijs huiusmodi nominibus fecit. Nihil autem artis operum, hoc, an illo modo scripseris, interest. Quocirca melius esse mihi persuasi, si eas solum scripturas in meis commentarijs attulerō, quae sententiae significationem permutant: quae vero solis verbis, sententia minime violata, dissentiunt, eas cuiusque arbitrio scribendas ac proferendas permiserō. Rursum igitur ab altero initio supra posita dictionem repetens ad ipsius explanationem me conuertam.

Quibuscumque ex Deperditione circa vterum, & Tumoribus in Capitis grauitatem permutatur, in sincipite dolores, & quicumque alij ab vteris, istis, octo aut decem mensibus in Coxendicem finiunt.

Quod Attici ἀμβλωσιν id est abortum vocant, id Hippocrates ἀποθοράν hoc est deperditionem, appellare consuevit: & verba vero huic appellationi congruentia, & a grammaticis vocata participia, ipsi proportionem quadrantiam scribit: ἀμβλωσεν autem: hoc est abortiri (fortassis enim quod iam & id ipsum ignorat) de imperfecta foetuum emissionem, utcumque facta fuerit, pronunciant: medicamenta quoque id praestantia, ambrotica i. abortiuum facientia, nuncupant. Significatum quidem dictionis semel nunc dixisse abunde sit: mox utiliora incipiemus. Illud tamen prius admonebimus, veteres explanatores dictionem illam in hac parte ita scripsisse: quibuscumque a perditione circa vteros, & tumoribus in capitis grauitates conuertitur/ perditionem, non deperditionem, volentes ipsum abortum nominare. Alij vero de praepositionem adiungentes, deperditionem scilicet ipsum appellare voluerunt: atque ita sapius Hippocrates appellauit deprehenditur: nam verum & hoc loco ita fecerit, obscurum est. Quemadmodum autem in hac dictione, & si varijs modis scribant, eadem tamen orationis sententia retinetur, ita si quis vteros plurali numero aut vterum singulari, & capitis grauitatem aut grauitates dixerit, orationis sententiam minime variat. Qua de causa & ego Galenus has in locutione dissensiones, quae rerum significatarum nullam permittant, recensendas examinandasque nequaquam iudicauit. Quod igitur ab Hippocrate dicitur, hoc est: Quibus mulieribus ex foetuum abortu oedemata i. tumores, in vtero passis, per consensum grauitas capitis acciderit, his in sincipite dolorem excitari: nec non & alias capitis grauitates, quaecumque ex vteri affectibus oriuntur, eadem ratione sincipiti inhaerentes dolores concitare. Primum igitur quid oedematis nomen significet, considerare opus est. Videtur. n. semper Hippocrates (ut plerumque ostensum est) omnes praeter naturam tumores hoc vocabulo notare, siue dolore careant, durique sint, quos proprie scirrhos Graeci appellant: siue dolore inferant, quos phlegmonas i. inflammationes, proprie vocant: siue absque dolore laxi atque molles sint, hos vero solos oedemata Graeci noiant. In praesentia sane videtur eorum tumorum meminisse, quae diutius permanere, & capiti grauitatem inferre valeant. Quod in abortibus quidem id euenire soleat, res ipsa sensibus apparens testatur: verum quod sit in causa, quare inter alias capitis partes sinciput magis dolore afficiatur, quidam huius libri explanatores indagare conati inter se dissentiunt. Alij, n. litum e regione, quem Graeci κροτῆρα vocant, causantur: lumborum namque & plane dorso partibus affectu aliquo diuexatis in posterius cerebrum situs rectitudinem pertinere affirmant non nulli & ipsius vteri posterioribus partibus affectis occiput, prioribus sinciput, affectum participare testatur. Verum alij situs rectitudinem, quam & κροτῆρα Hippocrates nominat, dimittentes, cerebrum in consensum vteri affectum duci contendunt, utpote quae

Aquae nervosa particula sit, cerebrum vero nervis originem prebeat, atque iccirco capitis grauitates oriri: sed cum plurima cerebri pars in sincipite locetur, propterea eo maxime loco dolorē sentiri. Alij partem hanc capitis infirmissimam esse dicentes, ideo & magis quam alias obnoxiam esse vitij affirmant. Ceterum qui ex medijs cerebri partibus in sincipite politis in vterum nervos descendere aiunt, neque, ut ipsorum mentio fiat, digni sunt: sicut neque etiam illi fortasse, qui alserunt, quia nervosus vterus est, ideo ipso patiente simul & nervorum principium affici: cur namque peritoneon vtero vicinij, intestina, ventriculus, & septum transversum, quae & ipsa nervosa sunt, non in affectum vteri participationem trahuntur: Quam istis, adhuc illi magis damnandi sunt, qui vna cum testibus cerebrum affici tradunt, quoniam & ipsi ex eadem materia, ex qua & cerebrum, creati sunt: atque ideo nihil mirum, si & vteri affectus cerebrum sentiat, quandoquidem & vtero testes inhaerescant. Quod si adhuc rudiores istis recensuero, forsitan me quispiam increpauerit, & eorum, quae supra posui, immemorem appellauerit. Sapius igitur fuerit ipsorum nugis semel posthabitis nequaquam amplius eorum, quae dixerint, meminisse. At eorum sermo, qui nervosum esse vterum praedicant, secundum aliquam significationem verus, secundum aliquam falsus esse putandus est. Tria enim simularum corporum in animalibus genera sunt, quae & exanguia & sine carientia videntur: horum aliqua ex ossibus, aliqua ex cerebro & dorso medulla, aliqua ex musculis prodeunt. Horum primum genus ab Hippocrate quidem omnino copula noitur, secundum nervus & tonus, tertium vero tendendo. Sed certi quidam homines oia haec nervos appellantes ob eam, quae dixi, similitudinem, primum ipsorum genus colligatorum esse aiunt, secundum autem sentientes atque electorum, tertium aponeurolim hoc est nerveam propaginem, cognominant. Ex nullo istorum trium generum vterum nervos multos suscipit. Sed quoniam ipsius corpus latissime distendi, contraque in brevissimum spatium contrahi cernitur (quod a nullo carnoso membro, aut pingui, praestatur) hac ratione vterum nervosum esse ex quadam similitudine dicimus, deriuatum a nervis nomen ei quoque imponentes: quemadmodum sane & vesicam & reliqua omnia alba & exanguia materia ita nuncupare soliti sunt, quoniam plurimum extendi, rursumque in se ipsa retrahi & sublidere videntur. Hac eadem itaque ratione & vocatum colem in marium genitalibus, & vteri ceruicem, nervosus esse confirmant: non nulli vero & cauenosum nervus penis colem appellat, ab eoque penem & ipsum totum nervosum dicunt. In hunc itaque modum non secundum proprie nervorum potentiam, verum secundum corpoream substantiam similitudinem accipientes deinde quaerunt, quid est quare colis affectus nervorum principia non simul vehementer afficit: principia nervorum autem cerebrum dorsoque medullam appello. At qui in vterum nervi quidam plane inseruntur: alioqui enim quo modo sentiret: sed admodum pusilli sunt isti, si cum membri magnitudine comparantur. Quamobrem non leui consideratione dignum est, si quis ista physice speculari voluerit, quid nam aliqua ex istis mulieribus, quas ob frequentes vteri affectus vterarias vocant, contractionibus ac distentionibus nervorum conuulsioni similibus corripantur: cum tamen in vteri phlegmone haud ita multum id accidere cernatur, licet febres valde vehementes & calidae concitetur, ob quas lingua (ut ipse deinceps hoc in libro narrabit) veluti a fuligine denigrescat. Oportebat igitur eos hac prius explorare, quicumque de capitis vteri in affectibus locitae dicere aliquid aggrediuntur. Calidas autem vehementesque febres ab vtero provenire neminem in artis operibus veriatum praeterit. Nam in Alexandria sophisticam artem edocentes, a quibus potissimum libri longis fallisque sermonibus referri sunt, inter adolescentulos a gregibus & armentis venientes, & ad agros nunquam accedentes, ipsi quoque hac in re minime exercitati plerumque vterantur: ab omnibus enim istis hominibus victus ratio valde neglecta est. Quisquis igitur ex vteri phlegmone laborantes mulieres conspexit, quo modo calidae magnaque febres omne corpus occupantes caput haud aliter exurant, atque illae, quae sine vteri vitio similes oriuntur, apprimere novit. Ceterum, etiam nec adhuc euidenter illae febricitent, quibus menstrua purgamenta suppressa sunt, periculum tamen impendit, ne cito in febrem incidant: istarumque caput graue redditur, & halitibus calidissimisque humoribus repletur: quocirca & ipsarum non nulla, febrem habeant postea, aut non habeant, sopore opprimuntur. Haec sane ita fieri sensu percipitur. Quae causa vero sit, propter quam ab huiusmodi vteri affectibus caput repletur, postea quaerere oportuit votis quidem inuenire experientem, sin minus, at illud saltem quod experientia ostendit, obseruantem, memoriterque tenentem. Igitur nos aliquas id genus effectuum sensibus apparentium causas assignare conabimur, atque hinc initium capere decreuimus. Inter oes corporis partes plurimas grandissimasque vnas vteri habent. Cumque eos aut menses aut a partu purgamenta suppressa, aut phlegmone aliqua vitioque orta male accipiunt, ipsos sanguine compleri necessum est. Quod deinde putrescente si febris excitetur, inter synochorum species ipsam connumerari opus est, nam id genus februm ex putrescente sanguine accendi ostensum est: haec vero calidum vaporum vim haud paruam in caput submittit. Verum capite quavis de causa horum vaporum pleno grauitates maxime in sincipite hominem vexantes apparere, illi quibus artis opera curae sunt, prius quam a me audierint, notum habuerunt. At quae huius euenti causa sit, forsitan scire aues: tibi igitur ea, quae mihi verisimillima visa fuerit, exponam, neque haec vnicam, sed plures. Primum quidem vapores illos calidos proxime dictos per arterias in caput subuolare ratio ostendit: ipsas quoque arterias per collum ab utraque vocati infundibuli parte recta in sinciput discurretes

Tertia Classis. uuu iij videre

† Al. nervoso

num. Oibus hinc noit vsus est Hipp. in lib de natura ossis, & in alibi, cum in lib. de Articulis cō. i. r. 24. 47. 48. 52. 53. 54. 7. 256. c. 258. c. h. 259. a. b.

* Al. conuulsiones.

† Al. cum caliditas tūigitis.

A. l. 4. f. r. c. 2. c. 43. 44. h

videre licet. Præterea & omni sanitate tempore tenuia & halitiosa cerebri excrementa maxime p. E. sinciput diffusi solere affirmamus: siquidem in ipso futura laxissima sunt, & ipsa caluaria subtilissima plurimisque meatibus pertusa: Ad hæc & multa sententia corpora iuxta futuras sunt: membranulae. n. quaedam crassum cerebri inuolucrum pericranio vocatae tunicae connectunt, & multitudo tenuium conceptaculorum p. futuras exiliunt: a quos autem magnitudine affectus magis sensoria naturaliter corpora magis percipiunt, magis vero sententia ab inferentibus dolorē caulis magis cruciantur. His sanē de causis in sincipite dolores fiunt. Modo illa inuenienda causa superest; propter quā octo aut decem mensibus mulieribus ita male habitis in coxendicem finit, hoc est, irritus morbus. Verū qm̄ nō nulli nō octo aut decem mēlibus, sed octauo aut decimo, scribendū censent: dicuntq; in multis & potissimum vetustissimis codicibus hoc græcum elementum η & hoc i. reperiri, quidem loco huius dictionis octo, loco decem, scriptum esse: vterius quæ & in istis sit differentia, perpendamus. Si. n. ita legamus, octo aut decem mensibus in coxendicem finire, ab abortu, non à conceptu mēses numerabimus: si vero octauo mense aut decimo, sic à conceptu ipsi significari affirmabimus. Mihi sanē id fieri posse videtur, vt secundū vtrāq; sectionem vtroq; modo sententia accipiat. At huius, quod dicitur, iudicium experientia committendū est: quemadmodū ego & in oibus id genus, & in eo, de quo nūc loquimur, semper feci. Atq; obseruati mihi, non nūquā quadraginta diebus, nō nunquā duobus mensibus, aut quatuor, morbus finiri atq; aboleri visus est: quibusdam vero & in plures menses productus fuit: & nonnulla re vera ad octauū mensem, alia & ad decimū perueniunt. Vidi quoq; ex vtero in coxendicē migrare colligiq; materiā: id vero haud in multis, quāuis multis ex vtero male habente diu laborātes spectauerim. Eius itaq; inuestigare causam grauiabar, q; non dum an re vera ita eueniret, certior factus essem. Aristoteles nanq; an est, prius firmē cognito, deinde, ppter qd est, quæri oportere præcepit: q; si quis antequam, an est, firma notitia peperit, propter quid sit, inuestigauerit, homo iste nugari garrirēq; maluisse, q; veritatem explorare, aperte videtur. Igitur qui & nunc propositæ rei causam reddere conati sunt, hæc in mediū afferūt. Quicunq; n. à tempore abortus vsq; ad octo aut decem menses numerare dignum putant, vterum duobus his temporibus, octauo scilicet mense & decimo, malis tolerandis assueuisse dicunt: octauo enim mense foetum conuertit, decimo aut in lucem adi: sic igitur & in præsentia hsdem itatis temporibus contristantes humores excerni, qui in locum vicinū, suscipereq; transmissa potentē, irruerunt, asseuerant. At, qui à conceptionis tempore numerandū esse iubent, rationi magis consentaneum esse dicunt, vt, quemadmodum etli tempore intermedio foetus nullo vitio tentatus sit, nouum tamen aliquem motum vterus circa ipsum temporibus istis, dum aut conuertitur aut partu editur, habuerit, ita & nunc habeat. Cæterum vtrique fallunt, qui foetus motiones vtero tribuant. Qm̄ enim octauo mense conuertitur, hunc sanē motum oīno ex se ipso ciet, atq; tunc paritur, cum vehementius cōmotus, aliquam ex continentibus membranarum effregerit: hoc. n. & in libro de pueri natura hūc verbis testatum est: Cum vero mulieri partus tempora adueniunt, tunc puero cōmoto manibusq; & pedibus sese agitantē aliquam intimarū mēbranarum dirumpere accidit: vna effracta reliquæ imbecilliores facultatem habent: atqui prima foetum ambiens laceratur, deinde vltimā. Qm̄ igitur nec dum vtero foetus per abortum eiectus continetur, neque vt motus ipsius in columnis feruerent, fieri potest. Perinde vero, atque isti, neque illi fide digni sunt, qui septimū mēsem ac nonum foetū partus efficere: octauum vero ac decimū egressiones præter naturam vno mense naturalibus tardiores efficere asserunt: quod secundo popularium morborum libro dictum esse volunt in illis verbis, vbi dixit, Postero, ac si dixisset posteriore tempore aut mense: sed hoc prius in eo libro declarauimus. At ego si hoc dictum ita se habere prius vidissem, perquisiuissem vtiq; ipsius causam diligentius: sed, qm̄ per multa stata tempora vteri affectus iudicari, & iudicatoriorum dierum circuitibus consonare per spexi, vt ipse in libro de præfagijs docuit, causę inuentionem relinquo, cum neque semper, neq; plerunq; ita fieri videam. Verum scriptorem hunc, siue Hippocrates sit, siue Thestalus, siue alius quispiam, in duabus forsā aut tribus mulieribus ita euenisse fortuito conspiciam, inconsultius de re neque semper neq; crebrius incidente (vt diximus) in vniuersum pronūciasse existimo: Sed de his hæcenus à nobis dictum esto. Eorum autē meminimus, qui in narratione Hippocratis coniunctionem & iniererunt, inter eā partem in capitis grauitatē vertit, & eam in sincipite dolores: totamq; scripturam ita constituemus / quibuscunque à perditione circa vterum, & tumoribus, in capitis grauitatem commutatur, & in sincipite dolores, & quicūq; alij ab vteris, hīs octo mensibus aut decem in coxendicē desinit. Medicinalem sanē quandam præscriptionem ad præfagiendum vilem, non causas reddentē priori sermoni adiungunt, talem iudicantes esse sententiam: Quibuscunque mulieribus in vtero ex abortu tumoribus excitatis in capitis grauitatem fit cōmutatio, & in sincipite hsdem dolores fiunt, istis octo aut decem mensium spatio in coxendicem vterum vexantia decubunt: tanq; non omnibus vteri tumoribus sincipiti dolorem inferentibus, neque oibus in coxendicem abscedentibus, sed illis, tantummodo, qui in sincipite dolores creant. Verum cū id quoq; ego obseruauerim, haud ita fieri compertum habui. Quin citā neq; ipsi huiusce rei aliquam rationem afferūt: cur. n. soli illi vteri tumores, qui sincipiti dolores intulerunt, in coxendicē ab his migrare putentur, assignari causa nō potest. Quamobrem neq; nos ipsi crediderimus,

In lib. de Natura pueri circa finem libri.

1. Epid. sect. 1.

A crediderimus, vt pote neq; ab experientia, neque ex rei natura, indicatorie sermonis huius affirmationem consecuti. Illud quoque in cōfesso est eam partem, quam ita scripsit Hippocrates & quæcunq; alia ab vteris/duobus modis explanari. Quidam sanē ad vteri affectus sermonem referūt, tanq; omnibus ipsis haud minus, q; prædictis, capitis grauitates & in sincipite dolores euenientes habentibus. Alij vero ad capitis affectus sermonem referunt: ac si ita omnem verborum seriem scripsisset: Quibuscunq; à perditione & tumoribus in capitis grauitatem veretur, in sincipite dolores sunt, & alij quoque capitis affectus ab vtero exorti in sincipite maxime sese ostendunt. Alios affectus intelligamus capitis grauitati proportionem respondentis: aliquos autem ex ipsis cephalæas vocant, aliquos hemicranias, aliquos cephalalgias i. capitis dolores simpliciter.

37 Acutum habentes Caput, si quidem Valida ceruice sint, & alijs robusti sunt, & osibus, Caput autem dolentes: Quibus etiam ex Auribus sordes manant, istis Palatum concauum est, & Dentis male positi.

Hoc loco etiam nihil refert, vtrum craterauchenæ græca voce per quinque syllabas, aut craterauchenæ per quatuor, q; spia scripsit: robustus. n. ceruicibus homines vtrāq; vox significat. Macrauchenæ vero i. longicollis, vt non nulli veterem scripturam permutantes scribunt, non eandem rem significat. Valida enim ceruix robusta nominatur, ob duritiā magnitudinemq; ossium plerunq; talis existens: ita quoque se habent ipsi circūpositi musculi, tendones, & copulae: At lōga ceruices, tū abest, vt vi aliqua polleant, vt etiam prorsus vitiosæ sint, perinde atq; angustū longumq; pectus: qm̄ quidem id amplum esse, non latum duntaxat aut longum, oportet. Amplum autē in latū profum dīq; dimensione, pectus collum & aliud quodq; membrū consistit, cum proportione inter se congrua ea aucta fuerint: in ipsis vero prorsus & longitudo aut maior est, aut æqualis ijs, quæ moderate se habent. Hominum quidem nobis obuiam venientium pectora non prius apparent, q; eorū corpora nudata fuerint: sed caput illico aspiciamus, & quod nam in formatione ac magnitudine vitium habeat, cognoscimus: In magnitudine, si minus sit, aut maius q; conueniat: In formatione, si exquilitate rotundum sit frontis occipitiq; prominentia carens penitus: aut acutum productiores, q; deceat, eminentias habens, aut vtrāq; aut alteram tū: aut vna duntaxat eminentia præditum, altera vero priuatum. In maiore itaque capite & acuto & excessus quantitas consideranda est, & ipsius ceruicis excellentia, vt ipsis melius ne an deterius caput formatum sit, dignoscere valeamus. Declaratum est enim in libris de tuenda sanitate non medioerem vtilitatem medicos ex huiusmodi cognitione percipere & ad seruandam membri sanitatem, & ad futuram vitij emēdationem, siq; didicisse prius acciderit. Sed in capite euidenter paruo paruitatem quidem nouisse opus est: & ea præterea, quæ ad collum pertinent ex abundantia consideranda: quoniam perinde ac truncus, dorli spina ex capite tāquā ex radice progerminat. Alibi enim didicisti medullæ dorli à cerebro, & ortus initium & facultatum copiam suggeri: hanc medullam vertebræ includunt tenuem quidem, pusillā: crassiorē autē factam, ampliores. Quemadmodum igitur magnū pectus ampla interiori cauitate inane est, in qua duo magna viscera pulmones scilicet atque cor nulla ex parte compressa continentur: perinde & exiguum pectus proportionē sibi respondentia hæc viscera continet, exigua videlicet & in angustis versantia: haud aliter caput & dorli spina magnitudine respondentia & cerebrum & medullam includunt. Cum enim membra hæc grandiora sunt, & cerebrum & medullam ampliores, latioresq; spiritus cauernas in ipsis efficiunt: at si pusilla fuerint, contrarium euenit. Vis præterea cogitandi ijs, qui aut nimis magna capita, aut nimis exigua, euidenter possident, oblaesa est. Sed exigua capita semper praua sunt: magna vero, licet raro, non nunquam tamen & bona fuerint, & ob facultatis eorum formatricis robur, & ex materia, vnde creata sunt, vbertate: Quali capite Pericles Atheniensis vir prudentissimus fuisse traditur: vnde & comici eius capitis magnitudinem dicerijs lacessunt. Præterea vero magis grande caput bonum sit, si & naturalem figuram retineat, & ceruicem validam, & oculos acute cernentes habeat: tunc enim optime huiusmodi caput sese habere sciendum est. Verum acuta capita (nam & ex his quaedam non esse improbanda affirmauimus) optima figura aliquantulum permutata fieri dicimus. Optima enim capitis figura oblongo orbi vtrinque compresso similis est: deficit autem acuto capiti aut occipiti, aut frontis eminentia: aut vltra, quam deceat, productam habet. Plerunq; igitur (vt dixi) quemadmodum magnū caput, ita & huiusmodi acuta, mendosa improbaq; reperies: raro tū & ex his aliqua bona fuerint, facultate materiā, ex qua homo in vtero creatus est, efformante admodū valida, neque sanguinis in vterum deluentis multitudine superata: sed contra eius vim sustinere, resistere, eleganterq; effingere potens fuit. Quando igitur ob alterutrius eminentiæ defectum aut excessum acuta capita redduntur, primum quidem te illud animaduertere deceat, vtrum aucta aut diminuta prominentia acutum caput euaserit: vitiosum enim semper est ex cōminuta mucronata caput: non semper malum ex aduicta. Verum tūc præterea considerare conuenit. In primis quidem decoram incrementi formam: deformia enim incrementa praua sunt: Secundo, vtrū capitis excessus, qui in occipitiū est, plus quā ea, quæ à facie est, pars excreuerit: melius enim putandum est occipitiū eminentiam maiorem esse, ibi nanque & nobilissimus cerebri sinus, & dorli medullæ exortus, locati sunt. Postea deinceps ceruicem con-

Tertia Classis,

uuu iij

luderato,

siderato, imbecilla ne sit an robusta: nam, si eminentia neque indecora fuerit, neque ultra modum grandis, validumque eam collum sustineat: huiusmodi capitis acumen probato: hos enim homines & aliorum membrorum, sed ossium praecipue viribus pollere comperies. Sed hoc loco & illud perpendito, quid sibi voluerit cum dixerit & alij: num intellexerit peccus & iecur, ut eiusmodi hominibus tria generosa principia insint, non solum cerebrum: an & alia, illa sola dicat, quae primum initium & ortum ex capite habent: ea vero sunt dorsus medulla, & nervi, & cum ipsis ossium musculorumque materia, qui necessario vna cum capite auferuntur & roborantur. Haec membra vero plerumque insimul augeri comperies. Quando enim sanguis, ex quo capitis partes creatae sunt, multus atque bonus est, vitalem quoque potentiam quam ex corde prodire ostendimus, & naturalem nutriticemque vocatam quam ex iecore in venas promanare didicisti, statim ab initio robustas esse credibile est: atque huiusmodi animalia prima veluti fundamenta totius corporis magnifica esse ac generosa necesse est. At in capite contra deformi effigie & exiguitate vitioso, praeterea & in ore palati partes inspicito: ita vero appellant in eo altioris spatij partem illam, quae supra foramina est naris in ipsum pertinentia sublimis est: inuenies enim & hanc partem illis cauiam, quorum acutum valde caput ac deforme est: hos autem praecipue vocant homines *φοξοδ*: hoc est acuti capitis. In multis quoque dentes male positi videntur, id est non recte e regione superioribus cum inferioribus committuntur, neque incisores cum incisores, neque canini cum caninis, neque molares cum molariibus, sed veluti reuulsum iuxta atque distortum in ipsis os apparet. Hos igitur crebro dolore capitis vexari conspicies, ipsorumque aures destillatione laborare, non nunquam sanie quadam tenui & liquida, non nunquam ceu purulento humore ac foetido emanante: imbecilla namque membra multum prauumque excrementum colligere consueuerunt. Igitur cum iam scriptoris sermo explanatus fuerit, paucis quibusdam additis ad aliam partem tranlibo. Ea vero pauca huiusmodi sunt, & minime scilicet vnus, quod a me huius sermonis initio dictum fuit: Videtur enim iam aperte liber iste commentario magis, quam iusto volumini, similis esse, Hippocrate sibi ipsi, ut memoria subueniret, non nulla scribente, prout vnumquodque aut experientia comprehendisset, aut rationali meditatione excogitasset. Nulla enim cognatio vel propinquitas primae parti cum secunda intercedit, quemadmodum rursum neque tertiae cum istis.

Quibuscumque Os à palato recessit, His Medius nasus Subsistet: Quibuscumque vero inde, unde nascuntur dentes, Extremus nasus Simus efficitur.

Os nasi duo foramina intersepiciens alio quodam tenui osse nititur initium. Superius ab osse frontis sumente, & ad nasi finem, vbi pinnae locatae sunt, desinente. Haec igitur in parte nasi interseptum locis illis incumbit, ad quae dentium, qui incisores nominantur, extremitates perueniunt. Pars autem his superior palatum quidem nominatur, & ea medium nasi interseptum nititur. Vbi igitur aliquod fulcimentum ossium decidens perierit, ibi interseptum subsidens nasum eo loco cauum efficit atque id eius symptoma simitas appellatur.

Infantium Fulgores cum Pubertate non nunquam Mutationes habent & alias: Et in Renem dolor grauis, cum cibo explentur.

Hanc omnibus explanatoribus scripturam agnoscentibus, & omnibus antiquis codicibus eam habentibus, non nulli recentiores alius aliter eam mutare conati sunt. Quidam, n. epilepsies scribunt, alijque catalepsies, alij epilamples hoc est effulgescentiae. Ipsorum autem interpretatio ab ipso morbum comitalem significari vult, qui plerumque ab infantia laborantibus in ipso à puerili aetate ad pubertatem transitu euanescere consuevit. Etenim id ita fieri comperit, nisi quispiam eo tempore vitiosa victus ratione vtens sibi ipsi conseruandi morbi auctor fuerit. Oritur sane plerumque ob frigidam cerebri temperaturam humiditate adiuncta frequenter idque saepius accidit, quoniam niam raro ex alicuius membri vitio prouenit. Finitur autem, quo tempore pubescunt, si & in alijs egrotus, ut decet, se gesserit, quia totius corporis temperamentum ad siccius calidiusque conuertitur. Quo, n. pacto iuuenis puero calidior sit, in libris de temperamentis didicisti: vbi etiam quo modo puer iuuenis sit calidior, declarauimus: iuuenis quidem absolute calidior, puer vero non absolute, sed eo, quod plus innati calidi possideat. Illi itaque, qui se ipsos Hippocraticos nominant, ipsi fulgores calidi dicere volunt per translationem ab externa flamma: quae cum materiam viciat, eaque sibi ipsi omnem assimilauit, effulget manifestaque omnibus redditur, cum prius humidam materiam exiccans occultaretur. At Zeuxis & cum ipso pariter non nulli Empirici fulgorem haud ita interpretantur, sed altero quodam modo: intelliges autem ex Zeuxidis sermone in hunc modum descripto: Infantes usque ad pubertatis annos appellat Hippocrates: isti autem pubescendi tempore effulgent. Atque hic magnam vim exprimendi habente translatione vsus est: tunc, n. magis carnosus fiunt, & adultiores, coloreque & forma gratiores, viribus ingenioque praestantiores. Repente autem ac simul hac oia eueniunt eorumque, qui natura formosi sunt, tunc magis effulget pulchritudo. Idem iste autem Zeuxis infantes appellari omnes pueros inquit, quemadmodum & Herophilus ipsos appellauit: de hac, n. re hunc in modum scribit hisce verbis: Videt Hippocrates infantes notasse

A. 1. 3. f. 1. c. 5. s. 8. 209 d

A se usque ad pubertatis annos: non eos tantum, qui nuper nati sunt, ad quinque usque vel sex annos, ut plerique nunc intelligere solent. Contentus fuit autem & Herophilus tam grandis natu, infantes vocare per haec verba: Infantibus non erumpunt semina multa, neque menstrua purgamenta, idem non concipiunt, non caluescunt. Neque enim praedictam aetatem natis haec accidere negat, hoc est à primo statim ortu (ut non nulli accipientes ipsum derident tanquam res omnibus notas edocentem, e quorum numero est etiam Callimachus) sed illis, qui ad pubertatem usque perueniunt: quod non nulli & in istis ea fieri opinantur. Haec tamen Zeuxis locutus est. At mihi quid per infantes significari videatur, & antea quidem dixi, & nunc iterum manifestiori sermone repetam. Comitialis affectus aut à naturali intemperie prouenit, cum humidum valde cerebrum est, tuncque morbus iste puerulus appellatur, quemadmodum ipse in libro de aquis, aere, & locis ita scribens significauit: Pueris accidere conuulsiones, & suspiria, siue anhelitus: quae putant puerulum efficere, & sacrum morbum esse. In his verbis clare patet illi dictioni/ puerulum/ subintelligendum esse affectum, ut locutio ita se habeat: Quae putant puerulum affectum efficere, & sacrum morbum esse. Accidit autem hic idem affectus pueris etiam ob errata, medici curationem postulans. Quando vero ob humiditatem oritur, plane infantes statim inuadit, delinitque aetatis conuersione, nullum nobis negocium faciens. Quapropter quoscumque pueros non à prima statim aetate, cum adhuc sunt infantuli, sed annorum progressu vexare inceperit, proculdubio ob peccata in victus ratione commissa, aut ob aliam quam praeter externam causam, exortus est: in quibus aetatis conuersionem praestolari non conuenit, sed factum morbosum affectum discutere. Illud utique non exigua consideratione dignum est, si secundum antiquam lectionem fulgores acceperimus, ut Hippocrates & Zeuxis acceperunt: oratio enim huiusmodi est: Infantium, cum pubescunt, fulgores calidi & alias quidem non nullas in ipsis mutationes habent, quin etiam renum affectionem: quam ipse deinceps explanat. Praeternititur enim & in hoc sermone epilepsiae nomen. Atque ideo non nulli haud absque ratione scribere videntur epilepsies, quemadmodum & alij catalepsies. At hos decebat tanquam non ita scriptum inuenientes, sed quod melius esset ita scribere, dicentes, ad praedictam explanationem accedere. Cum vero haec vox/ & / appositae sit, hanc rursum alij adiuunt duas orationes nullo vinculo inter se connexas esse volentes: vnam hisce verbis satis declaratam/ infantium fulgores, simul atque pubescunt, in non nullis mutationes habent & alia/ alteram hoc modo dicentes/ in renem dolor grauis, cum cibo replentur/ & reliqua, quae sequuntur, de renem vitij ipso tradente, ab altero initio non quod in pueris, cum pubescunt, in hoc vitium comitialis morbus transeat, haud enim ea aetate renem morbus creari videtur, quemadmodum vesicae lapidis: iste namque in pueris magis, renem autem affectus in declinante potius aetate contingit. Adscribamus igitur ea deinceps, quae de renem vitij in hunc modum ab eo tradita sunt.

de Aere, aquis, & locis, cap. 2. 2. 1. f

A. 1. 3. f. 1. c. 2. c. 17. 361. b

6 "In Renem Dolor grauis, cum cibo impleantur. Vomuntque pituita: Cum vero dolores abundauerint, aruginosa. Et leuiore quidem euadunt: Liberantur vero, cum cibo euacuati fuerint. Arenulae, ruffae subsident, & Cruentum mecum. Stupor. Femoris e regione positi. Quiescere non conducit, sed exerceri, non repleti: Iuuenes Veratrum purgare, Populitem incidere: Vrinarijs mundare, tenuare, ac mollire.

Dolor em grauem aut tanquam alicuius rei grauis loco incumbentis sensum inferentem, aut acerbum, intelligere possumus. Siquidem vtrumque verum est, diuersis tamen temporibus, in renibus fieri: in calculorum enim creatione atque exitu acerbissime dolent: reliquo autem tempore, ut rei cuiuspiam grauis loco incumbentis dolorem percipiunt. Quicumque igitur in renem cauis lapillos concrefcere arbitrantur, in solo per vrinarios meatus transitu laborantes dolere aiunt. At, quicumque in ipsa renem carne calculos creari sibi persuaserunt, non solum inter exeundum, verum etiam creationis tempore eo in loco dolorem ipsos inferre testantur: deinde & quando in renem sinus peruadunt. Calculos autem in renem carnibus generari proportionem topis in articularum morbo genitis respondentes, orationem in testem adducunt ex libro de natura hominis & victus ratione ita se habentem: Quibuscumque arenosum sublidet, aut topis in vrinis, istis ab initio tubercula secunda venam crassam orta sunt, & suppurauerunt. Postea vero non celeriter rupis tuberculis topis ex pure concreti sunt: qui foras per venas cum lotio in vesicam traduntur. Haec est sane Hippocratica narratio. Ceterum renem calculi utroque fieri modo possunt, & nuper dicto, & eo, quem paulo ante declarauimus, cum in ipsorum sinibus temporis intervallo exultum arfactum que crassum & viscidum humorem ad topis spissitudinem redigi asserabamus. Eodem quoque tempore si obstructio aliqua in ipsis fiat, aut mediocri phlegmone, grauitatis magis quam doloris sensus efficitur: quemadmodum & in iecore, propterea quod ut renes, ita & iecur, per exiguis nervis praeditum est. Dolores autem eo potissimum tempore in renibus excitari dicit, quo replentur cibo. Cumque duo ab hac voce/ cibus/ apud ipsum significentur, in utroque significato veridica oratio est, siue de assumptis cibarijs, ex quibus sanguinis multitudo creatur: siue de alimenti recrementis, quae in intestinis colliguntur, intelligas: non nunquam enim & ista cibos nuncupat, ut in libro de ratione victus in acutis, ita inquitens: Quibus enim cibus in intestinis oclusus est, nisi quis aluum prius ducens sorbitione dederit, vehementer laedet. Dolor itaque à cibo ita signante excitatus in renibus, quod multitudine

de Natu. hum. c. 1. t. 18. 7. 180. f

de Vict. rat. in morb. acut. c. 6. 1. 2. 7. 114 a

multitudine pondereque excrementorum premantur, onerenturque, simulatque ista deiecta expul-
saque fuerint, remittitur atque plane finitur. At dolor ex sanguine in venis contractio proueniens,
quando in renes incubuerit, etiam si venam caecideris, haud illico discutitur, & ob renum corpo-
ris densitatem, & quoniam ob multa ipsi superiniecta corpora, exterius appolitorum remedio-
rum facultas ad renes iam debiliore effecta peruenit. Soluit autem ipsorum dolores non id solum,
verum etiam & per superiorem ventrem facta excretio: quae tam colli quam renum dolore vexa-
tis commune quoddam symptomata est: continent enim renes laxo intestino, & laxum intestinum
renibus, per tunicam peritonaeum vocatam copulantur. Inter initia itaque pituitosi vomitus sunt:
huiusmodi enim succus in ventriculo creatur plerumque ex ciborum multitudine, ac multo magis,
si isti crassi naturaque pituitosiores extiterint. Quod si incrementa perseverent, que affectus, his ita pa-
tientibus vomitus aeruginosus superuenit, ob dolores ac vigilias corrupto sanguine, id que maxi-
me, cum vna febricitauerint, & inedia macerati fuerint. Et melius quidem (inquit) a vomitibus
habent: ab accessionibus quidem liberantur, sed non ab affectu, cum cibi vacuari sint. Vtroque
autem modo & nunc cibi nomen accipere possumus, sed potius de ventris intestinorum que ex-
crementis intelligere debemus. Arenulae autem ruffae (inquit) subsident, hoc est in vrinis: id enim
accidere evidens est, si ruffum colorem talem esse intellexeris, qualis est & sandaracha quae voca-
tur. Quapropter & non nulli in artis operibus diligenter versati, subsidentias oroboides appel-
lant, hoc est, erui similes: alij sandarachodes, id est sandarachae colorem referentes: interdum & re-
vera ruffas nominant. Nempe duae priores & iecinoris affectus comitantur: tertia renum morbos
sequitur: quemadmodum & quando veluti arenae colore subsidentiae euadunt. Nam in vrinis sub-
sidentium coloris maioris minorisque ratione inter se differunt: verum ex materia crassa tena-
cique modo crassitudinem maiorem, modo tenacitatem, modo vtranque partibus omnino portio-
nibus habente, plane fiunt. Itaque si ex sola pituita crassa & viscida subsidentia facta sit, color
cinereus erit aliorum topiorum colori similis, qui in aquis sponte calidis multis in regionibus la-
pidibus adnasci accrescere que cernuntur: & in vasis alioqui, vbi aqua calefit. Quin etiam in ani-
malis corpore ex purulento humore, aut ex purulento pituitosissimo composito, huiusmodi topus
non nunquam creari potest: quemadmodum & in articularum morbis accidere consuevit: eodem
enim prorsus modo in his & renum affectibus lapides concresecunt. At si quibusdam parum san-
guinis cum pituita crassa lentaque mistum sit, vrinarum subsidentiae color pro succi maiore copia
euadet, non nunquam veluti ex pallido alboque mistus, aut ex rubro & albo, aut ex flauo & albo.
Non nunquam vero & ruffus erit, & ipso sanguinis colore ad colorum differentias faciente: ne-
que enim sanguis hominibus exquisitè ruber semper est, sed interdum quidem ad atrius, inter-
dum ad flauius & ruffius vergit. Aut igitur omnes, quas modo recensui, colorum differentias
praeter cinereum ab hac voce/ruffum/significari putandum est, ipso dicente arenulas ruffas sub-
sistere: aut adiectam illam vocem/sanguineum/ex communi sensu dictam fuisse accipiendum
est. Dico autem, non nunquam: quemadmodum enim cruentum ipsis interdum lotium emittitur,
non semper tamen, neque in omnibus renum affectibus, pariter & interdum arenulae ruffae in vrinis
subsidentes apparent. In commentarijs namque de naturalibus potentijs, quicquid in venis ferrosi te-
nuisque cum sanguine permixtum est, renem ad se ipsum atrahere demonstrauimus: meatibus au-
tem id in renis ventriculū percolantibus latius patefactis, aliquid etiam ex crassioribus succis simul
illabitur. Quando igitur istud calefactum in renis cauo ad topi consistentiam redactum fuerit, si
renum vis expulsoria omne id vna cum lotio extruserit, arenosae in ipso subsidentiae fiunt: quod si renis
cauo impactum tenacius inhaereat, aliquid aliud eiusdem materiae ex vena caua suscipiens sibi-
que apponens, plus augetur: semper enim quod recens influit, priori circumaffigitur: atque ita insigni
magnitudine topus grandescit. Verum non nulli inquirunt, cur sanguinem meium: quoniam
calculus egrediens cum angulosus sit, proximas particulas vulnerat, & cruorem euocat. Quod si ex
vena caua in renem pertinens meatus patentior fiat, sanguis autem liquidus sit, neque multus, neque vi-
cidus, cruentum ita lotium redditur. At dolorem stupidum in crus descendente, propter valorem
dorso incumbentium, cauae. Venae magnaeque arteriae, cum renibus & cruribus coniunctionem, or-
tum habere putandum est. Maxima namque in ipsos renes expullulant: post eas quaedam haud magna
in lumbos inserunt: postea vtrunque conceptaculum bipartito diuisum in vtrunque crus delabitur, per
ipsumque totum distribuitur. Quicumque vero per meatus vrinarios, aut quasdam membranas, aut
neruos, vel etiam peritonaeum, renes cum cruribus sociari a seuerant, disseccandorum corporum pla-
ne imperiti sunt. Quae nam igitur renum vitio laborantibus accidant, haec tenus narrauit Hippo-
crates. Deinceps vero de ipsorum curatione hisce verbis loquitur/ quiescere non conducit sed exer-
citationes, non impleri: iuuenes veratro purgare, poplitem cadere: vrinarijs euacuare, tenuare, &
mollire. Sibi ipsi formulam quandam renum curationis hisce verbis per capita constituit, non nulla
quidem omnis aetatis, corporisque habitus communia, non nulla iuuenum & robustorum proprie
scribens. Cōia sunt autem quae primo scripta sunt, & quiescere (quod ipse ἐπιουσιον vocat quod ociose
vixere significat) quod ipsis non conducere ait: & exercitationes, has. n. conducere arbitrat tanquam
multitudinem euacuantes, & pituitosum, crassum, immaturumque oē ad maturitatem ducentes & at-
tenuantes

A. 1. 4. f. 13. c. 1.
c. 16. 286. f

A tenuantes, & corporis omnes particulas roborantes. Sed te anima ducere oportet, ipsum non pro-
sum magnas exercitationes in praesentia dicere, veluti aequitantes, aut armis aut lucra aut pancra-
tio certare, aut humum fodere, aut id genus aliud facere, sed oēm absolute motionem, quae pro aeta-
tis, habitus, roborisque renibus aegrotantis ratione, corpus exercere valeat. Verum etiam non impleri
cuiusque aetatis & corporis habitus commune documentum est. Quae sequuntur, iuuenibus, ut ipse
ait, congruentia scribit ita dicens/ iuuenes veratro purgare, poplitem incidere. Veratro quidem pur-
gare, si valde antiquos affectus sit, & ceu vechibus (vt ita dixerim) extrudendus: ad huiusmodi enim
morbos veratro vitumur: Venam autem cadere, vbi sanguis multus aut crassus in venis abundet.
Quod si vtroque auxilio ipse homo indigeat, a venae sectione incipiendum esse patet. Alias autem di-
diciſti membra supra secur, cubiti venae sectionem postulare: infra vero crurū, in poplitibus venas
nobis cadentibus, aut omnino saltem iuxta malleolos. Quod deinceps dixit/ vrinarijs mundare/ona-
nibus vtile est: neque simpliciter dixit vrinarijs vtendum esse, sed hoc verbum/ mundare/ adiciens mo-
dum adimenti ab ipsis proueniens declarauit, non solum tenacia & crassa renibus inhaerentia pur-
gantibus, verum etiam cum ipsis & ea, quae in venis praeter naturam sanguini mista innatant, educē-
tibus. Quod autem in calce narrationis dictum est/ tenuare/ omnibus renum vitio laborantibus vsui
est, & quos ad veratri summptionem praeparamus, & quos sine hoc per sanguinis missionem cura-
mus, vel etiam post eius assumptionem. Dictum est autem/ tenuare/ de humoribus, hos enim tenra-
re conuenit: / mollire/ de membris solidis: si quidem vtrunque, veratrum hausturis per commodum
est, vt tuto purgatio fiat. Igitur nisi humores praetenuati fuerint: & membra, per quae fit vomitus,
mollia reddita sint: & ad distentiones distractionesque, antequam damus veratrum, tractabilia esse-
ctia: in suffocationis discrimen ob humorum crassitiam aegrum adducemus: aut neruorum conuul-
siones in vellicationibus ob membrorum in dilatando duritiam, qui purgatur, capietur: aut vasculū
aliquid dirumpetur. Quin etiam licet veratrum non praebatur, optima res est humores tenues el-
se, & renum ipsorum corpora mollia, vt per ipsa transire facile humores possint: nam ab initio neque
calculus in ipsis vnquam generabitur, si quis haec ambo diligenter obseruet.

7 *Muliebria Aqua laborantibus Diu permanent: Cum vero Non celeriter ferantur, Intumescunt.*

Aqua laborantes non nulli intelligunt eas, quae vt aqua inter cutem corripant, idoneae sunt: non
nulli eas, quae tenuem naturaliter aquosumque sanguinem habent. Potest autem & de vtrisque dictū esse in-
telligi, sed magis de illis, quarum sanguis natura subtilis est, nullo alio morbo affectu corpus in se
stante: in istis enim menstrua purgatio, quae muliebria vocant, diu permanet. Dupliciter enim & id
ipsum/ diu/ intelligi potest, aut de diebus, quibus huiusmodi mulieres purgant, aut de ipsarum aetate: si
de diebus intelligas, significabit, pluribus deinceps diebus istas, quae alias mulieres, purgari: si de aeta-
te, per plures annos menstrua excrementa durare: nam re vera in istis multus tenuisque sanguis colligi-
tur, quemadmodum contrario modo affectus paucus & crassus. Albae quidem sunt priores & molles:
nigrae autem durae & graciles omnino ea, quae a tribularium sanguinem procreant. Clarumque est istas
ab initio contrarijs inter se temperaturis constare: nam quae ab ipso nunc aqua laborantes vocantur,
humidioris sunt ac frigidioris temperamenti: his contrariae siccioris atque calidioris. Quod si ex mor-
bo aqua abundauerint, non omnibus mensibus pluribus diebus feruntur: interdum enim ipsa suppres-
sionem morbi earum causa est: rursum suppressio ob ofcolorum vteri obstructionem sanguinisque cras-
sitiem efficitur. Quapropter non nulli arbitantes dictum hoc de mulieribus ex morbo aqua abun-
dantibus accipiendum esse, loco verbi/ permanent/ permanere legunt, sic/ muliebria aqua laboran-
tibus permanere diu/ subintelligere nos, conueniens, iubentes: ac si & ita dixisset/ muliebria aqua la-
borantibus diu conuenit permanere: vt consultorius iuxta & curatorius sermo sit, eius tatum, quod
fit, narrationem in se continens. Huic sententiae consentire autem id, quod in calce sermonis dictum est/
cum vero celeriter non ferantur, intumescunt. Velle enim ipsum dicunt, vt pluribus diebus, ita &
breui tempore, huiusmodi mulieres expurgari, quoniam tarde exeuntibus menstruis purgamentis
tumores fiunt. At qui hoc etiam & in habentibus aquosum sanguinem contingere ait: istis etenim
carnes aquosiores generantur, haud statis temporibus accedente purgatione.

8 *In Cranone Veteres dolores frigidi, Recentes vero calidi, Sanguine autem plurimi, & Quae ex Co-
xendice frigida.*

Haec quoque sibi ipsi scripsisse videtur Hippocrates reminiscendae causa sub breui compendio:
propter quod & obscurior oratio est. Dubium est enim dolores ne tantum in Cranone factos fuisse
se dicat, eosque in ventrene, an etiam in alia quapiam parte: an vero affectus cum dolore coniunctos.
Illud autem antiquos dolores frigidos esse, novos autem calidos, & si clare dictum esse videatur,
obscurum tamen non nihil atque ambiguum est. Aut enim antiquos dicit, qui iam pridem excitati
fuerunt, aut diu perseverantes: quemadmodum & recentes aut nunc excitatos, aut cito desinētes: &
frigidos, aut frigoris sensum inferentes, aut qui a calidis mitigantur: pariter & calidos, aut caloris
sensum facientes, aut qui a frigidis sopiantur. Quidam etiam dolores frigidos vocatos esse dicunt,
qui leues sint: calidos, qui vehementes: haud secundum vsitatum Graecis loquendi morem signi-
ficationes

ficaciones has accipientes. Verum, quo anni tempore Hippocrates hæc facta fuisse scripserit nos E ignorantes, neque etiam quoniam excitati sunt, aut quo modo, aut quamdiu permanerint dolores, euidenter inuenire possumus. Sed novos quidem dolores prorsus sanguine creatos esse idem est, ac si dixisset ex sanguine calido videlicet ac multo: at de antiquis doloribus loquens, cum succum non adiecerit, signum est ab altero quodam succo frigido ipsos ortos fuisse: & ea quæ ex coxæ dice frigida ipsis oborta esse ait, aut affectus dicens aut dolores, frigido scilicet & istos humore concitante. At multos explanatores demirari licet in huiusmodi locutiones, de quibus nihil affirmari potest, multa sine demonstratione scribentes: ubi verò aliquid demonstrari, & vtiliter inueniri potest, aut nihil penitus aut pauca & sine demonstratione tanquam mandata scribentes.

9 *Qui in Rigores validos tendunt, Non admodum mitigantur, sed prope statum.*

Ita scriptum esse hunc sermonem antiqui explanatores agnoscunt. At recētiore ipsū in clarior rem permutantes ita scribunt/rigores validi existentes non admodum mitigantur, sed prope statum: hancque locutionem id nos docere volunt, omnes validos in morbo rigores non admodum vilo alio morbi tempore mitescere, præterquam cum prope statum est. Secundum priorem autem scripturam/qui in rigores validos tendunt/hoc est perueniunt affectus (subintelligendus est enim affectus) F oportet ipsum intelligere, hos ante statum non mitescere. Quidam sanè ipsum statum, quæ vniuersi morbi pars est, meminisse dicunt: alij verò eius, qui in priuatis exacerbationibus inuenitur: vt rigor, cum vehemens est, antequam tempus status aduentet, non desinat. Id quidem non nullis euidenter accidit: istumque appellamus rigorem anecthermanton græco vocabulo, hoc est calefieri neque uitem, non autem validum. Contingit autem & vt rigorem ipsum fortè dicere: multo enim malignior est, quam qui immodice vehemens sit & celeriter desinat, Quod si vniuersæ agvitudinis statum intelligas, maxime in quartanis febribus sermo iste vtilis fuerit. Nam si cum validis rigoribus accessiones inuadant, si nihil remittantur rigores, fieri non potest, vt ad statum morbus peruenerit: quin etiā multo minus huiusce quartanæ declinationem fore sperandum est prius, quam rigor sedatus fuerit. Quare sermo prognosticus est de febribus ad rigores vehementes ascendentes, quæ prius, quam rigor sedatus sit, discuti nequeunt: id autem prope statum efficitur. At id genus rigores ex frigidissima pituita vitrea nominata, aut ex atræ bilis succo, proueniunt: verum ex prægelida pituita rigor fit non vehemens, sed agre incalecens: ex succo autem melancholico non nunquam vtroque modo, non nunquam alterutro: sed huiusmodi succus quarto quoque die accessionem facit, vitreus verò quotidie. Nihil planè huiusmodi rerum, interpretes declamant, sed illa vberissime accuratissimeque persequuntur, quæ nullum penitus fructum auditoribus ferunt: nam & in sequenti sermone plurimum medicinalis eruditionis continente nullum ex celeberrimis præceptis scire deprehenduntur.

10 *Ante Rigorem Urinae suppressiones, si ex bonis fluxerint, & Aluus excreuerit, & Somni adsint: Forsan verò & Febris modus: Forsan & quæ ex Lassitudinibus.*

Per deos quid dicere debeam, nescio, quando vtilissimum præceptum millies que in laborantibus deprehensum libri huius interpretes ignorant. Sed alios quispiam minus demiretur: Sabinius verò, Rufusque Ephesus, vti in libris Hippocratis diligentissime versati, magna profecto admiratione digni sunt, nisi frequenter iudicatorio rigori urinae suppressionem antecessisse viderit: de qua in præsentia Hippocrates meminit, nos iudicatorium rigorem in morbo futurum præsignificare edocens. Si in acuta febre & alia signa tibi salubria videantur, & iudicationem paulo post fore speres, te scire oportet suppresso lotio iudicatorium rigorem necessario futurum. Quod si & nox difficilis antecesserit, & dies iudicatorius sit, certius futurus rigor prædicari poterit. At si nota ex arteriæ pulsatu (vt didicisti) idem tibi ostenderit, non rigorem modo, verum etiam acerbissimum rigorem, indubitanter fore expectato. Illud igitur/ex bonis/aut vrinis solis, aut etiam ex alijs bonis signis vnâ cum ipsis vrinis, te intelligere oportet. Pata nempe signorum ab vrina in acutis febribus vis est, vt & soli ipsi credendum sit: alijs verò accedentibus etiâ diuinationi tibi erit firmissima perpetuoque veridica. Verum vrina etiam aluo multa excernente supprimitur: illuc enim serosam humiditatem vergere signum est: cuius redundantis triplicem euacuationem esse didicisti, per aluum, per lotium, per sudores. Igitur si aluus plura deiecerit, vrinae suppressæ ad futurum rigorem præsentientem fidere non conuenit: at si aluus fluxa non sit, proximamque esse morbi iudicationem prænoueris, ærotum rigere sudareque necesse est. Quid sibi volunt autem verba illa/ & somni adsint/ nam si vt vnum quiddam ex bonis signis adductum est, maxime dictis in præsentia quadrabit. Illud verò/ si ex bonis fluxerint/ velut exemplum quoddam dictum est. Quod si & hoc tanquam futuri rigoris signum sit, non simpliciter id à te intelligendum est: plerumque enim nox iudicationem antecedens, antecedens inquam rigori & iudicationi post ipsum factæ, molesta est: quoniam firmissimam cum antedictis rigoris futuri præsentionem habebis. Interdum autem, sed raro cum somnis placidis tranquilla nox est, atque in istis non rigorem, sed excretionem significans pulsus apparet. Sed de istis abunde in voluminibus de pullibus actum est. Te præterea iubet Hippocrates & modum febris contemplari, hoc est, an calida

An calida sit & biliosa & ardens, an ex alijs quapiam: nam quicumque in acutis & febribus & potissimum ardentibus rigores iudicatorij fiunt, hos ex bile flaua extra venas per sensoria corpora delata excitari didicisti. Propterea & febres ex lassitudinibus prouenientes temperatura biliosissima, ad præsentionem tibi & ipsa conducent. Hæc itaque est ab externis causis ad diuinationem percepta vtilitas vnico quidem veluti exemplo explicata, tibi autem & in alijs externis causis, quæcumque biliosius corpus efficiunt, futura percommoda. Hæc sunt autem moræ sub Sole astiuo, vigiliae, cogitationes, angores animi, ira, alimentum inopia, biliosorum ciborum nimius usus. Primam sanè tutissimamque naturæ febrium notitiam ex ijs, quæ in corpore apparent, acquires: quemadmodum in commentarijs de differentiâ febrium didicisti: Secunda verò & ab externis causis notitia ad eorū, quæ inuenisti, certiorē fidem haud parum expediet. Mirandum est igitur quoniam pacto hæc vtilissima contemplatio explanatores latuerit.

11 *Abscessus Non admodum, Quibus Rigores.*

Raro abscessus illis, qui cum rigore febricitant, eueniunt: quemadmodum in quartanis tertianis que febribus videlicet. In istarum enim accessionum remissionibus excretiones multitudinē educunt: propter quod permultam esse oportet vexantium humorum abundantiam, vt naturæ abscessum facere necesse sit.

12 *Crurum Effeminationes, veluti Aut ante morbum Iter facienti, Aut à morbo illico, Eo quod forsasse id, quod ex lassitudinibus, in articulos decubuit: ex quo crurum effeminationes.*

Euidenter cognosci nequit, vtrum solas imbecillitates effeminationes dixerit, an eas, quæ cum penuria nutrimenti omnium crurum fiant. Quantum enim ad prius ex antedictis exemplis pertinet, & eas, quæ per inopiam alimenti fiant, intelligere licet: quantum verò ad secundum spectat, cum dicitur/ eo quod forsasse id, quod ex lassitudinibus, in articulos decubuit/ extenuationes quispiam recte intelligere nequeat, sed absolute imbecillitates, quæ & citra maciem crurum actiones debilitare, vel et abscessus excipere queunt. Quod in calce autem sermonis adiectum est/ ex quo crurum effeminationes dictum fuit & ab initio: quæ propter non nulli eorum, quæ deinceps scripta sunt, istud antecedens faciunt, primum quidem hæc verba/ ex quo/ auferentes, vnaque cum his aliqua ex sequentibus permutantes. Verum quod ab initio dixi, & nunc repetam. Hoc est autem, huiusce libri sententias varie ac multifariam scriptas esse, quemadmodum & hanc: quarum præterea non nullæ haud recte dissociatæ sunt: alia contra haud congrue copulata. Quorum omnium si meminerm, simulque errantes confutare velim, in immensam longitudinem produceretur oratio.

13 *Tubercula Foras extumescencia, & acuminata, in turbinemque gracilescencia, aquabiliter maturescencia, non circumdura, declinata, & non bifida, Meliora: Contraria verò Mala: & si Quam plurimum Contraria, Pessima.*

Ab ijs, qui ex terra pergerant, Græci homines phymata vocauerunt hoc est tubercula, eos præter naturam tumores, qui prorsus sine causa externa, proueniunt: sed potissimum eos hoc nomine vocant, qui extra corporis superficiem extuberant. Verum ob nominis alterius inopiam interdum & latos, pauloque naturalibus partibus elatiores, hoc eodē nomine appellant: quod & Hippocrates hoc loco fecit, bona esse tubercula extumescencia dicens, hoc est, quibus insignis tumefactio inest, aut quæcumque non introsum sed extrorsum versus auferunt: quæ admodum in libro præsigniorum scribens dixit, Quæcumque exteriùs vergunt, optima sunt quæ maxime extrorsum spectantia, & in aciem turbinata: sed quæcumque aut, introrsum rumpantur, optima sunt, quæ externas partes minime attingunt. Melius quidem est extrorsum vergere: sed si intro declinent, melius rursum in istis omnibus est ipsorum eruptionem in interiores locos fieri. Tuberculorum sanè generatio in abdomine atque etiam pectore est: istis enim inanes cavitates sub sunt tuberculorum introsum spectantium præter naturam tumore excipientes. Sed ex ijs, quæ exteriùs intumescunt, acuta ac turbinata latis meliora sunt, vtpote ex calidioribus tenuioribusque materiae succis procreata, & iccirco celeriter suppurantia: nam ex crassis tenacibusque constantia, vtpote frigidis & latis sunt, & agre coquantur: quin etiâ putrescunt potius, quam eoquantur longiori tempore. Præterea laudat & aquabiliter suppurantia. Nam quæ ex aliqua parte suppurant, reliquum verò totum non suppurans habent, primum quidem eo quod alijs statim suppurantibus diuturniora sunt, secundo verò quod difficilius curantur, peiora censentur: alijs enim auxilijs suppurantes partes egent, alijs non suppurantes. Non circumdura autem circumduris meliora sunt. Circumdura vocat autem, quæ in medio mollia suppurantiaque sunt, circum verò dura, & agre aut nequaquam suppurantia. Laudat præterea & tubercula declinata: hæc sunt autem deorsum versus aciem suæ suppurationis habentia. Hoc enim loco ad aperta facile defluere materias sinunt: nisi ea ex inæqualibus esse te latuerit, in ijs enim aliquid boni inest, aliquid mali: verum quæcumque æqualiter suppurantia aciem in inferioribus habent, hæc omnium optima. Non bifida etiam bifidis meliora esse nos admonet: in bifidis enim medium non sine vitio inuenitur, sed crudum atque durum. At clare patet, ex tuberculis, quæ diximus, contrario inter se modo habentibus, quæcumque plurimum inter se

I Prog. c. 6. r. 1.
40. 4. 196. 15

ter se formis dissident, hac viribus ac moribus etiam longe distare. Nam satis magnam latitudinem E prædictis differentijs habentibus aliquod inter contraria medium esse necesse est: & à medio aliud magis, aliud minus recedere: vt in duris ac mollibus (in vna siquidem oppositione tanquam exemplo sermonem facere satis erit) durum quidem molli peius est: inter dura, magis durum: durissimū verò pessimum est. Ita sanè mediocriter molle mediocriter bonum est: & perfecte molle, est perfecte bonum. Quæ itaq; in hac oppositione audiuit ad prædictas omnes applicare poteris.

14 *Ferinum Autumno, & Cordis dolores, & Horridum, & Melancholicum.*

Seu ventris vermiculos, qui ascarides dicuntur & lumbrici, ferinum vocet: seu elephantem, & cancrum: seu phthilin, vt non nulli voluerunt: seu omne malignum vitium: iure autumno hæc omnia procreantur, & ob mali succi tunc temporis abundantiam, & ob aeris inæqualem temperiem: Nihil igitur mirum, si & cordis dolores, & horrores, & atra bilis autumnali tempore abunde generatur: omnia enim hæc antedictas causas comitantur. Caterum in enarratione secundi voluminis de morbis vulgaribus latissime de omnibus autumnis grassantibus morbis disputauimus.

15 *Ad initia Exacerbationes Considerande sunt, & In omni morbo: Veluti vesperi exacerbari, & annus ad vesperam, & ascarides.*

2. Epid. sect. 1.
non longe à principio.

Et in secundo de morbis popularibus libro hoc modo scriptum est: || Ad initia morborum considerandum, si confestim florent, vitur enim interdum Hippocrates hac voce ad initia/quemadmodum & hoc in sermone vsus est: Ad initia morborum refert considerare, num statim florent, quæ admodum & in dicendo, quod & ad calfaciendum, & refrigerandum, & liccandum, & humectandum, multa sanè quispiam huiusmodi inuenit: neq; enim vt aduersans, neq; vt contradicens, his verbis vitur, sed vt ad calfaciendum, refrigerandum, liccandum, & humectandum iuuantia multa, inquit, huiusmodi inuenire quispiam, possit: id verò & à nobis in illis commentarijs declaratum est, quibus secundum librum de morbis vulgaribus explanauimus. Quod nisi quis ita velit dictionem accipere, ita necessario intelligenda hæc verba sunt: ad initia/hoc est, secundum initia, aut, circa initia. Neq; tamen in solis initijs id considerandum esse nos admonet, sed in morbis vniuersis. Deinde exemplum adiecit, quod bifariam legi potest, vno quidē modo: ad vesperam exacerbari, & annus, deinde ab altero principio: ad vesperam & ascarides: Alio item modo: vt ad vesperam exacerbari, & annus ad vesperam, deinde ab alio principio: & ascarides. Diem nanque toti anno proportionem respondere censet, vt matutino tēpori ver simile sit, meridiei æstas, vesperi autumnus, nocti hiems. Dicitur autem & de his vberius, vbi secundi morborum popularium voluminis eam partem declarauimus, cuius initium est, Ascarides vesperi. G

16 *Infantibus Tussicula cum Ventris perturbatione & Febre continua significat post iudicationem Bimestri, prorsus Vigesimo & Tumores in articulos.*

Omnes enarratores scriptis similiter credunt, nec eorum, quæ laudant, quæpiã intelligunt, siquidem non nulla (& si affectate dixerim) veluti aris nerui sunt, alia perexiguam vtilitatem afferunt, alia verò neq; exigua: quemadmodum id, quod in præsentī parte proponitur. Etenim ego, quæcunq; in agrotantibus eodem semper modo fieri videntur, memoratu digna censeo, & ex his ipsis ea potissimum, quæ magno vsui sunt: quemadmodum paulo ante de præsentione ex rigore dicebā. Interdum nanq; in vehementissima febre adiuncta vigilia, fastidio, siti, impatientia, non nunquam & delirio, omnibus agrotantis domesticis perterritis ac flentibus, quempiam licet rigorem & sudorem morbiq; solutionem scienter prædicentem, Asculapium esse videri. Sed in propolita sententia primum quidem quid dicat, obscurum est: deinde & si omnes ipsius scriptoris verisimiles intellectus habere quispiam se crediderit, nihil tamen ex ipsis prædicere poterit. Esto enim infans aliquis tussiens, ventre perturbato, cum febre perpetua: deinde vtiunque, quo quis velit, die iudicetur, siue octogesimo à partu, siue sexagesimo: Duobus enim modis sermo iste declaratus est: bimestri, prorsus vigesimo, non nulli quidem ab ortu bimestrem esse volentes, quo die infans iudicatur, vigesimum autem à die, quo agrotare incepit: non nulli aiunt duos menses nato morbum accidisse, atque viginti dies post initium iudicatum esse: his que hunc in modum habentibus nos prædicere posse, puerulo isti à iudicatione abscessum aliquem in articulos imperum esse facturum. Atqui neque semper, neque plerunq; istud cueniet. Prædictiones autem aut veraces esse in perpetuum decet, aut raro mentiri: nam raro veritatem assequi & plerunq; aberrare nequaquam artificiosum est.

17 *Si Intra Umbilicum quidem Superiora consiterint in inferioribus articulis, Bonum est: Sin Supra, Haud perinde morbum discutunt, nisi suppurauerint & demata.*

Quod de pueris adhuc ista loquatur, ex inferius dicendis constat. Verum sermo iste non de particularibus est, sed de communibus, & in secundo de morbis popularibus, & in aphorismis, & in libro præfagiorum repetitus: quos omnes locos dudum explanauimus. Vult enim Hippocrates

Acrates ex superioribus locis in inferiora vmbilico factos abscessus salubres esse: non huiusmodi autem haud salubres, sed eorum malignitas aliquantulum obrunditur, si oedemata suppurauerint. Vfus est autem & hoc loco oedematis appellatione in communi significato omnium præter naturam tumorum, vt & antea dictum est.

18 *In Humeris autem Suppurantia tantulis, eis Breuiorem Humerum reddunt.*

Quod de infantibus adhuc disputet, ipse declarauit in quibus tantulis/dignum censens nos & modo dicta ad initium sermonis referre. Verum quomodo isti breuiori humero reddantur, in libro de articulis, nostrisq; in ipsum commentationibus didicisti.

de Articulis, com. 1. t. 60. 7.
259. h

19 *Soluerit autem & Vlcusculorum In inferiora eruptio, nisi rotunda profundaq; sint: Eiusmodi enim et alioqui Perniciosa sunt, & puerulis maxime.*

Ab hoc Græco verbo *ἐκθύειν*, quod erumpere significat, vocabulum *ἐκθύειν* hoc est eruptionem deriuauit Hippocrates media syllaba producta: perinde ac si cum impetu exitum dixisset. Ipsa verò affectus abscessu egentes discutere inquit, nisi rotunda & profunda sint, hoc est, nisi summopere maligna fuerint. Infesta nanq; infantibus sunt, neq; dolores, neq; curationem ferre potentibus: quin & alioqui agre sanabilia huiusmodi vlcera sunt.

† Al. infamibilia.

20 *Soluerit autem & Sanguis emanans, Frequentius autem Perfectioribus id incidit.*

Sanguinem profecto emanantem omnibus id genus vitijs prodesse sæpius iam didicimus: in infantibus autem, de quibus sermonem facit, ab initio neq; sanguis apparet, præterquam raro. Ideo & ipse addidit: frequentius autem perfectioribus id incidit/hoc est, ijs qui sunt adultioris ætatis. Qui affectus autem sint, qui per abscessus quos dixit, & sanguinis profluvia, & vlcuscula, in infantibus iudicantur, non clare admodum aperuit: initium enim sermonis erat/infantibus tussicula cum ventris perturbatione, & febre continente: potest autem ex ijs, quæ dixit, symptomatis, & de lateris pulmonis, iecoris, atq; ventriculi affectibus intelligi.

21 *Lachryma in Acutis male habentium Spontanea quidem Bonæ: Inuoluntarie autem defluentes Malæ.*

De lachrymis huiusmodi dictum sanè est & in libro 2. præfagiorum, & in b. aphorismis: sed accuratius in primo volumine de morbis popularibus vbi ait, "Quibuscunq; in acutis febribus, matutinis autem in ardentibus, inuoluntarie lachrymæ cadunt, his de naribus sanguinis profluuium expectandum est, nisi alia perniciose habeant: in male autem habentibus non sanguinis profluuium, sed mortem significant. Et nos in eius libri explanationibus hunc sermonem declarauimus.

A in Prog. c. 6.
1. t. 10. 4. 192. c
B 4. Apho. 12.
Ex. ord. 33. d
C 1. Epid. c. 6.
2. t. 80. 1. 116. a

22 *Quibus Palpebra Circumsenditur, Malum est.*

Idem affectus talem palpebram efficit, qualis in præfagiorum libro descriptus est: || Cutis circa frontem dura & prætenta. Quod autem de acutis morbis hoc & alia deinceps in prognosticorum volumine dicta sint, ab ipso declaratum fuit & hisce in verbis dicente, Lachrymæ in acutis male habentium voluntarie quidem emanantes bonæ sunt, inuoluntarie autem malæ.

7 Prog. c. 6. n. 7.
7. 4. 191. b

23 *Malum est autem & Inarescens veluti spuma.*

Id quoq; in morbis acutis fieri cernitur, cum summe aridi sunt, & vires imbecillæ, perexiguus lachrymis ab oculis exidentibus, deinde ibi inarescentibus.

* Ap. Hippitidibus.

24 *Et Obscuratio Malum est.*

Al. 4. 6. 2. t. 1. 433. a
D "In acutis morbis obscurari oculorum aciem infirmitatem & interitū visoria potētia significat.

25 *Et Squalidum Malum est.*

Erat quidem & habens veluti spumam squalidum: sed nunc, etiam si sine spuma sit, malum esse significauit.

26 *Et qui Interius Corrugantur.*

Quando membrana musculus oculum mouentibus agnata ad circulum vsq; coronam appellatū porrecta dissoluta relaxataq; fuerit, tunc oculos interius corrugari accidit: nam, si exterius corrugati fuerint, erit sanè cutis ipsius hæc affectio. Imbecillitatis autem ac refrigerationis hoc signum esse testimonio est id, quod in valde senibus contingit: ipsorum enim oculi rugosi esse cernuntur.

27 *Concreti, & Vix versiles, & Obtorti.*

De oculis hæc quoque disseruit. Nam concretī, hoc est immobiles, perfectissimam eius potētiam extinctionem significant, à qua muscoli, cum naturaliter affecti erant, movebantur. Illud autem & vix versiles proximum isti affectum declarat: obtorti autem oculi aut delirium, aut tremorem

morem ipsos mouentium musculorum indicant. Hac omnia verò in acutis & periculosis morbis E ob principis membri noxam oboriuntur.

28 Et Quæcunq; alia Omiffa sunt.

1 Prog. cō. 1. t. 10. 4. 192. e

Quæ nam sunt hæc, quæ oculis euenientia omiffa esse dicitur, an scilicet ea, quæ in præfagiorum lumine per hæc verba enumerata sunt: Si lucem enim fugiant, aut lachrimantur, aut inuertantur, aut alter altero minor fit, aut alba rubra appareant: aut in ipsis venulas lividas aut nigras habeant, aut lippitudines circum oculos, aut si suspensi videantur, aut prominentes, aut valde caui. Prius autem in eo libro cum alijs omnibus & hæc explanauimus.

29 Febres Alie quidem mordaces sunt manui, Alie verò mites: Alie non mordaces quidem, sed post lesurgentes: Alie verò acutæ, sed quæ à manu vincuntur: Alie statim perurentes, alie in totum debiles, arida: Alie sanguinosæ: Alie pemphingodes: aspectu terribiles: Alia tactu humectæ: Alia valde rubra, Alia valde pallida, Alia livida: Et id genus Alia.

Rursum & hoc loco in fine sermonis adiecit & id genus alia/ quoniã ab ipso solæ febriũ insignes differentia designatæ sunt. Primas itaq; differentias scripsit ab ipsa ppria febriũ essentia acceptas. F Essentia verò febriũ est nõ Æm Hippocratẽ modo atq; pclarissimos medicos, sed etiã Æm cõmunem omnium hominũ notionem, præter naturam caliditas, maxime quidẽ in totũ animal effusa: sin minus, at omnino vel in plurimis partibus, vel in nobilissimis, accensã. Sæpius namq; vniuersa cutis nullã euidentiẽ præter naturã caliditatem neq; nobis exterius tangentibus, neq; ipsis laborantibus, præ se ferre videt: Sed in profundo corpore ipsam ægrotantes sentiunt, visceraq; sibi incendio flagrare a iunt: nõ nulli præterea & fastidio afficiuntur, & siticulosi sunt, atq; peruigiles. Nunc igitur Hippocrates febrium differentias, quæcunq; à medicis dignoscuntur nõ ex ijs, quæ laborantes referunt, sed ex ijs quæ ipsi tactu visũ que euidenter percipiunt, enumerat. Primæ autem sunt & præcipuæ & ex propria (vt dixi) febriũ essentia acceptæ, quæ per calorẽ traduntur: neq; enim arteriarum motu febriũ essentia continetur: hæc in re nõq; quo modo Erasistratus & Chrylippus hallucinati sunt, aliã didicisti. Febrilis igitur caliditas febricitantia corpora tangentibus aut acere mordacẽq; aut mediocriter molestam, sese offeret, suaue enim illud atque familiare, quale naturali calori inest, nequaquam habet. Quemadmodum igitur & alia pleraq; maioris minoris que ratione inter se differentia adstantibus gratiora loquendo, quam veriora explicamus: ita & caliditatem parum molestam interdum nihil molesti tristisq; habere dicimus, ipsam scilicet calori valde infesto comparantes. Ita que non nunquam caliditas plurima iuxta atq; acerrima videtur: plerunq; verò non pauca quidem, sed ab acerrima differens: aut rursum acerrima quidem, sed non multa: Et hæc singular, quas dixi, interdum aliquo tempore post, non primo statim manus imposito apparent: quemadmodum & quæ primo tactu magnæ acresq; visæ sunt, tibi non nunq; per longum tempus iniecta in ægrotantem manu diminiui videbuntur. Igitur squalida interdum atq; valde arida caliditas apparet perinde, atq; si lapidem aliquem calefactum tangamus: plerunq; verò roridam se, humectam & halluofam representat, vt halius quidam permultus ex laborantũ corpore emanans perspicue sentiatur. Atq; horum rursum ipsorum, quemadmodũ & prædictorũ, quædam statim ab initio apparentia p seuerant: non nulla verò aut augetur, aut decrescit, quæ ab initio apparuit, qualitatem habent: non nulla & alteram nequaquam à principio visam, ac penitus ab ijs, quæ à principio apparuerũt, differentem. Differentia itaq; ab ipsa febriũ essentia acceptæ huiusmodi sunt. De reliquis autem posterius videbimus: prius enim bene est enumeratas differentias Hippocratis verbis accommodare. Cum dicit igitur febres quidem alie manui mordaces, alie verò mites/ tibi significat ab ipso de febribus in totum mordacibus, aut mitibus apparentibus, sermonem fieri. Subiciens igitur inquit/ alie non mordaces quidem, sed post insurgentes/ per hæc verba significans febres initio mordaces non visas diutius inhaerente manu mordacitatis sensum inferentes: Contra verò, atq; istæ, illæ se habent, de quibus dicit/ alie acutæ quidem, sed à manu victæ/ initio enim acutæ cum apparuerint, paulatim remittuntur. Eam autem dictionẽ/ acutæ/ de caliditate celeriter manui occurrente, sursumq; ipsius velocem motum ostendente, te intelligere opus est: quemadmodũ acutos aliquos & acres/ nominamus, quod idem est, ac si celeres dixeris. Acutos etiam morbos dicimus, quicunq; propria tempore vsq; in finẽ velociter pertranseunt. Siue autẽ manibus siue manui dicas, ad cognoscendas prædictas differentias, nihil referet: quandoquidẽ mentẽ sanã habenti clarum est id genus differentias nõ oculis, sed manibus sensiles esse. Adhuc autem & omnes homines qnq; huiusmodi appendices, ad hoc natura ducti, quæ dictionum euidentiã augeant, & in illis rebus maxime, in quibus per coniecturas quasdam & ligna, non per sensoriam cognitionem, quod queritur, inuenire licet. Ita ergo & Hippocrates non solum sermonis initio manuum meminit, sed etiam cum dixit/ alie acutæ quidem, sed quæ à manu vincuntur/. At deinceps febrium in magnitudine differentiam demonstrãt, inquit/ alie statim perurentes, alie in totum debiles/. Per quid igitur huiusmodi imago tangentibus sese offerat, vt multa aut pauca caliditas videatur, in posterum reiciamus: nunc solum, quod ita appareat, dixisse abunde est. Quemadmodum enim in externis si oculis quis velatis flammam tetigerit

† Al. chris. res.

A tetigerit, aut multam sentiet ipsius substantiam, aut paucam, nullam in caloris qualitate differentiam percipiens. Hoc itidem modo in febribus habet: interdum nanque caloris secundum qualitatem dignotio eadem cum illa apparet, quæ in alio corpore fit, sed multitudine inter se differre videntur. Ex verbis autem sequentibus illud / arida / satis clarum est: sed illud / sanguinosæ / obscurum: neque enim salsum tactu, sed tantũ gustatu, sensibile est. Est verò adhuc magis obscurũ, quod sequitur, cum dicit/ alie pemphingodes aspectu terribiles: nam hoc loco diuersam scripturam reperimus. In plurimis quidem codicibus huic voci / pemphingodes / adiacet hæc / aspectu: in paucis post hanc vocem / aspectu / & hæc / terribiles / adiecta est. Solum autem inter explanatores Sabinum inueni, qui exemplar ita scriptum agnosceret: quem Metrodorus secutus est, & quicunq; ab ipsis vsq; ad ð seruati sunt: nihilo minus tamen in paucissimis codicibus simpliciter scriptum inueni/ alie pemphingodes / neq; hac voce / aspectu / neq; hæc / terribiles / addita. Sanguinosas autem febres ad tactum aliquis redigens eas esse dicit, quæ prurritum aliquem ac mortuum tangentibus inferunt, vt à muria & reliquis salis corporibus excitari solet. Pemphingodes autẽ febres, hoc est, spiritibus affluentes interpretamur: sentimus enim plerunq; per febricitantium cutem aerem quandam halitum effluentem. Quod nisi tales, sed eas, quæ cũ pustulis sunt, pemphingodes febres quis esse velit, aliquam ex necessarijs differentijs prætermiserit ex prædictarum videlicet genere, quas ab ipsa maxime febriũ essentia assumi diximus. Vt enim mordax valde, aut vehemens, aut arida, aut squalens in multis febribus caloris species esse videtur, ita etiam flatuosa, manu quandam in ipsam spiritum exilentem non nunquam halituosum, non nunquam aridum, percipiente. Verum cum plura hoc vocabulum pemphinx significet, aliud aliud explanator accipiens, tanquam vnum illud solũ, quod ipse posuit, significet, probabilis audientibus esse videtur. Forsan igitur satis esset dixisse, pemphingodes febres flatuosas esse: sicq; in genere hæc tenus dictarum differentiarum censeret: & cum qui non ita intellexerit, hanc differentiam prætermisisse videri. At cum in plerisq; exemplaribus hæc vox / aspectu / istius / pemphingodes / adiecta sit, necesse nobis est grammaticam garrulitatẽ interdum & ipsam ad hæc vtilem attingere. Sed exactius quidem de obscuris apud Hippocratem dictionibus alibi proprio opere egimus. In præsentia verò satis erit me grammaticorum dicta sequurum secundum eorum placita de vocis huius / pemphinx / significatis aliquid dicere. Videtur enim Sophocles ipsam in Colchis pro flatu accipere ita dicens: Abduxit pemphixi, non prope ventum secundi. Et idem in Salamini satyris: Et fore vtique cerãunia pemphingibus tonitruũ & tetri odor occupauerint. Aeschylus autem in Prometheus: Deuincte recta, rependo autem, & quam primũ quidem boreæ veneris ad flatum, caue fremitum irruentem, ne te rapiat procellosa pemphingone quidens repente. Et pro radijs ipsis vt videtur hac voce, pemphinx, Sophocles in Colchis hisce carminibus: Et vtique admiratus sum hæc contemplans pemphinga auream intuitus. Ita & Aeschylus: Et aduerso neque pemphinx Solis aspicitur, neq; sydereum os Latonia puellæ. Pro gutta autem idem accepit in Prometheus: Bene caue, ne tibi in faciem incidat pemphinx: amara enim & non pro vita saluta. In Prometheus quoq; Ne sanguinis verò pemphinga in solum sparseris. Pro nebula etiam polita esse videtur hoc in carmine apud Sophoclem in Salamini satyris: Pemphingone nem tarde ridens ignis. Et apud Hibicum, denlas pemphingas epoti. Dicitur etiam ab eo sermo iste per quandam comparisonem de ijs, qui procella iactantur, dici solitam. Idcirco & plurimi ex ijs, qui futura præfagiunt, de stillis, quæ per imbres cadunt, dicitur esse pemphingas aiunt. Sed Callimachus hunc in modum ait: Ne per pemphingas inducentibus permittite. Sed Euphorion ita inquit: Floribus pemphingas admurmurant mortuis. Pemphingis itaq; significata iam recensuimus: deq; duobus ex istis supra mentionem fecimus, quod omnes videlicet optimi explanatores Hippocratem secundum illa sermonem suum fecisse voluerunt. At nunc modo dictis significatis, & aliud tertium adiecit conuenit, vt pemphingodes febres eas intelligamus, quæ veluti scintillarum exilentium manuiq; nostre occurrentium imaginem reddunt: atque huiusmodi febres ex duabus simplicibus iam prædictis compositæ fuerint, flatuosas scilicet atque igneis. Huic autem declarationi solum illud aduertitur, si huic dictioni / pemphingodes / adiecta hæc / aspectu /. Non immerito igitur quidam hanc abstulerunt. Qui non abstulerunt autem, aut febres cum tuberculis intellexerunt, aut eas, quæ animam vitiant. Et quoniam cũ tuberculis febres à symptomate cognominantur, probabiliter sanẽ à symptomate ipsum pestilentes febres denominare intelligere possumus: est enim vera & hæc vna febriũ species. Quod autem in ipsa tubercula oriantur, & Thucydides testatur ita scribens: Et exterius quidem tangenti corpus neque valde calidum erat, neque viride, sed subrubrum, lividum, tuberculis exiguis & vlcibus efflorescens. At quicunq; febres animam lædentes pemphingodes appellatas esse cõtendunt, longe à propolita febriũ diuisione aberrant: non nulli enim veteres medici & febrem quandam phreniticam appellauerunt: quemadmodum sanẽ & lethargicam, & pleuriticam, & peripneumonicam. Sed febriũ enumeratio nunc in præfenti sermone propolita à differentia caloris accipitur: sub qua & pestilens febris putridum calorem habens contineri potest: phrenitica non potest, cum non, vt alijs, ita & Hippocrati mos sit febris speciem phrenitim asserere: neque à symptomate nuncupata, qualis ea est, quæ pustulas excitat, in dictis differentijs ab ipso includitur: quemadmodum neq; alia, quarum proxime men-

† Licet in Graecis lib. hoc loco nihil sit, tñ aliquid desideatur, quod fortasse supplebis, si addas, hoc tẽ p. 45.

* Al. filmina.

atio facta est. Phreniticorum namque febris calorem habere mordacem inuenitur in omne corpus æquabiliter, & omni iniectione manus tempore profusum: quare prima omnium ipsarum dicta est. Itaque neque eorum interpretationem admittimus, qui falsas febres a qualitate in agrotantium ipsorum ore sensu percepta nominatas esse confirmant. Hippocrates namque omnes, quæ ad tactum spectant, notitias secundum caloris differentiam, in quo genus febrium vniuersum atque essentia consistit, deinceps enumerasse visus est. Etenim si pestilentem febrem pemphingodea nominatam esse probauerimus, appellationem quidem ab accidente, speciem verò ipsam secundum propriam febrium essentiam sortita erit. Eadem quoque ratione & falsas febres eas esse dicentes, quæ omnia, quotquot gustet agrotans, falsa videri efficiant, neque isti propolitarum in præsentis doctrina febris differentiarum meminerunt. Quod si inter febrium differentias & istas Hippocrates collocasset, omnino & illas vnâ cum his enumerasset, in quibus & ipsa salua, & omnia quæ gustet febricitans, amara videntur. Has quidem differentias non inter febrium, sed potius inter saporum notitias collocare satius est: febres autem inter caloris differentias enumerandæ sunt: quemadmodum enim saporibus gustatu, ita & febres tactu sentiuntur. Verum quod neque Sabinius recte hanc vocem/terribiles/ adiecit, ita seriem verborum scribens/ alia pemphingodea aspectu terribiles/ antea dixi, & nunc in memoriam reuocabo, nempe terribiles aspectu ipsos dictos esse, a nobis qui fœdem, si cum pustulis & vlcerebus sint ab ipsis autem, si insaniant, & torue intueantur. De his autem ambobus quid sentire oporteat, ante retulimus. Pari modo peccauerunt & illi, qui febres istas spirituosas dictas esse voluerunt non ad tactum notitiam referentes, sed ad difficilis spirationis speciem, in qua magnus creberque spiritus redditur. Igitur verisimillimum est febrem pemphingodea dictam esse aut spirituosam, quæ ad tactum referatur, aut pestilentem. In sermone autem cum huic voci/ pemphingodea/ hæc/ terribiles/ adiecta sit, sola pestilens febris denotatur: cuius ab alijs calor per putredinis excellentiam differt: sicut in hac nostræ tempelstatis longissima pestilentia visum est. Atque iccirco neque calidi & perurentes, qui peste laborabant, tangentibus videntur, quamuis interius magno flagrant incendio: quemadmodum & Thucydides aiebat: Et exterius quidem tangenti corpus neque valde calidum erat, neque viride, sed subrubrum, liuidum, pustulis exiguis & vlcerebus efflorescens: interiora autem ita vrebantur, vt neque valde subtilium vestimentorum, neque linteorum velamenta, neque aliud quicquam præter nuditatem ferre possent. Dicta est sanè pemphinx & in Cnidij sententijs, quas Euriphoni medico attribuunt hæc verbis: Mingit parum subinde, & vrit, & supernat pemphinx vt olei viridis instar araneæ. Videntur sanè isti pemphinga vocare non totam ampullam, sed solum id, quod ipsam exterius araneæ instar circumscribit. Cum absoluisset igitur Hippocrates maxime proprias & principes febrium differentias, deinceps ad eas, quæ a colore sumuntur, transgressus inquit/ alia valde rubra, alia valde pallida, alia verò liuida. Valde rubras dixit, non simpliciter rubras: & post has deinceps iterum, valde pallidas, non, pallidas: liuidas verò simpliciter, nihil ipsis incrementi significatiuum adijciens, vt si & ipsas liuidissimas dixisset: semper enim color iste malus est, sed ruber ac pallidus vltimè & famillares sunt. Febres autem valde rubentes vehementissimam caliditatem indicant, & materiam esse sanguinem, quemadmodum valde pallidæ pallidam bilem testantur. In ipsis verò deiectiones considera: nam si eas bile tintas inuenieris, ex eius effusione naturalem colorem permutatum esse cognoueris: si aut si sine, in differentia febris colorem ponito. Huiusmodi febres profecto, nisi cum rigore atque sudore aliquando præiudicata fuerint, tabem inferunt. Valde rubra autem inter synochos numerantur & venæ sectione ad animi vsque defectum ducente iuuantur, vt in voluminibus de arte curatrice didicisti: vbi & magna utilitas ex huiusmodi differentiarum cognitione percipitur, ipsis videlicet singulis propriam medicationem requirentibus. At liuidæ febres a colore sanè & ipsa cognomen adeptæ sanguineum succum deficere nunciant, & cum ipso itidem ingentium calidum: atque iccirco mortifera sunt: ex quibus non nullæ syncopas euacuationem sequentes efficiunt: de quibus in libris de arte curatrice notitiam accepisti. Id genus febres Euriphon liuidas nominat ita scribens: Liuida febris habet, & lincipit aliàs & aliàs caput dolet: & viscera dolor torquet, & vomit bilem: & cum dolor cruciat, intueri nequit, quoniam grauatur: & venter siccus redditur, & cutis tota liuida: & labia, qualia exelis moris esse solent: re oculorum alba liuescunt: aspicit perinde ac si stranguletur, interdum verò minus id patitur, sapius etiam commutatur. Quin etiam & in libro de morbis Hippocrati adscripto, quem Dioscorides ab altero Hippocrate Thesali filio scriptum esse voluit, de quodam morbo liuido mentio fit: libri autem initium tale est, Multam vrinam facit, quæ caput excalfactum fuerit. Sed de liuido morbo ad verbum hæc scribit: Morbum liuidum febris arida comitatur, & horror aliàs, & aliàs capitis dolor: & viscera dolor male habet: & bilem vomitu rejicit: cumque dolor vexat, nequit intueri, sed grauatur: & venter aridus redditur, & cutis liuida: & labia & oculorum alba liuent, aspicitque ac si stranguletur: interdum & colorem mutat, atque ex liuido subviridis efficitur. Alij verò rursum hoc loco liuidam febrem male interpretati sunt, eam scilicet, in qua liuidæ deiectiones apparent: istis namque pari ratione conueniret & nigram febrem eam appellare, in qua nigra materia expulso fit. Superest nempe adhuc extremum dictionis Hippocrateæ explanandum, vbi inquit/ & alia similia/ prædictis scilicet similia.

Recensuit

† Ap. nã si eas sine bile inuenieris.
† Ap. si verò cõ ea: p. differẽtia febris colorem ponito.

Libro 2. de Morbis.

A. l. 4. f. r. t. 4.
c. 2. 41. a

A. l. 4. f. r. t. 4.
c. 2. 41. c

ARecensuit autem postremas secundum colores differentias, non secundum ipsam febrium essentiam, alijs tamen quæ ab aliquo accidente proueniunt propinquiores: quemadmodum cum aut intermittentes, aut continuas febres esse dicimus: & intermittentium hanc tertianam, illam quotidianam, aliam verò quartanam: at continuarum aliam semitertianam, aliam ardentem, aliam gelidam, aliam succensam, aliam pestilentem, aliam palustrem, aliam hepialam. Caterum Praxagoras inter acutum febrium differentias, & phreniticas, & lethargicas, præterea & ictericas quasdam nuncupauit. At recentiores medici non solum continuam, sed etiam synochum febrem quandam appellauerunt: eiusque differentias posuerunt omotonam videlicet seu acmaticam vocatam, & epacmaticam, atque paracmaticam. Item secundum aliam diuisionem alijs quoque morbis communem non nullas acutas febres appellamus, non nullas diuturnas. Alia quoque diuisione boni moris febres & mali moris dicimus: Quin etiam alias ordinatas, aut inordinatas: Præterea quasdam statum circuitum seruantes & erraticas. Quidam autem veteres a diuersis membris accensas febres ab illis cognominabant, lateralem febrem aliquam vocantes, & iccorariam, & lienariam: Alias verò a symptomate soporificam, somnolentam, lethargicam, phreniticam, auriginosam. De quibus omnibus in proprijs de ipsis libris late notitiam adeptus es: sed in præsentis sermone quæ ad explanationem pertinent abunde tractata sunt. Non meam enim solum sententiam protuli, verum etiam illustrium interpretum mentionem feci, alios omnes silentio inuoluens, quicunque de febrium differentia seorsum ab explanatorijs commentarijs aliquid prodiderunt: inter quos est & Archigenes: de quibus in alio volumine sermonem faciam.

* Al. oleosam.

30 *Contentiones Corporis, & articularum duritiæ, & ipse dissolutus, & Articularum contractiones, Malum.*

Contento relaxatum contrarium est, duro molle: quare ipse deinceps dicitur esse/ cutis duræ mollitio, contentæ relaxatio. Siue cutem contentam, siue articulum, siue corpus dicat, ad naturaliter affectum ipsum conferentes ita dictum fuisse intelligemus. Secundum naturam autem se habet, quod neque contentum, neque laxatum, sed mediocriter se habet. Contenta sanè interdum per proprium affectum contentuntur, interdum a quibusdam alijs attracta: per proprium quidem affectum, cum aut vehementi frigore conglaciauerint, aut ab aliqua exiccante causa arefacta fuerint, sunt enim, vt nouisti, plures distenduntur autem quedam a continuis particulis, cum are fiunt, aut inflammantur, aut congelascunt. Contra quedam ultra naturales fines relaxantur multo humore sine frigore madentia. Obdurefcunt autem quæ dura sunt frigore siccescentia, aut scirrho, Caut siccitate: phlegmone namque non durum sed resistentem tumorem efficit, perinde atque vitres sunt liquida materia, atque aeris pleni. Quemadmodum autem renitens duro simile apparens ob commune accidens (nam durum quoque renitens est) longe tamen secundum propriam naturam differt, ita & molli corpori exolutum simile cum sit aliquantulum, quantum ad sensibilem apparentiam pertinet, non eodem tamen affectu præditum est: liquidem agrotantium corpora potentia musculorum motrice debilitata exoluta & abiecta iacere cernuntur. Hunc itaque affectum manifestauit dicens/ & ipse dissolutus, deinceps verò manifeste subdidit/ & articularum cataclases/ hoc est contractiones. Sed quidam tertiam syllabam non per a scribere, cataclases, sed per i cataclites hoc est decubitus. Vtro modo autem melius fuerit scribere, facile inueniemus, si eorum reminiscemur, quæ in libro de præfagijs de decubitu per hæc verba tradidit: Agrotantem verò a medico deprehendi oportet in dextrum laus aut sinistrum decumbentem, & crura manusque paulum inflexas habentem. Animaduerte verò hic/ crura & manus paulum inflexas habentem/ nam aut nequaquam, aut plusquam conueniat, inflexas esse, vtunque malum est, quia præter naturam sint. Ipse igitur dixit, Ita enim & plurimi recte valentium cubant, iccirco postea subiunxit, Supinum autem iacere manibus cruribusque extensis minus bonum. Tibi verò declaratum est facultatis infirmitatem ab huiusmodi decubitu indicari: & adhuc magis ab eo, qui deinceps his verbis exprimitur: At si pronus fuerit, & lectuloque ad pedes delabatur, grauius est. Tales igitur decubitus in præsentis sermone per hæc verba significauit/ & ipse dissolutus/ liquidem manus & crura parum inflexas habere laudabile est: quod vltra hos fines transit, maiorem articularum fractionem indicat: Ita namque ipsam appellauit: in libro de præfagijs in his verbis, Mortiferum est autem ore aperto dormire, cruraque supini iacentis inflexa esse & explicita, quod significat latissime distantia. Sicut autem inflexa, siue explicita scribat, vtroque modo articulos contractos esse indicat. Atque ideo melius hoc loco fuerit cataclases articularum per a scribere, hoc est contractiones: nam per i scribere, cataclites hoc est decubitus, non admodum recte articulis quadrat, vniuerso corpori huiusmodi appellationes non articulis Hippocrate attribueri solito.

In Prog. cõ. 1.
t. 13. 4. 193. c

Ibidem.
Ibidem. t. 14.

Ibidem. t. 15.

Ibidem. t. 17.
& 18.

31 *Oculi Audacia Deliratoria: & Abiectiones, & Infractioes, Malum.*

Audacia quidè nota est delirij, maximeque cum impudens est, sicuti pluries dictum est. Oculorum autem abiectionis audaci inspectui contraria est: declarat namque præ facultatis palpebras regentis imbecillitate oculos diutius aptos patere non posse. Infractio verò oculorum appellat cum palpebra inuertunt, vt in libro de præfagijs narrauit: ingens, Sin icurua fuerit, aut liuida palpebra, aut labiũ, aut nasus, malum.

Ibidem. t. 11.

GALENI IN SEXTVM HIPPOCRATIS
DE MORBIS POPVLARIBVS
LIBRVM EXPLANATIONVM

SECTVM SECVNDVM

ilatate, Constringere Alia quidem, Alia verò non.

Curacionum & isti modi sunt contrarijs affectibus conuenientes: dilatatione que densata oportet: densare autem, quae ultra decens amplificata sunt. Idem fundam syllabam huius vocis *δυσπρωσσαι* cum tenui spiritu non cum crasso legendum est: neque enim cum hac dictione *δυσπρωσσαι*, ut quis forsitan putare possit, composita est: nam ignorat iste ab Ionibus angustum stenogron appellari. Huius autem rei testis locuples Simonides fuerit in his carminibus ita scribens: Non sane quisquam sic umbrifos in montibus vir leonem timuit, neque pardalim, solus stenogro id est angusto, occurrens in tramite: idem enim significat, quod arcto. Arctantur autem & dilatantur ultra naturalem modum interdum vasculorum quorundam aut membrorum sensilia oscula: plerumque verò & ratione visilia tam in cute, quam in profundo corpore posita: Atque densata aperire & rarefacere mediocriter calefaciendo: patentia verò cogere adstringendo ac refrigerando opus est. Sed perfectum de his sermonem, sicut & de alijs curatiuis praeceptis in libro de arte curandi faciendum habebitis.

2 *Succos Hos quidē expellere, istos verò exiccare, illos autē addere: Ac partim quidē sic, partim verò nō.*

Et in libro de succis istorum doctrinam accuratius traditam didicistis, quemadmodum & in nostris de curacione libris proditum est. Quod videlicet non nunquam redundantes humores sensibilibus euacuare conuenit aut vomitionibus, aut clysteribus, aut purgatorijs medicinis, aut per lotia, aut per sudores, aut per venae scissionem, aut per ani sanguifluas vocatas venas, aut per vterum, aut scarificando: interdum verò digerere exterius adhibitis medicamentis oportet: ex quibus modis hunc exiccare appellauit, priorem verò expellere. Cumque utriusque commune sit euacuare, quod tertio contrarium erat, scripsit, ipsum addere vel imponere nominans, hoc est deficientes humores creare. Clarum est autem nos per cibos potusque, ipsorum qualitates idoneas & modum feligentes, utque concoquantur, digerantur, corporibusque apponantur, procurantes istos reparare.

Illud autem partim quidem sic, partim verò non/ & si non dictum fuisset, manifestum erat: interdum enim vno in homine aliqua particula in tumorem elata euacuationis, aliqua nutrimento carentes repletionis indigent.

3 *Extenuare, Crassum facere, vas, cutem, carnes, & alia: Et haec quidem, ea verò non.*

Per vas totum corpus intelligendum est: nam ipsum immodice crassum extenuare, & emaciatum plenius reddere, haud raro nobis propositum est: plerumque verò non totum, sed aut carnes aliquas, aut cutem solam: interdum & humores, quos significauit illa verba adiciens/ & alia/. Illud verò/ & haec quidem, ea verò non/ eo modo intelligendum est, quo proximum sermonem explanauit.

4 *Complanare, Exasperare, Oburare, & Mollire, aliqua quidem, aliqua non.*

Commune & in vniuersum medicaminum propositum cum ab ipso didiceris, singula omnia curacionis praecepta consequi poteris. Nam si contrariorum contraria sunt medicinae, praeter naturam exasperata complanare, lauia exasperare opus erit. Asperantur sane fauces plerumque sensibilibus, & aspera arteria, & os, & vniuersa cutis in scabiolis leprosisque affectibus: & pustulis quibusdam milij granulorum instar, aliquibus minoribus, aliquibus maioribus. Asperantur quoque & ventris partes plerumque, cum per ipsas biliosus succus merus copiosusque excernitur, interdum verò & ex acris erodentibusque alimentis id sequitur. Atque hinc euident est per medicamina asperitatem tollentia curacionem esse faciendam: quod ipse complanare/ appellauit. Contra autem, atque haec, se habent, quibus exasperatio conuenit. In cute quidem & circa barbæ capitisque pilos id accidit: circa pilos quidem capitis, ut in alopecijs vocatis, & ophiasis, & mydrasis: in barba verò, cum tarde vix que pili exortuntur, in quibus & ipsis omnia medicamina ad alopecias faciendia experti sumus. At in alijs corporis particulis, ubi sunt caua vlcera & integri sinus, absterforias medicinas infundentes locos illos exasperamus. Et ventriculum tenaci pituita refertum exasperantibus medicamentis non nunquam detergemus. Eiusdem generis sunt & pessi per sanguifluas venas purgationes proriantes. Quin etiam palpebrarum tubercula, graeci fycoses vocant, prius aliquo exasperantes ita detractorijs medicamentis oblinimus: id que facimus, ut vlcera tubercula in profundum vires medicaminum accipiant. Nouistis sane in istis me marinarum be-

stiarum,

Astiarum, quae cete vocantur, corijs asperis, & sepia testis, & pumice vtenit: hisque non praesentibus ipso paruo cyatho scalpelli angustum non latum extremum habentis. Verum et achoras, & vocatos fauos, & myrmecias verucas, & quaeque id genus alia medicamentis discutere volumus, aut nostris vnguibus, aut duriore linteolo, aut aliquo ex antedictis prius mediocriter fricantes, deinde ipsis medicamina superdamus. Obdurare, mollire: haec nobis quoque vsu veniunt, plerumque in omni corpore, non nunquam in parte vna. Nam eos, qui vniuerso corporis habitu subrumido & in hydropi vergente sunt, duriores reddimus linteis prius fricantes, & aspera fritione vientes, atque in puluere exercetes: haec autem non ferentes medicamentis emplasticis arefaciunt medici, & lauationis abstinentia & dietis fritionibus, pro viribus. Atque paulatim eas augentes. Verum vnam interdum particulam ita affectam sicut ea quae dixi, curabimus. In extremis autem membris potissimum id fieri assidue cernitur. Vlcera quoque omnium, cum carne repleta sunt, cicatricem hoc modo faciunt, durefcens. n. caro cutis naturam induit, cicatrixque efficitur. Inter per contraria, callosa, & in scirrhosis versae phlegmonae molliuntur: quae admodum & obdurati lienis medela perficitur. Et crassefcetem cutem in affectu, quem elephantem vocamus, & cicatrices, quae conueniat duriores, remollimus: sicut molliores induramus.

5 B *Excitare, Stupescere.*

Excitare sensum & motum in ijs, qui eos debilitatos habeant, non mediocrem vsu medicis praebere omnibus notum est. At stupescere in solis vehementibus doloribus interdum ex vsu fuerit, cum medicamenta ex opio, mandragora, & alterco exhibemus: nam ipse dixit, Stupor verò moderatus dolorem soluit. Quod si quis potentioribus, aut pluribus medicamentis stupescatorijs vtatur, refrigerantur extinguunturque corpora.

6 *Et alia, Quaecumque Huiusmodi sunt.*

Illam dicit, quae per contrarietatem antedictis similem sunt, aut refrigerando, aut calefaciendo, aut humectando, aut exiccando, aut intrusa expellendo: aut illud excidendo, quod toto genere inimicum est corpori: aut abscidendo, quod magnitudine naturalem modum excedit: aut contortum dirigendo, aut obstruendum recludendo, aut reliqua quaecumque in arte curatiua dicta sunt: Quorum omnium commune propositum est contraria affectibus adhibere.

TAP. aut elapsa reponendo.

7 *Deriuare.*

Curacionum modos ad succos pertinentes hic docere incipit, in libro de succis accuratius descriptos: sed nunc quoque reminiscenciae causa narrabuntur. Deriuationem sane appellare consuevit Hippocrates, quoniam succus aliquis euacuationis indiget, neque per conuenientem regionem ferri inceperit, neque tamen valde procul a conuenienti, neque ad remotissimum locum: Vt si per lotij vias exire tetatur vitata vesica, aut renibus: tunc. n. per alium deriuare satius fuerit. Quae admodum est si per alium vitatis intestinis ferri inclinauerit: contra. n. in istis succum euacuandum ad vrinarios meatus dirigemus. In mulieribus verò non nunquam ad vterum, aut e contrario interdum vteri profluuium ad vrinarias vias ac alium, deriuabimus. At si in aliqua id genus euacuatione vomitum citauerimus, reuulsionem hanc nominat: vt si vomitus etiam retraxerimus, ad vterum, aut vesicam, aut sedem incitantes.

8 *Deriuare, Cedentem retrahere statim, Renitenti cedere.*

Consentaneum erat, vt deriuationi reuulsionem subiungeret, sicque deinde quo modo quis optime reuulsionem faceret, edoceret. Sed Hippocrates reuulsionem silentio praeteriens, illico ad illud se contulit, quod bene reuulsuris humores male in membrum aliquod irruentes vtilissimum cognitum erat. Neque enim semper in retrahentibus auxilijs permanendum est, sed aliquod tempus, quod retrahentibus vacet, interponere oportet: vt succum, qui in affecto membro prius inhaeserit, excerni permittamus: in membro enim remanens ipsum bifariam contristabit, & multitudine distendens, & qualitate discrucians. At si humores in particulam prius illatos exire permiseris, ipsam dolore liberabis, faciliusque reuulsorijs auxilijs aliquid proficies, non amplius in se ipsum membro propter dolorem succos proripiente vltra eam, quam a principio non recte acceperant, inclinationem.

9 *Alium succum, non qui exeat, ducere: Exeuntem verò vnâ effundere Facere simile, vt dolor dolorem sedat: Dissimilia si sursum vergant elata, per inferna soluere: Et contraria iidem, vt capitis purgatio, vena incisio, quando non temere detrahatur.*

Alium quidem succum non exeuntem ducere, ex ijs patet, quae in aphorismis & in libro de succis tradita sunt. Nam si humor infestans excernatur, cum moderata est euacuatio, id nihil aliud curantem admittere oportet: quemadmodum si immodica fuerit, ipsum medicum aliquid facere necesse est, non nunquam euacuationis redundantiam supprimentem, non nunquam eius defectum incitantem, quod ipse nominauit exeuntem *οὐκ ἐκχέουσαν*, hoc est vnâ effundere. Consuevit enim ecchymoses appellare ex vasculis effusiones & inanitiones: facere autem, idem, quod permutare

Tertia Classis,

xxx iij

tare

nam
secur
exallo

† AP. ubi agglutinare vlcera labia aut integros sinus volumus.

tare aut miscere, significare didicisti. Ambiguum verò est, utrum antedictis connectendum sit, an E deinceps dicto applicandum: utroque n. modo non proprie dici videtur: Atque ideo non nulli ipsum tanquam consequens antedicta, cum illis coniunxerunt: deinde ab altero principio posuerunt simile, vt dolorem dolor sedat. Verum alij sequentium principium hoc fecerunt/facere simile/. Quoniam verò (vt dixi) utroque modo dictum neutro verisimile est, multi ad ipsius scripturam permutandam se conuerterunt: quemadmodum & alia, quæcunque vno in nomine obscuritate continent. Et non nulli quidem per o & p primam syllabam, secundam verò per γ & ι scribunt, ὀργισαδς. i. irasci: alij primam syllabam per ε & ρ, secundam per γ & α, ὀργασαδς hoc est facere. Deinde autem, deinceps loco exempli additum fuisse illud/veluti dolorē dolor sedat/. Sanè ita in multis codicibus scriptum reperitur: sed recte in Dioscoridis exemplaribus scriptum non est: videtur enim ab aliquo explanationi adiectum fuisse, postea verò inter auctoris ipsius verba ab libri scriptore fuisse insertum. Verum quod per γ & ι scriptum est, ὀργισαδς id est irasci, affectum admodum, & ab Hippocrate elocutione longe alienum est, siue de nobis ipsis, siue de ijs, quæ curantur, membris, (siue de humoribus dicatur: nam ipsa veluti ad iram concitare, & ad expulsionem stimulare significari a sunt per hoc verbum, ὀργισαδς. Sed hæc contemnenda exiliaque sunt, quemadmodum & reliqua omnia, quæ incolumi rerum veritate de vocabulis disputantur. Quod si & ipsæ res labefactentur, huiusmodi à nobis scripturæ fugiendæ sunt: sicut hoc loco omnibus ferè interpretibus curationes quasdam interdum per similia fieri concedentibus, & non semper à contrarijs: quod ipse Hippocrates suspicatus aliquando quosdam opinarios, vno exemplo eorum deceptionem indicauit in Aphorismis scribens: ¶ Quandoque in nervorum distentione sine vlcere iuueni carnosio, astate media, frigidæ multæ infusio caloris reuocationem facit: calor autem hæc sanat. Frigidum namque affectum nervorum distentionem simili auxilio se curare quispiam putauerit, si frigida ipsum aqua cõsperserit: id verò haud ita habet, nam retractionem caloris efficiens iuuat, quæ nili efficeret, summam noxam inferret. At qui sicuti hoc auxilium frigidum esse cum videatur, calfaciendo non nunquam frigidum morbum nervorum distentionem tollit, ita alia contra calefacientia ex accidenti refrigerant, igneum calorem digerentia: de his verò mihi in omnibus de methodo curatiua libris late disputatum est, per auxilia affectui aduersantia semper curationem fieri declaranti. Sed qui maiori dolore, minore curari arbitrantur, mirifice falluntur: neque, n. dolor dolore curat, sed remedium, quod cum dolore affectum doloris auctorem delect. Nam alibi didicisti, nulli symptomati primario, sed ipsum creant affectui, curationem semper deberi. Quod si quis neutiquam primò, sed interdum ex accidenti similia similibus curari per media illa, quæ primò contraria sunt, dixerit, iste vera dicit: idque ita esse & ex libro de ratione curandi per scientiam didicisti, & adhuc ex nostris in Aphorismos commentarijs. Quod verò aliqui dicunt quempiam coxa adusta, vt in coxendicis morbo contingit, dolore dolore sanauisse, nimirum perspicue absurdum est: neque enim à dolore, sed ab exultatione, cui forte dolor adiunctus erat, ægritudo sanata fuit. Nam si quispiam contudisset, aut secuisset, aut quocunque alio modo dolorem membro intulisset, nequaquam ipsum sanare potuisset: at qui si dolor sanitatis auctor esset, vnde libet excitatus coxendicis morbum tollere debuisset. Eodem modo & dentem dolore vexatum si quis euellens hominem dolore liberet, non per dolorem in extrahendo dente concitatum, sed per extractionem, cui dolor coniunctus erat, id affectus fuit: quoniam si citra dolorem etiam dentem eximere potuisset, pariter ægrotans à dolore liber euasisset: quemadmodum si & absque euulsione quis dentem premens aut quatens dolorem irriter, dolorem quidem acerbiorum reddiderit, nihil tamen leuamenti attulerit. Virinque apparet igitur, quantum in ipso est, inuilem dolentibus esse dolorem. Etenim per auxilia anodyna vocata, hoc est dolorem sedantia, multa dolentia membra sanantur: in alijs verò plerumque dolores magni per exterius adhibita illati ex aliquo affectu dolentibus nullum laxamentum præbuerunt. vnum enim solum est, quod medeatur, quod affectum vtunque siue citra dolorem, siue cum dolore excindit: dolor vero suapte natura non dolorem sedare, sed contra omnino irritare idoneus est. Hoc igitur exemplum euidenter falsum est: verum ad alterum quoddam eorum, quæ isti dicunt, transeuntes, illius quoque absurditatem contemplerur. Dicunt igitur vomitum vomitu, & acri clysteri mordaces deiectiones sæpe curari. Est verò & in hoc casu vna sanè curatio affectum excindere, ob quem vel nau-seabundi sunt, vel crebro intestinorum morfu stimulat ad exonerandum ventrem conserunt. Id autem, vt didicisti, bifariam fit, vno quidem modo nobis eos humores euacuantibus, qui & nau-seam stomacho, & intestinis morsum inferunt: altero autem eos concoquentibus, & in optimam qualitatem mutantibus; aut temperantibus. Ostensum verò est & in his medicationem per contraria fieri: nam profus euacuare alienum naturæque inimicum humorem, eiusdem retentioni contrarium est: & qualitatis mutatio per contrariam qualitatem fit. Cæterum huiusmodi quaestio nis agitantæ hic locus non est, cum in omnibus curatiuæ methodi voluminibus semper à contrarijs curationem fieri demonstrauerimus. At, quoniam sæpius Empiricorum Methodicorumque rationibus adducti quidam hoc medicinæ fundamentum impugnare atque euertere conantur, rationes proxime dictis similes afferentes, fortasse melius fuerit, postquam presentis libri explanatione aboluero libellum aliquem componere, in quo aperitissime demonstraretur, contraria sola, primo atque

A atque per se, contrariorum esse remedia: ex accidenti namque calvus medicus caluū egrotantem, simili similem medicari potest, & oblongi acutiq; capitis medicus oblongi acutiq; capitis egrotantem, & claudus claudum. Futuri autem libri inscriptio talis erit, Quod recte ab Hippocrate dictum sit ¶ contrariorum contraria esse remedia. Nunc iterum ad propositæ vocis declarationem reuertamur, in qua per ε & ρ primam syllabam in veteribus codicibus scriptam esse, & hanc vetustissimos inter pretes agnoscere dicebamus. Hanc verò & Dioscoridis sectatores seruauerunt, quamuis multas ex antiquis scripturis permutarent. Hippocrates igitur vt per commentarium sibi ipsi, quemadmodum & alia multa coniecturaliter ac breuiter, ita & hoc forte scripsit/facere simile/: cum prædixisset, non nunquam melius esse ijs, quæ vacuantur, auxiliari, subdidit/efficere simile/hoc est, commiscere cum eo, qui bene euacuetur, humore alium similem. Possumus autem & quod sequitur/diffimilia/ in eandem sententiam interpretari: etenim dissimiles quoque humores vnâ cum ijs, qui congrue euacuantur, exhaurire conuenit. Siquis autem operari, vel efficere/ita explanare velit, hoc est, mutare, & alterare, & concoquere, ita quoque medicinalem sententiam sermo habuerit. Si enim succus aliquis merito excernatur, vt in ὀργισαδς τὸ τρ. i. isti similes reddere, vnâque euacuationis indigentes succos excernere conuenit, siue ipsi aliquo modo similes, siue dissimiles sint. Possumus quoque & sermonem diuidentes, sinem prioris facere/efficere simile/posterioris autem rursum principium hoc statuere/diffimilia si sursum vergant elata per inferna soluere/: vt huiusmodi sententia sit, Humores membris in totum dissimiles sursum versus petentes deorsum trahere: si verò deorsum vergant, sursum reuellerent: nobis ea dissimilia dicta esse intelligentibus, quæ à locis aliena sunt. Eodem modo & alteram scripturam explanabimus, vbi prima dictionis syllaba per o & ρ scripta est. Nam/irritare simile/id significare dicemus, vt. l. vnusquisque nostrum vt humores effundantur æque, atque ijs, qui euacuantur, efficere debeat: pariter autem & dissimiles similes reddendi sunt. Sed forsitan (vt non nulli crediderunt) hoc verbum irritare per translationem ab aialibus turgentibus, hoc est in venerè concitatis dictum esse poterit: ita enim ipse vt videtur, cum dixit in Aphorismis, ¶ Medicari in valde acutis, si turgat, eodē die. nã in humoribus ad exitum paratissimis, & ad euacuationem properantibus, in proxime dicto & in alijs aphorismis hac voce/turgere/vt videtur. Ita igitur & hoc loco, aut par est ab eo de humoribus/irritare/dictum esse, hoc est, ad expulsionem habiles ipsos efficere. Rursum itaque ab altero initio ad aliquod vile, quoad eius fieri potest, orationem conuertamus. Postquam, n. dixit/sursum elata, deorsum soluere, & contraria itidem/elata quidem idē, quod concitata significare putandum est: vt de primo affectus exortu ipsi sermo fiat iubenti ad contraria loca statim retrahere, deorsum quidem in ijs, quæ superius ortum habent, sursum verò in ijs, quæ inferius: vt eadem regula vtentes opem feramus, & ad differentia loca abducamus. Igitur h in pedes & crura fluxionem decumbere senserimus, ex cubiti venis sanguinem mittemus, aut vomitu purgabimus: non (vt quidam putant) nequaquam sursum retrahendum est, licet ad inferiora prorudentibus succis magnus aliquis in ipsis morbus futurus sit. Potest autem intelligi & illud/sursum elata/de humoribus superiora petentibus, vt ea vox/elata/magis proprie dicta sit: sententia verò & nunc eadē remanet. Humores nã que sursum elatos, hoc est, sublimē petentes deorsum versus retrahere haud recte impetum facientes oportet, & contra decurrentes in oppositū ducēdi sunt: vt in capite vitiatō purgatione per aluum, & sectione venæ cubiti vtendū est: vt vnusquisque, n. euacuat, retrahitq; deorsum. Verisimile autem fuerit & contraria ab ipso in huiusmodi sensum dicta esse: Superius elatos humores & creatos affectus ad inferiora statim ab initio retrahere conuenit, & contraria his deinceps facere, quod est à loco euacuare: vt in capite, posteriora capitis dolentem recta frontis vena incisa iuuat: quæ locale remedium est.

10 Abscessus veluti bubones, Signum quidem sunt Germina habentium, tum aliorum, tum præcipue viscerum: Maligni autem sunt hi.

D Galeni explanatio desideratur.

10 † Spiritus Parui, crebri, magni, rari: Parui, rari: crebri, magni: Extra magni, intus parui: Intus magni, extra parui. Hic excidēs, ille vrgēs: Duplex vero Reuocatio, vt superinspiratibus. Calidus, frigidus.

“ * * ¶ Spiritus autem creber phlegmonem in partibus supra interseptum significat.

“ Magnus verò, & longo temporis intervallo post rediens delirium ostendit. Frigidus verò li ex naso & ore prodierit, iam valde perniciosus est.

10 Medicamentorum Oscitationum Continuarum Longa Spiratio est.

Hunc sermonem etiam in secundo de popularibus morbis libro declarauimus.

11 In Abstinentibus à Potu & vix breuis Spiratio.

Quemadmodum in secundo de popularibus morbis plurimi codices verba ita scripta habent/in abstinentibus à potu & vix longa spiratio/ita hoc loco, scriptum est/breuis spiratio/. Satis autem à nobis de vtraque lectione in commentarijs illius secundi libri actum est.

5. Aph. 21. Ex. ord. 39. b

Al. 3. f. 13. t. 1. c. 8. 303. c

In lib. de Flatibus.

4. Aph. 10. Ex. ord. 28. c

† Sicut hæc diffuse explicatur in 1. lib. de difficult. resp. c. 3. ¶ Prog. cõ. t. 2. 4. 45. 19. 4. h

12 *Secundum Rectum & Costarum dolor & Præcordiorum contentiones, & Lienis elationes, & ex Nae ribus eruptiones, & Aures secundum rectum. Horum plurima huiusmodi & in Oculis.*

In plurimis exemplaribus lectio, ut nunc scripta est, reperitur. Raro autem & hanc inuenis/ secundum rectum & costarum doloris, & præcordiorum contentiones, & lienis elationis & ex naribus eruptionis, quam & ego lectionem & medicinalem & dilucidam approbo. Nihilominus tamen & quod ab altera lectione significatur, idem est: & antea in secundo de morbis popularibus hunc sermonem enucleauimus. Hoc loco quidem abundat id, quod de auribus & de oculis additum est, ut potest & his partibus regulæ secundum rectum / dicenti subiacentibus, quemadmodum & alia membra, dupliciter: interdum enim ex se ipsis in alias quasdam partes materias secundum rectam regionem propellant: interdum verò ab alijs membris patientibus in aures aut oculos humores transmittuntur.

13 *Utrum igitur omnium, aut Quæ quidem ab Inferis sursum, qualia quæ iuxta maxillas, aut etiam oculum, aut etiam aurem: Quæ verò à Superis deorsum non secundum rectum. Atqui & in Angina rubores, & costarum dolores secundum rectum.*

In secundo de morbis popularibus non est adiecta hæc dictio per quam dubitat, utrum ex inferioribus in superiora abscessu factis semper membri rectitudo utiliter seruetur: ex superioribus autem in inferiora corrumpantur ac fiant quidam non secundum rectam regionem abscessus. Ignotum verò est, utrum secundi de popularibus morbis libri sententiæ prius, an istæ, scriptæ fuerint: neque enim quod ille secundus, iste verò sextus liber inscriptus sit, ex eo illius sententiæ prius scriptas fuisse putandum est. In illis enim, quæ ab ipso, ut diuulgantur, scripta sunt, rationabiliter huiusmodi ordo apparet: in commentarijs autem non itidem, Scripta namque ab Hippocrate in diuersis vel chartis vel tabulis eius filium Thesalium collegisse aiunt, duosque hos libros secundum videlicet, atque sextum integrasse: non nulli & quartum addunt. Primum verò atque tertium, ut ederentur, compositos esse constat. Atque ideo quidam dicunt, si quæ in secundo libro continentur, prius: ea, quæ in sexto, posterius scripta sunt: Hippocratem par est, cum postea abscessum in inferiora non è regione utiliter factum vidisset, ita præsentem sententiã conscripserit: in autem hoc loco dubitans, posterius ea, de quibus dubitauit, diiudicans, constanter in secundo de morbis popularibus libro sententiã tulit, illis potius credendum est. In his igitur, quæ nunc scribitur atque & angina rubores, & costarum dolores secundum rectum / de transmutatione non ex costarum morbo in anginam, sed ex angina in costarum vitium, sermonem esse intelligendum est. Hæc enim à superioribus in inferiora fit, de qua ambigens prædixerat: quæ verò à superioribus in inferiora, non secundum rectum / Hæc ita que cum sibi ipsi obiecta subintulisset, postea ea inserit, quæ in sequenti oratione ita se habent.

An & ea, quæ infra iecur, aut supra distribuuntur, ut quando in Testes & Varices.

14 Angina laborantibus costarum dolores secundum rectum fieri præfatus, deinceps querit, in abscessibus ad infera corporis depulsis semper situs rectitudo seruatur nec ne, quemadmodum in proximo ante hunc sermonem in dubiū reuocauit. Sed sibi dixit abscessus, qui ad inferiora nunc dixit abscessus infra iecur / superiorum inferiorumque omnium corporis partium, iecur, ut videtur, terminū statuens. Ipius enim de uexum transuerso septo adnexum est / quocirca & quacunque supra iecur sunt, hæc eadem & supra septum extant, cor scilicet, pulmo, & hæc ambiens pectus, adhucque multo magis collum & caput: reliqua omnia in inferioribus corporis esse dicuntur. Eorum etiam, quæ superius sunt, si inter se conferantur, aliqua magis supra sunt, aliqua minus. Nobis verò est consuetudo in oibus ita dictis, interdum quod minus supra est, infra esse dicere, ut ad superius ipso comparatibus: quod autem minus infra est, & id inferioribus comparantes, superius esse diximus. Ac propter huiusmodi locutionis incuriam consuetudine longinqua confirmatam nois ambiguitas quædam atque confusio in sermonibus oritur: quam memoria complectentes, cum Hippocratem dicentem audierimus abscessus in inferioribus corporis partibus obortos meliores esse, considerare debemus secundum quæ significationis modum / inferius esse / accepit: simulque membrorum dignitates definiemus. Ideo namque ut plurimum abscessus in superioribus excitati difficiliores sunt, quod membra illa maius, & inferiora, discrimen afferunt, cum utraq; eodem affectu vexata sunt. Siue enim cerebrum, siue guttur, aut gula, aut pulmo, aut pectus, aut cor inflammata sunt, mortifera agritudo est: membris infra iecur inflammatis pauci admodum pereunt, potissimum si recta curatio adhibeatur. Quin et iecoris ipsius de uexum concauo longe periculosius est: & non nulli ipsum inter superiores corporis totius partes, quemadmodum & os ventriculi, reponunt. Hæc itaque à nobis obiter dicta sunt, & si non præter propositum sint. Reliquum verò explanationis in propositum sermonem deinceps absoluiamus. Querere namque videtur Hippocrates, utrum quæ infra iecur ex superioribus delabuntur, ut in testes & varices, e regione fieri melius sit: aut, licet non e regione fiant, superiorum tamen partium vitijs æque auxiliari queant. In non nullis planè neque an e regione facta sint, dignosci potest, ut quod varices e regione facti abscessu furorē curauerint: neque enim perspicere licet, in dextris ne cerebri partibus, an in sinistris, affectu oborto in furorē acti fuerint: quemadmodum neque si diutius tussientibus sine lateris dolore abscessus in testiculum fiat. Atqui forsitan & in his locis

15 *Ac i recta oppositio seruatur, est vitra pulmonis aut cerebri pars affecta sit, haud certo sciamus: quin & melancholiam sanguinis per venas sedis effusio plerumque sanare potest, neque tunc nobis loci passim rectam oppositionem cognoscentibus. Sanguinis quoque ex utero copiosum profluum multos curare morbos oibus in aperto est: sed neque hic an ex dextri vteri venis, an ex sinistri, an ex utroque, excretio facta sit, agnoscere possumus. In his itaque affectibus cognitu difficilis est, aut omnino ignota, languentis membri recta oppositio: in quibus verò ipsam agnoscere licet, & in ijs Hippocrates, ut videtur, considerandum esse ait, num semper ex abscessibus ad inferiora transmutatis meliores illi sint, qui secundum rectam oppositionem fiunt.*

15 *Consideranda Hæc, Quò, & Vnde, & Propter quid.*

Solis ne vltimis, an omnibus antedictis de abscessibus e regione & non e regione factis hoc subiectum sit, in incerto est. Quod dicitur autem, ipsum huiusmodi est: Considerandum esse inquit & locum, in quem abscessus decubuit: hoc enim ex ea voce / quò / significatur: & membrum, ex quo, & hoc ea vox / vnde / significat: præterea causam, propter quam abscessus oboritur, hoc rursum duæ illæ dictiones / propter quid / ostendunt. Scire namque oportet nunquid à natura cōcocto morbo, aut vexate humore adhuc crudo ex vno membro in alterum delapso, abscessus obortus sit. Posset item aliquis & hunc sermonem ab antedictis separare & deinceps dicendorum initium facere hunc in modum.

16 *Consideranda Hæc, Quò, & Vnde, & Propter quid Venæ temporum non firma, neque Viriditas splendida.*

Dicebatur & hunc in modum totum sermonem diuidi posse, quemadmodum & alio quodam modo, eo videlicet venæ temporum non firma, neque viriditas splendida, si spiritus in ipsis relinquatur / & alia deinceps. Nihil enim viriditas splendida / in oratione interiecta esset, multiformiter diuidi posset, quippe quod commentarius, non liber sit: superius enim intellexisti de hoc. Hoc autem interiecto / viriditas splendida / adhuc etiã magis obscura oratio reddita est. Alibi enim etiam superius diximus, ubi hæc vox / viride / scripta est, qualis nam per ipsam color significetur, non posse manifeste intelligi, quemadmodum neque si / chlorasma / scriptum sit, ut non nulli scribere consueuerunt. Videmus enim etiam num hac tempestate, ut in Copta Hippocratis patria, ita & in tota nostra Asia viridia quidam appellari olera, & arbores, & stirpes, veluti *χλωρά* id est herbida: & pecudes Græci *χλωράζων* dicunt, quod significet herbas verno tempore pabulari. Dicunt quidem & homines quosdam virides, non quod herbae similem colorem habeant, sed potius pallidum. Incertum est igitur, utrum Hippocrates sub pallidum colorem viridem atque herbaceum dixerit, quod permultis accidere conspiciatur: an herbae coloris similem, quod perraro accidisse visum est. Igitur, cum vox hæc per se obscura sit, adiecta hæc dictione / splendida / maior adhuc obscuritas oritur: difficile namque est excogitare, quid nam per hæc verba significare voluerit / viriditas splendida / Atque iccirco non nulli interpretes hanc omnem obscuritatem emittæ cupientes hoc modo scripserunt / neque color splendidus: intelligendūque esse aiunt splendidum de agrotantis naturo colore: ita quoque & Sabinus opinatus est.

17 *Venæ temporum non firmata, neque Viriditas splendens, si Spiritus intus relinquatur, aut Tussis arida, non ferina. In Articulos decumbere. Expectare secundum distentionum rectum incessum, quæ in ventre sunt.*

Iam dixi & sine prima huius sermonis parte, istam per se hunc in modum legi posse / si spiritus intus relinquatur / & quæ deinceps scripta sunt. Spiritum verò nunc intelligemus eum, qui, quam naturaliter conueniat, maior sit, ut oratio in hunc modum se habeat: Si in morbo aliqui subleuati temporum venas habeant non firmatas, hoc est latis distentas, & non genuinus color sit, ac reliqua deinceps enarrata, istis in articulos abscessus expectandus est. Quæ sequuntur verò huiusmodi sunt, primum quidem hoc / arida tussis: secundum autem illud / non ferina /. Aridam tussim eam, per quam nihil expulitur, appellare mos est. Istud sanè ita in libro accurate composito conscriptum, auctorem anigmatica locutione gaudere aperte demonstrat: at sibi ipsi adubratiōnem quãdam per commentarium scribērem nullus iure utique reprehēdat: multa, n. sic nobis ipsis per quãdam notas designare consueuimus. Forsan igitur & nunc sibi ipsi hæc scripsit Hippocrates de pluribus affectibus sermonem faciens, hoc quidē loco de tussi arida in pulmonem & costarum inflammationibus: nam & hæc vox / spiritus / illis astipulatur: sed superius dicta, cum de ijs, quæ in facie contingunt, scriberet, de febribus calidis & perurentibus intelligenda sunt: ceterum & illa de pectoris pulmonumque affectibus dicta esse possunt. Integra igitur oratio talis erit: Si diutius vnã cum antedictis tussis arida sint, abscessum in articulos expectare conuenit. Sed cōditionē quãdam tussibus obscuram adscribēs quæstionē alteram excitauit, quæ nam sint ferinæ tussis. Non nulli sanè lubricos intestinorum, cum ad ostiolum ventriculi repētes ipsum mordeant, aridas tussis excitare aiunt: quod si re vera ita accideret, nulla prorsus quæstio esset: sed nullies absque vlla tussi lubricos os ventriculi infestantes vidimus. Quocirca plures explanatores ad alias interpretationes se conuerterunt: Quiddam hanc vocem / ferina / de phthiricis dicta esse volentes, quoniam ipsorum vngues, ut ferarum, incuruantur:

17° Prog. c. 2. t. 34. 4. 201. b

tur: Non nulli de maligno morbo: in iudicatorijs nanq; abscessibus, vt crudum, ita & sanabilem esse morbum oportet: concoctus enim citra abscessum solutionem nunciat: perniciosus autē neq; vllum iudicatorium abscessum fore promittit. At si diutius & crudus morbus perduret neq; malignus sit, tunc aliquem fore abscessum expectandum est. Quod autem crudus vnā & malignitate carens diutius morbus per seuerare debeat, vt abscessum fore sperandum sit, manifeste ipse in libro de Præfagijs ita scribens manifeste declarauit: ¶ Quicumq; sanē lotia tenuia & cruda multum temporis fecerint, sinalia perdurationis signa adliant, in istis abscessum ad partes intersepto inferioribus expectare oportet. Erit itaq; tota oratio huiusmodi: Si aliquis pectoris, aut pulmonis morbus crudus permaneat, nihilq; malignitatis habeat, abscessus expectandus est. Quod crudus sit, signum est arida tussis: nam siquid expuant, concoctionis indicium est. Id autem, quod expuitur, si liquidum ac tenue sit, mediocris: si crassum, perfectæ concoctionis nota erit. Verum de his & in commentarijs librorum de ratione victus in acutis, & in libris de iudicationibus, vberius disputatum est, neq; minus etiam in libello de quatuor morbi temporibus. Sed quod in calce huius partis adiecit dicēs distentionum, quæ in ventre plurimi quidem cum antedictis copulant: non nulli verò & per se solum propriam habere sententiam asserunt. Igitur si quidem cum antedictis cōiungentes legerimus sermo talis erit: Cum ex antedictis abscessum fore speraueris, ventris distentiones præterea conspice: ex his enim comprehendere poteris, vtrum in dextram corporis partem, an in sinistram, morbi abscessus futurus sit: huiusmodi nanq; distentiones secundum ipsarum rectum situm abscessus fore nunciant. Quod si iterum istud per se aliquis legat, secundum earum, quæ in ventre fiunt, distentionum rectum situm, sententia hæc erit: Quemadmodum in spirabilibus instrumentis crudo morbo, & sanabili, laborantibus abscessus fieri cernimus, ita & in ventris partibus incidere comperies: erunt autem & ipsi e regione passorum membrorum.

18 Ita verò se habent ex his Plurimi, & valde Rubentes, & naturaliter Albioris modi: Neque de naribus Sanguis erumpit, aut paucus erumpit.

Subintelligendū planē est ipsos in morbis facies valde rubicundas habere, ac naturaliter albioris esse coloris: si quidem multi in morbis salubriter longis, cum futurus abscessus est, facie diu rubescunt præcipueq; si secundum aures excitari debeat. Quibus verò ita se habentibus facies valde rubescat, declarauit iniquis huiusmodi homines albioris esse coloris: nigrioribus enim natura, & si non nūquam sanguis in facie exuberet, non tamen euidenter apparet: at in alba corpora & in ista externa cum exiguum quippiam alterius coloris incidit, statim omnibus conspicuum est. Hoc quidem ipsi adiectum est. Sed orationis continuas talis fuerit: Istis valde rubentem faciem habentibus cum salubris ægritudo perdurat, per abscessus iudicationem fore sperandum est, nisi de naribus sanguinis profluentem redundantem sanguinem euacuatione præuertat, qui in aliquem articulum impetum facturus erat. At quibuscunq; ita habentibus vt diximus, aut nihil penitus sanguinis, aut modicum, neq; morbi magnitudine dignum effluxerit, hunc in modum abscessus eueniunt.

19 Atq; si quidem effusus intus Relinquitur, Paratus est.

Nisi ea coniunctio/quidem/scripta fuisset, perspicua narratio esset. Nam cum dixisset facie valde rubicundam habentibus non effuso de naribus sanguine, aut paucis effuso, abscessus excitari, merito subiunxit, si effuso aliquid relinquitur, ad abscessum morbus paratus est. At quoniam ea coniunctio/quidem/adiecta est, subintelligere præterea conuenit: sin autem intus aliquid non relinquitur, abscessus non erit. Non solum aut in commentarijs, quos sibi ipsi homines conscribunt, huiusmodi locutiones inuenire licet, sed etiam in libris accurate scriptis, vt coniunctio/quidem/præposita, nihil præterea ipsi respondens subiungatur. Id autem maxime Dioscoridis sectatores animaduertisse nouimus: quippe qui se magis, q̄ alios, grammaticæ peritos esse iactant: & veterem lectionem tuentur, quam omnes explanatores agnoscunt, & omnes codices retinent. Aut si coniunctio/quidem/planē superuacua visa fuisset, ipsam expungere q̄ in hanc vocem/non/convertere maluissent. Hæc enim locutio & si non effusus intus relinquitur, paratus est/secum ipsa pugnat, hac voce/intus relinquitur/ea, quæ non in totum, sed ex parte euacuata sunt, significante: ea verò & si non effusus/contrarium indicante, sicut & hæc, copiose fluxisse. Quemadmodum igitur hoc loco/intus relinquitur/dicere non conuenit, ita & neq; vbi nihil prorsus effluxit. Nam nisi de vexante humore, intus relinqui, dictum esse, vt non nulli voluerunt, acceperimus (illi enim ad morbum orationem referunt) quod in sanguinis parcis effusionibus accidere solet, hæc pars/intus relinquitur/instruat. Effuso enim sanguine, sed non quantum satis est, imperfectæ morborum iudicationes fiunt, in quibus istud/intus relinquitur/dicere conueniens est.

20 Situs Intus relicta, & Oris exsiccatio, & Insuauitas, & Inappetentia eadem ratione.

Quando finita febre aliqua symptomata remanent, aliquid intus relinqui morbi reliquiarum dicitur.

A dicitur. Hippocrates igitur eorū exempli causa meminit, quæ inter remanentia principatum obrinent, sitis videlicet, & oris siccitatis, & insuauitatis, & inappetentiæ. i. priuationis appetitus. Quare huiusmodi sermo id, quod in antecedente comprehensum est, enucleat, vbi aiebat: & si quidem effusus intus relinquitur. Bisariam enim intus relinqui intelligimus, vno quidē modo humorē morbi auctorem, altero autem morbosum affectum: nunc morborum affectus intus relicti signa explanat.

21 Febres autem Non acutæ Eiusmodi sunt, sed Reuertentes.

Et hoc vnum ex ijs est, quæ ad futurorum abscessuum præsentionem faciunt: siquidem acutæ febres cito iudicantur, & per excretionem ex toto consumuntur: non acutæ autem, quæ reuertentes nominantur, & diuturnæ sunt, & imperfectas solutiones habent: postea rursus exoriuntur, & per secundam in abscessum expulsiōnem integre soluiuntur.

22 Quæ Relinquantur post iudicationem, Recidiuam facere consueverunt.

Hic idem sermo & in secundo de morbis popularibus libro scriptus est, & post hunc alij ad eum vsq; quæcunq; tertianæ naturam habent, quos supra declaratos præteribimus.

B Quæcunq; Tertianæ naturam habent, His Nox ante accessionem Molestæ est.

Quas nam febres tertianæ naturam habentes intelligat, explanatū fuit, † semitertianas videlicet, & extensas tertianas. In vno enim solo recentiores medici cōcordant, dum prædicta vocabula enucleant, in exquisitis scilicet tertianis, q̄ intra duodecim horarum spatium tertiana exacerbatio circū scribitur, reliquæ aut horæ febre vacant: de methodicorum nanq; monitrosō semitertianarum nominis abusu neq; vlla mentio faciendā est. At si exquisita tertiana minorē, q̄ duodecim horarum, accessionem habet, cuius accessio quindecim horarum spatio continetur, ea tertiana simpliciter absq; vlla adiectione vocabitur: ac, si quis accuratius loqui velit, tertiana non exquisita. At qui si ipse Hippocrates pronunciauit, ¶ Febres, quæcunq; non intermittentes tertio quoq; die vehementiores eundunt, oēs malæ: quocunq; aut modo intermittat, nullum instare periculū signū est, oēs tertio quoq; die exacerbata, in integritatē aut desinentes, discrimine vacabunt. Quod si mentem Hippocratis sequentes has discrimine vacare dixerimus, semitertianā verò ipse non sine discrimine esse cognouit, ex intermittedum numero febris ista non fuerit: Sed febres, quarū integritatis tps non breuius horis vigintiquatuor est, oēs simpliciter tertianæ vocabuntur: quibus verò integritatis interuallū hoc tpe breuius est, exacerbationes verò longiores, istæ protensa tertianæ dicunt. Verum cum quatuor oia interualla sint, oino ad tria vsq; perueniunt s̄m eū, qui tertio quoq; die fit, circuitum. Duo nāq; dies duæq; noctes inter duas accessiones interponunt in oibus illis, quæ tertio quoq; die exacerbantur: raro aut febre vltra tria interualla exacerbata, & ad integritatem finientē reperies: quam Agathinus magnam semitertianā appellare consuevit, quemadmodū illā mediā, cuius accessionis integritatisq; ipsa æqualia sunt: cuius accessionis tēpus breuius est, & cui intra quatuor & viginti horarum spatium accessionis tēpus concluditur, hanc parua semitertianā vocat: quare neq; tertianā, neq; protensam tertianam, vniquam noiat, Nā si exacta tertiana duodecim horas non superat, has autem superans illico † longa tertiana est, nulla erit tertiana simpliciter: adhuc verò magis neq; extensa tertiana: quibus haud positis neq; exactam tertianam noiare necesse fuerit: cum nulla enim sit non exacta, adiectio hæc vana erit. Quoniam igitur pactio exquisitā tertianam Hippocrates appellare consuevit, cū tertianam simpliciter appellare liceret, siquidē ea sola tertiana est, quæ duodecim horis breuiorem accessionē habet? Constat igitur hanc ab eo exquisitā tertianam esse vocatā, adhucq; magis eam, quæ & alias notas a nobis in cōmentarijs de iudicationibus scriptas habeat: simpliciter verò tertianam vltra duodecim horas extensam accessionem habentē: q̄ si quatuor & viginti horas excefferit, tertianā longam, aut extensam hanc appellabimus. Quæ verò vltra tria interualla exacerbationem producat, raro in vocatā integritatem desinere inuenietur: verū neq; semitertianā statim istam vocabimus, si neq; repetitiones horridas faciat, neq; altero die accessionem alterā sine repetitione habeat: hæc quidē semitertianā appellabimus. Sed si qua febris tertio quoq; die exacerbet, neque p̄ minimū interuallū ita mitescat, vt in eo febricitans prope syncerā integritatē esse videat, hanc acutā febrem noiabimus id ipsum, quod est, de ipsa dicentes, q̄ videlicet tertio die exacerbatur. Sola igitur adhuc ex his, quæ tertio die exasperantur, tritaophyes, hoc est tertianæ naturam sapiens, nominabitur: quæ sermē in integritatem remittitur. Siquis verò & alias oēs acutas febres, quæcunq; alternis diebus iritantur, tritaophyes nominare velit, forsā & ipse non sine ratione in hanc sententiam descendisse videbitur: non tamen quampiam ex febribus in integritatem desinentibus ab Hippocrate semitertianam vocari concedemus: istæ nanq; securæ sunt, semitertiana verò periculosa: inter quas tritaophyes appellatæ mediæ sunt, quas noctem ante accessionē molestā habere dicit: prorsus enim hoc ipsis proprium est: extensis verò tertianis non omnibus. Cæterū vt ne molestia afficiat sapius de semitertianæ significato scribens, interrogantibusq; respondens, vnum hac de re libellum separatim composui. In libris sanē aphorismorum nullam de febribus, tritaophyes

† Al. vbi de semitertianis, & de excessu tertianis, disputatū est. Vide hac pag. d et supra pag. 110. c. f. 119. d. 4. Aph. 41. Ex. ord. 31. c.

† Al. parua semitertiana. 4. Aph. 59. Ex. ord. 31. b.

quæ

2. Aph. 13. Ex. ord. 12. e

quæ vocantur, mentionem Hippocrates faciens absolute dixit, Quibuscumq; iudicatio fit, his nox E molesta, quæ ante accessionem: subsequens autem, tolerabilior plerunq; iudicationem verò aliqui eam intellexerunt, in qua repentina quædam atq; insignis mutatio fit: aliqui simpliciter accessionē significari voluerunt. In omnibus autem fermè tertio quoq; die accessionem habentibus febribus præter exquisitas tertianas nox ante accessionem re vera molesta esse solet. Quod si & in exactis tertianis id nō nunquam eueniat, iudicationem sequenti die futuram portendit, potissimumq; si & reliqua futuræ iudicationis indicia consentiant.

24 *Tusses Aridae parum irritantes in febribus ardentibus, & si non secundum proportionem, siticulose, neq; lingua valde torrefacta, non ferino, sed spiritu. Constat autem. Quando enim loquuntur, aut os hiat, tunc tussunt. Quando non loquuntur, neq; hiant, non tussunt: Hoc verò in febribus laboriosis maxime euenit.*

4. Aph. 54. Ex. ord. 33. e

Et in aphorismis de iisdem hoc pacto scripsit: Quoscumq; diutius tusses arida parum irritant in febribus ardentibus, non admodum siticulosi sunt. Id igitur/non admodum siticulosi/idem significat, quod non secundum proportionem siticulosi. In ardentibus namq; febribus sine arida tussi magnopere litunt: q; si tussis arida accedat, siti quidem carere non possunt, sed ipsorum litis acrimonia retunditur, ut aliquantum planè, sed non secundum febriæ magnitudinem litiant. Illud autem, parum irritantes tusses excitari, non frustra adijcitur: nam vehementes si hiant, pectoris pulmonisq; partes calefaciunt, atq; inde febrem sitimq; adaugent: ac, si pusilla tusses sint, & per longiora intervalla excitentur, tantisper membra commouent, dum in ipsa humor aliquis delabatur: atq; ita euenit neq; tusses vehementer agitare, neq; febrem accendere, humoreq; particulas irrigare, ad ipsas modica tussi commotas defluente, propter quem laborantes minus siticulosi reddentur. Siccis autem tussibus ex aliqua etiam morbi malignitate nascentibus, quam deinceps qualis nam sit dicam, ab eis has, de quibus nunc loquitur, distinguens ait/non ferino, sed spiritu/. Aliqui verò non simpliciter ipsum omnem malignitatem ferinum vocare arbitrantur, sed alij quidem phthysim, quoniam curuescentibus vnguis, feris, quantum ad hoc attinet, similes esse videntur: alij verò pulmonum vlcus, thorioma proprie vocari contendunt: alij verò, cum in os ventriculi lumbrici ascenderint, tunc ipsos tusses excitare aiunt: neq; tamen ratione hoc, neq; experientia demonstrare possunt. Ferinum igitur fatius est malignum intelligere, siue ex capite humore destillante, siue ex aliquo spirabilem viscerum vlcere, siue ex aliquo in iisdem orto abscessu, siue ob ea quæ vocantur empyemata; tussiant: alia verò tusses sunt ab eis diuersæ * * quæ malignæ non sunt, aut ex instrumentorum spirabilem intemperie, aut faucium, arteriæ ue asperitate obortæ, non nunquam etiam ex alimentis potionibus ue exasperantibus, alias verò & ex ambientis aeris qualitate concitata. In aphorismis enim ipse scripsit, Si verò aquilonia tempestas fuerit, tusses, fauces, ventres duri, difficultates vrinae, horridi, dolores costarum, pectorum. Aer namque admodum frigidus inspiratus interdum faucium asperatq; arteriæ loca exasperat atque refrigerat, non nunquam & toti pulmōi pectori que intemperie affert, sapius verò & ambo hæc contingunt, modicæ que ex his arida tussicula vexantur. Quod hæc ita se habeant, signum est ipsos, cum spiritum attrahunt ad tussim prouocari, cum multus simul aer ipsis loquentibus & hiantibus & ore spiritum ducentibus intrauerit: sed cum per nares attrahunt, & aerem externum quispam in edibus ipsorum calefecerit, tunc aut omnino parum, aut nequaquam tussunt. Quo circa & ob nares quidam panniculū ponentes ita inspirant, exacerbari tussim experti, cum aer externus frigidus multus simul membris prius refrigeratis atque exasperatis obuius fiat. Maxime autē laboriosis febribus id accidere inquit: quas autem laboriosas febres vocet, ignotum est, num eas, quæ ex vehementibus motionibus accedunt: an eas, quæ sponte lassitudinis sensum inferentes exoriuntur. Huiusmodi sanè differentias nullus ferè aut nostræ tempestatis medicus, aut antiquus obseruat, etsi exemplum Hippocraticæ diligentia habeant: quam imitari eos deceret, qui veritatem ipsam propter se, non gloriæ aut lucri causa, consequi student. Ego verò, quod dictum est, experientia examinare fatius esse animaduerti. Laboriosis quidem febribus ab externis fatigationibus ortis huiusmodi tussiculas accidere cōspexi, alijs verò non omnino. Quin & ipsis febribus ab externis laboribus ortis nō simpliciter, sed per frigus aut vehementem æstum, & maxime in via puluerulenta laborantibus. Quamobrem & ex accidente quodam potius, quam ex laborioso affectu, tussire mihi videbantur. Nam propterea, q; faucium loca ob frigus (vt dixi) aut puluerem, aut immodicam ariditatem ipsis ab aere circumfuso genitam exasperati sunt, ad hæc etiam propter ipsorum instrumentorum intemperiem, isti tussi diuexantur: si quidem & propter intemperiem tusses existere alibi didicistis.

3. Aph. 5. Ex. ord. 10. c

25 *Nihil Contemnere, Nihil Temere.*

Id quidem & ipsum per se dictū & scriptū nullo alio ex prædictis, aut ex subsequētib; indiget, vt intelligatur, aut ipsi fides adhibeatur: hoc verò loco omnino apposite ad id, de quo agit hæc sententia collocata est. Huiusmodi namq; præcepta pleriq; exigua, vilia, nulloq; pretio digna videntur, atq; propterea ab ipsis contemnuntur, vt neq; ratione neque experientia, harum rerum naturam contemplantur.

A templantur. Quemadmodum verò, q; nihil despiciere oporteat, prædictus sermo exemplum est, ita etiam q; nihil temere nihil inconsiderate affirmandum sit, vt ego ipse in oratione quæ ante hanc est, & in alijs omnibus feci. Neq; id in Hippocratis solum scriptis, sed & in alijs omnibus antiquorum libris obseruo, vt non temere, quæ quisq; ipsorum dixerit, approbem: sed experientia & ratione, verum ne, an falsum sit, quod scripserūt, examino. At, qui se vnius auctoris doctrinæ veluti seruos aut libertinos addixerunt, simulatq; ab eo scriptum aliquod inuenerunt, inconsiderate ac temere credunt: Vt in hoc dicto maxime, in laboriosis febribus aridas tusses excitari, neq; in quibus laboriosis id fieret, quæsiuerunt: nunquid ab fatigationibus & externa vexatione, an & citra hæc eundē affectum habentibus: neq; vtrum simpliciter, an ex accidenti, lassitudo ipsis euenit. Quod verò in his, id etiam in alijs infinitis contingere sciatis, & ipsis, qui libros conscripserunt, & ijs, qui eos interpretati sunt, & adhuc multo magis illis medicis, qui quotidie in ciuitatibus circuncursant sola irrationabili exercitatione videntes. Multa enim isti vt exigua despiciunt, nescientes multis interdum exiguis coniunctis vnam ex ipsis summam haud contemnendam integrari: temereq; alicuius viri scriptis assentiunt, cui ipse se ipsum vnusquisq; serum tradiderit. Sin autem quis id non fecerit, at alio certè modo ei non nunq; cum alijs contemplatione assentiens, rem raro visam perinde ac si plerunq; aut assidue conspiceretur, temere celebrat. At qui sectarum dissidia hinc maxime orta esse par est, hominibus sapientiæ opinionem affectantibus, libiq; nimum tribuentibus, quæ verisimilia visa fuerint, non sapius vnà cum multis considerata vera esse credentibus. Quemadmodum verò nunc de significatio præcepto exempli loco sermonem fecimus, ita quoq; in curatijs nullum eorum, quæ pusilla esse videantur, spernendum est: neq; temere atq; inexplorate dictis ipsorum facultatibus credendum, vt in libris de methodo curandi percepimus.

* Ar. tussis.

A. I. 4. f. 1. c. 1. c. 4. 424. f

26 *Per Adiectionem Contraria adhibere, & Interquiescere.*

Curatiuum consiliū atq; salubre hoc tibi appellare licet, Hippocratemq; illud, quod prius dixerat/nihil negligere, & nihil temere/in hoc sermone veluti exemplo declarare. Consuetudines igitur, vt rem pusillam non nulli medicorum despiciunt, nullam ab ipsis iudicationem, quæ medelam commutet, oriri arbitrantur. At alij non contemnunt quidem, a prauis verò consuetudinibus quosdam ad contrarias repente traducere conantes non modico errore tenentur: quandoquidem neque ipsas negligere, neq; statim traducere conuenit, sed paulatim, & ipsos interquiescere permittendo. Ceteram autem verbum/interquiescere/intelligere possumus, Vno quidem modo, vt non solum in contrariam consuetudinem paulatim aliquos transferamus, sed & antequam vniversa mutatio facta sit, inter mutandum quiescamus: vt quando ex ocio ad exercitationes conuertimus, primū quidem a breuissimis incipimus, atque paulatim has adaugebimus, deinde non nunq; vnum, vel etiā duos ociosos dies interponemus: Altero modo hæc vox/interquiescere/intelligenda est, tanquam illi verbo/adhibere/contraria sit: vt in quos, quæ prius haud inerat, consuetudinem inducere volumus, ipsam paulatim inducamus: a quibus verò prius seruata remouere, paulatim rursus & istos quiescere, hoc est, desinere iubeamus.

27 *Posteriora Capitis dolentem in Fronte Recta vena incisa iuuat.*

Veteres interpretes hoc verbum/iuuat/in tempore præterito scriptum agnoscunt, dicuntq; in aphorismis //iuuat/in præterito tempore scriptum esse, antiquo magistro in eo volumine communem sententiam pronunciant. Hoc autem loco eum ad propria memoria præsidium de vno quodam/iuuat/scripsisse, vt postea, cum in multis hoc remediū expertus esset, ipsum in vniversum promulgare auderet. Constat autem remediū hoc locale esse, & ad contraria reuulsorium. Recta autem in fronte venam & ante dissectionem euidenter conspici licet: istam verò vna cum ijs, quæ vtrinq; adiacent, confluentem esse dissectio ostendit. Haud bene igitur quidam hanc vocem/recta/de incisione dictam esse autumant, neq; enim propter sectionis figuram, sed propter sanguinis effusionem, dolentibus utilitas afferitur.

1. Aph. 68. Ex. ord. 45. c

28 *Exceptiones Præcordiorum, ex qualibus, et alia, & Viscerum inflammationum, qualia possunt, siue ex Iecore Lien, & è contrario, & Quacunq; huiusmodi.*

Non solum/ex qualibus & alia/scriptum inuenimus, sed etiam/ex qualibus qualia alterant/& /ex qualibus qualia faciunt/. Ac primam quidem lectionem veteres enarratores agnoscunt, & Rufus: hanc verò/ex qualibus qualia alterant/Sabini, Dioscoridisq; sectatores: Lyci autem discipuli, /ex qualibus qualia faciunt/legunt. Sed antiquæ lectionis sententia commune quoddam edocet, alia verò priuatum: de exceptionibus enim solum, quæ in præcordijs fiunt, non de omnibus, loquuntur. Satius est autem, vbi fieri potest, verumq; est, arbitrari Hippocratem commune potius, quam priuatum documentum tradere. Communis itaque sermo talis est: Exceptiones autem considerare conuenit, & in præcordijs, & in alijs omnibus membris ortas, ex quibus affectibus aut locis, in quos affectus & loca fiunt, vt in iecore ac liene. Ipse enim istorum exempli causa meminit, nobis

nobis sciētibus ex liene in iecur exceptiones periculosas esse, diſerimine autē vacare, potius que vti. E
les esse, quæcunq; morborū tranſumptiones ab iecore in liene fiunt. Omnia verò, quæ ad abſceſſus
pertinent, & quos natura ſola per ſe, quosq; nos aut vnā cum ipſa, moliri cōſueuimus, & in libro de
ſuccis & in ſecundo de morbis popularibus ſuperius explanauimus. Aliæ quoque lectiones ſunt
præter eas, quas in hoc, & in alijs multis locis aſcripſi: ſed ego initio ſtatim me paucas interpretatio-
nes lectionesq; memoraturum eſſe promiſi, ne huiusce libri multa fierent commentaria.

29 *Renellere, ſc. quò non oportet, vergat: Sin autem, quò oportet, his oportet aperire, quemadmodum
ſingula vergunt.*

in lib. de Hu-
morib. ſtatim
in principio.

Alias iam & hæc didiciſti, ¶ ducenda planè eſſe quò vergunt, per conuenientes regiones: auertenda
autem atq; reuellenda, quæ non bene vergant. Aperire autem dixit nunc, non vt in abſceſſibus
diceret conſueuimus, pro eo, quod eſt ſcalpro diuidere, ſed in communiori ſignificato accipitur, ſub
quo & recludere continetur, & venas nobis in marſcis, & venas naſi atq; vteri, cum per hæc itinera
euacuamus, recludentibus, & fiſtulas aliquas ſatis longo tempore patere conſuetas ſed aliqua de cau-
ſa obſtruſtas. Et aliquo per aures cerebri purgamenta eſſe ſolito, ſi repente euacuatio ſuppreſſa
ſit, ac proinde vertigo oculorumq; tenebræ ſuperuenerint, ſi ad aures materiam per aperiencia me-
dicamenta incitemus, ſtatim hominem ſubleuatum nouerimus. F. A. l. 1. l. 4. c. 3.
73. e

30 *Lata & Puſtula Non admodum Pruriginofe, quales Simon Hyeme habebat: qui cum ad ignem inungere-
tur, aut calida lauaretur, inuabatur. Vomis non inuabatur. Puto ſi quis calida ſomenta adhibuiſſet,
utilitatem percepiſſet.*

Vt de tuberculis dicebamus, quæcunq; ex calido humore naſcuntur, caleris videlicet ea iudicatio
nis eſſe ac minime lata: ex frigido verò, lata atq; diuturna: eadem ratione & de puſtulis diſſendum
eſt, neq; enim toto genere, ſed humoris ipſas generatis qualitate à tuberculis diſſerūt. Eggermant
autē, natura corporis altiores ſedes repugante vt nō nunquam per excretionē, ita & per deſcriptio-
nem ad cutaneas partes. Subtiliores liquidem diluioresq; ſuccos extenuans natura diſcutit: craſſio-
ribus autem cuti, ſed potius pelliculæ, epidermis quæ vocatur, vt pote denſiori in hæreſcentibus pu-
ſtulæ exoritur: iſq; magis illis incidit, quicunq; denſiore ac duriore cute ſunt, difficilis eſt enim per
ipſam pinguiorū tenaciorumq; ſuccorum tranſitus. In hunc modū igitur & Simoni hyeme lataſ pu-
ſtulas eſſe ſuſcepſiſſe narrat, quo tempore corpus lauauitibus vſo aut propè ignem peruncto inſigniter
calefactum fuit: alio tempore autem ſucci, id genus puſtularum auctores interius latitabāt. Deinde G
inquit ipſum nullū ex vomitibus fructum percepiſſe. Vtrum verò ipſe Hippocrates an alius quiſ-
piam vomitionibus vt conſuluerit non declarauit: verum neq; id ſcire nobis necceſſe eſt: tantum il-
lud nouiſſe ſatis ſit, ſuccos ad cutem vergentes per eam eſſe euacuandos: nā iterum ad intima corpo-
ris reuulſio ipſis valde longinqua eſt, vt per aluum, aut vomitum euacuentur. Sed forſan me dicere
putabis nunquam purgatione per aluum in talibus vtendum eſſe. Ego verò non id dico: nam in li-
bris de arte curandi, in quibus corporibus permulta humorum copia eſt, ijs vtilis eſſe purgationes
didiciſti: priuſquam enim ita redundante materiam, aut venæ ſciſſione, aut purgatione quis eduxerit,
ſi fouens, hoc eſt calidis vtens ipſam diſcutere conetur, plus attrahet, quam per cutem euacuabit.
Sed cuti inharerentium ſuccorū curatio proſum per foras & calida medicamenta præſtat: ac præ-
cipue ſi late puſtulæ fuerint: lignum eſt enim earum ſuccum non calidum, non tenuem, ſed admo-
dum craſſum ac frigidum eſſe. Iam verò & tuberculorum ſuperius notitiā habuiſtis, q̄ videlicet
in acutum ſaltigata & veluti turgentia calidorum ſuccorum germina ſunt, contra ſeſe habentia, fri-
dorum. Ipſa verò turgere ex pruritu atque dolore dignoſcere licet: moderate enim calida pruritus
ſolum excitant, ſed vehementius caleſcencia ſtatim mordent atq; contriſtant. H

31 *Quæcunq; Concoqui opus eſt, Occludi conuenit: Contraria verò Exiccare, atq; Aperire.*

Et de his ſæpius noſtram ſententiā audiuiſtis, & maxime vbi de ducentibus ad ſuppurationē me-
dicamentis locuti ſumus, non oportere, ſ. eorum facultatem diſcuſſoriam eſſe, ſed retentoriā atq; in-
hæſoriam, à Græcis emplaſticam appellatam: hæc. n. impediunt, retinent, atq; occludunt inſitum ca-
lidum, ipſum diſſari non permittentia: ab hoc verò excrementa concoquuntur. Cæterū ne ruſum
hoc loco obaudite, ac nolite putare me oīa concoctū difficilia nullumq; pus habentia ita curari dice-
re. Non nullā. n. ex his ab emplaſticis iſtis medicamentis putrefiunt aut ppter humorum ipſa creā-
tium prauitatem, aut ob affectū mēbri imbecillitatem ingenitū calorem ita puſillum ægrumq; habē-
tis, vt neq; humorum in ipſum delapſorum concoctionem aggrediat. Porro in horum curatione ſca-
rificationibus aſtiſſimis cutem reſcindimus, & plerunq; vſq; ad profundum in multis affectū mem-
bri partibus diſſecamus, medicaminibusq; ſiccatiſſimis vtimur. Hmōi nanque inflammationibus
grangræna impendet, ab ipſis deuicta iam ac proprie ad perfectam extinctionem accedente calore
ingenito. In quibus igitur inflammationibus, aut omnino quibus in tumoribus, innatum calidum,
non vt extinguat funditusq; aboleatur, periculum ſubit, atq; ideo remedio adhibito vincere hu-
mores poteſt, ad id genus vitia medicamentis emplaſticis vtimur: quæ per hæc verba maniſte de-
clarauit

A clarauit inquit quæcunq; concoqui opus eſt. At quæ ad id deuenerunt, vt mox in grangrænam
caſura ſint, & quæ iam putrefiunt, ſtatim neq; concoctionem poſtulant. Iccirco alia quidem
(vt dixi) euacuationibus per ſcarificationes & inciſiones, medicamentisq; valentiſſimis curamus:
alia verò iam putria recidimus atq; perurimus. Recte itaq; adiecit/contraria verò exiccare ac aperire/
hoc eſt, ſuppuratione non egentia: opus eſt enim in non admittentibus ſuppurationem omnes
exitus recludere, affectaq; membra areſcere. Ex his itaque patet non recte à quibuſdam ſcriptum
* eſſe/quæcunq; exiccari opus eſt, iacere oportet/hoc eſt, iacencia quieſcere: præter id enim q̄ exiguiſ-
ſimum quoddam eſt ac maſiſſimum, vt accurate de ipſo Hippocrate ſcribere opus non eſſet, & oppoſi-
tio ipſa declarat, quæ non verbo/iacere/ſed voci/occluſa eſſe/ reſpondet: occluſis nanq; & cohibitis
contraria ſunt quæ digeruntur atq; ſiccantur. Huic ſermoni quidam ſequentem copulant, & maxi-
me qui poſt hunc vocem hæc/ quemadmodum/ ſcriptam eſſe volunt, vt tota oratio ita ſe habeat/
quæcunq; concoqui opus eſt, occludi conuenit, contraria verò exiccare atq; aperire: Quemadmo-
dum oculis fluxione laborantibus, ſi aliter videtur conducere, in fauces retrahere conuenit. At qui
quod hæc verba docent, prædicto ſimile non eſt: ſiccare enim & aperire aliud eſt, q̄ retrahere. Quo
modo igitur, cum prædixerit/contraria exiccare oportet & aperire/poterit exempli loco de oculis
B fluxione vexatis dicere/retrahere in fauces/

32 *Sicut Oculis Fluxu laborantibus, ſi aliter videtur conducere, in Fauces Retrahere conuenit. Et vbi
Eructatio confert, & quæcunq; alia eiſmodi.*

Auxiliorum reuellentium hæc vna quædam ſpecies eſt, ipſo nobis conſulente diuturnas oculo-
rum fluxiones traducere, ad fauces videlicet per acria medicamenta retrahētibus: quibus palatum
inungere, vtq; gargarizent, iubere conuenit, ſi nihil ex hoc peius eſſe ſentiri ſumus. Nam in quibus
ſuſpicamur, ne forte in aſperam arteriam & pulmones fluxio diuertat, tunc ab huiusmodi reuulſio-
ne cauemus. Quemadmodum igitur hoc loco conſuluit, ita & in alijs te animaduertere iubet, ne
quod ex membris, ad quæ materiam retrahis, magnum detrimentum ſubire periclitetur. Aliqui
verò de oculis vitio, quod rhyas vocatur, laborantibus ab ipſo ſermonem hunc factum eſſe aiunt,
quemadmodum & Lycus voluit: qui longam orationem contexens ab oculis in palatum vſq; me-
atum quendam pertinere dicit, illorum excrementa per hanc regionem euacuantem: hunc meatum
autem prope maiorem angulum ſitum eſſe: Ac morbum eū, rhyada quem nominant, tribus modis
ſuboriri, aut foramine aliquo modo claſſo, aut obſtruſto: aut multo excremento in oculo collecto,
C adeo vt effundatur, nequeunte meatu ob naturalem anguſtiam ipſum totum continere: alio itē mo-
do, cum cicatrix in angulo effecta meatum obcauerit: quam & poſt encanthidum vocatum ex-
ciſionem, & aliter vlcerato loco obduci ait: Hæc inſanabilem eſſe, alias verò curabiles, nobis ad fau-
ces materiam retrahentibus. Illud autem/ & vbi eructatio confert/ adiectum eſt, Hippocrate per no-
tas quædam ſibi ipſi conſcribente. Quod enim, vbi eructatio conducit, ibi ructus citare conuenit,
ſatis conſtat: quibus autem conuocat, non dixit. Sed neq; in oculis rhyade laborantibus quæcunq;
huius ſimile eſt: propterea & line ordine interpolitum obſcuritatem peperit: ad oculos enim rhyade
vexatos reuulſium auxilium ſcripſit. Hæc autem verba/ & vbi eructatio confert/ aut de oculis
rhyade tentatis dicta eſſe conuenit (ſed nihil ad ipſorum medicationem eructatio conferre videtur)
aut alterius eſſe orationis initium. Propterea & non nulli coacti ſunt ipſa à ſuperius dictis ſeparātes
alteram locutionem hunc in modum inſtituere/ & vbi eructatio confert, & quæcunq; alia eiſmo-
di, tranſitus aperiri/ verum neq; item hæc, quæ ſub iſciuntur/ vt nares, & alia, quibus opus eſt/ & reli-
qua, iſti locutioni reſpondere, ac propria eſſe videntur. Itaq; quicunq; Hippocrate iſtud ſolum per
ſe ſibi ipſi notaſſe aiunt/ vbi eructatio confert/ ipſum cenſere putant, vt interdum ructus mouendos
eſſe conſulamus: hoſq; illis, quorum venter inſtatur eſt, conuenire affirmāt, atque illis potiſſimum,
D in quibus flatuoſus ſpiritus per inferna exhalare non poteſt. Quin etiam & os ventriculi inſimum
per eructationes, tanquam per propriam exercitationem corroborari aiunt: eructationesq; citare
conſulunt non per medicamina ſolum, ſed etiam ipſum aſſidue ructare ſtudentem, cum quemlibet
exiguū ſpiritum in ore ventriculi ſentiat. At Sabinus ex vaſculo anguſtioris biſentem ructus mo-
uere iubet. Alij verò flatuoſi ſpiritus expulſiones vndecunq; ſanè & vtcunq; fiant, eructationem ip-
ſum appellalle contendunt: ſecundum quorum ſententiā tuſſis, ſternutatio, ſingultus, ventris cre-
pitus, atq; per omne corpus ſpiritus diſſationes, eructationes vocabuntur. Non nulli autem & om-
nem excretionem non ſpiritus modo, verum etiam aliquorum humidorum, eructationem appella-
tam eſſe dicunt, poetæ verba in teſtimonium recitantes, vbi inquit, Eructante mari foras, hancq; vi-
tioſam explanandi viam aperiant. Nam ſi à poetis raro & quodam poetico modo dicta vt proprie
accepta quis interpretetur, etiam omnia dilucide narrata peruertere poterit. * Ap. eructato.

33 *Transitus aperiri, vt Nares, & Alia, quibus opus eſt, & Vt conuenit: & Qualia, & Vbi, & Quando,
& Quantum oportet, vt Sudores, & Alia planè omnia.*

Id per ſe quidem memoratu dignum eſt: conducit enim omnes ſuperuacuum excretorios
meatus

meatus aperiri. Et cum superioribus verbis coniungi potest, duplicem sic utilitatem præbens, pro-
priam quidem in oculis rhyade morbo vexatis: communem verò omnium, in quibus retrahere,
aut deriuare conuenit. Nam si reuullione quidem opus sit, ipsam autem facere veremur, deriuare
sanguinem, ac totum corpus inanire conuenit: sed quæ deinceps scripta sunt persæpe iam ab ipso
in omni euacuatione commoda esse didicimus. Oportet enim, cum euacuatio requiritur, non sim-
pliciter ad ipsam accedere, sed prius definiendæ, qua ratione faciendâ sit, & quæ debeat esse euacuan-
da materia, per quam regionem, quo tempore, & qua mensura. Nunc verò etiam reminiscentiæ
causa de singulis breuiter agamus. Istud quidem, vt conuenit, tale quoddam significat: Transitus
recludendi sunt, non simpliciter quidem ac vt cunq; sed vt conuenit: id verò modum significat, quo
euacuationes facimus, vt in ijs, quæ in ventre sunt, per clysterem, per glandulam, per subducens
medicamentum: & in horum singulis per quædam certa, nam & clysteres, & glandulæ, & subducen-
tia vocata medicamenta multiformiter componuntur. Eæ igitur particulae vt conuenit tale quid-
dam significant: hæc verò qualia euacuandorum qualitatem innuit, hoc est, nunquid aquosa & te-
nuia euacuare melius sit, an pituitosum succum, an biliosum, an melancholicum: & horum num-
aliquem, an & omnes. Eæ vox vbi/partem corporis, per quam euacuare oporteat, indicat. Et si
nanq; per inferiora faciendam esse euacuationem cognoscamus, nihilo minus, per quam ex inferio-
ribus partibus faciendâ sit, definire opus est. Propterea & quidam loco huius vocis vbi/quæ scripse-
runt, per quam partem significantes, vtum per vesicam, an aluum, an vterum: item per superiora F
vtum per nares, aut os: est quædam etiam per omne corpus euacuatio, & quæ per sudores, & quæ
per latentem vocatam transpirationem. Eæ vox/quando/euidenter tempus, quo sit euacuandum, de-
clarat, vtum scilicet ab initio ante morbi concoctionem, quando, vt ipse inquit, materia turget, &
natura animalia regens ad humorum excretionem compellitur: an post vexantium humorum con-
coctionem: nam & hoc ipse, quemadmodum & prius dictum, in aphorismis docuit. Illud verò &
quantum conuenit/in calce sermonis dictum materiæ euacuandæ quantitatem ostendit, quam sibi
proponere & coniectura percipere, medicum oportet. Deinde loco exempli illud ponitur/vt sudor-
es/. Quamuis enim ægrotantibus conducere sudor videatur, atamen & ipse modo eger: immodi-
cus enim vires debilitat. Cum in sudoribus verò excessus multitudine noxius sit, multo sanè magis
in ijs, quæ euomuntur, aut deiciuntur, aut per mariscas, aut vterum euacuuntur.

34 In Ingentibus malis Facies si sit Bona, Signum Optimum: In Paruis autem Contraria bona significati-
oni significans, Malum.

Et istius orationis secundam partem ex libri enarratoribus alius aliter scribit: at si quis ipsi arti-
culum/τῆ/ addiderit, omnis quæstio tollitur, hunc in modum/in paruis autem contraria significans G
τῆ ἐνομήσει, hoc est bonæ significationi, malum/vt & integra oratio talis sit: In ingentibus malis,
siue affectibus, siue symptomatis, si sit facies bonâ, hoc est naturali similis, bonum est signum: in par-
uis verò (rursus & hic affectibus aut symptomatis intellige) si facies fuerit significans contraria præ-
dictæ bonæ significationi, malum aliquod significabit. Non nulli quidem palam, tanquam ab initio
lectio articulorum/τῆ/ haberet, ita explanauerunt, non edocentes vetera exemplaria eum articulum
bonæ significationi adiectum non habere, forsasse primo libri scriptore decepto. Alij nō solum ali-
ter scripserunt, sed etiam absurdam explanationem commenti sunt. Ego verò, vt ab initio dixi, ca-
uens ne longius commentaria producerem, multa minus recte dicta silentio præterire decreui. Sa-
tis nanque congruens explanationis propositum mihi esse videtur, si & vera quis in ipsa, & ad ve-
teris mentem edoceat: quemadmodum & nunc facienti à loquacitate discedere licet. Nam si in ma-
gnis affectibus pro eorum magnitudine facies collapsa non sit, bonum signum est: in paruis autem è
contrario malum quoddam significat. Licet igitur & his, si cui placeant, vt: ego verò ad veterem le-
ctionem, & ab omnibus alijs explanatoribus concessam me recipiam.

35 Apud magnum, Vbi mulier post heroim, Arquato superueniente.

Siue superioris locutionis finis est, hæc particula/apud magnum/ aut loci/alicuius index, illis
quærendum relinquam, qui medicinalia prætereuntes, vt grammatici quam medici interpretari
maluerunt. Satis est enim de his vocibus/apud magnum/ illud tantum dixisse, quod veteres inter-
pretes dixerunt, aut theatrum, aut odion id est locum vbi poemata recitabantur, aut gymnasium
heroum, aut domum aliquam, aut quodlibet aliud huiusmodi, ab hac voce magni significari. Trās-
gressum autē deinceps ad artis opera, illa considerare vtile est. Quod post Heroim, aut post Menelaum
(quidam enim ita scribunt) ægrotus ille iaceret, nihil quicquam utilitatis habet: quemadmodum
neq; quod deinceps dictum est/arquato superueniente/& si q; maxime ipsi Hippocrati ad remi-
niscentiâ vtile foret, forsasse quidem prædictorum: forte verò & ipsum per se, affectus enim aut
coloris arquati mulieri superuenientis memoriam reuocat. Et hoc loco apud veteres explanatores,
& in vetustis codicibus, verba hæc in margine scripta sunt secundum alios quosdam etiâ interpre-
tes his vocibus/arquato superueniente/: hæc adiecta est/permanit/quemadmodum & apud quos-
dam

A dam alios cū negatione/non permansit/: non nulli verò & hanc vocem/ipsi/ apponunt. Sed istud qui-
dem in locutione differentiam, non in sententiâ facit: at priora sensum in contrariū mutant: nam cū
arquatum affectū aut colorem altera lectio permansisse significet, altera non permansisse affirmat.
Per se igitur præsens sermo scriptus neq; si/permansit/dicat, neq; si/nō permansit/ quicquā utilitatis
nobis asserere potest, quo modo ægrotaret, aut quo modo affecta esset, ignorantibus. At si supra scri-
ptis annectatur, prorsus superuacuuus est: satis est enim solum hoc dictū esse/arquato superuenien-
te/hoc exemplo circa faciem apparente, tanquam alia exigua esse, si sola dicta forent, viderentur: at
ipse contrarium significauit, quoniam valde à naturali statu mutata est. Quod enim inferitur hoc me
testari docebit, ad quod alias præsentis sermonis explanationes dimittentem transire iam tempus
est. Fortassis enim & ea, quæ nunc dicta sunt, præter nostrum propositum longiora fuerunt: cum
prætermittere decreuerim, quæcunq; legentibus ipsa adolescentibus nihil ad artem profutura
sunt. Neq; enim ad sophisticam facultatem, quam prorsus odio persequor, eos præparare consti-
tuo, sed ad artis opera in prælagiando atque curando, in quibus etiam me semper exercui.

36 Qui apud Timenei neptem, iste nigro viridique colore suffusus.

B Si ad ea, quæ de facie dicta sunt, & hoc quis referet, aliquid utilitatis percipiet, ac si loco exempli
dictum sit. Par est enim & hunc, cum alia essent exigua, corpore à naturali statu longe permutato,
propter id solum aut mortuum esse, aut in mortis discrimine versatum. Quod si μελάγχρωτος scri-
ptum sit, pro eo, quod est μελάγχρωτος, hoc est nigrae cutis, vt in quibusdam codicibus reperimus
adhuc etiam magis solus iste color magnam quandam noxam significare videbitur, quamuis alia in
ægrotante exigua forent.

37 In Perintho Seminis speciem referens, tale Indicatorium: Et que circa abdomen talia, quia mictus li-
berant: quoniam neq; flatu multo, neq; stercore multo tenaci deiecto euacuabatur: neq; enim magna erant
præcordia. Brasicam Septimo die comedit adhuc egre spirans, partes circa abdomen purgatae sunt, recte
spirans effectus est, alius ipsi expulit.

Non præsentis sermonis initium, sed prioris finem has voces/in Perintho/Sabinus esse cen-
set: hunc enim sermonem communem, illum priuatum esse dicit: consueuisse autem Hippocra-
tem priuatis sermonibus aut locorum, aut ægrotantium nomina adijcere. Atqui præsens sermo
quod in parte sit, ex his constat, quæ ipse Hippocrates subdens ait, quod neq; multo flatu, neq; ster-
core multo tenaci deiecto euacuabatur. Multa verò in voluminibus de morbis popularibus in qui-
busdam particulatim vix scripta sunt, vniuersalibus autem præceptis aut perpetuo aut plerunq; ve-
ris subiecta sunt. Sic igitur & nunc gonoides, hoc est seminis speciem referens, siue lotium, siue alui
recrementum effectum in Perintho indicatorium apparuit. Vtrum paucis, an multis, an vni, istud
acciderit non est ex ipsius Hippocratis verbis definitum: sed verisimilius est istud ea tempestate,
qua hæc Hippocrates scribebat, in multos grassans apparuisse. Quando enim aliquod in vno quo-
piam fieri scribit, aut locum ciuitatis, in quo hominem decumbentem vidit, aut artem, aut nomen
apponit. Ciuitatum autem nomine proprio meminisse in illis narrationibus solitus est, in quibus
multos eadem passos conspicatus est: hoc verò, quantum ad artis opera pertinet, non multum refert:
& hoc/in Perintho/cum quibus velit quispiam, coniungito. At seminis speciem referens lotium,
vel etiam deiecto, fuerit sanè indicatorium, quando humor à Praxagora vitreus nominatus eua-
cuatus est. Sed hoc & quæ circa abdomen talia/ad antedictum sanè referri debet: talia enim ad alter-
rum referri dicuntur, nihil autem de abdominibus prædictum est. Fortassis igitur cum primum
exemplar ex Hippocratis commentarijs describeretur, aliquod huiusmodi scriptum omissum fuit:
aut ipse sibi ipsi hoc, quod ad primum ægrotum referatur, memoriæ causa scripsit, de quo id solū
D prædixerat/qui apud Timenei neptem, iste nigrae cutis erat/. Verum non nulli propter hanc am-
biguitatem sic sanè duplicem lectionem/explanabant, /indicatorium, & quæ circa abdomen/per-
inde, ac si ita scriptum esset: Seminis speciem referens vrina, indicatoria est, & ab affectibus abdomi-
nis extrahi oportet: iterumq; ab alio initio dicitur/ talia quia mictus sanant/ vt intelligamus/ talia/
quæ in abdomine fiunt. Atq; huius rei testimonium deinceps scripsit/ quod neq; multo flatu, neq;
stercore multo tenaci deiecto euacuabatur/ hoc est/ nullo alio effecto, quod abdominis tumorem
dissoluere posset, per sola seminis similia lotia morbus iudicatus est. Forfan enim tale quoddam ab-
domen erat, quale in prælagiorum libro ipse per hæc verba narrauit: Ex præcordijs dolores & tu-
mores, si recentes sint, & abiq; inflammatione, soluit strepitus in præcordijs ortus, & maximæ quidē
cum stercore & lotio & flatu egressus: si verò ipse non transgressus sit, iuuat saltem & in inferiores
partes descendens. Neq; enim phlegmonem aut aliquod aliud ipsa etiam contumacijs in iecore,
aut intestinis, aut ventriculo conflatum, seminis simile lotium solum redditum discutere potuisset.
Propterea igitur ipse intulit/ neq; enim magna erant præcordia / quoniam si magna fuissent, non
vtiq; per vrinae semini similis excretionem dissolui atq; attenuari potuissent. Cæterum, quoniam
quod subditur, cum ita prædictis non admodum concordare videtur, iccirco non nulli ab alio initio
ipsum legebant, hanc vocem/oz/ cū spiritu crasso scribentes, & articulū masculinum genitiui casus

Tertia Classis. yyy facientes,

† Al. duplici-
terbus partiē.

in Prog. c6. 2.
l. 25. 4. 200. a

facientes, ut si & eiusmodi oratio esset, Cuius enim hominis magna erant prae cordia, brassicam is se primo die comedit adhuc aegre spirans: postquam vero abdomen purgatum est, recte spirans fuit, hoc est, bene spirans, & naturaliter spiritum ducens. Non scripsit tamen, utrum ducens alium brassica subsidio fuit, an digestionis ratione. Sed quidam hanc vocem / recte respirans / explanauerunt, orthopnoicon vocatum difficilis spirationis modum ab ipsa significari dicentes. In aenigmaticis, n. sermonibus quicquid libuerit quisque dicere potest, nullam insignem utilitatem nobis ex illis percipientibus, in quibus neque certam Hippocratis mentem, sed explanatorum, perdiscere licet.

38 De sanguine ichoroide, quod in Pavidis talis, aut in Vigilantibus, & siue malus, siue bonus.

Non simpliciter tenuem & aqueum sanguinem ab ipso ichoroidea vocari suspicandum est, sed eum, qui venenosus aliqua & maligna facultate praeditus sit. In secundo namque de morbis popularibus ipse scripsit, ¶ Et sub cute ichores creabantur, inclusi autem calescebant, & pruritus, excitabant: deinde pustulae, ut ambulatis, exurgebant, & sub cute viri se putabant. Constat igitur, ut ex ichoribus haud exigua symptomata oriri dicat. Plato etiam in Timaeo per hanc vocem / ichores / tale quiddam significat haec inquit: Ichor autem sanguinis quidem serum, mitis: nigrae vero bilis, sed acidae ferus. Ichoroides itaque sanguis vocatur in se pravam ac tenuem humiditatem continens, non aequam & morfu carentem, sed mordacem & erodentem. Dicente autem Platone, Ichor vero sanguinis quidem serum, mitis: nigrae vero bilis, sed acidae ferus, nobis declaratum est, quemadmodum in lacte serosa quaedam humiditas est, veluti colamentum & circumstitians crassorem eius partem, eodem sane modo in omnibus succis & humoribus serosum quendam ac tenuem liquorem reperiri. Different autem inter se secundum eorum scilicet humorum naturas, quorum serum esse dicitur: & erit infestissimum atrae bilis serum: minus infestum flavae: minus item, quam hoc, pituitae: sed omnium mitissimum est sanguinis serum & ichor, nihil enim in praesentia referat hoc aut illo modo dicere. Verum quoniam bifariam sanguinem appellamus, interdum est a nuper dictis humoribus distinguentes, interdum a superante omnem in vasculis succos sanguinem vocantes, ichoroides sanguis nunc in secunda significatione accipiendus est: quemadmodum & omnes medici in venae sectione dicere assolent, interdum serosum, interdum melancholicum, aut pituitosum, aut biliosum, non nunquam & naturalem, sanguinem effluxisse dicentes. Omnino quidem pavidos, hoc est cum terrore perturbatos, praeterea etiam vigilantes, ichoroides sanguis efficiet: quod si vitiosi alicuius succi non modo sanguinis serum in sanguinariis vasculis contineatur, & deliria, & phrenitidas, & furores pariet: sed hoc loco sanguinei seri meminisse videtur, quod quidam sibi ipsi memoriae subsidium scribens. Timiditatem quidem, pituitae serum facere par est, non tamen vigiliam, aut perturbationem, aut animi motum cum terrore: torpor enim ipsi & frigus inest solum, non mordacitas atque malignitas: nisi forte & ipsa plane vitiosa acida aut falsa euaserit. Sed illud profecto quaesitum dignum est, quod ipse inquit / & siue malus, siue bonus, nam si quis absolute malum esse ichoroidea sanguinem asserat, recte dicere videbitur: omnis enim sanguis ita vocatus naturali comparatur. At si quisquam aliorum succorum ichoribus sanguineum comparans non pravam eum aut bonum esse dicat, iste quoque verum dicere haud iniuria putabitur. Plerumque autem & nostrae tempestatis homines, & antiqui, minus malum bonum, aut probum, aut laudabile, aut aliqua id genus voce appellare consueverunt, & praesertim cum magnus quidam excessus fuerit valde pravi ab eo, quod modice a naturali statu discesserit. Quare & ichoroides sanguis, quare Hippocrate, malus ne an bonus sit, possumus nos ita ferre sententiam: Optimo quidem sanguini comparatus, malus est: alijs vero omnibus, quibus alterius cuiusdam vitiosi succi ichor admixtus fuerit, longe melior & optabilior, atque iccirco bonus est.

39 Quibus Lienis est declivis, Pedes, & manus, & genua Calida: Nasus & aures Frigidae semper: Num propter hoc, quod tenuis sanguis? Num & Natura talem isti habent?

Quod declivis lienis deorsum vergens dicitur, & ex ipsa voce discere licet. Vtrum autem ob ipsius tumores in partibus inferioribus excitatos, an cum in ipsas inferiores corporis partes vitiosos in se contentos humores depellit, iccirco declivem lienem appellauerit, hoc non item ex voce hac percipi potest. Possumus quidem, quantum ad rerum naturam pertinet, secundum vtrumque dictum modum, declivem lienem ab ipso vocatum esse intelligere: pedes enim inquit, & manus, & genua calida: nasus autem, & aures frigidae. Genua quidem & pedes in declivi lienis calida apparere rationabile est, quemadmodum & nares & aures frigidas: manus autem in declivi morbo calidas esse nulla ratio demonstrat, potius enim quisquam ipsas inter superiores partes collocaverit: sin minus, at saltem neque inter inferiores. Quod igitur aures & nasus frigidi sint, inferiores vero partes calidae, causam speculans Hippocrates inquit, vtrum propterea, quod tenuem habent sanguinem, cum lienis declivis sunt: Aliqui vero non lienibus contra respondere istud aiunt / num & natura talem isti habent: sed illi, quod postea scriptum est: totumque sermonem ita constituunt / num & natura talem isti habent, ut suppurationibus: Considerandum igitur deinceps exquisitius de ipso erit an / ut suppurationibus / cum istis praedictis ita scribentes copulet: sed qui hoc deinceps scriptor inquit esse

Aesse volunt, hanc vocem / ut / auferunt, ac talem orationem faciunt / suppurationibus terminus, suppurationis ventres perturbantur / suppurationis indicium ventris perturbationem statuentes. Non de omnibus autem suppurationibus, sed de ijs solis, quae per intestinorum excretionem erumpunt, si gnium hoc scribit Hippocrates. Quod vero sine distinctione, de quibus intelligat, narrationem fecerit, nihil mirum, si eius, quod a principio dictum est, meminimus, ipsum videlicet sibi ipsi haec ut materiam quandam ad libros conficiendos perscribere: solum enim ad eorum, quae significare sibi ipsi vult, reminiscens pertinet in scriptura propositum, istud scilicet / ventres perturbantur / ipso dicente ventres in huiusmodi suppurationibus perturbari, quae cum eruptione sunt, ichor quidam tenuis ex pure prius exudat, a quo intestina demorsa conturbationem ventri inferunt, hoc est, morfus, & assiduas excernendi cupiditates. Aliqui vero & hanc lectionem agnoscunt.

40 Suppurationibus Umbilicus terminus: Quibus suppurationis Ventres turbantur.

Voluit breuibus docere, quod in praefagiorum libro clare dictum fuit: ¶ Minime vero, quae infra umbilicum, in suppurationem vertuntur: quibus eruptura est suppuratio, ventres prius conturbantur. Verum & aliter multis modis scribunt, ac diuidunt non haec solum verba, sed etiam alia plurima huiusce libri interpretes, ut quis ad artis opera festinans multum retardetur: ac non nulli id facere videntur, quod Timon per similitudinem dixit, Quid vis: pauca caro, ossa multa. Quidam autem & sequentem sermonem, cuius initium est / lienis durus non superius / cum praesenti coniungunt, ut de lienis differentijs oratio ipsi habita sit. Transseunt igitur ad ipsum, differentias istas videamus, aliquid enim utilitatis continent.

41 Lienis Durus Non superius, Inferius Teres, latus, crassus, longus, tenuis.

Tumorum lienis praeter naturam differentias his verbis scripsit sibi ipsi fortasse deligens, quoniam declivis lienis paulo ante meminerat. Prima igitur differentia huiusmodi lienis est, ut durus fuerit, sed non superius, manifestum est, quod in ima parte durus est. Secunda vero ex ijs, quas in propositis verbis recensuit, differentia iterum ipsorum declivium lienum propria est. Istorum enim declivium lienum commune cum sit, superiores partes non duras habere, sed imas, aliquis teres est: aliquis latus: aliquis in longitudinem excreuit, aut cum tumore praeter naturam, aut sine eo, solum longitudinis incrementum habens. Priorem quidem differentiam innuit dicens / crassus, longus / : secundam vero, cum dixit / longus, tenuis /. Nam, cum vox haec / longus / bis ab Hippocrate, ut quis conijcere potest, scripta foret, alteram exemplaris scriptores ademerunt, talemque orationem qualē nuper ante scripsi, reddiderunt. Rationi autem consentaneum est ipsum primae differentiae meminisse, ubi inquit / lienis durus non superius / hoc est ab ima parte durus, quemadmodum & declivis est. Deinde rursum ipsius quatuor differentias enumeravit, vnam, per quam teres est: secundam, per quam latus: quibus ambabus commune est, in longitudinem protensum non esse lienem: Duas reliquas differentias ponit, vnam quidem longi & crassi lienis: alteram longi, & tenuis. Cum bis enim ut dixi, haec vox / longus / scripta esset, par est eum, qui ex veteribus codicibus descripsit, hanc, ut superuacuum omisisse. Verus quidem lectio talis est, in qua vocem hanc / longus / ab Hippocrate bis posuit, semel a librario fuisse descriptam, ego contendo. Forsan autem, & si ab ipso Hippocrate semel inter has voces / crassus & tenuis / scripta esset, a communi sensu intelligi posset, & cum praedicta, & cum sequenti coniungi: nam & multa id genus alia apud veteres reperiuntur. Verum explanatores ego demiratus sum haec verba multis modis alium aliter transcribentes. Siquis enim prorsum a veteri lectione discedere audeat, aliqua verisimili de causa id facere debet, sicut ego nunc rationabile esse dixi, cum dictio haec / longus / bis scripta foret, alteram esse omissam. Quod huiusmodi autem lectionem omnes veteres explanatores agnoscant, & Zeuxis locupletissimus testis est. Ipse namque Glauciam ut potest male praesentia verba interpretatum, nihil quantum ad lectionem pertinet, reprehendit, quamuis & ista locutio ipsi ambigua videatur: sed quod dictis negationes addiderit, vitio vertit: ipsum, n. hesitantem, & proposita verba enucleare nequeuntem, omnibus praedictis negationes adiecisse inquit, perinde ac si ita scripsisset Hippocrates / inferius teres, non latus, non crassus, non longus, non tenuis /. Glaucias namque lienem omnia haec vitia suscipere non posse arbitrabatur, quae vna consistere minime valeret: quali in vno homine omnia haec intelligenda esse necesse foret, & non sibi ipsi deinceps differentias memoriae causa Hippocrates persecutus esset, ut antea difficilis spirationis & febrim, ita & nunc tumorum praeter naturam in declivibus lienibus. Quod si affirmatiue dictis negationes addere licet, hoc modo aliquis omnia placita de prauabit, nullamque veterum sententiam stabilem conseruabit.

42 Minus capitis Grauedine Laborantibus.

Nihil aliud intelligere possumus, quam quod vitia lienis accidere dicta minus capitis grauedine laborantibus eueniunt. Huius vero causam & Rufus & Sabinus dicunt, quia sanguis per grauedinem repurgatur: propterea, n. putant nihil in lienem descendere. At satius fuerit ad communem rationem, non ad priuatam, haec verba redigere. Perrarum, n. est in omni corpore duo aliqua membra Tertia Classis. YYY ij aequaliter

1. Epid. sect. 1. statim in prin.

in Prog. c6. 1. c. 37. 4. 196. f.

aequaliter esse debilia. Nam in plurimis vnum planè eiusmodi esse deprehenditur, in quod, seu ple E
nitudine, seu vitiosi humores in corpore contracti sunt, omnia superuacua feruntur: vnum autem si
hæc præoccupauerit, reliqua membra in naturali statu permanent. Non solum itaq; capitis grauedi
ne affectus, sed et aliquam spirabilium partium, aut fm renes, & iecur, & ventriculum, infirmam na
turaliter habentibus, eam magis, quàm lienem, vitij obnoxiam esse reperies. Hoc verò commune cū
sit, & vniuersale, propriū eorum, q̄ nunc dicunt, aliquis adiciat. In quibus pituitosus humor, aut te
nuis & aqueus colligitur, quales profecto & illi sunt, qui capitis grauedine vexantur, istis haud ita
sæpe præter naturam tumores, qui ex crassis melancholicisq; humoribus constant, in liene præcari.

43 *Circa Aegrotantem Administratio, & De morbo interrogaciones. Quæ narrat, Qualia, vt accipien
di sermones. Quæ ad Aegrotantem, quæ ad Astantes, quæ ad Externos.*

Proprium dicendorum nomen inuenit, œconomiam. i. administrationem inuenit. Neq; n. vt
in alijs ferè oibus libris, aut affectuum notitias, aut curationes, aut futurorum præsentionum scripsit,
ita & in præsentia fecit: sed quo quis modo medicinalibus, quæ didicit, præceptis commode vtet, in
proposito sermone declarat, non ipsa singula, sed cōmunia tm̄ capita describens. Atq; inter hæc
primo de interrogacionibus, quibus medicus. s. aegrotantem interrogat, mentionem facit: secūdo de
laborantis sermonibus. Multa. n. laborantes dicere consueuerunt, quæ dicētis mentē patefacere pos
sunt: vt, nisi prius ipsum nouerimus, ex ijs, quæ narrauerit, qualescunq; sit ipsius ingenium, ita nos ip
si accommodare sciamus. Nam si prudentem hominē hunc, præterea non timidum, esse cognouer
is, vera ipsi dicere conaberis, nihil eorum, quæ in morbo futura sunt, subtrahens, neq; dissimulans:
at si stultum atq; timidum, oia ea, quibus ipse meliori aīo futurus sit, dicit, neq; tm̄ magnopere men
tariis. Quod si interdum ob extremam laborantis formidinem ipsi certā salutem polliceri coactus
fueris, egressus saltem eius curam gerentibus vera dicit. Ipsis quoq; laborantibus, & si maxime tim
idis, ne, vt aperte mentientes faciunt, salutē polliceri tentato, nisi illud addideris in primis, Sanita
tem quidem assuturam, oia ipso recte agente, & medicorum præceptis obtemperāte. Ita. n. neq; ille
animum despondebit, & tu plerunq; vera retuleris: nam plurimi periculosi morbi aegrotos medicis
morem haud gerentes necant: quandoquidem per pauci admodum profus mortiferi sunt, si neque
medicus erret, neq; egrotus, neq; ministri, neq; aliud quicq; extrinsecus fortuito noxium inciderit.
Quicunq; n. in periculosis morbis plus, quam deceat, aegrotantes hilares & bonæ spei plenos red
dunt, in multo maiorem coniciunt tristitiam sequentibus diebus, cum aut in peius morbus cecidit
se vī, aut vltra promissa medicorū producit. Quin et plures hoies consili, perinde ac si sine periculo
ægroent, medicis non obtemperant. Itaq; laborantis ingenū prius, cū recte valebat, expertos scire
melius est: at, si nūc primū ipsi occurrimus, de eius locutione, qualis nā sit, percipimus. Ex ijs verò,
q̄ præcimus, aliquid ad morbū vtile inuenire licet: nā si natura modestus audacter rīdet, prudēs itē
natura in loquēdo imprudēs deprehendit, hinc eius mentē laesam esse nobis indicabitur: quæ admo
dum et si sobrius & cogitabundus, aut puigil, & natura loquax, in locutionibus atq; responcionibus
tardus torpēsq; appareat. Itē ex ipsa voce aliquid de morbo cōiectura deprehēdi potest: quidā. n. vix
vocē edūt, aliquid raucā aut acutā ipso morbi tpe non nulli balbi ac blaui sunt: hæc singula quid signi
ficent, alibi didicisti. Ex his planè medicus aliquid ad aegroti notitiam pertinens elicere poterit, qualis
videlicet sit eius mens atq; mores, & ipsius morbi quæ species sit. Rursum verò ipse & aegrotus &
astantibus, qualis in arte medica sit, ex ipsis interrogacionibus demonstrabit. Nam quispiam in acu
to morbo nasum acuminatum, oculos cautos, temporaq; subsidentia intuitus interrogat, num eua
cuatio aliqua ipsi acciderit, aut vigilia, & mœror, num ciborum abstinentia, & fatigatio magna. Sin
autem faciem minime contabuisse inspexerit, sciscitabitur, nū aliqua ex vilitatis excretionibus sup
pressa sit, num præter morem ociose & largo cibo vsus vitā duxerit. Poterit item & de frigore, estur,
nimio vini potu, & id genus alijs oibus apposite percunctari, vt in hoc ipso primum a præsentibus
laudetur. Etenim si præterita & aegrotanti astantibusq; præscita medicus interrogando vestiget, ita
tm̄ ipsum admirantur: quemadmodū cōtra dānare solent, quando aliqua ijs, quæ facta sunt, contra
ria perquisiuit. Verum etiā si eorum aliqua, quæ aegrotis acciderunt, priusquam ab ipsis audiuit, in
media locutione in interrogando ac respondendo ipse forte dixerit, magnam sui admirationē con
citat. Hæc sanè oia a nobis alibi tradita sunt: & hoc loco, vt dictum est, hæc sola primaq; capita recen
sente Hippocrate, nos quoq; secūdo primam quandam diuisionem ipsa narrauimus: quod si om
nia singularim, dicere voluero & in prognostica explanationes, & de iudicationibus commenta
ria, huc transferre coactus fuero. Sed præterea ad œconomiam vsuq; conducunt quædam ab He
rodoto scripta in libro, quem ipse medicum scripsit: a nobis verò, & vbi de prælagiando sermonem
fecimus, dicta sunt. Igitur rursum ab initio orationis nostræ capita repetentes ad aliquid eorum,
quæ primo scripta sunt, transeamus. Quemadmodum in vita omnia opportuna possidere, ves
tes dico, vtenilia, seruos, iumenta, & alias pecudes, ædes item, frumentum, legumina, bellaria, vi
num, oleum, aliaq; id genus omnia, ab eorum conuenienti vsu, quem œconomiam vocant, longe
differt. Sic & in medicina artem didicisse, & ijs, quæ quis didicit, apposite vti haud idem est: vt ipse
in tempore interrogare & dicere sciat: in tempore aliquid ab aegrotate, aut eius familiaribus audire,
ipsoq;

A ipsosq; edocere, vt ad seruitia vtilissimi sint, & extrinsecus incidentia animaduertat, quæ a medicis
& aegroti domesticis negliguntur. Inter quæ maxime vtilia sunt, quæ ad decubitus pertinent: vel ad
ædes seu frigidum valde, aut sicut & putredine vitiatum. Præterea molestiæ ac vexacionibus, quæ a
vicinis, aut ijs qui in publicis vjs versantur, aegrotis exhibentur, medicum prospicere conuenit, ac
de his omnibus cum familiaribus amicisq; aegrotantis differere. Hæc est enim atq; huiusmodi circa
laborantes vocata œconomia, id est administratio.

44 *Quoniam in Calidiorum firmiorum, in dextris & nigri, iccirco & extra vena, & longe biliiores.*

Hoc quoq; loco id, quod maxime totam orationem continuat, omissum esse nihil mirum esto: ne
que enim liber iste compositio est, vt diuulgetur, edita, sed apparatus quidam, vel annotationes, qua
les nobis ipsi conficere solemus. Nam, si integer liber esset, ita sanè incipiens, vt in aphorismis scri
psit, quæ consequuntur adiecisset, totam orationem talem reddens: ¶ Fœtus masculi quidem in dex
tris vteri partibus consistere magis inueniuntur, foeminae in altero eius sinu, sinistro videlicet. De
cens enim est in calidiorum vteri parte calidiorum fetum coalescere: calidior est aut masculus, vt ipsius
B venarum magnitudo & color indicat: nigriores. n. plerunq; viri mulieribus sunt. Ita nanq; si exactū
opus scripsisset Hippocrates, quale est de fracturis, de articulis, de præfagijs, atq; id genus alia, locu
tione vsus fuisset: quoniam verò, vt dixi, hæc sibi ipsi veluti delineauit, iccirco orationis caput omi
sum est, ipso non significante de masculis vtero contentis hæc dicta esse. Marem sanè in dextra vteri
parte concipi & alij vetustissimi viri testati sunt. Parmenides. n. ita inquit: In dextris quidē pueros,
sinistris verò puellas. At Empedocles sic: In calidiori. n. parte terræ masculus fuit: & nigri iccirco &
viriliores viri, & hirsuti magis. At opinionem de maris temperatura vt calidiorum veram esse exqui
site in commentarijs de temperamentis explicauimus: Nunc verò, vt sapius repetiuimus, Hippo
cratica decreta, nisi obiter, ratione confirmare non decreuimus, sed eius tantum verba interpretari.
Verum & hanc lectionem non nulli recentiores explanatores immutare ausi sunt, hanc dictionem
firmiorum/ in hanc/ firmius/ conuertentes: istis nanq; rationabile esse videtur dextram partem vte
ri, vt calidiorum, ita & firmiorum esse debere: similiter enim quantum ad firmitudinem pertinet, se
se habere videtur. Atq; idē scribendum esse auius/ quoniam in calidioribus firmius in dextris, &
nigri/ hoc significantibus verbis, in calidiorum vulgæ sinu conceptum esse firmius, quod idem signifi
cat, ac valentius & robustius, quandoquidem & calidius est natura. De veritate autem huiusce pla
C citi, in præsentia (vt dixi) non est tempus differendi. Caterum qm̄ non nulli aduersus dicentes om
nes dextras partes sinistris ob iecoris litum calidiores esse ac valentiores, contradicentes inquisit, At
in læua parte cor ponitur: neq; dexter oculus exactius quàm sinister cernere, neq; dextra auris audire,
aut dextrū crus melius ambulare, cognoscitur: sed in dextra manu solum id, verisimile esse videtur:
Iccirco pauca in istos dicuntur: maxima nanq; demonstratio, quod plurimi mares in dextra parte cō
cipiantur, illud est, quod ex animalium dissectione conspicitur. Duos quidem sinus habente vtero
per cruricem ambobus communem copulatos, mares sanè plerunq; in dextro, foeminae verò in alte
ro, concipi deprehenduntur. Quare satius erat huiusce rei sensui apparentis causam explorare, &
non veritatem subuertere causæ ignoracione conari. Sed vos & causam in libro de dissecandi arte di
didicisti: ad dextram vteri partem per renes sanguinem repurgatum, ad sinistram verò immundum
adhuc atq; ferofum, descendere inuiti: cor etiam in medio pectore non in sinistris collocatum esse
vidisti: In hac autem parte quidam ipsum magis litum esse haud iniuria crediderunt, quoniam
pulsus hoc in loco percipitur nempe sinistro cordis ventriculo se se in ipso commouente.

45 *Concretū est, Constitutū est, Citius motū est, Inquinatū est, & Tardius augetur, & per longius tēpus.*

D Crebrius dixi hoc in libro mille esse lectionum modos, propter obscuritatem alijs aliter ipsas cō
cinnantibus, vt cuiq; explanatio verisimilis fore visa fuerit. Sed ego veteres scripturas præpono,
est minime verisimiles esse videantur, maioremq; legentibus ambiguitatem præbeant. Ob id enim
ipsum quispiam eas ita dictatas fuisse credat, quoniam, licet sit explanatio dubia, nihilo minus in
ter vetustissimos interpretes de his conuenit: sin ipsas autem mutare ausi essent, in elariorem locu
tionem permuassent, vt ipsa interpretatio verisimilior foret. Propositis igitur verbis ita nunc in
antiquis codicibus scriptis, & vetustis explanatoribus huiusmodi lectionem agnoscentibus, plu
rimū recentiorum hanc vocem / inquinatum est / exemerunt: alij verò ei voci / motum est / eam
/ tardius / addiderunt, vt locutio eiusmodi sit / concretum est, constitutum est citius, motum est / eam
augetur. Item alij has voces / & propter hoc / orationi præposuerunt, vt talis fiat / & propter hoc con
cretum est, constitutum est. Sententia quidem in omnibus his lectionibus haud ita multum diuer
sa est: volunt enim interpretes marem, quam foeminam, citius concrefcere atque constitui, eo quod
calidior sit: atq; ob hoc idem, ipsum citius moueri aiunt: quin etiam inter omnes ferè medicos ma
rem quam foeminam non solum conformari, sed etiam moueri citius constat. De his autem &
in libro de natura pueri aperte narratum est, quemadmodum & apud Dioclem in voluminibus
de mulierum morbis. Ruffus autem solum Apolloniatem Diogenem in contrariam abire senten
tiam

tiam inquit in secundo libro de natura: sed liber ille in manus nostras non venit. Quin etiam & ipse utrum gerentes, mares & citius moueri incipere, & pluribus validioribusque motibus agitari apparere, testantur. Dicitur autem in propositis verbis, quod citius concretus est, & constitutus est, hoc est, compactus & firmus factus est. Postea vero mas, quam foemina, tardius crescit: incrementum autem, utrum id, quod in utero solum fit, an quod a partu, in praesentia dicat, in obscuro est: sed illud verum est, quod & a partu foemina cum velocius adolescit, tum prius incrementum in ipsa finitur. Quod celerius augetur, corporis mollitudo in causa est: eiusmodi namque corpora in tres distantias, longum scilicet, profundum, ac latum exporrecta, facile incrementum suscipiunt. Verum quod incrementum in ipsis prius, quam in maribus desinat ac finem sumat, non item ob corporis mollitudinem, sed propter imbecillitatem id accidit: facultas est enim in animalibus naturalis, quae ipsorum incrementi effectrix est, propter quam imbecilliores quidem plus augetur, sed citius crescere ob eius imbecillitatem desinunt. Si quidem igitur ipse Hippocrates hanc vocem in quinatum est / scripserit, tale quiddam significare videretur, quale & in secundo de morbis vulgaribus, ubi ait, ¶ Secundum aurem sinistram tumor, postero autem die & secundum dextram, minor vero fuit: & complanabantur hi, & inquinaati sunt, & non suppurauerunt: nam a celeri motu transmutationeque desinens ac refrigeratum ita nominauit.

2. Epid. sect. 2. ubi loquitur a prim.

46 *Accirco Solidus factus est, & Biliofor, & magis Sanguinosus, quia iste calidior est locus animali.*

Propter hoc inquit mare solidiorem, biliosorem, & sanguinis pleniorum creatum esse, quoniam locus, in quo gignitur, eiusmodi est: dicit autem dextrum vteri sinum. Hac quoque verba alius aliter scribit: omnes tamen eundem sensum seruant: quandoquidem & accurate nimis, quae nam sit vera Hippocratis dictio, inquirere superuacuum est: melius est enim, non hoc speculari, sed an id, quod dicitur, verum sit. Veritas autem, ut diximus, per dissectiones exploratur, maribus plerumque in dextra vteri parte conceptis. Causa quoque, quod haec pars calidior sit, tradita est & ipsa, per dissectionem cognita.

GALENI IN SEXTVM DE MORBIS
POPVLARIBVS HIPPOCRATIS LIBRVM
SERMO TERTIVS

Cutis raritas, Ventris densitas. Cutis colligatio, Carnium incrementum. Ventris torpor, Omnium confusio, Vasculorum immunditia. Cerebri consumptio, Ideo & caluities. Instrumentorum attritio.

Non nulli hanc a medicis dignoscendorum enumerationem esse putant: sed potius quaedam res inter se iunctae coniugatim dicte esse videntur. Prima autem coniugatio dicta est, ubi inquit / cutis raritas, ventris densitas: non nulli enim propterea ventrem densum, hoc est suppressum & astrictum habent, quoniam per cutem euacuantur multa: sicut contra alteri per superficiem egre diffusibiles multam urinam faciunt, aliique exonerant. Item altera deinceps coniugatio scripta est / cutis colligatio, carnum incrementum / unde innuitur cutis coitionem adstrictionemque immodici carnum incrementi plerumque causam esse: Tertia huic proxima coniugatio per haec verba scripta est / ventris torpor, omnium confusio: torporem autem intelligemus in concoquendis cibis ventriculi infirmitatem omnium plane corporis vitiorum causam esse. Sed quod deinceps dictum est / vasculorum immunditia / potest quidem & cum modo dicta coniugatione coniungi. Quod enim in ventriculo male concoctum est, plerumque vasorum immunditiae causa fit: potest vero etiam praeterquam quod cum ventris torpore coniugatur, & de venarum deprauata concoctione intelligi, ut, quemadmodum ventriculi non recte cedens concoctio multa in toto animali confundit, sic & in venis non ad bonum finem perducta primum in ipsis immunditiam contrahit, hoc est vitiosorum succorum copiam, deinde & magnam noxam affert. Quare quod est inter hanc clausulam / ventris torpor / & hanc / vasculorum immunditia / commune ambabus est, quod ipse appellauit, omnium confusionem. Quod deinceps autem dictum est / cerebri consumptio, ideo & caluities / mihi quidem istud significare videtur. Cum cerebrum se ipso longemius euadit (istud vero ipsum naturaliter siccus habentibus evenit) tunc ab ossibus superiacentibus recedit, quae ab artis dissectione professoribus graeco nomine bregmata vocantur. Latini sinciput dicunt. Haec vero duo sunt, utrumque rectis quatuor lineis circumscriptum, vna quidem per futuram in longum porrectam vtriusque ossi communem, posterior autem lambdalis futura lateribus, anterior vero coronariae vocata, vtraque autem parte squamosis commissuris. Verum ab alijs caluarie partibus potissimum quidem cerebrum non admodum recedit. Quod si & quandoque recesserit, at saltem ob carnes ossibus subiectas haud prorsum cutis humiditas

A humiditas exarescit: quocirca neque crines desunt, quandoquidem in commentarijs de temperaturis didicistis, neque ex praehumida cuti, neque ex valde arida pilos enasci. Capitis sane cutis pueris, mulieribus, & eunuchis humida est, sed caluis immodice arida. Cerebrum quidem in iuuenibus molle cum sit atque humidum, caluariam tangere, omnemque interiorum inanitatem complere, in senibus vero siccescens subsidensque ab ea distare, sapientius in animalium dissectionibus conspexitis. At nunc Hippocratis decretorum offensiones afferre, nisi obiter, non est propositum, sed obscura verba illustrare, simulque per capita interdum causas adijcere demonstrata placita consequentes. Consumptionem autem cerebri, hoc est perfectum interitum, ut ipsum ex toto absumptum sit, neque cogitari posse in viuo animante fieri omnibus in confesso est. Quamobrem si id non sit, hoc superest intelligendum consumptionem cerebri, comminutionem esse, quam ex siccitate in caluescentibus fieri diximus: ut sincipitis ossa alijs fistulosa & molliora ac super incumbentia ob cerebri defectum exarescant, cum ad ipsa usque non pertineat, neque ea attingere possit: subsidet enim in suamque ipsius basim depressum cadit. Consequenter igitur ossibus istis reliccatis, & ipsis pregenta cutis inarescit, atque ipsi sensui valde sicca in caluis apparet, ut rationali demonstratione non egeat. Quando igitur valde cerebrum exaruit, ut quibusdam in extrema senecta contingit, tunc & neruorum exortus inarescere necesse est: quare neque perinde, ut prius, videre licet, neque audire, neque aliud quicquam per sensus & voluntarios motus valenter perficere: sed omnia istarum actionum instrumenta, per quae illa fiebant prius, exoluta, infirma, atque debilia redduntur: quod par est ipsum instrumentorum attritionem appellasse, per translationem a vestibus attritis & valis appellationem accipientem: & haec enim post diuturnos vsus se ipsis aridiora euallisse cernuntur, quando ipsa attrita esse dicimus. Quidam sane haec scripta coniugate intelligi nequaquam putantes, & singula praedictorum separatim accipientes, hisce verbis Hippocratem consulere aiunt, ut ipsorum facultates per se consideremus, ut ita uti cutis raritas (prima enim haec scripta est) cognoscere quid valeat, conuenire aiunt, ut ipsam, cum vsus postulat, faciamus: cumque opus non fuerit, amoueamus. Scriptum est quidem, inquit, & in libro de alimento, ¶ Raritas corporis ad distillationem: quibus plus adimitur, salubriores: quibus vero minus, morbosiores. Sed his repugnat quod inter haec scriptum est / ventris densitas, cutis colligatio / si quidem erat rerum medico scitu vilius enumeratio. Quin etiam & quod post haec ita scriptum est / ventris torpor, omnium confusio / ipsum omnia ea scribere indicat, quae in vnum natura coire apta sunt: & non simpliciter qui sint in corpore affectus orientes, quos cognoscere opus sit. Istud enim / omnium confusio / non est affectus vilius, sed malorum ex affectu prauo nascentium indicatorium.

In libro de Alimento, post principium interpositis fere quadraginta versibus.

2 *Detractio Cursibus, Luctationibus, Quiete, multis Ambulationibus, velocibus: Ombus, elixa Mazza, plerumque Panis paucus.*

Euacuationis nomen de solidis liquidis dicitur: Detractionis, de solidis quidem magis, interdum vero & de liquidis: nempe modo dicta liquidorum solidorumque minutionis communia sunt, cum sine purgatione, aut sanguinis euacuatione, ipsam facere in sanis scilicet voluerimus. Aegrotum enim nullus cursibus & luctationibus curauerit: nam his alijsque similibus exercitationum genus commune est, discorum telorumque factus comprehendens, item saltus, halteras, armatorum certamina, & omnia vitae munia, praesertim quaecumque in agrorum cultura exercent arantes, metentes, ac fodientes. Omnes igitur exercitationes & carnum, & adipis, & succorum abundantiam minuunt. Vnum autem corpus omnibus istis uti non potest, sed secundum habitus, & aetates, & vires, & consuetudinem, singulis idoneam exercitationem inuenire conuenit, ut in libris de tuenda sanitate didicistis. Nunc enim ex Hippocratis voluminum explanatione medicinae praeccepta non didicistis, cum haec prius ordinatim in proprijs libris didiceritis: in quibus omnibus & ipsius placita cum demonstratione cognouistis, & placitis consentanea particulatim omnia habuistis. Caterum vos dictorum ab ipso seriem assequi studentes haec me vobis commentaria conficere, etiam id facere non statuissem, rogatum voluistis: obscura namque dictiones scientificam explanationem non admittunt. Nunciatumque statim hac voce deinceps scripta / quiete / aperte cognoscere non licet, quid per ipsam Hippocrates significare voluerit: sed quemadmodum in alijs obscuris locutionibus, ita & in ista, per coniecturas agere opus est, ut hoc illi, illud alij verisimiliter videatur, quemadmodum & visum est: & alius aliter quietem interpretatur. Potest enim & de cessationibus, quae exercitationibus interponuntur, dicta esse: sicut in aphorismis dixit, ¶ Cum inceperit lassescere, quietem agere, statim lassitudinem tollit. Potest etiam & de cessationibus per integros interiectos dies futuris intelligi. Potest autem & integram quietem aliquibus corporibus consulere. Nam si ipse ita dixit, ¶ Motus roborat, ocium tabefacit. posset sane & ociosa vita corpus attenuare: ita enim quibusdam ab exercitationibus ad ocium traductis euenire conspeximus. Sed certas distinctiones statuere opus est, ut sciamus qui nam sint, qui istis extenuandi causa indigeant: neque enim abundantium humorum euacuatione opus est: nunquam enim id praestare ocium potest. Iure itaque non nulli de carnum detractioe sermonem ipsi nunc esse aiunt, non de humorum inanitione, ut in plenitudine, & aquosis habitibus sit. Potest quidem de ambabus ipso sermonem faciente, Tertia Classis. yyy iij omnium

2. Aph. 48. Ex. ord. 19.2

de his q in medico, sunt co. 3. 1. 2. 8. 7. 2. 19. a et si ibi legitur ulius no mor.

omnium auxiliorum enumeratio esse, & quæ utriusque detractioni communia sunt, & quæ alteri ipsarum propria. Potest autem & post exercitationes quietem scripsisse, de singulorum dierum exercitationibus quietemque ipsi succedente sermonem faciens, ne exercitati cibaria (ut moris est) illico assumant, in corpore adhuc ab exercitatione calorem seruantes, sed postquam exacte refrigerati sunt: nam & hoc in libris salubribus & ab alijs & ab Erasistrato recte dictum didicimus. Quare & ex hoc constat multum coniecturæ in dictionum ob breuitatem obscurorum interpretationibus inesse: preterea cum verba, ut libet, scribere liceat, longe sanè obscurior veteris sententia redditur. Nunc quidem in proposito sermone aliqui scribunt/quiete multa/neque vetustis codicibus, neque illis, qui primum volumen hoc interpretati sunt, huiusmodi lectionem agnoscentibus. Si quis verò hanc nos ex planare cogat, quietem post exercitationes multam interponi debere ipsum præcipere dicemus. Verum hæc committenda est: & ab omnibus concessam scripturam declarantes, ut ambulationibus multis ac celeribus quis utatur, ipsum consulere affirmabimus: tarde enim, quemadmodum & tardæ exercitationes, corpora pinguiora efficiunt. At qui demiror, cur de illis loquens omisit hanc particulam/velocibus/siquidem veloces cursus, exercitationesque similes, & carniū molem detrahunt, & succorum exuberantiam inaniunt, ferèque ab omnibus hoc & exercitatoribus, & medicis conceditur. Hippocrates igitur detractione egentibus aptam alimoniam descripsit, ab vno exemplo (ut solitus est) eius, quod communiter omnibus conuenit, sibi ipsi commentarium faciens. Istis autem in vniuersum alimenta multum nutritia non danda sunt, qualis est suilla caro, sed parum nutritia, qualis est ouilla caro, quæ sanè pecudis est: & placenta sanè, quæ græce maza dicitur, inter modice alentia reponitur: quocirca ipsius quidem plurimum, panis verò exiguum accipi iubet.

3 *Detractionis Signum, Eandem horam diei seruare: Repente enim Trahitur.*

Præsentia verba cum ante scriptis, ubi detraçtio ut facienda esset, edocebat, coniungi clarum est. Ut igitur cognoscamus, num eius modum recte coniectura assecuti fuimus, huiusce rei signum nunc tradit. Sed iste sermo propter eam, quam sæpe iam diximus causam, nobis obscurus redditus est, quòd videlicet, non ut emitteretur, hunc librum scripsit, sed ut formulam quandam & apparatus sibi ipsi moliretur: ad editionem enim scribens utique omnino declarasset, quam diei horam eam dicat, in qua detractionis signum obseruare oporteat. Cum igitur ipse non scripserit, quid aliud quisquam probabilius intelligere possit, quam quòd eadem diei hora eum ducentes ad exercendum, qui detractionis indigeat, obseruemus, ut iussit nunquid de repente subtrahatur, hoc est, G molles quidem corporis concidat, cadat autem & debilitetur facultas: nam haud dubie hæc vox *επιπύει* trahi significat. Potest autem & ab illo ad hæc transferri, propter rerum naturam, de quibus verba sunt: quibus, ut sæpius dixi, in obscuris narrationibus, quæ prius ipsi nouimus, adaptamus. At quidam loco huius vocis *επιπύει* hoc est trahitur, hanc scribunt *επιπύει* hoc est cadit, rei declarationem ex hac voce magis lucidam fore sperantes: sed antiqua scriptura hanc vocem *επιπύει* hoc est trahitur, habet.

4 *Remittito Labores, Aut defluet.*

Et hoc loco non nulli scribunt/subtrahito ex laboribus, aut defluet. Orationis autem vis hæc est, omnis euacuatio nisi paulatim fiat, vires prosternt, & corporis habitum subito valde digerit. Propterea igitur quidam scripserunt/submittito labores, aut defluet/copiosam repente euacuationem per hoc verbum/defluet/significare volentes. Alij verò scribunt *επιπύει*, i. quatenus consumitur, literam *n* addentes, & circumflecentes, atque item tota subscribentes, ut significetur, ita ex laboribus subtrahere, ut homo consumitur. Hoc verbum autem *επιπύει* de corporis consumptione, viriumque casu ab ipso dictum fuisse aiunt: ut eiusmodi oratio sit, Minuas labores, cum vires prosteruntur, & corpus digeritur. Quin etiam & qui *επιπύει* hoc est labetur, scribunt, ad virium casum orationem referunt.

5 *Similiter enim totum Concidit.*

Hanc partem post superiorem in antiquis exemplaribus omnibus inueni: quam ita se habere veteres etiam explanatores asserunt, nec non & ex recentioribus Sabini sectatores: nullam tamen eius interpretationem attulerunt. Totam enim antepositam dictionem cum adscripserunt, deinde singula eius verba interpretati huiusce partis explanationem non dixerunt, quemadmodum neque Zeuxis ex antiquis interpretibus vnus & ipse. Quidam sanè aiunt ab Hippocrate dictum fuisse/similiter enim totum concidit/ tale quid innuere volente: Ut repletio nocet, ideoque ipsam detrahere oportet, sic & præter modum euacuatio æque, ac repletio, noxia est: ob ipsam enim corpus detrimentose tabescit, sicut ex plenitudine mole nimia turget. Sed quidam hanc interpretationem ut incredibilem vituperantes, aut nullo pacto hanc partem scripserunt, aut in hæc verba transmutarunt/ subito enim valde fluet/ Hippocratem nobis præcipere volentes, ut diligenter corporis detractionem obseruemus. Repente enim ipsis magna digestio ac defluxio

in

A in exercitationibus accidit, cum deinceps pluribus diebus aliquis ipsos valde exercuerit, tenueritque cibos exhibuerit.

6 *Cum verò iam Contabuerint, Præbere Suillas affas oportet.*

Per antedicta immodicam detractionem cauere nos iubet. Sed, quoniam interdum inuitum in eam incidere contingit, vult & ad ea medicum paratum esse debere, si quando repente magna detraçtio facta sit: tuncque suillas carnes tostas exhiberi consuluit: suillas quidem carnes, quæ multum nutriant: tostas verò, quòd solidam & in exiguam molem astrictam, non humidam laxamque carnem creent. At quidam loco huius verbi/præbere/offerre suillas affas/scribunt, eandem quidem sententiam seruantes, sed ut magis proprio verbo/offerre/loco istius/præbere/vtentes.

7 *Cum Replentur autem, Signum rursus, Floridum Corpus est.*

Et id ipsum breuibus descripsit omnis refectionis commune signum. Floridum enim corpus euadit, & in exercitationibus, & illis alioqui, qui ex bono sanguine instaurantur.

8 B *In Exercitationibus Signum, Sudor suillatim ut ex aqua ductibus exit, aut Depressio ex elatione.*

Et hoc loco sermoni deest, casus, aut detractionis, aut id genus aliquid. Quocirca ipsum non nulli addentes, tanquam principio ita scriptum non dubitarunt interpretari, talem orationem reddentes: In exercitationibus collaplionis signum, sudor, ut ex aqua ductibus effluens: deinceps autem signum aliud est, depressionem magnam subito ex elatione: oportet enim & hic subintelligere, habitantem ac magnam, licet modo scriptum non sit, ipso superius dicere/repente nanque trahitur/. Hæc autem corpore immodice digesto euenire palam est.

9 *Mulier, quam primo in Cranone curauit, Lienis magnis natura, Febris ardens, valde Rubra, Spiritus Decimo die, Sudor multus superius, verum etiam Inferius Decimoquarto die.*

Nihil notatu dignum ex his verbis discere nobis licet. Admiratus autem essem, si & ipse Hippocrates omnia vrinae mentione ita scripserit: quoniam si eam adiecisset, aliquid plus ad reminiscendam lucratum fuisset, ac nobis etiam eadem ratione profuisset. Et hoc quoque dictionis huius initio scriptum obscurum est/quam primo curauit/nam quaestione dignum est, vtrum sua ipsius causa, ut nominum & locorum, in quibus agroti iacebant, meminisse consuevit, ita & nunc adscripserit/quam primo curauit/quòd nominis mulieris memor esset: an nunc ex recidua hominem egrotasse significet. Ita verò & spiritus, qui decimo die accidisse scriptus est, obscuritatem parit, num quamlibet simpliciter spirationis difficultatem, an solum incitatum & valde crebram ægre spirandi speciem significet. Sed quidam & in ventre multum spiritum collectum esse per hæc verba significari putant. Hæc quidem, quantum ad verba pertinet, obscura sunt, Alia verò, quantum ad solam sententiam, non minus difficultatis continent. Vtrum enim ex solo male affecto liene mulieri acciderit & ardenti febre, & spirationis angustia, seu ventris inflatione laborare, & colore per rubro esse: an & alius quispian febrilis affectus ipsam vexauerit, ob quem in hæc mala inciderit, incertum est. Sed permagni (ut dixi) interest nos scire, qualia usque ad iudicationem fuerint, & cur decimo die sudores apparuerint, ignorare. Ipse nanque, quibus diebus accessiones vehementiores sint, ascribere solitus est: ut ipsum sciamus ex multa in singulis experientia peritiam acquisiuisse, ex qua in vniuersum sententiam hanc de omnibus morbis protulit. Quorum accessiones imparibus diebus fiunt, eorum & iudicationes imparibus diebus absolui. Quod omnium verò in proposita parte absurdissimum est, id utique dicam, mortuam an sanata sit mulier, prætermissum esse. Iccirco & eam vocem/minus/quæ inter hunc & sequentem sermonem scripta est, quidam sanè huic adijciunt, alij sequenti præponunt. Profecto si scriptum fuisset, decimoquarto die mulieri bonam iudicationem factam esse rationi consentaneum utique foret huic orationi eam vocem/minus/non adijcere. Cum dixisset enim, decimo die sudores mulieri emanasse maiori ex parte superius, ac postea deinceps subiecerit/verum & inferius decimo quarto, quo modo profectò, si omnino liberata est mulier, hanc particulam/minus/adscribere potuit: Igitur verisimile magis est bona iudicatione facta per omne corpus effusos esse sudores. Rursum si quis mortua muliere perniciosos fuisse sudores crediderit, iure propositi sermonis calci hæc voculam/minus/adiecerit, ut oratio talis sit: Sudauit quidem, & decimo die superius magis, verum etiam inferius: sudauit autem & decimo quarto, inferius minus. Ad sequentem igitur dictionem iam descendamus: in ipsa enim fortasse aliquid clarius inueniemus, vnde, quo loco eam particulam/minus/po nere debeamus, an in propositæ calce, an in sequentis initio, percipere valeamus.

10 *Minus ijs, Qui ex capite Granedine laborant, & Raucitate, Cum febre correpti sunt, ut putro, Recidua fiunt.*

Subintelligere oportet, finita febre: qui enim aliter ipsis reciduas minus accidere putabimus, nisi prius febris desierit. Quòd si hanc vocem/minus/ab his verbis abstraxerimus, ut quibusdam eam superioriori

1. Epid. c. 6. p. c.
13. p. 120. c

periori orationi subiungentibus visum est, huic contraria verborum sententia erit. His videlicet, quae ex capite grauedine laborant & raucitate, cum febre correpti sunt, recidivas fieri nobis intelligentibus. Igitur quod in omnibus facimus, non orationis verisimilitudine, sed iis quae euidenter in aegrotis cernuntur, quaelibet iudicantes, si & nunc facimus, hanc particulam/minus/verbis istis recte fuisse propositam inueniemus. Febris namque post grauedines & raucitates veniens, ipsas firmitus & certius concoquit: ut non iterum facile reuertantur, etiam si aliquid erroris commissum sit, alij sine febre ob aliquam eiusmodi causam affectus post commissos errores in morbum recidentibus. Sed cur in sermone hoc additum est iis, qui ex capite grauedine laborant? neque enim ab alio membro grauedines oriuntur? An sermo iste ita dictus esse potest, ut in his verbis et dictum fuit/vertebrae autem, quae in dorso? Potest quoque has particulas/ex capite/addidisse, quoniam raucitate laborantium in ipsis verbis meminere: nam & alia ratione raucitates fiunt. Potest quoque/ex capite/adiectum esse, ipso sibi ipsi reminiscere causa breuiter scribente, quod a grauedinibus, quae ab externa aliqua exigua causa proueniunt, ipsas distingueret, ut indicaret de illis a se sermonem fieri, qui ob naturalem capitis imbecillitatem eo vitio facile caperentur: hos enim quispiam iure ex capite grauedinosos appellet, non a frigore, aut aestu, aut aliqua simpliciter externa causa. Illud autem verbum/puto/in quibusdam codicibus additum est, significans ipsum, de quibus rebus loquebatur, ambigere: sed consentaneum est, & si. Ferre illo verbo/puto/scribi posse, cum verum sit id, quod dicitur. In sequentibus autem verbis ea, quae recte dixerat, ratione corroborat. Ad ipsa igitur iam transeamus.

11 *Quicquid Suppurat Non recidit. Ipsamet enim Concoctio, & Iudicatio, simul & Abscessus.*

Haud obscura oratio est memoria tenentibus ea, quae saepius iam de concoctione dixit. Nunc vero & eorum (ut dixi) superiorum verborum causa meminit: ut integra oratio talis sit. Et grauedinosos, & raucis ob de stillationes ex capite, cum superaddita febre, frigida iuxta atque humida fluxio concocta fuerit, & concocta fuerit expulsa, firmam morbi iudicationem fuisse, neque hominem denuo agrotaturum spera.

12 *Aliquibus, cum Venere vtuntur, Inflatur venter, vt Damagora. Aliquibus vero in eo Strepitus. Arcefilao Tumebat.*

Hac quoque verba alius aliter scribit. Et quidam ipsis haec addunt/cum incipiunt, dictionem/aliquibus/initio politam adimenes, & narrationem talem facientes/cum incipiunt venere uti, inflatur venter. Voluntque isti incipientibus venerea, hoc est primum agredientibus opus illud, ea quae in sermone deinceps traduntur, accidere: tamen si lectionem haec neque liber aliquis antiquus, neque explanator agno fecit. Nihilominus Sabini sectatores de coire incipientibus ipsi sermonem esse aiunt, quamuis Hippocrates nomine proprio hominis vnus Damagora meminerit. Id autem facere consuevit, cum paucis res, quam narrat, acciderit. At qui praeterquam de his quicquam Hippocrates scriberet, experientia oportuit, quid appareret, addiscere: neque enim primum venere uti incipientibus ventrem inflari, aut strepitum in ipso personare contingit. Sed quibusdam potius raro, iam inclinante aetate, & affectu flatuoso vocato, praecordiali, & melancholico vexatis, cum venere vtuntur, inflari magis ventrem contingit: ipsidem quoque ipsis, ut assidue coitum appetant, euenit. Quod igitur plerumque iam antea dixi, siue scripturas varias, quas in his verbis fecerunt, omittam, siue omnes recensent, utrumque multi reprehendent, ex suis ipsorum cupiditatibus, non ex rerum natura, modum in orationibus aestimantes. Quin etiam si quadam ex dictis & scriptis dixerem, quadam praetermissis, sic etiam nonnulli, qui accusent, inueniuntur, quae aliqua dixerim praetermittenda, praesertim cum nugatoria sint: aliqua dicenda subtraherem, quae dictis deteriora non essent. In congressibus utique quotidianis quamcumque explanationem, qui interfunt, audire velint, ab eis ipsis percunctati eorum voluntatibus nos aptare & assentiri respondentes conamur, at in libro id facere non licet: propterea mihi constitutum est in plurimis quidem Hippocratis sermonibus aut nequaquam meminisse veterem scripturam permutatum, aut absurde prorsus interpretantium. In quibusdam vero, quae dicta sunt, non omnino a veritate abhorrentia, eorum commentaria legentibus mentionem facere oportet: in singulis nam partibus eadem repetere pergrauae est. Quod igitur dicebant Sabini sectatores, quod primum venere expertis, in propositis verbis dicta eueniant, ut verum credentes, ipsius causam asserere conantur. At alij contra, quae hi, verborum lectionem hanc faciunt/sunt, quibus, cum venere vtuntur, inflatur venter. Sabini quidem se quaces non praeter rationem coire incipientibus id accidere asserunt, primum quidem quoniam magna in nouatio, ac permutatio in corpore fit (scribit enim sic ipse), ob quam immutationem, flatu, comitialis morbus, renum affectus, aliaque longa vitia procreantur: postea vero quoniam & Democritus inquit, homo ex homine in coitibus profeminatur: quin etiam quoniam, inquit, multum pruritum ac morsum ob seminis saluginem atque acrimoniam patiuntur. Cumque foeminarum (ut aiunt) & marium communis ratio sit, in foeminis euidentem causam esse dicunt: vtero namque intestinum subijcitur, vesica superiacet: par est itaque ipsum distentum & in venere concitatum vtriusque excretionem retinere: flatu igitur incluso assidue inflari, atque lotio retento abdomen intumescere. Haec sane a Sabini sequacibus haud verisimiles causas eorum, quae non fiunt, assignantibus referuntur: neque enim hac adolescentulis coire incipientibus, sed atra bile vexatis & flatuosis nominatis, eueniunt: qui

A. l. j. f. 1. t. 5. c. 1. jo. h.

A qui quidem & post declinantem aetatem huiusmodi vitia afficiuntur: prorsus enim flatu repleti ab ingeniti caloris debilitate proueniunt, eo namque recte valente horum nihil exoritur. Nam Aristoteles in libro suo de Quasiis & causam quaerit, ob quam melancholicis libidinosus esse contingat: dicitque in ipsorum praecordijs haud paucum spiritum flatuosum excitari, atque ideo eiusmodi vitia spirituosae praecordialisque nominari. Diocles etiam & Plitonicus alijque multi medici sic ipsa vocari dicunt. Verum haud malum fuerit & quaedam verba ab Aristotele scripta retulisse. Haec ita se habent: Cur melancholici libidinosi sunt? an quod spiritu abundant? semen enim spiritus excretio est: cum ille igitur copiosus sit, necesse est ipsius purgandi saepius incessat cupiditas, leuantur enim. Propterea & Ruffus pro hac voce/strepitus/maluit scribere/timor/ut Hippocrati de melancholicis sermo sit, quorum maxime proprius timor est. Aliud enim alij formidolosum videtur, vnum quiddam saltem ipsis singulis omnino, quando plane modice constringantur: Si vero in modice, & duo, & plura, & permulta: quibusdam etiam ipsorum omnia. Erit itaque secundum Ruffum lectio huiusmodi/quibusdam, cum venere vtuntur, inflatur venter, ut Damagora, vnde hic timor. Verum secundum veteres interpretes ita se habet, ut ab initio scriptum est: illorum enim scripturam semper adijcio, & si ab illis primis librarijs corrupta fuisse videatur: satius est enim, ut iam saepius repetitur, B lectionem, ut inuenta est, enarrantes, ita deinde ipsos aliquid vltterius excogitantes addere, idque ipsum nos facere adinonere. Haecenus Sabini explanatio tradita est. Capito autem ita scripsit/aliquibus non nunquam, cum venere vtuntur, inflatur venter, ut Damagora, aliquibus vero in his strepitus. Dioscorides vero sic/aliquibus quidem, cum venere vtuntur, inflatur venter, ut Damagora, aliquibus in his strepitus, iste enim eam particulam/vero/abstulit. Quin & in nomine hoc/strepitus/explanando, inter ipsos explanatores non conuenit: Non nulli quidem murmur significari dicunt, quidam ructum, alij flatu per sedem exhalantes: item alij quodlibet istorum simpliciter, qualiscumque in intestinis motus sit, qui ab auribus sentitur: sunt enim & alij quidam praeter murmura in intestinis motus ac strepitus, non nulli quidem sonis per similes, alij vero sibilis, aut alicui alij huiusmodi voci. At Arcefilao, inquit, non modo venter inflabatur, sed etiam tumebat, hoc est, oedema id est tumorem, habebat. Dixi autem alias saepius oedema ab ipso vocari omnem praeter naturam tumorem, siue phlegmonis, siue erysipelatis, siue scirrhi naturam sapiat, cum recentiores medici solum laxum tumorem oedema vocent. Caeterum qualem nam Arcefilao tumorem excitatum esse dicat, quod haud parua est. Mihi sane oedema proprie a iunioribus acceptum dixisse videtur: non tamen incredibile est aut erysipelas, aut phlegmonem, aut scirrhum, aut eiusmodi aliquid coitus tempore, vel paulo post, exortum fuisse, rursumque haud ita multo post id resedisse: ab interpretibus autem tota haec speculatio silentio praeterita est. Huius quidem Arcefilai & alio huius libri loco mentionem fecit Hippocrates, ubi ait, In accessibus, quibusdam strepunt, ut Arcefilao. Manifestum est igitur huiusmodi hominibus ventrem flatu esse repletum, huncque praeter contentione in coeundo facta excerni contingere. At Dioscorides ita haec verba scripsit/Arcefilao autem male olebat flatuosum/pro eo, quod est, malum odorem exhalabat flatuosum, ita enim scriptum esse voluit. At reliqui omnes hanc vocem/flatuosum/sequentis partis initium esse voluerunt, ut deinceps scriptum est.

13 *Flatuosum in Furfurosos simul causa est. Etenim flatuosi sunt.*

Quos furfurosos dicat, inuentum difficile est, modo quis ne, velut Herodoti & Ctesiae, tanquam historiam, veterum medicorum libros euoluat, sed quod ad artis opera magis proficiat. Multi autem interpretes id negligunt, & maxime quicumque sophisticam doctrinae speciem emulati ad eam explanationem deueniunt, quae ad manum est, quamque verba ipsa praeserunt: neque praeterea in aegrotantibus doctorum veritatis periculum faciunt. Igitur ita quoque nunc eos furfurosos dictos esse intelligentes, quibus assidue in capite furfures creantur, istius rei causam referre conantur, dicentes ab excrementis caput subeuntibus furfures prouenire, excrementaque in sublime a calido spiritu ferri, ob idque istos flatuosos esse. At ipsorum improbus sermo est, quibus ita capite perennis furfurum prouentus est: Secundo, & si res ipsa testimonium ipsis fauens praebere, omnibus calida excrementa contrahentibus communis haec ratio esset: Et tertio ad haec, quod ipsius capitis plerumque ob propriam eius temperiem symptoma est furfures creare, & si humores naturaliter affecti sint. Iure igitur quidam veterem lectionem commutantes scripserunt/flatuosum causa simul est alatis/medicis autem consuetudinem esse eos alatos nominare, qui seapulas eminentes auium alarum instar, retrorsumque productas habent, vos non latet. Istis igitur inquit flatuosum simul esse causam, ut in affectum incidant, quemadmodum incidunt, hoc est electionem sanguinis, ipsos enim flatuosos esse: Quod quidem ad frangendum aliquid in pulmone, adiuvans causa sit flatuosum, neminem praeterit: an vero & angusti pectoris homines flatuosi sint, id experientia nobis curiose inuestigandum est. Mihi quidem serae omnes eiusmodi vili sunt, & forsitan ob vitalis caloris penuriam, quem ex corde emanare didicissis. Igitur alati exiguum cor habentes, secundum quoque huius proportionem & calorem ab ipso in omne corpus

corpus emanatum imbecillum habent: ob huius namque ab ipsa origine infirmitatem cor (ut didici-
E stis) exiguum creatum est. Quidam autem non/alatis/led/febriculosis/scrubunt, locutionem huius-
modi facientes/flatuosum simul causa est febriculosis, etenim flatuosi sunt: verum neque ipsi recte
sentiant, omnes febriculosos flatuosos esse arbitantes. Dioscorides sane, ut paulo ante dicebam,
in calce praeposita sententiae hanc vocem/flatuosum/collocans, ita proposita verba scripsit/simul
causa alati: ut tota ipsa continuata locutio ita se habeat/Arcefilao autem male olebat flatuosum/:
postea deinceps ab alio initio/simul causa alati, etenim sunt flatuosi/. Abunde igitur de flatuosis
iam dictum est: ne oratione in praesentia & semper multa scribere deuitem, te autem vera nimis
verbosus esse deprehendar.

14 *Frigidum valde Venas frangit, & Tussim citat, ut nix, glacies: Et contrahit, ut Phera, & Gongrona. Simul causa Duritiae.*

Et in libro de liquidorum usu, & in aphorismis, fusius disputatum est, qualis nam frigidi fa-
cultas sit: nunc quoque aliqua ipsius opera per quamdam veluti designationem relata sunt ad eius
communem vim explorandam vtilia futura. Quantum enim in ipso est, omnia, quae attingit frigi-
dum, cogit, densat, stringit, coarctat: quocirca & sensum latentes corporum distillationes & senti-
F les effluxus intercludit. Sic igitur & in aphorismis scripsit: || In istis vero frigido uti, cum sanguis
erupturus est, non in ipsa, sed circa ipsa, vnde effluit. & quaecumque deinceps opera propriae frigi-
di facultatis, quando nullo intercedente medio agit, enumeravit: item cum dixit, Frigida, ut nix, gla-
cies, pectori inimica, tussium excitatoria, sanguinis profluuij prouocatoria, & distillationum indu-
ctoria. Illud quidem/pectoris inimica/secundum ipsius frigidi facultatem dixit: Illud autem/tussium
excitatoria, sanguinis profluuij prouocatoria/per interuentum aliorum. Quoniam enim in se ipsa
compinguntur atque coarctantur vasculorum sanguinem continentium corpora, propterea non nu-
quam ipsorum tunicas frangi contingit, ut quod a multo contento in laxis receptaculis fit, id a non
multo distentis eueniat. Ideo igitur in propositis verbis non absolute frigidum venas frangere, sed
valde frigidum dixit. Eandem sententiam inueniunt verba & in aphorismis scripsit inueniens, || Fri-
gida, ut nix, glacies, per exempla, quae nam sint valde frigida, interpretatus. Item cum in aphori-
mis dixerit, || Vlcibus frigidum mordax, cutem obdurat, nunc dixit, Frigidum contrahendi vim
habet, quod idem est: accopulandi. Sic igitur & in nervosis membris tumores creat, & in nervis gan-
glia quae vocantur, & alias quasdam tentiones, alias oblongiores, alias rotundiores. Mithiq; vi-
detur oblongiores vocasse pherea, rotundiores autem gongronas, Phera quidem eas vocans, quae
G φηραων similitudinem habent: ita enim quidam Ionas satyros appellarunt, quos pingunt finguntque
oblongos apud aures excessus habentes: Gongronas vero rotundiores cum duritia excessus, qua-
les in quibusdam arboribus appendices sunt, quas gongros vocant: ut etiam Theophrastus in pri-
mo de stirpibus ad verbum ita scripsit: Non nullae vero habent & vocatas a quibusdam gongros,
aut ipsi proportionem respondentia, ut olea. Dicunt & aliqui nunc etiam in Thessalia se quos-
dam audiuisse tales duritias, cum in collo creatae sunt, gongronas appellantes. Verum quenquam
pherea dicentem neque ipse usquam gentium audiui: neque aliquem, qui audierit, noui: quamuis
non nulli explanatores Hippocratem dicant pherea vocare, quae Pheris peloponnesi ciuitate abund-
ant. Alij per epsilon primam syllabam scribentes vna cum phi scilicet, pherea, dicunt ipsum ap-
pellare quae Pheris Thessaliae vrbe plerumque oriuntur. At quod ipse longiores excessus pherea nomi-
minet, illud etiam quod in septimo de vulgaribus morbis ad verbum ita scriptum est, || In vulgus
grassabantur tussis, maxime vero in pueros, quae secundum aures multae, qualia satyris, testimo-
nium distis nostris praeberere videntur. Sed quod in calce propositi sermonis scribitur/simul causa &
duritiae/id significat, dictorum vitiorum a frigore creationes adiuuans causa est & corporis, in quo af-
fectus oriuntur, duritia, id est cum homo dura naturaliter cute fit: eadem enim ratione & frigidum,
& dura cutis, politorum affectuum originis causa sunt. Nam quoniam (ut ipse inquit) frigidum cu-
tim obdurat, ideo huiusmodi affectus creat, succis sub cute contractis per ipsam transire nequeuntibus.
Quibus igitur natura cutis dura est, istis & ipsa adiutrix causa, fuerit, ut ne crassi lentique humores
digerantur: sub ipsa vero congehi duros vocatos & scirrhosos tumores efficiant. Quod etiam
venarum duritio, ob frigidi vim: natura durioribus euentura sit, nemini dubium est. Nam si a
sanguine in venis incluso effractio vasculorum fit, in illis plus fiet, quaecumque praeduritia aegre vixque
dilatanatur, Quae enim latius extendi apta sunt: & si, quod in ipsis continetur, multum sit, id tamen
citra scissuram includunt & cohibent. Item & tussis in natura durioribus corporibus iure excitatur:
si quidem dictum est, ea facilius, quam mollia, exasperari. Cum quidam vero in hoc sermone pro
hac voce βηχιδ id est tussis excitans, φουδ id est flatuosum, scripserint, aliquid & de hoc dice-
re conuenit: quotidie namque refrigeratis corporibus flatuoso spiritu ventrem repleri cernuntur. Ve-
rum antiqua lectio non φουδ id est flatuosum, sed βηχιδ id est tussiculosum (ut verbum verbo
reddam) agnoscit. Atque in aphorismis (ut paulo ante retuli) frigidi limarum rerum, loco exempli
mentionem faciens, ipsis non addit flatuosum: || Frigida enim, inquit, ut nix, glacies, pectori inimica,
ea, tussium excitatoria, sanguinis effluuij prouocatoria, & distillationes commouentia. Ac propo-
sitis

4. Apho. 23.
Ex. ord. 39. f

Ibidem Aph.
24. g
Ibidem Aph.
20. a

7. Epid. circa
finem libri, ver-
sib. sero 90.

4. Apho. 24.
Ex. ord. 39. g

A stis in verbis, & in narrato aphorismo, non simpliciter quae a frigido, sed quae a valde frigido fiant,
edocet, hoc loco dicens/frigidum valde venas rumpit: in aphorismis/ut nix glacies/. Quod autem
aliquam caliditatem participare debeant, quae instantur saepe didicistis, sicut & quae.

* Deficiunt aliqua. *

25 *Post mictum Concretio Puerulis magis. Num quoniam calidiores?*

Quod de calculosis pueris hic sermo sit, omnes libri explanatores asseruerunt: sed cur/post mi-
ctum/adiecerit, cum simpliciter scribere liceret/concretio puerulis/haud perinde contemplati sunt:
sicut neque illud etiam, cur dubitatum coniunctionem adiecerit, non simpliciter dicens/concre-
tio puerulis, quoniam calidiores: iste enim loquendi modus/num quia calidiores: pro certo as-
firmare non audentis indicatius est. Atqui in aphorismis absolute protulit, || Augescentes pluri-
mum habent insitum calidum. Nomen quidem concretionis, in solo septimo de morbis vulgari-
bus libro inueni, eius libri scriptore dicente, Et concretio apparebat in aqua, qua manus lotae sunt.
Sed quare/post mictum/aut quare/num/adiecerit, deinceps considerabimus. Ac primum de du-
B bitatione, & si secunda scripta sit, videamus. Aut igitur adhuc dubitans haec scripsit, temporis au-
tem spatium aliqua demonstratione comperta firmam de crescentium temperaturam sententiam tulit:
aut, quod & melius est, & a nobis in commentarijs de temperamentis, & in aphorismis decretum
fuit, non absolute puer adultus calidior est, sed insito calore calidior. Calidum autem non ingentium
eo absolute calidius esse monstratum est, quo adulti plus abundant: quocirca par erat ab eo potius
calido in vesica lapidem concrefcere. Propterea igitur haud iniuria anceps est. Veritas autem est cal-
culos pueris in vesica ob vrinam crassitudinem procreari. Porro vrinam crassissimam a pueris reddi, &
ab omnibus ante nos medicis concessum est: sed cur tales reddantur, ipsum quidem per se speculatio-
ne dignum est, ad rem autem propositam nihil facit. Crassas enim vrinam excerni & euidenter ap-
paret, & rerum testimonio declaratum est: huiusmodi namque crassitudo multa collecta & in vnu
coiens, cum semel aliquando non opportune excreta intus diutius manserit, coagmentandi concre-
fcendiq; initium capit. Eo vero principio facto facile postea quicquid iterum reliqui crassi in vesi-
cam delabitur, priori agglutinatur, maiorque inde topheus calculus redditur: quemadmodum ex-
tra & in calidis aquis sponte nascentibus, & in valis, vbi calefit aqua quotidie, lapis coalescere cer-
nitur. Igitur vrinarum crassitudo creandorum calculorum prima potissimaque causa est, caliditas
vero etiam mediocri ad huiusmodi materiam spillandam satis est: nempe & in calidis aquis scaur-
rientibus, & si moderatis tepidiores sint, topheus concrefcens apparent. Hac itaque ratione Hippo-
crates eam vocem/num/adiecit se nihil videtur, quoniam & tanta caliditas, quam ingentiam pueri
habent, ad coagmentandum aliquid facit: verum non ipsa praecipue, sed materia ex qua sit lapis,
qualitas, ipsius compactionis causa existit. Caterum cur/post mictum/adiecit, & non absolute di-
xit/concretio puerulis/quoniam de calculis in vesica, & non in renibus, nunc sermonem facit. Fit
autem lapillorum in vesica concretio post mictum, in renibus ante mictum. At pueris in vesi-
ca, iam declinanti vero aetate hominibus in renibus, lapillos provenire nos haud praeterit. Er-
go (quod dudum dicebam) rem ita se habere, quod sensibus apparet, manifestat: quae nam ve-
ro causa sit, per otium quaerere licet. Quare explanationi iam finis factus est: causam autem,
ut in superioribus, ita & modo quali super pondium asseremus, si prius illos reprehenderimus,
qui propterea in pueris calculos gigni asserunt, quod itinera ob vasculorum exiguitatem angusta
sunt. Oporteret enim, si id ita esset, in renibus potius calculos pueris creari, angusti enim per
illos transitus sunt: vesicae autem ceruix lata adeo in pueris est, ut cuiusque materiae crassitudo per
eam facile transire possit. An forte neque in illis, qui iam progressa aetate sunt, meatuum per
renes angustia gignendis lapillis in causa est, sed & actionum infirmitas, & crassorum succorum
cruditas? quandoquidem in pueris omnes naturales actiones validae cum sint, humorum crassi-
tudo funditur atque dissolvitur: in declinantis autem aetatis hominibus compacta est. Quin etiam
in exterioribus quaecumque natura crassa per aliqua angusta transfundere volumus, quae calore
eliquata sunt, facile peruadere: quae non fusae neque eliquatae sunt, transire non posse cernimus.
Huius materiae exempla sunt pix, resina, seuum, cera, & mel. In pueris itaque cum multus sit
insitus calor & actiones robustae, materiae crassitudo attenuata in renes fertur, atque ideo facile in
vesicam percolatur, haud parum & actionum vi ad egressum celeritatem conducunt: ut potest autem
vesica frigida, quippe quae & nervosa sit, & pauci sanguinis, & amplissima interioris concavitatis
inanis, crassitudo in ipsam transmissa ibi iterum cogitur & conspissatur, ut praediximus, initium
huius conspissationis accipiens, quando in vesica diutius commoratur. Quin etiam hanc crassam
materiam in pueris tenacior esse, quoniam magis ab insito calido elaborata est, rationi congruit:
nam quaecumque a calore in concoquendo mutantur, temporis processu lentorem quandam ac-
quirunt, & si ab initio nullum habuerint: quocirca plane magis in vnum coeunt, consistunt, at-
que coagmentantur: nam inter aequae crassa, quod tenacius est, ad coitionem, coniunctionem,
& concretionem aptius habetur. Quam ob rem cum causae quaedam praesenti sermone haud ne-
cessariae

1. Aph. 14. Ex.
ord. 7. a

A 1. f. 18. c. 2.
c. 16. 160. g

cessariae tradita sint, de vrinae praeterea puerorum crassitudine causam adiciam: est autem cum ip-
 forum edacitas, tum q̄ a cibo ludentes profluentesq; mouetur. Laetentibus vero & materia ipsa oc-
 casionem praebet: lac enim natura crassum est, & ad calculos creandos aptissimū. Porro & in adul-
 tis caeso frequentius vescentibus lapillos in renibus crebro suboriri cognouimus.

A. I. 3. f. 18. r. 1.
 c. 16. 360. c.

16 *Figura subleuantis, Vt sarmenta manuplectens & contorquens, Pra dolore procumbens, Paxilli ex-
 remum supra defixum corripit inhaesit, & subleuatus est.*

Id, quod dicitur, admodum pater: sed ipsius causam inuenire difficile est, q̄n̄ & Hippocrates, cum
 tamen posset, non scripserit, aut repente ipsi dolorem coortum esse dicens, aut paulatim incremen-
 tum coepisse, atq; in sarmentorum plexu occupato inuicem habuisse, aut post ipsum illico, aut alio quo-
 piam diei noctis ue tempore. Sed nec quae esset particula dolens, dictum est: manum autem fuisse
 existimant, eo q̄ ipse paxillo apprehenso dolore leuatus est. Quod si ipse sarmenta intorquens fati-
 gatus esset, haud incredibile foret ex huiusmodi figura ipsius dolorem fuisse mitigatum. || Manus
 enim figura dolorem sedans in libro de fracturis, & in libro de agēdis in medicatrina, qualis nam sit,
 descriptum fuit. Si qua vero in versanda manu tortura musculi in homine facta esset, aut & flatus
 spiritus inter duos musculos exitum non habens inclusus foret, par erat in figura decenti posi-
 tum, ob quam spiritum exhalare contingeret, dolentem hominem subleuari.

de Fracturis,
 c. 1. t. 1. 16. 7.
 226. g.
 Et de his quae
 in medicatrina, si-
 unt. c. 6. 3. r. 19.
 & 20. 7. 216.
 f. g.

17 *Quem ex Oritypia circa pontem vidi ego laetantem crura, Altera tibia minime extenuabatur, Femo-
 ribus autem valde. Vrina, ac Genitura non retentae sunt.*

Oritypos Graeci nominant quodlibet ex montibus in ciuitatem deferentes, vt ligna, & lapides,
 & id genus alia, Scribente autem Hippocrate non simpliciter sic/oritypon vidi iactantem crura/
 sed orationi praepositionem/ex/addente & scribente/quem ex oritypia/apparet quodam modo ab
 ipsa in montanis negocijs actione, a principio, dorsi circa lumbos hominis medullam, a qua ner-
 ui crura mouentes egerminant, offensam accepisse. Illud autem/circa pontem/scriptum esse satis
 ipsi fuit, solum quod agrotantis reminiscatur, vt nulla arte indigeat. Verum forsitan superuacuum
 fuerit querere, qua de causa homo ille ex cruribus laborauit: quemadmodum & illud, quid per ea
 verba significetur/circa iactantem/vtrum agrotans crura immobilia doluerit nihil patiens: hoc
 enim a quibusdam fide omni carens dictum est. Illud quidem verisimilius fuerit, im potentia crura
 cum essent, ipsorum in ambulando motionem talem fieri, qualem ipsa extorsum non vehemen-
 ter iactantes faciunt. Sed neq; q̄ tibia vtraq; aut altera, minime attenuabatur, femora autem val-
 de, audientibus nobis vllam vtilitatem afferunt, sicut neq; Hippocrati ad memoriam faciunt: haud
 raro nanque, sed crebro haec fieri, & ab omnibus medicis aperte cognosci videntur. Quid nam
 igitur sit, cur ita scripsit, ego declarare tentabo, si totam rem prius alijs verbis clarioribus, ac pau-
 cioribus detractis superuacuis, pronunciauero. Quidam resolutis cruribus secundum femora ema-
 ciabatur magis, q̄ secundum tibias: vrina quidem, ac genitura ipsi non suppressa sunt. Hoc igitur
 nobis vtile cognitum est: sed forsitan quispiam interrogauerit, quid sibi vult illud, quod in libro de art-
 iculis scriptum est, || Quoniam multo pluribus crura & manus debilitantur: & corpora torpescunt,
 & vrina supprimitur ipsis, quibus vertebrarum praeter naturam inuersio neq; introrsum, neq; ex-
 trorsum excesserit, sed valde concussa fuerint secundum spinam dorsi reclinatam. Ex his verbis
 non nulli persuasi, ob neruorum resolutionem ex medullae dorsi affectu haec symptomata contin-
 gere asseruerunt: neq; animaduertunt, vertebris ex naturali sede transmutatis, & affectus commu-
 nicati ratione, phlegmonas primo, postea & praeduros tumores excitantibus circa vesicam & re-
 ctum intestinum quod vocant, naturales horum instrumentorum actiones deprauari: vnde quae
 prius ab ipsis exercebantur, supprimitur: neruis vero solis laetis, nullo praedictorum instrumen-
 torum per consensum affecto non actiones naturales, sed voluntarias, vitari contingit. Quocirca H
 & ipsis contra voluntatem vrina decurrit & steruus, cum eorum neruorum, qui ad musculos in fi-
 nibus vesicae atq; intestini recti positi protenduntur, & a quibus vtriusq; instrumenti oscula clau-
 ditur atq; constringitur, resolutio perfecta fuerit. Sed monticola illi vrinae exitum obstructum non
 fuisse proposita verba declarant: vtrum autem inuito ipso, an volente excerneretur, non item adie-
 cit. Porro si liber iste accurate compositus ad editionem foret, ex eo, q̄ adscriptum non esset, consta-
 ret quoq; non factum esse, prorsus enim ipsum indicasset: sed eo modo scriptus non est, verum (vt
 saepius dictum fuit) per quasdam annotationes reminiscendi causa. Nam de detectionibus quoq; ni-
 hil scripsit, cum tamen & has necesse sit aut nequaquam suppressas esse, sed perinde atq; vrinam, p̄-
 ter voluntatem effluere, aut voluntate iubente excerni. At ipsum par fuit ad eorum, quae viderat, re-
 miniscentiam eo, quod de vrinis dixit, fuisse contentum, alui scilicet excrementorum euacuatione
 ita, vt vrinae, sese habente: nam si contrarium quid circa alterutram ipsarum factum esset, omnino
 significasset: eisdem autem eadem consequentibus vtriusq; meminisse necesse non fuit. Verū neq;
 genitura, inquit, suppressa est. Naturalis enim est & ipsius euacuatio, quemadmodum & vrinae, &
 steruoris: sed, quare venere vt volentes ad hanc deueniunt, nolentes autem non, longiore oratione
 & in libro de Dubijs motibus disputatum est.

de Articulis,
 com. 3. r. 53. 7.
 274. g.

Quacumq;

18 A *Quacumq; Alata natura Laterum, propter impotentiam occasiois. Et in Destillationibus malignis.
 Et si excretio sit, & si non sit, Malum.*

Quos nam medici alatos vocent, superius dictum est. Didicisti etiam ex tertio de morbis vulga-
 ribus eiusmodi homines ad tabe esse expositos. Occasionem autem Hippocrates dicere consuevit
 & omnes ferē antiqui medici omnem rei materia, ex qua initium motus ad sequētes actiones pdit,
 siue argentum, siue aliqua alia suppellex, siue potentia quaedam sit, siue locus, siue fides, siue actio, siue
 causa, siue quicquid aliud simpliciter. Sed quidam putant ipsum locos prius affectos aliorum occasio-
 nes appellare: idq; ex eo sermone demonstrari aiunt, Occasiones, vnde incepit laborare, consideran-
 dae. Si vero & hoc significatū (vt supra dixi) est, cum sit commune, multa sub ipso erunt singularia.
 Oratores quidem, quemadmodum & historici, & philosophi, occasiones hominum actiones dixe-
 runt, vt potē & qui de illis disputent: ab Hippocrate autem nomen translatum est, quemadmodum
 & alia multa naturalium actionum, atq; affectuum: in quibus omnibus commune est hoc, vnde in-
 cepit fieri: nunc enim in proposita parte Hippocrates dixit, vnde incepit laborare. Posset autem si-
 militer dici & hoc, vnde incepit nauigare, bellum gerere, pacē agere, pugnare, inter se mare, odisse,
 B tyrannidē exercere, & omnia id genus alia. Nunc itaq; primum initium, quo quis alatus euadat, ab
 Hippocrate dictum est, occasionem vero quispiam non ab re dixerit. Quae nam igitur haec est: inge-
 nita caliditas, quae ex corde habet originem, imbecillitas. Didicisti enim quemadmodum crebro
 magno caput vnā augetur, paruo existente minuitur: eadem ratione & cum corde augetur pectus, &
 minuit: verum cor ipsum exiguum ob vitalis potentiae infirmitatem creati cuius potentiae essentiam
 ingenitum calorem esse dicimus. Quando igitur imbecilla hęc alicui natura fuerit, hoc est ab initio,
 a prima formatione & cor & pectus parua generari necesse est. At q̄ tria sint animal gubernantia
 principia, demonstrationes didicisti in volumine de Hippocratis Platonisq; decretis. Eos vero, qui
 occasiones dici putant prius affectos locos, multū & in explanandis propositis verbis delirare inue-
 nies: & in eo, q̄ nos non dictionem aliquam vnā, sed integram orationem praeterea, subaudire debe-
 re iubent, ac si & hoc modo sententia dicta sit, Quacumq; alatae naturae laterum ob impotentiam oc-
 casiois in destillationibus malignis, maxime phthisi capiuntur: & si excretio sit, & si non sit, malū
 est. Cum multa ab horum verborum explanatoribus dicta sint, satis esto, quod verissimum mihi,
 & artem medicam discentibus vtilissimum esse visum fuerit, solum, quam fieri potuit breuissimis
 designasse. Destillationes igitur a capite in pulmonem descendentes tunc maleficas esse putandum
 C est, si defluentia subtilia, & corrodentibus viribus praedita sint. Haec sanē neq; in pulmone morari
 tandū conuenit, quoad concocta crassescant, quemadmodum alias fluxiones ex tenui quidem ma-
 teria, sed non corrosiua, & agre maturescente constantes: neq; rursum statim expelli. Intus enim mo-
 rantia non facile concoquuntur, viscusq; ipsum lacerare deprehenduntur: si excernantur autem
 tussis violentas commouent, ob quas caput repletur, ipsumq; rursum in pulmonem materias depel-
 lit: atq; ob tussis vehementiam, ne aliquid in ipso receptaculum frangatur, metus est: Qualis plane
 tussis illis accidere solet, qui humores tenues & aquae substantiae difficulter ex pulmonibus reici-
 unt: ascendunt enim illi a spiritu per tussim emisso sublati: q̄ si tenues & aquei sint, disperguntur,
 & contra spiritus motum prius delabuntur, quam totam asperam arteriam egressi sint. Verum est
 igitur noxam sequi, siue in pulmone humores illi remaneant, siue euacuentur.

19 *Rigores Incipiunt Malteribus quidem magis a Lumbis & per dorsum, & tunc in caput: Verum &
 Viris Posterioribus magis, quam a priori parte: Horrent Exteriora magis quam interiora corporis ut cubito-
 rum, femorum. Sed etiam cutis rara: id vero pilus indicat. A quibus autem alijs Rigent: fortasse vlceri-
 bus, incipit ex vasculis.*

D Reliqua huius sermonis verba & in aphorismis & in secundo de popularibus morbis declara-
 uimus. Sed quod in calce adiectum est, haud parum negocij libri huius interpretibus facecit: si-
 quidem alius aliter ea verba scribit, omnes inuenientes sermonem verisimiliter interpretari non pos-
 se, si antiqua lectio seruetur. Ea vero huiusmodi est, ex qua non nulli eam partem mutauerunt/for-
 tasse vlceribus/scribentes/vt vlceribus/vt id ipsum aliorum sit exemplum: Neq; enim ab vlceri-
 bus solum, sed etiam abcessibus suppurantibus rigent: quin etiam non nulli vlti & sciti, ex vltio-
 ne, & incisione riguerunt: vidimus praeterea non nullos ob acre pharmacum vlceri superposi-
 tum riguisse. Vt cum omnes id genus rigores externam causam euidentem habent: alij vero sunt
 in tertianis & quartanis febribus, & plerunq; vnā cum iudicationibus citra manifestam cau-
 sam exorientes: de quibus dictum fuisse aiunt/rigores incipiunt mulieribus quidem magis & re-
 liqua deinceps posita. Et quidem illud ipsum primo quispiam miratus fuerit, quo modo in apho-
 rismis, vbi maxime suam ipsius sententiam explicat, & de rigore sermonem fecit, in vniuersum
 illum protulit sine ea, quam in propositis verbis edocet, definitione. Videtur nanque si ea quis con-
 sideret, Hippocrates opinari, non omnes rigores vno tantum modo fieri, cum dicat a quibus au-
 tem alijs rigent, fortasse vlceribus, incipit ex vasculis, vltra id, q̄ hoc ipsum, ex vasculis incipere rigo-
 rem, dixisse, nullam oppositam antedictis diuisionem habet. Licet itaq; dicere, ex vasculis rigo-
 res

res omnes ortū habere, id est ex malis succis intra vascula contentis: sed primum quidē lumbi, & dor-
si partes horrent, deinde & reliqua. Propterea non nulli veterē scripturā permutantes ita lectionem
instituerunt / a quibus autē alijs rigent, vt vlcibus, incipit ex vasculis / vt huiusmodi oratio sit: Qui-
cunq; sine loco passio rigores fiunt, a lumbis & dorso initium sumunt, alij verō ab affectis particulis
exoriunt, quę planē & ipsius rigoris causę sunt. Aliqui vice huius dictionis / vasculis / cōtrarijs / scri-
pserūt: vt in quibus affectus locus rigoris auctor est, ad se ipsum, vt aiunt, eo quo rigent tempore ab
omni corpore sanguinē attrahens, tunc rigor ex locis, qui passis sedibus cōtrarij sunt, prouenire vi-
debitur, ipso superioribus inferiora, sinistris dextra, cōtraria dicente. Iam igitur animaduertentibus
palām est, ex his, quę isti in scriptura transmutant, in maxime cōtrarias sententias orationem trahi,
non nullis ab affectis membris, alijs ab istorum contrarijs, rigores oriri asserentibus: contraria verō
sunt, vt ipsi dicunt, quę longissime distant. De causa quidem, vt sapius dictum est, licet volenti, vt
libet, dicere, sed de ijs, quę euidenter apparēt, non licet: ita enim omnes artes, hominumq; vita fun-
ditas euertentur. Verum, vt in aphorismis prodidit, omnes || rigores ex lumbis & dorso initium
capere dignoscuntur. Atq; istud in præsentia in fine propositi sermonis adiectum libri auctor (vt
aiunt) Thessalus Hippocratis filius, si in patris commentarijs repertum descripsit, & libro interse-
ruit, male fecit: nam a patre longo tempore diiudicata, & per aphorismos in communem enunciatio
nem redacta firmiora ipsum putare oportuit, quām illa, quę dum quærentur antea, non dum co-
gnoscebantur. Quod si ipse ex se id ascripsit, longe maius peccatum commisit, patris communem
enunciatōnem inuertens atq; deprauans. t Ali quispiam alius Thessalo posterior librum hunc scri-
psit, male & ipse fecit. Vt enim sæpe iterauimus, experientia rerum euidenter apparentium iudex
est, non ratio, quam sibi vnusquisq; verisimiliter commentus fuerit. Nam cum aliquid fieri fama
sit, ratio inuestigat, atque id ita esse contendit: cum quid autem planē fieri conspicitur, nugatoria &
superuacua oratio est, quę ipsum fieri causam asserens dicat. Cæterum & alia quædam ab interpre-
tibus in hac parte dicta sunt: sed ego iam sapius omnium meminisse reculaui, & maxime cum ea,
quę verisimillima esse videbantur, ad examen redacta falsa esse deprehenduntur.

5^a. Aph. 69. Ex.
ord. 45. d. Et
2. Epid. sect. 3^a.

20 *Caput ex Ortu, & Occasione, & plurimis Sermonibus & paulatim cognitis colligentem: & per dissen-
tem, an similia inter se sint. Et si non similia inter se sint, ex dissimilitudinibus similitudo fiat vna. Sic
vltiq; sit Via. Sic & Recte se habentium probatio: & Non recte, redargutio.*

Non, quę nunc dixit, p̄ci pere, sed ea in ægotantibus exequi difficile est: prorsum sanē artis sum-
ma in ipsis est. Nā si quis accurate laborantis naturam a primo ortu cognouerit, & ex qua nunc cau-
sa laboret, & per multos sermones paulatim cognitos euidentes similitudines, & quę dissimilitudi-
nes esse videantē speculans, alia quoq; in propositis verbis enarrata bene inueniat, iste sanē optime cu-
rare poterit. Omnia itaq; contemplerur singillatim, ea, quę per alia volumina vberius pertractau-
imus, in memoriam reuocantes: & ipsis, si qd deficiat, adijciantes. Igitur cuiusq; eorū, qui curentur,
naturam a primo ortu sciri debere præcepimus: sapiusq; vt optime quispiā id faciat ostendimus.
Ostensum est autem haud minus, quę de primario affectis locis, & per vitij communicationem læ-
sis, scire & exquisite dignoscere in ægotis oporteat: quemadmodū & de causis, quas ante incipien-
tes vocant, & quas antegressas, & quas contentrices. Ostensum est præterea & in hoc libro, cum tra-
dita est circa ægotantem œconomia, quę vtiliter quispiam ex ægri sermonibus ad artis opera collig-
ere possit: Quin etiam q̄ ex singularibus in ipsa consideratis speculantes dissimilitudines ad vnā
vniuersalem communemq; similitudinem redigere oportet. Plurima verō eorum, quę in his libris
scripta sunt, vsu venire solent. At quod deinceps scriptū est / rursum dissimilitudines his / ab vniuer-
salibus, cōmunibus, & similibus in differentias partitionem significat. Ostensum est autem hoc a no-
bis in omnibus partibus artis, in libro de differentia symptomatum, de communis symptomatis diui-
sione: ita quoq; & in libris de pulsuum differentia, de pulsus in vniuersum distinctione actum est. H
Verum & inter has differentias rursum similitudo est: iterumq; singulę differentia, vt edocuius,
in alias magis particulares differentias distinguuntur: item & istę quædam habent similitudines.
Iccirco igitur cum dixerit / rursum dissimilitudines his / subiunxit / an similia inter se / vt intelliga-
mus deficere hæc verba / per quid / Vult enim nos cognoscere dissimilitudines, quę quidem sunt
differentiæ: per quid iterum similes inter se sunt: vt ex dissimilitudinibus vna similitudo fiat: etenim
ipsa per se vnaquęq; differentia communem similitudinem habet, omnesq; generalis complecti-
tur. Recte igitur dixit / hæc enim via recta / in omni scilicet artis constitutione, vt didicisti. Appella-
uerunt autem hanc viam posteriores Hippocrate non viam, sed methodum, ex qua recte inuentor-
um & factorum in artibus probatio est, non recte autem se habentium, redargutio.

21 *Sanguinis de Naribus profusio Aut ijs, quę subuirides nigriq; sunt: Aut ijs, qui rubri & virides:
Aut subuiridibus.*

Non est huic sermoni additum, vtum magis in morbis fiat sanguinis de naribus profusio dictis
hominibus, an magis, q̄ alios, istos iuuet. Sed neq; quos intelligat subuirides & nigros, clarum est.
Nam,

A Nam, vt sapius iam repetitum est, in stirpius τὸ χλωρὸν id est viride, ἀπὸ τῆς χλόης id est ab herba,
eiusq; colore Græci plerunq; dicere consueverunt: abutentes autem, omne vigenes & boni habitus
ita nominant. Interdum verō & pallidos virides appellant: atq; nunc ita explanatoribus videtur
Hippocrates virides & nigros accepisse, tanquam si pallidos & nigros dixisset. Hos ipsos verō non
nulli sanguinis proflusio magis obnoxios esse contendunt, quod pallida bilis cum sanguine permi-
sta sit, quę vasculum possit acrimonia sua recludere: alij istos magis iuuari, quoniam prauis humo-
ribus euacuationem requirerentibus affluant. Pariter & de rubris viridibusq; vocatis dissentiunt, ali-
qui ad sanguinis effusionem aptiores ipsos dictos esse asserentes, alij ea re iuuari magis. Sed vtrif-
que commune quidem est bile pallida abundare: non commune autem, magis melancholicum suc-
cum ipsi admittum esse in viridibus & nigris vocatis, magis sanguineum verō in rubris & viridi-
bus. Non nulli sanē scribunt ἐρυθροχρόους per hanc literam ρ, rubrum habentes colorem significari
volentes. At tertio dictos subuirides & hoc loco intelligunt subpallidos: sed, cum vox indicet modic-
um ipsos habere pallorem, cui nam permittum illum esse velint, silentio transeunt: nam, si nigritig,
hos primos ab ipso dictos esse aiunt: si rubori, secundos. Foran igitur, cum albori mistus est pallor,
istos subuirides vocat: verum albi coloris homo haud ita multum sanguinis de naribus proflusio ob-
noxios est, neq; magis, quām prædicti, ab eo leuatur.

22 *Parum remittentem, Crassum facere oportet Aride.*

Hęc quidem vetus lectio est. Sabini autem discipuli non legunt / βραχέα. i. parum / sed βραχίονα.
i. brachium: dicuntq; retractionis causa in sanguinis de naribus eruptione venę brachij sectionem
prodesse, non solum propriam scripturam interpretantes, sed etiā verisimiliter nos intelligere pos-
se volentes / brachium remittentem / de venę in cubito solutione dictum esse. Ego verō huiusmodi
venę sectionē sanguinis de naribus immodice profusioni prodesse satis noui: retrahi enim ipsam,
& ne fiat, impedimento est. Attamen Hippocratis locutionem id exponere non video: sed hæc ver-
ba / parum remittentem / in cum sensum (vt plurimi interpretes acceperunt) dixisse videtur, vt scilicet
sanguinis fluxui parum cedentes, sic deinde & ad ipsum crassorem efficiendum transcamus.
At quia non simpliciter dixit, sanguinem crassum facere, non cum humiditate, sed cum siccitate, ali-
qui, crassum facere arido, in ablatiuo casu scribentes, subintelligi oportere aiunt, medicamento: id
enim & ex ijs, quę subnectuntur, declarari. Sed qui volunt in præmissis verbis, ijs, qui sanguinis de
naribus proflusio continenter laborant, non in morbis, sed cum non decumbunt, consilium dari,
his de victus ratione sermo intelligendus videtur, iubente ipso ex crassum reddentibus cum siccita-
te bonis succis corpus replere. Halicam & amyllum huiusmodi esse aiunt, & recentem caseum, &
suillas carnes, & agnorum maxime lactentium, & hædorum præterea. Alij de fluxu sanguinis in
morbo vexatis sermonem factum esse volentes, consulere ipsum aiunt, vt sanguis sine cibis crassus
fiat: id enim significat ea vox / aride / quoniam malos succos vult concoquere: ad concoctionem au-
tem bene facit inedia. Concoquentium etiā medicamentorum vsus est idoneus, quando ipsa ad-
stringentia sunt: nam & hæc sanguinem crassum faciunt, sicut & concoctio. Deinceps verō ab ipso
huiusmodi medicamentorum exemplum positum est. Quidam autem non scribunt / aride / voce in-
e delinente, sed in o / arido / Hippocratem iubere dicentes per nares exeuntem in proflusio sangui-
nem arido medicamento crassum reddere.

23 *Alijs verō minus Crassitudinem facere.*

Alios aiunt ipsum dicere, eos scilicet, qui sine prauis succis sanguinem assidue profundunt, qui-
bus neq; pallida neq; atra bilis cum sanguine multa est. Aliqui & hic scribunt, non / crassitudinem /
sed / crassum facere / locutionem magis dilucidam reddere volentes. Sententiam quidem eandem
D planē seruant, siquidem & isti ipsum iubere volunt, alijs ob copiam mali sanguinis eius proflusio
laborantibus minus crassum facere. Hoc videlicet / crassum facere / iterum bifariam accepto, non nul-
lis quidem ratione victus: alijs verō per medicamenta naribus adhibita: quibusdam præterea vtro-
que modo, sanguinem crassum reddere præcipientibus. Sed nullam firmam cognitionem ex his va-
rijs lectionibus haberi iam sapius a me dictum est.

24 *Arido autem oportet Albo, vt Galla, Alumen.*

Hęc est sanē antiqua lectio, quam difficulter explanabilem non nulli permutarunt, hi minus, illi
magis: magis quidem hoc pacto scribentes / arido aut albo ex naribus, vt galla, alumen / . Ipsi verō
sententiam hanc esse volunt, immoderate sanguinem de naribus profundentes, vltra prædicta adhiuc
& localibus remedijs curandi sunt: localium verō auxiliorum exemplum dictum esse aiunt aridum
medicamentum album naribus iniectum. Sed galla cum alba non sit, non nulli ipsi adfecerunt &
alumen, scribentes / vt galla, alumen / : eas autem voces hic, aut tibi, expunxerunt non iniuria, tan-
quam exile quoddam atq; indignum Hippocrate: quippe significari hoc aiunt, per vtram narem
sanguis eruperit, in illam aridum medicamen esse iniiciendum. At seruata veteri lectione magno-
pere obscura locutio redditur. Nā quę ex naribus alba euacuare velit, aut purgare, aut concoquere,
Tertia Classis, zzz aut

aut sponte descendenti contemplari, omnino inuento dubium ancepsq; est, cum ipse Hippocrates huic voci/albo/nihil planè adicerit. Iure itaq; in hoc ipso primum interpretes discordes fuerit, alius aliud subintelligendum esse existimantes: & quoniam omnibus illis istud/vt *υμδ*. i. galla/ aduersatur, conueniens enim erat dicere, vt *υμδ*. i. i. galla, in ablatiuo casu, non in recto casu. Hoc igitur communiter omnibus repugnat, neq; euitare quis potest orationis incongruum, neq; emendare, licet scripturam mutet. Sed non nulli dicunt etiamnum ipsi de sanguinis e naribus fluxu totum sermonem esse, consulereq; in huiusmodi astringenti medicamine vt, in nares sanguine manantem id immittentes, vsque dum sedato sanguinis cursu alba exiuerint. Multa alia quoque perperam dicunt in verba (vt mihi quidem videntur) corrupta, & ab aliquo forsan interposita. Ceterum mirari licet, vt alijs multis, ita & hoc loco eos, qui valde audacter Hippocratis verba in quicquid ipsi visum fuerit, transmutant. Cum omnes enim interpretes in sermone Hippocratis scriptum esse sciant/ ex naribus alba/ ipsi mutant scribunt/ ex naribus albo/. Multoties autem dixi in perobscuris locutionibus verisimiliter verba mutare fas esse: sed prius id ipsum dicentem tunc lectionem mutare decet.

25 *Cum Venere vti incipiunt, aut Elircire, Sanguinis Profluuio laborant.*

Sanguinem de naribus facile profundunt non solum ægroti, verum etiam sani, qui eam ætatem agunt, in qua illud ipsis euenit, quod hircire vocant. Isti iam & venere vti planè possunt. Ac prius quidem, cum essent pueri, sanguine copioso abundabant, verum ratione incrementi haud etiam pariter copioso. Sanguis autem ipsis calidior est, propterea eius profluuio tentantur. At vos meminisse puto, ex alijs membris sanguinis profluvia cum loci appellatione semper dici: ex naribus verò, non nunquam & sine particulæ appellatione sanguinis profluuium simpliciter nominari.

26 *In Accessibus autem quidam Perstrepunt, vt Arcefilaus. Aliqui accessuri Horrentes, Rugosi. Alijs vero post Inflatur venter, quam accesserint, vt Damagor &c.*

Sapius repetui, si valde male à multis interpretibus dicta redarguam, ægre omnes ferre commentariorum longitudinem: si verò non reprehensa dimittam mediocria tantum memorans, eos qui haud tardo ingenio sunt, ab illis excitatos & reliqua diiudicare posse: & nunc igitur ita faciam. Hanc quidem vocem/ accessibus/ omnes ferè de coitu cum muliere intelligunt, quemadmodum & eam vocem/ perstrepunt/ de emittendis per anum flatibus: atq; de hoc etiam paulo ante dictum est. Sed quod deinceps scriptum est/ accessuri autem horrentes, rugosi/ quiddam tale significat. Alii qui venerea aggredientes, cum incalescunt, horrore tentantur: qua ratione iam sapius didicistis omnes mali succi plenos, cum vehementius repente calefunt, horrore vexari. At non nulli pro hac voce/ horrentes/ rigent/ scribunt: quod mihi perrarum esse videtur, & maximæ succorum prauitatis in dictum: quare neque vllum initio coitus rigore affici cognouimus. Verum & hanc vocem/ rugosi/ aliqui in hanc vocem/ *υμδ* / conuertunt. Alij verò interpretantur ob male habitum corpus *υμδ* / dicit: alij quod tetrum odorem spirant. Quod quibusdam autem venter inflatur, supra positum est. Sed Dioscorides hanc partem, vt & alias multas, prout ipsi libitum fuit, commutauit, vt tota oratio huiusmodi sit. In accessibus sunt aliqui perstrepentes, quemadmodum Arcefilaus: vt foetidus ipsius crepitus esse intelligamus. Capito quidem & ipse in valde multa sermonem hunc conuertens talem fecit. In accessibus aliqui perstrepunt, vt Arcefilaus, aliqui accessuri rigent rugosi.

27 *Mutationes Cauenda.*

Et in alijs quibusdam, & in aphorismis id cautius dixit, his verbis præpositis/ multum, & repente/. Neq; n. quæ aeris mutationes, neq; quæ à nobis ipsis paulatim fiunt, periculosa sunt, sed tantum magna acrepentina sanitatis amittendæ periculum inferunt: quocirca & ab his cauendum est. Euitabimus autem ambientis coeli mutationes, domi nos plurimum continentes, & contrariorum vsu adhibentes, in humidis quidem mutationibus corpus siccantes, in siccis humectantes: eadem quoq; ratione & calefacientes, & refrigerantes, cum huius vtriusq; occasio fuerit. Sed in victus ratione mutationes cauere in nobis ipsis est, neq; ab exercitationibus subito ad ocium, neq; ab ocio ad exercitationes, transeuntibus: sed neque à lauandi infirmitudine ad lauaciones, neq; à lauacionibus ad oppositum: neq; ex aquæ potu ad vinum bibendum, neque ex vini vsu ad aquæ potum: & in alijs omnibus similiter. Hic sermo planè verus est iuxta & ab Hippocrate sapius repetitus. Cæterum ignoro, quid nam aliqui sentientes dicant subintelligendum esse huic orationi, /mutationes cauendæ/ hanc vocem/ ætatum/ in aphorismis enim ipse in quærens, || Multum & repente euacuare aut replere, aut calefacere aut refrigerare, aut aliter vtcunque corpus mouere, periculosum est: & omne multum naturæ inimicum. ætatum nullam mentionem fecit. Neq; enim in ipsis paulatim labentibus nimium naturæ inueniri potest: neque aliqua curiosiore obseruatione indigent, quantum ad communia tuendæ sanitatis præcepta pertinet: quemadmodum neque cum anni tempora paulatim mutationem suam faciunt. Verum hæc interdum videmus magnas repen-

27. Aph 51.
Ex. ord 19. c

At in contrarium mutationes patiat ætatem nullam repente elapsam nouimus, vt puer die postero in virum euaserit non paulatim per pueritatis & iuuentæ annos transitu factio.

28 *Cibi Paucitas, Lassitudinem non faciens, Nec Sitim accendens.*

Cum in vniuersum mutationes esse cauendas dixerit, vnum quiddam, † ad naturalem statum tuendum conferens deinceps scripsit, vt memoria propriæ consuleret. In vtraq; enim mutatione eum circumdantis aeris, tum nostrorum studiorum, & vniuersæ victus rationis, cibi paucitatem, & sitis, & lassitudinis priuationem, in omnibus quæ agimus, nobis esse proposita iubet. Sed explanatores cibi paucitate & sitim & lassitudinem tolli dixerunt. Verum id si ita vniuersim proferatur, falsum est: nam pituitosos succos, aut multum & bonum sanguinem habentibus, cibi paucitas lassitudinem tollit, & sitim extinguit: sed biliosis, aut inopia sanguinis laborantibus neq; lassitudinem sedat, neq; sitim extinguit, vt ipse in libro de victus acutorum ratione edocuit. Adhuc verò peius illi senserunt, qui ita scribunt/ inedia lassitudinem tollens, sitim extinguit: at isti planè in extrema in scitia versantur, ea quæ neq; vulgus hominum latere solent, ignorantes. Alij præterea fini sermonis hanc vocem/ elurienti/ adijciunt: autemq; cibi paucitatem elurienti lassitudinem & sitim eximere: B esurientem verò eum dictum esse volunt, qui indigere cibo se sentiat. At qui melius esset dicere, famem sentienti paucitatem cibi haud in tempore adhiberi, non sentienti autem conducere: signum est enim, ipsius corpus multitudine redundare.

29 *Omnis Extenuatio laxat cutim, deinde distenditur. Resectio contraria facit, cutis currugatio cœcidētis, extētio resectæ. Horrens, leuc, Vtriusq; signū, subbiliosum, subrubrum. Sic detrahi mammæ, graciles autem sursum trahi, aut circumuelli: Et si quispiam non arbitretur propter hoc, sed carne creata id fieri.*

Demiror explanatores obscuras locutiones, quas nemo intelligat, solos se intelligere profitentes: quæcunque verò nobis omnibus perspicua sunt, solos ipsos non intelligere. Propositum igitur sermonem minime ambiguum multifariam distrahunt alius aliter ipsius enunciationes scribens, atq; commutans: & contra ea, quæ omnibus euidenter apparent, interpretantur, quæ maxime omnium ipsos obseruare oportebat: est enim Hippocrati sermo de ijs, quæ in corpore nostro conspiciuntur per tenuationes, & enutritiones. Sed non nulli, neque quid sit tenuatio, nosse videntur: tantum abest, vt omnia in istis euidenter apparentia, aut ipsorum causas percipiant: sed tamen fieri tenuationem per euacuationem prædicant. Aliqui siue euacuationem, siue tenuationem dixeris, nihil inter esse opinantur. Verum hoc dignoscere (vt diximus) non est magna cuiusdam scientiæ: iam multi haud modica sanguinis copia redundant, gracillissimi tamen sunt: sicut alij è contrario crassi, sed paucum habent sanguinem. At qui ego cuidam mulierculæ iam octo menses purgationis menstruæ suppressione laboranti, extenuatissima cum esset, haud exiguo detracto sanguine breuissimo tempore proprium habitum restitui: sicut & alias non paucas eodem modo ad sanitatem reduxi. Sed quod illi mulieri accidit (neq; enim erat ignobilis) fuit valde celebre, ipsi quidem rescissa vena, & medicis ex eo remedio futuram vtilitatem constanter polliceri verentibus. Quin etiam non nulli mihi aduersari audebant, non solum propter mulieris maciem, sed etiam propter inappententiam, ex venæ sectione securam esse noxam affirmantes. Profecto hæc melius est longiori sermone persequi, quam vtrius Prodicæ Hippocrates mentionem fecerit, diligenter inuenire conari. Verum, vt supra iam dixi sapius, recentiores medici ad magis sophisticam doctrinæ speciem deflexerunt, ægrotis euenientia diligenter obseruare, & ipsorum affectus, causasq; ex quibus curationis inuentio acquiritur, indagare negligentes: quæ & ipsa per experientiam diiudicatur. In muliere sanæ, quam memoravi, primo die sanguinis sesquialibræ detraxi, rursus postridie libram, tertio verò non multo plus selibra, erant enim vnciæ octo. Sophista quidem hæc legens quærere incipiet quis ex Græcis vnquam libras, aut quis vncias nominauit. Medicus verò & quæ alia signa præter cohibitos menses, venæ sectionem indicent, scire auebit. Illa igitur & ego recensedo, sophisticis, vt valeant, nunciatis, Scilicet ipsius venæ eminebant sanguinis plenæ, colore liuidæ: rescisso autem vasculo, liquidæ pici & colore & crassitudine similis sanguis emanabat: ob id ipsum sane multo magis visus fuit largiter esse euacuandus. Hæc quidem à nobis obiter recte mederi cupientibus dicta sunt. Rursum verò ad propositum me recipiens non recte dicam interpretes affirmasse attenuacionem corporis simpliciter ob inanitionem fieri: distinctiones enim dixisse oportuit, quod scilicet attenuatio totius molis detractio quædam est, & collapsus, aut subsidentia, vel vtcunque ipsam nominare velint: crassitudo verò è contrario in tumorem elatio est. Non nunquam igitur debilitata carnosi generis facultate, & vitioso sanguine in arterijs venis que incluso attenuatio supplerunq; verò ex contrarijs crassitudo, vt in vasculis quidem paucus sanguis remanserit in carnium nutritionem distributus, illæ verò bene habitæ sint, & per eas totius moles corporis increuerit. Nouerunt autem vel omnes id quoque mangones, cutim scilicet carnosius particulis prætendi: & naturas quasdam corporum agnoscunt, quæ in molem excrescere præterita cute non valeant. Nam ipsam summis digitis sursum trahentes, quousque à subiecta carne discedat, considerant, & eousq; singula emaciata corpora se reficere posse sperant, quousque cutis protracta fuerit:

Tertia Classis.

zzz ij

laxa

laxa. n. cutis in extenuatis, extenta in crassioribus effectis apparet. Porro extenuationes multis de causis proueniunt, siquidem alimentum penuria, exercitationes plures, & vigilia, & cogitationes, & dolores, & morbi colliquantes & discussorii: praeterea euacuatio multa per aluum, per vomitum, per sudores, per sanguinis profluum: extenuationum causa sunt. Inflationis autem vnus modus est, omnium videlicet, quibus sani egemus, conueniens modus: ista vero sunt, ut ipse in sequentibus dicitur, labores, cibus, potus, somnus, Venus. Itaque cum multi modi extenuandi corporis sint, omnium commune est primum quidem cutim laxari, postea vero perdurante macie distendi. At si illi succedens inflationis facta fuerit, contrarium accidet: distenditur enim cutis primum, deinde laxior fiet. 3. Causas vero istorum iam quidem saepius audiuistis, veruntamen & in praesentia summam perstringentur. Quapropter vobis in memoriam reuocantibus, quae saepius in vtribus & velicis conspexistis: repleto enim interiore cauo circumtenditur corium, euacuato relaxatur: eodem modo & in animalibus bene saginatis distenta cutis, in macie confectis laxa conspicitur. Nam sicut liquor in vtres infusus eorum tergora contendit, ita carnes multae procreatae cutim nostram circum se ipsas obtendunt: atque id euidenter intueri licet, pingues scilicet omnes adeo tenfam cutim habentes, ut eam quis apprehendens nec minimum quidem a subiectis carnibus auellere possit: macros autem adeo laxam, ut longissime quis ipsam protrahens acu traigaret sine vllius subiectae partis vulnere queat. Haecenus quidem omnes ferè orationem recte intellexerunt, sed in eo conturbati sunt, quod sequitur haec verba / omnis extenuatio laxat cutim / contrarium enim ab ipsa fieri negant. Quocirca non nulli de refectione verba illa / postea circumtenditur / dicta esse existimant: neque animaduertunt, quod subsequitur, ipsis aduersari, vbi ait / refectione contraria facit. / Erit enim, si quis ipsorum explanationem intellectum sequatur, talis orationis sententia: Omnis extenuatio laxat cutim, circumtenditur contra refectionem; refectione vero contraria facere apta est. Sed primum quidem ipsum dicere par erat, refectionem non contraria, sed contrarium facere: nam cum vnum de extenuatione dictum sit, & refectionem vni contrariam dixisse ratio postulat. Igitur si extenuatio cutim laxat, eam distendere refectionem oportebit: postea vero deinceps hoc dixisse manifeste videtur, cum explicatio, apertior, ac breuior sit talis oratio / omnis extenuatio laxat cutem, refectione circumtendit. / Quid igitur est, quod ab ea parte significatur, quae dicit / postea circumtenditur? / nihil aliud sanè, nisi id, quod ab omnibus intelligitur, quod primo scilicet in extenuationibus cutis relaxatur: extenditur postea extenuatione manente, & non in refectionem transmutata: At in refectione contrarium euenit, ab initio quidem cutis obtenditur, tempore autem succedente laxior euadit. Haec profectò si adeo curiose, ut Hippocrates, sensui apparentia obseruassent, ita fieri vidissent. Primum igitur vobis in memoriam ea reuocans, quae sensu conspexistis, postea & apparentium causas explicabo. Illorum itaque remiscamini, qui in morbis contabuerunt, praesertim in tabe, quae retorrída vocatur: in quibus mentote cutim aequae ac aridum corium fuisse distentam: sed quid mirum in illis longiori tempore tabefactis cutim distentam apparere? quandoquidem & non nunquam primis diebus id euenire solet. Dicit ergo Hippocrates ipse in Praefigijs, de his, quae morbi initio eueniunt, sermonem faciens, inter alia faciei signa & hoc enumerans, || Cutis circa frontem dura & contenta. Quod autem ob inanitionem id fiat, docens ipse deinceps scripsit, || Interrogare oportet, num vigilauerit homo, an vtriusque deiectiones valde fuerint copiosae, an fames ipsum vexet. Caterum id quidem ab omnibus medicis Hippocrate posterioribus tanquam vno ore loquentibus conceditur ob immodicam euacuationem non nunquam sensilem, non nunquam sensus latentem, solere eiusmodi faciem euadere, qualem his verbis pinxit Hippocrates: || Nasus acutus, oculi caui, tempora collapsa, aures frigidae & contractae, & aurium pinnae inuersae, & cutis circa frontem dura & distenta. Quocirca sensu nos aperte docente nimiam euacuationem contra quam moderatam, in cute affectum parere, ipsorum ratio verisimilis quidem, non tamen vera comprehenditur, cum dicunt, Manentibus affectum producentibus causis ipsam ad contrarium transmutari non contingit. Euidenter enim transmutari in immoderatis euacuationibus cernitur, siue ipsae longiori tempore sensibilibus perdurare noscantur: siue per vias sensibus occultas, per eliquationem scilicet aut digestionem agrotantium, efficiantur. Ante quam igitur ad ipsam cutis propriam substantiam exhaustio peruenierit, perinde atque euacuati vtres, & sacci, & velicae, cutis laxior redditur: inanitione autem perdurante talis efficitur, quales aridae velicae atque coria, quae praeduritia extendi non possunt: talis vero & in vtribus, & in velicis, cutis effecta videtur, cum exiccata admodum fuerit. At vsque dum humida sit, & mollis, & in interno cauo aliquid suscipit iterumque dimittit, suscipiens quidem, cum satis expleta fuerit, distenditur: cum inanitur autem, relaxatur. Recte igitur Hippocrates dixit / omnis extenuatio laxat cutem, postea circumtenditur: / sic enim & fieri videmus, & iam causa dicta est. Ac bene illud quoque adiecit, refectionem contraria facerem ab initio extenditur cutis, interiecto deinde temporis intervallo efficitur laxior: Cum enim subiectis ipsi carnibus durior natura sit atque aridior, tardius quam illae, & in extenuationibus obdurefcit, & in refectionibus remollefcit. Quando igitur ipsam duram & iam exiccata refectione exceperit, primum carnes adaugens ipsam iure protendit: procedente vero tempore & ipsa cutis

† Hae deesse videtur, q. adieci, si quis inferiora recte considerabit.

in Prog. c6. 1. t. 7. 4. 191. b. Ibidem, t. 8. c.

ibid. t. 6 & 7

* Al. pelles.

A cutis nutrimentum suscipiens, humidior & mollior fit, proinde & iterum laxior redditur, quemadmodum arida coria & pelles aqua madefactae & oleo ac scuo delibuta. Haec itaque vere iuxta atque aperte ab Hippocrate enarrata male interpretati sunt, ob earum, de quibus est praesens sermo, rerum ignorationem. Sed quae sequuntur haud aequae nota, & fortasse adiectitia, manifesta esse arbitrantur, quamuis in ipsis explanandis haud minus, quam in praedictis dissentiant, & antiquas lectiones permulent. Verum ut dilucidior oratio sit, singulas ipsius contextus particulas separatim explicabo. Cutis corrugatio concidentis, extensio refectionis. In extenuationibus quidem laxari cutem prius, quam ipsa in propria substantia quicquam perpessa sit, in refectionibus autem extendi, & exiccata temporis intervallo in contraria permutari, supra comprehensum est: sed in hac parte ipsius concidentis corrugationem fieri inquit, refectione vero extensionem. Rugosum quidem corpus & cutem Graeci nominant, quae in rugas & plicas contracta sunt, ut videmus in senibus: & ipsorum affectum corrugationem. Corrugatio vero aliqua & in iuuenilibus corporibus apparet, cum venae oeculatae sunt, & maxime cum dissipato in ipsis abundante sanguine medicamen auferre adstringentisque naturae quispian superdederit. Hunc autem & in cute collabente affectum creari dicit: id est cum ea, quae intra ipsam cutem habentur minora effecta sunt, tunc decidit in se ipsam residens: sed **B** contrarium eius affectum, cum in longum latumque excreuerit, extensionem homines vocant, licet non nunquam eueniat, ut tantummodo in longum aut latum extendatur ac resideat. Verum in praesentia de extensione & contractione in vtraque cutis dimensione factis sermo intelligendus est. Quod si quis praeposita particulam recte intellexerit, non admodum haec egebit. Horrens, laeue, vtriusque, signum, subbiliosum, subrubrum. Non nulli legunt / rugosum, laeue, vtriusque signum. / Sed quoniam in antepositis verbis de corrugatione scripsit, rationi magis consentiens esse videbitur, ut nunc / horrens / dictum sit, ut Hippocrates speciem in corrugatis factam horrentibus similem esse demonstrat. Similitudo autem in cutis inaequalitate ac veluti asperitate consistit, non nullis eius particulis depressioribus, non nullis extantioribus apparentibus. Quando, n. per exigua valde intervalla in tota cute id factum fuerit, id symptoma horror nominatur: tuque illud mente concipito, exactae maris tranquillitati lauis corporis statum assimilari, & proxime inceptae eius inaequalitati horrorem. Ita sanè & poeta inquit, qualis autem Zephyri confundebat mare horror, nuper concitati. Leuitas igitur recreatis corporibus inest, sed velut horror contra sese habentibus: alterutrum vero ipsorum alterutrum signum est: at non alterutrum amborum, neque ambo simul alterutrum. Eodem quoque modo & subbiliosum & subrubrum alterutrum alterutrum signum est, subbiliosum extenuati, subrubrum refectionis. Macrescentibus. n. corpus biliosius redditur propter causas maciem inferentes de quibus, antea nos loquentes audiuistis: magis sanguineum autem cibo se reficientibus, nam neque bene enutriti sine bono sanguine corpus valeret. Adiectam vero sermonis calci hanc particulam / sic / aliqui sequentis initium faciunt, non nulli huius finem: utroque enim modo explanationem facere possumus. Quocirca de hoc quidem laboriose disceptare non conuenit, sed ad sequentia veniamus, sequentis partis initium ab hac voce / sic / facientes, quoniam plurimis explanatoribus id ipsum facere visum est. Sic detrahi mamas, graciles vero sursum trahi, & circumtentas esse, & si non propter id qui ipsa arbitretur, sed carne creata id fieri. Haec sanè est antiqua lectio: Ipsam vero quidam commutauerunt, alij minus, alijs magis, quemadmodum & Sabinus ita scribens / sic / detrahas esse longas, graciles, alias vero sursum tractas / ut graciles quidem & laxari & longas apparere, sed bene nutritas sursum tractas esse significet. At Ruffus & veterem scripturam & antiquiorum interpretum explanationem aliquid Sabinianae contrarium edocentem retinuit: vult enim bene habitas inferius, emaciatas sursum versus, attractas esse. Huiusce autem rei sensus ipse testis locupletissimus esse videtur dicente Hippocrate / quamuis aliquis non utique arbitretur: / nam cum praedixerit extenuatis laxari, bene nutritis circumtendi cutem, priori detrahas esse mamas, secundo sursum versus retractiones, consentaneum esse inuenies: & propterea ait / quamuis aliquis non utique arbitretur. / Id sanè tanquam validissimam rationem acceperunt veteres interpretes empirici Glaucias, & Tarentinus Heraclides. Per eam enim se demonstrare opinantur Hippocratem in eorum sententiam descendere, ut verisimilibus dogmaticorum argumentationibus nequaquam, sed soli per experientiam cognito & euidenti, fides sit adhibenda. Quamuis & ipsum euidentem sine definitione prolatum utroque modo falsum sit, siue detrahas esse & laxari tales in extenuationibus, siue in superiora esse retractas dixerimus. Ergo id ipsis primum accurate exploratum esse oportuit, cum empiricis, qui rerum sensui apparentium observatores ac memores sunt: tum dogmaticis, quoniam eorum quae sunt, non eorum quae non sunt, ipsos causas reddere opus est. Quid nam igitur sit sensui apprens, ego explicabo, cum in permultis mulieribus obseruauerim, & a non paucis audierim non obstetricibus modo, verum etiam ab alijs nihil eiusmodi scientibus. Haec namque magis vere sensui patentia enarrant, quam qui placiti sui amore decepti his caligant & hallucinantur. Quod itaque accidit eiusmodi est, mammae lactis plena secundum omne intervallum augetur, in altum enim ac latum extuberant, longioresque cernuntur: exhausto autem lacte rursum se ipsis minores fiunt, & in tribus dimensionibus minuuntur. At si absque lacte in tenuitate & crassitudine tantum, ut & alia membra permutantur, eodem quo & illa, modo afficiuntur, Primum quidem, cum exte-

* Al. soluta.

*

Tertia Classis.

zzz ij

nuantur

nuantur, relaxatae: cum vero crassescunt, magis extantae: Sed processu temporis contrarium statum E
 suscipiunt, breuiore quidem arefacta cute euadentes: longiores autem in refectionibus, ut antea di-
 ctum est, humectata. Ita plane & in verulis primo laxantur, postea contrahuntur. Ego quidem
 mammis euidenter contingentia recensui, & causas ipsis adieci: interpres autem nullus id fecit, sed
 prout quisque voluerit, scribens, propriam deinde scripturam interpretatur. Haud ab re autem &
 contrarias explanationes, & scripturas locutione mutilas & confusas attulerunt: ut quicquid dicat
 aliquis, partim verum, partim falsum diciturus sit, mammis utique, cum lactis plenae sunt, grandiori-
 bus effectis, cum vacuae, minoribus: sine lacte vero, cum macrescunt, ab initio laxatis, deinde contra-
 ctis: dum crassescunt autem, ab initio retractis, postea paulatim relaxatis. Imposita quoque isti per ci-
 bum refectioni conditione, quod scilicet aliqui prius recreentur, quam ad tantam maciem deueni-
 rint, ut praeriditate cutis distendatur: aliqui post ariditatem enutrientur ac recreentur. *

30 *Iugula manifesta, Vena conspicua.*

Id genus locutiones obscuram habent scriptoris sententiam, quippe cum verbis, in quibus haec
 apparere velit, expressum non sit. Multi quidem natura macri, & iugula detecta habent, & venas
 extantes, plenasque sanguinis: sicut e contrario alij neque iugula, neque venas habent extantes. Quae ad
 modum autem naturalis huiusmodi corporum differentia conspicitur, eodem modo & in ijs, qui
 praeter naturam, quam ab initio habuerunt, aut emaciantur, aut crassescunt: & abundant, aut egent
 humoribus. Constat enim in extenuato corpore repletas venas sanguinis plerumque corrupti intra
 ipsas inclusi copiam ostendere: sicuti de muliere, cui menses retenti erant, paulo ante dicebam. Cae-
 rum miror Capitonem solum huius partis verba ita scribentem / magna repletio patens est, vena
 perspicua: nam si ita scripta inuenta esset, quid necesse fuisset omnes interpretes eam in clariorem
 transmutasse: si quidem eorum, de quibus ambigunt, scripturas facilius notitiae causa transmutant.
 Quin etiam codicem nullum ita se habere inueni, cum multos tamen ob id ipsum euoluerim, anti-
 quas scilicet lectiones, & in quibus omnes consentiunt aut dissentiunt, dignoscere cupiens. Cum
 omnes igitur explanatores, & omnes codices eandem lectionem habeant, haud recte Capito ipsum
 permutare ausus est. Sed forsitan & ego male ipsius ab initio mentionem feci, cum omnes huiusmo-
 di in scripturis mutandis ineptias me in explanando omissurum esse praedixerim. In sequentibus
 igitur id faciam longitudini parcens.

31 *Prodicus Febrientes Interficiat Curibus, luctationibus, foribus calidis, Malum febriculosum, Inimicum Fami, circuitibus multis, curibus, frictioni, Laborem labore, ipsis.*

Et haec verba alius aliter scribit, non nulli quidem verba haec permutantes / circuitibus, luctationi-
 bus: non nulli vero ab initio / luctationibus / ponentes: aliqui eam vocem eximentes: aliqui initio / la-
 mi / adijcientes. Circuitus sane vocat lentas deambulationes in longius tempus productas, ut in libro
 de Vi et ratione in acutis inquit, || Tardum multum circuitum deambulasse: & Plato Prodicum
 meminit, ut multis deambulationibus vtenis. Quem autem nunc Prodicum memoret, vtrum Le-
 othum, an Selybrianum, querere superuacuum est: in alio enim sermone haec omnino persequimur.
 Nunc vero historicas quaestiones tractare non est opportunum, quando non nullorum explanatio-
 nibus non paucis praetermissis satis habemus, si nostram octo voluminibus absoluerimus. Sed cur
 Prodicum accuset, ipse declarauit inquit, febriculosum inimicum esse circuitibus, & fami: con-
 stat autem, quod & reliquis enumeratis, nam & luctationibus, & fomento calido, & frictioni, febric-
 ulosum aduersarium est: ita, n. ea vox / inimicum / intelligenda est, quoniam & amicum per transla-
 tionem dicere consueuerunt proprium ac domesticum. Inter vtranque autem dictionem haec / malum /
 posita, ab aliquibus in calce prioris scripta est, ab aliquibus initio secundae, ut vna fiat oratio huius-
 modi / febriculosum inimicum circuitibus. Quod autem febricitantibus & deambulatio, & cursus
 & fons calidus, & luctatio, vndique calorem in corpore augentes officiant, neminem eorum, qui in
 artis exercitatione versati sunt, praeterit. Prodicus vero non rationalem modo auxiliorum inuentio-
 nem, sed etiam empiricam observationem ignorare videtur. Negat, n. ratio labori labore mederi,
 hoc est, noxae noxam, & malo malum: nam contraria, non similia, infestanti vitio adhibere auxilia con-
 uenit. At ille similia adhibere videtur, si quidem & ambulationibus, & luctatione, & frictione, & fo-
 tu calido, & fame vitur: per *noxiay* autem id est forum calidum, omnis extrinsecus nos inuadens ca-
 liditas, siue ab igne, siue in balneis fiat, intelligenda est. Quin etiam famem praediatis aduersatur: vbi
 n. famem est, laborare non conuenit. Non solum autem locutionis initium, sed & ab initio usque in fi-
 nem, ut liberit, scribunt: ceterum ego veteres scripturas, & si difficilius explanentur, semper eli-
 go. Sed vocem eam, quae vltima in propositis verbis scripta est / ipsis / aliqui sequentis sermonis ini-
 tium faciunt: non nulli profus obliterant, si quidem nihil plus, quam antedicta, edocere videtur.

32 *Venarum Rubor, liuor, viriditas: Costarum Dolores laxi.*

Dixi vocem / ipsis / in calce proximi sermonis positam isti posse praeponi, ut oratio talis redda-
 tur, Ipsi, quos praedixi: erant autem febricitantes non recte a Prodicoad motiones bene valenti-
 bus

A bus conuenientes deducti. Haec, quae nunc dicit, habere contingit, non omnia. singulos homines:
 neque, n. potest rubor vna cum liuore & viriditate consistere, si quidem vnumquodque istorum duo re-
 liqua tollit, & affectus dissimiles sequitur. Nam vires mediocres & bonum sanguinem habentibus,
 cum exercentur, aut per fons calescunt, rubicundum corpus euadit: sed imbecilliores, aut vitiosis
 humoribus repleti liuidi fiunt ac virides. Non nulli verbis his hanc vocem / tumores / praeponiunt, &
 locutionem talem faciunt / tumores, venarum rubor, liuor, viriditas. Sed quod in extremis verbis
 dixit / costarum dolores laxi / non nulli verisimiliter ita mutarunt / laparæ, i. ventris dolores, / hos in-
 portune exercitatis suboriri volentes: veruntamen omnes interpretes hanc lectionem agnoscunt /
 costarum dolores laxi: & intelligunt laxos, id est sine phlegmone & tenione dolores.

33 *Siti carentem Os claudere, Tacere, Ventum cum potu frigidum introducere.*

Hoc scripsit Hippocrates ex ijs vnum, quae totam febrientium regendorum rationem in men-
 tem reuocare queant, & id ipsum Prodicum in curandis febricitantibus incitiam demonstrare valens.
 Neque enim ea, ex quibus liuant, velut calescunt, sed ex quibus liuis extinguitur, facienda sunt: haec
 sunt vero, prima quidem motibus opposita laborantis corporis quies: secunda, omnia reliqua, ex
 quibus febrilem affectum comitantia magis mitescant, & non exasperentur: inter quae vnum est, ip-
 sum a siti defendere. Per quae autem quisquam sitim prohibeat, adiecit / clausum os habere, ac tacere,
 auramque frigidam cum potu introducere / id est, ventum vna cum potu frigidum attrahere: quod si
 cum potu, patet etiam sine ipso per solam inspirationem. Quare & aeris inspirati attrahendi ratio
 habenda est, ut ne calidior sit, quam conueniat, idque magis aestatis tempore. Verum & hoc loco Ca-
 pito atque Dioscorides audacius veterem lectionem permutantes, hunc in modum verba scripserunt
 / ventum inter bibendum frigidum non introducere. Sed Dioscorides quidem, ut consuevit, secun-
 dam scripturam addidit / ex quibus ventum frigidum introducere: At Capito lectionem in omni-
 bus codicibus repertam, & a cunctis explanatoribus concessam, neque secundo gradu dignam puta-
 uit: sed ei hanc syllabam / non / adijiciens, loco horum / frigidum introducere / scripsit / frigidum non in-
 troducere / perinde ac si nunquam frigidum aerem febricitans inspirare debeat.

34 *Occasiones, Vnde caperunt egrotare, Considerande, Sine Capitis dolor, sine Auris, sine Lateris: Signum dentes, Et in quibus Inguinum phlegmone.*

Hanc orationem & in secundo de morbis vulgaribus volumine in primo commentario expla-
 nauimus.

35 *Nascentia Vlcera & Tubercula febres iudicantia. Quibus Haec non accidunt, Indicationis carentia. Quibus Aliquid inuis relinquitur, Certissime & celerissime Recidit.*

Et haec oratio priori contigua in secundo de morbis vulgaribus scripta conuenienti declaratione
 illustrata est per primum in eum librum a me editum commentarium.

36 *Rotunda Sputa Delirium futurum significant, Vt in Pleno.*

Sputorum rotundorum veluti materialis causa crassitudo est atque tenacitas humorum in fibris
 pulmonis collectorum: causa veluti effectrix est loci calor. Et in quibusdam febre vacantibus id fie-
 ri vidimus, qui per valde longum temporis interuallum nihil mali pati videbantur: attamen isti om-
 nes postea phthili contabuerunt. Quod si sputa haec non nunquam in febre vna cum alijs signis de-
 lirium portendentibus adint, aliquid & ipsa ad futurum delirium praesagendum facient, aliter ve-
 ro minime. Ne igitur hoc solo indicio ad praedicendam insaniam vnquam confidito. Porro insaniam
 propriam notam frequenter audiuis. Diximus autem & in nostris in librum praedictionum Com-
 mentarijs, quod calor illis adiunctus ad excitandam insaniam aliquid facere potest, caput scilicet re-
 plens: sed ipse per se nequaquam idoneum insaniam, & praesertim phreniticam, signum est: praeterea
 & in febrium summo impetu, quoniam caput repletum est, multi delirant. In proposito autem ser-
 mone in quibusdam codicibus, in fine additum est / ut in Pleno / & in alio / ut Pleno soli /: & quicunque
 interpretes lectionem hanc probauerunt, ut etiam Sabinus, loci cuiusdam nomen Pleno esse dix-
 erunt: sed cuius ciuitatis locus ille esset, orationi non addiderunt.

37 *Mariscis laborantes Neg. morbo Laterali, neg. Pulmonario, neg. Phagedena, neg. Furunculis, neg. Therminthis, sortasse vero neg. Lepris, sortasse neg. Alijs.*

Deficit hoc verbum / capiuntur / & ideo prius subintelligendum est. Cur vero his malis non ca-
 piantur, clarum est: vitiosis enim succis per mariscas depullis quidam sane mali habitus in toto cor-
 pore accidit, & pallores, & hydropes, sed nullus eiusmodi morbus. Quod phagedenas autem
 vocet corrodentia vlcera, quae quidem & phagedenica veteres medici nominarunt, a nobis di-
 ctum est & in tertio super librum de humoribus commentario: si quidem & in illo iisdem verbis
 hic aphorismus scriptus est. Porro non nulli phagedenas multorum ciborum esus esse voluerunt:
 quos & ipsos a vitiosis humoribus immodicos edendi appetitus excitantibus prouenire & a no-
 bis
 Tertia Classis. zzz iij bis

de Vi et rat. in
 morb. acut. c. 6.
 2. 5. 2. 3. 7. 119. f

Al. 1. 17. c. 1.
 63. 55. c

bis conceditur: non tamen huius malorum succorum copiae, sed melancholicæ potius, hæmorrhoidas. i. mariscas, medelam esse statuimus. Cæterum huiusmodi succorum frigidus acor talem ciborum appetentiam excitans, interdum & in non nullis hæmorrhoidas habentibus inuentus est. Sed terminthorum nomen nigras quasdam pustulas in tibijs maxime orientes significat, à figuræ, coloris, magnitudinisq; similitudine, quam cum terminthorum. i. cicerum fructu habent, deriuatum. Sed quod in extremis verbis scriptum est/ fortasse autem neq; alijs/ quidam legunt/ fortasse autem neq; alphis. i. vitiliginibus/ quandoquidem & ipsæ ex quodâ prauo humore cuti impaeto ortû habent.

38 *Medela quidem multis Importune adhibita, Talibus non tarde capti sunt: Et perniciose sic.*

Importune eorum mariscis medentur, qui neque venam per circuitus scindunt, neq; aluum ducentibus vtuntur, neq; per exercitationes euacuant, neq; vnam ex ijs saltem relinquunt, sed omnes vnâ tollunt.

† Alij adijciunt hæc verba, aliorum remediû.

39 *Et Quicunq; alij Abscessus, vt Fistule. †*
Sapius ipsum non ea solum, quæ in aliquam partem corporis seponuntur, sed etiam ea, quæ expelluntur, abscessus nominare inuenimus. In quibus igitur ex his affectibus & fistulæ insunt, per eas humores superuacui expurgantur. Quemadmodum igitur hæmorrhoidibus, ita & his non simpliciter, neq; temere, curatio adhibenda est.

40 *Decubitus quidem, In quibus facta Tollit, Hæc ante facta Prohibet.*

Cum vetus scriptura ita se habeat, multi explanatores in clariorem mutauerunt, loco harum vocum/ facta, & ante facta/ numeri pluralis, neutri generis, reponentes/ factus, & ante factus, vt ad scriptum id est decubitus sermo referatur. Omnes autem decubitus pro abscessu dictum esse intellexerunt, fortasse & primo quilibet describit aberrante. Sed verba sensu non discrepantia in omnibus scripturis inueniuntur. Vult enim Hippocrates dicere, Abscessus in quibus morbis facti eos discutere queunt, si prauertant, isdem, ne fiant impedimento sunt. Mihi autem & in hunc sensum oratio accipi posse videtur, si hoc modo verba scripta essent: Consideratio quidem est, omnia, quæ post aliqua, orta liberant, eadem, si anteuertant, fieri prohibere. Nam cum antiqui Græci hæc duo elementa, & eodem caractere notarent, qui nunc solus alterum elementum tantum, scilicet, significat, multi errores librarijs commissi sunt, non secundum auctorum mentem literarum permutationem faciendis. Quocirca & accurate huiusmodi scripturæ considerandæ sunt, in quibus elementum in s transmutantes, aut e contrario scribentes, lectionem castigare queunt. Idem & in elemento & o faciendum est, quoniam vtriusque figuræ vno iam pridem caractere signabantur.

41 *Loci aliterius, Loci excipientes, aut Dolore, aut Granitate, aut Alio quopiam liberant. Aut Cum alijs Communicationes.*

Hic idem aphorismus in libello de succis ad calcem scriptus est, quemadmodum & ante ipsum positum: quorum primus est ille/ à mariscis tentati/ Eo igitur loco ipsos accuratius notauimus: verum & nunc per summam explanabimus. Sententia namq; propositorum verborum hæc est: Ab alijs locis in alios susceptiones morborum fiunt, prout succi eos faciētes migrant, aut ob membrum, in quod vagantes delabuntur, dolorem aliquem: aut ob suam ipsorum grauitatem: aut etiam ob causam quâdam aliam, vt medicamentum acre irritans, & frictionem, aut aliquem calorem extrinsecus incidētem: quoniam etiam ob naturæ membrorum communionem migrationes humorum fiunt. ¶ Testiculus igitur tumefactus in tussiculis documentum est affinitatis cum pectore, mammis, genitura, voce. Quidam verò ea verba/ cum alijs communicationes/ ita scribentes/ diuersæ communicationes/ sequentis aphorismi initium faciunt, dicentes, Hippocratem ad aliam communicationis speciem trāsiuisse, eam scilicet, quæ secundum humorum cognationem fit. Ipse igitur (inquiunt) dicit, ob inclinationem non præterea sanguis exit, sed propter humoris cognationem talia expuunt. Ita verò & Ruffus scripsit, distinxitq; verba, veluti propositum quoddam hæc verba esse putans/ diuersæ communicationes/ quæ sequuntur autem, veluti propositi explanationem. Dicit, n. cognationem sanguinis cum pure intercedere: quibus non amplius sanguis expuitur, cum ipse, si ad contraria inclinauerit, istis purulentis sputa sanguini esse cognata: atq; orationem hunc in modum scribit / sed propter humoris cognationem pus expuunt/. Cæterum Sabini discipuli veterem lectionem retinentes proprium dictorum initium illud fecerunt/ propter inclinationem/ ad quod iam transitum faciemus.

42 *Propter Inclinationem Non item Sanguis exit, sed Pro humoris cognatione Talia expuunt.*

Olim exactius hæc verba interpretati sumus in tertio libri de humoribus commentario: sed in præsentia quoq; ipsa breuius explanabimus. Cum sanguis per aliquam partem exire solitus, vt per sedem, aut nares, aut vterum, aut per circuitum ex ventre, aut fistula, aut ex qualibet alia parte in alia membra impetum fecerit, non item per priorem locum euacuatur. Hoc autem est priuatum exemplum

A *exemplum sanguinis in pectus & pulmonem decumbentis. Ex hoc enim loco ab alijs alijs pro humorum cognatione expuitur, spumans quidem, cum pituitosus est: pallidus, cum biliosus: niger, cum melancholicus: sicut & ruber, cum sanguis eo confluens purus est. Iure igitur quidam & literam pponentes non & in inclinationem, sed & in conuersionem, scribunt, propter sanguinis conuersionem scilicet putantes eius conuersioni propinquum humorem expui: mutatur enim non nunquam ad biliosum, non nunquam ad melancholicum.*

43 *Non nunquam Aliquibus Sanguinem detrahi conuenit opportune in talibus. In Alijs verò, vt in talibus, non conuenit.*

Expedit, inquit, horum aliquibus sanguinem detrahi, quibus scilicet is copiosus est, & non dum insigniter ad alterum humorem conuersus. Non detrahendus est autem, in quibus iam mutatus est, proposito à viribus sumpto antecedente, & si non nunquam in sermonibus omittatur, in quibus solas ab affectibus indicationes recensemus.

44 *Impedimentum in Cruenta spuētibus Tempus anni, Phlegmone lateris, Bilis.*

B *Et hunc quidē aphorismaum deinceps post antescritos in fine libri de humoribus alius aliter & scribit & explanat. Cū omnes igitur & scripturæ & interpretationes verisimiles nō sint, alijs tolerabilior mihi visa est scriptura quidē modo in propositis verbis expressa, explanatio verò hæc: Cruenta sputa reijcientibus sectio venæ impedit, propter anni tempus aduersariū, aut affectum lateris, aut humorē biliosum abundantē. Quod propter anni tempus, clarū est, nam admodū calidis temporibus, qualia sunt prope canis ortū, à venæ solutione cauemus: nec non si valde biliosus homo sit. Verū quod de lateris morbo dictum est, solū refragari videtur: neq; n. secāde venæ affectus iste repugnat, immo indiget, viribus non prohibentibus, aut anni tempore, aut ætate. Itaq; quod dicitur, tale quiddam esse videtur: Sanguineum sputum reijcientibus omnino, quantum ad hoc pertinet, secanda vena est, nisi propter lateris morbum tale reijciant: istis namq; haud prorsus, vt sanguinem spuētibus, venam aperies, sed proprijs lateris morbi regulis & conditionibus medicaberis, per quas ita affectus vel sanguinē detrahemus, vel non. Id verò mihi amplius animaduertere contigit, cum librum de humoribus explanarem. Inter explanandū enim quendā ægrotum intuius sum, qui me vt sanguineo sputo vexatus accessiuit, sed cruentū ob lateris affectū expuebat. Sputum igitur ego conspiciatus, ipsum interrogauī, num aliquem dolorem in costa sentiret: ipse verò exiguū se dolorem percipere falsus est. Talis autem erat eius habitus atq; vires, vt, si sanguinem expuisset, quoniā necessariū esset secandæ venæ auxiliū, ad ipsum accedere ausus essem: sed, cum morbus lateris mitis admodum foret, necesse non erat. Ideo neq; id genus remediū adhibuimus: atq; euidenter hominem hunc lateris morbo laborare cognouimus, q; & alijs huic morbo cōgruentibus remedijs citra venæ sectionem leuatus est: mitissimi enim illi sunt lateris morbi, in quibus cruenta sputa esijciuntur. Porro quidam interpretis vocem illam/ impedimentum/ fini ante scriptæ sententiæ adijcētes, hanc modo propositam ita legunt/ in cruenta spuētibus, tempore, morbo lateris, bile/. Et aiunt, tempus de ijs dictum esse, quæ opportune & decenter fiant: ipsum enim velle significare in lateris morbis, cū sanguinea sputa ab initio reddunt, etenim licet plerunq; contingit, post hæc in biliosam naturam mutationem in tempore fieri. Nam probem esse ordinem dicunt, morbo lateris ad iudicationem tendente, post cruenta, biliosa expuit. Alia præterea quædam ab huiusce loci explanatoribus haud sanè memoratu digna narrata sunt: verum ego malo, vt iam nouitis in obscuris sermonibus tempus non terere, cum alia multa in arte habeamus, in quibus vtiliter nos exercere possimus.*

D GALENI IN SEXTVM DE MORBIS

VVLGARIBVS HIPPOCRATIS

LIBRVM EXPLANATIONVM

TOMVS QVARTVS

Quibus Secundum Aures indicationis tempore genita non suppurauerint, hoc in anito Reuersio fit secundum rationem reuersionum. Reuersione facta iterum efferruntur, & permanent, quemadmodum febrium reuersiones in similem circuitu. In istis Spes est in Articulis abscedere.

Secundum aures præter naturam tumores in ægrotantibus exortos eparmata nominare cōsuevit, interdum locutione integra vtens, interdū mutila, quæ admodum & nunc: esset. n. integer sermo si ita dixisset: Secundum aures eparmata exorta ægrotantibus, quemadmodū sanè & in primo de morbis vulgaribus statim initio primæ cōstitutionis scripsit: Eparmata verò s̄m aures multis in alterutrā partem vergētia, & ab vtraq; aure

aure plurimis, sine febre munia sua obeuntibus. Scimus autem ipsum, sicut hoc loco eparmata dixit, ita & oedemata plerumque ea nominare. Declarauimus enim omnes præter naturam tumores ita ab Hippocrate nominari, non, ut à posterioribus, laxos & dolore carentes, qui in totum & sine vlla inflammatione consistunt. Meminimus autem & omnes inflammationes, & si tumore præter naturam careant, ab hoc eodem phlegmonas appellari: sed ipso posteriores nomen phlegmones tumori bus præter naturam attribuunt, quando cum inflammatione, & resistentia, & pulsatorio dolore consistunt. Inquit igitur, Cum in morbo aliquo iudicationis tempore tumores secundum aurem exort, priusquam suppurant, inaniantur i. retrahantur & euanescent, expectare oportet ita affectus recidit fore. Olim verò ipsius consuetudinem sæpius didicisti, hanc vocem, *λαπδοσθησθαι* i. euacuari, ad omnia, quæ vitæ quæ retrahuntur, applicantis, quando quidem ista magis vacua redduntur. Accidere itaque illis dicit morbi reuersionem, quibus parotides non suppurauerint: atque interdum ipsas (neque enim semper) denuo reuerit, auferere, ac iudicari secundum reuersionum rationem: quod idem est, ac si dixisset, perinde ut ipsa, & secundum eisdem dicrum circuitus. Spes est autem & ipsis in articulis aliquos esse orturos abscessus: nam sæpius in longis morbis id euenire dictum est. Verum hunc aphorismum etiam in tertio commentario in librum de humoribus ad finem declarauimus. Sed cum prædixerit secundum aurem atque subintulerit hoc inanito/iccirco videtur mihi Dioscori Fides præpositione/ex adiecta scripsisse/ex hoc inanito/ & inquit oportere subintelligi/tempore/aut loco huius/post hæc/ex hoc/dictum esse. At sicut veteres scripturas immutare liceat, ipsi licebat eam vocem/hoc/in istam /hæc/vertenti à molestiis liberari.

† Al. his.

2 *Vrina Crassa Alba, qualis Archigenis, in laboriosis Quartanis interdum exit, & Liberat Abscessu. Si verò ultra hoc & Sanguis de naribus profuer satis & copiose.*

Siquidem cum articulo scriptum esset /τῶν Archigenis/subintelligeremus aut seruo, aut amico, aut familiari: si verò /τῆς/ aut serua, aut vxori, aut quo modo libet domestica. Sed diuersas lectiones asserere negamus, cum eadem sententia seruetur: & nunc iterum id pro dicendis in posterum memoria mandetur. Quod laboriosas autem febres nominet, non illas in totum, quas multa morio antegressa est, sed omnes eas, in quibus aliquis laboris, seu lassitudinis sensus existit, porro ipse in aphorismis scripsit, //Lassitudines spontanea nunciant morbos. Et nunc sanè arbitrandum potius est ipsi de ita laboriosis esse sermonem, ex multitudine crassorum vitiosorumque succorum multoties excitatis: quapropter ipsis per vrinam euacuatibus morbus finitur. Securius autem morbi solutio est, si euacuatio die iudicatorio cepta sit. Sed quicumque neque per vrinam, neque per sanguinis effusionem, iudicati sunt, istorum morbus in abscessum delinere consuevit.

2. Aph. 5. Ex. ord. 11. f

3 *Cui Intestinum à Dextra parte, cum Articularum morbo laboraret, erat quietior: Postquam verò id curatum fuit, erat dolentior.*

Duplex & hoc loco lectio est sententiam permutans, antiquior sanè cum litera in prima syllaba huius nominis/enteron id est intestinum/: postea altera lectio detractio n addita fuit, ut sit/eteron hoc est alterum/, volentibus illis, qui ita scribunt, de tumoribus secundum aurem excitatis hanc vocem/ alterum/dictam esse: quemadmodum rursus scribentes/intestinum/de dolentibus ex intestino, aut distentione intestini laborantibus, dictum esse affirmant. Intestinum verò singulari numero prolatum non nulli colon, quod vocatur, esse arbitrantur, alij verò cæcum: quod sanè etiam facile, cum omni vinculo solutum sit, descendit in scrotum: nempe solum hoc intestinum solutum esse, cum reliqua omnia laetibus alligentur atque inhaereant, verissime dicunt. An verò propter ipsum in scrotum delapsum articularum morbo laborans subleuatus sit, deinde rursus ipso ad sanitatem reuerso in eadem mala incidit, artolari conuenit. Verisimilius igitur est de intestini coli dolore affecto sermonem in præsentia fieri. Par. n. fuit ipsum articularum dolore leuatum esse vna quidem, quam ipse dixit, ratione, //Doloribus vna non eodem loco existentibus vehementior alterum obscurat: secunda ratio est, quod humorum in articulos currentium ad colon intestinum impetus conuersus est. Non nulli autem interpretes hunc articulari morbo vexatum coxendicis dolore tentatum fuisse aiunt: atque ideo delapso cæco intestino mitius egisse, non præterea coxendice oppressa atque grauata, præter Græcorum morem, ischiadicum i. coxendicis vitio affectum, arthriticum i. articularum dolore vexatum, nominare volentes. Hactenus quidem omnes hæc libri huius particulae & in calce libri de humoribus scriptæ sunt, iam itaque ad eas, quæ in hoc solo proposito volumine inueniuntur, transitum faciam.

2. Aph. 46. Ex. ord. 18. g

4 *Agæsis filia Virgo quidem cum esset, crebro erat Spiritu. Mulier verò facta à partu dolens, non valde diu Onus graue sustulit. Protinus quidem in Pectore quiddam concepuisse visum fuit. Postero autem die Asthmate laborauit, & dextra Coxendix indoluit. Hæc cum doleret, tunc & Asthmate vexabatur: Dolore sedato, tunc & Asthma sedabatur. Spumantia excreauit, ab initio florida: quæ cum quiescissent, vomitui bilioso renni similia erant. Dolores autem præcipue, cum manu laboraret.*

Ipsam plerumque, spiritum; respirationem vocantem audiuius: quare & foeminam crebro spiritum, quæ crebro spiraret, dictam, esse putandum est. Sed quibuscunque admodum increbuerit

Abuerit hæc difficilis respirationis species, asthma & orthopnoea, affectus iste à græcis nominat: quædo videlicet sine febre constitit, aut crassis & lentis humoribus spiritus itinera oblidentibus, aut aliquo crudo tuberculo in pulmonibus excitato. Hæc cum & antea agere spiraret, à partu dolore passa est. Porro si nihil de spirandi difficultate locutus ipsam dolentem euasisse dixisset, verisimile esset ipsum velle, in toto corpore mulierem hanc lassitudinis sensu affectam esse: cum verò ipsam crebro esse spiritum dixisset, iure quispiam, dolorem in pectore excitatum esse, ab ipso dictum esse opinetur: qui cum modicus esset, & aliud quoddam eiusmodi symptoma accidit: cum videlicet graue quoddam manibus tolleretur, protinus quidem in pectore quendam strepitum sensit, disruptio, ut par erat, tuberculo. Sed postero die succo in tuberculo antea incluso ad arteriam usque asperam dissipato, & respirationis frequentiam increuisse accidit: neque adhuc simpliciter crebrum esse spiritum sed in illum iam affectum euasisse, quod asthma, appellatur: paulatim verò humore hoc excreato mulier ista perfecte à spirandi difficultate libera fuit. Hactenus nihil in dubium vertitur, sed omnia iusta de causa facta sunt. Cæterum, propter quid affectus pectoris & coxendicis vna exacerbabantur & intersecebant, haud iniuria quispiam quaesierit, cum nulla pectori cum coxendice, quemadmodum cum genitalibus membris, affinitas intercedat. Fortasse igitur imbecilliores coxendicem habens dolore affecta est, non nullis superuacuis humoribus eodem tempore in ipsam delapsis. Neque enim in membris naturaliter societatem habentibus hic vitij consensus factus fuisse apparet non nunquam imbecillioribus membris vexantium humorum copiam suscipere prius festinantibus. Sputi autem reiecti qualitas humoris infestantis naturam indicat: spumans enim sputum, pituitosum succum significat: floridum verò, sanguinem abundare: quemadmodum pallidum, pallidam ac flauam vocatam bilem: eodem modo & nigrum, nigram. Multoties verò supra dictum est, cum simpliciter Hippocrates bilem dicit, pallidam & flauam vocatam significare, quoniam plus, quam alia bilis genera, colore suo inficiat: etenim æru ginosa bilis vomitur, & subrubra, & atra, & obscura. At quod in extrema hac parte scriptum est, ipsam, cum manu opera vteretur, magis dolere, ad vitij consensus ostendendum adiectum fuit. Iam verò & in alio sermone audiuitis, cum pectoris partes superiores circa primum & secundum costarum interstitium partiantur, merito manus in consensus affectus adduci, neruis ab his ipsis interstitijs ad eas peruenientibus. Verisimile quoque est & in dextra pectoris parte, quando graue illud onus sublatum fuit, aliquid ruptum fuisse, & iccirco è regione dextram coxendicem affectam esse. Quod si, cum mulier onus tolleretur, neruis passis pectus manus noxam participauit, verisimile est in ea maxime parte ipsum fuisse affectum, unde nerui ad manus pertinentes expullulant.

5 *Hanc Abstineri ab Allio, sue, oue, boue: In Agendis verò à Clamore & excauescentia.*

Diuersæ & in hac parte lectiones fuerunt, non nullis primam dictionem in datico casu scribentibus /huic/ atque ita legentibus/ huic abstineri allio, sue, oue, boue: non nullis dimissa voce/ hanc/ à verbo/ abstineri/ incipientibus. Omnes verò subintelligendum esse censent, Visum fuit nobis ipsam medicantibus, vel consulimus ipsi, vnum quodque istorum conducere. Atque ideo de varia lectione laborandum non est, sed cuique, quod placet, scribere permittendum, dummodo eadem sententia retineatur. Posthabita igitur de verbis curiositate ad res, quæ præcipiuntur, transeamus. Hæc sanè prædicta mulieri, & alijs, s. perinde affectus expeditur, ab allij, & suillarum, bubularum, ouillarumque carnum esu abstineri, harum quidem, ut valentium & agere coxendicem, alij verò ut acris & corrodenis: à clamore autem, ut pote qui non solum prius rupta vasa amplius dilacerare, sed etiam nihil dum mali in instrumentis spirabilibus passa dirumpere possit, tensione quadam, caliditate, & inflationem in ipsis efficiens. Manifestum est autem hæc ab Hippocrate exemplorum instar dicta esse. Consulit autem ab omnibus disticulter coxendicibus, & omnibus acris, ab omnibus prauum humorem creantibus, ab omnibus præterea violentam quandam tensionem instrumentis respirationis inferentibus, abstineri.

6 *Cui in Capite depascebatur Tumor, primo Alumen combustum utile fuit. Habuit Alium priorem Abscessum, forte quoniam os abscessurum erat, Sexagesimo die recessit. Supra Aures in summo ad verticem quibus erat.*

Non nulla ex ita scriptis forsani ipsi scriptori ad reminiscenciam faciebant: sed nobis in hæc incidentibus haud satis euidentibus ex ipsis fructus percipitur. Narrat enim cuiusdam in capite excedens vitæ primo à combusto alumine ad melius fuisse redactum: & illi eidem alia in parte abscessum fuisse, ubi & os postea seiuinctum fuit. Adscripta est etiam capitis affecta pars. Sed rem vsque adeo rarum & nullum præceptum scripsit, nuda ea, quæ euenerunt, persequutus.

7 *Cola habet Cani similia, maiora autem: Ex mesocolis suspensa sunt: Et ac verò ex neruis à dorso in venter.*

In aperto est & hæc ipsum sibi ipsi reminiscenciam causa scripsisse, quæ ad disseccandorum corporum præcepta pertinent. Homo enim similem cani habet colorum naturam, sed ipsa & maiora esse dicit, & ex mesocolis dependere, veluti si ex mesenterijs dixisset: communius est enim hoc nomen mesenteriorum, pressius autem mesocolorum. Tale verò aliud de ieiuno intestino aut alijs gracilibus

A. l. 4. f. 5. r. c. 2. 45. c

A. l. 3. f. 10. r. x. c. 38. 267. a

gracilibus nomen non reperitur: nam mesonestion i. medioieunū, aut id genus aliud nemo unquam dixit. Continua quidem mesenteria sunt tenuium atque crassorum intestinorum, nihilo minus distinctiones quaedam propriae apparent: ac praecipue per venas in ipsis positas separantur, una siquidem propria vena in gracilium intestinorum mesenterium deriuatur. Item & in crassorum, quae cola nominant, altera propria delabitur, simul cum vnaque vena arteria quoque discurrunt. Vinculum autem mesenterij, perinde, atque mesocoli: continuum enim totum, ut dixi, ad vnam quandam lumborum vertebrae post septimum transversum positam pervenit, haec autem sub ventriculo est. Hoc quidem vinculum totum nervo simillimum est, quamvis eiusdem cum ligamento substantiae sit. Quaecunque enim ex ossibus orta exanguia corpora similia nervis sunt, copulatiuos nervos ea multi medici nominant, a nervis voluntatis motui servientibus ipsa ex opposito distinguentes: quam ob rem & in hac quoque parte nervorum appellatione ob similitudinem vocata sunt.

8 *Laborantibus Gratia, ut Munde parare Poculenta, aut Esculenta. Quae videt molliter, Quaecunque tangit. Alia non valde laedunt, aut noxa non facile emendabili, ut Frigida, ubi hac opus est.*

Quae medicum laborantibus grata concedere, aut quae non concedere oporteat, hoc in volumine perfecte nobis contemplatis abunde erit, quemadmodum de alijs omnibus facere consuevimus: Nam cum semel aliquid exacte docuimus, nunquam iterum in alijs locis uniuersum repetimus, sed summam duntaxat perstringimus. Dictum sane & in aphorismis est ad hanc rem aliquid, ipso ita scribente, Paulo deterior potus & cibus, sed suavior, melioribus quidem, in suavioribus autem, potius dandus. Porro primo intuitu laborantibus aliquid oblectamenti causa gratificari videtur, non tamen re vera id faciens: omnia enim libentius atque suavius assumpta, & si paulo deteriore natura sint, melius concoquimus: longe vero utilissimum aegrotis est assumptos cibos & potus recte confici. At in proposita oratione alterius generis atque rei mentionem facit, per quam medicus nequaquam morbum exasperans, aegrotis rem gratam voluptatemque affert, ut cum immature lauari, & bibere, & fructibus quibusdam vesci, aut frigidam potare permiserit. Interdum enim cuiusque doctorum tempus idoneum atque utile postero die fuerit, aegroti vero medicos diem unum praertere cogunt. Nonnulli praeterea aegrotantibus ista plerumque facile concedunt, ut plus lucri faciant, eorum cupiditatibus morem gerentes: verum haec profecto non secundum artis decreta patrantur. Quod autem in aphorismis dictum fuit, & quaecunque hac in parte recenset, utiliter laborantibus medici praestantissimi largiuntur. Istorum autem, quae nunc deinceps ab ipso scribuntur, usus est, ut aegros medicis magis obsequentes reddant. Nam quos libenter aspicunt, illis magis obtemperant. Quapropter mater & pater filio cibos fastidientia suaserunt, ut se ipsum ad eos assumendos impelleret, cum nullus alius id persuadere potuisset: ita quoque filius patri suavit & matri, & frater fratri, & amicus amico. At illis, quos moleste vident homines, & si vtilia consulant, obedire tamen recusant. Ad hanc igitur aegri obedientiam comparandam Hippocrates dicebat & praedictiones nobis esse vtilis, atque omnino aegro admirationi esse medicum. Ita sane & apud nos Pergami qui a Deo curantur, ei obsequentes cernimus, illis plerumque per quindecim integros dies, ut a potu penitus absterent, imperant: qui profecto nulli medico id iubenti obtemperassent. Nam ad aegrotum omnibus iussis obedientem reddendum magnam vim habet, si pro certo sibi persuaserit, magnam inde ad se vtilitatem proventuram. In his ponunt ea, quae in propositis verbis enumerantur: de quibus iam singula distincte proponentes loqui aggrediamur. Ut munde parare poculenta, aut esculenta. Multos multoties medicus aegro potus & cibus offert, contra se ipse vellet, eos praeparans. Iubet autem eos munde parari: & in quibusdam codicibus vice huius particulae *καθαρίως* i. munde, *καθαρίως* legitur, quod idem significat. Id vero fit primo, si vascula, in quibus potus cibi que feruntur, nihil sordis habuerint: secundo si nullum aliud eorum, per quae laborant aliqua ministrantur. Sapius. n. vasa cibos & potus continentia mundissima erunt, illud vero, quo frigidam seruus aut calidam feret, conspurcatum aspicias: quemadmodum & aliorum vasculorum ad ministerium pertinentium quodpiam non nunquam immundum cernit. Ad haec & ipse medicus, in primis & maxime manus que purissimas habet, & faciem, & pilos in barba & capite, deinceps & alias corporis partes, quemadmodum & vestem nitida. Quae intuet (inquit) aegrotans. Haec ipsa inquam, & aegrotantis curam gerentes, & reliqua omnia, quae in aedibus, ubi aegrotat, sunt, ita habet, ut istorum nihil ipse iniucunde & tristi animo conspiciat. Quin et ex ministris illos plane adesse, quibus maxime delectat, & ex gubernantibus eos, qui gratissimi sunt, apud ipsum commorari decet, alios vero duorum alterum aut nunquam eius cubiculum ingredi, aut non diutius ante oculos eius versari. Haec quidem curiose explorans medicus ipse conficiet atque disponet. Non nulla vero & absque indagazione sponte dignoscuntur. Sapius. n. inspicente aegrotum atque curante medico seruus aliquis ingressus certum quendam hominem venisse nunciauit, qui ipsum visere ac salutare cupiarum protinus hoc audito aegrotans non nunquam latari visus est, non nunquam vero magnopere contristari, tanquam ab hoie ipsum non vere amante, sed simulate, molestia passurus sit. At qui tunc medicum oportet, cum quis ingressus est, quem laborans non libenti animo aspiciat, paulo post aliqua verisimili ratione quietem aegroti conferre dicere: & hac de causa oēs, ut ab eo recedant, praecipere: constat enim, quod tunc vna cum

1. Apho 38. Ex. ord. 17. g.

1. Prop. cō. r. t. 1. 4. 4. 189. c. e.

† Al. pter haec.

A cum non amicis amici egressi haud ita multo post denuo introire poterunt. Huiusmodi sane spectacula aegroti mentem modo exhilarant, modo contristant, non per ipsum visorium sensum proprie, sed per cogitationem. Ceterum quaedam visibilia ratione visionis ipsius iucunda sunt: quemadmodum & olfactilia, & gustabilia, & audibilia, & tactilia, proprio quodque sensui voluptatem afferunt. Attamen non est in oibus istis aequalis oblectatio: siquidem alij alios & colores, & figuras, & flores, & stirpes, & germina, & picturas, aliqua ut tristitia, aliqua ut iucunda, contemplantur. Oportet itaque medicum ab aegrotantium domesticis percipiat, quibus nam ipsi delectentur, haec iubere in cubiculo, ubi iacent, inferri. Quaecunque mollia tangunt. Secundum ipsam solam nudamque tactoriam sensationem iucunda haec sunt: quemadmodum rursum flores, stirpes, & variegata, aliaque omnia supradicta, solam oblectant visionem. Adhuciemus igitur, quaecunque eiusdem generis cum antedictis sunt, dimissa vero tanquam manifesta fuerunt. Duorum enim sensuum visus, scilicet tactus solum meminit: at ut olfactum adijce, gustatum, & auditum. Et in auditu, quemadmodum & in visu, diuidito, non nulla quidem ipsum sensum solum delectantia, ut suaves voces: aliqua per auditum animum conturbantia, ut cum tristitia nunciantur: e contrario alia quaedam oblectant & exhilarant. Id sane & vulgus omne haud praerit, nihil eorum, quae tristi animo aeger auditurus sit, ipsi renunciari debere: quemadmodum contra omnia ipsum vehementer oblectatura renunciari conuenit: quin & aliqua falso adijcenda sunt. In sequenti sane particula non nulla eorum, quae & hic ommissa fuisse videbantur, resumens addit: Praescriptio haec est aliarum, quae dicenda sunt, gratiarum. Nam cum praedixerit laborantibus gratias, deinde inquit munde parare poculenta aut esculenta, ac deinceps de omnibus quae videntur, postea de tactu iucundis, sermone facto, praeter dictas, alias se dicturum gratias pollicetur: quas paulo post auditurus es. Porro quidam hanc praescriptionem alia de exemplaribus penitus deleuerunt: at qui vero non in sceminio genere scribunt, sed in neutro vocato genere alia ne valde laedant, aut ne noxa non facile emendabili, ut frigida, ubi hac opus est. Non valde laedantia, interdum exhibenda sunt vehementer ipsa cupientibus: ac nisi acceperint, medicum tum osuris, tum auersaturis, & nullum eius praecipuum obseruaturis. Igitur necesse interdum est quaedam illis exoptata concedere, nisi magnum sint detrimentum allatura. Praedictio autem ab his aegrum laetum iri, teque ipsi gratificandi causa ea concedere: sed in posterum te vicissim ab eo petere, ut in reliquis obedientem sese exhibeat: noui enim quosdam ex ea medici liberalitate obsequentes euasisse. Hoc sane modo & ego multoties frigidam aquam in illis morbis exhibui, in quibus postridie eius usus requirebatur, id solum aegrotanti gratificatus, ut optimum si proponandi tempus praereterim: similiter vero & de balneis, vino, atque id genus omnibus, me fecisse memini. Verum si morbus nec postridie, neque prorsus unquam, villo istorum egeat, aegroti nequaquam concedendum: exiguum enim noxam futura posthac languentis obedientia emendare poterit: noxa vero adeo magna, ut extremum periculum inferat, aut morbum in longum tempus producat, non iudem deleri & in pristinum redigi poterit. Scribitur etiam proposita pars per alia verba, Vno quidem modo licet sed & valde nocere, ut frigidam, cum opus est, voce hac *βλάβηται* i. nocere, & habente in fine: & hanc quidem lectionem veteres explanatores agnoscunt: Alteram quoque in alijs exemplaribus detecta, & litera ita se habentem inuenies, quae non valde nocent, aut non facile emendabili noxa, ut frigida, ubi hac opus est: vult autem proposita oratio, aut non facile emendabili noxa, ea significare, quae non cito remedijs cedere queant, ut impressa iam laesio remoueatur. Ceterum hac de re, quaecunque prius dixi reminiscens, nullam aliam praeterea nouam explanationem poscere conuenit.

9 *Introitus, Sermones, Figura, Vestis Aegrotanti, Tonsura, Ungues, Odores.*

Ex istis omnia reliqua proculdubio ad medicum referuntur, sed inter ea vox haec posita aegrotanti dubitationem quandam excitat. Vnde quidam ea penitus detecta sese nequaquam eam inuenisse scriptam dissimularunt: sed vetustissimi interpretes hanc quoque lectionem admittunt. Verum singula dicta particulatim prius expendentes forassis aliquid verisimile ad ipsam interpretandam nacti erimus. Et primo, quidem introitus medicorum ad aegrum, quoscunque ipsi gratos faciunt: siquidem non nulli aegri a sepius visentibus affici se molestia opinantur: alij contra crebro se inuili magnopere laetatur: Quidam autem medici sunt, qui eosque insistant, ut etiam in dormientium conclave strepentes pedibus, aut vociferantes ingrediantur: ob quae expergefacti aegroti & illis irascuntur, & maxime se laesos esse conqueruntur. Haec igitur omnia prouidere medicum oportet, ut neque non in tempore accedat, neque petulanter cum multo strepitu, & elata voce, aut incellu, aut aspectu, aut aliquo prorsus huiusmodi indecoro. Sermones. Inter praecipua sunt & illi, cum aegris a medicis recte aut non recte facti: quidam. n. sermones summe fatui sunt, tales sane, qualem Zeuxis a Bacchio scriptum esse restat, Callianacta fuisse Herophilem, in libro de memorabilibus Herophili, & eius sectae studiosorum. Ille aegrotanti cuidam atque dicenti, moriar, hoc carmine respondens succinuisse fertur, Pulchra prolemicans nili te Latona creasset. Alteri quoque, moriar, dicenti, respondisse, Et Patroclus obit, te qui praestantior ipso. Ceterum quidam huiusce repectatis medici, & si moderatores Callianacte sint, asperere tamen & ipsi erga laborantes se gerunt, adeo ut odio ipsis sint: sicut aliqui e contrario seruuliter

A. l. 1. f. 4. c. 7. 72. a

uulter adulantes ob id ipsum contemptui fuere. Quemadmodum autem agro medicum odiosum E uideri non conuenit, ita neque contemnendum: sed humanus, moderatus suauisque cum sit, grauitatem etiam seruare debet. Nisi enim medicum ager ut deum quendam admiretur, nunquam illius preceptis obtemperauerit. Antiquissimum igitur fuerit neque adeo medicum se submittere atque adulari, ut sui contemptum pariat: neque rursus perinde, atque Callianactem, se rusticum atque asperum exhibere: id fiet autem, si & aspectu, & uoce, & omni corporis habitu, medici grauitatem retineat, agrotantemque ipsi, quae ipse praecipiat, morem gerere edoceat. Sermones uero multiformes sunt, tibi quoque exempli causa aliquem proponere me non pigebit. Poterit sane medicus a procemio uerisimili exorsus omnia ea deinceps agrotanti recensere, quae in hanc rem ab Hippocrate tradita sunt, primo quidem in aphorismis ita dicente. **O**portet autem non modo se ipsum exhibere ea, quae oportet, facientem, sed etiam agrum, & assistentes, & exteriora: & in primo, de morbis popularibus. **A**rs per tria, morbus, agrotus, medicus. Aduersari morbo egrotum unum cum medico oportet. Cumque tres sint, medicus, morbus, & agrotus, si medicum solum cum morbo pugnantem ager deserat, vel etiam ad morbum transfugiens medico repugnet, medicum a morbo superari continget. At si morbo relicto, medico subsidium contra illum ferat, duobus hominibus contra unum morbum pugnantibus future uictoria magna spes est: sicut est contrario desperandum penitus sit, si ager a morbo stans medico aduersetur, solus enim ipse relicto, a duobus hostibus expugnari poterit. **I**d exemplum tibi satis esto: a simili. n. multos id genus alios sermones cogitare poteris a medicis cum agrotis fieri. Non solum autem sermonum a medicis cum agris faciendorum talem esse sententiam conuenit, sed etiam uocis magnitudinem, & tonum, & omnem actionem sententiae respondere sermonum. Quod si quis cum erudito viro colloquatur, ne solacium barbaris misque uiatur, caueo: nam & ex hoc medici agrotis spernendi uidentur. **F**igura. Et figuram corporis totius in introeundo atque sedendo medicus neque humilem praeseferat, ut contemptum mereatur: neque fastu quodam atque arrogantia turgentem. Quidam enim extenti ac patentes introeunt ac sedent, non nulli fracti & molles, alij uero incurui atque abiecti. Itaque omnes excessus deuitandi sunt, & inter eos mediocrem esse tentandum est. Quod si non nunquam (raro tamen id euenit) ager humilitatem & abiectiorem quamdam amare tibi uideatur, a mediocritate ad humiliter te paulum descendere, humilioremque te ipsum effingere satius fuerit. At si est contrario sese habeat, & tu contraria facito, paulum a mediocri & tibi naturali statu ad alterutrum latus declinans. **V**estis. Et ipsa eadem ratione mediocris esto, neque ualde sumptuosa, ut arrogantiam indicet, neque sordida & nimium uilis: nisi si ager ipse immoderatus aut pretiosa uerimenta amet, aut sordidis oblectetur. **G**tunc enim a mediocritate ad illud, quod agrotis magis placeat, descendito, quatenus id languenti arriuerit coniectura affecutus fueris. Hanc appellationem agrotanti/reliquis interiectam obscuritatem offundere supra dixi: at, si initio sermonis aut in fine posita foret, nihil plane dubitationis attulisset, omnia haec scilicet ut agrotanti iucundiora sunt, medico esse praestanda, introitus sermones, figuram totius corporis, ueritem, tonsuram capillorum, unguium decentem modum, odorem. Etenim in introitu alius ad alium agrotantem, ut paulo ante posuimus, modus est. In sermonibus similiter: non nulli enim medicis fabellas narrantibus delectantur, non nulli eos saltidunt: alij grauius & serijs sermonibus gaudent, alij facetijs & lepidis: & de figuris corporis, & uerimentis, quoniam pacto iucundiora agrotanti conijcere oportet, supra comprehensum est. **T**onsura capillorum. Tonsura naturaliter quidem optima fuerit, si ad capitis sanitatem conseruandam fiat. alij. n. alia tonsurae species conuenit: agrotis uero non omnibus idem tonsurae genus placet. Hoc igitur te quoque considerare oportet, eius, quem medicaris, rationem habentem, quemadmodum Antonino Comodi patre imperante omnes eius familiares faciebant ad cutem usque detonsi. **L**ucius uero eos mimos appellabat, & iccirco rursus, qui cum ipso uersabantur, comam nutriuerunt. **V**ngues. **Q**uantos medicis unguis esse oportet, ipse in libro de agendis in medicarum edocuit, illud addens ipsorum decentem modum aspectantibus esse iucundum. **D**e unguibus asit, scabie, aut aliquo alio id genus uicio affectis, quemadmodum & de pilorum capitis affectibus, alopecia, & porriginem, neque sermo faciendus est: haec enim, ut iam praeter naturam medicum pati, sicut & morbum articulare uel uentrem, & aliquod eiusmodi aliud, turpissimum est. **O**dor. Porro totius corporis odor & oris praecipue non nullis quidem natura putidus est, sicut alij quibusdam line uicio: non nunquam per incuriam teter odor fit, cum medici nihil errare se putant, si capas aut allium redolentes, agrotos uisunt. **Q**uinto sane citi nostro Romae medicinam exercenti id contigit. **A** prandio diuitum quendam ac potentem hominem uini odorem uehementer spirans inuilit. **A**ger itaque cum capitis dolore magnam febrem habens, atque ideo uini odorem exeuntem agere ferens, **Q**uintum, ut longius aliquanto recederet rogauit, quoniam uinum immoderatus redolens ipsum contristaret: & haec quidem agrotus modeste dicere uidebat. **A**t **Q**uintus ipsi stolidius respondens, odor ut a quo aio ferret, praecipit, nam & se quoque agrotum ex febre male olentem sustinere dicebat, multum autem interesse, febrem ne quis, an uinum redoleret. **A**lter fuit medicus in nostra Asia, cui axilla adeo foedum odorem exspirabant, ut uir nullus elegantior eius accessum agrotans ferre posset. **O**portebat igitur eum prius suo ipsius symptomati mederi, atque ita ad alios curandos sese accingere. **N**am et si, ut hircis, ingenuus putor inlit, ad mediocritatem in quendam

1. Aph. 1. Ex. ord. 2. b.
1. Epid. 6. 2. t. 5. 3. 11. f.

de his que me dicant. lib. 6. 1. 2. 7. 2. 4. b.

10

Aqua decocta Tum quidem ut aerem admittat, Tum uero ne plenum sit, & Operculum habeat.

In quibus affectibus, aut cuius uilitatis causa, aquam decoquere aut quamcunque aut uitiosam tantum conueniat, in uerbis istis declaratum non est: quam ob rem neque uilium ex ipsis fructum percipimus. **V**idetur namque Hippocrates, sicut alia multa in his libris quaerendi magis causa, quam in uulgus edendi, adnotauit, ita hunc quoque sermonem conscripsisse, nobis quidem imperfectum, sibi uero ipsi ad recordationem integrum. **A**t si nobis ipsis hunc nodum explicandum proponamus, qualem aquam prius decoquere conueniat, atque ita deinde refrigeratam bibere, si quidem ipsam frigidam bibere uolumus: & contra rursus, quam calidam aquam bibere uolentes: haud perinde coquemus: sed huic operculum facientes, ualid, in quo calefacta est, magnitudine respondens: illi uero nullum tegmen imponentes, sed calentem aquam in nudo detectioque uase sub diuo expositam dimittentes: & quaeremus deinceps, qui affectus calidas, qui uero frigidam aquas postulent: nos quidem uile aliquid inueniemus, nihil tamen ad intentionem ex propolijs uerbis proficiemus, quandoquidem initium nullum clarum habeant. **Q**uocirca & non nulli ipsa cum supra positis copulant, ut Artemidorus uoluit cognomento Capito: sed plurimi ipsa ab illis separantes seorsum considerant. **I**gitur si cum antepositis coniungantur, huiusmodi eorum sensus erit laborantibus gratia, ut munde parare aut poculenta, aut esculenta, & caetera, quae deinceps dixit Hippocrates. **D**einde post uerba aqua uero & ipsis interdum frigida propinanda, cum aut offensam prorsus nullam, aut perexiguam, ex eius potu fore metuamus. **D**einde sibi ipsi ad remissentiam, ut aiunt, deinceps modum ipsius praeparandae tradidit, fortasse nequaquam uolens fontanam aquam prius, quam incaluerit, exhiberi: fortasse uero & aliquam distinctionem naturae, quibus calefacta prius & mox refrigerata, aut quibus omnia calefactione potui danda sit. **A**ut forsitan optimam aquam non coctam, uitiosam uero coctam, praebere uoluit. **F**ortassis etiam optima aquae duplicem refrigerationem prodit, unam quidem, quam circumfusus aer efficit. **P**orro in Alexandria totaque Aegypto ipsos aquam in testaceis quibusdam uasis hoc modo refrigerare conspexi. **O**ccidente Sole aquam prius calefactam in uascula fundebant: deinde sublime totum hoc uas in fenestris uento aduersis, ut ibi per totam noctem refrigeraret, suspendebant: postea ante **S**olis ortum uas humi depositum frigidam aquam circumspargentes, frigida etiam folia toti uasi circumdabant, non nunquam uitium aut lactuca, non nunquam uero & aliarum id genus herbarum, ut frigus id, quod sub nocturno aere acquisiuerat, diutius permaneret: multo uero magis ad huiusmodi apparatus, cum optima aquae ipsis facultas non esset, homines deuenere. **D**ico autem optimam aquam & omni uitio carentem, quae neque limi quicquam habet, neque male olet, & gustantibus nullam qualitatem pre se fert. **Q**uadam enim prauas qualitates permixtas habent salis, aut nitri, aut sulfuris, & bituminis, & aluminis, aliorumque id genus: in quibus omnibus praestat, quemadmodum legumina multa praelixantes idonea esui praeparamus, & olera, & fructus, & animalium partes, eadem ratione & aquam prius decoctione ad meliorem naturam permittentes ita propinare. **P**raeterea & ob alium sane usum aquam praecalefactam refrigeramus, est neque sapore, neque odore male deprauata sit, atque sit exquisita pura: quando in uentriculo ipsam diutius commorari, aut percellere, aut inflare, aut degrauiare uentriculum perceperimus. **S**unt enim profecto & id genus multae, quarum praecipue ob optimis aquis discretionem Hippocrates **D**emihi scripsisse uisus est, ubi inquit: **A**qua cito incallescens, ac cito refrigerans, leuissima. **N**eque enim in lutolis, aut male olentibus, aut quippiam medicamento sum gustatum imprimantibus, huiusmodi signum usui esse potest, cum illae omnibus notae apertaque sint, sed in illis, quae omnibus hisce qualitatibus careant. **A**liud uero ex aeris corrupti missione uitium inest, aut aliud quodpiam ipsi aquae ingenuum ab ignota causa proueniens. **I**n his quidem supradicta nota optimum diiudicandi instrumentum est: neque enim id genus aquae cito calefiunt, aut refrigerantur. **A**liud quoque indicium huic simile ab oleribus, aut leguminibus, aut fructibus, aut carnibus, aut radicibus in ipsa aqua incoctis accipitur: siquidem in optima aqua celerrime, in uitiosa tardissime elixantur: uocant que huiusmodi uitiatas aquas ueteres quidam indomitas siue crudas, siue incoctiles, perinde ac ipsa legumina, quae difficulter uixque elixantur. **O**b has itaque uilitates non nunquam praecalefactam aquam refrigeramus. **Q**uoniam & ipsam calidam bibitur, cum aut lutulenta aut limosa, aut foetens est, hunc in modum praeparamus. **N**am praecalefacta cum refrigit, tunc euidenter putorem, quem ex putredine plerumque contraxerat, abijcit: omnisque pars terrea facile subsidet: quae cum tota aqua prius, quam incaluerit, minutatim permixta, unaque cum ipsa epota haud contemnendam noxam infert, & maxime quibus renes, aut uelica, progignendis calculis procliuus sunt. **A**c sub diuo quidem non aquam modo calentem, sed etiam alia quaedam exponere istius separationis

1. Aph. 26. Ex. ord. 39. h. Et 2. Epid. sect. 1.

A. I. 1. f. 2. r. 2. 1. 6. 16. 38. a

rationis causa medici mihi excogitasse videntur. Nam quaecunque ex diuersa naturae materiae con-
stant per minutas particulas missione conflata, haec post calefactionem refrigerentia facile secer-
nuntur: sed statim a coctione antequam refrigerentur, adhuc motione agitantur, atque ideo omnes eor-
um particulae permixtae sunt: sed refrigeratis graues ac terreae fundum petunt, leues superfluitant.
Itaque si cum praedictis, in quibus scripsit Hippocrates, laborantibus gratificandum, de aquarum
coctura sermo copuletur, & ipsius utilitas euidentis est: atque id, quod dicitur, qualenam sit, exquisite
fortasse inuenimus. Sin autem a praedictorum continuitate, modo proposita verba diuellentes se-
paratim contempleremur, plena dubitationum erit oratio. Prius igitur ipsam, ut superioribus annexam
explanabimus, dicentes aquae ab ipsa praeparationem innoxiam significari, frigidam potaturis:
quam & ego saepius facio, cum aegrotanti alicui frigidam aquam praebiturus sum, neque mihi
fontis aqua bona scitentis facultas est. Romae nanque, sicut & multa alia in ea vrbe eximia sunt,
ita & fontium elegantia ac multitudo est admirabilis, eorum nullo foetidam aquam, aut medica-
tam, aut turbidam, aut asperam crudamque effundente, sicut neque Pergami in patria nostra: in mul-
tis autem alijs vrribus haud paucae deprauatae aquae reperiuntur. Illae sane, quae ex Tiburtinis mon-
tibus per lapideas fistulas in Romanam ciuitatem deriuantur, alijs quidem vitijs carentes crudif-
culae tamen sunt, ut neque celeriter calefiant, ut vrbanis fontes, neque refrigerentur: neque celeriter in ip-
sis, ut in fontanis aquis, quaecunque inieceris, elixentur legumina, & olera, & carnes. Ex his autem
aliae alijs in locis multo crudiores sunt, & ab ipsis indigenis durae grauesque nominantur, quae ventri-
culum infestent, & a potu onus quoddam plures percipiant: nam ferè & alias multas causas quic-
quam efficietes ab effectu denominare consueuerunt: sic igitur & huic contrariam aquam, opti-
mam scilicet laudantes, leuem & mollem appellant. Ceterum omnia haec enarrata cognitu quid-
dem utilia sunt, sed nihil ipsorum proposita verba docent, neque sine ostensione neque cum ostensio-
ne, neque breuiter & obscurius, neque dilucide ac prolixius. Satis igitur mea quidem sententia fuerit
omnes huiusmodi orationes integras praeterire. Quam ob rem si Hippocrates, quo pacto aquam
potui frigidam praeparare oporteat, tradere proposuit, huiusmodi erit verborum sensus: Si aquam
praedicti vsus causa decoquamus, aut nihil vasculis, in quibus decoquitur, super imponemus, sed
quae decoquitur aquam in aere ambiente libere versari permittemus: aut e contrario aliquo oper-
culo vasculum integentes aerem excludemus. Rursum vero haec ipsa, aut inter decoquendum, aut
ab decoctione inter refrigerandum fieri debere dictum esse intelligere possumus: sed in refrigeratione
intelligi credibilis est, in decoctione vero incredibile. Neque enim docere possumus, cui nam vsui
inter coquendum aer ambiens futurus sit, quae decoquuntur aquas ne attingat, exclusus: sed in refri-
gerando post cocturam, ubi alicuius putei, in quem vasculum demittamus, nobis facultas est, aliquo
regimine vasculum claudere, atque vndique diligenter obstruere necesse est: ubi vero puteo caremus,
detectum vas, ut frigidum aerem admittat, relinquere conuenit. Ceterum non nulli explanato-
res verba haec a superioribus disiuncta legenda esse censentes, Hippocrati de vitiosis aquis sermo-
nem fieri aiunt: de quibus illis maxime, quaecunque ob aliquam terream admixtam materiam huiusmodi
sunt: Mensuram autem temporis cocturae eam esse oportere, ut eousque, scilicet coquantur, donec purae
fiant, atque aerem externum si admittant, perspicuae: ob huiusmodi admixtionem, non suapte natura opti-
mas aquas splendidas apparere asseuerant: atque ita de rerum natura sermonem aggrediuntur, cuius
ipsi nullam rationem assignare possunt. Splendida namque pura aqua conspicitur, non aliqua splendida luce
exurifecus in ipsam incidere, sed ab occurrente lumine permixta: quemadmodum & aer neque ipse
se ex propria natura lucens, alioquin & noctu oino lucret: verum summus eius fines solari radio feriente
totus, cum sit sibi ipse continuus, alterascit & commutat. In aqua vero aut aere, inania esse spatia, cum
Epicuri & Asclepiadis de elementis opinione concordat: Aristotelis autem Stoicorumque placitis ad-
uersari, qui nullum in mundo locum esse vacuum, sed omnia corpora plena esse sibi persuaserunt: neque enim
in pumice cauitates terreis corporibus interiectae ipsis penitus vacuae videntur, sed intra ipsas aere
contineri testantur: in aqua quidem haud esse talem meatuum fabricam, qualis in pumice lapide conspicitur,
sed quoquo versus ipsam sibi esse continuam. Rectius igitur est id, quod inquit, ut aerem suscipiat/
de vase non operculato dictum esse putare. Nam quod deinceps scriptum est, dictam explanationem
non admittit, ita se habens: tum vero ne plenum sit, & operculum habeat, propositis sane verbis op-
ponitur, quae sunt haec: aqua cocta tum quidem ut suscipiat aerem: nam secundae particulae subse-
quenti, quae vas contactum esse vult, verba haec aduersantia operculum vali prius interdicunt:
idque significauit Hippocrates scribens: tum quidem ut aerem suscipiat: vas enim operculatum aerem exclu-
det, detectum vero facile suscipit. At in aquis a frigido aere refrigeratis id fieri nos dicimus quem-
admodum Alexandriae facere consueuerunt: ubi vero torrentibus coctam aquam subiiciunt, tum
vas aliqua ex parte inane esse melius fuerit, quo aer inter operculum & aquam in vase positam con-
tensus ipse prius refrigeratus sic deinde attractu vicinam aquam refrigeret. Ut namque aqua facilius, quam
omnia terrena corpora, calet atque frigescit, quippe cum illa tenuitate partium superet, pari ratione
& aer, quam aqua: admirandumque mihi plane fuerit, nisi quisquam huiusce rei quotidie euenientis ex-
perimentum sentiat. Valorum namque vinariorum quod reclusum apertumque fuerit, ut vinum faci-
le acescat, in causa est, sicut e contrario bene operculatum minus id patitur. Adhuc vero minus ple-

na

Ana vasa: nam quae aliquantulum vacua sunt, quam aerem inclusum habent, per illud medium celerius
ab ambiente extrinsecus permittantur: sed plena, ita ut vinum operculum attingat, per illud quidem
imbecilliter admodum atque obscure eousque vitiantur, quousque sane tegumenti densitas peruenit. In-
uenies itaque picata aut gypsata dolia diutius vina sincera conseruare: sed quae solo corio, sicut & quae
cuneis obstruuntur, breviori tempore durant: quocirca obstruenda prius cuneis aut corio dolia gypso
deinde ac pice oblinunt. Haec ergo ratione cum aquam frigidissimam reddere voluerimus, nitenti
& ipsam prius calefactam, ut facilius permittetur, refrigerabimus: nam quodque prius calefactum a vicinis
in se totum alterationem promptius ob raritatem admittit: ob praedictam vero causam ab aere frigido
aquam tangi artificiose molimur. Igitur si coctae aquae refrigerandae causa haec ab Hippocrate dicta
fuerit, verisimilem explanationem nacti sumus: at si vitiosa aquae corrigendae, considerare deinceps
debemus a coctura iterum exorsi quae tota aequabiliter aquam fundens, ea ad partium separatio-
nem idoneam reddit. Permanente enim adhuc in ipsa ob calefactionem motu, aliqua crassiora corpora
in ea natantia sublimius efferri necesse est: motu vero in totum delinente, terreae particulae ingenito po-
dere descendentes, in fundo continentis vasis relidebunt, aqua vero super has fluitabit. Hanc paula-
tim in alterum vas transfundentes, citra noxam deinde uti poterimus. Verum Zeuxis, nescio quomodo
modo, initium secundae huius orationis particulae ita explanauit: Vult (inquit) Hippocrates aquam
non innatare ventriculo acutum. s. tonum secundae syllabae huius nominis *ἐπιπυρ* superimponens,
non, ut alij, primae, per ipsum volens non vas plenum intelligi, ut illis visum fuit, sed ventriculo innatans,
quod idem sonat, quod superfluitans. Ceterum quam amas erga amatum caligat cecuriturque, iccirco nisi
ipsorum amor plerumque nos in nostris solis rebus caecos reddit, quamuis aliena praecipacissime cernamus.

11 *Quoniam ex Sanguinis profluuijs Aqua subcutanea laborant.*

Horum verborum eadem atque istorum vis est, quoniam sanguine profuso dissoluntur: utrumque enim refrigerato corpore prouenit.

12 *Si, Qualia purgari conuenit, Purgentur, & Facile tolerant.*

Non nulli sine coniunctione & haec verba scribunt, quemadmodum & in libro aphorismorum. Plurimi vero coniunctionem & interponunt, volentes quidem hoc verbum conferri nos subintel-
ligere, quod expresse in verbis in aphorismis scriptis habetur: ea vero ita scribuntur: Si qualia con-
uenit purgari, purgentur, confert, & facile tolerant. Hoc vero loco coniunctionem & additam indi-

13 *Care autem, quod praeter id, quod ipsi confert per purgationem facta inanitio, facile quoque eam tolerat, siue nobis purgatoriam medicinam exhibentibus, siue & natura ipsa ex corpore infellos humores depellente, euacuatio fiat: nam purgationes appellare consuevit Hippocrates non solum a medicamentis, sed etiam a natura factas. Thucydides autem & euacuationes in morbis impetu naturae per symptoma ratione morbi euenientes, purgationes & expurgationes appellauit, ita dicens: Et expurgationes bilis omnes, quaecunque a medicis nominatae sunt, acciderunt. Haec vero ab ipso in pestilentiae narratione secundo historiarum volumine dicta sunt.*

13 * *In Aeno Legumina edentes assidue, Faeminae, Mares, Cruribus imbecilli euadebant, & permantebant. Verum etiam Eruum comedentes, Genuum dolorem contrahabant.*

Deest Interpretatio.

14 *Euidenter Vigilans Calidior exterius, Interius autem frigidior: Dormiens e contrario.*

Initio partis illius posita haec vox/euidenter/idem significat, quod manifeste, & dilucide: sequen-
tia vero verba huic voci /vigilans/ adnexa perspicua sunt, opinante Hippocrate extimas vigilantis
D partes calidiores, internas autem frigidiores: dormienti vero contraria euenire. Id nempe ex eo appa-
ret, quod dormientes cum pluribus stragulis, tum & capitis egent tegumento, si frigidus, ut hyberno
tempore, quo circumfunduntur, aer sit: atqui interdiu vigilantes, haec non requirunt. Quin etiam
maior inspiratio plus caloris in penetralibus corporis collectum esse testatur. Perinde & concoctio-
nes in dormientibus efficacius, quam in vigilantibus fieri, non solum in ventriculo ingestorum ci-
borum, verum etiam humorum in iecore & venis, corporis abditas sedes in dormientibus calidio-
res effici signum est: eum a nobis concessum & supra ostensum sit ingenitum calorem omnium in
corpore concoctionum praecipuum esse opificem. Ita sane & in libris aphorismorum memorie pro-
didit de aetatibus, temporibus, & vitae officijs, ubi ait, Ventres hyeme & vere calidissimi sunt natu-
ra, & somni longissimi: his igitur temporibus & plura alimenta danda sunt, si quidem insitus calor
aetatibus locutus est: in altero aphorismo latius, atque ideo clarius, ita inquit, Crescentia corpora
plurimum habent insiti calidi, plurimum igitur requirunt alimentum: in minus, corpus digeritur:
Senibus vero exiguus calor inest, iccirco igitur paucis fomentis egent. Secundum aetates quidem
haud intro forasque ingenito calore migrante, sed temporis progressu tabescente, senilis aetas omnium
frigidissima efficitur. At hyeme calore in penitiora se condente ventriculus quidem & reliqua

Tertia Classis,

AAA

viscera

1. Aph. 25. Ex. ord. 10. li

† Veteres diu vigilantes raro capite toto incedebant. Ve in probl. rom. docet pluribus, id est in excelsis corroborantur. Vbi in diuersis Valerianis caput delidum man-
dit.

1. Aph. 15. Ex. ord. 8. a
2. Aph. 14. Ex. ord. 7. a

viscera calidiora, subcutaneæ verò partes frigidiores redduntur: Quemadmodum terræ profunditas hyeme calida apparet, propter quod & fontes calidiores fiunt: & aliqui in profundum usque fodiētes, cum procul à terræ superficie recesserunt, euidentem caliditatem percipiunt.

15 *Percalido natura Refrigeratio, Potus aqua, Quiescere.*

Quod his verbis præcipitur, clarum est. Omnibus. n. ijs, qui calidiores, quam deceat, sunt, summam vitæ rationis ad refrigerationem redigere expedit. Itaque frigidioris temperaturæ cibaria ipsiis danda sunt: & aquosa potio, aut ipsa aqua potui præbenda est: parumque exercendum corpus est, soli namque ad necessarias actiones motus sufficient. Nihilque dubij est ab ira & curis vehementioribus eiusmodi hominem abstinere debere. Quin etiam quotidie lauationibus aquarum dulcium uti, non semel tantum, verum etiam sæpius, si velit conducet. Nec non & ciborum, quos comedit, vis refrigeratoria esto, & æstate præcipue. Verum ante omnia illud in his sermonibus meminisse opus est percalidas naturas appellare eas Hippocratem consueuisse, quæ non ingenito calore, sed acri & mordaci abundant: quem aduentitium, & non naturalem esse arbitrat.

16 *Somnus in frigore Vestibus tecto.*

Plurimi huiusce libri interpretes hanc particulam orationis separatim explanant. Mihi verò ipsam cum supra scripta coniungere satius esse videtur, atque vnam integram orationem hoc pacto institueret: percalido natura refrigeratio, potus aqua, quiescere, somnus in frigore vestibus tecto/hæc græcæ vocem ἐμψύχει per litteram ψ scribentibus nobis ac proferentibus, non per μ, quod idem est, ac si cum articulo quis ita diceret ἐν τῷ ἐμψύχει. Eos. n. qui immoderatus calida temperatura sunt, melius est in frigido loco dormientes aerem planè frigidum per inspirationem attrahere, & maxime quàm per somnum calor in interiora corporis mergitur. Cæterum si ut in somno, calido exteriori superficem deserente, interna corporis magis calent: sic & ambiente aere cutaneis partibus frigefactis, corporis penitiora incalcant: haud perfecte homo aeris inspiratu refrigerabitur. Præstabit igitur stragulis calefactorijs iniectis ad cutim calorem reuocare, frigidum verò aerem per inspirationem admittere, ut utrinque ad temperaturam mediocritatem calidum corpus redigatur. Optimum itaque (ut dixi) fuerit cum supra dictis hæc verba coniungere. At multi huiusce libri explanatores ipsa à superioribus dissociantes, non percalidis modo naturis, sed etiam omnibus hominibus generatim, conferre existimant in aere frigidore somnum capere, ut contractus in profundum calor refrigeretur: operimentis verò circumtegi, ne omnis calor immoderatus intro refugiat, calore eo, qui ob refrigeratas ab externo aere cutaneas partes repellitur, illi, qui per somnum intus colligitur, accedente. Id verò in multis naturis verum est, non tamen in omnibus: quemadmodum. n. eos, quibus calidior supra modum natura est, refrigerare expedit, ita frigidioris temperatura præditos calefacere. Verum non nulli proposita verba non solum à supra scriptis dissociant, sed etiam hæc ipsa separatim legentes diuiserunt: somnus ἐμψύχει. i. refrigerat/ primam syllabam huius verbi ἐμψύχει per μ litteram scribentes, ut vnum verbum sit ἐμψύχει, similiter dictum atque hoc, ἡεραψύχει, quæ ambo, refrigerat, significant: & non duæ orationis particule, prior quidem præpositio, secunda verò nomen. Sed istinecessario sequentem orationem fini proposita adiungentes ita sanè legunt/ abiecto somnus firmus, erectorum dormitatio/asserentes hæc vocem/ abiecto/ quam vestibus tecto, interpretati sumus, pro hac/ iacenti/ esse positam. Id verò, præterquam quod hæc vox/ iacenti/ violenter in hanc/ abiecto/ mutata est, & alioqui est ignobile atque inutile, istis nos intelligere volentibus somniculosum corporis affectum, iacentibus firmum & stabilem somnum stantibus verò dormitacionem tantum, conciliare.

17 *Somnus Stabilis, Erectorum Dormitatio.*

Quæ plurimi interpretes his verbis explanandis tradiderint, silentio transire præstat: quæ verò in Hæter illos magis veritati adherere existimati dixerint, huiusmodi sunt. Vigiliam refrigerare corpus asserunt, huiusque indicium pallorem vigilantibus accidentem statuunt. Cum igitur (dicunt) percalidam temperaturam refrigerare volumus, præter superius ab Hippocrate dicta illud est adijciendum est, ut prius cogitationibus aliquibus & negocijs afflictis vigilent: aut si hoc facere nequeant, an cubantes dormiant, arcendi sunt: coguntur. n. duorum alterutrum facere, aut sedere, aut stare. Sedentium quidem somnum hedraon à sede. i. firmum, vocatum esse inquit: respondere autem horum somnum, stantium dormitacioni. Atque ideo ipse inquit/ somnus hedraos hoc est firmus, erectorum dormitatio/ perinde ac si tota oratio hunc in modum prolata esset: Percalidæ naturæ à plurimi somni vsu arcendæ sunt: ipsi. n. & vigilare, & aliquid agere, magis conducit. Hi quidem maxime & à sedendo arcendi sunt: si minus, concedendum sanè fuerit id, quod simile est stantium dormitacioni: ne procumbant aut, prohibendum. Sed non nulli stabilem somnum hoc est profundum, dictum esse putant, eorum scilicet, qui ita se habeant, ut stantes iam conuieant: sed, cuius utilitatis causa hæc scripserint, non addentes, imperfectam orationem reddiderunt. Verum tamen hæc ab ipso dicta sunt nobis consulente, ut eos, quos firmiter hoc est profunde, dormire volumus, tantisper vigilantes custodiamus, dum nisi conuientes consistere non possint: nam si ad hoc peruenerint, in alium postea soporē vertuntur. Nam multos

A multos ego, quod citius cubitum irent, male dormientes, diutius vigilare cogens, ut postea fraustissime dormirent, effecti: sicut quosdam amissum ciborum appetitum conquereutes ad multum diem inedia macerans esurientes reddidi. Antequam. n. somnum aut cibum natura delideret, ad hos accedentes, in dicta symptomata incidunt. Non oportet autem naturam intempestiue vim inferre, sed ei in tempore subuenire. Ego mehercule, quæ aliquis in propositis verbis explanandis versimiliter posse dicere mihi videatur, exposui. Putantes verò somnum semper refrigerare, præcipuum quoddam in arte ignorare opinor, semper enim somnus humectat, sicut vigilia semper exiccet, hocque nos ipse edocuit, non semper autem calefacere aut refrigerare natura aptus est. Verum cum in febre ca rentibus aut pituitosos, aut crudos, aut frigidos utcumque succos, in corpore offendens confecerit & coxerit, ex ipsis bonum sanguinem procreans hominem inliti caloris incremento calefacit. Cum verò ex huiusmodi humorum putredine iam febricitantes occupauerit, eos refrigerat febrilem extinguens calorem, proprium verò & ingenitum augens. At si cum febre, aut sine febre, succi biliosi redundauerint, ipsos separare, dein excernere valens, ad mediocritatem salubris temperantia corpus redigit. Hæc si præstare nequeat, eandem seruat temperiem. Quod si ex visceris phlegmone quis febricitans accessione initio somno corripitur, intempestius iste somnus phlegmonem augens vna cum ipsa & febrem magis accendit: quocirca & calore alieno corpus calidius efficit. Contingit quidem & vno modo interdum calidius iuxta atque frigidius simul à somno corpus euadere: quæ doquidem caloris in corpore humano duplex genus est, vnum familiare & congenitum, alterum alienum & præter naturam. Quando itaque horum vnum somnus auxerit & roborauerit, alterum tabefecerit & extinxerit, quomodo quispiam rationabiliter corpus vno tempore calidius simul atque frigidius se ipso à somno effectum esse negauerit: cæterum & hæc ab initio plerique Hippocratis voluminum explanatores ignorant. Id autem ita se habere, quod dico, ex Lyci sermonibus percipies, quibus Hippocratem reprehendit in aphorismis ita dicentem: Crescentes plurimo ingenito calido abundant. At quod eorum ignoracione, quæ recte Hippocrates de calorum discrimine prodidit, ipsum calumnijs vexare Lycus ausus fuerit, per vnum integrum librum à me ostensum est, cuius hæc est inscriptio, Quod nihil in eo aphorismo erratum sit, cuius initium est, Crescentes plurimo abundant inlito calido, igitur plurimo egent alimento.

18 *Imbecilli Vestibus Frigidi, Valentes verò calidi.*

Vitæ imbecillos, aut eos, qui ex imbecillis vitæ officijs, cibis, ac potibus constant, aut imbecillum animal reddentes, appellauit: frigidum verò, siue ob suam ipsorum temperaturam, siue ob affectum quem in nobis efficiunt, ita nominantur, nihil inter se different. Imbecilla igitur vitæ officia illa dici possunt, quæ ex lenibus corporis motionibus constant: sicut contra valentia, quæ ex vehementibus. Cibi quidem imbecilli sunt, quicumque neque odorem validum spirant, neque gustatui vehementem vel lam qualitatem acoris, dulcedinis, saluginis, amaritiei, acerbitalis, acrimoniae ue representant, sed mediocri dulcedine aut mediocri alitricione gustatum afficiunt, ac pariter modice calefaciunt: valentes verò sunt istis contrarij. Itaque si omnia & vitæ studia & cibi debiles corpori adhibeantur, vehementer refrigerabitur: quemadmodum si valentes, magnifice incalescet. Quod si aliqua imbecilla, aliqua robusta adhibeas, secundum missionis portionem aut propius ad alterutrum extremorum accedet, aut longius remouebitur.

19 *Aquarum Arte Carentium, quæ ab Aethere excreta est, aut cum Tonitru opportuna: Procellosa verò Mala.*

Ea, quibus secundum medicæ artis præcepta non solum in agris, verum etiam in recte valentibus corporibus vitur, materiam artis iure nominantur: & à medicis quibusdam libri conscripti sunt, quibus inscriptio hæc præposita est, De materia. Porro interdum sponte natis corporibus ad curacionem & salubrem vitæ rationem vitur: interdum & nos aliquid ad præparandam materiam facimus, aliqua elixantes, aliqua cõburentes, aliqua lauantes, aut prius condientes, aut prius madefacientes, aut refrigerantes, aut aliquid eiusmodi altud efficiētes. Sic itaque & in præparandis aquis artificiosum aliquid molitur: quemadmodum ipse paulo ante dicebat, A qua decocta tum quidem ut suscipiat aerem. Et enim fit ipsa decoctio, & postea refrigeratio, aut per ambientem nos aerem, aut vento aliquo, aut in ædibus frigidum aerem includentibus: sunt. n. domus quædam frigidis speluncis per similes. Interdum & per humida refrigeratio acquiritur, ut per niuem circumdatam: aut si sub fonte rapide labente ponatur: aut in puteo, idque bifariam, non nunquam quidem in ipsam puteamquam nobis vasculum demittentibus, in quo aqua calefacta continetur, non nunquam vasculum super aquam suspendentibus, sicut etiam per testas raras interdum turbulentas aquas percolantes: ut Alexandriae & in Ægypto percolantur per quædam non simpliciter testacea vasa, sed artificiose, ut rara sint, præparata: quemadmodum & per linteolum huiusmodi vase carentes excolare solent. Hæc sanè omnia artificiose parantur: sicut etiã quæcumque circa fontanarum aquarum ductus machinamur, illos non ex quocumque lapide fabricantes, interiusque illinentes interdum: haud. n. exiguum discrimen in ipso illitu est, siue picem siue gypsum illeueris, siue citra illitum, laterem vitum aut lapidem improba aliqua aut bona, aut nulla prorsus euidenti qualitate affectum, imposueris. Quin etiã puteos sæpius in diuer

sa terra defodimus, & aquam per canales & fistulas ab aliquo fonte, quæ meliorem aut deteriorem ipsam reddere valeant, aut etiam nulla ratione permittunt derivamus: nempe omnia hæc ad aquam præparandam artificiose præstantur. At cum ex terra eius loci, in quo degimus, aquam sumimus, aut ex lacu, aut præterlabente flumine haurimus, aut pluuiatilem, quæ vocatur, colligimus, profusus nihil artis huic adhibemus. Propter hoc igitur inquit Hippocrates/aquarum arte carentium / ipsas artificiosè præparatis opponens, quas arte carentibus comparantes artificiosas appellamus. Quæ ad modum aut paulo ante non de omnibus aquis arte paratis locutus est, sicut si librum, ut in publicum ederet, conscripserit, sed vnius tantum præparandi rationis mentionem habuit, utpote sibi ipsi commẽtariolum recordationis causa conficiens, ita & hoc loco non de omnibus aquis arte carentibus, hoc est sponte naturæ talibus procreatis, sed de vna sola specie, quam (ut dixi) pluuiatilem vocamus, sermonem fecit. Ipsius verò duas prodidit differentias, alteram quidem, quam & aperte vituperat, malam esse dicens, procellosam scilicet: alteram verò deinceps non colat, an reprehensione solum careat dicat, an & aliquid aliud ei tribuat: procellosam autem putauit incommodam, si quidem ab acre excretam, aut cum tonitru, græco vocabulo appellat horæam, -latine dixeris temporariam vel tempestiuam vel opportunam. Contingit aut temporaria aqua ut congruo tempore prouenientem ipsum laudantem appellare: contingit aut & eam solam, quæ æstate media per imbres effunditur, tempora riam nominare, quoniam quidem hanc anni partem Græci potissimum *ὀπρῶν*. i. tempus appellant. Verum tamen & autumnus, & hyems, & veris, temporis appellationem accomodant: sed per excellentiam interdum eam anni partem tempus nominant, in qua fructus temporarios vocatos maturare accidunt. Id igitur quantum ad verba Hippocratis attinet, obscurum est, nisi si nos ipsi aliquid ex his, quæ vidimus, aut ex naturali rerum indicatione adiciamus: ac præterea cur procellosam aquam improbet, ætheream verò & cum tonitru effusam non improbet. Incertum quoque est utrum ipsam nos ad potum, an ad medicinæ usum, præparare iusserit: nam oculorum medicamentis componendis huiusmodi aquam adhibemus, & ex ipsa aqueum vocatum medicamentum conficimus. Porro temporariam intelligere satius fuerit, non vernam cum impetu delapsam, ut non nulli stulte accipiunt: nullus enim per excellentiam tempus anni ver nuncupauit, sed quemadmodum & alias anni partes, absolute tempus: neque tunc temporis effusus imber aliqua eximia virtute præditus esse cognoscitur. Sed multo antiquius fuerit putare ipsum temporariam aquam dicere, quam eo sanè tempore pluerit, quod anni tempus Græci nominant: huic enim sententiæ & illud sanè fauere videbitur, quod ab ipso dictum est & aqua ab æthere excreta: nam veteres Græci cœlum nos ambiens exquirit purum, æthera: caliginosum verò, aut nubibus opacum, aerem vocare consueuerunt. Hac eadem igitur ratione & locum supra nubes æthera nominant: idque clare & poeta significauit, inquitens.

Constitit at leuiter scandens tunc abiète in alta,

Æthera quæ ex Ida surgens ultra æra adibat. Contra verò, cum dixit,

Aera sed crassum luno se propulit ante.

Profundum hunc nostrum aerem per ea verba insinuare videtur: atque iterum cum dixit,

Aer densus erat naues complexus, olympo

Nubibus obscuris circumdata Luna latebat.

Itaque cum æstate aqua eius temporis calore attenuata in halitus inuisibiles dissipata fuerit, atque circum clam nobis in aerem supra terram subuolauerit, ac deinde propter aliquam ad frigidum mutationem, ac ventis inter se resstantibus, densatoque aere prætenuatos halitus iterum cogi & in aquam sensibilem euadere contigerit, tunc imbrem illum temporarium vel tempestiuum esse dicemus, extenuata aqua ac prius ab aeris calore elaborata: atque ideo meliorem ipsam esse nimboris, utpote neque confectis, neque vlla mutatione elaboratis: quales in non nullis fontibus aquæ scaturiunt, à veteribus indomitæ crudæque nominatæ. Verum, cur tonitrualem (ut ita dicam) aquam potius, quam nimboris approbet, deinceps videamus. Id profecto mihi ea ratione fecisse videtur, quod tonitrua duorum modorum alterutro fieri nouerit, aut ob ignem interceptum, qui erumpens, circumplexam nubem veluti dilaceret, quo etiam tempore fulmina decidunt: aut inter se allisis attritisque nubibus. Neutrum in nimboris aqua inest, si quidem in huiusmodi statu aer conspissatus est vna continua atraque nube ipsum totum occupante. Qua propter haud immerito in hoc aeris terram ambientis statu nequaquam tonat: namque diuulsis nubibus, ac propria circumscriptione vagantibus, cum inter se concurrunt, ratio postulat fieri attritionem, vnius autem totius continuæ perpetuæ que nubis conflictus fieri non potest. Quamobrem neque fulmina in hac cœli constitutione cadunt, cum quia calidus aer intra nubes non includitur, tum quod neque ipsæ inter se magno impetu concurrunt. Nam, quando inter se concursantes nubes igneam illud, quod intergenerat, intra se ipsas compellentes & constringentes exquisitè densauerint, tunc utique fulmen non nunquam sursum versus aut in obliquum, non nunquam verò & in terram, extruditur. Hanc solam fulminis expulsionem nos conspiciamus, alia verò mortalibus ignota sunt. Porro à me breuibus ad proposita verba explananda, ut tonitrua fiant, dictum est: curque tonitrualem aquam (ut ipsius verbo utar) quam ex nimbo prouenientem, meliorem esse asseruit. Summe verò munda ac tenuis est temporaria aqua elaborata. Inter hanc autem & procellosam tonitrualis est: quæ quantum à temporaria

A raria vincitur, tantum procellosam superat. Igitur in promptu iam est istis omnia vituperantibus, dicere, haud medici munus esse tam longam de rerum natura orationem habere. Cæterum (ut his respondeam) si nullam rationem afferens simpliciter asseruerim temporariam aquam nimboris esse meliorem, inter has verò tonitrualem mediocrem, aliquam sanè eorum, quæ dixissent, rationem me adijcere præcepissent: neque se dictis meis, tanquam legibus credere, iustum esse, neque ipsis ut tyrannicis præceptis parere, necessum esse dixissent. Quocirca, si illiteratorum iuxta flagitiosorumque hominum iuratus euitari non potest, præstat autem ob res meliores ab istis male audire, profecto rectissime tonitruum causas naturales rimati sumus: quod enim probatione caret, omnibus hominibus incredibile esse videtur. Neque admodum recte dictum videtur, quod à medico videlicet sermo de natura faciendus non sit: indicatque hos ipsos qui ita pronunciant nobis, ut sibi tanquam tyrannis edicta proponentibus obtemperemus, imperare. Verum præstabat sanè non tyrannico more imperare, sed potius nos docere, aut sermoni absque ratione magis, quam rationem reddenti, fidem esse habendam, aut in referenda causa à nobis aliquid non vere fuisse traditum. At illi horum neutrum faciunt: immo vtrumque vituperant, si nullam probationem attulerimus, nos probatione carentia esse futuri: si rationem aliquam adiecerimus, non esse medici, ut phyci munus, de veritate aliquid disputare, iactantes.

Aqua Edax, Vigilia Edax.

20

Ab his, quæ & vigilia & aqua efficere aptæ sunt, ipsis appellationem imposuit, vtranque edacem nominans, quod nos scilicet edaces reddat: quandoquidem & hac etiam tempestate in nostra Asia Græci omnes, edaces homines, qui multa comesse valent, vlitato vocabulo appellitant. Didicistis autem cibi appetitiones ab aqua potu ea planè ratione excitari, qua & gelidam bibentes aut frigidum cibarium astringens, ue allumentes, appetentiores euadunt. Alibi namque ostensum est quæque ventriculi tergorum sanguinem in arctum constringentia appetentias augere ac procreare: contra verò calefacientia fundentiaque sanguinem, deijcere hincque appetentias. Hac itaque ratione aqua vorax existit: Asia verò ratione vigilia, quod scilicet corpus digerat atque dissoluat: de hac etenim iam, sicut & de somno, notitiam habuistis. Concoquit planè somnus, utpote calido tunc interiora petente: dissipat vigilia in isto calido, dum exterius emicat, secum haud exiguas corporeæ substantiæ particulas educente. Igitur propterea aqua & vigilia edaces dicte sunt. At tu ne perperam accipito, ne veidem esse existimato multa comesse, & multa concoquere atque conficere. Siquidem vinum a quoque præstat non solum ad concoctionem, quæ in ventriculo fit, adiuuandum, sed etiam ad concocta distribuenda, ad sanguinem creandum, ad nutriendum, ad lotium citandum, & ad corpora distillanda in recte valentibus. Nemini verò dubium est de his in præsentia sermonem ab Hippocrate fuisse factum, cum inter omnes conflet plurimis argrotis vinum officere. Verum & vigilia bifariam adhibita duplicem quoque à cibis finem consequitur. Nam si quippiam noctu agentes, ut in celebratibus illis, quas pernoctationes vocant, totam noctem in somnum traducant, corpus quidem inane redditur, sed nullum in signum virium detrimentum inde consequitur. At, si cubantes aliquod noctis tempus somno capti quiescamus, reliquum autem vigilemus, vires profecto debilitantur, neque enim melius appetimus, neque concoquimus, neque concoctionem sequentia naturalia munera inuoluta perfectaque obimus, languidiores omnino, quam qui bene dormierint, euadentes.

21

Per calidam Naturam calido tempore, In frigore Cubile Crassam reddit, In calido Attenuat.

Dictionem hanc / per calidam / aphorismi huius initio præpositam, à recto casu per calida, deflectam esse constat: sed vocem hanc / *ἐν θερμῷ* / in fine positam quispiam ita posset accipere, ac si ex præpositione *ἐν*. i. in, & casu datiuo *θερμῷ*, esset composita: quemadmodum sanè & omnes ferè interpretes acceperunt, non nulli quidem orationem hanc in duas partiti, perinde ac si vtraque propria explanatione indigeret: alij verò totam, ut vnam interpretati. Porro Dioscorides & ipsam in clariorem permutauit, ut in obscuris locutionibus facere consuevit. Separatim quidem scripsit / per calidam naturam calido tempore / his verbis adiciens hanc vocem / extenuat / nobis significare volens per calidam naturam, hoc est multo calore feruentem, calido tempore. i. æstiuo extenuari, dilabentem atque evanescentem per eam, quæ ab omnibus medicis recentioribus iam trita & vlitata voce ratione perceptilis diffusio nominatur: quam etiam altera appellatione quidam sensui ignotam perspirationem nominant: quæ nobis omnibus per totum vitæ curriculum inest, verum secundum ætates, anni tempora, studiaque, ac (ut breuibus expediam) secundum omnem quam degimus vitæ rationem euariat. Sed in omnibus his differentiis illud commune inest, calidioribus quidem temporibus, regionibus, ætatibus, naturis, & vicibus rationibus, de corpore haud exiguum substantiæ nostræ portionem effluere: contra in frigidioribus spissescente cute plurimum retineri, exiguum dissipari. Hac igitur ratione per calidam naturam tempore calido extenuari verum est, duplicato, scilicet effluxu: nempe ex proprio calore insitum habentes, nouum præterea exterius à calido tempore accedentem acquirunt. Verum neque in alio vilo exemplari hanc lectionem inueni, neque vllus expla-

Tertia Classis,

AAA iij

nator

nator ipsam agnouit. Sed Dioscorides ipse in libri fronte inscripsit sese in duobus solis exemplari-
bus ita conscripta verba natum esse per calidam naturam calido tempore in frigore cubile crassam
reddidit, in calido extenuat. Veruntamen nos non in duobus, sed in omnibus, quæcunq; legimus, ita
se habere hanc orationem comperimus, cum de industria omnia, & quæ in publicis bibliothecis re-
posita sunt, & quæ apud amicos inuenimus, exemplaria inspexerimus. Sed iam ad explananda ver-
ba conuertamur omnibus ijs, quæ prauè ab interpretibus dicta sunt, prætermittis. Mihi sanè prior
aphorismi pars ita perficienda esse videtur: per calidam naturam calido tempore in frigore cubile
crassam reddidit, has voces calido tempore in sexto casu nobis legentibus, perinde, ac si in calido tem-
pore, dictum esset: illud verò in frigore idem est, ac si dictum esset in aere frigido, ex duabus oratio-
nis partibus dictione composita, præpositione scilicet in / & nomine frigore /. Erit enim integra sen-
tentia huiusmodi: Vtile est per calidam naturam, in calido tempore, in frigido cubiculo somnum cape-
re, ita namq; crassescet. Nempe haud iniuria in valde calidis naturis hæc nos facere præcepit Hippo-
crates: quandoquidem calida natura cum sponte ob effluxum immodicum ad extenuandum ido-
nea sit, si tempore calido accedente euacuatio duplicata sit, quin etiam tertia quædam alia inanitio
in calido loco & calido strato cubante homine adiuncta fuerit, tum corpus triplici digestionem exhau-
stum dissipari emaciarique continget. Quod si duabus necessarijs inanitionibus à natura atq; tempo-
re prouenientibus, quas effugere non licet, tertia saltem in contrarium abducatur, non dissipare, sed
coercere distillationes potens, ad extremam euacuationem homo non perueniet: quin immo pingue-
scet magis, quam extenuabitur. Frigido enim cubili non modo lectos frigidos, sed & stragula, quæ
ex linteis crassioribus & attritis, atq; id genus alijs vestibus, constant, significante, aliud quoddam
maximum remedium excessus, ratione temporis & naturalis temperamenti prouenientis, adiungi
tur, vt. s. per frigidam inspirationem corpus refrigeretur. Id quidem iam & antea à nobis dictum
fuit, sed nunc mentio lecti adiecta est, vt vndiq; corpus refrigeretur, ac distillationis excessus ad salu-
brem commoderationem redigatur. Altera quidem aphorismi pars, prior scilicet, ita sanè ab ali-
quo potissimum explanari posse mihi videtur. Reliqua pars, vbi ait in calido attenuat / dilucida
sanè foret, si ei voci calido / aere / adscriptum esset, tota oratione per hæc verba manifeste explicata:
Calidiori naturæ calido tempore cubile in aere frigido si accedat, crassam reddidit: in calido autem
aere cubile extenuat. Per rectos quidem casus ita maxime aperte explanata oratio fuerit. Quod
si per tertios & sextos loqui vulerimus, narratio sanè huiusmodi fuerit: Calidiori naturæ, tempo-
re calido, & cubili in aere frigido crassescere accidit: hoc eodem verò cubili in aere calido posito ex-
tenuari continget.

22. Professio Tuenda Sanitatis, Non saturitas Cibi, Impigritas ad Labores.

Neque repleti vsq; ad saturitatem, impigrumq; esse ad exercitationes, salubris vitæ caput esse
opinatur.

23. Inter Vigilandum Siti in Superficie, Somnus medela est: Siti verò ex Somno, Vigilia quibusdam.

In superficie sitim intelligere oportet valde exiguam, quæ neq; à toto corpore, neq; ex magno
ventriculi partium affectu, excitata est, sed (vt dixit Erasistratus) ardescensibus aut incalescentibus lo-
cis illis, per quæ ab ore in ventriculum humor delabitur. Huiusmodi sitis somnus remedio est, corpo-
ris penitioribus madescensibus, vt pote per somnum sanguine ad interiora agente: contra verò ex-
pergefactis, cum in superficie sitis adest, vigilantibus facile sedatur. Huiusmodi namq; sitis oritur
incalescentibus non nunquam particulis, quarum dicebam Erasistratum meminisse: calefcunt au-
tem, dum in stomacho cibi concoquuntur. Nam cum huiusmodi concoctio ab insito calido perin-
de atq; elixatio fiat, quemadmodum in illa calidus quidam halitus effertur, ita non nunquam & in
ventriculo & maximo vinum meracius epotis contingit. Verum si vigilantibus ipsi stomachus H
inanitus nullos præterea vapores suggerat, & calefactarum partium calor euauerit, siti liberantur.
Porro non nulli à somno ob ciborum potionumq; calorem ventriculo excalfacto siticulosi fiunt:
quorum sitis sine externo subsidio non tollitur: quocirca non nullis frigidam potare solitis hoc tem-
pore ante balneum ac cibi assumptionem gelidæ aquæ potus non nunquam vsui fuit. Propterea igitur
in secunda sitis differentia adiecit hanc particulam / quibusdam / neq; enim omnibus (vt osten-
sum est) à somno sitientibus idem affectus oboritur. Hanc lectionem autem & veteres explanato-
res agnoscunt, & in castigatissimis exemplaribus inuenitur.

24. Quibus plurimum Calidum inest, Vocalissimi sunt, frigidus enim aer plurimus. Ex duobus autem
Magnis, Magna & qua oriuntur, existunt.

Modo prædictæ huius orationis lectionem antiquam non ita inueniri, sed hoc modo / quibus-
dam plurimum calidum / neq; illi interpretes legunt, qui de superiorum verborum sine hanc par-
ticulam / quibusdam / detraxerunt. Igitur de propolite sententiæ veritate iam differamus. Qui-
buscumque enim plurimum calidum inest, in corde scilicet (hoc namq; veluti focum laresq; inge-
niti calor esse declarauimus) & aërem, qui in spiratu adducitur, plurimum esse necesse est: nam &
hoc

A hoc in libro de vsu respirandi explicatum est. Quod si plus caloris huiusmodi naturis inest, mul-
tusq; inspiratur aer, atq; iterum expiratur, propter hoc si vocem magnam fieri dicemus, ita ab solu-
te citra vllam distinctionem sententiam proferentes, falleremur: nam in commentarijs de voce osten-
sum est vocem ingentem fieri, quin multus aer celeriter expiratur, nequaquam posse: id verò fit, si
aspera arteria & guttur latius pateant. Si pectus verò totum amplum sit, non solum ingentem vo-
cem homines edere, sed etiam diutissime vociferari posse, ibidem declarauimus: vt præcones, cum
pedem vocatum canunt, efficere solent. Igitur quoniam & cor statim ab initio, cum formatur in ve-
ro, amplificatur in crescitq; illis, in quibus insitus calor plurimus inest: ad cordis verò portionem &
pectus plerunq; magnum efficitur, & hoc iterum pulmonum magnitudo necessario consequitur,
nec non & istis asperæ arteriæ magnitudo respondet, & huic plerunq; gutturis: haud ab re sapissi-
me per calidam naturam homines vocaliores esse contingit. Etenim si semper & omnino ad portio-
nem magnitudinis cordis pectus auctum esset, & nunquam ei praua conformatio accederet, per cali-
dos homines non plerunq; sed semper magnam vocem edere dixissem: veruntamen neq; vt pul-
monum magnitudo pectori semper respondere inuenitur, ita & ipsorum magnitudini in ipsis con-
tenta tria valorum genera respondent. Conspicitur verò & in animalium dissectionibus proportio
B hæc non exquisitè seruari: sed in huiusmodi sanè partibus aliquod paucillum excellere, aliquod è
contrario deficere inuenitur. Id verò in corde ratione pectoris insigne accidit: quod & in causa est
maxime, vt inter æque calidos homines non nunquam in vocis magnitudine multum intersit. Hip-
pocrates quidem solæ aeris multitudini magnitudinem vocis attribuit: verum hæc inter causas ma-
gnam vocem efficientes neq; sola, neque dignitate prima est: magna enim vocis materia est, vt in
commentarijs de voce disputauimus.

25. Ventriculo Calidi, Frigidi Carnæ, & Graciles. Isti Venosi & Iracundiores.

Quod geminum in animalium corpore calidum agnouit Hippocrates, alterum quidem, quod
ipse ingentum vocat, essentiam in sanguine sanguineisq; visceribus repositam habens: alterum
verò acre, mordax, & igneum, sub quo genere & febris est: in multis pridem ipsius volumini-
bus declaratum fuit. Quin etiam ego de hoc in quodam meo commentariolo accuratissime disse-
rui. Eius libelli inscriptio hæc est, Nullum errorem esse commissum in eo aphorismo, cuius in-
itium est, ¶ Crescentes plurimum habent innatum calidum. In eo sanè Hippocratis partes tueor,
C Lyci aduersus aphorismum criminationes diluens, ipsumq; ob optimorum præceptorum ignora-
tionem Hippocrati infensum esse demonstrans. Verum huiusmodi caloris differentiam neq; Lycus,
neque alius quispiam aut Erasistrati aut Herophilæ sectator, aut Empiricus, internouit: quapro-
pter & multa Hippocratis scripta prauè admodum interpretati sunt. At Hippocraticos viros sal-
tem non decebat Hippocratis decreta improbare, ea perinde interpretantes, ac si vnus genere calor
in animantibus existeret. Sed cum Hippocratem, aut alium quempiam audierint aliquos ventri-
culo calidos nominantes, vt nomen illud acceptum esset, considerare præstabat, vtrum qui vocem
eam protulit aut scripsit, naturale calidum in ventriculo copiosum esse assereret: aut alterum intelli-
geret, quod sapientius acq; iustitius, interdum non naturale, non nunquam & à natura alienum voca-
tur: quo calido incalescent mordax calidumq; expirare, atq; iccirco simul atque cutis densata fuerit,
febre vexari contingit. Quemadmodum illi, qui altero calido vberime affluunt, suppressa distilla-
tione pleniores quidem fiunt, sed in febri non incidunt: propterea * Illud etiam constat in
ventriculo ciborum concoctiones ab hoc insito calido exuberante optimas fieri: vt ipse in aphori-
mis ita loquens edocuit: ¶ Ventres hyeme & vere calidissimi natura, & somni longissimi. His itaq;
temporibus cibaria plura exhibenda: etenim insitum calidum multum: pluri igitur alimēto egent:
¶ Dargumento sunt ætates & athleteæ. Itaq; sicut absoluta ciborum confectio huiusmodi ventriculo-
rum indicium est, ita frigidiorum quidem in acidum conuersio, calidiorum autem in nidorosam
qualitatem mutatio. Quamobrem cibos recte concoquentibus & sanguis optimus inest, & medio
cris caro progignitur: vel & interdum, quam deceat, copiosior, cum ociosiore vitam degunt, &
frequenti lauatione vtuntur, sed minus bona caro est, neque corporis habitus congruus: postquam
verò multa copia congesita fuerit, totum corpus in morbos præcipitat. At ob ventriculi intempe-
riam male concoquentibus, & cibos in fumidam nidorosamq; qualitatem corruptentibus, vitio-
sus in venis sanguis contrahitur, prauaq; in toto corpore fit nutritio. De his igitur propoli-
tum sermonem intelligere debes. In fecore namq; & corde multus ab initio insitus calor inest, in
carnes verò è sanguine profunditur: atq; ideo in huiusmodi corporum naturis, quales & nunc
descripsit Hippocrates, carnes frigidæ esse necesse est, vt pote sanguine non copioso, sed paucò &
ipso quidem vitioso, irrigatas. Vtrunq; enim ventriculo igneo calore intemperato laborantibus
euenit, vt cibaria corrupta descendant, & proinde paucum ex ijs alimentum corpori impartitur,
idq; ipsum non recte concoctum improbum sit non coctis. n. corruptisq; in ventriculo cibis bonus
in fecore venisq; sanguis creari non potest. Quod si paucus quidē, sed non malus in venis sanguis
foret, carnes vtq; hunc attraherent, ipsas minus nutrientem, & venas inanes relinquentē, vt contra
Tertia Classis. AAA iij Cæ

A. l. 3. f. 13. r. 1.
c. 20. 29. c.

A. l. 3. f. 13. r. 1.
c. 18. 28. c.

1. Aph. 14. Ex.
ord. 7. a

1. Aph. 15. Ex.
ord. 8. a

Et sic essent, vixque apparerent. Quando vero non paucus modo, sed etiam prauus est, tunc neque ipsum, E quamuis egeant, attrahunt: perinde ac neque nos ipsi cibos nidore, aut altera quapiam improba qualitate infectos, & si vehementius escam appetamus, admittimus: etenim appetitus ipse huiusmodi cibo degustato extinguitur. Ea dem igitur ratione carnes exiguum, quod videlicet ad nutriendum pernecessarium est, de venis exhauriunt: quare paulatim longiori tempore in venis plus sanguinis deprauati contrahitur. Quapropter in venarum sectionibus nunquam ab huiusmodi hominibus rubrum sanguinem profluere conspicias, sed alio colore (vt quis eum nominare velit) affectus inuenitur: quam primum vero & male olet. Quod si iam pridem homo purgatus non fuerit, ater etiam, qui reclusa vena profunditur, sanguis apparet, alias aliam in crassitudine & tenuitate constitutionem habens, non nunquam serosus & tenuior, non nunquam vero crassior: quemadmodum sane interdum & valde crassus & niger liquidæ pici per similes cernitur. Hæc igitur omnia nunc per capita enumerata in alijs quibusdam ex antedictis commentarijs, & præcipue de curandi methodo absolute disputata sunt: in præsentia vero ab explanatoribus prætermittitur, breuibus à me perstricta fuerunt: solent enim vbi nihil refert, esse loquaces, in rebus autem vtilissimis deficere. Ego itaque, cum præsensoratio perutilis sit, ipsam repetens per capita rursus explicabo, & cum interpretatione propositorum verborum coniungam. Ventriculo calidos ipsum dicere putandum est, non, quemadmodum F idum pueros & athletas inuito abundare calido testatus est: neque, vt hyeme ventres calore naturali maxime calere dixit: sed vt mordacem improbumque calorem haud exiguum in intemperato ventriculo possidentes. Hos autem carnibus frigidis merito nominauit, vt pote bonæ iuxta & copiosæ alimonie penuria tabescentes, quam ex sanguine naturaliter sese habente in temperatis corporibus hauriunt. Ex sanguinis autem inopia fit, vt carnes refrigerentur, ac quietitium sanæ calorem à sanguine, non proprium non inlitum, vt iecur & cor, possidentes. Isti vero carnibus deficientibus graciles necessario redduntur: ipsarum enim subtractiones & incrementa tenuæ & crassum totum corpus efficiunt. Dicit autem hos ipsos venosos esse perinde, atque si ita dixisset, Istis conspicuæ venæ sunt, hoc est eminentes: quippe quæ sanguinis plenæ, & carniū ipsas contegentium paucitate, nudæ appareant. Quin etiam ipsos iracundiores esse dixit, non absolute iracundos, neque per excellentiam iracundissimos, quod planè ipsis accideret, si calor in corde permultus redundaret: sed calor in ventriculo os eius contristans iracundiores efficit. Siquidem alibi declaratum est hanc particulam in consensum sui affectus & animam adducere: tardiores enim ad intelligendum atque agendum homines reddit, quo tempore ipsa frigidior euaserit: contra promptiores atque irascentes, cum magis in caluerit, haud naturali calore scilicet, sed aduentitio & à natura alieno, de quo sermo iste totus à nobis confectus est. Quapropter eos, qui se Hippocraticos nominant, & præcipua Hippocraticæ artis decrera, quibus & experimento euidentiâ stipulantur, ignorant, accusare æquum est, quod aliter, atque nos diximus, interpretati sunt. Existimant enim in calidioribus ventriculis inlitum calorem in profundum refugere, & extimas partes deserere, atque ideo frigiditas hominum carnes euadere. Verum huiusmodi caloris motiones pro ratione temporum, & regionum, & prorsum cœli status, præterea pro ratione vigiliæ & somni, nec non & animi perturbationum, vt mœroris, & timoris, & corporis voluptatum, & animi oblectationum euariant: At neque corporis naturalis fabrica, neque ætas talem ingenitæ caliditatis mutationem efficit. Sed, quemadmodum & in libris de tuenda sanitate monstrauius, praua corporis constitutiones sunt non nullæ quidem cum totius animalis intemperie: aliqua vero cum partium inæquali statu, qualis & ista, quæ in propolitis verbis habetur de ventriculi vitiosam constitutionem habentibus, & non optimam, veluti quæ natiuo calore multo affluentibus, & iccirco ad bonam carnem procreandam maxime conducentes, corporis habitum pleniorē efficiunt, non extenuant, non emaciant, vt intemperatæ.

26 Terra Sicciatibus squalente Animum genus Bene habet.

H

Aues enim vt pote aridiorē, quam nos, temperatura constantes, sicci temporibus rectius valent. Nos vero non præterit & aridioribus ipsas cibis vesci, & paucio potu esse contentas: non perinde, vt sues, qui aqua assidue prolui, & immodico assidue potu repleti cupiunt.

27 Cum Hircescit, Vter exterius Testis apparuerit, si Dexter, Mas: Sinister vero, Fœmina.

Cum puerilis ætas in adolescentiam transit, quemadmodum ipsis semen, & pili in locis genitalibus erumpere incipiunt, perinde & testes subito crescunt: quemadmodum & puellis virginibus mamme extuberant vnâ, & menses ferri incipiunt. Tunc igitur & vocis mutatio in maribus fit præcipue nam cum prius ipsis acuta vox esset, cum perfecte in puberes euaserunt, grauior redditur: tempore autem medio veluti rauca ipsi vocem edunt. Quâobrem autem prædicta ætate oia ista eueniant, præsens oratio explorare non potest, sed oia hæc apparere & experientia demonstrat, Sicut & illud, si dexter prius testis intumuerit, hoc ætate adolecentes factos, in ætatemque virilem cum euaserint, filios mares potius quam fœminas genituros: quod si sinister, è contrario. Idem & de vtero sensit: in aphorismis enim ita scriptum est: Fœtus mares in dextris, fœminæ vero in sinistris magis. Quæ igitur à me hac

A. 1. 3. f. 2. l. 17. c. 15. 385. b

5. Aph. 48. Ex. ord. 41. h

A hac de re in aphorismorum explanatione dicta sunt, ad hunc locum accommodes, cum vna sit communis in maribus atque fœminis causa, ob quam sinistrae partes fœminarum, dextræ marium, opifices sint. Verum & de hoc in libro de Vsu partium tractatum est.

28 Oculi Vt valent, Ita & Corpus. Et color in deterius, aut melius labitur.

Constata autem ita oportere subintelligi vt oculi validi sunt / quod non nulli & adscripterunt. Sententia igitur verborum, vt quispiam iudicio meo plurimorum falsam interpretationem omittens rectissime explanare potest, hæc potissimum fuerit: Hippocratem docere arbitror, quoniam modo quis ab oculis, totius corporis affectum percipiat, quandoquidem isti maxime firmissimam nobis notitiam exhibent. Porro in illis, quibus anima deficit, aut aliter vires collabuntur, neque manum quis intuitus, neque crura aspiciens, aut faciei reliquas partes, omnibus oculis aliquid explorati habere poterit, quod ipsi vires imbecillas esse, aut validas patefaciat: quod, si oculos inspexerit, comperit habere, clarissime namque in ipsis robur infirmitasque elucescit, non nullis quidem acute cernentibus palpebris patentibus, non nullis autem neque perfecte ipsas aperire valentibus. Quin etiam ipsorum color & moles aliquid de viribus nunciant. Viribus enim infirmis oculi caui, squalidi, & decolorati res apparent: robustis autem, florido colore vigent, pleniori mole constant, & splendidum humorem habent. Hæc planè fieri euidenter conspiciunt, etiam si causa, ob quam fiant, nos lateat. Verum & causa patet, qualis nam oculorum sit natura, scientibus: quod alibi, & in sermonibus de visione declarauimus. Animalem scilicet spiritum luminosum è cerebro in oculos plurimum proficisci: iste igitur cum aut imbecillus aut paucus in oculis fuerit, modo enumerata symptomata eueniunt, & color melior fit, inquit, aut deterior. Id autem clarum est, siue de oculis etiam, siue de totius corporis colore, sermonem faciat: vt nunquam enim verum est, oculis quidem vt firmitatem atque imbecillitatem, ita & bonum fœdumque colorem, permutantibus, hos quoque totius corporis affectu comitante. Nam si bene colorati oculi sunt, & ergo hoc est corpus, totum salubriter se habere significant: aliquo autem turpi colore inquinati, illico & totum offensum esse indicant: celerius vero in oculis, quæ in alijs partibus, colorum mutatio, ob eorum munditiâ nitoremque conspiciunt. At non solum id significare hæc verba possunt, sed etiam in toto corpore coloris mutationem signis in oculo apparentibus accidere & subsequi. Ab oculis igitur hoc modo ad totum corpus cognitio traduci potest. Per se autem verba hæc, omiſsa parte de oculis, explanari possunt, si quis ipsa cum sequentibus coniungat. Deinceps igitur ab alio principio sic ipsa interpretabor.

29 Et color in peius aut melius uergit. Aequum est aut, Vt se habet Alimentum, Ita et quod Estimatum est sequi.

Colorem alimento i sanguini, proportionē respondentem, in peius aut melius vergere inquit. Sanguinem autem nunc appellat omnem in vasculis inclusum succum: in quo & pituita, & bilis utraque, & tenues serosique humores continentur. Hoc enim mistum & melius & deterius redditur: in eo vero contentus humor, qui proprie sanguis dicitur, & à cuius dominatu tota congeries nominatur, prauus dici nequaquam potest, perinde vt, neque alium habere colorem, quæ rubrum.

30 Signa Mortifera Per cutem nâres, Calidus vapor. Prius Nares Frigidum Spiritum reddunt.

Siue in calibus accusatiuis scriptum sit / calidum vaporem / siue in rectis / calidus vapor / utroque modo aliquid subintelligitur. Verba enim hanc sententiam habere debent, inter signa mortifera & hæc sunt, Calidum vaporem per cutem euacuari, cum prius per expirationem frigidus spiritus reditus sit. At si in rectis calibus eandem sententiam explicare velis, ita sanè dixeris: Maxime signa mortifera per cutem calidus vapor exiens post frigidum spiritum prius expiratione egressum. Ceterum id ipsum quidè frigidam expirationem perniciosissimum indicium esse, in libro de Præsentionibus dictum est hisce ipsis verbis: Frigidum autem per nares atque os expiratū iam valde perniciosum est, nunc aut quoddam symptoma ita se habentibus, quod tamen non semper fit, addidit: Calidus n. vapor multus subito de cute emanat: sed neque omnibus, vt dixi, neque omni tpe. Atqui istos explanatores, de quibus non opus est, garrientes, hæc edocere præstabat. Illis n. solis id euenire comperies, quorum mortē calidissima febris antecessit, quæ corpus ipsum cordis torruit, atque ideo postremo ipsum refrigerauit. Vitali ergo tenore, moriente iam corde, euanescente, in alijs quidè sudores syn copâ inferetes proueniunt, multorum s. humorū pleno corpore: illis aut, qui ex præseruida febre antea exaruerunt, pro sudoribus calidus vapor tangenti tibi distillari videbitur. Neque tamen & iste quoque morbi tempore, sed cum diu iam progresso morbo cutis, exhausta halituosa substantia, refrigeratur, quæ ob ardentiorē febrem attenuatis succis morbo vigente contracta fuerat: neque enim eo sanè tempore, quo iam cor emoritur, excitari potest nedum calidus vapor, sed neque frigidus, aut tepidus. Quæ igitur cor prope mortem frigida intemperie affectum est: sed non in quolibet mortifero morbo huiusmodi semper est: verum in ardentissimis febribus plerumque calidissimum, vt dictum est. Igitur cum frigida intemperie cor ægrotat, calidum vaporem emanare nunquam reperies, quando iam vicinus morti constitutus æger frigidum reddere spiritum inceperit: neque ita se habentibus humores prætenuati sunt: neque ardentē febre isti laborant: neque succos biliosos habent, qui

Hoc verbum in gra. co. non est, neque a Galeno explanatur.

in Prog. c. 6. l. r. 24. 4. 194. h

autem vitam nomino, quæ in sanitate videlicet agitur, prava enim in morbis vita est: alteræ sunt vero istarum ministræ facultates, deinde illarum item alia. Itaque posteaque hoc in sermone artes omnes ac potestates sanitati vitæque necessarias, nunquam alibi eas profecutus, recensere constitui, neque regentium nos potestatum dignitates adiacere me piguerit. Prima igitur sunt salubrem animanti moderationem in quali & quanto conferuantes. Cum enim corporis nostri substantia nec magnitudinem, nec qualitatem eandem retineat: sed magnitudo per sensus latentem exhalationem dilabatur, qualitas vero temperatura semper variante permuetur non ab aere solum ambiente, sed etiam ex nobis, quemadmodum in libris de tuenda sanitate explicauimus: ad magnitudinem faciendam alitrix potestas in nobis inest: ad qualitatem corrigendam & respiratio & per totum corpus diffusio comparatae sunt. Sed cum nutriendæ partes idonea ac propria materia egerent, alia quaedam in nobis vis inest, quam haud alienum fuerit breuis ac dilucidæ doctrinæ causa sanguificam nominare: cui rursus alia vis præsto est in ventriculo, concoctrix scilicet: omnibus autem dictis viribus communes alia quatuor sunt, quas paulo ante memorauimus, & clarioris doctrinæ causa proprijs nominibus appellauimus, attractoriam scilicet, retentricem, commutatoriam, & expultricem. Hæc igitur vos meminisse dignum puro, illud scientes, me hoc loco tantum hunc sermonem fecisse, naturam omnium artium ad medendum primariam atque potissimam esse declarantem. **F**

2 *Adinuenit Natura sibi ipsi accessus non cogitatione, Partim quidem ut Connuere, Partim vero & Lingua subministrat, & id genus Alia quæque. Inerudita Natura & indocta, Quæ opus sunt, Efficit.*

Accessus naturæ appellauit perinde, ac si & vias aut impetus ad agendum dixisset, non, ut nos prius mente volentes, & prius eligentes facimus, ita & ipsa faciente. Connuere igitur (sic autem dicitur, cum quis clausas palpebras cito iterum aperit) statim oris animalibus & a nullo edoctis illico inest. Cerrum est autem, huiusmodi actionem maximam oculis vilitatem asserere: fatigantur enim palpebrae, si toto vigiliæ tempore paterent: multaque exterius in oculis, ipsorum tunicas violentia, inciderent. Præterea longe isto admirabilis est naturæ opus, quod non vulgare modo, sed etiam plures medici, est quotidie fiat, negligenter tamen prætereunt. Nam si bimio puero panem ostendens, eum hoc ipso nomine simul demonstrans panem voces, idque bis terque feceris, puer & demonstrati corporis hanc vocem / panis / signum esse intellexit, ipsamque imitatus pronunciat, cum a nullo, ut linguam mouere oporteat, ipse didicerit. Idem vero, quod in hoc, & in alijs omnibus motibus, quos appellant voluntarios, ab omnibus fit animalibus. Igitur si voluerint aliquem artum inflectere, id statim efficiunt, & si musculum illum, a quo inflectitur membrum, non cognoscant. Eadem ratione extendere volentia per alterum musculum extendent: sed neque quis musculus iste sit, neque quo pacto agere possit, mouenti animali notum est. Quo enim modo ea comprehendere potest, quæ multis etiam medicis incognita sunt? quid dico multis? cum non nullos musculos quidam dissectoria artis vel peritissimi ante nos ignorauerint, ut eum, qui intra articulationem abditi poplitem incuruat: nihilominus tamen omnes homines ipsius genu articulum, simulatque voluerint, inflectunt. Quin non in solis hominibus, sed etiam in alijs cunctis animantibus, huiusmodi actionis species reperitur, vique a deo naturæ vis ad ea, quæ animalibus conducunt, rectius præstada, qualiter arte potentior est. Quocirca & Hippocrates de palpebrarum motu, quo si ipsas alteri etiam negotio incumbentes agitamus, mentionem fecit dicens / ut connuere /: motum vero in loquendo linguæ, per ea verba commemorauit / lingua vero & subministrat: nobis enim quanquam vocem proferre volentibus lingua ad ipsam dearticulandam prompte obsequitur. Pueri igitur voces prolatae difficiles nunc primum audientes, ut strax & sphinx, statim ipsas nos imitantes eloquuntur: neque quos linguæ musculos mouere oporteat, neque quo modo ipsam extendere, aut flectere, aut circumuolueret, aut superius palato, aut prioribus dentibus, aut alij cuiquam oris particulae admouere stabilireque conueniat, agnoscentes. Cum dixit autem / & alia quæque / voluntarias motiones in memoriam tibi reuocatum in quibus (ut dixi) animalia cuncta non solum musculorum motus, sed etiam ipsos musculos ignorantia, simulatque membrum incuruare, aut extendere voluerint, confestim id faciunt: sicut etiam, si in obliquum abducere, & conuerrere, aut circumuolueret, siue vicunque aliter mouere statuerint. Idcirco & istis ipsis dictis acclamauit / inerudita natura, non edocta, congruentia facit. Vocantur quidem quamlibet disciplinam edocti in illa esse eruditi: Natura autem ita erudita est, ut maxima sine doctore nouerit: qualem fuisse Themistocle Thucydides memoriæ prodidit ita inquis: Propria namque intelligentia neque prius ad ipsam pertinens quicquam, neque posterius edoctus, & eorum, quæ de improviso incidebant, celerrimo consilio deprehensor optimus: & eorum, quæ longe posterius ventura essent, perspicacissimus coniector.

3 *Lachrymæ, Narium humor, Sternumenta, Auris sordes, Oris salina reiectio, Spiritus introitus, exitus, Oscitatio, Tussis, Si ngultus, Non eiusdem omnino modi.*

Cum ea, quæ mihi optime ad hæc verba explananda quispiam dicere posse videtur, prius retulerero, deinde ad huius libri interpretes transibo: qui omnes verba hæc a superioribus dilunxerunt, omnia que ipsa singulatim tanquam ad præfensionem faciendâ interpretati sunt. Veruntamen

Amen nobis videtur Hippocrates propositum suum ab initio, & in præsentia per totum hunc sermonem, confirmare: ipse vero naturam salutis hominum causa omnia facientem demonstrare constituerat. Itaque ab operibus eius exorsus, quæcumque in corporibus recte valentium animantium facit, ipsisque superiori narratione enumeratis, deinceps quæcumque in morboris affectibus, aut sanorum languentiumque corporum communibus ad animalis salutem natura molitur, præsentia oratione declarat: Quorum vnumquodque ego particulatim proponens, non nulla quidem (ut dixi) morborum affectuum propria, non nulla agrotantium sanorumque communia, esse monstrabo. Atque in agrotantibus lachrymæ quidem non nunquam sunt morboris oculorum affectus modum sequentes, ut quando ipsi phlegmone tentantur: non nunquam vero natura superuacuum humorem expellente, aut deficientem in glandulosi ipsorum carnis procreante. Nempe & hoc modo narium humor excrementis in cerebro collectis per ipsas effluentibus accidit. Sternumenta vero & ipsa semper naturæ opus sunt, ab affectibus autem morboris proueniunt: at morbosos affectus voco, non solum cum aliqui iam agrotant, sed etiam cum quispiam istorum affectuum exoriri incipit. Qualis enim in oculis est proprie vocata turbatio, quæ phlegmone quoddam initium est, tales multi morboris affectus consistere incipientes dissoluuntur, natura vapores & succos eorum opifices excrementa.

B Verum de his omnibus in libris de symptomatum causis disputatum est. Nam ipsorum quaedam semper a natura fiunt, quæ morbosos affectus aut iam nascentes, aut futuros impediunt, sicut alia iam factos & absolutos tollunt: Idque est, quod explanatores fessellit, nunc, sub Hippocrate de naturæ operibus sermonem non credentes fieri. Sed tribus commentarijs, in quibus de symptomatum causis disputo, totum iste sermo diligenter a me confectus est, omnia id genus symptomata, de quibus præfens habetur oratio, a natura effecrice manare ostendente. Aurius namque sordes ab illa, cerebri recrementa purgante, colligitur. Tussim quoque, ut spiritus itinera emundarentur, fieri ostensum est: quemadmodum & ingultus, & oscitatio, & pandiculatio, purgamentorum expellendorum causa proueniunt. At non nulla in proposita oratione dicta neque symptomata omnino sunt, ut respiratio, & per totum corpus, diffusio. Ab ipso vero de respiratione explicatum est, ubi ait / spiritus introitus, exitus: de diffusione autem posterius, ubi iterum scripsit / alimenti & spirationis: at saluæ in ore generatio inter ea, quæ prouide a natura fiunt, connumeratur, quemadmodum & sputi ex pectore atque pulmone reiectio. De hoc vero & in præfenti parte, per hæc verba dictum est / oris saluæ reiectio: & oportet quidem / oris saluæ / per se proferre, hanc vocem autem / reiectio / separatim addita hæc dictione / sputi / fortasse quidem statim ab initio a primo librario vitato primo exemplari: fortasse & ab ipso Hippocrate prætermisum est, utpote qui sibi ipsi quandam veluti designationem, & non librum in vulgus edendum, conscriberet. Extrema autem illa verba / non eiusdem omnino modi / id sibi volunt, omnia, s. enumerata non eodem in omnibus dictis se modo habere. Vt enim ostendimus, non nulla solis recte valentibus, quaedam solis languentibus, quemadmodum rursus alia, vtrisque eueniunt: item ex his aliqua solius naturæ opera sunt. Explanatoribus autem hæc verba scribentibus paulo post varias eorum lectiones recitabo: Nunc vero prius quod ex toto sermone adhuc restat, in quo naturæ opera recenset, explicabo.

4 *Lotij, Deiectionis: & Flatus, & huius vtriusque: Alimonie, & Spiritus: & Faminis: Et in alio corpore Sudores, Scalptus, Pandiculationes, & Quæcumque, huiusmodi sunt.*

Scribunt sane & hanc orationem alij aliter. Verum ego & lectionem hoc tpe a plurimis probatam, & toti verborum sententiæ congruentem, atque in vetustis castigatisque exemplaribus repertam delegi. Eius vero sensus talis est. Quemadmodum in superius positis symptomatis naturæ sine disciplina edoctæ opera ad animalis salutem facta narrauit, eodem modo & in præfenti vrinam, deiectionem, duplicem statum commemorauit, item & alimentum, & diffusionem, & quæ in solis scemine generis animantibus insunt: postea deinceps & sudores, & scalptus & pandiculationes. Etenim vrinæ secretio, si, quo modo fiat recordatus fueris, mirabile tibi in regendis animantibus prouidentiam indicabit, & renum fabricæ causa: & vrinariorum meatuum originis, quam ex renum ventriculis habent: & operculorum, quæ meatuum osculis in vesicam sese inferentibus imposita sunt: & musculi, qui attractorio in sedeposito proportionem respondens, vesicæ collo circumdatus est: & aliorum, quæ minora quidem sunt, & minus admiranda, tantum vero ad rem conficiendam opis afferentia, ut nisi hunc in modum omnia structa essent, prave sane, aut nullo etiam pacto vrina secerne, & euacuari posset. Haud aliter & quæ ad deiectionem attinent, hoc est quæ ad excrementorum cibi aridorum expulsionem, a natura condendis nutritionis instrumentis parata sunt, ipsius erga animalia prouidentiam, ac sapientiam demonstrant: quæ omnia in libris de usu particularum comprehensa reperies: Nunc vero capita solum perstrinxisse satis sit. Nempe quidem vtranque vocem initio huius sermonis scriptam, ipsam per se solum legentes / lotij / ipsum hoc loco & stercore mentionem facere tradunt. Quidam rursus ambas voces copulantes deiectionem vrinam, hoc est euacuationem per ea verba significari dicunt, perinde atque si & vrinæ excretionem dixisset. Igitur isti sermonis initio scripserunt / stercoreis & vrinæ deiectionis, ac si ita dictum esset, stercoreis & vrinæ euacuatio. Verum quemadmodum cibi recrementa mirabile artificium in secerendo præferunt, itidem

dem quoque in vtriusque status secretionem, tam eius, qui per intestinum rectum, quam eius, qui per gulam expellitur, quem ructum vocant, naturam providentia conspiciunt, ad extrudendum vtriusque flatum instrumentis, in quibus colligitur, insurgentibus. Flatus enim hos excerni deprehendes, & si dormiant illi, qui istis repleti sunt: & si in somnum propensius labantur: & si catalepsi, veterno, sopore, delirio, & profundo somno correpti sint. Equae inueniuntur etiam naturae artes, si ea cuncta didiceris, quae in administrando alimento atque spiritu machinatur. Et longe adhuc magis demiraberis, si omnia noueris, quae in foemina concipiendi foetus causa molita est. Istis similia sunt & quae in toto corpore ad sudores excernendos, ad scalpum, ad pandiculationes pertinent: vocant autem scalpum, frictionem motumque per vngues effectum, quod in prurientibus particulis animalia naturaliter faciunt, idque in ipsis omnibus reperitur. Vidistis quidem & dudum, cum videntem capram grauidam dissecarem, foetus ex ipsa ligata extractus ut humi depositus quatuor pedibus ambulare inceperit, a nullo eductus ambulandi causa membra haec esse corpori subiecta: & paulo posterius superuacuum humorem, quo eius cutis exterius circumfusa erat, excusserit: atque iterum paulo post vno ex pedibus costas sibi calpserit, ex quo vos omnes praesentes exclamauistis, primum quidem quod ipse symptomatis medelam absque doctore inuenierit, secundo quod per hoc membrum solum id fieri posset, tertio quod ad hunc modum. At pandiculatio tale quidem in omnibus (ut puto) musculis symptoma est, quale in oscitatione solis inferioris maxillae musculis accidit. In libris autem de symptomatum causis, si memoriter modo tenetis, euacuandorum in musculis habitusorum excrementorum causa & id a natura fieri demonstrauimus: infantes autem & reliqua animalia id sine doctrina facere cernuntur. Haec itaque omnia, & quaecumque cum ipsis dicebamus, quemadmodum & excutere humorem paulo ante de haedo per dissectionem extracto narrauimus, admirabilem quandam naturam erga animalia providentiam indicant, per quam & secunda valetudine fruuntur, conseruantur, & aegrotantia morbo liberantur.

5 *Homini Anima semper Produciuntur usque ad Mortem. Sin autem Ignescat, Simul cum Morbo & Anima Corpus depascitur.*

Diuturnitate potius opus est, quam aliqua methodo, per quam intelligere quisquam possit, quid nam significare volens Hippocrates scripsit hoc verbum /produciuntur/: potest enim significare & generatur, sicut Asclepiades posterius existimauit: potest vero significare & augetur: potest etiam, ut quidam intellexerunt, idem sonare, quod, conseruatur, alimento & respiratione nobis vitibus. Quicumque enim animam spiritum esse censent, ipsam & ex sanguinis halitu, & ex aere intra corpus in inspiratione per asperam arteriam adducto, conseruari testantur. Illud vero & in aperto est, nihil eorum, quae dixi, nos posse tanquam verum sit, contententes enunciare, nisi prius animae substantiam ex qua sita compertam habeamus. Profectio si, ut in libro de Septimanis auctor ille manifeste de anima substantia differuit, sic & in alio quopiam indubitanter legitimo Hippocratis libro dictum inueniretur, aliquid plane haberem, quod de hoc verbo /produciuntur/ dici posset: quoniam verum nusquam in legitimis voluminibus Hippocrates clare explicauit, quid nam hoc verbum /produciuntur/ sibi velit, praeter id, quod istud ignoro, neque animae substantiam me firmiter scire mihi persuasum. Nempere cerebrum sensus voluntariaeque motionis principem causam esse, omnibusque alijs particulis distribuere, in libris de Hippocratis Platonisque decretis ostendimus. Illud praeterea persuasum habeo, spiritum in eius causis positum primum esse animae instrumentum: quem ut animae substantiam esse dicerem, mihi temere inclinabat animus. Siue autem tota cerebri natura ex quatuor elementorum temperatione ad eam substantiam vel proprietatem redacta sit, per quam sensus motusque voluntarij in animali primus auctor habeatur & memoria, & intelligentia: siue quaedam alia vis corpore vacans a nostro Conditor cerebro indita fuerit, & morientibus animalibus recedat, nullam hac de re firmam rationem habeo: quin & eos, qui de hoc quicquam affirmarunt, auidacia magis, quam sapientia, nobis antecedere existimamus. Caeterum medicis quoque superuacuum de animae substantia notitiam esse arbitror. Satis est enim artem medicam cum ratione tractantibus illud nosse, quoad spiritum cerebri, ac spiritus in eius sinibus contenti, naturalis temperies inuiolata seruetur, vitare posse aial: si vero contentus spiritus aut prorsum corruptus sit, aut a naturali temperatura vna cum ea, quae in cerebro est, longissime discesserit, mortem necessario sequi. Haec agnoscens medicus ipsorum bonam temperaturam ac permansionem semper consulat, methodos a nobis in commentarijs de tuenda sanitate & de morborum curatione traditas persequens: quas omnes Hippocratem primum docuisse memorauimus. Quam ob rem neque legitimam hanc eius esse particulam censeo, sed ab aliquo: ut plerisque alias, fuisse interpolatam. Forsan vero & eius filium Thessalum patris rudes annotationes collegisse, aut in chartis, & corijs, & tabellis eas natum, & huius generis quasdam particulas interiecit. Non nulli sane, qui commentaria in propositum librum ediderunt, pro his verbis /melior sit /produciuntur/ scriptum fuisse contendunt: ipsam vero procedente aetate scientiae ac sapientiae incumbentibus meliorem euadere arbitrantur. At neque ad medicum pertinens sermo est, neque ijs, quae sequuntur, consentaneus: nam de ipsius substantia hoc verbum /produciuntur/ dictum esse, ex eo constat, quod ipse subiicit /si vero ignescat vna cum morbo & anima corpus

A corpus depascitur. At qui verbum hoc /ignescat/ indicare videtur ex Hippocratis sententia animae substantiam calorem esse naturalem: quem naturalium operum multis in locis auctorem esse testatur. Maximum vero hoc loco placitum agitur, de quo & inter philosophos dissensio est. Non nulli quidem vnam esse animae naturamque substantiam arbitrantur, aliqui in spiritu, aliqui in corporis proprietate, eas consistere statuentes. Quidam vero non vnam, sed propriam ac separatam vtriusque substantiam esse, nec paruo quodam intervallo, sed toto genere inter se differre conseruant: si quidem naturae corruptioni obnoxiam, animae vero immortalem esse, substantiam arbitrantur. Aristoteli sane atque Plato vna appellatione vtriusque potestatem comprehendunt, non eam modo, qua ratiocinamur atque recordamur, animam vocantes, sed etiam eam, quae in stirpibus est, qua & aluntur, & crescunt, & seruantur, quoad temporis longinquitate consumptae exarescant. Stoicorum autem mos est naturam vocare, qua stirpes reguntur: animam vero, qua animalia: vtriusque vero substantiam ingenitum spiritum statuunt: Differuntque inter se qualitate arbitrantur: nam siciorae animae spiritum, humidiorum autem esse naturam: vtriusque autem, ut permaneat, non alimento solui, sed etiam aere indigere. Et quicumque huiusce decreti principem Hippocratem fuisse opinantur, ut in libro de septimanis dictum est, hoc verbum /produciuntur/ dictum esse aiunt de instauracione, quae in ipsis sit ex vtraque substantia, alimentum scilicet atque aere, ut euidenter apparet, & vtriusque vtilitatem cognoscimus: alibi namque respirationem ingeniti caloris moderationem seruare, ciborum vero assumptionem corporeae substantiae quod delapsum est, refarcire, declaratum est. Atque si corporis quaedam forma anima est, iure sane produci vtriusque ad mortem diceretur. At si a natura, quam Aristoteles altricem, appetitricem Plato nominat, altera quaedam ipsius substantia sit, verum sane, quod dictum est, fuerit, sed de cogitatrice anima vere id dici non poterit. Nempere quod insitum calidum, cui maxime corpora opera Hippocrates tribuit, igneam factum non solum priora munera obire non possit, sed neque corpus nostrum alere, quod ipsius erat primum officium, immo contra perdat, atque, ut ignis, liquefaciat, nobis ratione contemptibus, & corporis eliquationes a peruentibus febribus factas euidenter cernentibus, apertum est. Verum, cum in tota hac habita oratione tertia anima pretermissa sit, siue facultas, siue vtriusque eam nominare velis, quam Plato iracundiam appellauit, & de ipsa aliquid dicere satis fuerit, ut nihil praeterea in sermone de anima dicendum relinquatur. Calor sane quidam naturalis, per quem sanguis creatur, in iecore continetur: calor etiam alter in corde maior inest ad iram excitandam nobis datus, nam & ipsius quidam usus est, ut in libris de Hippocratis Platonisque decretis explicauimus. Et hic quidem calor spiratione eget, alter distillatione, ita enim meo iudicio vocare mos est duplicem in toto corpore arteriarum actionem, fuliginosum excrementum per compressionem expellentium, aera vero circumfusum per distentionem attrahentium.

6 *Morbi Simul Nutriti in Senectate relinquunt, & per Maturaciones, et Solutionem, & Rarefactionem.*

Non de omnibus connutritis morbis Hippocratis sermo est: ita vero eos appellant, qui longinquo tempore hominum corpora infestant. Id enim accidere non cernitur, neque ipsum latet, clare in aphorismis dicentem. Senes, quam iuuenes, plerumque rariis aegrotant: quicumque vero ipsis diuturni morbi eueniunt, saepius commoriuntur. Igitur cum in hoc sermone /saepius/ addiderit, neque vniuerse protulerit, quosque scilicet diuturnos morbos commori, aperte indicat se non nullos ante senum mortem dissolui cognoscere. Qui nam igitur sunt isti, quemadmodum etiam qui nam ante mortem non abeuntes, in aphorismis ipse patefecit sic scribens. Raritates, & grauedines in valde senioribus non maturescunt. Igitur cum hic frigidiorum meminerit, constat & ipsum concedere quosdam ex calidis in seniori aetate posse dissolui, si quidem /Contraria contrariorum medicamina sunt. Rari autem hi sunt, ut calidae cephalae, & heterocraniae vocati dolores capitis, & renum calidi affectus, & articulares dolores, quicumque ex valde calida affectione oriuntur. Iste quidem ex senectate proueniens temperatura solutionis modus inter maturaciones reponitur, maturacione scilicet omnem ad mediocre temperamentum adductionem significante, ut in maturescuntibus fructibus conspicitur. Alios autem duos adhuc rariiores concoctione modos adijcit, & per rarefactionem, & eum qui ambigue dictus est, siue per dissolutionem siue per solutionem intelligere oporteat. Fit iste autem, ipsa corporea substantia, quae omnibus tam animatis, quam inanimis communis est, dilabente: aliquid enim omnino ex ipsis defluit, sed plurimum ex mollioribus, minus ex minus mollibus. Ita sane & quidam a natura alieni tumores paulatim longiori tempore, dilabente materia, dissoluntur: idque recta vitus ratione videntibus euenit: nam, qui largiore cibo vescuntur, humorem affectus partibus influentem digesto aequalem facientes, affectus seruant. Tertium vero solutionis modum narrauit corporis raritatem, a medicis quidem consulto effectam, a senili autem aetate raro: cum labefactis viribus, extenuato corporis habitu, & male nutrita cute, laxiores meatus euaserint. Nos itaque sic verba interpretamur, cum semper ipsius sermones ijs, quae in aegrotis cernuntur, consentaneos esse demonstrare conemur: plurimi autem explanatores omnia potius alia, quam id faciunt: qui & hoc loco tanquam de omnibus morbis sermone facto causas afferre nituntur. Magis etiam absurda illi dicunt, qui in senectate huiusmodi affectiones sedari aiunt, animae quidem, iracundiam,

2. Apho. 19.
Ex. ord. 17. h

Ibid. Aph. 40.

In lib. de Flatibus.

iracundiam, auaritiam, superstitutionem: corporis autem, amatorias perturbationes.

E

7 *Medicatio, Contrarium cogitans, Non consentire Affectui.*

Sermo iste eandem vim habet, quam ille, Contraria contrariorum medicamenta, de quo saepius iam disputauimus.

8 *Frigidum & Auxiliatur, & Tollit quaecumq; à Calido.*

Et hoc sibi ipsi memoriae causa scripsit, quod proximae sententiae vniuersalis pars est. Etenim frigidum frigidis affectibus opitulatur, calidos autem morbos tollit: nam ab vno tanquam exemplo ad omnia contraria traducere sermonem oportet.

9 *Excandescencia Attrahit & Cor & Pulmonem in se ipsa, & in Caput & Calida & Humidum: Latitia autem Relaxat Cor.*

Obscure admodum haec locutio perplexa est: quocirca & eius plures lectiones, lectionibusq; cōsentaneas explanationes fecerunt: verius autem quispiam dixerit, non lectionibus explanationes, sed prius cogitatis explanationibus eos deinde lectiones affinxisse & accommodasse. Statim igitur haec vox/attrahit/in hoc sermone quid significat? Cor atq; pulmonem ob iracundiam attrahi, ipsum dicere interpretabimur: sed cum haec verba adiecta sint/in se ipsa, & in caput/alter huiusmodi sensus innuitur, cor & pulmo attrahunt, & in se ipsos, & in caput calida & humidum. Atqui ista vox/calida/penē intelligi non potest: potius enim calidum, q̄ calida, dixisse oportuit. Satius igitur fortasse fuerit omiſſa singulorum in hoc sermone verborum declaratione vt pote confusa, ipsius ephrasim potius facere, aut paraphrasim, siue vt lubet, quis noiet, i. per plura verba enarrationem: Id verò fieri nequit, nisi vnum saltem nomen interpretemur, quod est attrahere. Duorum. n. alterutrum, in excandescentijs dicendum est, aut pulmonem & cor ad caput attrahi: aut cor & pulmonem & caput ex inferioribus locis calorem humoremq; ad se ipsos attrahere: verisimile nanq; est ex iecoris regionibus, vnde sanguinis distributio fit, & calorem & humorem hauriri. Porro in excandescētia cor atq; insimul per totum animal discurrentes arteriae maiorem vehementioremq; pulsatum efficiere, cernuntur. Aequum est autē & cordis dilatationem implentia tunc plura adduci. In caput verò plus humoris calorisq; efferi, oculos totamq; faciem occupans rubor significat: quin etiam si tetigeris, calidiores euasisse tibi haec partes apparebunt. Evidenter quoq; & oculi emicant, vnaq; prominētiore facti esse videntur; & vniuersum caput calidius. At latitia, inquit, relaxat cor, hoc est ipsum G derelinquunt antedicta. Nempe praedictorum cognitio vtilis est, vt ira euitetur non nunquam, non nunquam de industria excitetur. Vitetur quidem, cum cor & caput naturali intemperie supra modum calidiora sunt, aut aliquo aduentitio calido affectu laborant: excitetur autem in frigidis vitijs, & natura frigidiore corde & capite. Eodem modo & totius corporis temperatura, si calidiora par sit, aut morbo, aut natura fuerit, magno opere iracundia offendetur: illi autem contraria magis opte haec iuuabitur. Id enim & in secundo de morbis popularibus ab ipsos fuisse traditum ostēdimus, vbi dicebat, || Danda est opera, vt ira excitetur & coloris & succi recuperandi causa.

1. Epid. circa finem lect. 4.

10 *Labor Articulis & Carnibus: Cibus Somnus Visceribus.*

Quoniam hoc nomen/labor/saepius consuevit Hippocrates pro exercitatione accipere, interdum pro dolore, aut absolute pro qualibet noxa, vt in multis commentarijs antea didicistis, Iccirco igitur ex libri explanatoribus alius aliud trium significatorum accipiens aliquis arbitratur sanē ipsum dicere, exercitationem articulis carnibusq; veluti cibum esse, id est alimentum, robur, adiumentum: illico enim augeri, confirmari, ac roborari exercitationibus haud secius, q̄ cibis. Quiddam verò articulis & carnibus multitudinem cibi dolorem cruciatumq; afferre, per haec verba si significari intellexit: nam repletionem haud solum articulos ad motum tardos reddere & carnes, hoc est musculos (in istis enim carniū genus continetur) sed etiam fluxiones mouere, & ex eo dolorem excitare. Huic verò sententiae & illud consentit, quod per tertium significatum intelligitur, non nullis opinantibus multum cibum, hoc est plenitudinem, articulis & carnibus nocere. At non solum carnibus & articulis, sed etiā omnibus corporis partibus plenitudo & noxam & dolores inferre consuevit. Secunda quidem aphorismi huius particula, vbi dicit/somnus visceribus/hanc habebit sententiam: Quemadmodum labor articulis & carnibus, sic & somnus visceribus, aut exercitatio erit bonum creans habitum, aut dolorem noxam ve inferet. Exerceri siquidem in somnis visceribus, quatenus tunc operantur maxime, & alimētum conficiunt, recte quispiam intelligere potest: noxam verò aliquam & dolorem in somnis excitari, id verum non est: indolentiam. n. potius & remedium, quam contrarium, afferre somnus suapte natura idoneus est, nisi quispiam inijs accessio-num haec ipsum facere dixerit: verum hoc loco sine vlla distinctione scriptis verbis, sermo neutiq; verus fuerit. Num igitur fortasse hoc modo legere, satius est/labor articulis & carnibus/deinde ab altero principio/cibus somnus visceribus/vt oratio huiusmodi sit: Exercitatio quidem articulis & carnibus vtilitatem praebet, cibus verò & somnus visceribus. Naturali enim calido in profundum

A. l. 3. f. 11. l. 1. c. 10. 282. c.

A fundum vergente, vt ipse tradidit, & ciborum concoctiones meliores fiunt, & tunc viscera nutritur: at in vigilia naturali calido ad cutem profuso viscera se ipsis frigidiora euadunt: & quae ipsis in somnis inerant, haec artibus omnibusq; extimis paribus in vigilia.

11 *Anima Deambulatio, Cogitatio Hominibus.*

Deambulationem pro exercitatione omnes libri interpretes acceperunt, vt oratio ita se habeat /hominibus cogitationes exercitatio/appellatione deambulationis, pro exercitatione suscepta: vox enim haec/deambulatio/speciem quandam exercitationis significat. Cum autem affectata quadam narratio sit, haud iniuria ipsam Dioscorides repudians non scripsit/peripatos hoc est deambulatio/ sed literam n adiciens legit/περὶ παντός hoc est de omni/vt locutio talis sit/animae de omni cogitatio/hominibus: eius verò sententia est, In qualibet re homines vim rationis exercitare debent: nam mentis volutationes cogitationes appellantur. Vnde, & Socratem cogitatore vocabant, & prudentia hominis consilia cogitationes noabant: vt in Aristophanis Nubibus inuenire licet, vbi Socratem lacerat, & tanquam inania garrimentem vituperat. Si cui verò philosophicam speculationem, non medicinalem, sermo iste sapere videatur, primum animaduertito, ipsum omnium rationalium artium esse communem, in quibus vim ratiocinandi exercere conuenit, vt & ab alijs multis medicis, & ab Erasistrato non raro dictum est. Deinde & vitia quadam oboriuntur, aliqua vires animae cogitandi ac memorandi veluti stupefacientia, aliqua vapores graues atq; profundos inducentia. Sic affectis igitur viles esse cogitationes potentia est, vt alibi ipse prodidit, || Excandescencias viles esse ad bonos succos creandos, & naturalem habitum recuperandum.

2. Epid. circa finem lect. 4.

12 *In Vulneribus Sanguis concurrat. Subueniendum, vt Vacuum impleatur.*

Obscura inuolutaq; est & huiusmodi locutio: neq; enim quid illud verbum/concurrere/significet, clarum est, neq; item quid illud/vt vacuum impleatur/. Propterea ergo non nulli interpretes de sanguinis in vulneribus profluuio sermonem hunc esse aiunt, aliqui de superueniente inflammatione. Vtriq; enim in vulneratam partem confluere sanguinem censent, & in omni corpore venas inaniri: quibus prospiciendum esse dicunt, vt iterum scilicet repleantur: ipsarum autem repletionem esse duplicem, vulneratae partis sanguine per frigida astrictoriaq; medicamenta represso, & per idoneum membri situm relabente. Alij verò quidam nō de vulneribus solum, sed etiam de ossibus valde contractis, maximeq; vbi ipsorum aliqua pars extra cutim emineat, similiter verò & de huiusmodi cōtusionibus, verberibusque magnam in corpore cōtusionem facientibus, sermonem hunc audiendum esse contendunt: tromata enim, hoc est ictus, nominat Hippocrates, magnas noxas ab aliquo externo etiam sine vulnere illatas. Quod autem concurrat ad haec sanguis, & q̄ euacuationum repleatur, eodem & haec dicentes modo explanant. Verum q̄ Hippocrates huiusmodi laesiones tromata vocare consueuerit, iam in multis ipsius libris didicimus: nunquid verò & nunc ita intellexerit, temerarium est affirmare. Aliqui autem in vulneribus sanguine manantibus replere opus esse dixerunt idoneis videlicet medicinis, ac linamentis impolitis.

13 *Si in Auris dolcat, lana digito circumdata Vnguen calidum infundito. Deinde injiciens interius in volem lanam auri subijcito, vt ipsi aliquid effluere videatur. Deinde in ignem proiecto dolo.*

Non nulli propter vocem in calce positam/dolo/hunc sermonem haud immerito adulterinum interiectumq; esse suspicati sunt. Narratio enim ante ipsam talis quodam modo est, si cui auris doleat, lanam digito, indici videlicet, interdum etiam pollicis, circumdatam vngue, i. aut oleo aut adipeliquata lanam imbuens, in aurem instillato: quemadmodum & hisce temporibus facere solemus per specillum lana inuolutum non vnguen solum (vt ipse nominauit) sed omne aliud liquidū medicamen infundentes. Esto autem liquidum illud medicamen, quo lanam inficimus, ad lucernam flammam aut ad candelam ceream calefactum. Instillare autem non semel, aut bis, sed saepius conuenit, vt aliquid ad extimam partem foraminis auditorij profluat: istud verò emanans subiecta dumtaxat lana nos excipiamus. Iubet autē Hippocrates lanam hanc humorem ex aure defluētē excepturam in vola manus nostrae, sinistrae scilicet poni. Ex eo constat non semel aut bis, sed etiam saepius, nos infundere, ab ipso praecipii. Quod sequitur autē, si absolute quidem scriptum esset/deinde in ignem proiecto/recte eos interpretari diceremus, qui ipsum propterea dicunt igni injiciendum esse putare, vt ab odore, qualenam sit, inuestigetur: ipse nanq; hoc pacto & quod ex pulmone per tussim extruditur, exaninavit: Quoniam verò huic orationi adiectum est/vt ipsi aliquid effluere videatur/: & haec vox/videtur/extremo huius totius narrationis verbo/dolo/ scilicet, respondere comprehenditur: propterea & magis laudati interpretes in hanc opinionem deueniunt, vt decipiendi aegroti causa ad hoc agendum accessisse Hippocratem dicant: Interdum enim ex his rebus solatium capere aegrotantes, arbitrariq; diligentiorum de se ipsis curam haberi. Atqui maiora etiam, quam sint, vitia laborantibus apparere, vtile esse tradunt, vt ne medicis tanquam non celeriter ea curantibus irascantur: vtq; certae & exquilitae vicius rationi obtemperant: non nulli etiā addunt & mercedes maiores, & munera ampliora, qui sanati fuerint, medicis esse daturos, Tertia Classis. BBB vt pote

utpote magnis languoribus se liberatos esse arbitantes. Hoc non nulli rursus haud secundum Hippocratis sententiam esse ducunt: ideoque totam hanc partem ab alio interiectam esse suspicantur. Neque enim de propolis verbis illud dicendum est, quod non nulli probabiliter inuenisse se existimant, doloris mitigationem, dolum vocatum esse putantes, perinde ac no idem sit & morbosum affectum curare, radicem veluti eius extirpantes, & dolorem mitigantes lenire. Porro nonnumquam id ipsum totum affectum peiorem reddit, quemadmodum in intestini laxioris doloribus antiodota ex opio, & alterco, & mandragora, & styrace composita: ista namque membra circum refrigerantia, ut iterum ab istis causis offendantur, paratiora efficiunt. Sed neque ob mitigandum dolorem, ut dixi, haec vox/dolus/seu/deceptio/ascribi potuit/ aduersatur. n. illis verbis/ut aliquid ipsi exire videatur/ eo qui ita scripsit, indicante decipiendorum aegrotantium causa ad hanc manuariam operam medicos accedere. Satis igitur fuerit, haec verba nequaquam esse Hippocratis, existimare.

14 *Lingua Lotium significat, Lingua Virides biliosa. Biliosum autem a Pingui: Rubra vero a Sanguine: Nigra ab Atrabile: Aride a Fuliginosa exustione, & ab Vterino membro. Albida vero a Pituita.*

Linguae, cuiusmodi sit lotium, indicare ait, aut proprie sic vocatum, quod quotidie mictu efficitur, aut succorum serum. Vterque autem modus in eandem sententiam recidit: etenim lingua, sicut & vrina, succorum affectiones detegit. Atque ita fructu ex his verbis decepto, quidnam lotium significet, ex abundantiam perquiremus. Vile autem, quod in tota hac parte nos edocet, istud est, linguas aliquas bilis abundantiam significare: aliquas sanguinis, aut id genus aliorum cuiuspiam, de quibus omnibus in sequentibus speculabimur. In his, n. quae ad artis opera conducunt, diu versandū cenfeo: praeter eunda autem ea, quae cumq; sophisticè inuestigata sunt. Virides itaque linguas dixit, ut in communi vita vsu mortales nominant, virides quosdam se vidisse dicentes, quibus in biliosus color mutatus fuerit ob pallidam scilicet bilem. Hanc, n. simpliciter appellant, non sicut alias cum adiectione, aut atram, aut a ruginofam, aut rubram, aut flauam, aut vitellinam appellantes. Flaua quidem bilis proxima pallidae est, & eiusdem ferè generis. Dicunt autem plerumque non adicientes/pallida/ita absolute hominè vomuisse bilem: sed de flaua raro quispiam absolute protulisse inuenitur, statim, n. ipsi coloris nomē adiciunt, flauam bilem vomuisse quempiam dicentes, aut puram bilem; A ruginofam vero & atram bilem nullus, neque medicus neque plebeius sine adiectione noiauit, quemadmodum neque isatode i. isatidi herbae similem, nec porraceam, nec vitellinam: nam haec bilis nomina a quibusdam medicis reperta sunt, & a coloribus quibus infecta est, derivata. Sic vero & rubram bilem vocant, quae sanguinis serum est: sed vitellina flaua bile spissescente progignitur, quemadmodum pallida ex eadem aqueam quandam substantiam accipiente. Virides igitur linguae nunc euidenter pro eo, quod est, pallidae, dicitur sunt, a pallida scilicet bile colorata. Etenim grandioribus venis praedita lingua & inani substantia spongiam referens, alijs duris densisque particulis paratior est, ut serosus intra se humores admittat, ab illisque colores instar lanarum suscipiat. Interiectum est autem his verbis illud/biliosum a pingui/ indicante Hippocrate biliosum succum plurimum ex pingui alimenti parte procreari. Pingue vero intelligendum est non solum vnguinofum, sed etiam dulce, & prorsum quod naturaliter se habentibus suaue est. Soli namque extra naturalem statum constituti amarum, acerbis, acidisque cibarijs delectantur: naturaliter autem se habentes, & ab excrementis vacui, pinguis, & dulcibus, & nulla vehemēti qualitate praeditis, cum voluptate vescuntur. Omnia haec igitur nihil aliud, quam pingue in alimento sunt. Quocirca & pingue agrum & vnguinofam regionē multi veteres appellauerunt, per ea vocabula eorum fructuum feracē indicantes, qui a nobis recte valentibus sine vlla noxa comeduntur. Ex melle autem omnino que ex dulcibus, cum vehemēti in caluerint, amarum bilis contrahi humorem in quarto de simplicium medicaminum viribus commentario declaratum est. Cum hoc etiam quoniam haec diutius in ventriculo morata fuerint, neque prius distributa neque concocta sint, luteam ex ipsis bilem procreari euidenter percipimus. Quisquis igitur tunc euomit, huiusmodi bilem euomit. De pallida quidem lingua abunde haec sint. Rubras autem a sanguine fieri ait. Neque, n. vel cogitari potest ab alio abundante humore vlla in parte rubrum colorem fieri: color enim succorum est dominantium & exuberantium, non deficientium. Similiter & nigras linguas a nigra bile fieri dicit: eadem, n. ratio & in his est. Aride autem, i. admodum siccas, a perurēti febre: quae ignis instar sanguinem inflāmans fuliginē potius, quam vaporē, similem exhalationē efficit. Idcirco & nigrae saepius huiusmodi linguae efficiunt. Tales vero linguae & ab uterino membro i. ab utero, saepius fiunt: nam & hoc phlegmone correpto calidissime febres adueniunt. Verum, quemadmodum pallidae linguae a pallida bile, atrae ab atra, rubrae a sanguine, sic a pituita albidae tinguntur. Nepe dicitur signis oino quae significantur, eueniunt: rebus autem non accidunt signa necessario. Inflammato, n. utero haud semper febres aestuantes adueniunt, quemadmodum neque redundante sanguine lingua rubescit, quin etiam atra bile in liene aut in aliquibus inferioribus venis contenta linguae color non euariat, sicut neque ob pallidam bilem, neque ob pituitam, sed cum aut in ventriculo huiusmodi aliquid continetur, aut multo calore fundente atque in spiritu humores vertente in sublimē halitus ferentur.

In vniuersum igitur dicendum est, quodlibet ex narratis de lingua signis aut febre perurentē adesse, si multos singulos succos ab Hippocrate dicitur abundare, siue in ventriculo contineri, ostendere,

Vrina

15 A *Vrina cibo & Potui Concolor, Atque talis, ut consuevit, ubi humiditas, colliquatio.*

Vrina ei non nunquam, quod epotum est, colore similis apparet neque mutatis, neque in sanguinem recte versis cibis, cum quibus & ipse potus commutatur: nonnunquam & aliqua corporis particula liquecente, ut Sabinus scripsit. Hec igitur utraque non ex natura propolito administrato corpore eueniunt: naturaliter autem se habente creandis succis vna commutatus potus & colore infectus vrinarum differentias facit, neque epoti humoris, neque membrorum in corpore liquatorum qualitibus, sed creatorum humorum formis respondentes, quemadmodum & supra alias ostēsum est. Quoniam igitur lotium rei potae colorem retinet, si aquae aut alicuius albi tenuisq; vini potio fuerit, aqueum albumq; conspicitur: si vinum crassum nigrumq; fuerit, nigrior vrina & crassior apparebit: quemadmodum & flauior, si vetustum fuluumq; vinum sit. Indicat autem colliquatorum membrorum colorē, cum partes aquae erui & hordei speciem referentes vna cum ipsa exeunt: a iecore, n. huiusmodi corporis veniunt, sicut carnosiora a renibus. Ita vero & foliorum similia, a vesica: vnguinosa, ab adipe: hordeacea quidem magnitudine & duritia, sed non albida, colliquatae carnis nota sunt: sicut & nigra, lienis magis. Vrinae quidem iumentorum lotio similes colliquationem non indicant, ut Sabinus censebat: nam in Aphorismorum explanationibus id genus vrinas eorum esse explicauimus, in quibus humor, qui crudus vocatur, plurimum abicit, & a calore fusus est: tūc, n. ipsum in spiritu versum flauofas exhalationes ad caput submittere contingit, unde & dolores capitis excitantur.

16 *Lingua extensioibus Concolor. Quocirca ex istis Succos cognoscimus.*

Obscura hoc loco est haec vox/extensionibus/non nullis extensiones succorum in ventriculo ascendentium dicitur esse, non nullis vero concretos in lingua, aliquibus & ipsam madefacientes humores, significari putantibus. Sed istos omnes intelligere praestiterit, ut de succis utcumque linguam attingentibus sermo fiat: ipsi enim concolor lingua apparet, & si ex ventriculo sursum repant, & si per venas eius altrices affluerint, & si per vapores quosdam sublaros exterius ipsi adhaerint, atque penitiora minime humectantes circumereri fuerint. Propter hoc igitur ipsum & humores interno scimus, si quidem viridis lingua fuerit, biliosus: si vero nigra, melancholicos: ad istorum autem similitudinem & alios, de quibus dudum dicebamus, cum eam partem explanarem, in qua dicitur/linguae virides biliosae/.

17 C *Si Salsa carnes gustanti, Superuacua materia Signum.*

Non modo linguae color, sed eius etiam vis gustatoria superuacuos humores ostendit. Sic igitur quibusdam amaro sapore infectam linguam habentibus oia quamuis dulcissima, iudicantur amara, quemadmodum, exempli causa, regio morbo languentibus: non nullis vero falsa propter saporem, qui salus dicitur. Huius vero rei perspicuum indicium in ipsis recte valentibus est. Siquis, n. abstinens gustato continuo ab ipso aliquid aliud degustet, amarum id apparebit: & sale commanducato siquid aliud confestim post ipsum assumptum fuerit, istud quoque gustatu salum videbitur. Quam obrem sic & in morbolis affectibus cum lingua impura & excrementis affluens sit, pro excrementi natura ciborum sapor linguae impressum saporem referet, si modo quae degustatur esca omni vehemēti qualitate spoliata fuerit: Si in secus se habeat, mistus quidam in lingua duorum saporum sensus erit, & eius qui in ipsa excellit, & eius qui in cibo assumpto dominatur: quaedam enim admodum salia sunt, quaedam amara, quaedam acris: sicut iterum alia acida, alia dulcia. Mistra igitur (ut dicebam) siquis haec gustauerit, fiet saporum istorum perceptio, & eius qui iam linguam infecerat, & eius qui extrinsecus ipsam attingit. Propterea igitur Hippocrates vnum quoddam ex his memorie causa sibi ipsi literis mandauit, quemadmodum hisce in commentarijs facere consuevit.

18 D *Si Mammarum Papilla & rubrum, Viride sit, Aegrotat Conceptaculum.*

Vterum appellare conceptaculum Hippocratis phrasim non sapit: tamen quod dicitur, perspicuum est. Nam si aliquod ex dictis signis mammis accidat, languere vterum significat: saepius enim aliis vterum mammisque societate coniungi didicistis.

19 *Hominibus Sordes in Auribus, Dulcis quidem Mortifera, Amara autem non.*

Fortassis quispiam aegrotans ipse auris sordem degustare sustinuerit, medico autem id praecipere turpe ac detestabile fuerit. Clarum est autem, non alio tempore aurium sordem fieri dulcem posse, quam quo cerebrum aegrotat, naturaliter enim amara videtur: Atque ideo ipsam dulcem liquefcente cerebro fieri dicunt.

20 *Solum Verrere in Longis Morbis conuenit.*

Siue nauigans, siue terrestre iter faciens quispiam, in alteram regionem migrauerit, vel motus in itinere aut navigatione, vel aeris mutatio proderit: & maxime cum in aerem contrariae temperaturae discesserit. Contrariam autem dico, non solum aeris propriae aegrotanti regionis temperamento, Tertia Classis, BBB ij sed

fed etiam ipsius morbi nam, si humidus morbus sit, in sicciorem aerem migrandum erit: si liccus, E in humidiorum. Eadem quoque ratione si calidus morbus sit, in frigidiorum: si frigidus, in calidiorum. Similiter, si calidus sit morbus & siccus, ad humidiorum frigidiorumque aerem abeundum est: sic & in reliquis coniugationibus. Adhuc vero magis iste terram mutans iuuabitur, si pro modo, quo morbus a naturali statu discessit, ad contrarium aerem mutatio fiat. Morbus enim ad paulo frigidiorum a naturali temperie recedens, aerem paulo mediocri temperie calidiorum postulat: morbus vero longius recedens, & multo in contrarium excessu eget. De regionibus quoque eundem sermonem tibi dictum putato, ex quibus nanque inter se contraria sunt a commoderato atque medio ad vtrumque latus aequaliter recedentia.

21 *Imbecilliora Cibaria breuem Vitam.*

Imbecillus cibus haud alius intelligi potest, quam qui parum alimenti corpori exhibet: talia vero sunt & olera, & plurimi arborum fructus. Iste igitur, inquit, breuem vitam habent. Ipsi vescentes breuis vitae reddere apti sunt, quoniam cibaria ipsa celeriter e corpore euacuuntur. Sed affectatum quoddam est, ciborum in corpore moram vitam ipsorum intelligere.

22 *Cum adsumi Cedmata, Vena in Auribus posteriores Scindende sunt.*

Cedmata vocat fluxiones in crura decumbentes, & ex ipsis eas maxime, quae primum articulum, ubi coxendix est, occupant. Non tamen de secunda vena praecipuum verum esse mihi persuasum, quemadmodum etiam nulli eorum, qui id laudant, ex parte persuasum est: id enim opere ipso significat, cum nunquam in aegrotantibus ad hoc remedium confugiant. In his quidem verbis locutio impropria & vitiosa est, ipso scribente: venas in auribus: neque enim venas in auribus, sed circum aures dicere oportebat: si quidem venae quaedam post aures grandiores sunt, in ipsis vero auribus perexigua, vixque aspectabiles, & plerumque neque perspicuae.

23 *Venus a Pituita Morbis Remedio est.*

Non cunctis ex pituita laborantibus, sed quibus vires firmae sunt, veneris vsus prodest. Imbecilli namque ab ipsa in extremam debilitatem redacti magnopere laeduntur: at qui viribus excellunt, non dissoluentur, sed contra iuuabuntur veneris vsu pituitae copiam resiccante. Didicisti enim concubitum, quemadmodum & vigiliam, excicare, quoniam scilicet humores abunde digerant. Quin etiam coitus robustorum corpus calefacit: infirmorum autem continuo quidem calefacit, sed postea vehementer refrigerat.

24 *Eos, qui Calido Ventriculo sumi, Validi Potus & Cibi perturbant.*

Non, quemadmodum supra validum victum ciborum multum nutrientium esse dicebamus, ita & hoc loco accipere debemus validos potus & cibos, hoc est, multum alimentum corpori exhibentes, sed eos, qui acrem vim habent, cuiusmodi sunt caprae, & allium, & silphij succus, & vinum vetustissimum, idque genus alia naturalem intemperiem augentia, huic autem contraria vtilissima. Naturas namque omni labe carentes iuuari a similibus: intemperatas autem, quemadmodum & morbos, ab iis, quae eorum temperamentis aduersantur, iuuari saepius alibi didicisti. Verum aliqui volumini huius interpretes sequentis partis initium huiusce propositae finem esse voluerunt, hoc pacto scribentes: iis, qui calido ventriculo sunt, validi potus & cibi perturbationem faciunt atque bilis. Quod autem eorum potissimum, quae in ventriculo sunt, ipsum calidum habentibus talia perturbationem faciant, clarum est: non tamen in omnibus similiter ea perturbant, quae in toto corpore sunt, sed quibus vniuersi corporis temperamentum aut calidum est, aut aridum, aut vtraque qualitate immodica praeditum: quapropter in his non atram bilem solum, sed et flavam, huiusmodi cibaria perturbant. At qui forsitan atram bilem conturbata maius afferit detrimentum: propterea & de ipsa per excellentiam sermonem intelligi voluerunt. Sed plurimi hoc sermone ipso per se circumscripserunt, initium sequentis hoc fecerunt.

25 *Atra bilis Simile Haemorrhoides effundunt.*

Morbum sane melancholiam vocatum per haemorrhoides leuari euidenter constat: multosque clausis illis insaniuisse animaduertimus: quosdam vero non solum semel aut bis, sed etiam ter & quater, simul atque haemorrhoides suppressa sit, in melancholiam incidisse: non nullos vero & singulis annis hoc vitio tentari solitos, nisi aut per venas haec praesidium prius senserint, aut atra bile medicamento purgata malum anteuerint. Nempe istorum hominum plurimis atra sanguis per haemorrhoida profunditur, at tamen non omnibus. At vocata haemorrhoides: id est per sedis venas sanguinis profusum, non vna de causa efficitur, modo ipsa natura nigri fellis succum repurgante, modo multitudinem euacuante: quemadmodum & sanguinem per nares effluentibus accidit, non nunquam vna sanguinis impetu in ipsam irruentis patefacta, non id prouide faciente natura: eo fit, ut effusus sanguis interdum niger non sit. Quin etiam natura atram sanguinis euacuandi causa venam aperiente non nunquam accidit euacuato malo bonum subsequi, nisi prius concepta culum

Aculum occludatur, sed diutius patefactum maneat. In propositis igitur verbis non hoc ipsum dicere censendum est, quod omnis haemorrhoides atram bilem euacuet: atque ideo, cum sit, melancholicis prosit, repressa vero noceat: quodque ipsa, si claudatur, aperienda sit.

26 *Increfcentes Morbos Mistio.*

Vtrum ipsos iuuet mistio, aut laedat, omissum est. Omnibusque interpretibus, vno Hercule Erythro excepto, nescio quo modo ipsos iuuari pro certo habentibus, & mistionem pro concubitu cum muliere intelligentibus, omnibusque inter se de significato huius vocis /increfcentes/ dissidentibus, quod mihi (vt in obscuris dictis fit) verisimillimum videtur, id solum afferam. Morbos increfcentes eos intelligo, qui procedente tempore augentur, semperque nisi prius soluantur, labuntur in peius, vt podagras, articularum dolores, renum vitia, comitiales, melancholias: quae omnes coitu exacerbant. Sabinus autem increfcentes morbos eos esse vult, qui pueros corripunt, vnaque cum ipsis usque ad aetatem Veneri aptam increfcent, vt ipse nominatum recensuit, comitiale morbum, & renum affectum, & quartanas febres, & dolorem capitis. Verum non omnes vitia haec infestare videntur, praeter sacrum morbum, quem & propter id ipsum a veteribus puerilem affectum nominari contigit. Creatur et puer in B vesica lapillus, sed haud ita multos vt facer morbus inuadit: quem quidem in puerilis aetatis mutatio ne plerumque, nisi magnopere in victu delinquant, remoueri contingit: at vesicae calculus non aetatis lapsu, sed manuum opera duntaxat, curari potest. Porro nos & absque istis verbis cognoscentes comitiales & omnes alios pituitosos morbos ob mutationem ex puerili aetate in adolescentiam, omissum et venerorum vsu, mirifice iuuari: ad haec & illud scientes neque renum vitia, neque quartana febre, neque articularum dolores, coitu sedari: a propositis verbis perplexis & tenebrosis nihil addiscimus, quae admodum neque ab vllis id genus alijs. Concubitus namque interdum refrigerando prodest, solis illis subueniens, in quibus ob naturalem intemperiem fuliginosi halitus humidique redundant: qui si retenti fuerint, illis grauiter nocent: idem & a veneris vsu in tempore modiceque adhibito vtilitatem capiunt.

27 *Refrigeratio, Quae in Ventre sunt, Durat.*

In hac quoque parte aliquid est omnibus artem exercentibus vtile, siue empirici sint, siue Dogmatici: aliquid vero solis cuiusque effectus causas scire velle sibi proponentibus conducit. Dicam vero de eo prius quod omnibus vtile est. In hisce igitur verbis /refrigeratio/, quae in ventre sunt, durat /omnes/, quos ego sciam communiter de deiectionibus ab ipso sermonem fieri intellexerunt, qui idem velit atque ille in C aphorismis, //S in autem coelum sit aquilonium, tuiles, fauces, ventres duri, vtrum vero extimarum corporis partium refrigerationem solum dicat, quae & in aquilonijs constitutionibus fit, an & interiorum, inter quae & ventris locus est, interpretes considerare omiserunt: cum tamen inter eas discrimen haud exiguum versetur. Nos etenim quae hominibus eueniunt obseruantes, exteriorum refrigerationem semper ventrem durare cognoscimus: interiorum autem contra humectare, quae coelia eos etiam qui vocantur affectus, i. ventris profusio, interdum concitat: quo tempore ipsa quidem interiorum membrorum corpora duriora fieri contingit, liquida autem cibis neque recte concoctis neque distributis deijci. Haec plane medicis omnibus cognitu necessaria sunt, ipsorum autem causa solis praesantissimis. Neque enim quod haec partem interpretantes dicunt, verum est, frigidum scilicet, quae attingat corpora, cogens atque congelans ita duriora efficere. Hoc enim de refrigeratis paribus, quae interioribus abstrusa non sunt, recte dici potest: partes autem ventris adeo rigere nequeunt, vt cibi potusque congelati obdurentur, sicut alia extra corpus nostrum hyeme frigore concreta durefcunt: prius enim, quam ita frigeret, homo interiret. Verum eo tempore duntaxat, quo ab aere extrema corporis ijs, quae in ventre sunt, incolumibus, refrigerantur, deiectiones obduratae cernuntur, calidiorum scilicet ventre reddito, vt ipse dicebat, Ventres hyeme & vere calidissimi sunt natura. atque semper dicentes explanatores inuenies calidum a frigido circumfessum in penetralia corporis refugere, cum exteriora frigefacta sunt. Sic igitur & in praesentia dico, ventre calidiorum effectio, deiectionibusque suppressis, ob causam paulo posterius dicendam, simul optime concoqui cibum, & omnem ex ipso succum dispertiri: ex quo deiectiones excicari consequens est: ex hoc vero & ipsas durefcere accidit. Duae namque causae cum sint corpora, quibus appropinquant, obdurantes, quarum vna refrigerans est, altera excicans, causa quidem refrigerans ad ea quae in ventre continentur, viuis nobis peruenire non potest: altera autem ob longam moram interioribus, cum neque concoctio neque distributio laesa fuerit, omnino continget. Adhuc autem illud, quod hucusque distulimus, explicandum superest, quae de causa cum coelum nos ambiens frigidius fuerit, quae in ventre sunt, diutius ibi morantur. Quod autem euenit, tale est. Naturale sane opus est ciborum per intestina delatio, & in commentarijs de facultatibus naturalibus, intestinorum circum illos constrictione eam fieri monstratum. Imis autem partibus muscoli sedem claudentes impositi sunt, qui per frigus coguntur, constringunturque contra affectum, atque cum quis eos calida aqua perfundit: tunc enim remollescunt, excrementaque impulsu & constrictione intestinorum in sedem detrusa, & maxime calido prouocante suscipiunt: hoc enim & inter omnes constat, excretiones a calido prouocari. Partibus autem, quae in sede sunt, frigescentibus, atque ideo contractis & in angustum

3^a. Apho. 10. Ex. ord. 20. c

1^a. Aph. 15. Ex. ord. 3. a

redactis, contrarium symptoma sequitur, constrictoriam scilicet intestinorum actionem ab inferioribus partibus incipientem sursum versus contenta propellere: Quemadmodum euidenter plerumque conspicitur, quando aut bilem & mordacia excrementa ad sedem effusa sponte retinemus, aut inuiti: non nunquam aliquo negotio illo tempore occupati, aut à latrina procul absentes: sursum. n. velociter recurrunt, ut neque vi facta postea prompte obediant atque descendant. Causa planè, ob quam cibi potionesque aerè nos ambiente frige factio diutius in ventre morentur, iam patefacta est: & hanc siccitatem consequi monstrauimus, quemadmodum & siccitati duritia euidenter accidit. Quòd si ventris particularum corpora contingat frigescere, ex eo & concoctionem violari, & per eam deiectiones eliquari magis quam liccescere, necessum erit. Hac tenus verò toto de priorè lectione confecto sermone, ad alias inferius scriptas transeamus.

28 *Mistio, Quo in ventre sunt, Durat.*

Omne corpus venere exicari constat: sed non semper alui excrementa propterea sicciora fieri cernuntur. Verum, quando ab ipsis valde oppressa fuerit, & quando vires labefactatae, & membra à quibus alimentum conficitur, & in ventre contenta distribuuntur, refrigerata fuerint, tum coitus, quæ in ventre sunt, frige factio & duriora reddit: volunt enim ex coitu in ventre contenta frigescere, & ex frigore durari: atque duritiam non frigoris, sed siccitatis ratione, euenire monstrauimus. Ceterum, quod in superioribus dicere dimisimus, forsitan hoc loco narrare praestiterit. Nam cum extremorum refrigerationem deiectiones durare ostenderimus, forte quispiam solam hanc durandi, quæ in ventre sunt, causam esse arbitraretur. Non est autem sola hæc, sed & ipsius constrictoriarum intestinorum facultatis imbecillitas, & contentricis robur, & eius per quam ex ventre in iecur fit distributio, præterea & obtusus intestinorum sensus, & alimenti qualitas morfu carens. Si quis verò astringentes cibos & potus à nobis silentio præteritos esse opinabitur, falsò opinabitur: nam inter ea, quæ contentricem potestatem corroborant, reponuntur.

29 *Veratrum eptum si Celerius Purgare vis, Lauare, aut cibum sumere oportet.*

Generalis quidem & cuiuscumque purgationis communis ratio per hunc aphorismum tradit: Corpora ubi quis vult purgare, prius conuenit fluxa facere. hoc loco autem exemplo vnus violentissime purgatis medicamentis, vnus ad facilem fluxum præparationis meminit, lauacri. s. humores quidem fundentis, ac si qua in parte contentum duratumque corpus fuerit, relaxantis. Itaque veratro vtentes lauare cõducit: neque multo ante, neque multo post, quam ipsum acceperint, sed maxime quidem ante assumptionem, non nunquam verò & illico postea fieri potest. Quòd si purgatione aut iam incipiente, aut mox inceptura, hominem laues, humorum à purgante medicina tractorum ad interiora inclinatio nem retrahes ac retardabis. Quemadmodum igitur quibus sanguis crassus est, ijs prius lotis nos venam rescindere, sic & in his, qui purgandi sunt, balneo prius vti præcepit, quòd celerius simul, ac minus moleste, purgatio fiat. Ipse verò nunc solum, ut celerius fiat, memorauit. Satis autem fuerit nõ eo duntaxat, quo medicinam assumit, die lauare hominem, sed etiam superioribus, quibus ad purgationem sese præparabat. Ipse namque Hippocrates & id in aphorismis præceperat, cum scripsit, Ad veratra ijs, quæ nõ facile purgantur, prius humectare corpus oportet alimento & quiete. Quòd si quiete & alimento & omnino corpus humectare imperat, cõstat etiam lauationibus nos pluribus vti in aquis potabilibus ipsum velle, siquidè & hęc humectat. Nunc verò & huic parti addidit cibum sumere/aut eo. s. tempore, quo & veratrum homo deuorauit, aut etiã in superiore victus ratione: cuius & aliud quoddam propositum esse dicebamus, attenuare videlicet succos, & itinera humoribus in ventre descendentibus expedire: in illis. n. verbis/fluxa facere/ quòd in aphorismis præcepit, hæc continetur.

4. Apho. 13. Ex. ord. 28. f

2. Aph. 9. Ex. ord. 12. b

30 *Sanguis in Somno ad Interna magis Refugit.*

Superiore quoque aphorismo hanc scripsit sententiam: Vigilanti exteriora magis calent, interiora magis frigent: dormienti res contra se habet. Et nunc igitur eius loci explanationem propositorum verborum communem esse putato. Nam quæ de caloris motu, locique in vigilantibus ac dormientibus transmutatione, audiui, ea & de sanguine te audiui sic exultimato: naturalis enim calor in hoc, & in ijs, quæ ex hoc nutriuntur, maxima ex parte consistit.

31 *Rigor à Superiore Ventre, Ignis autem ab Inferiore magis.*

Ventris pars superior rigorem magis, inferior verò febrem, gignit aut sentit aut inchoat: quod & maxime verisimile est: & pro id ipsum hanc vocem/magis/additam puto, tanquam sese vicissim solæ dicte partes contineant. Verum etiam si istud concesserimus, altera quædam exoritur dubitatio nobis, ignorantibus, vtrum dictis partibus inflammatis istud accidere dicat, an quoniam in ipsas ex corpore succi aliqui mordaces confluxerint, an quoniam alimentum corruptum fuerit. Atqui rectius illud mihi existimandum esse videtur, de noxa ex humoribus contracta, & de illa sequente ciborum corruptione, ab Hippocrate sermonem fieri. Nam cum frigidus aut mordax succus in ore ventriculi infederis, ex corruptis cibis, aut praua qualitate, vel etiam confluxu ex corpore contractus, initium rigoris inde

A inde efficitur. In commentario namque de rigore monstrauimus ob frigidam aut mordacem causam, quæ per sensoria corpora moueatur, & cum impetu feratur, rigorem excitari. Quemadmodum vero id accidere conspicitur, ita & non nunquam febrem ex corruptis cibis accendi deprehendimus, quando scilicet corruptus cibus in inferiorem ventrem depullus fuerit: tunc autem rigor non præuenit, sicuti quando ventriculi ostium mordebatur.

32 *Attractio, Pulmo, Aridus æstus: Euacuatum siccatur Somnus multus.*

Quod euacuatum somnus multus exicet, & experimento quidem, quo omnes rationes dijudicantur, percipies: & ante experimentum ad huic dicto assentiendum ex ijs, quæ antea didicisti, adduceres. Porro si in somnis sanguis, & cum eo naturale calidum interius abditur, in vigilia verò ad extrema profunditur, quæ in ventriculo & iecore sunt, per quietem concoquentur, in vigilia verò totum corpus aletur. Itaque si in exhaustis calor interius vergat, nihil habens, quod conficiat, languescit & interit: primus enim omnium, ut ignis lignorum materia, ita ipse alimento nutritur. Cautè autem addita est ea vox/multus/paucus enim prægressum laborem tollit, quando per ventrem homo euacuatus est: deinde si in iecore & primis venis adsint crudorum humorum reliquiae, eas omnes concoquit. Hæc quidem huiusce orationis secunda pars nullum insignem in verbis errorem habet: Sed prior hoc pacto scripta attractio, pulmo, aridus æstus/multum à Græcorum dicendi consuetudine distat: sic enim ipsam enunciare oportuit/attractio fit, quoniam aridus æstus in pulmonis temperatura est/attractionem nobis interpretantibus inspirationem. At Quintus, nec quia siccus calidusque esset pulmo, ob id celerem frequentemque inspirationem fieri, sed contra propter talem inspirationem siccare & incallescere pulmonem dixit. Attractionem namque haud simpliciter inspirationem quancumque, sed celerem tantum & frequentem, significare voluit: à crebra verò inspiratione pulmonem siccescere, & in libro de Acutorum victu ab ipso comprehensum est.

33 *Frigidissimi Cibi Lentæ, Milium, Cucurbita.*

Milium & cucurbita frigidi cibi euidenter sunt, & si non frigidissimi: lentem verò haud sanè frigidum cibum esse concesserim. Nam quemadmodum cucurbitæ, & cum ipsis atriplex, bliton, lactuca, & chondrila, & ex frumentaceis hordeum atque milium, certissime refrigerare noscuntur: contrario pacto lens se habet, nullam. n. refrigerationem præ se fert aut statim ingesta in superiori ventre adhuc contenta, aut posterioribus in tenuia intestina vel in crassiora delapsa. At forsitan, quoniam in libris de simplicibus medicamentis refrigeratorium quiddam in astringente succo inesse monstrauimus, lentem quispiam refrigerare putauerit. Sed iste in iisdem commentarijs dictum fuisse non meminit, quæque id genus medicamenta simplicia videri atque dici, si ad ea, quæ per nos per compositionem fiunt, comparentur, non tamen exacte simplicia esse. In primo namque de alimentorum potestatibus libro lentem ex contrarijs constare naturis asseruimus, altera quidem alium coercente, altera verò citante. Ex his igitur quæ supprimunt, frigida terraque est: quæ citat calida. Quocirca siccum quidem edulium lens est, frigidum verò non, sicut neque calidum, sed ex utroque mistum ac medium, aut paritè admodum à medio ad calidius recedens. Quando igitur neque absolute frigidam lentem quis concedere potest, qui ipsam excellenter frigidissimam concesserit: Quin etiam inflammatis vlceribus in star cataplasmatibus superdata lens humores in affectam partem defluentes coercere atque repellere videtur, per vim adstrictoriam id scilicet faciens: quin & vi quadam concoctrice & suppuratoria prædita certe est, quod frigidis nequaquam inesse reperitur. Siue igitur ipse Hippocrates ita scripsit, siue quis alius hæc verba interposuit, haud recte de lentium viribus opinatus est.

34 *Vlcera excriuntur, si Non purgatus Laboret.*

D In laboribus, hoc est in exercitationibus, calorem auctum ex profundo ad cutim succos euocare, atque discutere, alibi didicimus. Quando igitur prius in corpore hi vitiosi contracti sunt acrimonia cutim erodit, atque vlcera efficit: Quemadmodum, cum crassi glutinosique humores sunt, iecur renescitque obstruunt, in cute autem affectus cum tumore excitant.

35 *Mulier, Capra, Elaterium aut Cucumerem sylvaticum edentes, Pueris purgatio.*

Non elaterio duntaxat, quod cucumeris sylvatici succus est, quemadmodum neque ipso cucumere solum vescentes, lac puerorum lactentium purgatorium gignunt, verum etiam si quod aliud medicamentum subductorium quod vocant, assumpserint. Siue autem à muliere elaterio, a capra ipso cucumere, siue utroque ab utraque comeso, infantes earum lacte purgari dicat, nihil interest: quem admodum neque si, comeso, aut deuorato, quis scripserit. Conducit autem hæc oratio & ad medicorum usum, & ad naturale decretum. Infantulos enim purgare volentes, aut matri infantulum lactanti, aut capræ, huiusmodi aliquid esui dantes sic eos purgabimus. Et ad naturalis decreti, de quo altercatio est, dijudicationem id vtile est. Etenim quidam nullam vim ex ijs, quæ ab initio in alimentis erant, post concoctionem, & in sanguinem conuersionem, remanere contendunt: Aliqui è contrario validas vires diutius remanere volunt adeo, ut etiam sudores ipsas redoleant: huic

Tertia Classis. BBB iij verò

verò sensetia, que modo dicta fuere, suffragantur, in istis. n. comestorum qualitas seruata reperitur. E
Quin & apud nos verno tempore, quando capræ scammonia germina depasta fuerunt, purgato-
rium ipsa lac generant: quod si tithymallo vescantur, idem accidit. Nec non & in Doride, & Bœo-
tia, & Thessalia, omnibusq; finitimis locis multi ex coturnicum esu musculorum distentionibus
correpti sunt, quoniam veratrum scilicet illæ comedunt. Istud idem & Athenis quibusdam accidit
se nouimus, qui coturnicibus largiter nimis sese impleuerant.

36 *Calidiori quod comesum est, Intus refrigeratio, Exterius labor, Sole, igne, veste, æstiuo tempore:
Contrario autem Contraria.*

Valde calido natura refrigerationem & aqua potum conducere dicebat, & præterea quiescere,
hoc est, à vehementioribus exercitationibus abstinere. Quo pacto igitur hoc loco (vt nō nulli inter-
pretantur) exercitari iubet quo pacto in Sole & ad ignem calefieri: Nam balneis id genus tempera-
turas refrigerari monstratum est, fumidis fuliginosisq; vaporibus, qui ferè in huiusmodi temperatu-
ris abundant, discutendis, & solidis membris humiditate refrigerante irrigandis: ignis autem & Sol
calefaciunt, similiter & vestis, & tempus æstiuum. Et ipse igitur in aphorismis ita loquitur. || Tpe qui-
dem veris, & extrema æstate pueri, & his ætate proximi, optime degunt, & rectissime valent: estate
verò, & autumno quadantenus senes: reliqua eius parte, & hyeme, qui medias ætates agunt. Itaq; si
calida ætas hyeme, frigida verò æstate, rectius habent, valde calidos natura à Sole, & igne, & æstiuo
tpe non modo non iuuari, sed etiam lædi, ipsum putare credendū est. Vox ergo illa in initio sermonis
posita / calidiori / aliquod ipsi addendū subintelligi postulat aut tēperaturæ, aut naturæ, aut corpori,
aut homini. Sed ex eo, quod in fine opposuit, percipitur corpori & homini magis, quā tēperaturæ,
aut naturæ, subintelligendū: oino. n. dixisset / contraria aut contraria / sceminei generis articulum fœ-
mininis noibus, non masculi masculis, anteponebat. Tota igitur narratio talis fuerit: Calidiori corpo-
ri per cibos ac potiones interius refrigeratio conueniens est, noxia verò caliditas exterior à Sole &
igne, & tpe æstiuo, & vestimētis: quibus omnibus arida caliditas significatur, humidā nanq; & me-
diocrē, qualis balneorū est, potestate refrigerare declarauimus. Liqueat aut nos in istis sermonibus
consuetam hanc balnea intelligere, vbi non apponimus aquarum sponte nascentium, aut marinarum,
aut sulfurearū, aut aluminosarum, quā quidem illæ siccant calefaciuntq; & non refrigerant. Contra-
ria aut naturæ corpori contraria / rursum hic subintelligere oportet iuuantibus iuuantia, & nocenti-
bus nocētia, ea quidem vt eligantur, hæc verò vt fugiantur. Etenim si calidiores naturas cibis ac po-
tionibus refrigerare iussit, frigidiores certe contrarijs calefacere præcipiet. Itē si calidiores naturas à
Sole, igne, & estate, male haberi dicebat, frigidiores vtq; ab his iuuatū, à cōtrarijs læsū iri, significat.

37 *Cibaria Aliqua quidem Celeriter vincuntur, Aliqua verò Tarde.*

Solus ex ijs, quos noui, Capito p hac voce / tarde / scripsit cōtrarie / ofonē hoc pacto instituit / ciba-
ria aliqua qdē celeriter vincunt, aliqua verò cōtrarie. Porro inia in vtraq; lectione eadē est: quæ. n.
edunt, differre ea rōne inter se inquit, qd aliqua cito à corpore superantur, aliqua tarde. Intelligendū
est aut superari, hoc est immutari, & concoqui, & apponi, & corpori simile effici. Singulorū igitur
ciborum alij quidem cito concoquuntur, & in sanguinem mutantur, & nutriunt, alij verò tardius:
que in tribus commentarijs habentur, vbi de alimentorū viribus omnia diligenter persecutus sum.

GALENI EXPLANATIONVM IN SEXTVM
HIPPOCRATIS DE MORBIS
POPVLARIBVS LIBRVM

TOMVS SEXTVS

*Carnes, Attrahentes ex ventre, & extrinsecus. Significat sensus, quoniam ex-
pirabile, & inspirabile.*

Trahere ad se ipsas inquit carnes ex ventre, & extrinsecus: ex vêtre quidē. i.
ex ventriculo ciborū portionūq; vnde nutriunt, succū: extrinsecus verò, non
itē similiter. Incertū est aut, alimentū ne dicat, an aerē. Possunt. n. carnes, quæ
admodum ex vētriculo alimētū hauriunt, sic & ab extimis partibus in profun-
dū reuocare: pot & aer per arterias ad cutim pertinentes ad carnes ferri ab ip-
sis attractus, quod et omni verborū contextui magis quadrat. Verū de attractione decretum cōtro-
uersum est. Nō nulli. n. philosophi ac medici funditus ipsam sustulerūt: nō nulli esse qdē affirmant,
sed in carnibus esse negāt. Omnium aut istorū rōnes in cōmētarijs explanatorijs reddi non posse dixi-
mus: multoties. n. eadē sãpius repetere cogeremur, cōmētarijsq; in longitudinē ac multitudinē pe-
nē innumerabilem excrescerent. Quin neq; vniuersum vitæ tempus ad Hippocratis libros inter-
pretandos satis esset, si cuiusq; dogmatis semper in qualibet particula ostensiones afferri debent: le-
cturis

Acturis præterea molesta res esset: & commentaria comparaturis, longo tempore magnisq; sumpti-
bus conscriberent. Sanius itaq; fore existimaui, si in hisce commentarijs cuiusq; partis sententiam
enuclearem, quod explanatoris proprium munus est: interdum verò & dictis ab ipso causas alibi
demonstratis placitis congruentes adijcerem, ipsa autem placita hoc loco non astruerē, sed quibus
in libris olim à me scriptis asserta fuerint, tm̄ in memoriam reuocarem, quemadmodum & nunc fa-
ciam. His. n. quæ nutriunt, ad se proprium succum attrahentibus ad ipsa moueri alimentum in cō-
mētarijs de viribus naturalibus disputatum est. Expirabile verò atq; inspirabile omne corpus esse,
in commentario de vsu spirandi, & in libello de vsu pulsuum egimus: in priore quidem vtilitatem
spirationis esse declarauimus, vt cordis calor moderatus seruetur: in secundo verò, in toto corpore
caloris mediocritatem arteriarum opera custodiri. Hæc itaq; sola abunde sunt ad prioris verborum
Hippocratis particulæ explanationem. Ad secundam iam deueniamus, in qua illud / significat sen-
sus / neq; s̄m Hippocratis morem, neq; omnino s̄m græcam locutionem, dictum est. Vnde aliqui
castigantes in datiuo casu protulerunt, / sensu / scribentes: vt quod ab eo dicitur: tale sit: Perspicuū
sensu est totū animalis corpus expirabile esse, atq; inspirabile. Atq; his deinde subiicitur illud / car-
nes, attrahentes ex ventre, & extrinsecus / sensu teste confirmatum: quod idem est, ac si diceret, ab
B ijs, quæ euidenter sensibus nostris apparent, Nōnullos profecto vulgares audiuī, quod ipsis ex po-
tabilibus aquarum balneis acciderat, admirantes. Prius enim per flagrantem Solem confecto iti-
nere domum reuersi squallidum corpus, osq; aridissimum, se habere dicebant, nec non & arden-
tissima siti cruciari: à lauatione autem sitim extinctam esse, os humectatum, pariterq; totū corpus
molle atq; humidum effectum priorem deposuisse squallorem fatebantur. Alij verò & in solijs cor-
pus suum aquam attrahere indubitanter se percepisse affirmarunt. Hæc sanē, quæ vel imperitis pa-
tent, decreti testimonia ab ipso sensu accepta sunt: aliqua verò ex subtilioribus rationibus à medi-
cis inuenta sunt, quarum vna & illa est, quam ipse postterius asserit, quamq; in sequentibus verbis
cognoscetis. Nam ad proposita intelligenda & hæc satis sunt, nobis ex recte dictis & prauè ab ex-
planatoribus scripta deprehendere valentibus.

2 *Calidior Venula sanguinis multitudine Exultum procreat, Illicoq; secernit.*

Per venulam calidiorē, arteriam intelligito, omnibus Hippocraticorum librorum interpreti-
bus venas non ab hoc solo, sed etiā à multis alijs veteribus, & arterias appellari consentibus. Hæc
igitur, inquit, venula sanguinis multitudine incalescens exultum procreat, & secernit, exultum di-
cens, quod ex calore gignitur, quod succi vehementius calefacti tanquam fuligo quædam est: id ve-
rò, vt ipse natura calidum, & consistentia tenue facile secernitur. Hanc ego probabiliorē explana-
tionem esse duco, si quidē oporteat verum simul & Hippocratis decretis cōsentaneum habere pro-
positum. At placitum nunc à nobis memoratum verū esse in commentarijs de vsu spirandi, & de
vsu pulsuum, traditum est. Nam inspiratione, qua per os & per omnem cutem aëria vtunt, dupli-
cem capi vtilitatem ostendimus, roborari quidem semper refrigeratum insitū calidum, vt ne diffi-
patum intereat, & maxime cum ex qualibet cā aduētum est: excitari autē & valētius reddi, si qñ frigi-
dæ materiæ multitudine grauet, quemadmodum & ignis ventilatione accenditur: quin etiam &
hunc duplicem motum ipsi propriam naturalemq; exercitationem esse eius vires instaurantem,
hæc enim est exercitationum natura & vtilitas. Postquam igitur ante dixit Hippocrates / carnes at-
trahentes ex ventre, & extrinsecus: deinde huc adijciens, expirabile & inspirabile esse corpus, in-
spirationis quidem ipsius ortum & vtilitatem per illud indicauit / carnes attrahentes, de expiratione
verò nihil dixit. iure in propositis verbis ipsius meminī, de arterijs verba faciens, quæ & cordi
communis sunt, licet obscuriora de illo videantur. Communem autem hunc sermonem esse, inde
patet. Ab insito calido fuliginosum excrementum in sanguine creati diximus, ac potissimum quā
D est calidior. Illud igitur excerni opus est: & id quoq; natura molita est, quæ à corde expellēda sunt,
efflacione propellens: quæ verò ab vniuerso corpore, per arteriarum compressionem excludens.
Fuliginosa igitur partim ex istis, & ex venis (ostensum est enim inter ipsas cōia ostiola interesse)
per cutem q̄ primū arterijs cōpressis extruduntur: partim ex corde pulmo prior suscipit, qui ipsi,
cum quidem dilatatur, attrahenti, cum verò comprimitur, expellenti, tanquam quoddam spiritus
promptuarium præparatus est. Nepe hæc est nostra de propositis verbis sententia: & sequentia ver-
ba his ipsis ac superioribus connexa esse paulo post ostendam. Quicunq; autem hoc loco ipsum de
ardentis febris ortu loqui crediderunt, primū quidem sermonem de ea parte / carnes attrahentes /
imperfecte dictum reliquerunt: non modo enim sibi conueniens attrahunt, sed etiam alicū abij-
ciunt. Attrahendū quidem vtilitas euidentior: abijciendū verò & excernendū ignotior est, & aliquā
rationem ad fidem orationi faciendam postulat. Descendamus igitur iam ad sequentem partem,
quæ & ipsa (vt dudum dicebam) ad meliorem explanationem internoscendam aliquid facit.

3 *Et Quibus quidem Pingue, Bilis Flaua: Quibus verò Sanguis, Atra.*

In proxime explanata parte duarum opinionum meminisse oportet. Nos enim diximus Hip-
pocratem diffilationis vtilitatem demonstrare: per diffilationem aut intelligi spiritus per totum cor-
pus

pus ex arterijs emanationē, sicut ore factam, expirationem vocamus. Non nulli verò de ardentis febris ortu sermonem esse putarunt: quibus non admodum fauere illud dicebatur/creat exultum, & illico excernitur/neq3, n. statim in ista ea excerni, q̄ ipsi vomitu aut per sedem euacuari dicunt, neq3 esse necessesse aliquod ardentis febris symptoma in sermone de eius ortu recenferi. At explanationem nostram meliorem esse defendimus, primū quidem, q̄ his criminationibus caret: secundo loco, q̄ in hoc sermone omne de spiritus intro forasq3 motione decretum traditum esse conspicitur. Quā motionem in quibusdam nostris cōmentarijs non solum per oris respirationem, sed etiam per distillationem a toto corpore, fieri explicauimus, non nullis quidem causa spiritus animalis generandi, vt dixit Aesclepiades: quibusdam verò, vt Erasistratus, non huius tñ, sed etiam vitalis: alijs præterea spirituum istorum alendorum causa inspirationem fieri dicentibus, expirationis autē vsū referre dubitantibus. Hippocrates (vt in prædicis cōmentarijs declarauimus) non modo per os expirationis, sed eius ē, quæ ex qualibet corporis parte fit, vsū in præsentī sermone perstrinxit. Aliter verò interpretantes accusare equū est, cuius nam auhoris librum interpretentur, oblitos: neq3, n. in aliorum virorum placitum deflexissent, eorum quæ Hippocrates asseruit, consensum deserentes, ipso quidē clarissime dicente, carnes ex ventre, & extrinsecus attrahere: quod longe ab ea opinione distat, quæ cibi ex ventriculo in corpus digestionem inanīs cōsecutione fieri statuit. Primo quidem non modo vim propriorum attractricē, sed etiam alienorum expultricem inesse in carnibus animaduertere oportuit: hoc, n. illis conuenit dicere, qui prædicant a natura salutī animalium consuli, inter quos etiam fuit Erasistratus. Secundo quid nam excretionē egeat, dicere debuerant: neque, n. sanguinem, ex quo corpus alitur, dicent. Horum quidē neutrum illi fecerunt: At Hippocrates ex sensui manifestis vtrunq3 euidenter constare præfatus, deinceps ad vsū ex omni corpore distillationis explicandum transiit fecit, necessarium fuliginosorum excrementorum oris causam asserens: etenim in corpore animantium calor huiusmodi recrementa perpetua euacuatione indigentia procreat. Hac igitur in parte horum excrementorum generātorum materiam ostendit: nam sicut maior calor ipsa generare aptus est, ita & materia quædam istis generādis habiles reperiuntur. Recta igitur ratione bilis atræ meminit: ipsam enim dupliciter contrahi didicistis ex crasso sanguine, & ex bile flaua combusta: quod si de ardentis febris ortu sermo ipsi foret, frustra bilis atræ meminisset. Quam ob rem & ex hoc perspicuum est explanationem nostram veram esse, iuxta & Hippocratis decretis consentaneam, illorum autem dissentientem. Ad hæc eadem planē verba in alia libri parte conscripsit: nosq3 ipsi ea superius enodauimus, vbi & illud dicebamus, pingue non solum de vnguinoso & adipali sed etiam de omni dulci, dictum esse putandum: vt eo sermone mel contineatur & firaxum, quod hepsema hoc est sapam, in nostra Asia Græci nominant.

- 4 *Mentis, Memoria, Olfactus, Aliorum etiam famis Instrumentorum, Exercitatio.*
- 4 *Labores, Cibi, Potus, Somnus, Res venereæ, Omnia mediocritia.*

Horū duorū Aphor. deest hoc loco Galeni explanatio Posterioris meminit cl. s. b. Et 61. g. Et 69. d

- 4 *Frigidior Frigido in tempore & regione Calidior erit.*

Quod neq3 affectu aliquo, neque ob ætatem, frigidior in frigida regione & tempora possit calidior effici, omnes consentunt: Iccirco & Sabini sectatores de natura frigidioribus verum esse sermonem tradunt. Veruntamen neq3 de istis absolute prolatus verus est, nisi huiusmodi conditiones additæ sint. Frigidum exterius circumfusum, q̄ denser refrigeretq3 cutaneas partes, inter euidenter apparentia ponendum est, non tamen corporis penetralia similiter afficit. Sed quemadmodum in aphorismis diffinitum est ea in parte, vbi inquit, ¶ Non nunquam in distentione sine vlcere iuueni carnoso astate media frigida multæ insperio calore reuocat. sic & hoc loco a nobis diffiniendū est. Frigida nāq3 corpori nostro iniecta aut ita alte subit, vt intima æque atq3 extima refrigeret: aut sola cutan ea frigore pcellit. Ad profundū igit descendens partes eas refrigerat, & non leui noxa totum aial afficit ipsius frigore cōcussis labefactatisq3 viribus: at quæ superficiem tñ corporis lædit, non solū interiora non refrigerabit, sed et calidiora multo, q̄ ipsorum prior temperatura esset, efficiet. Ceterum quicunq3 de raram cutim rarasq3 sub ipsa carnes habentibus ipsum locutum esse existimant nunc, quoniam ob distatam calorem istos frigidiores effectos esse dicunt, atque ideo spissescente cute, retentōq3 quod prius exhalabat calido incalescere, aliquid sanè videri dicunt: sed eos opinari non decebat, qui ita digerantur, & frigidiores dictos esse. Hæc enim (vt didicistis) humidis calidisq3 corporibus maxime insunt: secundo calidis licet sine humore talia sint: nullum autem frigidum corpus facile dissoluitur: sed minus quidem humida, magis autem arida hoc sustinent, vtriusq3 verò naturaliter calida præstant. Hac itaq3 ratione isti mihi falsi esse videntur.

- 5 *In doloribus Proximum Ventrem Purgare oportet, & Sanguinis Ventrem rescindere. Vltio, Sectio, Calefactio, Refrigeratio, Sternutatio, Stirpium Humores, in quibus vim habent, & Cyceon, Maleficorum, lac, Allium, Vinum seruē factum, Acetum, Sal.*

Remedia hoc loco enumerat & leuibus & leuis doloribus succurrentia: sicut in aphorismis oculorum

5. Aph. 21. Ex. ord. 39. b

A oculorum tñ dolentium remedia scripsit, vbi inquit, ¶ Dolores oculorum meri potio tollit, aut balneum, aut fomentum, aut venæ solutio, aut cum medicamento purgatio. Hoc loco quadam adiecit remedia, oculorum doloribus non conuenientia. Primum quidem omnium hoc in sermone enumeratum purgatio est, quā in * ¶ vltioris studio, irritat, neq3 stulta * auxilia penitus, quemadmodū scripsit, explicauimus. Primum verò inter deinceps enumerata vltio est, q̄ pessime affectis locis ob prauorum succorū exuberantiā, vt in per q̄ malignis vlceribus evenit, adhibet, non nunquam palam candentibus ferramentis, non nunquā vltioris medicaminibus, ea nobis vrentibus. Post vltionem sectio posita est, & ipsa locorum multum iam pus habentium dolorem finiēns, postquam ingentes phlegmonæ pregressæ sunt. Deinde calefactio, lauationibus, s. atq3 fomētis accersita. Alias verò fomentorum materias edocuit estis, & quibus vitijs dolorē excitantibus ad-mouenda sint, vt ¶ pectoris morbis p ea, quæ ipse in libro de rōne victus acutorum recensuit: oculis autem per mollem spongiā, non ferente loco per sacculos & cataplasmata calefactiones: quin & ex oleo cōspersio in medijs corporis partibus & in capite, calefactio cum sit, doloribus remedio est. Et ex aqua calida fotu extremorum membrorū dolor tollitur. Atq3 frequentissimus & plurimus in do-lentibus particulis calefactionis vsus apud medicos est, nam & contenta relaxat, completa euacuat, B refrigerata calefacit. R refrigeratione autem rariū sed adis doloribus vtimur membrorum quidem exteriorem superficiem densante, & propterea distillationes impediēte, distenta verò magis intē-dente. Solas igitur calidas intēperies sine materia multitudinis factas refrigeratio discutit: sicut in capitis dolore ob Solis æstum aut febrium ardorem. Caput igitur oleo rosaceo frigidio perfundentes symptoma curamus, & erysipelata ob excellentem calorem dolorem inferentia * nec nō & podagras, in quibus biliola calida vt fluxio est. Post dicta aut deinceps scriptum est/ stirpium hu-mores, in quibus vim habent: quorum item verborum sententia talis planē mihi esse videtur. Dolo-rū medicinae tibi non nunquam fuerint & stirpium humores: isti verò permulti sunt, quidam liqui-di permanentes, aliqui spissescentes. In primis sanè oleum permultam nobis vtilitatem tollendis sedandisq3 doloribus, si calidum adhibeatur, præstat: deinde & alia multa longe plus q̄ ipsum calefacientia, vt laurinum, cedrinum, ricininum, linapinum, & raphaninum. Hæc quidem liquida. Con-creta verò alia plus, alia minus, & resina, maximæq3 inter eas, quæ sponte sua distillant, & thapsia, & euphorbium, & succi omnes, cyrenæus, particus, medicus, allyrius, sagapenius, ex tithymallis ex-panace, qui & proprie opopanax dicit. Huius generis sunt & chalbana, & alia multa, quæ omnia in commentarijs de simplicium medicinarū viribus didicisti: siue, n. succus sit alicuius, siue liquor, C sub humoris appellatione cōprehenditur. Huius itaq3 generis sunt & liquida pix, & piccum quod vocatur, & in Cilicia capnelazon, aliaq3 innumerabilia, aliqua ex herbis, aliqua ex fruticibus, aliqua ex arboribus confecta, quorum cōe vocabulum stirps habetur: cuius hoc loco Hippocrates memi-nit, dicens/ stirpium humores. His verò adiecit/ in quibus vim habent/ obscurum breuitate sermo-nem faciens. Igitur haud ab re explanatores dissident alius aliter verba non modo interpretantes, sed etiam scribentes. Quam ob rem vt ne nimia scribam, eos omitte, q̄ mihi simillima veri videā-tur, ea sola referam. Medicamentorum igitur quæcunq3 dolores sedare apta sunt, sicut aliud alij affe-ctui, ita & aliud alij membro, prodesse idoneum est. Hac de re aut sermo quia cōmētarij modum excedit, breuiter ipsum per exempla perstringere conlitiui. Porro q̄ non oēs eū dolore affectus ist-dem egeant medicamentis, istud tibi exemplū esto. Mordacibus succis in intestinis contentis eluē-tia cū prius p inferiores partes immiserimus, inter quæ nulla est, & prisana cremor, & excreta hæc fuerint, morsus deinde mitigantia, & quæcunq3 in hærentia & intestinorum tunicas operientia su-perne incidentes mordaces humores arcent, in sedem damus: edulia præterea ipsis bonum succum creantia, & q̄ difficulter corrumpantur, exhibemus. At in superiore ventre, & maxime in eius ostio lo id genus contractis humoribus, in primis eos vomere iubemus. Quod si ad vomitum parati non sint, simplex oleum, aut cum aqua temperatum, aut quiddam simile sorbendum præbemus, per D quod citato vomitu exterius aliquid adstringens odoratumq3 superimponimus: sumendos autem cibos exhibemus boni succi, agre dissolubiles, & non nulla adstringendū vi præditos. Oculis verò dolentibus horum nihil facimus, sed vniuersi corporis inutilem materiam prius medicamento edu-cimus. Quod si redundet sanguis, ad cubiti venam exteriorem, quam humeralem vocant, scinden-dam accedimus: deinceps medicamine aliquo quàm mollissimo, & neutiquam mordaci vtimur: deinde per totum diem vsque ad vesperam ieiunantem ad balneum ducimus. Quod si neq3 pur-gatione, neque venæ scissione indigeat, dictis medicamentis, & post ipsa lauatione, sicut nouistis, eiusmodi dolores medicamur, neque ad ventris morsus collyrium aliquod immittentes, neque oculis tragi succum, aut capræ adipem, aut ceratum morsu vacans, aut id genus aliquid adhiben-tes, quale in sedem iniicere soliti sumus. Hæc exempli causa dixisse satis esto ad illud edocē-dum, eundem affectum diuersis locis excitatum non eadem remedia postulare. Ostendere enim propositum est, in quo sensu Hippocrates dixerit/ stirpium humores, in quibus vim habent: illud enim/ in quibus/ aut membris, aut affectibus, aut modis vtendi, intelligere necesse est. Dico autem vtendi modos, cum aut ipsam causam, ob quam affecta pars dolet, remouemus: aut flatuosum spi-ritum ex illa creatum discutimus: idq3 ipsum duobus modis efficiamus, aut spiritus crassam flatuo-samq3

6. Aph. 31. Ex. ord. 49. c

Al. conten-tiosa.

de Vid. rat. in mor. acu. cō. 4. t. 120. 7. 151. d

Al. pisselœu.

famq; partem extenuantes, aut continens ipsum corpus rarefacientes. Quin etiam ad hanc modus E alius indolentiae effector est, si qui sensum hebetat ac stupefacit: in quo prudentiae non vulgaris est stupefactorio medicamento alia permiscere, neque eo solo vii. Quem n. praerit a philonio, quod vocatur, medicamine dolori finem stupore sensus imponit: stuporem vero siue torporem papaueris succus & alterci semen efficiunt. Hac si sola per pauca exhibeantur, dolorem sedare non poterunt: q; si tñ ex istis detur, quantum acceptum sedare dolorem possit, insigni noxa membrum dolens afficietur. Igitur ne ipsum magnopere offendatur, neq; sensus obtorpeat, aliorum medicaminum permissio a Philone excogitata est. Quae nam vero sit methodus, qua quis vitans hanc medicamentorum structuram moliat, in libris de ipsorum compositione proditum est. Et de his haecenus.

Nunc quae sequuntur consideremus, Inter quae prima est vox illa/cyceon/. Nempe q; vinum dolores oculorum ex obstructione orientes mitiget, ex aphorismorum interpretationibus didicistis: nunc vero & aliorum, quicunq; eadem ratione concitantur, dolorum non nunquam ob sanguinis crassitudinem, non nunquam ob frigus, vobis in mentem veniat: cum saepius & in ventris doloribus, & in dolore capitis vocato hemicranea, (seu hemicranea,) meracius vinum sumptu confestim quidem manifeste iuuisse, accedente deinde somno in totum dolorem sustulisse, videritis. Vidistis autem me non illico ieiuno, sed ab assumpto cibo exhibere. At hoc loco Hippocrates utrunq; misceuit & cibum & potum: tale enim quiddam cyceon est, queniadmodum & apud Homerum didicistis, miscentibus quidem alia cum vino, commune vero omnium ipsum habentibus: fortasse & cum polenta vinum miscebant. Necessario autem & alia misceri ex hoc nomine/cyceon/veteres significare quispiam putauerit, sic eos appellationem hanc in eum sensum magis accipere indicas. Aliquando autem ego quempiam dolore vexatum sine cibo vino vii iubens, ut opinionem meam confirmarem, multis subito calidis vaporibus affectum locum petentibus, cum, ut sui veritus, cruciatum animaduerti: ab illis enim & inaequalis intemperies & repletio membro acciderunt. Alibi vero nos explicauimus repletionem quoquoersus corpora distendentem imbecillis partibus dolorem inferre, sed inaequalem intemperiem ea ratione, quod aliqua partes adhuc naturaliter affectae sint, aliqua refrigeratae ipsis sint proximae: in istis enim a male affectis partibus ad recte valentes molesta quaedam frigoris distributio fit: at omnes refrigeratae (vt ita dicam) haecicam quandam temperaturam adeptae non dolent: Quibus enim (inquit) naturae mutantur atque corrumpuntur, dolores excitantur, non permutatis iam atque corruptis. Ego profecto vinum sine cibo epotum laesurum esse arbitrabar, & experientia idem testata firmiorem sententiam meam reddidit: cyceon autem, cum in se ipso cibum contineat, offendere nequaquam poterit, nam ex virtusq; mediocri mistione aequabilis paulatim calefactio in partibus affectis augetur sine multis vaporibus & refrigerata calefacit, & inculcata dissipat. Quaecunq; enim prius aliquibus in locis ob crassitudinem inhaerant, eos attenuata & fusa permeant, continentibus etiam ipsa corporibus rarioribus laxioribusq; effectis, quae ab aequabiliter calefactis fieri solent. Sternutationes quoque, nam & has deinceps scripsit, dolores capitis ex multo flatuoso spiritu ortos perspicue remouere cernuntur. Haec igitur omnia vsque ad sternutationes cum eo, quod ab initio propositum fuit, cohaerere a me ostensum est, & male ab interpretibus in plures sermones fuisse diuisa. Ad sequentem igitur partem transeamus, quae plus etiam ab omnibus prioribus, q; illa inter se, distare videtur. Potest autem & ipsa (vt ego sentio) de doloribus, sicut & illa, fuisse prolata, sed ab illis differre malitia. Exoritur enim dolores quidam maligni a maleficis seu medicamentis quae deleteria i. mortifera vocant, seu feris venenum icu fundentibus, siue succis aliquibus ex improbo victu aut pestilenti coelo in corpore genitis. Ad hos itaq; id genus remedia enumerata fuisse dicimus, lac, allium, vinum feruefactum, acetum, salem. Lac namq; venenis erosionem interficientibus aduerfatur: si quidem attemperatione opus est. Allium vehementi frigore laedentibus relistit: Vinum mediocriter frigidis: sed cum ipsi adiectum fuerit/feruefactum/intelligere possumus admodum calidum. Potest etiam intelligi vinum ita decoctum, vt sapa, quam vocant, facta sit: etenim haec corrodes actimonias temperat: Acetum vero, vt glutinosos, quales fungorum esu creantur, succos dissecat, vel etiam refrigerandi causa, sicut aduersus thapsiam requiritur: Postremo salem, vt totam maleficorum humorum medicamentorumq; substantiam consumere possit. Caterum quoniam utilitates & noxae non solum per simplices nos attingentium qualitates, sed etiam per totam substantiam corporibus nostris adueniunt (& hoc enim ex alijs commentarijs didicistis) iure sane optimo, & illud dictum fuerit/stirpium humores, & in quibus vim habent/. Proprietates namq; ex tota substantia progenitae aut corporibus nostris congruentes, aut alienae, quatuor materijs continentur, aut enim purgatoriae medicinae sunt, aut alimenta, aut ad haec tertio ea quae hic Hippocrates malefica nominavit, aut quarto ipsorum remedia. Cum vero tertium materiae genus & in medicamenta deleteria hoc est mortifera vocata, & ferarum venena, distribuatur, duplex & ista curantium materia est. Appellatur autem graeco vocabulo Alexipharmaca id est medicamentorum auxilia, quae mortiferis medicamentis aduersantur: Theriaca vero, quae ferarum moribus medentur: Verum fortasse quis existimauerit & purgantium medicamentorum materiam inter mortifera esse censendam, nam & haec ultra modum assumpta nos interficiunt. Id si concesserimus, consequens erit etiam vt alexi-

A vt alexipharmaca, & theriaca, in mortiferis enumeremus, quandoquidem & haec nos perdere possunt, nisi si quis ex ipsis omnino valde parum assumpserit. Verum ea de causa mihi plura medicamenta non vocare mortifera medici videntur, q; ipsorum temporibus quibusdam utilitas necessaria sit: ea vero appellare deleteria i. perniciofa, quae nullo vnquam tempore, neq; aegrotis hominibus neque valentibus, opem ferunt: neq; enim aconitum, neq; argentum viuum, neq; argenti spuma, neque marinus lepus, intra corpus accepta vllum nobis asserunt emolumentum, quemadmodum & alia pleraq; de quibus & illis in commentarijs actum est, vbi de iuuuantibus atque nocentibus per totius substantiae proprietatem disputauimus.

6 Homo ex Lassitudinibus ab itinere, imbecillitas grauitas, expuit, tussiebat enim ex vertice: Febris Acuta, manum submordens. Secundo die caput graue lingua exusta fuit: nares vnguibus rescisse, sanguis non manauit: sinister lienis magnus & durus dolore infestabatur.

Quae nam huic aegrotto acciderint, narrauit Hippocrates: mortuus ne sit an euaserit, quorum causa reliqua omnia scripta sunt, dicere praetermisit. At forsitan quid ego de aegro hoc futurum esse praedicerem, quispiam audire desideret: cui vera hunc in modum dicenda sunt: Siquis eius mihi B vrinam ostendisset, clare sane quid de eo sentirem, attulisset. Quantum enim ad dicta pertinet, perniciose aegrotabat: at si vrina optima fuisset, hominem quidem euasurum, sed acute aegrotaturum esse praedixisset: sin autem praua apparuisset vrina, breui interiturum: si mediocris, vt neque laudanda esset, neq; vituperanda, longiori tempore superstitem tandem moriturum esse affirmassem. Alia porro symptomata media quodam modo inter perniciem atque salutem sunt. Illud vero nares autem vnguibus rescisse deinde non effundentes sanguinem/ita enim scripsit Zeuxis/nares vnguibus rescisse non effuderunt sanguinem/pessimum signum est. Quod si scriptum esset, quemadmodum & in pluribus exemplaribus scriptum reperitur/nares vnguibus rescisse, sanguis non manauit/perniciosum quidem & hoc esset, sed minus, quam nullo modo sanguinem emittere. Patet autem, q; & manus opera rite adhibita sanguis tamen non emanarit: neque enim ab initio hac in parte scripsisset, vnguibus quidem nares esse proscissas, neq; tamen sanguinis effluuium accidisse, si absq; manus opera id euenire potuisset. Reserunt autem veteres medicos non proprijs vnguibus modo, sed etiam ferramento quodam ad id ipsum preparato nares dissecare solitos. Videturq; in aegrotante, de quo nunc sermo fit, ad ipsarum dissectionem propter capitis grauitatem curantes hominem medici deuenisse. Illud vero de liene dictum/similiter lienis magnus/non nulli C ita additum esse/sinister/putant, vt laeti album poeta adiecit, & suis humi cubantes, cum nulum lac non album sit, nulli sues non humi cubantes * dissecta non erupit sanguis sinistra, tanquam dixisset, ex sinistra nare, & cae lieni e regione opposita est. Atque verisimile est medicum ad manus operam huic nari adhibendam fuisse permotum. Errante autem primo librario accidit, vt erratum remaneret. Praeterea cum in proposito sermone illud etiam sit, tussire ipsum ex vertice, de hoc etiam inter libri interpretes magna dissensio est orta, non nullis quidem ex capite fieri tussim dicentibus, non, sicut crebrius fieri consuevit, ex pectore & pulmone & aspera arteria, quando haec primo affecta sunt: aliquibus autem ex vertice proprie dictum esse putantibus, vt non solum ex capite decessio aliqua tussis causa sit, sed etiam ab ipsius capitis parte illa, quam verticem nominamus.

7 Quartana Laborantes Magno morbo Non capiuntur: Si prius autem Capiantur, & Quartana superueniat, Liberantur.

* Comitiales veteres & magnum morbum & affectum puerilem appellabant, vt ipse Hippocrates in libro de aquis, & aere, & locis, quoniam pueritiae tempore abundat. Non nulli & herculeum ipsum vocauerunt, non q; Hercules eo vexaretur, sed videntur isti, sicut alij etiam nominibus eius sauitiam exprimere voluerunt, ita & nomen hoc magnitudinem significans, herculeum scilicet effinxisse. || Alij sacrum morbum falsa opinione decepti appellauerunt, sicut in libro de sacro morbo explicatum est. Oritur sane & ab alijs affectis partibus non nunquam vitium hoc: sed in plurimis primum ipsum cerebrum afficitur non alio affecto consentiens. Morbi autem causa frigidus crassusq; humor est in cerebri sinibus collectus, neruorumq; origines, ac praecipue dorsi medullae primum principium, occupans. Huic humori igitur & aliae quidem febres prosunt, sed maxime diuturnae, & ex his omnibus quartana potissimum: itemq; ea ipsa quartana, quae longissima sit, & cum rigore inuadat. Ipse namque rigor.

* * * * *

cerebri quidem initium hoc obstruente humore. Febris autem caliditas prius at tenuans & ipsum discutere apta est, praeterea & totam temperaturam vehementibus rigoribus mutare, & humidam eam frigidam que ad calidius siccus que redigere. Ab hac vero pituitosus humor interdum procreatur, in corpore, at excretionem sequuntur conuulsionem iuuuantem, per sudores quidem saepius, aut vomitum, aut alui subductionem, quare & per haec expurgatur materia

deest in ceteris lib. graecis. et iure.

de Aere, aquis, & locis, cap. 2. 2. f

in principio libri de Sacro morbo.

IN LIB. VI. HIPPI. DE MORBIS VVLG. COM. VI.

^{2.} Aph. 16. Ex. ord. 16. b
^{1.} Epid. c6 3. t.
^{4.} 3. 118. g

ria iuxta id, quod in aphorismis dixit, ¶ Febrem conuulsioni rectius accidere, quam conuulsionem E febrī. comitialis autem est totius corporis conuulsio. In primo quidem de morbis popularibus ita scripsit de quartana: ¶ Tutissima quidem omnium est, & facillima, sed longissima quartana: neq; enim ipsa solum per se ipsa talis est, sed etiam ab alijs ingentibus morbis tutum praestat. Id verò nulli dubium est, quod prius quartana febre laborantes comitialis morbus adoriri nequit, quandoquidem iam adortum superueniens quartana discutere consuevit: quo circa multo sanè magis ipsum non dum factum fieri non permittit.

§ *Pro Quibus Qui Morbi.*

Hoc supra positis congruit, hanc sententiam innuens, Pro quibus morbis qui morbi oriantur, sci re bonum est: id verò subaudire opus est. Quemadmodū enim quartana comitalem sanat, & febris quæq; conuulsionem, vel etiam destillationem & suspirium, eodem pacto oculorum phlegmonem alui profluuium, lauitatem intestinorum acida eructatio, & lateris phlegmone pulmonariam, ueternum phrenitis: contra verò non uiliter phrenitis in ueternum, phlegmone lateris in pulmonariam, se conuertunt. Quin etiam atram bilem hamorrhoids plerumque incipientem prohibuisse, & iam effectam remouisse, nec non & duratum lienem sanauisse, conspecta est. At varices quoq; F hos ipsos morbos, podagras praeterea, & articulares dolores, discutunt. *

FINIS TERTIAE CLASSIS

aaa bbb ccc ddd eee fff ggg hhh iii kkk lll mmm nnn ooo ppp

qqq rrr sss ttt uuu xxx yyy zzz AAA BBB

Omnes sunt quaterniones, praeter ppp & qqq terniones.

VENETIIS APVD IVENTAS